BOUWKUNDIG

WEEKBLAD

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ

TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

POLYTECHNISCHE SCHOOL

22ste JAARGANG.

's-GRAVENHAGE.

MOUTON & Co.

1902.

INHOUD

VAN HET

BOUWKUNDIG WEEKBLAD, JAARGANG 1902.

HANDELINGEN, VERSLAGEN ENZ. DER MAATSCHAPPIJ.

	Bladz.
Commissie voor het examen voor Bouwkundig Opzichter	1
Schrijven over „aannemen van bouwwerken" van verschillende Patroonsvereenigingen te Amsterdam	1
Internationale Eere-prijsvraag. Programma	9, 31
26 Januari 1812—1902	29
Eerste Int. Tent. v. Mod. Dec. Kunst te Turijn	41
Prijsvragen 1901. Ingek. antwoorden	53
Examen v. Bouwk. Opzichter. Geslaagde Candidaten	63
Schrijven met gelukwensch van het Genootschap A. et A. bij gelegenheid van het 60-jarig bestaan der Mij.	71
Verzoek aan de Nederl. Architecten om bijdragen voor de Intern. Kunstverloting ten bate der concentratiekampen	139
Herziening der Honorarium-tabel	139
Agenda der 85ste Algemeene Vergadering	175
Adres aan den Gemeenteraad van Gouda met verzoek de Korenbeurs aldaar niet te sloopen	175
Jaarverslag 1901—1902	183, 195
85ste Algemeene Vergadering. Verslag	315, 329
86ste Algemeene Vergadering. Agenda	315
Rapport van de Jury, Intern. Eereprijsvraag, Koninklijk Paleis	346
Adres van de besturen der Afd. Amsterdam van de Mij. t. B. d. Bouwkunst en het Genootschap Architectura et Amicitia, aan B. en W. van Amsterdam, betreffende de aanstelling van een Gemeente-Architect enz.	363
Adres van het Hoofdbestuur der Mij. t. B. d. Bouwkunst, aan B. en W. van Amsterdam, naar aanleiding van het vorige [illegible] de Mij t. B. d. Bouwkunst. Portretten van: Dr. A. Kuyper, F. J. Nieuwenhuis, F. H. van Malsen	363, 364
Programma van eischen voor het examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter	391
86ste Algemeene vergadering 19 en 20 Sept. 1902. 423, 433,	445
Opzichters-examen in 1903. Datum	485

VERSLAGEN VAN DE VERGADERINGEN DER AFDEELINGEN.

				Bladz.
Afdeeling	Amsterdam.	28 Februari	1902 95,	103
„	„	21 Maart	„	124
„	„	22 April	„	168
„	„	9 Mei	„	188
„	Arnhem.	15 Januari	„	34
„	„	19 Februari	„	83
„	„	2 April	„	141
„	„	7 Mei	„	188
„	„	15 October	„	406
„	„	19 November	„	459
„	's-Gravenhage.	23 Januari	„	44
„	„	27 Februari	„	84
„	„	19 Maart	„	115
„	„	24 April	„	160
„	„	22 October	„	407
„	„	14 November	„	446
Afdeeling	Groningen.	21 Januari	1902	57
„	„	28 Februari	„	105
„	„	31 October	„	437
„	„	28 November	„	468
„	Haarlem.	5 Maart	„	104
„	„	22 Mei	„	207
„	Utrecht.	14 Januari	„ (geb. „Utr.")	24
„	„	11 Februari	„	65
„	„	18 Maart	„	115
„	„	6 Mei	„	177
„	„	1 Juli	„ (Excursie)	266
„	„	31 „	„ „	302
„	„	14 October	„	395
„	„	18 November	„	449
„	„	22 December	„	498

BOUWKUNDE.

Uitgevoerde en onuitgevoerde bouwwerken. Inrichting en onderdeelen van gebouwen. (1)

	Bladz.
Het nieuwe Museum te Budapest, door A. W. Weissman	11, 19, 30
Winkel en bakkerij te Haarlem. *J. Londen*	23
Hoofdkantoor der Levensverz. Mij. „Utrecht" te Utrecht. *J. Verheul Dzn.*	41
Voorgevel van het Waalsche Weeshuis te 's-Gravenhage. *J. P. Stok Wzn.*	73
Winkel-interieur te Rotterdam. *J. P. Stok Wzn.*	166
Bij de plaat. (Museum te Budapest) door A. W. Weissman.	177
Gevel aan de Vischmarkt te Groningen. *P. M. A. Houtman.*	218
Paviljoen der Erven Lucas Bols op de Tentoonstelling te Dusseldorf. *Ed. Cuypers.*	227
De nieuwe restaurant in het Kurhaus te Scheveningen. *W. B. Van Lieflant*	235
School voor vocaal- en dramatisch Kunstonderwijs. *D. J. Nijland en C. L. Van Kesteren*	291
De 3de Hoogere Burgerschool met 5 jarigen cursus te Amsterdam. *H. Leguyt*	299
Gebouw der Ned. Visscherij tentoonstelling te Katwijk a. Z. *H. J. Jesse.*	309
Gebouwen (Bij de illustraties.) *Paul Jaspar*	317, 348
Revolutiebouw	318
Woningbouw der Werkmans-vereenigiog „Vooruit" te Purmerend. *H. Faber*	318
Rembrandt-theater te Amsterdam. *Evert Breman en W. Molenbroek*	356
Huis zonder trappen te Rotterdam. *J. C. Meijers*	374
Gebouw der Winkelvereeniging „Eigen Hulp" te Amsterdam. *A. Salm G. Bz.*	456
Rijks-Kweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam	468
Landhuis Rozenhof te Laren. *H. J. Jesse.*	487

Hygiëne, Verlichting, Verwarming, Ventilatie, Rioleering enz.

Centrale verwarming. Caloriféres Perfects	63
Sanitaire latrines	185
Sanitaire vloeren	318

(1) De namen van de architecten der afgebeelde bouwwerken zijn cursief achter deze gedrukt.

Bouwmaterialen enz.

Bladz.

Mastix-cement dakbedekking . . . 114
Plafond- en wandbekleeding van staal . . . 148
Bij de plaat (Hongaarsch marmer.) Door A. W. Weissman. 177
Torfit . . . 265
Exelsiorplaten . . . 318
Sanitaire vloeren . . . 319
Opaline . . . 405
Gipsplaten van houtwol, systeem Cantilana . . . 416
De erker van het Leesmuseum te Amsterdam . . . 457
Marmer-mozaïek-tegels . . . 497

Constructie.

Fundeering volgens het systeem Hennebique, door A. R. Freem 81
Zekerheid bij bouwconstructies . . . 82
Bouwconstructiën in cement-ijzer . . . 102
Zekerheid bij bouwconstructies . . . 130
" " " . . . 140
" " " . . . 148
" " " . . . 166
Zekerheid C. S. . . . 186
Revolutiebouw . . . 318
De erker van het Leesmuseum te Amsterdam . . . 457
Onderzoek naar den weerstand tegen indrukking, loodrecht op de langsvezel, van eenige houtsoorten, in verband met het ontstaan van zettingen in onderheide gebouwen. Door van de Wijnpersse . . . 475

Waterstaats- en Spoorwegwerken, Technische onderwerpen, enz.

De nieuwe brug over de vallei der Pétrusse bij Luxemburg. 236

Technisch Nieuws.

Plastisch schilderwerk . . . 65
Reiniging van parketvloeren . . . 65
Verduurzamen van hout . . . 65, 284, 498
IJzer-cement voor vulkachels . . . 65
Nieuwe electrische lamp . . . 178
Nernst-lamp, model 1902 . . . 178
Voorschriften voor sterkstroomleidingen . . . 178
Bepantsering van kluizen . . . 266
Hout met lederbekleeding . . . 284
Rooklooze verbranding . . . 396
Bevestiging van ijzer in steen . . . 396
Asphaltkit . . . 396
Vloeibaar lichtgas . . . 498
Gegoten ijzeren kolommen van groote draagkracht . . . 498
Ferrofix (IJzersoldeer) . . . 498

KUNST IN HET ALGEMEEN, GESCHIEDENIS DER BOUWKUNST, DECORATIEVE KUNST.

Geschiedenis der Bouwkunst.

Bijdrage tot de ontwikkeling der Amsterdamsche Architectuur. De nieuwe Beurs. Door Jhr. J. H. Schorer . . . 215
Het nut der historische studiën tot vorming van den architect. Door Henri Evers . . . 379
Beauvais. Door Joh. D. Looyen . . . 392, 415, 426

Oude Gebouwen, Archeologie, Aestetica, Kunstgeschiedenis.

Door en in Normandië (Kerk en Kasteel te Flers). Door Joh. D. Looyen . . . 54
Oude baksteenbouwwerken in Noord-Duitschland . . . 64, 255
Het Hotel der Miramiones aan de stad Parijs . . . 82
De St. Sebastiaans Doelen te 's-Gravenhage en Arent van 's-Gravesande . . . 165
Bij de schets van de St. Bavo te Haarlem . . . 198
De Campanilla van St. Marcus (zie berichten) . . . 275
De Campanilla van San Marco . . . 282
De Grafelijke Zalen te 's-Gravenhage . . . 348, 437
Beauvais. Door Joh. D. Looyen . . . 392, 415, 426
Het stadhuis te Sluis . . . 404
Huizen in Horn . . . 447
Een waar wandalisme voorkomen. Ned. Herv. Kerk te Noordwijk-Binnen. Door H. J. Jesse . . . 465

Korte berichten over Nederlandsche Oude Gebouwen.

(Opgenomen onder de Berichten.)

Groote of St. Maria Magdalenakerk te Goes . . . 4
Groote Kerk te Haarlem . . . 4, 275
Groote of St. Laurentiuskerk te Alkmaar . . . 4
Nieuwe Zijdskapel te Amsterdam . . . 15, 350
Gebouw Militiezaal te Amsterdam . . . 24
Grafelijke Zalen te 's-Gravenhage . . . 24, 46, 310, 387
Raadhuis te Middelburg . . . 46
Raadhuis te 's-Gravenhage . . . 65
Toren der Groote Kerk te Arnhem . . . 84
N. H. Kerk te Medemblik . . . 85
Groote Kerk te Breda . . . 85
St. Janskerk, Orgel, te 's Hertogenbosch . . . 85
St. Lebuinuskerk te Deventer . . . 115, 133
Toren der Ned. Herv. Kerk te Monster . . . 116
Broerenkerk te Bolsward . . . 133, 143
Gemeentehuis te Katwijk . . . 133
Oude Kerk (Ramen) te Amsterdam . . . 142, 160, 489
Cuneratoren te Rhenen . . . 143, 248
Korenbeurs te Gouda . . . 169
Raadhuis te De Rijp . . . 169
R. K. Kerk te Heerlen . . . 219
St. Walburgkerk te Zutphen . . . 229, 275, 438, 459
Kleppermanshuisje te Amersfoort . . . 243
Carolingische kapel te Nijmegen . . . 266, 396
Kasteel te Steenderen . . . 285
St. Antonieswaag te Amsterdam . . . 295
St. Eusebiuskerk te Arnhem . . . 310
Kasteel te Wijchen . . . 339, 357
Dekama-State te Weidum . . . 350
Dijksterhuis te Pieterburen . . . 357, 427, 488
Kerk der Ned. Herv. Gemeente te Krabbendijke . . . 427
Kerk der Ned. Herv. Gemeente te Waddenoijen . . . 437

Schilder- en Beeldhouwkunst, Decoratieve kunst en Kunstnijverheid.

Zwart-krijt-teekeningen van Gerard Muller . . . 2
Invasies van kunstindustrie in Noord-Nederland . . . 111
Sectiel-tegelwerk . . . 264
Het monument der Stadhouders van Friesland te Leeuwarden 272
Gebrand glas . . . 386
Raam van glas in lood . . . 497

UITBREIDING EN AANLEG VAN STEDEN, VERKEERSWEGEN ENZ.

De Mont des Arts te Brussel . . . 301
Zorgh-Vliet. Jacob Cats. 1643. Door J. Jurriaan Kok . . . 326
Het Park Zorgvliet . . . 338, 349

ONDERWERPEN VAN ADMINISTRATIEVEN, SOCIALEN AARD, EN RECHTSPRAAK.

Het uitvoeren van gemeentewerken . . . 3
Het woningvraagstuk, opgaaf van literatuur . . . 53
De invloed van grondprijzen op het woningvraagstuk . . . 71
Beslissing over een architectsdeclaratie . . . 187
De benoemingen met betrekking tot de Gezondheidswet en de Woningwet . . . 245

Bladz.

Een adres . . . 263
Standplaatsen der Inspecteurs van de volksgezondheid . . . 265
Loon en arbeidsduur . . . 283
De beteekenis van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen voor het woningwezen 307, 335, 353, 364, 372, 403, 413, 455, 485
Over nieuwen bouw of verbouwing . . . 394
Erfdienstbaarheid . . . 498

ONDERWERPEN VAN VERSCHILLENDEN AARD.

Bureau voor technische adviezen in Nederland . . . 3
Een adres, naar aanleiding van een voordracht van B. en W. van Amsterdam over den dienst der Publieke Werken . . . 263
Een vraag. Wat zijn bouwkundigen . . . 264
De excursie der Belgische architecten . . . 291
Inkten, verven enz. van Talens en Co. . . . 294
Twee kijkjes in Delft, door A. Le Comte . . . 337
Professor Henri Evers . . . 384

ONDERWIJS.

Onderwijs voor Architecten.

Het nut der historische studiën tot de vorming van den architect. Door Henri Evers . . . 379

TECHNISCH ONDERWIJS.

Opleiding voor Opzichters.

Iets over technisch vakonderwijs in ons vaderland . . . 205
Iets over het examen van opzichter en opzichter-teekenaar bij de Staatsspoorwegen, gehouden van 22—31 Mei 1902, in verband met het technisch vakonderwijs hier te lande . . . 243, 256
Programma van eischen voor Bouwkundig Opzichter . . . 391
Het technicum . . . 495

Ambachtsonderwijs en teekenonderwijs.

Ambachts- en teekenonderwijs voor werklieden . . . 217, 225
De tentoonstelling der Utrechtsche Ambachtsschool . . . 273
Veredeling van het ambacht . . . 284, 301
Ambachtsonderwijs . . . 417

PRIJSVRAGEN.

Toewijzing der premie van het Thieme-fonds in 1901 . . . 4
Intern. Eere-prijsvraag, 1902, v. d. Mij. t. B. d. B. Programma 9, 31
" " " " " Ingek. antw. 307
" " " " " Jury-verslag 346
Bruggen te St. Petersburg . . . 14
Societeitsgebouw te Middelburg. Bekroning . . . 24
Bouwkunst en Vriendschap. Prijsvraag 1901. Jury-rapport . 31
Haagsche Vereeniging Endymion. Voorschriften . . . 44, 114
Mij. t. Bev. d. Bouwkunst 1901. Ingek. Antw. . . . 53
" " " 1901. Bekroningen . . . 155, 165
" " " 1901. Jury-rapporten . . . 155
Ten Boer. Gast- of Armenhuis . . . 56, 64
Holl. Belg. Vereen. v. d. vrienden v. d. Medaille als Kunstwerk 57
Afd. 's-Gravenhage v. d. Mij. t. B. d. B., Handleiding voor het verven. Ingek. antw. . . . 132
Academie te Rotterdam. Bekroningen . . . 159
Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Programma . . . 218
" " " Ingek. antw. . . . 468
Vereeniging t. bev. v. h. Vreemdelingenverkeer in Walcheren. Reclame-biljet en reclame-kaart. Programma . . . 246
Remonstrantsche Kerk te Arnhem. Bekroning . . . 405, 426
Nat. Landbouwtentoonstelling Leeuwarden. Diploma, Progr. 417
Friesche Bouwkring te Leeuwarden. Programma . . . 478
Tentoonstelling van verlichting en verwarming, enz. te Groningen. Reclame-biljet en reel.-kaart. Programma . . . 478
Kerk te Patras . . . 488

TENTOONSTELLINGEN, WEDSTRIJDEN EN CONGRESSEN.

Bladz.

Int. Tent. v. Mod. Kunst, Turijn . . . 14, 34, 41, 74
Vierjaarlijksche tentoonst. van Kunstw. v. L. Meesters . . . 34
Intern. Woningcongres te Dusseldorf 16—19 Juni 1902 . . . 44
De tentoonstelling te Dusseldorf in 1902, door P. v. d. Weiden 91
De tentoonstelling te Dusseldorf in 1902 . . . 101
De tentoonstelling te Dusseldorf . . . 131, 140, 158
Zesde intern. Congres van architecten te Madrid . . . 141, 487
Kunsthistorisch Congres te Innsbruck . . . 159
Nat. Landbouw tentoonstelling te Leeuwarden . . . 167, 199
De tentoonstelling te Dusseldorf . . . 176
Tentoonstelling van uurwerken enz. . . . 199
Tentoonstelling van Decoratieve Kunst te Maastricht . 265, 274
Uit Parijs. Tentoonstelling der Association des Prix du Salon enz., door Joh. D. Looijen . . . 271
De tentoonstelling der Utrechtsche Ambachtsschool . . . 273
De tentoonstelling der Quellinusschool . . . 283
Arts and Crafts . . . 448
Tentoonstelling te Athene . . . 488

LEVENSBERICHTEN.

Prof. Eugen Gugel, 1832—1902. Door C. T. J. Louis Rieber. 121
Zeventigste verjaardag van Prof. Gugel . . . 129
J. Ritter von Storck en C. W. Hase . . . 132
Jacques Leyh . . . 198
Cornelis Kruok Pz. (onder berichten) . . . 229
Piet Springer. Door H. Leguit . . . 236
H. de Vroede (overl. 20 Sept. 1902). Door W. J. de Groot 371

BEOORDEELING EN AANKONDIGING VAN BOEKWERKEN.

Musterbuch für Eisen-Konstruktionen, van C. Scharowsky 44
Het Woningvraagstuk. Opgaaf van literatuur . . . 53
Le Palais de St. Cloud, door Comte Fleury . . . 83
Travaux d'architecture en Belgique par H. Beyart . . . 83
Modern mural decoration bij Alfred Lys Baldry . . . 83
Recueil de Monuments Egyptien, door Jean Capart . . . 167
Decorative und monumentale Malereien zeitgenössischer Meister . . . 167
L'enseigne, door J. Grand-Carteret en G. Giranne . . . 167
Bürgerliche Baukunst, door Prof. Bruno Specht . . . 168
Esquisses décoratives de Bizet . . . 207
Documents d'Architecture Moderne . . . 237
Les Arts . . . 237
Hochban—Lexikon . . . 237
Het goud- en zilverwerk in het Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam, door A. Pit . . . 246
Essais de renovation ornementale. Roger Marx . . . 265
Statik für Baugewerkschulen und Baugewerkmeister, von Karl Zillich . . . 405
Zeitschrift für Wohnungswesen, von Dr. H. Albrecht . . . 406
Graphische Statiek, door H. J. van Veen . . . 426
Sprokkelingen op technisch hygiënisch gebied, door J. van der Breggen . . . 426
Statische berekeningen van constructiën enz., door W. J. M. van de Wijnpersse . . . 448

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.
Algemeene Vergadering 28 Mei 1902 . . . 208, 218, 315, 329
" " 20 Sept. " . . . 365, 423, 433, 445
Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam.
15 Januari 1902 . . . 34
12 Februari " . . . 74
12 Maart " . . . 114
11 April " . . . 159
18 November " . . . 458
16 December " . . . 488

	Bladz.
Technische Vakvereeniging, afd. Amsterdam.	
9 Januari 1902	21
23 „ „	45
13 Februari „	74
27 „ „	94
Juni „	247
Arti et Industriae te 's-Gravenhage.	
25 Januari 1902	45
22 Februari „	84
26 April „	168
25 October „	147
22 November „	459
Vereeniging t. Bev. v. d. Vakopleiding voor Handwerkslieden in Nederland.	
27 Dec. 1901	14
21 Juni 1903	247

INGEZONDEN STUKKEN.

	Bladz.
Over de uitgave van de „Geschiedenis der Bouwstijlen" van Prof. E. Gugel	1
Antwoord op voorgaand schrijven, door P. Gouda Quint	14
Over Van Gendt's Bouwkalender, door L. J. Veen	31
Over „Centrale Verwarming", door W. J. Stokvis	73
Naar aanleiding van het voorgaande, door v. E.	73
De eereprijsvraag voor een Koninklijk Paleis	94
Naar aanleiding van een gezegde van den heer v. d. B. in de vergadering der Afd. Amsterdam op 28 Febr. 1902, door B. Groenewegen	102
O[illegible]ntrale verwarming, door J. J. Weve	124
O[illegible]r een verslag in „de Aannemer", door P. E. van den Bossche. (Onder Versl. v. Vergaderingen)	125
Over den bouw van het Gemeentehuis te Katwijk, door H. J. Jesse	141
Over de herziening der Honorarium-tabel	167
Naar aanleiding van het jury-rapport over de prijsvraag: blok van vier arbeiderswoningen	187
Over de herziening der Honorarium tabel	188
Inlichtingen over de eereprijsvraag voor een Kon. Paleis	199
Verzoek om uitstel van inzending op bovengenoemde prijsvraag	207
Over een bericht betreffende slooping van gebouwen te Utrecht, door Breebaart	294
Over het verslag der Jury voor de prijsvraag van een Technicum in Ned. Indië	310
Aan den heer W. van Boven, over de Eereprijsvraag, door A. P. Smits en J. H. Fels	386
Over het Jury-rapport, door „een inzender op de Eereprijsvraag",	386
Over het Jury-rapport der Eereprijsvraag, door W. van Boven.	394
Antwoord op het bovenstaande, door Voorzitter en Secretaris van de Mij. t. B. d. Bouwkunst.	395
Aan „een inzender op de Eereprijsvraag", door C. T. J. Louis Rieber.	395
Aan de heeren Smits en Fels, over de Eereprijsvraag, door W. van Boven	395
Aan het Hoofdbestuur der Mij. t. B. d. Bouwkunst, over de Eereprijsvraag, door W. van Boven.	406

PLATEN.

	Tegenover blz.
Zwart-krijt-teekeningen van Gerard Muller	2
Budapest	13
Museum te Budapest	30
Babtisterium te Doberan, naar een aquarel van J. F. Buchel	64
Détails der fundeering, systeem Hennebique, der Watergasfabriek te Arnhem.	82
Plafond- en wandbekleeding uit staal	149
Groote Trapzaal in het Paleis van Justitie te Budapest	177
Schets van de koorzijde der St. Bavo, door Marie A. van Nieukerken	199
Alte Schule te Wismar, naar een aquarel van J. F. Buchel.	255
Kathedraal te Beauvais.	426

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

4 JANUARI 1902. 22e JAARGANG. No. 1.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Zwart-krijt-teekeningen van Gerard Muller. — Het uitvoeren van Gemeentewerken. — Bureau voor Technische Adviezen in Nederland. — Prijsvragen. — Ingezonden. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Advertentiën. — (Met een Plaat.)

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

De Commissie voor het afnemen van het examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, dat zal plaats hebben op 10 Februari 1902 en volgende dagen, is samengesteld uit de heeren: J. W. Blijenburg, H. Van Dam, J. N. Landré, D. A. N. Margadant, W. C. Nijhoff, B. J. Ouëndag, L. J. Rijnink en C. T. J. Louis Rieber, *Secretaris.*

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft het onderstaande schrijven ontvangen, waarvan het een afschrift heeft gezonden aan de Besturen der Afdeelingen van de Maatschappij, met verzoek de bij dat schrijven behoorende motie aan de orde te willen stellen in een der vergaderingen van de Afdeelingen.

Amsterdam 27 November 1901.

Aan het Hoofdbestuur van de
Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.

Mijne Heeren.

Zooals U bekend is, uit eene door ons bestuur tot U gerichte uitnoodiging ter conferentie op 2 April met de besturen van de verschillende vakpatroonsvereenigingen, is in den boezem dier vereenigingen het vraagstuk „Aannemen van Bouwwerken" enz. sedert eenige maanden aan de orde gesteld.

De opvattingen welke door de vakpatroons zeer algemeen worden gedeeld, werden samengevat in een motie welke is vastgesteld op eene gecombineerde vergadering van gevolmachtigde van de navolgende vereenigingen:

De steenhouwerspatroonsvereeniging te Amsterdam
De stucadoors „ „ „ „
De metselaars „ „ „ „
De loodgieters „ „ „ „
De behangers „ „ „ „
De Afd. Amsterdam van den Ned. Schildersbond.
De „ „ „ de Smedenvereeniging.
De „ „ „ „ R.-K. Patroonsvereeniging „Gildenbond".

Deze motie voegen wij in afschrift hierbij.

Ten einde bevorderlijk te zijn aan de verdere beweging ten opzichte van dit vraagstuk, achten bovengenoemde patroonsvereenigingen het allereerst wenschelijk, dat de opinie van architecten, ingenieurs en andere technici, welke met de leiding van werken in aanbesteding zijn belast, hieromtrent nader wordt uitgesproken, om daarna de zaak ook te behandelen met de vereenigingen van hen die als aannemers volgens het heerschende stelsel gewoon zijn te arbeiden.

Overtuigd van Uwe belangstelling in dit onderwerp van verdragende strekking, doen wij namens bovengenoemde patroonsvereenigingen tot U het beleefd verzoek, deze motie in Uwe vergadering wel aan de orde te willen stellen.

Namens de besturen van
bovengenoemde patroonsvereenigingen

Jos. Th. J. Cuypers, *President,*
A. J. Jolink, *Secretaris.*

MOTIE.

De vergadering van 27 Maart van de gecombineerde vereenigingen geeft als haar gevoelen te kennen, dat de tegenwoordig algemeen geldende wijze van aanbesteding tot schade strekt zoowel van het werk als van den onderaannemer (vakpatroon), dat, hoewel uitbesteden aan afzonderlijke vakpatroons als het meest wenschelijke wordt erkend, men vooralsnog door de volgende regeling tot grondige verbetering meent te kunnen geraken.

1o. Bij onderhandsche inschrijving aan te besteden.

2o. De aannemer te verplichten de namen der onderaannemers bij de gunning bekend te maken en zich tegenover deze te verbinden het werk, hun vak betreffende, door den vakman te doen leveren en voor het bedrag hunner inschrijving te gunnen.

3o. De betaling der termijnen zoo te regelen, dat de onderaannemers voor de voldoening van de door hen te vorderen inschrijvingssom voldoende garantie hebben.

4o. Bij stads-, lands- of andere besturen welke als publiek lichaam tot publieke inschrijving genoodzaakt zijn, dezelfde verplichting als sub. 2 en 3 vermeld van den aannemer te eischen.

Het Hoofdbestuur der Maatschappij vergadert op Donderdag 9 Januari 1902 des morgens om elf uur in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam.

ZWART-KRIJT-TEEKENINGEN VAN GERARD MULLER.

In het vorige jaar exposeerde de Amsterdamsche kunstschilder Gerard Muller zwart-krijt-teekeningen, studies uit Spanje, in de kunstzaal van den heer Van Gogh, en daarna, in die van de heeren Frans Buffa en Zonen, pastel-, waterverf- en zwart-krijt-teekeningen, waaronder figuur-, bloemen- en vruchtenstudies, stillevens, en creaties ontleend aan Algiers, Spanje, Italië en zijn eigen vaderland.

Beide tentoonstellingen verschaften mij echt genot. Dat ik niet de eenige was die het aanschouwde hoogschatte, bewijzen de zoo uitermate gunstige beoordeelingen daarover, o. a. in de Nieuwe Rotterdamsche Courant en in de Amsterdammer, en in de inleiding tot den catalogus der tentoonstelling bij Buffa, van de hand van den heer Jhr. J. H. Schorer.

Op bijgaande plaat vinden de lezers van dit blad een viertal reproducties naar zwart-krijt-teekeningen, gekozen uit eene belangrijke collectie daarvan, die met eenige aquarellen — studies uit Enkhuizen, Veere, Delden, Domburg en Amsterdam — een portefeuille vormen die dezen winter door voorname kunstgenootschappen in verschillende steden zal worden tentoongesteld. Als men er toe in de gelegenheid is, verzuime men niet deze verzameling te gaan zien, want — de verkleinde afbeeldingen voorspellen het reeds — men zal fijn kunstgenot smaken, en, wat vooral de Spaansche studies betreft, intieme partijen van wel vervallen maar grootsche architectonische scheppingen en van heerlijke lusttuinen zien, die den meesten nog wel niet zijn onder de oogen gekomen.

Een tweetal jaren geleden maakte de heer G. Muller, op een lange studiereis Spanje aandoende, zijne gespierde zwart-krijt-teekeningen, waarop hier voornamelijk, met reproducties er bij, de aandacht wordt gevestigd.

Ze zijn luchtig en transparant behandeld, en correct gecontoureerd; met grooten smaak zijn de motieven gekozen, waarvan de belichting, de schaduwen en de zoo mocielijk door het gekozen teekenmateriaal te bereiken contrasten van kleurwerking in de heldere, zuidelijke atmospheer, met groote kennis berekend zijn.

Al of niet gestoffeerd, deze ware en eenvoudig weergegeven indrukken vertellen van zon en kleur, maar ook van trotsche voornaamheid en doodstille somberheid, zooals ze daarginds nog liggen over de resten der eens zoo prachtvolle maar thans verstoorde en verlaten vorstelijke lustoorden met hun romantische omgeving van binnenhoven en tuinen. De vertellingen zijn frisch en gedistingeerd, en blijkbaar eerlijke afspiegelingen van wat de kunstenaar innig voelde; de stemming die er uit spreekt, laat een indruk achter, die van het ernstig streven naar oprechtheid van den teekenaar overtuigt. Met het fijne gevoel voor toon, den Hollandschen kunstenaar in het bijzonder eigen, heeft de heer Muller, hoewel onder voor hem vreemde belichting, bovendien iets bereikt, wat zijn zuidelijke kunstbroeder bezwaarlijk zal vermogen te doen.

Het zijn bovenal de beide teekeningen uit Granada die machtig aantrekken; de oude poort, door de grootsche, sombere forschheid der architectuur, in een klare belichting en atmospheer, en dan de wondertuin-achtige hof der sultane, van een statige elegantie die slechts voor enkelen ontsloten en te genieten is.

Indrukken in het eenvoudige Conté weer te geven zooals de heer Muller het doet, is geen gemakkelijk werk, dat dan ook zelden meer gezien wordt. De Polytechnische School te Delft heeft intusschen een zijner studies aangekocht, om als voorbeeld te dienen van het frissche en aantrekkelijke van het genre.

Omtrent de reproducties op de plaat mogen hier nog enkele aanteekeningen volgen, ontleend aan den geïllustreerden catalogus der verzameling.

Het Alcázar te Sevilla is een complex van aan elkander grenzende paleizen, waarvan het oudste werd gebouwd toen Sevilla een onafhankelijk koningrijk werd, omstreeks het midden van de 8ste eeuw. Het werd aanmerkelijk vergroot en gewijzigd onder opvolgende moorsche en katholieke vorsten, zooals de Almohades (1036—1235) en Pedro el Cruel († 1368). De tuinen zijn onder het bewind van Karel V opnieuw aangelegd en min of meer in den oorspronkelijken toestand bewaard gebleven. De bouwwerken welke in de tuinen worden aangetroffen, dragen veelal het bekende devies van dezen vorst „Plus Ultra".

Het Alcázar is ook nu nog Koninklijk Paleis. Als zoodanig dienen echter alleen de bovenvertrekken. Hier bevindt zich ook de bekende, uit het begin van de 16de eeuw dateerende kapel, vroeger een der vertrekken van Pedro el Cruel, met het prachtige in tegelversiering uitgevoerde altaar. Deze tegels behooren tot de fraaiste specimina der christelijk-andalusische kunst.

De naam van het Alhambra te Granada, Kal'at Al-hamrâ, het roode kasteel, komt reeds voor in het omstreeks 864 geschreven leven van Sawar Ibn Hamdûn, een der roemrijke leden van het Ummeyâh geslacht, lang voor de feitelijke stichting van deze groote sterkte met haar tal van paleizen en villa's. Dit geschiedde in 1037 door Bâdîs Ibn Habus, nadat reeds zijn voorganger een kleinere versterking had aangelegd.

Voortdurend uitgebreid en verfraaid, vooral door den grondlegger van de Masrite-dynastie, Ibn-l-Ahmar (1238) werd het onder dezen vorst de zetel van het zoo vermaarde Kalifaat van Granada, dat ruim twee eeuwen heeft bestaan en met de overgave van Granada aan Ferdinand en Isabella in 1492 eindigde.

Het kleuren-prachtig paleis met zijn reuzen-zalen, moskeën, baden, binnenhoven, bevattend al wat Moorsche kunstnijverheid in hare hoogste uitingen had voortgebracht, was van dat oogenblik af ten doode opgeschreven.

Wat Moorenhaat nog verschoond had, werd uit onverschilligheid geen aandacht meer waardig gekeurd of ten deele afgebroken om er, onder de regeering van Karel V, een nooit voltooid Renaissance gebouw voor in de plaats te stellen. Later gebruikt als Staatsgevangenis werd het door de Franschen (1810—1812) ingericht tot kazerne. Gedurende deze Fransche bezetting heeft het Alhambra ontzettend geleden en gerust kan hier van vandalisme gesproken worden. Onder meer is door de Franschen de zoo beroemde moskee Mesjid Aljami, door Mohamed III in het begin van de 14de eeuw gebouwd en waarvan de zangen spraken dat zij haar weêrga niet op aarde vondt, noch in Bagdad, Damascus of Fez, geheel vernield.

Eerst sedert 1842 werd de geheele Alhambra-ruine, want mocielijk kan aan hetgeen overgebleven is een anderen naam gegeven worden, onder speciaal Staats-toezicht gesteld en gedeeltelijk, hoewel spaarzaam, gerestaureerd.

De afgebeelde Puerta Judiciaria, poort van het gerecht, is een der hoofdingangen in de laatste ommuring van het Alhambra, aldus genaamd omdat hier door den Kalief zelf of door den Kaïd recht werd gesproken en gehoor werd verleend aan allen, ook aan de meest nederigen van stand, die klachten hadden in te brengen of geschillen wenschten bij te leggen.

Alcázar. Sevilla.
Pavilloen van Karel V.

Alcázar. Sevilla.
In den tuin van 't Alcazar.

Alhambra. Granada.
Puerta Judiciaria.

Alhambra. Granada.
Jardin de Lindaraja.

ZWART-KRIJT-TEEKENINGEN UIT SPANJE
VERVAARDIGD DOOR GERARD MULLER.

Behoorende bij het Bouwkundig Weekblad van 4 Januari 1902. No. 1.

Het gebouw als achtergrond van den Jardin de Lindaraja bevat de hierop uitziende Mirador de Lindaraja (zaal der Sultane), de aan den bekenden Lecuwenhof gelegen Sala de las Dos Hermanos (zaal der twee zusters, aldus genoemd naar twee gelijkvormige evengroote marmeren vloerplaten), in één woord de vroegere vertrekken der vrouwen, waarin de op de wanden geplaatste korte zangen ook nu nog vrouwen-liefde en leven verheerlijken.

R.

HET UITVOEREN VAN GEMEENTEWERKEN.

De Rotterdamsche Kamer van Arbeid voor de Bouwbedrijven heeft aan den gemeenteraad aldaar het volgende advies gericht.

A. 1e. Het uitvoeren van gemeentewerken onder eigen beheer, bepale zich slechts tot het doen van onderhoudswerken.

2e. Alle andere werken publiek aan te besteden en eerst dán het werk, den aannemer, die hiervoor in aanmerking zou komen op te dragen, indien eene commissie, bestaande uit 3 personen (één te benoemen door de Gemeente, één door den eventueelen aannemer en den derden door de beide vorigen) tot gunning adviseert, nadat haar gebleken is: *a.* dat de aannemer deskundige genoeg is, het werk behoorlijk uit te voeren; *b.* dat hij financiëel sterk genoeg staat, om het werk in verband met de betalingstermijnen af te maken; *c.* dat de uit te betalen sommen aan de onderaannemers gewaarborgd zijn.

B. Ter bestrijding der jaarlijks in den winter heerschende werkeloosheid in de Bouwvakken alhier bij werken in eigen beheer: 1e. de werklieden, welke des zomers in dienst zijn, ook des winters werk te verschaffen; 2e. de werkzaamheden, zooveel doenlijk over zomer en winter te verdeelen; 3e. bij aanneming van werklieden, indien er zich voldoende aanmelden, de voorkeur te geven aan hen, welke reeds gedurende een vast te stellen tijd als inwoners der gemeente zijn ingeschreven en er werkzaam waren; 4e. werklieden buiten de gemeente woonachtig niet de voorkeur te geven, zoolang voldoende geschikte disponibele werkkrachten daarin aanwezig zijn; 5e. geene werklieden in dienst te nemen, welke nog werkzaam zijn, na vooraf hun patroon hierin te hebben gekend; 6e. zooveel doenlijk handenarbeid in den winter te bevorderen.

C. In de bestekken der voor rekening der gemeente uit te voeren werken, de bepaling op te nemen, dat alleen met goedkeuring van B. en W. een zeker aantal werklieden buiten Rotterdam woonachtig, voor de uitvoering mogen werkzaam zijn.

In de toelichting wordt omtrent A, 1e alinea gezegd:

Het uitvoeren van nieuwe werken onder eigen beheer is, zoover de kamer bekend, nog niet bewezen voordeeliger te zijn, dan bij publieke aanbesteding. Het uitgevoerde werk door aannemers staat in geenen deele achter bij werken onder eigen beheer uitgevoerd; of dit zijn oorzaak vindt, dat het toezicht onafhankelijker kan geschieden, of partij getrokken wordt van de practische kennis van den aannemer, kan buiten beschouwing blijven. Bij het uitvoeren van werken onder eigen beheer, en deze zijn zeer talrijk, getuige het aantal van ruim 2000 werklieden, welke eenige maanden geleden onder P. W. resorteerden, wordt een talrijk corps ambtenaren aangekweekt, welke, worden zij wegens onvoldoende werkzaamheden ontslagen, de markt van werklooze opzichters, uitvoerders of onderbazen komen overvoeren.

Dat de Kamer aan publieke aanbesteding de voorkeur geeft, vindt hierin zijn reden:

1e. dat zij den aannemer van publieke werken zeer zeker eene plaats toekent; 2e. dat tal van onderaannemers, kleine leveranciers en kleine fabrikanten hun daarzijn aan den aannemer danken, eene verhouding, welke door eene gemeente niet is na te komen; 3e. dat de werklieden in dienst bij aannemers van gemeentewerken, in niet mindere, veelal in betere conditie zijn, dan hunne collega's op particuliere werken.

Bij publieke aanbesteding draagt de Gemeente bijna zonder uitzondering het werk aan de minste inschrijvers op, en het is gebleken, dat zij niet altijd hunne financieele verplichtingen tegenover hunne onderaannemers zijn nagekomen; in het belang van den arbeid in het algemeen en van onderaannemers in het bijzonder is het wenschelijk, dat betaling gegarandeerd zij, bij behoorlijke aflevering.

De minderheid der leden van de Kamer heeft in een afzonderlijk adres aan den gemeenteraad te kennen gegeven:

dat zij het onder A 1e alinea in bovenstaand advies genoemde sterk ontraadt, en wel omdat: 1e. het voorkomt, dat aan sommige werken groot risico is verbonden, waarom het dus rationeel is ze in eigen beheer te doen uitvoeren; 2e. de werklieden door de voorgestelde wijziging „Alle andere dan onderhoudswerken aan te besteden" in minder gunstige conditie zullen gaan verkeeren, als: meer willekeurige behandeling van de zijde der patroons, mindere zekerheid van loon en arbeidsduur, gemis van ziekegeld, ouderdoms-, invaliditeits-, weduwen- en weezenpensioen, mindere werkzekerheid, enz., faciliteiten die de aannemers niet bieden; dat zij heeft waargenomen, dat reeds veel wordt aanbesteed (in 1900 en 1901 telkens voor pl. m. f 1,000,000) en de gemeente toch verplicht is met het oog op de thans werkzaam zijnde werklieden — die aan de onderhoudswerken alleen niet voortdurend genoeg werk zouden hebben — wil zij het aantal constant houden, werk te verschaffen.

Op grond hiervan beveelt de minderheid het gevolgde systeem, dat is: Aanbesteden wat daarvoor in aanmerking komt, als beter aan.

BUREAU VOOR TECHNISCHE ADVIEZEN IN NEDERLAND.

Door het Hoofdbestuur der Vereeniging tot Bev. v. Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland wordt ons een nota gezonden over de oprichting van een bureau voor technische adviezen in Nederland, met verzoek den inhoud daarvan, zoo mogelijk geheel, door middel van ons blad bekend te maken. Tot ons leedwezen kunnen wij aan dat verzoek niet voldoen wegens de uitgebreidheid der nota, die meer dan één nummer zou vullen. Wij willen intusschen gaarne iets daaruit overnemen, vertrouwende, dat wegens het belang der zaak het stuk wel verkrijgbaar zal zijn bij het te 's Gravenhage gevestigde Hoofdbestuur der Vereeniging, Voorzitter de heer Mr. E. Fokker, Secretaris de heer Mr. C. J. H. Schepel.

Vaak — zoo zegt de nota — wordt door industrieelen in Nederland de behoefte gevoeld aan onpartijdige voorlichting op technologisch, werktuigkundig of electrotechnisch gebied door een deskundig bureau.

De eisch van onpartijdigheid brengt mede, dat zoodanig bureau niet afhankelijk zij van of in relatie sta tot fabrikanten wier werktuigen, fabrikaat of procédé staat onderzocht te worden. De vaak zeer moeilijke en ingewikkelde vragen, welke het bureau op te lossen krijgt, maken het wenschelijk, zoo al niet noodzakelijk, dat de beste wetenschappelijke krachten, welke in ons land gevonden worden hun medewerking verleenen en dat des noods op specialiteiten uit het buitenland een beroep worde gedaan.

Tot dusver ontbreekt in Nederland zoodanig bureau. Als zuiver particuliere instelling, als nijverheidsonderneming is het stellig niet levensvatbaar; de industrie in ons land is niet uitgebreid en verbreid genoeg om dergelijk bureau zonder bijdragen of subsidies te doen bestaan en op opdrachten uit het buitenland kan niet worden gerekend. De Staat achtte het tot dusver niet op zijn weg gelegen, zoodanig bureau in het leven te roepen. De Vereeniging tot bevordering van fabrieks- en handwerksnijverheid, het gemis daarvan gevoelende, wenscht eene poging aan te wenden om in deze leemte te voorzien, en de algemeene vergadering droeg aan het Hoofdbestuur op, over de zaak nader in overleg te treden met deskundigen en plannen voor te bereiden.

Ter uitvoering van dit besluit werd allereerst de hulp ingeroepen van den heer G. A. A. Middelberg, die een schema met toelichting opmaakte. Daar de inrichting naar dit schema eigenlijk staat of valt met de houding, welke de Delftsche professoren daartegenover aannemen, werd het oordeel van den Directeur-Hoogleeraar der Polytechnische school gevraagd. De Directeur-Hoogleeraar voldeed welwillend aan dit verzoek en won het advies van verschillende hoogleeraren in. Uit het schema met toelichting en uittreksels uit verschillende adviezen blijkt, dat de meeningen zeer verdeeld zijn. Terwijl eenige hoogleeraren de zaak stellig en onvoorwaardelijk ontraden, zijn andere er warm mede ingenomen, en is nog een ander deel niet blind voor de bezwaren maar toch niet a priori overtuigd, dat deze onoverwinbaar zouden zijn en dat verwezenlijking van de goede bedoeling in gewijzigden vorm onmogelijk zou zijn.

Hoogst interessant zijn de redenen waarom de Delftsche hoogleeraren Van den Burg en Holst zich met het plan niet kunnen vereenigen. Volgens den eerste voldoen de bestaande bureaux hier te lande aan de behoeften, en kan de P. S. voldoende krachten leveren die aan deze bureaux kunnen verbonden worden. Hij acht

het bedenkelijk, de docenten als vaste raadgevers te doen optreden, zooals in het schema bedoeld wordt. De heer Holst heeft soortgelijke bedenkingen, en gelooft niet dat groote fabrikanten en industrieelen, die hun eigen technisch personeel hebben, hun eigen ervaringen en gegevens, om raad zullen komen bij zulk een bureau. Hij acht het ook niet wenschelijk, den Secretaris van de instelling te maken tot *het* adres, waar reizigers en agenten zich in de eerste plaats zullen aanmelden, en die de antwoorden moet geven, en wel voor een salaris van *f* 500. Die functionaris moet onafhankelijk zijn en blijven, en ervaring en menschenkennis hebben. Hij acht het menschelijker, dat het bestuur der Vereeniging eerst een proef neme, om een échec te voorkomen.

De professoren voor de technologie en de mijnbouwkunde erkennen den gunstigen invloed van hun veelvuldige aanraking — in de nota bedoeld — met de practijk, op het onderwijs der docenten, maar die aanraking bestaat reeds, en de stichting van het bedoelde bureau zou den bestaanden toestand in minder gunstigen zin wijzigen. Daarenboven wordt de vrees geuit, dat al naar gelang van de persoonlijkheid van den Secretaris, deze óf zal zijn het vijfde rad aan den wagen, óf een te grooten invloed op den gang van zaken zal opeischen; ook de benadeeling der bestaande particuliere bureaux van advies en onderzoek wordt veroordeeld. Het komt den hoogleeraren voor niet zonder eenige bedenking te zijn, dat zij deel uitmaken van een onafhankelijk bureau voor adviezen, waarvan het bekend is dat zij, naar gelang hunner werkzaamheden honorarium genieten. Ongewenschte overlading van werkzaamheden zou bovendien groote bezwaren voor hen opleveren. Hoewel slechts noode komen zij tot de uitspraak, bezwaar te hebben tegen medewerking.

De hoogleeraren Dijxhoorn en Franco geven blijken van warme instemming, maar stellen zij op den voorgrond, dat het Bureau zich moet beperken tot onderzoek en inlichting, maar geen plannen mag leveren.

Het bureau — zeggen zij — zou de heilzame wisselwerking tusschen Nijverheid en Technische Hoogeschool bevorderen tot voordeel van beide. Bovendien zou de samenwerking der verschillende laboratoria onderling ook zeer gunstig zijn.

De hoogleeraar Raveneck is ingenomen met het denkbeeld, maar meent dat het op te richten bureau niet in mededinging mag treden met bestaande dergelijke inrichtingen.

Professor Snijders gevoelt, in beginsel, voor de zaak volkomen sympathie en zegt reeds lang van de behoefte aan een bureau als bedoeld wordt, mits goed ingericht, en van het te stichten nut overtuigd te zijn.

De verschillende rapporten komen tot zeer uiteenloopende conclusiën. Het Hoofdbestuur der Vereeniging is echter van meening, dat een poging moet worden beproefd om een uitspraak en een daad van de nijverens uit te lokken; bij genoegzaam nader gebleken sympathie zal een vergadering bijeen geroepen worden van belangstellenden en belanghebbenden om uit te maken op welke wijze deze aangelegenheid het best zal worden behartigd.

PRIJSVRAGEN.

Volgens een bepaling in de statuten van het fonds gesticht tot nagedachtenis van wijlen den heer D. A. Thieme, wordt jaarlijks een premie van f 50 ter beschikking gesteld van de Nederl. Maatschappij tot bevordering van Nijverheid (Hoofdbestuur) te Haarlem, om uit te reiken aan den leerling of de leerlinge van een der Nederl. ambachts- of industriescholen die een uitmuntend voorwerp op het gebied van kunstnijverheid heeft vervaardigd.

Voor 1901 was de premie door de Jury toe te wijzen, uitgeschreven voor het vak van de decoratieve schilderkunst.

De tot mededinging uitgenoodigde instellingen waren:

1. de Rijksschool voor kunstnijverheid te Amsterdam;
2. de Academie van Beeldende Kunsten te 's Hage;
3. de " van Beeldende Kunsten en techn. wetenschappen te Rotterdam;
4. de Kunstnijverheidsschool verbonden aan het museum van Kunstnijverheid te Utrecht;
5. de Kunstnijverheidsschool „Quellinus" te Amsterdam;
6. de Koninklijke school van Schoone Kunsten te 's Hertogenbosch;
7. de Academie van Schoone Kunsten „Minerva" te Groningen;
8. de School voor nuttige en beeld. Kunsten te Roermond;
9. de School voor Kunstnijverheid te Haarlem;
10. de School van het genootschap „Kunstoefening" te Arnhem.

Ingezonden moest worden een werkstuk in het loopende schooljaar door een der leerlingen vervaardigd, terwijl in het programma als aanbevelenswaardig werd opgemerkt, om bij de inzending te voegen het ontwerp waarin het werk gedacht was of de schetsen en teekeningen die daarmede in verband stonden. De bijvoeging van een programma van het onderwijs der inrichtingen was eveneens gewenscht geoordeeld.

Vóór 15 November 1901 moesten de inzendingen geschieden aan het adres van de Nederl. Mij. tot Bev. van Nijverheid op het Paviljoen te Haarlem.

De Jury bestaande uit de H.H.: H. J. Scholten, kunstschilder te Haarlem, J. A. G. v. d. Steur, architect te Haarlem, A. le Comte, kunstschilder te Delft, H. P. Berlage, architect te Amsterdam en E. von Saher, Directeur van het museum en de school voor Kunstnijverheid te Haarlem, heeft met algemeene stemmen aan den leerling v. d. Waals, van „Kunstoefening" te Arnhem, de premie toegekend.

Zeer zeker is dit eene schoone onderscheiding niet alleen voor den genoemden leerling, doch ook voor „Kunstoefening" en den leeraar Charles Roskam, in wiens klasse teekenen en styleeren van bloemen en planten met ernst aan de leerlingen wordt onderwezen.

De heer v. d. Waals, eerst lithograaf doch sedert kort overgegaan tot het vak zijner keuze, decorateur, kan bij voortgezette studie een schoone toekomst te gemoet gaan.

INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur!

Met belangstelling nam ik kennis van de uitgave van den derden druk van „de geschiedenis der Bouwstijlen" door Prof. Gugel.

Dat een belangrijk werk als dit, meerdere drukken behoeft en beleeft, kan ons niet bevreemden. Zulk een eenig werk in onze Hollandsche taal, is voor hen, die de moderne talen niet verstaan, en toch met de geschiedenis der bouwstijlen op de hoogte willen zijn, geheel onmisbaar. Onmisbaar vooral ook voor de jongere bouwkundigen, als leer- en studieboek, waarvoor het zoo geschikt is, door zijn aangenamen stijl en leerzamen en duidelijken inhoud.

En waar bij dezen derden druk ook de prijs nog belangrijk verlaagd is, terwijl het werk, ondanks die prijsverlaging, nog uitgebreid is met een hoofdstuk over de bouwkunst der laatste 20 jaren door J. H. W. Leliman, kan het, dunkt mij, niet anders, of de uitgever moet succes met deze uitgave hebben. Een woord van aanbeveling tot hen, die dit werk nog niet bezitten, zal dan ook niet meer noodig zijn.

Bovendien is 't mijn doel niet hier een aanbevelend woord te schrijven, wel echter iets naar aanleiding van dat toegevoegde deel geschiedenis over de laatste 20 jaren.

Ik schreef n.l. dezer dagen aan den heer Gouda Quint, den uitgever van bovengenoemd werk, of het hoofdstuk van den heer Leliman ook afzonderlijk te verkrijgen was.

Spoedig kreeg ik hierop een teleurstellend antwoord. De uitgever schreef mij, dat bij de aanzienlijke prijsverlaging van Prof. Gugel's „Bouwstijlen, dit werk in zijn geheel gekocht moest worden, en daarom *een zoo belangrijk gedeelte* als van den heer Leliman *niet* afzonderlijk in den handel kon worden gebracht, *ook niet voor hen, die reeds in 't bezit waren van een vroegere uitgave van 't werk van Prof. Gugel.*

En dit, M. d. R., vind ik jammer.

Iemand toch, die een der vorige uitgaven van „de gesch. der bouwstijlen" bezit, schaft zich nu toch niet onmiddellijk dezen derden druk aan, en gooit de vorige uitgave in de prullemand. En toch zouden wellicht velen van hen gaarne het gedeelte van den heer Leliman in hun bezit willen hebben. Vooral waar het, zooals de uitgever mij schreef, en welke woorden ik cursiveerde, een zoo belangrijk gedeelte is.

En als dan nu ook hierdoor zulk een belangrijk werkje over de bouwkunst der laatste 20 jaren, aan velen, die een der vroegere uitgaven van het werk van Prof. Gugel in bezit hebben, onttrokken wordt, zoude ik, door middel van het Bouwk. Weekbl. den heer Leliman wel willen verzoeken een afzonderlijke uitgave van dat werkje in 't licht te geven, of het in een of ander tijdschrift te doen plaatsen.

U, M. d. R., dank voor de plaatsing.

M., Dec. 1901. F. G. C. R.

BERICHTEN.

Goes. Voor de herstellingswerken aan de Groote- of St. Maria Magdalenakerk zijn bijdragen gedurende 5 jaren toegezegd, door H. M. de Koningin, van f 200, door H. M. de Koningin Moeder, van f 100, en verder door particulieren gezamenlijk van ongeveer f 700.

Nu de restauratie-plannen op papier een te verwachten resultaat gaan aangeven, heeft de commissie voor de restauratie besloten in den loop van dit jaar te beginnen met het beschikken over de bijdragen.

Voor het te Soerabaja in aanbouw zijnde gebouw van de Alg. Levensverzekering Mij. Amsterdam, volgens de plannen van den arch. Berlage, zal in de fabriek Rozenburg een tegeltableau worden gebakken waarvoor de heer Toorop de teekening maakt. Aan denzelfden schilder is opgedragen het maken der ontwerpen voor drie tableaux voor de vestibule in de Nieuwe Beurs te Amsterdam. Deze zullen voorstellen: het Verleden, het Heden en de Toekomst, en zullen in sectil-aardewerk worden uitgevoerd in de fabriek van Joost Thooft en Labouchère te Delft.

Delft. Volgens den Delftschen Studenten Almanak voor 1902 bedraagt het aantal ingeschrevenen aan de Polytechnische School voor den in gang zijnden cursus, 858.

Hiervan zijn o. a. ingeschreven voor Bouwkundig ingenieur 19, voor civiel en bouwkundig ingenieur 17.

Amsterdam. Hier ter stede is een nieuw weekblad voor theorie en praktijk verschenen, genaamd „De Bouwwereld", waarvan de heeren D. H. Haverkamp en J. H. W. Leliman de redactie op zich genomen hebben.

Amsterdam. Door een twintigtal beoefenaars van verschillende kunsten is opgericht een „Katholieke Kunstkring: De Violier", onder de bescherming van den H. Benedictus. Deze vereeniging beeft ten doel te werken tot verheffing der kunst, en kennis van haar wezen in Nederland te verbreiden. Behalve door maandelijksche bijeenkomsten, waar onderwerpen van kunst worden besproken, tracht zij haar doel o. a. te bereiken door het inrichten van lezingen, tentoonstellingen en uitvoeringen en het bezorgen of steunen van uitgaven op kunstgebied.

Ieder Roomsch-Katholiek, die de kunst beoefent, kan als werkend lid worden toegelaten, ieder, die het doel van den Kring wil steunen, kan zich doen inschrijven als belangstellend lid en beeft dan toegang tot de bovenbedoelde lezingen enz., die ten minste vier maal in een jaar zullen plaats hebben.

De heeren dr. P. J. H. Cuypers, prof. J. V. de Groot O. P., dr. H. J. A. M. Schaepman en jhr. mr. Victor de Stuers aanvaardden het eerelidmaatschap van den Kring.

Zijn bestuur bestaat uit de heeren Ant. Averkamp, voorzitter, Jos. Th. J. Cuypers, ondervoorzitter, Jan Dunselman, tweede secretaris, A. J. Joling, penningmeester, en Jan Kalf, eerste secretaris.

Haarlem. In het jaar 1901 werd het Museum van Kunstnijverheid bezocht door 6710 personen en werden 1722 boek- en plaatwerken uit de boekerij verzonden.

's Gravenhage. Het voorstel tot aankoop van het domein Zorgvliet, groot ongeveer 88 H.A., voor 4 millioen gulden, en van ongeveer 115 H.A. in den Segbroekpolder, voor 5 millioen gulden, is door den gemeenteraad verworpen met 21 tegen 19 stemmen. Wat Zorgvliet betreft, liep de finantieele kwestie hoofdzakelijk over een bedrag van een half millioen. De gemeente had tot 4 millioen willen gaan, maar de eisch bleef 4½, en partijen bleven daaraan vasthouden.

Haarlem. Thans is de groote steiger, die gedurende ongeveer vier jaren voor den westelijken gevel der Groote Kerk stond, geheel afgebroken, wijl de restauratie van dien gevel voltooid is.

Naar het *Centrum* verneemt zijn de gewelfschilderingen uit de Groote of St. Laurentiuskerk te Alkmaar, voorstellende het laatste oordeel en sedert eenige jaren het eigendom van den heer Jan Brom te Utrecht, door het Rijk aangekocht ter plaatsing in het Rijks Museum.

PERSONALIA.

Naast den heer K. Sluyterman, architect — tevens Secretaris — van de commissie der Nederlandsche afdeeling van de Tentoonstelling van moderne decoratieve kunst te Turijn, is tot adjunct-architect benoemd de heer P. J. W. J. van der Burgh, Bouwk. Ing. te 's Gravenhage.

Met ingang van 1 Januari 1902 is bij het Technisch Bureau van het departement van Koloniën bevorderd: tot ingenieur 1e kl., de ing. 2e kl. H. Baljon, en zijn aangesteld: tot ing. 1e kl., de tijdelijke ing. 1e kl. J. J. Sluiter; tot adj. ing., de tijdelijk aan het Bureau werkzame civ. ing. J. E. Inckel; tot technische ambtenaren 2e kl. de tijdelijke ambtenaar 2e kl. N. de la Lande Cremer en de tijdelijke opzichter 1e kl. P. Perdijk.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-	Teekenaar,	ouderdom	23	jaar, salaris	f 100.—
"	"	"	"	"	18	" "	" 40.—
"	"	"	"	"	22	" "	" 65.—
"	"	"	"	"	38	" "	" 80.—
"	"	"	"	"	37	" "	" 80.—
"	"	"	"	"	46	" "	" 100.—
"	"	"	"	"	28	" "	" 80.—
"	"	"	"	"	25	" "	" 100.—
"	Bouwkundig	Teekenaar,		"	19	" "	" 30.—
"	"	"	"	"	21	" "	" 35.—
"	"	"	"	"	30	" "	" 50.—

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, Amsterdam. — Wagenstraat 39a. 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (vergl. aasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

DINSDAG 7 JANUARI.

ALKMAAR. Het amoveeren van perceel no. 27, aan de Nieuwesloot te Alkmaar, en terzelfder plaatse weder bouwen een winkelhuis met vrijstaand pakhuis.
De archit. K. Bakker Dzn., 's av. 8 u., in café „Centraal". Bestek en teek. per stel verkrijgb. à f 1,50. Aanw. gedaan.

BERGEN-OP-ZOOM. Het bouwen van 2 heerenhuizen op de hoogstraat.
De archit. C. P. van Genk, v.m. 11 u., in café „De Draak", alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 woonhuizen in 2 blokken, aan den Kuipersdijk, (uitgezonderd de metselwerken).
De archit. J. H. C. Roesink, 's av. 7 u., in 't café van H. Volbers, alw. bestek en teek. ter inz.

FRANEKER. Het bouwen van 2 werkmanswoningen bij de boerderij van den heer D. v. d. Berg op Lankum.
De arch. M. Hofstra. Bestek en teek. bij K. Bijlsma in „De Bogt van Gunê" ter inz. Aanw. gedaan.

HARDENBERG. Het afbreken van een bestaand en opbouwen van een nieuw kerkgebouw met badkamer enz.
Het kerkbest. der Israëlitische gemeente 's n.m. 2 u., in hotel „Van Munster". Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Inl. geeft K. A. Hakkert te Avereest.

HELLENDOORN. Het bouwen van een keukengebouw voor Israëlieten, op het terrein van het Sanatorium.
De directie belast met den bouw van het Sanatorium. Bestek en teek. tevens inl. te bek. aan het Sanatorium aldaar.

HENGELO. (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den Langeler-maatweg voor K. Smit.
De archit. W. Elzinga, 's av. 8 u., in 't café van J. Smit, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 7 Jan., v.m. 9½ u.

HOEK. Het bouwen van een woonhuis en een landbouwschuur met bijlevering van materialen.
De bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag, n.m. 2 u., in het logement van J. Drabbe, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 7 Jan., v.m. 9 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstraat. — Haarlem, Kruisweg 30 C. — Nijmegen, In de Betuwestraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserves ult. 1900	**• 1.877.900.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900	**• 21.625.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

23 DECEMBER.

GAARKEUKEN (GRON.). Het bouwen van 4 woningen. Door den heer E. Hestinga.
Laagste inschrijver J. Teninga, Niekerk (W.), f 2474. Gegund.

24 DECEMBER.

UTRECHT. Bestek no. 871. Het maken van eene wachterswoning nabij K.M.p. 5$^{1/10}$ en het verrichten van bijbehoorende werken ten behoeve van den spoorweg Rosendaal—Vlissingen. Ram. f 4000. Door de maatsch. tot expl. van staatssp.
Laagste inschrijver L. Raaijmakers, Wouw, f 3067.

Ten zeerste aanbevolen voor KELDERWERK:

Inlandsch gemalen TRAS

Knight, Bevan en Sturge's PORTLAND CEMENT

Uitsluitend verkrijgbaar bij
Wed. P. G. F. PINO POST,
Paveljoensgracht 22, Den Haag.
Telephoon No. 1231.
Asphaltdakpapier.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 21sten Januari 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 877.

Het maken van vijf wachterswoningen, het afbreken en weder opbouwen van twee wachtershuisjes, het wijzigen van twee stel boomen in treksluitboomen en het vervangen van twee stel handboomen door wipboomen met traliewerk met bijbehoorende werken ten behoeve van den spoorweg MAASTRICHT—VENLO.

(In drie Perceelen).

Begroting { 1e Perceel f 2670.—. 2e „ • 6020.—. 3e „ • 6700.—.

De besteding geschiedt volgens § 53 van het bestek.
Het bestek ligt van den 4den Jan. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f 1.00*.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 6den Jan. 1902, ten 8.10 ure voormiddag te *Roermond*, ten 10,15 voormiddag te *Geleen S.S.* en ten 12.30 namiddag te *Maastricht (West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 28sten December 1901.

MINISTERIE VAN JUSTITIE.

Openbare Aanbesteding.

Op **Zaterdag 18 Januari 1902,** des namiddags ten 2 uur, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te *'s-Gravenhage* in het openbaar worden aanbesteed:

Het driejarig onderhoud, aanvangende met den dag der gunning en eindigende 31 December 1904, van:

het Rechtsgebouw en de Strafgevangenis te Groningen (Bestek No. 141);
het Paleis van Justitie, het Huis van Bewaring en de woning van den Adjunct-Directeur der Strafgevangenis te Leeuwarden (Bestek No. 142);
de Strafgevangenis te Sneek, het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Heerenveen (Bestek No. 143);
het Huis van Bewaring en het Rechtsgebouw te Zwolle, de Strafgevangenis en het Kantongerechtsgebouw te Deventer, waarin tevens gevestigd zijn de kantoren van den Inspecteur der Directe Belastingen en Accijnsen, van den Inspecteur van Registratie en Domeinen en van den Rijks-Ontvanger (Bestek No. 144), en
het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Assen, de Strafgevangenis te Appingedam en het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Winschoten (Bestek No. 145).

De bestekken liggen voor gegadigden ter inzage in bovengenoemde gebouwen en zijn van af 9 Januari 1902 op aanvrage tegen betaling van f 0.80 franco verkrijgbaar bij de Gebroeders van Cleef, Boekhandelaars, Spui No. 28a te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gehouden op Maandag 13 Januari 1902 en wel: voor de gebouwen te Leeuwarden des voormiddags ten 9 ure, aanvangende bij het paleis van Justitie; voor de gebouwen te Groningen des voormiddags ten 10 ure, aanvangende bij de Strafgevangenis; voor de gebouwen te Sneek, Appingedam en Winschoten des voormiddags ten 10 ure; voor de gebouwen te Heerenveen des namiddags ten half twee ure, aanvangende bij het Huis van Bewaring; voor de gebouwen te Zwolle en Assen des namiddags ten 1 ure, aanvangende bij de Huizen van Bewaring en voor de gebouwen te Deventer des voormiddags ten 9 ure, aanvangende bij het Kantongerechtsgebouw.

Inlichtingen zijn te bekomen op het bureau van den Ingenieur-Architect voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen, Departement van Justitie en
voor de werken te Groningen, bij den Opzichter N. W. Lit aldaar;
voor die te Leeuwarden, bij den Opzichter W. C. de Groot aldaar;
voor die te Sneek en Heerenveen, bij den Opzichter J. Hoekzema te Sneek;
voor die te Zwolle, bij den Opzichter J. L. van Essen aldaar;
voor die te Deventer, bij den Opzichter J. A. Mulock Houwer aldaar;
voor die te Assen, bij den Opzichter P. Boonstra aldaar;
voor die te Appingedam, bij den Opzichter J. Stevens aldaar; en
voor die te Winschoten, bij den Opzichter K. de Groot aldaar.

's-Gravenhage, 3 Januari 1902.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BEIJMA.

WOERDEN. Het bouwen van een woon- en koffiehuis met waag- en stalgebouw. Door den bouwk. H. Hendriks.
Laagste inschr. Iesberts, Hilversum, f 7150.

25 DECEMBER.

BEETSTERZWAAG. Het afbreken van een boerenhuizinge c.a. te Siegerswoude en van een te Wijnjeterp en het bouwen van twee nieuwe Stelphuizen voor Mr. J. Baron van Palland te Geldermalsen. Door den heer J. Vrijburg.
Laagste inschr. O. Offringa, Donkerbroek, voor plaats te Wijnjeterp f 5710; D. Beek, Drachten, voor plaats te Siegerswoude f 4874.

27 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen tot koffiebranderij van perc. no. 16 aan de Krombooms loot. Door den archit. E. M. Rood.
Laagste inschrijvers A. G. Hillen en A. P. Roozen, f 12,549.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 woningen, op een terrein gelegen achter de villa „'t Woodrik" nabij den Gronauschen weg te Lonneker voor H. Deters. Door den arch. J. H. C. Roesink.
Laagste inschrijver H. J. Heerink, f 3840. Gegund.

HENGELO (OV.). Het verbouwen van eenige perceelen aan de Markt. Door den heer J. B. Tasche.
Laagste inschrijvers L. M. v. d. Berg en G. G. Kolenbrander, f 3550. Gegund.

HUIZUM. (FR.). Het afbreken der oude en weder opbouwen der nieuwe stelphuizinge, Groot Mellema, in het Laagland onder Grouw, bewoond door Æ. J. van der Meer, op heifundeering met stalling voor 59 stuks vee. Door den aanbesteder.
Ingelevert 15 biljetten. Hoogste inschrijving f 16500. Gegund aan den laagsten inschrijver I. Saakstra, te Zweins, voor f 13144.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—
Reserven . . . 197,614.63

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.
Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

Gebroeders KOCH. — AMSTERDAM.
FABRIEK VAN
Carton-Pierre en Papierstüc.

Uitgebreide inrichting voor BETIMMERINGEN, PLAFONDS, enz.
COMPLETE ORNEMENTEERINGEN van vertrekken enz.

Ons fabrikaat, is solide, scherp van lijnen, vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd in kleuren geheel afgewerkt geplaatst worden.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:
ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,
TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.
Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**
Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**

F. J. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS
Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

HEINLE & Co.
Korte Molenstraat 17. 's Gravenhage.
Glas in Lood en Koper.
GEËTST GLAS.
Stoom Glasslijperij en Polijsterij.
Glasverzilvering.

JAPAN & GLAZUURVERVEN,
duurzaam en mooi.
Kleurenkaart op aanvraag bij:
Mij. DE VELUWE
Nunspeet (Gelderland.)

Prima Magnesiet
en
Chloor-Magnesium
LEVEREN BILLIJKST
ROSENBOOM & Co. - Rotterdam.
Fabrikanten. - Importeurs.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar
DOOR
W. L. VAN MALSEN.
Prijs 50 Cent.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

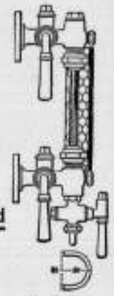
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten PECK & Co.

Amsterdam.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.

Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.

Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jh. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

11 JANUARI 1902. 22e JAARGANG. No. 2.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M[illegible].

INHOUD. — Internationale Eere-prijsvraag uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst bij gelegenheid van haar Zestig-jarig bestaan. — Het nieuwe Museum te Budapest, door A. W. Weissman. *(Wordt vervolgd.)* — Tentoonstellingen. — Prijsvragen. — Ingezonden. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Advertentiën. — (Met een Plaat.)

Medaille der Maatschappij, op ware grootte.

Internationale Eere-prijsvraag

UITGESCHREVEN DOOR

de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst

BIJ GELEGENHEID VAN HAAR

ZESTIGJARIG BESTAAN.

Ontwerp

van een KONINKLIJK PALEIS te Amsterdam.

PROGRAMMA.

Bestemming. — Het paleis is bestemd tot tijdelijk verblijf van het Koninklijk Echtpaar met gevolg, gedurende het jaarlijksch bezoek aan de Hoofdstad van Nederland.

Bouwterrein. — Het bouwterrein is vlak en gelegen in een nieuwe buitenwijk van de Hoofdstad.

Aan de voorzijde wordt het begrensd door een ruim plein en aan de overige zijden door avenues.

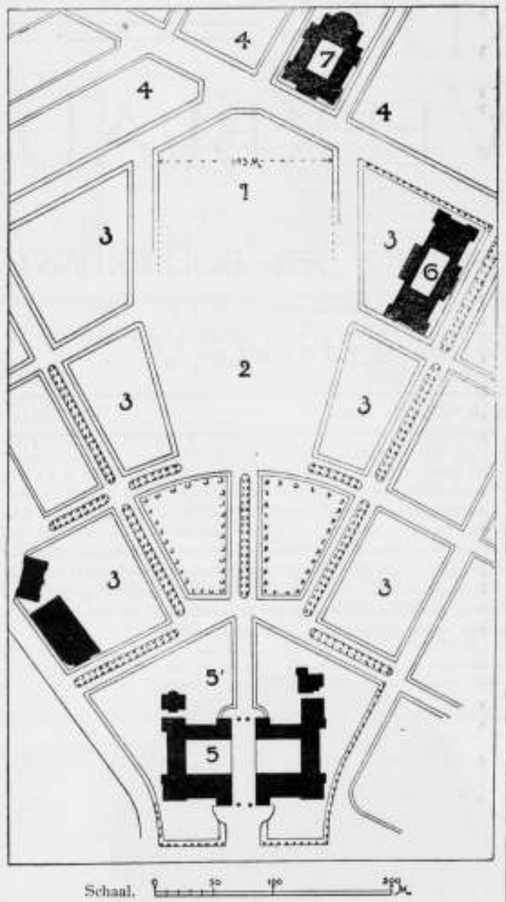
De breedte van het terrein, die op de bijgaande situatie is aangegeven, bedraagt 145 M.; de grootste diepte is ± 150 M.

De grenslijn aan het voorplein 2 wordt aan de mededingers overgelaten onder dien verstande, dat een doelmatige verbinding en harmonische aansluiting met de omgeving verkregen worde.

Het terrein moet rondom door een monumentaal hek van den publieken weg afgesloten worden.

Het gebouw zelf, dat bij eene breedte van ± 70 M. ten hoogste 5000 M². oppervlakte mag beslaan met inbegrip der binnenplaatsen, moet aan de voorzijde ongeveer 40 M. binnen het afsluithek liggen.

Aan de twee voorhoeken van het bouwterrein moeten, aansluitende aan het monumentale hek, paviljoens ontworpen worden, elk groot ± 80 M²., die door overdekte colonnades met het gebouw verbinding hebben en waardoor tevens een afgesloten voorplein gevormd wordt.

Schaal. 0 50 100 200 M.

BOUWTERREIN.

1. Terrein voor het Paleis.
2. Plein.
3. Bouwterrein voor villa's.
4. „ „ „ huizen, of reeds bestaande huizen.
5. Rijks Museum.
5'. Tuin van het Rijks Museum.
6. Gemeentelijk Museum.
7. Concert-gebouw.

Indeeling. — Het gebouw zal bestaan uit:

A. Kelderverdieping, waarvan de vloer ligt op 1 M. beneden het trottoir;
B. Beganegrond, waarvan de vloer ligt op 2 M. boven het trottoir;
C. Eerste- of hoofdverdieping, waarvan de vloer ligt op 6.60 M. boven het trottoir;
D. Tusschenverdieping, waarvan de vloer ligt op 11.60 M. boven het trottoir;
E. Tweede verdieping, waarvan de vloer ligt op 16 M. boven het trottoir;
F. Zolderruimte.

Kelderverdieping. — De kelderverdieping, die slechts onder een gedeelte van het gebouw gebracht mag worden, moet bevatten:

een ruime brandvrije kluisruimte van ± 30 M². oppervlakte;
een voorruimte als toegang tot deze kluisruimte;
de vereischte ruimten voor het plaatsen van ketels ten dienste eener centrale verwarming (systeem lage druk stoomverwarming) en voor warmwaterverzorging;
de vereischte ruimten voor het plaatsen van machineriën ten dienste der electrische personenliften, en van meters voor gas, water en electriciteit;
een flinke ruimte voor berging van brandstoffen met gemakkelijke gelegenheid om van buiten af kolen in te brengen;
ruime provisie- en groote wijnkelders; een bier- en mineraalwaterkelder en twee koelkelders;
een glaskamer;
een kantoortje voor den dienst;
verder de noodige bergplaatsen en W. C's.

Beganegrond. — De beganegrond is bestemd voor huisvesting van Hooge gasten en verder voor den dienst.

De beganegrond moet bevatten:

een hoofdingang met overdekten doorrit;
een ruime vestibule; hierbij een portiersloge en een vertrek voor inschrijving van bezoekers;
een trapzaal met eene monumentale hoofdtrap in gemakkelijke en doeltreffende verbinding met de eerste of hoofdverdieping;
ruime en doelmatige garderobes voor genoodigden in de nabijheid van de hoofdtrap;
van de vestibule uit, twee ruime trappen naar de appartementen op de eerste en tweede verdieping gelegen;
de noodige diensttrappen met afzonderlijke dienstingangen;
de noodige personen- en spijzenliften;
eenige appartementen voor Hooge gasten, elk appartement bestaande uit een slaap-, een zit- en werkkamer, een garderobe en een ruimte bevattende een toilet, een badkamer en een W. C.;
een kamer voor adjudanten,
twee vertrekken voor bediening, in de nabijheid van bovengenoemde appartementen gelegen;
twee vertrekken voor den Hofmaarschalk;
een vertrek voor den Intendant van het paleis;
een ontvangkamer voor de Secretarissen met een tweetal werkkamers;
een kamer voor ordonnancen;
een kamer voor boden;
een woning voor den concierge, bestaande uit drie kamers en keuken met bergplaatsen; deze woning in verbinding met een der genoemde dienstingangen;
een vertrek voor den hofmeester;
minstens twee vertrekken voor bedienden;
een hoofdkeuken, twee bijkeukens en spoelkeuken, een koffiekeuken, drie bergplaatsen en een werkplaats voor de koks; in de nabijheid hiervan afzonderlijke diensttrappen naar de kelderverdieping;
een bewaarplaats voor porselein en kristal;
een zilverkamer;
een bewaarplaats voor tafellinnen;
een linnenkamer;
een vertrek voor den bloemist;
twee eetkamers voor dienstpersoneel, waarbij de noodige kleedkamers en toiletkabinetten met W. C's.;
twee garderobes voor Z. K. H. den Prins;
een centraalbureau voor huistelefoon en telegraafdienst;
verder een aantal bergplaatsen en vereischte gemakken.

Eerste of Hoofdverdieping. — De eerste of hoofdverdieping is bestemd voor:

1°. de officieele recepties, audiënties en feesten;
2°. woning van het Vorstelijk Echtpaar;
3°. woning van Vorstelijke gasten.

De hoofdverdieping moet bevatten:

in verband met de hoofdtrap, ruime galerijen en vestibules, doelmatig aansluitend tot een serie van zalen en vertrekken, als volgt:
een audiëntie-zaal (± 85 M².) aan weerszijden begrensd door eene antichambre en gelegen aan den hoofdgevel van het gebouw, en tevens in verbinding met een open terras boven den overdekten doorrit;
een groote feestzaal, (± 280 M².), met gelegenheid tot plaatsing van een orkest van ± 40 executanten. De ruimte voor dit orkest moet van af een der diensttrappen gemakkelijk bereikbaar zijn;
een groote eetzaal, (± 180 M².);
een aanrechtkamer, (± 50 M².), en een dessertkamer, (± 15 M².), beide aan de groote eetzaal grenzende;
een groote conversatiezaal, (± 180 M².);
een antichambre, (± 50 M².) in verbinding met de groote conversatiezaal, en ruime toiletkabinetten in de nabijheid;
de drie genoemde groote zalen moeten en suite gelegen zijn en kunnen, evenals de audiëntiezaal, in hoogte twee verdiepingen bevatten;
een kleine eetzaal, (± 60 M².), in de nabijheid van de bovengenoemde aanrechtkamer gelegen;

een rookzaal en een conversatie-salon (elk ± 40 M².), met ruime toiletkabinetten in de nabijheid.

De appartementen van het Vorstelijk Echtpaar moeten bestaan uit:

een salon, een woonkamer, twee werkkamers, twee slaapkamers met aangrenzende afzonderlijke kleine garderobes en twee ruimten met elk een toilet-, een badkamer, en een W. C.;
een kamer voor adjudanten van dienst;
een kamer voor dienstdoende hofdames;
twee vertrekken voor de particuliere secretarissen;
twee vertrekken voor bediening.

De appartementen voor Vorstelijke gasten moeten elk bestaan uit:

een zit-, een slaap- en een werkkamer en afzonderlijke garderobe, en ruimte met toilet-, badkamer en W. C.
een kamer voor adjudanten;
een kamer voor hofdames;
twee vertrekken voor bediening.

Tusschenverdieping. — Deze verdieping is bestemd voor de huisvesting van de hofhouding en voor personen behoorende tot den directen dienst van Hunne Majesteiten.

Zij moet bevatten:

een aantal appartementen voor hofdames en hofheeren; elk appartement bestaande uit een slaap- en een zitkamer, benevens eenige vertrekken voor bedienden;
een conversatiezaal tevens bibliotheek;
een groote garderobe voor H. M. de Koningin, in afzonderlijke verbinding met een der garderobes in de nabijheid van de appartementen van het Vorstelijk Echtpaar op de hoofdverdieping gelegen.
verder de noodige badkamers, toiletkamers met W.C's, bergplaatsen en verdere gemakken.

Tweede verdieping. — Deze verdieping is bestemd: gedeeltelijk voor de huisvesting van leden van het gevolg, gedeeltelijk voor huisvesting van officianten, lakeien enz.

Zij moet tevens bevatten de noodige badkamers, W.C's, bergplaatsen, garderobes, enz. De *zolderruimte* boven deze verdieping is bestemd voor berging, enz.

Paviljoens. — De genoemde paviljoens, aan de voorhoeken van het bouwterrein, zijn bestemd voor de militaire eerewacht.

Elk paviljoen moet bevatten een overdekte portiek, een vertrek voor de wacht en een vertrek voor den dienstdoenden officier, commandant der wacht;
verder de noodige bergplaatsen en W.C's.

Afsluithek. — Bij het ontwerpen hiervan moet gelet worden op twee ruime inrijhekken, met schildwachthuisjes voor infanterie en cavallerie.

Het gebouw moet van alle gemakken voorzien, de communicatie oordeelkundig ingericht, de toegangen naar behooren aangebracht, en zooveel mogelijk brandvrij ontworpen zijn. Ruime loggia's of balcons kunnen op daartoe geschikte plaatsen worden aangebracht.

In te leveren teekeningen. — De gevraagde teekeningen zijn:

A. een situatieplan van het terrein, op de schaal van 2 m.M. per Meter, waarop het hoofdgebouw met omgeving is aangegeven;
B. de plattegronden van kelderverdieping, beganegrond, eerste- of hoofdverdieping, en tusschenverdieping, op de schaal van 5 m.M. per Meter;
C. de twee voornaamste gevels, op de schaal van 1 c.M. per Meter;
D. een der voornaamste doorsneden op de schaal van 1 c.M. per Meter;
E. een perspectievisch aanzicht, van het plein gezien;
F. een buitentravée op de schaal van 5 cM. per Meter.

Het is verplichtend in de plattegronden de bestemming der vertrekken te schrijven.

De teekeningen moeten behoorlijk bewerkt zijn.

De ingekomen antwoorden zullen beoordeeld worden door een jury, bestaande uit de heeren:

Prof. E. Gugel, Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft. Eerelid der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.
C. Muysken, Architect Ingenieur te Baarn. Oud-Voorzitter, Eerelid van de Maatschappij t. Bev. d. B.
J. F. Klinkhamer, B. I. te Delft, Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft.
H. Evers, Architect te Rotterdam. Hoofdleeraar aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam.
H. P. Berlage Nz., Architect te Amsterdam, Voorzitter van het Genootschap Architectura et Amicitia.
A. Salm G.Bzn., Architect te Amsterdam, Voorzitter van-,
Joh. Mutters Jr., Architect te 's Gravenhage, Lid van-,
J. Verheul Dz, Architect te Rotterdam, Lid van het Hoofdbestuur der Maatschappij tot Bev. der Bouwkunst.
C. T. J. Louis Rieber, B. I., te Amsterdam; Secretaris van de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst.

Aan den vervaardiger van het beste en ter bekroning waardig gekeurde ontwerp zal worden uitgereikt de **Verguld Zilveren Medaille der Maatschappij en ƒ 500;**

voor het in de tweede plaats ter bekroning waardig gekeurde ontwerp wordt uitgeloofd de **Zilveren Medaille en ƒ 250;**

voor het in de derde plaats ter bekroning waardig gekeurde ontwerp wordt uitgeloofd de **Bronzen Medaille en ƒ 100.**

ALGEMEENE BEPALINGEN.

1. Alle stukken in antwoord op deze prijsvraag worden vóór of op 15 Mei 1902, des namiddags te 2 uur, vrachtvrij ingewacht aan het adres van den Secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, den heer C. T. J. Louis Rieber, Marnixstraat 402, te Amsterdam, vergezeld van een open brief, waarin een adres, om zoo noodig met den inzender te correspondeeren, zonder den naambrief te openen.

2. De in te zenden stukken moeten gemerkt zijn met een motto, en vergezeld van een gesloten naambrief, waarop aan de buitenzijde dat motto is herhaald, en van binnen bevattende de aanduiding van naam, betrekking en woonplaats van den inzender.

3. De teekeningen mogen niet opgerold worden ingezonden.

4. De Jury heeft het recht, wanneer geen antwoord ter bekroning kan worden voorgedragen, aan het Hoofdbestuur voor te stellen eene andere onderscheiding toe te kennen aan zulke antwoorden, die volgens haar oordeel daarop aanspraak hebben.

5. De bekroonde of gedeeltelijk bekroonde ontwerpen blijven gedurende een jaar ter beschikking van het Hoofdbestuur der Maatschappij, dat zich het recht voorbehoudt de ingezonden teekeningen in verschillende steden ten toon te stellen, en reproducties van de teekeningen in de werken der Maatschappij uit te geven.

6. De niet bekroonde ontwerpen kunnen na 1 Juli 1902 afgehaald worden aan het bureau van de Maatschappij te Amsterdam; de niet bekroonde ontwerpen van mededingers buiten Amsterdam wonende, zullen na 1 Juli 1902 aan de correspondentie-adressen worden teruggezonden.

7. De uitslag van de beoordeeling der Jury zal bij gelegenheid van de Algemeene Vergadering in Mei 1902 worden bekend gemaakt, en de tentoonstelling der ingekomen plannen zal tijdens die vergadering geopend worden.

8. De Prijsvraag is internationaal.

Amsterdam,
Januari 1902.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.
A. SALM G.Bzn., *Voorzitter.*
C. T. J. LOUIS RIEBER, *Secretaris.*

HET NIEUWE MUSEUM TE BUDAPEST.

Door A. W. Weissman.

I.

Kettingbrug met gezicht op Buda.

In Maart van het jaar 1899 viel mij de zeldzame eer te beurt, als jurylid bij de beoordeeling eener prijsvraag voor een nieuw kunstmuseum te Budapest mede te werken.

Den vijfden dier maand bevond ik mij in de Hongaarsche hoofdstad, vergezeld van mijne vrouw. En toen de heer Ernst von Kammerer, „Reichstags-Abgeordneter und Bevollmächtigter des königlich Ungarischen Ministers für Cultus und Unterricht", mij in het hotel Erzherzog Stephan kwam verwelkomen, was het met eenigen schroom, dat ik mijne reisgezellin aan hem voorstelde. Doch hij putte zich uit in beleefdheden en verzekerde, dat de Hongaarsche dames gaarne met eene Hollandsche zouden kennis maken, en dat zij zouden zorgen, dat het haar, als de jury zitting hield, niet aan afwisseling ontbrak.

Te elf uur vond de eerste bijeenkomst der jury plaats in de groote zaal der Academie aan het Frans Jozefsplein. De architectuur van Stüler kon mij niet behagen; de zaal is echter door haar afmetingen zeer indrukwekkend. De karyatiden der Berlijnsch-Grieksche School, die de zoldering schragen, zijn misschien niet mooi, maar de nog niet lang voltooide fresco's, tafereelen uit de Hongaarsche geschiedenis voorstellend, maken veel goed.

Nadat de juryleden aan elkander waren voorgesteld, hield de heer von Kammerer een rede, waarbij den buitenlandschen juryleden veel lof toegezwaaid en hen dank gebracht werd voor de moeite, die zij genomen hadden.

Daarop was gelegenheid tot kennismaking zoowel met de juryleden als met de ingekomen ontwerpen. Eer ik over de plannen spreek, eerst een woord over de beoordeelaars voor zoover zij Hongaren waren. Zij maakten allen een sympathieken indruk, en wisten zich in het Duitsch, dat zij met een ietwat hard accent uitspraken, zeer goed uit te drukken.

Er waren drie architecten uit Budapest, echter geen geboren Hongaren, doch Duitschers, ofschoon zij reeds lang genaturaliseerd moeten zijn. De eerste was Alajos Hausmann, hofarchitect van Z. M. den Koning van Hongarije en Professor aan de Polytechnische school; de beide anderen: Ludwig Rauscher en Friedrich Schulek vervulden eveneens een leerstoel aan deze inrichting van onderwijs. Later zal ik gelegenheid hebben over hunne werken het een en ander op te merken.

De beide Directeuren van musea behoorden tot den Hongaarschen adel. Eugène de Radisics, directeur van het Museum voor Kunstnijverheid, was een man van hoofsche vormen; tot Emerich von Szalay, den directeur van het Nationaal-museum, voelde ik mij bijzonder aangetrokken.

Verder zaten nog in de jury Johann Fadrusz en Alois Strobl, beeldhouwers. De tweede vooral scheen mij een sympathieke persoonlijkheid; van zijn groot talent in het portretvak getuigden de borstbeelden, die een nevenzaal sierden. Eindelijk noem ik nog de schilders Elbogen en Lotz, de eerste tevens Reichstagsabgeordneter en de tweede, reeds over de zeventig, de maker van de mooiste monumentale schilderwerken, die Budapest bezit.

De ingekomen ontwerpen waren goed geëxposeerd tegen schotten, met roode peluche bekleed. De tentoonstelling was zóó ingericht, dat alle teekeningen, tot één ontwerp behoorende, een afzonderlijk vak vulden. Ietwat vreemd scheen het mij, dat de ontwerpers vrijheid hadden, hun naam op de teekeningen te schrijven, ofschoon zij ook onder een motto mochten inzenden. Het kwam mij voor, dat ons systeem van algeheele geheimhouding beter is. Want ofschoon de buitenlandsche juryleden, die geen der concurrenten kenden, volkomen onpartijdig konden oordeelen, zoo geloof ik toch, dat de Hongaren niet geheel vrij waren in hun opinie. Ik herinner mij b.v. op een der plannen den naam vermeld te hebben gezien van een hoogleeraar aan de Polytechnische School. De collega's in de jury konden natuurlijk bij dit project niet als onpartijdig beschouwd worden.

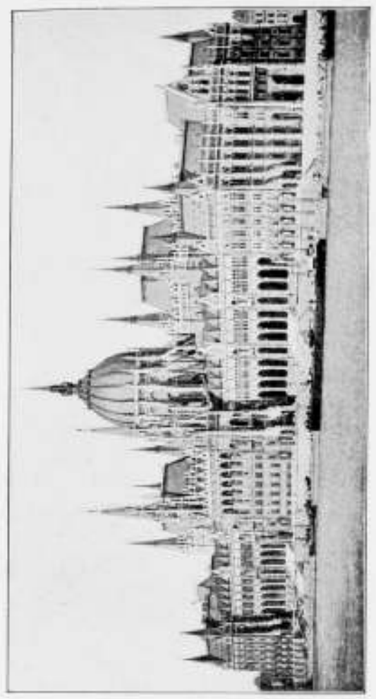
De ontwerpen waren zonder uitzondering academisch opgevat. Aan zeer degelijk werk was geen gebrek, doch nieuwe denkbeelden kon ik niet ontdekken. De Weener architectuur van de laatste vijf en twintig jaren spiegelde zich in de projecten duidelijk af. De Neo-Helleensche vormen van Hansen, de Italiaansche Renaissance van Ferstel, de Barok-motieven der latere Weener school, ziedaar wat de groote meerderheid der ontwerpen kenmerkte. Slechts één project was er, waarbij de hoogleeraren, niet zonder een angstige verbazing, het woord „Secession" uitspraken. Maar ik vond er niets van de „nieuwe kunst" in terug. Wat het ontwerp vreemd deed schijnen, was de behandeling van het teekenwerk. De plattegronden toch deden denken aan de platen van het „Ausgegrabene Buch", de bekende parodie op een Egyptische papyrusrol. De gevels en de perspectieven waren in smaragdgroene tinten gewasschen. Doch de stijl was doodgewoon Weener-Barok, met enkele extra-grilligheden.

Het teekenwerk der ontwerpen getuigde over het algemeen van groote bedrevenheid. Ik vond, dat in vele gevallen de handigheid, waarmede de gedachten ten papiere waren gebracht, niet evenredig was aan de waarde dier denkbeelden. Bij sommige plannen waren de achtergronden geheel zwart gemaakt, waardoor de gevels en doorsneden pikant uitkwamen en een effect was verkregen als wat wit marmeren paleizen bij het opkomen van een zware onweersbui zouden maken.

De jury-zitting was dien dag reeds vroeg afgeloopen; het ernstige werk werd voor de volgende dagen bewaard. De buitenlandsche leden werden genoodigd hun maaltijd te gebruiken in het hôtel Hungaria, naar 's lands wijs om twee uur des middags. Behalve de regeeringscommissaris zat ook aan graaf Apponyi, hofmaarschalk van den koning van Hongarije, die vroeger als diplomaat langen tijd in den Haag had vertoefd, en die in Nederland nog verscheidene relaties had, zoodat wij veel over ons vaderland konden spreken.

Na den maaltijd kwamen equipages voor, die ons naar Buda brachten, waar wij het Koninklijk paleis, dat op het oogenblik aanzienlijk vergroot wordt, zouden bezichtigen. De rijtuigen gingen de kettingbrug over, en toen een tunnel door; langs zigzagwegen werd, aan de westzijde van den berg, het paleis bereikt, waar op de binnenplaats werd uitgestapt. De heer Hausmann, ons mede-jurylid, leidde het gezelschap in persoon rond. Hij bracht ons eerst naar den nieuwen vleugel in aanbouw. Het terrein leverde daar groote moeilijkheden op, omdat het rotsplateau niet breed genoeg was voor den nieuwen vleugel van het gebouw. Daarom moest door zware grondkeerende muren, die uit de helling van de rots opstijgen, eerst de noodige breedte verkregen worden. Van den onderbouw, die dus ontstond, was partij getrokken, om er de verwarmingstoestellen met hun toebehooren en het keukendepartement in te plaatsen.

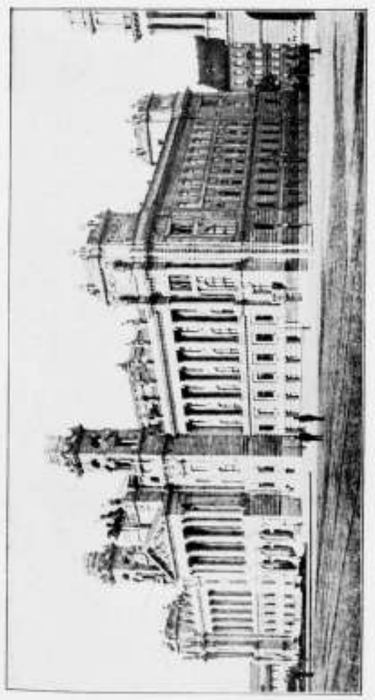
Reeds het bezoek aan dit „souterrein", dat, wegens zijn hooge ligging niet alleen een uitstekende dagverlichting had, maar uit de vensters waarvan men zelfs prachtige vergezichten naar het westen genoot, was bijzonder interessant. Er waren vijf keukens aanwezig, die ieder uit vijf reusachtige, geheel overwelfde vertrekken bestonden. De keukenapparaten waren reeds gesteld, en de nieuwste vindingen zagen wij overal toegepast, zoodat vooral mijne vrouw veel belangwekkends kon waarnemen. De bouwmeester zeide ons, dat de keukens er op berekend waren, om 2000 personen te kunnen spijzigen. De grondwet verplicht den Hongaarschen koning, om telkens een half jaar te Budapest zijn residentie te houden. Maar daar het oude slot van Maria Theresia niet groot genoeg is voor de enorme hofhouding, zoo is dit grondwettig voorschrift tot dusverre een doode letter gebleven.

Parlementsgebouw.

Hoofdtrap van het Parlementsgebouw.

Hooggerechtshof.

Andrassy-straat.

BUDAPEST.

Uit het souterrein werden wij naar de enorme hoofdtrap gebracht, en van daar door tal van zalen geleid. Ofschoon het gebouw van buiten reeds gereed is, moet de decoratie van binnen nog grootendeels worden aangebracht. Wat wij daarvan zagen, bewees, dat alles met inderdaad vorstelijke pracht behandeld zal worden.

De nieuwe vleugel is, om in harmonie met het bestaande paleis te blijven, in den trant der vorige eeuw ontworpen. Ook het gebouw van Maria Theresia zal onderhanden genomen worden. Het heeft wel aanzienlijke afmetingen en een prachtige ligging, maar het is, wat zijn gevels aangaat, grootendeels gepleisterd en de details zijn niet onberispelijk. Dit laatste schijnt minder de schuld van de bouwmeesters door Maria Theresia gebruikt, dan wel van die, welke het gebouw, dat bij den opstand van 1849 veel schade kreeg, restaureerden.

De bel-etage van het oude paleis is een aaneenschakeling van pronkvertrekken, allen in Rococo-stijl uiterst weelderig gedecoreerd, en met kostbare stoffen behangen. De groote danszaal werd voor de „milleniums" feesten in 1896 te klein geacht. Daarom werd order gegeven, haar te verbreeden, een werk, dat in betrekkelijk zeer korten tijd werd uitgevoerd.

Reeds zijn 10 millioen gulden aan de vegrooting en verfraaiing van dit paleis ten koste gelegd. De heer Hausmann bracht ons ten slotte in zijn bureau, en toonde ons daar door een gips-model welke groote werken men nog denkt uit te voeren. Onder die werken behoort een geheele verandering van het niveau der naar het paleis leidende wegen, een nieuw stalgebouw, terrassen, een fontein enz.

Den volgenden dag begon de jury hare eigenlijke werkzaamheden, door, in groepen verdeeld, de plannen nader te onderzoeken. Na den maaltijd bracht men ons naar het nieuwe Parlementsgebouw, waar de ontwerper, de heer Steindl, ons opwachtte. Deze bouwmeester was een man van hoogen leeftijd, geestverwant en tijdgenoot van Friedrich Schmidt, en dus Gothiker pur sang. Het reusachtig gebouw, bij het bezoek waarvan hij ons tot gids verstrekte, is nog niet voltooid, doch heeft reeds 15 millioen gulden gekost. Het is te begrijpen, dat voor zulk een bedrag wat buitengewoons kon worden geleverd.

De lengte bedraagt het dubbele van het Rijksmuseum te Amsterdam en het gebouw bezit 18 binnenplaatsen en 100 zalen, ongerekend de kleinere vertrekken. Het is de bedoeling geweest, om het Parlementsgebouw te Londen als voorbeeld te nemen. Maar zoo goed als de Hongaren in hun Koninklijk paleis den Weener Hofburg wilden overtreffen, zoo was het óók hun bedoeling, om een parlementsgebouw te scheppen, dat het Reichsratsgebäude te Weenen in de schaduw zou stellen. Het streven van de natie is vooral, om Oostenrijk, dat zij weinig vriendelijk gezind is, te overvleugelen. En zij is reeds een heel eind op weg, om dit ideaal te verwezenlijken. De haat jegens alles, wat van de andere zijde der Leitha komt, zit den Magyaren in het bloed. Nog onlangs kon men lezen, dat de Hongaarsche staat een erfenis van anderhalf millioen afwees, alleen omdat het bedrag in Oostenrijksche effecten zou worden uitgekeerd. Zulk een feit is teekenend voor den toestand. Het was ons, natuurlijk, in den aanvang vreemd, om van Frans Jozef, dien wij gewoon zijn, keizer te noemen, als koning te spreken. Wanneer wij ons soms eens vergisten, dan werden wij dadelijk terecht gewezen. Ook in politiek opzicht is er groot verschil tusschen Oostenrijk en Hongarije. In het eerste land is men clericaal en anti-semitisch, in het laatste uiterst vrijzinnig en den Israëlieten, die zeer talrijk zijn, wordt niets in den weg gelegd. De persoon van den koning is bijzonder populair; het zal echter voor zijn opvolger een uiterst moeilijke taak zijn, om Oostenrijk en Hongarije vereenigd te houden.

Na deze uitweiding keer ik naar het Parlementsgebouw terug. De stijl is die van het Weener raadhuis, zoodat de Gothiek op een geheel andere wijze is toegepast, dan wij dit bij ons zien doen. Met de historische getrouwheid heeft de bouwmeester het niet bijzonder nauw genomen, wat reeds dadelijk daaruit blijken kan, dat hij, even als Schmidt bij de kerk in de Weener voorstad Fünfhaus, een gothischen koepel heeft gemaakt. Die koepel vormt het middenpunt van het geheele gebouw en hij is zoowel van buiten als van binnen gezien, imposant. Voor het effect zou men hem een andere bekroning toewenschen dan het al te kleine spitsje. De lantaarns van de kerken der Renaissance waren beter opgevat.

Van binnen is de koepel inderdaad grootsch. De bouwmeester heeft de goede gedachte gehad, de vestibule en de 20 M. breede trapzaal die naar den koepel leiden, betrekkelijk spaarzaam te verlichten. Daardoor werkt het warme gouden licht, dat door de koepelvensters valt, des te treffender.

Het is waar, dat de koepel niet bijzonder origineel van vinding genoemd kan worden. Men denke zich één travee van de koorsluiting eener kathedraal zooveel maal, als de veelhoek van den plattegrond dit vereischt, en men ziet den koepel voor zich. Dit neemt niet weg, dat het effect van het interieur grootsch mag genoemd worden.

De detailleering is rijk, dikwijls te rijk, en niet altijd heeft een verfijnde smaak daarbij voorgezeten. Van goud en polychromie is een zoo overdadig gebruik gemaakt, dat het oog er door vermoeid wordt. Onder de troonhemels tegen de pijlers, waar in de kerken de beelden van heiligen plegen te staan, zijn hier de gepolychromeerde figuren der Hongaarsche koningen aangebracht.

Deze koepelzaal zal dienen als salle des pas perdus. Toen de Duitsche keizer Budapest bezocht, hadden zich hier de magnaten in hunne schilderachtige kleederdracht opgesteld. De keizer was zoo getroffen door dit schouwspel, dat hij den heer Steindl deed ontbieden, en hem zeide, dat het jammer was, dat zulk een gebouw niet te Berlijn stond, in plaats van dat, door Wallot ontworpen, waarover Z. M. slecht te spreken was. De architect bracht in het midden, dat hij ook had medegedaan aan de prijsvraag voor het Berlijnsche gebouw, maar geen bekroning had behaald. Daarop deed Z. M. een weinig vleiend oordeel over de Duitsche kunstrechters vernemen.

Achter de koepelzaal is de buffetzaal, een lange galerij met een loggia aan de rivierzijde, vanwaar men een prachtig uitzicht heeft. De decoratie dezer zaal was nog niet voltooid; het scheen, dat de heraldieke kunst hier een belangrijke rol moest vervullen.

Aan wederzijden van de koepelzaal zijn verbindingshallen, waardoor men links naar het Lagerhuis en rechts naar het Hoogerhuis gaat. Deze hallen zijn geheel voltooid. De gewelfde zolderingen worden door prachtige rood-marmeren zuilen met vergulde kapiteelen en basementen gedragen. Het rijke materiaal scheen niet kostbaar genoeg; daarom werd op het marmer nog een dessin van goud geschilderd, wat het effect niet verhoogde. De architect deelde ons mede, dat reeds voor *f* 800.000 aan verguldsel was aangebracht. Bij zoo iets herinnert men zich de Aziatische afkomst der Hongaren.

In deze hallen zijn zeer goede schilderwerken tegen zolderring en muren gemaakt. Maar daar zij in de moderne Parijsche manier zijn behandeld, zoo vormen zij een niet aangename tegenstelling met de gothische bouwvormen. Nu de architect zich aan een stijl meende te moeten houden, hadden de schilders zijn voorbeeld moeten volgen, en zich

niet door de moderne Parijzenaars, maar liever door de 14e en 15e eeuwers moeten laten inspireeren.

De beide zittingzalen zijn nog niet voltooid. Men was juist bezig met het aanbrengen der gefigureerde houten plafonds. De zalen hebben geen bovenlicht, maar zeer hoog zijlicht. Voor zoover ik kon oordeelen, zal het, bij de enorme hoogte dezer lokalen, den redenaars niet gemakkelijk vallen, zich verstaanbaar te maken.

Het uitwendige van het gebouw lijdt wel eenigszins onder de al te veelvuldige herhaling van dezelfde motieven, en onder het gemis van groote lijnen. De wezenlijke Gothiek zocht, als zij gebouwen voor wereldlijke doeleinden maakte, haar kracht in de details. Zij kon dit doen, wegens de zeer bescheiden afmetingen, die haar raadhuizen en hallen hadden.

Waar het echter hier gold, een reusachtigen gevel te ordonneeren, kon deze overvloed van details niet toegepast worden. Vandaar een zekere kaalheid, die men bij middeleeuwsche gebouwen niet gewend is.

Eindelijk schijnt het de vraag, of het wel goed geweest is, voor een gebouw, dat de beteekenis van het 19e eeuwsch Hongarije moet verwezenlijken, een bouwtrant te kiezen van eeuwen geleden.

(Wordt vervolgd).

TENTOONSTELLINGEN.

Door de commissie der Nederlandsche afdeeling voor de Internationale Tentoonstelling van moderne decoratieve kunst te Turijn in 1900 is te 's-Gravenhage een bureau gevestigd aan de Mauritskade no. 81. Het is voor belanghebbenden geopend op Dinsdag, Donderdag en Zaterdag van elke week, van 2½ tot 4 uur, op welke uren de regeeringscommissaris zal zijn te spreken.

PRIJSVRAGEN.

Het Hoofdbestuur van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst ontving een schrijven van *„Een inzender"* uit 's-Gravenhage, met verzoek om den datum van inzending voor de antwoorden op de prijsvraag der Mij. in 1901 uitgeschreven voor een „Café restaurant met Hôtel", 3 à 4 weken te verlengen.

Tot zijn leedwezen kan het Hoofdbestuur niet meer aan dit verzoek voldoen, aangezien reeds een antwoord op deze prijsvraag, gemerkt, v. J. B., was ingekomen, vóór het bovengenoemde verzoek.

Prijsvraag voor bruggen te St. Petersburg.

Zooals reeds vroeger is gemeld, heeft het gemeentebestuur van St. Petersburg prijsvragen uitgeschreven voor het ontwerpen en berekenen van twee bruggen over de Neva — de eerste de Paleisbrug, de tweede de Okhtabrug — aan welke prijsvragen zoowel Russen als buitenlanders kunnen medewerken.

Als prijzen worden uitgeloofd voor elk der twee bruggen bedragen van 12000, 8000 en 5000 roebels; de bekroonde ontwerpen worden het eigendom der gemeente, zonder dat de bekroonden aanspraak hebben op het maken van een definitief ontwerp, of op de uitvoering. De gemeente kan ook niet bekroonde ontwerpen tegen 2000 roebels per stuk aankoopen.

De bouwsom der monumentale Paleisbrug mag de som van 3½ millioen roebels, die der andere brug de som van 3 millioen roebels niet te boven gaan; bij de voorwaarden is een lijst van eenheidsprijzen gevoegd.

De plannen kunnen worden ingezonden tot 1 Sept. 1902 (oude stijl 14 Sept.)

Van de volledige voorwaarden is één exemplaar eener Fransche vertaling in het bezit der Commissie, uit de Vereeniging van Delftsche ingenieurs, tot plaatsing van technici, hoofdzakelijk in het buitenland, secretaris de heer A. Westenberg, van Kinsbergenstraat 90 te 's-Gravenhage.

De bij die voorwaarden behoorende teekeningen liggen ter inzage op de bibliotheek der Mij. t. B. d. Bouwkunst. Aan personen die genegen zijn aan de prijsvragen deel te nemen, kunnen deze tijdelijk en naar volgorde der aanvragen ter bestudeering worden afgestaan.

INGEZONDEN.

Mijnheer de Redacteur!

Vergun mij den heer F. G. C. R., te Monster, het volgende te antwoorden op zijn schrijven in het vorige nummer van dit blad, betreffende het door den heer Leliman te bewerken hoofdstuk van den derden druk der „Geschiedenis van de Bouwstijlen", door prof. Gugel, welk hoofdstuk de geschiedenis der bouwkunst gedurende de laatste 20 jaren zal behandelen.

De heer R. zou eenigen schijn van recht hebben in zijn wensch om de bezitters der vorige drukken in het bezit te stellen van het hoofdstuk van den heer Leliman, wanneer niets of weinig anders in het werk veranderd of daaraan toegevoegd ware. Niet alleen echter heeft prof. Gugel het geheele werk herzien en bijgewerkt, maar op een aantal plaatsen zijn zeer aanzienlijke aanvullingen geschied. Het prospectus zegt dienaangaande met volkomen juistheid:

„De derde druk van dit handboek bestaat niet alleen uit eene grondige herziening en grootendeels geheel nieuwe bewerking der vorige uitgave, maar bevat tevens alle noodig gebleken verbeteringen en aanvullingen, zoodat aangezien in alle opzichten de nieuwste onderzoekingen geraadpleegd zijn, nagenoeg geen bladzijde onveranderd gebleven is en bovendien zoowel de tekst als de figuren eene zeer aanmerkelijke uitbreiding hebben ondergaan.

„Terwijl de jongste uitkomsten der kunstarchaeologie tot wijzigingen en vermeerderingen in de beschouwing zoowel der Oud-Oostersche als der klassieke kunst aanleiding moesten geven, konden de sedert verschenen uitgaven over oud-christelijke en byzantijnsche kunst op de nieuwe bewerking niet zonder invloed blijven, maar voornamelijk was het de burgerlijke bouwkunst der middeleeuwen, die eene breedere uiteenzetting eischte."

Zal een nieuwe druk van een studieboek aan den eisch beantwoorden, dan moet hij geheel en al bijgewerkt en op de hoogte van den tijd gebracht zijn, en te meer was dit hier een vereischte wegens de talrijke belangrijke werken, die in de laatste jaren over dezen tak van wetenschap verschenen zijn en de uitkomsten der nieuwste studiën behelzen. Dit is door den hoogleeraar Gugel met de grootste zorg gedaan, en daartoe strekte ook de toevoeging van het nieuwe hoofdstuk van den heer Leliman. Door de samenvoeging van dit een en ander is de derde druk voor hem, die de geschiedenis der bouwstijlen wil bestudeeren, noodzakelijk geworden en daarvoor kunnen thans de vorige drukken geen genoegzamen dienst meer doen, al behoeft men ze daarom nog niet, gelijk de heer R. schrijft, in de „prullemand" te gooien, daar ze op boekverkoopingen geregeld voor goed geld verkocht worden aan de talrijke bouwkundigen, die geene bepaalde studie van dit onderwerp maken en zich tevreden stellen er iets van te weten.

De derde druk moet dus als een geheel worden beschouwd en aan splitsing kan niet worden gedacht, want evengoed als de heer R. eene afzonderlijke uitgave van het gedeelte van den heer Leliman verlangt, zou een ander, die bij voorbeeld de klassieke of middeleeuwsche bouwkunst beoefent, om afzonderlijke uitgaven der nieuwe gedeelten daarvan kunnen vragen.

Juist omdat deze nieuwe druk voor de studeerende bouwkundigen onmisbaar is, heb ik ten einde de aanschaffing mogelijk en niet te bezwarend te maken, den prijs zóó goedkoop gesteld, maar het spreekt toch wel van zelf dat men dan nu ook het geheele werk moet koopen en door mij geene afzonderlijke gedeelten in den handel kunnen worden gebracht voor hen, die zich met een ouden druk behelpen en slechts gedeeltelijke wijsheid willen opdoen, zonder iets te geven om de niet minder belangrijke, in andere hoofdstukken medegedeelde onderzoekingen en ontdekkingen.

Het verzoek, dat de heer R. aan het slot van zijn stuk tot den heer Leliman richt, getuigt niet van zijne kennis van de te dezen opzichte geldende wet, gewoonte en fatsoen. Geen auteur toch zal zoo iets doen buiten den uitgever om.

Met hoogachting heb ik de eer te zijn,

Uw dw. dr.

Arnhem, 6 Januari 1902. P. GOUDA QUINT.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

De **Vereeniging tot Bevordering van de Vakopleiding voor Handwerkslieden in Nederland** hield den 27 December 1901 haar algemeene wintervergadering te Utrecht. In deze vergadering werden gekozen tot Bestuursleden: in de plaats van den heer C. Zander, die volgens rooster moest aftreden, de heer R. J. Reinders, te Arnhem; in de plaats van de heeren H. P. Priester en L. van Essen, die bedankt hadden, de heeren S. Jansma te Leeuwarden en W. de Visser te Deventer. Tot Voorzitter werd herkozen de heer G. A. Scholten, te Tiel. De heer M. de Jongh, bestuurslid te Amsterdam, werd benoemd tot Redacteur van het Maandblad der Vereeniging, ter vervanging van den heer H. P. Priester, die bedankt had.

Nadat de huishoudelijke werkzaamheden waren afgedaan met de keuze van Zwolle voor het houden der zomervergadering in 1902, kwamen achtereenvolgens in behandeling een Rapport, uitgebracht door eene commissie tot het instellen van een onderzoek naar de wenschelijkheid eener speciale opleiding van vakonderwijzers, en een Ontwerp-Leerplan voor een driejarigen cursus in de electriciteit, aan de ambachtsscholen, opgemaakt door den bond van Directeuren van Ambachtsscholen.

Aangaande het „Rapport" werd het bestuur door de vergadering gemachtigd een commissie te benoemen tot het samenstellen van een programma van eischen van bekwaamheid voor aanstaande onderwijzers voor de praktijk en het vakteekenen.

Over het „Leerplan" werd op voorstel van den heer Temme, bestuurslid, besloten, de discussie in deze vergadering over het onderwerp te sluiten en voor de volgende een inleider uit te

noodigen om het onderwerp toe te lichten en vooral het voor en tegen van de beide standpunten waarover blijkbaar een groot deel van den strijd loopt, namelijk: de opleiding aan de Ambachtsschool, of de opleiding door middel van een geheel afzonderlijken cursus.

BERICHTEN.

's-Gravenhage. De Nieuwe Courant brengt in herinnering, dat het domein Zorgvliet omstreeks 1820 in eigendom werd overgedragen voor ongeveer één ton en in die dagen nog veel grooter was dan thans, nu er 4 millioen voor gevraagd wordt.

Utrecht. De Commissaris der Koningin in de provincie heeft de gemeentebesturen nog eens opmerkzaam gemaakt op de missive van het Ministerie van Binnenl. Zaken van 18 Juni 1901, waarbij de gemeentebesturen verzocht worden om tijdig kennis te geven van voorgenomen slooping, verbouwing of herstelling van oude monumenten, bepaaldelijk van raadhuizen, kerken, torens, kasteelen, poorten, merkwaardige gevels enz., opdat de gelegenheid besta afbeeldingen en opmetingen te doen vervaardigen.

Amsterdam. Den 7den dezer werd voor de Arr. Rechtbank de repliek ingediend in de zaak van den burgemeester tegen de Ned. Herv. Gemeente betreffende de Nieuwe Zijdskapel. Nu is 8 April a. s. vastgesteld voor de indiening van duplick.

Amsterdam. Door de commissie van strafverordeningen is bij den gemeenteraad ingediend een ontwerp tot herziening van de thans geldende Algemeene Politieverordening. Maar de commissie heeft zich op verzoek van B. en W. niet met de herziening van de bepalingen betreffende het bouwen en sloopen beziggehouden, daar zij de verantwoordelijkheid deswege geheel voor rekening van het Dag. Bestuur laat. Afzonderlijke voorschriften, waarbij gelet wordt op de Woningwet, zullen den raad ter goedkeuring worden voorgelegd.

Leiden. In de Decembervergadering van de Mij. der Ned. Letterkunde, alhier gehouden, heeft de heer C. H. Peters gesproken over oud-Nederlandschen Houtbouw, als inleiding tot eene zeer uitvoerige kunstbeschouwing van teekeningen, prenten, enz. uit zijne uitgebreide verzameling van deze op bouwkundig gebied.

Parijs. De heer G. de Feure zal een album uitgeven met reproducties van kunstvoorwerpen, door hem ontworpen en in zijne ateliers uitgevoerd. Daarin zullen ook worden opgenomen de in den vorigen jaargang van dit Weekblad afgebeelde creaties van dezen kunstenaar.

Antwerpen. De gemeenteraad heeft een som van een half millioen franken toegestaan als eerste gedeelte van de kosten voor den bouw van een nieuw operagebouw waarvan de totale kosten zijn begroot op 1½ millioen franken.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar,	salaris	f 100.—
"	"	"	"	18	"	"	" 40.—
"	"	"	"	22	"	"	" 65.—
"	"	"	"	38	"	"	" 80.—
"	"	"	"	37	"	"	" 80.—
"	"	"	"	46	"	"	" 100.—
"	"	"	"	28	"	"	" 80.—
"	"	"	"	25	"	"	" 100.—
"	Bouwkundig	Teekenaar,	"	19	"	"	" 30.—
"	"	"	"	21	"	"	" 35.—
"	"	"	"	30	"	"	" 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 13 JANUARI.

AMSTERDAM. Het maken van een aanbouw aan het hoofdgebouw van den Hortus Botanicus (Westervleugel).

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1 (met 1 teek.). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-archit. op het raadhuis, kamer no. 105) van 2—4 u. gedurende de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Het bouwen van een volkskoffiehuis aan den Cruquiusweg nabij het gem. Handels-entrepôt.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,25 (met 1 teek.). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assist.-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2—4 u., gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

DORDSCHEBRUG (DR.). Het bouwen van 4 arbeiderswoningen te Barger-Compascuum, nabij de Verlengde Hoogev. vaart, met bijl. der materialen.

De heer Mr. F. L. Tonkens te Hoogeveen, 's midd. 12 u., ten huize van Paulusma aldaar. Bestek en teek. ter inzage ten huize van besteding en bij Wielens te Emmen. Aanw. 13 Jan., v.m. 10 u.

GRONINGEN. Het verbouwen van de behuizing Noordzijde aan de Vischmarkt te Groningen, gemerkt no. 37.

De arch. A. Th. v. Elmpt, 's av. 8 u., in café Möller Gr. Markt. Bestek en teek. à f 1 te bek. bij voorn. arch. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een burgerwoonhuis op een terrein aan den Emmaweg.

De arch. C. Spiers, 's av. 8½ u., in café Weijschede, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 13 Jan., v.m. 10 u.

LANGEZWAAG. Het bouwen van een huis en bakkerij met bijlev. van materialen enz.

De heer D. J. Hielkema. Bestek en teek. ter inz. bij J. Kalsbeek. Inl. geeft D. H. de Vries.

DINSDAG 14 DECEMBER.

HAASTRECHT (Z.-H.). Het bouwen van een machinistwoning met bijk. werkzaamheden, op een terrein naast het machinegebouw van den polder.

Het best. van den polder „Stein". Bestek ter inz. bij den heer A. Lambert. Inl. worden verstr. door den arch. L. Straver. Biljetten kunnen worden ingeleverd tot 14 Jan., v.m. 10 u., bij den heer A. Lambert te Stein, bij Haastrecht (post adres: Stein, bij Gouda) alw. alsdan de opening der bilj. plaats heeft.

HARDENBERG. Het afbreken van een bestaand en opbouwen van een nieuw kerkgebouw met badkamer enz.

Het kerkbest. der Israël. gem., n.m. 2 u., in hotel „Van Munster". Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Inl. geeft K. A. Hakkert te Avereest. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 878. Het maken van 2 seinhuizen op het station Nijmegen.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

DONDERDAG 16 JANUARI.

OLDENZAAL. Het bouwen van 2 winkelhuizen aan de Steenstraat aldaar.

De arch. C. J. ter Ellen, 's av. 6 u., in café „Centraal" alwaar bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1,50 verkr. bij gen. arch. Aanw. 16 Jan., v.m. 11 u.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 28sten Januari 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 880.

Het wijzigen van sporen en wissels en daarmede in verband staande werken op het emplacement ROERMOND.

Begrooting f 19300.—.

De besteding geschiedt volgens § 51 van het bestek.

Het bestek ligt van den 10den Januari 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraal bureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Januari 1902, ten 8.10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 6den Januari 1902.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 20sten Januari 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 914/28.

Het maken van drie wisselposten met de daarbij behoorende werken, het stellen van drie bewegings-toestellen, het plaatsen en verbinden van seinpalen en wisselstellers en het aanleggen van trekdraadgeleidingen voor Centrale signaal- en wisselbediening op het Gemeenschappelijk Stations emplacement AMERSFOORT Oostzijde.

In twee Perceelen.

Perceel I.

Voor rekening van den Staat der Nederlanden.

Begrooting f 10140.—.

Perceel II.

Voor rekening van de H. IJ. S. M.

Begrooting f 2043.—.

Het bestek is tegen betaling van f 1.00 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

VRIJDAG 17 JANUARI.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van haar winkelhuis aan de Marktstraat.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Stopmanplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beurspleln). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Batoustraat t. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . - 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900 . . . . . - 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

De architect G. Beltman A.Gzn., 's midd. 12 u., in hotel „de Graaff" Bestek en teek. ad f 1,50 verkr. bij gen. arch. Aanw. 17 Jan., v.m. 9 u.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

27 DECEMBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van een winkelhuis. Door den heer Kirch. Laagste inschrijver G. J. Sluimer, f 6850. Gegund.

MIDDELHARNIS. Het bouwen van 5 woningen voor rekening van het Diaconie armbestuur. Metselw. Laagste inschrijver A. Dijkers, f 1080*.
Timmerwerk. T. Mosselman, f 1440*.
Verfwerk. H. v. d. Wende, f 171,50.
Smids-, lood- en zinkwerk. J. van Striejen, f 127*. *Gegund.

28 DECEMBER.

BREDA. Het bouwen van een winkelhuis met bovenhuis en 2 pakhuizen met bovenhuizen op het perc., gelegen aan den hoek der Nieuwe Boschstraat en Nassausingel. Door de arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas. Laagste inschrijver H. J. Wackerhauzen, Teteringen, f 12800. Gegund.

30 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 8 afdaks-woningen op een terrein bij Tubantia en zulks in 2 jaren, stuk voor stuk, of per 2 bewoonbaar op te leveren. Door den heer G. Meere.
Laagste inschrijver J. W. Horstman, f 6600. Gunning in beraad gehouden.
GOOR. Het maken van een spaarbankgebouw met woning enz. op een terrein aan de Grootestr. Door het bestuur der Nutsspaarbank.
Laagste inschrijvers Roeveler en Vossebeld, f 5797. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÜCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Binas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek

te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.

Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel- en siersteen** met meskant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.
Monsters en nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

DE FABRIKANTEN

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

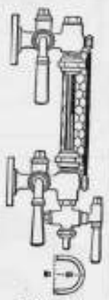
ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

Peilglas beschermers.

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.**
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Ten zeerste aanbevolen voor KELDERWERK:

Inlandsch gemalen TRAS

Knight, Bevan en Sturge's

PORTLAND CEMENT

Uitsluitend verkrijgbaar bij
Wed. P. G. F. PINO POST,
Paveljoensgracht 22, Den Haag.
Telephoon No. 1231.

Asphaltdakpapier.

SIMPLICISSIMUS.

Patent „VAN DUIJL".

Door de **SIMPLICISSIMUS** op het hoogst gelegen punt der Waterleiding aan te brengen, wordt, na afsluiting der hoofdkraan en het openen der aftapkraan, al het aanwezig zijnde water uit de leiding verwijderd, omreden de **Simplicissimus AUTOMATISCH** lucht aan- en afvoert.

Bij het openen der hoofdkraan voert zij de lucht af, die in de leiding is, sluit men echter deze en opent men de aftapkraan dan is de **Simplicissimus** vrij van den druk der waterleiding en voert dan lucht toe, zoodat men geheel bevrijd is van de hoogst gelegen kranen te moeten openen, ten einde het water uit de leiding te verwijderen.

De **Simplicissimus** is voorzien van het wettig gedeponeerd handelsmerk als nevenstaand en wordt permanent gegarandeerd, indien het loodje gemerkt:

SIMPLICISSIMUS voorkomt het **Stooten en Bevriezen** der Waterleiding. ongeschonden is:

Verkrijgbaar bij H.H. Loodgieters en Installateurs van Gas- en Waterleidingen.

Uitsluitend en Gros bij de firma **J. Hoogeveen & Co.,** *Veenkade 16/19,* Den Haag.

Magazijnen van Stoom-, Gas- en Waterleidingbenoodigdheden, Metalen, IJzerwaren, Gereedschappen enz.

HEINLE & Co.

Korte Molenstraat 17. 's Gravenhage.

Glas in Lood en Koper.

GEËTST GLAS.

Stoom Glasslijperij en Polijsterij.

Glasverzilvering.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

Ambachtsschool

UTRECHT.

GEVRAAGD tegen 1 Febr. a. s.

Een onderwijzer

uitsluitend voor hand- en vakteekenen aan a. s. Huisschilders (goed schilder, in staat eenvoudige decoraties te ontwerpen, bij voorkeur in 't bezit der akte M¹.)

en tegen 1 April a. s.

Een onderwijzer

voor het vormteekenen (handteekenen, toegepast op een ambacht) aan a. s. Smeden en Machine-Bankwerkers; bekwaam Handteekenaar, bekend met de techniek der IJzerbewerking, in staat eenvoudig kunst-smeedwerk te ontwerpen.

De benoemden worden tijdelijk aangesteld, met dien verstande, dat zij vaste aanstelling verkrijgen als na één jaar dienst blijkt, dat zij de noodige bekwaamheid en geschiktheid bezitten.

Inlichtingen omtrent het salaris en inzendingen van stukken en teekeningen vóór 15 Jan. 1902 bij den Directeur der School.

HET BESTUUR.

Prima Magnesiet

en

Chloor-Magnesium

LEVEREN BILLIJKST

ROSENBOOM & Co. - Rotterdam.

Fabrikanten. - Importeurs.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter.* — Jh. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

18 JANUARI 1902 — 22e JAARGANG. — N°. 3.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M⁰.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Het nieuwe Museum te Budapest II, door A. W. Weissman. *(Wordt vervolgd.)* — Winkel en Bakkerij te Haarlem. — Nieuwe Uitgaven. — Prijsvragen. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van Prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Sedert 31 December 1901 zijn de volgende heeren toegetreden en aangenomen als lid der Maatschappij.

Als Gewoon Lid:

F. Janssen van Raaij	*Utrecht.*
J. A. Knoops	*Arnhem.*
J. F. H. Koopman	*Batavia.*
Oscar Leeuw	*Nijmegen.*
W. Molenbroek	*Rotterdam.*
W. C. Mulder	*Leiden.*
H. Portheine Jr.	*Arnhem.*
M. Raaijmaakers	*Utrecht.*
H. N. A. M. Timmermans	*Zaandam.*
S. Wijn	*'s-Gravenhage.*
Frans Zwanenburg	*Rotterdam.*

Als Buitengewoon Lid:

B. J. Kerkhof	*Varsseveld.*

Voor de bibliotheek der Maatschappij werden de volgende geschenken ontvangen:

1. Van den schrijver: Architectonische Raumlehre, Entwickelung der Typen des Innenbaues, von Gustav Ebe. Deel II.
2. Van den schrijver: Werktuigkunde voor Ambachtslieden, door G. A. Scholten.
3. Van den uitgever: Algemeene Voorschriften voor de uitvoering en het onderhoud van werken, onder beheer van het Departement van Waterstaat enz., vastgesteld 1 Febr. 1901, opnieuw herzien en vermeerderd, en met aanteekeningen voorzien door D. H. Haverkamp. Vierde druk. Uitgever: L. J. Veen, Amsterdam.
4. Van den schrijver: De Werkmansvereeniging Arnhem en hare 30-jarige werkzaamheid, 1869—1899, door H. Portheine Jr.
5. Van den schrijver: History of the United States Capitol, by Glenn Brown, fellow of the American Institute of architects. Deel I. The old capitol. 1792—1850.
6. Van den uitgever: Bouwstijl-typen, geteekend door J. H. W. Leliman. B. I. Uitgever: J. Waltman Jr. Delft.
7. Van den uitgever: Woningwet, toegelicht en voorzien van aanteekeningen, waarbij als bijlage is gevoegd de tekst der Gezondheidswet, door Mr. J. Kruseman. Uitgave van H. D. Tjeenk Willink en Zn., te Haarlem.
8. Van den schrijver: Amsterdam in de Toekomst, algemeene beschouwingen naar aanleiding van de aanstaande uitbreiding der stad aan de overzijde, door H. J. M. Walenkamp.
9. Van de Washington Architectural Club: Catalogue of the Regular annual Exhibition 1901. (Geïllustreerd).
10. Van den schrijver: Verplaatsbare Snelbouw, voordracht gehouden in het Kon. Instituut van Ingenieurs, door A. E. Redelé, Luitenant Ingenieur. Overdruk uit „de Ingenieur" No. 46 en No. 47 van 1901.
11. Van de Redactie-Commissie van den Delftschen Studenten Almanak voor 1902; Delftsche Studenten Almanak 1902.
12. Van de heeren R. S. Stokvis & Zonen: Profiel-Album van R. S. Stokvis & Zonen.

HET NIEUWE MUSEUM TE BUDAPEST.

Door A. W. Weissman.

II.

(Vervolg van blz. 14)

Toen het bezoek aan het gebouw voor den Rijksdag was afgeloopen bracht men ons naar dat van het Hooggerechtshof, aan de overzijde van het ruime plein gelegen. Deze „Curia", zooals men haar in Hongarije noemt, maakt een geheel anderen indruk dan het Parlementshuis. De afmetingen zijn bescheidener en de stijl, een klassieke Renaissance, steekt eigenaardig af bij de Weener Gothiek aan den overkant.

Het gebouw vormt een langwerpig vierkant met zeer weinig voorspringende hoek-risalieten; alleen de middenpartij komt eenigszins verder vooruit. Het ensemble heeft, in zijn Palladiaansche vormen, wel waardigheid, ofschoon er geen enkel bepaald nieuw motief gebezigd is.

De beide benedenverdiepingen zijn in een rustieke archi-

tectuur vereenigd, op de wijze, zooals bv. Ammanati te Florence of de Fransche bouwmeesters van het midden der 18e eeuw die plachten te gebruiken. Vooral de drie bogen van den hoofdingang, met hunne holle neggen, doen aan De Cotte en zijn tijdgenooten denken.

De middenpartij heeft een Korinthisch portiek van zes zuilen, met een gebeeldhouwd fronton. Het effect wordt nog verhoogd door een attiek, waarop een prachtige quadriga van brons is geplaatst, met twee zittende figuren op de hoeken. De twee torens, die deze middenpartij flankeeren, acht ik het minst gelukkige gedeelte van het ontwerp. Wel zijn zij zeer goed gedetailleerd, doch zij blijven hors-d'oeuvres. Daarenboven geeft de afdekking, die door balustrades is geschied, aan deze bouwdeelen het aanzien, van onvoltooid te zijn gebleven.

Voor de beide vleugels van den voornaamsten gevel is een strenge Jonische kolom-orde toegepast, ter hoogte van twee verdiepingen. Aan de eindrisalieten treden deze kolommen op hooge pedestallen naar voren. Boven iedere kolom is een goed uitgevoerd beeld geplaatst, een weelde, die bij moderne gebouwen zeldzaam voorkomt.

Het zelfde bezwaar als tegen de torens heb ik tegen de attieken der risalieten. Men ziet te duidelijk, dat zij uitsluitend tot verlevendiging van het silhouet zijn geprojecteerd.

De zij- en achtergevels zijn veel eenvoudiger van behandeling. Is de hoofdfaçade geheel van gehouwen steen, bij het overige is goeddeels pleister gebruikt moeten worden, zoodat de kolommen en verdere sieraden daar vervielen.

De heer Hausmann, aan wien Budapest ook dit bouwwerk dankt, wachtte ons in de vestibule op, om ons ook het interieur te toonen. Het glanspunt van alles is ongetwijfeld de trapzaal, die zoowel door haar aanzienlijke afmetingen als door haar ongelooflijk rijke versiering ons in verbazing bracht. Men kan hier, met meer recht dan in de meeste andere gevallen, van een zaal spreken, want de trappen zijn niet in, maar om de eigenlijke hal aangebracht. De as van de zaal ligt niet loodrecht op, doch evenwijdig met die van den voorgevel. Aan de beide smalle zijden liggen telkens twee trappen, flauw stijgend en met bijzonder groote bordessen. Boven deze trappen zijn de reusachtige boogvensters gemaakt, waardoor de hal haar licht ontvangt. Deze vensters, ofschoon van gebrand glas voorzien, zijn misschien wat al te sober van behandeling, vergeleken bij den rijkdom van het overige.

De trappen klimmen nu tusschen arcades aan de lange zijden verder. In de arcade over den ingang is een rijker motief ingelascht, dat als omlijsting dient voor het marmeren beeld der gerechtigheid, een meesterwerk van Alois Strobl, dat echter, door de verlichting van twee zijden, niet zoo gunstig uitkomt, als het verdiende. Het reusachtige gewelf der zaal is door Lotz beschilderd; al is hier niet het echte „fresco" toegepast, doch de „Mineralfarbe", die thans veel in zwang komt, toch moet dit enorme tafereel, met zijn talrijke perspectievische verkortingen, den kunstenaar heel wat moeite hebben gegeven.

Door de vele soorten van marmer, die gebruikt zijn, werd een groote afwisseling van kleur verkregen. Het meeste marmer is uit Hongarije zelf afkomstig; slechts enkele lichte tinten heeft men uit Italië doen komen. De wanden werden met stucco-lustro bekleed.

Ook eenige zalen in het gebouw zijn rijk behandeld, in het bijzonder de groote zittingzaal boven den hoofdingang en de zalen voor de burgerlijke en strafkamers bestemd. De andere lokaliteiten, ofschoon eenvoudiger, zijn toch nog zóó, dat men ze in menig ander gebouw als rijk van ordonnantie zou beschouwen.

Vat ik mijn oordeel samen, dan kan dit niet anders dan gunstig luiden. Het is waar, dat aan het geheele gebouw geen enkel nieuw motief voorkomt, wat in veler oog thans een groote grief tegen den ontwerper moet zijn. Erkend moet echter worden, dat van de bestaande motieven een smaakvol gebruik werd gemaakt.

Het bezoek aan de „Curia" werd gevolgd door eene audientie bij Z. E. Julius Wlassics „Conseiller intime de S. M. Imp. et. Roy. Ap , ministre des cultes et de l'instruction publique." De minister ontving ons uiterst minzaam, en onderhield zich geruimen tijd met ons in het Duitsch.

De avond werd doorgebracht in het „Nepszinhaz," den volksschouwburg van Budapest, een schepping van de bekende Weener specialiteiten Fellner en Helmer. Van buiten herinnert het gebouw wel eenigszins aan den vroegeren Stadsschouwburg te Amsterdam. Van binnen is het betrekkelijk eenvoudig, doch doeltreffend ingericht. Men gaf een operette in de Hongaarsche taal, waarvan wij natuurlijk zoo goed als niets verstonden. Het stuk speelde in den Romeinschen tijd en was met ongelooflijke pracht gemonteerd. In het bijzonder de balletten waren schitterend en zij gaven het bewijs, dat Budapest niet ten onrechte beroemd is om zijn mooie vrouwen. De antieke kostuums waren met zorg nagevolgd; men was zelfs zoo ver gegaan, daarvoor die uiterst dunne stoffen te nemen, die de oude beeldhouwers zoo prachtig wisten weer te geven. Daardoor kwamen de vormen uit op een wijze, die in ons vaderland zeker aanstoot zou geven. In de pauzen liepen jongens rond, die glazen water te koop aanboden; voor versnaperingen hadden de bezoekers zelf gezorgd.

De volgende dag was gewijd aan het bezoeken van musea. Het eerst was de „National-Gallerie" aan de beurt, die in het Academie-gebouw, waar wij vergaderden, op zeer weinig bevredigende wijze is gehuisvest. Deze verzameling zal naar het nieuw te stichten museum worden overgebracht.

De kern vormt de Esterházy-collectie. De naam van dit doorluchtig Hongaarsch geslacht is door de „Dreyfus-zaak" in een slecht gerucht gekomen. Maar de „Uhlan" heeft, naar ons gezegd werd, volstrekt niet het recht zich als verwant aan de Hongaarsche familie uit te geven, daar zijn grootvader den naam eenvoudig aangenomen heeft.

Reeds in 1660 bezaten de Esterhazy's een verzameling van schilderijen, die zij eerst te Eisenstadt, later te Esterháza (Oosthuizen), te Laxenburg en te Weenen bewaarden. In 1865 werden de schilderijen naar Budapest overgebracht en in 1869 door het Hongaarsche volk gekocht. Ruim 600 stukken zijn nu in de Academie geëxposeerd; door latere geschenken is de collectie aanzienlijk uitgebreid.

Voornamelijk de Italiaansche, Spaansche en Nederlandsche schilders zijn in de verzameling door werken vertegenwoordigd. De school van Siena, die in de 13e en 14e eeuw bloeide, leert men buiten Italië zeker nergens zoo goed kennen als hier. Behalve een zeer realistisch weergegeven ontvanger der belastingen uit het jaar 1296, vindt men hier een „Johannes de Dooper" van Duccio di Buoninsegna, en die eigenaardig liefelijke madonna's van Lippo Memmi en zijn tijdgenooten, welke zoo karakteristiek zijn voor de schilders van Siena.

Een kruisiging, die vroeger aan Giotto zelf placht toegeschreven te worden, staat nu, juister, op naam van een zijner leerlingen. Maar de verzameling bezit toch ook een ontwijfelbaar echt werk van den meester, en wel een frescofragment uit Assisi, dat een vrouwelijke heilige voorstelt.

Van Francesco Francia vindt men een madonna, liefelijk en rein als die van Perugino, doch van een kleur, die aan de Venetianen doet denken. Bernardino Luini toont zich in zijn „heilige familie" en zijn „madonna met heiligen" van zijn gunstigste zijde. Bij het zien van zijn werk kan men zich voorstellen hoe dat van Lionardo da Vinci moet geweest zijn.

Ook Correggio's „madonna" wijst op invloed van Lionardo. Maar de manier waarop hier met licht en bruin gewerkt is, geeft een effect, dat de Italiaansche kunst nog niet gekend had. Pinturicchio, die voornamelijk om zijn fresco's te Siena beroemd is, heeft in deze collectie een „madonna", helder van kleur en met een fraai landschap als achtergrond.

Als Raphael niets beters geschilderd had dan de „madonna" die hier tentoongesteld is, dan zou hij zijn beroemden naam niet verdiend hebben; aantrekkelijker werd de H. Maagd door Carlo Crivelli voorgesteld en met al den rijkdom van het Venetiaansch coloriet uitgedoscht. Wanneer ik nu nog een fraai portret van Tintoretto noem, dan geloof ik de beste Italianen te hebben genoemd.

Bijzonder uitvoerig is een Memling, de kruisiging van Christus, geschilderd. Voor mij heeft deze Vlaamsche meester niet zóó veel aantrekkelijkheid als andere, doch dit is een questie van smaak.

Van Lucas Cranach bezit de verzameling verscheidene stukken, eenigszins didactisch, doch ten deele althans beter dan die welke men elders ziet. Eene schilderij, die zeker van den Amsterdammer Jacob Cornelisz is, staat hier te boek als te behooren tot de Keulsche school.

Een geheele zaal is gevuld met de Italiaansche werken uit het midden der 16e eeuw. Maar noch Bronzino, Vasari, Garofalo, noch Parmigianino of Dosso Dossi schenen mij schilders van groote beteekenis.

De Nederlandsche meesters zijn schitterend vertegenwoordigd. Vele schilderijen zijn gemerkt, en daardoor is de echtheid buiten twijfel. Wijnands, van der Neer, Weenix, maar ook minder bekende namen, als Anthonie van Borssom, Jurriaan Ovens, Elias Vonck, Jan Griffier las ik daar. Van Rembrandt is er een mansportret uit 1642 en een H. Familie, terwijl een Christus voor Pilatus als „school van Rembrandt" staat vermeld. Ik zou deze schilderij, die inderdaad prachtig is, aan Barend Fabritius toeschrijven.

Een stuk, waarom de Nederlandsche verzamelingen die te Budapest benijden mogen, is het groote stilleven van A. van Beyeren, terwijl ook Cuyp beter dan bij ons tot zijn recht komt.

Het zou mij te ver voeren, alle belangwekkende schilderijen, die ik zag, hier op te sommen. Maar ik mag een prachtige Gonzales Coques, een heerlijk portret van Jordaens, een niet minder fraaie Goya niet onvermeld laten. De zes Murillo's zijn zeker stukken van groote waarde; het is echter niet goed geweest, dat men ze allen bij elkander gehangen heeft. Nu springt het al te zoete, ja conventioneele te sterk in het oog.

Had in deze verzameling Dr. Gabor de Térey ons rondgeleid en ons van vriendelijke voorlichting gediend, ook in de andere musea waren de directeuren zoo beleefd, ons het merkwaardigste te wijzen.

Het Museum voor Kunstnijverheid is een gebouw uit den allerlaatsten tijd. De architect Lachner die het ontwierp en uitvoerde, zag zich bij een prijsvraag bekroond. Het gebouw is een poging, om een eigenaardig Hongaarschen bouwtrant in het leven te roepen. Dat die poging geheel geslaagd was, beweerde de ontwerper, een sympathiek man van misschien zestig, niet. Zijn streven was geweest, iets te maken, dat modern mocht heeten.

De heer Lachner had blijkbaar andere idealen, dan die de „modernen" van westelijk Europa er thans op na houden. Zoeken die hun effect in gewilde soberheid, de Hongaarsche architect had een haast overladen rijkdom ten toon gespreid. Daarbij was op de zichtbaarheid der constructie maar zelden gelet.

De Hongaarsche motieven waren, bij gebrek aan een eigenlijken nationalen bouwstijl, aan de kunstnijverheid ontleend, wat met het oog op de bestemming van het werk, zeker te verdedigen is. Maar daar natuurlijk de voorwerpen, wier versiering gevolgd werd, slechts zeer klein waren, was het noodig de motieven te vergrooten, en dit had dikwijls iets bedenkelijks. Want de Hongaarsche kunstnijverheid, die haar elementen uit het Oosten kreeg, is met haar rijke kleuren, die soms zelfs bont schijnen, in geen verband met de architectuur. De bouwmeester heeft, door een ruim gebruik te maken van de prachtige majolica's, waarvoor Hongarije vermaard is, aan zijn gevel een ongemeen cachet weten te geven. Al heb ik tegen het gebouw en zijn stijl bedenkingen, toch deed het mij aangenaam aan, eens iets te zien, dat zich niet bij een historischen bouwstijl aansluit. De bouwmeester had, als allen, die wat anders dan het gewone willen, reeds veel miskenning ondervonden. De hulde, die ik hem voor zijn streven bracht, verraste hem en deed hem blijkbaar goed.

De heer Radisics, de directeur van het museum, leidde ons in zijn rijke verzamelingen zond. Het is eigenaardig, dat, terwijl in de meeste landen van Europa de nationale kunstnijverheid sinds het einde der vorige eeuw ophield te bestaan, Hongarije nog op het oogenblik een bloeiende volkskunst bezit. De moderne bsschaving is pas laat in het land doorgedrongen; in de meer afgelegen streken kent men haar nog niet. Daar wordt nog, als van ouds, geweven, gesponnen, geborduurd, daar worden tapijten gemaakt, daar werken nog pottebakkers, houtsnijders, smeden en koperslagers in den voorvaderlijken trant.

Fraaibewerkt linnengoed komt uit Kesmárk, Podelin, Pozsony en Mohács. Kleurige borduursels in bijzonder karakteristieke patronen levert Zevenbergen op; voornamelijk die van Nagy-Enyed, Brassó, Hosszufalu en Maros Vasorhely munten uit.

Het noorden van Hongarije heeft als specialiteit borduurwerk op linnen met roode en blauwe figuren in zeer decoratieve patronen. Het wordt te Budapest veel voor gordijnen en tafelkleeden gebruikt. De mooiste tapijten worden te Toontál en te Székely gemaakt, doch ook Pozsony, Késmark, Nagy-Becskerek en Eszékröl zijn daarvoor vermaard. De Croatische borduurwerken op linnen hebben in hunne patronen half-middeneeuwsche, half Oostersche motieven. Met gouddraad doorweven stoffen worden in Zevenbergen vervaardigd.

Zeer interessant is ook het aardewerk. Dat uit Apátfalva, Hollohaza en Miskolcz is wit, en met rozen, korenbloemen en tulpen op zeer eigenaardige wijze beschilderd. Dat uit Stomfa, Csáva, Bazanya-Mágócs en Mezötur is behandeld als de Italiaansche majolica's. Er komen hier kleur-effecten voor, waarop „Rozenburg" jaloersch zou wezen. Toch is alles met de eenvoudigste hulpmiddelen verkregen.

Het kinderspeelgoed wordt meest door de Slovaken gemaakt. Het is uiterst naïef opgevat, en in bonte kleuren beschilderd. De tulpen spelen bij de beschildering een groote rol. Bekwame houtsnijders zijn vooral te Szepes Magura werkzaam. In het bijzonder de „kerfsnede" vindt talentvolle beoefenaars. Van uitgeholde pompoenen weet men hoogst decoratieve voorwerpen te vervaardigen.

Ik heb bij deze Hongaarsche kunstnijverheid eenigszins uitvoerig stilgestaan, omdat zij mij zoo merkwaardig voorkomt. Hier is de band tusschen verleden en heden nog niet afgesneden; wij zien hier geen met kunst- en vliegwerk ge-

kweekte kasplant, maar een gewas, dat in den vollen grond, in het wild, nog welig tiert. De Hongaarsche regeering doet haar best, dezen kunstnijveren, die vooral des winters, als de veldarbeid stilstaat, hun bedrijf uitoefenen, zooveel mogelijk debiet te verschaffen. Zij richtte te Budapest een bazar voor deze artikelen in; wij brachten daar een bezoek en werden de gelukkige eigenaars van tal van fraaie voorwerpen, die nu een sieraad van ons huis zijn.

Toen het bezoek aan het Museum van kunstnijverheid was afgeloopen, werden wij naar het Nationaal-Museum gebracht, dat in het Magnaten-kwartier, het deftigste deel van Pest, gelegen is. Het gebouw, door een prachtig park omgeven, heeft als kunstwerk geen waarde. Men denke zich de portiek van de Madeleine te Parijs, met twee zeer nuchtere vleugels daarnaast, en men heeft een voorstelling van den voornaamsten gevel van dit in 1840 gesticht monument.

De heer von Szalay, directeur van de verzamelingen, wachtte ons op. Daar de tijd te kort zou zijn, om alles te bezichtigen, zoo werd ons de keus gelaten, wat wij in oogenschouw wilden nemen. Ik was de eenige, die de oudheidkundige collectie koos; de overigen gaven aan de kunstverzamelingen de voorkeur.

Nauwelijks was ik, vergezeld van den custos, in de zalen gegaan, waar de oudheden tentoongesteld zijn, of een heer trad op mij toe, die mij zijn kaartje als „Szerémi Odescalchi Arthur Herczeg", wat vertaald beteekende „vorst Arthur Odescalchi van Szérem" overreikte, en zeide gekomen te zijn om met mij als oudheidkundige kennis te maken. Hij interesseerde zich in het bijzonder voor de archeologie der middeneeuwen, en had van den bouw der kasteelen en van de wapenen uit die periode veel studie gemaakt. Ik moest hem mededeelingen doen over den Nederlandschen kasteelbouw; hij leidde mij rond in de prachtige wapenverzameling en maakte mij op het merkwaardigste daarvan opmerkzaam. Vooral fraai vond ik twee zadels uit den tijd van keizer Sigismund, die met ivoor bekleed waren, dat met meesterlijke reliefs prijkte.

Zoo was een uur al gauw voorbij; de heer von Szalay verzocht het gezelschap hem te volgen naar wat hij het „Restaurant zum Nationalmuseum" noemde. Maar dit „restaurant" bleek zijn eigen huis te zijn, waar wij allerhartelijkst ontvangen werden, en waar een keurige maaltijd was aangerecht. Toen het diner was afgeloopen liet onze vriendelijke gastheer ons allerlei merkwaardigheden zien, o. a. het magnatencostuum, dat hij bij plechtige gelegenheden als lid van het Hogerhuis draagt.

Ik zou te uitvoerig worden, indien ik alle bijzonderheden van mijn bezoek te Budapest wilde vermelden. Daarom moet ik mij bekorten en mij tot het belangrijkste bepalen. Hiertoe mag zeker gerekend worden het bezoek aan de Matthiaskerk te Ofen, waarbij Professor Schulek, die dit gebouw gerestaureerd heeft, ons geleidde.

Wij gingen met de „funicolare" naar boven, en kwamen toen aan het gedenkteeken voor Hentzi, den Oostenrijkschen generaal, die in 1849 sneuvelde, toen hij de vesting tegen de oproerige Hongaren verdedigde. Men kan zich voorstellen, dat dit monument, een werk zonder kunstwaarde, den Hongaren een doorn in het oog was. Reeds hadden zij in de onmiddellijke nabijheid het zoogenaamde „Honvedgedenkteeken" ter herinnering aan de in 1849 gevallen Hongaren opgericht, een schepping, die niet door fraaie lijnen uitmunt, maar die het nationaal gevoel streelt. En nu hebben zij van den koning weten te verkrijgen, dat Hentzi weggenomen is.

De Matthias-kerk heeft een prachtige ligging. De heer Schulek had, van te voren, ons het uitgebreide materiaal dat hij omtrent de kerk, wier restauratie hij geleid heeft, verzameld had, doen bezichtigen, zoodat wij ons een goede voorstelling konden maken van den vroegeren toestand.

Reeds in de 13e eeuw werd het gebouw gesticht. Overblijfselen uit den Romaanschen tijd zijn nog aan de noordoostzijde te zien. In de 14e en 15e eeuw kreeg de kerk hare tegenwoordige gedaante. Zij heeft een bijzonder breede middenbeuk, waardoor het interieur aan Italiaansche kerken doet denken. Het sterk hellende terrein heeft tengevolge gehad, dat de westelijke deelen van het gebouw wel een paar meter onder de straat liggen; gaat men daar de kerk binnen, dan moet men breede trappen afdalen. De fraaie toren aan de noordwestzijde is door koning Matthias Corvinus in de 15e eeuw aan het gebouw toegevoegd.

Gedurende anderhalve eeuw, toen de Turken Hongarije veroverd hadden, heeft de kerk als moskee gediend, nadat alles, wat aan de vroegere bestemming herinnerde, verwijderd was. Wat door de Muzelmannen aan het gebouw hersteld is, kan nog duidelijk worden waargenomen. Toen de Turken verdreven waren, werd de kerk in zeer Barokke vormen gestucadoord en zoo geheel bedorven. De heer Schulek heeft dit pleister doen verwijderen, en de oorspronkelijke architectuur weer aan het licht gebracht.

Aan de noordoostzijde is een oratorium voor den koning en zijn gevolg bijgebouwd. Het heeft een afzonderlijke ingang, en bestaat uit een rijk gedecoreerde kapel, die nog niet gewijd is, en uit een loge, die in het koor der kerk uitkomt, zoodat de vorstelijke personen daar den dienst kunnen volgen.

Het pleit wel voor de vrijzinnigheid der Hongaren, dat deze katholieke kerk door Professor Schulek, die Protestantsch is, kon gerestaureerd worden. Aan de oostzijde van het gebouw, waar een steile helling is, zal het reusachtig gedenkteeken voor koning Stephanus komen; de architectuur daarvoor is ook door Schulek ontworpen.

Het bezoek aan de kerk werd gevolgd door een introductie in de voornaamste club van Budapest, die haar gebouw aan het Frans Jozef-plein heeft. Hier was een uitgelezen gezelschap bijeen, o.a. al de leden van het ministerie, waaraan wij werden voorgesteld en die zich zeer vriendelijk met ons onderhielden. De minister Wlassics nam de honneurs waar. De minister-president Szell (spreek uit Zeel) gaf mij een kort overzicht van de Hongaarsche toestanden, wees er op, dat ik het land wel achterlijk zou vinden, maar dat men zijn best deed, om in te halen, wat verzuimd was. Zonder eenige vleierij kon ik antwoorden, dat, wat ik van Budapest gezien had, mijne verwachtingen verre had overtroffen. Van de overige ministers herinner ik mij nog Apponyi, bijzonder lang en met een adelaarsprofil, en Weckerle, die sprekend op een Engelschman geleek. Ook aan den dichter Moritz Jokai, een oud man met een blauwe jas en een fez op, werd ik voorgesteld.

Het clubgebouw bestond uit een groote middenzaal, waar iedereen stond en rookte met daarnaast een biljardzaal en een leeszaal. Men gebruikte er niets, en ook de stoelen en tafeltjes, zonder welke men in ons land zich geen sociëteit kan denken, ontbraken. Tusschen zeven en acht uur zijn de meeste bezoekers aanwezig.

Ten half negen was er een souper in het hôtel Hungaria, waar de Zigeuners hun eigenaardige melodiën als tafelmuziek deden hooren. Er heerschte hier als overal, een alleraangenaamste toon. Bij het dessert werd natuurlijk getoost; telkens als de glazen werden aangestooten, zeiden de Hongaren „eljen" (spreek uit eeljenn) wat vooral uit den mond der dames alleraardigst klonk.

Ik mag niet verzuimen nog melding te maken van de bezoeken, die wij brachten aan de ateliers van den schilder Lotz en den beeldhouwer Strobl. Deze gebouwen staan in een fraai park in de Bajza utcza, dat met allerlei plastiek op bijzonder artistieke wijze versierd is. Bij den schilder Karl Lotz zagen wij de schetsen voor kartons waarnaar de mozaieken in de Basilika gemaakt zullen worden. Bijzonder geslaagd scheen ons „de opwekking van Lazarus" om het fraaie gebaar van Christus, en om de treffende wijze, waarop de verbazing der omstanders was weergegeven. De ontwerper was echter met dit karton nog niet geheel tevreden, en wilde veranderingen maken.

Het atelier van professor Strobl is als een Grieksche tempel gebouwd. Binnentredende komt men eerst in een „impluvium," met een waterbekken, waarin goudvisschen zwemmen. Hier staan reeds overal afgietsels van des beeldhouwers werken. De eigenlijke werkplaats is een reusachtige zaal met hoog zijlicht; links bevindt zich het atelier van de leerlingen, rechts is een zaal, waar de praticiens bezig zijn het marmer te behakken.

In de werkplaats stond het model van koning Stephanus te paard, een reuzenwerk, want wat wij zagen was nog slechts een verkleinde schets, en toch reeds meer dan levensgroot. De kunstenaar was juist bezig met de kolossale reliefs, voor het voetstuk van het monument bestemd.

Het scheen ons, dat de beeldhouwer vooral in het portret uitmuntte. Wij zagen borstbeelden van de Hongaarsche ministers, van den hertog van Orleans, van Clementine van Orleans, van Nathalie van Servië, van koningin Elizabeth van Hongarije, allen van een sprekende gelijkenis. De heer Strobl verzocht ons, voor hem te willen poseeren, en maakte in ongelooflijk korten tijd onze reliefportretten. In brons gegoten, vormen zij een blijvende herinnering aan ons verblijf in de Hongaarsche hoofdstad.

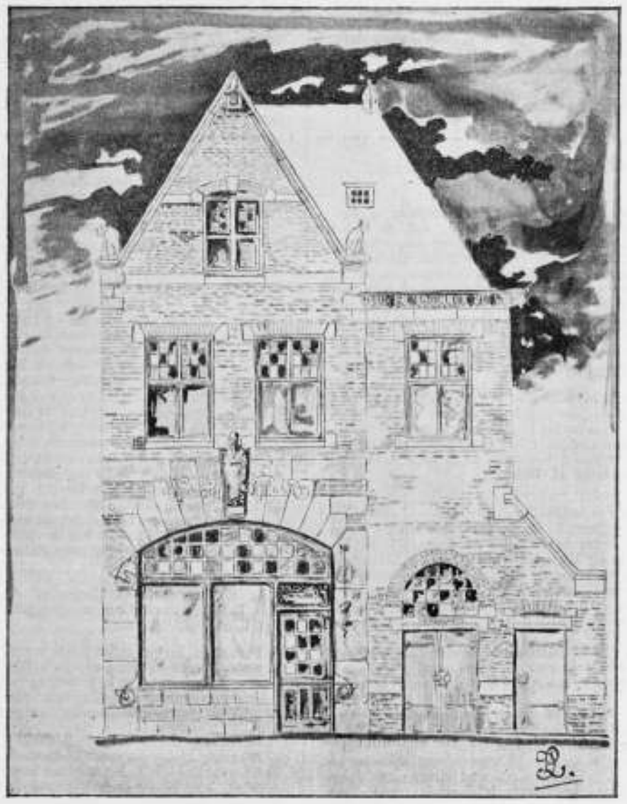
(Wordt vervolgd).

WINKEL EN BAKKERIJ TE HAARLEM.

Door de afdeeling „Haarlem en Omstreken" werd in den aanvang van 1900 een Gevelwedstrijd uitgeschreven, voor gevels gebouwd in het tijdperk 1 Mei 1900 tot 1 Mei 1901 binnen de gemeente Haarlem.

In Juli kwam de Jury voor dezen wedstrijd, samengesteld uit de heeren Henri Evers, J. Verheul Dzn. en C. T. J. Louis Rieber, bijeen, om uitspraak te doen over 5 gevels, waarvan de ontwerpers naar de uitgeloofde prijzen wilden mededingen. Unaniem werd de uitgeloofde prijs, de verguld zilveren medaille, toegekend aan den hier afgebeelden gevel in de Koningstraat, No. 37, ontwerper de heer J. London, architect te Haarlem, terwijl de zilveren medaille, voor de zorgvuldige uitvoering van dien zelfden gevel werd toegewezen aan den heer H. London aldaar, de aannemer van het gebouw.

De afbeelding is een reproductie van een teekening van den heer J. London.

Winkel en bakkerij te Haarlem.
Architect J. London.

NIEUWE UITGAVEN.

De firma R. S. Stokvis en Zonen te Rotterdam heeft vele technici aan zich verplicht door een solide en net boekje in handig zakformaat uit te geven, dat een profielalbum is, bevattende alle gewenschte gegevens omtrent de afmetingen en het gewicht van de verschillende ijzer- en staalsoorten, balkvorm, platen, bandvorm, veeren enz., die bij de firma voorhanden zijn of in korten tijd door haar kunnen geleverd worden.

Het boekje bevat voorts de meest uitgebreide inlichtingen omtrent de tegenwoordig zoo veelvuldig in toepassing komende stalen balken (Duitsche normaalprofielen) en hun draagvermogen, ook omtrent kolommen van kwadrant staal, gegalvaniseerde gegolfde dakplaten, enz.

De teekeningen der in den handel voorkomende profielen worden op duidelijke schaal gegeven, in den trant als vroeger op de groote kaarten die evenwel spoedig zoek geraakten of onbruikbaar werden. We vinden echter in het boekje tevens meer gegevens; dat is, die omtrent beksijzer, raamijzer, rails, platen, zeskant ijzer, zoresijzer, wagonbeslag enz. enz.

Het is een boekje, dat aan geen technicus onbekend mag wezen en op geen architecten-bureau mag ontbreken; die het eenmaal bezit, zal het in waarde weten te houden en der firma dankbaar zijn voor de samenstelling ervan.

In de laatste dagen van 't vorige jaar, ruim bijtijds, is de 32ste jaargang van den Bouwkalender verschenen, oorspronkelijk samengesteld door J. G. Van Gendt Jr., vermeerderd en omgewerkt door Th. G. Schill en D. H. Haverkamp. Dit zakboekje voor 1902 is een uitgave van den heer L. J. Veen te Amsterdam.

Vorm, inhoud en inrichting komen, behoudens enkele toevoegingen overeen met die van vorige jaargangen, waaruit is op te maken dat het geheel aan de behoeften voldoet.

Wie dit zakboekje nog niet mocht kennen, moge het eens ter inzage opvragen; wij houden ons overtuigd, dat velen het zich

nog willen aanschaffen voor schrijftafel of jaszak. Deze laatste wenscht evenwel uit louter belangstelling een goeden raad niet te verbergen; hij is deze: de uitgever zorge er vooral voor, dat het boekje niet te dik worde. Memorandum en personalia, een 130 bladzijden beslaande, zouden bijv. zoo kunnen worden ingericht, dat zij naar verkiezing in den linnen omslag medegenomen, of wel afzonderlijk thuis gelaten kunnen worden. Daardoor zou de mogelijkheid bestaan den jaszak iets minder te belasten; absoluut zou dit kunnen, door weglating der bijna 50 bladzijden advertenties.

PRIJSVRAGEN.

Door de Nijverheids-vereeniging te Middelburg werd onlangs een prijsvraag uitgeschreven voor een sociëteitsgebouw met of zonder bovenverdieping in den tuin aan het Noordbolwerk.

De Jury — bestaande uit drie bouwkundigen te Middelburg en Vlissingen — heeft de prijs van f 75.—, voor een gebouw zonder verdieping, toegekend aan het ontwerp, ingezonden door den heer A. L. J. Goethals, en den prijs van f 100.—, voor een gebouw met bovenverdieping, verdeeld tusschen de heeren A. L. J. Goethals en A. van Dorst.

De 16 ingezonden plannen zijn voor belangstellenden ter bezichtiging gesteld.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging Afdeeling Amsterdam. 9 Jan. 1902. In deze vergadering werd medegedeeld, dat de heer Th. Sanders, Directeur van de Noord-Holl. Tramweg-maatschappij, in de vergadering van 10 Januari a. s. een voordracht zal houden over „Het spoorwegverkeer Amsterdam—Rotterdam.

Verslag werd uitgebracht over het afgeloopen jaar, en rekening en verantwoording door den penningmeester gedaan. De begrooting voor het 1e halfjaar 1902 werd goedgekeurd met een eindcijfer van f 1181,32 aan ontvangsten en uitgaven. Besloten werd om alle tijdschriften zooveel mogelijk te verkoopen, omdat de leden toch gebruik daarvan kunnen maken, daar zij bij de koopers ter beschikking blijven.

Tot bestuursleden werden herkozen de heeren Risch, van Aarst en Melsher, terwijl in plaats van den heer Bruins, die zich niet herkiesbaar kon stellen, de heer H. H. Hogedorn werd gekozen.

Tot leden van de Commissie voor het nazien van de boeken van den penningmeester werden benoemd de heeren J. H. van den Berg, W. J. des Bouvrie en H. Brand.

Afdeeling Utrecht. Daartoe welwillend uitgenoodigd door den heer J. Verheul Dz. Architect te Rotterdam, werden de leden dezer Afdeeling den 14en dezer in de gelegenheid gesteld het gebouw der Levensverzekering Mij. „Utrecht", aan den Leidschen straatweg albier, in oogenschouw te nemen. Nadat wij door genoemden Architect waren welkom geheeten, werd door hem eene uitvoerige beschrijving gegeven betreffende de inrichting van het gebouw, de bestemming der verschillende lokalen enz. enz., waarna onder zijne leiding het geheel in- en uitwendig werd bezichtigd.

Daar wij vernamen, dat binnenkort eene beschrijving van den bouw, met teekeningen, in het Bouwk. Weekblad zal verschijnen, achten wij het niet gewenscht nu reeds iets daaromtrent mede te deelen.

Alleen zij medegedeeld, dat na afloop der bezichtiging alle aanwezigen instemden met de woorden van dank door onzen Voorzitter, den heer F. J. Nieuwenhuis, gericht tot den heer Verheul, evenals met den lof hem toegezwaaid voor al het schoone en nuttige door hem tot stand gebracht. Eveneens bracht onze Voorzitter een woord van lof aan Directeur en Commissarissen van de „Utrecht" die op zoo onbekrompen wijze den Architect in de gelegenheid hadden gesteld zijn architectonische gaven tentoon te spreiden.

Vr.

BERICHTEN.

Amsterdam. In de zitting van den gemeenteraad werd het volgende voorstel van eenige raadsleden aan B. en W. om praeadvies in handen gesteld: B. en W. uit te noodigen, een algemeen plan te ontwerpen tot uitbreiding der bestaande Universiteitbibliotheek in verband met de oprichting eener openbare Volksbibliotheek met leeszalen, — voorstellen te doen tot verwezenlijking van dat plan door verplaatsing van Militiezaal en Koninklijke stallen en door verbouwing van de daardoor open komende ruimte, — daarin op te nemen het plan vervat in voordracht 1113, en deze terug te nemen.

Deze laatste voordracht — van 15 Nov. 1901 — stelde voor het besluit te nemen, de twee achter de genoemde bibliotheek gelegen en reeds aangekochte perceelen te amoveeren en aldaar een gebouw van 5 verdiepingen te houwen, aansluitende aan de bibliotheek, voor een som van f 62.000.

Thans wil men dus weder een oud eigenaardig gebouw doen verdwijnen. Men zal zich herinneren, dat eenige jaren geleden dit zelfde gebouw in den raad besproken werd. Toen was het noodig den gevel te herstellen, waarvan de steen verweerd was. In plaats gehoor te geven aan den raad van eenige raadsleden met aesthetisch gevoel, om het metsel- en voegwerk te herstellen, werd, om een klein bedrag te sparen, besloten den gevel onder een laag cement te verbergen.

Wij hopen, dat er nog leden in den raad zullen zijn, met genoeg gevoel om de aanneming van het voorstel tot slooping te ontraden. Er wordt al genoeg gesloopt; de gemeente zelf behoort daaraan niet mede te werken.

Deventer. De gemeenteraad heeft besloten tot den bouw van een ambachtsschool over te gaan, te stichten op een terrein der gemeente aan den Diepenveenschen weg. De kosten zijn begroot op f 36.000. B. en W. zijn gemachtigd om zoo spoedig mogelijk een oproeping te doen voor een directeur, op een jaarwedde van f 1800.

's-Gravenhage. Het aanbouwsel tegen de Grafelijke Zalen op het Binnenhof, waarin het parket van het Gerechtshof was gevestigd, wordt thans gesloopt. Een gedeelte van de zuidzijde van het oude historische gebouw komt daardoor weder vrij.

Giessen. De hier ter stede afgetreden burgemeester, die technicus was, is door een ander technicus vervangen.

Men komt in Duitschland meer en meer tot de overtuiging, dat heden ten dage de gewichtigste belangen van de meeste steden van technischen aard zijn, en in vele gevallen heeft die overtuiging er toe geleid, ingenieurs of architecten tot burgemeester te benoemen, of te trachten zulks te doen. In Fürth bijv. dingen ingenieurs naar het bezetten van den ledigen zetel voor burgemeester, en Mainz heeft de mededinging van ingenieurs en architecten toegestaan naar het ambt van tweeden burgemeester.

In Duitschland behoeven de Ober-Bürgemeister en tweede Bürgemeister niet, zooals bijv. in Oostenrijk wel 't geval is, uit den gemeenteraad gekozen te worden.

Harmelen. De na den brand herstelde kerk der Herv. G. zal den 19en Januari in gebruik worden genomen.

Parijs. Eenige weken geleden zijn uit Parijs eenigszins onrustbarende berichten overgewaaid over scheuren die ontstaan zijn in den gevel van 't gebouw der Opéra-Comique. De bedoelde scheurtjes zijn echter al oud, en niet onrustbarend. Zij zijn een gevolg van de tegenwoordige wijze van werken.

De blokken natuurlijke steen worden gesteld op houten wiggen — hetgeen men helaas ook hier te lande veel doet — en tusschen de vertikale voegen wordt kalkmortel gegoten die zich dikwijls niet voldoende in de horizontale voegen verspreid, en zoo onregelmatig, dat de steen soms breekt, of de houten wiggen, door te groote belasting, worden ingedrukt.

Door ongelijkmatige belasting kunnen ook verschuivingen en zettingen plaats hebben die, hoe gering en van betrekkelijk weinig invloed ook zijnde, toch zichtbaar worden. Voor gewone gebouwen niet te hoog zijnde, is het kwaad niet groot; bij zeer hooge gebouwen kan het echter onrustbarend worden.

Lille. Van Mei tot November dezes jaars zal hier een internationale tentoonstelling worden gehouden.

Versaille. Sedert twee jaren worden door de Fransche regeering het slot en de tuinen gerestaureerd; tot voltooiing dezer werken is voor 1902 weder een bedrag van 250.000 frs. toegestaan, te verwerken aan de hoofdgevels van het slot, aan Trianon, de Oranjerie, de Bacchus-fontein, een gedeelte der tuinen, enz.

Weenen. Het voornemen bestaat om aan den Stubenring, tusschen het Oostenrijksch Museum voor kunst en industrie en het Donau-Kanaal, een nieuw gebouw voor het departement van oorlog te stichten, waarvoor 15 millioen Kronen zijn toegestaan. Het ontwerp voor dit gebouw is aan het departement vervaardigd, zeer tegen den zin van de Vereeniging van Oostenrijksche Ingenieurs en Architecten, die indertijd getracht heeft te bewerken, dat er voor dit belangrijke gebouw een prijsvraag zou worden uitgeschreven.

* * *

Twee nieuwe schouwburgen zullen hier gebouwd worden, een in Landstrasse en een in Meidling; het laatste zal 1.200.000 Kr. kosten en moet over een jaar gereed zijn, met den bouw van het eerste wordt spoedig aangevangen.

PERSONALIA.

Bij kon. besluit van 10 Januari 1902 is, voor het tijdvak van 15 Januari tot 1 October 1902, benoemd tot leeraar in de geodesie, het landmeten en waterpassen en de toegepaste mechanica, aan de Kon. Militaire Academie, de heer H. M. J. F. Thijs, civiel ingenieur, assistent in het landmeten en waterpassen en de geodesie aan de Polytechnische School en ingenieur bij de rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing te Delft.

B. en W. van 's-Gravenhage hebben tot gemeentelijk Electrotechnisch Ingenieur benoemd den heer N. J. Singels, vroeger directeur der electrische centrale aan den Hofsingel. De benoemde zal belast worden met het uitwerken der plannen voor de gemeentelijke centrale en met de leiding van de uitvoering daarvan.

Met ingang van 16 Januari 1902 is aan den heer A. Mondt Jr., Opzichter 3e kl. bij de Landsgebouwen, op zijn verzoek eervol ontslag verleend uit 's Rijks dienst.

Bij de gemeentewerken te Venlo wordt met 15 Februari a. s. een practisch ervaren Opzichter-Teekenaar gevraagd, salaris f 80 per maand, voor één jaar, met uitzicht op definitieve benoeming. Stukken in te zenden aan den Burgemeester vóór 1 Febr. 1902.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Afdeeling 's Gravenhage van de Maatsch tot Bev. d. Bouwkunst. Voor alle deskundigen in Nederland gevestigd. Handleiding voor het verven ten dienste van aankomende opzichters en bouwkundigen. Prijs f 200. Vóór 31 Maart 1902, bij den 1sten Secretaris der Afdeeling, Pieter Bothstraat no. 23, 's Gravenhage. Progr.: Bouwk. Weekblad no. 3 van 19 Januari 1901.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders.

I. Ontwerp voor een Café-restaurant met Hotel aan eene hoofdstraat van eene groote stad in Nederland. Prijs zilveren medaille en f 100.

II. Ontwerp voor een blok van vier arbeiderswoningen, elk voorzien van één bovenwoning. Prijs zilv. med. en f 50.

III. Ontwerp voor een Bodega en Lunchroom. Prijs, Bronzen medaille en f 25.

Vóór 1 Februari 1902, aan het bureau van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Haagsche Vereeniging van Kunstvrienden „Endymion". Voor leden en voor hen die van een lid of het Bestuur een inzendingsbiljet hebben ontvangen. Een waaier, een boekomslag, een tafelkleed en een photographie. 1e prijs, plaquette in zilver of f 40; 2e prijs bronzen plaquette. Vóór April 1902. 2e Secretaresse der Vereeniging, Mej. E. Cremers, Bezuidenhout, 's-Gravenhage. Progr.: Bouwk. Weekblad no. 51, van 21 Dec. 1901.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Eerprijsvraag. Internationaal. Ontwerp van een Koninklijk Paleis te Amsterdam; eerste prijs: verguld zilveren medaille en f 500; 2e pr.: zilveren medaille en f 250; 3e pr.: bronzen medaille en f 100. Vóór 15 Mei 1902, bij den Secretaris der Mij., Marnixstraat 402 Amsterdam.

Progr.: Bouwk. Weekblad no. 2 van 11 Januari 1902.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk. Opz.-Teekenaar,		ouderdom	23 jaar,	salaris	f 100.—
"	"	"	"	18 "	"	" 40.—
"	"	"	"	22 "	"	" 65.—
"	"	"	"	38 "	"	" 80.—
"	"	"	"	27 "	"	" 80.—
"	"	"	"	46 "	"	" 100.—
"	"	"	"	28 "	"	" 80.—
"	"	"	"	25 "	"	" 100.—
"	"	"	"	21 "	"	" 70.—
"	"	"	"	24 "	"	" 80.—
"	Bouwkundig Teekenaar,		"	19 "	"	" 30.—
"	"	"	"	21 "	"	" 35.—
"	"	"	"	30 "	"	" 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 20 JANUARI.

BORGERCOMPAGNIE. Het bouwen eener boerenbehuizing aldaar, onder bijlev. van materialen c. a.

De archit. H. Huizing Jr. te Wildervank, n.m. 6 u., in café Bakker, alwaar bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 20 Jan., n.m. 3 u.

GORREDIJK. Het bouwen van een boerenhuizinge met bijgebouwtje aan den Rijperweg te Terwispel.

De vereen. „Door Arbeid tot Verbetering", gem. Opsterland. Bestek en teek. ter inz. in hotel „De Koornbeurs" aldaar. Bilj. voor 20 Jan., v.m. 10 u. te zenden aan R. van Zinderen Bakker te Kortezwaag. Inl. geeft arch. A. Kooistra te Gorredijk. Aanw. gedaan.

'S-HERTOGENBOSCH. Het verbouwen der 2 machinistenwoningen der waterleiding onder Nuland.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestekken ter lezing op het gemeentehuis en à f 0,75 verkrijgb. bij den ingenieur-arch., die tevens nadere inl. geeft. Aanw. gedaan.

LAREN (N.-H.). Het bouwen van een villa aan den Eemnesserstraatweg te Laren.

De heer S. Moulijn te Renkum. Bestek en teek. te verkr. bij Joh. Harttorff, boekh. te Laren, tegen f 1 per stel. Inschrijvingsbilj. worden ingewacht aan het adres van J. E. v. d. Pek, ing.-arch., Wilhelminalaan, Hillegom. De opening der bilj. heeft plaats op 20 Jan., n.m. 1 u., in het koffiehuis van den heer J. Hamdorff, aan den Brink te Laren.

MEERSSEN (LIMB.). Het bouwen van eene nieuwe pastorie te Meerssen.

Het R.-C.-P. kerkbestuur, n.m. 4 u., ter gemeentehuize. Bestek en teek. verkrijgb. à f 2 bij den ontvanger der kerk E. Honée of bij Jos. Bemelmans, arch., alw. verdere inl. te bek. zijn. Aanw. 20 Jan., n.m. 2 u.

MIDDELSTUM. Het afbreken en weder opbouwen van een behuizing met bijlev. van materialen enz.

De heer Jb. Vinhuizen, n.m. 5 u., ten gem.-huize. Inl. geeft de arch. P. Tilbusscher. Aanw. 20 Jan., n.m. 1 u.

NIEUWE PEKELA. Het bouwen eener winkelbehuizing met schuurtje, op een vrij terrein aldaar, met bijlev. van alle daartoe benood. materialen enz.

De heer J. Enter n.m. 4 u., in hotel „De Groot". Bestek en teek. in bovengen. hotel ter inzage en zijn aldaar verkrijgb. à f 1,50 per stel. Bilj. in te leveren tot 20 Jan., v.m. 12 u., in bovengen. hotel. Inlicht. te bekomen bij A. H. Oldenburger, archit. te Nieuwe Pekela. Aanw. gedaan.

SEROOSKERKE (SCHOUWEN.). Het bouwen van een gemeentehuis aldaar.

Het gem.-best., n.m. 2 u. Bestekken verkr. à f 0.25 bij den burgemeester. Inl. te bekomen bij den bouwk. H. v. Dijke Jz. te Zierikzee. Aanw. gedaan.

STEENBERGEN. Het bouwen van twee heerenhuizen met aanhoorigheden te Steenbergen.

De heeren D. Nelemans Czn. en D. Nelemans Jzn., v.m. 10 u., in café Sneep. Teek. ter inz. in bovengen. café, terwijl bestekken te verkr. zijn bij P. A. Vermeulen à f 1 per stel. Inl. geeft de arch. C. P. van Genk te Bergen-op-Zoom. Aanw. gedaan.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstraat. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserves ult. 1900	**" 1.877.900.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900	**" 21.625.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen
Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

VEENDAM. Het vergrooten der openb. lagere school aan den Middenweg te Veendam, met 2 lokalen c. a.

Het gemeentebest., n.m. 6 u. Bestek en teek. ter inz. en à f 1 te bek. op de secretarie.

WOENSEL. Het bouwen van een kammenfabriek met aanhoorigheden, op zijn terrein gelegen.

De heer B. van der Ven Wzn., n.m. 5 u., te zijnen huize alwaar bestek en teek. ter inzage liggen. Inlicht. geeft J. Hageman.

DINSDAG 21 JANUARI.

ASSEN. Het bouwen van een fabriek c.a. dienende voor centrale kinderij aan de Parallelweg te Assen met de levering van al het daartoe benoodigde in 4 perc. Perc. 1. Timmer- en metselwerken, 2. glas- en verfwerken, 3. stucadoorwerken, 4. loodgietterswerken enz.

De arch. M. de Vries Azn., 's av. 8 u., in hotel „De Jonge". Bestek en teek. tegen f 1 zoomede alle inl. te bekomen bij den arch. Aanw. gedaan.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

6 JANUARI.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van een perceel in de Oude Ebbingestraat, onder architectuur van de heeren K. en G. Hoekzema Bkz.

Laagste inschrijver J. Modderman, f 4452. Gegund.

RIED (FR.) Het bouwen van een directeurswoning en het maken van een hek om het fabrieksterrein. Raming f 5043. Door het best. der vereen. de coöp. stoomzuivelfabriek.

Laagste inschrijver L. IJtsma, Ried, f 4168. Gegund aan A. Melles.

7 JANUARI.

ALKMAAR. Het amoveeren van perceel no. 27, aan de Nieuwesloot te Alkmaar, en terzelfder plaatse weder bouwen een winkelhuis met vrijstaand pakhuis. Door den arch. K. Bakker Dzn.

Laagste inschrijver H. de Rover, f 9100 Gegund.

BERGEN-OP-ZOOM. Het bouwen van 2 heerenhuizen op de hoogstr. Door den arch. C. P. van Genk.

Volgens teekening. Laagste inschr. G. Belderbos, f 10511.

Met vergrooting. G. Belderbos, f 10715. Gegund.

FRANEKER. *a.* Het bouwen van 2 werkmanswoningen bij de boerderij van den heer D. v. d. Berg op Lankum, *b.* het herstellen voorhuizinge boerderij. Door den architect M. Hofstra.

a. Laagste inschr. W. Ypma, Ried, f 1720.
b. Gebr. Hollander, Franeker, f 845.
Massa. P. du Bois, Franeker, f 2549. Gegund.

HELLENDOORN. Het bouwen van een keukengebouw voor Israëlieten, op het terrein van het Sanatorium. Door de directie belast met den bouw van het sanatorium.
Gegund aan firma Groothengel, Borne, f 4473.

HENGELO. (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den Langeler-maatweg voor K. Smit. Door den archit. W. Elzinga.
Laagste inschrijver J. Doornkate, Enschede, f 1319. Gegund.

HOEK. Het bouwen van een woonhuis en een landbouwschuur met bijlevering van materialen. Door den bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag.
Laagste inschrijver A. C. Rijnberg, f 4718. Gegund.

JOURE. Het bouwen van 10 werkmanswoningen met bijlevering van materialen enz. Door de bouwvereen. „de Volharding".
Laagste inschrijver Th. Keuning, Jelzum, f 8899. Nog niet gegund.

TERNEUZEN. Het verbouwen van een pakhuis, staande aan de Lange Kerkstraat, gemerkt L. no. 203*a*. Door den bouwk. L. de Bruijne.
Metselw. Laagste inschr. J. Kolijn, f 389.* Timmerw. C. M. Jansen, f 319.* *Gegund.

VEENDAM. Het afbreken van een oud gebouw en het bouwen van een winkelwoonhuis, aan het boven westerdiep te Veendam. Door den heer A. de Vries.
Laagste inschrijver J. Bulder, f 1883.

8 JANUARI.

BAARN. Het bouwen van een dubb. villa aan de Brinkstraat te Baarn. Door den heer L. Kuijer.
Laagste inschrijver B. F. v. Dijen, Hilversum, f 10100. Gegund.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 11den Februari 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, zal aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, worden aanbesteed:

Het aanbrengen der Lichtmasten en geleidingen voor de electrische verlichting van het emplacement en de perrons te HENGELO, het leveren en aanbrengen van Geleidingsmaterialen en daarbij benoodigd IJzerwerk, en het plaatsen van Geleidingspalen, Booglampen, enz.

Begrooting f 4600.—.

De besteding geschiedt volgens § 24 van het bestek.
Het bestek ligt van den 17den Jan. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer District-Ingenieur, Jhr. W. A. C. DE JONGE te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 voor het „Bestek en Voorwaarden" en *f* 1.50 voor de teekeningen.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den District-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 28sten Januari 1902, ten 1 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.
Utrecht, den 15den Januari 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 28sten Januari 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 88*a*.

Het afbreken en opruimen van de bestaande draaischijf met toebehooren en het maken van den onderbouw eener draaischijf met bijbehoorende werken op het station ARNHEM.

Begrooting f 6660.—.

De besteding geschiedt volgens § 44 van het bestek.
Het bestek ligt van den 10den Jan. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 21sten Januari 1902, ten 9 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*. Wachtkamer 3de klasse.
Utrecht, den 6den Januari 1902.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 27sten Januari 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 915:

„Het uitvoeren van Onderhoudswerken op het baanvak AMSTER-DAM."

Raming f 26350.—.

Het bestek is tegen betaling van f 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 28sten Januari 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 883.

Het uitbreiden van den losweg op het station WEERT.

Begrooting f 6160 —.

De besteding geschiedt volgens § 18 van het bestek.
Het bestek ligt van den 10den Januari 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraal bureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Januari 1902, ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.
Utrecht, den 6den Januari 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papiersnoefabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39*a*. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Uitgave van den Nederl. Aannemersbond.

Binnenkort verschijnt: Niet in den Handel.

Ontwerp-Administratieve Bepalingen
VAN DEN
NEDERLANDSCHEN AANNEMERSBOND,
voor de uitvoering en het onderhoud van Werken
WAARBIJ TOT LEIDDRAAD ZIJN GENOMEN
DE ADMINISTRATIEVE BEPALINGEN VAN DE ALG. VOORSCHRIFTEN
voor de Uitvoering en het Onderhoud van werken,
onder beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Belanghebbenden kunnen deze uitgave bekomen tegen toezending van *f* 0.75 per postwissel aan het **Secretariaat** van den **Nederlandschen Aannemersbond**, Warmoesstraat 147/151, AMSTERDAM.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.
Speciaal Adres voor:
ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,
TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.
Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.
Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.
F. J. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS
Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
PORTEFEUILLES
voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".
Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.
Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

„Endymion's Prijsvraag-Tentoonstelling."
APRIL 1902.
Voor nadere inlichtingen zich te wenden tot:
Mr. v. IDSINGA,
SURINAMESTRAAT No. 2,
DEN HAAG.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
Honorarium-Tabellen
voor
Bouwkundige Werkzaamheden
met en zonder Nota.
Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.
Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

LEYDEN & VAN BEEST
Binnenrotte 22—24.
ROTTERDAM.

Groote collectie Schouwburgstoelen, vouwbare en draagbare stoelen
voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.
Prijzen en catalogus op aanvrage.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

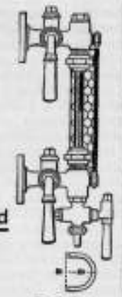
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

General-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten PECK & Co.

Amsterdam.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van drukvastheid, analyse, enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

Een BOUWKUNDIG

Opzichter-Teekenaar

GEVRAAGD om zoo mogelijk dadelijk in dienst te treden bij een Architect te Haarlem. — Vereischte: goede getuigen, R.C. godsdienst, opgaaf laatste betrekking.

Brieven franco onder letters H J, Adm. Bouwkundig Weekblad, *Herderstraat 5*, 's-GRAVENHAGE.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. D. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

25 JANUARI 1902. — 22e JAARGANG. — No. 4.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — 26 Januari 1842—1902. — Het nieuwe Museum te Budapest III, door A. W. Weissman. *(Vervolg en slot van bladz. 23.)* — Ingezonden. — Prijsvragen. — Tentoonstellingen. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van Prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat).

26 JANUARI 1842—1902.

Op den dag nadat dit blad in handen van de leden der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zal zijn gekomen, zal het zestig jaren geleden zijn, dat deze Maatschappij werd gesticht. Wij willen dit even in herinnering brengen.

Bij de viering van het vijftigjarig bestaan, in 1892, verscheen een gedenkboek: „De Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst van 1842 tot 1892," waarin o. a. uitvoerig de redenen beschreven werden die den stoot gaven aan die stichting; wat de oprichting zelve betreft, ontleenen wij aan dit boek zeer bekort het volgende:

Eene in 1819 hier te lande gestichte „Maatschappij tot Aanmoediging der Bouwkunde" werd in 1830 opgeheven, nadat de zuidelijke Provinciën van Nederland voor de noordelijke verloren waren gegaan. De noodzakelijkheid echter inziende van het bestaan eener vereeniging van bouwkunstenaars, besloot de heer J. van Straaten op het einde van 1841, in overeenstemming met zijn vriend H. Moele Jr., beide architecten te Amsterdam, eenige personen bijeen te roepen om gemeenschappelijk de beste middelen te beramen tot het bereiken van het voorgestelde doel. Zij riepen daartoe op de heeren: H. Bouman, Opzichter in algemeenen dienst bij de publieke werken van Amsterdam, D. D. Büchler, oud-secretaris der opgeheven Mij. t. A. d. B., A. W. van Dam, architect, toen slechts 26 jaren oud, heden juist een jaar geleden op 86jarigen leeftijd als Eerelid der Mij. overleden, E. S. Heijnincx Mzn., architect, C. W. M. Klijn, Commissaris over de publieke werken van Amsterdam, W. J. J. Offenberg, mr. timmerman en makelaar, A. C. Pierson, oud-kapitein-ingenieur, Directeur van het Stads Fabryk-Ambt, M. G. Tetar van Elven, architect, Directeur aan de Kon. Academie van Beeldende Kunsten, J. de Vos Wzn., Secretaris der 4e klasse van het Kon. Nederl. Instituut, Vice-President van den Raad van Bestuur der Kon. Acad. v. Beeld. Kunsten, oud-bestuurder der ontbonden Maatschappij en J. Warnsinck, architect, allen te Amsterdam.

In eene eerste bijeenkomst van deze commissie, waarin alleen de heeren Pierson en de Vos ontbraken, gehouden op 17 Dec. 1841, werd alras besloten tot de oprichting van een nieuwe vereeniging met den naam: Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst; uitdrukkelijk werd daarbij bepaald, dat deze geen voortzetting zou zijn van de in 1830 te niet gegane vereeniging. Tevens werd aan eene subcommissie uit de genoemde heeren opgedragen, een reglement samen te stellen. Na drie bijeenkomsten dezer sub-commissie was het reglement gereed, dat in eene vergadering van de geheele commissie, op 16 Januari 1842, zou worden besproken. Maar op dien dag was het aantal aanwezigen niet voldoende om een besluit te nemen. Op Woensdag 26 Januari 1842 werd andermaal vergaderd, het reglement uitvoerig besproken en ten slotte vastgesteld, verder besloten dit te doen drukken en het door bijvoeging van de namen der commissie-leden, als oprichters der Mij., bij wijze van onderteekening te bekrachtigen.

De dag van de geboorte der Mij. mag dus veilig aangenomen worden 26 Januari 1842 te zijn.

* * *

Het tegenwoordige Hoofdbestuur gevoelde in 1891 wel den lust om in het daarop volgende jaar die stichting in eene Algemeene Vergadering te herdenken, maar was ook de meening toegedaan, dit slechts op bescheiden voet te doen indien de gelden mochten ontbreken om op uitgebreider wijze feest te vieren. En ziet: op 't einde van 1901 ontving het Hoofdbestuur van „een belangstellend lid der Maatschappij" de waarlijk vorstelijke gift van *f* 1000, met verzoek dit geld te bestemmen voor prijzen, uit te loven voor eene internationale Eere-prijsvraag.

Thans is het programma voor deze prijsvraag bekend gemaakt. Maar nader overwegende, dat de tijd voor het uitwerken der plannen misschien te gering is, heeft het Hoofdbestuur den datum van inlevering der antwoorden uitgesteld tot 30 Juli 1902.

Dit zal ten gevolge hebben, dat de eigenlijke herdenking van het 60-jarig bestaan der Mij. zal plaats hebben in het begin van September 1902.

Het Hoofdbestuur koestert daarbij de hoop, dat een ruime inzending op deze Eere-prijsvraag — de hoofdschotel der feestviering — aanleiding zal geven tot eene tentoonstelling, die in hooge mate belangrijk zal genoemd mogen worden. Wat dan nog verder den leden zal worden aangeboden tot nut en tot vermaak, zal tijdig genoeg worden medegedeeld.

De leden zullen zeker thans reeds willen instemmen met een warme betuiging van hartelijken dank aan den onbekenden en milden gever, die de Mij. in staat heeft gesteld om op eene waardige wijze haar 12e lustrum te vieren.

HET NIEUWE MUSEUM TE BUDAPEST.

Door A. W. Weissman.

III.

(Vervolg en slot van blz. 23.)

Inmiddels was de jury met haren arbeid gereed gekomen. Van de buitenlandsche juryleden was Baurath J. H. Ihne, hof-architect van den Duitschen keizer, door treurige familieomstandigheden naar Berlijn geroepen, zoodat hij aan de vaststelling van het rapport geen deel kon nemen.

Nieuw Museum te Budapest.

Er waren in de jury twee partijen. De eene, met Professor Skjold Neckelmann uit Stuttgart aan het hoofd, meende, dat het ontwerp van den hoogleeraar Petz om zijn monumentale vormen den eersten prijs verdiende. De andere sloot zich aan bij de meening van het Nederlandsche jurylid, dat het ontwerp van Schickedanz en Herzog zou blijken, om zijn practische voordeelen, bij uitvoering het best te voldoen.

De minister heeft daarop beslist, dat naar het tweede ontwerp gebouwd zou worden, en heeft mij de eer aangedaan, het mij ter omwerking, wat de plattegronden en doorsneden betreft, toe te zenden. De gevels heb ik gelaten, zooals de ontwerpers die hadden gemaakt.

De klassieke ordonnantie was voorgeschreven, omdat het museum de pendant moet vormen van een gebouw in den trant van Hansen, dat reeds aan de andere zijde van het plein staat.

Het museum bestaat uit een laag voorgedeelte, met twee binnenplaatsen. Het midden vormt een groote hal, met twee trappen aan wederzijden, die naar de verdieping leiden. Onder deze trappen is een buffet en een vestiaire aangebracht. De vestibule geeft tot deze trappen toegang. Wie dus alleen de schilderijen bezichtigen wil, behoeft de andere zalen van het museum niet te betreden.

De zalen en binnenplaatsen van dit voorgedeelte zijn bestemd voor de beeldhouwwerken en afgietsels.

Op de verdieping van het achtergebouw zijn de schilderijzalen gemaakt. Men herkent hier den plattegrond van het Stedelijk Museum te Amsterdam. De middenhal, die de twee verdiepingen doorgaat, is als „Ehrenhof" bedoeld. De aansluitende overdekte binnenplaatsen met de galerijen daaromheen dienen voor het tentoonstellen van bouwfragmenten.

De overige vertrekken gelijkstraats worden hoofdzakelijk door het prentenkabinet, de bibliotheek, bureaux en verdere dienstlokalen ingenomen. In de twee vleugels zijn entresols gemaakt, waar zich de woningen der directeuren bevinden. Dit is ongetwijfeld af te keuren, zoo om het brandgevaar als om de onaangenaamheden zoowel voor de bewoners als de bezoekers van het gebouw aan dergelijke woningen verbonden. Ik heb echter te vergeefs op het verwijderen dezer woningen aangedrongen.

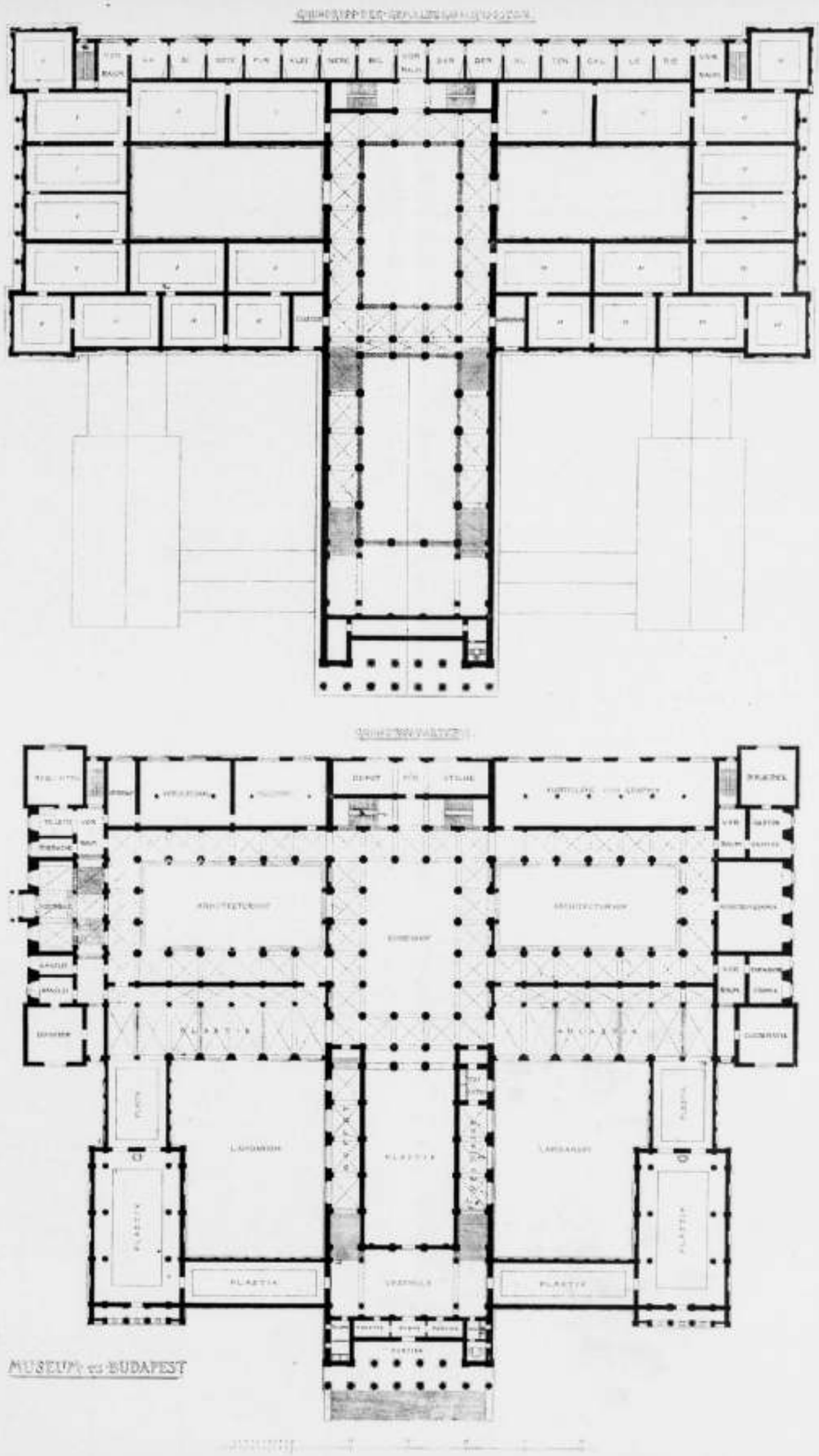
De zalen en kabinetten zijn, wat afmetingen en inrichting betreft, gelijk aan die welke ik te Amsterdam gemaakt heb, en die door eene Commissie van deskundigen, welke indertijd in opdracht der Hongaarsche regeering de voornaamste musea van Europa bezocht, geslaagd geacht werden.

Boven de kabinetten is een reeks van ateliers geprojecteerd, bestemd deels voor het herstellen van schilderijen, deels ten gebruike van kunstenaars, welke naar werken uit de verzameling willen studeeren.

Bij mijne wijzigingen in het project heb ik er naar gestreefd, de klassieke vormen, door de heeren Schickedanz en Herzog gekozen, zooveel mogelijk te respecteeren. Het komt mij voor, dat zij bij de oplossing van het esthetische vraagstuk zeer gelukkig zijn geweest. Wij, die aan onze „nieuwe kunst" gewend zijn, zien wat vreemd op, als wij merken, hoe men in het buitenland voor monumentale gebouwen nog aan de historische stijlen vasthoudt. Maar buiten onze grenzen durft men voor monumentale gebouwen het nieuwe nog niet aan.

In het afgeloopen najaar ben ik te Budapest geweest, om het gebouw in wording te zien en van advies te dienen. Het achtergebouw was onder de kap gebracht, doch met de lagere voorgebouwen zou pas in Maart begonnen worden. Men stelde zich voor, dat de opening in 1904 zou kunnen plaats vinden.

Bij de uitvoering heeft men, in plaats van de zalen met bovenlicht aan de oostzijde, vertrekken met zijlicht gemaakt, een verandering, die zeker aan het uiterlijk aanzien ten goede is gekomen, doch die, wat de verlichting betreft, geen verbetering mag worden genoemd.

De wijze van werken is in Hongarije anders dan bij ons. Aanbesteding vindt wel plaats, doch perceelsgewijze. De architecten bemoeien zich met de uitvoering slechts, voor zooveel het esthetische aangaat. Een afzonderlijk bureau, uit ingenieurs bestaande, is voor de uitvoering verantwoordelijk, en ook met het financieele beheer belast. De steigers zijn van een in Nederland ongekende stevigheid. Ladders heeft men ook niet; flauwe breede hellingen, die zigzagsgewijze oploopen, en van stevige leuningen voorzien zijn, geven overal toegang. Langs deze hellingen verrichten vrouwen de taak, die bij ons op de opperlieden rust. Zij dragen blauwe korte gewaden, hooge laarzen en hebben een doek om het hoofd. Het bereiden der specie geschiedt eveneens door vrouwen. Aan sociale wetgeving wordt in Hongarije nog niet veel gedaan.

Ik stond verbaasd over de uiterst soliede wijze, waarop alles werd behandeld. Niet alleen zijn de muren voor Hollandsche begrippen ongewoon zwaar, maar alle vertrekken zijn in steen overwelfd, en ook het lood- en zinkwerk was met een zorg verricht, die bij ons maar zelden daaraan wordt besteed. De strenge winters, die altijd veel sneeuw met zich brengen, maken die zorgvuldigheid noodig.

Een treurig bericht was, dat Professor Neckelmann, zeker een der geniaalste bouwmeesters, die Duitschland tegenwoordig telt, reeds sinds geruimen tijd in een gesticht voor zenuwlijders verpleegd werd, en dat er weinig hoop op beterschap bestond. De kennismaking met dezen architect was bijzonder aangenaam geweest; wanneer hij zat te praten, dan had hij altijd papier en potlood bij de hand, om door geestige schetsen zijn meening te verduidelijken. Ofschoon hij altijd zeer opgewonden was, gaf hij nooit blijken van overspanning. Eenigen tijd na ons scheiden hebben wij gecorrespondeerd; toen bleef mijn brief onbeantwoord, zonder dat ik vermoedde, hoe droevig de reden van het niet beantwoorden was.

De „nieuwe kunst" heeft inmiddels haar intocht te Budapest gedaan. Het reusachtige terrein, waar vroeger het „Neugebäude" stond, is nu bebouwd, althans ten deele. Een groot plein, het „Szabadságtér" is in het midden vrij gebleven. Bij de kolossale huizen, die daar gesticht werden, is de manier van Otto Wagner hier en daar gevolgd. Het komt mij voor, dat deze pleister-architectuur, met versierselen die half Neo-grec, half Empire zijn, niet veel toekomst heeft. Ik zie niet in, waarom zij beter zou zijn, dan de navolgingen van de historische stijlen, waarvoor zij in de plaats is getreden.

Het gebouw der Postspaarbank is in modern-Amerikaansche manier, met vele verdiepingen, geheel vlakke gevels, vierkante, onversierde ramen zonder lijstwerk en met een hoog dak. Lachner, die den Hongaarschen stijl wilde uitvinden, is de ontwerper. Hij heeft voor de gevels grootendeels wit verglaasde baksteenen gebruikt, zoodat een effect verkregen is, dat aan de Nederlandsche „witte huizen" doet denken. Maar het hooge dak, met gele pannen, groene nokversieringen en grappig gekrulde pinakels toont, dat Lachner, hoe Amerikaansch ook tegenwoordig, toch zijn Hongaarschen stijl nog niet geheel en al heeft losgelaten.

Ook de Belgische vormen zijn reeds naar Hongarije overgewaaid. In het verlengde van de Kerepeser-straat, waar nu een nieuwe kettingbrug over de Donau gemaakt wordt, zijn verscheidene „Miethskasernen" verrezen; drie daarvan vertoonen vormen zoo grillig, als men zelfs te Brussel maar weinig vindt. Een ander is voor rekening van koning Frans Jozef als geldbelegging gezet, en ofschoon hier geen moderne details te zien zijn, maakt dit gebouw, door zijn overlading, toch een niet minder onrustigen indruk.

Tot dusver behooren de huizen in modernen trant te Budapest nog tot de uitzonderingen. Maar vooral voor de Belgische manier voelen de Hongaren, die van nature veel van pronk en opschik houden, genoeg, dat men haar een goede toekomst kan voorspellen. De strenge, Amerikaansch-Romaansche, stijl valt niet in den geest, en daarom geloof ik, dat het gebouw van de Postspaarbank wel een unicum zal blijven. Het werd althans in de pers zeer ongunstig beoordeeld, terwijl de gebouwen aan de Kerepeser-straat over het algemeen lof inoogstten.

INGEZONDEN.

Geachte Redactie.

Naar aanleiding van uw recensie over Van Gendt's Bouwkalender in uw nummer van 18 Januari jl. een kleine opmerking.

U maakt een aanmerking, dat de Bouwkalender wat dik wordt door „memorandum" en „personalia". Dit is zeer juist, maar zij die wenschen het zakboekje apart en memorandum en personalia apart, kunnen dit reeds sedert jaren krijgen.

De Bouwkalender is nam. in drie edities te krijgen: gebonden in leer, gebonden in leer met memorandum en personalia los er bij, gebonden in linnen. Wij komen dus aan uw bezwaar reeds jaren tegemoet.

Wilt u een kleine rectificatie plaatsen, dan zult u verplichten,

Amsterdam,
20 Jan. 1902.

Hoogachtend
Uw dw. dr.,
L. J. Veen.

Aan het verzoek van den heer Veen, uitgever van den Kalender, voldoen wij gaarne door de plaatsing van bovenstaand schrijven.

Het was ons nog onbekend, dat aan onzen raad reeds sedert lang gevolg was gegeven. Wij hopen, dat het opgeheven bezwaar zal bijdragen tot vermeerdering van het debiet van het zakboekje.

Red.

PRIJSVRAGEN.

De inzending der antwoorden op de Internationale Eereprijsvraag voor een Koninklijk Paleis te Amsterdam, uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst bij gelegenheid van haar zestigjarig bestaan in dit jaar, is door het Hoofdbestuur dezer Maatschappij uitgesteld van 15 Mei tot 30 Juli 1902.

In verband met deze verandering is de datum van 1 Juli, die van het afhalen of terugzenden der niet bekroonde ontwerpen, uitgesteld tot 20 Dec. 1902, en zal de beslissing van de Jury worden bekend gemaakt in de Septembervergadering van 1902.

JURY-RAPPORT

der Prijsvragen door de Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam, uitgeschreven in 1901.

Het is der Jury zeer aangenaam, het bijzonder welslagen van deze prijsvragen te kunnen constateeren, niet alleen door het groote aantal ingekomen ontwerpen, doch ook wegens de vele goede qualiteiten en de keurige collectie teekeningen der Villa, die een interessante tentoonstelling vormen en toonen hoe verschillend zulk een eenvoudig program kan opgelost worden.

Ingekomen waren totaal 68 ontwerpen. Voor eene kleine Villa 48, voor een Getuigschrift voor de Vereeniging 12, en voor een Rustbank in een park gewijd aan de nagedachtenis van eenen schilder 8 ontwerpen.

Kleine Villa. In hoofdzaak beantwoorden de ingezonden ontwerpen aan de eischen van het programma, behoudens eenige plannen die te grootsch van aanleg zijn geworden door bijbouw van spreekkamer of te uitgebreiden dienst, terwijl over het algemeen met de gevraagde economische behandeling niet genoegzaam rekening is gehouden en velen het chalet-karakter niet hebben weten te verkrijgen. Als basis van beoordeeling is aangenomen een aantal van 50 punten verdeeld in onderafdeelingen voor beganegrond, eerste verdieping, gevel, doorsneden en teekenwerk.

Ondoenlijk was het iedere inzending afzonderlijk te bespreken, zoodat overgegaan moest worden de ontwerpen in categoriën te verdeelen.

1e Categorie, bevat die ontwerpen welke voor geen nadere bespreking in aanmerking konden komen. Het zijn de motto's:

D. M. F. H.	Bonheur.
Laboremus.	Une pensée.
Onregelmatig terrein.	A.
Hoop.	M.
Twee driehoeken dooreen	Probeeren.
Cirkel in ster.	Jo.
M. in cirkel.	

2e Categorie, bevat die inzendingen welke betere qualiteiten vertoonden dan de 1e categorie doch ook nog onder het middelmatige zijn en waartoe de volgende motto's behooren:

A. K. in Cirkel.	V. Q.
D. B.	Tijd.
Studie.	Casa Cara.
Rust Roest.	Buitenlust.
Thuis.	Tentdak.
Simplex.	Glück auf.
Eenvoud (bis).	R. S.
Gezellig.	Maas.
November.	X.

Zwarte knecht. Spaarzaamheid, en Schraapzucht zijn 2.

3e Categorie, bevat die ontwerpen welke boven het middelmatige zijn, zijnde de motto's:

Juli 1901. en Holly.

De overblijvende 14 ontwerpen werden allen aan eene nauwkeurige beschouwing onderworpen en in onderdeelen beoordeeld.

No. 1. Motto Eenvoud trok direct de aandacht door het juiste karakter van eenvoudig buitenhuis.

Het plan getuigt van eene origineele artistieke opvatting, het uitzicht der verandah, hoe juist ook opgevat, wordt eenigszins geschaad door den niet te ruimen doorkijk der drie kolommen.

De eerste etage verdient bijzonderen lof voor hare eenvoudige practische indeeling, hoewel communicatie van bad en een slaapkamer niet ongewenscht is.

De zoo juist in het gevraagde karakter gehouden gevels zouden ongetwijfeld de beste der geheele inzending zijn, ware het niet dat de hoek-oplossing eene principieele fout is, door overgang van architraafbouw in een boog en deze oplossing allerminst fraai genoemd mag worden.

Het artistieke teekenwerk is in een woord uitstekend.

Te betreuren is het echter, dat de ontwerper die kleine onderdeelen niet bestudeerd heeft die bij uitvoering direct op den voorgrond zouden treden, en er vooral op bedacht is geweest zijn teekeningen zoo voordeelig mogelijk voor te doen, daar in de zeer schoone doorsneden meerdere maten aanmerkelijk met de plattegronden verschillen en een schoorsteen ook vergeten is aan te geven.

De keldertrap bevindt zich voor de deur van het tweede niet gevraagde privaat; door verandering van privaat in kast voor de eetkamer ware dit euvel opgelost.

Een schoorsteen op den beganegrond gaat niet door de 1e verdieping en is ook niet uit de kap komend geteekend.

Het aantal aantreden der trap in doorsnede en plattegrond verschilt, terwijl ook een buitenmuur 1e etage rust op een separatiemuur beganegrond.

De behandeling der bovenverdieping is niet geheel en al meer eenvoudig te noemen.

Aan dit ontwerp zou dan ook zeker de volle bekroning zijn toegekend indien genoemde fouten niet aanwezig waren; het verwierf 47 punten.

No. 2. Motto Aleppo. Het plan getuigt van eene eenvoudige, degelijke, wel doordachte oplossing, besliste gebreken heeft het niet; eene ruimere entrée ware gewenscht, het trapgat is te over verlicht en de noodige wanden voor het plaatsen van meubelen ontbreken.

De gevels, hoewel zeer artistiek, missen den noodigen samenhang, hoofdzakelijk door het bezigen van vier verschillende raamvormen in een gevel, vooral waar deze in een hoefijzervorm overdreven en dus sterk te veroordeelen zijn.

De heterogene borstwering, de onnoodige contreforten, de onvaste vormen die vooral in de doorsneden duidelijk uitkomen, getuigen nog van eene niet voldoend bestudeerde opvatting.

Het teekenwerk is over het algemeen zeer goed te noemen, hoewel het in de doorsneden van een slordige hand getuigt.

Dit ontwerp verwierf 40 punten.

No. 3. Motto Duin en Daal. Het geheel is beknopt samengesteld en beeft geen principieele fouten; de trap, hoewel in doorsnede niet kwaad doende, is, wat haar ligging betreft, ongunstig te noemen.

De eetkamer is niet gelukkig van vorm, terwijl de verandah geen samenhang met het geheel vormt, waardoor het ontwerp eene artistieke opvatting mist.

Het uitwendige heeft voorzeker het juiste karakter van buitenhuis, het geheel is goed doch geeft geen artistieke origineele opvatting te zien; bij uitvoering zou het goed doen.

De doorsneden geven blijk van onvoldoende vormenkennis, waardoor het geheel eenigszins een droog aanzien krijgt.

De verschillende houtconstructies zijn goed bestudeerd, het teekenwerk is zeer goed, minder handig dan accuraat.

Dit ontwerp verwierf 38 punten.

No. 4. Motto Kaas. De plattegrond beganegrond behoort tot de beste der ingekomen ontwerpen, en vormt een aardig geheel; de combinatie eetkamer, salon en serre is uitstekend, de hal is eenigszins te ruim.

De 1e verdieping zou goed zijn indien de badkamer niet zoo ongunstig gelegen was door onbereikbaarheid van uit de vestibule; de keukenschoorsteen gaat niet op.

Het teekenwerk der doorsneden is vrij goed, de étages, kelder inclusis, zijn overdreven hoog waardoor de trappen veel te stijl worden; de leuning der keldertrap is gelijk aan die der hoofdtrap, hetwelk zeker niet economisch is.

Het verdient geen aanbeveling om de serre dusdanig in te metselen, waardoor deze haar eigenlijke karakter verliest.

De gevels zijn zwak van compositie; onnoodig is het, het trappenhuis dusdanig hoog op te halen, waardoor ook de schoorsteenen veel te hoog zijn geworden, hetwelk tevens een bezwaar voor de uitvoering zou zijn. Dit ontwerp verwierf 37 punten.

No. 5. Motto Cora. Het plan geeft geen fraaie gedachte te zien, het is te veel burgerwoonhuis, de hal is te gerekt en de verandah is ongezellig en slecht van vorm; het plan der verdieping is onnoodig gecompliceerd, een aparte zoldertrap is hier zeker niet wenschelijk, twee badkamers zijn niet gevraagd en vormen een onnoodige uitbreiding.

De gevels doen zeer aangenaam aan, hoewel geen eenheid van gedachten ze kenmerkt.

De doorsneden zijn goed in het gevraagde karakter gehouden.

Het teekenwerk is zeer handig en het geheel heeft iets zeer vroolijks. Dit ontwerp verwierf 36 punten.

No. 6. Motto Pax. Het plan is niet kwaad van compositie, het dient echter ten sterkste afkeuring in een vrijstaand gebouw een trap met kwarten te maken; de 1e verdieping is goed, echter is het afkeurenswaardig een slaapkamer door 11 kleine vensters te verlichten.

De gevels zijn verward van opvatting, de kap gezocht en te gecompliceerd, de raamvormen zijn onrustig en niet rationeel, zoo ook de tegelversieringen.

De hoekpijler bij den ingang is zwak van compositie en onmogelijk uit te voeren.

De doorsneden zijn handig geteekend, de betimmering van het trappenhuis te gecompliceerd en daardoor te onrustig.

Het teekenwerk getuigt van een goeden aanleg.

Dit ontwerp verwierf 35 punten.

No. 7. Motto Buiten. Vertoont een zeer aardigen plattegrond. De onderlinge verhouding van woonkamer, salon en verandah is zeer goed, de doorgang naar de keuken is echter bezwaarlijk en het trappenhuis is overdreven verlicht.

Zoo goed als de beganegrond is, zoo slecht is de verdieping; deze is gezocht en te gecompliceerd.

De doorsnede geven vrij goede details te zien.

Het uitwendige heeft een goed landelijk karakter, de oplossing van den ingang is echter allerminst gelukkig; de rust der gevels is verloren gegaan door te veel kleine raamverdeelingen.

Het teekenwerk toont een nog niet vaste hand, doch is zeer accuraat. Dit ontwerp en M. A. R. verwierven elk 34 punten.

No. 7. Motto M. A. R. De plattegrond van den beganegrond is alleraardigst gegroepeerd, hal en trap zijn zeer gezellig doch door de ligging van het privaat wordt het geheel geschaad.

De verdieping zou goed zijn, ware het ook hier niet, dat het privaat ten eenenmale ongunstig ligt door den doorgang door de badkamer.

De doorsneden zijn goed sober gehouden, de salon zelfs mocht wel wat rijker behandeld zijn; de trappen zijn te stijl en bovendien niet begaanbaar zonder levensgevaar voor personen die niet onder 1.70 M. doorgaan.

De gevels zijn versnipperd, alleen de Noord-oostgevel heeft een zeer aardig en sober cachet.

Het geheel is degelijk en vlot geteekend en getuigt van een vaste hand.

No. 8. Motto Zomer. Het plan heeft in hoofdzaak geen gebreken; een rijwielbergplaats is echter niet gevraagd, de keuken is te groot en de ingang daarheen ligt te dicht bij den ingang der eetkamer, welke laatste onvoldoende verlicht is.

Het plan der verdieping zou gewonnen hebben door weglating van de bergplaats en de aparte zoldertrap.

De doorsneden zijn over het geheel matig van compositie en de kapconstructie niet voldoende bestudeerd.

De gevels hebben een goed Hollandsch karakter maar de groepeering is versnipperd.

Het teekenwerk is vrij goed, de manier van opwerken echter te sober. Dit ontwerp verwierf 33 punten.

No. 9. Motto Bij Voorbeeld. Het plan is niet kwaad, doch veel te grootsch van opvatting voor het programma en daardoor te monumentaal; de onderlinge aansluiting der hoofdvertrekken is uitstekend, de dienst en de hal echter veel te uitgebreid. De verdieping bevat te veel vertrekken en is daardoor te luxerieus.

De doorsneden geven karakterlooze oplossingen te zien, het teekenwerk is zwak.

De gevels zijn smakeloos en missen de noodige eenheid, eenerzijds door overlading, anderzijds door plompheid.

Het teekenwerk is middelmatig.

In weerwil van de gebreken geeft de ontwerper toch blijk, het hem niet aan talent ontbreekt, hij zal echter zijn fantasie moeten matigen. Dit ontwerp verwierf 32 punten.

No. 10. Motto E. Het plan vertoont geen bijzondere qualiteiten. Een verandah was toch zeker bij een villabouw gewenscht; de ligging van het gebouw is gezocht en de trap begint op de ongunstigste plaats te klimmen.

De ontwerper dient bij het indeelen van plans meer rekening te houden met het plaatsen van meubelen.

De gevels vertoonen weinig karakter, de raamvormen zijn eentoonig, de kapvorm is niet gelukkig.

De doorsneden geven niet veel nieuws te zien, het teekenwerk is vrij goed. Dit ontwerp verwierf 31 punten evenals de Motto's A. (bis) en Rust na arbeid.

No. 10. Motto A. bis. Deze inzending doet bij den eersten aanblik zeer aangenaam aan, het teekenwerk is artistiek en getuigt van aanleg; de nadere beschouwing van den plattegrond bederft echter direct dezen indruk. De eetkamer is slecht van proportie, de trap zeer onpractisch en geheel weggewerkt, hetwelk bij een villabouw toch allerminst gewenscht is.

Op practisch nut is veel te weinig gelet, de kasten zijn veel te klein en een aparte zoldertrap is onnoodig.

De doorsneden zijn handig opgezet en geven zeer aardige partijen te zien; de gevels echter zijn vrij nuchter met uitzondering van de entrée, die gewonnen zou hebben bij een meer constructieve consolevorm der huif.

No. 10. Motto Rust na Arbeid. De plattegrond is veel te ingewikkeld, het effect is gezocht in te veel uitbouwen; de lichtverdeeling is onpractisch en het is onbegrijpelijk hoe men een steenen entrée-trap met een kwart slag kan maken.

De verdieping is iets beter, hoewel hier dadelijk de ontzaglijke ruimte aan de trappen besteed in het oog springt.

De betimmeringen der kamers zijn te groot van opvatting, zij zijn onmogelijk in eens te overzien.

Meer samenhang in de gevelcompositie ware gewenscht.

Het teekenwerk is niet onverdienstelijk.

No. 11. Motto Marie. Het plan heeft geen principieele fouten; de hal is te gerekt van vorm, de eetkamer eveneens slecht van verhouding.

De verdieping is minder goed; geen provisiekast is gevraagd en het privaat is slecht geplaatst.

Het teekenwerk der doorsneden is goed, hoewel vormenkennis te wenschen overlaat, hetwelk ook op de gevels betrekking heeft, waarvan het effect gezocht is door verschillende raamomlijstingen, waardoor het de noodige eenheid mist. Dit verwierf 29 punten.

Bij de beoordeeling zijn de meestal bijgevoegde, doch niet gevraagde perspectiefteekeningen buiten bespreking gebleven en dan ook niet vermeld; zeer interessante bevinden zich er onder en verhoogen de belangrijkheid van het geheel.

Beoordeeling van het Diploma.

Als het meest beantwoorende aan het karakter van een diploma sprongen dadelijk de Motto's: „*Labore*" en „*Cirkel*" in het oog, hoewel geen der beide voor uitvoering geschikt werden geoordeeld.

Uitstekend teekenwerk geeft Motto: „*Speranza*" te zien, Motto: *Kunst*, goed teekenwerk, hoewel dit ontwerp zwak van compositie is.

Motto *W. B.* met zijn arend van Garnier heeft zeker niet het karakter van diploma, en hoewel het teekenwerk verdienstelijk is, zijn de letters toch allerminst artistiek.

Veel moeite voor samenstelling hebben zich gegeven de Motto's: *driehoek in cirkel, Bouwkunst* en *Stella*. Het karakter van diploma is goed uitgedrukt, het teekenwerk is verdienstelijk.

Motto *Majuba* is onder het middelmatige, zoowel wat compositie als teekenwerk betreft.

Het toppunt van woestheid is bereikt in motto *Minerva*.

Buiten bespreking kunnen blijven de motto's *Rust Roest* en *Une Pensée*.

Beoordeeling der Rustbank.

Motto Studie treedt direct op den voorgrond door zijn juiste, eenvoudige, sobere opvatting en gelukkigen grondvorm; de bestemming kon echter beter uitgedrukt worden.

Het teekenwerk is verdienstelijk.

Motto Aurora. De algeheele opzet heeft veel verdienste door de juiste uitdrukking der bestemming; de te hooge pylonen schaden echter het geheel, terwijl de planvorm gewonnen zou hebben door de kwartronden grooter straal te geven. De buste is niet gelukkig van teekening, het teekenwerk echter getuigt van vaardigheid.

Motto Nunc Castiom lumine lucent heeft een goed karakter van steenen monument; een gebrek is echter dat de bank achter het monument is geplaatst, waardoor het de noodige samenhang mist; tevens verdient het geen aanbeveling het geheel vijf treden te doen opgaan.

Het teekenwerk is origineel en accuraat, het geheel maakt een aangenamen indruk.

Motto Masker. Het vooraanzicht imponeert bij eersten oogopslag en zou een anderen plattegrond doen vermoeden; de grondvorm is echter allerminst gelukkig, de profileering is zwak; de emblemen zijn gezocht aangebracht waardoor noblesse ontbreekt.

De constructie der zijplaten is te zwak om steen uit te drukken.

Het teekenwerk der buste is knap.

Motto Rust heeft getracht een gezellige bank te maken door houten zitvlak en hoog opgetrokken wanden. De compositie is verward, een hekbekroning totaal onnoodig waardoor het geheel het karakter van monument mist.

Motto Ch. Rochussen maakt een niet onaangenamen indruk, hetwelk hoofdzakelijk te danken is aan de opwerking; daar de compositie eenigszins droog is, terwijl de bewerking van het rugvlak geen aanbeveling verdient.

Het verband tusschen bank en monument ontbreekt.

Motto B in driehoek, hoewel van werkkracht getuigende, is zwak van teekening en geeft allerminst een origineele opvatting te zien.

Motto V. V. geeft geen aanleiding tot nadere bespreking.

Hoewel veel verdienstelijk werk is ingezonden meent de Jury toch met het oog op de opgesomde gebreken niet tot eene algeheele eerste bekroning te mogen adviseeren en stelt zij voor de volgende bekroningen toe te kennen:

1e Prijsvraag, voor het ontwerp van een „Kleine Villa": aan Motto Eenvoud den gedeeltelijken eersten prijs, bestaande in bronzen medalje met getuigschrift en *f* 50.—; aan Motto Aleppo den tweeden prijs bestaande in bronzen medalje met getuigschrift en *f* 20.—; aan Motto Duin en Daal den derden prijs, bestaande in het getuigschrift der Vereeniging, alsmede eervolle vermeldingen aan de Motto's: Kaas, Cora en Pax.

2e Prijsvraag, voor het ontwerp van een Rustbank in een park: aan Motto Aurora den gedeeltelijken eersten prijs, bestaande in bronzen medalje met getuigschrift en *f* 35.—; aan Motto Studie den tweeden prijs, bestaande in bronzen medalje met getuigschrift en *f* 15.—, en den derden prijs niet toe te kennen.

3e Prijsvraag. Voor het ontwerp van een getuigschrift voor de „Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap" is de Jury van meening, dat hoewel de ontwerpen ingezonden onder de Motto's „Labore en Cirkel" ongetwijfeld veel verdienste hebben, geen der beide voor uitvoering te mogen voordragen, en stelt zij daarom voor aan elk der Motto's „Cirkel en Labore" de helft der gecombineerde eerste en tweede prijzen toe te kennen, bestaande in een bronzen medalje met getuigschrift en *f* 35.— en den derden prijs niet toe te kennen.

Aldus opgemaakt te Rotterdam,
den 16en Dec. 1901.

De Jury:
HENRY EVERS.
H. G. JANSEN.
J. MUTTERS Jr.
A. OTTEN.
D. B. LOGEMAN.

TENTOONSTELLINGEN.

De Vierjaarlijksche Tentoonstelling van Kunstwerken van Levende Meesters zal van 10 Mei tot 22 Juni te Rotterdam gehouden worden onder leiding van het Bestuur der Academie van B. K. en T. W. aldaar, dat zich verzekerd heeft van de medewerking van Arti et Amicitiae te Amsterdam en Pulchri Studio te 's Gravenhage.

Niet slechts schilderijen en beeldhouwwerken, doch in meerdere mate dan voorheen zullen ook aquarellen, teekeningen, etsen en medailleerkunst worden toegelaten; het streven zal daarbij zijn, dat er in waarheid alleen werken van kunst worden geëxposeerd.

Alle kunstwerken zullen moeten worden ingezonden vrachtvrij, aan het adres der Commissie voor de Tentoonstelling in het gebouw der Academie te Rotterdam, tusschen 18 en 23 April. Secretaris van het Bestuur der Academie is de heer Mr. P. Baelde.

De groote „Berliner Kunst-Ausstellung" van 3 Mei tot 28 September ook dit jaar wederom te houden, zal een groote ruimte ter beschikking stellen voor de architectuur en de stoffeering van het woonhuis.

Exposanten moeten zich vóór 10 Maart a. s. aanmelden, en vóór 3 April inzenden.

De Nederlandsche afdeeling van de Tentoonstelling van Moderne Decoratieve Kunst te Turijn, is zeer gunstig — volgens het Comité — gelegen tusschen de afdeelingen van Frankrijk, Hongarije en Amerika. Een viertal ruime toegangen verbinden haar met de afdeelingen van genoemde landen. In een groote zaal van 15 M. in het vierkant zullen de ceramische producten worden ondergebracht; daartegenover bevindt zich een vertrek met zijden van 9 M., dat door een der inzenders betimmerd en gemeubeld zal worden. Verder zijn een aantal kleinere vertrekken ter beschikking. Bij de vaststelling der decoratie zal worden gestreefd om eenvoud en degelijkheid aan gezelligheid te paren.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Arnhem. 15 Januari 1902. Tot afgevaardigde naar de Mei-vergadering werd benoemd de heer G. Versteeg.

Besloten werd, aan den Gemeenteraad een adres te zenden in zake het oprichten van een Gemeente-Museum, conform aan het Concept-adres van den Voorzitter.

Een bespreking van de motie van de Amsterdamsche patroonsvereenigingen over het vraagstuk „Aannemen van Bouwwerken", naar aanleiding van een schrijven van het Hoofdbestuur der Mij. was nu aan de orde. Het navolgende werd besloten.

Omtrent nº. 1: De tegenwoordige manier van aanbesteding is niet goed te keuren. Beter is het onderhands of publiek, doch in laatstgenoemd geval zoodanig gewijzigd, dat het werk gegund wordt aan den aannemer, bekwaam in zijn vak, en uit wiens inschrijvingssom men kan afleiden, dat het werk voor dat bedrag uitgevoerd kan worden. 't Zij hij al of niet de laagste inschrijver is.

Omtrent nº. 2: Dat het bij de gunning bekend maken van de namen der onderaannemers, veel te veel practische bezwaren heeft; immers een aannemer van groote werken rekent eerst het werk in 't geheel uit; eerst als hij aannemer is, zal hij, naar gelang hij dit voor onderdeelen van het werk noodig oordeelt, onderaannemers in de gelegenheid stellen te concurreeren. Doch het is gewenscht een nauwlettend toezicht te houden van wege de Directie op de keuze van de onderaannemers.

Nº. 3: Het is voor de Directie onmogelijk de onderaannemers voldoende garantie te geven voor de betaling door den hoofdaannemer, daar het ongewenscht is, dat de Directie zich inmengt in de financieele operatiën van den aannemer. Bij voldoende toepassing van nº. 1 en 2 zal dat ook overbodig zijn.

Nº. 4: Indien Gemeente-, Rijk- of Publieke lichamen tot openbare aanbesteding overgaan, (in elk geval genoodzaakt tot publieke aanbesteding zijn die lichamen ook niet) dan is het gewenscht, dat het in nº. 1 en 2 noodig geoordeelde in toepassing wordt gebracht.

De kunstbeschouwing van den heer Maandag, decoratieschilder te Arnhem, gaf op dit gebied uitstekend werk te zien.

Van de heeren A. R. Freem en G. Versteeg waren teekeningen van uitgevoerde gebouwen en photo's te zien.

Door den heer Crollaer werd aan elk aanwezig lid een reproductie gegeven van een graphische tabel, ter bepaling van het draagvermogen van houten balken. Deze attentie, waardoor het werk van den heer Crollaer in ruimen kring nut kan afwerpen, werd zeer gewaardeerd.

De Secretaris,
G. Versteeg.

Bouwkunst en Vriendschap. Den 15den Januari had de jaarlijksche algemeene vergadering der Vereeniging plaats, waarin de bekroningen werden uitgereikt aan de winnaars in de door de Vereeniging uitgeschreven prijsvragen (reeds vroeger meegedeeld). Uit het voorgelezen jaarverslag bleek, dat de algemeene toestand der Vereeniging gunstig was; het ledental vermeerderde met 2 en kwam daardoor op 145; de financieele toestand was door buitengewone uitgaven in 't afgeloopen jaar minder gunstig dan vorige jaren, doch gaf, bij 't betrachten van gepaste zuinigheid, geen reden tot bezorgdheid; de sociëteit verkeerde in bloeienden toestand, de excursies waren succesvol geweest, maar bovenal hadden de prijsvragen stof tot tevredenheid gegeven door de buitengewoon groote mededinging die ze hadden uitgelokt; alleen de medewerking aan plaatwerken beantwoordde niet aan de verwachting.

In de bestuursvacaturen, ontstaan door de periodieke aftreding der heeren P. G. Buskens en J. H. de Roos werd voorzien door de benoeming van de heeren Hermanus Kloot en W. F. Overeijnder, terwijl tot Voorzitter en 1ste Secretaris werden herbenoemd de heeren Henri Evers en C. N. van Goor. Een voorstel tot het doen opnemen, 't zij door opmeting of door fotografie, van belangrijke fragmenten van oude gebouwen hier ter stede, werd aangenomen en daarvoor een post op de begrooting gebracht.

Een der vaste commissieën, bestaande uit de heeren P. G. Buskens, H. Kloot en W. Bruijnzeel Czn., werd met de verzorging daarvan belast en aangevuld met de heeren A. Spoon J.Jzn. en Jan Heijink.

Een groot deel der prijsvraagantwoorden was langs de wanden der vergaderzaal geëxposeerd.

BERICHTEN.

Amsterdam. Het Hoofdbestuur der Vereeniging tot Bev. v. Fabr. en Handwerksnijverheid in Nederland heeft de volgende punten van beschrijving aan de Afdeelingen gezonden, ter behandeling in de aanstaande Algemeene Vergadering.

De eerste 7 zijn door het Hoofdbestuur gesteld, de 3 volgende door de Afdeeling Amsterdam.

1. De Algemeene Vergadering spreke de wenschelijkheid uit, dat van Regeeringswege tot het houden van eene bedrijfstelling worde overgegaan.

2. De Algemeene Vergadering spreke de wenschelijkheid uit, dat de besturen van groote gemeenten overgaan tot het vestigen van inrichtingen voor handelsonderwijs aan jongelieden, die reeds op kantoren werkzaam zijn.

3. In welken geest behoort door den wetgever in het ambachtsonderwijs te worden voorzien? (Men vergelijke het omtrent de tentoonstelling van ambachtsonderwijs uitgebrachte rapport.) (*)

4. Welke voorname punten moet eene concessie voor gemeentelijke tramaanleg en -exploitatie bevatten en welke regelen omtrent elk van deze punten moet zij inhouden?

5. Behoort de wetgever bij regeling der naamlooze vennootschappen niet bovenal uit te zijn op verplichte openbaarmaking en toezicht, een en ander met aanstelling van accountants van Rijkswege?

6. Welke bijzondere wettelijke voorziening eischt het vraagstuk van de betaling van loonen, verdiend door minderjarigen?

7. Welke zijn bij aanbesteding de voor- en nadeelen van persoonlijken borgtocht tot onbeperkt bedrag tegenover zakelijke zekerheid tot beperkt bedrag?

8. Welke middelen zijn er om te bevorderen, dat de werkman bij het gaandeweg vermeerderen zijner verdiensten, zoowel door het verkrijgen van grooter bekwaamheid in zijn vak, als door het stijgen van den loonstandaard in het algemeen, deze meerdere verdiensten in de eerste plaats gebruikt om zich physiek krachtiger te maken, bijv. door betere voeding en betere huisvesting, ten einde zijne productiviteit te verhoogen?

9. Is het gewenscht eene strafbepaling in het leven te roepen op het ontslaan van eenen arbeider door den werkgever om reden,

(*) Dit rapport is nog niet in druk verschenen.

dat hij lid is van een publiekrechtelijk vertegenwoordigend lichaam of eenen kamer van arbeid:

zoo ja, hoe moet dan eene dergelijke bepaling luiden,

zoo neen, welke maatregelen kunnen er dan genomen worden om te voorkomen, dat door den betrokkene uit dien hoofde schade wordt geleden?

10. Op welke wijze kan bij het eventueel tot stand komen van een geregeld toezicht op levensmiddelen worden voorkomen, dat de kleinhandelaar het slachtoffer wordt van vervalschingen in den aard der koopwaar, welke hij niet bij machte is te constateeren.

's-Gravenhage. Nadat de gemeenteraad op 30 Dec. l.l. besloot tot het niet-aankoopen van het park Zorgvliet, gedeeltelijk wegens de hooge koopsom van 4½ millioen en het servituut van niet-bebouwbaarheid tot 1910, is de zaak daarom toch niet geheel van de baan. De raad heeft reeds een paar bijeenkomsten gehad, en het is zeer wel mogelijk, dat weder onderhandelingen tot aankoop zullen worden gevoerd, na het wegruimen van een misverstand over den prijs, indertijd te Weimar ontstaan.

Amsterdam. Een uiteenzetting der oorzaken die geleid hebben tot het ontslagnemen der medewerkers aan „het Binnenhuis", is de titel van een brochure, in 't begin dezer week verschenen, opgesteld door de heeren Jan Eisenloeffel en W. Penaat. Op meer uitgebreide wijze wordt hierin uiteengezet wat reeds bleek uit een ingezonden mededeeling van alle medewerkers van het Binnenhuis, voorkomende in het Bouwk. Weekblad nº. 51 van het vorige jaar.

Delft. De Directeur der Polytechnische School, de heer Prof. J. Kraus, is den 22sten dezer van zijn verlof naar Chili teruggekeerd, en heeft den volgenden dag wederom zijn ambt overgenomen van den tijdelijken Directeur, den heer Prof. mr. B. H. Pekelharing.

Delft. De heer Mels J. Meijers, die in 1896 na afgelegd examen het diploma van de Mij. t. B. d. Bouwkunst als Bouwkundig Opzichter verwierf, en uit overtuiging in 't begin van 1900 naar Transvaal vertrok om de Boeren te helpen, is, volgens bij zijn vader alhier ontvangen bericht, in handen der Engelschen gevallen. Na eerst onder Generaal de Wet te hebben gestreden, maakte hij het laatst deel uit van het commando van Commandant Kritzinger. Den 23sten December l.l. werd hij met een achttal strijdmakkers gevangen genomen en voorloopig naar Naauwpoort vervoerd.

Helsingfors. De Finlandsche Regeering heeft dezer dagen de eerste vrouwelijke architect daar te lande aangesteld. Deze is mej. L. Nyborg, die niet lang geleden haar diploma te Helsingfors heeft verworven.

Heidelberg. De Badensche Regeering wenscht thans nog geen besluit te nemen omtrent de voortzetting van herstellingswerken aan het slot te Heidelberg, en zal nog geen voorstel daaromtrent doen aan den tegenwoordigen Landdag. Daar de Badensche Staten slechts om de twee jaren vergaderen, zal een besluit omtrent deze zaak eerst in 1904 genomen kunnen worden.

De minister van binnenlandsche zaken brengt in de *Staatsct.* ter kennis van belanghebbenden: dat in den loop van dit jaar een of meer adjunct-inspecteurs van den arbeid kunnen worden benoemd; dat aan deze betrekking is verbonden een jaarwedde van *f* 1500, die bij gebleken geschiktheid kan gebracht worden tot *f* 2500.

Als sollicitanten komen alleen in aanmerking zij, die op 1 Jan. 1902 hun 30ste jaar nog niet waren ingetreden; deze moeten zich vóór 1 Juni a. s. bij gezegeld adres aan het departement van Binnenl. Z. aanmelden. Zij zullen vóór 20 Juni opgeroepen worden om zich in Juli aan een examen te onderwerpen.

Nadere inlichtingen worden mondeling verstrekt aan het departement, afdeeling Arbeid, Parkstraat 71 te 's Gravenhage.

In de voorloopige verslagen van het afdeelingsonderzoek der staatsbegrooting voor 1902 van de Eerste Kamer der St. Gen., wordt, wat hoofdstuk Binnenl. Zaken betreft, o. a. gevraagd, op welke punten de Minister wijziging van de Woningwet noodzakelijk acht, alvorens deze in te voeren.

Wat betreft de Polytechnische School, werd aanbevolen deze inrichting op de vereischte hoogte te houden, vooral ten aanzien der electrotechniek. Herziening van het onderwijs aan de P. S. werd noodig geacht. Eenige leden noemden de tegenwoordige regeling bepaald slecht, misschien toe te schrijven aan de omstandigheid, dat aan de wiskundige vakken andere takken van wetenschap te veel worden opgeofferd.

Dat het middelbaar onderwijs slecht zou zijn werd tegengesproken door anderen. Ook in vergelijking met de resultaten in het buitenland blijkt de deugdelijkheid van de inrichting der studie.

PERSONALIA.

Tot Opzichter over het bouwen in de gemeente Utrecht is met ingang van 1 Februari 1902 benoemd de heer H. Rauch, thans als Burgerlijk Opzichter bij de Genie aldaar werkzaam.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Afdeeling 's Gravenhage van de Maatsch tot Bev. d. Bouwkunst. Voor alle deskundigen in Nederland gevestigd. Handleiding voor het verven ten dienste van aankomende opzichters en bouwkundigen. Prijs f 200. Vóór 31 Maart 1902, bij den 1sten Secretaris der Afdeeling, Pieter Bothstraat no. 23, 's Gravenhage. Progr.: Bouwk. Weekblad no. 3 van 19 Januari 1901.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders.

I. Ontwerp voor een Café-restaurant met Hotel aan eene hoofdstraat van eene groote stad in Nederland. Prijs zilveren medaille en f 100.

II. Ontwerp voor een blok van vier arbeiderswoningen, elk voorzien van één bovenwoning. Prijs zilv. med. en f 50.

III. Ontwerp voor een Bodega en Lunchroom. Prijs, Bronzen medaille en f 25.

Vóór 1 Februari 1902, aan het bureau van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Haagsche Vereeniging van Kunstvrienden „Endymion". Voor leden en voor hen die van een lid of het Bestuur een inzendingsbiljet hebben ontvangen. Een waaier, een boekomslag, een tafelkleed en een photographie. 1e prijs, plaquette in zilver of f 40; 2e prijs bronzen plaquette. Vóór April 1902. 2e Secretaresse der Vereeniging, Mej. E. Cremers, Bezuidenhout, 's-Gravenhage. Progr.: Bouwk. Weekblad no. 51, van 21 Dec. 1901.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Eereprijsvraag. Internationaal. Ontwerp van een Koninklijk Paleis te Amsterdam; eerste prijs: verguld zilveren medaille en f 500; 2e pr.: zilveren medaille en f 250; 3e pr.: bronzen medaille en f 100. Vóór 15 Mei 1902, bij den Secretaris der Mij., Marnixstraat 402 Amsterdam.

Progr.: Bouwk. Weekblad no. 2 van 11 Januari 1902.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar,	salaris	f 100.—
"	"	"	"	18	"	"	- 40.—
"	"	"	"	22	"	"	- 65.—
"	"	"	"	38	"	"	- 80.—
"	"	"	"	37	"	"	- 80.—
"	"	"	"	46	"	"	- 100.—
"	"	"	"	28	"	"	- 80.—
"	"	"	"	25	"	"	- 100.—
"	"	"	"	21	"	"	- 70.—
"	"	"	"	24	"	"	- 80.—
"	"	"	"	23	"	"	- 60.—
"	Bouwkundig	Opzichter	"	26	"	"	- 80.—
"	Bouwkundig	Teekenaar,	"	19	"	"	- 30.—
"	"	"	"	21	"	"	- 35.—
"	"	"	"	30	"	"	- 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 27 JANUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een Directiekeet op het oude Entrepotdok.

De aannemer C. de Groot Azn., 's av. 8 u., Delistraat 4, alw. bestek en teek. ter inz.

NIEUW-SCHEEMDA. Het bouwen van een heerenbehuizing aan de Stationsstraat te Extra, gem. Scheemda.

De heer J. van Cingel, n.m. 3 u., in logement Johs. Buurke. Bestek en teek. liggen in gen. logement ter inz., en zijn ald. verkrijgb., bestek à f 0,75 en teek. f 1,25. Inl. verstrekt Joh. Buurke, Nieuw-Scheemda. Aanw. gedaan.

OPWIERDE (GR.). Het bouwen van eene woning voor de fabriek.

Het best. der Appingedammer-zuivelfabriek, n.m. 4 u., in het logement van Perdok onder Opwierde. Bestek à 50 ct. verkrijgb. en met de teek. ten huize van aanbest. ter inzage. Inl. geeft de archit. J. Heikens te Appingedam. Aanw. 2 u. bevorens aanbesteding.

TERNEUZEN. Het verbouwen van een vleeschhouwerij, staande aan den Noordstr., gemerkt C no. 69, te Terneuzen.

De bouwk. L. de Bruijne, n.m. 5 u., in het „Terneuzensch koffiehuis". Bestek en teek. ter inz. in gen. koffiehuis en zijn à f 0,50 verkrijgb. bij gen. bouwk., door wien inl. worden verstrekt. Aanw. gedaan.

VEENDAM. Het vergrooten der openb. lagere school aan den Middenweg te Veendam, met 2 lokalen c. a.

Het gemeentebest., n.m. 6 u. Bestek en teek. ter inz. en à f 1 te bek. op de secretarie.

WINTERSWIJK. Een verbouwing van een woon- en winkelhuis aan den Wooldstr.

De arch. J. J. Post, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. in het café „de Zwaan" en te bek. à f 1,50. Inl. verstrekt voorn. arch.

ZEVENHUIZEN (GR.). Het bouwen eener school met onderwijzerswoning, met al het daartoe benoodigde. Tevens afzonderlijk: het ameublement, hek- en riggelwerk.

De Geref. schoolvereeniging, n.m. 2 u., ten huize van E. Bron. Bestekken à f 0,50 verkrijgb. ten huize van aanbest., waar ook de teek. ter inzage ligt. Inlicht. geeft A. E. Nanninga, Niekerk. Aanw. op het terrein, v.m. 11 u.

DINSDAG 28 JANUARI.

AXEL. 1. Het afbreken van de bestaande woning van het hoofd der openb. lagere school en het ter plaatse bouwen van een nieuwe woning met bijlev. van materialen. 2. Het bouwen van een houten hulpschool met bijlev. van een gedeelte der bouwstoffen, op nader aan te wijzen terrein.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. te bek. ter secretarie.

DE STEEG. Het bouwen van een pension aan den Rijksstraatweg.

De bouwk. W. H. Muskens Jzn., te Herwen en Aardt, n.m. 1 u., in hotel „De Engel". Bestek en teek. à f 1,75 te bek. bij voorn. bouwk. Aanw. 28 Jan., v.m. 10½ u.

DOKKUM. Het bouwen van een woonhuis.

De archit. J. v. d. Werff, 's av. 6 u., bij J. Brunia. Bestek en teek. ter inzage bij J. Sonnema.

GRONINGEN. Het verbouwen van het perc. no. 10 aan de Vischmarkt.

De heer G. Vogt, 's av. 8 u., in café „Veening". Bestek en teek. in bovengen. café ter inz. en zijn alsdan verkrijgb. ten kantore van W. P. Ros, archit., Radesingel 9 à f 1 per stel.

RHIJNSBURG. Het bouwen van een woonhuis met bollenschuur.

De heer C. Tavenier, v.m. 11½ u., in café „De Landbouw". Bestek en teek. in genoemd café ter inz. en overname. Inlicht. geeft Albert den Haan, bij Rijnsburg.

WOENSDAG 29 JANUARI.

GOUDA. Het bouwen van een gehoorzaal en verdere werken, op het terrein achter perceel B 182, Westhaven te Gouda.

Het bestuur der R.-K. leesvereen., 's av. 8½ u. Bestek en teek. verkr. à f 1,50 bij den arch. Tot de inschrijving worden alleen toegelaten zij, die lid zijn van genoemde vereeniging of zich voor j.l. als candidaat hebben aangemeld. Inl. verstrekt C. P. W. Dessing, arch. te Gouda. Aanw. gedaan.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen van de perc. Bierkade 1 en Wagenplein ongen. tot een hotel.

De archit. Lodewijk Simons, in het Zuid-Holl. koffiehuis. Teek., bestek en voorw. tegen f 2 per stel verkr. ten bur. van den archit., Passage no. 18, den Haag.

OUDE-PEKELA. Het bouwen van een veldwachterswoning.

Het gem.best. Bestek en teek. ter secretarie ter inzage en zijn tegen 25 ct, te bekomen. De bilj. moeten worden ingeleverd tusschen den 27 en den 29 Jan. Aanw. 27 dezer, v.m. 10 u.

DONDERDAG 30 JANUARI.

GARRELSWEER. Het bouwen van een burgerbehuizing.

De archit. H. Rozema te Loppersum, 's av. 5 u., in café „Wiersum" te Garrelsweer, alw. teek. ter inzage en bestek ad f 0,50 verkrijgb. Inlicht. geeft gen. archit.

GRONINGEN. Het bouwen van een schoolgebouw voor openbaar lager onderwijs op gemeentegrond in de Oliemulderstraat, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde.

Het gemeentebest., n.m. 12¾ u. Bestek en voorw. met teek. liggen ter secretarie (afd. belasting) ter lezing en zijn ald. à f 0,80 per stel verkrijgb. Inl. te bek. aan het bureau der gemeentewerken. Aanw. gedaan. De bilj. moeten voor of uiterlijk 29 Jan. aan het raadhuis op gen. bur. worden bezorgd tusschen 9 u. 's morg. en 4½ u. n.m.

VRIJDAG 31 JANUARI.

ALMELO. Het bouwen van 2 woonhuizen voor den heer H. J. Vogel.

De arch. H. A. Witzand Bzn., n.m. 5 u., in café Beverdam alw. bestek en teek. ter inzage.

ZATERDAG 1 FEBRUARI.

ALMENUM. Het bouwen eener kleine stelphuizinge, door J. Leinstra.

De archit. A. Lettinga Azn., bij wien ad f 0,25 bestek en teek. verkr. Aanw. 29 Jan., v.m. 11 u.

MAANDAG 3 FEBRUARI.

DEN BOMMEL. Het herbouwen van een bouwmanswoning met graanschuur, in gebruik bij J. v. d. Meijde aldaar.

De heer C. v. d. Kloster, n.m. 3 u. Bestek en teek. à f 1,50 te bekomen bij den archit. P. Mart Pzn., te Sommelsdijk.

GEERTRUIDENBERG. Het bouwen van een schuur met stallingen op een perc. nabij Statendam. De heer Q. van Dongen, v.m. 11 u., te zijnen huize. Bestek en teek. ter inzage bij den besteder. Inlicht. geeft H. J. Stalle, timmerman. Aanw. op het terrein 1 uur voor de besteding.

HEERENVEEN. Eene belangrijke verbouwing aan de boerenhuizinge, bewoond door F. Zijlstra te IJtens voor Jhr. Mr. J. Roell te 's-Hage.

De heer J. Wierda. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. bij M. K. de Jong te Oldeboorn. Inl. op 31 Jan. in het Friesch koffiehuis te Leeuwarden. Aanw. 27 Jan.

STRATUM. Het bouwen van 11 woonhuizen, op zijn perceel gelegen langs den weg naar Tongelre onder de gem. Stratum.

De heer H. van Gastel—Ebus, n.m. 6 u. Bestek en teek. ter inz. in het koffiehuis van J. van Vechel tegenover het bouwterrein, alwaar ook de besteding zal geschieden. Inl. worden gegeven door A. Clement, bouwk. te Stratum. Aanw. 3 Febr., v.m. 10 u.

DINSDAG 4 FEBRUARI.

HENGSTDIJK (ZEEL.). Het afbreken van het bestaande woonh. op de hoeve bewoond door den besteder den heer P. Dees, gelegen in bovengenoemde gem., en het aldaar ter plaatse bouwen van een nieuw woonhuis en bijschuur en bijlev. van bouwstoffen.

De aanbesteder, n.m. 2 u. in café „De Koning van Engeland". Bestek en teek. ter inzage. Op de hoeve bij den besteder; in de herberg bovengen. en bij den bouwkundige J. Wisse te Zaamslag, die tevens inl. verstrekt. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een kerk met consistorie, kosterswoning, enz. a. d. Duijststraat hoek Passerelstraat te Rotterdam (oud Delfshaven).

De archit. H. Bonda, Nic: Beetsstraat 132 Amsterdam, 's midd. 12 uur in het café Concordia a. d. Nieuwe Binnenweg te Rotterdam. Best. en teek. ad f 2,50 bij J. de Wit, Havenstraat 120 te Delfshaven en bij den archit. Aanwijzing in loco: Dinsdag 28 Januari, 's midd. 12 u.

DONDERDAG 6 FEBRUARI.

CULEMBORG. Het verrichten van eenige werkzaamheden in het Elisabeth weeshuis.

De protectoren van gen. gesticht, 's av. 7 u. Inl. geeft arch. J. Prins.

ZATERDAG 8 FEBRUARI.

IJSSELMONDE. Het maken van een watertoren met behoorende gebouwen, woningen met kantoor en verdere inrichtingen voor een hoogdrukwaterleiding.

Het gem.-best. 's m. 12 u. Bestek no. 1 met teek. verkrijgbaar ter secret. tegen f 2 Aanw, 1 Febr. 's m. 12 u. door den arch.-ingen. J. P. Hazen.

DINSDAG 11 FEBRUARI.

ST.-ANNA-PAROCHIE. Het bouwen van eene stelphuizinge, voor p. m. 60 koeien, te Oppenhuizen, op de plaats laatst in gebruik geweest bij wijlen de Wed. Taconis.

De aanbesteder. Bestek en teek. bij den arch. J. Winters Jzn. verkrijgb. tegen f 1 per ex. De briefjes worden ingewacht bij den WelEdelAchtbaren heer D. Hesselink. Aanw. 6 Febr., v.m. 11 u.

VRIJDAG 14 FEBRUARI.

LEPELSTRAAT (N.-Br.). Het bouwen van een pastorie en de lever. der noodige mater.

Het R.-K. paroch. kerkbest., v.m. 11½ u. Teek. van het bestek ter inz in het koffiehuis van J. Hoeij aldaar. Bestekken verkr. à f 1 bij den boekh. Ed. van Wees te Breda. Inl. zijn te bekomen bij den arch. P. v. Genk te Leur bij Breda. Aanw. 5 Febr. v.m. 11 u. in genoemd koffiehuis.

DINSDAG 25 FEBRUARI.

GOES. 1°. Het vergrooten der schuur en in steen optrekken der achterweg en nieuwe zijgevel, en 2°. het bouwen van een geheel nieuw woonhuis, op de hofstede „Leguit" gem. Oud-Vosmeer, bewoond door Adam van Tilbeurgh.

De heer Mr. Liebert, 's midd. 12 u. Bestek en teek. te verkr. van af 10 Febr. tegen f 1,50 per stel. Aanw. 17 Febr., v.m. 10 u. door arch. J. W. v. d. Weert W.Jz. te Goes.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Korkpleis hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . - 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900 . . . . . - 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

7 JANUARI.

HARDENBERG. Het afbreken van een bestaand en opbouwen van een nieuw kerkgebouw met badkamer enz. Raming f 4256. Door het kerkbestuur der Israëlietische gem.

Laagste inschr. E. J. v. Dordt, Vroomshoop, f 4148. Gunning aangehouden tot 25 Januari.

9 JANUARI.

HENGELO. (OV.). Het verbouwen van een perc., gelegen op den hoek Molen- en Telgenstraat tot een winkel- en woonhuis. Door den archit. W. Elzinga.

Laagste inschr. H. G. Huibach, Enschedé, f 6550.

10 JANUARI.

BERGUM (FR.). Het bouwen eener onderwijzerswoning te Molenend onder Oenkerk. Door het gem.-best. van Tietjerksteradeel.

Laagste inschr. L. D. Doornik, Oudkerk, f 2846. Gegund.

13 JANUARI.

DORDSCHEBRUG (DR.). Het bouwen van 4 arbeiderswoningen te Barger-Compascuum, nabij de Verlengde Hoogev. vaart, met bijl. der materialen. Door den heer Mr. F. L. Tonkens te Hoogeveen.

Laagste inschr. S. v. d. Meer, Dordtschebrug, f 2050. Gegund.

OISTERWIJK. Het bouwen van een huis met 4 woningen. Ram. f 3560.54. Door den bouwk. A. Willems, voor rekening van den heer J. Janssen te Antwerpen.

Timmerwerk. Laagste inschrijver G. van Haaren, f 1693.

Massa. H. Schonk, f 3540.

14 JANUARI.

ALKMAAR. Het amoveeren van perceel no. 91 aan de Oudegracht en ter zelfder plaatse weder bouwen van een burgerwoonhuis. Door den arch. K. Bakker Dzn.

Laagste inschr. J. T. v. d. Ilsert, f 2324. Gegund aan de laagste 2 inschr. bij splitsing der werken.

PATERSWOLDE. Het bouwen van een arbeiderswoning met bijlevering van al het benoodigde. Raming f 715. Door den heer R. Bonnes.

Laagste inschrijvers E. Zwaving en A. v. Bergen, f 690.

16 JANUARI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder-, glas- en behangwerk van een nieuw in aanbouw zijnde woning. Door de heeren B. J. Turin en Zn.

Laagste inschr. J. Fransen, f 262. Gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van een behuizing, bevattende benedenzaal en bovenwoningen, aan den Coehoornsingel met de leverantie van al het daartoe benood. Door den arch. Y. v. d. Veen.

Laagste inschrijver J. Groenewold, f 2948. Gegund.

OLDENZAAL. Het bouwen van 2 winkelhuizen aan de Steenstraat aldaar. Door den arch. C. J. ter Ellen.

Laagste inschr. H. Noorman, Oldenzaal, f 5520.

SUAMEER. Het bouwen eener kleine stelphuizinge. Door den architect B. J. Gros te Garijp.

Laagste inschrijver J. Bos, Twijzel, f 3280.

17 JANUARI.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van haar winkelhuis aan de Marktstraat. Door den architect G. Beltman A.Gzn.

Laagste inschrijver J. B. Heubach, f 5965. 8 dagen beraad.

ERICA (DR.). *a.* Het bouwen van drie arbeiderswoningen zonder de lev. der mater.; *b.* het glas- en verfwerk aan voormelde woningen. Door den heer A. Brans te Dedemsvaart.

a. Laagste inschr. H. Gorthuis, Dedemsvaart, f 245. Gegund.

b. Peerlkamp, Erica, f 59. Gegund.

NIEUWBUINEN. *a.* Het bouwen van een koffiehuis, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde; *b.* de glas- en verfwerken. Door den heer M. Bos.

Deze aanbesteding is niet doorgegaan.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 17den Februari 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 909.

Het maken van een ijzeren Aanlegsteiger (van aanwezige materialen) met Loods ten dienste van diepgaande zeeschepen met bijbehoorende Grondopruiming, Oevervoorziening en spoorwerken, een en ander langs en op het stationsemplacement te HOEK VAN HOLLAND.

Begrooting f 172000.—.

Het bestek met 3 teekeningen is tegen betaling van f 2.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 4den Februari 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 884.

Het maken van grondwerken, het opbreken en herleggen van keibestrating, het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels, het maken van eene draineering en het verrichten van bijkomende werken ten behoeve van de uitbreiding van het stationsemplacement ENSCHEDÉ.

Begrooting f 48500.—.

De besteding geschiedt volgens § 48 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18den Jan. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 28sten Januari 1902, ten 11.40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 13den Januari 1902.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Februari 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 916:

Het uitvoeren van Onderhoudswerken op de spoorwegen ELST—RESSEN—BEMMEL—DORDRECHT, KESTEREN—AMERSFOORT en NIJMEGEN—KLEEF.

In 5 perceelen.

Raming f 16400.—.

Het bestek is tegen betaling van f 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

AANBESTEDING.

Burgemeester en Wethouders van *Haarlem* zullen op **Dinsdag 4 Februari 1902**, des namiddags ten **één** ure ten Raadhuize in het openbaar aanbesteden:

het maken van den onderbouw eener ijzeren draaibrug over het Spaarne bij den Koudenhorn met gemetselden peiler, gemetselde landhoofden en vleugelmuren, de noodige ophoogingen, bestratingen en aanverwante werken.

Bestek en voorwaarden liggen ter lezing ter gemeente Secretarie (7de afdeeling) terwijl exemplaren daarvan verkrijgbaar zijn tegen betaling van *f* 1 per stuk.

Inlichtingen geeft de architect over de werken en gebouwen der gemeente.

Aanwijzing volgens bestek.

AANBESTEDING.

Burgemeester en Wethouders van *Haarlem* zullen op **Dinsdag 4 Februari 1902**, des namiddags ten 1¾ ure ten Raadhuize in het openbaar aanbesteden:

het maken van eene brug over de Leidsche vaart, vóór de Schouwtjeslaan met daarbij behoorende bazaltvleugel-muren, bestratingen enz.

Bestek en voorwaarden liggen ter lezing ter gemeente Secretarie (7de afdeeling) terwijl exemplaren daarvan verkrijgbaar zijn tegen betaling van *f* 1 per stuk.

Inlichtingen geeft de architect over de werken en gebouwen der gemeente.

Aanwijzing volgens bestek.

ZANDVOORT. Het aanbouwen van villa Thaatta gelegen aan de Boulevard de Favange te Zandvoort. Door den archit. W. F. Doeglas te Haarlem.
Laagste inschrijver C. v. d. Leek, Haarlem, f 5300.

18 JANUARI.

BEVERWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een koetshuis, stallen, woning enz., voor rekening van den heer Huijer aldaar. Door den arch. Rozee.
Laagste inschrijver E. de Groot, Beverwijk, voor f 3475. Gegund.
DOKKUM. Het bouwen van 7 woningen aan het Driepijpster Bolwerk voor F. D. Boersma. Door den arch. Jan v. d. Werff.
Laagste inschrijver F. Stellema, Rinsumageest, f 13400.
ELST. Het bouwen van een woonhuis op een terrein, gelegen naast het gasthuis der Ned. Herv. Gem. Door den heer H. Franken.
Laagste inschrijver A. W. v. 't Hullenaar, Bemmel, f 2674. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.
SNEEK. Het stucadoorwerk der in aanbouw zijnde 10 heerenhuizen te Sneek en wel in 4 perc. en in massa. Door de bouwondernemers Th. Kloosterman & G. Groenendijk.
Perc. *a*. Raming f 650. Laagste inschrijver B. Metz, Sneek, f 645,45. Gegund.
Perc. *b. c.* en *d*. Geen inschrijvingsbiljetten ingekomen.
Massa. Raming f 2303. Eenige inschrijver B. Metz, f 2614. Niet gegund.
STEENWIJK. Het bouwen van 3 heerenhuizen ald. Door de bouwvereen. „Bouwlust".
Laagste inschr. R. de Vries Lz., Wolvega, f 22470. Gegund.
ZUIDLAREN. Het bouwen van eene woning met schuurtje te Hunnenborg aan den weg van Anlo naar Schipborg, met bijlever. van een gedeelte der materialen. Door den heer G. Kniphorst.
Laagste inschrijver J. Steenstra, Zuidlaren, f 1709. Niet gegund als zijnde boven de begrooting.

20 JANUARI.

BORGERCOMPAGNIE. Het bouwen eener boerenbehuizing aldaar, onder bijlev. van materialen c. a. Door den archit. H. Huizing Jr. te Wildervank.
Laagste inschr. W. Spekman, Veendam, f 3520. Gegund.
GORREDIJK. Het bouwen van een boerenhuizinge met bijgebouwtje aan den Rijperweg te Terwispel. Door de vereen. „Door Arbeid tot Verbetering", gem. Opsterland.
Laagste inschrijver P. v. d. Wal, Beetsterzwaag, f 5594.

22 JANUARI.

KAMPEN. Het bouwen van een schoolgebouw met raadkamer op paalfundeering (perc. I) benevens het leveren en stellen der benoodigde meubelen (perc. II), in twee perceelen, door het Gemeentebestuur van Grafhorst, volgens plannen en onder directie van den heer G. B. Broekema, architect te Kampen.
Laagste van de 15 inschrijvers: voor perc. I, P. en W. Beijker te Utrecht voor f 16800, voor perc. II, A. Pollaart te Kampen, voor f 1340. Behoudens Ministerieele goedkeuring worden de werken aan de laagste inschr. gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beesteamarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÜCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren.
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

gevestigd zich aan voor levering van:

Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Korting's **Pulsometers en Elevators.**
Korting's **Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.**
Korting's **Ribbenbuizen en Stoomkacheis.**

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieële inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

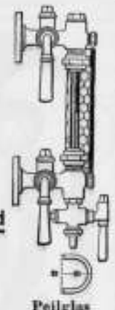
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van **DRAADGLAS** voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

TELEGRAM-ADRES: **Ubbelohde, Amsterdam.** — TELEPHOON No. **593.**

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Uitgave van den Nederl. Aannemersbond.

Binnenkort verschijnt: Niet in den Handel.

Ontwerp-Administratieve Bepalingen

VAN DEN

NEDERLANDSCHEN AANNEMERSBOND,

voor de uitvoering en het onderhoud van Werken

WAARBIJ TOT LEIDDRAAD ZIJN GENOMEN

DE ADMINISTRATIEVE BEPALINGEN VAN DE ALG. VOORSCHRIFTEN voor de Uitvoering en het Onderhoud van werken, *onder beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid.*

Belanghebbenden kunnen deze uitgave bekomen tegen toezending van f 0.75 per postwissel aan het **Secretariaat** van den **Nederlandschen Aannemersbond**, Warmoesstraat 147/151, AMSTERDAM.

KEIEN.

Dekbanden

Graniet. Bazalt- lava. Asphalt. Portl.- Cement. Zandsteen.

FERD. ENGERS
AMSTERDAM.

DRAADGLAS.

Nederlandsche Maatschappij voor

MONIER-WERKEN

te AMSTERDAM.

Directeur J. N. LANDRÉ.

Cement-IJzerwerken

volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante steisels.

Waterdichte Werken,

als Kelders, Reservoirs, Regenbakken, Daken, Privaatputten, Kuipen enz. Gewelven, Vloeren, Buizen, Tunnels, Muren.

Bescherming tegen brand.

BRANDVRIJE KELDERS.

Kantoor:

38 WETERINGDWARSSTRAAT 36.

Werkplaats: JAAGPAD BIJ DEN OMVAL (Weesperzijde).

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

HEINLE & Co.
Korte Molenstraat 17. 's Gravenhage.
Glas in Lood en Koper.
GEËTST GLAS.
Stoom Glasslijperij en Polijsterij.
Glasverzilvering.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
DE FABRIKANTEN
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**
te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.
Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en profielsteen** meskant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.
Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

Bestekteekeningen
gereproduceerd in **photolithographie** worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.
Amsterdam. Rokin 138.
WEGNER & MOTTU.

Prima Magnesiet
en
Chloor-Magnesium
LEVEREN BILLIJKST
ROSENBOOM & Co. - Rotterdam.
Fabrikanten. - Importeurs.

Ten zeerste aanbevolen voor KELDERWERK:
Inlandsch gemalen TRAS
Knight, Bevan en Sturge's
PORTLAND CEMENT
Uitsluitend verkrijgbaar bij
Wed. P. G. F. PINO POST,
Paveljoensgracht 22, Den Haag.
Telephoon No. 1231.
Asphaltdakpapier.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
Honorarium-Tabellen
voor
Bouwkundige Werkzaamheden
met en zonder Nota.
Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.
Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

RACINET.
L'ornement Polychrome.
Fraai exemplaar (100 platen) in portef. aangeboden voor f 40.—. Te zien Boekhandel W. J. VAN HOOGSTRATEN, Noordeinde 98. Den Haag.

LEERLING-ARCHITECT **ZOEKT**
ervaren
perspectief-teekenaar
om zich verder te bekwamen in bouwkundig perspectief teekenen. Br. fr. letter A aan VALKHOFF's Boekhandel, Amersfoort.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

1 FEBRUARI 1902. — 22e JAARGANG. — No. 5.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Het Hoofdkantoor der Levensverzekering-Maatschappij „Utrecht" te Utrecht, architect J. Verheul Dzn. — Boekaankondiging. — Prijsvragen. — Congressen. — Vraagbaak. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Inhoud van Tijdschriften. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Beantwoording van Prijsvragen. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

EERSTE INTERNATIONALE TENTOONSTELLING VAN MODERNE DECORATIEVE KUNST TE TURIJN 1902.

De besturen van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en het Genootschap Architectura et Amicitia beoogen eene verzameling van bouwkundige ontwerpen en teekeningen van het moderne huis en zijne decoratieve elementen, de moderne kamer in haar decoratief geheel, en het huis en de straat in hun decoratief geheel, tot stand te brengen, ter inzending op de aanstaande „Eerste Internationale Tentoonstelling voor Moderne Decoratieve Kunst", van 15 April tot 1 November 1902 te Turijn te houden.

De besturen hebben de eer hen die wenschen in te zenden, uit te noodigen vóór 15 Februari a. s. daarvan kennis te geven aan het Bureau van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, en hunne inzending aan datzelfde adres te doen bezorgen, vóór 8 Maart 1902.

Door de welwillende beschikking van het Nederlandsche Comité dezer Tentoonstelling zullen den inzenders geen kosten voor vervoer, assurantie enz. in rekening worden gebracht.

Zij die vollediger inlichtingen wenschen, kunnen een programma der Tentoonstelling verkrijgen aan een der bureaux van de genoemde Vereenigingen.

De Besturen van:
DE MIJ. T. BEV. DER BOUWKUNST.
HET GEN. ARCHITECTURA ET AMICITIA.

Amsterdam, 29 Januari 1902.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij vergadert op Donderdag 6 Februari e. k., des voormiddags om elf uur in het gebouw der Maatschappij te Amsterdam.

HET HOOFDKANTOOR DER LEVENSVERZEKERING-MAATSCHAPPIJ „UTRECHT" TE UTRECHT.

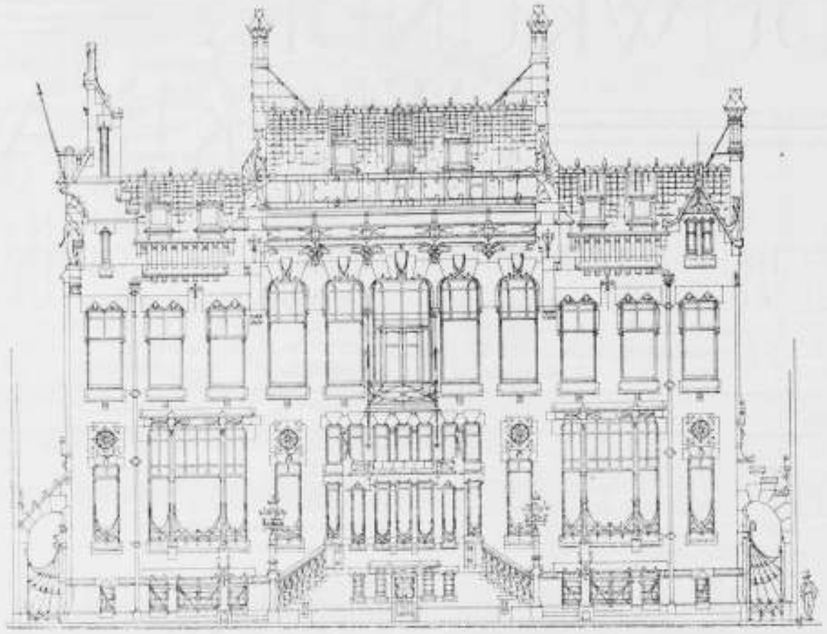
Architect J. Verheul Dzn.

Tot voor eenige maanden was het hoofdkantoor der Levensverzekering-Maatschappij „Utrecht" in een drietal perceelen aan den Leidschenweg te Utrecht gevestigd. Meer en meer had zich echter reeds de behoefte doen gelden aan een uitsluitend voor haar doel ingericht gebouw, waarin goede ruimten die aan de verschillende eischen van den dienst zouden voldoen, en tevens een hoofdkantoor zijnde, der Maatschappij waardig.

In het begin van 1900 ontving de heer J. Verheul Dzn., architect te Rotterdam, de opdracht van de Directie der Mij., om de plannen voor zulk een nieuw kantoorgebouw te ontwerpen, met bepaling, dat de bovengenoemde perceelen gesloopt konden worden, waardoor een bouwterrein ter beschikking kwam van ± 31 M. breed bij 42 M. diep.

Den 1en Mei 1900 werd het werk aanbesteed. Een zestal bekende aannemers, hiertoe uitgenoodigd, traden in concurrentie, met het gevolg, dat de heeren D. Cerlijn en A. J. de Haan te Amsterdam het werk aannamen. In de aannemingssom waren niet begrepen de kosten voor verwarming en verlichting van het gebouw, noch ook die voor de betimmering van de bibliotheekruimte.

Op 30 Juni 1900 werd een aanvang gemaakt met het graafwerk. Oorspronkelijk bestond het plan een paalfundeering te maken, omdat de zandplaat daar ter plaatse onder eene kleilaag van ± 1½ M. dikte en afwisselende lagen veengrond, op ± 5 M. onder de straat lag. Wel waren de aangrenzende huizen op die kleilaag gebouwd, maar voor dit gebouw werd een solider grondslag raadzaam geoordeeld, daar de veenlagen niet genoeg vertrouwbaar waren. Daarom werd besloten een fundeering te maken op aangeplemt in

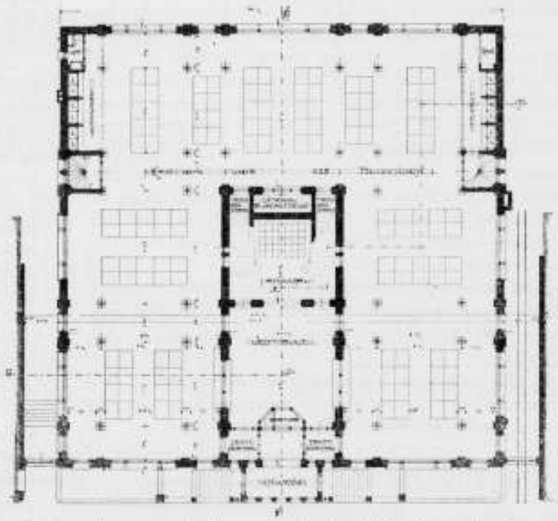
Kantoorgebouw van de Levensverzekering Mij Utrecht, te Utrecht.
Voorgevel. Schaal 1 à 200.

water gestort zand. Het bouwterrein moest daartoe ± 5 M. diep ontgraven worden, waardoor gevaar voor verzakking der aangrenzende perceelen ontstond, dat echter overwonnen werd door solide constructie en omzichtige uitvoering. Rond den fundeeringput werd een dubbele rij damplanken ingeheid, welke onderling gekoppeld werden door zware schoren of stutten, over de lengte en over de breedte van den put. Dag en nacht werd hieruit het grondwater gepompt. De tot op het welzand uitgegraven put werd vervolgens met scherp zand — in 't water gestort — aangevuld tot op 0.30 M. boven den onderkant der te metselen fundeeringmuren, of wel tot op 2.2 M. onder de straat. Op deze storting werd met een centrifugaal 0.50 M. water gebracht, dat twee weken op hetzelfde niveau werd gehouden om het zand goed te doen inklinken. Daarna werden de fundeeringsleuven ter diepte van 0.30 M. gegraven, en op 3 Sept. 1900 met het metselen der fundeeringmuren begonnen.

Het geheele gebouw werd den 15en Maart 1901 waterdicht opgeleverd en was op 1 Januari 1902 voltooid.

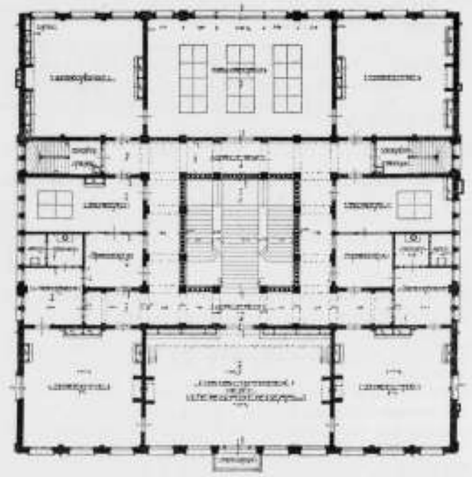
Het gebouw, zonder uitgebouwden hoofdingang, beslaat een oppervlakte van 676 M.² en ligt geheel vrij; aan weerszijden zijn gangen gehouden, naar den achter gelegen tuin voerende. Aan de voorzijde springt het 2 M. binnen de rooilijn; de hoofdingang ligt dus op eigen terrein.

In de kelderruimte bevinden zich, rechts van den hoofdingang, de ruimten voor de toestellen der electrische verlichting, der centrale verwarming en een kolenbergplaats, een vertrek waaraan een brandvrij archief en een brandvrije kluis grenzen. Links ligt de concierge-woning met ingang in de linker zijgang, de toiletten en een flinke, groote garderobe voor het kantoorpersoneel, een portierskamer en een zitkamer voor den concierge aan de voorzijde van 't gebouw. De genoemde garderobe heeft een ingang aan de linker zijgang, welke in hoofdzaak dient als toegang voor het kantoorpersoneel; in de nabijheid dezer garderobe zijn steenen trappen onder de hoofdtrap van 't gebouw aangebracht, leidende naar het hoofdkantoor op de bel-étage. In een ruime vestibule, waaraan de garderobe grenst, is een bergplaats voor rijwielen, met afzonderlijken toegang van de straat. Twee diensttrappen, aan elke zijde van het gebouw een, loopen door tot op den zolder.

Kantoorgebouw van de Levensverzekering Mij Utrecht, te Utrecht.
Bel-étage. Schaal 1 à 300.

Van de bel-étage of hoofdverdieping wordt de indeeling hier voorgesteld. Alleen zij opgemerkt, dat het groote kantoor is ingericht voor 128 bedienden, en dat tusschen de in dit kantoor uitkomende diensttrappen en den achtergevel brand-

Kantoorgebouw van de Levensverzekering Mij Utrecht, te Utrecht.
Eerste verdieping. Schaal 1 à 300.

vrije boekenkasten zijn aangebracht, en twee kasten met gootsteen, tapkraan, gascomfoor enz., en een handliftje, van uit de keuken van den concierge doorgaande tot den zolder, waarop magazijnen, archief, boekbinderij, berging enz.

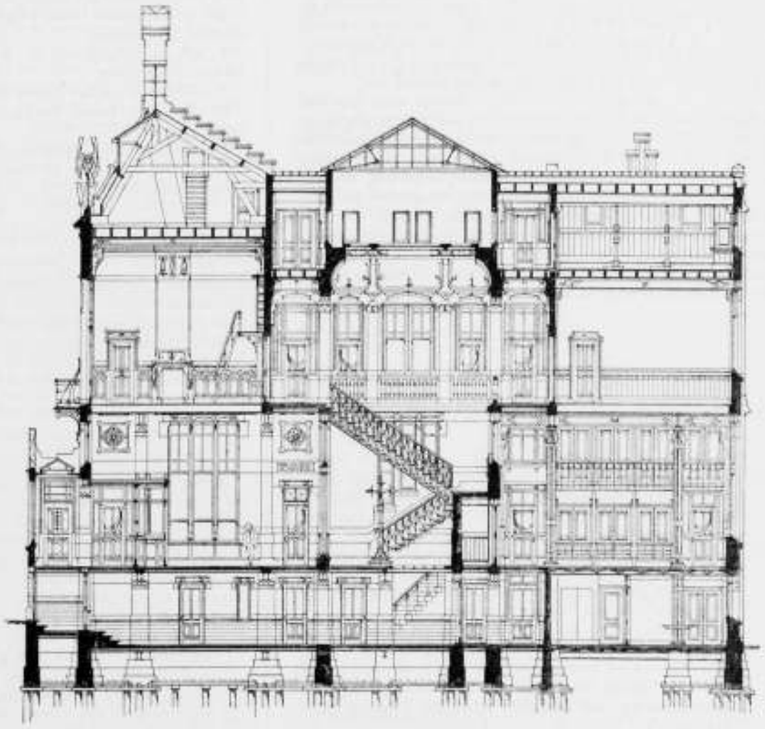
De tweearmige marmeren hoofdtrap leidt naar een bordes, dat door één van ijzer geconstrueerde vrijtrap met marmeren dektreden in verbinding staat met de rondloopende galerij op de eerste verdieping, waarop alle hoofdvertrekken uitkomen. De marmeren balustraden in de open arcaden om de traphal, sluiten aan bij de hooge marmeren lambrizeeringen, die langs de wanden, ook van de hoofdtrap, zich voortzetten tot in de vestibule. De gebruikte marmersoorten zijn lichtgrijs Napoléon-, en donker-rood Rouge fleuri-marmer; de traptreden zijn van Comblanchien. De traphal wordt door een bovenlicht verlicht, waaronder een legraam van kleurig glas in lood, op een kooflijst. Arkaden, kooflijst, pijlers, wanden en plafonds zijn van wit stucadoorwerk dat, evenals al het andere, bestemd is om later beschilderd te worden.

De vloeren zijn alle, behalve een gedeelte op de eerste verdieping, van cementbeton tusschen ijzeren balken, in den kelder belegd met harde tegels, in de hoofdvestibule, traphal en galerij met terrazzo. De vloeren der woonvertrekken in den kelder en van alle overige lokalen zijn met Xylolith van de firma S. Key te Rotterdam bekleed. Het houtwerk in hoofdingang, vestibule en traphal, en dat der meubels daarin geplaatst, zijn van Java-teakhout; het overige houtwerk, behalve dat der bibliotheek tevens vergaderzaal, is in vlakke kleuren geschilderd.

Het gebouw is gedeeltelijk gedekt met lichtbruine verglaasde pannen, maar grootendeels met houtcement; het bevat een eigen electrische schel- en een telefooninrichting en, behalve de gewone leidingen, ook een flinke bluschleiding. De verwarming geschiedt door stoom onder lagen druk, systeem Bechem en Post te Hagen; de inrichting daarvan was opgedragen aan de firma D. Kalker te Amsterdam, die ook de inrichting in de gesloopte perceelen had geïnstalleerd. In het gebouw zijn deels radiatoren, deels ribben-elementen met koperen mantels of cachets, in schoorsteenmantels van Rouge de Vérone en Napoleon-marmer geplaatst.

De voorgevel, waarin de plaats der daarachter gelegen lokalen is aangeduid, is van Udelfanger zandsteen opgetrokken, behalve de sokkel die van hardsteen is. Het fries boven aan den gevel is van mozaiek de Briare. De slanke vrouwenfiguur, links boven aan den gevel, waarvan de linkerhand op een schild rust en de rechterhand een fakkel omhoog houdt, symboliseert het doel der Maatschappij en is uitgevoerd door den heer Henri Scholtz, beeldhouwer te Amsterdam. De hardsteenen leeuwtjes ter weerszijden van den hoofdingang, die de wapenschilden van de Provincie en de stad Utrecht omklemmen, zijn, evenals het overige beeldhouwwerk, uitgevoerd door den heer J. M. Diekmann, beeldhouwer te 's Gravenhage.

Boven de meeste muuropeningen liggen gekoppelde lateiën

Kantoorgebouw van de Levensverzekering Mij Utrecht, te Utrecht.
Doorsnede. Schaal 1 à 200.

van getrokken balkijzer met volgplaten, en met eenvoudig ornament versierd. Het zware smeedwerk en de bekapping boven de traphal werd uitgevoerd door de firma F. H. Hörman te Utrecht, de talrijke kunstsmeedwerken, inwendig en aan de gevels, door de firma F. W. Braat te Delft. Het glas-in-lood in de bovenramen en in het gebouw toegepast is uitgevoerd door de Stichtsche Glasverzekering Mij.

De drie overige gevels zijn opgetrokken in kleurig hardgrauw, met afdekkingen, lijsten, dorpels enz. van Udelfanger zandsteen, en hebben hardsteenen plinten.

BOEKAANKONDIGING.

Musterbuch für Eisen-Konstrukstionen von C. Scharowsky, Regierungs-Baumeister und Civil-Ingenieur, in Berlin herausgegeben im Auftrage des Vereins Deutscher Eisen-und Stahl-industrieller, „dritte Auflage". Leipzig. Verlag und Druck von Otto Spanier 1895. Preis brosch. M. 8, gebunden M. 10.

„Een voortreffelijk boek", dat, toen het een tiental jaren geleden het licht zag eene goede ontvangst genoot bij de constructeurs en bij vele architecten (ook hier te lande). Tuch zouden wij dit werk, dat inderdaad in eene behoefte voorziet, nog meer willen gebruikt zien en vestigen wij er daarom op nieuw de aandacht op.

Het boek bevat tabellen voor de afmetingen van kolommen, balklagen en vloerconstructiën, kapconstructiën, samenstellingen van loop- of voetbruggen en als aanhangsel, de constructieve samenstelling van een woon- en handelshuis, een en ander toegelicht en verduidelijkt door tal van figuren die de te volgen constructie duidelijk aangeven.

Bij de tweede uitgave is een bijschrift gevoegd, waarin o. m. wordt gezegd het volgende. „Het „Musterbuch" is in het binnen- en buitenland niet alleen bij de bouwtechnici in gebruik, bij wie het ontwerpen van ijzerconstructiën weinig voorkomt, maar ook velen in het ontwerpen van ijzerbouw zeer bedreven bouwmeesters en ingenieurs gebruiken het, daar de omvangrijke en betrouwbare inhoud van het boek hen groote verlichting bij het ontwerpen aanbiedt. Ook bij de regeeringen is het boek in gebruik genomen, in 't bijzonder bij de bouwpolitie van vele gemeenten, alwaar het voor de bepaling der afmetingen van de onderdeelen van ijzerconstructiën als maatgevend wordt gesteld enz."

Wij zijn het met deze beschouwing volkomen eens. Een veelvuldig gebruik van het werk heeft ook ons de overtuiging geschonken, dat het een nuttig boek is, dat we kunnen aanbevelen als een handboek dat geen technicus die iets met ijzerconstructie te maken heeft, bij het ontwerpen ongeraadpleegd mag laten.

Als uittreksel van het bovenbeschreven werk werd door denzelfden schrijver uitgegeven een klein boekje getiteld;

„Säulen und Träger." Tabellen über die Tragfähigkeit eiserner Säulen und Träger, herausgegeben von C. Scharowsky, Regierungs Baumeister, Civil-Ingenieur in Berlin. Leipzig, Verlag und Druck von Otto Spanier. 1898. M. 0.50.

v. E.

PRIJSVRAGEN.

In het Bouwk. Weekblad No. 51 van 21 December 1901 deelden wij de voorwaarden mede waaronder 4 prijsvragen zijn uitgeschreven door de Haagsche Vereeniging van Kunstvrienden „Endymion", en werden nadere bijzonderheden toegezegd.

Thans kunnen wij mededeelen, dat door het Bestuur dezer Vereeniging bovendien de volgende voorschriften omtrent deze prijsvragen zijn vastgesteld.

6°. Ieder inzender heeft het recht bij één inzendingsbiljet zooveel voorwerpen in te zenden als hij verkiest, mits allen door hemzelven gemaakt; maar de jury is niet verplicht al de ingezonden voorwerpen tentoon te stellen.

7°. De Tentoonstelling zal geopend zijn 24 tot en met 27 Arpil.

8°. Dagen van inzending zijn 18 en 19 April.

9°. Alle inzendingen moeten geschieden vrachtvrij aan het adres der Vereeniging, Bezuidenhout 18, te 's-Gravenhage, met gebruikmaking van hetzelfde adres als bijgaande geleibriefjes. (*).

10°. Ieder in te zenden voorwerp moet voorzien zijn van een geel Motto gelei-briefje, terwijl men verzocht wordt één dier briefjes aan de binnenzijde en een aan de buitenzijde der verpakking te bevestigen.

11°. De inzendingen moeten geschieden onder een motto en vergezeld gaan van een enveloppe voorzien van ditzelfde motto en bijgaand biljet (*) waarop de vragen duidelijk zijn beantwoord. Deze enveloppe wordt eerst na de beslissing der jury geopend.

12°. De inzendingen worden voor rekening der Vereeniging tegen brandschade verzekerd van het oogenblik der aankomst in het tentoonstellingslokaal tot de terugkomst bij den inzender; ook tegen transportschade mits de verpakking voldoende is gebleken.

13°. Photographieën moeten op carton geplakt en behoorlijk ingepakt zijn.

14°. De inzenders kunnen hunne inzendingen te koop stellen maar mogen alleen door tusschenkomst van het comité den koop sluiten. Bij verkoop wordt door het Comité ter bestrijding der kosten 10 pCt. van den verkoopprijs afgehouden.

15°. Alle niet verkochte voorwerpen blijven eigendom der inzenders.

16°. Inzenders van ten toon gestelde voorwerpen ontvangen, indien zij geen lid der Vereeniging zijn, een persoonlijk toegangsbewijs tot de tentoonstelling.

Om lid te worden richte men zich tot Jhr. G. v. Tets, Vijverberg 1, 's-Gravenhage.

Verder kunnen wij nog het volgende mededeelen.

De tentoonstelling zal beperkt zijn tot de voorwerpen die naar aanleiding van bovengenoemde prijsvragen zijn ingezonden.

De contributie voor het lidmaatschap der Vereeniging met één entréekaart en twee inzendingsbiljetten bedraagt f 5, voor het lidmaatschap met één entréekaart en één inzendingsbiljet f 3. De lidmaat-entréekaart is persoonlijk; van de inzendingsbiljetten kunnen ook niet- leden gebruik maken.

(*) Dit biljet wordt met de voorschriften verzonden.

CONGRESSEN.

Het zesde Internationale Woningcongres zal van 16 tot 19 Juni a. s. te Dusseldorf gehouden worden.

De te behandelen onderwerpen zijn onder de drie volgende hoofden gerangschikt.

I. Afhankelijkheid van de woninghuur van grondprijs, bouwkosten en belasting.

II. Coöperatie op het gebied van het woningvraagstuk.

III. Bouw van kleine woningen door Staat, gemeente en openbare lichamen.

Het lidmaatschap van dit Congres kost 10 Mk.

Algemeen Secretaris is Prof. Dr. H. Albrecht. Berlin, Gross-Lichtenfelde, Schillerstr. 11.

VRAAGBAAK.

Een architect vraagt, desgewenscht tegen vergoeding, een advies in zake accoustiek; het betreft een zaal, zeer geschikt tot het geven van concerten, maar onbruikbaar voor comedie-zaal.

Indien iemand genegen is zulk een advies te geven, dan noodigen wij hem beleefd uit, dit aan de redactie van het Bouwk. Weekbl. mede te deelen, die hem dan in verbinding kan stellen met den vrager.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling 's-Gravenhage, 23 Januari 1902. De Voorzitter opent de vergadering met een woord van welkom op de eerste bijeenkomst in het nieuwe jaar, waarna de notulen der beide voorgaande vergaderingen werden voorgelezen en goedgekeurd.

Vervolgens komt in behandeling de volgende motie, aangenomen op een vergadering van patroonsvereenigingen te Amsterdam en door het Hoofdbestuur toegezonden aan de Afdeelingen tot nader bespreking.

„De vergadering van 27 Maart van de gecombineerde vereenigingen geeft als haar gevoelen te kennen, dat de tegenwoordig algemeen geldende wijze van aanbesteding tot schade strekt zoowel van het werk als van den onderaannemer (vakpatroon), dat, hoewel uitbesteden aan afzonderlijke vakpatroons als het meest wenschelijke wordt erkend, men voorts alsnog door de volgende regeling tot grondige verbetering meent te kunnen geraken.

1°. Bij onderhandsche inschrijving aan te besteden.

2°. De aannemer te verplichten de namen der onderaannemers bij de gunning bekend te maken en zich tegenover deze te verbinden het werk, hun vak betreffende, door den vakman te doen leveren en voor het bedrag hunner inschrijving te gunnen.

3°. De betaling der termijnen zoo te regelen, dat de onderaannemers voor de voldoening van de door hen te vorderen inschrijvingssom voldoende garantie hebben.

4°. Bij stads-, lands- of anderen besturen, welke als publiek lichaam tot publieke inschrijving genoodzaakt zijn, dezelfde verplichting als sub 2 en 3 vermeld van den aannemer te eischen."

Daartoe door het Bestuur der Afdeeling uitgenoodigd leidt de heer Stigter de bespreking in van het standpunt der aannemers, de heer Bierman van dat der vakpatroons, waarna een algemeene discussie volgde.

Hierbij bleek, dat er veel verschil van gevoelen bestaat over dit onderwerp, dat er veel fouten zijn in het tegenwoordige stelsel van aanbesteding, doch dat de motie daarvan geen belangrijke verbetering aangeeft.

Daarom werd dan ook besloten op voorstel van den Voorzitter geen stemming te houden over deze motie, doch een uitvoerig verslag van het hier gesprokene aan het Hoofdbestuur op te zenden.

Hierop werd de vergadering gesloten.

Ter kunstbeschouwing waren op dezen avond aanwezig eenige afbeeldingen van fragmenten van Hindoetempels op Java, daartoe welwillend afgestaan door het Museum van Kunstnijverheid te Haarlem en die door de aanwezigen met belangstelling werden bezichtigd.

Technische Vakvereeniging. Afd. Amsterdam. 23 Jan. 1902. In deze vergadering sprak de heer Th. Sanders over het spoorwegverkeer Amsterdam—Rotterdam, uit een technisch-economisch oogpunt beschouwd.

Dit verkeer is zeer intens en een unicum op de wereld. Geen land is er, waar op een afstand van 84 K.M. zooveel sterk bevolkte steden gevonden worden. De bevolking is er tezamen plm. 1.3 millioen zielen of ongeveer 15500 per K.M., terwijl ons geheele land met 5 mill. zielen een spoorweglengte van 2750 K.M. heeft en dus plm. 1900 zielen per K.M. De bevolking langs de lijn Amsterdam—Rotterdam is dus 8 maal intenser dan langs 't geheele Nederlandsche spoorwegnet; het verkeer op de eerste bedraagt 6 mill., tegen 36 mill. personen op het tweede. De opbrengst der Hollandsche lijn is dan ook zeer hoog, nam. *f* 130 tot *f* 150 per dagkilometer. Het verkeer bestaat voor 11 pct. uit doorgaand, 45 pct. uit buurt- en 44 pct. uit localverkeer. Het groote buurtverkeer deed de eerste concurrentie ontstaan.

Een Belgische Mij. ontwierp in 1867 een paardentram Rotterdam—Amsterdam, die niet tot uitvoering kwam. In 1887 kwamen de stoomtramwegen den Haag—Delft en Haarlem—Leiden tot stand, waardoor den spoorweg groote concurrentie werd aangedaan, maar het buurtverkeer sterk toenam. Reeds in 1867 had de ingenieur Brands concessie gevraagd voor een lijn Amsterdam—Haarlem—Zandpoort; in 1894 vroeg de heer Kuinders een dergelijke concessie; in 1889 vroeg spreker er eene die in 1896 werd verleend, nadat eerst getracht was met de H. IJ. Sp. Mij. een overleg te treffen. Spreker zette dit plan uiteen, waaruit bleek, dat het begin was gedacht aan de Stadhouderskade bij het Leidsche bosch, van waar de lijn zou gaan langs het Concertgebouw, door den Binnenvelderschen polder, over Sloten, door de Haarlemmermeer over Vijfhuizen, tot aan het eindstation, Brongebouw te Haarlem. Later is daarbij gekomen de lijn Schinkel—Duivendrecht om aansluiting te verkrijgen met de S.S. De tractie zou electrisch zijn en de aanleg was begroot op 3½ mill. gulden. Als schaduwzijde van de concessie-aanvraag Anderheggen—Neumeijer noemde spreker de geringe snelheid van 14 à 15 K.M.

Hierna werden besproken de concessie-aanvraag van de Z. H. Elect. Sp. Mij. voor de lijn Rotterdam—den Haag—Scheveningen, en die van de H. IJ. Sp. Mij. voor de lijn Sloterdijk—Leiden; uit de financieele beschouwingen bleek, dat de laatste lijn niet met voordeel zou zijn te exploiteeren, doch wel eene door de S.S., van af een nieuw te bouwen Zuiderstation bij het Concertgebouw te Amsterdam, over Amstelveen, Alphen, Kudelstaart, naar de Ceintuurbaan te Rotterdam.

Arti et Industriae. 's-Gravenhage 25 Jan. 1902. Bij afwezigheid van den Voorzitter werd de gebruikelijke nieuwsjaarswensch uitgesproken door het bestuurslid den heer Bourgognon. De vergadering was overigens gewijd aan huishoudelijke zaken. Uit het verslag van den penningmeester, den heer Cokx, bleek, dat de jaarrekening sloot met een voordeelig bedrag van ruim *f* 350. De secretaris, de heer F. J. Belinfante, was afwezig, maar zijn met groote zorg opgemaakt jaarverslag werd door den heer Van Leeuwen voorgelezen; daarin zegt hij thans verplicht te zijn het secretariaat in andere handen over te geven, en betuigt hij zijn dank voor de waardeerende wijze waarop zijn arbeid steeds is ontvangen. Bij monde van den heer Van Vliet werd den verdienstelijken secretaris van bestuurswege hulde gebracht, en zijn aanwezigen zoon, den heer Mr. Joh. J. Belinfante, verzocht deze hulde te willen overbrengen.

De uitslag der verkiezing van bestuursleden was als volgt: tot Voorzitter werd herkozen de heer J. Mutters Jr.; in de plaats van de heeren Borgognon en Belinfante, die verzocht hadden niet meer in aanmerking te komen, werden de heeren Van Boven en Belinfante Jr. gekozen; de laatste verzocht het aannemen der benoeming in beraad te mogen houden. Tot secretaris wordt gekozen de heer Van Leeuwen, die zijne benoeming aanvaardt met een lofrede op zijn voorganger en den penningmeester. De heer Van Vliet brengt aan den heer Bourgognon den dank der Vereeniging, die zooveel nut heeft gehad van zijn veeljarige werkzaamheid.

De bijeenkomst werd besloten met een kunstbeschouwing, bestaande uit photo's naar moderne bouwwerken.

BERICHTEN.

Van den Commissaris der Koningin in de Provincie Groningen ontvingen wij, desverkiezende ter opneming in dit blad, een exemplaar van een door de Gedeputeerde Staten der Provincie vastgestelden leidraad voor de toepassing van art. 5 van het reglement op den aanleg en de exploitatie van tramwegen over wegen bij de Provincie Groningen in onderhoud.

Bedoeld reglement is vastgesteld bij Staten-besluit van 9 Nov. 1881 (Prov. blad 1882, n°. 7), en gewijzigd bij Staten-besluit van 19 Nov. 1895 (Prov. blad 1896, n°. 9).

Het afdrukken van den geheelen leidraad zou te veel plaats in dit blad innemen; wij vestigen echter de aandacht op de zaak.

Aan de memorie van antwoord van Z.Exc. den Minister van Binnenl. Zaken op de Afdeelingsverslagen over de Staatsbegrooting voor 1902 van de Eerste Kamer der St. Generaal, wordt het volgende ontleend.

Ter verklaring waarom de invoering van de *Gezondheidswet* en van de *Woningwet* eenige vertraging had ondergaan, was medegedeeld, dat de Minister was opgehouden door een onderzoek, of en in hoeverre, alvorens tot de invoering over te gaan, een voorstel tot wijziging van enkele bepalingen der Woningwet kon worden ingediend. Daarbij werd tevens medegedeeld, dat van bedoelde wijziging was afgezien en alsnu tot onverwijlde invoering van genoemde wetten zou worden overgegaan. Nu wil het den Minister voorkomen, dat hij zijne begeerte om aan de Staten-Generaal steeds zoo volledig mogelijk inlichtingen te geven, wel eenigszins zou overdrijven, en zelfs een bedenkelijk precedent zou scheppen, indien hij ook mededeeling deed van overwegingen, die geheel binnen de muren van zijn kabinet zijn gebleven en die nimmer eenige uitwerking naar buiten kunnen hebben.

In de meer en meer dringende behoefte aan betere *vakopleiding* zal de regeering pogen te voorzien. Daarbij zal beoogd worden het onderscheid tusschen universiteit en vakschool beter tot zijn recht te doen komen.

Aan de memorie van antwoord van Z.Exc. den Minister van Waterstaat enz. ontleenen wij andermaal de verzekering, dat voor het oogenblik geen gevaar voor de *Westelijke viaduct* te Amsterdam is te duchten, zooals blijkt uit de resultaten van de nauwkeurige waarnemingen die periodiek door de ingenieurs van het Rijkstoezicht in overleg met hoofdambtenaren van de Holl. IJ. S. Mij. worden verricht. Het ligt echter niet in de bedoeling om de voorziening van die viaduct nog lang uit te stellen.

's Gravenhage. Bij de bouwpolitie is een betrekking van adjunct-inspecteur te vervullen op een jaarwedde van *f* 800.— Sollicitanten kunnen zich bij gezegeld verzoekschrift vóór 14 Febr. a. s. wenden

tot B. en W. Elken werkdag tusschen 1 en 2 uur 's nam. kunnen inlichtingen worden verkregen ten kantore van den inspecteur der bouwpolitie, Nieuwstraat 4.

's Gravenhage. Hoogst belangrijk is thans een wandeling om het gebouw der Grafelijke Zalen. De opmerkzame beschouwer kan, nu de aanbouwsels tegen de Zuidzijde van het gebouw worden afgebroken, de overblijfselen zien van een oud raam met steenen kruisverdeeling, dat nog voldoende bewaard is gebleven om er met volkomen zekerheid vorm, profileering enz. van de oorspronkelijke ramen uit op te maken. De Gothische spitsbogen en traceeringen van de ramen in den voorgevel zijn in zonderlinge tegenspraak met de flauwe bogen, de latei van natuurlijken steen hieronder en de kruisverdeeling van het thans zichtbare oorspronkelijke raam.

Aan de noordzijde zijn thans de onde contreforten met de hiertusschen gemetselde bogen onder een weergang gereed; op de contreforten zijn ronde borstweringen van manshoogte, van schietgaten voorzien, gemetseld, het vierkant door uitgemetselde lagen in den ronden vorm overgaande. Tusschen deze verdedigingstorentjes, elk voor één man plaatsruimte biedende, is een borstwering met kanteelen opgetrokken. De vloer van den weergang hierachter geeft ongeveer den voet der dakbedekking van de Groote Zaal aan. Daar de tegenwoordige nok van het dak op de oorspronkelijke hoogte ligt, kan men zich een denkbeeld maken van den steilen vorm die het herstelde dak zal hebben, nadat de nieuwe eikenhouten kap, geheel overeenkomstig de oorspronkelijke, zal gesteld zijn.

Delft. De Commissie tot behartiging van studiebelangen, vertegenwoordigende de ingeschrevenen aan de Polytechnische School, heeft zich tot den Minister van Binnenlandsche Zaken gewend in een adres, waarin te kennen wordt gegeven, dat vele ingeschrevenen lijden door de tegenwoordige regeling der examens. Als dikwijls voorkomend geval wordt aangebaald, dat iemand voor een examen B in Mei kan worden afgewezen, die dit examen in Augustus of September met goed gevolg weder zou kunnen afleggen, om dan zijn studies voort te zetten. Nu echter moeten de afgewezenen weer een geheel jaar studeeren voor-'t zelfde examen.

De Commissie verzoekt daarom, dat een proef worde genomen met het tweemalen 's jaars afnemen van het examen, — een proef die zou kunnen leiden tot een examenstelsel als bij de universiteiten, en wel juist met de examens B, omdat een jaar langer studie voor C meer vruchten zal afwerpen.

Rotterdam. De geregelde verbinding tusschen de beide deelen van het terrein der gasfabrieken, die door een straat van 26 M. breedte, vroeger wetering met een brug, gescheiden worden, is door een loopbrug, lang 30 M. en 7 M. boven de straat, hersteld geworden. Deze brug is geconstrueerd volgens het systeem Hennebique (de gemeente voerde den onderbouw uit) en werd in de vorige week beproefd. Bij een belasting van 7000 K. Gr. in het midden en 5000 K. Gr. aan de einden, boog zij slechts 0.5 c.M. door en herkreeg na ontlasting haar oorspronkelijken vorm. In aanmerking genomen, dat de gestelde voorwaarden van belasting onderscheidenlijk waren 3500 en 4250 K. Gr., heeft de brug dus volkomen aan de eischen voldaan. De bovenbouw is geleverd door de firma Hennebique.

Utrecht. In de eerste dagen van April 1902 zal alhier worden afgenomen een examen voor Aspirant-Opzichter bij den dienst van Weg en Werken van de Mij. t. Expl. v. Staatsspoorwegen. Voor nadere bijzonderheden verwijzen wij naar de advertentie in dit blad voorkomende.

Middelburg. Nadat de herstellingswerken aan den linker zijgevel van het raadhuis reeds gedurende geruimen tijd met kracht zijn voortgezet, is de steiger aldaar verwijderd, zoodat men zich thans een beter denkbeeld kan vormen van het mooie werk der Mechelsche bouwkunstenaars Keldermans. In plaats van de zeer verweerde beelden der Hollandsche Graven zijn ook vier nieuwe in de met baldakijnen overhuifde nissen geplaatst.

De financiën der gemeente zijn niet voldoende voor deze zeer noodzakelijke restauratie; het is daarom te hopen, dat de Regeering zal blijven bijspringen, en het herstellingswerk daardoor zoo spoedig mogelijk zal voltooid kunnen worden.

Budapest. Den 16en Januari l.l. promoveerde aan het Franz Joseph-Polytechnicum de eerste ingenieur-doctor in den persoon van den heer C. Zielenszky. Deze promotie in de ingenieurswetenschappen werd bijzonder feestelijk gevierd, daar de nieuwe doctor reeds hoogleeraar was aan het genoemde Polytechnicum.

Parijs. Door een comité wordt het totstandkomen van een werk van groot sociaal nut voorbereid. Dit zal een Instituut zijn voor vrouwelijke en mannelijke studenten, door omstandigheden niet in staat zijnde hunne studiën voort te zetten. Het zal gesticht worden in een der rijke kwartieren van de hoofdstad, op een terrein dat daartoe belangeloos door een comité-lid is afgestaan.

Voor het gebouw, dat ± 1800 M. oppervlak zal kunnen hebben, zal een prijsvraag worden uitgeschreven. Het uiterlijk — in modernen stijl — mag rijk en monumentaal worden; het inwendige zal eenvoudig moeten zijn, maar voldoende aan alle eischen van hygiëne en confort.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 1, van 15 Januari 1902. Onderzeesche Schepen, door Dr. A. van Hennekeler. — Uit het leven van Padden en Kikkers, door Dr. J. E. Rombouts. — De Caprificatie der Vijgen, door Dr. J. C. H. de Meijere. — De mechanische vrije vlucht. Vliegmachines, door H. Vreedenberg. — De Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging, door Dr. H. J. Calkoen. — De Pestvogel, door J. Daalder Dz. — Een Hellingmeter uit Zuid-Afrika, door J. E. — Acetyleen in oplossing, (naar M. Fouché), door H. — Korte mededeelingen. — Boekaankondiging door Dr. H. J. C. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen. Opgaven die voor het geheele jaar gelden, door Ant. Pannekoek. — Correspondentie.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	18	jaar, salaris	f 40.—
"	"	"	"	22	" "	- 65.—
"	"	"	"	38	" "	- 80.—
"	"	"	"	57	" "	- 80.—
"	"	"	"	46	" "	- 100.—
"	"	"	"	28	" "	- 80.—
"	"	"	"	25	" "	- 100.—
"	"	"	"	21	" "	- 70.—
"	"	"	"	24	" "	- 80.—
"	"	"	"	23	" "	- 60.—
"	"	"	"	21	" "	- 70.—
"	Bouwkundig Opzichter		"	26	" "	- 85.—
"	Bouwkundig Teekenaar,		"	19	" "	- 30.—
"	"	"	"	21	" "	- 35.—
"	"	"	"	30	" "	- 50.—

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Afdeeling 's Gravenhage van de Maatsch tot Bev. d. Bouwkunst. Voor alle deskundigen in Nederland gevestigd. Handleiding voor het verven ten dienste van aankomende opzichters en bouwkundigen. Prijs f 200. Vóór 31 Maart 1902, bij den 1sten Secretaris der Afdeeling, Pieter Bothstraat no. 23, 's Gravenhage. Progr.: Bouwk. Weekblad no. 3 van 19 Januari 1901.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders.

I. Ontwerp voor een Café-restaurant met Hotel aan eene hoofdstraat van eene groote stad in Nederland. Prijs zilveren medaille en f 100.

II. Ontwerp voor een blok van vier arbeiderswoningen, elk voorzien van één bovenwoning. Prijs zilv. med. en f 50.

III. Ontwerp voor een Bodega en Lunchroom. Prijs, Bronzen medaille en f 25.

Vóór 1 Februari 1902, aan het bureau van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Haagsche Vereeniging van Kunstvrienden „Endymion". Voor leden en voor hen die van een lid of het Bestuur een inzendingsbiljet hebben ontvangen. Een waaier, een boekomslag, een tafelkleed en een photographie. 1e prijs, plaquette in zilver of f 40; 2e prijs bronzen plaquette. Vóór April 1902. 2e Secretaresse der Vereeniging, Mej. E. Cremers, Bezuidenhout, 's-Gravenhage. Progr.: Bouwk. Weekblad no. 51, van 21 Dec. 1901.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Eereprijsvraag. Internationaal. Ontwerp van een Koninklijk Paleis te Amsterdam; eerste prijs: verguld zilveren medaille en f 500; 2e pr.: zilveren medaille en f 250; 3e pr.: bronzen medaille en f 100. Vóór 15 Mei 1902, bij den Secretaris der Mij., Marnixstraat 402 Amsterdam.

Progr.: Bouwk. Weekblad no. 2 van 11 Januari 1902.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 3 FEBRUARI.

DEN BOMMEL. Het herbouwen van een bouwmanswoning met graanschuur, in gebruik bij J. v. d. Meijde aldaar.

De heer C. v. d. Klonter, n.m. 3 u. Bestek en teek. à f 1,50 te bekomen bij den archit. P. Mart Pzn., te Sommelsdijk.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een heerenhuis enz. op een terrein aan de Haagsbergerstraat.

De heer H. Kamp Jr., 's midd. 12 u., in café Haverbate. Bestek en teek. ten kantore van den archit. verkrijgb. à f 1,50 per stel. Inl. te bek. bij den archit. H. E. Zeggelink. Aanw. 3 Febr., v.m. 9 u.

GEERTRUIDENBERG. Het bouwen van een schuur met stallingen op een perc. nabij Statendam. De heer Q. van Dongen, v.m. 11 u., te zijnen huize. Bestek en teek. ter inzage bij den besteder. Inlicht. geeft H. J. Stalle, timmerman. Aanw. op het terrein 1 uur voor de besteding.

GORREDIJK. Het bouwen van 1 woning met schuurtje op een vrij terrein te Gorredijk.

De heer J. v. d. Sluis Posthuma. De teek. ligt ter inz. in het hotel „De Koornbeurs". Bestek à 50 cts. te verkr. bij A. Kooistra, arch. te Gorredijk. De inschrijvingsbriefjes worden ingew. ten huize van den besteder voor of op 3 Febr.

HAARLEM. Het bouwen van perceel Nieuwe Groenmarkt no. 17.

De archit. J. C. v. d. Berg, n.m. 3 u., in café Brinkman.

HARDEGARIJP. Het bouwen eener stalling.

De heer H. P. Smids. Bestek en teek. ter inz. in café T. Klopma en ad f 1,25 verkrijgb. bij B. J. Gros te Garijp, Aanw. 3 Febr., n.m. 1 u.

HEERENVEEN. Eene belangrijke verbouwing aan de boerenbuizinge, bewoond door F. Zijlstra te IJtens voor Jhr. Mr. J. Roëll te 's-Hage.

De heer J. Wierda. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. bij M. K. de Jong te Oldeboorn. Aanw. gedaan.

HOOGEVEEN. Het bouwen van 2 woonhuizen met winkel, smidswerkpl. en schuur, alles met bijlev. van materialen, op een vrij terrein aan de noordzijde van de Schutstreek.

De heer A. Botter, n.m. 4 u., in hotel „Flothuis". Bestek met teek. in bovengen. hotel ter inz. Inl. geeft de opzichter G. Withaar. Aanw. 3 Febr., v.m. 11 u.

LUNTEREN. Het amoveeren van het bestaande en het daarna bouwen van een nieuw hotel aan de Hoofdstraat.

De heer H. Floor, n.m. 6 u. te zijnen huize. Teek. ter inz. op voorn. plaats terwijl bestekken tegen f 0,50 in het voorn. hotel te bek. zijn. Inl. worden verstrekt door den arch. C. van Engelenberg te Ede. Aanw. 3 Febr., 's midd. 12 u.

STRATUM. Het bouwen van 11 woonhuizen, op zijn perceel gelegen langs den weg naar Tongelre onder de gem. Stratum.

De heer H. van Gastel–Ebus, n.m. 6 u. Bestek en teek. ter inz. in het koffiehuis van J. van Vechel tegenover het bouwterrein, alwaar ook de besteding zal geschieden. Inl. worden gegeven door A. Clement, bouwk. te Stratum. Aanw. 3 Febr., v.m. 10 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Woolschen weg.

De arch. J. J. Post, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. in café Johan Besskers.

DINSDAG 4 FEBRUARI.

APELDOORN. Het verrichten van verbouw aan het Instituut Parkzicht.

De archit. J. v. Wijn. Bestek ter inz. in hotel Apeldoorn. Aanw. gedaan.

DUIVENDIJKE. Het bouwen van een woonhuis en daarbij komende werken, op zijn hofstede.

De heer A. C. Hanse, bij Loopers-Kapelle, n.m. 2 u., in de herberg alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

GROESBEEK. Het bouwen van een koetshuis met stalling en koetsierswoning aan den Inginaheuvel onder Groesbeek, alsmede het verbouwen eener siloschuur tot tuinmanswoning mede aldaar.

De aanbesteder, n.m. 6 u., in café Braam. Inl. te bekomen ten kantore van den heer Montenberg. Bestek en teek. ter inzage in bovengenoemd café. Aanw. op het terrein geeft de boschwachter Piet Verheijen.

HENGSTDIJK (ZEEL.). Het afbreken van het bestaande woonh. op de hoeve bewoond door den besteder den heer P. Dees, gelegen in bovengenoemde gem., en het aldaar ter plaatse bouwen van een nieuw woonhuis en bijschuur en bijlev. van bouwstoffen.

De aanbesteder, n.m. 2 u. in café „De Koning van Engeland". Bestek en teek. ter inzage. Op de hoeve bij den besteder; in de herberg bovengen. en bij den bouwkundige J. Wisse te Zaamslag, die tevens inl. verstrekt. Aanw. gedaan.

NIEUWERKERK (DUIVELAND). Het afbreken van een varkenshok, het bouwen van een steenen varkens-, waschhok, kalverenstal en meerdere werken.

De bouwk. W. Brouwer Jzn., v.m. 9½ u., in café „De Wereld". Bestek en teek. liggen ter inz. in voorn. café. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een kerk met consistorie, kosterswoning, enz. a. d. Duijststraat hoek Passerelstraat te Rotterdam (oud Delfshaven).

De archit. H. Bonda, Nic: Beetsstraat 132 Amsterdam, 's midd. 12 uur in het café Concordia a. d. Nieuwe Binnenweg te Rotterdam. Best. en teek. ad f 2.50 bij J. de Wit, Havenstraat 120 te Delfshaven en bij den archit. Aanw. gedaan.

STADSKANAAL. A. Het bouwen eener winkelbehuizing met al het daartoe ben. B. verfwerken.

De heer K. Loerap, 's av. 6 u., in café H. Nijboer, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft de bouwk. A. Pranger.

VAASSEN. Het verbouwen van het hotel te Vaassen.

De archit. L. Eikendal, n.m. 5 u., in gen. hotel, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ald. en bij den arch. verkrijgb. à f 1 per stel.

WOENSDAG 5 FEBRUARI.

APPINGEDAM. Het afbreken en weder opbouwen eener dubbele woning met timmerwinkel en bergplaats.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bilj. in te zenden vóór 4 Febr., 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inz. in logement „Het Raadhuis". Inl. geeft de gem.-opzichter.

GROOTEBROEK (N.-H.). Het bouwen van 1 winkelhuis, voor den heer IJ. Hoekstra te Grootebroek.

De archit. K. Swagerman Pzn. te Bovenkarspel, v.m. 11 u., in café „Stoomtram" alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

DE LUTTE (GEM. LOSSER). Het bouwen van een onderwijzerswoning te De Lutte, gem. Losser.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Bestek met teek. zijn à f 1 alsmede inl. verkrijgb. bij den arch. H. E. Zeggelink te Enschede. Aanw. 5 Febr., n.m. 2 u.

STOBBEGAT. Het afbreken en weder opbouwen van een woning.

De heer J. Akkerman. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 6 FEBRUARI.

CULEMBORG. Het verrichten van eenige werkzaamheden in het Elisabeth weeshuis.

De protectoren van gen. gesticht, 's av. 7 u. Inl. geeft arch. J. Prins.

EMMER-COMPASCUUM. Het bouwen van 6 arbeiderswoningen met bijlev. van alle materialen.

De mij. „het Emmer-Compascuum", n.m. 2 u., in logement „Emmer-Compascuum". Bilj. vóór 6 Febr. bij den dir. J. Oostinjer Rzn.

GELDROP. Het bouwen van 4 woningen met stallen, waarvan een als koffiehuis, met bijlev. van de benoodigde bouwmaterialen.

De directie van de Gilde „St. Catharina en Barbara", n.m. 6 u. Bestek en teek. alsook model steen en dakpannen, liggen ter inzage ten koffiehuize van Ad. van Gaal. Inl. te bekomen bij den bouwk. P. v. d. Velden te Geldrop. Aanw. op het bouwterrein tegenover het gasfabriek, 6 Febr., n.m. 4 u.

'S GRAVENHAGE. Het afbreken van de gebouwen staande op de perc. kadastraal bekend als sectie F. nos. 1579 en 1604, en het maken van een telephoongebouw met bijbehoorende werken op een deel dier perc. aan de Hofstraat.

Het gem.best., n.m. 2 u. Voorw. ad f 1,35 en teek. ad f 0,60 verkrijgb. aan de gemeentewerf aan het Groenewegje. Aanw. 3 Febr., n.m. 2 u. aan de gemeentewerf, daarna ter plaatse.

LOOSBROEK (N.-BR.). *a.* Het verbouwen der openbare lagere school te Loosbroek, *b.* het maken van 21 stuks schoolbanken, *c.* het aanbrengen van een kleine verandering aan de onderwijzerswoning.

De gem.best. van Dinther, Heesch en Nistelrode, n.m. 2 u., in de school te Loosbroek. Bestek en teek. verkrijgb. bij het gem.best. te Dinther à f 1,50. Aanw. 7 Febr., 's midd. 12 u.

SEVENUM (LIMB.). Het afbreken volgens aanwijzing van het gedeeltelijk afgebrande perc. te Sevenum, en het plaatse ter bouwen eener nieuwe woning, stallen, schuur, enz. met bijlev. van eenige materialen.

De arch. H. Seelen te Venloo. Bestek en teek. ter inzage ten huize van Mej. de wed. L. Timmermans Joosten te Sevenum en zijn verkrijgb. ten kantore van den arch. alw. ook verdere inl. verstrekt worden. Aanw. 4 Febr., v.m. 10 u.

VRIJDAG 7 FEBRUARI.

BREDA. Het bouwen van 3 woonhuizen met 6 aparte bovenhuizen, op een perceel, gelegen aan den Tramsingel, aldaar.

De arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas, n.m. 7 u., in café Nefkens, Tramsingel. Bestek en teek. in bovengen. café ter inzage. Aanw. gedaan.

DELFT. Het amoveeren en weder opbouwen van het perc. no. 87, aan het Oosteinde, met bijl. van al de daarvoor benoodigde materialen.

De hr. P. van Etten, n.m. 5 u., in café „'t Scheepje," Burgwal. Bestek en teek. ter inzage in bovengen. café, terwijl de afdrukken daarvan à f 1.— bij den arch. en in gen. café verkrijgbaar zijn. Inl. geeft de arch. H. G. Waanders, Oostsingel no. 47. Aanw. gedaan.

'S-GRAVENPOLDER. Het bouwen van een nieuw woonhuis met annex bergplaats op een perc. grond, gelegen nabij het dorp.

De hr. C. Kosten, n.m. 2 u., in het koffiehuis van P. de Koster. Bestek en teek. ter inz. in bovengen. koffiehuis. Aanw. 1 uur voor de aanbesteding, inl. zijn te bekomen bij den arch. A. le Clercq te Kruiningen.

NISTELRODE. Het bouwen van een woonhuis.

De hr. E. J. M. Asselberg, n.m. 1 uur. Aanw. 1 uur voor de besteding. Bestek en teek. ter inz. en overname bij besteder. Inl. te verkr. bij J. Frankefort, bouwk. te Uden.

ZATERDAG 8 FEBRUARI.

APELDOORN. Het bouwen van 2 winkelhuizen aan de Dorpstraat ald.

De arch. Andr. v. Driesum Szn., v.m. 11 u., in hotel „van der Burg". Bestek en teek. ad f 2,50 verkrijgb. bij genoemde arch.

HEESCH (N.-BR.). Het bouwen van een nieuw schoollokaal met privaten, overdekte speelplaats enz. aan de bestaande school.

Het gemeentebest., n.m. 2½ u. Bestek ad f 1,25 verkrijgb. Aanw. 8 Febr., v.m. 11½ u.

HEINKENSZAND. Het bouwen van een woonhuis met bijbeh. werkzaamheden.

De heer M. van der Linde, n.m. 2 u., in het café van P. Rijk, alw. bestek en teek. ter lez. en zijn verkr. bij A. J. A. Hoogvliet. Aanw. 8 Febr. 's midd. 12 u.

IJSSELMONDE. Het maken van een watertoren met behoorende gebouwen, woningen met kantoor en verdere inrichtingen voor een hoogdrukwaterleiding.

Het gem.-best., 's m. 12 u. Bestek no. 1 met teek. verkrijgbaar ter secret. tegen f 2 Aanw. gedaan.

ZONDAG 9 FEBRUARI.

WOUDSEND. Het bouwen eener stoomzuivelfabriek met directeurs- en 6 werkmanswoningen.
De coöp. vereeniging de Samenwerking. Bestek met teek. verkrijgb. à f 3 bij S. H. Zwarts te Heerenveen, die inl. geeft. De inschrijv. worden ingew. bij den voorzitter, B. Okma te Woudsend.

MAANDAG 10 FEBRUARI.

HOOGEVEEN. Het bouwen van eene bakkerij, woon- en winkelhuis, naast de school op de Middenraai, gem. Westerbork, voor rekening van C. Engberts te Zuidwolde, onder opzicht van den heer H. Zandman.
De aanbesteder, v.m. 11 u., bij de Wed. A. ter Stege alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

DINSDAG 11 FEBRUARI.

ST.-ANNA-PAROCHIE. Het bouwen van eene stelphuizinge, voor p. m. 60 koeien, te Oppenhuizen, op de plaats laatst in gebruik geweest bij wijlen de Wed. Taconis.
De aanbesteder. Bestek en teek. bij den arch. J. Winters Jzn. verkrijgb. tegen f 1 per ex. De briefjes worden ingewacht bij den WelEdelAchtbaren heer D. Hesselink. Aanw. 6 Febr., v.m. 11 u.

VRIJDAG 14 FEBRUARI.

LEEUWARDEN. Het afbreken van een oud en bouwen van een nieuwe boerenhuizinge voor 52 stuks hoornvee, het bouwen van een bijschuurtje, ingericht tot wagenhuis enz.
De voogden van het Old-Burgerwoonhuis, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ad f 1,75 verkrijgbaar bij archit. J. L. de Vries. Aanw. 11 Febr., n.m. 1 u.

LEPELSTRAAT (N.-Br.). Het bouwen van een pastorie en de lever. der noodige mater.
Het R.-K. paroch. kerkbest., v.m. 11½ u. Teek. van het bestek ter inz in het koffiehuis van J. Hoeij aldaar. Bestekken verkr. à f 1 bij den boekh. Ed. van Wees te Breda. Inl. zijn te bekomen bij den arch. P. v. Genk te Leur bij Breda. Aanw. 5 Febr., v.m. 11 u. in genoemd koffiehuis.

DINSDAG 18 FEBRUARI.

'S-GRAVENHAGE. De aan- en verbouw van het gebouw te Maastricht, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster, met de uitvoering der daarmede in verband staande werken. Raming f 9200.)
Het ministerie van Financiën, midd. 12 u. Bestek ter lezing in het gebouw van het min. van Financiën, aan het gebouw van het prov. bestuur van Limburg, aan het bureau van den rijksbouwmeester in het 2e district, Fluw. Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage, en is kosteloos te bekomen bij den bewaarder van de hypotheken te Maastricht. Inl. worden gegeven door voorn. Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage en door den opzichter der landsgebouwen H. J. P. F. van Ewijk te 's-Hertogenbosch. Aanw. 11 Febr., n.m. 2 u. (Greenwich tijd.)

VRIJDAG 21 FEBRUARI.

DOETINCHEM. Bestek no. 8. Het bouwen van remises, loodsen, dienstwoning, werkplaats en stations in 2 perceelen.
Het bestuur der Tramweg Mij. Zutphen—Emmerik, 's midd. 12 u., in hotel Rademaker.

ZWOLLE. De vernieuwingen aan *a.* het gebouw der rijks hoogere burgerschool te Zwolle, en *b.* de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Deventer, beiden van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. 1903.
Het provinc. bestuur.

DINSDAG 25 FEBRUARI.

GOES. 1°. Het vergrooten der schuur en in steen optrekken der achterweg en nieuwe zijgevel, en 2°. het bouwen van een geheel nieuw woonhuis, op de hofstede „Leguit" gem. Oud-Vossmeer, bewoond door Adam van Tilbeurgh.
De heer Mr. Liebert, 's midd. 12 u. Bestek en teek. te verkr. van af 10 Febr. tegen f 1,50 per stel. Aanw. 17 Febr., v.m. 10 u. door arch. J. W. v. d. Weert W.Jz. te Goes.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . - 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900 . . . . . - 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

9 JANUARI.

FRANEKER. Het weder opbouwen der afgebrande stelphuizinge, bewoond geweest door W. Bollema onder Franeker. Raming f 3180. Door den aanbesteder.
Laagste inschr. G. Hamersma, Dronrijp, f 2774. Gegund.

17 JANUARI.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het sloopen van perceel Kerkplein 12 en het ter plaatse bouwen van een winkel- en bovenhuis. Door den architect P. v. Noorden.
Laagste inschrijver J. H. Paardekooper, f 10900.

18 JANUARI.

ELLECOM. Het bouwen eener villa. Door den heer J. L. Brinkhorst.
Laagste inschrijver J. Boerman, Dieren, f 8060. Gegund.

20 JANUARI.

ARUM. Het amoveeren van 5 oude en daarvoor in de plaats bouwen nieuwe arbeiderswoningen te Arum. Door kerkvoogden der Ned. Herv. Gem.
Laagste inschrijver E. Statema, Bolsward, f 4497. Gegund.

BESOIJEN. Het bouwen van twee woonhuizen, met bijlev. van de nood materialen. Door den heer C. J. Klerkx.
Laagste inschr. H. v. d. Meijs, Besoijen, f 2267. Gegund aan G. den Teuling.

FRANEKER. Het bouwen van een woonhuis met magazijn en werkplaats op een vrij terrein aan de Oude Leeuw. Trekvaart, op perc. sectie C, no. 959. Door den heer J. W. de Vries.
Laagste inschrijver C. Bootsma, Franeker, f 3625. Gegund.

HILVERSUM. Het maken van een aanbouw aan het hotel „Het Hof van Holland," ald. Door den arch. Roelof Andriessen te Rotterdam.
Laagste inschrijver J. Bijlard, f 4840. Gegund.

LAREN (N.-H.). Het bouwen van een villa aan den Eemnesserstraatweg te Laren. Door den heer S. Moulijn te Renkum.
Laagste inschrijver Van Hees, Bussum, f 8080.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een perc. aan den Schelmschen weg, voor rekening van den heer J. J. Siep te Arnhem. Door den bouwk. H. A. Klaassen.
Laagste inschrijver J. Rombouts. f 2498. Gegund.

SEROOSKERKE (SCHOUWEN.). Het bouwen van een gemeentehuis aldaar. Door het gem.-best.
Laagste inschrijver A. Heijboer, Serooskerke, f 1675. Gegund aan A. Verjaal. Het biljet van A. Heijboer was niet gezegeld, dus ongeldig.

STEENBERGEN. Het bouwen van twee heerenhuizen met aanhoorigheden te Steenbergen. Door de heeren D. Nelemans Czn. en D. Nelemans Jzn.
Laagste inschrijver M. van Hezel, Steenbergen, f 12888. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van drie woonhuizen voor den heer N. v. d. Pas. Door den arch. Joh. J. Haarselhorst.
Metselwerk. Laagste inschrijver C. Heerkens. f 2147*.
Timmerwerk. P. v. Domburg, f 1699*.
Massa. Joh. Appels, f 4056.
*Gegund.

ZANDVOORT. Het bouwen van eene dubbele villa aan den Hoogenweg aldaar, voor rekening van den heer Nauta Peters. Gegund aan J. H. Daudy te Haarlem.

21 JANUARI.

ASSEN. Het bouwen van een fabriek c.a. dienende voor centrale knederij aan de Parallelweg te Assen met de leverantie van al het daartoe benoodigde in 4 perc. Perc. 1. Timmer- en metselwerken, 2. glas- en verfwerken, 3. stucadoorwerken, 4. loodgietterswerken enz. Door den arch. M. de Vries Azn.
Perc. 1. Laagste inschrijver H. de Kleijn, f 10117.
Perc. 2. T. Manak, f 527.
Perc. 3. H. Veldkamp, f 542.
Perc. 4. G. H. Klapdoor, f 788.

EINDHOVEN. Het bouwen van 3 winkelhuizen in de Vrijstr. Door den heer Joh. v. d. Harten.
Laagste inschrijver J. Otten v. Dinther, Eindhoven, f 8050.

EINDHOVEN. Het bouwen van 5 woningen en een koffiehuis, aan een blok, voor rekening van den heer P. Donkers te Woensel. Door den bouwk. A. L. van Gestel.
Ringovensteen. Laagste inschr. H. v. d. Nieuwenhof, Woensel, f 5550.
Veldovensteen. H. v. d. Nieuwenhof, id., f 5350.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woning op een terrein aan den Kattenstraat. Door den heer J. Heutink.
Laagste inschrijvers Gebr. Bijker, f 2045. Volgens bestek 8 dagen beraad.

LOPPERSUM. Het bouwen van een woonhuis op open terrein. Door den architect H. Rozema.
Laagste inschrijver Jac. Smit, Loppersum, f 965. Gegund.

OUDE-PEKELA. Het amoveeren van een bestaande gevel, en het bouwen van eene nieuwe winkelpui met bijlev. van alle daartoe benoodigde middelen. Door den heer W. Grol.
Laagste inschr. K. Hensema, f 493. Gegund.

STADSKANAAL. Het bouwen van een burgerbehuizing op aan te wijzen plaats te Stadskanaal, gem. Wildervank, nabij den Pekelderweg, met bijlev. van het daartoe benoodigde. Ram. f 598.16. Door den heer Joh. de Vries.

Laagste inschr. Gebr. Hekman, Gasselternijveenstermond, f 714. Gunning ingehouden.

22 JANUARI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonen winkelhuis met slachthuis, wagenhuis, stallingen enz. op den hoek van den Zuiderhagen en Pijpenstraat. Door den architect G. Beltman A.Gzn.
Laagste inschrijver A. Reuter, f 12977.

GRAFHORST. *a.* Het bouwen op paalfundeering van een schoolgebouw en raadkamer, met inbegrip van de noodige terreinophooging, in het dorp Grafhorst (op ½ u. afstand van Kampen) *b.* Het lev. en stellen van de benoodigde schoolmeubelen. Door het gemeentebest.
a. Laagste inschrijvers P. en W. Bijker, Utrecht, f 16880.
b. A. Pollard, f 1340.

HOOGEVEEN. Het verbouwen van een woonhuis voor den weledelen heer dr. H. Smeman te Hoogeveen. Door den architect J. Carmiggelt.
Laagste inschrijver E. v. Dorsten, f 1380.

HOORN. Het bouwen van een fabriek voor bout- en ijzerbewerking aan de Turfhaven. Door den arch. J. Reijendam Czn.
Laagste inschrijver D. Kaat, f 12750.

23 JANUARI.

ARUM (FR.). Het afbreken en weder opbouwen van vijf woningen in de Kerkstraat te Arum. Ram. f 4895. Door de kerkvoogden der Herv. Gemeente.
Laagste inschrijver E. Statema, Bolsward, f 4497. Gegund.

BEDUM. Het bijna geheel afbreken van de bestaande en het weder opbouwen van een nieuwe boerderij staande te Terlaan, gem. Bedum, met bijl. van alle materialen. Door den heer R. Zijl.
Laagste inschrijver H. Leffers. f 8468. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woningen aan den Wooldriksweg, onder beheer van den heer H. Eshuis Gz. te Almeloo. Door den heer G. Rhee te Enschedé.
Laagste inschrijver Joh. Weener, f 2498. Gegund.

'S-GRAVENHAGE. Het maken van een machine- en ketelgebouw met zuigmachine en schoorsteenfundament voor het stoomgemaal aan de Lijnbaan; een dienstwoning, een kolenloods, een gedeelte gemetseld verzamelriool en bijkomende werken; een en ander op het gemeenteterrein aan de Lijnbaan, ten behoeve van de rioleering van 's-Hage. Door het gem.best.
Laagste inschrijver C. v. Staijvenberg, Loosduinen, f 57732.

HAARLEM. Het verbouwen en weder inrichten tot bakkerij van perc. no. 15 aan de Lange Margarethastraat. Door den archit. S. J. W. Mons.
Laagste inschrijvers J. Nonnekes en C. Rol f 7329.

LEEUWARDEN. Het afbreken eener oude boerenhuizing en het ter plaatse bouwen eener nieuwe stelphuizing ingericht voor 55 stuks hoornvee benevens een afzonderlijk gebouwtje voor de zuivelbereiding voor H. L. Baron v. Heemstra. Door den arch. A. Velding.
Laagste inschr. J. R. Dijkstra en A. Bosma, Kollum, f 10073. Gegund.

LEIDEN. Het uitbreiden van de school aan de Heerenstraat door het bijbouwen van 2 schoollokalen met annexe bijgebouwen op een terrein achter het bestaande schoolgebouw. Door het gem.best.
Laagste inschrijvers J. W. Vreeswijk en J. van Riet, f 6102.

BLOEMENDAAL. Het bouwen van een winkelh. op een terrein aan de korte Kleverlaan nabij „Het wachthuisje" aldaar. Door den bouwk. W. P. Nederkoorn.
Laagste inschrijver W. H. Neuteboom en Zn., f 6343. Nog niet gegund.

BOVENSMILDE (DR.). (HERBEST.). Het bouwen van een boerderij in de nabijheid van de Van Liersbrug te Bovensmilde, thans met bijlev. van alle benood. materialen (doch zonder de verf- en glaswerken). Door den heer J. Drenthen Hzn.
Laagste inschrijver de Vries Hzn., Assen, f 3927. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een heerenhuis, op een terrein gelegen aan den Parkweg. Door den architect R. van der Woerd Hzn.
Laagste inschrijver T. Boersma, f 13150. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 6 woningen, benevens een woon- met winkelhuis en een woonhuis voor café ingericht, aan den Kortendijk. Door den arch. H. E. Zeggelink.
Laagste inschrijver G. J. Bos, f 13889. Gegund.

24 JANUARI.

DOORNENBURG. Het bouwen van een woonhuis, met bijlevering van alle materialen. Door den bouwkundige J. H. Verheijen.
Langste inschrijver Th. van Sommeren, Bemmel, f 1912.

Ten zeerste aanbevolen voor **KELDERWERK:**

Inlandsch gemalen TRAS

Knight, Bevan en Sturge's PORTLAND CEMENT

Uitsluitend verkrijgbaar bij
Wed. P. G. F. PINO POST,
Paveljoensgracht 22, Den Haag.
Telephoon No. 1231.

Asphaltdakpapier.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 18den Februari 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 885.

Het maken van een aanbouw aan het hoofdgebouw en het verrichten van eenige diverse werken op het station GRONSVELD.

Begroting f 6200 —.

De besteding geschiedt volgens § 51 van het bestek.
Het bestek ligt van den 31sten Januari 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraal bureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten Februari 1902, ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 25sten Januari 1902.

GENDRINGEN. Het timmer-, metsel- en verfwerk van een te bouwen woonhuis voor den heer E. J. Zeevalkink te Gendringen met bijl. van eenige materialen. Door den arch. G. Rosier Gzn.
Metselwerk. Laagste inschrijver B. Dalhaus, f 278. Gegund.
Timmerwerk. J. H. Poelman, f 470. Gegund.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 17den Februari 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 917:

„Het uitvoeren van onderhoudswerken op de spoorwegen AMSTERDAM—ZUTPHEN, HILVERSUM—UTRECHT en den KONINKLIJKEN NEDERLANDSCHEN LOCAALSPOORWEG".

In 7 perceelen.

Raming f 24200.—.

Het bestek is tegen betaling van f 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 17den Februari 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 909.

Het maken van een ijzeren Aanlegsteiger (van aanwezige materialen) met Loods ten dienste van diepgaande zeeschepen met bijbehoorende Grondopruiming, Oevervoorziening en spoorwerken, een en ander langs en op het stationsemplacement te HOEK VAN HOLLAND.

Begroting f 172000. —.

Het bestek met 3 teekeningen is tegen betaling van f 2.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

Timmer- en metselwerk. J. H. Poelman, f 876,32.
Verfwerk. W. Freeriks, Silvolden, f 113. Nog niet gegund.
Massa. G. J. Ernst, Etten, f 962.

WOMMELS. Het bouwen van een kaaspakhuis met pekelloknal enz. bij de fabriek te Wommels. Door het best. der coöp. zuivelfabr.
Laagste inschrijver P. A. Wiersma, Schrans bij Leeuwarden, f 7650. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

ZEIST. Het bouwen van 2 burgerwoningen, aan den Hoogeweg. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijvers Gebr. Pijper, f 9985.

25 JANUARI.

BLOEMENDAAL. (ONDERH.). Het bouwen van een bovenhuis op een koetshuis aan den Bloemend. weg. Door den bouwk. W. P. Nederkoorn.
Laagste inschrijver P. J. v. Doorn, Amsterdam, f 2800. Nog niet gegund.

GARMERWOLDE. Het verbouwen van een boerderij aan het Slochterdiep. Raming f 773. Door den heer K. Bolhuis.
Laagste inschrijver H. Voorma, Thesinge, f 583. Gegund.

IRNSUM. Het bouwen van een woonhuis met schuur te Irnsum. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijver K. v. Balen, Irnsum, f 2145.

ZIJLDIJK. (GRON.). Het bouwen van een nieuw woonhuis met winkel. Raming f 1875. Door den heer J. Doornbos.
Laagste inschrijver Tammo Wierenga, Zijldijk, f 1625. Gegund.

27 JANUARI.

NIEUW-SCHEEMDA. Het bouwen van een heerenbehuizing aan de Stationsstraat te Eexta, gem. Scheemda. Door den heer J. van Cingel
Laagste inschrijver P. Gunster, Scheemda, f 8600. Gegund aan M. Tijms.

OPWIERDE (GR.). Het bouwen van eene woning voor de fabriek. Door het bestuur der Appingedammer-zuivelfabriek.
Laagste inschr. Raming van J. Heikens, Appingedam, f 2445. Gegund voor de raming.

TERNEUZEN. Het verbouwen van een vleeschhouwerij, staande aan den Noordstr., gemerkt C no. 69, te Terneuzen. Door den bouwk. L. de Bruijne.
Laagste inschrijver F. C. Herrebout, f 1688. Gegund.

VEENDAM. Het vergrooten der openb. lagere school aan den Middenweg te Veendam, met 2 lokalen c.a. Door het gem.-best.
a. is met en *b.* is zonder bepalingen omtrent minimum loon en maximum arbeidstijd.
a. Laagste inschrijver E. Olthof, f 6493.
b. M. Schreuder, Groningen, f 5944. Gunning aangehouden.

WINTERSWIJK. Een verbouwing van een woon- en winkelhuis aan den Wooldstr. Door den arch. J. J. Post.
Laagste inschr. J. H. Aalbers, Groenlo, f 2190. Gegund aan W. J. Streek. Spiegelglas. buiten 't bestek gelaten.

ZEVENHUIZEN (GR.). Het bouwen eener school met onderwijzerswoning, met al het daartoe benoodigde. Tevens afzonderlijk: het ameublement, hek- en riggelwerk. Door de Geref. schoolvereeniging.
Laagste inschrijver H. v. Houten, Leek, f 4996. Gegund.

28 JANUARI.

RHIJNSBURG. Het bouwen van een woonhuis met bollenschuur. Door den heer C. Tavenier.
Waalsteen. Laagste inschrijver A. J. Overmeester, Noordwijk, f 5211*.
Rijnsteen. C. Haasnoot, Katwijk, f 5361. *Gegund.

29 JANUARI.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen van de pere. Bierkade 1 en Wagenplein ongen. tot een hotel. Door den architect Lodewijk Simons.
Laagste inschr. L. J. M. Knaap, f 11100.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845". 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte- en Binas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.
ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.
Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagebalies in Stations enz.
Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**
Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**
Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

HOUBEN EN STEEGH.
Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en alle soorten van dakpannen.
te BELFELD en TEGELEN (Limburg.)
Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.
Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.
Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.
Speciaal Adres voor:
ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,
TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.
Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**
Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**
F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS **Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.**

Gebroeders KOCH. — AMSTERDAM.
FABRIEK VAN
Carton-Pièrre en Papierstüc.
Uitgebreide inrichting voor BETIMMERINGEN, PLAFONDS, enz.
COMPLETE ORNEMENTEERINGEN van vertrekken enz.
Ons fabrikaat, is solide, scherp van lijnen, vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd in kleuren geheel afgewerkt geplaatst worden.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Examen voor Aspirant-Opzichter
bij den dienst van weg en werken.

Zij die wenschen deel te nemen aan het examen, dat in de **eerste dagen der maand APRIL 1902** te **UTRECHT** zal worden afgenomen, moeten zich schriftelijk aanmelden **vóór 15 Maart e. k.** aan genoemde Maatschappij, Dienst van Weg en Werken 1e Afdeeling te Utrecht, onder overlegging van de in de „Voorwaarden" genoemde bescheiden en met opgaaf der afdeeling waarbij plaatsing verlangd wordt.
ALLEEN ZIJ worden tot dit examen toegelaten, die niet jonger dan 18- en niet ouder dan 24 jaar zijn, minstens het eindexamen eener Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus met goeden uitslag hebben afgelegd, met het praedicaat **„meer dan voldoende"** voor de Nederlandsche taal, voor de wis- en natuurkundige vakken en voor het teekenen, of in het bezit zijn van eenig diploma, nader in de „Voorwaarden" omschreven.
Deze „Voorwaarden" zijn aan bovengenoemd adres op franco aanvraag verkrijgbaar.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen
voor
Bouwkundige Werkzaamheden
met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*
Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

MEISENBACH RIFFARTH & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15–30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

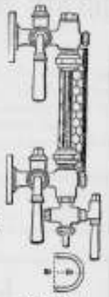
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uw KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten PECK & Co.

Amsterdam.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—

Reserven . . . 197,614.63

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.

Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

8 FEBRUARI 1902. — 22e JAARGANG. — No. 6.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1–5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Het Woningvraagstuk, (Opgaaf van literatuur.) — Door en in Normandië, door J. D. Looijen. — Prijsvragen. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Beantwoording van Prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Vergaderingen van Afdeelingen. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Voor het op 10 Februari a. s. en volgende dagen af te leggen examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, ingesteld door de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst volgens besluit der Algemeene Vergadering van 28 Mei 1891, hebben zich 31 candidaten aangemeld.

Op de prijsvragen in het jaar 1901 door de Mij. uitgeschreven, zijn de navolgende antwoorden ingekomen:

1e prijsvraag: Café-restaurant met hôtel.

1	motto:	In 't land van Rembrand . . .	5 teekeningen.
2	„	Moderne	5 „
3	„	Kat in cirkel.	9 „
4	„	1902	8 „
5	„	Driehoek (teekening).	9 „
6	„	J. v. B. in cirkel	4 „
7	„	de Wet.	3 „
8	„	Festina Lente	4 „

2e prijsvraag: Blok van vier arbeiderswoningen met bovenwoning.

1	motto:	De arbeider is zijn loon waard.	5 teekeningen.
2	„	Pet	5 „
3	„	Voor de snippermand	3 „
4	„	Holmes.	4 „
5	„	Volksoord.	5 „
6	„	Simplicitas	8 „
7	„	4 = 1	5 „
8	„	Silhouet	2 „
9	„	Arbeid adelt.	3 „

3e prijsvraag: Bodega en lunchroom.

1	motto:	Mr. Micawber	3 teekeningen.
2	„	Studie	3 „

HET WONINGVRAAGSTUK.

(Opgaaf van literatuur).

Allgemeines Baugesetz für das Königreich Sachsen vom, 1 Juli 1900. Handausgabe mit den zugehörigen Bestimmungen, ausführlichen Erläuterungen und Sachregister im amtlichen Auftrage veranstaltet von Dr. A. Rumpelt, Geh. Regierungsrathe und vortragendem Rathe im Kgl. Sachs. Ministerium des Innern. Leipzig, Roszberg & Berger, 1900, Preis 5 M.

Deze uitgave bevat de algemeene Bouwwet voor het Koninkrijk Saksen van 1 Juli 1900, met verklarende aanteekeningen ter aanvulling van tal van rijks- en landswettelijke bepalingen en andere voorschriften die op het bouwwezen onmiddellijk betrekking hebben.

De schrijver heeft, zooals hij zegt, trots de verzoeking waarin hij werd gebracht door zijne nauwe betrekking tot de samenstelling der wet, getracht zich zooveel mogelijk te onthouden van persoonlijke opmerkingen en het trekken van conclusiën waarvoor hij zich niet op ambtelijke bewijsgronden beroepen kon.

In de inleiding en den verklarenden tekst zijn de voorbereidende werkzaamheden alsook de Landdag-verhandelingen zoo volledig weergegeven als voor een goed begrip van de strekking der wet werd noodig geacht.

Ook worden, in verband met elkander, de geschiedenis van het ontstaan en de hoofdgezichtspunten van het nieuwe „bouwrecht" en de voor een goed begrip onmisbare grondbeginselen waarop het wetsontwerp rust, beknopt weergegeven.

Dengeen die zich met het vraagstuk der bouwverordeningen bezig houdt, kan het boekje, in linnenband gebonden in den handel gebracht, bij de studie van het onderwerp zeker te pas komen.

Die Wohnungsfrage und ihre Lösung auf baugenossenschaftlichem Wege von Landsgerichtsdirector Dr. Becker Vorsitzender des Aufsichtsrates des Dresdner Spar- und Bauvereins. Dresden. Verlag von v. Zahn & Jaensch, 1901. Preis 1 Mark.

De schrijver geeft een kort overzicht over het ontstaan en den omvang van den „Woningsnood", waarbij vele aan het woningvraagstuk gekoppelde gebeurtenissen worden besproken. Verder bevat het boekje een overzicht van de verschillende stelsels die ter oplossing van het vraagstuk zijn toegepast en de werkzaamheden der „bouwvereenigingen".

De (sociaal) -morecle beteekenis van dezen vorm voor georganiseerde „eigen hulp" wordt daarna in het licht gesteld. Ook het gebruik van het houden van commensalen wordt besproken, waartegen door den schrijver het optreden van de overheid zoowel als van de bouwvereenigingen zelve, wordt noodig geoordeeld.

De schrijver bepleit de groote beteekenis van het „voorgaan" in deze van Staat en Gemeente, en in 't algemeen van de werkgevers die zich daarmede zelfs indirecte voordeelen kunnen verzekeren.

De beweging der bouwgenootschappen zal bij de inachtname der voorgestelde maatregelen, zonder twijfel voor de oplossing van het sociale probleem „het woningvraagstuk" van groote beteekenis kunnen worden.

Rheinische Arbeiterswohnungen, von J. Stübben, geh. Baurath, Köln, mit 10 Tafeln. Bonn, Verlag von Emil Strauss, 1901. f 1.95.

Het boekje bevat gegevens omtrent dezen woonhuisbouw. De schrijver geeft een overzicht (kolommenstaat) van 34 bouwinstellingen in verschillende steden.

Het overzicht heeft betrekking op het aantal woningen in één pand, het aantal verdiepingen, woonruimte, privaten, kelderruimte, waschkeukens, bijgebouwde stallen, bouwwijze, oppervlak der grondstukken, waarde der grondstukken per M², bouwkosten en huurprijzen. Aan het overzicht zijn toegevoegd, een beknopte verklarende tekst en situatiën, plattegronden en gevels van verschillende woningtypen.

Die Wohnungsnot und Wohnungsreform in England mit besonderer Berücksichtigung der neuere Wohnungsgesetzgebung, von Dr. Felix Freiherrn v. Oppenheimer. Verlag von Duncker & Humblot, 1900. f 2.60.

De schrijver bespreekt in zeven hoofdstukken het karakter en de oorzaken van den woningsnood, de gezondheidswetgeving, de woningwet, plaatselijke hervormingen en hervormingsplannen, de bemoeiingen van vereenigingen en particulieren, de volkslogementen en tot slot de decentralisatie in verband met het buurtspoorverkeer.

Die Wohnungsfrage und die preussischen Ministerial-Erlasse vom 19 Marz 1901, von Paul. Lechler (Stuttgart). Berlin, Ernst Hofman & Co. 0.50 M.

Wohnungsfrage und Wohnungspolitik in ihren Beziehungen zur allgemeinen Sozialreform, von Dr. H. Bingner, Kgl. Pr. Regierungsrath. Berlin, K. Hoffman, rechtswissenschaftlicher Verl. 1901. 1 M.

Wohnungsnot und Städtische Bodenfrage, von Geh. Reg. Rat Prof. Dr. Adolf Wagner, mit einem Anhang: Die sociale Bedeutung des Erbbaurechts, von Prof. Dr. P. Oertmann, Geh. Rat Prof. Dr. R. Sohm, Rechtsanwalt A. Eschenbach. Berlin. Verlag von I. Harrwitz Nachf., Preis 0.50 M.

DOOR EN IN NORMANDIË.

't Was half negen 's morgens, toen de „exprès de la Normandié" uit Parijs werd losgelaten, en zich zuchtend voortbewoog tusschen de rissen „maisons de rapport", waar de ijverige huismoeders aan de ramen hingen uit te blazen, na het reeds voltooide werk, en hunne hoofden deden draaien, al naar mate zich de trein verwijderde.

Dan de barrière, en voort ging het; de dreven van „Meudon, Bellevue en Chaville" waren in een oogwerk voorbij. Dan kwam „Versaille" men zag bosschen, het kasteel en de vage massa der tuinen, dan verder over den hobbeligen aardrug schommelend, langs „St. Cyr", steeds verder zijne vaart versnellende.

Ik vroeg mij af, waarom toch die expres zoo gepresseerd was; waarom kon men haar niet een oogenblik stil houden als een mooi vergezicht den reiziger boeide en het de moeite waard was langer bekeken te worden. Waarom? Waarom? Waarom?

Jawel, waarom had ik die expres genomen, en niet den trein van 6 uur 50, die op het zelfde uur aankwam en bij elken boom stilhield? Wel, omdat ik zelf gepresseerd was en omdat tijd geld is, zooals velen zeggen voor wie geld het hoogste ideaal is, en voor wie de sneltreinen geschapen zijn.

Ik zag dus alles in eene versnelde vaart, die aan de soms te sterk klimmende heuvels een zachte lijn gaf, zich afteekenende tegen andere heuvels, die nog meer kalmte verraadden, en waarachter de lucht zich verloor in een tint van veel cobalt met veel water en wat noir d'ivoire.

Donkere boompartijen teekenden zich af langs bebouwde velden die in lange reepen groen tegen de heuvels opklommen; zeldzaam werd men den rooden grond gewaar, en nooit zag men water, weinig koeien en even weinig menschen in die landouwen van Seine et Oise.

Tegen de heuvels op klom de trein met minder snelheid, om ze met meer vaart af te dalen, vaak den reiziger verrukt doende zijn over een mooi kijkje, dat voorbij schoof, waar een kasteeltje of torentje zijne spits charmant boven den horizon uitstak, tot plotseling hij verdween tusschen twee hooge taluds die de omgeving aan ons oog ontrokken. Ik nam een boek en las:

„L'été, la mode, ou le soin de sa santé, qui est aussi „une mode, veut que l'on voyage. Quand on est un bour„geois cossu, bien obéissant, respectueux des usages mon„dains, il faut à une certaine époque de l'année, quitter ses „affaires, ses plaisirs, ses bonnes paresses, ses chères inti„mités, pour aller, sans trop savoir pourquoi, se plonger „dans le grand tout. Selon le discret langage des journaux „et des personnes distinguées qui les lisent, cela s'appelle „un déplacement, terme moins poétique que voyage et com„bien plus juste! Certes le coeur n'y est pas toujours à „se déplacer, on peut même dire qu'il n'y est presque jamais, „mais on doit ce sacrifice à ses amis, à ses ennemis, à ses „fournisseurs, à ses domestiques, vis à vis desquels il s'agit „de tenir un rang prestigieux, car le voyage suppose de „l'argent, et l'argent toutes les supériorités sociales".

Ik keek op en we vlogen weer over de vlakte, bezaaid met dorpen en gehuchten, die witte en roode vlekken tusschen het eeuwige groen gaven.

De eenigste reisgenoot was een mijnheer die de „Frou-frou" las, 't geen me weinig zeide. Van tijd tot tijd keek hij naar me en trachtte verschillende malen een conversatie te beginnen zonder te weten hoe.

Eindelijk vroeg hij me: Vous allez loin?

Nuchter keek ik hem aan en antwoordde: „A Flers seulement!"

„Ah Flers, c'est rien du tout", antwoordde hij; moi je vais à Granville! aux bains de mer, moi."

„Ah!!!"

En de conversatie hokte, want ik zag het kostelijk panorama der stad Dreux. De mijnheer bladerde nog wat in zijn Frou-frou, étaleerde zich daarna op de bank en sliep in.

Tegen een hoogen heuvel lag de stad gebouwd, een chaos van daken vormde het avant-plan; dan stak een versleten donjon een afgeknabbeld stuk muur boven die daken uit; wat hooger tegen den heuvel verhief zich de kerk als een grauwe massa, met haar toren, die uit de verte een staalkaart leek van veel bouwstijlen, en eindelijk was de top bedekt met een modern gebouw dat ik voor een Casino versleet en dat zoo plat, zoo plat was, of een reus er op was gaan zitten; langs de spoorlijn kwamen de eerste

Kerk te Flers.

teekenen te voorschijn, dat we Normandië naderden, uitgedrukt door den houtbouw. De trein stopte even om onmiddellijk weder met nieuwen moed zijne snelheid te hernemen. 't Schouwspel veranderde langzaam, en bouwlanden werden schaars; tegen de heuvels lagen meer bosschen, nabij zag men meer roode naakte aarde en van tijd tot tijd een huisje van Meulière-steen of hout opgetrokken. Dit zonnige uitzicht maakte mij vroolijk, ik stak een cigaret op en neuriede het lied der blanchiseuses.

We stoomden langs Verneuil, waar van uit het groen de flamboyant toren der 15e eeuw te voorschijn kwam; zijn oud bruin-gele kleur stak warm af tegen de lucht en een getintel van licht en schaduw deed vermoeden, dat zijn muur met een kostbaar kantwerk omhuld was; langs de stad stroomde een riviertje waarin de bekende Normandische waschhuisjes met hunne open galerijen en trappen geestig zich weerspiegelden.

We schoven dus Normandië in, weilanden grensden aan boomgaarden, lange witte wegen verdwenen heel ver en dun in donkere schaduwen van boomen; langs die wegen zag men van tijd tot tijd een houten huisje en soms een houten kruis op granieten voetstuk. Fabrieksschoorsteenen als populieren, en populieren als schoorsteenen verschenen en verdwenen voor het raampje, en na ijselijke slingeringen stopte de trein tegen half één voor het station van Argentan. Op dit uur komen er daar vier expressen aan.

De stationchef moet wel een eigenaardig idée hebben van de menschheid. Nauwelijks staat de wagen stil of de menschenmassa verdringt zich aan het buffet, valt op een reuzenberg broodjes met ham aan en verorbert eene hoeveelheid koffie waar een mensch best in zou kunnen verdrinken.

Loopende menschen eten, staande menschen eten, zittende menschen eten en drinken; waarlijk, die goede chef moet wel denken, dat ieder die langs Argentan komt, uitgehongerd is.

Na twintig minuten rust was het instappen. De mijnheer van de Frou-frou had reisgezelschap gekregen in een Normandischen paardenkoopman, van wien de architectuur zijner wandelpijlers leelijk beschadigd scheen door eenen paardentrap, zoodat hij zich moeielijk voortbewoog met behulp van twee schoorbalken. 't Land werd eentoonig, hoog struikgewas belette iets te zien, toen las ik weer:

„— Mais je m'attache particulièrement à M. Georges „Leygues, l'éternel ministre des Beaux-Arts, car il ne m'inspire „que de la gaité. J'aime infiniment M. Georges Leygues et „sa belle franchise méridionale, et cette sécurité dans les „relations, si rare chez les politiciens et qu'il a à un haut „degré. On peut aimer M. Leygues les yeux fermés; c'est „même la meilleure façon de l'aimer et de n'y avoir point „de désillusions.

„Quand je dine avec lui, chez des amis et que je con„temple son crâne d'ivoire patiné et sa moustache nationa„liste je me sens fier, vraiment d'être contribuable. Et je „songe: Dire que cet homme-là est celui sous qui la comédie „Française a brûlé, sous qui certainement, brûlera le Louvre! „Et il n'a pas d'orgueil et il est comme tout le monde!.....

„Et donnant un jour à mes muettes pensées un corps verbal, „j'exprimerai tout haut:

„— Car, enfin Monsieur le Ministre le Louvre brûlera „n'est-ce pas? C'était quelques semaines après la catastro „du Théatre-Français.

„M. Leygues répondit, modeste:

„— En ce qui concerne la Comédie, c'était prévu et je „n'y ai, croyez-le-bien, aucun mérite. Mais les catastrophes „de ce genre, de même que notre littérature classique, ont „des traditions, qui ne sauraient se rompre brusquement, „Elle ne se suivent pas, mon cher monsieur, avec cette „rapidité, Diable! Elle obéissent à des lois, ou si vous aimez „mieux à des rythmes, dont nous ne connaissons pas bien „la nature mais qui n'en existent pas moins, et dont les „manifestations sont calculées, presque mathématiquement „à quelques mois près.

„Ah monsieur le ministre m'écrirai-je, ce ne sera pas „une petite affaire vous savez, que l'incendie du Louvre.

„A quoi monsieur Leygues répliqua solennellement:

„Il n'y a jamais de petites affaires..., il n'y a que de „grands ministres."

De trein hield stil te Flers de l'Orne en ik stapte uit.

Wat ik hier eigenlijk ging doen, ach, dat komt er minder op aan, echter had ik gelegenheid eens rond te kijken.

Weldra bemerkte ik, dat Flers een klein stadje in opkomst was, dat er verschillende gegoede ingezetenen woonden, te rekenen naar de huizen die ik voorbij stapte.

Eenige hoogst karakteristieke oude houtbouwtjes stonden van tijd tot tijd tusschen moderner hoogere woningen. De huizen van den laatsten tijd waren óf geheel van graniet, óf van graniet en Meulière opgetrokken; geen wonder, daar dit land de hardste granietsoort van Frankrijk bezit, die te Parijs als trottoirbanden gebruikt wordt. Het bestaan der houten huisjes in deze streek werd me dus zeer duidelijk.

Vroeger toen de transporten zeer moeilijk en kostbaar waren, was het eene luxe een steenen huis te bezitten. Men construeerde dus in hout en vulde dit aan met kalk en granietschilfers. Later, met het leggen der spoorbanen, werd het graniet goedkooper en gemakkelijker verkrijgbaar; ook werden er in de onmiddellijke nabijheid der stad groeven geopend, zoodat nu alles in dit materiaal wordt opgetrokken.

De prijzen ter plaatse en bewerkt, wisselen tusschen vijftig en tachtig francs per kub. Meter.

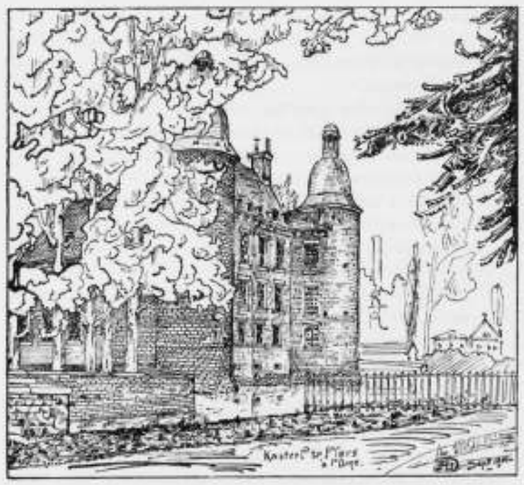
De hoofdindustrie hier was het weven; bijna achter ieder raam zag men oude vrouwtjes die zich met deze industrie bezig hielden. Ook scheen de vruchtenteelt vele inwoners werk te geven.

't Was Zondagmorgen en ik daalde in de ontbijtkamer van het hôtel af; 't was al niet vroeg meer en de meeste logés hadden hun eerste maal genuttigd.

Ik nam een plaats in waarvoor gedekt was en vond op het couvert dit eigenaardige kaartje:

„Monsieur Dickson de Paris, lui même; prestidigitateur."

Onachtzaam gooide ik deze reclame weg, en weldra merkte ik, dat twee kleine oogen op mij gevestigd waren, die

Kasteel te Flers.

tusschen de dikke wangen van mijn' nog dikkeren overbuurman te voorschijn kwamen.

Spoedig begon dat heer een gesprek en stelde zich voor als mijnheer Dickson — lui même.

„Waarachtig, zeide hij, daar doe je zoo'n stedeke de eer „aan met het zelf een bezoek te brengen, en juist gaat het „muziekcorps de stad uit en de geheele bevolking gaat de „harmonie achterna, zoo mooi vinden zij hun muziek. „Hebt U ze wel eens gehoord? Nu, 't is gewoon afschuwlijk; „had ik het geweten, dan had ik even goed mijn knecht „kunnen sturen, die ezels."

De man daasde nog wat door, terwijl ik het programma van mijn dejeuner af at, en weldra naar buiten ging en in de richting der kerk liep.

Er schenen nog genoeg bewoners over te blijven om ter kerke te gaan, want zelfs het voorpleintje van het oogenschijnlijk oude gebouwtje was gevuld met een geloovige menschenmassa die eerbiedig, den hoed in de hand, gebeden stonden te prevelen.

Onopgemerkt wandelde ik tusschen dezen dienst in de open lucht voort, tot ik een heer aansprak die mij al heel spoedig vertelde, dat de kerk te klein was, dat er een prijsvraag was uitgeschreven voor een nieuw gebouw, dat het gebouw dateerde van 1748, maar daar het zeer slecht geconstrueerd was en nu op het invallen stond, dat later de galerijen er waren ingebracht die ook gevaar voor instorten opleverden, dat de werkliedenstand in hoofdzaak naar de kerk ging en de boeren, dat de nieuwe kerk op de plaats zou komen van het stadhuis en dat het stadhuis overgebracht zou worden naar het kasteel dat uit de 14e eeuw dagteekende.

Ik ging eerst de kerk in, van binnen niets interressants opleverende dan galerijen die met balken ondersteund, pijlers die versterkt waren en een houten plafond dat op het invallen stond.

Het buitenaanzicht, de eenvoudige granietbouw, trok mij meer aan, zoodat ik er den lezer hier een schetsje van aanbied. Profillen zijn geheel verdwenen en worden terug gebracht tot vlakke uitspringende banden. Waterdorpels vindt men er niet meer, ook gootlijsten zijn afgeschaft of tot het minimum terug gebracht.

Van daar ging ik naar het kasteel, waarvan de terreinen aan de stad grensden.

Een keurig park omgeeft dit gebouw dat voor een gedeelte uit vijvers en grachten te voorschijn komt. Eveneens geheel uit de rood bruine Meulière en graniet opgetrokken, zijn de muren gedeeltelijk met klimop bedekt en komen de twee torentjes van den noordgevel statig van uit het groen te voorschijn.

Enorme bijgebouwen, zooals tuinmanswoning, stallen enz., sluiten het voorplein af dat naar de terrassen en trappen voor den gevel leidt.

Luxe is er niet waar te nemen, wel deftige, eerwaardige eenvoud, die gewoonlijk meer zegt.

Van binnen bestond het uit een menigte kleine vertrekken hoog van verdieping, niets buitengewoons overigens. Zoo spoedig als men met den bouw der nieuwe kerk begint, zullen de beambten hier worden geïnstalleerd, en zeker zullen ze dan niet te beklagen zijn.

Dit plan van het gemeentebestuur brengt eene geheele verandering te weeg te Flers, eene verandering die zeker eene enorme verbetering zal zijn; we willen het beste hopen ook voor de keuze van het nieuwe kerkgebouw, waarvan de uitspraak der jury den 20 Sept. heeft plaats gehad.

Parijs, September 1901. J. D. Looijen.

PRIJSVRAGEN.

Eenigen tijd geleden kwam in de provinciale bladen in het Noorden van ons land een aankondiging voor van B. en W. der gemeente Ten Boer, dat zij een prijsvraag hadden uitgeschreven voor de stichting van een Gast- of Armenhuis, en dat inlichtingen ter Secretarie verkrijgbaar waren.

Een bekend architect uit Groningen vroeg uit nieuwsgierigheid deze inlichtingen op, en ontving de volgende gegevens.

Het Bestuur van de gemeente Ten Boer schrijft eene prijsvraag uit voor de stichting van een gast- of armhuis, te bouwen op open terrein. De kosten mogen de som van zeven duizend gulden niet te boven gaan. Voorwaarden zijn:

1. Men verlangt eene volledige teekening op $^1/_{100}$ der ware grootte; benevens eene gedetailleerde memorie van toelichting met gespecificeerde begrooting.
2. a. Het gebouw, hoog een verdieping, moet worden ingericht voor 30 à 40 personen en bevatten *a*, voor den huismeester en de huismeesteres: I. Eene woonkamer en bijvertrek, voorzien van houten vloeren benevens bergplaats en privaat.
   b. voor de verpleegden: I. Eene groote eetzaal. II. Acht à tien zit- en slaapvertrekken ieder voor twee personen. III. Twee slaapzalen waarin, evenals in de onder II bedoelde vertrekken, moeten worden geplaatst, open ledikanten en voor iederen verpleegde eene kast tot berging van kleeren enz. IV. Twee ziekenkamers. V. Eene ruime bergplaats waarin ook gelegenheid bestaat voor het verrichten van verschillende werkzaamheden door de verpleegden. VI. Een keuken met steenen vloer. VII. Een kelder. VIII. Een regenbak, groot 7000 liter, en put. IX. Een arrestantenhok. X. Stalling voor eene koe en varkens. XI. Twee privaten. De onder I, II, III en IV genoemde vertrekken, alle voorzien van houten vloeren.
3. De fundamenten moeten worden aangelegd op vasten bodem, minstens 0,90 M. beneden het peil.
4. Alle buitenmuren moeten minstens eene dikte verkrijgen zwaar een steen en de kap moet bedekt worden met asphaltpapier en pannen.
5. Het gebouw moet worden ingericht voor centrale verwarming.
6. De vervaardiger van het best gekeurde ontwerp zal ontvangen eene premie van f 25, nadat uit de verklaring van een door het Gemeentebestuur aan te wijzen onpartijdige gebleken is, dat het werk volgens dat ontwerp en daarbij behoorende begrooting kan worden uitgevoerd en opgeleverd. Dit ontwerp met bijlagen blijft het eigendom van de gemeente.
7. Alle stukken ter beantwoording van deze prijsvraag worden vrachtvrij ingewacht bij den Burgemeester vóór 31 Januari 1902 des middags te 12 uur.
8. Ter bekoming van verdere inlichtingen omtrent algemeene bepalingen vervoege men zich, onder op te geven correspondentie-adres, tot het gemeentebestuur.

Ziedaar een programma waarvan de armzaligheid hier niet nader behoeft te worden aangetoond.

De genoemde architect heeft zich de moeite getroost, na ontvangst van deze inlichtingen, B. en W. van Ten Boer te adviseeren een anderen weg in te slaan, wilde men zich van ernstige medewerking verzekeren, maar ontving daarop geen antwoord.

Treurig is het, dat in den tegenwoordigen tijd nog exploitaties van bouwkundigen, als waarvan hier een staaltje wordt aangehaald, kunnen voorkomen. Bedroevend is het tevens, dat er nog bouwkundigen gevonden worden die aan dergelijke prijsvragen medewerken; er zijn namelijk zeven antwoorden ingekomen.

Teneinde aan de jonge beeldhouwers en medailleurs gelegenheid te geven zich in de medailleerkunst te onderscheiden, schrijft de *Hollandsch-Belgische Vereeniging van de vrienden van de medaille als kunstwerk* een prijsvraag uit onder kunstenaars, op den 1sten Januari 1903, minder dan 30 jaar oud, voortgekomen uit de kunstacademiën of hoogere scholen van teeken- en beeldhouwkunst of toebehoorende aan vrije ateliers van België of Nederland, voor het ontwerp van een medaille of plaquette, naar keuze, met een voor- en keerzijde, die geslagen zal worden ter grootte, van 75 mM., en waarvan het onderwerp moet zijn *De verheerlijking van den Wereldvrede.*

De prijs toegekend, aan den bekroonde in dien wedstrijd, zal, wanneer de jury iemand daarvoor aanwijst, ter waarde van *achthonderd franken* zijn.

De jury bestaat uit de heeren Alph. de Witte, H. J. de Dompiere de Chaufepié, Algem. Secret. der Vereeniging, prof. dr. J. Six vicomte B. de Jonghe, A. W. M. Odé, Godefroide de Vreeze en Charles Dupriez, deels kunstenaars en deels belangstellenden in den bloei der moderne penningkunde.

De inzendingen moeten uiterlijk op 31 Maart 1903 zijn ingekomen.

De oproepingen tot dezen wedstrijd worden op aanvrage verzonden door den bovengenoemden Algem. Secr. der Vereeniging, 76 Javastraat, Den Haag.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Groningen. 24 Januari 1902 Aanwezig slechts 5 leden.

De Decembervergadering was reeds verschoven wegens het te klein aantal aanwezigen, het scheen evenzoo te moeten gaan.

Op voorstel van den Voorzitter werd besloten, de vergadering te houden, en na een inleidend woord geopend.

De notulen der Novembervergadering werden gelezen en goedgekeurd. Het ingekomen bericht over het bedanken van den heer J. van Dam werd voor kennisgeving aangenomen. De veranderlijke bijdrage bleef gelijk vroeger.

Het jaarverslag, door den 1sten Secretaris uitgebracht, werd goedgekeurd; eveneens het verslag van den bibliothecaris.

Het verslag van den Penningmeester kon niet worden uitgebracht, daar deze niet aanwezig was. Het Bestuur had de begrooting enz. nagezien en na eenige wijzigingen goedgekeurd.

De Bestuursverkiezing kon niet plaats hebben; het Bestuur bleef daarom vooreerst ongewijzigd.

De behandeling der begrooting werd eveneens uitgesteld.

De kunstbeschouwing, bijdrage van den heer P. M. A. Haurman, werd hierop bezichtigd en daarna de vergadering door den Voorzitter gesloten.

De 1ste Secretaris,
J. K. B

BERICHTEN.

Naar wij vernomen hebben, zal het rapport der Commissie over de in het vorige jaar te 's-Gravenhage gehouden tentoonstelling van ambachtsonderwijs binnen kort in het licht verschijnen.

's-Gravenhage. De heer W. F. Leemans, Inspecteur van den Waterstaat, heeft eene oproeping gedaan aan allen, die aan de Polytechnische School studeeren of gestudeerd hebben, om door eene bijdrage een graf te koopen op de begraafplaats te Warmond, teneinde daarin te doen overbrengen de laatste overblijfselen van den eersten directeur der Pol. School, den Staatsraad in buitengewone dienst A. Lijpkens. Voor het ongeschonden blijven van het tegenwoordige graf, bestaat namelijk geen zekerheid.

Antonie Lijpkens, geboren 15 Februari 1782, was van 1842 tot 1846 directeur der Koninklijke Academie te Delft en stierf den 15en December 1847 te Warmond.

Het graf zal, bij voldoenden steun, het eigendom worden van het Lijpkens-fonds.

's-Gravenhage. Bij Kon. besluit zijn benoemd tot gedelegeerden der Nederlandsche regeering voor het in 1902 te Dusseldorp te houden *9e Internationale Scheepvaartcongres*, de heeren: J. F. W. Conrad, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en van de Internationale Permanente commissie van de Scheepvaartcongressen; R. O. van Manen, Inspecteur van den Waterstaat; J. W. Wekker, Hoofdingenieur van den Waterstaat, en C. A. Jolles, Ingenieur van den Waterstaat.

's-Gravenhage. De Haagsche bladen deelen een bericht uit Weimar mede, dat de Groothertogelijke familie aldaar besloten heeft om het haar in eigendom toebehoorende landgoed Zorgvliet in geen geval voor minder dan 4½ millioen gulden te verkoopen.

Dordrecht. Het programma is verschenen van een Wedstrijd voor Werklieden met daaraan verbonden Vak-tentoonstelling, te houden in 1902, uitgaande van de Vereeniging tot bev. v. Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland, Afd. Dordrecht. Er zullen zijn: een gebonden wedstrijd voor handwerkslieden in een aantal vakken, en een vrije wedstrijd voor handwerkslieden van alle vakken van Nijverheid en Kunst-nijverheid. Voor de commissiën van beoordeeling zijn zilveren en bronzen medailles met geldprijzen, en diploma's, met of zonder deze, ter beschikking gesteld.

Inzenders kunnen zijn: handwerkslieden wonende te Dordrecht Dubbeldam, Papendrecht en Zwijndrecht.

Amsterdam. In het Stedelijk Museum is eene tentoonstelling van gebruiks- en versieringskunst geopend van gewezen medewerkers van „het Binnenhuis." Deze tentoonstelling die 1 Februari j.l. geopend werd, is tot 1 Mei a.s. kosteloos te bezichtigen, dagelijks behalve des Dinsdags.

Alkmaar. Het sociëteitsgebouw „de Unie" is door eene combinatie aangekocht, om het te verbouwen tot schouwburg- en concertzaal.

Amsterdam. In „'t Modelhuis" van den heer N. le Grand, Keizersgracht 732, is een groote voorraad Smyrna-Deventer tapijten te bezichtigen, uit de Kon. Deventer Tapijtfabriek, bijna allen naar ontwerpen van den heer Colenbrander, en uitmuntende door fraaie teekening en kleurschakeering.

Rome. De Nieuwe Courant ontving van haren correspondent alhier het volgende bericht: de Paus heeft 25.000 lire gegeven teneinde den gevel van de Badia van Montecassino; het beroemde Benedictijner Klooster, te laten restaureeren.

PERSONALIA.

Bij kon. besluit is aan den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen W. C. Metzelaar, verleend de titel van hoofd-ingenieur voor de gevangenissen en rechtgebouwen;

zijn benoemd tot adjunct-ingenieur voor de gevangenissen en rechtsgebouwen: S. Wijn, thans vaste bouwkundige tot bijstand van den ingenieur-architect voor de gevangenissen en rechtsgebouwen; en W. H. Kam Jz., thans tijdelijk opzichter over rechtsgebouwen, gevangenissen en rijksopvoedingsgestichten.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Afdeeling 's Gravenhage van de Maatsch tot Bev. d. Bouwkunst. Voor alle deskundigen in Nederland gevestigd. Handleiding voor het verven ten dienste van aankomende opzichters en bouwkundigen. Prijs f 200. Vóór 31 Maart 1902, bij den 1sten Secretaris der Afdeeling, Pieter Bothstraat no. 23, 's Gravenhage. Progr.: Bouwk. Weekblad no. 3 van 19 Januari 1901.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Voor alle Nederlanders.

I. Ontwerp voor een Café-restaurant met Hotel aan eene hoofdstraat van eene groote stad in Nederland. Prijs zilveren medaille en f 100.

II. Ontwerp voor een blok van vier arbeiderswoningen, elk voorzien van één bovenwoning. Prijs zilv. med. en f 50.

III. Ontwerp voor een Bodega en Lunchroom. Prijs, Bronzen medaille en f 25.

Vóór 1 Februari 1902, aan het bureau van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Haagsche Vereeniging van Kunstvrienden „Endymion". Voor leden en voor hen die van een lid of het Bestuur een inzendingsbiljet hebben ontvangen. Een waaier, een boekomslag, een tafelkleed en een photographie. 1e prijs, plaquette in zilver of f 40; 2e prijs bronzen plaquette. Vóór April 1902. 2e Secretaresse der Vereeniging, Mej. E. Cremers, Bezuidenhout, 's-Gravenhage. Progr.: Bouwk. Weekblad no. 51, van 21 Dec. 1901.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Eereprijsvraag. Internationaal. Ontwerp van een Koninklijk Paleis te Amsterdam; eerste prijs: verguld zilveren medaille en f 500; 2e pr.: zilveren medaille en f 250; 3e pr.: bronzen medaille en f 100. Vóór 30 Juli 1902, bij den Secretaris der Mij., Marnixstraat 402 Amsterdam.

Progr.: Bouwk. Weekblad no. 2 van 11 Januari 1902.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk. Opz.-Teekenaar,	ouderdom	18	jaar,	salaris f	40.—
"	" "	"	22	"	"	65.—
"	" "	"	38	"	"	80.—
"	" "	"	37	"	"	80.—
"	" "	"	46	"	"	100.—
"	" "	"	28	"	"	80.—
"	" "	"	25	"	"	100.—
"	" "	"	23	"	"	60.—
"	" "	"	21	"	"	70.—
"	Bouwkundig Opzichter	"	26	"	"	85.—
"	Bouwkundig Teekenaar,	"	19	"	"	30.—
"	" "	"	21	"	"	35.—
"	" "	"	30	"	"	50.—
"	" "	"	23	"	"	75.—

VERGADERINGEN VAN AFDEELINGEN.

Afd. Utrecht. Dinsdag 11 Febr. 1902, des avonds te 7½ uur in het Gebouw voor K. en W. Behandeling der door het Hoofdbestuur gestelde vraag betreffende „Aanneming van bouwwerken".

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

ZONDAG 9 FEBRUARI.

WOUDSEND. Het bouwen eener stoomzuivelfabriek met directeurs- en 6 werkmanswoningen.

De coöp. vereeniging de Samenwerking. Bestek met teek. verkrijgb. à f 3 bij S. H. Zwarts te Heerenveen, die inl. geeft. De inschrijv. worden ingew. bij den voorzitter, B. Okma te Woudsend.

MAANDAG 10 FEBRUARI.

GORREDIJK. Het maken van een winkelpui en aanverwante werken aan het magazijn aan de Molenwal aldaar.

De heeren Gebr. v. d. Brug. Bilj. voor 10 Febr. in te zenden. Bestek en teek. ter inz. in hotel „De Koornbeurs". Inlicht. geeft de archit. A. Kooistra.

HOOGEVEEN. Het bouwen van eene bakkerij, woon- en winkelhuis, naast de school op de Middenraai, gem. Westerbork, voor rekening van C. Engberts te Zuidwolde, onder opzicht van den heer H. Zandman.

De aanbesteder, v.m. 11 u., bij de Wed. A. ter Stege alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

KAMPEN Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan den Vloeddijk.

De heer A. M. Gluijsteen, n.m. 3 u., in hotel „De Moriaan". Bestek en teek. tegen f 0,75 per stel te verkr. is tevens inlicht. te bek. bij den arch. G. B. Broekema.

ROODESCHOOL (GR.). Het afbreken eener behuizing en het ter plaatse bouwen van een rentenierswoning, met bijlev. van alle materialen.

De heer E. Woldendorp, n.m. 5 u., bij D. de Weert bij wien bestek en teek. ad 50 ct. verkr.

STADSKANAAL. A. Het amoveeren van het bestaande en het bouwen van 2 burgerbehuizingen te Stadskanaal, met al het daartoe benoodigde. B. Verf-, glas- en behangwerk.

Mej. de wed. K. Bouman, n.m. 6 uur, in hotel „De Maan". Bestek en teek. in bovengen. hotel ter inz. Inl. te bekomen bij A. Pranger, bouwk. Aanw. 10 Febr., n.m. 2 u.

STEENBERGEN. Het bouwen van een heerenhuis met aanhoorigheden.

De heer G. Koenraadt Jzn., v.m. 10 u., in café „Franken". Bestek en teek. ter inz. in bovengen. café Inlicht. geeft de bouwk. J. Flooren te Steenbergen. Aanw. gedaan.

DINSDAG 11 FEBRUARI.

ALMELO. 1e. Het afbreken en weder opbouwen van het boerenhuis op het erve Groen. 2e. Het verbouwen van het boerenhuis op het erve Slinge. 3e. Het maken eener nieuwe bekapping met houten torentje op het huis „De Borgh."

De heeren R. en W. v. Wulfften Palthe, 's midd. 12 u., in hôtel „De Ster". Bestekk. en teek. liggen ter inzage in gen. hotel alsmede in 't hotel van Blanken te Denekamp. Aanw. op de terreinen 10 Febr., 's midd. 12 u., beginnende op het huis „de Borgh" nabij de Dinkelbrug. Inl. geeft C. B. Quist te Denekamp.

BREDA. Bestek no. 3. Het verbouwen van de voormalige hoogere burgerschool te Breda tot uithr. van de koninklijke milit. academie, onder het beh. der genie te Breda. (Ram. f 12200.

De genie, v.m. 11 u., in het koffiehuis „de beurs van Breda". Groote Markt. Bestek ter lez. in voorn. koffiehuis. Het bestek is verkrijgb. tegen f 0,80 en de procesverbaal elk tegen f 0,10, bij den besteder. Aanw. ged.

HOLTHEES (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis met stalling.

De heer Crouwers, n.m. 3 u. bij J. Dijks, alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

OOSTERBIERUM (FR.). Het verbouwen van de school voor bijzonder L. O.

De archit. A. Lettinga Azn. te Sexbierum, bij wien à f 0,75 bestek en teek. verkr. Aanw. gedaan.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van 4 woonhuizen.

De heer H. J. Blijsens, n.m. 5 u. Bestek en teek. ter inz. ten koffieh. van P. Jongeneelen, alw. aanw. en aanbest. plaats heeft. Inl. ten kantore van den arch. A. J. de Bruyn. Aanw. gedaan.

ST.-ANNA-PAROCHIE. Het bouwen van eene stelphuizinge, voor p. m. 60 koeien, te Oppenhuizen, op de plaats laatst in gebruik geweest bij wijlen de Wed. Taconis.

De aanbesteder. Bestek en teek. bij den arch. J. Winters Jzn. verkrijgb. tegen f 1 per ex. De briefjes worden ingewacht bij den WelEdelAchtbaren heer D. Hesselink. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 12 FEBRUARI.

HAASTRECHT. Het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw woonhuis, wijk A, no. 19, aan den Haastrechtschen Dijk, nabij Oudewater.

Het best. der algem. armen van Roosendaal, n.m. 3 u., in 't café van A. M. Blankes. Aanw. gedaan.

'S-HEERENBERG. Het afbreken van een bestaande en het weder opbouwen van een nieuw woonhuis, aldaar.

De arch. J. H. Venhoven, 's av. 8 u., in café J. Booms, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 12 Febr., n.m. 3 u.

OVERVEEN bij HAARLEM. Het bouwen van een wagenhuis met bijkomende werken, aan den Bloemendaalschen weg te Overveen.

De archit. C. L. M. Robbers te Haarlem, v.m. 11 u., in het café van J. C. v. Schooten te Overveen. Bestek en teek. à f 0,75 te verkr. bij bovengen. arch. Aanw. gedaan.

POFFERT bij OOSTWOLD (GR.). Het bouwen van een woonhuis met schuurtje.

De heeren Gebr. Hingst, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. bij Van Til. Aanw. 12 Febr., v.m. 11 u.

DONDERDAG 13 FEBRUARI.

HENGELOO (OV.). Het amoveeren van een winkelhuis aan de Molenstraat ald. en het daar ter plaatse bouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij voor J. Vennink.

De architecten de Herder en Hellendoorn, 's av. 7 u., in café D. H. ten Bruggen Cate, alw. bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1.50 alsmede inl. bij gen. archit. verkrijgb.

VRIJDAG 14 FEBRUARI.

LEEUWARDEN. Het afbreken van een oud en bouwen van een nieuwe boerenhuizinge voor 52 stuks hoornvee, het bouwen van een bijschuurtje, ingericht tot wagenhuis enz.

De voogden van het Old-Burgerwoonhuis, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ad f 1,75 verkrijgbaar bij archit. J. L. de Vries. Aanw. 11 Febr., n.m. 1 u.

LEPELSTRAAT (N.-Br.). Het bouwen van een pastorie en de lever. der noodige mater.

Het R.-K. paroch. kerkbest., v.m. 11½ u. Teek. van het bestek ter inz in het koffiehuis van J. Hoeij aldaar. Bestekken verkr. à f 1 bij den boekh. Ed. van Wees te Breda. Inl. zijn te bekomen bij den arch. P. v. Genk te Leur bij Breda. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Het sloopen van 13 perc. en het daarna bouwen van 3 winkel- en 7 woonhuizen, met bovenwoningen aan den Springweg, aldaar.

De regenten der vereen. Gods- en Gasthuizen, v.m. 11½ u., in het Bartholomei gasthuis, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 2,50 verkr. bij arch. M. E. Kuiler. Aanw. 10 Febr., v.m. 11 u.

VENLOO. Het bouwen van een magazijn, remise en paardenstal, met bijlev. van alle materialen op een langs de Havenstr. ald. gelegen open terrein.

De heer J. van Wijlick. Bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ten kantore van den arch. Henri Scelen, alwaar inl. verstrekt worden. Aanw. 14 Febr., v.m. 10 u.

ZATERDAG 15 FEBRUARI.

GROOTEGAST. Het bouwen eener groote burgerbehuizing met schuurtje op een nieuw terrein aldaar.

De heer Sj. Schaafsma. Bestek ad 75 ct. verkr. in logement Everts, alw. teek. ter inzage. Aanw. 12 Febr. n.m. 2½ uur.

HAARLEM. Het bouwen van een huishoud- en Industrieschool aan den Schneevoogtstraat, alhier.

De archit. Roog en van Hamersveld, in het geb. „Weten en Werken".

TINAARLOO GEM. VRIES. *a.* Het bouwen van een woonhuis met schuur, met bijlev. van materialen enz.; *b.* het werkloon aan hetzelfde.

De Erven Nijenhuis. Bestek en teek. ad f 0,50 verkrijgb. Aanw. doet dagelijks J. R. Nijenhuis.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Korkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zeedijkhoek 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserves uit. 1900	**„ 1.877.900.00**
Betaalde Brandschaden tot uit. 1900	**„ 21.625.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

22 JANUARI.

MIDDELBURG. Het maken van een bovenwoning op een perceel in de St.-Janstraat. Door den heer P. v. Langeraad.

Gegund aan J. L. de Troye aldaar voor f 1143.94.

ADVERTENTIËN.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Maart 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 3.

Het maken van grondwerken, kunstwerken, verhardingen, afsluitingen, gebouwen, het leggen van den bovenbouw, het maken van ballastbedding en bijkomende werken, een en ander voor de omlegging van de spoorwegen HAARLEM—UITGEEST en VELSEN—IJMUIDEN, in verband met de verruiming van de spoorwegbrug over het Noordzee-kanaal nabij VELSEN.

Raming f 294000.—.

(Voor rekening van den Staat der Nederlanden.)

Het bestek met 8 teekeningen is van den 10den Februari a. s. af tegen betaling van f 2.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen enaan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 17den Februari 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 917:

„Het uitvoeren van onderhoudswerken op de spoorwegen AMSTERDAM—ZUTPHEN, HILVERSUM—UTRECHT en den KONINKLIJKEN NEDERLANDSCHEN LOCAALSPOORWEG".

In 7 perceelen.

Raming f 24200.—.

Het bestek is tegen betaling van f 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen enaan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 24sten Februari 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 918.

„Het uitvoeren van onderhouds „werken op den spoorweg APEL-„DOORN—DEVENTER—ALMELO—„SALZBERGEN."

In 4 perceelen.

Raming f 21000.—.

Het bestek is tegen betaling van f 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(Voor rekening van den Staat.)

Op DINSDAG 4 Maart 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen bij de Moreelse Laan te *Utrecht*, van:

BESTEK No. VII.

Het voltooien van den omgelegden RIJKS GROOTEN WEG van ARNHEM naar ZEVENAAR, ten westen van de brug voor gewoon verkeer; het omleggen van een gedeelte van den RECHTER IJSSELDIJK met het maken van eenige rivierwerken ter plaatse van de nieuwe brug; het dichten van de bestaande spoorweg- tevens vluchthaven, met de verlegging daarvan, benevens het opruimen van de oude spoorwegbrug met verdere voltooiingswerken.

Begroeting f 326.000.—.

De besteding geschiedt volgens § 86 van het bestek.

Het bestek ligt van den 8sten Febr. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau bij de Moreelse Laan (Centrale dienst. 1e Afdeeling.) en aan het bureau van den Hoofd-Ingenieur A. C. BROEKMAN te *Arnhem*, Korte Walstraat No. 45, en is op *franco* aanvraag aan laatstgenoemd bureau te *Arnhem* te bekomen tegen betaling van *f* 2.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het bureau van den Hoofd-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Februari 1902, aanvangende ten 10½ uur vóórmiddag *(locale tijd)* aan den Schaaps- of linker IJsseldijk. (nabij Stopplaats „Fort Westervoort" van den Spoorweg Arnhem—Zevenaar.)

Utrecht, 1 Februari 1902.

NIEUWER-AMSTEL. Het bouwen van een woonhuis onder toezicht van den heer L. van Bijl. Door den heer H. J. Poelgeest.

W. Kroon, massa f 4700, metselwerk f 1901; L. H. Boer, massa f 3800, metselwerk f 1400; J. v. Dam, massa f 3390, metselwerk f 1400; A. Olijhoek, metselwerk f 1400.

23 JANUARI.

BEDUM. Het bijna geheel afbreken van de bestaande en het weder opbouwen van een nieuwe boerderij staande te Terlaan, gem. Bedum, met bijlev. van alle materialen. Door den heer R. Zijl.

Laagste inschrijver H. Seffers, Bedum, f 8468. Niet gegund als zijnde boven de begrooting.

26 JANUARI.

AARLE-RIKSTEL. Het bouwen van 2 woonhuizen voor rekening van den WelEd. heer Antoon Strijbosch-Gruijters. Door den arch. M. v. Roij.

Laagste inschrijver A. Gruijters, f 1365. Gegund.

27 JANUARI.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een koffiehuis met aanhoorigheden voor rekening van den heer C. v. Meer.

Laagste inschrijver Rijnaars, Breda, f 1879. Nog niet gegund.

28 JANUARI.

AXEL. 1. Het afbreken van de bestaande woning van het hoofd der openb. lagere school en het ter plaatse bouwen van een nieuwe woning met bijlev. van materialen. 2. Het bouwen van een houten hulpschool met bijlev. van een gedeelte der bouwstoffen, op nader aan te wijzen terrein. Door het gemeentebest.

1e. Ram. f 7497,34. Laagste inschr. C. v. d. Broeke, f 7392*.

2e. Ram. f 1626,02. H. v. Luijk en A. v. 't Hoff, f 1240*. Een biljet van onwaarde. *Gegund.

DE STEEG. Het bouwen van een pension aan den Rijksstraatweg. Door den bouwk. H. M. Muskens Jzn., te Herwen en Aardt.

Met uitbouw. Laagste inschr. G. J. Wassink, Velp, f 8538.

Zonder uitbouw. G. J. Wassink, id., f 8300.

DOKKUM. Het bouwen van een woonhuis. De archit. J. v. d. Werff.

Laagste inschrijver H. de Vries, f 2246. Gegund.

GRONINGEN. Het verbouwen van het perc. no. 10 aan de Vischmarkt. Door den heer G. Vogt.

Laagste inschr. W. Albers, f 2794. Gegund.

VENRAAIJ. Het verbouwen van een gedeelte van een woning, met bijlev. van een gedeelte der materialen. Door den heer W. Swinkels.

Laagste inschrijver Ch. Wijnhoven, f 93. Gegund.

29 JANUARI.

BUSSUM. Het bouwen van een woonhuis en werkplaats voor den heer C. Emmer, loodgieter aan de Nassaustraat.

Laagste inschrijver J. van 't Klooster, f 6740.

GOUDA. Het bouwen van een gehoorzaal en verdere werken, op het terrein achter perceel B 182, Westhaven te Gouda. Door het bestuur der R.-K. leesvereen.

a. Het geheele werk met minimum loon en maximum arbeidstijd, *b.* het geheele werk zonder minimum loon en maximum arbeidstijd, *c.* het geheele werk uitgenomen de luchtkap op de gehoorzaal.

a. Laagste inschrijver J. H. Faaij, f 7214.

b. J. H. Faaij, f 7939*.

c. A. Jaspers, f 6745. *Gegund.

GRONINGEN. Het verbouwen van de behuizing noordzijde aan het Gedempte Zuiderdiep no. 17. Door den heer H. Schubad.

Laagste inschrijver B. G. de Wit, f 3232. Gegund.

OUDE-PEKELA. Het bouwen van een veldwachterswoning. Door het gem. bestuur.

Laagste inschrijver H. W. Kuiper, f 1724. Gegund.

30 JANUARI.

DEVENTER. Het afbreken en herbouwen van 2 naast elkander gelegen woon- en winkelhuizen aan den hoek van de Lange Bisschopstraat en Broederenstraat. Door de archit. G. en W. te Riele Gzn.

Laagste inschr. A. H. Feberwee, f 12990.

GARRELSWEER. Het bouwen van een burgerbehuizing. Door den arch. H. Rozema.

Laagste inschr. H. Schoonbeek, Wirdum, f 2425. Gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van een schoolgebouw voor openbaar lager onderwijs op gemeentegrond in de Oliemulderstraat, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver L. Oldenburger, f 25550.

31 JANUARI.

ALMELO. Het bouwen van 2 woonhuizen voor den heer H. J. Vogel. Door den arch. H. A. Witzand Bzn.

Laagste inschrijver J. Eshuis, Almelo, f 4595.

GRONINGEN. Het verbouwen tot winkelbehuizing met bovenwoning van eene behuizing, geteekend No. 13, aan den Meeuwerderweg te Groningen. Door den archit. H. C. Scheffel Gzn.

Laagste inschr. J. Ridder, f 3350. Gegund.

LEIDEN. Het verbouwen aan perc. no. 51 aan de Beestenmarkt te Leiden. Door den arch. J. London te Haarlem.

Laagste inschrijver W. v. d. Drift, f 6535. Gegund aan J. B. Hoogeveen.

SCHOUWERZIJL (GR.). Het bouwen van een nieuwe kerk aldaar op een open terrein. Raming f 4000. Door de Geref. gem.

Laagste inschrijver H. Stulp, Wehe, f 3656. Gegund.

1 FEBRUARI.

ULRUM (GR.). 1. Het afbreken van een schuur en herstelling aan het bestaande woonhuis. 2. Het bouwen van een dubbele arbeidersbehuizing, met bijl. van de in bestek bepaalde materialen. Ram. f 885. Door den heer A. de Hoog.

Laagste inschrijver H. Stulp, Wehe, f 1092. Niet gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. — JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte- en Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

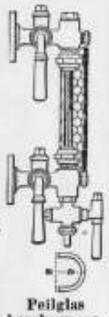
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Draadglas.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.**
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Ten zeerste aanbevolen voor KELDERWERK:

Inlandsch gemalen TRAS

Knight, Bevan en Sturge's

PORTLAND CEMENT

Uitsluitend verkrijgbaar bij

Wed. P. G. F. PINO POST,

Paveljoensgracht 22, Den Haag.

Telephoon No. 1231.

Asphaltdakpapier.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Examen voor Aspirant-Opzichter

bij den dienst van weg en werken.

Zij die wenschen deel te nemen aan het examen, dat in de **eerste dagen der maand APRIL 1902** te **UTRECHT** zal worden afgenomen, moeten zich schriftelijk aanmelden **vóór 15 Maart e. k.** aan genoemde Maatschappij, Dienst van Weg en Werken te Afdeeling te Utrecht, onder overlegging van de in de „Voorwaarden" genoemde bescheiden en met opgaaf der afdeeling waarbij plaatsing verlangd wordt.

ALLEEN ZIJ worden tot dit examen toegelaten, die niet jonger dan 18- en niet ouder dan 24 jaar zijn, minstens het eindexamen eener Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus met goeden uitslag hebben afgelegd, met het praedicaat **„meer dan voldoende"** voor de Nederlandsche taal, voor de wis- en natuurkundige vakken en voor het teekenen, of in het bezit zijn van eenig diploma, nader in de „Voorwaarden" omschreven.

Deze „Voorwaarden" zijn aan bovengenoemd adres op franco aanvraag verkrijgbaar.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

HEINLE & Co.
Korte Molenstraat 17. 's Gravenhage.
Glas in Lood en Koper.
GEËTST GLAS.
Stoom Glasslijperij en Polijsterij.
Glasverzilvering.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
DE FABRIKANTEN
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**
te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.
Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en profielsteen** meskant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.
Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

Prima Magnesiet
en
Chloor-Magnesium
LEVEREN BILLIJKST
ROSENBOOM & Co. - Rotterdam.
Fabrikanten. - Importeurs.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
PORTEFEUILLES
voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".
Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.
Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Nederlandsche Maatschappij voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRÉ.
Cement-IJzerwerken
volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.
Waterdichte Werken.
als Keilers. Reservoirs. Regenbakken. Daken. Privaatputten. Kuipen enz. Gewelven. Vloeren. Buizen. Tunnels. Muren
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS.
Kantoor:
3e WETERINGDWARSSTRAAT 36.
Werkplaats: JAAGPAD BIJ DE 3DE OOSTL. (Weesperzijde).

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST*.
Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.
Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

15 FEBRUARI 1902. — 22e JAARGANG. — No. 7.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Centrale Verwarming. — Oude baksteenbouwwerken in Noord-Duitschland. — Prijsvragen. — Verslagen van Vergaderingen. — Technisch nieuws. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Verbetering. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën. (Met een plaat).

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Van de 32 candidaten die aan het examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, ingesteld door de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst hebben deelgenomen, zijn geslaagd de heeren:

S. Kromhout, A. Kok, H. Th. Teeuwisse, M. J. van Heijst, D. J. Heusinkveld, A. J. van Soelen, B. Pronk, D. van den Bos, A. van den Bosch, T. Hof, H. van den Hof, J. C. O. Camman, W. L. Smit, T. J. Swanenburg, C. Warmenhoven en A. L. van Wissen.

CENTRALE VERWARMING.

Wanneer we dit onderwerp hier ter sprake brengen, dan is dit niet om daarover eene verhandeling te schrijven, of de voor- en nadeelen, die aan alle gebruikelijke stelsels zijn verbonden, er van op te sommen.

Verwarming van gebouwen van uit een centraal punt heeft in het algemeen veel aantrekkelijks; intusschen wordt menige dezer installaties verwenscht, en daarvoor zelfs de eenvoudige kachelverwarming in plaats gewenscht.

Velerlei oorzaken kunnen tot dit ongunstig resultaat leiden. Het stelsel kan niet deugen, of minder goed zijn aangelegd, of, en dit meenen wij dat dikwijls voorkomt, de behandeling kan gebrekkig zijn.

Bij eene centrale verwarming behoort eene goede bediening en oplettendheid van de zijde van hem die stookt en regelt. Heeft de stoker geen goede instructie voor de bediening ontvangen, of is hij met de eigenschappen en eischen der inrichting niet goed op de hoogte, dan kan zulk eene verwarming een plaag in plaats van een genot worden en kunnen we ons voorstellen, dat menigeen in zijn kamer, kantoor of werkplaats eene goede (vul-) kachel, zooals er thans vele soorten zijn, daarvoor in plaats wenscht. Hij heeft het dan ten minste zelf in zijn macht de temperatuur te regelen, zooals hem goed dunkt.

De centrale verwarming door middel van warm water en stoom heeft het oude systeem van „verwarming door warme lucht" bijna geheel verdrongen. Men heeft de nieuwe stelsels verbeterd en tot grooter volmaaktheid gebracht en naar het oude niet meer omgekeken.

„De lucht was te droog en soms bezwangerd met verbrandingsgassen uit den oven, zoodat dan een hoogst onhygiënische toestand intrad."

Dit laatste inconvenient vooral, kan bij heetwater- en stoomverwarming niet voorkomen.

Zooals ik zeide, heeft men naar het oude, en zoo men meende verouderde, stelsel, niet meer omgezien en toch is dit m. i. niet goed gewcest; had men eerder getracht het oude te verbeteren en was men daarmee voortgegaan, dan zou wellicht ook de heete-luchtverwarming, naast de nieuwere systemen, haar plaats hebben gehandhaafd. We worden in deze meening gesterkt door het feit, dat in Amerika de heete-luchtverwarming nog steeds in zwang is niet alleen, maar aldaar tot een hoogen graad van volkomenheid is gebracht.

Korten tijd geleden waren we in de gelegenheid eene dergelijke installatie, hier ter stede aangebracht in een woonhuis, in werking te zien.

De centrale kachel of oven, vervaardigd van gegoten ijzer wat betreft de deelen die met vuur en vlam in aanraking komen, en van plaatijzer, wat betreft de deelen die door ommanteling de ruimte vormen waarin de lucht verwarmd wordt, is geplaatst in het souterrain en wordt gestookt met cokes.

De versche lucht wordt van buiten aangevoerd door een kanaal van metselwerk of Monier-ijzer, dat luchtdicht aansluit aan de bovenbeschreven afgesloten ruimte die den eigenlijken vuurhaard omgeeft. Deze lucht, aldus door uitstraling verwarmd en strijkende langs een reservoir met water gevuld, waardoor het gewenschte vochtigheidsgehalte behouden blijft, wordt door buisleidingen van vertind plaat-

ijzer naar de verschillende te verwarmen vertrekken gevoerd. Door klep- of draairoosters kan de aanvoer van de verwarmde lucht naar behoefte geregeld worden.

De leidingen worden tegen verlies van warmte, of daar waar om eene andere reden uitstraling van warmte niet gewenscht is, met asbestvilt, of een anderen slechten warmtegeleider omgeven.

Men ziet, de inrichting is hoogst eenvoudig; en wat naar de verklaring van de firma de wed. J. T. Hunck en Zoon te Amsterdam, die deze caloriferes merk „Perfects" in den handel brengt, volkomen wordt bereikt, is, dat door eene goede circulatie van de vlam en de verbrandingsgassen, geen gloeiing of oververhitting van de wanden van den oven kan plaats hebben (waardoor de samenstelling van de er langs strijkende lucht zou gewijzigd worden), terwijl de constructie zoodanig is, dat geen spoor van de verbrandingsgassen deze lucht kan verontreinigen.

Onze conclusie is deze, dat dit stelsel van centrale verwarming, in dezen vorm, alle aandacht verdient, terwijl de toepassing op ruimer schaal zal moeten leeren, of het zich in de rij der verwarmingsstelsels met de andere zal kunnen meten.

Amsterdam, Februari 1902. v. E.

OUDE BAKSTEENBOUWWERKEN IN NOORD DUITSCHLAND.

I.

Wij zijn in staat een paar afbeeldingen in dit blad te geven van teekeningen, door wijlen den heer J. F. Buchel vervaardigd gedurende zijn verblijf in Noord-Duitschland, alwaar hij, na in het genot te zijn gesteld van het jaargeld aan den Prix de Rome verbonden, volgens opdracht den ouden baksteenbouw heeft bestudeerd. De hier volgende mededeelingen zijn samengesteld uit de aanteekeningen van den heer Buchel, die gediend hebben voor het opmaken van zijn bij de Regeering ingeleverd zeer uitvoerig rapport over zijne reis.

Doberan is een klein aardig stadje, mooi gelegen in een boschrijke, heuvelachtige omgeving; het bestaat hoofdzakelijk uit villa's die het oude plaatsje omringen. Onder deze zijn enkele schilderachtige, het meerendeel is echter, wat architectonisch schoon betreft, tamelijk waardeloos. Tot de grootste gebouwen behooren het postkantoor en het gymnasium, beide in baksteen opgetrokken en van Gothisch karakter. Verder zijn slechts de mooie kerk en het oude baptisterium te vermelden. Hierbij staat een stuk van den ouden muur der kruisgang, die een forsche architectuur verraadt; een weinig verder ligt de oude ruïne van een Romaansch gebouw, waarschijnlijk een bibliotheekgebouw, waarvan nog de hoofdmassa's met enkele der karakteristiekste kernachtige details bestaan.

De eigenlijke kerk is een voorbeeld der goede vroege Gothiek, en een der mooiste uit dit land van den baksteenbouw. Zij heeft drie schepen met driezijdig afgesloten koor, waarom de zijschepen zich als kooromgang voortzetten, waaraan dan weer driezijdige kapellen zijn aangebouwd, deels als grafkapellen dienst doende. De bouw is begonnen in 1298, en eerst geëindigd in 1368. Enorme fundamenten van beton moesten worden aangelegd om de kerk op deze moerasachtige plek, volgens een sage door het noodlot daarvoor aangewezen, te bouwen. Aan deze fundeering is het te danken, dat, in weerwil van den slappen bodem, de kerk nog trots en fier staat, zonder de geringste afwijking, als een prachtig voorbeeld van vroegere bouwkunst.

De kerk bezit ook een dwarsschip, dat in vieren overwelfd is met gewelven die gedragen worden in het midden door een pijler met schalken die, zonder kapiteel of andere onderbreking, in de gewelfribben overgaan en het geheel iets palmachtigs geven. De kerk is bij haar fraaie vormen nog een mooie baksteenkleur deelachtig geworden; de friezen van stuc, met verglaasde steenen tot ornamenten samengevoegd, geven tot aangename afwisseling aanleiding. De gewelven der kerk zijn even licht beschilderd als de triforiën onder de ramen van 't middenschip. Deze kerk, oorspronkelijk een Cistenserkerk, was slechts voor de geestelijken bestemd; vandaar mist zij een toren met de luiklokken, en heeft zij slechts een dakruiter op het kruis.

Inwendig zijn nog fraaie koorbanken aanwezig, plaats aanbiedend voor honderd monniken en geestelijken, die in hunne schitterende kleedij, in verband met de rijke fijne bewerking dezer banken, een wonder imposant effect gemaakt moeten hebben. De banken zijn langs de geheele wanden van het zijschip geplaatst in welker midden aan de eene zijde de kansel en ter andere zijde de vorstenbank zijn geplaatst, welke op dezelfde wijze zijn behandeld als de koorbanken. Als een klein bewijs van hun rijkdom en van de liefde waarmede deze werken gemaakt zijn, kan reeds gelden, dat boven elke zitplaats twee opengewerkte rosetten zijn aangebracht, die allen verschillend van teekening zijn.

In de kerk staan twee in hout uitgevoerde rijk besneden altaren, waarvan een, het leeken-altaar, zeer bijzonder is; het is namelijk aan de achterzijde even rijk behandeld als aan de voorzijde, en op het kruis is in ondergeschikte afmetingen de lijdensgeschiedenis van Christus afgebeeld. Ook zijn in de kerk een aantal mooie renaissance grafmonumenten aanwezig, fijn van detail en sierlijk van teekening, meest 16e en 17e eeuwsch werk. De kapel der Bulow's is door een fraai hek van gesmeed ijzer van de kerk gescheiden. Bovendien zijn nog verschillende merkwaardige grafsteenen aanwezig, waarbij ook enkele met koperen platen. Deze kapel is fraai beschilderd met de figuren van de voorvaderen der genoemde familie, waaruit jaren lang kerkelijke en burgerlijke hoogwaardigheidsbekleeders zijn voortgekomen. Bij de herstelling dezer kapel waren de beeltenissen der meeste personen niet meer te herkennen; daarvoor zijn toen de portretten der moderne Bulow's in de plaats gekomen.

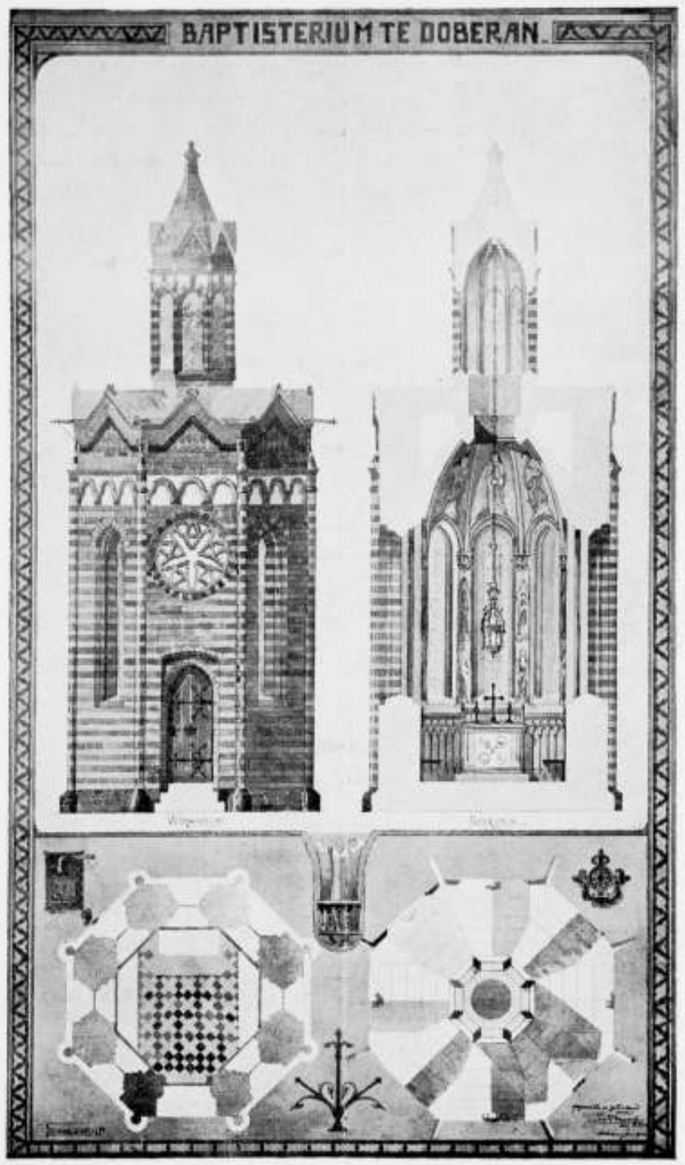
Het reeds genoemde baptisterium is een klein, aardig gebouwtje in baksteen uitgevoerd, met achtzijdigen grondvorm, afgedekt met een achtzijdigen steenen helm. Het is opgebouwd met afwisselende lagen roode en verglaasde steen — elke laag één steen; de kleur der verglaasde steenen ligt tusschen cobalt en donker groen — bijna zwart — in.

In de nabijheid dezer kerk staan nog enkele mooie baksteenen gebouwen, waaronder de school en de villa van den architect Moeckel, bouwmeester van het Ständehaus te Rostock en restaurateur der Doberaner kerk.

PRIJSVRAGEN.

In het vorige Bouwk. Weekblad deelden wij iets mede over een prijsvraag door B. en W. van Ten Boer uitgeschreven, en noemden het o. a. bedroevend, dat er nog bouwkundigen gevonden worden — hier zeven — die aan een prijsvraag medewerken, onder voorwaarden als wij hebben medegedeeld. Deze zeven medewerkers zullen, nu de concours-geschiedenis is afgespeeld, wel zonderling staan te staren.

Omtrent die geschiedenis lezen wij in een plaatselijk blad een bericht uit Loppersum, waarin wereldkundig wordt gemaakt welke

HET BAPTISTERIUM TE DOBERAN.

Naar een aquarel van wijlen den Heer J. F. Buchel.

eer aan twee Loppersummers in zake deze prijsvraag is ten deel gevallen. Het luidt als volgt.

„Heden ontvingen onder geheime correspondentie, onze plaatsgenooten, de heeren H. Rozema, architect, en een van zijn leerlingen, J. Smit, bericht, dat de premie, groot f 25, aan hun plan onder motto „Eenvoud", gemerkt met een driehoek, was toegekend. Als prijsvraag uitgeschreven door 't bestuur der gemeente Ten Boer voor het opmaken van plan en begrooting van een nieuw te bouwen Gast- of Armhuis."

Vervolgens vinden wij een verslag der op 3 Febr. l.l. gehouden raadsvergadering in Ten Boer, waaraan wij het volgende ontleenen.

„Op de uitgeschreven prijsvraag voor de levering van een bouwplan voor het te stichten gasthuis waren 7 plannen ingekomen, alle voorzien van correspondentie-adres en onder aangegeven motto. Het voorstel van B. en W., om aan het ontwerp B de premie van f 25 te verleenen, werd na eenige bespreking verworpen en het voorstel van den heer Van Huis, om de premie te verleenen aan het ontwerp „Eenvoud", werd daarna met algemeene stemmen aangenomen.

Vervolgens werd besloten het te stichten gasthuis niet te doen bouwen naar een van de ingekomen ontwerpen, maar goedgevonden een buiten mededinging ingezonden ontwerp, dat eenige wijziging zal moeten ondergaan, uit te voeren. — B. en W. werden gemachtigd eene openbare aanbesteding te houden en het werk te gunnen, indien het niet veel boven de begrooting komt."

De geschiedenis is vermakelijk geworden. B. en W. stellen iets voor; een raadslid stelt iets anders voor, waaraan nu ook B. en W. hun stem geven, die achteraf wel berouw zullen hebben over het toekennen der kolossale premie.

De raad is als hoogste jury opgetreden; wat zal de door het gemeentebestuur aangewezen onpartijdige zonderling staan kijken, die verklaren moest dat het werk volgens een zeker ontwerp en daarbij behoorende begrooting zou kunnen worden uitgevoerd.

Werkelijk, dit is weer eens een prijsvraag met een grappig verloop.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Utrecht, 11 Febr. 1902. — Na opening door den Voorzitter van de vergadering werden de notulen der vorige voorgelezen en goedgekeurd, waarna mededeeling plaats had van eenige ingekomen stukken, en in behandeling werd genomen de door het Hoofdbestuur gestelde vraag betreffende „Aanneming van Bouwwerken."

In 't bijzonder omtrent punt 1 der bekende motie, betreffende de wijze van besteden, hadden zeer vele besprekingen plaats en bleek men daaromtrent nog al van gevoelen te verschillen; ten slotte evenwel waren alle aanwezigen het er mede eens, dat het, bij gewoon werk van niet te grooten omvang, als o. a. bij woonhuizen, winkelhuizen, kleine villa's en dergelijke, wenschelijk is deze uit te besteden bij onderhandsche inschrijving, om verzekerd te zijn van eene goede en deugdelijke uitvoering; dat evenwel bij grootere werken en vooral bij grondwerken, groote kunstwerken enz., publieke besteding de voorkeur verdient; het wenschelijkst achtte men het, indien de beoordeeling van het publiek- of onderhandsch besteden, steeds werd overgelaten aan de Directie.

Wat de punten 2, 3 en 4 betreft, was men het eens, dat het voldoen daaraan niet wenschelijk was.

Nadat nog eenige besprekingen omtrent bouwkundige onderwerpen hadden plaats gehad, werd de vergadering door den Voorzitter gesloten. VR.

TECHNISCH NIEUWS.

Plastisch schilderwerk. De kunstschilder H. Schudt, te Frankfurt a. M. heeft eene nieuwe methode gevonden vóór het maken van plastisch schilderwerk en als stuc uitziende kleurige versieringen, die in alle landen gepatenteerd is. De wijze van werken bestaat daarin, dat een weeke massa die reeds na 24 uren hard als steen wordt, niet scheurt of broos wordt, zich innig hecht aan pleister, steen, hout of ijzer, en tegen de invloeden van het weder bestand is, op den ondergrond gestreken, vorm en kleur geeft. Stel, dat een plafond op deze wijze versierd moet worden, dan wordt de teekening volgens het ontwerp op het gladde pleistervak gebracht. Langs de contouren wordt hierop nu de weeke massa, waarin geprepareerd touw of band is gemengd, gebracht, en wordt de ruimte tusschen die aldus verkregen randen met massa gevuld en met een troffel glad gestreken. Deze methode eischt minder tijd dan andere dergelijke en is dus goedkooper.

D. Bauzeitung,

Reiniging van parketvloeren. Aan oude vuil geworden parketvloeren van eiken- of ander hout kan de oorspronkelijke kleur worden terug gegeven. In een gegoten ijzeren ketel kookt men gedurende 45 à 50 minuten 1 deel gecalcineerde soda met 1 deel gebluschte kalk onder toevoeging van 15 deelen water. Deze aldus verkregen etsnatron brengt men, door middel van een doek, op den vloer en wrijft dan met een harden borstel, fijn zand en genoegzaam water, de oude was en alle onreinheden af. Daarna bestrijkt men het hout met een mengsel van 2 deelen geconcentreerd zwavelzuur en 15 deelen water, waardoor de houtkleur weer hersteld wordt. Is de vloer droog, dan wascht men hem met zuiver water af, en behandelt hem als gewoonlijk, met was. Mochten nog vlekken zich vertoonen, dan behandelt men deze gedeelten andermaal op de hierboven aangegeven wijze.

D. Bauhütte.

Verduurzamen van hout. Volgens eene methode van Nodon en Brettoneau wordt eene nieuwe wijze toegepast om hout door middel van een electrischen stroom te impregneeren met eene 20 pct. sterke oplossing van magnesium sulfaat. Deze methode is wel tamelijk duur, maar daartegenover staat, dat het hout zijne goede eigenschappen behoudt met het oog op bewerking en tevens tot zekeren graad tegen het vuur bestand is.

Zeitschr. f. Transportwesen u. Strassenbau.

IJzer-cement voor vulkachels. Een goed middel om de naden van een vulkachel dicht te smeren, bestaat in een pap of brei, vervaardigd door een mengsel van Brusselsche aarde (een ijzerhoudende leemsoort) en potlood, met water aan te maken. Door de hitte van de kachel wordt deze leem allengs gebakken en daardoor steenhard en rood. Wanneer het potlood, dat het mengsel zwart maakt, eindelijk verdwenen is, komt de roode kleur van de gebakken leem te voorschijn.

De Natuur.

BERICHTEN.

's-Gravenhage. De schilderijen in de Schepenbank (tegenwoordig vestibule) van het raadhuis moeten noodzakelijk verdoekt en verder gerestaureerd worden; op vele plaatsen dreigt de verf los te laten en hier en daar is de vernis ingeschoten. De kosten van herstel zijn begroot op f 345 per schilderstuk.

B. en W. vragen een crediet voor dit werk aan.

Haarlem. In de Rotonde van het Museum van Kunstnijverheid is een zeer belangrijke tentoonstelling op decoratief gebied geopend. Een groot aantal decoratieve ontwerpen, zeer interessant zoowel van kleur als van teekening, welke vervaardigd werden door den heer Mansveld, te 's-Gravenhage, zijn in het Museum eenigen tijd te bezichtigen, vóór dat ze naar de tentoonstelling te Turijn worden verzonden.

Leiden. In de vorige week is overleden de heer C. R. Van Ruijven, in leven Hoofdopzichter der Genie, Voorzitter der Leidsche bouwkundige Vereeniging. Zeer verdienstelijk heeft de overledene zich gemaakt als mede-oprichter en penningmeester van de „Leidsche Verzekeringmaatschappij tegen invaliditeit en ongelukken van den werkman", die voornamelijk door hem na een achttal jaren tot grooten bloei is gebracht.

Groningen. De driejaarlijksche tentoonstelling van Pictura zal in het Museum van Oudheden gehouden worden van 16 Maart tot 16 April.

's Gravenhage. Het gebouw van het Departement van Financiën vertoont aan de zijde van het Lange Voorhout teekenen van bouwvalligheid; gekraak van vloeren en balklagen doen een verzakking vermoeden, waarschijnlijk als gevolg van groote belasting met archiefstukken op een bergzolder. Een onderzoek is hoogst noodzakelijk geacht.

Wenschelijk ware het, indien de wijze van berging in dergelijke ruimten in 't vervolg meer in overleg kon geschieden met het bouwkundig toezicht over de gebouwen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk. Opz.-Teekenaar,	ouderdom	18	jaar,	salaris	f	40.—
"	"	"	22	"	"	"	65.—
"	"	"	38	"	"	"	80.—
"	"	"	37	"	"	"	80.—
"	"	"	46	"	"	"	100.—
"	"	"	28	"	"	"	80.—
"	"	"	25	"	"	"	100.—
"	"	"	23	"	"	"	60.—
"	"	"	21	"	"	"	70.—
"	Bouwkundig Opzichter	"	26	"	"	"	85.—
"	Bouwkundig Teekenaar,	"	19	"	"	"	30.—
"	" "	"	21	"	"	"	35.—
"	" "	"	30	"	"	"	50.—
"	" "	"	23	"	"	"	75.—

VERBETERING.

In het artikel over het Hoofdkantoor der Levensverzekering-Maatschappij „Utrecht", voorkomende in het Bouwkundig Weekblad no. 5 van 1 Februari 1902, is in den naam van de firma die de inrichting voor de verwarming leverde een fout geslopen. D. Kalker moet zijn D. S. M. Kalker.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 17 FEBRUARI.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan den Arnhemschen weg.

De archit. J. A. Wijn, in het hotel Apeldoorn. Bestek en teek. liggen vanaf a. s. Woensdag ter inz. en zijn à f 2 per stel verkrijgb. bij den arch.

APPINGEDAM. Het bouwen van een oudmannenhuis op de Wierde.

De archit. J. Heikens, n.m. 6 u., in het logement van E. Vos. Bestekken ten huize van aanbesteding à f 0,50 verkrijgb. en liggen ald. met de teek. ter inz. Aanw. 1 u. bevorens.

BATHMEN. Het bouwen eener villa met bijlev. der benood. materialen.

De burgemeester, n.m. 2 u., in café Boode, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inlicht. geeft G. J. Wibbelink. Aanw. 17 Febr., 's midd. 12 u.

HALLUM. Het afbreken eener oude boerenhuizinge en het bouwen van eene nieuwe stelphuizinge en arbeidershuis op de Noordermieden onder Hallum.

De kerkvoogden. Inlev. der bilj. 17 Febr. voor n.m. 7 u., bij den administreerend kerkvoogd, A. Meijer te Hallum. Bestek en teek. ad f 1,25 te bek. bij den arch. J. K. v. Dijk te Ferwerd, bij wien tevens inlicht. zijn te bekomen. Aanw. gedaan.

SAPPEMEER. Het bouwen van een woon- en winkelbehuizing op een open terrein te Sappemeer Oost, met levering van al het daartoe benoodigde.

Den heer H. Steenhuis, 's av. 6 u., in café Dijkhuis, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 17 Febr., n.m. 3 u. Inl. verkrijgb. bij A. H. Thiecke.

SIDDEBUREN. Het bouwen van een burgerbehuizing op een open terrein te Siddeburen, met bijlev. van het daartoe benood.

De heer R. Reiniger, n.m. 4 u., in het logement van H. in 't Holt. Bestek en teek. ter inz. in voorn. logement. Inl. geeft de gem.-opzichter Sj. Buitenkamp.

TILBURG. De vergr. van het Koninklijk instrumentenfabriek pl.m. 66 M. lengte met verbouwing van het bestaande.

De heer J. M. H. Kessels, n.m. 3 u., in café Gez. v. d. Blerk, L. Gasthuisstraat. Best. en teek. verkrijgb. bij den archit. J. F. v. Hoof, tegen f 2 per stel. Aanw. en inlicht. te bekomen bij voorn. archit., op alle werkdagen.

DINSDAG 18 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het vergrooten van de bestaande vruchtensappenfabriek aan de Weesperzijde no. 93.

De arch. Gebr. van Gendt Azn., n.m. 3 u., in het gebouw der Maatsch. tot bev. van bouwkunst, Marnixstraat. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. bij den heer Rijnja, Reguliersgracht.

DONGEN. *a.* Het bouwen van burgerwoonhuis met aanhoorigheden op een perc. grond gelegen in den Hoogen Ham gem. Dongen. *b.* Het leggen van een zoldering, het plaatsen van beschotten, het aanbrengen van windas enz. aan een bestaand pakhuis. Een en ander met bijlev. der daarvoor benoodigde bouwstoffen.

De bouwk. P. C. Schellekens Czn. Bestek met teek. ter inz. in het hotel „Musis Sacrum" alw. de aanbest. zal plaats hebben. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen, op een terrein gelegen aan den nieuwen weg van de Emmastraat naar de Bleekerstraat.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7 u., in café Willemsen, hoek Brinkstr. alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 18 Febr., v.m. 11 u.

'S-GRAVENHAGE. De aan- en verbouw van het gebouw te Maastricht, waarin gevestigd zijn de kantoren van de hypotheken en van het kadaster, met de uitvoering der daarmede in verband staande werken. (Raming f 9200.)

Het ministerie van Financiën, midd. 12 u. Bestek ter lezing in het gebouw van het min. van Financiën, aan het gebouw van het prov. bestuur van Limburg, aan het bureau van den rijksbouwmeester in het 2e district, Fluw. Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage, en is kosteloos te bekomen bij den bewaarder van de hypotheken te Maastricht. Inl. worden gegeven door voorn. Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage en door den opzichter der landsgebouwen H. J. P. F. van Ewijk te 's-Hertogenbosch. Aanw. gedaan.

's-GRAVENHAGE. Het sloopen van een gebouw aan de Haagpoort en het ter plaatse maken van een gebouw ter uitbreiding en in verband met het „Hôtel d'Angleterre".

De arch. K. Meijer en H. E. M. Rademaker, v.m. 11 u., in café 't Gouden Hoofd". Bestek en teek. verkrijgb. à f 2,50 per stel, ten kant. der architecten, van Brakelstr. 63, alwaar tevens inlicht. zijn te bek. drie werkdagen, welke de besteding. voorafgaan, 's m. van 9—11 u.

ROOSENDAAL. Het bouwen van 6 woonhuize .

De arch. M. Vergouwen, n.m. 5 u. Bestek en teek. ter inz. in het koffieh. van J. Tackx. Teek. à 50 cts. verkrijgb. bij den architect. Aanw. gedaan.

TZUMMARUM. Het bouwen van 10 werkmanswoningen.

De coöp. bouwvereen. Bestek en teek. ter inz. bij Miedema en bestek ad 50 ct. verkrijgb. bij E. Kool te Berlikum. Bilj. te zenden aan H. T. Oberman. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 885. Het maken van een aanbouw aan het hoofdgebouw en het verrichten van eenige div. werken op het station Gronsveld. Raming f 6200.

De Mij. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. lok. tijd.

WOENSDAG 19 FEBRUARI.

LUTJEGAST (GR.). Het bouwen eener nieuwe behuizing.

De heer W. Smith. Bestek en teek. ter inz. bij F. Walvius. Aanw. n.m. 2 u. Inl. bij H. v. d. Laan.

OUDEGA (SMALLINGERLAND). Het bouwen van een machinegebouw met stoomschoorsteen, a/d. boterfabr. te Oudega (Sm.).

Het bestuur, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. liggen bij den kastelein Mulder ald. Aanw. 17 Febr., n.m. 2 u.

OVERMEER (N.-H.). Het bouwen van een bouwmanswoning met veestalling, op een terrein in den Meeruiterdijkschen polder, nabij het buurtschap Overmeer, gem. Nederhorst den Berg.

De bouwk. Th. E. B. Honders te Nigtevecht, v.m. 11 u., in 't café van G. v. d. Poel, te Overmeer. Bestek en teek. à f 1,25 te bekomen bij den bouwk.

IJSELSTEIN. Het bouwen van een woonhuis.

De arch. N. Rigten in café de Ridder St. Joris alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

DONDERDAG 20 FEBRUARI.

BUSSUM. Het bouwen van 8 woonhuizen aan de Kerkstraat te Bussum.

De arch. W. Kromhout Czn te Amsterdam in hotel „De Rozenboom" te Bussum. Bestek en teek. à f 3 te bek. bij P. Rijnja, Reguliersgracht, Amsterdam. Aanw. gedaan.

DELFTSHAVEN (ROTTERDAM). Het maken van een kerkgebouw aan den 's-Gravendijkwal.

De kerkvoogden der Ned. Herv. Gem. Bestek en teek. ad f 4 verkrijgen bij archit. B. Hooijkaas Jr., te Rotterdam.

DE STEEG. Het bouwen van een openb. school met 6 lokalen op een terrein aan de Kerkallee te Velp en het maken, lev. en stellen van meubelen voor die school benevens het verbouwen van een huis te Velp tot 2 onderwijzerswoningen.

Het gem.best., van Rheden, n.m. 1 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis, op een terrein gelegen aan de Lipperkerkstraat.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7½ u., in café Heinken, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 20 Febr., v.m. 11 u.

OLDENZAAL. Het bouwen van een dubb. woon- en winkelhuis, met café en bakkerij aan den Hengeloschen straatweg.

De architecten de Herder en Hellendoorn, Hengelo (Ov.), 's av. 7 u., in het stationskoffiehuis, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Bestek en teek. ad f 1,50 alsmede inl. bij gen. architecten.

VRIJDAG 21 FEBRUARI.

DOETINCHEM. Bestek no. 8. Het bouwen van remises, loodsen, dienstwoning, werkplaats en stations in 2 perceelen.

Het bestuur der Tramweg Mij. Zutphen—Emmerik, 's midd. 12 u., in hotel Rademaker.

ECHTEN (FR.). De verbouwing van de boerenhuizinge „Voormeer", aan den straatweg te Follega.

De heer Jhr. H. M. Speelman te Wassenaar. Bilj. te zenden aan den opzichter J. Bunt, bij wien ad f 1 bestek en teek. verkrijgb. Aanw. 18 Febr.

NIJMEGEN. Het bouwen van eene havenmeesterswoning op een terrein aan de Nieuwe Haven.

Het gem.best., n.m. 2½ u.

SOLWERD. Het bouwen van eene heerenbeh. op een open terrein te Appingedam.

De heer P. Spithost, n.m. 3 u., in café S. Schreuder te Solwerd. Teek. ter inzage ten huize van aanbesteding, terwijl bestek aldaar verkrijgb. zijn à f 0,75. Aanw. 21 Febr., op het terrein naast het stationskoffiehuis, n.m. 3¼ u. Inl. geeft H. Rozema, archit. te Loppersum.

'T ZAND (GRON.). Het bouwen van een heerenbehuizing ten noorden van het dorp 't Zand, met bijlev. van alle materialen.

De heer T. Bleuwinga, landb. te Zeerijp, n.m. 3 u. bij de Wed. Veendijk te 't Zand, alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. is à f 1,25. Inl. bij J. Broos.

ZWOLLE. De vernieuwingen aan *a.* het gebouw der rijks hoogere burgerschool te Zwolle, en *b.* de gebouwen der rijkskweekschool voor onderwijzers te Deventer, beiden van den dag der goedkeuring van de aanbesteding tot 31 Dec. 1903.

Het provinc. bestuur.

ZATERDAG 22 FEBRUARI.

AXEL. Het bouwen van een woonhuis aan den Stationsweg te Axel, met bijlev. van alle daartoe benoodigde bouwstoffen.

De heer P. Koole, n.m. 2 u., te zijnen huize. Bestekken en teek. verkrijgb., à f 1 per stel, bij den besteder en bij den bouwk. J. Wisse Jz. te Zaamslag, bij wien tevens inlicht. zijn te bek. Aanw. 22 Febr., v.m. 10½ u.

HAARLEM. Het bouwen van werkplaatsen, ateliers voor glas in lood, gebrand-, geëtst en geslepen glas, met kantoorlokalen, magazijnen, enz. te bebouwen oppervlakte pl.m. 475 M². aan de Anthoniestr. aldaar.

De arch. J. v. d. Ban, in café Brinkmann.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkpleis hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zeedijk 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . - 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900 . . . . . - 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

HOOGEZAND. Het bijbouwen van 2 lok., privaten enz. aan de openb. lagere school te Hoogezand, (hoofd de heer E. Zijl.)

Het gem.best., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter secretarie ter inzage en zijn aldaar tegen f 1,25 verkrijgbaar.

OLDENZAAL. Het bouwen van een heerenhuis op een terrein in de nabijheid van het station.

De archit. H. Reigers te Enschede, n.m. 12½ u., in hotel „De Ster" te Oldenzaal, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 2 verkrijgb. bij gen. archit., die inlicht. geeft. Aanw. 22 Febr., v.m. 10½ u.

SLOCHTEREN. Het bouwen van een lok., gang en privaten aan en bij de O. L. school te Tjuchem.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. in 't gemeentehuis en tegen betaling van f 1 verkr.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

29 JANUARI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderen glaswerk van eenige nieuw in aanbouw zijnde lokalen boven het politiebureau. Door den heer G. W. Wegereef.

Laagste inschrijver coöp. Schildersvereeniging, f 150. Gegund aan J. H. v. d. Zwaan.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderen glaswerk van 4 in aanbouw zijnde woningen. Door den heer G. Lasonder.

Laagste inschrijver Vogel, f 447. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van 4 in aanbouw zijnde heerenhuizen. Door den heer P. Zijlstra.

Laagste inschr. J. Bakker, f 786. Gegund.

ENSGHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van 5 in aanbouw zijnde woningen. Door de heeren L. Ludden en A. Jansen.

Laagste inschr. B. Leferink, f 380. Gegund.

JOURE. Het bouwen van een dubbele woonhuizinge op een nieuw terrein aan de Driessenstr. te Joure, met bijlev. van materialen, arbeidsloon, transporten enz. Door den heer P. Kleft.

Laagste inschrijver Jh. v. Gelderop, Joure, f 1596. Gegund.

NIJKERK. Het bouwen van een lokaal aan de Christelijke school.

Metselwerk. Laagste inschr. H. v. Ruwendaal, f 1126*.

Timmerwerk. E. v. Elten f 849*.

Schilderwerk. Wed. G. v. d. Pol, f 149*.

Banken. Elten, f 249*.

*Gegund.

OLDENZAAL (ONDERH.). Het bouwen van een fabrieksgebouw voor rekening van de firma Ferdinant Ellerbeck en Co., onder architectuur van den heer C. J. ter Ellen.

Laagste inschr. Auconé en Baijer, f 2080. Gegund.

WAALWIJK. Het bouwen van een boerderij. Door den arch. H. C. Meulkens.

Laagste inschr. W. G. Schoep, Baardwijk, f 1679. Gegund.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het bouwen eener bakkerij met woning aan de Dr. Mezgerstraat, voor rekening van den heer J. v. d. Werff. Door den bouwk.-ingenieur J. A. G. v. d. Steur te Haarlem.

Laagste inschrijver H. L. v. Zeyl, f 8094.

ZURICH. (FR.) Het bouwen van een dubbele arbeiderswoning. Door den heer J. M. Brandsma.

Laagste inschrijver S. Runia, Schraard, f 2098. Gegund.

1 FEBRUARI.

HEMRIK (FR.). Het bouwen van eene kleine boerderij. Door den heer Jan P. v. d. Sluis.

Laagste inschrijver G. L. Eppinga, f 1485.

3 FEBRUARI.

ERICA (DR.). Het bouwen van een arbeidersw. nabij de Smeulveensche brug te Barger-Oosterveen, met bijlev. van de materialen. Door den heer P. Kloosterman.

Laagste inschrijver J. H. Whekamp, Erica, f 495. Gegund.

GORREDIJK. Het bouwen van 1 woning met schuurtje op een vrij terrein te Gorredijk. Door den heer J. v. d. Sluis Posthuma.

Laagste inschrijvers De Vries en Vlokstra, Gorredijk, f 2005.

HARDEGARIJP. Het bouwen eener stalling. Door den heer H. P. Smids.

Laagste inschrijver H. Vollmer, Dockum, f 3954.

4 FEBRUARI.

ALKMAAR (ONDERH.). Het verbouwen van perceel wijk B, no. 30 a d. Nieuwesloot ald., voor rekening van den heer W. Weber, onder beheer van den arch. K. Bakker Dz.

Laagste inschrijver J. Dorregeest, f 1298. Gegund.

APELDOORN. Het verrichten van verbouw aan het Instituut Parkzicht. Door den archit. J. v. Wijn.

Laagste inschrijver J. W. Wassink, f 5998. Gunning in beraad gehouden.

DUIVENDIJKE. Het bouwen van een woonhuis en daarbij komende werken, op zijn hofstede. Door den heer A. C. Hanse, bij Loopers-Kapelle.

Laagste inschrijver Panny, Zierikzee, f 2624. Gegund.

GROESBEEK. Het bouwen van een koetshuis met stalling en koetsierswoning aan den Inginahcuvel onder Groesbeek, alsmede het verbouwen eener siloschuur tot tuinmanswoning mede aldaar. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver G. v. Haaren, f 6127. Gegund.

NIEUWERKERK (DUIVELAND). Het afbreken van een varkenshok, het bouwen van een steenen varkens-, waschhok, kalverenstal en meerdere werken. Door den bouwk. W. Brouwer Jzn.

Metselwerk. Laagste inschr. J. Lindhout, f 508.

Timmerwerk. Johs. Brouwer, Ouwerkerk, f 330.

Smidswerk. Johs. de Braal, f 85,49.

Verf en glaswerk. H. C. Steenland, f 38,90.

ROTTERDAM (OUD DELFSHAVEN). Het bouwen van eene nieuwe kerk. Voor rekening van de Geref. Kerk aldaar, volgens de plannen en onder directie van den heer H. Bonda, archit. te Amsterdam.

8 inschrijvers. Gegund aan den laagsten, S. A. Stolk, te Rotterdam.

STADSKANAAL. A. Het bouwen eener winkelbehuizing met al het daartoe ben. B. verfwerken. Door den heer K. Loerap.

Timmerw. Laagste inschr. J. v. Delden, Annerveensterkanaal, f 1610*.

Verfwerk. Wilholt, Stadskanaal, f 108*.

*Gegund.

VAASSEN. Het verbouwen van het hotel te Vaassen. Door den archit. L. Eikendal.

Laagste inschrijver M. Jeths, f 5400. Nog niet gegund.

5 FEBRUARI.

APPINGEDAM. Het afbreken en weder opbouwen eener dubbele woning met timmerwinkel en bergplaats. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver K. Beerema, Solwerd, f 2290. Gegund.

DE LUTTE (GEM. LOSSER). Het bouwen van een onderwijzerswoning te De Lutte, gem. Losser. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. H. te Lintelo, Enschedé, f 3090.

GROOTEBROEK (N.-H.). Het bouwen van 1 winkelhuis, voor den heer IJ. Hoekstra te Grootebroek. Door den arch. K. Swagerman Pzn. te Bovenkarspel.

Laagste inschrijver A. Desaunoir, Grootebroek, f 1517.

MIDDELSLUIS GEM. NUMANSDORP. Het bouwen van: *a.* een burgerwoonhuis met winkel enz. te Numansdorp; *b.* een rentenierswoning enz. aan het Zandpad; *c.* een arbeiderswoning met schuur, aan den Middelsluischen dijk. Door den arch. And. Bongers Sr. te Numansdorp.

a. Timmerwerk. Laagste inschr. A. van Trigt, Numansdorp, f 712. Gegund.

Metselwerk. P. v. d. Wulp, Heinenoord, f 550. Bij loting gegund aan P. v. d. Wulp.

b. Timmerwerk. C. J. Middelhoek, f 590. Gegund aan K. Beversluis en C. J. Middelhoek.

Metselw. D. 't Hooft Jz., Numansdorp, f 633. Gegund aan W. 't Hooft Mz. en D. 't Hooft Jz.

c. Timmerwerk. C. J. Middelhoek, f 267. Gegund aan K. Beversluis en C. J. Middelhoek.

Metselwerk. P. v. d. Wulp, f 430. Gegund.

6 FEBRUARI.

EMMER-COMPASCUUM. Het bouwen van 6 arbeiderswoningen met bijlev. van alle materialen. Door de mij. „het Emmer-Compascuum".

Laagste inschr. L. Postma & Co., Emmer Compascuum, voor 2 woningen, f 1150. Gegund Gebr. Pragt, 4 woningen voor f 2382,66.

10 FEBRUARI.

KAMPEN. Het bouwen van een villa aan den Vlocddijk te Kampen, voor rekening van den heer A. M. Gluijsteen, volgens de plannen en onder directie van den heer G. B. Broekema te Kampen.

Ingekomen 11 inschrijvingsbilj.; laagste inschrijvers G. W. Willighagen en J. Hof te Zwolle en Tuk te Steenwijk, voor f 7617. Gegund.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een heerenhuis aan de Emmadwarsstraat. Door den arch. K. de Grooth.

Laagste inschrijvers Dijk en Jansen, f 4094.

Ten zeerste aanbevolen voor KELDERWERK:

Inlandsch gemalen TRAS

Knight, Bevan en Sturge's PORTLAND CEMENT

Uitsluitend verkrijgbaar bij
Wed. P. G. F. PINO POST,
Paveljoensgracht 22, Den Haag.
Telephoon No. 1231.
Asphaltdakpapier.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Maart 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenwichtijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 922.

„Het uitvoeren van onderhouds-„werken op de spoorwegen DEN „HELDER — HEERHUGOWAARD, „HEERHUGOWAARD — CASTRI-„CUM — HEERHUGOWAARD — „HOORN, CASTRICUM — HAAR-„LEM, VELSEN — IJMUIDEN en „HAARLEM — ZANDVOORT.

In 3 perceelen.

Raming f 18500.—

Het bestek is tegen betaling van f 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Drooghak te Amsterdam, bureau Weg en werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

11 FEBRUARI.

ALMELO. 1e. Het afbreken en weder opbouwen van het boerenhuis op het erve Groen. 2e. Het verbouwen van het boerenhuis op het erve Slinge. 3e. Het maken eener nieuwe bekapping met houten torentje op het huis „De Borgh." Door de heeren R. en W. v. Wulfften Palthe.
Perc. 1. Laagste inschrijver G. Knipper, Denekamp, f 1446.
Perc. 2. G. Knipper, f 667.
Perc. 3. Gebr. Sandvoort, f 747.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 4den Maart 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 881.

Het maken van eene bestelgoederenloods en eenige bijkomende werken op het station 's-HERTOGENBOSCH.

Begrooting f 23,700.—.

De besteding geschiedt volgens § 69 van het bestek.
Het bestek ligt van den 12den Febr. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, Jhr. J. C. VAN REIGERSBERG VERSLUIJS te *'s-Bosch* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 19den Februari 1902, ten 9.40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 3den Februari 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(Voor rekening van den Ned. Tramweg-Maatschappij).

Op DINSDAG den 25sten Februari 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 886.

Het maken van een Wachterswoning bij de kruising van de Ned. Tramweg-Maatschappij op het station FRANEKER.

Begrooting f 4470 —.

De besteding geschiedt volgens § 45 van het bestek.
Het bestek ligt van den 7den Februari 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, F. M. VAN PANTHALEON Baron VAN ECK te *Groningen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Februari 1902, ten 9 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 1sten Februari 1902.

BREDA. Bestek no. 3. Het verbouwen van de voormalige hoogere burgerschool te Breda tot uitbr. van de koninklijke milit. academie, onder het beh. der genie te Breda. (Ram. f 12200.) Door de genie.
Laagste inschrijver C. A. Korteweg, f 11750.

12 JANUARI.

OVERVEEN bij HAARLEM. Het bouwen van een wagenhuis met bijkomende werken, aan den Bloemendaalschen weg te Overveen. Door den arch. C. L. M. Robbers te Haarlem.
Laagste inschr. J. A Kaub, Halfweg, f 2075.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Maart 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 3.

Het maken van grondwerken, kunstwerken, verhardingen, afsluitingen, gebouwen, het leggen van den bovenbouw, het maken van ballastbedding en bijkomende werken, een en ander voor de omlegging van de spoorwegen HAARLEM—UITGEEST en VELSEN—IJMUIDEN, in verband met de verruiming van de spoorwegbrug over het Noordzee-kanaal nabij VELSEN.

Raming f 294000.—.

(Voor rekening van den Staat der Nederlanden.)

Het bestek met 8 teekeningen is van den 10den Februari a. s. af tegen betaling van f 2.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen enaan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 24sten Februari 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 918.

„Het uitvoeren van onderhouds „werken op den spoorweg APELDOORN—DEVENTER—ALMELO—„SALZBERGEN."

In 4 perceelen.

Raming f 21000.—.

Het bestek is tegen betaling van f 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Maart 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenwichtijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 919:

Het maken van Grond-, Kunst-, Spoor- en Overgangswerken ten behoeve van de inrichting van den Locaalspoorweg Haarlem—Zandvoort tot gewonen spoorweg.

Begrooting f 100.000.—.

Het bestek met 3 teekeningen is tegen betaling van f 2.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Maart 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 920:

Het leveren van stalen lasch-, eind- en draagplaten, haakbouten, schroefbouten en houtschroeven.

In 11 perceelen.

Het bestek is tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Maart 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 921

Het leveren van 80000 stuks platte grenenhouten dwarsliggers.

In 2 perceelen elk van 40000 stuks.

Het bestek is tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, Kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

LEYDEN & VAN BEEST

Binnenrotte 22—24.

ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare** en **draagbare stoelen**

voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.

Prijzen en catalogus op aanvrage.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van **MIDDELBURG** en het BESTUUR van de AMBACHTSCHOOL aldaar roepen sollicitanten op voor de betrekking van:

Directeur-Leeraar der Burgeravondschool, tevens Directeur der Ambachtschool,

op eene **jaarwedde** van **f 800** voor eerstgenoemde, en van **f 1600** voor laatstgenoemde betrekking.
Sollicitatie-stukken **vóór 28 Februari 1902** bij den Burgemeester van **Middelburg.**
Wordt persoonlijke kennismaking gewenscht, dan zal zulks worden medegedeeld.

TER OVERNAME, een sedert meer dan 40 jaren bestaande

Aannemers-Affaire

met zeer goede en groote cliëntèle, koopsom f 3000. Overname koopmansgoederen tegen taxatie. Te bevragen bij W. BEIJNES & Co. Bagijnestraat 17. Utrecht.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

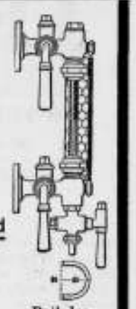
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uw KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten PECK & Co.

Amsterdam.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING, Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

22 FEBRUARI 1902. 22e JAARGANG. No. 8

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^t.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De invloed der grondprijzen op het Woningvraagstuk. — Ingezonden. — Tentoonstellingen. — Verslagen van Vergaderingen. — Vraagbaak. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Verbetering. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij heeft het volgende schrijven van het Genootschap „Architectura et Amicitia", te Amsterdam, ontvangen.

Februari 1902.

Mijne Heeren!

Gevolg gevende aan een besluit der vergadering van ons Genootschap, gehouden 29 Januari j.l., hebben wij het voordeel U bij gelegenheid van het 60-jarig bestaan Uwer Maatschappij onze hartelijke gelukwenschen aan te bieden.

Waar wij eveneens als bouwkundig lichaam in hoofdzaken een gelijk doel beoogen, wenschen wij niets inniger, dan dat Uwe Maatschappij groeie en bloeie in dat alles, wat inderdaad kan strekken tot de bevordering der schoone kunsten.

Namens het Bestuur hebben wij de eer met hoogachting te zijn

Uw dw. drn.

H. P. BERLAGE Nz. *Voorzitter.*
L. H. E. VAN HIJLCKAMA VLIEG. *Secretaris.*

De leden der Maatschappij zullen ongetwijfeld, evenals het Hoofdbestuur, den inhoud van dit schrijven zeer op prijs stellen; zij zullen dan ook gaarne instemmen met de hartelijke dankbetuiging der Maatschappij, hier ter plaatse aan het Genootschap gebracht.

DE INVLOED DER GRONDPRIJZEN OP HET WONINGVRAAGSTUK.

Onder dit opschrift bevat nummer 24 van het Weekblad voor den Nederl. Bond van Gem^te Ambtenaren een lezenswaardig artikel van O² O². Aan het slot daarvan verklaart de schrijver, dat het lezen van Dr. P. Voigt's „Grundrenten und Wohnungsfragen in Berlin und seine Vororten" hem tot de overtuiging deed komen, eene overtuiging waartoe meer en meer allen komen die zich aan de practische oplossing van het woningvraagstuk wijden, dat de tegenwoordige grondprijzen en de wijze waarop deze gevormd worden het groote struikelblok zijn bij de verbetering der woningtoestanden, en dat verbetering onmogelijk is zonder een zeer krachtig ingrijpen der overheid, die den grond onttrekt aan de speculatie en brengt binnen het bereik van serieuse bouwers tegen een prijs welke goeden bouw mogelijk maakt. De bepalingen omtrent de onteigening in de Woningwet, zegt hij ten slotte, zullen geen doode letter kunnen blijven.

Het wil mij toeschijnen, dat de schrijver omtrent dit laatste een weinig ongerust is. Hij voorziet nog een zwaren strijd die op het gebied van het woningvraagstuk zal gestreden dienen te worden tusschen hen die deze zaak krachtig door de gemeentelijke overheid willen zien ter hand genomen, en hen die meer willen overlaten aan, wat men noemt, de natuurlijke loop der dingen. Ik geloof, dat er voor die vrees geen vrees behoeft te bestaan, en wel om de volgende redenen. In het algemeen kan men zeggen, dat het woningvraagstuk in hoofdzaak aan de orde is in de groote centra der bevolking. Van de gemeenteraadsleden eener groote gemeente, kan men veilig aannemen dat de groote meerderheid wel zooveel om zich heen heeft waargenomen, dat zij weet, dat in deze materie niet veel aan den natuurlijken loop der dingen kan worden overgelaten. Ook zij kennen ze in hunne omgeving, die volgens O²O² „slapende rijk werden." Nu is „rijk worden" in onzen tijd al erg, maar „slapende rijk worden" is den meesten tegenwoordig ergerlijk. Doch hierover straks nader. Zoo op het eerste gezicht schijnt het vreemd iets niet aan zijn natuurlijken loop te kunnen overlaten, en die uitdrukking acht ik hier meer of minder misplaatst.

Zonder eenige enquête, waarop O²O² doelt, weet ieder ter zake kundige, dat de prijzen van gronden gelegen aan den rand eener zich uitbreidende gemeente op *on*natuurlijke wijze, stijgende zijn en opgejaagd worden. Daaruit volgt nog niet, dat alle bouwgrondmaatschappijen goede zaken maken. De oorspronkelijke eigenaar van den grond wel. En die ter zake kundigen behooren de leidslieden te zijn, en als zoodanig te worden erkend, voor hen die de algemeene belangen hebben te behartigen. Ongetwijfeld zullen deskundigen overal adviseeren, hetzij ten behoeve van het uitvoeren van een gemeentelijk uitbreidingsplan, hetzij tot het openstellen van de gelegenheid op billijke voorwaarden gronden in koop of erfpacht voor geschikten woningbouw te kunnen verkrijgen, tot onteigening aan de hand der Woningwet over te gaan. Zij zullen daartoe evenwel m. i. eerst dan adviseeren, als de benoodigde gronden blijken niet voor natuurlijke veilingprijzen te koop te zijn bij minnelijke schikking. Want men vergete niet, dat geen taxateur, noch eenig rechter, art. 92 der onteigeningswet in het belang der Volkshuisvesting heeft toegepast. Ook dit zal moeten worden geleerd. En al laat de redactie van dit artikel in mijne oogen aan duidelijkheid niets te wenschen over, gelet op de schriftelijke toelichting daarvan in de gewisselde en overgelegde Regeeringstukken, het is en blijft iets „nieuws". Dit artikel komt dan in hoofdzaak hierop neer, *dat als de werkelijke waarde van het te onteigenen goed, wordt aangemerkt de som, die de goederen in het tijdperk, beginnende 18 maanden en eindigende 6 maanden voor den dag, waarop het onteigeningsplan ter inzage is nedergelegd, elk in het bijzonder hadden kunnen opbrengen, bijaldien alle goederen, op welke het besluit tot onteigening betrekking had in het bovengenoemde tijdperk ten verkoop waren aangeboden.* 't Is een belangrijk artikel — een groote stap in de sociale richting onzer dagen.

De strijd daarover in de IIde Kamer is warm geweest. Het scheelde maar 2 stemmen of een amendement van den heer Tijdeman dat, zooal niet het doel had, dan toch als gevolg zou hebben gehad, dat de beteekenis van dit wetsartikel beduidend zou verzwakt zijn, was aangenomen geweest. Met dit artikel in de hand hebben nu de deskundigen de waarde der eigendommen te taxeeren, altijd als het geldt de onteigening in het belang der volkshuisvesting of ten behoeve van een uitbreidingsplan, niet als het geldt de waarde te bepalen van eenig goed dat onteigend moet worden ten behoeve van de uitvoering van andere werken van openbaar nut. Ik zal voor het oogenblik op dit laatst bedoelde verschil in waardebepaling niet verder ingaan, als minder passend onder het hoofd van dit artikel, ofschoon de verleiding groot is het onredelijke van den wetgever in deze aan te toonen.

Ook ik vind die groote stap in sociale richting niet verkeerd. Niet omdat ik mijn medemensch niet gun „slapende rijk te worden". Het komt mij voor een minder schuldige manier om rijk te worden te zijn, dan die wordt toegepast door hen die zich aan de spits stellen van alle mogelijke en onmogelijke sociale bewegingen en zich daarvoor aardig laten betalen en langs dien weg, door het winnen van invloed en het klimmen op den maatschappelijken ladder, ook zich aardsche schatten op niet onbelangrijke wijze trachten te verzamelen, in overdadige weelde leven en als volksvrienden willen te boek staan. Niet of men „slapende rijk is geworden", maar hoe men zijn rijkdom aanwendt, is ten slotte de vraag. Maar ik vind daarom die groote stap in sociale richting niet verkeerd, omdat zij aan veel zwendel, waarvan O² O² ook spreekt, een einde zal kunnen helpen maken. Nu leven van de bouwgrondspeculatie een aantal individuën die niet „slapende" maar „uitgeslapen", dit is het zachtste woord, rijk worden. Hunne practijken zijn minder onschuldig dan die van den „slapenden" grondbezitter. Die vorenbedoelde individuën, of beter hunne practijken, behooren te verdwijnen, waardoor het woningvraagstuk een stap nader in de goede richting zal worden gebracht. Tot recht verstand dien ik te vermelden, dat ik niet bedoel, dat alle tusschenkomst tusschen hypotheekbank en speculatiebouwer kan of moet worden gemist, ook al komt een bouw op gemeentelijken erfpachtsgrond in 't belang der volkshuisvesting tot stand. Maar voor die redelijke en eerlijke tusschenkomst, waarvoor ik de ruimte wil laten, omdat ik uit ervaring weet dat zij noodig kan zijn, behoeft de oplosser van het woningvraagstuk geen vrees te koesteren.

Naar mijne besliste meening kan elke gemeente — indien vorengenoemd onteigeningswet-artikel naar juistheid wordt geïnterpreteerd en toegepast, indien zij daarvan gebruik maakt, — zonder eenig financieel bezwaar haar woningvraagstuk oplossen. Doch, ook alweder hier, men zij en blijve redelijk in zijne eischen aangaande die volkswoningen. Zoo lichtelijk overdrijft men in reactie-tijdperken als waarin wij nu met betrekking tot dit woningvraagstuk zullen gaan verkeeren.

Eene zaak schijnt mij tot heden over dit onderwerp nog minder duidelijk. 't Is die van de toekomstige waardevermeerdering van gronden die op vorenbedoelde wijze in handen der gemeenschap zijn gekomen. Het stelsel van erfpachtsuitgifte van den grond berust immers hierop, dat men de gemeenschap — en niemand anders — wil doen genieten van de voordeelen verbonden aan het regelmatig stijgen der prijzen van den grond. Maar indien men nu alle gemeentegronden zooveel doenlijk in de toekomst aan den verkoop onttrekt, waaruit zal die waardevermeerdering van dien grond dan blijken en waardoor moet zij tot stand komen? Wat dit laatste betreft, meen ik, dat de natuurlijke gang wel behouden zal blijven; en die zal wel deze zijn, dat de opstallen op erfpachtsgrond gebouwd — naar gelang zij dichter bij het centrum eener gemeente zullen staan — meerderwaardig zullen blijken, en zoo kan men er toe komen om een niet gering percentage, daarvan afgeleid, toe te kennen aan den grond waarop zij staan. Indien wij nu echter den grond gelegen aan den buitenrand eener gemeente, in 't belang der volkshuisvesting gaan onteigenen, in 't belang der gemeenschap in erfpacht gaan uitgeven, en die grond over een 20 à 25tal jaren — zooals de natuurlijke loop van deze zaak is — ongeveer het dubbele zal waard geworden zijn, zal dan nog de rente van grond en opstallen kunnen worden opgebracht door die bewoners waarvoor deze opstallen oorspronkelijk gebouwd zijn? Zal dit systeem een voortdurende Exodus doen ontstaan, — zal de zorg voor „volkshuisvesting", op die wijze opgevat, ook een stelselmatige „volksverhuizing" met zich brengen, — of moet men onnatuurlijk worden en één oog dicht houden voor de waardevermeerdering van den grond waarop de woning van de mingegoeden zal gebouwd zijn? Ziedaar eenige vragen, waaruit blijkt, wat mij nog niet duidelijk in die aangelegenheid is.

Vooral die omstandigheid der toekomstige waardevermeerdering van volkswoningen maakt, dat O² O² zich nog wel eens mag bedenken, of hij wel zoo beslist kan en mag zeggen, dat de overheid eenig kwaad stijft indien zij bij verkoop of uitgifte in erfpacht van een deel harer gronden bedingt, dat die slechts met woningen van een zeker type of zekere hooge minimum-huurwaarde mogen worden bebouwd. In de eerste plaats merk ik op, dat die overheid daardoor den grond, eigendom der gemeenschap, in verreweg de meeste gevallen op prijs houdt. Zij is dit in onzen tijd, die van de gemeentekas hoe langer hoe meer offers voor de bevrediging van sociale behoeften vergt, verplicht, zal zij het tijdstip niet zien aanbreken, dat zij door gebrek aan geldmiddelen aan die soort van behoeften niet meer kan voldoen. Indien zij van die mode van meergegoeden, om in een zekere stadswijk te wonen, geen gebruik maakt ten bate der gemeentekas, indien zij daarvoor in de gelegenheid is, dan verzuimt zij schromelijk haar plicht. En in de tweede plaats dient opgemerkt, dat die mode, zoo even genoemd, gevonden wordt bij meer- en mingegoeden. Bij de laatsten, naar mijne ervaring, nog wel zoo sterk als bij de eersten. En ook dit is natuurlijk, en daarin kan slechts op den zeer langen duur misschien — en indien de verschillende belanghebbenden zulks zelf wenschen — verandering komen. Of dit laatste echter in onze dagen ook al een zorg voor de gemeentelijke overheid is, kan ik, zelfs met de Woningwet in de hand, niet inzien.

Voor zoover ik kan zien, schijnt het mij raadzaam, in het belang der volkshuisvesting, ook in ruimeren zin van dat woord, dat de overheid als tot dusver blijft toezien dat zij van de mode en wenschen harer meergegoede ingezetenen tegen behoorlijke betaling goede nota neemt; voor een goed deel zal daardoor kunnen worden voorkomen, dat niet vele illusie's en verwachtingen, die men van de volkswoning der naaste toekomst heeft, als nevelen zullen moeten verdwijnen.

* *

Voorgevel van het Waalsche Weeshuis te 's-Gravenhage. Architect J. P. Stok Wz.

INGEZONDEN.

Aan de Redactie van „Het Bouwkundig Weekblad", 402 Marnixstraat, Amsterdam.

Mijne Heeren,

Wij wenschen ons eenige bemerkingen te veroorlooven naar aanleiding van Uw artikel over „Centrale Verwarming" in het nummer van 15 Febr. l. l.

De schrijver beweert daarin terecht, dat de centrale verwarming door middel van warm water en stoom het oude systeem van verwarming door warme lucht bijna geheel verdrongen heeft. Wij zijn het echter niet eens met den schrijver, waar hij zegt, dat de heete lucht-verwarming hare plaats naast de nieuwere systemen gehandhaafd zoude hebben, indien men getracht had het oude systeem te verbeteren.

De reden, dat dit niet is geschied, ligt voor de hand: bij heete lucht-verwarming zijn kanalen van groote afmeting noodzakelijk, die in bestaande huizen nooit en in een in aanbouw zijnd gebouw alleen met opoffering van buitensporig hooge bedragen kunnen aangebracht worden.

De schrijver beweert, dat de heete-lucht-verwarming nog steeds in zwang is. Wij meenen dit met beslistheid te mogen tegenspreken. De vele Amerikaansche vaktijdschriften bewijzen ons, dat de heete-lucht-verwarming op hier en daar een uitzondering na (an exception that proves the rule) in Amerika geheel heeft uitgediend en dat daar zelfs de warm-water-verwarming de stoom-verwarming meer en meer verdringt.

Dit ligt voor de hand: bij warm-water-verwarming zijn alle gecompliceerde generatoren vervallen, evenals de inmetseling daarvan, aangezien men zich tegenwoordig zelfs bij zeer uitgebreide leidingen kan bedienen van vrijstaande ketels, die met een der vele in den handel voorkomende isolatie-materialen voorzien, een hoog nuttig effect geven.

Deze ketels kunnen door iederen leek behandeld worden, vereischen zeer weinig toezicht en zijn van zeer eenvoudige constructie, veel eenvoudiger dan de stoomketels.

Een ander niet hoog genoeg te schatten voordeel der warm-water-verwarming bestaat in de betrekkelijk lage temperatuur der radiatoren, waarbij de onaangename uitstraling, die men bij stoom-radiatoren steeds aantreft, achterwege blijft. Nog een voordeel der warm-water-verwarming is daarin gelegen, dat men bij geringe koude, de ketels zeer matig kan stoken, waardoor het water in de buizen en radiatoren slechts even lauw wordt en de afstralende hitte dus ook zeer gering is, terwijl bij strenge koude hard gestookt wordt, zoodat het zich in de radiatoren en buizen bevindende water bijna het kookpunt bereikt, waarvan een sterke uitstraling en dus een krachtige verwarming het gevolg is.

Bij stoomverwarming is hard of matig stoken niet mogelijk, daarbij moet steeds stoom gestookt worden. Het verschil tusschen de hoogste en laagste temperatuur van stoom, voor zoover die voor verwarming geschikt is, is uiterst gering en volstrekt niet zoo groot, om door hard of matig stoken een sterke of geringe verwarming te verkrijgen. Eene tempering is dan ook alleen mogelijk door de kraan bij een radiator geheel te sluiten, waardoor de verwarming tijdelijk geheel ophoudt en die kraan weder te openen, zoodra de behoefte aan meerdere warmte zich weder voordoet.

Het behoeft geen betoog, dat om gedurende een geheelen winter elken dag stoom te stoken, elken dag dezelfde hoeveelheid brandstoffen noodig is. Bij eene verwarming met warm water wordt bij matige koude zeer weinig brandstof verbruikt, bij groote koude meer. Het gemiddelde kolenverbruik is hierdoor zeer gering.

Door al deze voordeelen is het duidelijk, dat eene goed aangelegde warm-water-verwarming verre te verkiezen is boven iedere andere

Hoogachtend
W. J. STOKVIS.

Als wij den schrijver van het bovenstaande ingezonden stuk goed begrijpen, dan acht hij de in ons opstel over centrale verwarming aangehaalde calorifères „Perfects" zoo ongeveer in de termen te vallen van als *oud roest* te worden verkocht. De bewijsgronden daarvoor ontleent hij aan vele Amerikaansche vaktijdschriften.

We zullen van dit bericht goede nota nemen en er onze lezers gaarne, als we er meer van hooren, mede in kennis stellen!

„Wat bij de beschouwingen van den inzender voor hem zelf voor de hand ligt als het geldende motief, dat bij heete lucht-verwarming kanalen van groote afmeting noodzakelijk zijn, en die in bestaande huizen nooit en in inaanbouw zijnde gebouwen alleen met opoffering van buitensporig hooge bedragen zouden kunnen aangebracht worden," teekenen we aan, dat bij de beide stelsels waarvan hij de voortreffelijkheid vergelijkender wijze bespreekt, *bij goede installatie*, aanvoer van versche lucht *dus ook ruime kanalen die geld kosten*, inderdaad evenmin gemist kunnen worden.

Menige centrale verwarming, hetzij dan met warm water of met stoom, beantwoordt niet aan de verwachting, omdat niet in den aanvoer van versche lucht is voorzien.

— De ventilatie ontbreekt hier te gelijk met de volgens den heer Stokvis zoo buitensporige dure kanalen. —

Wat de overige vergelijkende beschouwingen betreft, er zou op wetenschappelijke gronden daarop nog wel wat zijn af te dingen; we laten die evenwel, als hier niet ter zake dienende, onbesproken.

Amsterdam, 19 Februari 1902. v. E.

TENTOONSTELLINGEN.

Eerste Internationale Tentoonstelling voor Decoratieve Kunst te Turijn.

Wegens groote deelname, zoowel van kunstenaars als industrieelen, was het Nederl. Comité genoodzaakt een verzoek te richten tot het Centrale Comité te Turijn, teneinde eenige lokaliteiten meer ter beschikking te krijgen als aanvankelijk noodig werd geacht. Het toestaan van dit verzoek ging met veel moeilijkheden gepaard, die echter uit den weg werden geruimd, en thans beschikt het Comité nog over een vertrek en eene ruime galerij van ± 13 M. lengte, die in het centrum der Nederl. afdeeling begint en tot de Amerikaansche afdeeling doorloopt, zoodat aan die zijde nog een toegang tot de Nederl. afdeeling verkregen is. Deze ruimten werden voor de afdeeling bouwkunst en voor de graphische kunsten en boekbanden gereserveerd. Bovendien werd de middendoorgang in de Nederl. afdeeling aanzienlijk verbreed, zoodat aldaar nog verscheidene vitrines konden worden ondergebracht.

Door deze uitbreiding zal het mogelijk zijn, Nederland werkelijk op waardige wijze te vertegenwoordigen; doch het Comité werd genoodzaakt hiervoor meer offers te brengen dan aanvankelijk noodig werden geacht, zoodat versterking der middelen een dringende noodzakelijkheid is geworden.

Het Comité vleit zich evenwel, dat onze aanzienlijke en vermogende landgenooten, die hun offer nog niet hebben gebracht en die de bevordering der decoratieve kunsten en der kunstambachten als een machtigen factor ter ontwikkeling der volksbeschaving en volkswelvaart beschouwen, zullen willen medewerken en het hunne bijdragen, opdat het Comité in de gelegenheid worde gesteld de Nederlandsche afdeeling zóó in te richten, dat zij bij andere landen niet zal achterstaan.

Zij, die hunne belangstelling wenschen te betuigen, kunnen zich wenden tot den Penningmeester van het Nederl. Comité, den heer E. von Saher, Directeur van het Museum van Kunstnijverheid te Haarlem.

Hare Majesteit de Koningin heeft aan het Nederlandsche Comité voor de internationale Tentoonstelling van Moderne Decoratieve Kunst te Turijn doen toekomen een som van f 500, bestemd om jonge Nederlandsche kunstenaars die op deze tentoonstelling zullen inzenden, tegemoet te komen in de daaraan voor hen verbonden kosten.

H. M. de Koningin-Moeder heeft met hetzelfde doel een bedrag van f 300 geschonken.

In het blad van 25 Januari j. l. deelden wij mede, dat de vierjaarlijksche Tentoonstelling van Kunstwerken van Levende Meesters, van 10 Mei tot 22 Juni te Rotterdam gehouden zal worden onder leiding van het Bestuur der Academie van B. K. en T. W. aldaar. De kunstwerken moeten ingezonden worden tusschen 18 en 23 April.

Herinnerende aan het bovenstaande kan daaraan worden toegevoegd, dat thans de „bepalingen" voor deze tentoonstelling in het gebouw van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst, te Amsterdam, ter inzage liggen, en biljetten voor inzending, verpakking enz., tot een beperkt aantal daar ter beschikking zijn.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

In de Woensdag 12 Febr. gehouden vergadering der **Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap** trad als spreker op de heer E. von Saher, Directeur van het Kunstnijverheidsmuseum te Haarlem met het onderwerp: Hindoe monumenten op midden Java. De meest belangrijke monumenten, zoo begon spreker, worden gevonden in een strook land loopende van Zuid naar Noord, van Djokjokarta naar Pekalongan. Wel worden ook Oostwaarts daarvan eenige belangrijke en Westwaarts slechts enkele bouwvallen gevonden, maar alle van minder waarde dan die van de genoemde streek. Omtrent den stichtingstijd dezer monumenten verkeert men in onzekerheid. Slechts omtrent enkele ervan geven gevonden opschriftplaten eenig licht en daaruit blijkt, dat deze gesticht zijn omstreeks 778 n. Chr.

De hooge waarde dier monumenten uit artistiek en technisch oogpunt wijst op een beschavingsgraad hunner stichters die onvergelijkelijk hooger staat dan die terzelfder tijd hier in 't Westen heerschte. Het materiaal is andesiet, een harde vulkanische steen van grauwe kleur. Hun oorsprong danken zij aan den eeredienst, 't zij de Bramaansche, de Boedhistische, of eene vermenging dezer beide. Spreker behandelt nu achtereenvolgens eenige der voornaamste monumenten, ruines, gemeenlijk Tjandi's genaamd, hoewel met dit woord eigenlijk slechts bedoeld wordt den steen die eene grafplaats bedekt. Het woord Tjandi heeft echter burgerrecht verkregen ter aanduiding van alle bouwvallen en wordt als zoodanig algemeen gebruikt. De algemeene grondvorm der tempels is een Grieksch kruis met vierkanten in de inspringende hoeken, zoodat de omtrek, door twintig zijvlakken gevormd, een rijk geaccidenteerd silhouet geeft. De tempel of tempelgroep is altijd op een of meerdere terrassen gebouwd die den omtrek der tempels volgen en waarvan de keermuren rijkelijk met gebeeldhouwde voorstellingen, den eeredienst betreffend, bewerkt zijn. Bij belangrijke tempels worden op die terrassen reeksen van kleinere tempeltjes gebouwd. In het midden van den tempel bevindt zich de grootste cella die het hoofdgodsbeeld bevat, en in de armen van het kruis zijn kleinere cella's, met kleinere godsbeelden aangebracht, door een van welke de groote midden-cella bereikt kan worden. Een andere soort van gebouwen, waarvan Tjandi Said en Tjandi Plaosan voorbeelden zijn, zijn vermoedelijk kloosters, hebben een ander grondplan en zijn van eene verdieping voorzien.

Uit deze beide laatstgenoemde monumenten is de vorm gesproten voor het gebouw dat op de wereldtentoonstelling te Parijs in 1900 is opgericht geworden. Tot slot behandelt spreker den belangrijksten en uitgebreidsten bouw op Java, den Boroboedoer waarvan de hoofdaanleg uit vier terrasvormige omgangen bestaat, van welke de onderste 115 M. in 't vierkant meet en welker terrasmuren met een onnoemelijk aantal gebeeldhouwde voorstellingen zijn versierd. Op het bovenste terras rusten drie opeenvolgende ronde terrassen, versierd met klokvormige ronde à jour bewerkte torens, elk een boeddha-beeld bevattende en in 't midden de eveneens klokvormige cella dragende, waarin het hoofdgodsbeeld geplaatst is dat niet geheel is afgewerkt, waarmede de onmacht van 't menschelijk vermogen wordt gesymboliseerd om het godsbegrip ten volle te omvatten. Onvergelijkelijk is de rijkdom en de verscheidenheid der beeldhouwwerken die de terrasmuren bedekken. Op de binnenzijden der balustraden op die terrasmuren is eene doorloopende voorstelling van het Mahaijona, de symboliseering van den eeredienst, gebeeldhouwd, die ontwikkeld eene lengte van 4000 M. heeft. Allertreurigst zeide spreker is de toestand waarin al deze bouwvallen verkeeren. De verwaarloozing en de schennis waaraan deze monumenten hebben blootgestaan, is onbeschrijfelijk. Vele zijn zoo door inlanders als Europeanen, als steengroeven gebruikt om er de materialen voor moderne werken uit te halen. Gelukkig dat in den allerlaatsten tijd door de overheid tenminste eenige zorg wordt besteed om het verdere verval zooveel mogelijk tegen te gaan, om te behouden wat behouden zal kunnen worden. Een belangrijke collectie photo's en teekeningen lichtte het gesprokene toe.

Technische Vakvereeniging, Afd. Amsterdam. 13 Febr. 1902. In deze vergadering werd het deelnemen aan den leeskring besproken en besloten te trachten binnen niet al te langen tijd een of meer technische excursies te organiseeren, zoo mogelijk op werkdagen, daar het nuttige daarvan bij een vorige gelegenheid is gebleken. Het Bestuur nam op zich deze voor te bereiden.

Na behandeling van de vraag, hoe en op welke wijze de Vereeniging zich, na de Koninklijke goedkeuring van de ingediende nieuwe statuten, met propaganda zal hebben bezig te houden, werd de vergadering gesloten.

VRAAGBAAK.

Welke zekerheid heeft C. Scharowsky in zijn Musterbuch für Eisen-Konstruktionen aangenomen bij de opgaaf der tabellen voor de afmetingen van kolommen, balklagen, enz.

BERICHTEN.

Haarlem. De heer Rego Veth heeft de tusschen hem en den heer A. F. Kerrebijn Jzn. bestaande Vennootschap onder de firma Van Diesen en Kerrebijn in 't begin van Januari j.l. beëindigd, en zal de nog loopende zaken liquideeren.

Tengevolge van de ontbinding der genoemde firma is de heer Rego Veth als firmant opgenomen in de firma J. Sabelis en Co., glasfabrikanten.

Amsterdam. In eene ledenvergadering van het Genootschap Architectura et Amicitia, gehouden op 12 Febr. j.l., werd besloten dat het Bestuur van het Genootschap een comité zal stichten met de besturen van „Arti et Amicitia", het „Oudheidkundig Genootschap", „Amstelodamum", en de „Mij. t. Bev. d. Bouwkunst", met het doel een gezamenlijk adres te richten tot B. en W. van Amsterdam in zake de demping van de Reguliersgracht.

In de volgende week zullen de besturen der genoemde vereenigingen, waarbij ook de Afdeeling Amsterdam van de Mij. t. B. d. Bouwkunst, een vergadering houden.

Breda. Op de voordracht voor de benoeming van een boekhouder-opzichter bij de gemeentewerken staan de heeren H. J. Dekker, te Made, C. Mol te Wageningen, J. A. Mol te Breda, en H. Timmermans, te Zaandam.

Rotterdam. Een meerderheid uit de Kamer van Arbeid voor de Bouwbedrijven heeft een adres aan den gemeenteraad gezonden, met verzoek: het uitvoeren van gemeentewerken in eigen beheer slechts uit te strekken tot de onderhoudswerken, en alle andere werken publiek uit te besteden. De Bond van gemeentewerklieden kon zich natuurlijk daarmede niet vereenigen, daar bij inwilliging van het verzoek een groot aantal gemeentewerklieden zou moeten worden ontslagen. De Bond heeft dan ook besloten een tegenadres in te dienen, waarin gevraagd zal worden het verzoek der Kamer niet in te willigen.

Parijs. De heer G. de Feure (Van Sluijters), wien zeer onlangs de eer te beurt viel te worden benoemd tot ridder van het Legioen van Eer, is thans door den Keizer van Duitschland benoemd tot ridder der Kroonorde.

Berlijn. De Vereeniging van Duitsche Architecten heeft een verzoekschrift tot den Rijksdag gericht, om gelden uit te trekken voor het dringende herstel van de Domkerk te Straatsburg, en de daarna volgende voltooiing van het bouwwerk. Volgens raming zouden 2 millioen mark daarvoor noodig zijn, waarvan de verwerking over 20 jaren verdeeld zal moeten worden.

Hannover. Binnen kort zal aan de Technische Hoogeschool een proef worden genomen met het geven van een cursus over bouw- en woninghygiëne, voor oudere en reeds in de praktijk zijnde bouwkundigen. Ook te Berlijn is men voornemens dit te doen. Daar zulk een cursus niet meer dan 14 dagen zal duren, kan slechts een kort overzicht over het onderwerp gegeven worden, waarbij ook de betreffende wetgevingen van binnen- en buitenland en de gewichtige gezichtspunten bij het vaststellen van bouwverordeningen en bebouwingsplannen behandeld zullen worden.

Staatsambtenaren (voor elken cursus 20) die de voordrachten wenschen bij te wonen, ontvangen daarvoor eene vergoeding.

Een dergelijke maatregel behoorde hier te lande ook genomen te worden, en zou veel uit kunnen stichten. Een besluit daaromtrent zal ongetwijfeld door ieder vakman met groote ingenomenheid worden begroet.

PERSONALIA.

Tot Directeur-Generaal van de Staatsmijnen in Limburg is, met 1 Mei a. s., benoemd de heer H. J. E. Wenckebach, thans Directeur der N. O. Localspoorwegmaatschappij te Zwolle.

Met ingang van 1 Maart a. s., zijn bevorderd tot Ingenieur van den Rijkswaterstaat der 1e klasse, de heeren R. H. Gockinga, W. K. Behrens, Hoogleeraar aan de Polyt. School te Delft (Ing. v. d. R. waterstaat met verlof), en J. Nelemans, thans Ingenieur der 2e klasse.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	onderdom	18	jaar,	salaris f	40.—
"	"	"	"	22	"	"	65.—
"	"	"	"	38	"	"	80.—
"	"	"	"	37	"	"	80.—
"	"	"	"	46	"	"	100.—
"	"	"	"	28	"	"	80.—
"	"	"	"	25	"	"	100.—
"	"	"	"	23	"	"	60.—
"	"	"	"	21	"	"	70.—
"	"	"	"	22	"	"	70.—
"	"	"	"	23	"	"	50.—
"	Bouwkundig	Opzichter	"	26	"	"	85.—
"	Bouwkundig	Teekenaar,	"	19	"	"	30.—
"	"	"	"	30	"	"	50.—
"	"	"	"	23	"	"	75.—

VERBETERING.

In de voornamen van een der candidaten die geslaagd is voor het examen voor Bouwkundig Opzichter is in het vorige blad een fout geslopen: in plaats van M. J. moet N. J. van Heijst gelezen worden.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 24 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het maken van een tijdelijke keet met schaft- en badgelegenheid; het wegbreken van diverse werken tusschen de beide stokerijen en het bouwen van schaft- en badkamers, kleeren, bergplaatsen enz., op gedeeltelijk bestaande fundeering, tusschen de stokerijen der gem. gasfabriek aan den Haarlemmerweg te Amsterdam.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 2,25 (met 4 teek.) Inl. worden gegeven alle werkdagen van 9—12 u. ten kantore der gem. gasfabriek aan de Linnaeustraat, gedur. de week, welke aan de besteding voorafgaat. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het bouwen van een ketelhuis en schoorsteen, op een terrein van de gem. gasfabriek aan den Haarlemmerweg.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,25 (met 2 teek.) Inl. worden gegeven alle werkdagen van 9—12 u. ten kantore der gem. gasfabriek aan de Linnaeustraat, gedur. de week, welke aan de besteding voorafgaat. Aanw. gedaan.

DRONRIJP. Het bouwen van 2 werkmanswoningen op de Zathe.

De Diakenen der Ned. Herv. Gemeente, n.m. 5 u., bij K. J. Buwalde. Bestek ad f 0,50 verkrijgb. bij A. Venstra, teek. ter inzage bij A. van Loon, te Franeker.

HEERENVEEN. Het bouwen van een herberg met schuur en doorreed te Nieuwebrug bij Heerenveen.

De heer M. Visser. Bestek en teek ter inzage bij Platje. Bilj. in te zenden voor 24 Febr.

NIEUWE BRUG BIJ JOURE. Het afbreken en weder opbouwen der herberg, staande te Nieuwebrug en bewoond door B. Platje.

De aanbesteder. Bestek en teek. in de herberg ter inzage. Aanw. door den timmerman M. G. Visser.

RINSUMAGEEST (FR.). Het bouwen van een woonhuis met smederij te Rinsumageest.

De heer R. Postma te Rottevalle. Bestek en teek. ter inzage bij Bonnema te Rinsumageest. Aanw. gedaan.

ROERMOND. Het bouwen van 2 woonhuizen aan de Kapel in 't Zand te Roermond, met alle daartoe benood. materialen, voor rekening van den heer Leenarts-Bloemers.

De archit. K. v. d. Schuit, n.m. 5 u., in hotel „Houben". Bestek en teek. ter inzage ten kantore van den arch.

ST.-ANNA-PAROCHIE. Eene belangrijke verbouwing aan de scholen voor openbare lager onderwijs te Vrouwenparochie en te St. Jacobiparochie, in 2 perceelen.

Het gemeentebest. van Het Bildt, n.m. 3 u. Bestek en teek. verkrijgb. ter secretarie, tegen f 0.50. Aanw. gedaan.

TILBURG. Het bouwen van 2 woonhuizen met stalling enz., op een perc. aan de Lange Nieuwstraat, met bijlev. van alle daartoe benood. mater.

De arch. Jos. Donders. Bestekken te bek. à f 0,75 bij voorn. arch., alwaar inl. te bek. zijn en teek. ter inz. liggen.

DINSDAG 25 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van 16 woonhuizen voor 64 gezinnen, het maken van een administratie gebouw, vergaderzalen, kantoor, woning voor den administrateur, enz. op een terrein aan de van Reigersbergenstraat; het maken van een gebouw op het middenterr. in te richten tot badhuis.

De Maatij. voor volkswoningen, v.m. 11 u., in „American Hotel". Bestek met 6 teek. tegen f 4 te verkr. ter stoomdrukkerij van J. H. de Bussy Rokin 60.

GASSEL (N.-BR.). Het bouwen van een roomboterfabriek.

Het bestuur van de Boerenbond, n.m. 4 u., ten huize van M. Bulkens alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 25 Febr., n.m. 2 u.

GOES. 1°. Het vergrooten der schuur en in steen optrekken der achterweg en nieuwe zijgevel, en 2°. het bouwen van een geheel nieuw woonhuis, op de hofstede „Leguit" gem. Oud-Vossmeer, bewoond door Adam van Tilbeurgh.

De heer Mr. Liebert, 's midd. 12 u. Bestek en teek. te verkrijgen tegen f 1,50 per stel. Aanw. gedaan.

GORINCHEM. Het afbreken van bestaande gebouwen aan de Groote Markt te Gorinchem en het daar ter plaatse bouwen van 2 heerenhuizen.

De bouwk. J. de Bie, 's midd. 12 u., in „De Doelen". Bestek en teek. verkrijgb. bij den bouwk. tegen f 1,50 per stel. Aanw. ged.

LEUR (N.-BR.). Het bouwen van een heerenhuis, met bijlevering der materialen.

Den heer L. H. A. Verpalen, v.m. 11½ u. Bilj. in te leveren tot v.m. 11 u. teek. en

Best. ter inz. in het koffiehuis bij H. Slokkers. Inl. te bekomen bij den archit. P. J. v. Genk, te Leur. Aanw. gedaan.

LONNEKER. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen aan de Gronauschen straatweg te Lonneker.

De arch. J. H. C. Roesink te Enschedé, 's-av. 7½ u., in café L. ten Kate, alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft gen. archit. Aanw. 25 Febr., v.m. 11 u.

SEXBIERUM. Het afbreken eener oude en het opbouwen eener nieuwe stelphuizinge bewoond door den heer S. Jansen.

De kerkvoogden der Herv. gemeente. Bilj. in te leveren tot 25 Febr., n.m. 2 u. bij den heer B. Zijlstra kerkvoogd. Teek. ter inzage bij J. v. d. Wal. Bestekken à f 0.75 verkrijgb. bij R. Zwaagsma. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 886. Het maken van een wachterswoning bij de kruising van de Nederl. Transw. Maatsch. op het station Franeker. Ram. f 4470.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 26 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een magazijn met bovenwoning en bijbehoorende werken aan de Stadhouderskade.

De firma M. v. Gendringen & Co., n.m. 2 u., in café Parkzicht. Bestek en teek. à f 2 te bek. bij P. Rijnja, Reguliersgracht 134. Inl. geeft de arch. P. Heijn. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het bouwen van 7 pakhuizen, met bovenwoningen en eene winkelbehuizing met bovenwoning aan de Oosterhavenstr. en Oosterkaai.

De archit. P. Belgraver en A. Reiziger, 's-av. 8 u., in café de Jong, Gr. Markt alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. zijn ad f 0,50 ook bij de archit.

LEIDSCHENDAM. Het vergrooten van de openbare school no. 3 aan den Veenweg.

Het gem.best., van Stompwijk, v.m. 11½ u. Bestek en teek. à f 1 per stel ten raadhuize verkrijgbaar. Aanw. gedaan.

LONNEKER. Het bouwen van een woonhuis enz. op een terrein gelegen aan den Brinkweg te Lonneker.

De arch. H. E. Zeggeling, 's-midd. 12 u., in café J. Wensink, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 26 Febr., v.m. 9 u.

OBERGUM. Het gedeeltelijk afmoeveren van een behuizing en schuur en het bouwen van een heerenbehuizing met schuurtje onder bijl. van de daartoe benoodigde materialen.

De heer R. P. Brons, arts, n.m. 4 u., in logement G. de Roo. Bestek en teek. ter inz. in gen. logement en ad f 1.— te bek. bij J. Timmer arch. te Obergum. Aanw. gedaan.

OOSTEREND (FR.). Het bouwen eener nieuwe kerk en toren.

De kerkeraad der Geref. Kerk, n.m. 2 u., in de hulpkerk. Bestek en teek. verkr. à f 1,50 bij A. Gaastra, die inl. en aanw. geeft. Bilj. gem. K bij den scriba van den kerkeraad Joh. Althuizius, te Oosterend, vóór of op 25 Febr.

DONDERDAG 27 FEBRUARI.

APELDOORN. Perc. 1. Het maken van een schoolgebouw op een terrein aan den Soerenschenweg, perc. 2, het lever. en plaatsen van meubelen in en ten behoeve van gen. school, perc. 3, het maken van een onderwijzerswoning mede op genoemd terrein.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. verkrijgb. ten gem.huize ad f 1,50. Aanwijzing 27 Febr., v.m. 9 uur.

BEETSTERZWAAG. Het afbreken der boerenhuizing c.a. op de Zathe, bewoond door J. K. de Jong te Munnekezijl onder Burum en het weder opbouwen van een nieuwe stelphuizing c.a.

De heer J. Vrijburg bij wien biljetten worden ingew. voor 27 Febr. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1.25 bij Gk. Schroor.

EEN GEM. NORG (DR.). Het werkloon van 't bouwen van een nieuwe boerenbehuizing.

De heer Engbert Wiering, n.m. 1 u., te zijnen huize alw. bestek en teek. ter inz. en inl. gegeven worden. Inl. te bekomen bij den arch. H. Hajema te Vries.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen bij de Gronauschen straatweg op het erve van Lucas Bos te Lonneker.

De archit. J. H. C. Roesink, 's-av. 7½ u., in café H. Hemken, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft gen. architect. Aanw. 27 Febr., v.m. 11 u.

GULPEN. Het verbouwen van het postgebouw.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ad f 2,50 ter secret. verkrijgb.

HELLUM (GRON.). Het bouwen van een heerenbehuizing.

De heer S. H. Dallinga, n.m. 2 u., in logement Kuipers. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij Johs. Buurke te Nieuw-Scheemda welke ook inl. geeft.

HETEREN. Het bouwen van eene veldwachterswoning met arrestantenkamer te Randwijk.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. ten gemeentehuize.

NOORDWIJK GEM. MARUM (GR.). Het bouwen van een zuivelfabriek aan den straatweg met lev. van al het daartoe benoodigde.

Het best. der zuivelvereen., n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. aan de fabriek. Bestek verkrijgb. à f 0,60. Aanw. 27 Febr., n.m. 2 u. Inl. verkrijgb. bij H. v/d Meulen te Kornhorn.

SCHEVENINGEN. 1. Het bouwen van een school op een terrein aan de Messtraat te Scheveningen; 2. het leveren van gegalvaniseerd klein-ijzerwerk ten behoeve van de gemeente telefoon.

Het gem.best., n.m. 2 u. Bestek verkrijgb. voor die onder 1. à f 1,10 en teek. à f 0,90 en voor die onder 2. à f 2. Aanw. gedaan.

TEN-BOER. Het bouwen van een gast- of armenhuis.

Het gemeentebest., n.m. 2 u.

WINSCHOTEN. *a.* Het bouwen van een cementtegel- en pannenfabriek; *b.* het bouwen van een woonhuis. Alles op een vrij terrein aan den grintweg te Winschoten, onder bijlev. van alle daartoe benood. materialen, arbeidsloonen, glas- en verfwerken, transporten enz.

De heer A. Ib. Ruibing, n.m. 5 u., in de „Oldambtster Herberg". Bestek en teek. in bovengenoemd hotel ter inz. en zijn tegen f 1,50 per stel bij den arch. verkr. Inl. te bek. bij C. Brill, arch. Aanw. 27 Febr., v.m. 9 u. Samenkomst in het café „Hessenbril".

VRIJDAG 28 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een kerkgebouw voor de Ned. Herv. Gem. op een terrein aan de 2de van de Helstraat.

De kerkeraad der Ned. Herv. Gem. Bestek met 11 teek. tegen f 10 te verkr. bij C. B. Posthumus Meyjes, arch., Amstel 244.

BENSCHOP. Het bouwen van een pastorie met bijbehoorende werken.

De kerkeraad van den Ned. Herv. Gem., n.m. 1 u., in logem. „de Zwaan". Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij R. Diks, Breedstr. 30, Utrecht die tevens inl. geeft. Aanw. ged.

DE KNOL GEM. HOEK. Het afbreken van de bestaande landbouwschuur en het bouwen van een nieuwe met bijlev. van bouwstoffen, op de hoeve van en bewoond door den Burgemeester der gem. Hoek.

De besteder, n.m. 2 u., in den herberg van F. Dieleman. Bestek en teek. ad f 1, verkrijgb. bij den bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag, bij wien inl. te bekomen. Aanw. gedaan.

HEERENVEEN. Het bouwen van een tuinmanshuis aan de Pastoriesingel te Terband met bijlev. van materialen, arbeidsloonen transporten enz.

De pastorievoogden der Herv. Gem. Ængwirden. Bestek en teek. ter inz. in het posthuis. Bilj. in te lev. bij J. Wierda voorz. pastorievoogd.

LOSSER (OV.). Het metsel- timmer- en glas- en verfwerk van een te bouwen woon- en winkelhuis met schuur.

De heer J. Hoebe, n.m. 2 u., in cafe Lemmerink. Bestek met teek. in bovengen. café ter inz. Inlicht. te bek. bij G. J. Essenhuis. Aanw. 28 Febr., v.m. 10 u.

OOSTERWOLD. Het bouwen van een boerenschuur.

Mej. de Wed. A. A. Koops. Bestek en teek. ter inz. bij den arch. H. J. Noorman.

ZATERDAG 1 MAART.

AMERSFOORT. Het bouwen van een heerenhuis aan de Muurhuizen tegenover te Kortegracht.

De arch. Herm. Kroes, v.m. 11 u., in café „Het Valkje" alw. bestek en teek. ter inz. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij den arch. Aanw. 25 Febr. voormiddag 11 u.

BELLINGWOLDE. Het verbouwen der openbare lagere school te Oudeschans.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Voorw. en teek. ter secret. ter inz., en ald. en bij den arch. J. Dik, te Winschoten, tegen f 1,25 per stel verkr. Aanw. 27 Febr., n.m. 2 u.

GROENENDIJK (OOSTERHOUT N.-BR.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis aldaar met bijlevering van alle benoodigde materialen.

De heer C. A. v. d. Noort, n.m. 5 u. te zijnen koffiehuize. Bestek en teek. in genoemd koffiehuize ter inzage. Inl. zijn te bekomen bij den archit. C. A. Oomen Azn. te Oosterhout. Aanw. gedaan.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900 . . . . . 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

6 FEBRUARI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen de kantoren der incassobank aan de Heerengracht no. 537.

Gegund aan Gebr. Terlingen, aldaar.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van een nieuw te bouwen heerenhuis. Door de heeren v. Ommen en Adolfs.

Laagste inschr. A. Tiethof, f 585. Gegund.

JOURE. Het verbouwen der winkelhuizinge aan de Midstr. van de firma de Vries en Muurling. Raming f 888. Door den heer H. W. v. d. Veen.

Laagste inschrijver S. Kuindersma, f 838.

KOOG a/d. ZAAN. Het verbouwen van de ziekenbarak.

Laagste inschrijver J. Huisman Fz., f 342. Gegund.

7 FEBRUARI.

DENEKAMP. Het verbouwen en vergrooten der scholen te Agelo en Tilligte, en het maken en leveren en veranderen van schoolmeubelen. Door het gem.-best.

School Tilligte. Laagste inschrijver H. J. Weustink, Ootmarsum, f 2600.

School Agelo. G. J. Steinmeijer, id., f 2100.

Meublement. H. H. Koers, Wierden, f 949.

Volgens bestek 30 dagen beraad.

HILVERSUM. Het bouwen van 3 winkelhuizen met bakkerij aan de Naarderstraat. Door de bouwk. Gebr. Vleugel.

Laagste inschr. V. Schoonhoven, Amersfoort, f 12308.

WIJK AAN ZEE EN DUIN (ONDERH.). Het bouwen van een winkelhuis aan den Hoflanderweg nabij „Vogelvreugd" voor den heer H. Tesselaar. Door den arch. N. de Wolf te Beverwijk.

Laagste inschrijver K. Schagen, Beverwijk, f 2598. Gegund.

8 FEBRUARI.

APELDOORN. Het bouwen van 2 winkelhuizen aan de Dorpstr. ald. Door den arch. Andr. v. Driesum Szn.

Laagste inschr. Joh. Veeneman, f 16870. Het werk is na herbesteding tusschen de laagste inschrijvers, gegund aan J. de Groot.

10 FEBRUARI.

ROODESCHOOL (GR.). Het afbreken eener behuizing en het ter plaatse bouwen van een rentenierswoning, met bijlev. van alle mater. Door den heer E. Woldendorp.

Laagste inschrijver E. Steenberg, f 3000. Het werk is voor de begrooting gegund aan Offringa te Uithuizermeeden.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 11den Maart 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 887.

Het maken van een privaatgebouwtje bij loods No. 1 op het station MAASTRICHT.

Begrooting f 660.—.

De besteding geschiedt volgens § 38 van het bestek.

Het bestek ligt van den 19den Febr. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18ten Maart 1902, ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 13den Februari 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 11den Maart 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 888.

Het maken van een dienstwoning (Opzichter Weg en Werken) met kantoor en bergplaats en bijbehoorende werken op het station VENRAAIJ.

Begrooting f 5350.—.

De besteding geschiedt volgens § 44 van het bestek.

Het bestek ligt van den 19den Febr. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 4den Maart 1902, ten 1 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 13den Februari 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 18den Maart 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 889.

Het maken van een aanbouw aan het gebouw voor conducteurskamer, enz. met bijkomende werken op het station MAASTRICHT.

Begrooting f 2350.—.

De besteding geschiedt volgens § 47 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24sten Februari 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten Maart 1902, ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 15den Februari 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 11den Maart 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenwich-tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 922.

„Het uitvoeren van onderhoudswerken op de spoorwegen DEN „HELDER—HEERHUGOWAARD, „HEERHUGOWAARD—CASTRICUM—HEERHUGOWAARD—„HOORN, CASTRICUM—HAARLEM, VELSEN—IJMUIDEN en „HAARLEM—ZANDVOORT.

In 3 perceelen.

Raming f 18500.—

Het bestek is tegen betaling van f 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Maart 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenwich-tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 919:

Het maken van Grond-, Kunst-, Spoor- en Overgangswerken ten behoeve van de inrichting van den Locaalspoorweg Haarlem—Zandvoort tot gewonen spoorweg.

Begrooting f 100.000.—.

Het bestek met 3 teekeningen is tegen betaling van f 2.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Maart 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 920:

Het leveren van stalen lasch-, eind- en draagplaten, haakbouten, schroefbouten en houtschroeven.

In 11 perceelen.

Het bestek is tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 3den Maart 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 921

Het leveren van 80000 stuks platte grenenhouten dwarsliggers.

In 2 perceelen elk van 40000 stuks.

Het bestek is tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, Kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

WINSCHOTEN (ONDERH.). Het bouwen van een dubbele behuizing voor den heer W. Bos. Door den archit K. de Grooth.
Laagste inschrijvers Jansen en Dijk, f 4094. Gegund.

11 FEBRUARI.

HAARLEMMERMEER (ONDERH.) Het bouwen van 3 arbeiderswoningen en schuurtje. Door den bouwk. J. W. de Heij en Zn. te Hoofddorp.
Metselwerk. Laagste inschrijver D. Roos, f 895.*
Timmerwerk. Gebr. Klaassen, f 891,50.*
Schilderwerk. S. Silver, f 87,20*. *Gegund.
HOLTHEES (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis met stalling. Door den heer Crouwers.
Metselwerk. Laagste inschr. P. J. Thijssen, Maashees, f 270*.
Timmerwerk. C. Chr. Wijnhoven, Venraai, f 817*. *Gegund.
HOORN. Het verbouwen van een huis in de Muntstraat. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschrijver Schellinkhout, f 6475. Gegund.
OLDENZAAL. Het bouwen van een villa op 't Duivendal te De Lutte, voor rekening van den heer H. ter KullePz. te Enschede, onder architectuur van den heer H. Reijgers te Enschede.
Laagste inschrijver Ter Hofte, Enschede, f 3845.
OOSTERBIERUM (FR.). Het verbouwen van de school voor bijzonder L. O. Door den archit. A. Lettinga Azn. te Sexbierum.
Laagste inschrijver A. v. d. Velde, Minnertsga, f 1497. Gegund.
ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van 4 woonhuizen. Door den heer H. J. Blijsens.
Laagste inschrijver Mich. v. Overveld, f 4395. Gegund.

12 FEBRUARI.

EPE. Het weder opbouwen van een woonhuis voor J. van Essen. Door den heer B. v. 't Zant.
Laagste inschrijver J. Schutte, Vaassen, f 895. Gegund.
HAASTRECHT. Het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw woonhuis, wijk A, no. 19, aan den Haastrechtschen Dijk, nabij Oudewater. Door het best. der algem. armen van Roosendaal.
Laagste inschrijver L. Blonk, Oudewater, f 1365,60. Gegund.
'S-HEERENBERG. Het afbreken van een bestaande en het weder opbouwen van een nieuw woonhuis, aldaar. Door den archit. J. H. Venhoven.
Laagste inschr. C. Rozie, 's-Heerenberg, f 1094.
LEENDE. Het bouwen van een koffiehuis met stal en schuur. Door Mej. de Wed. J. H. Engelen.
Laagste inschrijver J. N. Beeks, Valkenswaard, f 1741. Gegund.
OUWERKERK. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer L. Bolijn Lzn.
Metselw. Laagste inschr. A. J. Metselaar, Ouwerkerk, f 554,50.
Timmerwerk. Johs. Brouwer, id., f 570.
Smidswerk. P. J. Schrevestein, id., f 35,40.
POFFERT bij OOSTWOLD (GR.). Het bouwen van een woonhuis met schuurtje. Door de heeren Gebr. Hingst.
Laagste inschrijver T. Oegema, Midwolde, f 1385. Gegund.
WINSCHOTEN (ONDERH.). Het bouwen van een dubbele behuizing in de Vierwindstrekenstraat. Door den archit. K. de Grooth.
Laagste inschrijvers Jansen en Dijk, f 3583. Gegund.

13 FEBRUARI.

ALMELO. Het bouwen van 2 woningen. Door den heer G. Veneman.
Hoogste inschrijvers: A. Krosze, Albergen, metselwerk f 1393; J. Fikkert, timmerwerk f 1173; Van Stegeren, ijzerwerk f 87,50; R. v. Lente, schilderwerk (alleen gronden) f 68.
Laagste inschrijvers: F. Schreuder, metselwerk f 1267; G. Arends en J. Nijhof, timmerwerk f 799; A. G. Nijhof, ijzerwerk f 76; H. Pleij, Wierden, schilderwerk f 52.
HAARLEM (ONDERH.). Het opbouwen van lokalen voor Doopsgezinde kerk. Door de kerkeraad der Doopsgez. Gem.
Laagste inschr. H. J. Geijl firma Martens & Zn., aldaar voor f 24690.
HENGELOO (OV.). Het amoveeren van een winkelhuis aan de Molenstraat ald. en het daar ter plaatse bouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij voor J. Vennink. Door de archit. de Herder en Hellendoorn.
Laagste inschr. Gebr. Thomasson, f 5252.

14 FEBRUARI.

ALKMAAR. Het amoveeren van perceel wijk D, no. 166, aan de Laat te Alkmaar, en het ter zelfder plaatse weder opbouwen van een kleedingmagazijn met winkel, woning en atelier. Door den arch. A. Bakker Dzn.
Laagste inschrijver A. Groot Akersloot, f 8123. Gegund aan C. Bol.

18 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het vergrooten van de bestaande vruchtensappenfabriek aan de Weesperzijde no. 93. Door den arch. Gebr. v. Gendt Azn.
Laagste inschrijver H. Rietsnijder en Zn, f 12177.
ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen, op een terrein gelegen aan den nieuwen weg van de Emmastraat naar de Bleekerstraat. Door den arch. J. H. C. Roesink.
Laagste inschrijver C. Bezema, f 2590 Volgens bestek 7 dagen beraad.
UTRECHT. Bestek no. 885. Het maken van een aanbouw aan het hoofdgebouw en het verrichten van eenige div. werken op het station Gronsveld. Raming f 6200. Door de mij. tot expl. van Staatssp.
Laagste inschrijver E. H. Dupuits, Wijlré. f 2434.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.– per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, Amsterdam. — Wagenstraat 39a. 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte- en Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

HEINLE & Co.
Korte Molenstraat 17. 's Gravenhage.
Glas in Lood en Koper.
GEËTST GLAS.
Stoom Glasslijperij en Polijsterij.
Glasverzilvering.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
DE FABRIKANTEN
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**
te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.
Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** meskant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.
Levering van **PROFIELSTEEN** in zeer korten tijd.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van **MIDDELBURG** en het BESTUUR van de AMBACHTSCHOOL aldaar roepen sollicitanten op voor de betrekking van:

Directeur-Leeraar der Burgeravondschool, tevens Directeur der Ambachtschool,

op eene **jaarwedde** van **f 800** voor eerstgenoemde, en van **f 1600** voor laatstgenoemde betrekking.
Sollicitatie-stukken **vóór 28 Februari 1902** bij den Burgemeester van **Middelburg**.
Wordt persoonlijke kennismaking gewenscht, dan zal zulks worden medegedeeld.

MEISENBACH RIFFARTH & Cº.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MÜNCHEN.

Vertegenwoordigers voor Nederland:
MOUTON & Cº., 's-Gravenhage.

Ten zeerste aanbevolen voor KELDERWERK:
Inlandsch gemalen TRAS
Knight, Bevan en Sturge's
PORTLAND CEMENT
Uitsluitend verkrijgbaar bij
Wed. P. G. F. PINO POST,
Paveljoensgracht 22, Den Haag.
Telephoon No. 1231.
Asphaltdakpapier.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar
DOOR
W. L. VAN MALSEN.
Prijs 50 Cent.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

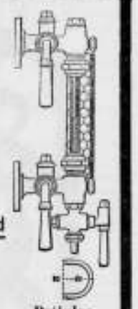
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets. Waschtafels. Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensors
Korting's Pulsometers en Elevators.
Korting's Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.
Korting's Ribbenbuizen en Stoomkachels.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

KEIEN.

Dekbanden

Graniet. Bazalt- lava.

FERD. ENGERS
AMSTERDAM.

Asphalt. Portl.- Cement.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

TER OVERNAME, een sedert meer dan 40 jaren bestaande

Aannemers-Affaire

met zeer goede en groote cliëntèle, koopsom f 3000. Overname koopmansgoederen tegen taxatie. Te bevragen bij W. BRUNUM & Co. Bagijnestraat 17, Utrecht.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. D. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

1 MAART 1902. 22e JAARGANG. No. 9.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M°.

INHOUD. — Fundeering volgens het systeem Hennebique, door A. R. Freem, — Zekerheid bij ijzerconstructiën. — Het hotel der Miramiones aan de stad Parijs. — Nieuwe Uitgaven. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Correspondentie. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat.)

FUNDEERING VOLGENS HET SYSTEEM HENNEBIQUE.

Mededeelingen gedaan in de vergadering van de Afdeeling v. d. Mij. t. B. d. Bouwkunst te Arnhem, op 18 December 1901.

Voor een vijf en twintig jaren geleden had men een onbeperkt vertrouwen in ijzerconstructiën en was men algemeen van oordeel, dat als slechts geen hout toegepast was, een gebouw brandvrij was te beschouwen indien het van ijzer en steen was geconstrueerd.

Hierop afgaande, zijn tal van gebouwen voor verschillende doeleinden geconstrueerd, fabrieken, magazijnen, hôtels, kantoorgebouwen, enz. Sedert dien tijd is echter de illusie wreed verstoord. Ik behoef alleen slechts in herinnering te brengen den vreeselijken brand van de Antwerpsche dokken, om van andere niet te spreken.

De met ijzer geconstrueerde gebouwen leverden bij brand grooter ruïnes, dan die waarin hout voor balken en kappen was toegepast. Zoodra de gloeihitte van de ijzeren balken ongelijk intreedt, draaien zelfs de zwaarste profielen als kurketrekkers in elkaar en wringen de muren uiteen.

Na allerlei proeven in verschillende landen genomen, kwam men tot het resultaat, dat de eenigste goede bekleeding van het ijzer ter bescherming tegen vuur, zoowel als tegen plotselinge afkoeling, het beton was.

Men begon de balken daarmede te bekleeden, doch de groote platte vlakken der I balken waren slecht geschikt tot aanhechting van het beton. Men nam proeven met ronde staven en kreeg veel betere uitkomsten; doch in den aanvang werd dit alleen toegepast op vergaarbakken en rioolbuizen.

Een jaar of twaalf geleden begon men echter ook toepassing te zoeken voor gebouwen, en van de vele systemen waarvan de meest bekende zijn die van: „Monier", „Melan", „Hennebique", „Möller", „Koenen" „Cottancin" en anderen, die allen op hetzelfde grondbeginsel berusten: het stellen van de drukvastheid van het beton tegen de trekvasthcid van het ijzer en de eigenaardigheid, dat de uitzettingscoëfficiënten van ijzer en cement ongeveer dezelfde zijn, — wensch ik eenige mededeelingen te doen over eene fundeering onder een mijner werken, gemaakt volgens het systeem „Hennebique", naar den ingenieur van dien naam genoemd die, in opdracht om eene brandvrije villa te bouwen en reeds zijn plan gereed hebbende, hetwelk bestond uit ijzerconstructie met betongewelven, getuige was van de totale vernietiging door brand van eene soortgelijke constructie.

Hij begon nu de I balken te isoleeren met een betonkorst, en na meerdere genomen proeven en uitgebreide berekeningen kwam hij er toe de balken te vervangen door ronde ijzeren staven of trekstangen aan den onderkant der balken, waardoor het ijzer dus toegepast is op trekvastheid, terwijl de bovenkant der balken uit beton van portl.-cement bestond, en alzoo het beton weerstand tegen druk ontwikkelde.

Daar deze weerstand in verhouding tot de trekvastheid van het ijzer ± 40 maal kleiner is, moet het volume voor het beton voor het juiste evenwicht van die weerstanden ook 40 maal grooter zijn.

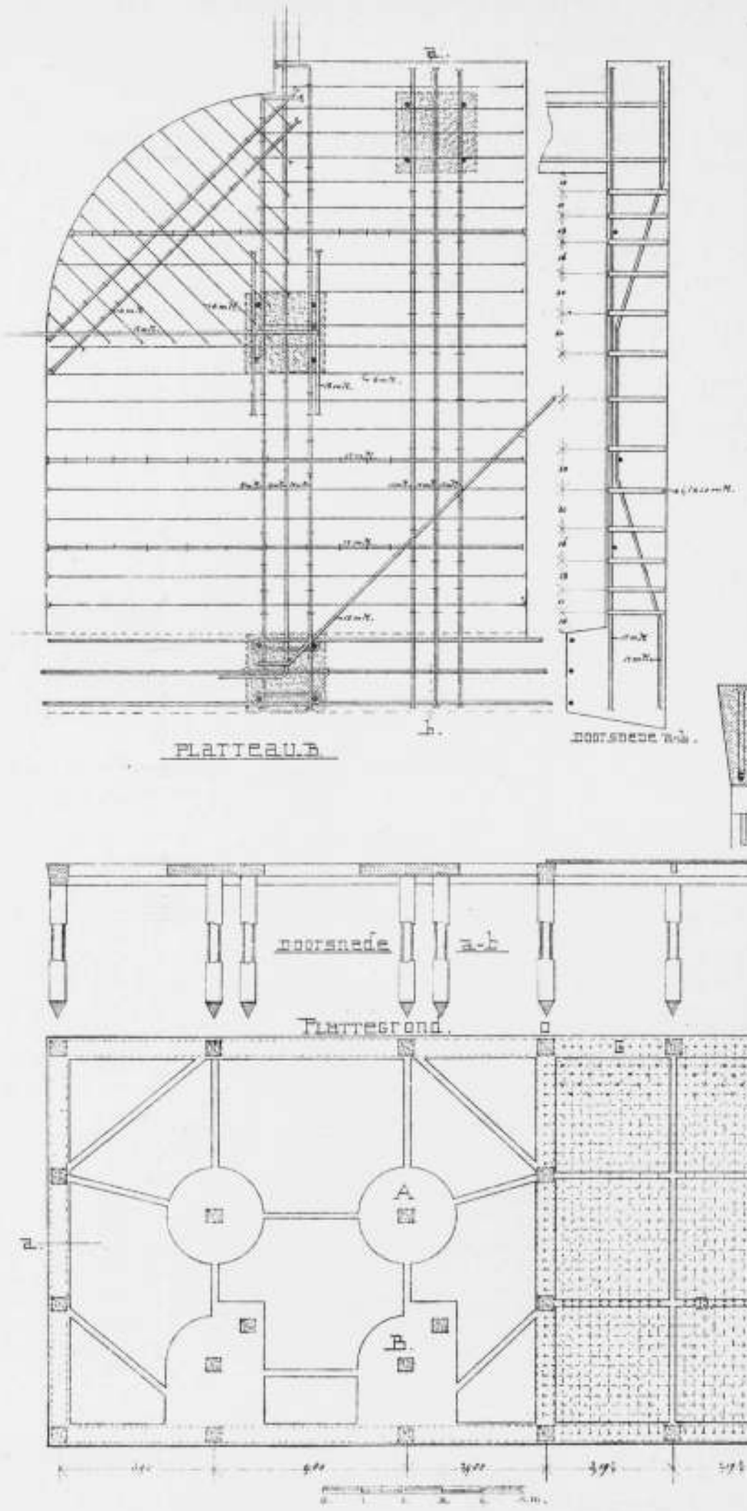
Ter betere verbinding van deze twee, beton en ijzer, brengt hij in de balken op bepaalde afstanden bandijzer en beugels (zie teekening, étriers) aan, die om de stang gebogen tot boven in den balk loopen en op deze wijze een onbreekbaar verband maken tusschen de onderin liggende ijzeren stangen en de bovenmassa van het beton.

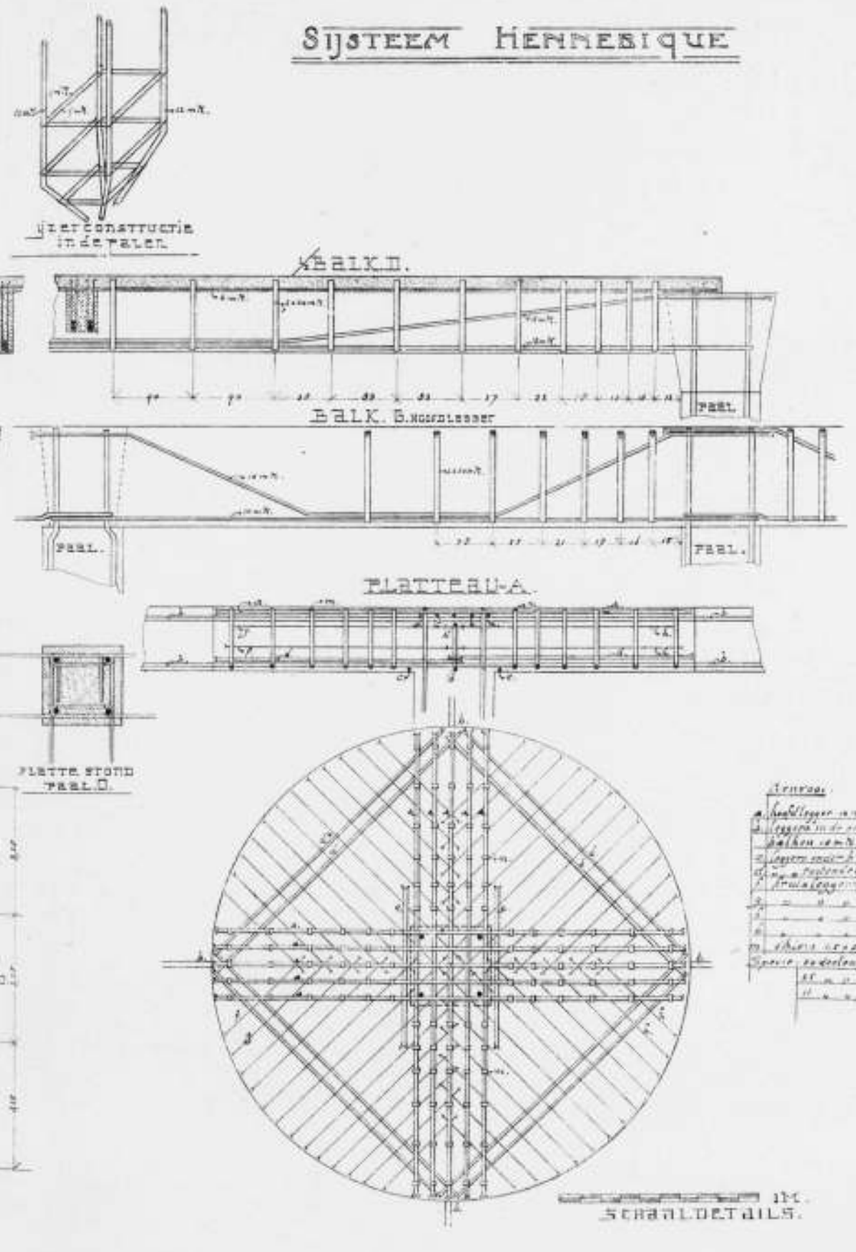
Op deze wijze kan men elken gewenschten vorm aan de balken geven, met een of meerdere ijzeren stangen, en naarmate van hunne te dragen last en de vrije spanning, elke gewenschte ruimte overdekken met moerbalken, kinderbinten en vloerplaten of platte balken, want hieruit bestaat de vloerconstructie. Bij grootere spanningen worden kolommen of pijlers op dezelfde wijze geconstrueerd, doch met recht opgaande ijzeren staven in de hoeken, eveneens op afstanden van 30 à 35 cM. door koppelingen van zwaar ijzerdraad onderling verbonden. De weerstand tegen druk en buiging dezer kolommen overtreft verre dien van gegoten ijzeren

WATERGASFABRIEK GEMEENTE ARNHEM

DETAILS FUNDEERING

SYSTEEM HENNEBIQUE

1/25
SCHAALDETAILS.

Photo-lith. Wecker & Hotz, Amst.

Bijvoegsel bij het Bouwkundig Weekblad van 1 Maart 1902 No 9

Tournelle 47. Dit hôtel is vrij onbekend, verscholen als het ligt achter boomen door Mansart geplant.

Mad. de Miramion, die dit huis bewoonde, was de schoonmoeder van President de Nesmond.

Het werd gebouwd of herbouwd, om als klooster te dienen, door de dochter van den financier Bruneau, die op 16 jarigen leeftijd weduwe werd van M. de Beauharnais de Miramion. De zusters, die met haar dit klooster bewoonden, hielden zich bezig met het bereiden van pleisters, drogerijen en geneesmiddelen voor zieke armen.

De revolutie joeg de zusters hun klooster uit en daar ter plaatse werd de „Pharmacie centrale des hopitaux" geïnstalleerd, die er nu nog in gehouden wordt, zooals een groot bord aanduidt.

Het huis stond toen niet aan de Seine; een groot plein waarop vele kraampjes stonden, lag er voor, en van dit plein vertrok de diligence naar Fontainebleau en Montargis. Het gebouw zelf heeft nog zijn ruime oude trap, de plafonds bezitten nog hunne zware eikenhouten balken, de vensters hebben nog hunne kruisramen en eenige ruiten zijn nog de oude, die een smaragd reflectie krijgen zoodra ze door de zon verlicht worden.

Op den beganegrond is een kleine kapel; met eene 17e eeuwsche betimmering die onbeschadigd bewaard is gebleven, deze kapel geeft uitzicht op de Seine, waarachter de fabelachtige steenmassa der Notre Dame zich verheft, die vroeger nog forscher van aanblik zal zijn geweest, omringd als ze was door kleine onbeduidende huisjes die, nu verdwenen, hebben plaats gemaakt voor het vervelende Hôtel-Dieu en het niet minder ongenietbare gebouw der Préfecture.

De leden der familie Miramion hadden aan de Seine hunne gesloten boot liggen, waarmede ze de Seine overstaken om ter kerke te gaan.

Naar alle waarschijnlijkheid zal het gebouw een museum gaan bevatten, in ieder geval is het voor afbraak gevrijwaard.

Parijs 26. 1. 02, *L.*

NIEUWE UITGAVEN.

Le Palais de Saint-Cloud. Ses origines — ses hôtes — ses fastes — ses ruines, par le Comte Fleury. Librairie Renouard. H. Laurens, éditeur. 20 frs.

Van dit, een mooi geheel vormend werk, is slechts een beperkt aantal genummerde exemplaren gedrukt, bevattende een ets en 8 lichtdrukken als losse platen, en 81 tekstfiguren. Met de verschijning hiervan is een nog open plaats bezet in de rij van de uitvoerig bewerkte monographiën over Fransche vorstelijke paleizen en kasteelen; want van Versaille, Fontainebleau, Blois, Chantilly en andere bestonden ze reeds. Deze gingen voor, hoewel St. Cloud geen achteruitstelling verdiende. Reeds gesticht in den Merovingischen tijd, waaruit de naam van het plaatsje stamt, is er geen tweede oord uit de omgeving van Parijs even heerlijk door de natuur bedeeld. Sinds onheugelijke tijden zijn de waterwerken van St. Cloud beroemd, en gaat 't grootste deel der Parijsche bevolking minstens éénmaal per jaar er mijmeren, enkelen over al hetgeen waarvan de plek getuige is geweest.

Het kasteel bestaat niet meer. Graaf Fleury, adjudant en vriend van Napoleon III, heeft echter met een te verklaren liefde eene belangstelling gaande houdende beschrijving van St. Cloud gegeven, waar Mansart en Lepautre bouwden, Mignard de zalen decoreerde en Le Nôtre de tuinen aanlegde.

Met luxe geïllustreerd naar de beste gegevens uit alle tijden, geschreven door iemand die de grootste liefde toont voor zijn onderwerp en geen onbekende is als geestig schrijver, is het succes van dit artistieke en belangrijke werk verzekerd.

Bij de firma Ed. Lyon-Claesen, te Brussel, is verschenen: Travaux d'Architecture exécutés en Belgique par Henri Beyart.

Dit zal waarschijnlijk een herdruk met een kleine uitbreiding zijn van een werk met denzelfden titel, reeds geruimen tijd geleden verschenen, en met het doel om de werken van den onlangs overleden bouwmeester in één band te beschrijven. De platen zijn reproducties naar zijn eigen teekeningen, waaronder ook plattegronden, doorsneden, details, enz., alle gerangschikt door hem zelve.

Beyaert heeft zijn kunstopvatting gedurende vele jaren op bouwwerken van allerlei aard kunnen toepassen, met een talent dat thans nog, en ook buiten België, wordt gewaardeerd. Zijn kunst had iets eigenaardigs en heeft hem in den eersten rang van zijn vak-tijdgenooten geplaatst.

Een hoogst interessant en toch goedkoop werk — de prijs is f 7.50. — verschijnt bij den uitgever George Newnes te Londen, in kwarto formaat, onder den titel: Modern mural decoration by Alfred Lys Baldry. Het bevat 70 platen in zwartdruk en in kleuren, en bovendien nog vele tekstfiguren. De platen, en vooral de gekleurde, zijn buitengewoon fraai van uitvoering; het zijn reproducties naar uitgezochte wandversieringen van de grootste meesters, van af Michel Angelo en Raphaël tot de artisten van heden ten dage.

De decoratieve kunst, de oudste der kunsten zijnde maar ook steeds de nieuwste blijvende, omdat zij de aesthetische eischen van alle tijdperken volgt, is de bestudeering van de meesterwerken van decoratieve kunst, die in dit boek worden weergegeven, in onzen tijd niet enkel een genot in 't algemeen, maar een noodzakelijkheid voor den kunstenaar. Met die meerdere bestudeering ook buiten den kring van den versieringskunstenaar moge dan tevens en eindelijk het begrip verdwijnen, dat — meer in 't bijzonder — een decorateur het vervolg is op een niet geslaagd kunstschilder, en een minderen rang dan dezen inneemt. Trouwens, de schrijver zal in zijn voorrede al aanstonds zijn best doen den lezer van een dergelijk dwaalbegrip te genezen.

't Is niet enkel schilderwerk wat in dit boek behandeld wordt. Behalve wandschilderingen vinden wij er literatuur en platen in over mosaïek, tegelversieringen, beeldhouw- en boetseerwerk, versieringen in pleister, sgraffito, snij- en inlegwerk in hout, en over versieringen waarbij meedere dezer zaken zijn gecombineerd.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Arnhem. 19 Februari 1902. In deze vergadering werden benoemd tot leden van de Commissie, die rapport uit zal brengen over de gebreken welke het tegenwoordige stelsel van aannemen van bouwwerken kenmerken, en welke middelen tot verbetering hiervan kunnen strekken, de H.H. E. van Wessem, W. A. Lensink en W. G. Welsing. Deze commissie werd benoemd naar aanleiding van het in de vorige vergadering besproken adres van de „Amsterd. Patroonsvereenigingen". Hiervan is wel een conclusie gezonden naar het Hoofdbestuur van de Maatschappij, doch eene breedere beschouwing van deze uiterst belangrijke zaak is nu op verlangen van enkele leden, Commissoriaal gemaakt. Eerstgenoemde heer heeft de benoeming aanvaard, beide anderen waren afwezig.

De voorzitter, de heer V. G. A. Bosch, hield vervolgens een causerie over Spaansche en Portugeesche Architectuur, aan de hand van een uittreksel van het werk „Die Baukunst in Spanien und Portugal", een schenking van het Eerelid den heer I. Gosschalk, aan de Maatschappij.

Een oorspronkelijk Spaansche architectuur heeft nooit bestaan; niettegenstaande dit heeft Spanje zeer belangrijke bouwwerken aan te wijzen. De eerste bouwkundige gedenkteekenen zijn de Keltensteenen, die veel gelijken op onze Hunnebedden. De kerk Santa Cruz te Congas heeft, in de Krypta ingebouwd, nog een dergelijk monument.

Door Tyrische kooplieden werd Cadix gesticht; van de oorspronkelijke bewoners van het Schiereiland, de Iberiërs, is als bouwwerk nog overgebleven de stadsmuur van Tarragona. 500 jaar vóór onze jaartelling vestigden zich de Kelten in Spanje, en vermengden zich met de Iberiërs. Tegelijkertijd werd door Karthago in Spanje een Koloniaal rijk gesticht; de prachtige Koningsburcht te Karthagena is wereldberoemd. Later werd Spanje een van de machtigste provinciën van het Romeinsche rijk. Trajanus en Hadrianus waren geboren Spanjaarden. De brug Alcantara over de Taag, de aquaduct van Segovia, de tempel van Diana te Evora enz. en vele utiliteitswerken zijn in de Romeinsche periode tot stand gekomen. De bekeering tot het Christendom wordt toegeschreven aan Jacobus; zijn graf is de bedevaartplaats

van het Schiereiland. Van de Christelijke bouwwerken uit de IVe eeuw is weinig overgebleven.

De Gotthen stichten Barcelona; later werd Tolado hun hoofdstad. Zij waren steeds in verschillende oorlogen gewikkeld; dit was een oorzaak van verzwakking van het rijk. Een krachtige boerenstand ontbrak, en verarming trad spoedig in.

De Arabieren, een herdersvolk, wisten de Gothen te verdringen; in ongeloofelijk korten tijd kwamen zij tot hooge kunstontwikkeling. In dit nieuwe rijk bestond de bevolking hoofdzakelijk uit Joden, Renegaten, Slaven, en voor een klein deel slechts uit Arabieren. Abderrahman III gebruikte 1/3 van de staatsinkomsten voor bouwwerken. Uit dien tijd dagteekenen het Alcazar in Sevilla, en de groote Moskee te Cordova, gebouwd op resten van Romeinsche bouwwerken.

De Universiteit te Cordova werd door duizenden Christenen bezocht. Het groote Arabische rijk in Spanje werd verdeeld in verschillende onafhankelijke staten, en in 1085 werd Toledo, het bolwerk van de Arabieren, door Alphons de VI van Castilië ingenomen. Tot hulp uit Afrika gekomen Arabieren werden nu het overheerschend element. Na herhaalde oorlogen werd in 1230 Cordova, en 12 jaar later Sevilla door dezen ingenomen.

Grenada werd van toen af de hoofdstad van de Arabieren, en een brandpunt van Kunst en Wetenschap.

Merkwaardig is het, dat in een rondom door vijanden omringden staat, op de resten der oude vesting Grenada, een prachtwerk als het Alhambra kon gesticht worden. Dit monument is het meest volmaakte wat de Arabische kunst heeft voortgebracht. Een kruitontploffing in 1590 en een brand in 1890 hebben veel er van vernield, en Karel V heeft er veel van verknoeid. In 1492 werd Grenada door Ferdinand en Isabella ingenomen.

Door de Arabieren werden in hoofdzaak moskeën, paleizen en vestingen gesticht. Uitgezonderd bibliotheken, academiën, bazars en markthallen, kwamen geen openbare gebouwen voor. Vorderingen op constructief gebied heeft deze geheel op zich zelf staande bouwstijl, die geen verband hield met de gelijktijdig in 't overig Europa beoefende middeleeuwsche kunst, niet gemaakt.

In de gedeelten van het schiereiland die niet aan de Mooren onderworpen werden, ontstonden verschillende onafhankelijke rijken, steeds onderling in oorlog, doch in den strijd tegen de Mooren eensgezind.

Omstreeks 1250 bestaan in 't Westen Portugal, in 't N.Westen Arragon met Catalonië, in 't N.Oosten, Navarra en 't Noorden en centrum, Castilië. De Mooren zetelden toen in 't Zuid Oosten. Deze verdeeling duurde tot het einde van de Mooren-heerschappij op het schiereiland.

De geestelijkheid had in genoemde Christenstaten een macht grooter dan in eenig ander land. Kerken en kloosters zijn dan ook de voornaamste bouwwerken. In de steden ontstond prachtige profaanbouw.

De adel woonde niet op het platteland, zooals in het overig Europa, doordat een krachtige boerenstand ontbrak. Bekwame werklieden en architecten ontbraken en werden geïmporteerd, de eerste uit het Moorsche rijk, de laatste uit Duitschland. De Romaansche en Gothische bouwstijlen van de kerkgebouwen toonen Moorschen invloed in de details.

De groote cathedraal van Burgos is gebouwd door Jan van Keulen. De grondvorm van het Latijnsche Kruis was in het begin bij den kerkbouw algemeen. Later ontwikkelden zich hieruit 2 richtingen. De eene b.v., in de St. Jago de Compostella omstreeks 1100, met kapellen om de eindiging van de hoofdbeuk, en de tweede, meer in de Gothiek gebruikelijk, was een grondvorm zonder dwarsschip en de zijschepen om het koor geprojecteerd (cathedraal van Toledo 1425).

De cathedraal van Sevilla, een der laatste Goth. bouwwerken toont een overheerschend Arabischen invloed, (veelzuilige hallen in de binnenarchitectuur).

Evenals in de Nederlanden, hebben de oudste kerken houten, gewelven, daarna tongewelven en daarna Goth. kruisgewelven. De daken zijn meestal vlak; karakteristiek zijn de horizontale gekanteelde kroonlijsten.

Het fraaiste bouwwerk uit de latere periode is het klooster St. Juan de los Reyes in Toledo, 1480.

Wat de profaanbouw betreft, merkwaardig is het, dat in het Noorden van het schiereiland de straten betrekkelijk breed zijn, en zij naar het Zuiden in breedte afnemen. Balkons en erkers komen veel voor, die in 't Noorden zijn met glas afgesloten; beroemd is het geometrisch ornament van de moorsche houten tralievensters. De balkons van de hooger gelegen verdiepingen steken over op die der lager gelegen vertrekken. De voornaame huizen hebben een vestingachtig voorkomen; de afdekking van deuren en ramen is halfcirkelvormig of klaverbladvormig. Een groot wapenschild boven den ingang is veelal het eenige sieraad. De inwendige inrichting van den profaanbouw herinnert in hoofdzaak aan Romeinschen invloed.

Na deze met veel belangstelling gevolgde voordracht, werden nog bezichtigd een achttal photographiën, paneeltjes van een reliquie-kastje uit Brugge, geschilderd door Hans Memlink, en een uitgebreide collectie afbeeldingen van de Certosa te Pavia. Een en ander was door den heer Mos hiertoe welwillend beschikbaar gesteld.

Afdeeling 's Gravenhage. In de vergadering van Donderdag 27 Februari trad als spreker op de heer J. H. W Leliman bouwk. Ing. te Amsterdam. Met zijn voordracht, getiteld „op bekende paden" gaf spreker een overzicht van eenige voorname Fransche bouwwerken uit den tijd der Gothiek en Renaissance, waaraan Frankrijk zoo rijk is, en die hoewel voor het meerendeel wel bekend, een nauwkeuriger beschouwing overwaard zijn. Met den voordracht gaf spreker weer de indrukken van een studiereis het vorig jaar door Frankrijk gemaakt. Na een inleidend woord over de Fransche bouwwerken in het algemeen, hun geschiedenis en de staat waarin zij zich thans bevinden werd een meer gedetailleerde beschouwing gegeven van de voornaamste gebouwen, beginnende met Amiens met de prachtige cathedraal door Rouaan, Lirieux, Caen, Mont St. Michel, le Mans, Tours, enz. om te eindigen met Parijs en Versailles.

Langs de wanden der zaal was een uitgebreide collectie photographiën van de verschillende bouwwerken opgesteld, aangevuld met eenige eigenhandige schetsen, op de reis gemaakt, waardoor men een duidelijk beeld kreeg van de rijkdom en pracht van deze gebouwen. Aangenaam werd deze kunstbeschouwing afgewisseld door allerlei eigenaardige en historische bijzonderheden, die de Heer Leliman van plaatsen en gebouwen wist mede te deelen.

Met instemming van de aanwezigen werd spreker door den Voorzitter hartelijk dank gezegd voor zijne boeiende voordracht, waarna de vergadering werd gesloten.

Arti et Industriae. 's-Gravenhage. In de vergadering van 22 Febr. j.l. werd de begrooting voor 1902 vastgesteld, met een geraamd saldo van ruim f 400. Daarop kwam voor een post voor excursiën, die door den Voorzitter, den heer Joh. Mutters Jr. werd toegelicht. Het bedrag was nog gering, maar 't was zaak dezen gewonen post niet van de begrooting te doen verdwijnen; vooreerst was het de bedoeling, dat de excursiën door de deelnemers zelve zouden bekostigd worden. Een bezoek aan de tentoonstelling te Dusseldorp werd in uitzicht gesteld.

De heer C. van Puffelen gaf een historisch en technisch overzicht van de nijverheid der Smyrna-tapijtweverij en noodigde de leden uit tot een bezoek aan de 's-Gravenhaagsche inrichting van dien aard.

BERICHTEN.

In de Staatscourant no. 46 wordt door den Minister van Binnenl. Zaken bekend gemaakt, dat in den loop van dit jaar drie opzichters van den arbeid kunnen worden benoemd; dat aan de betrekking van opzichter van den arbeid is verbonden een jaarwedde van f 900, die bij gebleken geschiktheid kan gebracht worden tot f 1800; dat zij, die op 1 Januari 1902 hun 26ste, maar nog niet hun 36ste levensjaar waren ingetreden en in aanmerking wenschen te komen voor de betrekking van opzichter van den arbeid, zich vóór 15 Maart bij gezegeld adres aan zijn departement kunnen aanmelden, onder overlegging van hun geboorte-akte en van diploma's en verdere stukken, waaruit kan blijken waar zij hun opleiding hebben genoten en waar zij werkzaam zijn of geweest zijn. Men zie verder de *Stct.*

Arnhem. In de zitting van den gemeenteraad van 22 Februari j. l. werd besloten B. en W. een crediet van f 1285 toe te staan, teneinde den tijdelijken opzichter, den heer J. van Gendt, opnamen en teekeningen te doen vervaardigen voor herstellingswerken aan den grooten toren. Dit geld werd toegestaan na een vrij langdurig debat, waaruit de vrees van eene minderheid bleek, dat dit crediet de voorlooper zou zijn van eene dure restauratie.

Uit reeds vroeger door ons ingewonnen inlichtingen blijkt echter, dat herstellingswerken zeer noodzakelijk zijn.

Delft. Op Zaterdag 22 Februari j.l. bracht Z. Exc. de Minister van Binnenlandsche Zaken een zeer onverwacht bezoek aan de Polytechnische School, in verband met het voornemen om naast deze inrichting van hooger onderwijs eene te stichten tot opleiding van opzichters, electriciens, enz., in 't algemeen betrekkingen vallende beneden die van ingenieur.

Aan den heer P. Zeeman, hoogleeraar aan de P. S. werd opgedragen een rapport in te dienen betreffende dergelijke inrichtingen van onderwijs in 't buitenland.

Medemblik. Tijdens het uitvoeren van herstellingswerken in de N. Herv. kerk zijn onder de witsellaag der pijlers fragmenten van muurschilderingen gevonden, afkomstig uit 1602. De thans zichtbare gedeelten hebben weinig geleden.

Breda. De Groote Kerk is sinds jaren reeds verwaarloosd, hoewel de allernoodzakelijkste herstellingen worden uitgevoerd. Tot een geheele, geleidelijke restauratie is het nooit gekomen; thans heeft zich echter een commissie gevormd die deze tracht voor te bereiden, en daartoe van het Rijk een subsidie te verkrijgen. Het plan bestaat, als de restauratie mogelijk zal zijn, deze te doen uitvoeren in tijdvakken van 10 jaren, en in elk tijdvak 80 à 90 duizend gulden te verwerken. Er bestaat ook eenige hoop, dat na verloop van jaren althans een gedeelte van de huisjes om de kerk, voorloopig die aan de Markt en het Kerkplein, zullen weggebroken kunnen worden.

's Hertogenbosch. De St. Janskerk bezit een orgel, in 1617 gebouwd, dat een beroemde kast heeft. Met eene hoogst noodzakelijke herstelling werd in 1897 een aanvang gemaakt; deze is uitgevoerd en thans beëindigd door de firma Gebrs. Franssen, te Roermond, die daarbij gebruik hebben gemaakt van de nieuwste vindingen op het gebied der orgelbouwkunde. Zoo wordt de wind door twee watermotoren, in nood te vervangen door 8 personen, naar twee magazijnbalgen gedreven, onderscheidenlijk belast met 700 en 1300 K. Gr., en wind leverende van 125 en 300 m.M. Twee groote en 14 kleine regulateurs en een groot aantal kleine blaasbalgen voeren den wind naar de klaviertafel, de laden en pijpen. De orgelkast heeft 7 verdiepingen en is 20 M. hoog. Er zijn 96 registers, het meerendeel toetsen, enkele drukknoppen of treden. Verdeeld over 3 speelklavieren en 1 pedaal zijn er 66 sprekende, waaronder 8 Weigleshe hoogdrukken (een nieuwe vinding), waarbij de stem een 8- à 10 dubbele kracht heeft.

Dit orgel is den 24sten Februari j. l. ingewijd.

Straatsburg. Door de directie van Staatsspoorwegen in Elsaz-Lotharingen is een prijsvraag uitgeschreven voor spoorwegbouwwerken, met drie prijzen groot 8000, 5000 en 3000 Mk. Slechts Duitsche architecten kunnen aan deze prijsvraag medewerken.

Weenen. In de zitting van den gemeenteraad op 14 Februari j. l. werd de volgende motie ingediend: De gemeente begroet met vreugde de voorstellen van dombouwmeester Julius Hermann, om over te gaan tot de herstelling, volgens de plannen van dombouwmeester Freih. von Schmidt, van de Reuzenpoort van St. Stephan; de gemeente verhoogt de tot nu toe jaarlijks bewilligde kosten van restauratie van den dom, van 10.000 Kr. jaarlijks, met 2000 Kr. totdat de Reuzenpoort in haar oorspronkelijken vorm zal zijn hersteld.

De herstelling van deze poort hangt nauw samen met die van den hoofdgevel van den Dom, en daardoor wordt een prachtig romaansch portaal vrijgelegd, afkomstig uit de 13e eeuw, dat slechts zijn weerga heeft in dat van Tischnowitz.

PERSONALIA.

Tot hoofdopzichter-boekhouder der gemeentewerken te Breda is benoemd de heer C. Mol.

De gemeenteraad van Schiedam heeft tot directeur der gas fabriek en drinkwaterleiding benoemd den heer Dr. W. H. van Rietschoten, te Sopron in Hongarije.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar,	salaris f	85.—
„	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	„	37	„	„	80.—
„	„	„	„	46	„	„	100.—
„	„	„	„	23	„	„	60.—
„	„	„	„	21	„	„	70.—
„	„	„	„	22	„	„	70.—
„	„	„	„	23	„	„	50.—
„	„	„	„	21	„	„	45.—

CORRESPONDENTIE.

Het schrijven van „Een vermoedelijk mededinger" zal in een volgend blad worden opgenomen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 3 MAART.

APPINGEDAM. Het bouwen van een Oud-Mannenhuis op de Wierde.

De archit. J. Heikens, 's av. 6 u., in het Café van E. Vos. Bestekken ten huize van aanbest. à 50 ct. verkrijgb. en liggen aldaar met teek. ter inzage. Aanw. 1 u. bevorens.

BORNE. Het bouwen 1e. van eene machinekamer met fundament voor eene stoommachine van 1800 paardenkracht; 2e. een ketelhuis, met het inmetselen van 2 stoomketels; 3e. een kolenbergplaats, touwgang enz., 4e een Shedbouw groot pl.m. 850 M².

De directeuren der stoomspinnerijen en weverijen voorh. S. J. Spanjaard, n.m. 2 u., in hotel Ensink. Bestek en teek. ad f 12.50 verkrijgb. bij arch. G. Beltman AGzn., te Enschedé en worden op 3 Maart ad f 10 teruggenomen. Aanw. 3 Maart, v.m. 10 u.

DUBBELDAM. Het bouwen van 6 arbeiderswoningen op een terrein gelegen aan den Zuidpolderschen dijk.

De bouwk. A. v. d. Linden, n.m. 3 u., in het koffiehuis van P. Groeneveld, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 3 Maart, n.m. 2 u.

'S-GRAVENHAGE. Het maken van een machinegebouw met machinistwoning, enz. op het terrein van het gebouw voor toegepaste natuurkunde te Delft. Ram. f 49475.

Het prov. bestuur, v.m. 11½ u. Het bestek ligt ter lez. aan het gebouw van het minist. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Zuid-Holland, te 's-Hage, en is te bekomen bij M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den Rijksbouwk. en bij den opzichter B. v. d. Weerden Jz. te Delft. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het gedeeltelijk amoveeren van een pakhuis met kantoren c. a. aan de hoekstraat en Vierde drift en het daarvoor in de plaats bouwen van een pakhuis met kantoren.

De heeren G. P. Bakker en U. W. Huivinga, 's av. 8 u. in het Café „De Beurs". Bestek en teek. in voorn. Café ter inzage en tegen f 1,50 per stel bij den archit. verkrijgb. Inl. kunnen worden verkregen des v.m. van 10—12 u. ten kantore van K. H. Holthuis archit. Aanw. gedaan.

NIETAP (GRON.). Het bouwen eener behuizing bij de Leek.

De arch. C. Hillebrands, n.m. 6 u., te zijnen huize, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 3 Maart, n.m. 5 u.

OLDENZAAL. Het bouwen van een heerenhuis, in den tuin genaamd „'t Paradijs", aldaar.

De archit. H. E. Zeggelink te Enschedé, n.m. 12½ u., in café „Central". Bestek met teek. verkrijgb. bij den arch. à f 1.50. Aanw. 3 Maart, v.m. 9 u.

OUD CHARLOIS (ROTTERDAM). Het bouwen van 6 panden met magazijn aan den Slotboomstraat te Oud Charlois.

De bouwk. K. D. Wielenga, n.m. 3 u., in café „Slotboom", hoek Katendrechtsche Lagendijk, Oud Charlois. Bestek en teek. te verkr. à f 2 bij P. Lindenburg, Wolphaertstraat 36 en bij B. van Belle, Katendrechtsche Lagendijk 324 te Oud Charlois. Aanw. 1 u. vóór de besteding.

STAD-ALMELOO. Het vergrooten eener stoombleekerij met een wasscherij, kantoor en verdere bijkomende werken, gelegen aan de Weemerkolk.

De firma W. ten Bruggencate en Zn., 's av. 8 u., in café „Ludeking", alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. bij den archit. T. A. Trijssenaar Jr. Aanw. 3 Maart, v.m. 10 u.

WEMELDINGE. Het gedeeltelijk afbreken van een woonhuis op het Westeinde van het dorp en daar ter plaatse bouwen van een villa benevens een koetshuis met stalling en tuinierswoning.

De heer J. Fraas, 's midd. 12 u. in het telephoonkantoor van F. van der Klooster. Bestek en teek. ter inz. bij den arch. A. de Clercq te Kruiningen bij wien inl. verkrijgb. Aanw. gedaan.

ZEDDAM. Het timmer- en metselwerk van een woonhuis.

De heer W. Hartjes, Braamt, n.m. 4 u., bij Th. Kleinpenning, alw. bestek en teek. ter inz. en inlicht. verkrijgb.

DINSDAG 4 MAART.

DEN DUNGEN (N.-BR.). Het bouwen eener bijzondere school met drie lokalen, met bijlev. van alle materialen.

Het R. K. Parochiaal kerkbest., n.m. 2½ u. Bestek en teek. ter inz. bij Hub. Goossens, tramstations. Bestek verkrijgb. aan de Pastorie à f 1. Aanw. 4 Maart, v.m. 11½ u.

NIJMEGEN. A. Het verbouwen der woning voor het hoofd der school te Neerbosch en het bouwen eener urinoir- en privaatruimte in de school te Hatert in 2 perc. B. Het leveren van nieuwe en het veranderen van oude schoolbanken.

Het gemeentebest., n.m. 2½ u.

RUURLO. Het bouwen eener exportslachterij aldaar, voor de gebr. Scheckman te Lochem.

De aanbesteders, n.m. 6½ u., in café Arfman. Bestek en teek. in voorn. café ter inz. Aanw. 4 Maart, n.m. 3 u.

TERNEUZEN. Het maken van metselwerk voor een te bouwen smederij op een terrein aan den schoolweg nabij school B met bijl. bouwstoffen.

De heer W. Verlinde, 's av. 6 u., in koffiehuis „la Belle Vue", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de bouwk. J. Scheele.

UTRECHT. Bestek no. 881. Het maken van eene bestelgoederenloods en eenige bijkomende werken op het station 's Hertogenbosch. Raming f 23700.
De Maatij. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 5 MAART.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen, winkel- slachthuis op een terrein gelegen aan den nieuwen weg van de Emmastraat naar de Bleekerstraat aldaar.
De heer M. Serphos, 's av. 7 u., in café Volbers alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. bij J. H. C. Roesink. Aanw. 5 Maart, v.m. 11 u.

HENDRIK IDO AMBACHT. Het bouwen van eene woning voor den Burgemeester en verdere werken op een terrein, gelegen aan de Kerkstraat aldaar.
Het gem.best., 's midd. 12 u. Bilj. worden ingewacht op het gem.huis te 11½u. Bestek en teek. ter inzage en te verkr. op het gem. huis en bij den arch. J. Breugum te Bergschenhoek bij Rotterdam, tegen f 2. Aanw. gedaan.

LINTELO bij AALTEN. Het verbouwen van een woonhuis.
De heer G. B. Wildenbeest, n.m. 3 u., bij H. Stronks bij wien bestek en teek. ter inz. Aanw. 5 Maart, n.m. 1 u. tot 2 u. Inl. verkrijgbaar bij H. Radstake, timmerman te Varseveld.

LOBITH. Het bouwen van een graan- en varkenschuur.
De bouwk. H. Verborg, n.m. 1 u., in café van J. van Hezewijk alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. bij den bouwk. ad f 1 en inl. Aanw. 5 Maart, v.m. 10 u.

VLAARDINGEN. Het bouwen van twee burgerwoonhuizen met werkplaats aan de Oosterstraat.
De bouwk. A. Maarleveld Azn., 's midd. 12 u., in den „Volksbond". Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij N. G. J. van Kralingen.

DONDERDAG 6 MAART.

ERMELO. Het bouwen van twee woonhuizen, en het gedeeltelijk verbouwen van de boerenwoning Bethanië.
De heer W. de Vroom te Harderwijk, n.m. 4 u., in hotel Veldwijk te Ermelo. Bestek en teek. ad f 1,25 bij den arch. D. Kok Jzn. te Harderwijk te verkr. Aanw. 6 Maart, v.m. 10 u.

UDEN. Het bouwen van een woonhuis met boerderij voor den heer M. van Eldonk.
De aanbesteder, n.m. 4 u. Bestek en teek. ter inzage en overname in het tramstation ald. Inl. verkrijgb. bij J. Frankefort, bouwk. Aanw. 2 u. voor de aanbesteding.

VRIJDAG 7 MAART.

AMSTERDAM. Het maken van een schoolgebouw aan de Borgerstraat voor rekening van de Vereeniging tot oprichting en instandhouding eener Christelijke School in het Van Lennep-kwartier.
De arch. H. Bonda, Nic. Beetsstraat 132, Amsterdam; des midd. 12 u., in het Gebouw v. d. Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstr. 402. Aanw. in loco 5 Maart, 11½ u., v.m. Bestek en teek. b. d. architect.

DREISCHOR. 1. Het bouwen van een schoolgebouw voor het lager onderwijs, met 6 lokalen en overdekte speelplaats. 2. Het leveren en plaatsen van geheel nieuw schoolmeubilair.
Het gemeentebest., n.m. 2 u.

GERKESKLOOSTER. Het verbouwen en vergrooten der christ. school.
De hulpvereen. van het chr. nat. school onderwijs. Bestek en teek ad f 0,50 bij den arch. M. Eldering verkrijgbaar.

HEM (N.-H.). Het bouwen van een woonhuis.
De heer C. Visser Jzn., v.m. 11 u., in café J. Kool. Inl. geeft arch. K. Swagerman Tzn. te Bovenkarspel.

KRUININGEN. Het doen van een verbouwing aan de graanschuur en het maken van nieuwe stallingen op de torenhoeve te Oud-Vosmeer.
De arch. E. Le Clercq, v.m. 11 u., in café Tharenaa. Bestek en teek. ter inz. bij gen. arch. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een pakhuis aan de Delftschestraat.
De arch. J. v. Kempe Valk Czn., v.m. 11 u., in het Poolsch koffiehuis. Bestek en teek. tegen f 1,50 verkrijgb. ten kantore van den arch., Nieuwland 1.

ZATERDAG 8 MAART.

AMERSVOORT. Het bouwen van een school met 12 lok., bewaarschool en speellokaal conciergewoning, enz., in massa en in onderdeelen.
De arch. W. Salomons, v.m. 11 u., in café „de Arend", alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ad f 3. Inl. bij den arch. Aanw. 3 Maart, v.m. 11 u.

BREDA. *a* Het bouwen van een heerenhuis, *b* het bouwen van een café-pension, met het bijleveren van alle daartoe ben. materialen, op een perc. grond aan het Wilhelminapark ald.
De heer A. Voogt, n.m. 3 u., in het café van A. v'd Broek, aan het Duitenhuis. Inlichtingen bij A. Voogt, Haagsche Steenweg.

MAANDAG 10 MAART.

AMSTERDAM. Het sloopen van de perceelen Kadastraal bekend onder sectie L, no. 707, 813, 820, 4179, 4480, 4481, 3965, 831, 832 en 833, gelegen aan de Goudsbloemstr. en aan een achter op de perceelen gelegen open erf.
Het gemeentebest.
ST. ANNALAND (ZEEL.). Het afbreken en herbouwen eener herberg.
De heer H. C. M. Tichelaar, bij wien bestek en teek. ter inz. liggen.

DE LUTTE bij OLDENZAAL. Het verbouwen en opbouwen der pastorie, aldaar.
Het R.-K. Parochiaal kerkbest., n.m. 2 u., in koffiehuis van C. Scheper alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ad f 1 bij de archit. G. en W. te Riele Gzn. Brink te Deventer bij wie inl. Aanw. 6 en 10 Maart, n.m. 1 u.

VOORSCHOTEN. Het bijbouwen van een schoollokaal aan de O. L. school in het dorp.
Het gem.best., v.m. 11½ u. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. ter secr. Aanw. 5 Maart, n.m. 2½ u.

DINSDAG 11 MAART.

BREDA. Het bouwen van eene opzienerswoning op een terrein nabij het oostelijk uiteinde der haven van Lage Zwaluwe.
De rentm. der domeinen rentambt „Zwaluwen", v.m. 11 u., te zijnen kantore Sophiastraat 45a. Teek. en voorw. ter inzage ten kantore van den rentmeester en bij den opziener H. v. Oosterom te Zevenbergen, waar zij tevens tegen f 0,50 zijn te verkrijgen. Aanw. 5 Maart, v.m. 10 u.

DEN HAM (OV.). Het bouwen van een school en onderwijzerswoning op een terrein gelegen aan het Overijsselsche kanaal te Vroomshoop gemeente den Ham en het maken en leveren der schoolmeubelen.
Het gem.best., v.m. 11½. u. Bestek en teek. van den bouw zijn tegen f 1,25 en het bestek van het ameublement tegen f 0,25 ten raadhuize verkrijg-b. Aanw. 5 Maart, v.m. 11 u.
UTRECHT. Bestek no. 888. Het maken van een dienstwoning met kantoor en bergplaats en bijbeh. werken op het station Venraai. Raming f 5350.
De maatij. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 12 MAART.

ALFEN a/d. RIJN. Het bouwen van een gasfabriek en een baaswoning.
De comm. van beheer voor de gasfabriek der gem. Alfen Oudshoorn-Aarlanderveen, n.m. ten 1½ u. ten raadhuize. Bestek met teek. tegen f 2.— te verkrijgen bij den direct. der gasfabriek. Inl. te verkrijgen bij den Civiel-Ingenieur H. Paul te Leiden. Aanw. 5 Maart ten 1½ u.

's-GRAVENHAGE. Het maken van het hoofdgebouw met de bijkomende werken ten behoeve van het te stichten stoomgemaal aan den Nieuwendijk, gemeente Almkerk, prov. Noordbrabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Raming f 94600.

Het min. van W. H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 62 ligt ter lezing aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. best. en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef, te 's Hage. Inlicht. te bekomen aan het bureel der werken tot verlegging van den Maasmond te 's Hertogenbosch, en bij den ing. J. C. Ramaer te Breda, Nassausingel 1", bij wien van 5 tot 8 Maart van het proces-verbaal van aanw. kan worden kennis genomen.

OLDENZAAL. Het amoveeren van een perceel aan de Spoorstr. en het daar ter plaatse bouwen van een heerenhuis en het verbouwen van het daarnaast gelegen winkelhuis.
De arch. de Herder en Heilendoorn te Hengelo (Ov.), n.m. 3 u., in hotel „de Ster". alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb, ten kantore van S. A. Cohen ad f 2. Inl. verkrijgb. bij de arch.

DONDERDAG 13 MAART.

TILBURG. Het vergrooten en bouwen eener verdieping op de bestaande school in den Besterd.
Het R.K. kerkbestuur van den Besterd, 's av. 7 u., in het Zouaven-Broederschap in de Koestraat. Bestekken verkrijgbaar tegen f 0.50 bij den architect André Blomjous.

VRIJDAG 14 MAART.

WEERT. Het bouwen eener nieuwe school met aanhoorigheden en het verbouwen van een huis tot onderwijzerswoning, in de Schoolstraat.
Het gem.best., n.m. 4 u. Bestek en teek. ten raadhuize ter inzage en zijn aldaar verkrijgb. à f 2.50 alsook bij den architect Jean Speetjens te Roermond, die verdere inl. zal verstrekken. Aanw. 14 Maart, v.m. 11 u.

WOERDEN. Het verbouwen en vergrooten der hofstede, bewoond door J. de Lange, in Teckop, gem. Kamerik. voor den heer mr. W. A. Roijaards te 's Gravenhage.
De arch. E. G. Wentink te Schalkwijk, n.m. 1 u., in het stationskoffiehuis te Woerden. Bestek met teek. ad f 1,50 verkrijgb. ten kantore van gen. architect. Aanw. 10 Maart van 2–3 u.

DINSDAG 18 MAART.

UTRECHT. Bestek no. 889. Het maken van een aanbouw aan het gebouw voor conducteurskamer enz. met bijk. werken op het station Maastricht. Ram. f 2350.
De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betoostraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal. . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900. . . . . 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beursspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

8 FEBRUARI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van een te verbouwen woon- en winkelhuis. Door den heer W. A. Thomasson.
Laagste inschrijver J. Bakker, Enschedé, f 325. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van een nieuw te bouwen heerenhuis. Door de heeren v. Ommen en Adolfs.
Laagste inschrijver B. Leferink, f 398. Gegund

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van een te verbouwen woon- en winkelhuis. Door den heer W. A. Thomasson.
Laagste inschr. Schunselaar en IJhuizen, f 990. Gegund.

HARLINGEN. Het bouwen van een woonhuisje voor den heer L. de Bruin.
Laagste inschrijver J. Krijtenburg, f 1580. Gegund.

OPPENHUIZEN (FR.). Het bouwen van eene stelphuizinge aldaar. Door de erven W. J. Hesselink.
Laagste inschr. Auke v. d. Wijk, Lippenhuizen, f 13237.

11 FEBRUARI.

BOLSWARD. Het afbreken en weder opbouwen van een dubbel pakhuis voor de firma T. F. Albada Jelgersma en Zn. Door de aanbesteders.
Laagste inschrijver H. Lammersma, f 1520. Gegund.

HARLINGEN. Het bouwen van een nieuwe turfschuur, enz. aan de steenfabriek onder Midlum. Raming f 1900. Door den heer J. van Hulst.
Laagste inschrijver O. v. d. Weide, Kimswerd, f 1740. Gegund.

13 FEBRUARI.

ESCH (N.-BR.). Het afbreken der oude en het bouwen van een nieuwe boerderij te Liempde. Door het best. van het mannengasthuis.
Laagste inschr. C. van Berkel, Liempde, f 3669,45.

15 FEBRUARI.

DREUMEL (GELD.). Het bouwen van een vereen.-gebouw met waranda ter grootte van pl.m. 225 M². en verdere bijk. werken. Door het bestuur der St. Paulusvereen.
Hoogste inschrijvers C. Verbruggen & Co., Dreumel, f 4390; laagste H. Sakkers & Co., id., f 2980, zonder bijlev. van hout.

17 FEBRUARI.

HALLUM. Het afbreken eener oude boerenhuizinge en het bouwen van eene nieuwe stelphuizinge en arbeidershuis op de Noordermieden onder Hallum. Door de kerkvoogden.
Laagste inschrijver F. W. Stellema, Rinsumageest, f 7890. Gegund aan T. W. Epema.

SIDDEBUREN. Het bouwen van een burgerbehuizing op een open terrein te Siddeburen, met bijlev. van het daartoe benood. Door den heer R. Reiniger.
Laagste inschr. Harm. Buitenkamp, Siddeburen, f 2298. Gegund.

18 FEBRUARI.

DONGEN. *a.* Het bouwen van burgerwoonhuis met aanhoorigheden op een perc. grond gelegen in den Hoogen Ham gem. Dongen. *b.* Het leggen van een zoldering, het plaatsen van beschotten, het aanbrengen van windas enz. aan een bestaand pakhuis. Een en ander met bijlev. der daarvoor benoodigde bouwstoffen. Door den bouwkund. P. C. Schellekens Czn.
a. Laagste inschrijver H. Wagner, Dongen, f 2942.
b. H. Vermeer, Oosterhout, f 159.

ROOSENDAAL. Het bouwen van 6 woonhuizen. Door den arch. M. Vergouwen.
Laagste inschrijver Mich. de Jong, f 4189. Gegund.

TERBAND. Het bouwen van een dubbele werkmanswoning. Door den h. T. de Leeuw.
Laagste inschrijver P. Jongbloed, Joure, f 1150. Gegund.

TZUMMARUM. Het bouwen van 10 werkmanswoningen. Door de coöp. bouwvereen.
Laagste inschrijver IJtsma. Ricu, f 7151.

19 FEBRUARI.

ALKMAAR. Het amoveeren van perc. B, no. 10, het daar ter plaatse weder bouwen van de brood-, koek- en banketbakkerij, enz. Door den heer W. G. E. Valk.
Laagste inschr. H. Louw, f 5247. Gegund.

DELFZIJL. 1. Het bouwen van een burgerbehuizing aan de Lijnbaanstraat te Delfzijl, met de lev. van al het daartoe benoodigde, 2. het glas-, verf- en behangerswerk daaraan. Door den arch. F. A. Pot.
Perc. 1. Ram. f 1730. Laagste inschrijver G. Bakker, Delfzijl, f 1720.
Perc. 2. Ram. f 150. P. Koerts, id., f 140.
Massa. Eenige inschr. G. Belgrave, f 1979.

LUTJEGAST (GR.). Het bouwen eener nieuwe behuizing. Door den heer W. Smith.
Laagste inschr. J. Notenboomer, Doezum, f 1350. Niet gegund. Het werk zal nu bij onderhandsche aanbesteding worden gegund.

OEGSTGEEST. Het metselwerk van een burgerwoonhuis. Door den heer D. Kusters te Leiden.
Laagste inschrijver B. M. H. Keller, f 4,70 per 1000.

OVERMEER (N.-H.). Het bouwen van een bouwmanswoning met veestalling, op een terrein in den Meeruiterdijkschen polder, nabij het buurtschap Overmeer, gem. Nederhorst den Berg. Door den bouwk. Th. E. B. Honders te Nigtevecht.
Laagste inschr. W. Korver, Nederhorst, den Berg, f 4785. Gegund.

20 FEBRUARI.

BUSSUM. Het bouwen van 8 woonhuizen aan de Kerkstr. te Bussum. Door den arch. W. Kromhout Czn. te Amsterdam.
Laagste inschr. A. v. Slingerland, Bussum, f 52774. Nog niet gegund.

DELFTSHAVEN (ROTTERDAM). Het maken van een kerkgebouw aan den 's-Gravendijkwal. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. Gem.
Laagste inschr. Joh. v. Ipenburg, f 83945.

DE STEEG. Het bouwen van een openb. school met 6 lokalen op een terrein aan de Kerkallee te Velp en het maken, lev. en stellen van meubelen voor die school benevens het verbouwen van een huis te Velp tot 2 onderwijzerswoningen. Door het gem.-bestuur.
Schoolgebouw. Laagste inschrijver J. W. ten Brugген, f 14997*.
Leveren meubelen. H. v. Dijke, Doesburg, f 1217*.
Verbouwen van een huis te Velp. R. Ebbers, f 9335.* *Gegund.

EINDHOVEN (ONDERH.) Het verbouwen van een woonhuis en het aangrenzend pand, voor rekening van den heer C. de Haan Cz.
Laagste inschrijver P. Boogaarts, Woensel, f 3972. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis, op een terrein gelegen aan de Lipperkerkstraat. Door den arch. J. H. C. Roesink.
Laagste inschrijver A. v. d. Steeg, f 2047. Volgens bestek 4 dagen beraad.

LEIDEN. Het bouwen van twee heerenhuizen, op het terrein Oude Vest no. 31 en 33. Door den arch. W. Fonteijn.
Laagste inschrijver J. v. Onlangs, f 12650.

LEKKERKERK. Het amoveeren van de bestaande gebouwen en het bouwen van 9 woonhuizen en een slagerij met woonhuis en winkel. Door den heer Ph. v. Blankensteijn te 's-Hage.
Metselwerk. Laagste inschrijver G. v. d. Voet, Lekkerkerk, f 2848.
Timmerwerk. P. Borsje, id., f 2775,50.
Smidswerk. W. F. Schrij, Nieuw-Lekkerland, f 279,80.
Lood- en zinkwerk. Goskam, Lekkerkerk, f 125.
Schilder- en glaswerk. G. van der Vlist, Gouderak, f 385.

NIJMEGEN. Het afbreken der woningen no. 50, 52 en 54 aan de Eerste Walstraat en het daar ter plaatse bouwen van een zaal met verdiepingen. Door den heer J. J. van Kempen.
Laagste inschrijver H. W. Delgijer, f 4475.

OLDENZAAL. Het bouwen van een dubb. woon- en winkelhuis, met café en bakkerij aan den Hengeloschen straatweg. Door de architecten de Herder en Heilendoorn, Hengelo (Ov.).
Laagste inschrijver J. Heerink, Oldenzaal, f 5960. Gegund.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een fabriek met woonhuis aan den grintweg aldaar. Onder architectuur van den heer C. Brill voor den heer A. J. Ruibing.
Woonh. Laagste inschr. C. Plus, f 1846.
Fabriek. J. Priet, Beerta, f 5383.
Massa. J. IJzer, f 7298.

21 FEBRUARI.

ALMELO. Het herbouwen van een woonhuis. Door den heer M. van 't Reve.
Laagste inschrijver G. Schipper, f 2542,80.

AMERSFOORT. Het stucadoorwerk van de in aanbouw zijnde stationsgebouwen, ald. Door den aannemer C. v. Boven.
Laagste inschr. Gebr. Abeling, Utrecht, f 595. Gegund.

ARNHEM. Het maken van een uitbouw en verdere werken aan het perc. Beukenlaan A 199 hoek Roozendaalsche laan, te Velp. Door den arch. A. R. Freem.
Laagste inschrijver G. J. P. Zuiderhoek, Oosterbeek, f 6160.

DOETINCHEM. Bestek no. 8. Het bouwen van remises, loodsen, dienstwoning, werkplaats en stations in 2 perceelen. Door het best. der Tramweg Mij. Zutphen–Emmerik.
Perc. 1. Laagste inschrijver D. Jansen, Aalten, f 32992.*
Perc. 2. Th. W. A. Damen, Wehl, f 14890.*
Massa. D. Jansen, f 49164. *Gegund.

ECHTEN (FR.). De verbouwing van de boerenhuizinge „Voormeer", aan den straatweg te Follega. Door den heer Jhr. H. M. Speelman te Wassenaar.
Laagste inschrijver U. Koopman, Oosterzee f 4189.

GRONINGEN (ONDERH.) Het verbouwen eener behuizing aldaar, onder architectuur van den heer K. H. Holthuis.
Laagste inschr. D. Jeltema, f 972. Gegund.

GRONINGEN (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis aan de Rijksstraatweg te Haren. Onder architectuur van de heeren P. Belgraven en A. Reiziger.
Laagste inschrijver H. Kamps, Groningen, f 2640. Gegund.

HEESCH (N.-BR.). (HERBEST.). 1. Het bouwen van een nieuw schoollokaal met privaten, overdekte speelplaats enz. aan de bestaande school; 2. Het maken van ameublement voor dat lokaal. Door het gem.-best.
1. Laagste inschr. M. H. Reijnen, Tilburg, f 3840*.
2. M. H. Reijnen, id., f 485*. *Gegund.

HOOGKERK (GRON.) Het bouwen van eene nieuwe smederij en het maken van een woning van de bestaande met levering van materialen. Door den arch. C. H. Eldering.
Laagste inschrijver F. Zuidersma, Zuidhorn, f 1195. Gegund.

NEDERASSELT. Het bouwen van een voorhuis aan een woning. Door den heer L. J. Klaassen.
Laagste inschrijver H. v. Heumen, Wijchen, f 3184. Gegund.

NIJMEGEN. Het bouwen van eene havenmeesterswoning op een terrein aan de Nieuwe Haven. Door het gemeentebest.
Laagste inschr. H. C. v. Tienen, f 5865. Nog niet gegund.

SOLWERD. Het bouwen van eene heerenbehuizing op een open terrein te Appingedam. Door den heer P. Spithost.
Laagste inschrijver J. Lutmers, Solwerd, f 7230. Gegund. Bij de aanneming is niet begrepen het verf-, glas- en behangerswerk.

'T ZAND (GRON.). Het bouwen van een heerenbehuizing ten noorden van het dorp 't Zand, met bijlev. van alle materialen. Door den heer T. Bleuwinga, landb. te Zeerijp.
Laagste inschrijver P. Hommes, 't Zandt, f 5399.

22 FEBRUARI.

ALMELO. Het afbreken van eenige gebouwen aan de Groote Straat en het Schal

deroi en het weder ter plaatse opbouwen van een winkelhuis met bovenwoning en drie burgerwoonhuizen. Door den heer G. Beverdam.

Timmerwerk. Laagste inschrijver D. H. Krabshuis, f 3247.
Metselwerk. H. Brink, f 4550.
Stucadoorwerk. J. Wegkamp, f 147.
Smidswerk. J. Kuipers, f 363.50.

Lood- en zinkwerk. Wed. Rossmark, f 344.
Verfwerk. Enige inschrijver P. Breijder, f 729.
Volgens bestek 8 dagen beraad.

AXEL. Het bouwen van een woonhuis aan den Stationsweg te Axel, met bijlev. van alle daartoe benoodigde bouwstoffen. Door den heer P. Koole.

Laagste inschrijvers J. N. van Gijssel en A. v. d. Walle, Hulst, f 3520.*
Schilderwerk. H. Hoebe, f 147,85.**Gegund.

COEVORDEN. Het bouwen van een woonhuis buiten de Friesche straat. Door den heer H. W. van Tarel.

Laagste inschrijver J. Wever, Coevorden, f 3109. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van werkplaatsen, ateliers voor glas in lood, gebrand-, geëtst en geslepen glas, met kantoorlokalen, magazijnen, enz. te bebouwen oppervlakte pl.m. 475 M². aan de Anthoniestraat aldaar. Door den arch. J. v. d. Ban.

Laagste inschrijvers J. Giebels en J. van Servellen, f 43124.

HOOGEZAND. Het bijbouwen van 2 lok., privaten enz. aan de openb. lagere school te Hoogezand, (hoofd de heer E. Zijl.) Door het gem.best.

Laagste inschrijvers J. Schaap en W. Smit, Hoogezand, f 4476. Gegund.

KAATSHEUVEL. Het doen van eenige veranderingen aan de openbare lagere school te Kaatsheuvel (Dorp.) Door het gem.-best. van Loon op Zand.

Laagste inschrijver M. v. Campen, Capelle (N.-B.). f 854.

OLDENZAAL. Het bouwen van een heerenhuis op een terrein in de nabijheid van het station. Door den archit. H. Reigers te Enschede.

Laagste inschrijver Kleerebezem, Hengelo, f 11553. Volgens bestek 8 dagen beraad.

ROOZENDAAL (N.-BR.) Het bouwen van een koffiehuis. Door den heer Aug. van Rooy.

Laagste inschrijver Jos. van Loon, f 3686. Gegund.

SLOCHTEREN. Het bouwen van een lok., gang en privaten aan en bij de O. L. school te Tjuchem. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijvers S. Alkeman en J. Brons Wagenborgen, f 2610.

WAGENINGEN (ONDERH.) Het maken van een machinegebouw ten behoeve van het stoomgemaal voor den Bovensten Polder. Door den arch. S. Bitters.

Laagste inschrijver J. Haar, f 3957.

WESTERVELDE (DR.) Het bouwen van een woonhuis en schuur onder bijlevering der bouwstoffen. Door den heer R. Martins.

Laagste inschrijver R. Offeringa, Smilde, f 6892. Ingehouden, zijnde boven de raming.

24 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het maken van een tijdelijke keet met schaft- en badgelegenheid; het wegbreken van diverse werken tusschen de beide stokerijen en het bouwen van schaft- en badkamers, kleeren, bergplaatsen enz., op gedeeltelijk bestaande fundeering, tusschen de stokerijen der gem. gasfabriek aan den Haarlemmerweg te Amsterdam. Door het gem.best.

Laagste inschrijver L. Bouwman, f 36241,78.

AMSTERDAM. Het bouwen van een ketelhuis en schoorsteen, op een terrein van de gem. gasfabriek aan den Haarlemmerweg. Door het gem.best.

Laagste inschrijver W. Uitslager, f 36722.

TILBURG. Het bouwen van 2 woonhuizen met stalling enz., op een perc. aan de Lange Nieuwstraat, met bijlev. van alle daartoe benood. mater. Door den arch. Jos. Donders.

Laagste inschrijver J. Wijdemans en Zn., f 5665, 1 bilj. ongeldig.

WEDDE (GR.). Het bouwen van een winkelbehuizing. Ram. f 2388. Door den heer K. E. Smid.

Laagste inschrijver J. Kuilman, Wedde, f 2299. Bij loting gegund aan J. Kuilman.

25 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van 16 woonhuizen voor 64 gezinnen, het maken van een administratie gebouw, vergaderzalen, kantoor, woning voor den administrateur, enz. op een terrein aan de van Reigersbergenstraat; het maken van een gebouw op het middenterr. in te richten tot badhuis. Door de Maatij. voor volkswoningen.

Laagste inschrijver L. Smitt, f 150,500.

ARNHEM. Eenige verbouwingen van het perc. Weerdjesstraat no. 157-158 en het bouwen van een kantoorlok., pakhuis en bijkomende werken op het daaraan grenzende terrein. Door de firma A. A. Pulle Jr.

Laagste inschrijvers Gebr. de Kinkelder, f 12242.

GORINCHEM. Het afbreken van bestaande gebouwen aan de Groote Markt te Gorinchem en het daar ter plaatse bouwen van 2 heerenhuizen. Door de bouwk. J. de Bie.

Perc. 1, metselwerken. Laagste inschrijver T. G. Sterkenburg, f 5198*.
Perc. 2, hardsteenwerken. J. Simon, f 1700*.
Perc. 3, stucadoorwerken. J. J. de Leeuw, f 613*.
Perc. 4, Timmer- en ijzerwerk. J. de Grunt, f 3684*.
Perc. 5, loodgieterswerk. A. van Aken, f 519*.
Perc. 6, gas- en waterleiding. L. de Bruijn, f 545*.
Perc. 7, glas- en verfwerk. A. van Altena, f 1093.
Perc. 8, behangerswerk. M. Verschoor, f 162.
Perc. 7 en 8 tezamen. J. Sizoo, f 1125*.
Perc. 1 en 4 tezamen. C. J. Verwey, f 12290.
In massa. J. de Grunt, f 16366. *Gegund.

LONNEKER. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen aan de Gronauschen straatweg te Lonneker. Door den arch. J. H. C. Roesink te Enschede.

Laagste inschrijvers Biljart en Snelder, f 2417. Volgens bestek 4 dagen beraad.

UTRECHT. Bestek no. 886. Het maken van een wachterswoning bij de kruising van de Nederl. Tramw. Maatsch. op het station Franeker. Ram. f 4470. Door de Maatsch. tot Expl. van Staatssp.

Laagste inschrijver C. IJsbrandij, f 4774.

26 FEBRUARI.

„Per Telegraaf."

AMSTERDAM. Het bouwen van een magazijn met bovenwoning en bijbehoorende werken aan de Stadhouderskade. Door den firma M. v. Gendringen & Co.

Ingekomen 25 biljetten. Laagste inschrijvers W. de Vlugt en B. Doomhof, Amsterdam, f 23445; daaropvolgende H. v. d. Beggelaar, id. f 23860.

Ten zeerste aanbevolen voor KELDERWERK:

Inlandsch gemalen TRAS

Knight, Bevan en Sturge's

PORTLAND CEMENT

Uitsluitend verkrijgbaar bij

Wed. P. G. F. PINO POST,

Paveljoensgracht 22, Den Haag.

Telephoon No. 1231.

Asphaltdakpapier.

ADVERTENTIËN.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 17den Maart 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 923.

„Het uitvoeren van onderhouds-„werken op de spoorwegen AM-„STERDAM—ROTTERDAM, „SCHIEDAM—HOEK VAN „HOLLAND en op het gemeen-„schappelijk station ROTTER-„DAM—MAAS.

In 7 perceelen.

Raming f 50700.—.

Het bestek is tegen betaling van f 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Publieke verkoop,

bij INSCHRIJVING, van eene

Groote Partij

oude onbruikbare ijzeren en stalen spoorstaven, lasch- en onderlegplaten, dwars- en langsliggers, onderdeelen van wisselconstructiën, haak en laschbouten en dergelijk klein ijzerwerk, enz., afkomstig van de Staatsspoorwegen.

De voorwaarden van verkoop liggen van af 1 Maart 1902 ter lezing aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen aan het Moreelsepark te Utrecht en aan het bureau van den Heer Ingenieur, Chef der Werkplaatsen en Magazijnen G. J. F. van Vreeberghe de Coningh, bij wien de noodige inlichtingen zijn te verkrijgen.

Inschrijvingsbiljetten, welke den prijs per ton van 1000 K.G. moeten vermelden, behooren te zijn ingediend uiterlijk den 25 Maart 1902 des namiddags ten 2 ure aan genoemd Centraalbureau te Utrecht.

Utrecht, den 25 Februari 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Lutherschе Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Effinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen.—B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, Amsterdam. — Wagenstraat 39a. 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter** a/Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

Telegram-Adres: Ubbelohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.

Peilglas beschermers.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—
Reserven . . . 197,614.63

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.

Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

Aan de *Nutsteekenschool* te **Wageningen** wordt gevraagd een

Onderwijzer in Timmeren en Bouwkundig Teekenen.

Zij die ook met het **Meubelmaken** bekend zijn genieten de voorkeur; Salaris *f* 800.—. Aangifte voorloopig alleen schriftelijk met opgave van adressen ter informatie tot 15 Maart a.s. bij den Heer D. H. TE WECHEL.

Th. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,

Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten PECK & Co.

Amsterdam.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, Amsterdam. 250.

Gebroeders KOCH. — AMSTERDAM.

FABRIEK VAN

Carton-Pierre en Papierstuc.

Uitgebreide inrichting voor BETIMMERINGEN, PLAFONDS, enz.
COMPLETE ORNEMENTEERINGEN van vertrekken enz.

Ons fabrikaat, is solide, scherp van lijnen, vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd in kleuren geheel afgewerkt geplaatst worden.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST*.

Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

JOHAN C. VAN MEURS

Willebrordusstraat, 15 Amsterdam

beveelt zich aan tot het maken van **BOUWPLANNEN** en **TEEKENWERK.**

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

8 MAART 1902. 22e JAARGANG. No. 10.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M[illegible].

INHOUD. — De Tentoonstelling te Dusseldorf in 1902, door P. VAN DER WEIDEN. — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Inhoud van Tijdschriften. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

DE TENTOONSTELLING TE DUSSELDORF IN 1902.

Reclame-biljet. Eerste prijs. Ontwerper: Martin Wiegand, te München.

Wij komen wederom een tentoonstelling aankondigen; thans zal Dusseldorf de magneet zijn, die het reizend, kunstminnend en technisch publiek in den zomer van 1902 tot zich trekken zal.

Zooals algemeen bekend is, ligt het centrum van Duitschlands industrie in de Provinciën Rheinland en Westfalen, en is het begrijpelijk, dat de energieke bevolking er trotsch op is, om van tijd tot tijd de wereld van haren ontwikkelingsgang te doen blijken.

Heeft voor een groot deel de tentoonstelling in den a. s. zomer hieraan haar geboorte te danken, veel heeft daartoe echter bijgedragen de omstandigheid, dat op de tentoonstelling te Parijs in 1900 aan de Duitsche groot-industrie een veel te kleine ruimte voor een waardig optreden ter beschikking gesteld kon worden. Dat die ruimte inderdaad veel te bekrompen was, kan hieruit blijken, dat alleen de firma Krupp eene grootere ruimte had aangevraagd, dan aan de geheele Duitsche industrie werd toegestaan.

Eenige honderden industrieelen hebben zich thans opgemaakt om dit jaar te Dusseldorf een beeld te geven van de ontwikkeling der industrie in Rheinland en Westfalen over de laatste 20 jaar; dat die ontwikkeling enorm is, kan hieruit blijken, dat in het jaar 1880 de Rheinisch-Westfaalsche ruwijzer-productie slechts $^1/_3$ der Engelsche bedroeg, en dat die thans ongeveer gelijk kan gesteld worden, terwijl de staalproductie de Engelsche reeds overvleugeld heeft. Van de 9 millioen tonnen, welke tegenwoordig de Duitsche ruwijzer-industrie produceert, levert alleen het tentoonstellingsgebied 5 millioen tonnen.

De stad Dusseldorf spande ook alles in om een waardig optreden mogelijk te maken, en besteedde een bedrag van 4 millioen mark voor ophooging van een terrein groot 60 Hectaren, prachtig aan den Rijn gelegen, hetwelk voor tentoonstellingsterrein bestemd werd.

Zooals Rheinland en Westfalen de hartader vormen van Duitschlands industrie, zoo is Dusseldorf het middelpunt dier provinciën, waar de schoone kunsten bloeien.

Daarom alleen heeft Dusseldorf reeds veel aantrekkelijks; en daar de stad heerlijk gelegen is aan den Rijn en bovendien ruim en frisch is aangelegd, waardoor zij wijd en zijd bekend is als Duitschlands tuinenstad, is zij steeds het aantrekkingspunt voor vele reizigers.

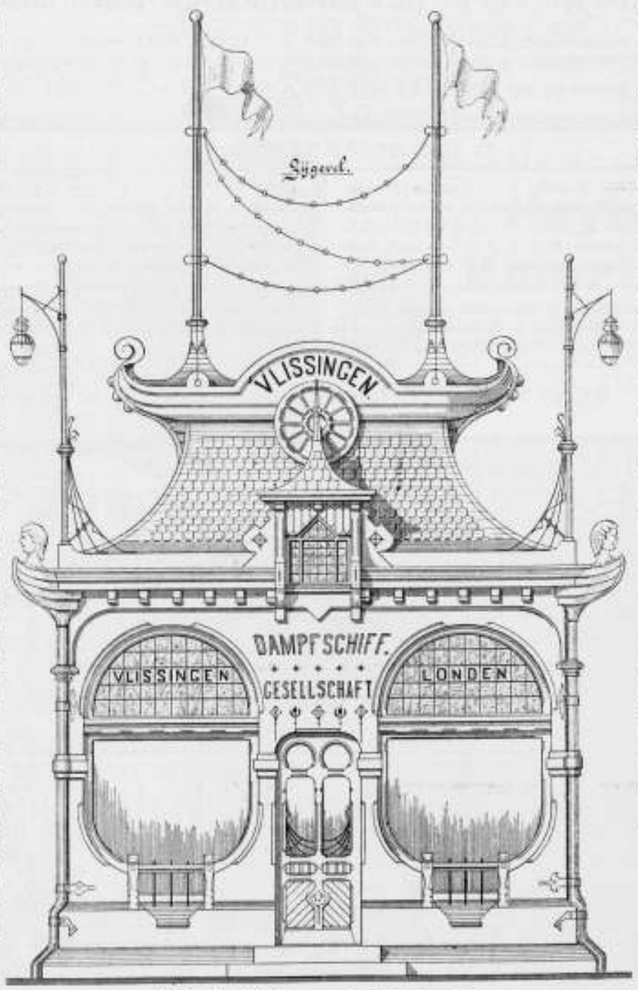
Het is dus begrijpelijk, dat er in den a. s. zomer een buitengewone stroom van reizigers verwacht wordt, en dat men er alles op inricht, om het den bezoekers zoo gerieflijk en aantrekkelijk mogelijk te maken.

Ons land zal uit den aard der zaak niet vertegenwoordigd worden; alleen is het door het vereenigd optreden van de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, de Noord-Brabantsch-Duitsche Spoorweg-Maatschappij en de Stoomvaart-Maatschappij „Zeeland" gelukt een plaatsje te veroveren tot het bouwen van een Kiosk, ten einde de talrijke bezoekers, zooveel noodig, bekend te doen worden met de „Vlissinger Route" tusschen Engeland en het Continent.

Bedoelde kiosk, waarvan hier een afbeelding wordt gegeven, is ontworpen door den heer W. de Jong, Bouwkundige bij de Mij. t. Expl. v. S.S., te Utrecht, en wordt vervaardigd door den heer J. Krap, aannemer aldaar.

In het ontwerp is de bedoeling goed weergegeven; het dak heeft den vorm van een boot met raderkasten en twee masten; de vier hoeken der gootlijsten vertoonen den voorsteven van een schip, welke dienst doen als vergaarbakken voor het regenwater; tevens zijn op die hoeken masten geplaatst met electrische booglampen, die het gebouw des avonds in vollen gloed zullen zetten.

De bovenste gedeelten der ramen worden bezet met glas in lood en de onderste met spiegelglas; het gebouw is overigens geheel van hout en zal wit beschilderd worden met de noodige variatiën.

Kiosk der Vlissinger route. Schaal 1 à 60.

Door bemiddeling van de S.S. werd ook een zeer fraai uitgevoerd reclameboekje de wereld ingezonden, op de tentoonstelling betrekking hebbende, waarin den reizigers gewezen wordt op de gunstige en gerieflijke reisgelegenheid met de S.S. van Emmerik naar Düsseldorf.

Tusschen den text zijn verschillende zeer goed geslaagde gezichtjes gegeven op Düsseldorf en van gebouwen, die men bezig is op te richten, waardoor het geheel zeer aantrekkelijk is gemaakt.

Wij stellen ons nu voor, dat wij, hetzij via Vlissingen—Boxtel—Wesel, hetzij via Emmerik, te Düsseldorf aan het groote, expresselijk voor de tentoonstelling aangelegde station zijn aangekomen en gaan alvast eens een vluchtig kijkje nemen op de voornaamste in aanbouw zijnde gebouwen.

Allereerst iets over het nieuwe kunstpaleis.

Jarenlang hebben de kunstliefhebbers te Düsseldorf naar een vast tentoonstellingsgebouw uitgezien en is het door vereende krachten en door belangrijke bijdragen van het tentoonstellingsbestuur gelukt een gebouw te stichten, dat het eenige blijvende der tentoonstelling zijn zal.

De kosten van dit gebouw hebben $1^1/_4$ millioen Mark bedragen, terwijl bovendien verschillende particuliere bijdragen werden verstrekt voor het aanbrengen van beeldhouwwerk aan den voorgevel.

Het gebouw zal in den a. s. zomer in gebruik genomen en geopend worden met een groote nationale kunsthistorische tentoonstelling, welke laatste een overzicht zal geven van de geschiedkundige ontwikkeling der West-Duitsche kunst in hare belangrijkste perioden; zij zal in hoofdzaak omvatten sculptuur in steen, hout, ivoor, metaal en aardewerk, voorts schilderwerk, bronzen, producten der goudsmeedkunst en der ceramiek, meubelen, tapisseriën, gobelins enz.

Voor den aanleg van een algemeen plan der tentoonstelling werd in het jaar 1899 een prijsvraag uitgeschreven. Onder de 19 inzenders was er slechts één, die belangrijk van het vastgestelde program afweek, en nu deed zich het eigenaardige geval voor, dat juist deze inzender met den eersten prijs werd bekroond. Het was de — inmiddels overleden — Hamburger Architect Georg Thielen, die zich niet angstvallig aan de voorgeschreven ongunstige hoogteligging van het terrein had gehouden, maar op onbekrompen wijze de hoogte-ligging van het Überschwemmungsfreie gebied in de richting van den Rijn verschoof, waardoor aan den aanleg van het geheel een meer schilderachtige aanblik werd geboden en aan eenige voorname gebouwen een betere plaats kon worden toegekend.

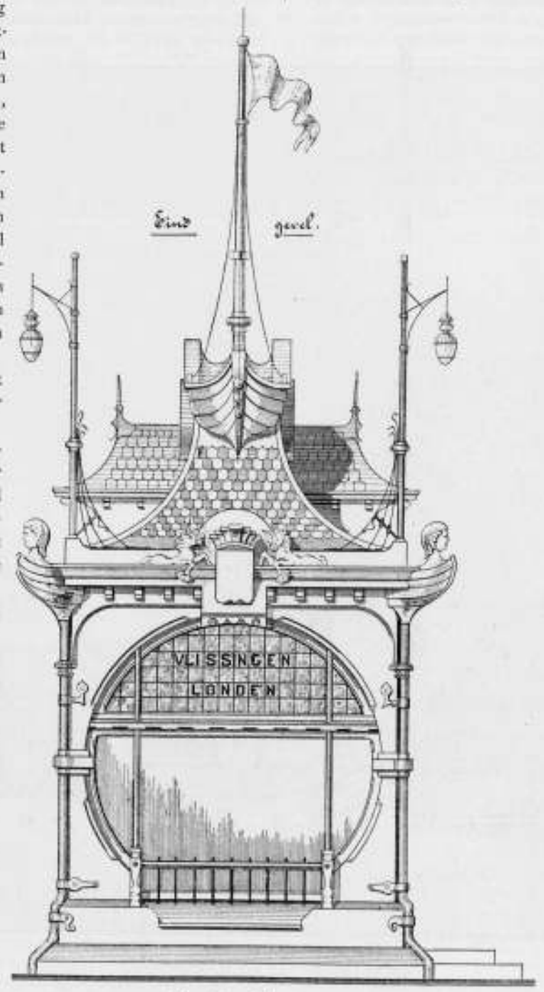
Ten opzichte van het architectonisch gedeelte der tentoonstellingsgebouwen heeft men geen bepaalde voorschriften gegeven; ieder der exposanten was zooveel mogelijk de vrije hand gelaten, en zoo komt het, dat vogels van diverse pluimage worden aangetroffen.

Wanneer gesproken wordt van de industrie van Rheinland en Westfalen, dan komen ons het eerst de inrichtingen van den grooten kanonnenkoning Krupp voor den geest; ook op de tentoonstelling zal die firma hare producten toonen in een gebouw, uit welks imponeerende vormen kan worden afgeleid, dat binnen zijn muren reuzenvoortbrengselen op het gebied der ijzer- en staalindustrie te zien zullen zijn.

De industriehal, het grootste gebouw der tentoonstelling, beslaat een oppervlakte van 30.000 M². In dit gebouw zullen de verschillende inzenders worden ondergebracht, die met geen eigen gebouw voor den dag komen; de ruimte onder den grooten koepel zal bij feestelijke gelegenheden als ontvangstzaal dienst doen.

De machinegalerij, groot 20.000 M², is zeer eenvoudig van vorm; van ijzer, steen en glas opgetrokken, zal zij, behalve de meest moderne voortbrengselen der industrie, de belangrijkste electrische-centrale bevatten, die tot heden ooit op een tentoonstelling is te zien geweest.

Het meest treden verder op den voorgrond de gebouwen opgericht voor de „Hoerder Verein", van de vereenigde mijnbouwmaatschappijen, van de „Gutehoffnungshütte," de „Bochumer Verein," het paviljoen van de „Rheinische Machinen- und Metallwarenfabrik" en van de Vereinigten Waggon- und Lokomotiven Fabriken met zijn zeer interessanten gevel.

Kiosk der Vlissinger route.

Al deze gebouwen zijn in hout- en ijzerconstructie opgetrokken, en heeft verder een pleisterlaagje met cement-ijzer het zijne gedaan, om het geheel een massief karakter te geven; de Duitsche Beton-Maatschappij zal voorts te zien geven, hoe het portlandcement in verbinding met ijzer in den tegenwoordigen tijd een bouwmateriëel van den eersten rang geworden is.

Te zamen zijn 93 afzonderlijke paviljoens, met een gezamenlijke oppervlakte van 99.000 M². in aanbouw of reeds gereed.

Voor aantrekkelijkheden zal tevens voldoende gezorgd worden, en daarvoor komen bij onze oostelijke buren het eerst wel Wijn- en Bierrestaurants in aanmerking; en als men nu weet, dat daarvoor 23 afzonderlijke gebouwen worden opgericht, dan behoeft men, met eenige Marken op zak, niet bezorgd te zijn voor ontberingen van maag en keel; in een groot feestgebouw zullen voorts de noodige concerten en congressen op allerlei gebied plaast vinden.

Zoo wordt er gezorgd voor „elk wat wils" en is het derhalve niet twijfelachtig, dat een groote stroom van bezoekers tusschen 1 Mei en 1 November a.s. naar Dusseldorf trekken zal.

Wij hebben thans een zeer vluchtig kijkje genomen om den lezers van het „Bouwkundig Weekblad" voorloopig in te lichten; wellicht zullen wij er later wat uitvoeriger op kunnen terugkomen.

Zooals het bijna overal en altijd bij tentoonstellingen het geval was, zal het ook hier moeite kosten om op tijd met alles gereed te zijn; als men tenminste thans een blik werpt op de werken, die nog in uitvoering zijn, en den chaos op de terreinen aanschouwt, dan kan men zich nauwelijks voorstellen, dat dit alles in twee maanden voltooid en het terrein herschapen zal zijn in een weelderig aangelegden tuin.

Hierin zal echter de natuur een krachtige steun zijn aan het zeer energieke tentoonstellingsbestuur, dat niets onbeproefd laat om deze tentoonstelling te maken tot eene van den eersten rang.

Gennep, Februari 1902. P. VAN DER WEIDEN.

INGEZONDEN.

De Eereprijsvraag voor een Koninklijk Paleis.

Aan de Redactie van het Bouwkundig Weekblad.

WelEd. Heeren.

Het zij mij vergund langs den weg van Uw orgaan een verzoek tot het Hoofdbestuur Uwer Maatschappij te richten.

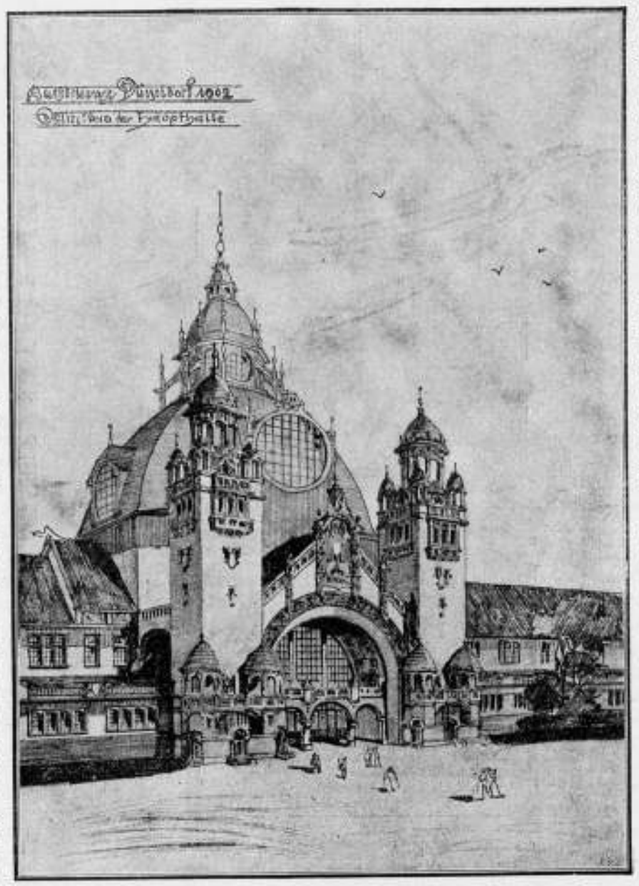
Het is mij nam. bij het bestudeeren van het programma van bovengenoemde prijsvraag gebleken, dat het opgegeven grondoppervlak dat voor *bebouwing* is bestemd (maxim. 5000 M². met een voorgevellengte van plm. 70 M.) te klein genomen is.

Als men namelijk de oppervlakten bijv. benoodigd voor de gevraagde vertrekken en zalen van de hoofdverdieping bij elkaar telt, plus de gevraagde „ruime" vestibules en galerijen, de binnenplaatsen, de overdekte doorrit en de paviljoens, dan komt men tot de ontdekking, dat dit oppervlak de beschikbare ruimte van 5000 M². zeer overtreft.

Ik kan mij echter zeer wel begrijpen, dat het oppervlak in het program, met het oog op de beknopte beschikbare ruimte enz., zoo klein mogelijk genomen is; echter is men m. i. hier al te zuinig geweest en zou men — zonder daardoor den tuin te klein te maken — best eenige ruimte *meer* voor het gebouw bestemmen kunnen.

Ik veroorloof mij daarom U voor te stellen, bovengenoemde bepaling van het *bebouwde* oppervlak te wijzigen zoo, dat over een grooter gedeelte van het beschikbare terrein mag worden beschikt, natuurlijk met het voorbehoud, dat voldoende ruimte voor de tuinen overblijft.

Verder zij 't mij geoorloofd, een vraag te doen over de bepaling omtrent de hoogte der verschillende verdiepingen; deze zijn namelijk tot op centimeters in het program bepaald. Het is toch ongetwijfeld de bedoeling, dat deze opgaven „plus minus" zijn (hetgeen niet is vermeld). Waar velen tegenwoordig wederom de noodzakelijkheid inzien van een mathematischen grondslag hunner scheppingen, daar wordt dit door dergelijke bepalingen van opgaven van hoogten die zich niet rationeel verhouden, onmogelijk gemaakt.

Middengedeelte van het Hoofdgebouw.

Deze beide opmerkingen die ik, en zeker ook ten genoege van vele vermoedelijk mededingenden, heb gemaakt, worden mij ten goede gehouden; mocht Uw Hoofdbestuur genegen zijn daaraan tegemoet te komen, dan zal dit ongetwijfeld bij kunnen dragen tot het welslagen dezer prijsvraag.

Met de opname dezer regelen zal de redactie mij zeer verplichten.

25 Febr. 1902. Hoogachtend,
Uw dw.
Een vermoedelijk mededinger.

Ter beantwoording van de opmerkingen van „Een vermoedelijk mededinger" diene het volgende.

In het programma wordt bepaald: „Het gebouw zelf, dat bij een breedte van ± 70 M. ten hoogste 5000 M². oppervlakte mag beslaan met inbegrip der binnenplaatsen, moet enz." Het spreekt echter van zelve, dat de overdekte doorrit en de beide paviljoens, benevens de overdekte colonnades, *niet* tot „het gebouw *zelf*" behooren; omtrent de paviljoens wordt o. a. verlangd, dat zij gelegen zijn aan de voorhoeken van het bouwterrein, waarvan de breedte is opgegeven te zijn 145 M. en de grootste diepte ± 150 M., zoodat zij, met de colonnades, niet tot het eigenlijke paleis-gebouw kunnen behooren.

Het vereischte oppervlak voor de vertrekken waarvan de grootten in het programma worden opgegeven, is 980 M². Behalve deze vertrekken zijn er 12 noodig voor het Vorstelijk Echtpaar, en 16 appartementen voor 2 Vorstelijke gasten of gastparen, samen 28 vertrekken. Ruim rekenende op 50 M.² voor elk vertrek, zou voor deze 28 dus noodig zijn een oppervlak van 1400 M².,

waarin gerekend kan worden begrepen te zijn de oppervlakte voor kleine garderobes, toiletten, enz. Te samen zijn dit 2380 M².; daarbij gerekend 1/6 van dit oppervlak voor muren, geeft ± 2680 M²., zoodat voor trappen, gangen, galerijen en binnenplaatsen op de hoofdverdieping 2320 M.² overblijven, of wel na aftrek voor muren, ± 2000 M².

Bovendien zij opgemerkt, dat vóór de opstelling van het programma een avant-project is opgemaakt, waaruit gebleken is, dat niet al te zuinig is gerekend en de oplossing mogelijk is. Men neme daarbij in aanmerking, dat het een paleis geldt, bestemd voor een zeer kort verblijf.

Wat de hoogte der verdiepingen betreft, zal op een *centimeter* wel niet door de Jury worden gezien, daar die hoogten tot in *decimeters* zijn opgegeven. Zij zijn echter niet absoluut bindend, doch in hoofdzaak vastgesteld ingevolge de eischen der praktijk. *Kleine* afwijkingen zijn dus veroorloofd.

DE OPSTELLERS VAN HET PROGRAMMA.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Techn. Vakvereeniging. Afd. Amsterdam. In de vergadering van 27 Febr. j.l. werd het voorstel besproken, door eenige Amsterdamsche raadsleden in den gemeenteraad gedaan, in zake uitbreiding der Universiteitsbibliotheek en daaraan verbonden leeszalen. Hieromtrent werd besloten een adres van instemming tot den gemeenteraad te richten.

Voorts werd besloten het concept-reglement, zooals dit door het Hoofdbestuur der Vereeniging was aangenomen, zoo spoedig mogelijk te behandelen, en het correspondentie-onderwijs weder ter sprake te brengen.

Afd. Amsterdam. 28 Febr. 1902. Het jaarverslag werd door den heer B. J. Ouëndag, Secretaris, uitgebracht, waarna het werd goedgekeurd. Wegens plotselinge verhindering van den Penningmeester, den heer J. N. Landré, kon de rekening en verantwoording over 1901, noch ook de begrooting voor 1902 behandeld worden. Voor het nazien der eerste werden in commissie benoemd de heeren Robbert Kalf, E. M. Rood en L. Rieber.

De heeren F. W. M. Poggenbeek en B. J. Ouëndag, bestuursleden, waren aan de beurt van aftreding en niet herkiesbaar. In hunne plaats werden gekozen de heeren J. H. W. Leliman Jr. en E. M. Rood; deze laatste, ter vergadering aanwezig, nam de benoeming aan. Nadat den aftredenden leden op het hartelijkst door den Voorzitter dank was betuigd voor 't geen zij in 't belang der afdeeling hadden gedaan, voornamelijk de heer Ouëndag als Secretaris, werd de heer Ed. Cuypers op voorstel van den heer C. B. Posthumus Meijjes, Eerelid der Afdeeling, bij acclamatie tot Voorzitter herkozen. De mededeeling, dat de heer Cuypers zich die herbenoeming liet welgevallen, werd door de vergaderden met luid applaus begroet.

Als afgevaardigden naar de algemee e vergaderingen der Mij. werden benoemd de heeren Robert Kalf en C. de Zwaan Cz.

De hoofdschotel van dezen avond was de bekende motie van de R. K. Patroonsvereeniging Gildenbond, waarover een langdurig en zeer belangrijk debat plaats had, waaraan werd deelgenomen door de heeren Posthumus Meijjes, Poggenbeek, Rood, J. H. Leliman Sr., E. v. d. Bossche, W. J. de Groot en den Voorzitter, voornamelijk na de interessante bespreking van eerstgenoemde, die ten slotte de volgende motie (ongeveer) opmaakte en voorstelde:

„De leden der afdeeling Amsterdam van de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst, enz.,

doordrongen van de wenschelijkheid om verbetering te brengen in de hedendaagsche wijze van aanbesteding;

drukken den wensch uit, zooveel mogelijk in de gelegenheid gesteld te mogen worden om hun werken onderhandsch aan te besteden;

den leden komt het voorts ongewenscht en onjuist voor, dat de architecten de aannemers zouden verplichten bij de gunning de namen der onder-aannemers bekend te maken, daar het niet op den weg der architecten ligt zich met de transacties der aannemers te bemoeien."

Op verzoek van den voorsteller zal het Bestuur de redactie van deze motie nader vaststellen, en zoo noodig wijzigen, zonder evenwel de bedoeling er van te veranderen, die volkomen blijken kan uit de genotuleerde discussiën. De motie zal vervolgens in een volgende vergadering andermaal in behandeling komen.

BERICHTEN.

Alkmaar. Voor den bouw van een te stichten bankgebouw werd door het Bestuur van de Nutsspaarbank een beperkte prijsvraag uitgeschreven onder architecten niet te Alkmaar woonachtig. Van de ingezonden antwoorden werd bekroond het plan van den heer J. A. G. van der Steur, Bouwk. Ingenieur te Haarlem.

Rotterdam. In de vergadering van den gemeenteraad, op 20 Febr. gehouden, werd een voorstel van B. en W. behandeld, om tot H. M. de Koningin het verzoek te richten om krachtens art. 29 der Gezondheidswet te willen bepalen, dat voor deze gemeente het toezicht op de volksgezondheid in zijn geheelen omvang aan de bestaande plaatselijke commissie zal blijven opgedragen.

Na een gedachtenwisseling hierover, werd door een der raadsleden de volgende motie voorgesteld, die in een nadere vergadering zal worden behandeld. „De raad, van oordeel, dat de gezondheidscommissie, wanneer het aan de Hooge Regeering te richten verzoek wordt toegestaan, zoodanig van karakter verandert, dat wijziging der verordening, regelende haar werkkring en haar samenstelling, noodig kan blijken, noodigt B. en W. uit onverwijld daartoe met genoemde commissie in overleg te treden en eventueel een herziening dier verordening aanhangig te maken."

Amsterdam. In de jaarlijksche algemeene vergadering van de Aannemers-vereeniging „Amstels Bouwkring" is door den Voorzitter daarvan, den heer J. N. Hendrix, namens de leden der Vereeniging, op welsprekende wijze eene welverdiende hulde gebracht aan het Bestuurslid, den heer J. F. Staal. Dit geschiedde in erkenning van grooten dank voor de algeheele toewijding waarmede genoemde heer gedurende vele jaren, vaak met opoffering van eigen belangen, de Vereeniging ter zijde stond in de bevordering van haar streven, en voorts om 't bijzonder hulde te brengen aan de voortdurende en ijverige zorgen en de krachtige medewerking van den heer Staal in 't belang der Afdeelingen „Uitkeeringsfonds bij ziekte", en „Onderlinge verzekering tegen invaliditeit en ongelukken", deze laatste thans opgeheven.

Het kostbare huldeblijk bestond in een prachtige vaas van Sèvre-porcelein op zwart marmeren voetstuk, vergezeld van een oorkonde waarin de aanleiding der schenking wordt vermeld.

Maastricht. De gemeenteraad heeft besloten geen gebruik te maken van de bij art. 29 der Gezondheidswet verleende bevoegdheid, maar aan H. M. de Koningin te verzoeken de aldaar bestaande plaatselijke gezondheids-commissie te doen vervangen door eene volgens die wet in te stellen commissie.

's-Gravenhage. De Nederlandsche Commissie voor de tentoonstelling te Turijn heeft de inrichting van de Ned. afdeeling aldaar opgedragen aan de firma Uiterwijk & Co. (Arts en Crafts.)

Delft. Op 26 Maart a. s. hoopt de heer E. Gugel, Hoogleeraar in de schoone bouwkunst aan de Polytechnische school te Delft, zijn 70sten verjaardag te herdenken.

Naar wij vernemen, zal de Jubilaris, hoewel daartoe niet door de wet verplicht, toch op dien leeftijd zijn ambt neerleggen, en wel na het einde van den tegenwoordigen cursus.

Amsterdam. Dit jaar zal aan de Rijks Academie van beeldende kunsten een wedstrijd in de beeldhouwkunst worden gehouden. Het reglement van orde voor het examen en den daaropvolgenden wedstrijd is opgenomen in de Staatsct. no. 55.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 2, van 15 Februari 1902. Levende Barometers, door Dr. A. J. C. Snijders. — De geschiedenis van het Fotografisch Objectief, door Dr. R. G. Rijkens. — De mechanische vrije vlucht. Vliegmachines (vervolg en slot), door H. Vreedenberg. — De Okapi, een herrezen voorwereldlijk dier, door Dr. J. E. Rombouts. — De Bonte Kraai en de Ekster, door J. Daalder Dz. — Vleermuizen in gevangenschap, door J. Hendrik van Balen. — Korte mededeelingen. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen. De nevels om Nova Persei, door Ant. Pannekoek. — Correspondentie.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar,	salaris f	85.—
„ Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	„	37	„	„	80.—
„	„	„	46	„	„	100.—
„	„	„	23	„	„	60.—
„	„	„	21	„	„	70.—
„	„	„	22	„	„	70.—
„	„	„	23	„	„	50.—
„	„	„	21	„	„	45.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 10 MAART.

AMSTERDAM. Het sloopen van de perceelen Kadastraal bekend onder sectie I., no. 707, 813, 820, 4479, 4480, 4481, 3965, 831, 832 en 833, gelegen aan de Goudsbloemstr. en aan een achter op de perceelen gelegen open erf.
Het gemeentebest.

BORNE. Het bouwen van zes woonhuizen in drie blokken op een terrein gelegen nabij de openbare lagere school.
De Coöp. bouwvereen. „Concordia", 's av. 8 u., in het gebouw der Coöp. arbeidersvereen. alw. bestek en teek. ter inz. Inl. verkrijgb. bij den archit. A. L. Clemens Azn. te Enschede. Aanw. 10 Maart, n.m. 5½ u.

DE LUTTE bij OLDENZAAL. Het verbouwen en opbouwen der pastorie, aldaar.
Het R.-K. Parochiaal kerkbest., n.m. 2 u., in koffiehuis van C. Scheper alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ad f 1 bij de arch. G. en W. te Riele Gzn. Brink te Deventer bij wie inl. Aanw. 10 Maart, n.m. 1 u.

DEVENTER. Het bouwen van een slachthuis en hanghuis met bijbehoorende werken aan de Hoogestr. buiten den Noorderberg.

De heer Anton Hunink, v.m. 11 u., in het koffiehuis van J. T. van Poorten alw. bestek en teek. ter inzage en met inl. verkrijgb. ad f 2 bij de architecten G. en W. Te Riele Gzn., Brink 9. Aanw. gedaan.

GENDRINGEN. Het aanbouwen van een koffiehuis.

De heer J. Walkenbach, n.m. 3 u., in het café van Wed. B. J. Knaven, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft G. Rosier. Aanw. 10 Maart, n.m. 2 u.

OOSTEIND (OOSTERHOUT). (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis met stalling, met bijlev. der materialen.

De heer Walt. v. Dongen, 's av. 6 u., in het koffieh. van C. A. den Noort te Groenendijk, alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. verkrijgb. bij P. van Bree te Groenendijk. Aanw. gedaan.

OUDESCHOOT (FR.). Het bouwen eener bakkerij aan den rijksstraatweg aldaar.

De heer T. J. Vonk bij wien bestek en teek. ter inz. Bilj. in te zenden voor 10 Maart, 's av. 7 u. Inl. geeft M. K. Zandstra te Drachten.

ST. ANNALAND (ZEEL.). Het afbreken en herbouwen eener herberg.

De heer H. C. M. Tichelaar, bij wien bestek en teek. ter inz. liggen.

VOORSCHOTEN. Het bijbouwen van een schoollokaal aan de O. L. school in het dorp.

Het gem.best., v.m. 11½ u. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. ter secr. Aanw. gedaan.

DINSDAG 11 MAART.

BREDA. Het bouwen van eene opzienerswoning op een terrein nabij het oostelijk uiteinde der haven van Lage Zwaluwe.

De rentm. der domeinen rentambt „Zwaluwen", v.m. 11 u., te zijnen kantore Sophiastraat 45a. Teek. en voorw. ter inzage ten kantore van den rentmeester en bij den opziener H. v. Oosterom te Zevenbergen, waar zij tevens tegen f 0,50 zijn te verkrijgen. Aanw. gedaan.

DEN HAM (OV.). Het bouwen van een school en onderwijzerswoning op een terrein gelegen aan het Overijsselsche kanaal te Vroomshoop gemeente den Ham en het maken en leveren der schoolmeubelen.

Het gem.best., v.m. 11½ u. Bestek en teek. van den bouw zijn tegen f 1,25 en het bestek van het ameublement tegen f 0,25 ten raadhuize verkrijgb. Aanw. gedaan.

DORDRECHT. Het afbreken van het bestaande pand en het weder opbouwen van een winkelhuis met vrije bovenwoning aan de Bagijnestraat.

De bouwk. opz. H. v. d. Elst, 's av. 8 u., in cafe van L. v. Dongen. Bestek en teek. aldaar ter inz. Inl. verstrekt H. v. d. Elst, Kromhout no. 126. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van een pand bestaande in pakhuis met bovenhuis enz. aan de Persoonshaven Wz.

De heeren Kieviet en v. Loon, n.m. 2 u., in het Poolsch koffiehuis. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1,50 bij A. Bruggeman, Generaal v. d. Heijdenstraat 56 en bij de hesteders bij wie ook inl. verkrijgb. van n.m. 1½ tot 3 u.

OSS. Het bouwen van een dubbel heerenhuis.

De heer J. van Duren, n.m. 3 u., in „de Korenbeurs". Bestek en teek. ad f 1,25 verkrijgb. bij den bestéder. Aanw. 11 Maart, n.m. 2 u.

UTRECHT. Bestek no. 888. Het maken van een dienstwoning met kantoor en bergplaats en bijbeh. werken op het station Vaartsche Veerraai. Raming f 5350.

De maatij. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 12 MAART.

ALFEN a/d. RIJN. Het bouwen van een gasfabriek en een baaswoning.

De comm. van beheer voor de gasfabriek der gem. Alfen Oudshoorn-Aarlanderveen, n.m. ten 1½ u. ten raadhuize. Bestek met teek. tegen f 2. te verkrijgen bij den direct. der gasfabriek. Inl. te verkrijgen bij den Civiel-Ingenieur H. Paul te Leiden. Aanw. gedaan.

AMERSFOORT. Het bouwen van een stallhouderij met bovenwoning aan den Ouden Vlasakkerweg.

De architect W. Salomons, v.m. 11 u., in café Jens, Utrechtschestraat, alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ad f 1. Inl. verkrijgb. bij den architect. Aanw. 10 Maart, v.m. 11½ u.

's-GRAVENHAGE. Het maken van het hoofdgebouw met de bijkomende werken ten behoeve van het te stichten stoomgemaal aan den Nieuwendijk, gemeente Almkerk, prov. Noordbrabant, behoorende tot de werken voor het verleggen van de uitmonding der rivier de Maas. Raming f 91600.

Het min. van W. H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 62 ligt ter lezing aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. best. en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef, te 's Hage. Inlicht. te bekomen aan het bureel der werken tot verlegging van den Maasmond te 's Hertogenbosch, en bij den ing. J. C. Ramaer te Breda, Nassausingel 1a, bij wien van het proces-verbaal van aanw. kan worden kennis genomen.

MAASTRICHT. *a.* Het bouwen van eene opzichterswoning op de sted. vaalt en *b.* Het veranderen van de kazemat op gen. vaalt in beerputten.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. en inlicht. verkrijgb. ter secr., bur. publieke werken.

OLDENZAAL. Het amoveeren van een perceel aan de Spoorstr. en het daar ter plaatse bouwen van een heerenhuis en het verbouwen van het daarnaast gelegen winkelhuis.

De arch. de Herder en Hellendoorn te Hengelo (Ov.), n.m. 3 u., in hotel „de Ster". alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ten kantore van S. A. Cohen ad f 2. Inl. verkrijgb. bij de arch.

PUTTERSHOEK. Eene verbouwing tot magazijn en timmerwinkel van een woonhuis.

De heer K. Visser, v.m. 11 u., ten huize van A. Buurman. Bestek en teek. ald. ter inz. Inl. dagelijks bij den aanbest., bij wien tot 11 Maart bilj. kunnen worden ingeleverd.

ZUIDBROEK. Het weder opbouwen van een boerenplaats.

De heer H. Tinga., 's av. 6 u., in 't Oude Rechthuis van J. Burema, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. verkrijgb. bij D. J. Huisman. Aanw. 11 Maart, n.m. 2 uur.

ZAANDAM. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Gedempte gracht no. 17.

De archit. B. H. Bakker, 's av. 7 u., in café „Het wapen van Amsterdam", alw. bestek en teek. ter inzage en verkrijgb. ad f 1 bij den boekh. A. Stuurman. Aanw. gedaan.

ZEIST. Het maken van een fabrieksgebouw en verdere werken op een terrein aan de Schaerwijdelaan in de gem. Zeist.

De archit. J. G. v. d. Berg te Arnhem, v.m. 11 u., in het koffiehuis „de Zwaan" te Zeist. alw. bestek en teek. ter inz. en bij den archit verkrijgb. ad f 0,60 die inl. geeft. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 13 MAART.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een heerenhuis, aan de Langestraat

De architect R. van der Waerd Hzn, 's av. 7 u., in Hotel „de Graaff, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft gen. architect. Aanw. 13 Maart, n.m. 2 u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan den Bergfloweg voor rekening van den heer H. J. Homfelst.

De aanbesteder, 's av. 8 u., in hotel Reijcring. Bestek en teek. in voorn. hotel ter inz. Inl. geven de arch. de Herder en Hellendoorn.

TILBURG. Het vergrooten en bouwen eener verdieping op de bestaande school in den Besterd.

Het R.K. kerkbestuur van den Besterd, 's av. 7 u., in het Zouaven-Broederschap in de Koestraat. Bestekken verkrijgbaar tegen f 0,50 bij den architect André Blomjous.

VRIJDAG 14 MAART.

ENKHUIZEN. Het verbouwen van een heerenhuis tot twee heerenhuizen etc. aan de Nieuwe Westerstraat te Enkhuizen.

De archit. H. Bonda Nic. Beetsstraat 132 Amsterdam, 's midd. 12 u., in café „Het Park". Bestek en teek. à f 2 bij den WelEd. Heer P. Sluis Nzn. ald. Aanw. 11 Maart, 's midd. 12 u.

NOORDWELLE (ZEEL.). Het bouwen van een nieuwe landbouwschuur op de hofstede „Welland".

De aanbesteder, v.m. 11 u., in het lokaal van J. Verjaal. Bestek en teek. in bovengen. lokaal ter inz. en is het bestek te verkr. tegen f 0,50 bij H. G. Krom te Zierikzee. Inl. te bek. bij den opzichter P. Hanson te Haamstede. Aanw. 11 Maart, van 10—11 u.

STRATUM. Het maken van een gebouw ter uitbreiding der fabriek met eenige, daarmede in verband zijnde, bijkomende werken.

De firma C. E. Schröder, n.m. 5 u., in het koffiehuis van de Wed. P. v. d. Heijden. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inl. geeft A. Clement, bouwk. Aanw. 14 Maart, v.m. 10 u.

WEERT. Het bouwen eener nieuwe school met aanhoorigheden en het verbouwen van een huis tot onderwijzerswoning, in de Schoolstraat.

Het gem.best., n.m. 4 u. Bestek en teek. ten raadhuize ter inzage en zijn aldaar verkrijgb. à f 2.50 alsook bij den architect Jean Speetjens te Roermond, die verdere inl. zal verstrekken. Aanw. 14 Maart, v.m. 11 u.

WOERDEN. Het verbouwen en vergrooten der hofstede, bewoond door J. de Lange, in Teckop, gem. Kamerik. voor den heer mr. W. A. Roijaards te 's Gravenhage.

De arch. E. G. Wentink te Schalkwijk, n.m. 1 u., in het stationskoffiehuis te Woerden. Bestek met teek. ad f 1,50 verkrijgb. ten kantore van gen. architect. Aanw. 10 Maart van 2—3 u.

ZATERDAG 15 MAART.

AMERSFOORT. Het amoveeren van een pakhuis aan de Lange gracht en het bouwen van een kantoor.

De arch. W. Salomons, v.m. 11 u., in café „de Arend" alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ad f 1. Inl. verkrijgbaar bij den architect. Aanw. 10 Maart, v.m. 11 u.

ADUARD (GRON.). Het verbouwen en vergrooten van de chr. school met levering van meubelen enz.

Het bestuur der chr. school, n.m. 4 u., in de bestaande school. Bestek en teek. à f 0,50 verkrijgb. bij den arch. C. H. Elderink te Hoogkerk.

MAANDAG 17 MAART.

GRONINGEN. Het verbouwen van de middelbare meisjesschool in de Hofstraat, onder bijlever. van al het daartoe benoodigde.

Het gem.best., n.m. 12¾ u. Bestek en voorw. ter secretarie (afdeeling belasting) ter lezing en ald. à f 2.— per stel verkrijgb. Inl. te bekomen aan het bur. der gem.werken. Aanw. 12 Maart, telkens 's n.m. 2 u., in het schoolgebouw in de Hofstraat. De bilj. moeten voor of op 15 Maart aan het raadhuis worden bezorgd op gen. bureau, tusschen 9 u. 's m. en 4½ u. n.m.

HELMOND. Het bouwen van een woonhuis met bijbehoorende werken.

De heer C. Ceerden. Bestek en teek. ten zijnent ter inz. Inl. te bek. bij M. van der Putten-Goossens, bouwk.

OUD-BEIJERLAND. Het bouwen van 8 arbeiderswoningen aan het Zandpad te Oud-Beijerland.

De directeur der Zuidholl. Beetwortelsuikerfabriek te Nieuw-Beijerland, 's midd. 12 u., in hotel „De Ouden Hoorn". Inlicht. geeft de bouwk. Joh. Smit te Oud-Beijerland. Bestek en teek. tegen f 1,50 per stel verkrijgb. bij firma W. Hoogwerf Az., Oud-Beijerland. Aanw. 17 Maart, v.m. 10 u. op het bouwterrein.

WINSCHOTEN. Het bouwen van eene openbare school met 6 lokalen en het uitvoeren van daarmede in verband staande werken, een en ander op een vrij terrein aan den vroegeren Lijkweg, nabij de Engelstilstraat, onder bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen, transporten, enz.

Het gemeentebest., n.m. 6½ u. Bestek en teek. ter inz. ten raadhuize en ald. verkrijgb. het eerste voor f 0,50 het tweede voor f 0,75. Aanw. 11 Maart, v.m. 11 u.

DINSDAG 18 MAART.

EINDHOVEN. Het bouwen van 4 woonhuizen met annexe gebouwen aan den Emmasingel.

De arch. Jos. Grambeek, n.m. 4 u. Bestek en voorw. ter inz. ten koffiehuize van Stoot Stationsplein. Aanw., v.m. 11 u.

HENGELO (OV.). 1°. Het bouwen van twee woonhuizen op een terrein aan den Derden Weemendwarsweg te Hengelo; 2°. het glas- en verfwerk aan dat gebouw.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in cafe A. Peters, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 18 Maart, v.m. 9½ u.

NIJMEGEN. Het vergrooten van het gebouw voor middelbaar onderwijs van den Kronenburgersingel en Stieltjesstraat.

Het gemeentebest., n.m. 2½ u.

UTRECHT. Bestek no. 889. Het maken van een aanbouw aan het gebouw voor conducteurskamer enz. met bijk. werken op het station Maastricht. Ram. f 2350.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

WESTZAAN. Het bijbouwen van een werkplaats en papier-magazijn.

De firma van Dijk en Allan. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.— bij den boekh. H. A. van Dijk te Westzaan en bij P. Wakker te Wormer.

WOENSDAG 19 MAART.

RODEN (DR.). Het bouwen van een gemeentehuis aldaar.

Het gem.best., n.m. 2½ u. Bestek ter inz. ter gem. secr. en bij arch. C. Hillebrand te Nietap, die inl. geeft. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Aanw. 19 Maart, v.m. 11 u.

DONDERDAG 20 MAART.

DOETINCHEM. Het bouwen van een school voor U. L. onderwijs, met bijl. van meubelen.

Het gemeentebestuur, n.m. 1 u. Bestek ter inzage ter secretarie en ad f 0,50 verkrijgb. bij den gemeente architect. Aanw. 20 Maart, v.m. 9 u.

VRIJDAG 21 MAART.

MIDDELBURG. Het bouwen van eene woning voor den bewaarder met bergplaats voor goederen op het voormalige fort „De Ruyter" te Vlissingen.

Het prov. bestuur, v.m. 10 u., in het gebouw van het prov. best. Bestek ter inz. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken en aan dat van het prov. best. te Middelburg en verkrijgb. bij M. Nijhoff, Nobelstr. 18, 's-Hage. Aanw. 14 Maart, n.m. 2 u. Inl. verkrijgb. bij den rijksbouwk. en bij het hoofd der universiteitsgeb., J. Roem, Leiden.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sopraanplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstraat. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwstraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . . 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900 . . . . . 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

ZATERDAG 22 MAART.

HET LOO (APELDOORN.). Het bouwen van een villa met koetshuis en paardenstal op een terrein aan de Waldeck Pyrmontlaan.

De arch. Herm. Kroes te Amersfoort, n.m. 1 u., in het bureau van den jagermeester van H. M. de Koningin op het Loo.

MAANDAG 24 MAART.

HAARLEM. Het bouwen van: *a.* een blok personeelswoningen en magazijnen; *b.* een opzichterswoning; *c.* een smederij met bergplaats bij de machine te Leeghwater.

Het bestuur van den Haarlemmermeerpolder, 's midd. 12 u. ter secretarie des polders aan de Jansweg 39, alw. bestek en teek. verkrijgb. à f 0,50. Aanw. op het terrein 15 en 17 Maart van 10—1 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

18 FEBRUARI.

APELDOORN (ONDERH.). Het bouwen van een villa voor rekening van den heer W. Mensink, onder architectuur van den heer Andr. van Driessum, zonder schilder-, behang- en loodgieterswerk.

Laagste inschrijver F. W. Geurden, f 4790. Gegund.

BOLSWARD. Het bouwen van een dubbel pakhuis voor de firma T. F. Albada Jelgersma en Zn., aldaar.

Laagste inschrijver Hendr. H. Lambertsma, f 1520. Gegund.

PERNIS. Het bouwen van twee arbeiderswoningen op de Heijde onder deze gemeente. Door den bouwk. B. Bouwman Tz., te Roon.

Metselwerk. Laagste inschrijver H. de Winter, f 1223.

Timmer-, smids- en verfwerk enz. J. Verhoef, Poortugaal, f 998.

Massa. Gebr. Koolman, Heinenoord, f 2214.

WOUDSEND (FR.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis te Woudsend. Door den heer H. Kroes te Echterbrug.

Laagste inschr. F. Postma, f 1647. Gegund.

19 FEBRUARI.

ROON. Het bouwen van een huis met bakkerij en schuur. Door den arch. B. Bouwman Tz. aldaar.

Metsel-, graaf-, stukadoor en steenhouwerswerk. Laagste inschrijver P. v. d. Wulp, Heinenoord, f 1930.

Timmer- en smidsw., gegoten ijzer, verf-, glas- en behangwerk. D. Ouweleen, Heinenoord, f 2049.

Massa. C. J. Middelhoek, id., f 3985*. *Geg.

21 FEBRUARI.

DRONRIJP. Het bouwen van 2 werkmanswoningen op de Zathe. Door de diakenen der Ned. Herv. Gemeente.

Laagste inschrijver S. Felkema, Dronrijp, f 2264. Gegund.

RINSUMAGEEST (FR.). Het bouwen van een woonhuis met smederij te Rinsumageest. Door den heer R. Postma te Rottevalle.

Laagste inschrijver J. W. Epema, Rinsumageest, f 1880.

24 FEBRUARI.

DEURNE. Het bouwen van een hotel voor den heer Jac. Goossens.

Timmerwerk. Laagste inschrijver P. van Helmond, f 1185.

Metselwerk, waaronder begrepen afbreken en opbouwen. A. Fransen, Vlierden, maken f 8, afbreken f 14 per 1000.

Schilderwerk. P. J. Bekkers, f 132.

IJzerw. Th. v. d. Mortel, f 0,20 per KG.

ROERMOND. Het bouwen van 2 woonhuizen aan de Kapel in 't Zand te Roermond, met alle daartoe benood. materialen, voor rekening van den heer Leenarts-Bloemers. Door den archit. K. v. d. Schuit.

Laagste inschrijver Beurskens, Roermond, f 6758. Gegund.

25 FEBRUARI.

DROUWENERMOND. Het bouwen eener nieuwe behuizinge, met al de daarbij ben. materialen, arbeidsloonen, enz., op Vooraf no. 23 ald. Raming f 1685. Door den heer J. Tontenhooft.

Laagste inschrijver J. Jansen, Ter-Apelkanaal, f 1640. Gegund.

GASSEL (N.-BR.). Het bouwen van een roomboterfabriek. Door het bestuur van de Boerenbond.

Laagste inschrijver G. Willems, Gassel, f 1488. Gegund.

LEUR (N.-BR.). Het bouwen van een heerenhuis, met bijlevering der materialen, onder beheer van den arch. P. J. v. Genk, te Leur. Door den heer L. H. A. Verpalen.

Laagste inschr. J. v. d. Goorberg, Leur, f 7669.99.

SEXBIERUM. Het afbreken eener oude en het opbouwen eener nieuwe stelphuizinge bewoond door den heer S. Jansen. Door de kerkvoogden der Herv. gemeente.

Laagste inschr. Polstra, Stiens, f 1058.

26 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een magazijn met bovenwoning en bijbehoorende werken aan de Stadhouderskade. Door de firma M. v. Gendringen & Co.

Laagste inschr. W. de Vlugt en Dombof, f 23445.

GRONINGEN. Het bouwen van 7 pakhuizen, met bovenwoningen en eene winkelbehuizing met bovenwoning aan de Oosterhavenstr. en Oosterkaai. Door den archit. P. Belgraver en A. Reiziger.

Laagste inschr. E. Smidt, f 28820. Gegund.

LONNEKER. Het bouwen van een woonhuis enz. op een terrein gelegen aan den Brinkweg te Lonneker. Door den architect H. E. Zeggeling.

Laagste inschrijver B. Spitholt, f 2368.

OBERGUM. Het gedeeltelijk amoveeren van een behuizing en schuur en het bouwen van een heerenbehuizing met schuurtje onder bijl. van de daartoe benoodigde materialen. Door den heer R. P. Brons, arts.

Laagste inschr. P. ten Hoorn, Obergum, f 6099. Gegund.

OOSTEREND (FR.). Het bouwen eener nieuwe kerk en toren. Door de kerkeraad der Geref. Kerk.

Laagste inschr. P. Wiersma, Schrans bij Leeuwarden, f 11241. Gegund aan K. Nauta.

TOLBERT (GRON.). Het bouwen van eene behuizing waarin bakkerij met bijlev. van het daartoe benoodigde. Door den heer T. Nauta te Niekerk.

Laagste inschr. H. Meek, Tolbert, f 1625. Gegund.

27 FEBRUARI.

APELDOORN. Perc. 1. Het maken van een schoolgebouw op een terrein aan den Soerenschenweg, perc. 2, het lever. en plaatsen van meubelen in en ten behoeve van gen. school, perc. 3, het maken van een onderwijzerswoning mede op genoemd terrein. Door het gem.best.

Perc. 1. Laagste inschrijver L. Tiethoff, f 15739*.

Perc. 2. S. de Boer, f 2197.50*.

Perc. 3. J. Kluin, f 1668*. *Gegund.

BEETSTERZWAAG. Het afbreken der boerenhuizing c.a. op de Zathe, bewoond door J. K. de Jong te Munnekezijl onder Burum en het weder opbouwen van een nieuwe stelphuizing c.a. Door den heer J. Vrijburg.

Laagste inschrijver Joh. Pijnakker Cz., Kollum, f 12263. Niet gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen bij de Gronauschen straatweg op het erve van Lucas Bos te Lonneker. Door den archit. J. H. C. Roesink.

Met beschoten kap. Laagste inschrijver A. J. Heerink, f 2180.

Zonder beschoten kap. A. J. Heerink, f 2090.

GULPEN. Het verbouwen van het postgebouw. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver Bouwvakvereeniging „St. Petrus", Gulpen, f 3699.

HELLUM (GRON.). Het bouwen van een heerenbehuizing. Door den heer S. H. Dallinga.

Laagste inschrijver H. Klippuis, Annerveenschekanaal, f 8097.

Deze inschrijving is zonder glas-, verf- en behangwerk, 't welk onderhands is aanbesteed en gegund aan H. Geerts, Hellum; alles onder architectuur van Joh. Buurke, arch., Nieuw-Scheemda.

HETEREN. Het bouwen van eene veldwachterswoning met arrestantenkamer te Randwijk. Door het gemeentebest.
Laagste inschr. E. J. v. d. Vooren, Zetten, f 1695. Gegund.

NIEKERK (GR.). Het bouwen van eene nieuwe behuizing met bijl. van al het daartoe benood. Door den heer Korn. Togtema.
Laagste inschrijver J. Tenninga, Niekerk, f 589.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(Gedeeltelijk voor rekening van den Staat).

Op DINSDAG den 25sten Maart 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 892.

Wegens het gedeeltelijk afbreken en in gewijzigden vorm weer opmetselen der pijlers en landhoofden, het wijzigen der opleggingen en het verbeteren van den bovenbouw der doorlaatbrug bij Heer in den Spoorweg MAASTRICHT—GRONSVELD met bijkomende werken.

Begrooting f 26100.—.

De besteding geschiedt volgens § 42 van het bestek.
Het bestek ligt van den 7den Maart 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Brug-Ingenieur, P. JOOSTING te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Brug-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 15den Maart 1902, ten 12.30 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 4den Maart 1902.

TEN-BOER. Het bouwen van een gast- of armenhuis. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver H. Blokzijl, Ten-Boer, f 8590.

28 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een kerkgebouw voor de Ned. Herv. Gem. op een terrein aan de 2de van de Helstraat. Door de kerkeraad der Ned. Herv. Gem.
Perc. 1. Laagste inschrijver P. C. Breek, f 124900.
Perc. 2. P. C. Breek, f 126600.
Perc. 3. P. C. Breek, f 138300.
Perc. 1 zonder toren, perc. 2 met toren tot 2de bintlaag, 3 met geheelen toren.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 17den Maart 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 923.

„Het uitvoeren van onderhouds-„werken op de spoorwegen AM-„STERDAM—ROTTERDAM, „SCHIEDAM—HOEK VAN „HOLLAND en op het gemeen-„schappelijk station ROTTER-„DAM—MAAS.

In 7 perceelen.

Raming f 50700.—.

Het bestek is tegen betaling van *f* 2.— per exempl. verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT

BENSCHOP. Het bouwen van een pastorie met bijbehoorende werken. Door de kerkeraad van den Ned. Herv. Gem.
Laagste inschr. C. Fluit, Woerden, f 12948.

DE KNOL GEM. HOEK. Het afbreken van de bestaande landbouwschuur en het bouwen van een nieuwe met bijlev. van bouwstoffen, op de hoeve van en bewoond door den Burgemeester der gem. Hoek. Door den besteder.
Laagste inschrijver D. W. F. Kaijser, Zaamslag, f 6928. Gegund.

GENDRINGEN. Het aanbouwen van 2 schoollokalen met bijl. van de benoodigde materialen. Door het best. der bijzondere school.
Laagste inschrijver A. W. Gerritsen, Ulft, f 3246. Gegund.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 24sten Maart 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 925:

Het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den plaatijzeren bovenbouw eener draaischijf van 16.00 M. middellijn, met bijbehoorende werken op het stationsemplacement GORINCHEM.

In twee Perceelen.

Begrooting:

Perceel I f 8100.—
„ II „ 7150.—

Het bestek is tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskabels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 392. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieële inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

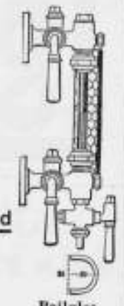
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Getjsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door eigen personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

TEEKENAARS.

Bij de **Noordoosterlocaalspoorweg Maatschappij** bestaat gelegenheid tot plaatsing van

twee bekwame teekenaars.

Spoedige indiensttreding gewenscht.
Aanbiedingen schriftelijk, onder opgaaf van leeftijd en referentiën, franco aan de Directie van genoemde Maatschappij **(Badhuiswal 41 te Zwolle).**

HEINLE & Co.
Korte Molenstraat 17. 's Gravenhage.
Glas in Lood en Koper.
GEËTST GLAS.
Stoom Glasslijperij en Polijsterij.
Glasverzilvering.

JULIUS LÜCHAU,
AMSTERDAM. — Damrak 71.
Generaal-Vertegenwoordiger der Firma
Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,
beveelt zich aan voor levering van:
Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensors
Körting's Pulsometers en Elevators.
Körting's Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's Ribbenbuizen en Stoomkachels.
CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**
te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.
Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** meskant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.
Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
DE FABRIKANTEN
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

Uitgaaf van J. B. WOLTERS te Groningen:
F. Lz. BERGHUIS,
BEGINSELEN DER WERKTUIGKUNDE,
ten dienste voor het Onderwijs aan Ambachts-, Dag- en Avondscholen en voor eigen oefening.
MET FIGUREN.
Prijs . . . . . f 1,75.

Ten zeerste aanbevolen voor KELDERWERK:
Inlandsch gemalen TRAS
Knight, Bevan en Sturge's
PORTLAND CEMENT
Uitsluitend verkrijgbaar bij
Wed. P. G. F. PINO POST,
Paveljoensgracht 22, Den Haag.
Telephoon No. 1231.
Asphaltdakpapier.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Nederlandsche Maatschappij
voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur J. N. LANDRÉ.
Cement-IJzerwerken
volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.
Waterdichte Werken.
als Kelders, Reservoirs, Regenbakken, Dakenz. Privaatputten, Kuipen enz. Gewelven, Vloeren, Beizen, Tunnels, Muren
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS.
Kantoor:
36 WETERINGDWARSSTRAAT 36.
Werkplaats: [illegible]

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:
Arbeid als Koopwaar
DOOR
W. L. VAN MALSEN.
Prijs 50 Cent.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

15 MAART 1902. | 22e JAARGANG. | No. 11.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — De Tentoonstelling te Dusseldorf in 1902. — Bouwconstructiën in Cement-ijzer, — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

DE TENTOONSTELLING TE DUSSELDORF IN 1902.

Reclame-biljet. Tweede prijs. Ontwerper: MARTIN WIEGAND, te München.

Voor een reclamebiljet dat over de geheele wereld de aandacht zou moeten vestigen op deze tentoonstelling, was door het bestuur hiervan een prijsvraag uitgeschreven, met prijzen van 1200, 800, 600 en 400 mk., waarnaar door 64 kunstenaars is gedongen. De eerste prijs werd toegekend aan den schilder en beeldhouwer Martin Wiegand, te München, in wiens ontwerp, „Vrede" betiteld, industrie zoowel als kunst op even klare als goed begrepen wijze waren uitgedrukt. Maar tegelijk met het eenstemmig toewijzen van dien prijs gaf de jury ook reeds aan, welke wijzigingen in kleur en in opschrift nog ten goede aan het geheel als aanplakbiljet zouden komen, dat nu werkelijk een der mooiste producten in dit genre is geworden. Van dit ontwerp werd in het vorige nummer van dit blad een afbeelding gegeven. Een vergelijking hiervan met het in elf kleuren gedrukte aanplakbiljet, dat voor velen niet nieuw meer zal zijn, kan doen zien, dat het ontwerp aanmerkelijk werd verbeterd.

Door de welwillende medewerking van den heer v. d.

Weiden, de schrijver van het artikel over de tentoonstelling in het vorige nummer, kunnen wij nu ook een afbeelding geven van het in de tweede plaats bekroonde ontwerp. Al aanstonds zal men daarin — en terecht — het werk van dezelfde kunstenaarshand opmerken. Ook dit getuigt van een artistiek kunnen, en is eveneens van monumentale werking. Slechts is het, met het oog op de bestemming van het biljet, niet recht duidelijk, waarom de Germania en de Duitsche rijksadelaar hier samen zijn gebracht en geen wapenschild de plaats aanduidt waar de tentoonstelling wordt gehouden. Ook dit ontwerp is door den maker ervan volgens aanwijzing der jury gewijzigd, voor 't geval dat het na de verandering wellicht meer geschikt zou zijn bevonden dan het thans gekozene.

In dit blad komt tevens een afbeelding voor van de fronteinden der elk ongeveer 200 M. lange en ruim 70 M. diepe vleugels van het hoofdgebouw der tentoonstelling, waarvan het ontwerp voor den hoofdingang reeds in het vorige nummer werd gegeven.

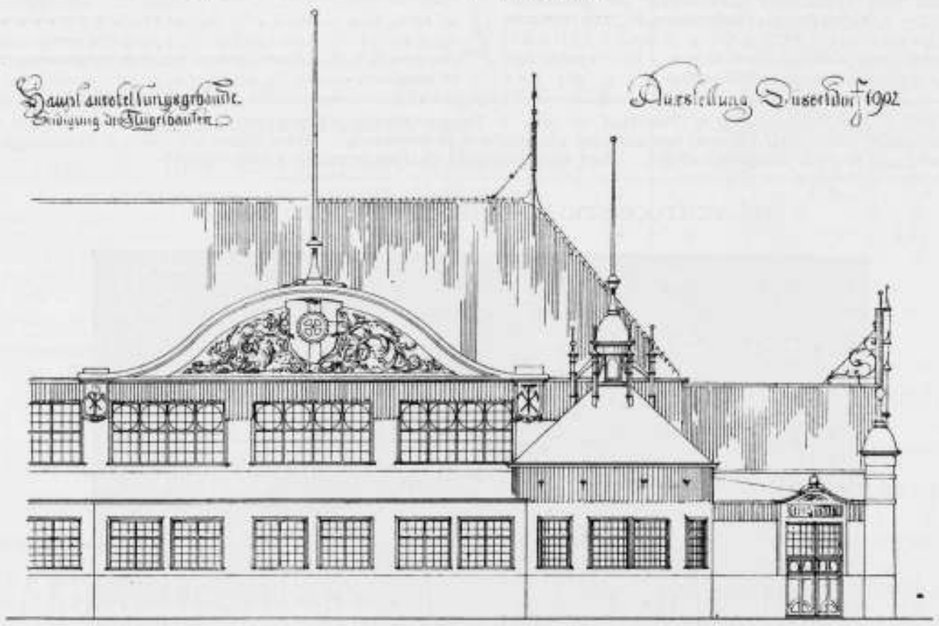
Het vertrouwen in het werk van den fabriekant die zulke proeven wereldkundig maakt, kan daarbij inderdaad slechts winnen!

Amsterdam, 10 Maart 1902. v. E.

INGEZONDEN.

Een opmerking naar aanleiding van een gezegde van den heer van den Bossche, in de vergadering der Afd. Amsterdam van de Mij. t. B. d. Bouwkunst, op 4 Maart j.l.

De opmerking van den hr. v. d. B. geschiedde natuurlijk, omdat de aannemers bij besteding of inzage van bestekken gewoonlijk in café's te vinden zijn. 't Ligt voor de hand, dat een zeer groot getal aannemers zulke lokalen niet verkieselijk achten. Aan wien echter hier de schuld? Zeer zeker niet aan den aannemer zelf, die geroepen wordt en niet oproept. 't Zou daarom (en hierop wijs ik met nadruk) zeer veel aanbeveling verdienen, indien bestedingen of inzage bestekken plaats hebben in lokalen, die niet beslist met den naam café worden aangeduid en die door den opmaker, in casu den architect van te voren zijn bekend gemaakt. Hierdoor zouden beschuldigingen als „Kroegbaas" niet meer mogelijk zijn.

TENTOONSTELLING TE DÜSSELDORF.

Zuidelijk front-einde van het Hoofdgebouw.

BOUWCONSTRUCTIËN IN CEMENT-IJZER.

In verband met onze vroegere beschouwingen over constructiën in cement-ijzer, in de Bouwkundige Weekbladen van 13 Januari 1900, 2 Juni 1900 en 17 Augustus 1901, vestigen wij de aandacht van onze lezers op eene thans door de Amsterdamsche Fabriek van cement-ijzerwerken „Wittenburg" in het Technisch Weekblad van 6 Maart j.l. gepubliceerde serie proeven met cement-ijzeren balken, volgens mededeeling van den schrijver reeds eenige jaren geleden genomen.

De uitvoerige kolommenstaat der 40 proefbelastingen en de zakelijke beschrijving, toegelicht met figuren, geven een duidelijk beeld van de blijkbaar met groote zorg opgezette en doorgevoerde proeven.

Wij kunnen deze en dergelijke publiceeringen, die naar onze meening van het grootste belang zijn voor eene wetenschappelijke ontwikkeling van de nog jonge cement-ijzerindustrie, niet anders dan hartelijk toejuichen.

De opmerking dat onder de aannemers menschen zijn „niet berekend voor hun taak," is volkomen juist. Maar uit die wetenschap de conclusie te vormen, dat een aannemer iemand is die *niets* weet en *niets* kan, is voor al van de zijde van een architect op zijn minst genomen zeer onvoorzichtig en ook volkomen onjuist. Met recht zal ook kunnen worden getuigd, dat onder de architecten mannen zijn, wien het beter ware, zich niet als zoodanig uit te geven.

Met grond kan dus worden beweerd, dat opmerkingen als die van den heer Leliman Sr. over aannemers, die hun timmer- en metselwerk vergeten op hun begrooting, beter op scheurkalenders of in den moppentrommel, dan op een ernstige vergadering thuis behooren.

Stel u voor, dat iemand beweerde, dat architecten ongeschikte vakmannen waren, — omdat eens een architect aan wien was opgedragen den bouw van een gesticht, bij het ter goedkeuring aanbieden van het project, noch trappen noch privaten had aangegeven waarop principalen hem de vraag stelde — of het gesticht ontworpen was om te worden betrokken door *engelen* —

zou dat eene voorbeeld dan bewijzen dat architecten in 't algemeen onberekend waren voor hun taak.

Wat den band (liefdeband volgens den heer Leliman Sr.) betreft tusschen architect en aannemer, deze zal zeker niet uitblijven, wanneer beiden als mensch tegenover elkander komen, wanneer beiden streven naar het eerlijke en goede der te behandelen zaak; wanneer de architect begint met een flinke royale omschrijving der werken en den aannemer attent maakt op de gevaren, maar vooral op den eisch en de details welke gesteld worden, het werk dus niet te licht voorspiegelt, zooals zoo dikwijls voorkomt, omdat zijne begrooting zoo laag is, en niet laat wachten op teekeningen; wanneer de architect rond tegenover den principaal optreedt en zorgt, dat de bijrekeningen, waar zoo dikwijls strijd over is, betaald worden, dan zal zeker de band sterker worden, sterker dan wanneer een aannemer van tijd tot tijd eens eene uitnoodiging voor eene onderhandsche besteding krijgt.

Het idee van vergoeding voor kosten door den aannemer gemaakt, door den heer Leliman Sr. voorgesteld, bewijst dat hun iets toekomt voor al het werk en kosten door hen gemaakt, als aankoop bestek (prijs 0.25 tot 15.00 gld.) reis- en verblijfkosten, tijd benoodigd voor informatiën en berekeningen enz. plus (meestal) nog een zegel! Nu daarvan nooit of zelden iets vergoed wordt, kan men den aannemers toch niet ten kwade duiden, dat zij zich onderling daarvoor verzekeren — want hun is het niet gegeven zooals den architect, kosten in rekening te brengen voor voorloopige werkzaamheden.

En nu de motie „zooveel mogelijk onderhandsche aanbesteding". Kan dat iets voor hebben?

Voor plaatselijke aannemers en vriendjes *ja*.

Voor het gros van bestaande of van elders komende en van hen die nog komen zullen. Neen, maar....

Voor den onderaannemer, waarover feitelijk de kwestie loopt, zal het van nul of geen waarde zijn. Want zij zullen, wanneer A. of B. een werk onderhands heeft aangenomen, evengoed moeten concurreeren en staan dan ook aan dezelfde geldelijke gevaren bloot; immers hij die vandaag als solide bij een architect bekend staat, kan morgen zijne betalingen staken.

Het noemen van onderaannemers is bij publieke besteding haast niet mogelijk; maar nog minder mogelijk bij onderhandsche, omdat men daardoor te veel rechtbaarheid geeft aan het voorrecht wat men geniet, tenzij men de voorkeur geeft aan eene enkele aanbieding, wat dan niet als concurreerend is aan te nemen. Het bekend maken van onderaannemers bij de besteding wil de oorzaak zijn van ongelijke concurrentie, die vooral in het vak van aannemers moet worden geweerd. Ieder bekwaam en zelfstandig aannemer zal trachten zooveel als in zijn vermogen, de onderdeelen te berekenen en te prijzen om daarna zijne rekening af te sluiten.

Zonder de juiste richting aan te geven, zou voor verbetering in zake „Aannemen van bouwwerken" het navolgende veel kunnen bijdragen tot eene goede oplossing in deze kwestie.

1°. dat besteders meer letten op de bekwaamheden van den aannemer ten opzichte der persoonlijke leiding der werken.

2°. dat besteders meer rekening houden met de financieele draagkracht van den aannemer.

3°. dat besteders geen cessiën toestaan, doch een waarborgsom eischen.

4°. dat besteders voor de gunning onderzoeken hoeveel en wat soort werk de inschrijvers onderhanden hebben, waaruit men zal kunnen afleiden of de aannemer aan wien men het werk wil opdragen voldoende tijd heeft zich persoonlijk met de leiding te belasten.

5°. dat besteder geen werk opdraagt aan hem die steeds meer werk tracht te krijgen, door zijne lage aanbiedingen, waaruit duidelijk zichtbaar wordt, hij dit doen moet om zich zoolang mogelijk staande te houden.

6°. dat besteders geen begrooting en verzamelstaat bekend maken waardoor het tegen de begrooting aanschrijven zal vervallen.

6°. dat besteders meer gebruik gaan maken van § 449 (1) der A. V. (wanneer dat meer gebruikelijk wordt zal van het „voor het hoofd stooten", zooals de heer Posthumus Meijjes voorgeeft, geen sprake meer zijn) waardoor het zoogenaamd naschrijven geweerd wordt met 't gevolg dat minder biljetten uit de bus zullen komen.

7°. dat besteders zoo zij hier toe willen overgaan, den tijd van beraad terug brengen op 8, hoogsten 14 dagen.

Moge het bovenstaande bijdragen tot eene verbetering, waar, naar velen met ondergeteekende uitzien, dan zal zeker een dankbaar werk zijn verricht.

Haarlem, 12 Maart 1902.

B. Groenewegen, *Aannemer*.

(1) § 449. *Gunning van het werk.* Alle geldige inschrijvingbiljetten ....
Bij gunning van het werk of de levering geschiedt deze aan den inschrijver wiens inschrijving het meest aannemelijk voorkomt zonder verplichting om den minsten inschrijver te nemen, noch om reden der gedane keuze te geven.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Amsterdam. 28 Februari 1902. (1) Nadat de huishoudelijke werkzaamheden waren afgedaan, werd aan de orde gesteld de bekende motie der R. K. Patroons-vereeniging Gildenbond, Afdeeling Amsterdam, (2) welke reeds in het Bouwk. Weekblad was opgenomen en op het convocatiebiljet afgedrukt. Na overweging of deze motie met het oog op het gering getal der aanwezigen nader besproken zou worden, werd besloten toch tot de behandeling daarvan over te gaan.

De heer C. B. Posthumus Meijjes, het debat openende, vindt het gelukkig, dat er eindelijk eens eene beweging komt tegen de bestaande wijze van aanbesteding. Men weet toch, dat bij vele publieke aanbestedingen dikwijls veel te laag wordt ingeschreven. Men moet in zoodanig geval den aannemer weigeren of, wordt hij door de patroon toch gekozen, dan weet men vooruit, dat die man niet de noodige zorg aan het werk kan besteden. Daarom moeten de architecten zooveel mogelijk onderhandsche besteding voorstaan en zich kanten tegen publieke besteding. In het eerste geval is naar sprekers meening wel de kans groot, dat de aannemingssom onnoodig wordt opgevoerd, en moest men de uitgenoodigde aannemers dringend verzoeken slechts zuiver te willen rekenen. Met het eerste punt van de motie kan spreker zich dus geheel vereenigen, doch het voldoen aan het 2e punt acht hij in de praktijk vrij wel onmogelijk.

Is de gunning geschied, dan mag de architect zich niet mengen in de regeling tusschen aannemer en onderaannemer. Bovendien zal het niet dikwijls voorkomen, dat soliede aannemers hun onderaannemers niet betalen. Door de beantwoording van dit punt acht spr. ook tevens het 3e punt behandeld; hij herhaalt nog eens, dat men bij onderhandsche bestedingen vele bezwaren kan ondervangen, en men den aannemer vrij moet laten in zijne transacties met onderaannemers.

De heer Poggenbeek zegt, dat het rijk, de gemeenten en de provincies toch wel altijd de publieke bestedingen zullen handhaven en wijst er op, dat de motie is uitgegaan van onderaannemers die het slachtoffer zijn geworden van aannemers, zoodat hij er wel wat voor voelt om deze te helpen.

De heer Posthumus Meijjes handhaaft zijne bewering en meent, dat soliede aannemers wel voor hunne betalingen zorgen, waarop de heer Poggenbeek antwoordt, dat het niet gemakkelijk is een onderzoek in te stellen naar de financieele draagkracht van de aannemers.

De heer E. M. Rood begrijpt het 2e punt van de motie niet en gelooft, dat bij de meeste aannemingen alle onderaannemers niet reeds bij de gunning bekend zijn en het ook vaak moeilijk is een aannemer daartoe de verplichting op te leggen.

De heer Poggenbeek zegt, dat juist alles door de onderaannemers is op touw gezet om dit doel te bereiken.

De heer Rood gelooft niet, dat een architect de verplichting kan

(1) In het vorige blad werd reeds een kort verslag gegeven van deze belangrijke vergadering. Wel ontvingen wij het officieele uitgebreide verslag van den Secretaris der Afdeeling voor het afdrukken van het vorige blad, maar het was te uitgebreid om het toen reeds in zijn geheel op te nemen; dit geschiedt thans, met weglating eveneel van hetgeen reeds in het blad van 8 dezer is medegedeeld.

Red.

(2) Voor het gemakkelijk volgen van het verslag der discussie, wordt hier uitsluitend de »Motie« afgedrukt. Zij luidt:

De vergadering van 27 Maart 1901 van de gecombineerde vereenigingen geeft als haar gevoelen te kennen, dat de tegenwoordig algemeen geldende wijze van aanbesteding tot schade strekt zoowel van het werk als van den onderaannemer (vakpatroon), dat, hoewel uitbesteden aan afzonderlijke vakpatroons als het meest wenschelijke wordt erkend, men voorafgaand door de volgende regeling tot grondige verbetering meent te kunnen geraken

1e. Bij onderhandsche inschrijving aan te besteden.

2e. Den aannemer te verplichten de namen der onderaannemers bij de gunning bekend te maken en zich tegenover deze te verbinden het werk, hun vak betreffende, door den vakman te doen leveren en voor het bedrag hunner inschrijving te gunnen.

3e. De betaling der termijnen zoo te regelen, dat de onderaannemers voor de voldoening van de door hen te vorderen inschrijvingssom voldoende garantie hebben.

4e. Bij staats-, lands- of andere besturen welke als publiek lichaam tot publieke inschrijving genoodzaakt zijn, dezelfde verplichting als sub 1 en 2 vermeld van den aannemer te eischen.

en mag op zich nemen om voor de betalingen aan de onderaannemers te zorgen, waartegen de heer Poggenbeek aanvoert, dat men bij de betaling der termijnen zou kunnen vorderen, dat de aannemer de betaalde rekeningen der onderaannemers overlegt. Hij is het echter eens met den heer Posthumus Meijjes, dat de architecten zich met die kwestie niet moeten inlaten. De groote fout is volgens hem, dat dikwijls het eene werk de gevolgen van een vorig moet dekken, totdat eindelijk de „krach" komt.

De heer Rood vraagt, wat er moet gebeuren wanneer een aannemer zijne termijnen cedeert en acht het gevaarlijk zich in zoodanig geval verplichtingen op te leggen tegenover de onderaannemers.

De heer van den Bossche begrijpt niet, dat tegen het tweede punt zooveel bezwaren bestaan, waarop de heer Posthumus Meijjes nog eens herhaalt, dat de architect zich niet moet mengen in de transacties van den aannemer. Een soliede aannemer is volgens spr. een waarborg voor soliede onderaannemers en daarnaar behoeft een architect in het belang van zijn patroon slechts te vragen. Trouwens neemt spr. in zijne bestekken steeds de bepaling op, dat de onderaannemers aan hem bekend moeten worden gemaakt.

De Voorzitter zegt, dat hij het in alles geheel eens is met den heer Posthumus Meijjes en uit ondervinding weet, dat wanneer men werkt met goede aannemers, men met de onderaannemers ook geen last heeft.

De heer Rood vraagt nu of het niet mogelijk is de hoofdvakken afzonderlijk aan te besteden.

De Voorzitter meent, dat dit in ons land moeilijk gaat en wijst er op, dat men nu reeds moeilijkheden ondervindt wanneer men enkele zaken, zooals b. v. de verwarmings-installatie, uit een bestek houdt en dan steeds de vertraging van het werk hoort wijten aan die zaak.

De heer J. H. Leliman is vol bewondering voor de aannemers en gelooft, dat in aanmerking genomen de groote verschillen bij inschrijvingen, die man ook een kunstenaar in zijn vak is. Bij onderhandsche aanbesteding heeft de architect het trouwens ook gemakkelijker dan bij publieke bestedingen en zij zal trouwens in het belang van het vak beter resultaten geven. Punt 2 is voor spreker ook niet duidelijk; een architect heeft geen recht om bekend te worden met de geheime cijfers van den aannemer. Spreker meent, dat de onderaannemers, wanneer zij meenen dat er ongerechtigheden zijn, dan zelf die kwestie ter hand moeten nemen en de architect zich daarin niet mag mengen.

De heer v. d. Bossche zegt, dat het minder de bedoeling is, dat de cijfers van de onderaannemers reeds bij de gunning of aanbesteding bekend zijn, doch wel dat de onderaannemers betaling krijgen voor hun werk.

De heer Rood vraagt, of het mogelijk is, dat er voor de onderaannemers iets gedaan wordt, en deze b. v. door de architecten werden gekozen, waarop de Voorzitter antwoordt, dat men, aldus doende, eene te groote verantwoordelijkheid op zich zou laden.

De heer Posthumes Meijjes herhaalt weder zijn meening, waarop de heer van de Bossche zegt, dat het wel treurig is, dat voor de onderaannemers niets gedaan kan worden, daar die dikwijls voor onkundige hoofdaannemers moeten werken en hiertoe door de concurrentie gedwongen worden.

De Voorzitter wijst er op, dat het toch het verlangen der architecten is om te werken met goede aannemers en deze nemen van zelf goede onderaannemers. Wordt dit stelsel gevolgd, dan kan niet voorkomen worden, wat de heer Van den Bossche bedoelt. Trouwens uit het debat blijkt, dat de zaak hoe langer hoe moeilijker wordt.

De heer De Groot wil een paar vragen tot de sprekers richten. Hij constateert in deze zaak een vrij groote eenstemmigheid onder de architecten, maar vreest toch, dat dit aanleiding zal geven tot iets exclusiefs. Men kent toch in den regel het kringetje der ter goeder naam en faam bekend staande aannemers. Zal nu, vraagt hij, bij onderhandsche aanbesteding geen monopolie worden geschapen? Hoe stellen de heeren zich voor dat kringetje uit te breiden? Hoe komt een man met weinig kapitaal, maar toch eerlijk en kundig, in de gunst der heeren architecten?

De tweede vraag is, of de stelling wel opgaat, dat de transacties van den aannemer met zijn onderaannemers den architecten niet raken? Het is zeker het eenvoudigste, maar de vraag is of dit wel humaan is. Spr. wijst er op, dat de heer Posthumus Meijjes reeds in zijn bestekken een bepaling opneemt, dat de aannemers zijn toestemming noodig hebben bij de keuze der onderaannemers. Hieruit blijkt, dat de architect er belang bij heeft, wie dat zijn. En nu komt het spr. voor, dat patroon en architect niet vrij kunnen uitgaan, indien ze er niet eenigszins voor zorgen, dat de menschen hun geld krijgen. De moreele zijde van de zaak brengt mede, dat er iets gedaan moet worden om eenige bepalingen in het bestek op te nemen. In het algemeen verdient het verzoek van de onderaannemers wel eenige meerdere aandacht, dan men in deze vergadering daaraan schijnt te willen wijden, al is het iets nieuws.

De heer De Zwaan wijst er op, dat er vaak zoo weinige dagen tusschen de uitschrijving der aanbesteding en het houden daarvan zijn, zoodat men geen gelegenheid heeft om reeds vooruit naar onderaannemers om te zien, en dat eerst doet na de gunning. Hoe kan men ze dan, vraagt hij, bij de gunning opgeven? Gaan de architecten bovendien in op het denkbeeld, in de motie vervat, dan is het ook hun plicht om voor de leveranciers te zorgen, die evenveel recht op hun geld hebben als de onderaannemers, en zoo zal men nog verder kunnen gaan.

De heer Posthumus Meijjes antwoordt den heer De Groot, dat hij niets anders kan zeggen, dan hij reeds gezegd heeft. Noch gemakzucht, noch gebrek aan humaniteit dreven hem tot spreken. Hij sprak alleen uit een oogpunt van recht. Men kan den aannemer dwingen goede onderaannemers te nemen, maar verder kan men niet gaan. Bemoeien wij ons, zegt hij, met de onderaannemers, dan hebben de leveranciers, die wellicht nog sterker concurreeren, evenveel recht. En wat het kringetje van aannemers betreft — het monopolie waarvoor de heer De Groot vreest — kunde, bekwaamheid en eerlijkheid worden al zeer spoedig erkend. We hebben, zegt hij, o. a. in ons midden een jong aannemer, die zooeven zeer gegronde opmerkingen heeft laten hooren, en van wien ik wel zeker ben dat hij, gaat onze intentie door, eenmaal in het corps zal worden opgenomen; en zoo zullen er wel meer en velen zijn. Dit hangt geheel van de aannemers zelven af. Daar echter aan het debat een einde dient te komen, stelt spr. de volgende motie voor:

„De leden der Afdeeling *Amsterdam* van de *Maatschappij ter bevordering der bouwkunst*, vergadert den 28 Februari 1902, doordrongen van de wenschelijkheid om verbetering te brengen in de thans bestaande wijze van aanbesteding;

drukken den wensch uit om zooveel mogelijk in de gelegenheid gesteld te worden hunne werken bij onderhandsche aanbesteding aan te besteden;

daar het niet op den weg der architecten ligt om zich met de transacties met de onderaannemers te bemoeien,

komt het hun echter ongewenscht en onjuist voor, dat de architecten de aannemers zouden verplichten de namen der onderaannemers bij de gunning bekend te maken."

De heer Leliman moet er nog aan herinneren, dat de architect ook een patroon heeft, en dat deze wel eens niet zou willen doen, wat de afdeeling *Amsterdam* van den *Gildenbond* in haar motie verlangt. De architecten hebben het dus in het geheel niet in de hand.

De heer De Groot moet zich tegen het eerste gedeelte van de motie van den heer Posthumus Meijjes verzetten als te gedecideerd. Als stelsel zal nooit opgaan wat deze verlangt, omdat het aanleiding zal geven tot „onder onsjes," die verhooging van de aannemingssom ten gevolge zal hebben.

De heer Leliman antwoordt, dat dit doel is tegen te gaan, wanneer men in het bestek een zeker bedrag uittrekt als schadevergoeding voor gedane moeite, uit te keeren aan hen, wien het werk niet wordt gegund.

De heer Posthumus Meijjes meent, dat de publieke bestedingen niet zullen verdwijnen, maar de architecten moeten verlangen zooveel mogelijk in de gelegenheid gesteld te worden om onderhandsch aan te besteden. Overigens voelt hij wel iets voor het bezwaar van het exclusieve in den tekst zijner nota.

Nadat zoowel door den heer Posthumus Meijjes als door andere leden getracht is de motie eenigszins te wijzigen, geeft de Voorzitter in overweging om aan den heer Posthumus Meijjes te verzoeken zijne motie nader uit te werken en die in eene volgende vergadering te behandelen, waarmede genoegen wordt genomen.

Na dank aan de aanwezigen en de aftredende Bestuursleden wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

Afdeeling Haarlem. In de vergadering van 5 Maart 1902 trad de heer A. W. Weissman, lid der afdeeling, op om te spreken over „het ambacht en zijn beoefenaars."

Spreker begon, met er op te wijzen, hoe hoog het ambacht vroeger te Haarlem gestaan heeft, en hoe de 17e eeuwsche schilders, op wier werken men nu zoo trotsch is, met de ververs en de beoefenaars van andere vakken in één gild vereenigd waren. In dien tijd waren kunst en ambacht woorden van dezelfde beteekenis.

Dat het ambacht van zijn vroeger hoog standpunt is gedaald, dat het nu verodeld moet worden, dat men zelfs van een afzonderlijke kunstnijverheid of ambachtskunst is gaan spreken, daarvoor bestaan, naar de spreker meende, verschillende oorzaken.

In de eerste plaats de opheffing der gilden in 1798, omtrent wier inrichting de spreker verschillende bijzonderheden mededeelde. Vervolgens het aannemen dat, na de afschaffing der gilden hier in den Franschen tijd werd ingevoerd, en dat zoovele misstanden met zich heeft gebracht. En eindelijk de speculatiebouw, die, wat er nog van de goede oude tradities was blijven voortleven, vernietigde.

Hadden al sinds de oudheid de bouwmeesters zich nauw tot het ambacht in betrekking staande gevoeld, in het laatst der 18e eeuw werd dit verband plotseling losgemaakt, en scheidden zich theorie van practijk, wat voor het ambacht zeer nadeelig bleek.

Bij de schaduwzijden, die het systeem van aanbesteden heeft, werd uitvoerig stil gestaan. Spreker meende, dat de aannemer van noodlottigen invloed geweest is op werkman en ambacht beide.

Nadat er op gewezen was, hoe de Maatschappij tot Nut van het Algemeen reeds in 1825, doch te vergeefs, getracht had door een prijsvraag verbetering in den toestand te brengen, stond de spreker stil bij de ambachtsscholen, sedert 1860 door het particulier initiatief opgericht. Hij meende, dat de particulieren die hier de hand aan het werk sloegen, deswege dank verdienen. Ook de meeningen omtrent de ambachtsscholen in 1895 verkondigd op het Nationaal congres omtrent vakonderwijs, door de Nederlandsche maatschappij ter bevordering van nijverheid saamgeroepen, werden aan de werkelijkheid getoetst.

Het grootste bezwaar tegen ambachtsscholen is, dat zij haar onderwijs klassikaal moeten geven. Dit bezwaar is natuurlijk niet op te heffen. Maar wel kan men zorgen, dat de leeraren bij hun onderwijs niet te hoog gaan, en zoo het doel, waarnaar de oprichters streefden, uit het oog verliezen. Ook teekenscholen kunnen veel nut doen, mits ook daar het onderwijs alleen op de behoeften van den ambachtsman let.

Dat het mogelijk zou zijn de gilden te doen herleven, ontkende de spreker. Ook de examens, die men van aanstaande werklieden wil afnemen en die een klasse van gediplomeerden scheppen, hadden zijn instemming niet. Hij was van oordeel, dat het Chineesche examen-systeem bij ons reeds veel te groote verhoudingen heeft aangenomen.

Dat de architecten zoo weinig voor het ambacht voelen, werd door spreker betreurd. Zij hebben alle verband met het ambacht verloren. Spreker vorderde niet, dat de aanstaande bouwmeester alle vakken practisch moest beoefenen. Maar hij zou wenschen dat veel tijd, die nu aan nutteloze examenstudie gewijd moet worden, werd besteed om als verantwoordelijk opzichter de uitvoering van werken te leiden.

De tegenwoordige regeering heeft blijk gegeven, den ambachtsman een goed hart toe te dragen. Er mag dus verwacht worden, dat zij zich aan het ambachtsonderwijs gelegen zal laten zijn. Spreker hoopte, dat, mocht een wetsontwerp tot regeling van dat onderwijs worden ingediend, dit dan door practische mannen zou worden opgesteld, en dat men de fouten zal weten te vermijden, die ons ander onderwijs aankleven. Als een goed voorbeeld van een ambachtsschool, noemde spreker de Haarlemsche, die hij onlangs bezocht heeft. Daar staan practische mannen aan het roer.

Evenwel een wettelijke regeling van het ambachtsonderwijs zal, hoe voortreffelijk zij ook geschiede, nog niets uitwerken, indien daar niet mede gepaard gaat eene wettelijke regeling van het leerling-systeem. Nu worden de leerlingen, die de ambachtsschool verlaten, op een leeftijd waarin zij steun niet ontberen kunnen, gedwongen geheel op eigen wieken te drijven. Velen mislukken daardoor.

Spreker wees er op, hoe in Oostenrijk het leerlingwezen geregeld is. Hij deelde uitvoerige bijzonderheden daaromtrent mede, en zou wenschen, dat een zoodanige regeling ook bij ons tot stand kwam.

Hij meende, dat men in Nederland nog veel te weinig van het nut van vakonderwijs overtuigd is, toonde de nadeelen van algemeene ontwikkeling zonder vakkennis aan, en hoopte, dat de ambachtsscholen zóó bij de wet geregeld zouden worden, dat de ambachtslieden der toekomst daarvoor dankbaar zouden zijn.

Een belangwekkend debat volgde, waaraan door de heeren Leijh, Lasschuit, London, Michielse en Temme werd deelgenomen. Alle sprekers verklaarden zich met de voorgedragen denkbeelden in hoofdzaak te kunnen vereenigen. Slechts verwachtten sommigen niet veel van regeerings-bemoeiing. Zij noemden daarbij de woningwet, de leerplichtwet en de wet op de kamers van arbeid als voorbeelden van regelingen, die niet brengen wat men er zich van voorgesteld heeft.

Met een woord van dank aan den spreker sloot de Voorzitter, de heer Jacques Leijh, de vergadering.

Afdeeling Groningen. 28 Februari 1902. Wegens ongesteldheid van den heer Raammaker werd de vergadering gepresideerd door den heer W. Jacobs. De notulen der vorige worden gelezen en goedgekeurd. Ingekomen was een schrijven van het Hoofdbestuur met verzoek een bijgaande motie te willen behandelen, gezonden door gecombineerde vakpatroonsvereenigingen te Amsterdam. Van de 4 daarin vermelde vragen besloot de vergadering na lange discussie, zich met vraag 3, volkómen te kunnen vereenigingen.

De rekening en verantwoording van den penningmeester kwam in denzelfden toestand ter tafel, als deze de vorige vergadering was teruggezonden. De nieuw te benoemen penningmeester zou zich ter afdoening dezer zaak dan met den heer Steinbeek in verbinding stellen.

Een ingekomen brochure met monsters van een roestwerende verf voor ijzer, zou ter lezing in de portefeuille worden gelegd.

Na bezichtiging der plaatwerken uit de bibliotheek der Maatschappij werd de vergadering gesloten.

BERICHTEN.

Op Dinsdag 1 April zal de 22ste Algemeene Vergadering der Ned. Vereeniging voor Teekenonderwijs worden gehouden, te Edam. Daarin zal door den heer J. de Jong Cz. gesproken worden over: *a.* Het teekenen op de examens der H. B. S. met 5-jarige cursus en het onderwijs in rechtlijnig teekenen aan die inrichtingen; *b.* De commissies voor de eindexamens der H. B. S. met 5-jarigen cursus. Vervolgens zal de heer B. W. Wierink het volgende punt behandelen: In de Alg. Verg. te Amsterdam in 1901, werd door eenige leden de wenschelijkheid besproken om meer gelijkheid te verkrijgen in de opgaven voor het teekenen bij de akte voor onderwijzer. Door meer in details te weten hoe die examens in de verschillende provincies van ons land zijn ingericht, bijv. wat betreft de modellen die gegeven worden, den tijd die er voor gesteld wordt en hetgeen gevraagd wordt voor het theoretisch gedeelte, en door onderlinge gedachtenwisseling van de onderscheidene deskundigen (waarvoor ook het Maandblad van de Vereeniging zijne kolommen openstelt) zou men door onderlinge samenwerking tot een grootere eenheid kunnen komen.

Na afloop der vergadering zullen eenige merkwaardigheden van Edam worden bezichtigd.

's Gravenhage. In 1901 kon de inschrijving van nieuwe leerlingen voor de Ambachtsschool slechts in beperkte mate plaats hebben voor sommige vakken; thans hoopt men aan alle aanvragen, met inachtneming der eischen van toelating, te kunnen voldoen, en wel door een nieuwe uitbreiding der school.

Berlijn. In de vergadering van de Berlijnsche Architecten-vereeniging behandelde onlangs een der leden deze vraag: Hoe zal de architectuur in aanzien bij het publiek komen? Zijn gedachtengang was ongeveer deze, dat onze hedendaagsche bouwkunst zich niet mocht beroemen op vooruitgang tegenover die van de oudheid, de middeleeuwen of den tijd der renaissance, omdat zij geen nieuwe constructieve denkbeelden in het leven had geroepen, daar het statische gevoel bij onze architecten ontbrak. Dit nu moest opgewekt worden door een andere leermethode dan die, welke aan de technische hoogescholen gebruikelijk is. Deze overweging bleef natuurlijk niet zonder tegenspraak.

Men kon niet toegeven, dat de bouwkunst in aanzien verloren had. Wanneer het waar was dat, voor het oogenblik, het werk van de ingenieurs hooger gewaardeerd werd dan dat van de architecten — hetgeen nog te bewijzen valt — dan kon dit slechts daaraan worden geweten, dat de aan de ingenieurs gestelde opgaven, en voornamelijk die groote opgaven omtrent verkeer, geheel onzen tijd beheerschen.

Parijs. Als gevolg van een besluit van den Parijschen gemeenteraad in 1897 genomen, is thans weder een wedstrijd geopend voor de architecten en de eigenaars der in 1901 te Parijs gebouwde perceelen. De eigenaars van 6 bekroonde huizen zullen vrijgesteld worden van betaling van de helft der stedelijke grondbelasting. De architecten dezer huizen zullen elk een gouden, de aannemers er van elk een bronzen medaille ontvangen. De jury zal bestaan uit: vijf leden van den gemeenteraad, den directeur (administratieven) van het departement voor den bouw en de plantsoenen,

den chef-architect der verkeerswegen, en twee architecten, aangewezen door de concurrenten, die van hunne mededinging moeten doen blijken vóór 15 Maart.

Aangezien het feit vast staat, dat Parijs, wat het uiterlijk betreft, bij deze wedstrijden wel vaart, wijzen wij er andermaal *onze* stedelijke autoriteiten op.

Wij verzoeken de lezers beleefd de aandacht te willen vestigen op de advertentie onder het hoofd „Kiosk" in dit blad voorkomende.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar,	salaris	f 85.—
„ Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	„	37	„	„	- 80.—
„ „	„ „	„	46	„	„	- 100.—
een Bouwk.	Opz.-Teekenaar	ouderdom	23	jaar	salaris	f 60.—
„ „	„	„	21	„	„	- 70.—
„ „	„	„	22	„	„	- 70.—
„ „	„	„	23	„	„	- 50.—
„ „	„	„	21	„	„	- 45.—
„ „	Teekenaar	„	18	„	„	- 25.—

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Vergadering der Afdeeling „Utrecht", op Dinsdag 18 Maart 1902, des avonds te 7½ uur in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen.

Verslag over 1901. Benoeming van afgevaardigden naar de Alg. Verg. Ontwikkelings-geschiedenis van den bouw der Domkerk, door den heer F. J. Nieuwenhuis.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 17 MAART.

GRONINGEN. Het verbouwen van de middelbare meisjesschool in de Hofstraat, onder bijlever. van al het daartoe benoodigde.

Het gem.best., n.m. 12½ u. Bestek en voorw. ter secretarie (afdeeling belasting) ter lezing en ald. à f 2.— per stel verkrijgb. Inl. te bekomen aan het bur. der gem.werken. Aanw. 12 Maart, telkens 's n.m. 2 u., in het schoolgebouw in de Hofstraat. De bilj. moeten aan het raadhuis worden bezorgd op gen. bureau, tusschen 9 u. 's m. en 4½ u. n.m. Aanw. gedaan.

HELMOND. Het bouwen van een woonhuis met bijbehoorende werken.

De heer C. Ceerden. Bestek en teek. ten zijnent ter inz. Inl. te bek. bij M. van der Putten-Goossens, bouwk.

OUD-BEIJERLAND. Het bouwen van 8 arbeiderswoningen aan het Zandpad te Oud-Beijerland.

De directeur der Zuidholl. Beetwortelsuikerfabriek te Nieuw-Beijerland, 's midd. 12 u., in hotel „De Ouden Hoorn". Inlicht. geeft de bouwk. Joh. Smit te Oud-Beijerland. Bestek en teek. tegen f 1,50 per stel verkrijgb. bij firma W. Hoogwerf Az., Oud-Beijerland. Aanw. 17 Maart, v.m. 10 u. op het bouwterrein.

OUD- en NIEUWE-GASTEL. Het vergrooten der school te Spompersgat volgens bestek no. 123.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Teek. ter inz. en bestek ad f 0,50 verkrijgb. bij den arch. F. A. H. v. d. Vaart te Gasselt. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan den Schiedamschesingel.

De arch. Stal en Mulder, v.m. 11 u., in het Poolsch koffiehuis. Bestek en teek. à f 2 te bek. Leuvehaven 46.

VENLOO. Het afbreken van bovengenoemd café-restaurant en het weer opbouwen tot hotel-café.

De heer E. A. Poos, n.m. 2 u., in café „Suisse". Bestek en teek. verkrijgb. tegen f 2, bij den heer E. A. Poos te Venlo, bij wien bestek en teek. ter visie. Aanw. een uur voor de besteding.

WINSCHOTEN. Het bouwen van eene openbare school met 6 lokalen en het uitvoeren van daarmede in verband staande werken, een en ander op een vrij terrein aan den vroegeren Lijkweg, nabij de Engelstilstraat, onder bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen, transporten, enz.

Het gemeentebest., n.m. 6½ u. Bestek en teek. ter inz. ten raadhuize en ald. verkrijgb. het eerste voor f 0,50 het tweede voor f 0,75. Aanw. 11 Maart, v.m. 11 u.

DINSDAG 18 MAART.

EINDHOVEN. Het bouwen van 4 woonhuizen met annexe gebouwen aan den Emmasingel.

De arch. Jos. Grambeek, n.m. 4 u. Bestek en voorw. ter inz. ten koffiehuize van Stoot Stationsplein. Aanw., v.m. 11 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een magazijn met stalling op een terrein gelegen aan de Hengelosche straat nabij de Staatsspoor te Enschedé.

De Heer A. Wagener, 's midd. 12 u., in café Mendelaar, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 18 Maart, v.m. 9 u.

ENSCHEDÉ. Het maken van eene fundeering, voor eenen gashouder, het bouwen van 2 woningen en een ketelhuis, en het maken van een rookkanaal alles voor de Nieuwe. Gasfabriek aan den Lippinkweg onder Lonneker.

Het gemeentebest., n.m. 3½ u. Bestek en teek. à f 2 te bek. ter kantore der Gasfabr. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). 1°. Het bouwen van twee woonhuizen op een terrein aan den Derden Weemendwarsweg te Hengelo; 2°. het glas- en verfwerk aan dat gebouw.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in cafe A. Peters, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 18 Maart, v.m. 9½ u.

KATWIJK a/d. RIJN. Het verbouwen van het raadhuis.

Het gemeentebest. van Katwijk, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. op het gemeentehuis. Inl. geeft R. Ouwehand te Katwijk a/Zee. Aanw. gedaan.

LIENDEN. Het bouwen van 2 localen aan de school aldaar.

Het Gemeentebestuur, 's midd. 12 u., in café S. Stam, alw. bestek en teek. ter inzage en zijn à f 1,50 verkrijgb. ter secretarie. Inlicht. geeft architect G. Formijne.

NIJMEGEN. Het vergrooten van het gebouw voor middelbaar onderwijs van den Kronenburgersingel en Stieltjesstraat.

Het gemeentebest., n.m. 2½ u.

SNEEK. Het amoveeren van de perc. kad. gemeente Sneek, sectie B, no. 760, aan de 1e Steenklipstraat aldaar, het bouwen van 2 werkmanswoningen en het vergrooten van het perc. sectie B, no. 761.

De aanbesteder. Bestek met 2 teek. verkr. ad f 1 bij F. de Jong Izn., die inlicht. verstrekt.

TERHOLE (ZEEL.). Het bouwen van een burgerwoonhuis met bijlev. van alle daartoe benoodigde bouwstoffen, te bouwen te Hulst buiten de dubbele poort.

De heer Jac. Heijman, n.m. 3 u. te zijnen huize. Bestek en teek. ter inzage ten huize des besteders. Inl. te bekomen bij J. W. Warnier, bouwkundige te Hulst. Aanw. 18 Maart, n.m. 2 u.

UTRECHT. Bestek no. 889. Het maken van een aanbouw aan het gebouw voor conducteurskamer enz. met bijk. werken op het station Maastricht. Ram. f 2350.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

WESTZAAN. Het bijbouwen van een werkplaats en papier-magazijn.

De firma van Dijk en Allan. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.— bij den boekh. H. A. van Dijk te Westzaan en bij P. Wakker te Wormer.

WOENSDAG 19 MAART.

BORNE. Het doen van glas- verf- en stucadoorw. aan de te bouwen machinekamer, ketelhuis, touwgang en ruiderij voor de stoomspinnerijen en weverijen voorheen S. J. Spanjaard.

De aannemer F. Morselt, 's av. 7 u., in de Directiekeet alw. inl. verkrijgbaar.

's GRAVENHAGE. Het afbreken van eenige perceelen ter plaatse van het te Leeuwarden te stichten post- en telegraafkantoor, alsmede het maken van eene schutting en van een werk- en directiekeet aldaar.

Het minist. van W. H. en N., n.m. 2 u. Het bestek ligt ter lezing aan het hoofdbest. der posterijen en telegraphie te 's Hage, aan het bur. van den rijksbouwm. in het 1e district, te 's Hage, aan het bureel van den directeur van het postkant. te Leeuwarden, aan dat van het prov. bestuur van Friesland, en is tegen f 0,25, verhoogd met de kosten van verzending, te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's Hage. Inl. worden gegeven door den rijksbouwm. te 's Hage en door den rijksopzichter S. Koldijk te Leeuwarden. Aanw. 12 Maart, v.m. 11 u.

GROOTEGAST. Het afbreken van een herberg en de wederopbouwing van een nieuwe herberg met doorrit, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde.

De heer J. J. Akkerman, n.m. 2 u. Inl. geeft W. Cupery te Nuis. Aanw. 19 Maart, v.m. 10 u.

HARLINGEN. Het bouwen van eene Exportslagerij bij de Willemshaven ald.

De heer Th. Roorda, n.m. 4 u., in „de Roode Ploeg" te Harlingen, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft arch. J. Torenbeck.

LANGERAK a d LEK. Het amoveeren en weder opbouwen van de bijzondere school en het wegbreken en weder aanbrengen van een nieuw houten plafond in de gereformeerde kerk aldaar.

Het bestuur der bijzondere school en de Kerkeraad der Geref. Kerk. Bestek en teek. ter inzage in café Gebr. Diepenhorst te Almelo en à f 1,50 verkrijgb. bij architect C. Nugteren te Ameide. Aanw. gedaan.

RODEN (DR.). Het bouwen van een gemeentehuis aldaar.

Het gem.-best., n.m. 2½ u. Bestek ter inz. ter gem. secr. en bij arch. C. Hillebrand te Nietap, die inl. geeft. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Aanw. 19 Maart, v.m. 11 u.

DONDERDAG 20 MAART.

DOETINCHEM. Het bouwen van een school voor U. L. onderwijs, met bijl. van meubelen.

Het gemeentebestuur, n.m. 1 u. Bestek ter inzage ter secretarie en ad f 0,50 verkrijgb. bij den gemeente architect. Aanw. 20 Maart, v.m. 9 u.

DORDRECHT. Het afbreken der 3 panden get. no. 105, 107 en 109, aan de Vest, hoek Johan de Wittstraat alhier, en het aldaar bouwen van een hotel, café-restaurant.

De heer J. M. Hendriks, v.m. 10 u., in cafe Hendriks, Vriezenstraat. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1,50 bij Carel A. Tenenti, arch. Aanw. 17 Maart, v.m. 11 u.

GLANERBRUG bij ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woningen met schuurtje op een terrein aan den Lomboksweg aldaar.

De heer Kamphorst, n.m. 5 u., in café Veersche, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 20 Maart, v.m. 11 u.

HARLINGEN. Den bouw van 8 woningen op een vrij terrein aan den trekweg bij Harlingen, ten westen der boterfabriek.

Het best. der Vereen. tot aanschaffing van betere en gezondere woningen aan den arbeidersstand te Harlingen, n.m. 1 u., in de „Korenbeurs". Bestek en teek. à f 1 te verkr. bij den boekh. A. Land Ezn. Inl. verschaft J. Lamminga, Brouwerstr. Harlingen, ten zijnen huize op 13, 14 en 15 dezer, van 9 tot 12 uur.

LUINJEBERD. Het verbouwen van het werkhuis ald. tot 4 werkmanswoningen.

Het best. der vereen. tot werkverschaffing in Ængwirden, 's midd. 12 u. bij P. Busstra. Bestek en teek. ter inzage bij J. de Haan. Aanw. 17 Maart, v.m. 10 u.

OOSTERBEEK. Het bouwen der R. K. bijzondere school te Oosterbeek, met bijlev. der bouwstoffen.

De aanbestredsters n.m. 3 u., in café „Burgerlust". Bestek en teek. ter inz. in bovengen. café en zijn tegen f 2.— verkrijgb. bij den boekh. W. Bergmans te Tilburg. Aanw. op het terrein 20 Maart, v.m. 11 u. Inl. ten kantore van den architect Leo Goyaerts te Tilburg.

STRIJP (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis, remise, stalling en oven.

De heer H. Vermeulen, 's av. 6 u. bij wien bestek en teek. ter inz. Inl. te bekomen bij P. Joh. van Beek, bouwk. te Strijp. Aanw. 20 Maart, n.m. 3 u.

VENLOO. Het afbreken van een huis en het bouwen van een winkel- en woonhuis op den hoek Kl. Kerk- Moerdijkstraat.

De arch. Hormix, bij wien teek. à f 2 te bek. zijn.

WILDERVANK. *a.* Het verbouwen en bijbouwen van 1 lokaal aan de Zuiderschool te Wildervank. *b.* Het bijbouwen van 2 lokalen aan de westerschool te Stadskanaal.

Het gem.best. n.m. 6 u. Bestek en teek. in het gem.huis te Wildervank en in het café van B. de Boer te Stadskanaal ter inz. en zijn à f 0,50 in het gem.huis te verkrijgen. Inl. te bekomen bij J. Siccama, gem.opzichter te Wildervank. Aanw. 19 Maart van perc. *a*, 's n.m. 1 u. van perc. *b*, n.m. 4 u.

VRIJDAG 21 MAART.

AMSTERDAM. Het amoveeren en weder opbouwen der perc. nos. 1, 3, 5 en 7 aan de Jonge Roelensteeg.

De dir. van de Americain Lunschroom-Company, n.m. 2 u., in „American Hotel" Leidsche plein. Bestek met 4 teek. ad f 2,50 per stel te bek. Keizersgracht 127. Inl. geven A. Jacot en W. Oldewelt, arch.

HAARLEM. Het bouwen van een woonhuis aan den Zijlweg ten oosten van het perceel get. no. 38.

De arch. J. A. Traanberg, v.m. 11 u., in café Schrederhof, Kruisstraat.

MIDDELBURG. Het bouwen van eene woning voor den bewaarder met bergplaats voor goederen op het voormalige fort „De Ruyter" te Vlissingen.

Het prov. bestuur, v.m. 10 u., in het gebouw van het prov. best. Bestek ter inz. aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken en aan dat van het prov. best. te Middelburg en verkrijgb. bij M. Nijhoff, Nobelstr. 18, 's-Hage. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Het gedeeltijk afbreken en herstellen voormalig hotel du Clorix te Zeist en het aanleggen van een grintweg van af den Rijksstraatweg tot den Ouden Arnhemschen weg ald.

De Naaml. Venn. „Nationaal Grondbezit", gevestigd te 's-Gravenhage, v.m. 11 u., in het hotel la Station, Stationsplein te Utrecht. Bestek met teek. ter inz. in gen. hotel, alw. bestekken verkrijgb. zijn tegen f 0,50. Inl. te bek. bij de Firma E. M. Frijlink, Voorstraat 83, Utrecht.

ZATERDAG 22 MAART.

AARLANDERVEEN. Het bouwen van 16 werkmanswoningen met toebehooren.

De bouwk. C. Pannevis Jr. te Oudshoorn in hotel „De vergulde wagen" te Aarlanderveen. Bestek en teek. ter inzage in bovengen. hotel en tegen f 0.50 verkrijgb. bij C. Pannevis Jr., bouwk. bij wien tevens nadere inl. zijn te bekomen. Aanw. 17 Maart, v.m. 11 u.

GOES. Het verbouwen der meisjesschool.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestek op de secret. ter inz. en ad f 0,35 verkrijgb. bij F. Kleeuwens & Zn. Inl. bij den gemeentebouwm. D. de Koning. Bilj. voor 21 Maart, n.m. 3 u. ter secretarie. Aanw. 19 Maart, n.m. 2½ u.

HENGELO (GELD.). Het herbouwen van de onderwijzerswoning in Varssel, met bijlever. van materialen.

Het gem.best. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Aanw. 17 Maart, v.m. 10 u.

HET LOO (APELDOORN.). Het bouwen van een villa met koetshuis en paardenstal op een terrein aan de Waldeck Pyrmontlaan.

De arch. Herm. Kroes te Amersfoort, n.m. 1 u., in het bureau van den jagermeester van H. M. de Koningin op het Loo.

OVERSCHIE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. ter secret. Inl. geeft J. v. Vessem, arch. te Rotterdam. Aanw. 19 Maart, n.m. 2 u.

MAANDAG 24 MAART.

AMSTERDAM. Het bouwen van 1 schaft- en badhuis ten dienste van het fabrieks-personeel, op het terrein der gem. gasfabr. aan de Linnaeusstr.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads drukkerij, tegen f 1,75 met 3 teek. Inl. worden gegeven alle werkdagen van 's m. 9—12 u. ten kantore der gem gasfabriek Linnaeusstr., gedurende de week welke aan de aanbesteding voorafgaat. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. *a.* Het sloopen van 1 perc. aan de Warmoesstraat, kadastraal bekend onder sectie G no. 347. *b.* Het bouwen van een politiebureau, op het vrijkomend terrein.

Het gem.best., midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1.75 (met 2 teek.) Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-archit. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., ged. de laatste drie werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

BEETSTERZWAAG. Het afbreken van de bestaande boerenhuizinge in gebruik bij S. Jelsma te Ureterp en het bouwen van een geheel nieuwe stelphuizinge met bijschuur enz. voor 42 stuks hoornvee.

De regenten van de Van Teijens Fundatie, 's av. 7 u., bij Mr. R. Baron van Harinxma thoe Sloten. Bestek en teek. ad f 0,50 en inl. verkrijgb. bij den arch. L. de Goed.

HAARLEM. Het bouwen van: *a.* een blok personeelswoningen en magazijnen; *b.* een opzichterswoning; *c.* een smederij met bergplaats bij de machine te Leeghwater.

Het bestuur van den Haarlemmermeerpolder, 's midd. 12 u. ter secretarie des polders aan de Jansweg 39, alw. bestek en teek. verkrijgb. à f 0,50. Aanw. op het terrein 17 Maart van 10—1 u.

DINSDAG 25 MAART.

BURGH. Het afbreken van de bestaande en bouwen eener onderwijzerswoning ald.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en teek. ad 52 ct. verkrijgb. ter secretarie. Inl. geeft P. Hanson Haamstede. Aanw. 25 Maart.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis, landbouwschuur en bijkomende werken in 2 perc. en in massa.

De bouwk. L. de Bruijne, n.m. 1 u., in het „Terneuzensch koffiehuis", alw. bestek en teek. ter inz., en zijn voor het huis ad f 0.60, voor de schuur ad f 1 bij gen. bouwk. verkrijgb. Aanw. 20 Maart, n.m. 1 u.

THOLEN. Het bouwen van een nieuw woonhuis.

De heer Fr. Moelker, 's av. 7 u., in hotel W. Moelker, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft W. J. Walpot. Aanw. 20 Maart, v.m. 10 u.

VROUWEPOLDER (ZEEL.). Het bouwen van een kerkgebouw met bijbehoorende werken.

De kerkeraad der Geref. gemeente, n.m. 3 u., in de kerkeraadskamer. Bestek en teek. tegen f 1.50 verkrijgb. bij den heer A. Volmer te Vrouwepolder en bij G. Guillaume, bouwk. te Vlissingen, welke tevens alle inl. verstrekt. Aanw. 19 Maart, v.m. 11 u.

WOENSDAG 26 MAART.

BORNERBROEK (OV.). Het verbouwen der school ald.

Het gem.best. van Borne, v.m. 11½ u. bij A. Kamphuis, alw. bestek en teek. ter inzage alsmede in hôtel Ensink te Borne. Bestek en teek. ad f 1.— verkrijgb. ter secretarie. Inl. geeft A. F. Morselt te Borne. Aanw. 26 Maart, v.m. 10½ u.

BRUINISSE. Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van de kerk en consistorie aldaar.

De kerkvoogden der Nederl. Herv. gem., v.m. 11 u., in de consistorie.

'S-GRAVENHAGE. Het maken van een gebouw ten behoeve van den telegraafdienst te Zutphen. Raming f 7225.

Het ministerie van W. H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's Hage, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's Hage, aan het telegraafkantoor te Zutphen, aan het gebouw van het prov. best. van Gelderland, en is tegen f 0.35, verhoogd met de kosten van verzending, te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inl. worden gegeven door voorn. rijks-bouwmeester te 's Hage. Aanw. 19 Maart, 's midd. 12 u.

LOTTUM (LIMB.). Het bouwen eener zusterswoning met bijzondere school aldaar.

Het R.-K. Poroch. kerkbest., n.m. 2½ u. Bestek en teek. ter inzage bij G. van Soest. Bestek ad f 1 verkrijgb. op de pastory. Inl. geeft arch. C. Franssen te Roermond. Aanw. 26 Maart, v.m. 11 u.

DINSDAG 1 APRIL.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openb. lagere school der 1e. klasse voor 560 kinderen, op een terrein aan de Bankastraat.

Het gem.best., midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stads-drukkerij, tegen f 2. 25 (met 3 teek.). Inl. worden gegeven aan het bur. van den assist.-architect op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sopiusplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 C. — Nijmegen, In de Betoostraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserves ult. 1900	**- 1.877.900.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900	**- 21.625.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK-**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

WITMARSUM. Den bouw van kerk, pastorie en noviciaat op een terrein aan den straatweg aldaar.

De arch. A. J. v. Schaik te Utrecht, in het Stations koffiehuis. Teek. en bestek te verkr. tegen f 3, bij de Firma Wed. v. Rossum, achter het Stadhuis te Utrecht. Teek. en bestek ter inz. in gen. koffiehuis en in het hotel „De Stad Munster" te Sneek. Mondelinge inl. geeft de arch. ten zijnen huize, achter den Dom B te Utrecht, op Maandag, Dinsdag, Donderdag en Vrijdag tusschen 9 en 4 u.

WOENSDAG 2 APRIL.

HILVARENBEEK. Het bouwen van een liefdegesticht met bijlev. van materialen.

Het R. K. Paroch. kerkbest., n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. bij den heer Frans Damen, hotel „de Valk". Bestekk. met teek. te verkrijgen bij den opzichter Antoon Smolders te Hilvarenbeek tegen f 4.— per stel. Aanw. den dag der besteding, 's m. 11 u. Inl. te bekomen ten huize van den heer Frensen, archit. te Roermond.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

26 FEBRUARI.

AMERSFOORT (ONDERH.). Het verbouwen van pension „Klokkenberg" te Nunspeet, voor rekening van den heer H. Belt. Door den arch. E. P. J. Smith.

Gegund aan J. Zwak te Nunspeet, voor f 4484.

EEN GEM. NORG (DR.). Het werkloon van het bouwen van een nieuwe boerenbehuizing. Door den heer Engbert Wiering.

Geen biljetten ingekomen doch later bij mondeling accoord gegund aan A. v. Bergen en E. Zwaving te Eelde, voor f 340.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een ketelmakerij, kantoor en magazijn voor den heer K. Laarhuis aldaar.

Eenige inschrijver G. Hucriede, ald., voor f 3302. Gegund.

VEENWOUDEN (FR.). Het bouwen eener schuur met stalling voor 24 hoornbeesten enz. en het verrichten van eenige herstellingen aan een burgerhuizinge. Door den heer E. S. Venema.

Laagste inschr. Johs. J. Cuperus, Morra, f 3479. Gegund.

WESTMAAS (Z.-H.). Het vergrooten der Christ. school.

Timmerwerk. Laagste inschrijver T. v. d. Giessen, f 1128,95*.

Metselwerk. D. v. d. Berg, f 967*.

Verfwerk. Wed. Verhoeff, f 148,65.

Smidswerk. A. Bijl, f 52*. *Gegund.

27 FEBRUARI.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een burgerbehuizing, onder bijlev. van al het ben. *b.* het glas- en verfwerk. Door den heer A. van Dijk.

a. Laagste inschr. J. Linzel. Stadskanaal, f 1230*.

b. G. Huiting, id., f 59*. *Gegund.

28 FEBRUARI.

NIJVERDAL (OV.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bijk. werken ald. Door den bouwk. J. Hoogervorst te 's-Hage.

Laagste inschr. v. d. Sluis, Wijhe, f 10776.

Wed. P. G. F. PINO POST.

HANDEL IN

BOUWMATERIALEN.

Telephoon No. 1231.

PORTLAND CEMENT

HEIDELBERG

voorheen **SCHIFFERDECKER & SÖHNE,**

tegen concurreerende prijzen.

Paveljoensgr. 22. Den Haag.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 24sten Maart 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenwich-tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 924:

Het maken van eene enkele steenen wachterswoning met bloklokaal bij post no. 13 op den spoorweg ALMELO—SALZBERGEN met bijbehoorende werken.

Begroting f 2140.—.

Het bestek met teekening is tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 24sten Maart 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 925:

Het maken van den onderbouw en het maken, leveren en opstellen van den plaatijzeren bovenbouw eener draaischijf van 16.00 M. middellijn, met bijbehoorende werken op het stationsemplacement GORINCHEM.

In twee Perceelen.

Begrooting:

Perceel I f 8100.—
„ II „ 7150.—

Het bestek is tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

MIDDELBURG.

De sollicitatie voor Directeur der Burgeravondschool en Ambachtsschool blijft open tot 24 Maart e. k.

Inzending van stukken bij den Burgemeester.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 25sten Maart 1902, des. namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 890.

Het afbreken van de bestaande draaischijf en het maken van den onderbouw eener draaischijf met daarmede in verband staande werken op het station TILBURG.

Begrooting f 16000.—.

De besteding geschiedt volgens § 85 van het bestek.

Het bestek ligt van den 8sten Maart 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, Jhr. H. H. SANDBERG VAN BOELENS te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18en Maart 1902, ten 9.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 3den Maart 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 1sten April 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 893.

Het maken van een gebouw voor de Electrische verlichting op het station ARNHEM.

Begrooting f 17450.—.

De besteding geschiedt volgens § 48 van het bestek.

Het bestek ligt van den 12den Maart 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 25sten Maart 1902, ten 8.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 7den Maart 1902.

KIOSK.

De **KIOSK**, waarvan in het No. 10 van 8 Maart j.l. eene afbeelding voorkomt, is na de Tentoonstelling te Düsseldorf **te koop**, te bevragen bij den Heer J. Krap, aannemer te Utrecht.

1 MAART.

BEVERWIJK. Het bouwen van een lokaal voor centraal telephoonstation aan de Gasthuissteeg, benevens de uitvoering van alle daarmede in verband staande werken. Door het gemeentebest.

Gegund aan den eenigen inschr. R. Schram, Beverwijk, f 920.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Haaksbergerweg. Door den heer H. Spiele.

Laagste inschrijver E. H. Teutelink, f 3526. Gegund.

2 MAART.

LAREN (N.-H.). Het bouwen van een nieuwe boerderij, timmer- en metselwerk elk afzonderlijk.

Timmerwerk. Laagste inschrijver B. Majoor, f 1337.30.

Metselwerk. P. Dijkman, f 1225.

NOORDWIJK (GR.) Het bouwen van een zuivelfabriek, raming f 3130. Door het bestuur.

Laagste inschrijvers J. Kuipers en R. Kats, Surhuisterveen, f 3080. Gegund.

OLDEMARKT. Het afbreken van een woonhuis en het weder opbouwen van een bakkerij met winkel, voor rekening van den heer J. A. D. Muurlink.

Laagste inschrijvers A. J. Schokker en P. Haveman, Steenwijkerwold, f 1605. Gegund.

OOSTWOUD. Het bouwen van een woning voor den stierenleider D. Wilms en stalling van stieren.

Laagste inschrijver R. Kool, f 2600. Gegund.

3 MAART.

CHARLOIS. Het bouwen van zes panden met magazijn aan de slotboomstraat. Door den bouwk. K. D. Wielinga.

Laagste inschrijver H. Bakker, f 45770.

PERNIS. Het bouwen van 2 arbeiderswoningen op de Hei onder deze gemeente. Door den arch. B. Bouwman Tzn.

Laagste inschrijvers: H. de Winter en Co., Pernis, metsel- en graafwerk f 1223; J. L. Verhoef, Poortugaal, timmer-, smids-, gegoten ijzer-, glas- en behangerswerk f 991; D. Ouweleen, Heinenoord, voorhet geheele werk f 2214.

WARFHUIZEN (GR.). Het bouwen van een boerderij. Raming f 11350. Door den architect S. Harkema Pz.

Laagste inschrijver R. Havinga, Zoutkamp, f 10181. Gegund.

4 MAART.

DEN DUNGEN (N.-BR.). Het bouwen eener bijzondere school met drie lokalen, met bijlev. van alle materialen. Door het R. K. Parochiaal kerkbest.

Wijl alle inschrijvingen ver boven de begrooting waren, is het werk niet gegund.

TERNEUZEN. Het maken van metselwerk voor een te bouwen smederij op een terrein aan den schoolweg nabij school B met bijl. bouwstoffen. Door den heer W. Verlinde.

Laagste inschrijver Jan v. d. Velde, f 680. Gegund.

5 MAART.

LOBITH. Het bouwen van een graan- en varkenschuur. Door den bouwk. H. Verborg.

Laagste inschrijvers E. Willemse en B. Buiting, Wijnbergen, f 1047.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuypstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, Amsterdam. — Wagenstraat 39a. 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Litten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

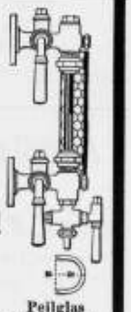
Draadglas.

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

Telegram-Adres: Ubbelohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.

Peilglas beschermers.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Cº.**

Amsterdam.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,

SINGEL 455.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING, Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**

Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, Amsterdam 250,

---

TEEKENAARS.

Bij de **Noordoosterlocaalspoorweg Maatschappij** bestaat gelegenheid tot plaatsing van

twee bekwame teekenaars.

Spoedige indiensttreding gewenscht.

Aanbiedingen schriftelijk, onder opgaaf van leeftijd en referentiën, franco aan de Directie van genoemde Maatschappij **(Badhuiswal 41 te Zwolle).**

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. n. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

22 MAART 1902. 22e JAARGANG. Nº. 12.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Invasies van kunst-industrie in Noord-Nederland. — Mastix-cement dakbedekking. — Kantoorgebouw der Badische Actien-Gesellschaft für Rheinschifffart und Seetransport te Rotterdam. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

INVASIES VAN KUNST-INDUSTRIE IN NOORD-NEDERLAND.

Wil de kunst tot bloei geraken, dan moeten er niet alleen kunst-scheppers maar ook kunst-koopers zijn. Hoe heerlijk de meesterstukken zijn door den kunstenaar tot stand gebracht, het baat hem niet als hij ze niet quiteeren kan. De kunstenaar en de kunst-industrieel moeten voor hun werk een markt vinden; zij moeten er op uitgaan om hun werken bekend te maken. Het meeste kans op succes hebben zij daarbij, wanneer zij zich begeven in een omgeving, waar de gemoederen ontvankelijk zijn voor adel in vorm en kleur, waar de kunst zelf reeds bloeit. Daar is dikwerf de artist op één gebied de afnemer van kunstwerken in een ander genre. Daar spiegelt zich het ééne vak aan het andere en groeit de kunst, opgebouwd als zij wordt door den rijkdom der indrukken, dien haar oog ontvangt. Daar is ook een steeds vermeerderende behoefte aan kunstwerken.

Of het daarom is, dat de kunst-industrie af en toe een kijkje komt nemen in het voornaamste centrum van Noord-Nederland, in Groningen? Dat zal wel veelzijdig betwijfeld worden. Eer omdat de kunst het land afgevent heeft en nergens meer iets kwijt kan raken, daarom meent men, dat ze nu ook 't Noorden niet meer veronachtzaamt. Maar voor kunstgevoel moet men daar niet wezen. Het is er veel te koud; de kunst kan daardoor niet meer dan een kommerlijk bestaan er voortslepen. Voelt er nog eens iemand eenigen aandrang om iets tot stand te brengen, ook hem bevriezen de vingers. Hij werpt de teekenstift of den beitel weg, grijpt de schaatsen en tracht in plaats van eer als kunstenaar liever een prijs als kampioen-hardrijder te verwerven.

Maar gelukkig, het dooit ook af en toe. Dan, als de ijssport afgedaan is en de natuur zich weer met nieuw leven tooit, ontwaakt ook in het gemoed van den Noord-Nederlander de behoefte aan het schoone.

Of nu die behoefte dan algemeen gedeeld wordt, en of ten spijt van de boven weergegeven bewerings, Groningen als een kunstlievende stad beschouwd moet worden, mag voor 't oogenblik in 't midden blijven. Het doet er trouwens betrekkelijk weinig toe, indien we alleen de mate van nuttigheid willen beoordeelen van bovenvermelde kunstinvasies. Want laat de kunst-industrie zich zien in een sfeer, waar zij hoog geëerd wordt, dat zal zij zelf daarvan de schoonste vruchten plukken; komt zij daarentegen in een omgeving, waar men nog nooit van haar gehoord heeft, dan zal het haar zelf niet zoo voor den wind gaan, doch dan is de winst aan de andere zijde. Indien toch de bodem slechts eenigszins voor ontginning vatbaar is, zullen de gestrooide zaden ontkiemen en zal later kunstgenot gesmaakt worden, waar men vroeger van zoo iets geen denkbeeld had.

Alvorens nu over te gaan tot de mededeeling van de keurverzamelingen, waarmede de kunstnijverheid het Noorden binnengedrongen is, moet eerst een en ander medegedeeld worden aangaande kunstnijverheid, die in Groningen zelf uitgeoefend wordt.

Door te constateeren, dat die nijverheid aanwezig is, hebben we reeds bewezen hoe het staat met de geaardheid van den Groningschen bodem, en als er nu nog op gewezen wordt, dat die industrie bloeiend is, dank zij de begaafdheid der industrieelen en dank zij de belangstelling van de burgerij, dan hebben we een vaste basis gekregen voor de beoordeeling van de kunstlievendheid van het Noorden.

Nu is natuurlijk niet alles kunstnijverheid, wat in Groningen onder dien naam vervaardigd wordt. Dat is trouwens overal het geval. Maar er wordt ook werkelijk kunstwerk vervaardigd. Dat geschiedt o. a. in de bekende meubelfabriek „Nederland" van den heer J. A. Huizinga. Ook hier is handelswaar te verkrijgen naar ieders smaak, maar daarnaast is een schat van meubelen te zien, getuigende van ernstig streven en een groote bedrevenheid in het kunstambacht. De heer Huizinga heeft thans aan zijn fabriek en magazijn een in-

richting toegevoegd, waardoor men beter in de gelegenheid is de bekoorlijkheden van zijn meubelen en sieradiën onder het oog te krijgen. Het is door oprichting van een „Modelhuis". Men vindt hierin een zestal kamers, gemeubeld in verschillend genre. De benedenkamers zijn gedecoreerd in den geest van de stijlen Louis XV en XVI. Op de verdieping vindt men een Oud-Hollandsche kamer, een modern gearrangeerd salon en een dito slaapkamer. Het zijn wel groote tegenstellingen, die men ontmoet, gaande van het eene salon in het andere. Maar telkens is de indruk een aangename. Volledige stijlkennis, een welbestudeerd ontwerp en een goed verzorgde uitvoering hebben overal tot een goed resultaat geleid, en het wordt moeilijk om te beslissen, waar men liever wil verwijlen, tusschen de fijne, speelsche ornamentiek van het Fransche meubelwerk, bij de in weelde zwellende vormen van de Hollandsche Renaissance, of tusschen den strengen eenvoud der nieuwste richting.

Het „Modelhuis" is werkelijk een modelhuis, en het kan moeilijk anders of van de bezoekers zal de meerderheid de verzoeking niet kunnen weerstaan — en dit zeer te hunnen voordeele — om iets van de gezelligheid, die in deze vertrekken zoo warm aanspreekt, in eigen huis over te doen brengen. Het succes van den wakkeren fabrikant is daardoor verzekerd. Zijn werk wordt gevraagd en zal meer en meer gevraagd worden niet alleen in het Noorden, maar in het geheele land, waarnaar de fabriek gedoopt is.

Dat is dus kunstnijverheid, welke van Groningen uitgaande zijn banen zoekt naar buiten. De kunstnijverheid die, elders beoefend, zich heeft laten zien in den laatsten tijd in die stad, is gedeeltelijk van een verwant genre.

Zoo heeft men aldaar een tentoonstelling gehad van meubelen en huisraad uit de werkplaatsen van den heer J. A. Pool te Zaltbommel. Er is al zoo dikwerf en zoo degelijk geschreven over het verdienstelijke werk door dezen begaafden meester geleverd, dat het wel haast overbodig mag heeten om over die expositie nog uit te weiden. Toch moeten we er even bij stilstaan.

Een bezoek aan die tentoonstelling was min of meer een kerkgang. Het was een bezoek, waarbij de eerste indruk bij velen een teleurstelling geweest moet zijn. „Is dat nu mooi? Het is zoo verbazend eenvoudig; is er wel iets bijzonders aan?" Maar een langer oponthoud in die rustige omgeving deed de stemming al wijzigen. Men kwam onder den indruk van den stijl en gevoelde, dat men hier met werk van waarde te doen had. Toch zal nog wel menigeen niet geheel bevredigd weg gegaan zijn. Om trouwens de waarde van het tentoongestelde ten volle te apprecieeren, dient men wel eenige voorbereiding gehad te hebben.

Wat ligt de tijd al ver achter ons, toen de leuze voor het eerst op kwam: „weg met de surrogaten." Men heeft destijds wel niet gedroomd, tot welke consequenties die leuze leiden zou. Geen bedriegelijk vertoon maken met een nietswaardige overdekkingslaag, aangebracht als of het een geheel ander en beter materiaal was. Waarheid vooral uit den bouw doen blijken. Dat waren uitspraken, die de richting bepaalden, die ingeslagen moest worden. En daardoor kwam men er toe in het bouwvak de getimmerde frontons in den ban te doen, zoomede de portlandcement architectuur er aan te geven, en bij den meubelmaker de fineerzaag in den hoek te zetten.

Doch daarbij zou het niet blijven. Naast de surrogaten in het materiaal zouden ook de surrogaten in den vorm opgegeven moeten worden. Nadat men zich tientallen van jaren te buiten gegaan heeft aan het scheppen van allerhande schijn-architectuur, en zich vermeid heeft in weelderige decoraties, die, om 't even of ze op klassieken bodem of uit de rationeele richting ontsproten, veelal zonder veel zin waren, komt men tot inkeer. Strenge eenvoud breekt zich thans baan. Het werk op zich zelf moet een bevalligen vorm hebben, doch het mag niet onzichtbaar worden achter decoratieve bijvoegsels. En waar versieringen toegepast worden, moeten zij ook duidelijk het karakter hebben van uitsluitend als zoodanig bedoeld te zijn en door waarheid tot het gemoed spreken.

Het kost moeite aan zulk een streven om in den strijd om de vormenheerschappij niet het onderspit te delven. Want wat nieuws aanvaarden, dat doet de mensch gaarne, vooral als daarmede een bestaande kunstrichting als verouderd in den hoek geschoven kan worden. Maar dan een richting te aanvaarden, waarbij het zoo uiterst bezwaarlijk is de eigen genialiteit te laten uitkomen, dat is hard. Gelukkig heeft de nieuwe richting twee zijden. Want arm in arm met haar heraut „de eenvoud" kwam aangewandeld „de gril." Nu eens verborg ze zich geheel achter haar geleider, dan sprong ze links achter hem uit of ghuurde ze rechts over zijn schouder, maar aanwezig was ze steeds. Doch „gril", — neen, zoo heet ze eigenlijk ook niet. Meestal ging ze door voor „verbeterde natuurstudie" ook wel eens voor „kinderlijke originaliteit." Namen doen er intusschen gewoonlijk weinig toe af; ze vond uit, het versieren van gevels met boomstammen, het ornament met de zweepslaglijn, de meubelen met de aardappelbuik-contouren en de stoelen met vijf pooten. Derhalve ze deed zeker allergrilligst en ze hielp daarmede de groote menigte uit den brand. Ze vergunde onder het motto „nieuwe richting" het meest drakerige reclamewerk te maken, wat men zich denken kon.

Keeren we nu tot onze tentoonstelling terug. Hier is broeder Harlekijn afwezig gebleven en is alleen de degelijke ernst aan 't werk geweest. Bij de meubelen is nagenoeg alles vlak; zij zijn in hoofdzaak samengesteld uit planken en vierkant stijlwerk. Buiging vertoont zich slechts daar, waar die noodig is. Ook de gedreven metaalwerken zijn zoo eenvoudig als het maar kan; het handwerk, de hamerslag heeft de borden en kannen in hun vorm gedrongen, nergens zijn overtollige versieringen. De vervaardiger heeft zich wel tot zelfbeperking gedwongen, toen hij deze werken maakte. Profileering, draaiwerk, ornament, alles hulpmiddelen, waar zoo gemakkelijk effect mede te bereiken zijn, vindt men hier slechts op in het oog vallend bescheiden wijze toegepast. Maar de uitkomst wettigt die handelwijze. Want hier heeft men tenminste werk, dat *stijl* vertoont. En dat is de groote verdienste van het werk van Pool.

Men mag zich afvragen of dit nu de richting is, die de wereld zal veroveren. Zal men voortaan, om aan het gestegen schoonheidsbegrip te voldoen, steeds tot zulk een haast nuchteren eenvoud zich moeten beperken?

Dat is een vraag, waarop zeker geen antwoord te geven is.

Voor het oogenblik is het zeer zeker de aangewezen weg. Geen enkele ontwerper kan zich onttrekken aan de bekoring van den herboren eenvoud. Na al het pronken met geleende veeren, na den dans door alle stijlen heen gemaakt, is het noodig eens zich zelf te zijn. De rapsodie van consolen, eierlijsten, kapiteelen, basementen spreekt niet meer bij hem aan. Hij vindt alleen vrede bij zijn scherpe strakke omlijningen en bij zijn gevoelig materiaal; hij verlangt niets ter versiering dan hier of daar een vlak relief en een enkel tintelend beslagwerk.

Dat is de kunst voor onzen tijd. Misschien, dat die kunst later tot rijker combinaties aanleiding zal geven, doch wij kunnen niet in de toekomst zien. Elke tijd heeft zijn eigen kunstbegrip en is onbekend met het volgende.

Wij weten niet eens of het tegenwoordig streven naar eenvoud de eigenaardigheid van een tijdelijke richting of wel een eisch zal zijn, die op aesthetiesch gronden voor langen tijd als wet zal gelden. Doch hoe de smaak ook moge veranderen, vast staat het, dat de werkstukken van dezen tijd, de vrucht van ernstige studie en inspanning, steeds hun waarde zullen behouden.

De meubelen en het vaatwerk van Pool .... Maar men kent ze immers; ze zijn niet alleen in het Noorden tentoongesteld geweest; met heeft ze in verschillende steden geëxposeerd gezien. Buitendien vindt men ze in verschillende dépots en ook de heer Huizinga te Groningen heeft in zijn Modelhuis, een kamer afgestaan voor een Bommelsch ensemble.

Van een expositie van een oud soort kunstnijverheid in nieuwe richting komen we nu tot een hernieuwde kunstnijverheid in een oude richting; we bedoelen de tentoonstelling gehouden in het Groningsch museum van glasschilderwerk afkomstig uit het atelier „'t Prinsenhof" van J. L. Schouten te Delft.

Gebrand glas is, zooals men weet, een veel verspreid artikel, dat in talrijke werkplaatsen vervaardigd wordt, waarvan de meeste het aanbieden „tegen sterk concurreerende prijzen." Of dat een geluk of een ongeluk is, valt moeilijk te zeggen. Het mag wel een weinig kunstlievende tijd geweest zijn, toen men, gelijktijdig trots op de vorderingen die de spiegelglasfabricage maakte, het glas in lood in den ban deed. Doch men voorkwam er door, het maken van slecht of smakeloos werk. Daar bestaat toch groot gevaar voor bij de toepassing van gebrand glas.

Slecht werk heeft men op talrijke tentoonstellingen kunnen zien, waar de uitgelezen waar het geen tentoonstellingstijd kon uithouden, zonder in allerhande boehten door elkaar te zakken.

Smakeloos werk moet wel bij massa's gemaakt worden, als men zoo gemakkelijk effect kan bereiken, als de minst begaafde kunst in staat is om door het samenvoegen van kleurige glazen een schilderij te maken, waarvan het gros direct beslist is te verklaren: naar mijn smaak is 't allerprachtigst.

Maar kunstwerken komen op die wijze niet tot stand. Daartoe is talent en inspanning noodig. Want het gebrande glas is een mooi, maar ook een moeilijk materiaal.

Het ontwerpen der beschilderingen is moeilijk, omdat op het papier nimmer de juiste indruk gegeven kan worden van hetgeen in het glas bereikt moet worden, en de uitvoering in het glas is een kunst, waarbij men volledig vertrouwd moet zijn met het oneindig aantal verschillende kleuren, schaduwen en schakeeringen te verkrijgen door de compositie en bewerking van het glas. Het is een kunst, die alleen tot wat leiden kan bij dengene die, voorzien van een taai geduld, de nooit eindigende teleurstelling weet te overwinnen, die hij bij zijn streven ontmoet. Maar gelukt hem dat, heeft hij het meesterschap in de behandeling van zijn materiaal bereikt en het geheim doorgrond, waaraan de oude kunstwerken hun ongeëvenaard cachet ontleenen, dan is hij ook in staat iets te leveren. Dan zal het hem ook gelukken zulke schilderwerken te composeeren, die rijk van kleur en toch rustig met schitterende lichteffecten en fijn gevoelde schaduwen tot het gemoed op zoo innige wijze spreken, als slechts voor de hoogste kunst bereikbaar is.

Dat nu heeft men kunnen waarnemen op de genoemde tentoonstelling van Schouten's glaswerk. Een schat van versierde raamwerken was hier bijeengebracht, die met elkander wedijverden om den prijs der schoonheid. Naast composities van den eenvoudigsten aard stonden werken van grooten rijkdom. Het schoonste van alles was wellicht het tableau „Angst en Zorgen", ontworpen door Le Comte, voorstellende een moeder met haar kind in noodweer. Bliksemstralen doorklieven de lucht, en het felle licht achter het tweetal doet den beschouwer met de bezorgde moeder deelen in haar vrees voor het bedreigde kind.

Dan vielen op, de bovenlichten: „de Wijn, de Vrucht, de Vink, en het Gevogelte", eveneens van Le Comte; de portretten naar Frans Hals; het kopje „Zuinigheid."

Daarnaast waren nog tal van andere werken, allen uitmuntende door compositie en uitvoering.

Ook de teekeningen toegevoegd aan de collectie waren hoogst belangrijk.

Het gebrande beschilderde glas speelt nog slechts een bescheiden rol in de versiering der woning. Men is gewoon het van ouds te aanschouwen als een materiaal, dat 't meest past bij oude kerken. Men is er aan gewend geraakt het ook toegepast te zien in trapramen van openbare gebouwen. Maar dat het zulk een machtig element is om ons huis huiselijk te maken, dat wordt zeker nog niet voldoende gevoeld. Daarin echter kunnen zulke tentoonstellingen van uitsluitend eerste soort glasschilderkunst langzamerhand verandering brengen; dan bezorgen zij niet alleen een voorbijgaand genot aan de bezoekers, maar stichten ook een blijven nut.

In die hoop levende, moeten we nu nog een bezoek brengen aan een inrichting te Groningen, waarin voor de moderne kunstnijverheid een blijvend te huis is aangeboden. Het is de kunsthandel van Mej. N. Fokker. „Elk wat wils" zou zeker niet op het uithangbord van dit etablissement mogen staan. Er steekt trouwens geen uithangbord buiten den gevel, en men mag wel goed naar het huis kijken, zal de mededeeling, dat daarbinnen wat te koop is, in het oog vallen.

Nu dan, menschen, die gesteld zijn op schitterende mooiigheden, op ijdelen opsmuk en banaal fabrickswerk, kunnen hier gerust voorbijgaan. In de beide salons van dezen kunsthandel vindt men werkelijk alleen kunst. Zien we langs de wanden schilderijen en aquarellen, lager rust onze blik op meubelen van „Amstelhoek" die, zooals men weet, niet alleen tijdgenoten zijn, doch ook een nauwe verwantschap vertoonen met die uit „Onder den Sint Maarten". Daar naast staan meubelen, versierd met uitgestoken ornament van Frieschen oorsprong. De tafels zijn beladen met karakteristiek aardewerk, en gedreven koper- en zilverwerk. Een vitrine is gevuld met glaswerk uitgevoerd naar ontwerpen van Berlage. En ook vinden we weer raamversieringen van Schouten, die te dezen huize zijn depot gevestigd heeft. Dat alles, met studie bijeengebracht, is kunst, waarvan een opvoedende kracht uitgaat. Dat is — we kunnen het woord in het Hollandsch haast niet meer uitspreken — dat is „schoon".

Maar ons oog is bedorven door al het geesteloos gietwerk, door het klatergoud, waarmede we gewoon zijn ons te omringen. Wij moeten eerst leeren het betere te waardeeren. Doch dan is het genot ook des te hooger. En iets van de degelijkheid die in die kunstwerken schuilt, dringt door tot onze ziel. Er is wel beweerd, dat kunst geen invloed heeft op de moraal van den mensch. Er wordt vaak verweten, dat in tijden van den hoogsten bloei der kunst, de immoraliteit tegelijk triompheerde. Men herinnert er aan, hoe ze zelfs de kunst aan zich dienstbaar maakte en hoe men in Italië, tijdens de Renaissance, sprak van „een schoonen moord". Doch de kunst van toen en heden hebben ook geheel verschillende karakters. En hoe deze zaak in 't algemeen ook moge zijn, het kan niet ontkend worden, dat van een omgeving voor nieuwe kunst, waar eenvoud, ernst en waarheid tot ons spreken, een machtige stem ons dringt om de wereldsche

banaliteiten op zijde te werpen en ons doet hopen, dat we in de samenleving ook wat meer waarheid en eenvoud zullen vinden. „Maar wat hebben we er aan, als dat goed zoo duur is!", hoor ik daar zuchten. Stel u gerust; de nieuwe kunst is bereikbaar voor alle soorten van beurzen.

J. A. M. H.

MASTIX-CEMENT DAKBEDEKKING.

In het nummer van 13 Maart 1897 van dit blad werd de aandacht der lezers voor het eerst gevestigd op de hier te lande toen nog niet bekende Mastix-cement dakbedekking, die echter reeds voor ongeveer 10 jaren door de firma H. Allersdorf te Amsterdam in ons land werd geïntroduceerd. Het buitenland kon daarentegen reeds op eene 15-jarige uitgebreide toepassing wijzen.

Deze dakbedekking werd toen aanbevolen, nadat de bewijzen waren geleverd van hare deugdelijkheid. En niettegenstaande de huiverigheid van velen hier te lande, om iets nieuws aan te wenden, — een vrees die in ons vochtig en veranderlijk klimaat tegenover dakbedekkingen zeer te billijken is, heeft de toepassing van het Mastix-cement hier toch een groote vlucht genomen. Niet, dat dit moet worden toegeschreven alleen aan de bekendmaking onder de lezers van dit blad; veeleer mag worden aangenomen, dat de later gebleken gunstige resultaten van een onderzoek der materialen waaruit de dakbedekking bestaat, ingesteld door het proefstation van de heeren Koning en Bienfait te Amsterdam, naast de ondervinding, het grootste aandeel in de meerdere toepassing heeft gehad.

Konden, nu vijf jaren geleden, reeds verschillende tot dien tijd in ons land uitgevoerde bouwwerken worden genoemd, waarbij deze dakbedekking was aangewend, — sedert is het aantal toepassingen zeer toegenomen, omdat de bedekkingswijze heeft beantwoord aan de verwachtingen omtrent hare groote duurzaamheid, en omdat de ondervinding ruimschoots geleerd heeft, dat de echte Mastix-kleefstof — een geheim der firmanten — welke de twee lagen van het op zich zelf reeds waterdichte dakvilt of dakleder verbindt, en het Mastix-cement, dat nog eens als dekkende, met grind bestrooide laag wordt gebruikt, eene als 't ware onverslijtbare dakbedekking vormen, die bestand is tegen de invloeden van de zeer afwisselende temperatuur en weergesteldheid hier te lande. Daaraan kan nog worden toegevoegd, dat een met dit materiaal gedekt dak geen brandgevaar oplevert, omdat Mastix-cement onontvlambaar is, en dat het isoleerend werkt.

Hoe de eenvoudige constructie dezer bedekking is, kan men zien aan een model dat zich bevindt op de Permanente Tentoonstelling van bouwartikelen in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam.

In de laatste jaren heeft de firma weder meer dan honderd duizend M². dezer bedekking hier te lande uitgevoerd; daaronder 300 voor de gemeente Amsterdam op voorschrift van den architect H. Leguijt, en verder voor vele der voornaamste architecten hier te lande. Het verdient opmerking, dat deze bedekkingswijze ook wordt toegepast bij die gebouwen, waarvoor op zuinigheid en zeer geringe onderhoudskosten gelet moet worden, en bij bouwwerken aan zee, waar o. a. het zink geen duurzaam werk levert. Onder de grootste toepassingen van dezen aard met voorloopig goed gevolg kunnen genoemd worden die van 1300 M². door den architect Goyaerts, op het gesticht „de Goede Herder" te Tilburg, van 1500 M². op het Grand-Hotel te Zandvoort, van 600 M². door de architecten W. Langhout en P. H. van Niftrik voor de Wester-suikerraffinaderij te Amsterdam, en van 350 M². op het Bondsgebouw van de Algemeene Diamantbewerkers-Vereeniging te Amsterdam door den architect H. P. Berlage.

Herhaald kan ten slotte worden, dat waarnemingen bij de langst bestaande daken de overtuiging schenken, dat deze soort dakbedekking eene groote duurzaamheid kan worden voorspeld.

R.

KANTOORGEBOUW DER BADISCHE ACTIËN-GESELLSCHAFT FÜR RHEINSCHIFFFART UND SEETRANSPORT TE ROTTERDAM.

Hoofdingang.
Architect: J. P. Stok Wzn.

PRIJSVRAGEN.

Omtrent de prijsvragen uitgeschreven door de Haagsche Vereeniging van Kunstvrienden „Endymion" (zie B. W.bl. van 1 Febr. 1902) ontvangen wij onderstaande mededeeling.

De tentoonstelling van 1902 is *uitgesteld*. Zij zal worden gehouden op den 15den en volgende dagen der maand Mei a.s.

De dagen van inzending zijn thans gesteld op 9 en 10 Mei.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Bouwkunst en Vriendschap. In de 12 Maart jl. gehouden vergadering der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap trad als spreker op de heer J. L. M. Lauweriks, architect te Amsterdam, die tot onderwerp zijner voordracht had gekozen: *„Beschouwingen over het schoone"*.

Als we de kunstontwikkeling der verschillende oude volken, Indiërs, Egyptenaren, Chineezen, nagaan, dan komen we tot de gevolgtrekking, dat die ontwikkeling bij hen tot een bepaald afgerond resultaat is gekomen, gevolg van de verschillende opgaven welke die verschillende volken in overeenstemming met hun aard, karakter, aanleg, levensbeschouwing en levensomstandigheden zich zelve stelden. De na hen komende volken namen slechts die resultaten over, om ze naar hun eigen aard en aanleg te vervormen en te ontwikkelen, maar kwamen niet tot eigen resultaten, en zoo was ook voor de Grieken het doel om in het overgeleverde de *schoonheid* tot zoo groot mogelijke volmaaktheid te brengen een probleem, dat door hen ook weer in overeenstemming met hun aanleg op onovertroffen meesterlijke wijze is opgelost geworden. Deze aanleg, die de lijn van het schoone in de kunst der Grieken bepaalt, geeft ook gelijkloopende lijnen bij alle andere uitingen van dat volk te aanschouwen, zoodat ook de geschriften van zijn wijsgeeren als 't ware doortrokken zijn met dezelfde schoonheidsbegrippen als die zich in zijn kunst uiten. En in 't bijzonder is het Plato die op nooit overtroffen wijze zijne denkbeelden over het schoone heeft weergegeven in zijne zoogenaamde samenspraken. Plato was trouwens, voor hij zich aan de wijsbegeerte wijdde, dichter, dus kunstenaar, evenals zijn leermeester Socrates beeldhouwer was geweest. Spreker behandelt nu drie der voornaamste samenspraken van Plato over *„het Schoone"*, nl. 1°. de *„Groote Hippias"*, waarin hij de alledaagsche begrippen omtrent de schoonheid door Hippias en Socrates in een samenspraak laat behandelen en waarin hij aantoont, dat hij die alledaagsche begrippen eene opvatting wordt gehuldigd, die *het schoone* niet als iets op zich zelf staands beschouwt, doch het verwart met voorwerpen, grondstoffen, gedachten of begrippen, die slechts de eigenschap kunnen hebben van schoon te zijn; 2°. de Phedrus, waarin Phedrus met Socrates bespreekt hoe men de schoonheid machtig kan worden en zich met haar in verbinding kan stellen. Hij behandelt daarin de begeestering, verrukking of inspiratie van den kunstenaar en beschouwt deze als eene herinnering der ziel aan de eenmaal door haar geziene schoonheid, die haar opnieuw verheft boven het aardsche en haar naar het hoogere heenvoert, daarin wederkeerig weder de macht vindende tot de schepping van het schoone; 3°. het Gastmaal, waarin door een zevental personen, bij wie weder Socrates, de liefde op even zoovele wijzen wordt beschouwd en waarin aangetoond wordt, dat de liefde slechts de liefde tot het schoone is met de begeerte dit voortdurend te bezitten, en alzoo een onsterfelijk geluk deelachtig te worden, en waarna ten slotte de weg wordt aangewezen, die gevolgd moet worden om tot de schoonheid te komen.

Afd. Utrecht. 18 Maart 1902. De Voorzitter opent de vergadering, de notulen der vorige vergadering worden, op diens verzoek voorgelezen, goedgekeurd. Daarna was aan de orde de benoeming van afgevaardigden naar de algemeene vergadering der Maatschappij. Na stemming werden daartoe gekozen de heeren F. J. Nieuwenhuis en A. J. Vreeswijk, en tot hunne plaatsvervangers de heeren J. T. Kok en Alb. Nijland, welke allen hunne benoeming aannamen.

Als nu nam de Voorzitter het woord tot het houden eener voordracht over de „Ontwikkelingsgeschiedenis van den bouw der Domkerk alhier." Met de meeste aandacht en belangstelling werd de voordracht van den heer Nieuwenhuis door de talrijk aanwezige leden gevolgd, terwijl Spr. door teekeningen en photographiën de noodige toelichting gaf. De Secretaris dankte den Voorzitter voor zijne boeiende voordracht, terwijl het applaus van alle aanwezigen bewees, hoezeer men hiermede instemde.

De Voorzitter deelde mede, voornemens te zijn deze voordracht met teekeningen in het Bouwk. Tijdschrift te doen opnemen.

Nadat nog eenige bouwkundige onderwerpen waren behandeld, werd de vergadering door den Voorzitter gesloten.

Afdeeling 's-Gravenhage. In de vergadering van 19 Maart l.l. hield de heer J. J. L. Bourdrez, Civiel Ingenieur-Architect te 's Gravenhage, een voordracht over gewapende beton-constructies.

Spreker begon met een overzicht te geven van wat onder gewapende beton is te verstaan en hoe het denkbeeld van bewapening eigenlijk reeds van ouden datum is, doch pas in den laatsten tijd is ontwikkeld, nadat de uitvinder de tuinman Monier het eerst een dergelijke constructie toepaste bij de vervanging van de houten bakken door die van cement.

Daarna is de constructie langzamerhand beter bestudeerd, ook wetenschappelijk; allerlei systeemen van bewapening zijn er gekomen, verschillend in opvatting doch in hoofdzaak aan elkander gelijk, zoodat het ten slotte is geworden tot een belangrijke bouwconstructie, waarvan het is te voorzien, dat een heele revolutie zal worden teweeggebracht niet alleen bij ingenieurs-werken doch ook bij burgerlijke bouwwerken.

In het kort werden door spreker verschillende systeemen besproken en de beproeving van het materiaal en werd er door hem gewezen op het verschil van gevoelen dat daaromtrent bestaat door de conclusiën, die uit de beproevingen worden getrokken, hetgeen met eenige photografiën nader werd toegelicht.

Op de groote voordeelen van het materieel werd vervolgens nader gewezen, de groote sterkte bij geringe afmetingen en dus ook gering doodgewicht, de geringe onderhoudskosten, de onbrandbaarheid en reinheid uit een hygiënisch oogpunt en de geschiktheid om op alle mogelijke wijzen te worden bewerkt en passend te worden gemaakt voor binnen-decoratie. Spreker wees naar aanleiding daarvan op de wenschelijkheid om het materiaal toe te passen voor openbare gebouwen, theaters, scholen en ziekenhuizen.

De kosten zijn zeer verschillend en afhankelijk van persoonlijke inzichten en opvattingen.

Ten slotte, het constructie-deel uit een aesthetisch oogpunt beschouwende gaf spreker toe, dat, zooals het thans is toegepast, de resultaten weinig bevredigend zijn. Door de combinatie van steen en ijzer wordt allicht vervallen in imitatie van de een of de andere constructie, maar blijft de oplossing altijd een leugen.

Door voorbeelden werd dit nader toegelicht, waarbij o. a. de teekeningen van het hoekhuis Rue Danton te Parijs van Hennebique een merkwaardig voorbeeld geeft van hetgeen met dit materiaal is te bereiken.

Volgens spreker was misschien een goede oplossing te vinden door de constructie met rijker materialen te bekleeden, iets wat toch ook reeds in oude tijden o. a. door de Assyriërs werd toegepast en spoorde daarom de aanwezigen aan te beproeven hiervoor misschien een goede oplossing te vinden.

Na het houden van deze voordracht, waarvoor door den Voorzitter werd dank gezegd, werden nog eenige vragen gesteld door de aanwezigen, o. a. in verband met het gevaar van temperatuursinvloeden. Volgens spreker was dit gevaar niet groot, hetgeen ook door proeven en door de bouwwerken zelven werd bewezen. Bovendien heeft de constructie het voordeel dat gebreken tijdig worden ontdekt en herstelling zeer gemakkelijk is. Daar de toepassing nog zoo kort is zal evenwel de tijd nader de deugdelijkheid moeten bewijzen.

Ter expositie waren aanwezig eenige ontwerpen, schetsen en teekeningen van Viollet le Duc, die met belangstelling werden bezichtigd.

BERICHTEN.

Naar vernomen wordt, tracht de Regeering het daarheen te leiden, dat de invoering der Woningwet zal kunnen plaats hebben in de maand September a. s.

Delft. Den 13den dezer is door den President van het Delftsch Studentencorps, namens dat college, een voortreffelijk gelijkend portret (kniestuk) van wijlen Prof. Telders, Directeur der Polytechnische School, geschilderd door den heer H. J. Haverman, aan de P. S. aangeboden. Het werd door den tegenwoordigen Directeur, den hoogleeraar J. Kraus, aanvaard, in het bijzijn van al de hoogleeraren en leeraren.

Deventer. Een aantal ingezetenen zijn door eene commissie, die zich gevormd heeft voor de restauratie van het uitwendige van de Groote of St. Lebuinuskerk, opgeroepen tot bijwoning eener vergadering op het raadhuis, die 21 dezer zou plaats hebben ter bespreking van plannen tot verwezenlijking van het voorgestelde doel. Deze restauratie zal geen zijn uit weelde voortgevloeid; het gebouw geraakte langzamerhand in verval, terwijl de kerkvoogdij niet de voldoende middelen bezat om maatregelen daartegen te nemen.

Een zeer uitvoerige en geïllustreerde beschrijving van dit waardige monument der middeneeuwen is te vinden in het Bouwkundig Tijdschrift, jaargang 1900; zij is bewerkt door den heer J. A. Mulock Houwer.

Delft. De gemeenteraad heeft in zijne zitting van 28 Februari een belangrijk besluit genomen en daarmede een eind gemaakt aan een zaak, die reeds gedurende ± 40 jaren bij tusschenpozen aan de orde is geweest. Het goldt hier de kwestie of een uitbreiding en verbouwing van de aan de gemeente toebehoorende en in 1830 gebouwde Schouwburgzaal, bekend onder den naam van „Stads Doele", van gemeentewege kan worden ondernomen, dan wel dat dit aan het particulier initiatief moest worden overgelaten. Met 15 tegen 6 stemmen besloot de Raad tot het bouwen van een concertzaal met bijbehoorende localiteiten in den tuin van Stads Doele, ten zuiden van en in aansluiting met het oude gebouw. De te bouwen zaal met aan 3 zijden rondgaand balkon zal ruimte aanbieden voor ± 1000 personen, en heeft een uitgebouwd halfrond orchest; aan de tuinzijde een veranda, aan de straatzijde 2 koffiekamers, verder stemkamer, solistenkamer, conciergewoning, enz. De oude Doele (comediezaal en kleine concertzaal) blijft onveranderd; alleen zullen de uitgangen door het wegbreken van de bestuurskamer en het opheffen van de pachterswoning verbeterd en aldaar ruime vestiaires gemaakt worden. Achter de tooneelkleedkamers wordt gelegenheid gemaakt tot berging van decoratief en tooneel-meubilair. Een en ander moet vóór de in 1903 te houden studentenfeesten gereed zijn.

Monster. De Kerk der Ned. H. Gem. werd, met den toren, op 13 Juli 1901 door brand verwoest. (Historische bijzonderheden omtrent het gebouw zijn medegedeeld in het Bouwk. Weekbl. van 20 Juli 1901). De herbouw der *Kerk*, met behoud van de nog overgebleven gedeelten, volgens de plannen van de heeren E. G. en J. C. Wentink, is reeds aanbesteed en gegund voor een bedrag van f 45.985 in October 1901. (De plannen voor den herbouw zijn verschenen in het Bouwk. Weekbl. van 23 Nov. 1901.) Thans heeft de gemeenteraad in zijne zitting van 14 dezer besloten tot den wederopbouw van den *toren*, waarvan de kosten f 28.000 zullen bedragen. Deze som zal gevonden worden door: f 5000 assurantiepenningen, f 5000 leening; verder aan subsidies, f 10.000 van het Rijk, f 4000 van de provincie, f 2000 van het departement van Waterstaat enz., en een even groot bedrag van dat van Marine. Intusschen moeten deze subsidies tot een bedrag van f 18.000 nog worden aangevraagd en zullen de herstellingswerken wel eenigen tijd op zich doen wachten.

De aanvraag om subsidies aan de beide departementen verdient eenige toelichting. Het behoud van den toren is namelijk ook wenschelijk, omdat hij groote diensten als baak voor de scheep. vaart bewijst; om die reden werd hij — zooals blijkt uit de notulen van het Kerkbestuur — in 1827 reeds op last van Koning Willem I hersteld. Bovendien zijn de dekzerken van den omgang van talrijke merken voor triangulatie voorzien.

Het metselwerk verkeert op dit oogenblik in een slechten toestand, die hoofdzakelijk is ontstaan door inwatering en slecht onderhoud; op verschillende plaatsen vallen groote stukken muurwerk af, en aan de zeezijde is de gevel sterk verweerd.

De toren heeft — zonder de contreforten — een omvang van 10 bij 10 M. en is 36 M. hoog, de spits niet medegerekend.

Het opmaken van een plan voor de restauratie benevens een begrooting werd door het gemeentebestuur opgedragen aan de architecten voor den herbouw der kerk, die hun arbeid indienden in het begin van Nov. 1901.

Maastricht. Reeds werd in het B. Wbl. van 21 Dec 1901 medegedeeld, dat in de vergadering van de Vereeniging „Decoratieve Kunst," van 12 Dec. 1901, voorstellen waren gedaan tot het organiseeren van eene tentoonstelling van oude Maastrichtsche kunst, nieuwe kunst, teekeningen enz., te houden bij gelegenheid van de 7-jarige Heiligdomsvaart in 1902 aldaar.

Thans is werkelijk besloten, dat bij die gelegenheid, van 9 tot 23 Juni a. s. een tentoonstelling van decoratieve kunst zal worden gehouden, waarschijnlijk in het gebouw van het Rijks-Archief.

Het is binnen enkele maanden zeven jaren geleden, dat de bovengenoemde Vereeniging is ontstaan, en wel uit de inzenders der tentoonstelling die toen tijdens de Heiligdomsvaart gehouden werd. Belangstellenden konden toen zien op welke trap van ontwikkeling de Maastrichtsche kunstnijverheid stond, en velen zullen zich nog wel de interessante tentoonstelling herinneren die toen in de voormalige groote zaal der Augustijnen plaats had.

Thans zijn reeds de kenteekenen aanwezig, dat de aanstaande expositie niet onder zal doen voor de vorige. Zij zal zich als 't ware weder aansluiten aan de tentoonstelling der relieken en der gewrochten van kerkelijke kunst, waaraan het oude Tricht zoo bijzonder rijk is.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar, salaris	f 85.—
„	„	„	„	32	„ „	- 60.—
„	„	„	„	24	„ „	- 70.—
„	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	„	37	„ „	- 80.—
„	„	„	„	46	„ „	- 100.—
„	„	„	„	23	„ „	- 60.—
„	„	„	„	21	„ „	- 70.—
„	„	„	„	25	„ „	- 80.—
„	„	„	„	23	„ „	- 50.—
„	„	„	„	21	„ „	- 45.—
„	„	„	„	30	„ „	- 100.—
„	„	Teekenaar	„	18	„ „	- 25.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 24 MAART.

AALTEN. Het verbouwen en vergrooten der coöp. zuivelfabr. met bijlev. van de ben. materialen.

Het best. der coöp. zuivelfabr., v.m. 11 u., in café Prins, alw. bestek en teek. ter inz. liggen, en zijn ad f 1 verkrijgb. bij Prins en arch. G. Rosier Czn. te Gendringen, die inl. geeft. Aanw. 24 Maart, n.m. 1 u.

AMSTERDAM. Het bouwen van 1 schaft- en badhuis ten dienste van het fabrieks-personeel, op het terrein der gem. gasfabr. aan de Linnaeusstr.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads drukkerij, tegen f 1,75 met 3 teek. Inl. worden gegeven alle werkdagen van 's m. 9—12 u. ten kantore der gem. gasfabriek Linnaeusstr., gedurende de week welke aan de aanbesteding voorafgaat. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. *a.* Het sloopen van 1 perc. aan de Warmoesstraat, kadastraal bekend onder sectie G no. 347. *b.* Het bouwen van een politiebureau, op het vrijkomend terrein.

Het gem.best., midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1.75 (met 2 teek.) Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-archit. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., ged. de laatste drie werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Bestek no. 924. Het maken van eene enkele steenen wachterswoning met bloklokaal bij post no. 13 op den spoorweg Almelo—Salzbergen met bijbehoorende werken. Raming f 2140.

De dir. der Holl. IJzeren Spoorw. Mij., n.m. 1½ u. (Gr. tijd) in het centr. personenstation. Aanw. gedaan.

BEETSTERZWAAG. Het afbreken van de bestaande boerenhuizinge in gebruik bij S. Jelsma te Ureterp en het bouwen van een geheel nieuwe stelphuizinge met bijschuur enz. voor 42 stuks hoornvee.

De regenten van de Van Teijens Fundatie, 's av. 7 u., bij Mr. R. Baron van Harinxma thoe Sloten. Bestek en teek. ad f 0,50 en inl. verkrijgb. bij den arch. L. de Goed.

HAARLEM. Het bouwen van: *a.* een blok personeelswoningen en magazijnen; *b.* een opzichterswoning; *c.* een smederij met bergplaats bij de machine te Leeghwater.

Het bestuur van den Haarlemmermeerpolder, 's midd. 12 u. ter secretarie des polders aan de Jansweg 39, alw. bestek en teek. verkrijgb. à f 0,50. Aanw. gedaan.

HARDERWIJK. Het gedeeltelijk afbreken en vernieuwen van het voormalig pro-gymnasium, thans school voor U. L. O.

Het gem.best., n.m. 1 u. Bestek en teek. ad f 0,75 verkrijgb. ter secr. Inl. geeft de gem.-arch. Aanw. gedaan.

STADSKANAAL. Het bijbouwen van 2 localen met bijkomende werken aan de eerste school te Musselkanaal.

Het gem.best. van Onstwedde, v.m. 10 u. Inl. geeft arch. J. Moolhuizen. Bestek en teek. ad f 0.50 verkrijgb. bij J. Eerelman. Aanw. gedaan.

STRATUM. Het bouwen van een woonhuis met bijbouwen.

De heer A. Koch, n.m. 6 u., in het café van de Wed. P. v. d. Heijden. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inl. te bek. bij J. Rooijakkers, bouwk.

WARFFUM. Het verbouwen en vergrooten der chr. school.

Het bestuur der gen. school, n.m. 5½ u. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij archit. J. v. d. Veen te Groningen, die inl. geeft. Aanw. 24 Maart, n.m. 3½ u.

DINSDAG 25 MAART.

BURGH. Het afbreken van de bestaande en bouwen eener onderwijzerswoning ald.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en teek. ad 52 ct. verkrijgb. ter secretarie. Inl. geeft P. Hanson Haamstede. Aanw. 25 Maart.

HENGELO (OV.) Het bouwen van 2 woonhuizen, op een terrein gelegen aan den Bornschen straatweg te Hengelo.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café J. Wilmink Gzn., alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 25 Maart, v.m. 9½ u.

LOOSDUINEN. Het bouwen van een winkelhuis met woning en bakkerij aan de Hertog Hendrikstraat.

De bouwkundige W. v. d. Molen Kuipers, v.m. 11 u., in café P. A. Duijvesteijn, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

SAUWERD. Het bouwen van eene winkelbehuizing op een vrij terrein te Sauwerd, onder bijl. van al het daartoe benoodigde.

De heer J. Swartsenberg, n.m. 4 u. bij J. Arwert. Bestekken à f 0.50 en teek. te verkrijgen bij IJ. van der Veen, arch. te Groningen en liggen ter inzage ten huize van aanbesteding.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis, landbouwschuur en bijkomende werken in 2 perc. en in massa.

De bouwk. L. de Bruijne, n.m. 1 u., in het „Terneuzensch koffiehuis", alw. bestek en teek. ter inz., en zijn voor het huis ad f 0.60, voor de schuur ad f 1 bij gen. bouwk. verkrijgb. Aanw. gedaan.

THOLEN. Het bouwen van een nieuw woonhuis.

De heer Fr. Moelker, 's av. 7 u., in hotel W. Moelker, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft W. J. Walpot. Aanw. gedaan.

VROUWEPOLDER (ZEEL.). Het bouwen van een kerkgebouw met bijbehoorende werken.

De kerkeraad der Geref. gemeente, n.m. 3 u., in de kerkeraadskamer. Bestek en teek. tegen f 1.50 verkrijgb. bij den heer A. Volmer te Vrouwepolder en bij G. Guillaume, bouwk. te Vlissingen, welke tevens alle inl. verstrekt. Aanw. gedaan.

WILDERVANK. *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing met al de benood. bouwstoffen, werkloonen, transporten, etc.; *b.* het glas- en verfwerk.

De heer R. v. d. Laan, n.m. 5 u., in hotel Stuut. Bestek en teek. ten huize van aanbest. ter inzage, alw. tevens bestekken ad f 0,50 verkrijgb. zijn. Inlicht. geeft P. Leutscher, bouwk. Aanw. 23 Maart, v.m. 10 u.

WOENSDAG 26 MAART.

ALKMAAR. Het sloopen en weder opbouwen van „'t hotel Neuf".

De arch. A. Bakker Dzn., 's av. 8 u., in hotel „Benedict". Inl. en teek. te bek. bij voorn. arch.

APPINGEDAM. Het bouwen van 2 burgerwoonhuizen te Winneweer, dienstig als woningen van een te stichten stoom-steenfabriek, met bijlev. van mater. uitgezonderd steen-, glas-, verf- en behangwerken.

De heeren Gebr. A. en E. Sprenger, n.m. 4 u. in café Wed. B. Wildeman, alw. teek. ter inzage. Inl. geeft archit. H. Rozema te Loppersum.

BEILEN. Het verbouwen en vergrooten van het heeren-logement.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inz. in voorn. logement, bilj. te zenden uiterlijk 25 Maart ten huize van G. G. Jager. Inl. geeft H. v. d. Bosch, bouwk. te Oosterwolde, prov. Fr.

BODEGRAVEN. Het bouwen van een ziekenhuisje en het afbreken van school en onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestekken à f 0,50 verkrijgb. ter secretarie.

BORNERBROEK (OV.). Het verbouwen der school ald.

Het gem.best. van Borne, v.m. 11½ u. bij A. Kamphuis, alw. bestek en teek. ter inzage alsmede in hôtel Ensink te Borne. Bestek en teek. ad f 1.— verkrijgb. ter secretarie. Inl. geeft A. F. Morselt te Borne. Aanw. 26 Maart, v.m. 10½ u.

BRUINISSE. Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van de kerk en consistorie aldaar.

De kerkvoogden der Nederl. Herv. gem., v.m. 11 u., in de consistorie.

ELBURG. Het bouwen van eene nieuwe schoollok. met open plaats en privaten en eenige verbeteringen in de oude lokalen.

De commissie der chr. school, n.m. 2 u. Bestek verkrijgb. tegen 25 ct. bij den opz. J. Pruis Sr. Aanw. 22 Maart, n.m. 2 u.

'S-GRAVENHAGE. Het maken van een gebouw ten behoeve van den telegraafdienst te Zutphen. Raming f 7225.

Het ministerie van W. H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's Hage, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's Hage, aan het telegraafkantoor te Zutphen, aan het gebouw van het prov. best. van Gelderland, en is tegen f 0.35, verhoogd met de kosten van verzending, te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inl. worden gegeven door voorn. rijks-bouwmeester te 's-Hage. Aanw. gedaan.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een hydrotherapeutische inrichting, op een terrein aan de Johan van Oldenbarneveltlaan.

De arch. Lod. Simons. Bestek en teek. tegen f 2 per stel te verkrijgen ten bureele van den arch. Passage 18, alwaar dagelijks van 10—4 uur inl. worden verstrekt.

LEUR (N.-BR.). Het bouwen van een koekbakkerij met magazijn, met aanleg van een dubbele heete luchtoven.

De heer P. M. Raaijmakers, n.m. 3 u., in café Jansen. Bestek en teek. in gen. café ter inzage. Inl. te bekomen bij H. Benschop, bouwk. Etten. Aanw. 1een uur voor de besteding.

LOTTUM (LIMB.). Het bouwen eener zusterswoning met bijzondere school aldaar.

Het R.-K. Poroch. kerkbest., n.m. 2½ u. Bestek en teek. ter inzage bij G. van Soest. Bestek ad f 1 verkrijgb. op de pastory. Inl. geeft arch. C. Franssen te Roermond. Aanw. 26 Maart, v.m. 11 u.

MAARSSEN. Het bouwen van een vereenigingsgebouwtje.

De arch. Herm. Kloot, v.m. 11 u. Bestek en teek. tegen f 1 te verkr. bij gen. arch., Glashaven 24, Rotterdam en bij notaris van Nieuwenhuizen, te Maarssen.

OUDE WETERING. Het bouwen van een huis, ingericht tot café en Hotel.

De aanbesteder, v.m. 11 u., in café van Th. Beerepoot, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

RODEN (DR.). Het bouwen van een woonhuis met schuur en bakkerij op een terrein te Roden, met de levering van al de daartoe benood. materialen, transporten, arbeidsloonen, enz.

De heer H. Kort te Noordlaren, n.m. 2 u., in het logement van R. v/d Molen. Bestekken met teek. te verkrijgen á f 1 bij H. Hajema te Vries en liggen ter inzage in bovengen. logement. Inl. te bekomen bij den arch. Aanw. 26 Maart, v.m. 11 u.

TWELLOO. 1. Het bouwen eener school en onderwijzerswoning te Nijbrock (Kandijk); 2. de lev. van meubelen voor die school.

Het gem.best. van Voorst, v.m. 10 u. Bilj. in te zenden voor 25 Maart, n.m. 4 u. Bestek en teek. ad f 2.— verkrijgb. ter secretarie. Aanw. 24 Maart, n.m. 2 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kantoor voor Nederland — Amsterdam, Regentessesingel — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Franschekade. — Haarlem, Kruisweg 300. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerhuisstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves uit. 1900 . . . . . 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot uit. 1900 . . . . . 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Bevoelt zich aan voor assurantien bij aanbesteliagen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

5 MAART.

AALSMEER. Het verbouwen van het huis van den heer B. Prins.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. Maarse, Aalsmeer, f 296*.

Metselwerk. P. v. d. Zwaard, id., f 209*. *Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van een te verbouwen woonhuis en winkel. Door den heer J. Schuilenberg.

Laagste inschr. H. Roelofs, f 197. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van 2 nieuw te bouwen heerenhuizen. Ram. f 405. Door den heer R. v. d. Woerdt.

Laagste inschrijvers A. Bol en H. Grit, f 400. Bij loting gegund aan H. Grit.

HALSTEREN. De bijbouw van schoollokalen van het weeshuis de Verbeekstichting aldaar.

Laagste inschrijver C. Proost, Bergen-op-Zoom, f 11770. Gegund.

10 MAART.

DEURSEN. Het bouwen een 2e roomboterfabriek. Door het bestuur der fabriek.

Metselwerk gegund aan W. Maas en het timmerwerk aan G. v. Helmond.

VOORSCHOTEN. Het bijbouwen van een schoollokaal aan de O. L. school in het dorp. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver G. A. Niersman, Voorschoten, f 3219.

11 MAART.

ALMELO. Het vergrooten eener stoomtabakskerverij. Door den heer G. ten Bruggencate Hzn.

Laagste inschr. (Van 2 verdiepingen. / Van 1 verdieping.)

E. J. Tijhof, metselwerk . . .	f 1799.	f 1449.—
Gebr. Wessels, timmerw. . . .	- 1605.	- 1100.—
A. G. Nijhoff, ijzerw.	- 201.	- 154.—
D. H. Arend, lood- en zinkw. .	- 199.	- —
J. Bos, glas- en verfw.	- 64.	- 52,50.

Volgens bestek 8 dagen beraad.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 1sten April 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 891.

Het maken van eene uitbreiding aan de goederenloods te SITTARD met bijkomende werken.

Begroting f 4000.—.

De besteding geschiedt volgens § 51 van het bestek.

Het bestek ligt van den 15den Maart 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 22sten Maart 1902, ten 10,30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 11den Maart 1902.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag 4 April 1902,** des voormiddags te **11** uur, zal door den Architect I. H. J. VAN LUSTERES, te *Utrecht*, worden aanbesteed:

„Het bouwen van een Heerenhuis aan de Maliebaan No. 10, te UTRECHT."

Aanwijzing op het terrein Dinsdag 1 April des namiddags van 2 tot 3 uur.

De besteding zal plaats hebben ten kantore van den Architect, Donkere Gaard no. 4, alwaar bestek en teekeningen — tegen betaling van *f* 2.— en nadere inlichtingen zijn te bekomen.

AANBESTEDING.

Door BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Deventer* zal op **Donderdag 10 April 1902,** des voormiddags om **elf** uur in het Raadhuis aldaar worden aanbesteed:

Het bouwen van een Ambachtsschool op een terrein aan den Diepenveenschen weg te DEVENTER.

Bestek en teekening zijn op franco aanvrage verkrijgbaar ter secretarie der Gemeente ad *f* 1.50 per stel.

OSS. Het bouwen van een dubbel heerenhuis. Door den heer J. van Duren.
Laagste inschr. Joh. Hendr. v. d. Boom, Schijndel, f 7450. Niet gegund.

DEN HAM (OV.). Het bouwen van een school en onderwijzerswoning op een terrein gelegen aan het Overijsselsche kanaal te Vroomshoop gemeente den Ham en het maken en leveren der schoolmeubelen. Door het gemeentebest.
Fundeering zonder spaarbogen. Laagste inschrijver E. J. v. Dordt, Vroomshoop (Den Ham), f 12751.

Fundeering met spaarbogen. E. J. v. Dordt, id., f 13355.
Meubelen. E. A. Jansen, Vriezenveen, f 745.
Gunning 8 dagen aangehouden.

DORDRECHT. Het afbreken van het bestaande pand en het weder opbouwen van een winkelhuis met vrije bovenwoning aan de Bagijnestraat. Door den bouwk. opzichter H. v. d. Elst.
Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. J. v. d. Kloe, Alblasserdam, f 730*.
Metselwerk. P. A. v. Rijen, f 555*.
Schilderwerk. M. de Mei, f 144*.
Stucadoorwerk. G. Loopik, f 134*.
Steenhouwwerk. C. v. d. Linden, f 2495*.
Loodgieterswerk. C. Verhoeven, f 54,50*.
*Gegund.

LIENDEN. Het bouwen van 2 localen aan de school ald. Door het gemeentebestuur.
Laagste inschrijver B. J. H. v. Berghem, Opijnen, f 5250.

18 MAART.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van twee heerenhuizen aan het Wilhelminapark te Tilburg. Door den arch. F. C. de Beer voor de firma Thomas de Beer.
Opgedragen aan Math. Kuijpers aldaar.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofaizuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte- en Binas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

ECHTE
Mastic Cement Dakbedekking.
EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,
SINGEL 455.

GRANIET.
Verschillende werken in **ZWEEDSCH, NOORSCH, SCHOTSCH, BELJERSCH** en ander **GRANIET BRUTO** en **GEPOLIJST** geleverd door
J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, AMSTERDAM.
Telegram-Adres: GRANIET. Telephoon No. 2864 Interc.
Steeds werk in uitvoering en behandeling.

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*
Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.
Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.
Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.
DRAADGLAS.
(Glas met kern van metaaldraad)
ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.
ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieële inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.
ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.
VOORDEELEN.
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).
PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.
Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**
TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.
Draadglas. Peilglas beschermers.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
DE FABRIKANTEN
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

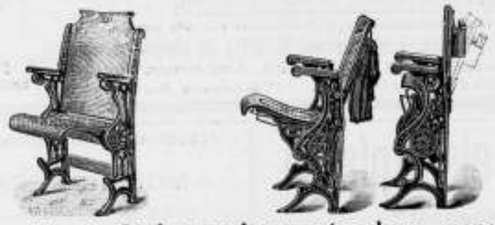
CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

Nederlandsche Maatschappij voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRÉ.
Cement-IJzerwerken
volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante steisels.
Waterdichte Werken.
als Kelders. Reservoirs. Regenbakken. Daken. Privaatputten. Kuipen enz.
Gewelven. Vloeren. Buizen. Tunnels. Muren.
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS.
Kantoor:
3e WETERINGDWARSSTRAAT 36.
Werkplaats: JAAGPAD BIJ DEN OMVAL. (Weesperzijde).

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
Honorarium-Tabellen
voor
Bouwkundige Werkzaamheden
met en zonder Nota.
Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.
Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.—
bij 100 ex. f 3.—.

HEINLE & Co.
Korte Molenstraat 17. 's Gravenhage.
Glas in Lood en Koper.
GEËTST GLAS.
Stoom Glasslijperij en Polijsterij.
Glasverzilvering.

LEYDEN & VAN BEEST
Binnenrotte 22—24.
ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare**
en **draagbare stoelen**
voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.
Prijzen en catalogus op aanvrage.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.
Erkend BESTE Zandsteen.
Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar
bij den Vertegenwoordiger voor Nederland
FERD. ENGERS, Amsterdam.

JULIUS LÜCHAU,
AMSTERDAM. — Damrak 71.
Generaal-Vertegenwoordiger der Firma
Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,
beveelt zich aan voor levering van:
Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Korting's **Pulsometers en Elevators.**
Korting's **Gas- en Petroleum-Motoren** Gasdynamo's en **Electromotoren.**
Korting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**
CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:
Arbeid als Koopwaar
DOOR
W. L. VAN MALSEN.
Prijs 50 Cent.

Wed. P. G. F. PINO POST.
HANDEL IN
BOUWMATERIALEN.
Telephoon No. 1231.
PORTLAND CEMENT
HEIDELBERG
voorheen **SCHIFFERDECKER & SÖHNE,**
tegen concurreerende prijzen.
Paveljoensgr. 22. Den Haag.

KIOSK.

De **KIOSK**, waarvan in het No. 10 van 8 Maart j.l. eene afbeelding voorkomt, is na de Tentoonstelling te Düsseldorf **te koop**, te bevragen bij den Heer J. Krap, aannemer te Utrecht.

Bestekteekeningen
gereproduceerd in **photolithographie** worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekende geleverd.
Amsterdam. Rokin 138.
WEGNER & MOTTU.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.

Vertegenwoordigers voor Nederland:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

26 MAART 1902. 22e JAARGANG. No. 13.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—3 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M[ij].

INHOUD. — Professor Eugen Gugel, 1832—1902, door C. T. J. Louis Rieber. — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, leveranciers enz. — Advertentiën.

PROFESSOR EUGEN GUGEL.

1832—1902.

Professor E. Gugel.

Het was op 26 Maart 1902 zeventig jaren geleden, dat te Bergzabern in Rijn Beieren, Eugen Gugel werd geboren.

Na het gymnasiaal onderwijs te hebben genoten in Zweibrücken, waar zijn vader Regierungs Director was, bezocht hij van 1850—1856 de Polytechnische School en de Academie van Beeldende Kunsten te München. Vol ijver en toewijding zijnde, onderscheidde hij zich daar en behoorde tot de beste leerlingen van Prof. L. Lange, zoodat hij na het verlaten dezer inrichtingen terstond plaatsing vond op het sectiebureau te München bij den aanleg der Beiersche Staatsspoorwegen, en vervolgens op het directie-gebouw van dien tak van dienst. Reeds in 1857 werd hij belast met de uitvoering van verschillende bouwwerken voor de Brenner-lijn, in het baanvak Rosenheim—Innsbrück. Zijne werkzaamheid aldaar eindigde in 1859, waarna hij eene betrekking kreeg bij het bouwdepartement van Landshut voor het ontwerpen en uitvoeren van verschillende voor de provincie Neder-Beieren bestemde rechtsgebouwen. Ook in dezen werkkring verwierven zijn ijver en talenten in die mate de tevredenheid van zijn chefs, dat hij gekozen werd om de leiding op zich te nemen van den bouw van een zomerpaleis, dat te Feldafling aan de Starnberger See moest verrijzen volgens eenige gegevens van Koning Maximiliaan II en diens opperbouwraad Voit. Evenwel, van dit omvangrijke werk werden slechts de grondslagen voltooid; de verdere opbouw werd in 't begin van 1864 gestaakt, na den dood van den stichter. Dit was voor den nog jeugdigen architect een groote teleurstelling, die niet gedaan kon worden gemaakt nadat hij door Koning Lodewijk II belast was geworden met de uitvoering eener uitbreiding van het slot Berg, eveneens aan het Starnberger meer.

Van langen duur was zijn werkzaamheid te Berg niet; want bij Kon. besluit van 14 Aug. 1864 werd hij benoemd tot hoogleeraar in de Schoone Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Dit geschiedde, nadat de toenmalige Minister Thorbecke te rade was gegaan met Gugel's vroegeren leermeester, prof. Lange, die in den internationalen wedstrijd voor een gebouw der Staten Generaal te 's-Gravenhage bekroond was.

Vóór dien tijd, aan de oude Academie, was het onderwijs in de schoone bouwkunst als 't ware nihil. Voorwaar dus geen aanlokkelijke en gemakkelijke taak voor den nauwelijks 32 jarigen architect, om, zonder steun van het werk van een voorganger en in eene hem vreemde omgeving, in een zeer gewichtig ambt op te treden. Hoezeer een leermeester in zulk een taak slaagt, kunnen leerlingen het beste beoordeelen. Lezen wij dan in de Studenten-almanakken, de soms lang niet malsche beschouwingen na over de colleges in de verschillende vakken aan de P. S. gegeven, dan vinden wij omtrent die van Prof. Gugel, over 1867, deze korte, maar veelzeggende woorden: „Het college van Prof. Gugel was uitstekend en druk bezocht". Met denzelfden lof wordt in de Studenten-almanak van een paar jaren later ook ge-

sproken over zijn colleges in projecteeren. Toen reeds werd voor 't eerst gewezen op den geringen tijd welke voor deze colleges beschikbaar was, en waarvan door niemand erger dan den hoogleeraar zelve de bezwaren werden ondervonden, die echter tegenover het groote toongevend overwicht der wiskundige vakken niet waren weg te nemen. In het zelfde jaarboekje wordt voor 't eerst melding gemaakt van het „Handboek in het college in de geschiedenis der bouwstijlen". „Waren wij — wordt er gezegd — zelven reeds zeer met de eerste aflevering ingenomen, zoo was het ons zeer aangenaam ons oordeel bevestigd te zien door de alleszins gunstige kritiek, deze aflevering in den Spectator te beurt gevallen."

In deze kritiek, van Vosmaer's hand, lezen wij o. a.: „Er zijn reeds vele boeken van dien aard, maar dat er naar den stand der tegenwoordige wetenschap een betere geschiedenis der voornaamste bouwstijlen is, dat mag men wat Nederland aangaat ontkennen en wat het buitenland betreft betwijfelen..." Dan wordt ook gewezen op het goede begrip om de rijke stof tot twee welgekozen onderdeelen te brengen; de schrijver heeft namelijk eerstens het oog gevestigd op de onmiddellijke, praktische waarde voor onzen tijd, of den invloed, dien de denkbeelden en vormen van de verschillende tijdperken der kunst op de kunstontwikkeling van later dagen hebben uitgeoefend, en ten tweede op het nut dat daaruit voor kunstnijverheid en de beoefening van het ornament kan voortvloeien.

In het boek zelve stond te lezen: „Een heldere theoretische blik in het verleden der kunst doet den weg vinden naar de praktijk harer toekomst." Over de aan de eigenlijke geschiedenis voorafgaande beschouwingen over het schoone, de kunst, kunststijlen, enz., allen kort en toch zoo goed geformuleerd, vormende het theoretische deel, zegt Vosmaer, dat het uitmunt door kortheid, duidelijkheid en juistheid. „Hier schreef — zegt hij verder over het geschiedkundige gedeelte — geen theoretisch geleerde, maar een geleerd kunstenaar, een kunstenaar, voor wien het niet enkel geldt het verledene te kennen, maar ook in het heden iets ten uitvoer te brengen".

Aldus oordeelde Vosmaer in 1869 over een klein onderdeel van het werk. Daarbij zij echter in acht genomen, dat hij de geestige autografiën kende die Prof. Gugel bij zijn colleges gebruikte, daarvoor zelve door hem geteekend waren, en waarnaar de illustraties in zijn boek zijn gesneden.

Een even gunstige beoordeeling mochten de allengs verschijnende afleveringen van verschillende andere zijden ondervinden. En toen het geheele werk voltooid was, riep H. P. Vogel, de bekende Haagsche architect en leeraar aan de Academie aldaar, het een warm welkom toe in „de Ned. Spectator" van 1872. Kritieken over de reeds verschenen afleveringen van den 3den wederom vermeerderden druk van het zelfde boek, zijn nog gelijkluidend.

Dit standaardwerk heeft niet alleen de onafwijsbare verdienste, dat het van groot nut is geweest en nog is voor studeerenden, maar ook, dat het den zin tot studie bij deze heeft weten te stevigen, en het tevens voor belangstellenden in de bouwkunst een uitstekende gids is bij eigen studie. Zoo lag dit boek dan ook op de tafel bij de meeste der commissarissen voor den bouw der Studenten Societeit te Leiden, die bij hunne belangstellende bezoeken aan het teekenbureau op dat werk, gaarne toonden niet als leeken voor de detailteekeningen te staan. Zoo werd in 1884 de „Geschiedenis der Bouwstijlen" het eigendom van raadsleden en particulieren te Amsterdam die belang gingen stellen in de tentoongestelde antwoorden op de prijsvraag voor een Koopmansbeurs aldaar; de beide exemplaren van het werk die de bibliotheek van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst bezat, waren te voren afwisselend in hun handen geweest. En zoo zouden meerdere dergelijke voorbeelden kunnen worden aangehaald.

Slaan wij nu een der laatst verschenen Studenten-almanakken op, waarin de colleges aan de P. S. worden besproken, dan vinden wij daarin nog steeds gewag gemaakt van den onverminderden ijver waarmede de hoogleeraar Gugel voortgaat zijn colleges over de geschiedenis der bouwkunst en over projecteeren te geven, en die door een toenemend aantal studeerenden bezocht worden. „Op de teekenzalen — zegt dit verslag — is de hulp van Prof. Gugel..... niet genoeg te waardeeren. Met jeugdigen ijver is Z. H. G. steeds bereid te helpen, waar zulks verlangd wordt."

Zijne leerlingen uit vorige perioden zullen kunnen getuigen: zoo was het ook in onzen tijd.

Behalve zij die het diploma van Bouwkundig Ingenieur aan de P. S. verworven hebben, zijn nog een groot aantal anderen hunne vorming als architect of hun architectonische kennis aan het onderwijs van Prof. Gugel verschuldigd.

Onder al deze zijn tal van mannen van groote bekwaamheid en daardoor ook van invloed, werkzaam in openbare betrekking of als particulier, die hun voorbereiding daartoe dankbaar gedenken.

Er was — na het eerste betere onderwijs in de bouwkunst te Delft — een tijd, dat velen die de colleges van Prof. Gugel volledig hadden bijgewoond, naar Weenen togen, zich daar lieten inschrijven voor enkele colleges aan de Technische Hochschule en er ook de Kunst-Akademie bezochten. Veel lof was er naar ons land overgewaaid o. a. over het college in de geschiedenis der bouwkunst, door Prof. von Ferstel aan de Hochschule gegeven, en er zijn afgestudeerden uit Delft die het met groote verwachtingen zijn gaan hooren. Maar zij zullen moeten getuigen, dat dit college in geen enkel opzicht hooger stond dan dat van Prof. Gugel; integendeel, het laatste was vollediger.

Gedurende de 38 jaren dat Prof. Gugel zich aan het onderwijs wijdde, en die van verstrekkenden invloed zijn geweest op de bouwkunst in Nederland, waren perioden die hem onaangenaam hebben gestemd. Daaronder was het tijdperk waarin van invloedrijke zijde een drang op hem werd uitgeoefend, om zich bij zijn onderwijs te beperken alleen tot Nederlandsche kunst en toestanden, en nog wel tot een tijdperk hiervan dat, zijns inziens, noch populair, noch ook Nederlandsch mocht genoemd worden. Toen men van bedoelde zijde — die alras een zekeren aanhang had gekregen van vele jongeren, omdat deze er gunst en voordeel in zagen — hem een wet wilde voorschrijven die tegen zijn principes indruischte, toen bleef hij zich volkomen bewust, dat geen moderne kunst den historischen grondslag, de studie en de kennis dus van de werken die door de eeuwen heen gewrocht zijn, noch ook een vrij vergelijkend onderzoek van andere dan nationale toestanden kan en mag missen; het bleef zijn vaste overtuiging, dat dit voedsel allerminst mocht ontbreken bij het onderwijs in de zich langs empirischen weg ontwikkelende bouwkunst, zoo min als bij dat in de kunstnijverheid. Immers, zich bewegende in een engen kring van nationale toestanden, is geen vooruitgang denkbaar; wel is deze mogelijk door zijn voordeel te doen met hetgeen elders op het gebied van kunst en techniek geleverd wordt, met wat in voorafgaande perioden der kunst is tot stand gekomen.

On prend son bien où on le trouve; men doe zijn voordeel met het goede van vóór ons en om ons heen, met de wenken en bewijsstukken der ondervinding, waaruit wij, alleen door studie, met bewustheid het goede ter toepassing kunnen kiezen.

Zulk een overtuiging bleef de grondtoon van het onderwijs van Prof. Gugel, en geen prikkelende invloed is in staat geweest om die breede opvatting te laten varen voor eene meer bekrompene. Als man van karakter is Prof. Gugel pal blijven staan voor zijne beginselen. Op hoe kranige wijze hij deze weet te verdedigen, getuigt o. a. zijn antwoord aan den Minister Mackay op diens missieve van 1 Febr. 1890 aan B. en W. van Utrecht, tijdens de lange lijdensgeschiedenis van het tegenwoordige Universiteitsgebouw te Utrecht; als man van fijne vormen heeft hij daarin onverholen zijn verontwaardiging gelucht over het gebrek aan goeden toon van den Rijks-raadgever van den Minister. Tegenover dezen heeft hij den strijd over den stijl van het gebouw door zijn overtuigend betoog gewonnen.

Niet alleen hebben de bouwkundigen de grootste verplichting aan Prof. Gugel, maar ook een overgroot aantal civiel-ingenieurs zullen de weldaden hebben leeren waardeeren van zijn degelijk onderwijs en plichtsbetrachting.

Zijn werkkring beperkte zich evenwel niet alleen tot de ingenieurs; ook op het middelbaar onderwijs in rechtlijnig teekenen, handteekenen en boetseeren oefende hij een tijdlang grooten invloed uit, ten goede komende aan de kunstnijverheid. In 1873 werd door den Inspecteur van het M. O. Salverda den zetel der examen-commissie in de genoemde vakken van 's Gravenhage naar Delft overgebracht. Niet alleen in de regeling en ontwikkeling van dit onderwijs, maar ook op den aard en de richting der examens had Prof. Gugel zeer grooten invloed. Onder zijn leiding hebben zich niet minder dan 244 candidaten bekwaamd. Nadat in 1882 de Rijksschool voor Teekenonderwijzers te Amsterdam was gesticht, en zich hier invloeden deden gelden waarmede hij zich niet kon vereenzelvigen, namen hij en andere leden der examen-commissie hun ontslag.

Als schrijver — wij wezen er reeds op — heeft Prof. Gugel een grooten naam verworven. In de jaren 1868—71 verscheen de eerste druk van de „Geschiedenis der Bouwstijlen", reeds in 1881 was een tweede druk noodzakelijk, die aanmerkelijk werd uitgebreid, en sinds 1891 is een derde, nog vollediger uitgaaf onderhanden genomen. Aan een sterk gevoelde behoefte voldoen ook de volgende werken: Architectonische Vormleer (1880—1883); ten vervolge daarop: De Beginselen van het Projecteeren (1886), en Hout- en Vakwerkbouw (1888). Deze blijven, zoowel door tekst als afbeeldingen, uitstekende leerboeken, en — voor den reeds gevestigden architect — nuttige handboeken. Intusschen heeft Prof. Gugel ook velen aan zich verplicht, door kleinere geschriften.

Algemeen was het vertrouwen dat in de kundigheden van den hoogleeraar werd gesteld. Behalve dat haast geen wedstrijd op bouwkunstig gebied hier te lande werd gehouden, waarin hij niet als prijsrechter optrad, werd zijn voorlichting herhaaldelijk gevraagd, vooral in zaken van het kunstonderwijs. Toen hij hier te lande kwam, verkeerde o. a. de ornamenteele kunst in een stadium van kindschheid en barbaarschheid. Zijn heilzame invloed aan de P. S. werd intusschen al spoedig bekend, en daaruit vloeide o. a. de daadwerkelijke raad voort, ongeveer 1868 verleend bij de geroemde en gewaardeerde hervorming en nieuwe bezieling van de ornamentklasse der Haagsche Teekenacademie.

Toen bij besluit van 8 Maart 1874 de Commissie van Rijks-adviseurs voor de monumenten van geschiedenis en kunst werd ingesteld, werd natuurlijk ook Prof. Gugel daarin opgenomen. Hij was het vooral, met den klassieken Mr. C. Vosmaer, die — zooals de laatste zeide — de schouders schrap moesten zetten om in het gedrang overeind te blijven. Want, zij hadden alras het hoofd te bieden aan eene richting in die commissie, die zij bekrompen achtten en waartegen zij streden: Prof. Gugel, de ernstige man der breede, niet eenzijdige studie als eenige basis voor bouwkunstige ontwikkeling, — Vosmaer, de dweeper met de klassieken, voor wien Rome de voortuin van het paradijs was, en die — mijmerend over Dante's

Alla marina
Dove l'acqua di Tevere s'insala,

daar „waar de Tiber zich verzilt" en de te louteren zielen worden ingescheept — voor de kunstenaars Italië als de plaats beschouwde waar zij vertedering en verheldering van gemoed konden vinden, om gewin aan kracht en klaarheid van geest.

Bij de eerste teekenen van leven dezer Commissie van Rijks-adviseurs, ontwaarden zij die bij de geboorte behulpzaam waren geweest reeds de voorboden van haar ondergang. Prof. Gugel was de eerste harer leden die niet langer als figurant wilde optreden, noch ook ondervinden, dat herhaaldelijk werd beslist tegen de adviezen der Commissie, en daarom zijn ontslag nam. In 1879 werd deze geheel opgeheven.

Was de Delftsche hoogleeraar reeds lang vóór de instelling dier Commissie raadsman der Regeering geweest, in het jaar harer opheffing werd hij benoemd tot deskundige voor het opnemen van de herstellingswerken aan die gebouwen, waarvoor door het Rijk subsidie werd verleend. Na een zevental jaren daarin zitting te hebben gehad, nam hij zijn ontslag.

Prof. Gugel maakte een werkzaam deel uit van de Commissie, ingesteld bij Kon. besluit van 7 Sept. 1877, tot onderzoek van den toestand der Nederlandsche kunstnijverheid, naar aanleiding van de in dat jaar te Amsterdam gehouden hoogst merkwaardige tentoonstelling. Het in druk verschenen omvangrijke rapport dier Commissie is gedateerd 28 Mei 1878.

Naar practische werkzaamheid als bouwmeester is nooit door Prof. Gugel gestreefd. Trouwens, wie den omvang kent van het hoogere onderwijs dat op zijn schouders rustte voor hen die het diploma van bouwkundig of civiel-ingenieur wilden behalen, en daarbij een tijdlang voor de candidaten M. O., en wie van nabij weet welke enorme moeite de hoogleeraar zich voortdurend voor zijn leerlingen getroostte, — dien zal het duidelijk zijn waarom het aannemen van particulier werk slechts bij uitzondering geschiedde, waarom menig werk door hem geweigerd of op een zijner leerlingen overgedragen werd.

Verscheidene kleinere werken voorbij ziende, herinneren wij slechts aan de volgende meer omvattende. Het gebouw voor de Physica te Delft (1874), het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te 's-Gravenhage (1875—1876), en de Studenten Societeit te Leiden (1875). Met den heer P. J. H. Cuypers vervaardigde hij het ontwerp voor de nieuwe torenspits der Nieuwe Kerk te Delft, welke spits in 1877 voltooid is. Voor den heer Van Marken ontwierp hij verschillende plannen voor het Agneta-park te Delft, en een voor diens woonhuis, dat onder zijn leiding is gebouwd; de uitvoering der arbeiderswoningen in dat park werd op zijn aanbeveling en gedeeltelijk onder zijn leiding opgedragen aan zijn toenmaligen assistent voor het onderwijs aan de P. S., den heer F. M. L. Kerkhoff, Civ. en Bouwk. ingenieur. Zoowel voor het Rijksdagsgebouw te Berlijn als voor de Beurs te Frankfort a. M. leverde hij monumentale ontwerpen; zijn evenzeer grootsch plan voor een Kurhaus met badhotel te Baden in Zwitserland werd bekroond. Het door hem in opdracht der Regeering vervaardigde plan voor een nieuw Universteits-gebouw te Leiden is door tijdsomstandigheden niet tot uitvoering kunnen komen. Zijn laatste veel-

omvattend werk is het Universiteitsgebouw te Utrecht (1892), ontworpen en uitgevoerd in samenwerking met den Architect-Directeur der Gemeentewerken aldaar, den heer F. J. Nieuwenhuis.

Prof. Gugel heeft van 1881 tot 1883 deel uitgemaakt van het bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, en geruimen tijd van de redactie van het Bouwkundig Weekblad. In 1889 werd hij door de leden tot Eerelid der Maatschappij benoemd.

Dit jaar 1889 was voor den hoogleeraar een bijzonder jaar: hij was toen 25 jaren aan de P. S. verbonden. Zijn leerlingen hebben hem dien dag niet vergeten. Zij boden hem een huldeblijk aan en vierden met hem een feest, waarvan nu nog bij menigeen hoogst aangename herinneringen voortleven. Ook de Regeering bleef toen in erkenning van groote verdiensten en ambtsgetrouwheid niet achter, tot groote vreugde zijner leerlingen; zij benoemde hem tot Ridder in de orde van den Nederlandschen Leeuw. Na de voltooiing van het Utrechtsche Academiegebouw, werd hij benoemd tot Officier in de orde van Oranje Nassau.

Tal van vereenigingen en genootschappen hebben op hunne wijze hem de blijken van hooge achting voor zijn persoon en zijn talenten geschonken, door hem tot Eerelid te benoemen.

Wanneer de nu binnen kort zijne betrekking vaarwel zeggende hoogleeraar over die onderscheidingen nog eens zal nadenken, dan mogen deze hem aangename herinneringen te binnen brengen, in staat om de gedachten aan veel ondervonden leed en tegenwerking op zijde te dringen. Maar bovenal moge hem de wetenschap dierbaar zijn, dat zijn talrijke leerlingen zich zijner steeds met de hoogste achting en vriendschap zullen blijven gedenken.

Zij hebben ook nu weder bij zijn feest op 26 Maar 1902 doen zien, hoe hun leermeester hen niet uit de gedachten is gegaan. Hoe zou dit trouwens ook mogelijk zijn voor die velen, die nooit zonder gevolg zijn raad mochten blijven inwinnen, voor zoo menigeen, die ook na 't verlaten der P. S. zoo veel aan hem te danken heeft. Zij hebben — niettegenstaande de wetenschap, dat de Jubilaris slechts in alle stilte en in den huiselijken kring zijn 70-jarig feest wilde vieren — hem een eenvoudige hulde gebracht, maar eene beteekenisvolle, omdat allen er met zooveel sympathie aan hebben medegewerkt.

Moge de gouden herinneringsmedaille die den Jubilaris is aangeboden, voor hem ook deze beteekenis hebben, dat zijn leerlingen het bewijs van hun hooge achting in onvergankelijken vorm wenschen bewaard te zien, in de eerste plaats in zijne Familie.

C. T. J. Louis Rieber.

INGEZONDEN.

Aan
de Redactie van „het Bouwkundig Weekblad"

Mijne Heeren.

Het opstel over „Centrale Verwarming" in het nummer van 15 Febr. j.l. en het daarop gevolgde ingezonden stuk in het nummer van 22 Febr. d. a. v. geven mij aanleiding tot het maken van eenige opmerkingen, te meer omdat het opstel in het eerstgenoemde nummer, naar mij voorkwam, een stelsel van centrale verwarming onbesproken liet, dat evenmin in het aangehaalde „ingezonden stuk" werd vermeld. Ik bedoel het gecombineerde stelsel: stoom-heetelucht-verwarming, dat sedert geruimen tijd, met dikwijls zeer bevredigend succes, elders en sinds verscheidene jaren ook te Nijmegen wordt toegepast.

Een groot bezwaar van de oorspronkelijke wijze van heetelucht-verwarming was gelegen in de noodzakelijkheid om van sommige toevoerkanalen een gedeelte horizontaal, of ten minste flauwhellend aan te leggen. Bij nog niet eenmaal zeer groote gebouwen was men daardoor spoedig verplicht om verscheidene verwarmings-centra te kiezen, uit elk waarvan dan kanalen uitgingen, die, ook dan nog, dikwijls gedeeltelijk horizontaal gericht waren. Behalve het groote nadeel, in deze laatste omstandigheid gelegen, ging daarbij het gronddenkbeeld van centrale verwarming, (het hebben van zoo mogelijk slechts één stookcentrum), geheel verloren.

Toen de stoomverwarming eenmaal het middel had aan de hand gedaan om, betrekkelijk ver van het stookcentrum, verwarmingstoestellen te voeden, die niet alleen direkt door straling, maar ook middellijk door verwarming van daarlangs gevoerde buitenlucht, in staat bleken bepaalde ruimten, al of niet in verbinding met ventilatie, te verwarmen, lag het voor de hand de laatstgenoemde dier methoden zoodanig te wijzigen, dat niet elk te verwarmen vertrek afzonderlijk van een verwarmingstoestel met luchttoevoer werd voorzien, maar waarbij, in afzonderlijke verwarmingskamers, groote stoomverwarmingstoestellen (door de centrale bron gevoed), daarlangs gevoerde lucht konden verhitten, welke lucht dan door „vertikale" kanalen kan opstijgen naar vertrekken, die te samen tot een bepaalde groep behooren.

Door regeling van den luchttoevoer (hetzij van enkele buitenlucht, hetzij van circuleerende kamerlucht; of wel van gemengde verwarmde en koele buitenlucht) heeft men het in de hand hooger of lager temperatuur te verkrijgen, zonder dat het door stoom verwarmde toestel in de verwarmingskamer behoeft af te koelen. Zelfs is men in elke ruimte in staat om, geheel onafhankelijk van een andere ruimte, de temperatuur te regelen. Een eenvoudige klepbeweging is daartoe voldoende.

De voordeelen van een dergelijk verwarmings-stelsel liggen voor de hand. Gevaar voor oververhitting van den stookhaard, en daarmede van toevoer van met verbrandingsproducten bezwangerde lucht is uitgesloten. Nimmer toch strijkt versche lucht langs gloeiende metaaldeelen. Aangezien de verwarmingskamers (ommetselde ruimten in de kelderverdieping, waarin de stoom-verwarmingsbuizen tegen de zoldering worden aangebracht) binnen zekere grenzen willekeurig groot kunnen gekozen worden, kunnen alle toevoerkanalen van verwarmde lucht *vertikaal* daaruit opstijgen en is men daardoor zeker, dat zij aan hun bestemming zullen voldoen. Op veertig en meer meters afstand van de centrale stoomketels kunnen nog verwarmingskamers aangebracht worden, wanneer de stoomleidingen daarheen, behoorlijk geïsoleerd en van voldoende capaciteit zijn. Een afstand van 40 meters laat aldus nog één enkelen stookkelder toe in een gebouw, dat 80 meters lengte meet.

Het stelsel van verwarming, berustend op invoer van lucht, brengt de noodzakelijkheid mede tot afvoer van aanwezige kamerlucht, d. i. tot *ventilatie*. Het is mede om dit groote voordeel dat de Weener Ingenieur Bereneck sterk voor dit zijn stelsel geijverd heeft bij schoolverwarming. Met veel succes is het te Weenen door hem toegepast. In Nijmegen werd het 't eerst aangewend in het Wilhelmina Ziekenhuis, later in de Gemeentelijke Hoogere Burgerschool en, kort na dien, in de gebouwen van de Nijmeegsche bank.

De inrichting der Hoogere Burgerschool werd ontworpen en geleverd door Franz Halbig, ingenieur en fabrikant te Düsseldorf. Zij voldeed over het algemeen zeer goed aan de gestelde eischen. Een waterverdampingsinrichting werd eenige jaren, na het in gebruik nemen, door den leverancier aan de inrichting toegevoegd, omdat enkele klachten waren ingekomen over te groote droogte van de kamerlucht. Deze eenvoudige toevoeging nam weldra de bezwaren van sommigen weg.

Tot heden werd nimmer geklaagd over reuk, die met de verwarmde lucht zou zijn binnengevoerd, iets waartoe kleine ondichtheden in de stoomleiding allicht aanleiding zouden hebben kunnen geven. Overigens is het duidelijk, dat het genoemde verwarmingsstelsel, zoo goed als elk ander, naast voordeelen ook eenige bezwaren zal hebben. Ook zijn er lieden, die nu eenmaal over geen centrale-verwarming, welke ook, te spreken zijn. Tegenover hen is het noodeloos eenig stelsel boven een ander te verheffen. Degenen evenwel, die geroepen zijn om centrale-verwarming in gebouwen toe te passen, zullen door het bestudeeren van het aangevoerde stelsel er allicht toe geraken om stoom-heetelucht verwarming aan te wenden, zoo dikwijls op een eenigszins ruime luchtverversching wordt aangedrongen.

Nijmegen, Maart 1902. J. J. WEVE.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afd. Amsterdam. In de vergadering van 21 dezer werd de volgende motie, gesteld door den heer C. B. Posthumus Meijjes, aangenomen:

De Vergadering van leden van de Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst dd. 21 Maart 1902 spreekt als hare meening over de motie van den R. K. Patroons-Vereeniging Gildenbond afdeeling Amsterdam uit:

1°. De Vergadering acht publieke aanbesteding van bouwwerken niet in het belang van de aanbesteders, noch in dat van de soliede aannemers, tenzij volkomen vrijheid worde voorbehouden, de uitvoering van het werk eventueel niet aan den minsten inschrijver op te dragen, doch aan dien inschrijver, die bekwaam voor zijn vak is en wiens inschrijvingscijfer zoodanig is, dat het werk daarvoor goed en degelijk kan worden uitgevoerd en wiens financieelen toestand hem daartoe in staat stelt.

Ten einde de bezwaren te voorkomen, dat ongewenschte, onkundige en financieel zwakke aannemers met de uitvoering van werken worden belast en ten einde aldus het peil der aannemers te verhoogen, spreekt de Vergadering als hare innige overtuiging uit, dat onderhandsche aanbesteding in het belang van de deugdelijke uitvoering van het werk en aldus in het belang van de aanbesteders, ten zeerste de voorkeur verdient boven publieke aanbesteding, zelfs indien deze geschiedt met de bovengenoemde vrijheid van gunning.

De Vergadering drukt daarom den wensch uit, dat de aanbesteders de architecten zooveel mogelijk in staat mogen stellen, de bouwwerken niet publiek, doch onderhands aan te besteden.

De Vergadering spreekt bij dien wensch het vertrouwen uit, dat de aannemers van hun zijde zich alsdan zullen onthouden van de nog steeds voorkomende misbruiken bij aanbestedingen.

2°. en 3°. Het komt de Vergadering ongewenscht, onjuist en practisch onuitvoerbaar voor, dat de architecten den aannemer zouden verplichten de namen der onderaannemers reeds bij de gunning van een bouwwerk bekend te maken en zich aansprakelijk zouden stellen voor de betaling van de onderaannemers of leveranciers door de hoofdaannemers.

De Vergadering is van meening, dat het niet ligt op den weg van den architect, om op deze wijze invloed uit te oefenen en zich te mengen in de transacties en handelingen van den aannemer. De architect heeft slechts te beoordeelen, in hoeverre de onderaannemers zijn goede, bekwame vaklieden. De architect stelle daarom in zijn bestekken de voorwaarde, dat de hoofdaannemer geen onderdeel van het werk aan eenig onderaannemer zal mogen opdragen, alvorens daarvoor de goedkeuring van den architect te hebben verkregen.

Na het aannemen der motie werd het volgende schrijven voorgelezen:

Aan het Bestuur v/d Afdeeling Amsterdam
van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

WelEd. Heeren!

Tot mijn leedwezen verhinderd zijnde de vergadering der Afdeeling a. s. Vrijdag bij te wonen, zie ik mij verplicht U deze regelen te doen geworden, met beleefd verzoek dit schrijven wel ter kennis der vergadering te brengen en zoo mogelijk, dit te doen opnemen in het eerstvolgend nummer van het Bouwkundig Weekblad.

In het Weekblad „De Aannemer" van 4 Maart, is een verslag verschenen der laatste vergadering van de Afdeeling Amsterdam, waarin mij uitdrukkingen worden toegeschreven zooals ik die volstrekt niet gebruikt en nog veel minder bedoeld heb.

In debat tredende met den heer Posthumes Meijjes over het, naar mijn inzien, noodzakelijke voor den Architect om in sommige gevallen de rechten van den onder-aannemer te behartigen, heb ik, om zulks met meer klem te betoogen, gevraagd om een banaal voorbeeld te mogen aanhalen en gezegd: Een gewezen kroegbaas kan, als hij er zin in krijgt, de dag van morgen aannemer worden, en ik vindt het treurig, dat onder zulke omstandigheden de goede en bekwame werklieden vaak om werk moeten smeken en bovendien nog onaangename financieele gevolgen kunnen ondervinden.

Toen ik bemerkte, dat mijn woorden door den heer P. M. verkeerd begrepen werden, heb er onminddellijk op laten volgen: Begrijp mij goed, ik heb gevraagd om een banaal voorbeeld te mogen aanhalen om mijn betoog te staven.

Het weekblad „De Aannemer" geeft echter een andere lezing en schrijft: „De heer v. d. Bossche zegt: Wat is toch een aannemer? Eigenlijk niet veel meer dan een Kroegbaas."

„De heeren Posthumus Meijjes en Leliman: Ho, Ho, dat gaat te ver!"

„Ja, zegt de heer v. d. Bossche, dat houd ik vol enz. enz."

Het spreekt van zelf, Mijne Heeren, dat het verslag van „De Aannemer" nog al onaangename gewaarwordingen, en niet ten onrechte, heeft opgewekt betgeen mij zeer veel leed doet.

Echter kan ik U de verzekering geven, dat zulks niet in mijne bedoeling heeft gelegen en voeg er gaarne aan toe, dat ik voor niemand onderdoe in waardeering voor degelijke en bekwame aannemers, zooals er in den lande gelukkig nog een groot aantal gevonden worden en waaronder ik het genoegen heb vele goede vrienden en bekenden te mogen begroeten.

Hopende, Mijne Heeren, dat dit schrijven de storm moge doen bedaren, verblijf ik

Hoogachtend

P. E. VAN DEN BOSSCHE

Amsterdam, 20 Maart 1902.

BERICHTEN.

De firma Jan Hamer en Co. te Amsterdam heeft eene nieuwe brochure over ventilatie verspreid, waarop de aandacht wordt gevestigd. Men vindt daarin tal van gegevens omtrent ventilatoren, kappen enz. met afbeeldingen die, in vele gevallen, ook de wijze van aanbrengen aangeven.

Amsterdam. De Vereeniging ten behoeve der Arbeidersklasse herdacht den 15en Maart j.l. haar 50-jarig bestaan. Bij die gelegenheid is eene uitvoerige geschiedenis dezer Vereeniging verschenen, geschreven door den heer Mr. J. Kruseman, haren tegenwoordigen secretaris. Ter verduidelijking zijn bij dit werk gevoegd eenige afbeeldingen die oude en de vervolgens verbeterde toestanden in dicht bevolkte gedeelten der stad weergeven, en een paar uitslaande platen. Zooals bekend is, stelt de Vereeniging zich ten doel, betere huisvesting voor minvermogenden te stichten. Op welke wijze zij dit gedaan heeft en welke resultaten, ook finantieele, zij daarmede verkregen heeft, is leerrijk vooral voor hen, die zich bezig houden met het vraagstuk van het bouwen van goedkoope woningen.

's-Gravenhage. Al de artikelen die in „De Avondpost" zijn verschenen over het Park Zorgvliet, tijdens de onderhandelingen over aankoop daarvan door de stad, zijn thans in een brochure vereenigd en uitgegeven door genoemd blad. Dit heeft daardoor velen aan zich verplicht; wellicht kunnen de aldus verzamelde gegevens ook nog van groot nut zijn bij het voeren van nieuwe onderhandelingen over aankoop, die in de toekomst nog wel te verwachten zijn.

Amsterdam. Door B. en W. is bij den Gemeenteraad ingediend een voordracht om: 1 zoodra de Nieuwe Beurs op het Damrak is geopend, over te gaan, *a* tot de sloping van de Beurs aan den Dam; *b* tot den aanleg van den Dam af tot aan de Noordelijke grens van het sub II bedoeld terrein, van een verkeersweg van 30 Meter breedte langs de Westelijke bebouwing (zijde aan den Nieuwendijk) en van 11 Meter breedte langs de Oostelijke bebouwing (zijde aan de Warmoesstraat) van het Damrak. II het terrein, dat overblijft, te bestemmen tot bouwterrein, onder bepaling, dat de grenzen van dat terrein, in verband met de daarvoor goed te keuren bouwplannen, als nog eenige wijzigingen zullen kunnen ondergaan.

Verder bevat de voordracht voorstellen omtrent koop of erfpacht der vrijkomende gronden, en omtrent kosten van bestratingswerk.

In eene uitvoerige toelichtende nota van den Directeur van P. W. wordt o. a. gezegd: dat voor de Nieuwe Beurs een plein moet blijven bestaan, noodig om dit gebouw tot zijn recht te doen komen; maar dit plein mag niet samenvallen met het Damplein Daarvoor is de voorgestelde bebouwing noodig. De eischen die als richtsnoer hiervoor zijn aangenomen, worden dan verder ontwikkeld. Hoofdzaak wordt geacht, dat aan de Damzijde een bouwwerk verrijst, dat een waardige afsluiting voor het Damplein zal zijn.

Delft. Naar wij vernemen heeft de commissie tot behartiging van studiebelangen aan de Polytechnische School een afwijzend antwoord ontvangen op haar verzoek aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, om in plaats van éénmaal, tweemalen per jaar de gelegenheid te verschaffen tot het afleggen van het examen B.

De vergrooting van het gebouw der P. S. schijnt door de Regeering ernstig te worden opgenomen; zij heeft een stuk grond gekocht, gelegen naast het bacteriologisch laboratorium.

Parijs. J. J. Hittorf, de eminente maar te veel vergeten architect die in 1792 te Keulen werd geboren en in 1867 te Parijs overleed, zal thans gehuldigd worden door het plaatsen van zijn buste in het Palais Mazarin, waar hij zitting had als lid van de académie des beaux-arts.

Hittorf gaf het denkbeeld aan voor de inrichting voor de Place de la Concorde, leverde de plannen voor het Bois de Boulogne, en bouwde de graanhal, thans handelsbeurs, het theater de l'Ambigu en de kerk van St. Vincent de Paul. Zijn buste is door de regeering besteld aan den bekenden beeldhouwer Guillaume, directeur van de Académie de France te Rome.

Stockholm. De academie van Schoone Kunsten heeft tot buitenlandsche leden benoemd de Fransche architecten Daumel en Vaudremer.

De redactie heeft gemeend het nummer van het Bouwkundig Weekblad, dat volgens gebruik den 29sten Maart zou moeten verzonden worden, eenige dagen vroeger te mogen doen verschijnen, namelijk bij gelegenheid van den zeventigsten verjaardag van Prof. E. Gugel, Eerelid van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Dit nummer zal den Jubilaris dien dag overhandigd worden door eene deputatie uit het Hoofdbestuur der Maatschappij.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

DINSDAG 1 APRIL.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openb. lagere school der 1e. klasse voor 560 kinderen, op een terrein aan de Bankastraat.

Het gem.best., midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stads-drukkerij, tegen f 2.25 (met 3 teek.). Inl. worden gegeven aan het bur. van den assist.-architect op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het sloopen van de perc. Kwakersdwarspad nos. 2, 4, 6 en 16.

Het gem.-best.

ENSCHEDÉ. Het vergrooten van het Ziekenhuis aan de Veenstraat.

De vereen. „Ziekenzorg", 's midd. 12 u., in hotel „De Graaf". Bestek en teek. à f 2,50 te bek. bij voorn. arch. Inl. geeft de archit. G. Beltman AGzn. Aanw. 1 April, v.m. 9 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met slachthuis, op een terrein gelegen aan de Nieuwstraat te Enschedé.

De arch. J. C. Krombout van der Meer, n.m. 3 u., in café G. Zwijnenberg alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 1 April, v.m. 10½ u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen aan den Kneedweg aldaar.

De archit. H. E. Zeggelink, 's av. 7½ u., in café Joh. Hemken, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 1 April, v.m. 9 u.

UTRECHT. Bestek no. 893. Het maken van een gebouw voor de electrische verlichting op het station Arnhem. Ram. f 17450.

De Maatsch. tot Expl. van Staatsspoorw., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het Centr.-bureau.

WITMARSUM. Den bouw van kerk, pastorie en noviciaat op een terrein aan den straatweg aldaar.

De arch. A. J. v. Schaik te Utrecht, in het Stations koffiehuis. Teek. en bestek te verkr. tegen f 3, bij de Firma Wed. v. Rossum, achter het Stadhuis te Utrecht. Teek. en bestek ter inz. in gen. koffiehuis en in het hotel „De Stad Munster" te Sneek. Mondelinge inl. geeft de arch. ten zijnen huize, achter den Dom 8 te Utrecht, op Maandag, Dinsdag, Donderdag en Vrijdag tusschen 9 en 4 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-** schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sopiasplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beurspolein). — Breda, Prinsenstraat. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselhaven.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900	- 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot uit. 1900	-21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Beroept zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

12 MAART.

AALSMEER (ONDERH.). Het bouwen van een burgerwoonhuis, voor den heer J. D. Keessen.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. v. d. Laarse, f 1322,25.

Metselwerk. P. v. d. Zwaard, f 844.

Schilderwerk. J. Molenaar, f 147,50.

BENNEBROEK. Het bouwen van 2 tuinmanswoningen op „Boekerode", voor den heer Teding van Berkhout.

Laagste inschrijver W. A. v. Amstel, Heemstede, f 5484 Gegund.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van een perceel gelegen Steentilstraat no. 18, onder architectuur van de heeren K. en G. Hoekzema Kz., namens den heer H. Scheltens aldaar.

Laagste inschr. W. C. F. Kruze, f 4,282. Gegund.

HEERENVEEN. Het bouwen van een heerenhuis met koetshuis enz. te Tjalleberd. Door het gem.-best. van Ængwirden.

Laagste inschrijver P. de Graaf, Irnsum, f 10830. Niet gegund, zijnde boven de begrooting.

HERPT. Het bouwen van een woonhuis zonder bijlevering der materialen, voor rekening van den heer J. Buijs.

Laagste inschrijver J. de Bont, Hoeven, f 1130. Gegund.

LAREN (N.-H.). Het bouwen van een burgerwoning.

Timmerwerk. Laagste inschrijver B. Majoor, f 624,50.

Metselwerk. W. Dijkman, f 640.

UDEN. Het bouwen van een woonhuis met boerderij, zonder bijlevering van steenen, pannen, tras, cement, zand en stalbalkhouten. Door den heer M. v. Eldonk.

Laagste inschrijver A. Raaijmakers, Uden, f 2777,77. Gegund.

14 MAART.

'S-GRAVENDEEL. Het gedeeltelijk afbreken van een bestaand huis en het opbouwen van een nieuw woonhuis in de Rijkestraat, in 4 perceelen.

Metselwerk. Laagste inschrijver A. Hageman, f 830.

Timmerwerk. Gebr. P. en J. Visser, f 786.

Schilderwerk. M. Verhoeff, f 86.

Smidswerk. C. J. Barth, f 37,50.

AANBESTEDING.

Door Burgemeester en Wethouders van *Deventer* zal op **Donderdag 10 April 1902**, des voormiddags om **elf** uur in het Raadhuis aldaar worden aanbesteed:

Het bouwen van een Ambachtsschool op een terrein aan den Diepenveenschen weg te DEVENTER.

Bestek en teekening zijn op franco aanvrage verkrijgbaar ter secretarie der Gemeente ad *f* 1.50 per stel.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren, en gros. — EERSTE NED. PAPIERHANDEL, Den Haag, Kantoor en Magazijnen, Luthersche Burgwal 27.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade, Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 2, Amsterdam. — Wagenstraat 39a, 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te Königwinter a. Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste Chamotte- en Klinker-steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

GRANIET.

Verschillende werken in **ZWEEDSCH, NOORSCH, SCHOTSCH, BELJERSCH** en ander **GRANIET BRUTO** en **GEPOLIJST** geleverd door

J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, AMSTERDAM.

Telegram-Adres: GRANIET. Telephoon No. 2864 Interc.

Steeds werk in uitvoering en behandeling.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal adres voor:

ROLLUIKEN. ZONSCHERMEN.

TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.

Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN

F. J. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, Amsterdam. 250.

De beste VERF voor FABRIEKEN is de

ASBESTINE

Koudwaterverf.

Echte **Verf.** — Geen kalk met lijm. De Verf is **goedkoop** en . . . water **kost niets.** ASBESTINE laat niet los en schilvert niet af, en kan dus in fabrieken zelfs voor de zoldering boven de fijnste Machineriën worden gebruikt.

Goed, goedkoop en zeer gemakkelijk te verwerken.

Brochure, kleurkaart enz. op aanvrage.

H. G. Aikema & C°.,
ROTTERDAM.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplantsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

Draadglas.

VOORDEELEN.

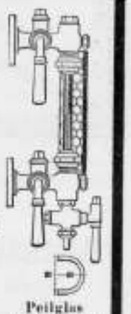
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

Telegram-Adres: Ubbelohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.

Peilglas beschermers.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uw KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

KEIEN.

Dekbanden

Graniet. Bazalt- lava.

FERD. ENGERS AMSTERDAM.

Asphalt. Portl.- Cement.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam, SINGEL 455.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co, 's-Gravenhage.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

5 APRIL 1902. 22e JAARGANG. No. 14.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT V. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^j.

INHOUD. — Zeventigste verjaardag van Prof. Gugel. — Zekerheid bij Bouwconstructies. — De Tentoonstelling te Düsseldorf, I. — Joseph Ritter von Storck en Conrad Wilhelm Hase. — Prijsvragen. — Berichten. — Personalia. — Inhoud van Tijdschriften. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ZEVENTIGSTE VERJAARDAG VAN PROF. GUGEL.

In grooten getale zijn op 26 Maart j.l. oud-leerlingen en leerlingen van Prof. E. Gugel naar Delft opgegaan, om van hun hartelijke gevoelens jegens hun leermeester blijk te geven. Zij vereenigde zich in de Prinsenkamer der Polytechnische School, waar de Jubilaris receptie zoude houden en waar voorts tegenwoordig waren de Hoogleeraar Directeur en vele Hoogleeraren der P. S., afgevaardigden van verschillende vereenigingen, enz.

Terstond nadat Prof. Gugel met zijne Familie was binnengetreden, nam de heer Jhr. J. E. Hocufft van Velzen, als Voorzitter der Commissie voor het aan te bieden huldeblijk van oud-leerlingen het woord, en hield de volgende toespraak:

Waarde professor.

Uit naam van Uwe oud-leerlingen van de Bouwkundige Afdeeling, zij het mij vergund U op den dag van heden toe te spreken. Ik doe dit meer in het bizonder namens de Commissie, hier geschaard, welke bestaat uit vertegenwoordigers van Uwe oud-leerlingen uit elk 5 jarig gedeelte van het 38 jarig tijdvak, waarin Gij het hoogleeraarsambt vervuld hebt. Zij is het levend beeld van de eenstemmigheid waarmede Uwe oud-leerlingen U op dezen dag hunne hulde wenschen te brengen.

Het is voor mij eene niet geringe eer hun woordvoerder te mogen zijn. Al reken ik mij daartoe niet boven Uwe andere leerlingen gerechtigd, het kan wellicht eigenaardig geacht worden, dat de oudst-levende, die het diploma van bouwkundig-ingenieur heeft verkregen, en die getuige is geweest van Uw optreden, geroepen is U op den dag van heden te huldigen.

Vergun mij dan in de eerste plaats, onder dankzegging voor de gelegenheid ons geschonken om U onze opwachting te maken, U van harte geluk te wenschen dat het U gegeven is, krachtig van lichaam en van geest, den gezegenden leeftijd van 70 jaren te bereiken. Wij verheugen er ons in, U aldus terug te zien, en te mogen verwachten, dat Gij een gelukkigen ouderdom te gemoet gaat. Mocht dit werkelijk het geval zijn en gepaard gaan met den meesten voorspoed van Uwe familie, wie het ons een voorrecht is hier aan te treffen, zoowel om haar mede onze gelukwenschen aan te bieden, als om haar getuige te doen zijn van de aan U te brengen hulde.

Het is tevens eene behoefte onzes harten, te herdenken wat Gij als leermeester voor ons geweest zijt. Het zoude mij te ver voeren, al Uwe verdiensten als hoogleeraar uiteen te zetten, doch, waarop ik niet kan nalaten te wijzen, is, hoe Gij onze oogen voor de schoonheden der kunstgewrochten uit alle eeuwen wist te openen, onzen gezichtskring wist te verruimen. Gij wist onzen aanleg te ontwikkelen, wat er in ons sluimerde van kunstzin op te wekken, onzen smaak te veredelen en ons liefde voor ons vak in te boezemen. Met de meeste belangstelling en toewijding stond Gij ons in onze studiën ter zijde.

En tegelijk met de vervulling van Uwen drukken werkkring, wist Gij nog tijd te vinden voor het schrijven van Uw standaardwerk: „Geschiedenis der bouwstijlen" waarvan een 3e druk thans het licht ziet, en Uw zooveel geraadpleegd werk: „Architectonische Vormleer", voor het beantwoorden van prijsvragen, voor het tot stand brengen van de U toevertrouwde bouwwerken, voor het leveren van opstellen, het bouwvak betreffende, en voor de vervulling van allerlei opdrachten.

Waarlijk, minder dan Uwe weergalooze werkzaamheid en Uwe strenge plichtsbetrachting, zoude voldoende zijn geweest om een machtigen invloed op ons uit te oefenen. Zoo door U geschoold en door Uwen geest bezield, konden wij gerustelijk de maatschappij ingaan.

Met voldoening kunt gij op Uwe loopbaan terugzien. In velerlei opzicht is deze vruchtbaar geweest, en zulks trots de moeielijkheden, waarmede Gij te worstelen hebt gehad. Ik behoef hier slechts te wijzen op het programma der vakken voor de opleiding der bouwkundige-ingenieurs in

de wet op het Middelbaar Onderwijs en de wijze waarop dit programma werd uitgevoerd.

Wij zijn overtuigd dat onder de gegeven omstandigheden niet meer kon gedaan worden, dan door U is tot stand gebracht.

Vergunt ons thans, waarde leermeester, als blijvend getuigenis van onze hooge waardeering en erkentelijkheid, U een feestgeschenk aan te bieden, bestaande uit een gedenkpenning, in goud, in zilver en in brons.

De penning heeft aan de eene zijde een zinnebeeldige voorstelling: De muze der bouwkunst gezeten op een kapiteel, met de rechterhand een eerepalm richtend naar eenige monumenten uit de hoofdtijdperken der bouwkunst. Onder den linkerarm een boekdeel, zinspelende op het te boek stellen van de geschiedenis dezer kunst. Aan de keerzijde van den penning lauwertakken en een opschrift, zijnde de opdracht aan U door Uwe leerlingen op den dag van heden.

Wij zouden ons gelukkig rekenen, indien Gij dit blijk van hulde van ons wildet aanvaarden. Mocht bij elken blik op dezen penning de herinnering aan Uwe leerlingen en aan Uwe loopbaan zich bij U verlevendigen en mocht deze herinnering eene aangename zijn.

Wil mij eindelijk toestaan U toe te wenschen dat, wanneer de tijd voor de welverdiende rust is aangebroken, het U moge gegeven zijn, die rust nog jaren lang in gezondheid en in voorspoed te genieten.

In recht hartelijke bewoordingen betuigde Prof. Gugel zijn dank aan de schenkers voor dit groot bewijs van sympathie, en in het bijzonder den heer Hoeufft, voor diens keurige rede.

De medaille is naar een mooi ontwerp daarvoor van den heer Edema van der Tuuk, te Amsterdam, geslagen in de Koninklijke fabriek van zilverwerken van den heer C. J. Begeer, te Utrecht; ook het werk van deze inrichting is inderdaad verdienstelijk.

De heer J. Gratama student aan de P. S., overhandigde den Jubilaris daarna uit naam van de thans voor bouwkundig ingenieur studeerenden een album, sierlijk in perkament gebonden, dat als 't ware één geheel vormt met het geschenk der oud-leerlingen; het bevat de namen der gevers.

Vervolgens vroeg Prof. Klinkhamer verlof, om namens de oud-leerlingen afslagen in zilver en brons van den penning aan de P. S. te mogen aanbieden, als blijvende herinnering ook voor volgende geslachten aan de werkzaamheid van Prof. Gugel, die zijne leerlingen over de doode punten van twijfel en moedeloosheid wist te drijven.

Prof. Kraus dankte hiervoor als Directeur namens de P. S., die medeleeft in dit feest van een harer sieraden.

Door de studeerenden voor civiel-ingenieur werd den Hoogleeraar bij monde van den heer J. F. Ligtenberg een fraai bronzen beeld aangeboden.

De heer J. Hudig, voorzitter van het bestuur der Academie van B. K. en T. W. te Rotterdam sprak namens deze inrichting, die Prof. Gugel onder hare eereleden telt.

Namens de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst bracht het lid van het Hoofdbestuur, de heer V. G. A. Bosch, bouwk. ingenieur, den Hoogleeraar — Eerelid der Mij — hulde, en overhandigde dezen het op dien dag verschenen Bouwkundig Weekblad, hoofdzakelijk aan den Jubilaris gewijd.

Vervolgens werd Prof. Gugel nog toegesproken door den heer Henri Evers, namens de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam, waarna Jhr. A. S. C. Stoop, President van den Senaat van het Delftsch Studentencorps, den Jubilaris in zeer waardeerende bewoordingen een groot bloemstuk aanbood.

Prof. Gugel, soms zeer onder den indruk der hem gebrachte hulde, beantwoordde terstond elke toespraak in hartelijke en welgekozen bewoordingen.

Na afloop der officieele plechtigheid werd den 70-jarigen door een stroom van vrienden en bekenden hulde gebracht.

Mogen aan dezen dag aangename herinneringen voor hem verbonden blijven, even als dit het geval zal zijn voor zijne leerlingen.

ZEKERHEID BIJ BOUWCONSTRUCTIES.

Door andere werkzaamheden verhinderd hiermede eerder gereed te zijn, kwam het me niet ongewenscht voor nu nog een antwoord (*) in te zenden op de vraag gedaan in *no. 8* van dit Weekblad omtrent de zekerheid in acht genomen bij de tabellen voor de afmetingen van kolommen en balken in *C. Scharowsky 's „Musterbuch für Eisen-Konstruktionen"*, en niettegenstaande de redactie reeds een antwoord van den heer *v. E.* heeft gepubliceerd.

Deze zienswijze is ontstaan door de overweging, dat de gedane vraag voor wie met de mechanica der bouwconstructies bekend is, weinig raison had, terwijl hij, die geene studie van dat vak gemaakt heeft, na het ontvangen antwoord niet geheel bevredigd zal zijn.

Ik wil trachten in het navolgende eene beknopte bijdrage te leveren over de „Zekerheid", wat er onder verstaan moet worden, op welke wijze ze bepaald wordt en welke waarden er meestal voor worden aangenomen.

In de eerste plaats zij hier aangestipt, dat de vraag onvolledig was, daar, wat nader zal worden aangeduid, tweeërlei zekerheid onderscheiden wordt.

Zooals bekend is, zijn van verschillende stoffen de verschijnselen waargenomen die zich voordoen bij de vormveranderingen van lichamen, uit die stoffen vervaardigd, door het daarop inwerken van uitwendige krachten. *(Leer der elasticiteit).*

Hierbij heeft men leeren kennen o.m. de volgende grenswaarden:

1e. de belasting (per vierkante eenheid der doorsnede), bij welke een staaf van de te onderzoeken stof eene blijvende vormverandering ondergaat;

2e. de belasting (per vierkante eenheid der doorsnede), bij welke de samenhang der stof verbroken wordt; het onderzochte staafje scheurt dan van één of wordt verbrijzeld.

De eerste waarde noemt men de *elasticiteitsgrens* van het materiaal, de tweede zijne *breukgrenswaarde* of zijn *breekgewicht* (in het volgende respectievelijk voorgesteld door L en K).

In 't algemeen moet nu aan de verschillende deelen van een bouwwerk de eisch worden gesteld, dat het grootste bedrag der te verwachten belasting geene blijvende vormverandering doet ontstaan, dat dus de waarde voor L in geen der constructiedeelen worde overschreden.

Uit die grenswaarde moet dus worden afgeleid, welke spanningen men uiterlijk per vierkante eenheid der doorsnede wil toelaten.

Deze *toe te laten spanning* (in den regel voorgesteld door T) is dus altijd een zeker gedeelte $\left(\frac{1}{n}\right)$ van de gevonden grenswaarde.

De breuk $\frac{1}{n}$ noemt men de *zekerheidscoëfficiënt*, de waarde van *n* stelt de in acht genomen *zekerheid* voor.

De moeielijkheid bij vele materialen om de juiste waarde van L te leeren kennen (gegoten ijzer heeft zelfs geen uit

(*) Wegens gebrek aan ruimte moest dit artikel eenige weken blijven liggen alvorens opgenomen te kunnen worden.

te drukken elasticiteits-grens) en de veel grootere juistheid waarmede K te bepalen is, hebben er toe geleid de toe te laten spanning te bepalen ten opzichte van K.

De toe te laten spanning en de zekerheid kunnen dus beschouwd worden zoowel ten opzichte van de elasticiteitsgrens als ten opzichte van de vastheid.

De aard der constructie en der belasting, de inzichten van den constructeur en meer omstandigheden, bepalen de zekerheidscoëfficiënt.

Zoo vindt men in Van Hemert's „Leerboek der toegepaste mechanica", ons uitsluitend tot ijzer bepalende, opgegeven de navolgende:

Zekerheidscoëfficiënten $\left(\frac{K}{T}\right)$ bij uitrekking of samendrukking.

AARD DER BELASTING.	Gegoten ijzer.	Gewalst ijzer.
Rustende belasting of tijdelijke constructie.	6	3 à 4
Mobiele belasting zonder schokken . . .	8	4
„ „ matige trillingen . . .	10	5
„ „ sterke „ . . .	—	6

Uit het voorkomen van deze en dergelijke tabellen in genoemd leerboek blijkt m. i., dat de spreekwijze van zekerheid nog niet is verouderd, in elk geval nog niet heeft uitgediend.

Verder blijkt uit dergelijke tabellen, dat het gebruiken van vaste tabellen voor draagvermogen bij alle voorkomende gevallen is af te keuren, afgescheiden van het feit, dat in den regel de spanning, welke noodig is, tusschen 2 opgegevene spanningen in ligt.

Het bepalen van T ten opzichte van K met de boven opgegeven coefficiënten doet eene waarde vinden, altijd nog aanzienlijk beneden de elasticiteitsgrens gelegen, zoodat het met het oog op de veiligheid der constructie geene bezwaren medebrengt.

Voor breekgewicht vinden we opgegeven voor:

gewalst ijzer, bij druk en trek, *3300—4400 KG.* per *cM².*
gegoten ijzer, bij druk. . . . . *7500* „ „ „
bij trek . . . . . *1250* „ „ „

Scharowsky laat spanningen toe in liggers van getrokken, gewalst ijzer 850 KG. per cM²., voor geconstrueerde liggers en kolommen van getrokken, gewalst ijzer 1000 KG. en in kolommen van gegoten ijzer trekspanningen van 250 KG. en drukspanningen van 500 KG. alles per cM².

Hieruit is nu onmiddellijk af te leiden, dat de in acht genomen *zekerheid ten opzichte van de vastheid* bedraagt:

voor geconstrueerde liggers en getrokken en geconstrueerde kolommen $\frac{3300 \text{ à } 4400}{1000} = 3{,}3 \text{ à } 4{,}4$

voor getrokken ijzeren liggers $\frac{3300 \text{ à } 4400}{850} = 4 \text{ à } 5$

en voor gegoten kolommen $\frac{1250}{250} = 5$ (1250 als zijnde die de geringste weerstand, die tegen trek, en omdat in belaste kolommen zoowel druk- als trekkrachten optreden).

Beschouwt men de toe te laten belasting echter ten opzichte van L, voor getrokken, gewalst ijzer = 1.6 ton per cM²., dan wordt de *zekerheid* ± *1.5* tot *2* voudig.

Het spreekt van zelf, dat de zekerheid niet positief in een cijfer is uit te drukken, waartoe de onvolkomenheden in het materiaal ruimschoots het hunne bijdragen. In den regel spreekt men dus liever van de waarde voor T bij zijne berekeningen gevolgd.

Ter vergelijking en als tegenbetoog, dat de normen door Scharowsky gebruikt, niet allerwege geldend zijn, volgen hier eenige er voor aangenomen waarden:

Tabellen in bijlage *P* van het jaarboekje van het *Kon. Inst. v. Ingenieurs* *750 K.G.* per *cM².*
Voorschriften der *Berlijnsche bouwpolitie* . . . . . *750 K.G.* per *cM².*
Voorschriften der *Königl. Kanal-Kommission* te *Münster* . . . . . *800* „ „ „
Tabellen in de prijscouranten der H.H. *Ovink* en *Stokvis* te *Rotterdam*. *1000* „ „ „

Of er constructeurs zijn, die deze waarde tot 1200 KG. per cM². opvoeren, bij het gebruik van vlociijzer, weet ik niet, in elk geval zou ik ze niet tot de voorzichtige constructeurs rekenen. Als officieele cijfers toch vindt men vermeld in het boven reeds genoemde voorschrift van de *Königl. Kanal-Kommission* te *Münster*, voor toe te laten spanningen bij gebruik van *martin-vloeijzer*, indien de belasting in rust is, tegen druk en trek *900* en tegen afschuiving *750 KG.* per *cM².*, en indien de belasting in beweging is tegen druk en trek *750* en tegen afschuiving *600 KG.* per *cM².*

Ten slotte wordt nog opgemerkt:

1e dat de spanningen in dragende balken het eerst de aangenomen maximum-waarde bereikt hebben in de uiterste vezels; bij de berekening moet men er derhalve op uit zijn, die te leeren kennen;

2e dat, afgezien van het draagvermogen, belaste balken niet meer dan een zeker bedrag mogen doorzakken, welk bedrag door Scharowsky op $\frac{1}{625}$ste van de spanning wordt gesteld.

Volgens dezen eisch komt men vooral bij groote spanningen tot zwaardere profielen dan alleen uit de aangenomen waarde voor T zou af te leiden zijn;

3e dat kolommen, behalve tegen verbrijzeling, ook weerstand moeten bieden tegen de, bij overschrijding van een zeker bedrag aan belasting, vrij plotseling optredende doorbuiging, *knik* genoemd.

Voor de berekening hiervan bestaan eenige formulen. Bij die, welke Scharowsky bezigt, wordt uit de vastheid van het materiaal tegen druk- en trek, de lengte en doorsnede der kolom en een coëfficiënt, afhankelijk van het gebruikte materiaal, eene vastheid tegen knik afgeleid.

(Volgens anderen kan deze formule tot onjuiste uitkomsten leiden.)

J. H. S.

DE TENTOONSTELLING TE DUSSELDORF.

I.

Gebouw der Schoone Kunsten.

Het oogenblik nadert waarop deze tentoonstelling zal worden geopend, en daarmede nemen de kenteekenen toe, dat zij inderdaad hoogst belangrijk zal zijn en een enorm bezoek zal trekken. Niet alleen, dat groote zorg is besteed aan de uitvoering van het hoofdgebouw, waarvan reeds een afbeelding in dit blad werd gegeven, maar tal van voorname

nijveren ontzagen geen kosten om in fraaie afzonderlijk gelegen gebouwen een overzicht hunner industrie te geven.

Van enkele der op het terrein verspreide gebouwen of paviljoens zullen wij nog afbeeldingen geven. In de eerste plaats komt daarvoor in aanmerking het gebouw der Kunsten, dat ook onder de hoofdgebouwen gerangschikt moet worden. Hierin zal, naast de nijverheidstentoonstelling, een Duitsche

Industriehal.

nationale kunsttentoonstelling in verband met een uitgebreide kunsthistorische gehouden worden. Alle krachten worden ingespannen om ook dit gedeelte van groote beteekenis te doen zijn; want, reeds jaren lang koesteren de Dusseldorfsche kunstenaars twee wenschen: ten eerste die om een groote tentoonstelling te houden waarbij ook een overzicht wordt gegeven van hun retrospectieve kunst, maar ten andere wenschen zij in 't bezit te komen van een blijvend tehuis. Deze wenschen kunnen nu vervuld worden, daar het kunstpaleis waarvan hier een afbeelding wordt gegeven, het eenige gebouw der tentoonstelling is, dat blijvend zal zijn. De heer P. van der Weiden deelde in het Bouwk. Weekblad van 8 Maart j.l. reeds een en ander over dit en andere gebouwen mede, maar het kan zijn nut hebben nog eens de aandacht er op te vestigen. Het is van natuursteen in renaissance-trant opgebouwd, met een 39 M. hoogen koepel boven de middenpartij, en keert zijn monumentalen voorgevel naar den Rijn. De zalen beslaan een oppervlak van 6500 M². Vóór het front ligt een plein, waarop de vereenigde beton-fabrikanten op flinke wijze exposeeren; hun inzending vormt, wanneer de watervallen daarvan zullen werken, een eigenaardigen tijdelijken voorgrond.

Geheel Duitschland beijvert zich om de inwijdings-tentoonstelling in dit grootsche gebouw tot een feest der Duitsche kunst te maken. Voor het overzicht van de ont-

Hoofd-wijnrestaurant.

wikkeling der West-Duitsche kunst hebben staat, gemeenten, kerkbesturen en particulieren reeds hun medewerking getoond. Voor zooverre ons bekend, heeft eene tentoonstelling op zoo uitgebreide schaal in West Duitschland nog niet plaatsgehad; zij zal voor velen van groote beteekenis zijn. Ook voor de Duitsche architectuur is eene belangrijke plaatsruimte afgestaan, die slechts voor een zeer beperkt gedeelte door photos mag worden ingenomen.

Een ander hoofdgebouw, de Industriehal, bestaat uit drie schepen; het is 280 M. lang en 52 M. breed; de ijzerconstructie heeft bij dezen bouw haar grootste kracht getoond en een grootsche schepping tot stand gebracht. Met de bijbehoorende gebouwen voor 20 ketels enz. beslaat het een oppervlak van 20.000 M²., dat is ²/₃ van het oppervlak van het hoofdgebouw. Het ontwerp voor de facades is van de architecten Kayser en von Groszheim.

Het Hoofd-wijnrestaurant, door de tentoonstelling zelf gebouwd, is een betrekkelijk weinig opvallend gebouw, dat echter door beplanting van het omliggend terrein het midden vormt van eene gezellige omgeving. Het werd ontworpen door den inmiddels overleden architect Georg Thielen, en uitgevoerd door diens mede-arbeiders de architecten Fischer en Stock.

JOSEPH RITTER VON STORCK EN CONRAD WILHELM HASE.

In de vorige week heeft de Mij. tot Bev. d. Bouwkunst twee harer Eereleden, eminente mannen door den dood verloren.

Te Weenen overleed den 27en Maart j.l. plotseling op 72-jarigen leeftijd de heer J. Ritter von Storck, de hoogst bekwame voormalige Directeur der Kunstnijverheidsschool van het Oostenrijksch Museum.

In den ouderdom van 84 jaren overleed op 28 Maart j.l. de oudmeester der Gothische richting in Duitschland C. W. Hase, Geheim-regeeringsbouwraad, oud hoogleeraar aan de Technische Hochschule te Hannover. Ook onder de Nederlandsche architecten zijn er, die hunne vorming, althans gedeeltelijk, aan dezen hoogst bekwamen man te danken hebben, wiens werkzaamheid het glansrijkst was in de jaren 1860 tot 1870.

PRIJSVRAGEN.

Op de prijsvraag voor eene Handleiding voor het verven ten dienste van aankomende opzichters en bouwkundigen, uitgeschreven door de Afdeeling 's-Gravenhage van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, zijn 18 antwoorden ingekomen onder de volgende motto's:

1.	Motto Laboremus.	
2.	„ Lucas.	Corr. adres Delft.
3.	„ Eerlijkheid is de ware Eer.	
4.	„ Noordbrabant.	
5.	„ Vakkennis.	Corr. adres Leiden.
6.	„ Vakkennis.	Corr. adres Maastricht
7.	„ Kennis is Macht.	
8.	„ Eenvoud.	
9.	„ Kennen en Kunnen.	
10.	„ Lucas.	Corr. adres Rotterdam.
11.	„ Arbeid Adelt.	
12.	„ De 78-jarige.	
13.	„ Berta.	
14.	„ Niets zonder moeite.	
15.	„ Ooievaar.	
16.	„ Op Hoop van Zegen.	
17.	„ Niets zonder arbeid.	
18.	„ Rembrandt.	

BERICHTEN.

HERMAN RAAMMAKER.

Naar wij met leedwezen hebben vernomen, is op den 24en Maart j. l. in den ouderdom van bijna 74 jaren overleden de heer H. Raammaker. Voorzitter van de Afdeeling Groningen van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst.

Het Hoofdbestuur der Mij. is bij de begrafenis vertegenwoordigd geworden door den heer J. A. Mulock Houwer.

Bolsward. Een Bolswardsch ingezetene, door anderen gesteund, heeft aan Kerkvoogden het aanbod gedaan de oude Broerenkerk, die zij voor afbraak wilden verkoopen, voor f 5500 van hen aan te koopen, onder voorwaarde, dat het gebouw niet anders zal worden gebruikt dan voor uitoefening van den protestantschen eeredienst. Dit bod is door Kerkvoogden aangenomen, en aan de lidmaten ter goedkeuring voorgelegd.

Deventer. Onder leiding van den archivaris, den heer Mr. J. Acquoy, heeft een bijeenkomst plaats gehad van belangstellenden in zake de restauratie van de St. Lebuinuskerk, waarin de heer F. A. Hoefer, archivaris van Hattem, een uitvoerig overzicht gaf van de bouwgeschiedenis dezer kerk. De aanwezigen, overtuigd geworden van de noodzakelijkheid eener — voorloopig uitwendige — restauratie, besloten: propaganda daarvoor te maken; de ingezetenen te verzoeken om eene gift in eens of jaarlijksche bijdragen; wanneer op deze wijze de helft der restauratie-kosten is ingekomen, subsidie van de regeering te vragen, en om te trachten met de geheele restauratie binnen tien jaren gereed te zijn.

Amsterdam. Met genoegen hebben wij vernomen, dat een architect is gekozen tot lid van de Kamer van Koophandel. De gekozene is de heer H. Moen G.Pzn., die juist op 't gebied van handelsgebouwen degelijke adviezen zal kunnen geven.

's Gravenhage. Voor het alhier op 15 April af te nemen examen voor de betrekking van Opzichter van den Arbeid hebben zich 23 candidaten aangemeld. Er zullen 3 opzichters worden benoemd.

Delft. In de vergadering van den gemeenteraad op 2 April is het plan tot verbouw van Stads Doele en den bouw van een concertzaal, opgemaakt door den Gemeente-architect en genaamd op f 58.000, aangenomen.

Katwijk. Het gemeentehuis zal gedeeltelijk worden verbouwd en een nieuwen gevel krijgen, naar men zegt volgens een teekening van den heer Victor de Stuers.

PERSONALIA.

Tot Gemeente-bouwkundige te Leerdam is benoemd de heer W. Carmiggelt te Welsum.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur, aflevering 3, van 15 Maart 1902. Levende Barometers (vervolg en slot), door Dr. A. J. C. Snijders. — Onderzeesche schepen. De tegenwoordige en toekomstige onderzeebooten, door Dr. A. van Hennekeler. — De Geschiedenis van het Fotografisch Objectief (vervolg), door Dr. R. G. Rijkens. — De nieuwe vorderingen der Draadlooze Telegrafie, door Dr. L. Bleekrode. — Het Zingen der vogels, door A. Weisman. — Sterrenkundige opgave en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Correspondentie.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar,	salaris	f 85.—
„	„	„	„	32	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	24	„	„	„ 70.—
„	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	„	37	„	„	„ 80.—
„	„	„	„	46	„	„	„ 100.—
„	„	„	„	23	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	25	„	„	„ 80.—
„	„	„	„	23	„	„	„ 50.—
„	„	„	„	21	„	„	„ 45.—
„	„	„	„	30	„	„	„ 100.—
„	„	Teekenaar	„	18	„	„	„ 25.—
„	„	„	„	25	„	„	„ 70.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 7 APRIL.

DELDEN. Het bouwen eener villa.

De architecten van der Goot en Kruisweg te Hengeloo (Ov.) n.m. 5 u., in café Beltman. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij gen. archit. Aanw. 7 April, n.m. 4 u.

FRANEKER. Het bouwen van een bakkerij met bovenhuis in de Verlengde Schrans.

De heer K. S. Faber. Bestekk. à f 1,25 te bek. bij D. Hoekstra te Virdum. Teek. ter inzage bij kastelein, W. Wijbenga.

'S-GRAVENHAGE. (HERBEST.). Het maken van een machinegebouw met machinistwoning, enz. op het terrein van het gebouw voor toegepaste natuurkunde te Delft. (Ram. f 49175.)

Het prov. bestuur, v.m. 11½ u. Het bestek ligt ter lez. aan het gebouw van het minist. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur te 's-Hage, en is te bek. bij M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den Rijksbouwk. en bij den opzichter van het gebouw voor toegepaste natuurkunde B. van der Weerden Jr., te Delft. Aanw. gedaan.

OTTERSUM. Het bouwen van een nieuw Raadhuis met veldwachterswoning.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inzage en à f 1,50 verkrijgb. ter secretarie. Inl. geeft A. Korting en bouwk. Aijen, Bergen.

SNEEK. Het verbouwen van perceel wijk 11 no. 23 aan het grootzand, hoek Korte Pijpsteeg ald.

De heer J. Volkers, 's midd. 12 u., in café „De Drie Friezen" alw. bestek en teek. ter inzage, en zijn ad f 1,50 verkrijgbaar alsmede inlicht. bij Ph. Hogendijk.

VENLO. Het afbreken van een bestaand gebouw, gelegen langs de Parade aldaar en het ter plaatse bouwen van een café-hotel met bijlev. van de benoodigde materialen.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inz. in het hotel „de Keulsche Kar" en zijn verkrijgb. ten kantore van den arch. H. Seelen, alw. ook inl. verstrekt worden. Aanw. 7 April, v.m. 9 u.

DINSDAG 8 APRIL.

ALKMAAR. Het verbouwen van perceel Oudegracht, wijk A no. 205 aldaar.

De arch. D. G. Welsenborn, n.m. 4 u., in café „het Zijper Wapen", alwaar bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch. Aanw. ged.

BRIELLE. Het amoveeren van een woonhuis en het ter plaatse bouwen van een confectiewinkel met bijkomende werken.

De heeren Rijcken en Co., 's av. 6 u., in hotel „Simons", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft H. Goossens. Aanw. gedaan.

DEVENTER. Het bouwen van 3 woningen aan het Noorderplein.

De arch. M. van Harte, n.m. 2 u., in café S. D. Polak, alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. geeft gen. architect. Aanw. 7 April, n.m. 2 u.

GOES. Het bouwen van een schuurtje in oppervlak groot 6 bij 15 M. op het Valkeslot ald.

De heer W. J. v/d Bosch, n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op het kantoor van den arch. D. de Koning. Aanw. gedaan.

GORINCHEM. Het verbouwen van een winkelhuis.

De heer J. M. Snoek, 's midd. 12 u. in lokaal „Obadja". Bestek en teek. ad f 0,75 bij Boekh. Van Andel. Inl. geeft de bouwk. H. G. Hortensius te IJselmonde. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer D. Pik.

De aanbesteder, n.m. 2½ u., in het vereenigingsgebouw der machinefabriek. Bestek en teek. ald. ter inz. Inl. geven v. d. Goot en Kruisweg, architecten. Aanw. 8 April, v.m. 10 u.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een woonhuis voor mevr. de Wed. Mr. J. L. Tonckens, aan de westzijde op 't Noordeinde van de Streek „de Huizen".

De architect J. Carmiggelt, n.m. 3 u., in hôtel Luinge alw. bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1.— verkrijgb. bij gen. architect. Aanw. 8 April, v.m. 9 u.

MARKEN. Het bouwen van een burgemeesters- en dokterswoning, ieder afzonderlijk.

Het gemeentebest., n.m. 1½ u. Bestekken en teek. verkrijgb. op het gemeentehuis ald. en bij den arch. J. F. L. Frowein, Perponcherstraat 38, 's-Gravenhage, tegen resp. f 1,50 en f 2 per stel. Aanw. gedaan.

WINSCHOTEN. Het bouwen eener woning voor het hoofd der openbare school.

Het gemeentebest., 's av. 6½ u. Bestek ad 25 en teek. ad 50 ct. verkrijgb. ter secretarie. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 9 APRIL.

AMSTERDAM. Het maken van een avond ambachtsschool.

De Timmergezellen vereeniging „Concordia Inter Nos", 's av. 8½ u., in gebouw „De Geelvink". Bestek en teek. ad f 2,50 bij P. Rijnja verkrijgb.

HARLINGEN. Het afbreken van de perc. Wijk H. no. 184 en 192 en het gedeelt. afbreken van perc. Wijk H. no. 193 aan de zuidzijde der zuiderhaven en het daar ter plaatse bouwen van een kantoorgebouw met houtpakhuizen met bijkomende werken.

De firma Hubert Jans & Co. Bestek en teek. ad f 2,— verkrijgb. bij arch J. Torenbeek. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan den Langerlermatenstraat.

De heer H. Keuzekamp Azn., 's av. 8 u., in café Wilmink. Bestek en teek. in bovengen. café ter inzage, waar ook inlicht. zijn te bekomen. Aanw. 9 April, v.m. 10 u.

ROTTERDAM. Het gedeeltelijk verbouwen van een perceel Jonkerfransstraat 112, aldaar.

De archit. J. van Teeffelen, v.m. 11 u., in café „Rapmund" Jonkerfransstraat 134. Bestek en teek. ad f 1,25 te verkrijgen Toerijstuin 16 (teekenbur.) en liggen in het café ter inzage. Aanw. gedaan.

SNEEK. Het amoveeren van perc. B. no. 3048 aan de Kruizebroederstraat, het bouwen van twee winkelhuizen met werk- en bergplaats en twee bovenhuizen aldaar.

De heeren P. Koolstra en Zn., te Leeuwarden alw. in café Friso bestek en teek.

ter inz. en in café Muntjehuis te Sneek en zijn ad f 1.50 verkrijgb. bij F. de Jong Jzn., die inl. geeft.

SONDEL (FR.). Het afbreken en weder opbouwen eener burgerhuizinge.

De arch. D. v. d. Meer. Bestek en teek. ter inzage bij Steensma. Aanw. gedaan.

ZWIJNDRECHT. Het bouwen van 2 woningen op een buitendijks gelegen terrein.

De archit. A. Visser Kzn., v.m. 11 u., ten huize van A. Valk. Bestek en teek. ter inzage op de plaats van aanbesteding, terwijl andere inlicht. te bekomen zijn bij genoemden archit.

DONDERDAG 10 APRIL.

BLOEMENDAAL. Het bouwen van een openbare school met toebehooren, te Bloemendaal.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. ten raadhuize te Overveen, en zijn ald. te bek. tegen f 2 per stel. Inlicht. worden verstrekt door den arch. der gem., te Haarlem, Raamsingel 38. Aanw. gedaan.

DE STEEG. Het verbouwen van de openbare school no. 2 te Dieren en het maken, leveren en stellen van meubelen daarvoor benoodigd en het bouwen van een brandspuithuisje met arrestantenlokaal te Rheden.

Het gemeentebest. van Rheden, n.m. 1 u. Voorw. ter lez. op het gemeentehuis, te Rhedersteeg alw. de bijl. moeten worden ingel. voor 's midd. 12 u. Inl. geeft den gem.-opzichter W. Honig te Velp. Bestekken en teek. ter secretarie verkrijgb. resp. tegen f 1.—; f 0.30 en f 0.75 per ex. Aanw. voor den bouw van het brandspuithuisje met arrestantenlokaal op 7 April te 10 u. v.m.

DEVENTER. Het bouwen van een ambachtsschool aan den Diepenveenschenweg.

Het gem.-best., v.m. 11 u.

HAARLEM. Het bouwen van een woonhuis en een winkelhuis met bovenwoning, op een terrein gelegen aan den hoek Jan de Braijstraat en Projectstraat in het Kleverpark aldaar.

De arch. W. F. Doegla-, n.m. 3 u., in het café van F. G. van Gerden. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. bij gen. architect Aanw. 8 April, v.m. 11 u.

's HEERENBERG. Het bouwen eener bijzondere school en het lev. van daarbij behoorende meubelen en materialen, voor het R.-K. kerkbest.

De arch. J. H. Venhoven, n.m. 3 u. in café Th. Gjesen. Bestek en teek. ad f 2.50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 7 en 10 April, v.m. 10 tot 11 u.

LEIDEN. Het bouwen van 6 woonhuizen aan de eerste straat van Vreewijk.

De arch. B. E. Spijker Azn., n.m. 1 u., in café „De Burcht." Bestek en teek. ter inz. in bovengenoemd café, en zijn aldaar verkr. tegen f 1 per stel. Inl. worden verstrekt door den archit. Aanw. gedaan.

NUMANSDORP. Het afbreken en weder opbouwen van een heerenhuis aan het Zandpad.

De arch. Andr. Bongers. Bestek en teek. ter inzage in het koffiehuis van J. v. Eeren te Middelsluis. Inl. te bekomen bij gen. arch. Aanw. 8 April, v.m. 10 uur.

VRIJDAG 11 APRIL.

GELDERMALSEN. Het bouwen van een blok arbeiderswoningen.

De archit. E. G. Wentink Jr. te Utrecht, v.m. 11 u., in „Het Wapen van Geldermalsen". Bestek en teek. ad f 1.25 verkrijb. bij gen. architect.

OLDENZAAL. Het vergrooten eener fabriek.

De firma W. Kan, 's midd. 12 u., in Hôtel „De Gouden Leeuw". Bestek en teek. ad f 9.— verkrijgb. bij archit. G. Beltman A.Gzn. te Enschedé en worden op 11 April ad f 7.50 teruggenomen. Aanw. 11 April, v.m. 9 u.

ZATERDAG 12 APRIL.

BOLSWARD. Het afbreken en weder opbouwen van de linizinge, thans bewoond door mej. Vellinga, Jongemastraat.

De heer G. C. Eisma, 's a.v. 8 u. Bestek en teek. ter inzage in „het Roodhert." Briefjes voor nam. 8 u., kantoor van „de Philantroop" die dan geopend zullen worden in „het roodhert." Aanw. 12 April n.m. 5 uur.

HAARLEM. Het bouwen van 2 villa's in het Wilhelminapark.

De arch. S. J. W. Mons, v.m. 11½ u.

HOOGKERK (GR.). Het bouwen van eene school met vier lokalen en een woonhuis voor het hoofd der school.

Het best. der vereen. tot instandhouding der gereformeerde school. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. bij arch. C. H. Eldering.

ULESTRATEN. Het bijbouwen aan de school in die gem. en het leveren van schoolmeubelen.

Het gem.best., n.m. 4 u. Bestek en teek. voor de school à f 2.50 en voor de meubelen à f 1 te verkr. ter secr. en bij den ingen. arch. Egide Jaosten te Maastricht. Aanw. in loco, n.m. 2 uur.

VLAARDINGEN. *a.* Het bouwen eener burger-avondschool aan de Zomerstraat, volgens bestek no. 5. *b.* het rioleeren van den Schiedamschen weg en Westhavenplaats, ter gezamenlijke lengte van p.l.m. 431 meter, volgens bestek no. 6.

Het gem.best., n.m. 1½ u. Bestekken en teek. ter kennisneming op het bureau der gem.-werken, en worden verkrijgb. gesteld: sub. *a* bestek met een teek. à f 2; sub. *b* bestek zonder teek. (deze liggen ter overname) à f 0.75, franco toezending sub. *a* f 2.10 en sub. *b* f 0.85. Inl. te bekomen op het bureau der gem.werken. Aanw. sub. *a* en *b* respect. 8 April, v.m. 10½ en 11 uur.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat. — Amsterdam, Sparendam. — Rotterdam, Zalmhaven 24 (Hoogstraten). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat E. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . - 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900 . . . . . - 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premien.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Bevreft zich aan voor assurantien bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Bouwspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

18 MAART.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilderen glaswerk van een nieuwe woning in aanbouw. Door den heer J. W. Leppen.

Laagste inschr. E. Homan, f 199. Gegund.

HAARLEMMERMEER (ONDERH.). Het bouwen van een groot schuur tevens zaadkamer en rijtuighuis. Door den heer C. A. Gehrels.

Gegund: Timmerwerk aan O. Baas en metselwerk aan J. v. d. Fangs, beiden ald.

KATWIJK. Het verbouwen van het gemeentehuis. Door het gem.best.

Laagste inschrijver C. Egmond, Leiden, f 1640.

KAMERIK bij WOERDEN. Het afbreeken van een woon- en winkelhuis en het ter plaatse bouwen van een woonhuis in de kom der gemeente. Door den heer Izaak Hoogendoorn.

Laagste inschr. W. E. de Keizer, f 4129,80.

20 MAART.

STEENDEREN. Het bouwen van een winkelhuis met bijlevering van materialen. Door den heer Ph. Philips.

Metselwerk. Laagste inschrijver D. A. Jansen, Vorden, f 2515*.

Timmerwerk D. J. Hekkelman, f 2377*.

Smidswerk. W. Wissink, f 98,20*.

Loodgieterswerk. H. Rutten, f 472*.

Glas- en verfwerk. J. B. H. de Moll, f 438,25*.

*Gegund.

21 MAART.

ETTEN (N.-BR.). Het bouwen van een cathechismusgebouw, bestaande 2 uit localen, op een terrein aan het Kerkplein. Door het R. K. kerkbest. van den H. Lambertus.

Zonder hout. Adr. Nooijens, Etten, f 2777.

Hout. M. Aartsen, Beek, f 909.

Massa. Adr. Nooijens, Etten, f 3727.

In massa gegund aan Adr. Nooijens. De asphaltvloeren en leiendak zijn hierbij niet begrepen.

FINKENGA. Het bouwen van een woning met schuur voor den landbouwer H. Feijen Punter. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver J. Eits Mz., Noordwolde, f 1078. Gegund.

HUIZUM (FR.). Het afbreken en weder opbouwen en vergrooten der stelphuizinge aan het Woudmansdiep aldaar. Door den arch. W. Vonk.

Laagste inschrijver R. J. Feitsma, Cornjum, f 6496. Gegund.

NOORDWIJKERSHOUT. Het bouwen van schoollokalen, trappenhuis enz. aan het gesticht „de Voorzienigheid". Door het bestuur.

Bij onderhandsche aanbesteding opgedragen aan F. Raaijmakers te Amsterdam.

22 MAART.

ROTTERDAM. Het bouwen van een sanatorium aan de Mathenesserlaan hoek Heemraadsweg. Door den arch. J. Verheul Dz.

Laagste inschr. M. v. d. Spek, f 46699.

25 MAART.

BURGH. Het afbreken van de bestaande en bouwen eener onderwijzerswoning ald. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. P. Romeijn, Burgh, f 2393.

DEN HAM (OV.). Het verbouwen van een woonhuis ald. Door den heer M. Oudelaar.

Laagste inschrijver H. Steen, Den Ham, f 1498. Gegund.

HENGELO (OV.) Het bouwen van 2 woonhuizen, op een terrein gelegen aan den Bornschen straatweg te Hengelo. Door den arch. W. Elzinga.

Plan A. Laagste inschrijver G. v. Marle, f 3018.

Plan B. G. v. Marle, f 2938.

LOOSDUINEN. Het bouwen van een winkelhuis met woning en bakkerij aan de Hertog Hendrikstr. Door den bouwkundige W. v. d. Molen Kuipers,

Laagste inschrijver G. Varenkamp, f 5395. Gegund.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis, landbouwschuur en bijkomende werken in 2 perc. en in massa. Door den bouwk. L. de Bruijne.

Perc. 1. Laagste inschrijver A. J. de Kort, f 8330.

Perc. 2. H. Kaijser, f 4259.

Massa. W. Reinhout en D. Smit, f 12456.

THOLEN. Het bouwen van een nieuw woonhuis. Raming metselw. f 1815, massa f 3895. Door den heer Fr. Moelker,

Metselwerk. Laagste inschr. A. de Kort, Tholen, f 1999.

Massa. A. du Burck, id., f 3750.

In deze bedragen zijn niet begrepen het verf, glas-, behangers- en stucadoorwerk.

VROUWENPOLDER (ZEEL.). Het bouwen van een kerkgebouw met bijbehoorende werken. Door de kerkeraad der Geref. gem.

Met banken. Laagste inschr. Willemse en Franke, Vrouwenpolder, f 6300.

Zonder banken. M. Aalewijnse, Veere, f 6580. Gegund aan de laagste inschrijvers.

WILDERVANK. *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing met al de benood. bouwstoffen, werkloonen, transporten, etc.; *b.* het glas- en verfwerk. Door den heer R. v. d. Laan.

Timmerwerk, raming 4788. Laagste inschr. B. Bus, Stadskanaal, f 4388. Gunning voorbehouden.

Glas- en verfwerk, in 2 perc., raming *a.* en *b.* f 375. J. Siekens, *a.* f 266, *b.* f 115. Gegund.

26 MAART.

APPINGEDAM. Het bouwen van 2 burgerwoonhuizen te Winneweer, dienstig als woningen van een te stichten stoom-steenfabriek, met bijlev. van mater. uitgezonderd steen-, glas-, verf- en behangwerken. Door de heeren Gebr. A. en E. Sprenger.

Laagste inschrijver P. Nieland, Wirdum, f 4274.

BEILEN. Het verbouwen en vergrooten van het heeren-logement. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver J. Bakker, Beilen, f 3275. Niet gegund.

BODEGRAVEN. Het bouwen van een ziekenhuisje en het afbreken van school en onderwijzerswoning. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver C. Bierhorst, Bodegraven, f 1998. Gegund.

BORNERBROEK (OV.). Het verbouwen der school ald. Door het gemeentebest. van Borne.

Laagste inschrijvers Gebr. ter Waarbeek, Hengelo, f 1589. Gunning in beraad gehouden.

BRUINISSE. Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van de kerk en consistorie aldaar. Door de kerkvoogden der Nederl. Herv. gem.

Laagste inschrijver Jb. v. d. Valk Lz., Zierikzee, f 13985.

ELBURG. Het bouwen van eene nieuwe schoollok. met open plaats en privaten en eenige verbeteringen in de oude lokalen. Door de commissie der chr. school.

Laagste inschrijver J. Lipke, f 2050.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van 2 winkel- en twee woonhuizen, onder beheer van den bouwk. Eggink, raming f 7900. Door den heer G. J. W. Holthaus.

Laagste inschrijvers L. Ludden en A. A. Jansen, 7995. Gegund.

HENGELO (G.). Het verbouwen eener woning in het dorp, voor rekening van den heer Meijes, burgemeester.

Laagste inschrijver W. Kremer, f 3300.

LEUR (N.-BR.). Het bouwen van een koekbakkerij met magazijn, met aanleg van een dubbele heete luchtoven. Door den heer P. M. Raaijmakers.

Laagste inschrijver A. L. Schooller, f 1445. Nog niet gegund.

LOTTUM (LIMB.). Het bouwen eener zusterswoning met bijzondere school aldaar. Door het R.-K. Paroch. kerkbest.

Laagste inschr. Joh. Ambrosius Venray, f 8984. Alles zonder leverantie van steenen.

MAARSSEN. Het bouwen van een vereenigingsgebouwtje. Door den arch. Herm. Kloot.

Laagste inschrijver H. Hageman, Maarssen, f 2480.

RODEN (DR.). Het bouwen van een woonhuis met schuur en bakkerij op een terrein te Roden, met de levering van al de daartoe benood. materialen, transporten, arbeidsloonen, enz. Door den heer H. Kort te Noordlaren.

Laagste inschr. H. de Vries Mz., Roden, f 3955. Gunning aangehouden.

27 MAART.

DEN HAAG (ONDERH.). Het afbreken en weder opbouwen van twee perceelen aan de Veenestraat, no. 27—29, voor rekening van de firma Lensveld—Nicola, onder directie van den architect Joh. Mutters Jr. aldaar.

Gegund aan H. L. Boersma, te den Haag, voor f 42.970.

WARDER (N.-H.). Het vergrooten van 2 schoollokalen met bijbeh. werken. Door het gem.best.

Laagste inschrijver A. v. Doornik, Warder, f 5960. Gegund.

ZEDDAM (GELD.). Het timmer-, metselen verfwerk met bijlever., tot het bouwen van een woonhuis. Door den heer J. Maas. Zeddam.

Timmerwerk. Laagste inschr. Buursken en Buiting, Didam, f 513,50.*

Metselwerk. W. J. Welting, 's Heerenberg, f 180.*

Verfwerk. H. te Boekhorst, 's Heerenberg, f 41,50. **Gegund.

28 MAART.

APPINGEDAM. Het bouwen van 2 burgerwoonhuizen bij eene te stichten stoomsteenfabriek te Winneweer onder bijl. van materialen, behalve de benoodigde steen, glas-, verf- en behangwerken. Door den arch. H. Rozema te Loppersum.

Laagste inschrijver P. Nieland, Wirdum, f 4274. Gegund.

ROSMALEN. Het verbouwen van het huis „Vreeburg" en het bouwen van een

ADVERTENTIËN.

AANBESTEDING.

Door Burgemeester en Wethouders van *Deventer* zal op **Donderdag 10 April 1902,** des voormiddags om **elf** uur in het Raadhuis aldaar worden aanbesteed:

Het bouwen van een Ambachtsschool op een terrein aan den Diepenveenschen weg te DEVENTER.

Bestek en teekening zijn op franco aanvrage verkrijgbaar ter secretarie der Gemeente ad *f* 1.50 per stel.

Ministerie van Justitie.

Openbare Aanbesteding.

Op ZATERDAG 19 APRIL 1902, des namiddags ten 2 ure, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie, te 's-Gravenhage, in het openbaar worden aanbesteed:

Het verbouwen van het Rechtsgebouw te ALMELO, benevens het driejarig onderhoud van dat gebouw en het daarachtergelegen Huis van Bewaring, aanvangende met den dag der gunning en eindigende 31 December 1904.

In 2 perceelen.

Raming 1e perceel f 17700.—
„ 2e „ - 3365.—

Het bestek No. 148 met daarbij behoorende teekening en 12 detail teekeningen ligt van af 9 April 1902 voor gegadigden ter inzage in een der lokalen van het Rechtsgebouw te Almelo en is van af 7 April 1902 op aanvrage tegen betaling van f 1.10 franco verkrijgbaar bij de Gebroeders van Cleef, Boekhandelaars, Spui No. 28a, te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gehouden Maandag 14 April 1902, des namiddags half twee, aanvangende in het Rechtsgebouw te Almelo, terwijl inlichtingen zijn te bekomen bij den Hoofd-Ingenieur voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen te 's-Gravenhage, Departement van Justitie en bij den Opzichter over de Justitiegebouwen B. Vinkenoxse te Almelo.

's-Gravenhage, 3 April 1902.

De Minister van Justitie.
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal.
P. J. VAN BEIJMA.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 21sten April 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenwichtijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 926:

Het maken van eene spoorverbinding met losweg en aanlegsteiger aan het Kanaal van Steenenhoek bij het stationsemplacement te GORINCHEM.

Begrooting f 9500.—.

Het bestek met 1 teekening is tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 15den April 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 894.

Het maken van eene Goederenbergplaats met daarmede in verband staande werken op het station DE STEEG.

Begrooting f 2240.—.

De besteding geschiedt volgens § 44 van het bestek.

Het bestek ligt van den 3den April 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten April 1902, ten 11,15 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 27sten Maart 1902.

koetshuis met bijlevering van alle materialen, arbeidsloonen, enz., voor rekening van den heer dr. Heijmans te 's-Bosch. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijver M. Kusters, Berlikum, f 4444. Niet gegund.

29 MAART.

ADUARD. Het bouwen van een nieuw gem.huis aldaar. Door het gem.-best.
Laagste inschrijver T. S. Schiere, Rottevalle, f 4665.

BAARLAND (ZEEL.) Het bouwen van een woonhuis met schuurtje met bijlev. van materiaal. Door den bouwk. A. J. A. Hoogvliet.
Laagste inschr. L. Hubregtse, 's-Gravenpolder, 919. Gegund.

ELST (OVER-BETUWE) (ONDERH.). Het bouwen van een koetshuis, stal en tuinmanswoning van het landhuis „Schoonderlocht", voor rekening van den W. Ed. Gestr. heer J. A. Gaymans aldaar, onder directie van den heer Joh. Mutters Jr., architect te Den Haag.
Gegund aan E. de Geest, te Oosterbeek.

'S-HERTOGENBOSCH. Het af- en uitbreken van perceel wijk G. No. 20 Vuchterstraat en het ter plaatse bouwen van een magazijn met bijl. der materialen. Door den bouwk. A.v. Liempt.
Laagste inschrijver W. Hanssen, f 2850. Gegund.

KRUININGEN. Het bouwen van een kaasfabriek op een terrein gelegen aan den Nisseweg in de gemeente Kruiningen. Door den heer C. A. de Vlieger.
Laagste inschrijver A. Jacobs, Goes, f 3140.

LEERDAM. Het maken van een fabrieksgebouw op een terrein, gelegen aan den Noorder-Lingedijk te Leerdam. Door den heer J. E. Jansen.
Laagste inschrijver M. Schreuders, Kedichem, f 5086. Gegund.

MUSSELKANAAL. *a.* Het bouwen van een burgerwoonhuis met bijlever. van al de daartoe benood. materialen, transporten enz; *b.* al de glas-, verf- en behangwerken. Door den heer J. Nijdeken.
a. Raming f 2350. Laagste inschrijver P. v. d. Berg, f 2450.
b. Raming 116. Toorman, f 98.

PURMEREND. 1. Het amoveeren van twee woonhuisjes, staande op den Achterdijk; 2e het aldaar bouwen van een woonhuis met twee verdiepingen. Door den arch. H. P. van den Aardweg.
Laagste inschrijver P. de Groot, f 3178.

SCHUILENBURG (FR.). Het bouwen eener nieuwe boerenhuizinge te Schuilenburg onder Oostermeer. Door den heer H. Aalfs.
Laagste inschr. D. S. v. d. Meer, Kootstertille, f 4115.

„Per Telegraaf."

AMSTERDAM. Het bouwen van een badinrichting aan de Da Costakade tusschen de Kinker- en Potgieterstraten. Door het best. der naaml. venn. „Volksbadhuis Sparta".
Eenige inschrijver de Bouwersbond, te Amsterdam voor 18998.

BUSSUM. Het bouwen van een villa aan de Wilhelminalaan aldaar. Door den archit. M. H. Ligthart.
Laagste inschrijver H. J. Jurriens, Naarden, f 24479; daaropvolgenden Alders en Zn., Amsterdam, f 24584.

31 MAART.

SLEEN (DR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis. 1. Het timmer- en metselwerk, 2. het leveren van 55 vim 1ste soort Giethoornsch dekriet met de benoodigde twijg en bandgarden en dekloon, 3. Verf- en glaswerk. Door den heer G. Voors.
1e Raming f 130. Laagste inschr J. Alting, Sleen, f 95.
2e Raming f 142.50. W. Brouwer, Sleen, f 135.
3e Raming f 45. H. Bos, Emmen, f 29.50.
4e. Levering der materialen, raming f 774. H. Kuik, Westenesch, f 750. *Gegund.

1 APRIL.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openb. lagere school der 1e. klasse voor 560 kinderen, op een terrein aan de Bankastraat. Door het gemeentebest.
Laagste inschr. Gebr. J. en D. Timman, f 63219.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het sloopen van de pere. Kwakersdwarspad nos. 2, 4, 6 en 16. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver P. A. Boon, f 127.

ENSCHEDÉ. Het vergrooten van het Ziekenhuis aan de Veenstr. te Enschede. Door den arch. G. Beltman AGzn.
Laagste inschrijver A. v. d. Steeg, f 14247. Nog niet gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met slachthuis, op een terrein gelegen aan de Nieuwstraat te Enschede. Door den arch. J. C. Kromhout v. d. Meer.
Laagste inschr. J. Schildmeijer en J. W. Horstman, f 3759. Nog niet gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woningen, op een terrein gelegen aan den Kneedweg aldaar. Door den archit. H. E. Zeggelink.
Laagste inschrijver A. v. d. Steeg, f 3347. Gegund.

UTRECHT. Bestek no. 893. Het maken van een gebouw voor de electrische verlichting op het station Arnhem. Ram. f 17450. Door de Mij. tot Expl. van Staatsspoorw.
Laagste inschrijver J. Bossmann, Arnhem, f 14898.

2 APRIL.

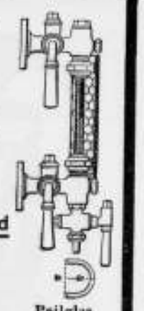
HAARLEM. Het bouwen van een villa met stal en koetshuis, op een terrein aan den Wagenweg, op den hoek van de Prinsenlaan, te Heemstede. Door den bouwk.-Ingen. J. A. G. v. d. Steur.
Laagste inschr. C. Nederkoorn, f 45440.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schmoot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houteementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Litten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Lynamo's. — JULIUS LÜCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te Königwinter a/Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste Chamotte- en Dinas-steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.
DRAADGLAS.
(Glas met kern van metaaldraad)
ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.
ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.
ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.
VOORDEELEN.
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).
PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.
Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.
TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.
Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Brandverzekering-Maatschappij
Gevestigd te DORDRECHT.
Opgericht 1859.
Kapitaal . . f 1,000,000.—
Reserven . . . 197,614.63
HOLLAND
Brand- en Inbraak-Verzekering.
Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.
Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.
Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
Honorarium-Tabellen
voor
Bouwkundige Werkzaamheden
met en zonder Nota.
Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.
Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.—
bij 100 ex. f 3.—.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door eigen personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

HEINLE & Co.
Korte Molenstraat 17. 's Gravenhage.
Glas in Lood en Koper.
GEËTST GLAS.
Stoom Glasslijperij en Polijsterij.
Glasverzilvering.

Gebroeders KOCH. — AMSTERDAM.
FABRIEK VAN
Carton-Pièrre en Papierstüc.
Uitgebreide inrichting voor BETIMMERINGEN, PLAFONDS, enz.
COMPLETE ORNEMENTEERINGEN van vertrekken enz.
Ons fabrikaat, is solide, scherp van lijnen, vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd in kleuren geheel afgewerkt geplaatst worden.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,
Amsterdam.
Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,
ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousieën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.
Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.
Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
DE FABRIKANTEN
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**
te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.
Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** meekant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.
Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
PORTEFEUILLES
voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".
Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.
Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.
STOOMTIMMERFABRIEK.
Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

12 APRIL 1902. 22e JAARGANG. No. 15.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Zekerheid bij bouwconstructiën. — De Tentoonstelling te Düsseldorf, II. — Zesde Internationaal Congres van Architecten. — Ingezonden. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Aan de Nederlandsche Architecten.

M. H.H.

Het zal U niet onbekend zijn, dat een Comité voor eene Internationale Kunstverloting zich voorstelt te trachten het naamloos leed te verzachten der Boeren-vrouwen en kinderen in de concentratiekampen in Zuid-Afrika.

Dit Comité bestaat uit de heeren Mr. W. de Ridder, President, S. H. L. J. de Korte, Secretaris, Jhr. Mr. F. Beelaerts van Blokland, Fiscus, en Jhr. Mr. C. H. J. van Haeften, allen te 's Gravenhage; het heeft zich tot binnen- en buitenlandsche kunstenaars gewend, om bijdragen van hunne hand voor deze verloting.

Nu is aan het Hoofdbestuur der Maatschappij t. B. d. B. verzocht geworden de Nederlandsche architecten op te wekken hulp te verleenen en hunne gaven te voegen bij die, welke zoo ruimschoots en met zooveel sympathie niet alleen door Nederlandsche maar ook door buitenlandsche Beeldende Kunstenaars voor het doel zijn ingezonden, en waarvan de opbrengst leeniging zal brengen in den rampzaligen toestand der gevangenen, wier betrekkingen den strijd volhouden, totdat zij de vrijheid zullen herkregen hebben, of zijn ondergegaan.

In de vaste overtuiging, dat een beroep op de Nederlandsche bouwkunstenaars, gevoelende hoe daarginds veel en voortdurend hulp noodig is, niet te vergeefs kan zijn, vraagt het Hoofdbestuur U dringend een aquarel of teekening van Uwe hand vóór 15 Mei a. s. te zenden: aan het Comité voor de Internationale verloting, gevestigd te 's Gravenhage, Molenstraat 4, of — wat de Amsterdamsche bouwkunstenaars betreft —: aan het Bureau der Maatschappij, Marnixstraat 402, Amsterdam.

Uwe bijdragen zullen dankbaar worden aanvaard, even als de reeds talrijke zendingen en toezeggingen van Uwe buitenlandsche collega's.

Het Hoofdbestuur der Mij. t. B. d. B.
A. SALM G.Bz., *Voorzitter.*
C. T. J. LOUIS RIEBER, *Secretaris.*

HERZIENING DER HONORARIUM-TABEL.

De Honorarium-tabel voor bouwkundige werkzaamheden, vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst van 31 Mei 1888, herzien in de Algemeene Vergadering van 31 Mei 1895, mag geacht worden thans algemeen hier te lande in gebruik te zijn en daarbij aan het doel te beantwoorden.

Zal dit het geval blijven, dan behoort de tabel zooveel mogelijk zonder, ook zelfs kleine, gebreken te zijn.

Het Hoofdbestuur der Maatschappij heeft intusschen de ondervinding opgedaan, dat enkele architecten, die voortdurend van de tabel gebruik maken, wijziging van sommige bepalingen daarin noodig achten of enkele nieuwe wenschen te zien ingelascht. Het heeft daarom het voornemen, andermaal eene herziening der tabel voor te bereiden, en verzoekt de Nederlandsche architecten dringend daartoe hunne medewerking te verleenen. Gaarne zal het hunne verschillende wenschen vernemen, om deze aan een onderzoek te onderwerpen, waaruit voorstellen tot wijzigingen zullen kunnen volgen, die in eene Algemeene Vergadering der Maatschappij zullen besproken worden.

Daar de te verwachten opmerkingen en wenschen omtrent de tabel slechts een gevolg kunnen zijn van ondervindingen in de practijk opgedaan, zal het niet moeielijk zijn ze ten spoedigste kenbaar te maken; het Hoofdbestuur verzoekt daarom beleefd maar dringend de mededeeling daarvan te mogen ontvangen vóór 1 Mei 1902.

Voor hen die hunne wenschen in het openbaar mochten willen kenbaar maken of besproken te zien, staat het Bouwkundig Weekblad gaarne plaatsruimte af.

Het Hoofdbestuur der Mij. t. B. d. B.
A. SALM G.Bzn., *Voorzitter.*
C. T. J. LOUIS RIEBER, *Secretaris.*

ZEKERHEID BIJ BOUWCONSTRUCTIËN.

De inzender van een antwoord op de vraag gedaan in het Weekblad no. 8 van 22 Februari l.l., en geplaatst in het weekblad van 5 dezer, zegt:

„1° dat de vraag, voor wie met de mechanica der bouw„constructiën bekend is, weinig raison had, terwijl hij die „geen studie van het vak gemaakt heeft, na het ontvangen „antwoord niet geheel bevredigd zal zijn.

„2° dat er tweeërlei zekerheid onderscheiden wordt.

„3° dat de spreekwijze van zekerheid nog niet is ver„ouderd en in elk geval niet heeft uitgediend, omdat die „in leerboeken nog steeds voorkomt.

„4°. dat de vormen door Scharowsky voor ijzer gebruikt „niet allerwege geldend zijn, „als", Berlijnsche bouwpolitie „750, Königl. Kanal Kommission te Münster 800, Oving „en Stokvis te Rotterdam 1000 KG. per c.M².

„5° of er constructeurs zijn die deze waarde tot 1200 KG. „per c.M². opvoeren bij 't gebruik van vloeiijzer, weet steller „niet, in elk geval zou hij ze niet tot de voorzichtige con„structeurs rekenen.

1. Of de steller of stellers van de vraag na kennisneming der laatste beschouwing meer bevredigd zullen zijn geweest dan na de lezing van mijn antwoord, kan ik voor 't oogenblik niet beoordeelen.

Dat de vragers geen speciale studie van het ijzervak gemaakt hebben, blijkt dunkt mij reeds „door het stellen van die vraag."

Voor technici nu die zich in de theorie van de leer van het evenwicht hebben ingewerkt, was mijn antwoord dan ook niet bestemd.

2. Ik hoor van den schrijver, dat hij tweeërlei „zekerheid" onderscheidt. Welnu, ik heb het altijd met één soort gedaan.

3. Dat de „spreekwijze van zekerheid" is verouderd en heeft uitgediend, heb ik niet beweerd; wel echter heb ik gewraakt het banale begrip van die veelvouden van zekerheid, welk onjuist begrip bij vele technici (niet theoretici) nog bestaat.

4. Dat de normen door Scharowsky aangenomen, niet kloppen met den eisch der Berlijnsche bouwpolitie, der Konigl. Kanal Kommission in Münster en met de opgaven van de ijzerhandelaren Oving en Stokvis te Rotterdam, zegt inderdaad toch niets; er zijn wel meertallen van Politieverordeningen en Commissiën die nog andere cijfers aannemen, terwijl ook weer vele anderen de zelfde cijfers als Scharowsky gebruiken.

5. Omtrent de mededeeling, dat sommige constructeurs de waarde voor de materiaalspanning bij het gebruik van uitmuntend vloeiijzer (zacht staal) opvoeren tot 1200 kilogr. kan de schrijver gerust zijn. De commissie n. l. voor het samenstellen van de normaal profielen voor walsijzer, met name Dr. Friedrich Heinzerling en Otto Intze, Königliche Geheime Regierungsräthe und Professoren an der technische Hochschule te Aken (1897), deelt aan het slot van haar voorbericht in de vijfde (laatste) uitgave van het Duitsche normaal profielboek mede:

„Unter Berücksichtigung der bedeutenden Fortschritte, „welche das Hüttenwesen in den letzten Jahren gemacht „hat, empfiehlt die Kommission, das bij Hochbaucon„struktionen, welche nennenswerthen Erschütterungen nicht „ausgesetzt sind, statt der auf Grund alter Bestimmungen „vielfach noch vorgeschriebenen grössten Zulassigen Span„nung von 750 $\frac{K.G.}{q\ cM.}$ eine solche von 1000 $\frac{K.G.}{q\ cM.}$ bei „Schweisseisen und von 1200 $\frac{K.G.}{q\ cM.}$ bei Flusseisen Zugelassen „werden."

We waren dus met onze mededeeling blijkbaar niet al te onvoorzichtig en in goed gezelschap, al zouden we om verschillende redenen nu juist niet aanbevelen die „norm" in eene bouwverordening op te nemen.

Overigens heeft mij de ondervinding geleerd, dat de door Scharowsky gevolgde methode en de door hem aangenomen materiaalspanningen gebruikt bij de berekening zijner tabellen, bij toepassing in de practijk, aan het doel beantwoorden en geeft het boek eene enorme tijdsbesparing bij het ontwerpen van meer of minder belangrijke ijzerconstructiën.

v. E.

In het artikel „Zekerheid bij bouwconstructies", voorkomende in het vorige blad, is een zinstorende drukfout geslopen; op bladz. 130, regel 20 van onderen, staat *breukgrenswastheid;* dit moet zijn: *breukgrens, vastheid.*

De lezer gelieve ook den laatsten zin van het artikel te beschouwen als niet op een nieuwen regel te zijn geplaatst. RED.

DE TENTOONSTELLING TE DUSSELDORF.

II.

Paviljoen van de firma. FR. KRUPP.

De firma Krupp heeft een eigenaardig gebouw van 136 M. lengte doen oprichten, dat niettegenstaande de combinatie van zware pantsertorens en een bekroning met een 50 M. hooge scheepsmast, een aantrekkelijk geheel vormt. Het ontwerp ervoor is door Prof. Hofacker geleverd. De reuzen-voortbrengselen der Rijn-Westphaalsche ijzer- en staalindustrie zijn terecht ondergebracht in een massaal paleis van imponeerende vormen. Dit voldoet veel beter dan de meer alledaagsche gebouwen waarmede deze grootindustrie op vorige tentoonstellingen vertegenwoordigd was.

Paviljoen der Rheinische Metallwaren- und Maschinenfabrik.

Het gebouw der Rheinische Metallwaren- und Maschinenfabrik (Ehrhardt) te Dusseldorf is in Duitsche renaissancevormen opgebouwd. Het heeft een oppervlakte van 1200 M²., verdeeld onder een 17.5 M. hoog middenschip en twee lagere en smallere zijschepen; voor de samenstelling van het geraamte is natuurlijk uitsluitend van ijzer gebruik gemaakt.

Twee buiten den hoofdgevel gelegen sierlijke trappen leiden naar een op kolommen rustend bordes, van waar men een overzicht heeft over het tentoongestelde in het gebouw en een prachtig uitzicht over het geheele tentoonstellingsterrein. De hoofdgevel wordt geflankeerd door twee ronde, meer dan 25 M. hooge torens, en maakt met zijn hiervoor gegroepeerde trappen en balkon, een gunstigen indruk. Het ontwerp voor dit gebouw is van de hoogleeraren A. Schill en J. Kleesattel.

Burg Rübesheim.

De vereenigde Rheinlandsche wijnbouwers hebben voor een eigenaardige en reclame-makende huisvesting zorg gedragen. Hun gezamenlijk wijn-proefhuis is een getrouwe nabootsing van de nog bestaande ruïne van den Brömserburg in Rüdesheim. Zij is, evenals vele andere paviljoens, hoofdzakelijk samengesteld van hout, met stuc voor het uitgebeelde muurwerk, en gefundeerd op palen in een betonlaag.

ZESDE INTERNATIONAAL CONGRES VAN ARCHITECTEN.

Op het vijfde Congres, in 1900 te Parijs gehouden, werd besloten, dat het volgende in 1903 te Madrid zou worden gehouden.

La Gaceta de Obras publicas van 23 Maart j. l. bevat de mededeeling, dat het Congres te Madrid in April 1903 zal worden gehouden, en voorts de namen der Commissie van organisatie door het ministerie van Onderwijs en Schoone Kunsten goedgekeurd bij besluit van 6 Maart 1902.

In deze Commissie hebben o. a. zitting: als Eere-voorzitters, de voorzitter van den Ministerraad; de Ministers van Onderwijs en Schoone Kunsten, van Landbouw, van Nijverheid, van Handel en van Openbare Werken; van Staat, van Binnenlandsche zaken en van Justitie. Voorzitter is de heer F. Aparici y Soriano, Directeur der school voor bouwkunst te Madrid, Algemeen Secretaris de heer Tomas Gomez Acebo.

Voorts telt de Commissie vijf Onder-voorzitters, zijnde de leden van de permanente Commissie in 1900 te Parijs benoemd, de heeren R. Velasquez y Bosco, J. Urioste y Velada en E. M. Repullis y Vargas, den Voorzitter der afdeeling bouwkunst van de Kon. Academie van Schoone Kunsten van San Fernando, en den oud-Directeur der school voor bouwkunst te Barcelona; verder vier vice-secretarissen, een en twintig eereleden, waaronder vele hooggeplaatste personen, vier studenten van de Academie van San Fernando en de Directeuren van de zes voornaamste Spaansche dagbladen, en ten slotte zestig leden architecten uit verschillende groote steden van Spanje.

INGEZONDEN.

In verband met het bericht, dat het gemeentehuis te Katwijk een nieuwen gevel zal krijgen, naar men zegt volgens eene teekening van den heer Victor de Stuers, is 't voor de levensbeschrijvers van Z.Ed. wellicht van belang hiervan de geschiedenis in 't kort mede te deelen.

In Januari 1901 kreeg ondergeteekende de vereerende opdracht een ontwerp te maken voor een nieuwen gevel voor 't raadhuis te Katwijk.

Het ontwerp met bestek en teekening en raming ad f 3096 werd in den Gemeenteraad in April aangenomen.

Op den dag, dat de advertentie van aanbesteding zou geplaatst worden, kreeg ik bericht van den burgemeester daarmede te wachten. Intusschen was verschenen dat lieve stukje van den heer de Stuers aan mijn adres in het bulletin van den oudheidkundigen bond.

In een onderhoud werd mij later een teekening van den heer de Stuers getoond met de mededeeling, dat die evenveel kostte als mijn ontwerp — ('t werk is nu, na aftrek van allerlei zaken die toch moeten geschieden, aanbesteed voor bijna f 4000.)

Eenigen tijd daarna werd mij aangeboden 't architectschap te aanvaarden over 't ontwerp van den heer de Stuers. Voor die vereerende opdracht heb ik bedankt, tot groote verwondering van B. en W. van Katwijk die zoo iets niet kunnen begrijpen; je verdient er toch je geld aan, zeide mij de wethouder.

Ik heb den heer de Stuers over zijne handelwijze onderhouden waarop hij mij eigenhandig schreef.

WelEd. Gel. Heer. *Haag*, 30 Juni 1901.

De Burgemeester van Katwijk heeft mij advies gevraagd aangaande het voornemen van den Raad om het raadhuis van een nieuwen gevel te voorzien en aangaande een daartoe door U. Ed. gemaakt ontwerp.

Ik heb aan zijn verzoek gevolg gegeven, een ongunstig oordeel geveld omtrent uw ontwerp, mijn eigen denkbeeld omtrent de oplossing van het vraagstuk medegedeeld en dit in teekening gebracht, *alles gratis.*

Ik zie niet, dat er in mijn handelwijze iets af te keuren zou zijn.

Hoogachtend Uw dw.
VICTOR DE STUERS.

Ik schreef hem daarop nogmaals:
dat zulk een handelwijze onder architecten niet zou gebeuren, dat zijn gevel niet voor 't bepaalde bedrag zou te maken zijn, en dat juist alles gratis doen eene oneerlijke concurrentie was; daarop ontving ik 't navolgende schrijven:

WelEd. Heer H. J. JESSE. *Haag*, 2 Juli 1901.

De beweering in uw schrijven van 2 Juli dat ik „om mijn tee„kening in de plaats van de uwe ingang te doen vinden een cijfer „zou hebben aangegeven waarvoor die niet gemaakt kan worden, „tenzij verminkt", is *onwaar.*

VICTOR DE STUERS.

Zooals ik zoo even zeide, kost de gevel nu ruim een derde meer.

Tot toelichting dienen, dat nu alle vertrekken, zoowel de zolder als magazijn voor gasornamenten, als de kamer van den burgemeester, dezelfde vensters krijgen, n.l. kruiskozijnen met luikjes voor de onderramen, en dat een trapjesgevel boven de raadzaal komt.

Leiden, 5 April 1902.
H. J. JESSE. *Architect.*

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Arnhem. 2 April 1902. Deze vergadering was door een vijftiental leden en eenige geïntroduceerden bezocht.

Als resultaat van de gehouden bespreking over de Zomerexcursie werd tot doel der reis de stad Aken aangewezen, eventueel uit te breiden met een bezoek van Xanten en Calcar.

De Voorzitter gaf vervolgens 't woord aan den heer H. W. Weissman, Architect-Ingenieur te Haarlem, ter behandeling van het onderwerp „De Ambachten." Spr. ving aan met een overzicht van de bemoeiingen van den wetgever in zake lager- en middelbaar onderwijs. Tot bespreking van de ambachtscholen overgaande, was zijn kritiek op het onderwijs aan deze inrichtingen in 't kort samengevat „te veel theorie — te weinig vak-onderwijs."

De Oostenrijksche Gewerksschule voldeed volgens spr. beter. Nederland bezit niet één inrichting waar men een vak in zijn geheel kon leeren. De wettelijke regeling van het arbeids-contract, zooals die in 1883 in Oostenrijk is ingevoerd (Gewerbe Ordnung), missen wij ook. Gewerbe Gerichten-instellingen, eenigszins overeenkomende met onze kamers van arbeid, zouden ook in Neder-

land veel nut kunnen stichten en uitspraak kunnen doen in veel geschillen die nu voor den rechter gebracht worden. Voorz. en ondervoorz. van zulk een college zijn rechtsgeleerden.

De afschaffing van de gilden in 1798 was volgens spr. het begin van den achteruitgang van het ambacht.

De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen schreef in 't begin van de vorige eeuw een prijsvraag uit met het doel verbetering aan te geven om het verval tegen te gaan waarin de ambachten geraakt waren; deze prijsvraag bleef onbeantwoord. Sints 1860 werden door het particulier initiatief vele ambachtscholen opgericht.

Op het Congres van Nijverheid in 1895 werd over de resultaten van het ambachtsonderwijs, een niet zeer gunstig oordeel geveld.

Spr. had op het klassikale onderwijs aan de ambachtsscholen dit aan te merken, dat het, hoewel het misschien niet te vermijden is, toch z. i. lang niet zoo goed werkt als b. v. het onderricht van de Gildemeesters die slechts 2 gezellen tegelijkertijd in het vak opleidden. Het teekenonderwijs moet strikt beperkt blijven tot uitslagen en détail van werkstukken. Prentjesmakerij en ontwerpen moest achterwege blijven; daar hieraan aan de meeste ambachtsscholen veel tijd besteed wordt, is de ambachtschool een kweekplaats van bouwk. opzichters-teekenaars, enz. geworden, in plaats van ambachtslieden.

Het onderscheid dat men maakt tusschen kunsthandwerk, ambachtskunst, kunstnijverheid en het gewone ambacht is niet te billijken, daar elk goed uitgevoerd werkstuk een kunststuk tevens kon zijn, zoo het slechts met liefde gemaakt is en stijlvol genoemd kan worden.

Om tot betere toestanden te geraken, acht spreker de weder invoering van 't gildenstelsel een anachronisme; men zou even goed het leenstelsel weer kunnen invoeren.

Diploma's voor proefstukken geven, volgens spr., ook geen resultaten, omdat, nadat het diploma verworven is, de bezitter ervan op z'n lauweren kan gaan rusten. In 't algemeen kan men niet genoeg zijn tegen de, door spr. als Chineesch betitelde, examenplaag die ons tegenwoordig teistert.

In Delft kan men Ingenieur, in Amsterdam bouwk. opzichter en in Utrecht gediplomeerd handwerksman worden, en toch ziet men dikwerf verdienstelijke mannen, hoewel ongediplomeerd, in alle 3 de genoemde cathegoriën met succes den voorrang betwisten aan gediplomeerden.

Een opheffing van den vervallen toestand van het tegenwoordige ambacht verwacht spr. van meerdere waardeering van den werkman, die volstrekt niet lager staat dan een intellectueel. (Intellectueele ontwikkeling acht de heer Weissman voor een ambachtsman volstrekt overbodig, het gewoon lager onderwijs acht hij reeds een te breed aangelegde bazis van algemeene ontwikkeling!)

Het geknoei dat tegenwoordig in alle ambachten zoozeer is doorgedrongen, wordt door de werkelijk goede ambachtslieden, die veelal van buiten af in de groote steden, door de hoogere loonen verlokt, aan 't werk gaan, heel gauw overgenomen. De onderaanneming door werklieden is daar in hoofdzaak schuld van; dit diende dus te worden afgeschaft. Ook zou het werken in stukloon vervangen dienen te worden door dat in dagloon.

Een goed deel van de schuld dragen, volgens spr. ook de architecten en de ingenieurs; deze moesten, alvorens zij als zoodanig optraden, geruimen tijd als opzichter zelfstandig werken uitvoeren, instede zooals nu 't geval is, te veel tijd aan onnoodig theoretische studie te offeren.

Een waardeerend woord werd gewijd aan de architecten die van af de schaafbank begonnen, zich veelal doorknede practici toonden; deze generatie is nu aan 't uitsterven. De jongere architecten wijzen er b. v. op, dat zij het smidsvak in zijn oude eer herstellen, en doen in werkelijkheid niet anders dan in ijzer, timmerconstructies uitvoeren. Het bankwerk alleen is voor deze werkstukken voldoende, in 't vuurgesmeedde werkstukken komen zelden voor.

Als een bewijs dat de handwerkslieden van vroeger niet zoo'n lage plaats innamen in de samenleving als nu 't geval is, deelde spr. mede, dat de meest beroemde schilders, als Rembrandt b. v., naast gewone ververs, in 't St. Lucas Gilde vereenigd waren.

Sints de afschaffing van 't Gildewezen is het aannemen van bouwwerken in zwang gekomen. Voor dien tijd bestond dit niet; geen timmerman mocht metselwerken of andere vakken uitvoeren.

In vroeger tijden was de architect de eerste der werklieden, niet alleen ontwerper maar ook uitvoerder van het bouwwerk.

In Frankrijk treft men 't eerst de architecten aan zooals die nu algemeen zijn: de ontwerpers wier arbeid zich in hoofdzaak tot het papier bepaalt. Tegenwoordig tracht de architect door allerlei zeer strenge bepalingen de knoeierijen die door verschillende oorzaken in de praktijk van het bouwen zijn ingeburgerd, te keer te gaan. De aannemers verzetten zich, niet zonder succes, tegen willekeurige en al te strenge bepalingen.

In de gedachtenwisseling die na afloop van deze voordracht volgde tusschen den spr. en den heer Steinmann kwam de quintessence van de rede des heeren Weissman, wat zijn critiek op de tegenwoordige ambachtsscholen betreft, nog duidelijker aan 't licht: De werkman moet niet te veel geplaagd worden met wetenschap, zelfs niet met elementaire, de algemeene ontwikkeling dreigt tegenwoordig te groote afmetingen aan te nemen.

Enkele opmerkingen meer, den socialen ondergrond van de quaestie rakende, werden door spr. ontwijkend beantwoord.

Op dit oogenblik, zoo vulde de heer Weissman zijn rede nog aan, nu verbetering van 't technisch onderwijs door de regeering ter hand zal genomen worden, de reis van den minister Kuyper naar Duitschland is hiervoor een bewijs, zou het veel goed doen als de Maatschappij tot Bev. der Bouwkunst zich in een motie uitsprak. De afd. Haarlem is van 't nut hiervan reeds overtuigd, spr. hoopt, dat dit ook met de afd. Arnhem 't geval zijn zal.

De Voorzitter zeide overweging van dit denkbeeld toe en dankte onder instemming van de vergadering den heer Weissman voor zijne met aandacht gevolgde voordracht.

De antwoorden, ingekomen op de prijsvragen door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap uitgeschreven, waren door deze Vereeniging ter expositie beschikbaar gesteld. De flinke collectie teekeningen, waaronder werk van meer dan gewone verdienste, werd met aandacht bezichtigd.

BERICHTEN.

Amsterdam. Voor het uitvoeren van herstellingen aan de geschilderde ramen in de Oude Kerk, die hoog noodig opgeknapt moeten worden, zal de Commissie voor de kerkgebouwen der Ned. Herv. Gemeente trachten eene som van f 15.000 bij elkaar te brengen.

Naar aanleiding hiervan brengen wij in herinnering, dat reeds drie ramen op meesterlijke wijze zijn hersteld geworden door het atelier 't Prinsenhof te Delft van den heer J. L. Schouten, te weten: 1°. het oostelijke koorraam van den noorder zijbeuk, voorstellende „het sterfbed der H. Maagd Maria." Dit raam, in 1556 door Digman geschilderd, werd in 1894 gerestaureerd met behulp van de originecle teekening, in het archief der kerk toentertijd gevonden, en thans, in eere hersteld, in de consistoriekamer der Oude Kerk opgehangen; 2°. in het jaar 1897, het wapenraam in het koor der kerk, waarop zijn afgebeeld de wapens der burgemeesters van Amsterdam, die van 1760—1806 regeerden; 3°. in 1901, het wapenraam in het oostelijk koor van den zuider zijbeuk, waarop zijn afgebeeld de wapens der burgemeesters van Amsterdam van 1578—1757. De herstelling van het steenwerk dezer ramen werd tegelijkertijd uitgevoerd onder leiding van den heer C. B. Posthumus Meijjes, architect der kerkgebouwen.

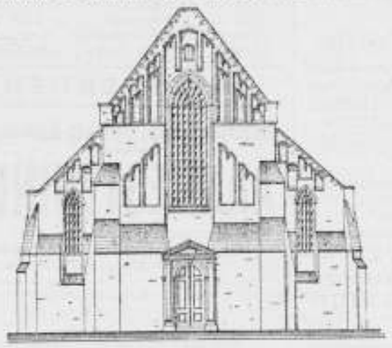
Wij hopen hartelijk, dat het geld *over spoedig* gevonden zal worden om de overige glazen te kunnen herstellen; zeer spoedig, omdat de toestand van hun bewapening, van het lood, en niet minder die van de inzetting in steen bedenkelijk is geworden en een herstelling hoogst dringend eischt. Een flinke windstoot uit het N. W. kan elk oogenblik de noodlottigste gevolgen hebben, niet alleen voor 't bestaan der glazen, maar ook voor hun nu nog mogelijk herstel. Is namelijk het oude glas verloren, dan is zeer veel, bijna alles verloren, want van de beide hier bedoelde glazen bestaan geen originecle teekeningen meer; er zijn wel is waar photographiën, maar het restaureeren daarnaar heeft haast onovermkomelijke bezwaren. Zonder voorbeelden als het oude glas of de oude cartons, is het onmogelijk het juiste oorspronkelijke kleurensamenstel te bereiken.

In den loop der tijden zijn ontstane gapingen in deze glazen slechts bijgeknoeid; zoo zijn er verschillende ruiten van wit glas ingezet, eenvoudig met gewone olieverf beschilderd die er — 't spreekt van zelf — afspringt. En, op een aantal plaatsen dringt het licht tusschen de ruiten en het verteerde lood door; dit is hoogst bedenkelijk.

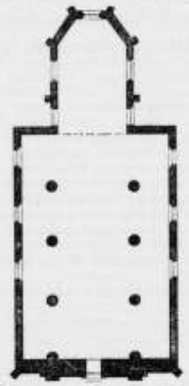
Mocht de catastrophe komen — en die kan niet lang meer uitblijven — dan zullen een paar zeer merkwaardige en belangrijke monumenten van zeldzamen aard verloren zijn, dateerende uit het midden der 16e eeuw, tevens het midden van het groote tijdperk der glasschilderkunst —, monumenten die hoogst merkwaardig zijn uit 't oogpunt van behandeling wat het schilderen betreft. Opvat ting en uitvoering van de bedoelde glazen zijn geheel verschillend van de groote werken der Gebrs. Crabeth, de eminente vaders der Goudsche glazen — waarvan er ook door den heer Schouten op schitterende wijze zijn hersteld geworden —, maar die der Oude Kerk zijn niet minder belangrijk.

Allen die iets gevoelen voor de oude monumenten der glasschilderkunst zullen ongetwijfeld met groote vreugde de tijding vernemen, dat de gelden voor de restauratie gevonden zullen zijn; moge zij spoedig komen!

Bolsward. De lidmaten der Ned. Herv. kerk hebben besloten,

Westelijke gevel. Schaal 1 à 300.

Plattegrond. Schaal 1 à 600.

de Broerekerk — de vroegere kapel van het Minderbroederklooster uit de 12e eeuw — in koop af te staan aan den Burgemeester van Bolsward voor de som van f 5500, teneinde het gebouw na restauratie weder te bestemmen voor den Protestantschen eeredienst. Zooals wij in het vorige nummer van dit blad mededeelden, had een Bolswardsch ingezetene, door anderen gesteund, dit bod aan Kerkvoogden gedaan, die het gebouw voor afbraak wilden verkoopen. Gelukkig blijft het thans bestaan.

Assen. Dezer dagen is de uitslag bekend geworden van het door de Vereeniging voor ambachtsonderwijs in Drenthe gehouden referendum over de vestiging van de op te richten Provinciale Ambachtsschool. Assen werd als plaats aangewezen.

Amsterdam. Door het bestuur van de Afd. Amsterdam van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst is den 8sten April j.l. het volgende adres aan den gemeenteraad gezonden:

„Geeft met verschuldigden eerbied te kennen, het bestuur der afdeeling Amsterdam, van de *Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst*, dat het met belangstelling heeft kennis genomen, van het voorstel van B. en W., omtrent de slooping van de oude beurs, en de te geven bestemming aan het daardoor openvallend terrein, dat het in verband hiermede, u beleefd verzoekt, alvorens morgen aangaande dit voorstel een beslissing te nemen, deze voordracht vooralsnog te willen aanhouden, opdat zich hierdoor de gelegenheid voor u opene, eventueel andere oplossingen in deze quaestie in overweging te kunnen nemen."

Bij de behandeling van de voordracht tot slooping werd door 24 raadsleden verzocht de besprekingen uit te stellen, waartoe besloten werd.

* * *

De studiën der leerlingen van de Teekenschool voor Kunstambachten, Da Costastraat 64, vervaardigd gedurende den afgeloopen cursus, zullen worden tentoongesteld in het schoolgebouw op Zondag 13 April van 1.30—4 uur, en op Maandag 14 April van 2—4 en van 7—9.30 uur des namiddags.

Rhenen. De burgemeester deelde in de raadsvergadering van 9 dezer mede, dat de regeering — naar aanleiding van adressen van ingezetenen aan H. M. de Koningin, een subsidie van f 7000 heeft toegezegd in de kosten van herstel van den Cuneratoren.

Brussel. De architect Léon Govaerts heeft aan de Société d'architecture de Belgique voorgesteld aan hare statuten de volgende bepaling toe te voegen:

De Vereeniging heeft tevens ten doel belooningen toe te kennen: 1°. aan een ieder die door zijn werken heeft bijgedragen tot bevordering der bouwkunst of der aanverwante vakken van kunstnijverheid; 2°. aan aannemers en werklieden die zich hebben onderscheiden door kennis, bekwaamheid of rechtschapenheid.

De bedoeling is, eene commissie voor dergelijke belooningen in te stellen, waarin rechtens zitting hebben de Voorzitter, Vice-Voorzitter en Secretaris der Vereeniging, en die voorts zeven leden telt uit de gewone leden der Vereeniging gekozen. De belooningen worden na geheime stemming toegekend met eenparigheid van stemmen, telken jare.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar,	salaris f	85.—
„	„	„	„	32	„	„	60.—
„	„	„	„	24	„	„	70.—
„	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	„	57	„	„	80.—
„	„	„	„	46	„	„	100.—
„	„	„	„	23	„	„	60.—
„	„	„	„	25	„	„	80.—
„	„	„	„	23	„	„	50.—
„	„	„	„	21	„	„	45.—
„	„	„	„	30	„	„	100.—
„	„	„	„	29	„	„	70.—
„	„	„	„	22	„	„	80.—
„	„	„	„	24	„	„	75.—
„	„	Teekenaar	„	18	„	„	25.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 14 APRIL.

ALKMAAR. Het amoveeren en weder opbouwen van het winkelhuis wijk B, no. 72 aan de Nieuwesloot.

De archit. K. Bakker Dzn., 's av. 8 u., in hotel Wijnkamp. Bestek en teek. à f 1 te bek. bij den arch. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. *A.* Het sloopen van drie perceelen aan de Spuistraat, Kadastr. bekend onder sectie F. Nos. 4577, 4698, 4697 en *B* het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse voor 320 kinderen op het vrijkomend terrein.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stads-drukkerij, tegen f 1.70 (met 2 teek.) Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-architect op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., ged. de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

BERGEN (N.H.). Het amoveeren van het bestaande en het bouwen van een nieuw gemeentehuis aan den Heerenweg aldaar.

De arch. C. J. Ooms, 's midd. 12 u. ten gemeentehuize. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. architect C. J. Ooms te Alkmaar. Aanw. gedaan.

ENKHUIZEN. Het verbouwen van een bakkerij tot woonhuis, gelegen aan de Vischmarkt.

De heer J. de Wit Zn., 's m. 8 u. in hotel Scholten. Bestek met teek. tegen 50 ct., verkrijgb. bij T. Korff. Aanw. 11 April, n.m. 4 u., in het gebouw.

GELDRINGEN bij STEENWIJKERWOLD. Het bouwen van een zijvleugel met bijbeh. werken aan het R.-K. Liefdegesticht.

Het R.-K. Paroch. kerkbestuur van den H. Andreas, n.m. 1 u.

SNEEK. Het verrichten van timmer-, metselwerken enz., ten behoeve van het café „Onder de Linden" te Sneek en het daarnaast gelegen pand.

De aanbesteder. Bestek en teek. in het café ter inzage en is ad f 1 verkrijgb. bij F. de Jong Iz. aldaar, die inl. verstrekt.

SOEST. Het bouwen van een dubbel woonhuis.

De bouwk. J. H. Ingenhaag, n.m. 2 u., in

café Schalkx. Bestek en teek. ad f 2,— verkrijgb. bij gen. bouwkundige. Aanw. gedaan.

DINSDAG 15 APRIL.

ALMELOO. Het verbouwen van het magazijn „De Zon", aan de Grootestraat I 138 aldaar voor rekening van J. H. Schintz.

De architecten J. M. en Jan G. Wolff, n.m. 3 u., in hotel „Vastert", alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. architecten.

BLOEMENDAAL onder LOOSDUINEN. Het bouwen van 2 dubbele woningen op het landgoed „Bloemendaal".

Het best. der Vereen. tot Christel. verzorging van Krankzinnigen en Zenuwlijders, n.m. 2 u. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij W. v. d. Molen, Kuipers te Loosduinen. Aanw. gedaan.

DONKERBROEK. Het bouwen eener kleine boerenhuizinge.

De heer J. W. de Jong, bij wien voor 15 April bilj. in te zenden en bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 0,50 verkrijgb. bij arch. H. J. Noorman te Oosterwolde.

FIJNAART. Het bouwen van een heerenhuis.

De archit. M. Vergouwen te Roosendaal, v.m. 10 u., in café van P. Punt. Bestek en teek. à f 1,50 te verkr. bij den arch., terwijl een exemplaar ter inz. zal liggen in bedoeld koffiehuis. Aanw. gedaan.

HELMOND. De verbouwing der gem.-gasfabr.

Het gem.best., n.m. 3 u.

MEPPEL. Het bouwen van een winkelhuis.

De heer F. J. Booth, 's av. 8 u., in het café van Mej. Dcw. R. Lommers, alw. bestek en teek. ter inzage ligt en ad f 1,— per stel te bekomen. Aanw. 14 April, 's m. 10 u. Inlicht. geeft de architect G. Otten Jzn.

ZIERIKZEE. Het inrichten tot winkelhuis enz. van het perc. Oude Haven, wijk A no 330.

De heer J. Labzowski, 's av. 8 u. Bestek en teek. ter inzage in de societeit Concordia" terwijl inl. gegeven worden door den bouwk. J. v. d. Valk Lz. Aanw. 11 April, n.m. 2 u.

TERBORG. Het afbreken van een bestaande en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning.

Het gemeentebest. van Wisch, v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inzage ter secretarie en ad f 1. verkrijgb. bij arch. Ovink te Doetinchem, die inlicht. geeft. Aanw. 14 April, v.m. 10 u.

TERNEUZEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis met bijlev. van materialen.

De heer A. Hamerlinck, 's av. 6 u., te zijnen huize alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de bouwk. J. Scheele. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 16 APRIL.

AMMERSTAL. Het bouwen van een woonhuis met schuur nabij den Hem te Bergambacht.

De bouwk. J. van den Berg, v.m. 11 u., in café P. Scholten alw. bestek en teek. ter inzage.

ARNHEM. Het bouwen van een stal met koetshuis en koetsierswoning bij de villa Beukenhoek a/d Velperweg.

De architecten van Gend en Nierand, v.m. 11 u. in café Neuf, Ketelstraat. Bestek en teek. ter visie in voorm. locaal en zijn ten kantore van de architecten tegen f 2. verkrijgb. Aanw. 14 April, v.m. 10 u.

BEVERWIJK. Het bouwen van 12 arbeiderswoningen aan den Alkmaarschen straatweg, voor de coöp. bouwvereen. „Eigen Haard" te Beverwijk.

De vereen. voorn., n.m. 12½ u., in Hotel „Ter Blerg". Bestek en teek. ad f 1,50. per stel te bekomen bij den bouwk. D. Schroot, Koningstraat 33.

BOXMEER. Het amoveeren van eenige gebouwen en het bouwen van eene R. K. Paroch. school voor meisjes, in den tuin van het gesticht „De Weijer" aldaar.

De bouwk. W. J. H. v. d. Waarden, 's midd. 12 u., in voorn. gesticht. Bestek en teek. ad f 2,50 verkr.

DIRKSHORN. Het bouwen van 3 arbeiderswoningen onder één dak.

De bouwk. K. Westra te Warmenhuizen, 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inzage in het café van S. Brouwer. Aanw. 16 April, n.m. 5 u.

HILVERSUM. Het bouwen van 1 woonhuis en het verbouwen van 2 winkelhuizen, gelegen aan de Kerkstraat 61. een en ander voor rekening van den heer J. W. Lahnemann.

De arch. E. Verschmijl. Bestek en 2 teek. te bek. tegen f 1 ten kantore van bovengen. architect, Naarderstraat 99.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sopraanslein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 300. — Nijmegen, In de Betoestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal. . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . - 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900. . . . . - 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de
Nederlandsche Assurantie-Compagnie
van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Kruisweg No. 55.

Bevolt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

Posterijen en Telegraphie

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 30 April 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor, met Directeurswoning te IJSSELSTEIN.

(Raming f 22.550).

Het bestek ligt ter lezing aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie, te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te IJsselstein, aan het gebouw van het Provinciaal Bestuur van Utrecht, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling der kosten van f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a, te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag, 23 April 1902, des middags ten 12½ ure.

's-Gravenhage, 10 April 1902.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

24 MAART.

GRONINGEN (ONDERH.). Het bouwen van een gebouw ten dienste van de R. K. ziekenverpleging aldaar, onder architectuur van den heer A. Th. v. Elmpt.
Laagste inschrijver Gerh. Hendriks, f 86.00. Gegund.

GRONINGEN (ONDERH.). Het bouwen van een stalgebouw met mestvaalt, op een terrein aan de Agricolastraat te Groningen, kadastraal gemerkt sectie G, no. 3435, onder architectuur van de hr. K. en G. Hoezema Kz.
Laagste inschr. G. Kuiper, f 6585. Gegund.

ADVERTENTIËN.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 21sten April 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenwichtijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 926:

Het maken van eene spoorverbinding met losweg en aanlegstelger aan het Kanaal van Steenenhoek bij het stationsemplacement te GORINCHEM.

Begroting f 9500.—.

Het bestek met 1 teekening is tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Bouwkundig Teekenaar.

Op een Bureau te ROTTERDAM wordt zoo spoedig mogelijk gevraagd een

Bekwaam en Ervaren Teekenaar

voor belangrijke werken.

Salaris naar bekwaamheid. Brieven franco No. 1201. Bureau van dit Blad.

Bij de uitvoering van de fundeering voor den gashouder voor 100000 M³. aan de *Wester Gasfabriek* te AMSTERDAM, **wordt gevraagd** een

Hoofdopzichter,

liefst Ingenieur, ervaren in fondatiewerk op groote schaal, voorzien van prima referentiën.

Reflecteerenden wordt verzocht zich schriftelijk met bijvoeging van getuigschriften en omschrijving van vorigen werkkring en opgave van verlangd salaris en datum van beschikbaarheid te adresseeren onder No. 1810 aan het Bureau van dit Blad.

HAARLEMMERMEER. Het verbouwen van een herberg, winkel-, woon- en pakhuis. Door den heer J. Roos.
Laagste inschrijver A. v. Dam, f 1549. Niet gegund.

TERNEUZEN. Het gedeeltelijk afbreken der bestaande woningen en het ter plaatse bouwen van een bierhuis aan de Dijkstraat, met bijlev. van de benoodigde bouwstoffen. Door den heer L. Zandsta.
Timmerwerk. Laagste inschrijver P. J. de Bres, f 1162*.
Metselwerk, W. P. Nieuwelink, f 1175*.
* Gegund.

25 MAART.

SAUWERD. Het bouwen van eene winkelbehuizing op een vrij terrein te Sauwerd, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde. Door den heer J. Zwartsenberg.
Laagste inschr. J. Pietersen f 1825. Gegund.

27 MAART.

BEVERWIJK. Het bouwen van 3 woonhuizen en een winkelhuis. Door den heer A. Sterken.
Laagste inschrijver J. de Haan, f 5300. Gegund.

DINXPERLOO. Het bouwen van 3 woningen. Raming f 3745. Door den heer G. W. Ovink.
Metselwerk. Laagste inschrijver Berkelder f 574*.
Timmerwerk. F. Bennink f 1889*.
Smidswerk. M. Ratsrink f 119*.
Loodgieter. J. G. C. Becking, f 204,36*.
Gas- en verfw. F. W. ter Heurne, f 198,50*.
Massa. J. W. Kolenbrander, f 3270. *Gegund pere. 3 bij loting.

28 MAART.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een bakkerij, onder beheer van den bouwk. J. H. C. Roesink. Door den heer A. ter Mors aldaar.
Laagste inschr. E. Gebben, f 1225. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van twee woonhuizen op een terrein gelegen aan de Nieuwstraat, onder beheer van J. H. C. Roesink. Door den heer Volkert Heinen.
Laagste inschr. W. Borkent, f 3225. Gegund.

PUTTEN. Het bouwen van een villa voor den heer Oudendijk Pieterse, notaris aldaar.
Laagste inschr. W. Zwak, Ermelo, f 11178. Gegund.

UITHUIZEN. Al de werkloonen van het afbreken eener bestaande en het weder opbouwen van een nieuw armhuis, zonder bijlevering van materialen, transporten enz. Door het bestuur der Ned. Herv. gemeente.
Laagste inschrijver W. Prins, f 625*.
Houtwaren, pannen enz. R. U. Reinders, f 1210,88½.
Steen, kalk, cement, zand enz. J. P. C. Tichelaar, f 668,40*. *Gegund.

30 MAART.

GORREDIJK. Het restaureeren van een woonhuis. Door den heer Andr. de Jong.
Laagste inschrijver W. Burgij, Terwispel, f 1250. Gunning aangehouden.

1 APRIL.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een huis in het westeinde, voor rekening van Mej. D. Nantel alhier. Door den bouwk. T. Korff.
Laagste inschrijver K. Deen, Grootebroek, f 8340. Gegund.

WITMARSUM. Den bouw van kerk, pastorie en noviciaat op een terrein aan den straatweg ald. Door den arch. A. J. v. Schalk te Utrecht.
Laagste inschr. Chr. Bootsma, Franeker f 43200.

2 APRIL.

VEENDAM. Het restaureeren van den gemeentetoren. Door het gemeentebest.
Ingeschreven werd met bepalingen omtrent min. loon en max. werktijd, verzekering tegen ongelukken etc. en zonder die bepalingen.
Laagste inschr. H. Dorenkamp, Nieuwolda f 3390 en f 3440. Gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezie-ën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros New-York).
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.

Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**

Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS
Spuistraat 246, 248, Amsterdam. 250.

Bouwkundig-Teekenaar.

Bij den Bouw van het **Rembrandt-Theatre** wordt een geroutineerd **Teekenaar** gevraagd.

Schriftelijke aanbiedingen worden ingewacht bij den Architect EVERT BREMAN, Amsterdam.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uw KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN**.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

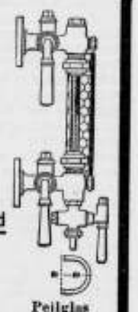
Draadglas.

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,

SINGEL 455.

Chef-Teekenaar.

Op een Bouwkundig Bureau te Rotterdam wordt gevraagd, om **zeer spoedig** in dienst te treden, een **CHEF-TEEKENAAR**, **artistiek** en **wetenschappelijk** ontwikkeld en met **praktische ervaring**, leeftijd van 25 tot 35 jaar.

Franco brieven met opgave van leeftijd, verlangd salaris en referentiën in te zenden onder lett. N. 705, aan de NEDERL. KIOSKEN-Mpij., Rotterdam.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

19 APRIL 1902 — 22e JAARGANG. — No. 16.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Zekerheid bij bouwconstructies. — Plafond- en wandbekleeding van staal. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Vergaderingen van Afdeelingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Advertentiën. — (Met een plaat.)

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

De 85ste Algemeene Vergadering der Maatschappij zal gehouden worden te Amsterdam op Woensdag 28 Mei 1902.

ZEKERHEID BIJ BOUWCONSTRUCTIES.

Nogmaals verzoek ik de Redactie beleefd hare kolommen te willen openstellen voor het bovenstaande onderwerp, bij voorbaat haar dankend voor de thans verleende plaatsruimte.

Het lijkt me 't gemakkelijkst dezelfde verdeeling in punten en dezelfde volgorde aan te houden, door den heer v. E. in zijn vorig artikel (1) ingevoerd.

1e. Het is merkwaardig hoe de steller daarvan met technische uitdrukkingen omspringt.

Zoo stelt hij blijkbaar ongeveer synoniem mijn *„bekendheid met de mechanica der bouwconstructies"* en zijn *„speciale studie van het ijzervak"* (hoewel dit ook kan slaan op kennis van den ijzerhandel) of (volgende alinea) *„de theorie van de leer van het evenwicht."*

Hierdoor is b.v. het op den voet volgen des heeren v. E.'s redeneering bijna ondoenlijk.

Overigens wil ik wel aannemen, dat we beiden onbevoegd zijn elkanders werk te beoordeelen, wat betreft duidelijkheid van betoog en begrijpelijkheid der gebezigde uitdrukkingen. We zullen aan degenen, voor wie het geschreven was, moeten overlaten in dezen een oordeel te vellen.

Misschien is de Redactie wel te bewegen eene stemming hierover uit te schrijven.

(1) Zie No. 15 van dit Weekblad.

Voor 't geval deze stemming dan in mijn nadeel mocht uitvallen, zou ik ter mijner verontschuldiging aanvoeren, dat ik schreef: *„ik zal trachten, enz.* (1)

2e. De heer v. E. geeft blijk niet alleen weinig met dit gedeelte der toegepaste mechanica bekend te zijn, maar ook noch het begrip „zekerheid" te begrijpen, noch mijne, naar ik meen vrij duidelijke redeneering gevolgd te hebben.

Gelukkig spreekt hij mij niet tegen, waar ik in mijn vorig artikel de 2 grenswaarden L en K invoer.

Welnu als er 2 grenswaarden zijn dan is er natuurlijk ook sprake van tweeërlei zekerheid.

Als genoemde heer in zijne constructies aanneemt T = 850 KG. c.M²., dan heeft hij *ten opzichte van de elasticiteitsgrens* eene 1,5- à 2-voudige zekerheid (2), en *ten opzichte van het breekgewicht* eene 4- à 5-voudige; even zeker als 2 × 2 = 4.

Dit zijn echter geen twee *soorten* van zekerheid, beide toch zijn *relatief;* de andere soort, *absolute* zekerheid, bestaat niet.

De onderscheiding dier tweeërlei zekerheid (van dezelfde soort) is echter niet van mij; men zie slechts § 65, bld. 76, van het 1e deel, 1e afdeeling van het Leerboek der toegepaste mechanica van A. C. C. G. van Hemert.

3e. Ik lees duidelijk in het artikel van des heeren v E's hand in No. 9 van dit Weekblad:

„We meenen echter te hebben aangetoond, dat die (oude en vervaderde) spreekwijze heeft uitgediend."

Ik vlei me zoo duidelijk in mijn betoog geweest te zijn, dat de heer v. E. nu zelf beweert niet aldus geschreven te hebben. Nu lezen we althans (zie No. 15). *„Dat de spreekwijze van zekerheid is veranderd en heeft uitgediend heb ik niet beweerd."*

Neen niet *beweerd*, maar *aangetoond* zelfs.

Als ik in dit gedeelte van mijn eerste opstel van Hemert's Leerboek aanhaalde, deed ik dit om de bron te noemen, waaruit ik geput had.

Nu men op het woord *leerboeken* bijzonder de aandacht

(1) De vraag *ontlokte* mij dus geen antwoord; dit lijkt dunkt me zoo: het doen zonder vooraf zich rekenschap er van te geven; voorbeelden uit het dagelijksch leven bewijzen deze beteekenis.

(2) Zij het dan ook onbewust.

vestigt, ben ik geneigd te vragen, waar anders dan in leerboeken zal men iets omtrent het besprokene onderwerp vinden.

Ik ben 't overigens met den heer v. E. eens, dat bij vele technici (geen theoretici) *banale* (1) begrippen omtrent zekerheid bestaan. Ik vind het aangenaam, dat we daar gezamenlijk tegen optreden.

4e. Weder wijs ik er op, hoe den heer v. E. de draad van zijn eerste betoog ontschoten is.

Ik kwam alleen op tegen het algemeen als geldend aangenomen zijn der „norm" door Scharowsky aangehouden.

Hierbij voerde ik als voorbeelden aan, wat ik 't meest bij de hand vond.

Nu komt de heer v. E. mij van eene onnauwkeurigheid betichten, omdat ik mijne voorbeelden nog met meerdere had kunnen uitbreiden.

Dit was me zeer goed bekend, op 't oogenblik kon ik er niet meer met *name* noemen en vermeed rondschermen in de ruimte.

Dat er weder anderen zijn, die T = 850 stellen, doet niets af aan mijne bewering, dat deze waarde *niet* allerwege geldend is en slechts *dat* was ik van plan te doen uitkomen.

Dat ik de prijscouranten van Ovink en Stokvis aanhaalde, was omdat ik ook een cijfer boven 850 noemen wilde; men begrijpt dat ik daardoor deze prijscouranten niet gelijkwaardig met b.v. *bijlage P.* stelde.

5e. Van de twee hier tegenover elkaar staande meeningen zou ik bijna zeggen, dat 't verschil van smaak is.

De kwestie liep echter niet er over of T tot 1200 K.G./cM². is op te voeren, doch juister of ej constructeurs zijn die deze waarde in hunne berekeningen gebruiken.

Voor 't geval de heer v. E. zoo nauwkeurig zich rekenschap weet te geven van alle in zijne constructie optredende of mogelijk optredende mechanische, atmosferische en moleculaire krachten, zoodat hij tot op b. v. 1 KG. de spankrachten in de verschillende deelen weet te waardeeren en er, als het ware, zijn hoofd op durft zetten, dat zijne berekende spanningen nu ook maar met 1 KC. vergroot *kunnen* worden; voor dat geval zou ik zeggen, kan hij wel eene waarde voor T gebruiken die 1 KG. onder L is gelegen.

Zijn er dus constructeurs, die T = 1200 K.G. per cM², durven aanhouden, mij wel.

Niemand zal mij kunnen overtuigen, dat het voorzichtige constructeurs zijn, terwijl ik hun natuurlijk de volle vrijheid laat, zich aan mijn oordeel geen sylabe gelegen te laten liggen.

We schreven immers niet voor constructeurs, maar voor de leeken, die soms zoo halsbrekend met hunne bouwwerken kunnen equilibreeren, dat ik 't bepaald noodig vond T wat te drukken.

Ik hoop, dat de appreciatie, wat het goede gezelschap aangaat, wederkeerig zij.

Verder ben ik benieuwd, op wat wijze de ondervinding zou moeten leeren, dat de „door Scharowsky gevolgde methode (2) en de door hem aangenomen materiaalspanningen", bij toepassing in de practijk, *niet* aan het doel beantwoorden.

Dit kan m. i. alleen als eene constructie ter zwaarte als Sch. opgeeft niet stabiel bleek te zijn.

Ook hiervoor ben ik geenszins bevreesd, terwijl ik dan ook nergens beweerd heb de normen van Sch. te hoog te vinden.

Alleen heb ik in mijn vorig artikel willen doen uitkomen dat de in het Musterbuch gevolgde knikformule, volgens anderen, tot onjuiste uitkomsten kan leiden, hiermede doelende op de door *prof. Tetmayer* ingevoerde *reductie coëfficiënten*.

Dat het gebruik van Sch. eene enorme tijdsbesparing oplevert bij het ontwerpen van min of meer belangrijke ijzerconstructies is ongetwijfeld, hoewel ik er de voorkeur aan zou geven mijne definitieve constructie geheel te berekenen, vooral als ze meer of minder belangrijk mag heeten.

De 1e verhandeling van den heer v. E. heeft eene goede eigenschap, ik vraag verschooning dit nu pas aan te stippen, ze is n. l. kort.

Het zwaartepunt toch ligt in de regels:

„Volgens de oude en verouderde spreekwijze zouden die cijfers overeenkomen met een 3,5- tot 4-voudige zekerheid", wat voor den vrager mogelijk inlichting genoeg was.

In dat geval zou ik liever hebben geschreven *„zie pag. 57 v.h Musterbuch 6e regel van onderen."*

Ik hoop, dat de lezers door mijn geschrijf geen nuttiger lectuur hebben gemist.

April 1902. J. H. D.

(1) Dit woord, hier, is niet van mij.

(2) Methoden geeft Scharowsky eigenlijk niet aan.

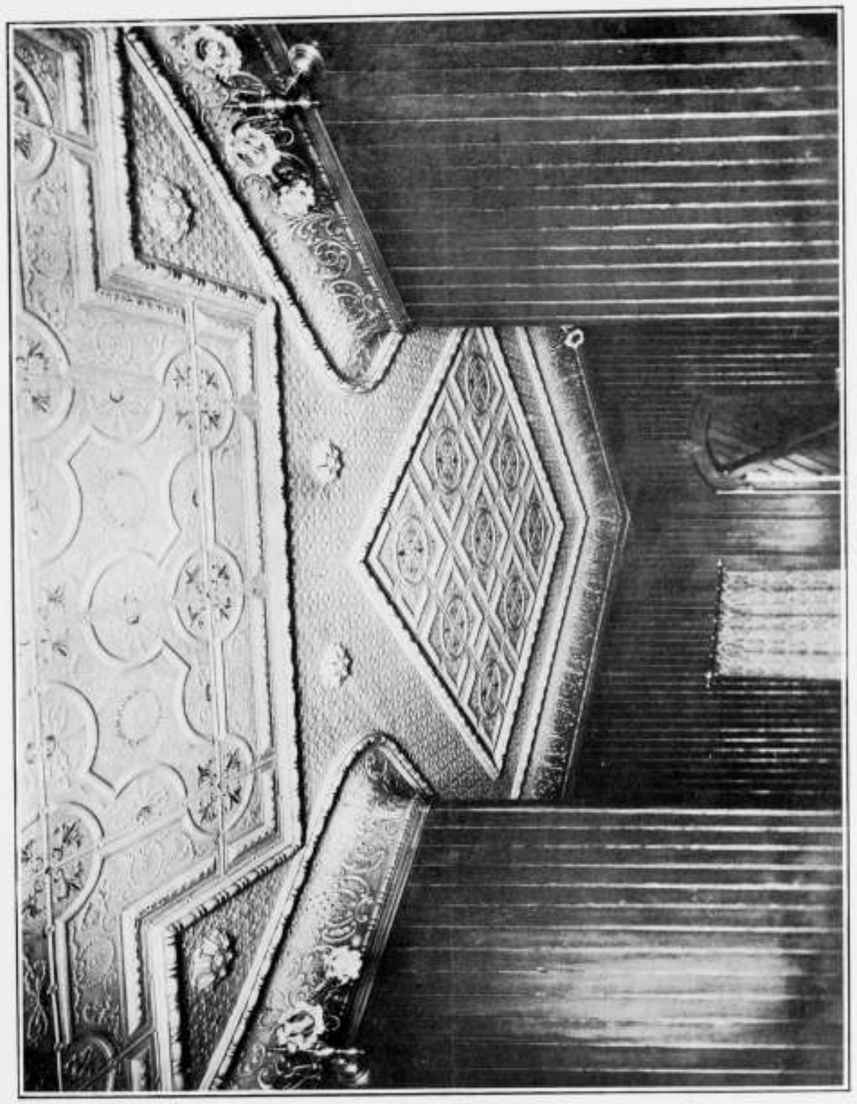
PLAFOND- EN WANDBEKLEEDING VAN STAAL.

Sedert eenige maanden zijn in het gebouw van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, monsters tentoongesteld van plafond- en wandbekleedingen, en van dakbedekkingen, uit staal vervaardigd, afkomstig uit de Amerikaansche fabrieken der Metallic Roofing Company of Canada Lim., te Torento. Het zijn de producten eener betrekkelijk geheel nieuwe industrie, ontstaan uit de behoefte die zich in Amerika deed gevoelen om de aldaar vroeger algemeen in gebruik zijnde houten dakpannen door een betere dakbedekking te vervangen. In de eerste plaats wenschte men een materiaal dat onbreekbaar en tevens bestand tegen groote temperatuursverschillen is.

Kostbare, langdurige en vergelijkende proeven met verschillende metalen, welk materiaal door de voorwaarde van onbreekbaarheid was aangewezen, hebben ten slotte tot een zeer gunstig resultaat geleid. Staal voldeed namelijk het best aan de gestelde eischen, waarom besloten werd tot de oprichting eener fabriek, uitsluitend voor de vervaardiging der stalen dakpannen, en waarin men voorts meer in 't bijzonder de nieuwe industrie zou kunnen bestudeeren. Er moesten namelijk middelen gevonden worden om de metalen dakpan zoodanig te behandelen, dat verschil in temperatuur er geen merkbaren invloed op had, en dat het roesten werd voorkomen; beide problemen werden op afdoende wijze opgelost door procédés, die het geheim der firma zijn.

Het groote succes en de algemeene waardeering die dit nieuwe fabrikaat bij de Amerikaansche deskundigen mocht verwerven, hebben tot andere toepassingen geleid. Om tegemoet te komen aan de vele klachten over het scheuren en afbrokkelen van plafonds, stucadoor- en pleisterwerk, het trekken van het houtwerk enz., werden op verzoek eener Vereeniging van Amerikaansche architecten proeven genomen met het vervaardigen van stalen bekleedingen voor plafonds en wanden. Hierbij deden zich aanvankelijk onoverkomelijke bezwaren voor, omdat men verlangde, dat de stalen bekleedingen buitengewone lichtheid aan sierlijke bewerking moesten paren. Op welke wijze men geslaagd is aan deze eischen te voldoen, bewijst de ruime keuze van dessins die beschikbaar kon worden gesteld.

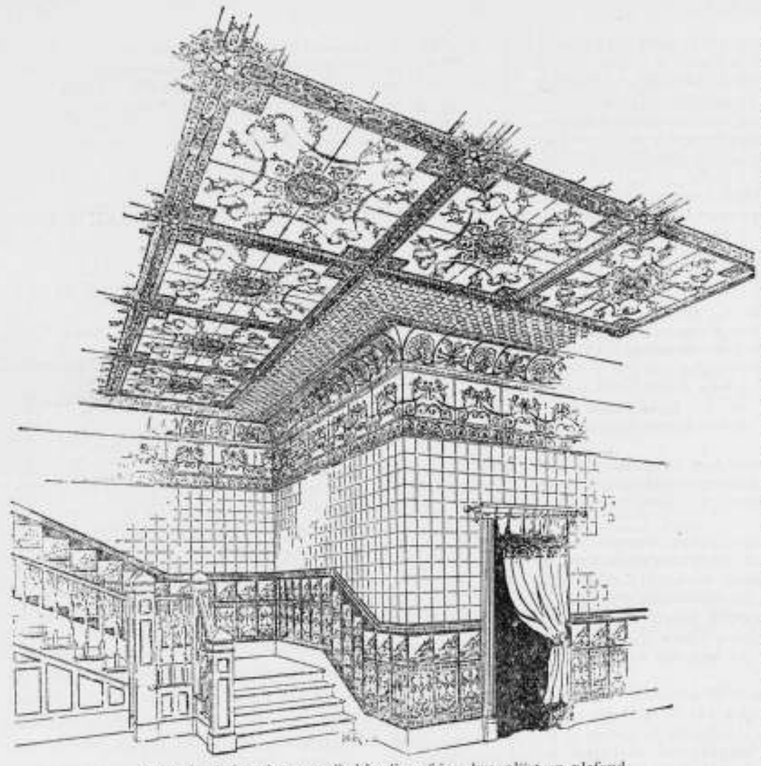
Plafond en Wandbekleeding uit Staal.

METALLIC ROOFING CO., LIMITED,
TORONTO, CANADA.

Hoofdkantoor voor het Continent bij:
H. C. FERRON, Prinsengracht 847, AMSTERDAM.

Bekroond bij het Bouwkundig Weekblad van 19 April 1902 No. 16.

Stalen lambrizeering, wandbekleeding, fries, kroonlijst en plafond.

Een speciale catalogus geeft alle gewenschte inlichtingen omtrent de toepassingen van het materiaal.

Na eene langdurige ondervinding zijn de fabrikanten op het oogenblik in de gelegenheid een buitengewoon lichte bekleeding te leveren, bestaande uit een bijzonder soort staal in hoog relief bewerkt, dat volkomen roestvrijis, niet scheurt, natuurlijk onbrandbaar en tevens zeer duurzaam is; het kan bovendien zoo noodig op zeer eenvoudige wijze gezuiverd worden indien dit uit hygiënisch oogpunt bij vermoedelijke aanwezigheid van ongedierte of ziektekiemen gewenscht mocht zijn.

Medaillons.

Medailloins.

Daar het materiaal zeer gemakkelijk is aan te brengen en de enkele stukken zoodanig afgewerkt door de fabrieken geleverd worden, dat er om zoo te zeggen niets aan bijgewerkt behoeft te worden, kan het uit een practisch en economisch oogpunt en voor speciale gevallen, ook hier te lande van nut zijn; dit althans is af te leiden uit de geleidelijke toepassing die het — vooral in Amerika — reeds heeft gevonden.

De fabrikanten belasten zich gratis met het in teekening brengen der gekozen plafonds, wandbekleedingen, dakbedekkingen enz. De eenige opgaaf die zij daartoe noodig hebben, is een plattegrond of schets van het verlangde, waarop alle afmetingen in m.M. zijn aangegeven, en een aanduiding van het verlangde dessin. Voor groote werken, zooals bij zalen, stations, kerken, gasthuizen enz., worden bestekken en begrootingen gratis geleverd.

De bij dit nummer van het blad gevoegde plaat geeft eene photographische opname te zien van een plafond, met inbegrip van kooflijst enz. geheel van staal, en waarvan de onderdeelen zoodanig zijn samengesteld, dat de onderlinge verbindingen daarvan volkomen onzichtbaar zijn.

BERICHTEN.

Hieronder volgen eenige opgaven omtrent een 14-tal vacante betrekkingen in Ned. Indië voor ingenieur of opzichter, waarvoor zij die voor plaatsing in aanmerking wenschen te komen, zich vóór 15 Juli 1902, bij gezegeld adres, moeten wenden tot het Departement van Koloniën.

Ter benoeming tot adjunct-ingenieur bij de exploitatie der Staatsspoorwegen in Nederlandsche-Indië worden gevraagd twee civiele en vier werktuigkundige-ingenieurs, in het bezit van het diploma, bedoeld bij artikel 61 of 64 der wet op het Middelbaar Onderwijs.

Aan de uitzending is verbonden; *a.* overtocht voor Gouvernementsrekening als passagier der 1e klasse, c. q. ook voor het wettig gezin; — *b.* eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van f 1500; — *c.* eene voorloopige bezoldiging van f 150 's maands ingaande met den dag van aankomst te Batavia tot dien, waarop het activiteitstraktement ingaat.

De bezoldiging van een adjunct-ingenieur bij de exploitatie van Staatspoorwegen bedraagt f 250 's maands, met twee driejaarlijksche verhoogingen elk van f 50 's maands, dus met een maximum van f 350 's maands.

Zie verder de St.-Ct. No. 86.

Bij den dienst van den Waterstaat en de Burgelijke Openbare werken in Nederlandsch-Indie kunnen worden geplaatst zes adspirant-ingenieurs.

Aan de uitzending is verbonden: *a.* overtocht voor Gouvernementsrekening als passagier der 1e klasse, c. q. ook voor het wettig gezin; — *b.* eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van f 1500; — *c.* eene voorloopige bezoldiging van f 150 's maands ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië.

De bezoldiging van een adspirant-ingenieur bedraagt f 250 's maands. Die voor hoogere rangen zijn te vinden in het *Indisch Staatsblad* 1890 No. 69.

Ter beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië kunnen gesteld worden, om te worden benoemd tot opzichter 3e klasse bij den Waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië, twee personen, die met voldoenden uitslag hebben afgelegd het examen voor opzichter bij den Rijkswaterstaat in Nederland.

Aan de uitzending is verbonden: *a.* overtocht voor Gouvernementsrekening als passagier der 2e klasse, c. q. ook voor het wettig gezin; — *b.* eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van f 500; — *c.* eene voorloopige bezoldiging van f 60 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië.

De bezoldiging van een opzichter der 3de klasse bedraagt f 130 's maands, die van opzichter 2de en 1ste klasse respectievelijk f 200 en f 230 's maands.

Aan de opzichters der 1ste klasse kan bij goede plichtsbetrachting worden toegekend eene traktementsverhooging van f 600 's jaars, wanneer twintig jaren verloopen zijn sinds hunne eerste indiensttreding.

Het programma van het aanvullings-examen, waaraan een opzichter moet voldoen om benoembaar te worden tot architect bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië, is opgenomen in het *Indisch Staatsblad* 1887 No. 185.

De architecten genieten een jaarlijksch traktement van f 4800, met twee verhoogingen van f 600 's jaars, telkens bij goede plichtsbetrachting, na drie jaren dienst in den rang van architect.

Amsterdam. In eene den 14den dezer gehouden vergadering der commissie benoemd ter overweging van de middelen om de gronden aan de overzijde van het IJ rendabel te maken, is het praedvies der centrale commissie aangenomen, strekkende tot eene verbetering van het veer over het IJ en het geschikt maken van de overzijde tot vestiging van Nijverheidsondernemingen.

Amsterdam. Hoewel het rapport der Commissie voor de plaatsing van de „Nachtwacht" in het Rijksmuseum nog geheim is, verluidt toch, dat het aanbeveelt het stuk te plaatsen in een afzonderlijke zaal met zijlicht. Achter het Museum zal dan een uitbouw gemaakt moeten worden, boven een te verlengen gedeelte van den publieken doorgang, en achter de eerezaal, in welken aanbouw dan tevens een afzonderlijk vertrek voor de „Staalmeester" wordt ingericht. Een en ander is begroot op f 70.000.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar,	salaris f	85.—
"	"	"	"	32	"	"	60.—
"	"	"	"	24	"	"	70.—
"	Bouwkundig Opz.-Teekenaar,		"	27	"	"	80.—
"	"	"	"	46	"	"	100.—
"	"	"	"	23	"	"	60.—
"	"	"	"	25	"	"	80.—
"	"	"	"	23	"	"	50.—
"	"	"	"	21	"	"	45.—
"	"	"	"	30	"	"	100.—
"	"	"	"	29	"	"	70.—
"	"	"	"	22	"	"	60.—
"	"	"	"	24	"	"	75.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	25.—

VERGADERINGEN VAN AFDEELINGEN.

Vergadering van de Afd. Amsterdam van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst op Dinsdag 22 April des avonds ten 8 uur, in het gebouw der Maatschappij, Marnixstraat 402. — Lezing van Mr. H. Goeman Borgesius. Onderwerp: „De Woningwet". Den leden wordt beleefd doch dringend verzocht zoo voltallig mogelijk ter vergadering te komen. Introductie zoo ruim mogelijk.

ED. CUYPERS, *Voorzitter.*

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 21 APRIL.

AMSTERDAM. Bestek no. 160. Het bouwen van eene 3de loods voor de opberging van turf in de steiling van Amsterdam (Ram. f 11860), onder beheer van de genie te Amsterdam.

De genie, v.m. 10 u., op het Tur., Nieuwe Heerengracht no. 11. Bestek en het proc.-verb. van inl. ter lez. op gen. bur. Bestek en afschriften van proc.-verb. verkr. bij den bestedер, resp. à f 0,36 en f 0.10 per stuk. Aanw. wordt niet gehouden.

DELFT. Het bouwen van een wagenschuur met woonhuis, het inwendig verbouwen van een bestaand woonhuis op het terrein van Pasgeld, gem. Rijswijk.

De arch. P. Zuidgeest te Delft, n.m. 4 u., in café Lubrecht. Bestek en teek. ad f 0,75 verkrijgb. bij gen. architect.

DOETINCHEM. Het afbreken van een schuur op de looierij en het afbreken van een huis op de bouwplaats „De Hols" en het daar ter plaatse bouwen eener boerderij.

De heer C. L. Planten, n.m. 2 u., in het heerenlogement, alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft arch. H. J. L. Ovink. Aanw. 21 April, v.m. 9 u. beginnende op de looierij.

JAARSVELD. Het amoveeren van een hofstede, nabij het overzetmeer naar Tienhoven a/d Lek en het bouwen eener nieuwe hofstede.

De heer C. J. Vaillant te Rotterdam 's midd. 12 u. ten raadhuize te Jaarsveld. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij arch. C. Nugteren te Ameide. Aanw. gedaan.

VENLOO. Het bouwen van een woonhuis met gedeeltelijke bijlevering van materialen, op een langs de Goltziusstraat gelegen open terrein.

De archit. H. Seelen. Bestek en teek. ter inzage en verkrijgb. ten kantore van den archt. alwaar ook inlicht. verstrekt worden. Aanw. 21 April, v.m. 9 u.

DINSDAG 22 APRIL.

BUSSUM. Het bouwen van een winkelhuis met annexen op een terrein hoek Brinklaan en Heerenstraat.

De archit. W. van Schaik, v.m. 11 u., in hotel „De Rozenboom."

EEFDE. Het verbouwen van de Christ. school.

De heer D. Esker. Bilj. voor 22 April in te zenden. Aanw. gedaan.

EWIJK (GELD.). Het bouwen van een woonhuis, met bijlevering van materialen.

De aanbesteder, v.m. 11 u., in het café van C. van Boxtel. Bestek en teek. ter inz. in voorn. café, alw. tevens inl. zijn te verkr. Aanw. op den dag der aanbest., v.m. 9½ u.

KOOG a/d ZAAN. Het amoveeren van een schuur en het ter plaatse bouwen van een pakhuis.

De firma Claas Honig enz., v.m. 10½ u., in het lokaal „De Waakzaamheid". Bestek en teeken. verkrijgbaar bij de archit. Van Rossum & Vuijk. te Weteringplantsoen 2, Amsterdam, ad f 2,— Aanw. gedaan.

WOENSDAG 23 APRIL.

KUINRE. Het bouwen van een nieuw winkelbehuizing te Oldemarkt, met bijlev. van de ben. materialen, arbeidsloonen enz., voor den heer J. Ramkema.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inzage bij Ellert de Lange te Oldemarkt. Inl. te bek. bij O. Zwaagstra te Oudeschoot. Inschrijving franco in te zenden voor of op den 23 April ten huize van J. Ramkema.

DONDERDAG 24 APRIL.

GROENLOO. Het verbouwen van een woonhuis met slagerij.

De arch. T. Broekhuizen te Neede, n.m. 3 u., in het koffiehuis „Op den Akker" te Groenloo. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inzage. Aanw. 24 April, n.m. 1 u.

LEIDEN. Het bouwen van een administratiegebouw, een directeurswoning, een blok beambten-woningen, de afsluiting van het terrein en bijkomende werken voor het openb. slachthuis.

Het gem.-best. Bestek en teek. ter inzage op het bureau van Gemeentewerken en zijn aldaar per stel à f 4.— verkrijgbaar (franco per post f 4.15). Aanw. gedaan.

VIANEN. Het verbouwen der openbare school te Zijderveld, met eenige daarmede in verband staande werkzaamheden.

Het gem. best. van Everdingen, 's midd. 12 u. Bestek met teek. tegen f 0.75 verkrijgb. ter secretarie, bij den architect G. Prins te Culemborg, bij wien inlicht. te bek. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 25 APRIL.

HENGELO (OV.). Het maken eener verdieping met bijbehoorende werken op het huis der hh. Nieuwenhuis en Rietjens, in de Wolter ten Catsstraat aldaar.

De archit. v. d. Goot en Kruisweg, 's av. 8 u., in hotel „De Halve Maan". Bestek en teek. à f 1,50 per stel verkrijgb. ten kantore der archit. Aanw. 24 April, 3 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van 3 winkelhuizen met 6 bovenwoningen op een terrein aan de Tolhuisstraat onder Katendrecht.

De archit. J. Breugem te Bergschenhoek, v.m. 11 u., in het café van C. Eeuwmeijer, Oranje-boomstraat 99.

WEDDERVEER (GRON.). Het afbreken en weder opbouwen van een logement.

De heer H. Heising, n.m. 4 u.

ZATERDAG 26 APRIL.

DEDEMSVAART. *a.* Het bouwen eener burgerhuizing, *b.* het bouwen van een loods; ieder perc. afzonderlijk en in massa; *c.* de glas-, verf- en behangerswerken aan beide perceelen.

De heer H. Hardenberg, n.m. 3 u., in hotel Baving, alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. geeft archit. J. Moolhuizen te Stadskanaal. Aanw. 26 April, n.m. 2 u.

DORDRECHT. Het bouwen eener woning met bergplaats in de nabijheid van de boekgaten beoosten den watertoren.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. ter bureau gem.werken en ald. ad 75 ct. verkrijgb. Aanw. 21 April, v.m. 11 u.

HARDEGARIJP. Het afbreken van de schuur op den hoek onder Hardegarijp en het vergrooten der schuren bij de behuizing in huur bij den heer D. G. Reitsma aan den Rijkstraatweg ald.

Mej. de Wed. G. G. Reitsma. Bestek en teek. ter inzage in het café van wed. Bosma, terwijl ook ald. bestekken tegen f 0.75 verkrijgb. zijn. Aanw. gedaan.

PURMEREND. Het maken van een pakhuis met twee bovenwoningen.

De archit. Jb. Faber. Bestek en teek. ad f 1, verkrijgb. bij firma J. D. Schuitemaker.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sarphatistraat. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstraat. Haarlem, Kruisweg 302. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1900 . . . . 1.877.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1900 . . . . . 21.625.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantien bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

2 APRIL.

HOORN. Het verbouwen van perceel no. 82 aan Groote Noord aldaar. Door den arch. J. v. Reijendam.

Laagste inschrijver J. Markus, f 8534.

3 APRIL.

LEEUWARDEN. Het ten deele amoveeren en verbouwen der winkelhuizinge en magazijnen c. a. van perc. G. no. 110 aan de Nieuwe stad. Door den archit. J. D. Bruns.

Laagste inschrijver S. v. d. Zaag, f 9970. Gegund aan M. Meijer, met eenige vermeerderingen voor f 12000.

NOORDWOLDE. Het bouwen van een burgerhuis met bakkerij voor H. Kuiper te Noordwolde aan den straatweg nabij de Friesche brug met bijlev. van de benoodigde materialen. Door den bouwk. Jacob de Boer.

Laagste inschrijver G. Andreä, Eesveen, f 1170. Gegund.

4 APRIL.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van een woonhuis. Door mejuffr. de Wed. A. Meijran.

Laagste inschrijvers Gebr. Punte, f 887. Gegund.

GRONINGEN (ONDERH.). Het bouwen van een dresseerschool voor de Prov. Vereeniging ter bevordering der Paardenfokkerij in Groningen. Door den arch. P. v. d. Wint.

Laagste inschr. M. Pehlig, f 22347. Gegund.

De installatie voor de dresseerschool werd door het bestuur opgedragen aan den heer D. S. M. Kalker te Amsterdam, als eenig agent voor de firma Musgrave & Co. Limited te Belfast.

NIJVERDAL. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer J. Goosselink.

Minste inschrijver J. G. Jansen Fz., ald., voor f 1238.

5 APRIL.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van twee woonhuizen aan den Bredaschen weg. Door den arch. Jos. Donders, namens de heeren Rutten en Houben.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. Horvers, f 2485*.

Metselwerk. A. v. d. Hout, f 2650*.

Massa. Janssen-Waijers, f 5854,50. *Gegund.

7 APRIL.

VENLO. Het afbreken van een bestaand gebouw, gelegen langs de Parade aldaar en het ter plaatse bouwen van een café-hotel met bijlev. van de benoodigde materialen zonder het maken der kelders. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. B. Speeuwenberg, f 7469.

8 APRIL.

APPINGEDAM. Het bouwen eener nieuwe behuizing op aan te wijzen terrein aan den rijksgrintweg te Appingedam, onder bijlever. van alle daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen, ect. Door den heer J. Hemmes te Hevekes.

Laagste inschrijver C. Pot, Stedum, f 5366. Gunning aangehouden.

GORINCHEM. Het verbouwen van een winkelhuis van den heer J. M. Snoek. Door den aanbesteder.

Timmerwerk. Laagste inschr. Pellekom, f 1680*.

Metselwerk. Buller, f 568*.

Schilderwerk. L. Donker, f 284*.

Steenhouwwerk. Simon, f 239*.

IJzeren balken en kolommen en spiegelglas buiten besteding gehouden. *Gegund.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een woonhuis voor mevr. de Wed. Mr. J. L. Tonckens, aan de westzijde op 't Noordeinde van de Streek „de Huizen". Door den architect J. Carmiggelt.

Laagste inschr. J. ten Burg, Hoogeveen, f 10976. Gegund.

MARKEN. Het bouwen van een burgemeesters- en dokterswoning, ieder afzonderlijk. Door het gemeentebest.

Doktersw. Laagste inschr. P. Spaander, Volendam, f 9388.

Burgemeesterswoning. A. Steur, id., f 4060.

WINSCHOTEN. Het bouwen eener woning voor het hoofd der openbare school. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschr. H. Timmer, Beerta, f 7248.

9 APRIL.

AMSTERDAM. Het maken van een avond ambachtsschool. Door de Timmergezellen vereeniging „Concordia Inter Nos".

Eenige inschrijfster Maatsch. „de Bouwersbond", aldaar, voor f 26200.

HARLINGEN. Het afbreken van de perc. Wijk H. no. 184 en 192 en het gedeelt. afbreken van perc. Wijk H. no. 193 aan de zuidzijde der zuiderhaven en het daar ter plaatse bouwen van een kantoorgebouw en houtpakhuizen met bijkomende werken, onder beheer van den archit. J. Torenbeek. Ram. f 12530. Door de firma Hubert Jans & Co.

Laagste inschrijver Gebr. Broersma, f 16730. Gegund voor de begrooting aan J. Torenbeek.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan den Langerlermatenstr. Door den heer H. Keuzekamp Azn.

Laagste inschr. Gebr. Thomasson, f 2100.

NIJMEGEN. Het bouwen van kantoorlokalen, 1 beneden- en 2 bovenhuizen, 1 magazijn enz., op een terrein aan de Graafsche straat. Door den heer H. H. de Haan.

Laagste inschrijvers Heimerink en Nollen, f 18815. Gegund.

OISTERWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer L. Graft. Door den bouwk. A. Willems.

Gegund aan den laagsten inschrijver G. van Haaren, aldaar, voor f 925.

SONDEL (FR.). Het afbreken en weder opbouwen eener burgerhuizinge. Door den arch. D. v. d. Meer.

Laagste inschrijver Herman Visser, Oudemirdum, f 1685.

SNEEK. Het amoveeren van perc. B. no. 3048 aan de Kruizebroederstraat, het bouwen van twee winkelhuizen met werk- en bergplaats en twee bovenhuizen aldaar. Door de heeren P. Koolstra & Zn., te Leeuwarden.

Laagste inschr. Groenendijk, Leeuwarden, f 14805. Gunning aangehouden.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een huis met 2 woningen, op een terrein nabij den Waliënschenweg. Door den heer D. J. Wevers.

Laagste inschrijver H. J. Simmelink, f 2640. Gegund.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 5den Mei 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 927:

Het maken van Grond- en Spoorwerken en het maken, leveren en opstellen van den plaatijzeren bovenbouw van eene vaste brug met bijkomende werken ten behoeve van een tweede spoor van MAASSLUIS naar HOEK VAN HOLLAND (HAVEN).

Bezroeting f 125.100.—.

Het bestek is tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag 2 Mei, 1902** des middags te 11½ uur zullen BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Delft*, in het openbaar, ten Raadhuize aanbesteden:

Bestek II.

Het wijzigen der bestaande kleedkamers en het bouwen van een bergplaats voor decoratief, meubelen, enz. en kleedkamer aan „Stads Doelen".

Aanwijzing Dinsdag, 29 April.

Inlichtingen zijn te bekomen alle werkdagen tot den dag der aanbesteding, tusschen 10 en 11 uur aan het Bureau Gemeentewerken; het bestek met teekening is tegen betaling van f 0.75 ter Secretarie verkrijgbaar.

10 APRIL.

DE STEEG. Het verbouwen van de openbare school no. 2 te Dieren en het maken, leveren en stellen van meubelen daarvoor benoodigd en het bouwen van een brandspuithuisje met arrestantenlokaal te Rheden. Door het gemeentebest. van Rheden.

Perc. 1, brandspuithuisje en arrestantenlokaal. Laagste inschr. K. Bennink, Rheden.

Perc. 2, de verbouw van school no. 2 te Dieren. B. J. Beeftink, f 6497. Gegund.

Perc. 3, het maken, leveren en stellen van het benoodigde meubilair voor die school. J. Slotboom, Rheden, f 699. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van zijn smederij en pakhuis, zonder bijlevering van materialen. Door den heer Th. J. Tonies aldaar.

Laagste inschrijver G. Sluimer, f 3050. Gegund.

GORINCHEM. Het bouwen van een woonhuis met annexe stal op een terrein aan de Mollenburgscheweg. Door den bouwkundige J. de Bie.

Perc. 1, metsel-, stucadoor- en hardsteenwerk. Laagste inschrijver Gebr. Kreukniet, Hardingsveld, f 3089.

Perc. 2, timmer- en ijzerwerken. J. Hoovestad, f 2013.

Perc. 3, loodgieterswerken. F. Weil, f 130.

Perc. 4, verfwerken. H. Schram, f 209.

Massa. A. de Kuijper, Hoog Blokland, f 4145. Gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van eene dubbele behuizing op een perc. aan de Noorderstationstr. Door den arch. H. en G. Hoekzema Azn.

Laagste inschrijver mej. wed. T. Y Jelsma, f 14975.

HAARLEM. Het bouwen van een woonhuis en een winkelhuis met bovenwoning, op een terrein gelegen aan den hoek Jan de Braijstraat en Projectstraat in het Kleverpark aldaar. Door den architect W. F. Doeglas.

Huis *a*. Laagste inschrijver W. v. d. Kroft, f 4360.

Huis *b*. W. v. d. Kroft, f 4248.

P. Rings, Sandpoort, in massa f 10939.

LEIDEN. Het bouwen van 6 woonhuizen aan de eerste straat van Vreewijk. Door den arch. B. E. Spijker Azn.

Van het geheele werk in massa. Laagste inschrijver A. G. v. Osnabrugge, Leiderdorp, f 19250.

Van id. zonder serres. J. v. d. Voet, Oegstgeest, f 18225.

MEPPEL (ONDERH.). Het verbouwen van een fabriek in de Woldstraat. Door den heer J. Koning Gzn.

Laagste inschrijvers P. en A. Withaar, f 4497. Gegund.

NUMANSDORP. Het afbreken en weder opbouwen van een heerenhuis aan het Zandpad. Door den arch. Andr. Bongers.

Timmerwerk. Laagste inschr. D. Ouweleen en G. Kooijman, Heinenoord, f 1660*.

Metselw. J. Koster, Numansdorp, f 1575,25*.

Verfwerk. Joh. v. d. Ree, Numansdorp, f 182,50*. *Gegund.

11 APRIL.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het gedeeltelijk herbouwen der afgebrande fabriek van de firma Gerh. Jannink & Zn.

Laagste inschrijver G. Hucriede, f 12500. Nog niet gegund.

GELDERMALSEN. Het bouwen van een blok arbeiderswoningen. Door den archit. E. G. Wentink Jr. te Utrecht.

Laagste inschr. J. H. v. Dillen Schalkwijk en J. Schenkel, Honten, f 5335. Nog niet gegund.

HOORN. Het verbouwen van perc. no. 15 aan het Kleine Noord. Door den arch. J. van Reijendam.

Laagste inschrijver J. Markus, f 6497. Een biljet van onwaarde.

OLDENZAAL. Het vergrooten eener fabriek. Door de firma W. Kan.

Laagste inschr. Oude Groeniger, f 5660. Gegund.

12 APRIL.

BOLSWARD. Het afbreken en weder opbouwen van de huizinge, thans bewoond door mej. Vellinga, Jongemastraat. Door den heer G. C. Eisma.

Afbreken en weder opbouwen. Laagste inschrijvers D. en R Feenstra, f 3333*.

Verfwerk. H. C. de Boer, f 272*. *Gegund.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een woonhuis voor den heer K. Kooiman Pz. aldaar. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver Joh. Bot, Bovencarspel, f 2850.

HAARLEM. Het bouwen van 2 villa's in het Wilhelminapark. Door den arch. S. J. W. Mons.

1. Laagste inschrijver H. Smink, f 16995.
2. J. van Gelder, f 12963.

Massa. H. Smink, f 30505.

HEES, BIJ NIJMEGEN. Het verbouwen en vergrooten van hôtel „Heeslust" voor rekening van den heer R. Hoenselaars. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijvers Gebr. Peters, Hees, f 5997. Gegund.

HOOGKERK (GRON.). Het bouwen van eene school met vier lokalen en een woonhuis voor het hoofd der school. Door het bestuur der vereen. tot instandhouding der gereformeerde school.

Laagste inschrijver G. Olthoff, Dokwerd, f 8332. Gegund.

UITWIERDE (GRON.). Het bouwen van 2 woonhuizen op een onbebouwd terrein aan de Kerkstraat. Door den arch. K. Klasens.

Laagste inschr. G. Bakker, Delfzijl, f 2440.

„Per Telegraaf."

VLAARDINGEN. *a*. Het bouwen eener burger-avondschool aan de Zomerstraat, volgens bestek no. 5. *b*. het rioleeren van den Schiedamschen weg en Westhavenplaats, ter gezamenlijke lengte van pl.m. 431 meter, volgens bestek no. 6. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver R. Maarleveld, Vlaardingen, *a* voor f 18875, *b* voor f 3580.

14 APRIL.

ALKMAAR. Het amoveeren en weder opbouwen van het winkelhuis wijk B, no. 72 aan de Nieuwesloot, raming f 2860. Door den archit. K. Bakker Dzn.

Laagste inschrijver C. Bol, f 2880. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

AMSTERDAM. *A*. Het sloopen van drie perceelen aan de Spuistraat, Kadastr. bekend onder sectie F. Nos. 4577, 4698, 4697 en *B* het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse voor 320 kinderen op het vrijkomend terrein. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. E. Meekers, f 38341.

BERGEN (N.H.). Het amoveeren van het bestaande en het bouwen van een nieuw gemeentehuis aan den Heerenweg aldaar. Raming met 10 pct. winst voor den aannemer f 7856.91. Door den arch. C. J. Ooms.

Laagste inschrijver J. Schoefelenberger, f 7565. Gunning aangehouden.

ENKHUIZEN. Het verbouwen van een bakkerij tot woonhuis, gelegen aan de Vischmarkt Door den heer J. de Wit Zn.

Laagste inschr. G. West, f 3840. Gegund.

GELDRINGEN bij STEENWIJKERWOLD. Het bouwen van een zijvleugel met bijbeh. werken aan het R.-K. Liefdegesticht. Door het R.-K. Paroch. kerkbestuur van den H. Andreas.

Laagste inschrijver G. J. H. Wilke, IJsselmuiden, f 22700. Gegund.

SNEEK. Het verrichten van timmer-, metselwerken enz., ten behoeve van het café „Onder de Linden" te Sneek en het daarnaast gelegen pand. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijvers A. de Graaf en F. de Wolf, f 3244.

15 APRIL.

BLOEMENDAAL onder LOOSDUINEN. Het bouwen van 2 dubbele woningen op het landgoed „Bloemendaal". Door het best. der Vereen. tot Christel. verzorging van Krankzinnigen en Zenuwlijders.

Laagste inschrijver G. v. d. Tang, 's-Hage, f 9690. Gegund.

HELMOND. De verbouwing der gem.-gasfabr. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. J. Neijnens & C. van Nunen, f 23732.

TERBORG. Het afbreken van een bestaande en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning. Door het gemeentebest van Wisch.

Laagste inschrijver J. R. Polman, Terborg, f 3284. Gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstucfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZOON, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros New-York).

Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement. — DYCKERHOFF & SOHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (vergl.aasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

DE FABRIKANTEN

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**

te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.

Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** met kant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.

Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

door

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co, 's-Gravenhage.

Een jong BOUWKUNDIGE, 6 à 7 jaren praktijk, wenscht zich te

associeeren

met een gevestigd Architect.

Brieven onder letter A. Bureau Bouwk. Weekblad. Herderstraat 5, DEN HAAG.

Eene aan den Rijn gevestigde in Nederland goed geïntroduceerde **Machinefabriek** zoekt voor Nederland een in **bouwkringen, goed geïntroduceerd**

Werktuigkundig INGENIEUR,

(HOLLANDER)

om als Reiziger op te treden.

Aanbieding onder letters P. D. aan het bureau v. d. Blad.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15–30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

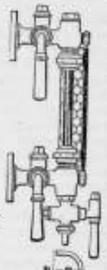
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen – Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,

Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen.

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden geheel gereed uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

LEYDEN & VAN BEEST

Binnenrotte 22–24.

ROTTERDAM.

Groote collectie Schouwburgstoelen, vouwbare en draagbare stoelen

voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.

Prijzen en catalogus op aanvrage.

Ontvang- en Betaalkas.

Rentevergoeding voor gelden à deposito.

Met één dag opzegging . . 2 %
(Bedragen tot f 5000. terstond betaalbaar)
Met tien dagen opzegging . 2½ %
Voor langeren termijn op nader overeen te komen voorwaarden

Open en gesloten **bewaargeving** *volgens reglement. Brandkastjes in de Safe deposit-inrichting, voor het* **bewaren** *van effecten en andere waarden, te huur volgens reglement.*

Amsterdam, 25 April 1902.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.—

bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

26 APRIL 1902. 22e JAARGANG. No. 17.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1–5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De tentoonstelling te Dusseldorf 1902, III. — Congressen. — Prijsvragen. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Verbetering. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

PRIJSVRAGEN IN 1901 UITGESCHREVEN.

Het Hoofdbestuur der Maatschappij maakt bekend, dat aan den inzender van het ontwerp „Silhouet", ter beantwoording van de IIe prijsvraag — *Blok van vier arbeiderswoningen* — door de Jury de uitgeloofde prijs, bestaande uit een Zilveren medaille en f 50, is toegekend, en dat dit ontwerp is ingeleverd door den heer C. de Groot Izn., Architect te Hilversum.

Het Hoofdbestuur heeft zich vereenigd met de voorstellen der Jury wat betreft de uitbreiding van de bekroningen voor de prijsvragen I en III, zoodat, wat prijsvraag I — *Café-Restaurant met Hotel* — betreft, aan de inzenders der ontwerpen „de Wet" en „Festina Lente" elk een Zilveren medaille en f 50 is toegekend, en, wat prijsvraag III — *Bodega met Lunchroom* — betreft, aan de inzenders van de beide ontwerpen „Mr. Micawber" en „Studie" een bedrag van f 25 is toegekend.

(Voor de Ie prijsvraag was uitgeloofd een Zilveren medaille en f 100, en voor de III prijsvraag een Bronzen medaille en f 25.)

Als inzenders dezer antwoorden hebben zich bekend gemaakt, van:

de Wet,	de heer: A. M. A. Key, te Rotterdam.
Festina Lente,	„ R. J. Hoogeveen, Bouwkundige te Rotterdam.
Mr. Micawber,	„ M. J. E. Lippits, Architect, te Amsterdam.
Studie,	„ Th. van Braningen, Bouwkundige te 's-Gravenhage.

JURY-RAPPORTEN

over de antwoorden op de Prijsvragen door de Mij. tot Bev. der Bouwkunst uitgeschreven in 1901.

I. CAFÉ RESTAURANT MET HOTEL.

Aangenaam was het der Jury eene keurige collectie teekeningen te vinden, waarbij ontwerpen die getuigen van ernstige studie, en die vele goede qualiteiten bezitten, zoodat zij meent, dat deze prijsvraag goed geslaagd is.

Ingekomen waren totaal 8 ontwerpen met 47 teekeningen, met de motto's:

1. In het land van Rembrand.
2. Moderne.
3. Kat in cirkel (teekening.)
4. 1902.
5. Driehoek (teekening.)
6. J. v. B., in cirkel.
7. de Wet.
8. Festina Lente.

Bij nauwkeurige beoordeeling blijkt echter, dat weinige ontwerpen een praktische planverdeeling vertoonen. Een goed geplaatst trappenhuis in aansluiting met ruime en verlichte gangen, zoomede eene goede verdeeling van kamers en dienstvertrekken, die eene exploitatie van een Hotel ten goede komen, worden in de meeste ontwerpen gemist. Slechts een ontwerp maakt hierop eene gunstige uitzondering.

Het komt der Jury voor, dat uit den aard der zaak de hoofdoplossing voor een Hotel in de indeeling van den plattegrond moet worden gezocht, terwijl de meesten meer gewicht aan eene goede geveloplossing schenen gehecht te hebben. In deze komt het echter veel op de praktijk neer, die de meeste ontwerpers, op enkele uitzonderingen na, schijnen te missen. Bovendien is het constructieve begrip bij de meeste ontwerpers nog betrekkelijk gering, daar op de eigenaardigste wijze is omgesprongen om moeielijkheden voldoende op te lossen, en is dan ook door gezochte constructieën en met behulp van veel ijzer bij de meesten getracht dat mogelijk te maken.

Over het algemeen echter waren vele projecten aanwezig, die van ernstige studie en opvatting getuigen.

Bij beschouwing bleek, dat bij goede geveloplossing niet altijd goed doordachte plattegronden pasten, en omgekeerd zijn er uitstekende plattegronden met minder verdienstelijke gevels.

Dit gaf aanleiding tot de volgende beoordeeling, waarbij is aangenomen een aantal punten verdeeld in onderafdeelingen, te weten voor: plattegronden, gevels, constructie, details en teekenwerk.

Motto: In 't land van Rembrand.

Een eigenaardig ontwerp, maar met groote gebreken in het plan. Alhoewel entrée Hotel en trappenaanleg goed zijn te noemen, is hieraan te veel ruimte opgeofferd. en daardoor de verdeeling der etages minder gunstig.

Waarom de lift niet in het trapgat aangebracht?

De zaalverdeeling is niet fraai, en met onnoodig breede verbinding, die niet dan voor doorgang te gebruiken is.

Het is geen gelukkige gedachte het buffet met privaten aan de façade te leggen.

Op de 1ste verdieping zijn de zalen te gerekt van vorm en zonder eenige onderlinge verbinding, evenals de logeerkamers, wat zeer onpractisch is.

De hoofdgang is onnoodig breed en slecht verlicht.

Service-lokaal te klein en diensttrap geheel in donker op de 2e en 3e verdieping, waarbij twee kamers gelegen zijn aan een binnen-cour van 2,5 × 1,5 meter. Waarom daär de privaten enz. niet gelegd?

Het aantal kamers voor twee bedden is onvoldoende en bovendien te klein.

In het geheele project is te veel aan gangen verloren gegaan.

De gevels getuigen van eene goede oplossing en geven goede details te zien, al is de onderste verdieping eentonig en te gedrukt.

Het teekenwerk is uitstekend te noemen.

Aan dit ontwerp werden 22 punten toegekend.

Motto: Moderne.

De planverdeeling is ook in dit ontwerp minder gelukkig en te veel verbrokkeld in kleine lokaliteiten, wat te meer uitkomt op het plan der etages, waar voor verlichting een gerekte binnencour is geprojecteerd en een doolhof van gangen is ontstaan. Vooral liggen daar de eigenlijke kamers aan de smalle gang van 1.20 M. breed, en is de hoofdtrap geheel verscholen achter muren, zoodat deze voor iemand die het gebouw niet kent, moeielijk te vinden is. Het is toch eene hoofdvereischte, dat de trap voor alle zalen en kamers goed en zichtbaar gelegen is.

De verdeeling der zalen is gebaseerd op dubbelen dienst, n.l. een buffet in de restauratiezaal en een in de cafézaal, met elkander verbonden door een reeks kleine en donkere dienstvertrekken. Dit is al zeer onpractisch te noemen.

De eetzaal op de 1e etage ligt voor den dienst te ver van de overige zalen.

De hoofdtrap is geen hoteltrap en is zeer slecht verlicht. De toegang van de 2e vestibule naar die trap is onvoldoende.

In het souterrain is de wijnkelder véél te groot, en een aparte toegang hiervoor onnoodig, en zelfs af te keuren. Wijnkelders dienen totaal geïsoleerd te liggen, liefst zonder licht en slechts spaarzame toevoer van versche lucht (welke geregeld moet vernieuwd worden) om den wijn op temperatuur te houden. Deze ligt bovendien naast de keuken, wat geen aanbeveling verdient.

De bierkelder is veel te klein, er zijn er zelfs twee geprojecteerd, wat onpractisch is. De inlaat voor bieren is goed, doch waarom niet direct toegang gevende tot den bierkelder? Met deze oplossing zal men onnoodig de vaten 3 malen moeten laten draaien om eindelijk in den bierkelder terecht te komen.

Alles is in het souterrain ook veel te gecompliceerd en voor den dienst niet gemakkelijk.

De geveloplossing is eenvoudig doch eentonig. Het teekenwerk is uitstekend.

Dit ontwerp verwierf 17 punten.

Motto: Kat in cirkel.

Dit plan is blijkbaar van een te vroeg begonnen ontwerper, wat duidelijk in de geveloplossing merkbaar is. Van appreciatie kan hier geen sprake zijn, hoewel de plattegronden niet slecht gedacht zijn en ten minste constructief uitvoerbaar.

Het beste is hier het trappenhuis, hoewel onnoodig met muren voorzien, waarin echter een lift van slechten vorm en onvoldoende verlicht. Alle toegangen in de entrée-vestibule veel te popperig en de gang naar de billardzaal te smal en geheel in donker, wat ook het geval is met de bovengangen.

Waarom heeft de ontwerper een gedeelte van het gebouw in alle verdiepingen hooger gelegd, zoodat overal trappen noodig zijn, die wel in de doorsnede doch in geen der plattegronden voorkomen? Dit is geheel ongemotiveerd en ondoelmatig en maakt de façade, die toch al niet op schoonheid kan aanspraak maken, nog minder.

De vormen der eetzaal en ontbijtzaal deugen niet; daardoor ook verkeerde aansluitingen der gangen.

Uit alles blijkt, dat het dilletantenwerk is. Er is voor dezen ontwerper veel te leeren door nauwkeurige bestudeering der overige ontwerpen.

Aan dit ontwerp werden 10 punten toegekend.

Motto: 1902.

De gevels van dit ontwerp zijn niet onverdienstelijk. De detailvorming en het teekenwerk verraden echter geen vaste hand. De geheele planverdeeling is niet ongunstig, doch heeft nog veel gebreken.

Het trappenhuis is, behalve onvoldoende verlicht, op de verdieping te veel door muren ingesloten en daardoor te veel geïsoleerd gelegen. Het bordes voor de trap is te klein op de etage.

De zalen zijn goed geprojecteerd doch de bijlokalen onvoldoende verlicht. De gang achter de zalen b. v. ligt geheel in donker, behalve dat die bijlokalen zelf slecht verlicht zullen zijn uit een koker van 1.50 M breed en 20 M. hoog. De ontwerper heeft hierin wel trachten te voorzien door de grensscheiding met het belendend perceel lager te projecteeren, doch dit was niet geoorloofd, vooral na de vraag, die een der medewerkers deed, en door de Jury in het Bouwk. Weekblad werd beantwoord. De gangen op de etages zijn daardoor ook veel te spaarzaam verlicht.

De lift voor de etages op de gang uitkomende, is niet practisch te noemen. Deze moest in de service-kamer gelegen zijn.

Waarom de toiletkamer enz. niet geprojecteerd op de beneden gelegene? Zij waren dan tevens beter in het centrum gelegen. Bovendien zijn deze verkeerd verdeeld; wanneer de deur opengaat zijn de urinoirs vanaf de zaal zichtbaar, wat niet is aan te bevelen.

Af te keuren is op de etage één ingang voor heeren- en damestoiletten.

Alle kamers zijn zonder eenige onderlinge communicatie, en de slaapkamer bij de zitkamer behoorend, behalve te klein voor 2 bedden, niet direct van de gang te bereiken.

De slaapkamers zijn bovendien bijna allen even groot, wat niet is aan te bevelen.

De buffetkamer (met buffet) is veel te klein en donker.

In het souterrain hadden provisiekamer en lokaal bierpomp tegenovergesteld moeten gelegen zijn.

De opslagplaats voor het bier moet gelegen zijn onder het buffet en in één lokaal vereenigd met bierpomp.

Van het systeem der brandladders is overal door dezen ontwerper eene bijzondere studie gemaakt en het is niet onaardig opgelost. Het is echter niet groot genoeg geprojecteerd voor 2 brandladders, terwijl deze ten laatste in de zalen op de 1e etage uitkomen. Waarom niet één ladder geprojecteerd voor de ramen in dezen koker, om ten laatste met toegangen te verbinden aan de beide buitenbalcons?

Alhoewel, zooals is opgemerkt, de geheele indruk der façades goed is te noemen, zijn de détails minder fraai; vooral heeft de ontwerper met het detail der entrée-deuren alles bedorven.

Het komt der Jury voor, dat dergelijke oplossingen afkeurenswaardig zijn.

De constructies zijn zwak, zie b. v. dak met goot; de inwendige decoratie bepaald onvoldoende.

Aan dit ontwerp werden 17 punten toegekend.

Motto: Een driehoek (geteekend.)

De geheele aanleg van dit project is goed gedacht. De hoofdtrap in eene lengte doorgaand, zonder bordes, is slecht verlicht tot op de 1e etage. De liftruimte aan den gevel te leggen, is niet aan te bevelen.

De plaats voor den portier is te veel in den hoek gelegen; men krijgt vandaar geen overzicht over de trappen met entrée, wat voor het bedrijf noodig is.

De zalen, hoewel goed gelegen, hebben veel verloren ruimte door de plaatsing der kolommen. Vooral is dit duidelijk in de restauratiezaal, waar nog niet de helft der geprojecteerde ruimte overblijft om tafel en stoelen te plaatsen, terwijl de billardzaal geheel hierdoor versnipperd wordt.

De privaten zijn veel te klein geprojecteerd.

Het souterrain is goed verdeeld, alleen zal het tamelijk duister zijn in de gangen, en een ingang vanaf de straat bij de keuken is niet wenschelijk.

De 1e etage is goed van indeeling, alleen ontbreken communicaties tusschen de kamers, en zijn de zalen met kolommen in de assen en wel op 1.80 M. van de ingangsdeuren ondoelmatig, vooral voor een eetzaal. De verdere etages zijn goed van indeeling.

De constructie van dit project behoort tot de beste, hoewel eene gelijkenis met een nog niet lang geleden in gebruik gesteld Café en Hôtel te Amsterdam nogal opvallend is.

De gevels zijn in de hoofdpartijen goed, doch de hoefijzervorm der benedenramen niet fraai, en te veel herhalingen in de overige boogvormen maken dit project niet gelukkig. De façade van de korte zijde heeft veel verdienste.

Dit project verwierf 24 punten.

Motto: J. v. B. in een cirkel.

De algemeene indeeling van dit project is hoogst onpractisch. De kofferbergplaats verbergt de geheele trap en de portier kan van uit zijn loge niets overzien. De lift is achter de hoofdtrap verborgen en kan onmogelijk aan 2 zijden toegankelijk zijn.

Wat nut 2 dienst trappen, naast elkander geprojecteerd hebben, is niet duidelijk.

De hoofdkeuken is slecht gelegen en onvoldoende verlicht.

De verschillende kelderruimten zijn overigens minder goed verdeeld. Alle gangen zijn onnoodig breed; men kan er met paard en rijtuig rondrijden.

Uit een constructief oogpunt is dit project zeer bedenkelijk. Er is op de 1e etage tenminste al heel vreemd met de muren omgesprongen. Halve binnenplaatsen hangen in de lucht en de eetzaalmuur staat zonder ondersteuning op de lengteas van de billardzaal, midden op de bintlaag. Bovendien is de billardzaal onvoldoende verlicht, evenals de eetzaal op de 1e etage die bovendien veel te gerekt van vorm is.

Een kamer voor het personeel aan de façade te leggen, is zeer onpractisch.

De opvatting der binnendecoratie is bepaald slecht, en het is afkeurenswaardig, om met dergelijk gemak en onvaste hand met kromme lijnen om te springen.

De façade is niet gelukkig en vol ongedecideerde ornamentlijntjes. De ontwerper heeft, naar het schijnt, den massieven gevel daarmede een voornamer aanzien willen geven, wat al zeer bedenkelijk is. De steenen kalven in de ramen der 1ste etage missen hun effect niet, evenmin als de entréeoplossing aan den kopgevel. De balcons aan den gevel, voor brandgevaar, zijn op enkele uitzondering na niet te vinden.

Er is voor dezen ontwerper veel te leeren in de bekroonde antwoorden van deze prijsvraag.

Dit ontwerp verwierf 11 punten.

Motto: „de Wet."

Dit ontwerp geeft blijk van veel talent, vooral wat practische planverdeeling betreft. De groepeering der verschillende lokalen is zoowel voor publiek als dienst uitstekend; de verdeeling van licht en lucht eveneens. De hoofdtrap ruim, goed gelegen en verlicht. De gangen tot een minimum beperkt en ruim gehouden. De entrée van het hotel is te klein, doch gemakkelijk te verbeteren. Alhoewel de zalen der 1e etage allen niet precies naar gevraagde afmetingen zijn, is de overige verdeeling uitmuntend.

De 2e en 3e verdieping is echter te veel verbrokkeld. De bergplaatsen op de gang konden gevoegelijk wegblijven en de gang doorloopend zijn. De verbinding tusschen de kamers wordt hier ook gemist.

In het souterrain zijn de bier- en wijnkelder te klein, hoewel goed gelegen om alles op temperatuur te houden.

De bierkelder ware beter gelegen onder het buffet.

De façade is echter te eentonig; met gelukkige kleurverdeeling wel iets te redden, doch niet afwisselend genoeg.

Hier is echter over het algemeen verdienstelijk werk geleverd.

Dit project verwierf 27 punten.

Motto: „Festina Lente."

Ook dit ontwerp geeft blijk van talent. De geheele aanleg en constructieve gedachte is goed en alles logisch doorgevoerd. Minder goed is de aanleg der hoofdtrap, zonder bordessen en bijna zonder verlichting, wat voorkomen had kunnen worden door verplaatsing der eerste binnenplaats. Het buffet in de cafézaal is niet goed gelegen en zonder verbinding met service-ruimte.

De verdeeling van het souterrain is niet goed begrepen. De bierkelder is b. v. véél te groot. De keuken is te klein en slecht van vorm.

Ingang vanaf de straat vlak bij de keuken niet aan te bevelen, bovendien hiervoor eene oplossing in de façade gevonden die niet zonder gevaren is in de uitvoering.

De omlegging der provisie ware gewenscht geweest, waar nu de bergplaats is geprojecteerd, die onnoodig groot is.

Op de 1e etage was door verkleining der service-kamer, die nog groot genoeg zou blijven, betere communicatie verkregen met de corridors, en door lager houden van dit vertrek beter verlichting bovendien.

Verbindingsdeuren tusschen de logeerkamers op alle verdiepingen waren gewenscht geweest, bovendien zijn de groote logeerkamers op de verdiepingen onpractisch ingedeeld. Niet zonder bedenking is het maken van den terugspringenden muur aan de façade, boven de zalen der 1e etage op vrijdragende balken van 10.50 M. spanning zonder ondersteuning. Deze constructie is onnoodig en duur. Hetzelfde doel ware bereikt door balcons.

De gang tusschen de logeerkamers in het achtergedeelte van het gebouw is in donker.

De gevels van het ontwerp zijn eenvoudig en verdienstelijk.

Dit ontwerp behoorende tot een der beste, verwierf 27 punten.

De Jury meent na deze beoordeeling geen termen te kunnen vinden om eene volledige eerste bekroning toe te kennen, maar voor te stellen:

1e onder de ontwerpen met de motto's „de Wet" en „Festina Lente", die beiden bijzondere kwaliteiten bezitten, den gestelden prijs te verdeelen, en daarbij aan elk eene zilveren medaille toe te kennen;

en 2e de ontwerpers onder de motto's „driehoek *(geteekend)*, en „In het land van Rembrand" om hun verdienste eervol te vermelden.

de Jury:
W. HAMER.
J. VERHEUL Dzn.
J. MUTTERS Jn.
W. B. VAN LIEFLAND.

II. BLOK VAN VIER ARBEIDERSWONINGEN.

Ingekomen negen inzendingen, n.l.

Silhouet	met 2	teekeningen.
Arbeid Adelt	„ 3	„
4 = 1	„ 5	„
Simplicitas	„ 8	„
Volksoord	„ 5	„
De arbeider is zijn loon waard	„ 5	„
Holmes	„ 4	„
Pet	„ 5	„
Voor de snipperwand	„ 3	„

Silhouet. De ontwerper heeft van het onderwerp veel studie gemaakt, en een in vele opzichten zeer goed plan geleverd. Hij heeft 2-kamers-woningen geleverd met 3 goede slaapplaatsen, goed gelegen privaten, practische keukens, die echter wat grooter zijn konden, doch voldoende zijn. Een gang beneden met flinke kast. De ingangen van boven en beneden gescheiden. Ware het uitbouwtje vierkant en niet driehoekig genomen, zoo ware boven nog eene betere ruimte voor een 4e slaapplaats of een apart kamertje voor berging aanwezig. De gevel zeer goed in het karakter van arbeiderswoningen en aangenaam van het gezicht. Het teekenwerk en détails zijn goed. De begrooting beantwoordt aan het programma en de teekeningen, en is goed berekend. De memorie van toelichting is duidelijk.

De arbeider is zijn loon waard. Zeker wel een bruikbare woning, doch verkregen door drie even groote vertrekken aan elkaar te voegen; wat in dit geval niet practisch is en geen type van een arbeiderswoning. De keuken moet grooter dan de z.g.n. kamer zijn, daar de 1e in hoofdzaak voor bewoning dient. De middenhuizen hebben enorme portalen, 't geheel is te duur om te bewonen, er is te veel luxe in overbodige ruimte. De hoekhuizen iets beter. Aardige gevel en goed teekenwerk.

Pet. Woonkamer veel te groot tegenover de keuken, de gevel goed doch te gecompliceerd, de kap veel te groot; détails en teekenwerk goed.

Holmes. Gezamenlijke entrée, wat geen aanbeveling verdient, het plan overigens eenvoudig en practisch, doch er is geen gebruik gemaakt van het vrije terrein. De gevel ziet er te fabriekachtig uit. Détails en teekenwerk voldoende. De ventilatie nogal gecompliceerd.

Arbeid adelt. Plan ingewikkeld en niet practisch; afsluiting met gordijnen niet aanbevelenswaard. De alcoof onverlicht, terwijl de achterramen van het eene huis op den tuin van het andere uitzien, wat niet wenschelijk is. Gevel aardig van opvatting maar te gecompliceerd. Teekenwerk en détails goed.

Simplicitas. Plan niet kwaad. De privaten goed aangebracht, doch beneden zwak. Boven maar één slaapplaats, wat te weinig is. Het verdeelen der zolders, met de lange trap waardoor waarschijnlijk boven meer slaapplaatsen aangebracht zullen worden, zal onpractisch blijken. De gevel met het enorme dak draagt niet het karakter van arbeiderswoningen. Détails en teekenwerk goed.

Volksoord. De keuken weer kleiner dan de voorkamer; voor slaapkamer een apart vertrek, wat duur in de bewoning is en ook in 't bouwen. De plaatsing der bedstede niet fraai gevonden, de grondruimte vrij groot; de gevel erg eenvoudig en saai. Teekenwerk goed, détails voldoende.

4 = 1. De keuken te klein tegenover de voorkamer. Meerdere maar zeer kleine kamers te nemen is niet juist gezien. Dak samengesteld en duur in onderhoud, evenals de afzonderlijke inrij poort; te veel ruimte opgeofferd aan gangen. De tuintjes als tuin niet bruikbaar. De gevel niet fraai en slecht van proportie, détails en teekenwerk niet voldoende.

Voor de snippermand. Geen fraai plan, enorme voorkamer, onpractisch ingerichte keuken; teekenwerk en gevel onvoldoende.

De prijs is toegekend aan het ontwerp:

SILHOUET.

III. BODEGA MET LUNCHROOM.

Op deze prijsvraag zijn 2 antwoorden ingekomen:

1. „Mr. Micawber" en 2. „Studie".

Onwillekeurig slaat men een eersten blik op de perspectiefteekening, evenals de bezoeker van het lokaal eerst eens rondziet en zich laat beheerschen door een eersten indruk dien de omgeving op hem maakt.

Die eerste indruk zou zijn, dat de ontwerper van Studie meer decorateur is dan die van Mr. Micawber, waaruit niet moet worden afgeleid, dat het meer eenvoudig opgevatte ontwerp daarom minder verdienstelijk is. De opvatting die men heeft omtrent het decoreeren van zulk een lokaal kan verschillend zijn en men is niet gebonden aan vaste voorschriften.

De eerste indruk van de *plannen* is ook goed, en hieruit is te zien, dat er flink gewerkt is, en gestudeerd om in een onderstelde bestaande ruimte het gevraagde doelmatig onder te brengen. Dit was zeker geen gemakkelijke taak: de lokalen met de toegangen, keuken, buffet, privaten, enz. zoo te plaatsen, geriefelijk in het gebruik, gemakkelijk bereikbaar, goed verlicht en goed geventileerd.

Door het aanbrengen van een entresol is o. a. gezocht om meer ruimte te vinden. Nu, het programma verbiedt dit niet en zoo is in Mr. Micawber b. v. daar de keuken ontworpen, hetgeen zeer goed gaat, omdat het lokaal zeer hoog is en een buffet en privaten best wat laag kunnen zijn. De verlichting en ventilatie van de keuken laat evenwel wel wat te wenschen over, terwijl voor de privaatruimte veel grondvlakte vrij kwam.

„Studie" laat evenwel zien, dat deze inrichtingen toch geriefelijk kunnen zijn wanneer zij practischer geplaatst zijn, aangezien zij van uit de bodega en de lunchroom door een gemeenschappelijk portaal zijn te bereiken. Jammer, dat verzuimd is een privaat voor den dienst aan te brengen. Op de binnenplaats was daartoe toch gelegenheid?

De keukeninrichting is evenwel beslist te klein.

In het algemeen kan men zeggen, dat de hoofdlokalen bij „Mr. Micawber" goed ontworpen en eenvoudig van planindeeling zijn, doch alles wat de „service" betreft, ingewikkeld is, terwijl bij „Studie" de planindeeling juist het omgekeerde vertoont.

De hoofdtoegang tusschen de beide lokalen in — zooals bij „Studie" — is beter dan bij „Mr. Micawber", waar de bodega alleen door het portaal van de kantoortoegangen te bereiken is. Deze toegang kan hoofdzakelijk ten gerieve zijn van de bewoners en bezoekers der kantoren, als hoofdtoegang zal hij wel niet bedoeld zijn. De bodega door de lunchroom te bereiken, zou te hinderlijk zijn voor de bezoekers van laatstgenoemd lokaal.

Of de entrée bij „Studie" zich in de façade goed zal voordoen, meenen wij eenigszins te moeten betwijfelen.

Na overleg te hebben gepleegd besluit de jury, dat: in aanmerking nemende, dat geen der plannen tot in alle onderdeelen bepaald goed is te noemen, geen medaille kan worden toegekend. Beide plannen vertoonen evenwel veel ernstige studie en hebben elk op zich zelf bijzondere verdiensten, zoodat zij voor wil stellen de geldelijke belooning niet over beide inzenders te verdeelen, doch beiden ter aanmoediging de volle uitgeloofde belooning van f 25 toe te kennen.

De Jury,
A. C. BLEIJS.
V. G. A. BOSCH.
A. SALM G.Bz.

DE TENTOONSTELLING TE DUSSELDORF 1902.

III.

De hier volgende illustraties geven nog eenige afbeeldingen van tentoonstellingsgebouwen voor:

1°. de Hoerder Bergwerks-und Hütten-Verein, naar het ontwerp van den architect Ernst Marx te Dortmund;

Gebouw der Hoerder Bergwerks-und Hütten-Verein.

2°. de Gutehoffnungshütte en Deutzer Gasmotoren-Fabrik, naar het ontwerp van den architect Bruno Maiering;

Gebouw der Gutehoffnungshütte en der Deutzer Gasmotoren-Fabrik.

en 3°. den Bochumer-Verein, naar het ontwerp van den architect H. Schumacher.

Paviljoen van den Bochumer-Verein.

CONGRESSEN.

Het vóór twee jaren te Lübeck gehouden Kunsthistorisch Congres besloot het volgende te doen plaats hebben te Innsbruck. Thans is vastgesteld, dat dit jaar het Kunsthistorisch Congres van 9 tot 12 September a. s. aldaar gehouden zal worden.

Innsbruck bezit wellicht minder oude kunstschatten dan de vorige plaatsen die door het Congres bezocht werden, maar oog en gemoed zullen zich rijkelijk kunnen laven aan natuurschoon in de verre omgeving, welker monumenten Tirol kenmerken als een middenpunt van een merkwaardige beweging op kunstgebied. Hiervan overtuigd, heeft het Congres-Comité eene tentoonstelling ontworpen van werken van levende Tiroler meesters en van oude Tirolsche kunstwerken.

De uitnoodigingen om het Congres bij te wonen zijn onlangs verschenen. Deelnemers worden verzocht zich vóór 15 Augustus a.s. op te geven aan den Voorzitter van het plaatselijk Comité te Innsbruck, den heer Dr. Hans Semper, Prof. in de kunstgeschiedenis aan de K. K. Universiteit te Innsbruck, Sillgasse No. 31, 1e Stock. Dit tijdige aangeven is gewenscht, opdat het Comité voor huisvesting der Congressisten zorgen kunne.

Aan hen die op het Congres mededeelingen wenschen te doen, is verzocht geworden daarvan uiterlijk vóór 1 Juni a.s. kennis te geven aan den Voorzitter van het Congres, den heer Prof. Dr. A Schmarsow, te Leipzig.

PRIJSVRAGEN.

Bij de in dit jaar gehouden prijskampen onder de leerlingen der Academie van Beeldende kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam zijn de navolgende bekroningen toegekend:

Bouwkunde (ontwerp van een heerenhuis), het ontwerp, motto Parkzicht de zilveren medaille, inzender J. C. Speelman; het ontwerp, motto Een Poging, eene eervolle vermelding, inzender H. G. Krijgsman.

Kunstnijverheid (ontwerp van een insluithaard), de ontwerpen motto's Pluto 1 en 2, de zilveren medaille, inzender van beide ontwerpen A. M. van Velze; het ontwerp, motto M, eene eervolle vermelding, inzender J. Muysson Jr.

Kunstnijverheid (ontwerp van de versiering van de 2 hoofdwanden en het gewelf in de vestibule van een heerenhuis), het ontwerp, motto Studie, de zilveren medaille, inzender R. W. Kennedij; het ontwerp, motto P, eene eervolle vermelding, inzender H. J. Pallada.

Handteekenen (ontkleed model), de teekening onder motto Ora et Labora, de zilveren medaille, vervaardiger, C. H. Kersenboom; de teekening onder motto C, eervolle vermelding, vervaardiger Marius J. Richters.

Boetseeren, het ontwerp motto B, de zilveren medaille, inzender M. Vermeer; eervolle vermelding, het ontwerp motto Voorwaarts, inzender J. H. van der Hargh; eervolle vermelding, het ontwerp, motto twee vierhoeken, inzender P. J. W. van Berkel.

Wat de afd. Bouwkunde betreft kunnen wij nog vermelden, dat de Jury daarvoor bestond uit de heeren Prof. J. F. Klinkhamer, te Delft, C. H. Peters, Rijks-Bouwmeester te 's-Gravenhage, Joh. Mutters Jr., architect te 's-Gravenhage, J. Verheul Dzn., architect te Rotterdam en G. J. de Jongh, Dir. der Gemeentewerken te Rotterdam.

Wat den eersten bekroonde in dezen wedstrijd voor bouwkunde betreft, kunnen wij mededeelen, dat hij een der jongste leden van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst is. Vóór vijf jaren kwam hij uit Pernis naar Rotterdam om aldaar zijn bouwkundige studiën aan de academie aan te vangen.

Het nu afgesloten tijdperk van ongeveer een jaar is voor den heer Speelman zeer belangrijk geweest; niet alleen, dat hij zijn eind-diploma aan de Academie verwierf, doch hij werd in Januari j.l. met den derden prijs bekroond voor een kleine villa, ingezonden op de prijsvraag der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam. Eenige weken geleden werd ook zijn ingezonden antwoord op de prijsvraag voor een werkmanswoning, uitgeschreven door de Vereeniging U. N. I. te Rotterdam, met den eersten prijs bekroond, en ten slotte verwierf hij de bovengenoemde zilveren medaille.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Op 11 April, hield de Vereeniging **Bouwkunst en Vriendschap** hare laatste vergadering in dit seizoen, waarin als spreker optrad haar Voorzitter, den heer Henri Evers, die tot onderwerp zijner voordracht had gekozen Weener architectuurbeweging. Geen enkele groote kunstbeweging, ving spreker aan, ontstaat in eens; zij is het uitvloeisel, de reflex van nieuwe toestanden, veranderde sociale verhoudingen, waardoor de tot dat tijdstip geldende traditie's en leur worden omvergeworpen en die zich in de kunst, zoo literarische als beeldende, weerspiegelen. Nieuwe toestanden scheppen nieuwe eischen op elk gebied, en dus ook op dat der kunst, en nieuwe middelen tot uitvoering, tot bevrediging van nieuwe verlangens. En als het de kunst gelukt de essence der nieuwe richting in hare scheppingen te belichamen, dan is een nieuwe stijl geboren, zoo in vroegere perioden, en stijlen als afspiegeling der toenmaals geldende maatschappelijke en ethische begrippen en beschouwingen geboren werden. Meestal is een verandering van de sociale verhoudingen en de daaruit voortvloeiende kunstbeweging een gevolg van eene groote politieke gebeurtenis. Zeker zou de renaissance in de 15de eeuw zich niet zoo verspreid hebben over alle landen der Westersche wereld, indien niet twee gewichtige politieke gebeurtenissen, n.l. de terugkeer der pausen naar Rome en de inneming van Constantinopel, daartoe den grondslag hadden gelegd. Met de pausen kreeg de kunst hare machtige beschermers die de studie der klassieken in zoo hooge mate bevorderden, die de Grieksche geleerden en kunstenaars naar Rome lokten en het tot brandpunt van het nieuwe kunstleven maakten, waaruit de kunst zich naar alle landen verspreidde.

Ook nu meende spreker, dat de groote politieke gebeurtenissen van 1866 en '70 waaruit de machtige eenheid van het Duitsche rijk gesproten is, van grooten invloed zijn geweest op het karakter dat de sociale begrippen en verhoudingen sedert dien kenmerkt, en als gevolg daarvan bij wijze van reflex zich in de kunst heeft geopenbaard. De periode van krachtig maatschappelijk leven waardoor de adem van een ethisch sociale levensbeschouwing vaart, heeft zich weerspiegeld in de architectuur en haar uitdrukking gevonden in de Siegesalleeën de Ruhmeshallen enz. die allerwege in het Duitsche rijk hun aanzijn verkregen.

Eerst in renaissancevormen, als herinnering aan een roemvol verleden doch onbevredigend als zijnde eene uiting van een anderen maatschappelijken geest dan de moderne; doch daarna komt de eigen natuur, de zucht tot uiting van het tegenwoordig gevoelde, van eene urkräftige zelfbewustheid boven en de Denkmäler op den Kyffhäuser, de Porta Westphalica en onlangs het Bismarck Denkmal te Hamburg vertolken dat streven en spreken van een eigene moderne kunst die wortelt in de aspiratiën van den tijd. Overal heeft het kunstleven gebroken met stijloverlevering, overal een streven tot persoonlijke uiting, getuigend van de nieuwe eischen en verlangens die de nieuwe levensbeschouwing medebrengt, eene levensbeschouwing die de verbroedering der menschen bedoelt en de opheffing van heerschende misstanden in haar vaandel heeft geschreven. Zonder twijfel, zegt spreker, is het deze aspiratie waardoor de ernstige kunstenaars van dezen tijd worden gedreven. Ze zijn zich bewust, dat de opgaaf der moderne kunst, evenals die van vroegere perioden, de voldoening aan de behoeften en inzichten van het tijdperk waarin zij leeft tot taak heeft, en als eerste in de rij dier kunstenaars kan Otto Wagner te Weenen genoemd worden, de schepper van de nieuwe Weener architectuurbeweging.

Hij kan de eerste genoemd worden, daar zijn vormenspraak de meeste eenheid bezit, zich het rijpst en meest rationeel ontwikkelt en als zoodanig het meest tot een nieuwen stijl nadert.

Spreker geeft nu een schets van den persoon en van het milieu waarin Wagner verkeert, er op wijzende welken grooten invloed een en ander op het karakter van zijne werken heeft gehad. Hij geeft een overzicht van zijn loopbaan en releveert, dat zijn debuut valt in het tijdperk toen in Weenen de kunstwereld werd beheerscht door vier sterren op architectonisch gebied, n.l. Theophil Hanssen Ferstel, Schmidt en van Hasenauer, de scheppers van al de reuzengebouwen als het parlementsgebouw, de academie, het stadhuis, de Hofburg enz. aan den grooten Ring. Eerst na hun dood, nu tien jaar geleden komt Wagner naar voren, en van dien tijd af dagteekent zijn invloed op de architectuur. Onvermoeid werker, ongevenaard teekenaar, rijk aan scheppingsvermogen heeft hij in zijn persoon vereenigd het geloof aan de idee en de kracht om deze tot ontwikkeling te brengen. Zijn inzichten omtrent het wezen der architectuur heeft hij neergelegd in een geschriftje, „Die moderne Architectuur", waarin hij aantoont, dat de wijze van

composeeren moet beoogen het voldoen aan tegenwoordige eischen met tegenwoordige hulpmiddelen en materialen, en niet moet zijn een copieeren van vroegere stijlvormen met gebruikmaking van niet inheemsche materialen. Daarom worden zijne scheppingen dan ook door de horizontale lijn beheerscht, wegens het gebruik van ijzer als constructiemateriaal, en zijn de door hem gebruikte vormen in hoofdzaak voor putzbouw geschikt, daar het gebruik van gehouwen steen te kostbaar is wegens het ontbreken van steengroeven nabij Weenen.

Groote platte vlakken met een lijnenspel ter accentueering van lucht- en deuropeningen, het gebruik van tegelbekleedingen en terra-cottaplaten kenmerkt zijn architectuur, die daardoor typisch Weensch wordt volgens zijne opvatting, dat elke landaard, ja elke groote stad haar eigenaardige kunstuiting moet hebben als uitvloeisel van haar gebruiken, materialen, klimaat enz. De constructie moet hoofdzaak zijn, doch moet geïdealiseerd en in een aantrekkelijk kleed gestoken worden, en het moet Wagner tot een hooge verdienste gerekend worden, dat door zijn streven de artistieke toepassing van het ijzer, het zoo bij uitstek constructieve materiaal van den tegenwoordigen tijd, de oplossing nabij is gekomen. In zijn werken is de gelukkige samenwerking van ingenieur en architect tot een artistiek constructieve eenheid belichaamd geworden.

Na deze beschouwingen gaf spreker eene beschouwing der reuzengebouwen en van Wagner's werken, teneinde het groote verschil in karakter en vormenspraak duidelijk in 't licht te stellen en de tegenstelling aan te toonen tusschen het oorspronkelijke moderne in Wagner's werken en het op vroegere stijlperiodes gebaseerde van de werken zijner voorgangers. Met een reeks van platen en lichtbeelden lichtte spreker zijn voordracht toe.

Afdeeling 's Gravenhage. Op de vergadering van 24 April, de laatste in dit jaar, werd na afdoening van de gewone werkzaamheden door den Voorzitter in herinnering gebracht het feest door Prof. Gugel gevierd, en hoe dit jaar de Maatschappij haar zestigjarig bestaan hoopt te herdenken.

Daarna maakte het advies, door een Commissie van 4 leden van het Instituut van Ingenieurs uitgebracht aan den Raad van Bestuur van dit Instituut, een verslag door dien Raad in den „Ingenieur" openbaar gemaakt, dien avond een onderwerp van ernstige bespreking uit.

Algemeen vond de richting, waarin die Commissie van Advies het onderwijs wilde leiden, ten minste voor bouwkundige en waterstaats-opzichters, sterke afkeuring en zou men het inslaan van dien weg voor dat onderwijs noodlottig achten.

Beoefenen van een ambacht op een ambachtsschool en daarna als werkman eenige jaren in de praktijk met gelijktijdig bezoek van technische voorbereidende winter-avondschool, dan wel met geheele opleiding in de praktijk gedurende langeren tijd met gelijktijdig bezoek van dien avondschool, alles in aansluiting met lager onderwijs, hoogstens meer uitgebreid lager onderwijs; werd als een bepaalden eisch gesteld voor een vruchtbaar bezoek eener technische school.

De H. B. S. met 3-jarige cursus deugde als voorbereidend onderwijs in geen enkel opzicht. Ambachtsonderwijs kan minstens even vormend en ontwikkelend zijn als dat aan die inrichtingen verkrijgbaar. Vóór het bezoek van de technische school moeten de leerlingen flink hebben leeren teekenen, zoowel reechtlijnig als handteekenen zal er iets van de studie aan de technische school terecht komen.

Gevraagd werd verder of de commissie van advies zich wel had afgevraagd, hoe groot de jaarlijksche behoefte aan opzichthebbend personeel voor ons land is en of zij op den weg door haar aangegeven niet een heerleger van half geleerd proletariaat gaat vormen, waardoor de markt spoedig overvoerd zou geraken.

Dat er 40 Nederlanders aan de school te Mitweida studeerden beteekende volgens een der sprekers niets, omdat hij overtuigd is, dat dit voor het meerendeel jongelui zijn, die de H. B. S. niet konden afloopen, daardoor de P. S. niet konden bezoeken, maar wellicht geen enkel der daar studeerenden er heen is gegaan met het doel om opzichter en niets meer te worden.

Ook werd het streng afgekeurd, dat voor de scholen de onderwijskrachten zouden moeten gezocht worden in toevallig ter plaatse beschikbare krachten. Zal er iets van de technische school terecht komen, dan moeten het bepaald gevormde technische leeraren zijn, die daaraan hunne beste krachten wijden.

Met een tot weerziens in het volgende seizoen werd door den Voorzitter de vergadering gesloten.

BERICHTEN.

Amsterdam. Door het bestuur van de Vereeniging tot Bevordering van het Vreemdelingenverkeer alhier is een te waardeeren blijk van belangstelling gegeven in het voornemen om de geschilderde ramen in de Oude Kerk, waarvan sprake is in het Bouwk. Weekblad van 12 April j. l., te herstellen. Het heeft aan de Commissie voor de kerkgebouwen der Ned. Herv. Gemeente een bedrag van f 250 toegezegd als bijdrage in de kosten der restauratie.

PERSONALIA.

De commissie voor het afnemen van het examen voor opzichter bij den Dienst van Weg en Werken bij de Maatschappij tot Expl. van Staatsspoorwegen is door den Directeur-Generaal samengesteld als volgt, uit de heeren: L. H. N. Dufour, ing. in algem. dienst, *lid en Voorzitter*, A. J. Buis, sectie-ing., C. G. J. W. Koopman, district-ing., J. F. Verzijl, onder-afdeelingchef, A. T. Hoogenboom, adj. ing. 2e kl., J. van Hettinga Tromp, adj. ing. 2e kl., H. H. E. R. Westenberg, adj. ing. 2e kl., J. C. Witte, werktuigkundige 1e kl., H. Kersemakers, bouwkundige 1e kl., W. de Jong, bouwkundige 2e kl., *leden*, en F. A. Brandt, adsp. adjunct-ing., *Secretaris*.

Het examen zal in Mei worden afgenomen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar,	salaris f	85.—
"	"	"	"	32	"	"	60.—
"	"	"	"	24	"	"	70.—
"	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	"	37	"	"	80.—
"	"	"	"	46	"	"	100.—
"	"	"	"	23	"	"	60.—
"	"	"	"	25	"	"	80.—
"	"	"	"	23	"	"	50.—
"	"	"	"	21	"	"	45.—
"	"	"	"	30	"	"	100.—
"	"	"	"	29	"	"	70.—
"	"	"	"	22	"	"	80.—
"	"	"	"	26	"	"	80.—
"	"	"	"	24	"	"	75.—
"	"	"	"	24	"	"	70.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	25.—

VERBETERING.

In een gedeelte van de oplaag van het vorige blad, No. 16, luidt de onderteekening van het artikel „Zekerheid bij bouwconstructies," J. H. D. Dit moet zijn: J. H. S.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 28 APRIL.

BOSCHKAPELLE (ZEEL.). Het afbreken van een bestaande en weder opbouwen eener nieuwe landbouwschuur, voor rekening van den heer P. van Vooren te Boschkapelle.

De aanbesteder, n.m. 5 u. Teek. en bestek ter inzage bij P. de Hond te Boschkapelle. Inl. te bekomen bij J. J. Colsen, bouwk. Terhole. Aanw. 28 April, n.m. 4 u.

DELFZIJL. *a.* Het bouwen eener school voor O. L. onderwijs met 8 lokalen te Farmsum en het restaureeren der onderwijzerswoning; *b.* het glas- en verfwerk; *c.* het ameubliement.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ad f 2,50 en inl. verkrijgb. bij archit. F. A. Pot. Voorw. ter lezing ter secret.

MEPPEL. Het bouwen van 2 woonhuizen

De arch. G. Otten Jzn., 's av. 8 u. in Hôtel Stads-Herberg, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft gen. archit. Aanw. 28 April, v. m. 11 u.

ST. NICOLAASGA. Het bouwen van een nieuw woon- en winkelhuizinge.

De heer A. van der Weij. Bestek en teek. ter inzage bij Wed. A. Boersma.

STANDDAARBUITEN (N.BR.). Het bouwen van een woonhuis met bakkerij te Standdaarbuiten.

De heer J. Verschuren te Fijnaart, n.m. 3 u., in het koffiehuis van G. Bogaarts. Bestek en teek. ter inzage in voorn. koffiehuis. Inl. te bekomen bij den bouwk. C. P. Bogaarts te Standdaarbuiten. Aanw. gedaan.

STRAMPROIJ (LIMB.). Het bijbouwen van een schoollokaal en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Plans en bestekken tegen f 1,50 verkrijgb. ter gem.-secret. en bij den arch. G. Baeten te Weert.

DINSDAG 29 APRIL.

GOUDA. Bestek no. 181. Het maken van eene badinrichting in de kazerne te Gouda, onder beheer der genie te 's Gravenhage. Ram. f 1800.

De genie te 's Hage, v.m. 10 u., op het geniebureel in het gebouw gen. „de Looyhalle". Het bestek zal ter lezing liggen op bovengen. bureel. Bestek en afschriften van proc.-verb. verkrijgb. respect. tegen f 0,50 en f 0,10 bij den opzichter van fortif. te Gouda. Inl. worden gegeven door den besteder op gen. bur. te Gouda. Aanw. wordt niet gehouden.

JUTPHAAS. Het sloopen en weder opbouwen eener directeurswoning met kantoor.

De Tram- en Bargedienstvereeniging, n.m. 2 u. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. ten kantore der vereen. Aanw. gedaan.

NOORD-BARGE. I. Het timmer-, metsel- en stukadoorwerk van de verbouwing van de school te Noord-Barge en het maken van schoolmeubelen; II. Het verfwerk en glazenmakerswerk daarvan.

De vereen. „Christ. Volksonderwijs" te Emmen, n. m. 6 u. bij W. S. Hoogeveen te Noord-Barge, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 29 April, n. m. 5 u.

SUAMEER. Het verbouwen van een huis.

De heer S. H. Veenstra. Bestek en teeken. ter inzage bij A. Mooiweer.

WEERT. Het bouwen van een concertgebouw, met bijlev. van alle benoodigdheden.

De Weerter Jongel. Societeit, n.m. 6 u., bij de heer Baeten. Plan en bestek ter inz. bij G. Baeten.

ZWOLLE. Het verbouwen en tot winkelhuis inrichten van perceel L 65 aan de Deventerstraat.

De heer S. Teger, 's av. 8 u., in cafe Spantman Deventerstraat. Bestek en teek. à f 0,75 verkrijgb. bij B. H. F. Ruberg, Bouwkundige. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 30 APRIL.

AMSTERDAM. Het amoveeren van perc. no. 9. Middenweg, gemeente Watergraafsmeer, en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen.

De architecten D. J. Nijland en C. L. van Kesteren. Bestek en teek. te verkrijgen aan het bureau panoramagebouw, Muidergracht, tusschen 11 en 3 u.

DORST (N.-BR.) Het bouwen van een zuivelfabriek ald. met bijl. van materialen, uitgezonderd de metselsteenen.

Het bestuur der coöp. zuivelfabriek „De Eendracht," n.m. 5 u., in het koffiehuis van J. Jacobs. Bestek en teek. in genoemd koffiehuis ter inzage, terwijl bij den arch. lichtdrukken der teeken. tegen vergoeding der kosten zijn te bekomen. Inl. te bekomen bij den arch. C. A. Oomen Az., Oosterhout. Aanw. 30 April, n.m. 3 u.

GEMONDE (N.-BR.). Het bouwen van eene nieuwe boerderij met bijlev. der daartoe benood. materialen.

De erven dr. v. Heijst, n.m. 3 u., in café Maas. Bestek en teek. ter inzage in voorn. café. Inlicht. geeft de bouwm. M. van Nielen te St. Michiels-Gestel. Aanw. 30 April, n.m. 2 u.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor, met directeurswoning, te IJsselstein. Ram. f 22550.

Het minist. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's-Hage, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1e district, Binnenhof te 's-Hage, aan het post- en telegraafkantoor te IJsselstein, aan het gebouw prov. best. van Utrecht, en is ad f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bek. bij Gebr. van Cleef te 's-Hage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwmeester te 's-Hage. Aanw. gedaan.

TIEL. Het verbouwen van perceel Hoogeinde, D. no. 107 tot woonhuis en sigarenfabriek, voor de heeren A. M. Hirsch.

De aanbesteder, 's av. 8 u. Bestek en teek. ter inz. in het koffiehuis van C. v. Ommeren. Inl. geeft de arch. G. Formijne. Aanw. 30 April, v.m. 9 uur.

DONDERDAG 1 MEI.

BERGEN OP ZOOM. De verbouwing van het perceel Hoogstraat 1 10.

De arch. Q. J. Horsten, v.m. 11½ in Hotel „De Kroon". Bestek en teeken. in voorn. hotel ter inzage. Aanw. 28 April, n.m. 2 u. Voor dit werk kunnen alleen Roomsch-Katholieke ingezetenen van Bergen op Zoom in aanmerking komen. Inl. geeft de arch. voorn.

DORDRECHT. Van het bouwen van 21 arbeiderswoningen op een terrein „Rozenhof" (overtuin, Geldelooze pad).

De aanbesteder, n.m. 2 u. Bilj. in te lever. tot 12 u. Bestekken en teek. à f 2 per stel verkrijgb. bij H. A. Korthals, bouwk. Lombardstraat 17, ald. Inl. worden verstrekt op 29 en 30 April, v.m. van 10 tot 12 u. aan de Koninginnestr. 1 rood.

HENGELO (OV.). Het afbreken van het bestaande winkelhuis op 't Esrein en 't daar ter plaatse bouwen van eenen nieuwen winkel met pakhuis, kelder, enz.

De coöp. winkelvereen. „Hengelo", 's av. 7 u., in het vereenigingsgebouw der machinefabriek. Bestek en teek. à f 1,50 per stel verkrijgb. ten kant. der archit. Aanw. 1 Mei, v.m. 10 u. Inl. geven Van der Goot & Kruisweg, archit.

OOSTERWOLDE. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aldaar.

De heer K. D. Tasma. Bestek en teek. ter inz. bij K. J. Luiting aldaar. Bilj. voor 1 Mei bij den besteder in te zenden.

VIERLINGSBEEK. Het bouwen van een woonhuis met bijlever. van alle materialen, uitgenomen steenen, pannen, en kalk, op een terrein nabij het station.

De archit. R. Geurts, n.m. 2 u., ten huize van J. Fransen. Bestek en teek. ter inz. bij den arch., door wien ook verdere inl. worden verstrekt. Aanw. 2 u. voor de aanbesteding.

ZWOLLE. Het afbreken van een bestaand en het daar ter plaatse bouwen van een woonhuis met winkel, aan de Hoogstraat K. 314.

De heer L. G. Bruggeman. 's av. 8 u., in het Poolsche koffiehuis. Bestek en teeken. à f 1,— verkrijgb. bij B. H. F. Ruberg, bouwk. Aanw. 28 April, 's m. 11 u.

VRIJDAG 2 MEI.

GROENLOO. Het vergrooten van een pakhuis met zouterij, gelegen bij het station H. IJ. S. M.

De archit. Gantvoort en Streek te Winterswijk, n.m. 1 u., in hotel „De Pelikaan", alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geven gen. archit.

GRONINGEN. De verbouw van de verificateurswoning aan de Waterpoort te Delfzijl. Raming f 1340.

De directeur der dir. belastingen invoerrechten en accijnzen, 's midd. 12 u. Het bestek ligt ter lezing in het Minist. van Financiën, aan het bur. van den rijksbouwm. in het 1e district te 's Hage, aan dat van het prov. best. van Groningen, in de bur. van gen. directeur en in die van de ontvangers van naburige gemeenten, en zijn te bekomen op het bur. van gen. directeur. Inlicht. worden gegeven door den rijksbouwm. te 's Hage en door den opzichter bij de landsgebouwen W. P. Hof te Groningen. Aanw. gedaan.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een dubbel woonhuis voor den heer H. Blanken, op een terrein aan de westzijde op het Noordeinde van de streek „de Huizen".

De arch. J. Carmiggelt, n.m. 3 u., in hotel „Luinge", alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1 verkrijgb. bij gen. archit. Aanw. 2 Mei, v.m. 10 u.

LEERDAM. Het verbouwen en uitbreiden der kantoorlokalen van de firma Varsseveld en Co.

De arch. J. Dik, v.m. 11 u. bij wien bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 3 MEI.

WAGENINGEN. Het afbreken van het huis aan de Bergpoort A no. 244 en daar ter plaatse bouwen 2 winkelhuizen met vrije bovenwoningen.

De heer W. A. Scheerder, n.m. 3 u., in café v. d. Weerdt. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter visie. Aanw. 1 Mei, n.m. 2 u., door den arch. S. Bitters.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiadam. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Fetterstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, Dijkhuis.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901 . . . . . 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 28.902.600.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen.

Vaste Taxatie. - Op Beurspalie. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

1 APRIL.

GELDROP. Het bouwen van 2 woningen waarvan één met winkel en bakkerij, begrooting f 3675. Door den bouwk. M. Deelen.

Laagste inschrijver Arn. Dielis, f 3325.

KATWIJK A/ZEE. Het bouwen van een nieuw weeshuis voor de Ned. Herv. gem.

Gegund aan den laagsten inschr. L. Kruijt, aldaar voor f 22800.

7 APRIL.

ASSENDELFT. Het bouwen van 1 woon- en winkelhuis voor den heer J. Poel Pzn. Ram. f 4071. Door den opzichter C. IJ. Veenis.

Laagste inschrijver firma M. Kuiper, f 4080. Gegund.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van twee woonhuizen aan de Bredasehen weg, voor de heeren Rutten en Houben. Door den arch. Jos. Donders.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. Horvers, f 2485.

Metselwerk. A. v. d. Hout, f 2650.

Massa. Janssen-Waijers, f 5854.50. Gegund.

9 APRIL.

DELFZIJL. Het bouwen van een behuizing aan de Kerkstraat aldaar. Door den heer Huisman.

Laagste inschrijver G. Bakker, Delfzijl, f 2440. Niet gegund.

Houtbewerking.

GEVRAAGD een geschikt persoon, die de **Technische leiding** kan op zich nemen van eene

fabriek voor houtbewerking en meubelmakerij,

en zich bekwaam acht door 't aanbrengen van relaties en courante artikelen de zaak uit te breiden. Goede vooruitzichten.

Fr. br. onder lett. 2. E. H. Alg. Adv. Bur. NIJGH & VAN DITMAR, Amsterdam.

Een jong BOUWKUNDIGE, 6 à 7 jaren praktijk, wenscht zich te

associeeren

met een gevestigd Architect

Brieven onder letter A. Bureau Bouwk. Weekblad. Herderstraat 5, DEN HAAG.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 12den Mei 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 4:

Het maken van drie beambtenwoningen en eene dubbele brugknechtswoning nabij de nieuwe Velserbrug, behoorende tot de werken voor de verruiming van de spoorwegbrug over het Noordzeekanaal nabij VELSEN.

Voor rekening van den Staat der Nederlanden.

Begroeting f 19500.—.

Het bestek met 2 teekeningen is tegen betaling van f 1.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 5den Mei 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 927:

Het maken van Grond- en Spoorwerken en het maken, leveren en opstellen van den plaatijzeren bovenbouw van eene vaste brug met bijkomende werken ten behoeve van een tweede spoor van MAASSLUIS naar HOEK VAN HOLLAND (HAVEN).

Begroeting f 125.100.—.

Het bestek is tegen betaling van f 1.— verkrijghaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Posterijen en Telegraphie.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 14 Mei 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

het bouwen van een Postkantoor, met Directeurswoning, te ONDERDENDAM.

(Raming f 20.850).

Het bestek ligt ter lezing aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie, te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het Postkantoor te Onderdendam; aan het bureel van het Provinciaal Bestuur van Groningen, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling der kosten van f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a, te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag, 7 Mei 1902, des vóórmiddags ten 11 ure.

's-Gravenhage, 10 April 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 13den Mei 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 895.

Het maken van de grondwerken, het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels, het maken en wijzigen van gebouwen en inrichtingen en het verrichten van diverse werken ten behoeve van de uitbreiding van het station DIEREN.

Begroeting f 97500.—.

De besteding geschiedt volgens § 92 van het bestek.

Het bestek ligt van den 18den April 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 2.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 6den Mei 1902, ten 10,15 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 14den April 1902.

Posterijen en Telegraphie.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 21 Mei 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

de bouw van een Postkantoor, met Directeurswoning, te GENNEP.

(Raming f 22.580.)

Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie; aan dat van het Provinciaal Bestuur van Limburg; aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage; bij den Directeur van het Postkantoor te Gennep, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling van f 0,45, verhoogd met de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester en door den Opzichter der Landsgebouwen H. J. P. F. VAN EWIJK te 's-Hertogenbosch.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag, 14 Mei 1902, des vóórmiddags ten 11.30 ure. (Amsterd. tijd.)

's-Gravenhage, 11 April 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 13den Mei 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 896.

Het maken van den onderbouw eener weeginrichting, het maken en stellen van eene houten loods, benevens het uitvoeren van diverse werken op het terrein der centrale werkplaatsen te TILBURG.

Begroeting f 6560.—.

De besteding geschiedt volgens § 43 van het bestek.

Het bestek ligt van den 23sten April 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, Jhr. H. H. SANDBERG VAN BOELENS te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 6den Mei 1902, ten 9.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 18den April 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstukfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Heiststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia". L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleerstoenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

Draadglas.

VOORDEELEN.

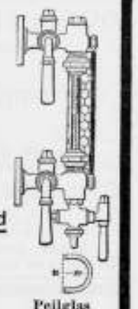
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Automatische en Kunstmatige

Ventilatie inrichtingen

Syst. „BOYLE" & „WING".

Voor de ventilatie van **GESTICHTEN, ZIEKENHUIZEN, HOTELS, RESTAURANTS, SOCIËTEITEN, WOONHUIZEN, SCHOLEN, KERKEN, WERKPLAATSEN, KANTOREN enz.**

In tal van **RIJKS-, GEMEENTE- en PARTICULIERE** gebouwen, **hier te lande,** met het **meeste succes** toegepast.

N.B. Daar eene goede ventilatie afhankelijk is van de juiste grootte en plaatsing der toestellen, wijzen wij er op, dat onze bemoeiingen in deze zich niet zoozeer bepalen tot het verkoopen van enkele ventilators maar mede hoofdzakelijk tot het specificeeren van de complete inrichting, welke **gegevens gratis verstrekt** worden.

Duizende toepassingen.

AANBESTEDING.

Namens zijne principalen zal de architekt W. HAMER, op **Vrijdag 2 Mei 1902** openbaar aanbesteden, ingevolge Art. 24 van het desbetreffende bestek:

„Het amoveeren der perceelen „staande aan de Prinsengracht no. „759, 761 en 763 alhier en het daar „ter plaatse bouwen van twee woon„huizen."

Bestek en teekeningen zijn à *f* 2,50 per ex. te verkrijgen ten kantore van genoemden architekt Singel 290, alwaar ook de verlangde inlichtingen te bekomen zijn.

OPENING

1 MEI

1902.

Tentoonstelling van Nijverheid, Handwerk en Kunst.

Beschermheer: Zijne Keizerlijke en Koninklijke Hoogheid de Kroonprins van het Duitsche Rijk.

Tentoonstellings-Loterij. 7 Hoofdprijzen met 135,000 M. in contanten. — Totaal 500,000 Mark prijzen. Prijs per Lot 75 cent. Hoofdverkoop: FERD. SCHÄFER, Düsseldorf.

Uitsluitende Vertegenwoordiging voor Nederland: NEDERL. KIOSKEN-MAATSCHAPPIJ, Rotterdam.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

Hayward's

Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten PECK & Co.

Amsterdam.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

3 MEI 1902 — 22e JAARGANG. — No. 18.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal. Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De St. Sebastiaans Doelen te 's Gravenhage en Arent van 's Gravesande. — Winkel-interieur der banketbakkerij, Maison Ulrich te Rotterdam, Architect J. P. Stok Wzn. — Zekerheid bij bouwconstructiën. — Ingezonden. — Tentoonstellingen. — Nieuwe Uitgaven. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. Vergaderingen van Afdeelingen. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Als vervaardiger van het ontwerp „In het land van Rembrand", ingezonden op de 1e prijsvraag in 1901 door de Maatschappij uitgeschreven en dat door de Jury eervol is vermeld geworden, heeft zich bekend gemaakt de heer M. J. E. Lippits, Architect te Amsterdam.

DE Sr. SEBASTIAANS DOELEN TE 'S GRAVENHAGE EN ARENT VAN 'S GRAVESANDE.

Een paar weken geleden was op het dak van het Gemeente-Museum te 's Gravenhage het model van een telefoonstelling geplaatst; het stond er als voorbode van een leelijkdoend gevaarte voor de gemeentelijke telefoon.

Veel verwondering wekt zoo iets niet, want een gemeente-exploitatie kent in 't algemeen meerendeels slechts het geld-maken, en heeft dan weinig oog voor iets anders. Een andere had het eens moeten wagen te verzoeken een stelling te plaatsen op een gebouw van beteekenis als een Gemeente-museum van den Haag, gelegen op een der mooiste punten van de stad, waarin bovendien vele harer artistieke en historische schatten worden bewaard! Wat voor de hand lag dat in zulk geval door de raadsleden zou gedaan zijn, moet nu geschieden door menschen die niet tot de vroeden behooren, maar gevoel voor oude kunst hebben. Er is dan ook al geprotesteerd tegen den ontsierenden kam, — naar te hopen is met goed gevolg.

Het geval dezer proefneming geeft mij aanleiding om iets over het gebouw in kwestie en zijn bouwmeester mede te deelen, waarvoor, wat dezen betreft, ook gebruik zal worden gemaakt van mededeelingen in een der wekelijksche „Hagiana" van Yen, uit de Nieuwe Courant. (Zie het blad van 15 Maart 1902.)

Het gebouw waarin thans het Haagsche Gemeente-Museum is gevestigd, werd in 1636 aan den Korten Vijverberg, hoek Tournooiveld, gesticht, niet het minst door den geldelijken steun van den Stadhouder Frederik Hendrik.

De eerste steen werd in Dec. 1636 gelegd door den zoon van dezen, Prins Willem II — toen nog in zijn „teere jaren" — hetgeen door een opschrift in het fries van de kroonlijst is vereeuwigd.

Keizer Karel V wenschte te 's Gravenhage eene broederschap der „Cloveniers-schutters" op te richten, en dit gaf aanleiding tot de stichting omstreeks 1540 van de (oude) St. Sebastiaans-Doelen, met zijn voorgevel aan 't Voorhout,; de grond werd daarvoor op 's Keizers last door het Hof van Holland aan de stedelijke regeering aangewezen. Op de plaats waar dit gebouw heeft gestaan, werd in 1636 het tegenwoordige, met een zelfde bestemming voor de handboogschutters van den Klovcniers of St. Sebastiaans-Doelen gebouwd; het werd dan ook wel de Nieuwe Doelen genoemd.

Van 1846 tot 1882 diende dit tot zetel van de arrondissements-rechtbank, waarna het tot stedelijk museum werd ingericht, dat vele kostbare voorwerpen bevat op het gebied van historische oudheden, schilderkunst, portretten enz.

Onder de bewaarde schilderstukken is een portretstuk, waarin de Haagsche Rembrandt, Jan Anthoniszoon van Ravesteyn, het feit van den Doelen-bouw heeft vereeuwigd. Behalve de portretten van den baljuw, de burgemeesters en schepenen, den secretaris, den rentmeester van den Doelen en den burgemeestersbode, zijn daarop uitgebeeld de stads meester timmerman Van Balkenende, en meester Arent (of Aron) van 's Gravesande, die destijds was „contrerolleur van 's Haechs wercken", wat gelijk staat met stads architect. De schilder koos tot onderwerp „het delibereeren van den magistraat over den bouw van den nieuwen Doelen", en uit het samenbrengen der genoemde personen mag worden opgemaakt, dat aan meester Arent de eer toekomt van het

ontwerp, terwijl het zal zijn uitgevoerd door Van Balkenende.

Arent van 's Gravesande is vermoedelijk ook de bouwmeester van de Oostkerk te Middelburg, waar hij zijn laatste levensjaren sleet. In de stadsrekeningen komt hij van 28 Febr. 1657 tot 28 Febr. 1662 aldaar voor als stads timmerman te Middelburg, met een jaarwedde van ruim 33 gulden. In de stadsnotulen wordt hij op 30 Dec. 1651 genoemd. Door thesauriers werd een advies uitgebracht over de ingeleverde plannen voor den opbouw eener achtzijdige kerk op de reeds aangelegde fundeering. Het oordeel van deskundigen over bestek en ingezonden teekeningen was, dat het derde plan, gemerkt C, ontworpen door Arent van 's Gravesande, fabryck" te Leiden, werd goedgekeurd. Zeker is het intusschen nog niet, dat dit plan ook werd uitgevoerd, daar reeds vroeger aan B. F. Dryfhout, te 's Gravenhage, die het oorspronkelijke plan leverde, was voorgeschreven den vorm te volgen van de Luthersche Koepelkerk te Amsterdam of de Nieuwe Kerk te Maaslandsluys.

Volgens den schrijver der genoemde „Hagiana" zou het niet zeker zijn „dat Arent" zooals uit 't bovenstaande zou kunnen zijn op te maken, voor zijn vertrek naar Middelburg, fabrych — stadsfabrijk — dat is wethouder van publicke werken zou zijn geweest, maar dit ambt misschien tijdelijk heeft waargenomen, intusschen te 's Gravenhage blijvende wonen. Daarbij wordt een oud verhaal over de Maaren Kerk aangehaald waarin gezegd wordt: „'t Model van deese kerk is gemaakt bij Mr. Arendt Adriaanse van 's Gravesande, stadsfabryck, die van tijd tot tijd, gedurende 't opbouwen van deselve kerke daaromtrent en over is geweest zorgvuldiglijk toeziende, dat de voltrekkinge na syn ontwerp en model mogt geschieden."

De beschrijving van Leiden van Fr. van Mieris opslaande, vinden wij echter omtrent de Nieuwe of Maaren Kerk opgeteekend, volgens „Extract uit het Burgemeesteren en Gerechtsdagboek van Publycque zaken," dat op 19 Juli 1639 in de burgemeesterskamer op het raadhuis zijn verschenen: Philps Philps de Vos, Stads Meester Metselaar tot Amsterdam, Pieter Michiels, Stads Meester Timmerman tot Amsterdam, en Dirk Arents Elgen, Meester Timmerman wonende te Delft. Deze waren op order van de burgemeesteren door de Fabryck ontboden, „omme te visiteren, ende te examineren de modellen, ende teyckeningen, mitsgaders de Kerck, by Mr. Arent, Fabryck voornoemt, ontworpen, en gedaen maecken, om in achtervolch van dien een Kerck binnen deze Stadt te doen bouwen," enz. Na aan de opdracht te hebben voldaan, hebben zij geoordeeld, dat naar het ontwerp „te maecken soude weesen, een bundich, vast starck, ende onbeweechlich werck," en dat zij „de ordonnantie van 't selfde in alle zyne deelen goetvonden." Uit dit extract volgt, dat Mr. Arent in 1639 Fabryck van Leiden was. Den 25^{en} Juli 1639 werd door burgemeesteren last gegeven tot den bouw der Kerk, en op 20 Sept. van 't zelfde jaar zijn de reeds genoemde Amsterdammers de Vos en Michiels wederom te Leiden geweest om na te gaan of het aangevangen heiwerk voor de kerk voldoende was. Het moge tegenover Mr. Arent die reeds te 's Gravenhage den Nieuwen Doelen had gebouwd vreemd schijnen, dat zulk een advies werd gevraagd, men moet daarbij in aanmerking nemen, dat men in Leiden gemeenlijk niet behoeft te heien, dat Mr. Arent te 's Hage geen paalfundeering had noodig gehad, en dat dergelijke adviezen, ook wat het uiterlijk van gebouwen betrof, in zijn tijd veelvuldig werden gevraagd. Het oordeel der met heiwerk natuurlijk zeer bekend zijnde Amsterdamsche adviseurs was gunstig: zij verklaarden het „suffisant genoech," al ware 't ook „dat in elck gadt noch vier off vyff masten minder waeren," maar gaven den raad, dat er nog eenige mannen meer aan het heiblok moesten staan. Op 22 Sept. werd reeds tot dit laatste besloten, en den volgenden dag, dat de eerste steen zou worden gelegd door Cornelis, het 4½ jarig zoontje van den presideerenden burgemeester Willem Paedts. Die steenlegging had plaats op 27 Sept. 1639, en juist 10 jaren later, 27 Sept. 1649, werd „door die van de Gerechte" der stad besloten, dat op 13 en 14 Oct. van dat jaar de eerste predicatiën in de kerk zouden plaats hebben, Op dien 13^{en} Oct. was het, naar den ouden stijl te rekenen, de gedenkdag van het opbreken van het beleg der Spanjaarden voor de stad.

Aangezien de bouw der Maaren Kerk in 1639 is begonnen, en slechts in de jaren 1637 en 1638 in de Haagsche rekeningen posten ten name van Arent van 's Gravesande voor vacatiën, salaris en gage voorkomen, is er — volgens den schrijver der Hagiana — toch eenige grond om aan te nemen, dat Arent, zoo niet wonende te Leiden, toch in den Haag zijn vaste betrekkingen bij de stad heeft neergelegd; te meer, wijl in 1639 Bartholomeus van Bassen hem schijnt opgevolgd te zijn.

Wij meenen uit van Mieris voldoende te hebben aangetoond, dat Arent van 's Gravesande althans in 1639 werkelijk Fabryk te Leiden is geweest.

R.

WINKEL-INTERIEUR DER
BANKETBAKKERIJ MAISON ULRICH TE ROTTERDAM.
Architect J. P. Stok Wzn.

ZEKERHEID BIJ BOUWCONSTRUCTIËN.

Het zij mij vergund nog een enkel zakelijk woord te uiten met betrekking tot de beschouwingen van den heer J. H. S., mijn antwoord op de bekende vraag in het Bouwkundig Weekblad betreffende.

1° De breukvastheid van een stof heeft slechts waarde ter beoordeeling van de eigenschappen of de hoedanigheid van het materiaal, — niet ter beoordeeling van de soliditeit der constructie waarin het materiaal als werkzaam deel voorkomt —; daarom kan er ook inderdaad geen sprake zijn van „een veelvoud van zekerheid" op die breukvastheid gebaseerd.

2° Aan het slot van zijn artikel staat, dat hij met betrekking tot mijn antwoord „liever zou hebben verwezen naar een regel in het Musterbuch omtrent den m. i. verouderden term".

Kijk, als inderdaad de heer J. H. S. die meening is toegedaan, dan begrijp ik niet waarom hij de lezers van het Bouwkundig Weekblad heeft vergast op eene reproductie van de meest elementaire beschouwingen uit ter zake dienende leerboeken!

Tevens maak ik van de gelegenheid gebruik om drie foutjes, in het citaat in mijn vorig opstelletje ingeslopen, te verbeteren. Men gelieve te lezen „dass bij Hochbaukonstruktionen" in plaats van — das bei Hochbauconstruktionen —, en aan het slot „werde" in plaats van — werden —.

v. E.

De schrijver meldt ons, dat dit zijn laatste woord over de beschouwingen van den heer J. H. S. is. (Red.)

INGEZONDEN.

Geachte Redactie.

Met het oog op de door het Bestuur der Maatschappij in uitzicht gestelde herziening van de Honorarium-tabel voor bouwkundige werkzaamheden, ben ik zoo vrij de aandacht te vestigen op de wenschelijkheid, dat aan de voorwaarden, die op de eigenlijke tabel volgen, eene worde toegevoegd strekkende tot eenige beperking van de verantwoordelijkheid van den architect.

Het komt mij voor, dat men geneigd is daaraan een te groote uitbreiding te geven en onaangename ondervindingen zijn daarvan soms 't gevolg geweest. Ook de Jurisprudentie schijnt meer en meer alleen de verantwoordelijkheid op den architect te willen leggen en naarmate hij getrouw is in zijn werk en de behartiging der belangen van zijn principalen, staan er personen gereed om hem de dupe van een of ander gebrek of bedrog te maken.

De architect behoort een groote verantwoordelijkheid te dragen; hij moet het zijn voor de door hem ontworpen plannen en overeenkomsten, voor de goede samenstellingen en de richtige uitvoering in 't algemeen; maar, waar het in de uitvoering aankomt op de zorg die het individu moet hebben bij zijn werk, of waar opzettelijk bedrog gepleegd werd, hem aansprakelijk te houden m.d., daar gaat men de billijkheid te buiten. En dit geschiedt maar al te veel. Terwijl de wet bouwmeester en aannemer beide verantwoordelijk noemt, schijnt de rechtsgeleerde bij voorkeur den architect aan te spreken, wellicht omdat deze bij hem, als de meest kwetsbare en veelal de financieel sterkere, de beste kans van slagen biedt, alsook omdat de architect bij de eindoplevering van het werk het laatste woord te spreken heeft.

En de aannemer en zijn medestanders schijnen zich met succes te beroepen op de goedkeuring van 't werk en de uitbetaling van den laatsten termijn.

Menig voorbeeld, zoo niet altijd van geldelijk nadeel, maar steeds van onaangename ontmoetingen na oplevering van werken, zoude ik bij kunnen brengen, maar ik onderstel, dat ieder architect ze voldoende uit eigen praktijk kan opdiepen. Z.d.z. van lekkende daken en lantaarns, ondichte kelders, putten, leidingen, stortbakken, trekken van houtwerken, gevolgen van gebrek aan bekwaamheid of zorg bij de uitvoering of soms opzettelijk bedrog uit eigenbelang doorgaans en soms uit kwaadwilligheid van de zijde der uitvoerders en hunne ondergeschikten.

Misschien kan door de opname van eene bepaling, die de verantwoordelijkheid van den architect beperkt, de moeielijkheid waarin menigeen gekomen is, voor 't vervolg worden ontgaan.

Beleefd verzoek ik U dit schrijven in Uw geacht blad op te nemen. Het kan er mogelijk toe leiden, dat collega's hunne zienswijze te dezer zake mededeelen.

Met dank voor de opname heb ik de eer te zijn

Uw dienstw. dien.

P.

TENTOONSTELLINGEN.

Te Leeuwarden zal van 23 tot 31 Aug. a.s. een Nationale Landbouwtentoonstelling worden gehouden. Het is, naar wij meenen, voor de eerste maal, dat aan zulk een landbouwtentoonstelling een Afdeeling Bouwkundige Ontwerpen is toegevoegd en bijgevolg ook de eerste maal, dat de bouwkundigen in de gelegenheid zullen zijn hun werk op landbouwgebied onder de oogen te brengen van hen die er uit den aard der zaak bijzondere aandacht aan schenken zullen.

Wij hopen dan ook, dat de architecten den maatregel zullen waardeeren en door flinke inzending van hun werk ruimschoots zullen bijdragen om de genoemde afdeeling te doen slagen. Wellicht zal dan de bouwkunst op dergelijke tentoonstellingen een blijvende plaats hebben veroverd, hetgeen in alle opzichten zal worden toegejuicht. Een boerderij, een hoeve, een stal, — zij kunnen, behalve goed ingericht, ook mooi zijn zonder dat ze meer behoeven te kosten dan leelijke; *dit* voor belanghebbenden duidelijk te maken, is nu de taak van den architect op de aanstaande tentoonstelling te Leeuwarden.

Uit het programma nemen wij over, wat daarin betreffende de afdeeling „Bouwkundige Ontwerpen" voorkomt.

Boerderijen, hoeven en woningen. No. 336. Boerderijen voor den greidboer. 337. Boerderijen voor den bouwboer of voor gemengd bedrijf van bouw- en greidboer. 338. Hoeven voor klein bedrijf, inzonderheid op den zandgrond. 339. Woningen voor den arbeider in het landbouwbedrijf of den veldarbeider.

Onderdeelen van boerderijen. No. 340. Stallen voor koeien. 341. Stallen voor paarden. 342. Stallen voor varkens. 343. Stallen voor schapen. 344. Hooi- en graanberging. 345. Beveiliging tegen brandgevaar. 346. Middelen tot redding van vee bij brand. 347. Afvoer en bewaring van mest en gier.

No. 348. Inrichtingen voor groot landbouwbedrijf of voor den heereboer, voor 60 H.A. of meer, met aanleg van het erf of terrein, waarop de gebouwen zich bevinden.

No. 349 Zuivelfabrieken. Fabrieken voor verduurzaamde levensmiddelen en producten uit vruchtensappen.

Onderdeelen van Zuivelfabrieken. No. 350. Kaaspakhuizen, 351. Middelen om in een kaaspakhuis een gewenschte temperatuur en vochtigheidstoestand te behouden. 352. IJsberging 353. Verlichting, verwarming en ventilatie.

Photo's zoowel als teekeningen worden toegelaten. Elke afdeeling van een bouwwerk of onderdeel daarvan zal door plattegronden en doorsneden verduidelijkt moeten zijn.

Voor bekroningen in deze afdeeling zijn beschikbaar: 1 gouden-, 2 verguld zilveren-, 3 zilveren- en 4 bronzen medailles.

De aangifte van inzending moet geschieden door vrachtvrije toezending van het inschrijvingsbiljet in het programma voorkomende, vóór of uiterlijk op den 15den Juli 1902, aan den secretaris van het Uitvoerend Comité voor de Tentoonstelling, den heer G. Blaauw te Leeuwarden.

Wij vestigen in het bijzonder de aandacht er op, dat in het Uitvoerend Comité en in de Sub-Commissie voor de afdeeling „Bouwkundige Ontwerpen" o. a. zitting heeft de heer H. H. Kramer, architect te Leeuwarden, bij wien de behartiging van de belangen der inzenders in bekend goede handen is.

NIEUWE UITGAVEN.

Recueil de Monuments Egyptiens. Dit werk bevat 50 phototypische platen, met uitleggenden tekst van den schrijver, Jean Capart, de adjunct-conservator van de Egyptische oudheden in de Kon. Musea te Brussel.

Daar tegenwoordig meer aandacht wordt geschonken aan de resultaten van de vele opdelvers van oudheden dan aan de schatten die verschillende verzamelingen bezitten, is het een verdienstelijk werk een uitgezochte collectie afbeeldingen te geven van de voornaamste Egyptische museum-stukken, bewaard te Leiden (vooral,) Parijs, Marseille, Brussel, Munchen, Londen enz. Deze komen in het werk voor, waarvan uitgever is de firma Alfred Vromant en Co. te Brussel. De prijs is thans — na inteekening verhoogd — op 40 frs. gesteld.

Door Egon Hessling wordt uitgegeven: **Decoratieve und monumentale Malereien zeitgenössischer Meister.** Elke aflevering bevat 24 lichtdrukken, formaat 37 bij 49 cM. en kost in portefeuille 24 Mk. Van de vier afleveringen waarmede het werk compleet is, zijn er twee verschenen, die werken van Duitsche en Zwitsersche kunstenaars bevatten, De afbeeldingen zijn zeer goed en scherp, naar photographieën blijkbaar op kleurgevoelige platen, waardoor de schakeeringen der kleurenrijke onderwerpen zijn behouden.

L'enseigne, son histoire, sa philosophie, ses particularités. Hierin worden behandeld: de uithangteekens enz, van winkels, huizen, de straat, en de handelsreclame van Lyon. De tekst is van John Grand-Carteret, waarbij 240 teekeningen van Gustave Girrane en 120 reproducties naar oude gravures enz. Behalve deze illustraties

buiten en in den tekst worden een omslag en frontispice in kleuren gegeven. De prijs is 40 frs. op Chineesch papier 100 frs.

Behalve uit een lokaal oogpunt, beschouwt de schrijver zijn onderwerp ook algemeen, zij het dan meer speciaal op Frankrijk betrekking hebbende. Voor bibliophilen en verzamelaars is dit werk, ook wegens het beperkt aantal gedrukte exemplaren, een fijn gerecht, vol philosophische en historische aanteekeningen. Alles wordt tegenwoordig gecollectionneerd, tot étiquetten van flesschen en stempels op hoedenvoeringen toe. Ook Lyonsche reclame van ouden stempel vindt de verzamelaar in dit boek.

Bürgerliche Baukunst. Eine Vorbildersammlung für Schule und Praxis. Dit werk is samengesteld door Prof. Bruno Specht, met medewerking van een aantal bekende architecten. De eerste aflevering ervan is verschenen bij Trewendt en Granier (Alfred Preuss) in Breslau en bevat 40 photolithographische bladen, dubbel (toegevouwen) groot folio formaat, waarop teekeningen op groote schaal van gevels, met doorsneden en details, onderdeelen van het in- of uitwendige van gebouwen, alle correct en streng geteekend. Het zijn motieven van door bekende Duitsche vakgenooten gebouwde werken, gekozen met het doel om groote afwisseling te geven; eveneens vindt men er concepties in, samengesteld met behulp van oudere architectonische gegevens.

Menig architect zal het werk wenschen te bezitten; voor inrichtingen van onderwijs is het een aanwinst.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Arti et Industriæ, 's-Gravenhage 26 April 1902. In deze vergadering, geleid door den heer N. van Vliet, sprak de heer E. Caron over het metaalbewerkersgilde; deze was van oordeel, dat eene vergelijking tusschen den gildentijd en den tegenwoordigen toestand van het metaalvak, uit een oogpunt van kunst en degelijkheid ten voordeele van het verledene uitvalt. Intusschen verwachtte hij verbetering en het herleven der goede oude gewoonten, door het streven van den jongsten tijd.

Ten bewijze hiervan waren een aantal modellen door den heer Caron ter bezichtiging gesteld van deurknoppen, naamplaten, schelknoppen, beslag, handvatten enz. van gedreven en gegoten ijzer en koper, volgens zijne ontwerpen.

De Voorzitter bedankte den heer Caron, waarna verslag werd uitgebracht, namens de Jury, over de antwoorden op de 3de en 4de Godon-prijsvragen. Op de prijsvraag „ontwerp voor een eetkamerbuffet" was één antwoord, gemerkt „Zwaan", ingekomen, waarin de Jury veel goeds had opgemerkt, doch ook tekortkomingen, te groot om de volle bekroning toe te kennen; hierom werd ter aanmoediging f 25 aangeboden. Op de andere prijsvraag, een „ontwerp voor een schoorsteenmantel met haard voor een werkkamer", waren drie antwoorden ingezonden, getiteld: „Eenvond", „Eigen Haerd is goud waerd" en „Werken is leven". Ook deze werden niet voldoende geacht voor volledige bekroning; aan de inzenders der beide laatste antwoorden werd elk f 20 toegekend.

Over 't plan om gemeenschappelijk de Dusseldorfsche tentoonstelling te bezoeken, wordt in de volgende vergadering beraadslaagd.

Afdeeling Amsterdam. 22 April 1902. Onder het voorzitterschap van den heer Ed. Cuypers hield de Afdeeling een vergadering waarin de heer Mr. H. Goeman Borgesius over de Woningwet sprak voor een groot gehoor, waaronder eenige dames, dat den spreker met aandacht volgde en aan het einde zijner rede dankte met applaus.

De heer Borgesius ving aan met de opmerking, dat de wijze waarop een volk gehuisvest is, van grooten invloed is op den levensstandaard en het zedelijk peil der natie. Hierop volgde eene beschouwing over de woningtoestanden hier te lande. Hij was er 32 jaren geleden toe gekomen deze toestanden te onderzoeken, en dit leerde hem krotten kennen, soms te slecht om een dier te huisvesten. Geen der autoriteiten wilde hem toen bij zijne pogingen steunen om verbetering aan te brengen. Maar sedert zijn de begrippen veranderd en heeft men gebroken met het toen heerschende laisser aller; toch zijn er nog diep treurige toestanden die dringend verbetering eischen. Plaatselijke enquêtes hebben nut gesticht en tot wijzigingen ten goede aanleiding gegeven, maar op verschillende plaatsen is het nog gesteld als voor 32 jaren geleden. Volgens berekening zijn er in ons land 80.000 woningen, waar 4 tot 6 personen in één vertrek gehuisvest zijn, en 40.000 woningen, waar meer dan 6 personen in één vertrek samenwonen. Om der wille van gezondheid en zedelijkheid moet dit veranderen, en spreker is er dankbaar voor, dat de Woningwet is tot stand gekomen. Die wording werd gelukkig niet belemmerd door de politiek in de minder goede beteekenis van het woord; er was hier geen partijkwestie. Moeielijker was het echter uit te maken, wat in de wet moest worden vastgelegd. Intusschen, deze is er, en zij zal binnen weinige maanden in werking treden.

Spreker gaf vervolgens een uitvoerig overzicht van de beginselen der wet, waardoor de zorg voor de volkshuisvesting wordt gemaakt tot een algemeen belang, tot een Rijkszaak, ook de woningen der meer gegoeden behartigende. Tot dusver konden de gemeentebesturen niet veel tot woningverbetering doen; als een raadsbesluit ook maar iets te veel ingreep, moest het bij Kon. besluit worden vernietigd. Met het oog op de autonomie der gemeenten was het noodig de volkshuisvesting tot Rijkszaak te maken. Want er waren gemeenten die speculeerden op de betere woningvoorschriften van naburige gemeenten, en deden zelf niets. Leiderdorp maakte bijv. bezwarende voorschriften om het onmogelijk te maken, dat in die gemeente zich de arbeidersbevolking van Leiden kon vestigen; zij kon den grond met meer winst aan meer gegoeden verkoopen. Dubbeldam daarentegen maakte van de goede bouwverordening van Dordrecht gebruik om slecht bouwen toe te laten, waardoor rond Dordrecht, op terrein van Dubbeldam, een gordel arbeiderswijken met onvoldoend gebouwde woningen is ontstaan. Zulke toestanden kunnen alleen verdwijnen als de Staat er zich mede bemoeit. Deze heeft echter de uitvoering der wet aan de gemeentebesturen opgedragen; de Gedeputeerde Staten hebben daarbij eene groote macht gekregen om tot naleving der wet te dwingen. Minimum eischen van woningen, door velen gewenscht, konden in de wet niet worden opgenomen, omdat de eischen in verschillende gemeenten daarvoor te veel uiteenloopen; er is echter in opgesomd, waarop moet worden gelet, en die zaken moeten in de gemeentelijke voorschriften worden geregeld. Zijn er voor bepaalde gemeenten enkele voorschriften niet noodig, dan kunnen Ged. St. daarvan dispensatie verleenen voor den tijd van 5 jaren. Ook op de wijze van bewoning, reinheid enz., en op overbevolking zal worden gelet.

De heer Borgesius besprak daarna de benoeming, den werkkring en de groote macht en invloed der gezondheidscommissiën, die onafhankelijk zijn van de gemeenteraden. Zij gaan o.a. na welke woningen verbeterd of onbewoonbaar verklaard moeten worden; B. en W. moeten haar adviezen in behandeling nemen, en als ze anders beslissen, kan de commissie in hooger beroep bij Ged. Staten komen. Strenge bepalingen zijn tegen onwillige huiseigenaren genomen. Voor groote gemeenten, waar vele — in Amsterdam wellicht wel 10 duizend — woningen onbewoonbaar zullen worden verklaard, kunnen overgangsmaatregelen worden vastgesteld en het tijdvak tot geleidelijke ontruiming van afgekeurde woningen op 3 à 4 jaren worden gesteld. Hierbij werd gewezen op de belangrijke wijziging in de Onteigeningswet, die onteigening mogelijk maakt bij besluit van den gemeenteraad, bekrachtigd bij Kon. besluit, en tegen vergoeding. Zoodoende behoeft het bouwterrein voor nieuwe woningen niet te veel te kosten en wordt het speculeeren op hooge onteigeningssommen voorkomen. Het recht van onteigenen is ook gewijzigd bij onbewoonbaar-verklaring en kan worden toegepast zoowel voor gemeenten, als voor bouwvereenigingen die goede woningtoestanden bevorderen en zich aan de wet onderwerpen willen.

De gemeente en de Staat zullen het particulier initiatief kunnen steunen in hun maatregelen tot verbetering der volkshuisvesting, met subsidies en voorschotten, die niet bezwarend behoeven te zijn. Indien bijv. Amsterdam aan een bouwvereeniging een voorschot van 5 millioen gulden geeft, dan behoeft dit aan Staat en gemeente samen slechts één percent te kosten, aan elk dus f 25.000 per jaar, indien de vereeniging zich verplicht om 50 jaren lang voor rente en aflossing 3½ percent te betalen. Na die 50 jaren kan hetzelfde kapitaal opnieuw worden voorgeschoten.

In korte trekken natuurlijk is hiermede de inhoud weergegeven van de boeiende en met gloed uitgesproken improvisatie.

Verschillende sprekers maakten van de gelegenheid gebruik tot het doen van vragen, die door den spreker werden beantwoord. Hieruit bleek, dat de heer Borgesius evenmin als anderen geloofde aan de onmiddellijke groote resultaten der wet; deze toch was slechts een hulpmiddel, omdat het leven en de bezieling die er van zullen kunnen uitgaan, door de medewerking van het volk moeten worden gegeven. De gemeentebesturen moeten er voor zorgen, dat die wet geen doode letter blijve, maar een kracht die tot welzijn en in het belang van het volk werkt. En aan het Nederlandsche volk kende hij genoeg medewerking en ondernemingsgeest toe om te zorgen, dat, nu vele woningen gesloopt moeten worden, ook genoeg betere zullen worden gebouwd.

Dat den spreker in warme bewoordingen door den Voorzitter dank werd betuigd, vond toejuiching bij het auditorium.

BERICHTEN.

In 't laatst van Augustus of 't begin van September a. s. zal een vergelijkend onderzoek gehouden worden voor de vervulling der betrekking van adspirant-ingenieur van den Waterstaat.

Nadere bijzonderheden geeft de St. Ct. no 97.

Maastricht. Door Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken is aan de „Vereeniging Decoratieve Kunst" de vergunning verleend tot het houden van eene tentoonstelling van oude kunst in een gedeelte van het Rijks-Archiefgebouw. Er is nu door de Vereeniging definitief besloten de „Tentoonstelling van Oude Kunst" te houden van 9 tot 22 Juli a. s., dat is gedurende de Heiligdomsvaart. S.

Gouda. Het bestuur van den Ned. Oudheidkundigen Bond heeft een adres gericht tot den gemeenteraad van Gouda, met verzoek om geen goedkeuring te hechten aan het voorstel tot het sloopen van de oude Korenbeurs op de Gouwe. In dit adres wordt gewezen op de architectonische en historische waarde van dit gebouwtje, dat zulk een mooi stadsgezicht oplevert te midden van zijn schilderachtige omgeving.

De Rijp. Daar eene herstelling van het gemeentehuis dringend noodig is, heeft de gemeenteraad zich tot de Regeering gewend met het verzoek de middelen daartoe te verstrekken. De kas der gemeente bezit die niet. Dit raadhuisje werd in 1635 gebouwd door den beroemden waterbouwkundige A. Leeghwater.

Amersfoort. De ten vorigen jare geopende anabachtsschool heeft in die mate opgenomen, dat men nu reeds bedacht moet zijn op vergrooting van 't gebouw teneinde in staat te zijn gedurende den volgenden cursus de leerlingen van de drie leerjaren te kunnen herbergen. Het voornemen bestaat om het gebouw met een verdieping te verhoogen.

Parijs. In het begin van April overleed in den ouderdom van bijna 71 jaren de heer Ernest Coquart, architect, lid van de Académie des Beaux-Arts, professor aan de Ecole des Beaux-Arts ridder van het Legioen van Eer.

Na den dood van Louis Duc, in 1879 werd hij benoemd tot architect van de Cour de cassation, welks binnendecoratie een zeer persoonlijk karakter draagt. Van zijne zeer geroemde werken brengen wij in herinnering: het grafmonument der generaals Lecomte en Clément Thomas, het monument van Regnault (in de Ecole des B. A.), het gedenkteeken van den slag bij Coulmiers, het Lycée d'Epinal en de kapel van het groot Seminarie van Laval.

Dusseldorf. Tijdens de Internationale Tentoonstelling van Nijverheid enz., zal hier ter stede van 29 Juni tot 5 Juli a. s. het negende Internationale Congres van Scheepvaart worden gehouden. Dezer dagen is een brochure omtrent dit Congres verschenen, waarin het volledige programma is opgenomen.

PERSONALIA.

Voor het examen voor opzichter van den Waterstaat hadden zich dit jaar 86 candidaten aangemeld. Van deze zijn 3 niet opgekomen, en 26 afgewezen, zoodat 57 een diploma ontvangen. Deze zijn, in alphabetische volgorde, de heeren:

H. P. Artes, B. Bakker, A. v. d. Berg, A. W. de Bode, S. Bos, A. Brand, L. G. van Breen, B. Danhof, A. Dokter, J. S. Edens, W. Flipse, R. Haaitsma, H. G. Hagenaar, H. Hemminga, J. W. Hermande, W. H. N. v. d. Heyden, W. E. Hockstra, J. C. v.d.Hoeven, G. Honijk, W. E. Janson, D. de Jong, B. J. Kerkhof, J. Kerkhof, G. J. Kleijn, H. J. Knaap, H. J. Kranenborg, A. Luyendijk, H. J. Marsman, G. H. P. Metz, M. Mosterdijk, P. M. Mouw, J. Nieuwdorp Wz., H. G. Nieuwenhuis, J. Nieuwland, J. H. Pellinkhof, A. Peters, K. Rietema, J. P. W. Schellekens, J. G. Schneijder, J. A. Steinz, G. Stolk, Th. F. Stuivinga, P. S. van Teeckelenburgh, D. J. Steenstra Toussaint, J. v. d Velde, A. J. Vemde, J. J. Verlinde, A. Verloop, Ch. H. v. d. Vet, C. Visser, T. Visser, J. Vixsehoxse, H. v. d. Waal, H. v. Werven, C. B. v. Weijnsbergen en P. J.de Wilde.

De Commissie voor de eerstvolgende examens B aan de Polytechnische School te Delft is samengesteld als volgt uit de heeren: J. Cardinaal, hoogleeraar aan de P. S. lid en Voorzitter, en de leden dr. J. C. Kluyver, hoogleeraar aan de universiteit te Leiden; dr. P. H. Schoute, hoogleeraar aan de universiteit te Groningen; dr. J. de Vries, hoogleeraar aan de universiteit te Utrecht; dr. L. Aronstein, W. K. Behrens, H. Cop, J. F. Klinkhamer, dr. J. L. C. Schroeder van der Kolk, C. J. van Loon, G. J. Morre, dr. G. Schouten, J. A. Snijders C. Jzn., dr. P. Zeeman Gzn., hoogleeraren aan de P. S., A. F. Gips, dr. M. de Haas, J. A. van der Kloes, W. H. L. Janssen van Raay, T. K. L. Sluyterman, G. J. van Swaay, leeraren aan de P. S., T. E. van Erkel, hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Rotterdam; M. A. C. Hartman, directeur der gemeentewerken te Delft; dr. H. Hulshof, leeraar aan de H. B. S. te Delft; J. B. Kam, civiel- en bouwkundig ingenieur te Helmond; J. de Koning Knijff, ingenieur eerste klasse bij het mijnwezen in Nederlands-Indië, met verlof; J. N. van Ruyven, directeur der gemeentewerken te Dordrecht; en dr. W. Stortenbeker, leeraar aan de hoogere krijgsschool te 's-Gravenhage.

Uit Utrecht wordt ons gemeld, dat de samenstelling van de Commissie voor het afnemen van het examen voor opzichter en opzichter-teekenaar bij den Dienst van Weg en Werken bij de Mij. tot Expl. van Staatsspoorwegen, zooals die in het vorige nummer van dit blad is medegedeeld, niet geheel juist was, en dat volgens besluit van den heer Directeur-Generaal der Mij. tot Expl. van Staatsspoorwegen deze commissie is samengesteld als volgt uit de heeren: L. H. N. Dufour, *Voorzitter*, A. J. Beis, G. W. van Heukelom, C. G. J. W. Koopman, J. F. Verzijl, A. T. Hoogenboom, J. W. Hettinga Tromp, H. H. E. R. Westenberg, J. C. Witte, W. F. van Vliet, *Leden*, en F. A. Brandt, *Secr.*

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	onderdom	26	jaar,	salaris	f 85.—
"	"	"	"	32	"	"	" 60.—
"	"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	"	37	"	"	" 80.—
"	"	"	"	46	"	"	" 100.—
"	"	"	"	23	"	"	" 60.—
"	"	"	"	25	"	"	" 80.—
"	"	"	"	23	"	"	" 50.—
"	"	"	"	21	"	"	" 45.—
"	"	"	"	30	"	"	" 100.—
"	"	"	"	29	"	"	" 70.—
"	"	"	"	22	"	"	" 80.—
"	"	"	"	26	"	"	" 80.—
"	"	"	"	24	"	"	" 75.—
"	"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	"	"	25	"	"	" 90.—
"	"	"	"	23	"	"	" 80.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	" 25.—

VERGADERINGEN VAN AFDEELINGEN.

Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Vergadering op Vrijdag 9 Mei des avonds ten 8 ure in het gebouw der Maatschappij, Marnixstraat 402. Agenda: 1. Ingekomen stukken en mededeelingen van het Bestuur. 2. Lezing van den heer A. J. Derkinderen, onderwerp: kunst en ambachtsonderwijs. Den leden wordt beleefd verzocht zoo volltallig mogelijk ter vergadering te komen.

Namens het Bestuur,
En. Cuypers, *Voorzitter.*

De Afdeeling Utrecht vergadert op Dinsdag 6 Mei a.s. des avonds te 7½ uur in het Gebouw voor K. en W. De agenda vermeldt o.a.: besprekingen over de dezen zomer te houden kunstreis, en van bouwkundige onderwerpen of een kunstbeschouwing.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 5 MEI.

AMERSFOORT. Het verbouwen van perc. no. 12 aan de Langestraat en Kraakelederstraat, te Amersfoort.

De architect Herm. Kroes, v.m. 11 u., in café „de Arend". Teek. en bestek ter inzage in voorn. café en zijn verkrijgb. f 1,25 ten kantore van den architect. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het bouwen van een machinelokaal en ketelhuis met schoorsteen, op een terrein der gem. gasfabriek aan de Linnaeusstraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,25 (met twee teek.). Inl. worden gegeven alle werkdagen van v.m. 9—12 u., ten kantore der gemeente gasfabr. Linnaeusstr., gedur. de week welke de besteding voorafgaat. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse, voor 560 kinderen, op een terrein aan de Ruijsdaelstr.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 2,20 (met 3 teek.). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2—4 u., gedurende de laatste 3 werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

BERGEN OP ZOOM. Het bouwen van een heerenhuis in de Antwerpschestraat.

De archit. C. P. v. Genk, v.m. 11 u., in café „De vier Winden" Bestek en teek. ter inz. in bovengen. koffiehuis. Aanw. gedaan.

DEVENTER. Het verbouwen van een gedeelte van perc. 36 aan de Lange Bisschopstraat. De arch. M. van Harte, n.m. 3 u., in café van Poorten, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

GULPEN. Het bouwen van een winkelwoonhuis.

De heer W. Nederveen, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ad f 1,50, verkrijgbaar. Aanw. gedaan.

HAART BIJ AALTEN. Het metsel-, verf- en ijzerwerk, alsmede de lev. van hout voor de te bouwen Chr. school en onderwijzerswoning.

De heer W. Schoppers, n.m. 3 u., in café van H. E. Doornink, alw. bestek en teek. ter inz.

HERTME bij BORNE. Het bouwen eener kerk met toren en sacristy.

Het R.K. Paroch. Kerkbestuur, n.m. 3 u., in café J. Lindeboom. Bestek en teek. ad f 2,50 verkrijgb. bij architecten G. en W. te Ricle. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van 6 woonhuizen aan den Oudendijk en Brouwerstraat.

De arch. H. J. Hoelen, 's midd. 12 u., in het Poolsch Koffiehuis. Bestek en teek. à f 2,50 te bekomen Wijnstraat 78.

DINSDAG 6 MEI.

AALSMEER. Het afbreken en weder opbouwen van een huis en drie woningen aan den Uiterweg.

De kerker. der doopsgez. gemeente. Inl. geeft A. van der Laarse. Bilj. voor 6 Mei, aan W. Keessen.

ALMELO. Het vergrooten der werkplaats van J. H. Hoffscholten.

De architect H. A. Witzand Bzn., v.m. 11½ u., in café Beverdam, Schalkoord, alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

ALMELO. Het vergrooten van café Beverdam.

De architect H. A. Witzand Bzn., v.m. 11 u., in gen. café alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

GOUDA. Perceel I. Het afbreken van het tegenwoordige kantoor en het vergrooten van het zuiverhuis der gasfabriek met bijbehoorende werken. Perceel II. Het afbreken van gebouwen aan het Rotterdamsche Veer en het daar ter plaatse bouwen van kantoren, met het maken van een toegang en verdere werken.

Het gem.best., n.m. 1½ u.

HOOFDDORP. Het bouwen van 2 schoollokalen met overdekte gang en privaten, alsmede het verbouwen der school; in vier perceelen.

Het bestuur der Chr. school Bestek met teek. en inl. te verkrijgen bij H. Rinck, bouwk. ald.

LAMSWAARDE (ZEEL.). Het bouwen van een burgerwoonhuis met bijlev. van bouwstoffen, voor rekening van den heer J. J. F. Teepen aldaar.

De aanbesteder, n.m. 4 u., in het logement van Boeijkens. Bestekken en teek. ter inz. te Hulst bij P. v. d. Walle, op de Markt; te Kloosterzande in het logement bij P. Verbist en te Lamswaarde in het lokaal van aanbesteding. Inl. verstrekt J. Wisse Jz., bouwk. te Zaamslag. Aanw. 6 Mei, n.m. 2 u.

ROERMOND (KAPEL.). Het bouwen van een woonhuis met stalling, bergplaats enz.

De heer H. Gabriëls, n.m. 5 u., te zijnen huize. Bestek en teek. ter inz. bij den arch. R. Gabriëls. Kapellerlaan, Roermond.

SCHALKHAAR. Het bouwen van een woonhuis met bakkerij.

De aanbesteder, n.m. 4 u., bij de Wed. „Berghuis, bij wien bestek en teek. ter inzage liggen.

VLISSINGEN. Het afbreken en weder opbouwen van perceel 1. 189, aan de Rittheemsche Markt aldaar, voor rekening van den heer C. G. Baert.

De aanbesteder. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1,50. Inl. verstrekt de bouwk. G. Guillaume. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 7 MEI.

ALMELO. Het afbreken eener bestaande en maken eener nieuwe winkelpui.

De archit. J. M. en J. G. de Wolff, n.m. 3 u., in café „de Unie" alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 7 Mei, v.m. 10 u.

BERGEN (LIMB.). Het bouwen van een nieuwe school met onderwijzerswoning in de Wellerlooi afdeeling Well-Bergen.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. bij den burgemeester te Heijen, den wethouder A. Peters te Well, alw. die stukken tegen f 1,50 verkrijgb. zijn. Inlicht. worden verstrekt door A. Korting, bouwk. te Aijen-Bergen. De bilj. voor n.m. 3 u. ten huize van den wethouder A. Peters te Well ingelev. zijn. Aanw. 7 Mei, v.m. 10 u.

HAARLEM. Het amoveeren van de perceelen nos. 11 en 13, gelegen aan de Kampervest ald., en het ter plaatse bouwen van eene beneden- en bovenwoning.

De arch. W. F. Doeglas, n.m. 3 u., in café van Gerven, Spaarne 80. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1,— bij den archit. Aanw. 6 Mei, v.m. 11 u.

NAARDEN. Het bouwen van eene verdieping op de school.

Het bestuur der school met de bijbel. Bestek verkrijgb. bij A. Karsen ad f 2. Aanw. 6 Mei, 's midd. 12 u.

NUMANSDORP. Het bouwen van een heerenh., in de kom der gem. Numansdorp.

De arch. A. Bongers. Bestek en teek. ter inz. in het logement „Het wapen van Cromstrijen". Aanw. 5 Mei, v.m. 10 u.

DONDERDAG 8 MEI.

ECK EN WIEL. Het bouwen van een woonh. met achterhuis.

De heer J. J. v. d. Graaff, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage in café J. G. v. Oost. Inlicht. geeft arch. G. Formijne te Tiel. Aanw. 8 Mei, v.m. 10 u.

FOLLEGA (FR.). Het bouwen van een nieuwe stelpluizing voor 48 hoornbeesten te Scharren-Oldeouwer.

De heer D. L. Hoogkamp, 's av. 8 u., bij wien bilj. in te zenden onder lett. H. Bestek en teek. ad f 1 ter inzage bij A. Oosten te Scharsterbrug.

VRIJDAG 9 MEI.

AMBT-HARDENBERG. Het verbouwen van de school, te Sibenlo.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. ter secret. Aanw. gedaan.

EPE. *a.* Het bijbouwen van 2 locaïen aan de O. L. School te Oene; *b.* het ameublement daarvoor; *c.* het bijbouwen van 2 loc. aan de O. L. School te Zuuk; *d.* het ameublement; in 4 perc.

Het gem.best., n.m. 3 u., Bestek ad f 1,25 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. 9 Mei te Oene, v.m. 11½ u., te Zuuk, n.m. 1 u.

GOOR. Het afbreken van de bestaande oude kloosterschuur en het daar ter plaatse bouwen van een nieuw woon- en winkelh.

De heer H. S. Bäumer, 's av. 8 u., in café Meenderink. Bestek en teek. in voorn. café ter inz. Inl. te bek. bij den heer Jalink, Goor. Aanw. 9 Mei, v.m. 11 u.

GRONINGEN. Het verbouwen van perc. 12 in de Groote Kromme Elleboog, aldaar.

De arch. A. Th. v. Elmpt, 's av. 8 u., in café Möller alw. bestek en teek. ter inz. en ad f 1 verkrijgb. zijn.

LEUR. (N.-Br.). Het bouwen eener stroohulzenfabriek met bijlev. der materialen.

De heeren van Beckhoven en van Iersel, v.m. 11 u., in café „De Prins". Inl. geeft architect S. J. van Geuk. Aanw. 6 Mei, v.m. 11 u. in gen. café.

NIJMEGEN. Het bouwen van een fabriksgebouw met pakhuis enz. oppervlakte plm. 950 M².

De heer J. v. Woerkom te Oosterhout bij Nijmegen, n.m. 3 u., in cafe Wed. Jr. Lamers. Bestek met teek. ad f 2,25 verkrijgb. bij den bouwk. A. W. van 't Hullenaar te Bemmel. Aanw. 9 Mei, n.m. 1 u.

STRIJP (N.-B.). Het sloopen van perc. C no. 317 aan de Rechtstraat te Eindhoven en het ter plaatse bouwen van een heerenhuis.

De archit. A. Jacot en W. Oldevelt te Amsterdam, n.m. 2 u., in het café van A. v. Agt te Strijp. Bestek en teek. ter inzage in gen. koffiehuis en ad f 1.50 te verkrijgen in den boekh. van M. F. van Piers.

ZATERDAG 10 MEI.

ELSHOUT. Het bouwen van een heerenhuis.

De bouwk. Jos van Ree te Waalwijk, v.m. 11 u., in café L. Roijmans. Bestek en teek. ad f 1.25 bij gen. bouwk. verkrijgb. Aanw. 10 Mei, v.m. 10 u.

DEVENTER. Het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw kantoorgebouw.

De archit. G en W. te Riele Gzn., v.m. 10 u., ten kantore der firma P. Stoffel Gzn., alwaar bestek en teek. verkrijgb. ad f 1. Aanw. 7 Mei, v.m. 10 u.

RIJSENBURG (UTR.). Het bouwen van een villa aan den straatweg aldaar.

De heer L. Ploeg, n.m. 2½ u., in hotel „Jans". Bestek en teek. aan bovengen. hotel ad f 2 verkrijgb. Inlicht. verstrekt den archit. G. Pelt J.Jzn., Wijnhaven 97, Rotterdam. Aanw. gedaan.

MAANDAG 12 MEI.

AMSTERDAM. Bestek no. 4. Het maken van drie beambtenwoningen en eene dubb. brugknechtswoning, nabij de nieuwe Velserbrug, behoorende tot de werken voor de verruiming van de spoorwegbrug over het Noordzeekanaal nabij Velsen, (voor rekening van den Staat der Nederlanden). Raming f 19500.

De dir. der Holl. IJz. Spoorw. Mij., n.m. 1½ u. (Gr. tijd) in het Centr. Personenstation. Aanw. op de plaats 7 Mei, n.m. 12.40 u., van uit het station Velsen.

EINDHOVEN. Het bouwen eener weverij met bijgebouwen (pl.m. 700 M², shedbouw).

De firma S. Moorsel en Co. Bestek en teek., verkrijgb. à f 1,50 per stel, bij den archit. L. J. P. Kooken.

TETERINGEN. Het gedeeltelijk verbouwen van de veldwachterswoning, staande in de kom der gemeente.

Het gem. best., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inzage ten gemeentehuize. Inlicht. geeft de archit. A. Verlegh te Breda. Aanw. 5 Mei, v.m. 10 u.

DINSDAG 13 MEI.

AMERSFOORT. Het bouwen van een perc. aan de Heerenstraat te Amersfoort.

De arch. Herm. Kroes, v.m. 11 u., in café „het Valkje". Bestek en teek. ter inzage in voorn. koffiehuis en zijn verkrijgb. à f 2,50 per stel ten kantore van den voorn. arch. Aanw. 7 Mei, v.m. 11 u. aan het terrein.

GRONINGEN. Het bouwen eener drukkerij met kantoren, zetterij enz. aan het gedempte Zuiderdiep.

De architect G. Nijhuis, 's av. 8 u. in café „Central". Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij gen. architect die inl. geeft.

DONDERDAG 14 MEI.

's GRAVENHAGE. Het bouwen van een postkantoor met Directeurswoning te Onderdendam. Raming f 20850.

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbest. der posterijen en telegraphie te 's Gravenhage; aan het bureel den rijksbouwm. in het 1ste district. Binnenhof te 's Gravenhage; aan het postkant. te Onderdendam; aan het bureel van het prov. best. van Groningen, en is ad f 0.35, benevens de kosten van verzending te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's Gravenhage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. Aanw. 7 Mei, v.m. 11 u.

WELL. Het bouwen van een nieuwe school met onderwijzerswoning in de Wellerlooi, afd. Well-Bergen.

Het gem.best., van Bergen, n.m. 3 u., bij A. Peters. Bestek en teek. ter inzage bij den burgemeester te Heijnen en A. Peters en ad f 1,50 verkrijgb. Inlicht. geeft de bouwk. A. Korting te Aijen-Bergen. Aanw. 14 Mei, v.m. 10 u.

DONDERDAG 15 MEI.

ENSCHEDÉ Het vergrooten eener machinefabriek oppervl. pl.m. 800 M².

De firma Tattersall en Holdsworth, 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inzage ten kantore der firma.

HAARLEM. Het bouwen van een brugknechtswoning bij de vlothrug aan 't Zand, gemeente Zijpe, behoorende tot de werken van het groot Noordhollandsche Kanaal. (Ram. f 5200).

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 89, ter lezing aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den hoofdingen. Kemper te Haarlem en den ingen. Doijer te Alkmaar, alsmede bij den opzichter J. Kooreman te Nieuwediep, bij welken laatste op 7, 9 en 10 Mei van het procesverbaal van aanwijzing kan worden kennis aangenomen.

HANTUM (FR.). Het bouwen van een school met twee lokalen en een onderwijzerswoning in 2 perc. en in massa: *a* gebouwen en *b* meubelen.

De vercen. voor christ. volksonderw. te Hantum. Bestek ad 50 ct. verkrijgb. bij J. Kamminga te Dokkum. Teek. ter inz. bij W. van Duinen onder Hantum. Bilj. voor 15 Mei, n.m. 5 u. aan G. IJ. Stienstra. Aanw. 10 Mei, n.m. 5 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Korkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstraat. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkestraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901 . . . . - 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . - 23.902.600.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van tien beneden- en tien bovenwoningen, gelegen op de nieuwe terreinen nabij het oude station, met bijlevering der benoodigde materialen.

De bouwk. A. v. Liempt, v.m. 11 u., in het café van Langenhuizen. Bestek en teek. tegen f 2.50 verkrijgb. Hoogensteenweg 42a. Inl. te bekomen bij A. van Liempt voorn.

LEIDEN. Het herstellen en gedeeltelijk verbouwen der villa „Rhijngeest" op het terrein van het te stichten sanatorium „Rhijngeest" onder Oegstgeest.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

SEXBIERUM. Het bouwen van eene school met 2 lokalen te Ferdgum.

Het gem.best. van Barradeel, 's midd. 12 uur. Bestek en teek. ter inzage ter gem.secr. en ad 55 ct. verkrijgb. bij A. Lettinga. Aanw. 10 Mei, v.m. 11 u.

VRIJDAG 16 MEI.

DRIEBERGEN. Het maken van een stalgebouw, op het buitenverblijf „de Breul" te Zeist, voor rekening van den WelEd. geb. heer Paul Vercruijse Bonneke te Kortrijk, België.

De arch. K. Swagerman Pzn., te Bovencarspel, 's midd. 12 u., in hotel „Woud en Bergoord" te Driebergen. Bestek met teek. verkrijgb. à f 1,50 bij den arch. bij wien nadere inl. zijn te bekomen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

17 APRIL.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van pakhuizen, onder beheer der bouwk. J. Goossen. Door de Enschedésche Bouwvereeniging.

Laagste inschrijvers Gebr. Eggink, f 2340. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het vergrooten der droogerij aan de fabriek. Door de heeren J. F. Scholten en Zonen.

Laagste inschr. H. Wagelaar Gz., f 4986. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een stoomkoffiebranderij. Door den arch. R. van der Woerd.

Laagste inschrijvers Gebr. Eggink, f 720. Gegund.

SCHOONHOVEN. Het doen van eenige herstellings en andere werkzaamheden aan de gasfabriek op het terrein ald. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. A. Bouten, f 150. Gegund.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van 2 woonhuizen. Door den arch. Jos. Donders.

Laagste inschr. Janssen-Wayers, f 5854,50.

18 APRIL.

BERG-AMBACHT. Het verbouwen van de woning van den heer M. Slingerland. Door den bouwk. C. de Jong.

Timmerwerk. Laagste inschrijver W. F. v. d. Wal, f 937.*

Metselwerk. P. du Hen, f 1199.*

Verfwerk. A. de Lang, f 135.*

Smidswerk. J. Pols, f 61,50.* *Gegund.

BREDA. Het bouwen van een terra cottafabriek op een perc. gelegen aan de tramsingel te Breda. Door de architecten P. A. Oomen en L. v. d. Pas.

Metselwerk. Laagste inschr. Verdaasdonk, f 5020.

Timmerwerk. A. C. Jansen, f 3760.

Massa. Vriends, f 9600.

21 APRIL.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een woonhuis voor rekening van de kinderen Schellekens.

Timmerwerk. Laagste inschr. A. Spranger, f 848.

Metselwerk. A. Verdaasdonk, f 599.

22 APRIL.

SNEEK. Het verbouwen en vergrooten van het gebouw der St.-Josephs Vereeniging.

Laagste inschrijver J. Eere, f 4990. Gegund aan T. J. v. d. Steele, voor f 4250.

23 APRIL.

'S-HERTOGENBOSCH (ONDERH.). Het bouwen van een noviciaatgebouw met kapel voor de Eerw. Paters Redemptoristen te 's-Hertogenbosch, achter het klooster in de Jozefstraat, onder directie van den bouwk. Kaizer te Maastricht.

Laagste inschrijvers H. Hansen en J. v. Rosmalen, aldaar, voor f 30110.

KRUISLAND. Het bouwen van een woonhuis met buitenwaschkeet. Door den heer P. Franken.

Laagste inschrijver F. Buijsen, Kruisland, f 2144. Gegund.

ADVERTENTIËN.

Voor den verderen afbouw van de Kathedraal te Haarlem, wordt GEVRAAGD een

Hoofdopzichter,

bekwaamheid als **Teekenaar,** en **grondige kennis van gewelfbouw** hoofdvereischten. Schriftelijk of in persoon zich aan te melden bij den Architect JOS. CUYPERS te Amsterdam.

Door eenige belangstellende leden van de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst worden voor de **verkiezing** van **nieuwe Bestuursleden** in de plaats van de heeren Bleijs en Mutters aanbevolen:

voor een lid uit het Bestuur der Afdeeling **Amsterdam,**

de heer E. CUYPERS;

voor een lid uit het Bestuur der Afdeeling **'s-Gravenhage,**

de heer D. E. C. KNUTTEL.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 12den Mei 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenwichtijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 4:

Het maken van drie beambtenwoningen en eene dubbele brugknechtswoning nabij de nieuwe Velserbrug, behoorende tot de werken voor de verruiming van de spoorwegbrug over het Noordzeekanaal nabij VELSEN.

Voor rekening van den Staat der Nederlanden.

Begroeting f 19500.—.

Het bestek met 2 teekeningen is tegen betaling van f 1.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

24 APRIL.

EPE. Het bouwen van een woonhuis aldaar. Door de Eper Bouwmaatschappij.

Perc. 1. Laagste inschrijver P. J. ter Haar, Epe, f3277.

Perc. 2. Zimmerman, f320,50. Gunning in beraad gehouden.

HAARLEM. Het amoveeren van een perc., Nieuwe Groenmarkt no. 21 alhier, en het ter plaatse bouwen van een bergplaats met afzonderlijke bovenwoning. Door den arch. W. F. Doeglas.

Laagste inschrijver A. Willems, f 5131.

LEIDEN. Het bouwen van een administratiegebouw, een Directeurswoning, een blok, beamtenwoningen, de afsluiting van het terrein en bijkomende werken voor het openb. slachthuis. Door het gem. best.

Met 5 woningen. Laagste inschrijver Gbr. de Vries, Oldeholdpade (Fr.), f 62420.

Met 6 woningen. Gbr. de Vries, id., f 65750.

OSCH. Het verbouwen en vergrooten eener stoomkuiperij zonder bijl. van materialen. Door den heer M. de Reuver.

Laagste inschrijver Johs. Mulders, Berchem, f 546.

25 APRIL.

'S-GRAVENHAGE. Het sloopen van de perc. Loosduinscheweg 13 en 15, te 's Gravenhage, en het ter plaatse bouwen van twee winkelhuizen met bovenhuizen. Door de archit. K. Meijer en H. E. M. Rademaker.

Laagste inschrijver Coöp. Bouw- en aannemersvereen. „de Wilskracht", f 16964,13.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het sloopen van de perceelen Korte Groenewegje 123 tot en 135 en het weder opbouwen van 3 woonhuizen met winkelhuis en bergplaats. Door den architect C. L. de Koning.

Gegund aan M. A. D. H. Schalekamp ald.

HELDER. Het bouwen van twee winkelhuizen met bovenwoningen en bovenwoning op het bestaande koffiehuis aan den Kanaalweg 155–156, en het bouwen van drie woningen op het achterterrein. Door den architect Th. Noorman.

Laagste inschrijver J. F. Philips, f 7793. Gegund.

HENGELO (OV.). Het maken eener verdieping met bijbehoorende werken op het huis der hh. Nieuwenhuis en Rietjens in de Wolter ten Catsstraat aldaar. Door den arch. v. d. Goot en Kruisweg.

Laagste inschrijvers Gebr. Thomasson, f 6749.

KAATSHEUVEL. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer W. Sprangers.

Laagste inschrijver A. Molenschot, Kaatsheuvel, f 1425. Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van 3 winkelhuizen met 6 bovenwoningen op een terrein aan de Tolhuisstraat onder Katendrecht. Door den archit. J. Breugem te Bergschenhoek.

Laagste inschrijver G. v. d. Berg, f 15840.

VUGHT. Het gedeeltelijk amoveeren van een perc., en het daar ter plaatse bouwen van een koetshuis en paardenstal, het verbouwen van kantoor- en teekenlocalen en van een schaftlokaal, met bijhoorende werken. Door de heer H. Grasso.

Laagste inschrijver A. Sanders, 's Bosch, f 7089.

WEDDERVEER (GRON.). Het afbreken en weder opbouwen van een logement. Door den heer H. Heising.

Laagste inschrijver J. Kuilman, Wedde, f 2816. Gegund.

ZUTPHEN. „Het afbreken van het perc. no. 20, 22 en 24 afd. Spittaalstr. te Zutphen en het ter plaatse weder opbouwen van een winkel, woon- en pakhuis met 2 bovenhuizen" voor de H.H. Gebr. Koppel. Door den bouwk. D. J. van Loo.

Ondermassa. Metselen en timmeren. E. F. J. van Bruggen, Zutphen, f 9225

Perceel 1. Metselen, c. a. J. W. Bouman, id., f 4565.*

Perc. 2. Stucadoorwerk. R. Dijkstra, id., f 230.*

Perc. 3. Timmerw., huis c. a. B. G. Landeweert, id., f 4200.*

Perc. 3a. Timmerw., winkelinrichting, c. a. B. G. Landeweert, id., f 749.*

Perc. 4. Lootgieten, c. a. D. A. v. Eldik Nzn., id., f 715.*

Perc. 5. IJzerwerken. J. W. Willink, id., f 645.*

Perc. 6. Schilderw. en glas. G. Kamphuis, Eefde, f 1195.

Perc. 7. Behangw. E. Ribbers, Zutphen, f 86.*

Laagste inschrijvers opgegeven. In perc. gegund, behalve het schilderen in glas, hetwelk in beraad is gehouden.

26 APRIL.

BRESKENS. Het bouwen van een 2e dropskokerij, naast de bestaande fabriek met eenige andere werken, alles met inbegrip van materialen enz. Door den heer J. v. Melle.

Laagste inschrijver W. Woltier, f 2098.

DEDEMSVAART. *a.* Het bouwen eener burgerbehuizing, *b.* het bouwen van een loods; ieder perc. afzonderlijk en in massa; *c.* de glas-, verf- en behangerswerken aan beide perceelen. Door den heer H. Hardenberg.

Laagste inschr. Wever en Welmands, Musselkanaal, f 4275.

DELFT. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den Oostsingel te Delft, met uitzondering van verf-, behang- en ijzerwerk. Door den architect C. J. L. Kersbergen.

Laagste inschrijver M. Meijers, f 9050. Gunning aangehouden.

DORDRECHT. Het bouwen eener woning met bergplaats in de nabijheid van de balkgaten beoosten den watertoren. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver H. C. 't Hart, f 5249.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een bestaand gehouw, gelegen in de Hofstraat en het daar ter plaatse bouwen van een woonhuis. Door den arch. H. Reijgers.

Laagste inschrijver G. Franke, f 3432. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen eener smederij c.a. aan de Molenstraat. Door den architect H. E. Zeggelink.

Laagste inschrijver A. J. Heerink, f 1170. Gegund.

HARLINGEN. Het afbreken der bestaande school aan de Korte Zoutsloot, benevens het ten zuiden gelegen pakhuis en het daar ter plaatse bouwen eener nieuwe school. Door de kerkeraad de gereform. gem.

Laagste inschr. F. Anema, f 8692. Gegund.

HEERENVEEN. Het bouwen van: *a.* een hulpschool bij de school te Jubbega Schurega, aan de straatweg van Goeredijk naar Jubbega-Schurega, *b.* een hulpschool bij de school te Hoornsterzwaag. Door het gemeentebest. van Schoterland.

a. School. Laagste inschr. B. Overwijk, Ben.-Knijpe, f 220.*

a. Meubels. B. Overwijk, id., f 227.*

b. School. B. Overwijk, f 180.*

b. Meubels. B. Overwijk, f 194.* *Gegund.

„Per Telegraaf"

ROTTERDAM. Het amoveeren en weder opbouwen van een pakhuis aan de Bierstraat no. 8. Door den arch. W. C. Coepijn.

Laagste inschrijver H. J. Touw, Rotterdam, f 9998; daaropvolgende „de Bouwersbond", Rotterdam, f 10256.

28 APRIL.

DELFZIJL. *a.* Het bouwen eener school voor O. L. onderwijs met 8 lokalen te Farmsum en het restaureeren der onderwijzerswoning; *b.* het glas- en verfwerk; *c.* het ameublement. Door het gemeentebest.

a. Laagste inschr. Dirk Bosman, Eenrum, f 15604.*

b. Jan Rietema, f 1417.*

c. D. Bleeker, Farmsum, f 649.* *Voorloopig gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSEL-PAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroor & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neussattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, Amsterdam. — Wagenstraat 39a. 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÜCHAU, Damrak 71. Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.

Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

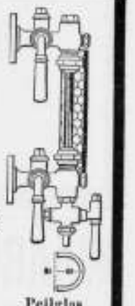
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

Telegram-Adres: Ubbelohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—

Reserven . . . 197,614.63

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.

Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensors
Körting's Pulsometers en Elevators.
Körting's Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's Ribbenbuizen en Stoomkachels.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
DE FABRIKANTEN
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

Gebroeders KOCH. — AMSTERDAM.
FABRIEK VAN
Carton-Pierre en Papierstuc.
Uitgebreide inrichting voor BETIMMERINGEN, PLAFONDS, enz.
COMPLETE ORNEMENTEERINGEN van vertrekken enz.
Ons fabrikaat, is solide, scherp van lijnen, vochtvrij, krimpt en scheurt niet en kan desverlangd in kleuren geheel afgewerkt geplaatst worden.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,
Amsterdam.
Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,
ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.
Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.
Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**
te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.
Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en profielsteen** meskant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.
Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST*.
Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.
Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

Haeusler's Houtcement-
DAKBEDEKKING.
1881—1902.
21 Jaar ondervinding in Nederland.
J. A. SMITS & Zoon.
Weesperzijde 39. - Amsterdam.
LANGDURIGE GARANTIE.
Cement Mastiek Dakbedekking.
Vraagt brochure met schetsen.

Een bekwaam
Bouwk. Opzichter
GEVRAAGD, voor een groot werk, tegen 1 Juni. *Hoog salaris.* Br. lett. S 34 aan het Alg. Adv.-Bur. Rouma & Co., Amsterdam.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jhs. v. n. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

10 MEI 1902. 22e JAARGANG. Nº. 19.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{ij}.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De tentoonstelling te Dusseldorf. — Bij de plaat. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Inhoud van Tijdschriften. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat.)

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

ALGEMEENE VERGADERING VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De 85ste Algemeene Vergadering zal gehouden worden op Woensdag 28 Mei 1902, des morgens te half elf uur precies in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402, te Amsterdam.

AGENDA DER VERGADERING.

1. Opening der Vergadering.
2. Verslag van het Hoofdbestuur over het afgeloopen jaar.
3. Verslag van de Commissie van Financiën.
4. Rapport van de Commissie van het nazien der rekening en verantwoording over 1901 van de Commissie van Financiën. Uitloting van 5 aandeelen in de geldleening groot *f* 63.000.
5. Mededeeling van den uitslag der verkiezing van leden van het Hoofdbestuur.
6. Benoeming, door den Voorzitter, van drie leden eener Commissie van stemopneming.
7. Verkiezing van een Voorzitter.
8. Mededeeling der conclusiën van het rapport van beoordeelaars voor de Prijsvragen 1901.
9. Uitreiking van de bekroningen voor de Prijsvragen 1901.
10. Behandeling der begrooting voor 1902.
11. Bepaling van de plaats der Algemeene September-Vergadering.
12. Voorstel van het Hoofdbestuur tot benoeming van eene Commissie voor de herziening van de Honorarium tabel.
13. Discussie over vragen of voorstellen, door Leden of het Hoofdbestuur in de Vergadering gedaan, en die tot geen stemming aanleiding geven.

In het vergaderlokaal zullen zijn tentoongesteld:
de ingekomen antwoorden op de prijsvragen in 1901 uitgeschreven door de Mij. t. Bev. der Bouwkunst, enz.

Gedurende eene pauze zal gelegenheid bestaan tot het gebruiken van eenige verversching in het American-Hôtel.

Te ongeveer 2 uur zullen gemeenschappelijk de inrichtingen van het nieuwe American Hotel in oogenschouw kunnen genomen worden.

Des namiddags te 5 uur zal gelegenheid bestaan om deel te nemen aan een gemeenschappelijken maaltijd in het American-Hôtel aan het Leidsche Plein, tegen f 2.50 per couvert zonder wijn.

Heeren Leden die aan dezen maaltijd wenschen deel te nemen, worden beleefd maar tevens zeer dringend uitgenoodigd voor 25 Mei a. s. daarvan bericht te geven aan den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

N.B. *Deze agenda zal nader worden aangevuld.*

De leden der Maatschappij worden herinnerd aan het verzoek om de stembiljetten vóór 26 Mei a. s. aan het bureau der Maatschappij in te zenden, en hunne aandacht wordt gevestigd op de in dit blad voorkomende advertentie betreffende **candidaten** voor het **lidmaatschap** van het **Hoofdbestuur.**

In het stembiljet behoort bij de namen van de Bestuursleden der Afdeeling Amsterdam nog die gevoegd te worden van den heer A. C. Bleijs.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij heeft het onderstaande adres verzonden.

Aan den Gemeenteraad van Gouda.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst,

kennis genomen hebbende van het voorstel om de Oude Korenbeurs op de Gouwe te sloopen, dat aan Uwe beslissing zal worden onderworpen, wendt zich tot U met het dringend verzoek Uwe goedkeuring aan dit voorstel te onthouden.

Niet alleen uit een architectonisch en historisch oogpunt zou het verdwijnen van een bouwwerk als deze Korenbeurs, zooals er nog slechts zeldzaam hier te lande voorkomen, te betreuren zijn, maar daarmede zou tevens een hoogst schilderachtig en aantrekkelijk stadsgezicht verloren gaan.

In plaats van het gebouw te sloopen, verdient het zeer ernstige overweging het voor verderen ondergang te behoeden en het in zijn oorspronkelijken stand terug te brengen.

AMSTERDAM, 5 Mei 1902.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij voornoemd,
A. SALM G.Bz., Voorzitter.
C. T. J. LOUIS RIEBER, Secretaris.

DE TENTOONSTELLING TE DUSSELDORF.

Op den eersten Mei is de tentoonstelling te Dusseldorf op feestelijke wijze geopend.

Wij waren ook uitgenoodigd om aan die feestelijkheden deel te nemen en gaven daar gaarne gevolg aan.

Er heerschte reeds den vorigen avond een buitengewone drukte in de stad, en de hotels waren tot den nok met gasten gevuld.

Om 11 uur voormiddag zou het feest aanvangen, dat door een 1000-tal genoodigden zou worden bijgewoond.

De Kroonprins, de Rijkskanselier Graaf von Bülow en een zestal Ministers verschenen op het vastgestelde uur op het feestterrein, en vóór den hoofdingang van de Industriehal had allereerst een militaire Parade plaats, waarna de hooge gasten door den hoofdingang naar den grooten koepel trokken, waar de genoodigden reeds bijeen waren, en de officieele opening zou plaats vinden.

Deze koepel is van een achthoekigen vorm, in de schuine hoeken zijn onder de groote boogopeningen zitplaatsen aangebracht, thans door de dames ingenomen; in den hoek tegenover den ingang is het orkest gelegen, terwijl de zijopeningen toegang geven naar de groote industriehallen. In de ruimte zelf werden de verschillende toespraken gehouden, en daar had vervolgens de opening door den Kroonprins plaats.

Is de buiten-architectuur van het hoofdportaal naar onze meening goed geslaagd (zie afbeelding in no. 8 van ons blad), niet minder is dit het geval met de binnen-architectuur. Professor Roeber schilderde het groote doek boven den achterwand van het orkest, hetwelk tot motief heeft, de woorden van den Keizer „Unsere Zukunft liegt auf dem Wasser"; verder schilderde hij het fries met emblema's op handel, nijverheid en kunst betrekking hebbende; een en ander maakt ook door de goed aangebrachte dakverlichting een bijzonder mooi effect.

Nadat de tentoonstelling voor geopend was verklaard, begon de rondgang; wij hebben dien niet gevolgd, maar zijn onzen eigen weg gegaan.

Werd in ons nummer van 8 Maart ondersteld, dat het moeite zou kosten om op tijd met alles gereed te zijn, verwonderlijk mag het heeten, dat dit zoo goed gelukt is; hiermede is op zich zelf een kunststuk geleverd, dat alleen door krachtige samenwerking en groote energie kon worden verkregen. De natuur liet het Bestuur nog in den steek, en er zal nog wel eenigen tijd verloopen, alvorens de natuurlijke terreinversiering het beoogde effect zal geven.

Het algemeen plan van aanleg lijkt ons treffend goed geslaagd; ruim is alles opgevat, en de gebouwen zijn zoodanig geplaatst, dat men bij een rondgang niets behoeft over te slaan. De meeste gebouwen maken een gunstigen indruk, het meest kon ons bekoren de gevel van het gebouw opgericht door het Bochumer Verein met zijn slanken toren en zijn goed geproportioneerden rustigen gevel.

Ook de Rijn, thans in feestkleedij gestoken door den vlaggentooi der op stroom liggende vaartuigen, bracht het zijne bij tot verhooging van een recht feestelijk, aangenaam geheel.

Wij begeven ons thans eerst naar de groote „Festhalle" om aan den feestdisch deel te nemen; de feestzaal, waar voor 950 gasten was gedekt, zag er allergezelligst uit, en toen de inmiddels ter hand genomen spijskaart onze volle tevredenheid verwierf, waren wij het met onze buren der „Auslandische Presse" spoedig eens, dat het tentoonstellingsbestuur een ceresahut tockwam voor de kranige organisatie van dit feest.

Aan het dessert werden achtereenvolgens redevoeringen gehouden door den Voorzitter van het Comité den heer Lueg, door den Rijkskanselier Von Bülow en door den Kroonprins.

Na afloop van den disch gingen wij weder op verkenning uit, en was thans het beschouwen van eenige inzendingen aan de beurt.

In het uit ijzerconstructie opgetrokken gebouw van de Gutehoffnungshütte, in Vereeniging met de gasmotorenfabriek „Deutz", worden een menigte machines van allerlei aard tentoongesteld, waaronder een gasmotor van duizend Paardekracht. Voorts valt in het oog een schroefas lang 32 Meter, bestemd voor een stoomschip van den Noord-Duitschen Lloyd, uit één stuk gewalst. Een dergelijke as vinden wij ook in het gebouw van den grooten Krupp, aan wiens inzending wij thans eenige woorden zullen wijden.

Wij krijgen buiten het gebouw eerst te zien de in de werkplaatsen van Krupp vervaardigde grootste pantserplaat der wereld, een gewicht hebbende van 106000 Kilogram; binnen het gebouw is o. a. te zien een spoorwegwagen met 40 ton draagvermogen, geheel uit geperst staal vervaardigd. Een hoogst belangrijke inzending vormt voorts het oorlogsmaterieel; hier ziet men granaten die alle pantserplaten doorboren, en daar pantserplaten die tegen alle granaten bestand zijn; heeft Krupp de wereld aan buitengewone pantserplaten geholpen, dan zet hij zich aan het construeeren van granaten die gene weer doorboren, en zoo blijft hij maar doorgaan; het werk blijft daardoor aan den gang en zijn beurs wordt gevuld, naarmate de Rijksmagazijnen gevuld worden met onbruikbaar oorlogsmaterieel.

De machinengalerij is het grootste gebouw der tentoonstelling; zij is lang 180 en breed 52 M., met een aanbouw waarin 20 ketels stoom produceeren voor de verschillende tentoongestelde machines, de electrische verlichting en krachtoverbrenging. In het gebouw zelf treft men de meest moderne en buitengewone soorten van machines aan, die door hunne verbazingwekkende afmetingen en hun rustigen gang zoowel aan vakman als leek bewondering afdwingen. Wij treffen eene machine aan van 3000 Paardekracht, welke machine later bestemd is voor de Electrische Centrale der stad Essen.

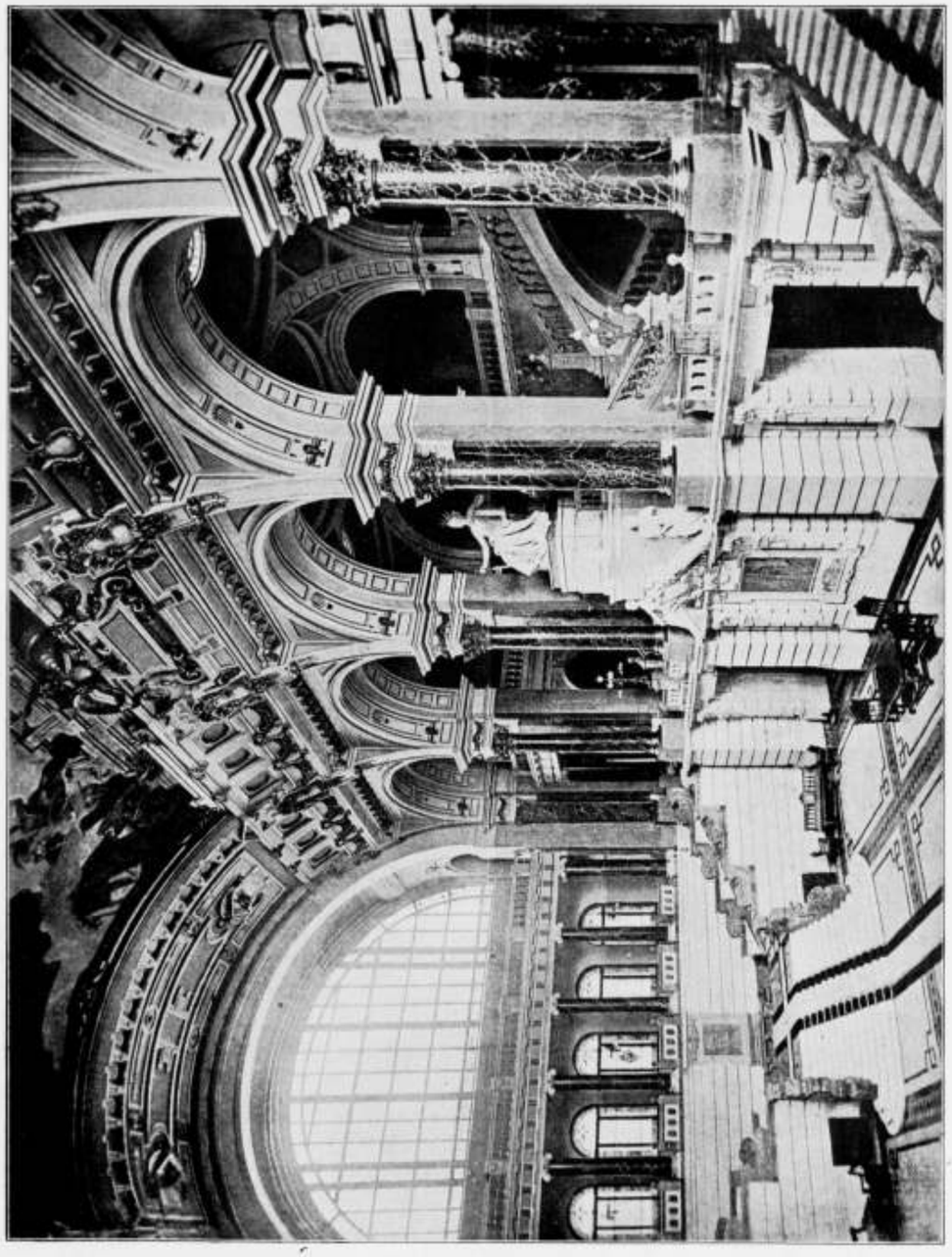
In het gebouw van de „Rheinische Metallwaaren und Machinenfabrik" krijgt men o.a. een verzameling te zien van de in den laatsten tijd in den handel gebrachte geperste buizen zonder naad, benevens verschillende soorten van krijgs-materieel.

Zeer interessant is de inzending der Vereeniging voor „Bergbau"; zij geeft ons den ontwikkelingsgang te zien van een kolenmijn, van af de boring tot aan de verzending op de spoorwegwagons.

De Düsseldorfer „Handwerkskammer" heeft een complex van gebouwen op doen richten, waarin de verschillende voortbrengselen van ambachtsnijverheid in de Rijnstreek zijn tentoongesteld.

Het Duitsche „Beton Verein" treedt schitterend op, door te laten zien wat er uit portlandcement te maken is zoowel wat constructie als versiering betreft; het heeft waterwerken doen aanleggen waarover een brug van 30 M. spanning is aangebracht, geheel uit beton vervaardigd; de hooge, fraai geproportioneerde zuilen maken reeds van verre, op dit, uit een bouwkundig oogpunt belangrijk deel der tentoonstelling, opmerkzaam.

De industriehallen welke aan den grooten koepel aansluiten, herbergen die inzendingen, welke niet in een eigen gebouw zijn ondergebracht, en bevatten derhalve zaken van de grootste verscheidenheid; wij kunnen hieromtrent thans niet

GROOTE TRAPZAAL IN HET PALEIS VAN JUSTITIE TE BUDAPEST.
Architect Hauszmann Alajos.

in détails treden, ons blad zou hiervoor te weinig ruimte aanbieden; ook om die reden moeten wij thans de vele en interessante zaken die in de nog niet besproken gebouwen zijn tentoongesteld, achterwege laten.

Over het Kunstpaleis is reeds één en ander in No. 15 van dit blad meegedeeld, en op de inzendingen aldaar, behouden wij ons voor later terug te komen.

Hoe de industrie in Rheinland en Westphalen, en Düsseldorf zich ontwikkeld hebben, kan uit het volgende blijken:

Op de in het jaar 1852 te Düsseldorf gehouden tentoonstelling was als groote bijzonderheid een hoogedruk machine te zien van 2 Paardekracht; op die gehouden in 1880 bereikten de 32 in werking zijnde stoommachines een totaal van 950 P.K. terwijl thans, in de machinenhal alleen, de aanwezige 28 machines 12645 P.K. ontwikkelen.

In het jaar 1852 telde Düsseldorf 40.000 inwoners, in 1880, 95.000 en in 1902 225.000.

Bij den rondgang werd de opmerking gemaakt, dat het eigenlijk geen tentoonstelling was om dames te brengen, totdat wij eindelijk kwamen aan een ruime en fraaie collectie dames-costumes en hoed*jes*! Neemt dus gerust uwe dames mee, lezers; maar denkt er aan dan wat extra marken op zak te hebben.

Onder de hotelhouders te Düsseldorf zijn er die reeds de wetenschap schijnen opgedaan te hebben, dat de tentoonstelling zich met geen kleine zaken ophoudt, maar alleen datgene te zien geeft wat reusachtig kan genoemd worden; zij schijnen daardoor zoozeer geïmponeerd te zijn, dat zij hunne hotelprijzen ook op reusachtige wijze hebben ontwikkeld.

Den lezers van ons blad, van wie zeker velen een kijkje te D. zullen gaan nemen, wordt dus de raad gegeven zich vooraf omtrent logies enz. te laten inlichten; wij zullen trachten de noodige gegevens te verkrijgen en die dan in ons blad opnemen. P.

BIJ DE PLAAT.

Eenigen tijd geleden besprak ik in dit blad enkele der nieuwste bouwwerken te Budapest. Als aanvulling wordt hier nog een afbeelding gegeven van de groote trapzaal in het Paleis van Justitie, ontleend aan het werk, dat de bouwmeester Hausmann Alajos onder den titel: „A Budapesti Igazságügyi Palota" het licht heeft doen zien.

Deze prachtige zaal is geheel met verschillend gekleurd Hongaarsch marmer, wat wanden, zuilen, trappen en vloer betreft, bekleed. Het gewelf prijkt met een reusachtig fresco van den schilder Lotz Karoly. De groote figuur der gerechtigheid, waarvoor een dame, tot den hoogen Hongaarschen adel behoorende, geposeerd heeft, is gebeeldhouwd door Strobl Alajos, die onlangs in den wedstrijd voor een gedenkteeken ter herinnering aan de vermoorde Koningin Elizabeth van Hongarije bekroond werd.

Het Hongaarsche marmer is, buiten het land, nog weinig bekend. Door bemiddeling van den heer Hegedüs, den onlangs afgetreden Minister van koophandel in het kabinet Szell, werd mij een collectie monsters gestuurd van de soorten, die in de zaal van het Paleis van Justitie gebruikt zijn. Ik heb die monsters in bruikleen gegeven aan den heer J. P. H. Janse te Amsterdam, die ze aan belangstellenden kan toonen, en die ook mogelijke prijsopgaven kan doen. De prijzen zijn laag, daar men vooral bedoelt, het marmer in het buitenland bekend te maken.

Er zijn twaalf soorten. Siklósi vörös is een rood marmer, Siklósi rozsa is lichtrood, Siklósi sárga is geel, terwijl Siklósi szürke een bijzonder fraai groen marmer is, waarvan de groote zuilen, die men op de afbeelding ziet, gemaakt werden.

Gyüdi sótet szürke is groenachtig geel, Gyüdi vil szürke heeft een leverkleur. Koloskradistyei is een fraai zwart marmer, Magyar vörös doet aan het antieke roode marmer denken, terwijl Magyar fekér het schoonste witte marmer is, dat bestaat. Zelfs de groeven van Carrara bevatten zulk marmer niet. Ook grijze marmersoorten, die meest uit de nabijheid van Fiume komen, levert Hongarije op. Pučisce is geelgrijs, Santa Croce bruingrijs en Reppentabor blauwgrijs.

Van dit marmer kunnen stukken tot 2.50 M. lengte geleverd worden. Het prachtige Siklósi szürke, Gyüdi vil szürke en Koloskradistyei kan men in stukken tot 5.— M. lengte krijgen, terwijl voor het Pučisce de lengte onbepaald is, en slechts begrensd wordt door de afmeting, die vervoerd kan worden.

Ik zag in het Koninklijk Paleis, dat nu te Buda in aanbouw is, prachtige schoorsteenmantels uit deze marmersoorten gemaakt. De mantels waren massief, en bestonden niet, zooals de onze, uit dunne platen. Het marmer komt zoo overvloedig voor, dat de grondstof slechts betrekkelijk weinig gewicht in de schaal legt; alleen het arbeidsloon bepaalt den prijs.

Het is mijn oprechte wensch, dat vele vakbroeders de monsters bij den heer Janse zullen gaan zien, om zich te overtuigen van de prachtige kleuren. Mocht iemand het Hongaarsche marmer kunnen toepassen, dan worden de teekeningen om prijsopgaaf opgezonden. Ik geloof, dat men de prijzen, met het oog op wat geleverd wordt, niet hoog zal vinden.

A. W. Weissman.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Utrecht 6 Mei 1903. Door den Voorzitter wordt de vergadering geopend. De notulen worden voorgelezen en goedgekeurd. Door ZEd. wordt mededeeling gedaan van eenige ingekomen stukken en van de toetreding van drie leden tot de afdeeling.

Verder brengt de Voorzitter een kort verslag uit omtrent het besprokene op de vergadering van Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen met het Hoofdbestuur in April j. l.

Hierna heeft eene bespreking plaats betreffende de dezen zomer te houden kunstreis. Na eene uitgebreide discussie wordt besloten in de maand Juni een bezoek te brengen aan het kasteel „Haar" te Haarzuylen, waaromtrent de Voorzitter zeide met genoegen te kunnen mededeelen, dat de heer Dr. Cuypers, op een door den Voorzitter gedaan verzoek, had bericht, de leden der Afd. Utrecht in de gelegenheid te zullen stellen het kasteel met omgeving te bezichtigen. Verder zal in de maand Juli een excursie worden gemaakt naar het eiland Marken, Edam enz.

Bij de nu volgende bespreking over bouwkundige onderwerpen leidde de heer Kuiler de vraag in, wat onze Afd. deed, respectievelijk zou kunnen doen, tot verbetering van het ambachts- en vakonderwijs hier ter stede, hetwelk naar zijne meening wel verbetering behoefde. Spr. deelde hieromtrent een en ander mede, hetwelk nog veel discussie uitlokte, waarna ten slotte de Voorzitter den heer Kuiler uitnoodigde op eene volgende vergadering deze kwestie uitvoerig te behandelen en daarbij den wensch uitsprak, dat de inleider dan niet alleen de gebreken zou aantoonen welke naar zijne meening bij dat onderwijs bestaan, doch ook zou aangeven, zij het slechts globaal, wat naar zijne meening tot verbetering kan leiden.

Hierna werd, daar door het vergevorderde uur de kunstbeschouwing niet kon doorgaan, de vergadering door den Voorzitter gesloten.

TECHNISCH NIEUWS.

Nieuwe electrische lamp. De Deensche natuurkundige Dr. Bang heeft iets nieuws gevonden op het gebied van electrische booglampen. Bij de gewone booglamp worden de koolspitsen verhit tot meer dan 3000°. Dr. B. is het nu gelukt eene niet gewenschte verhitting te vermijden, door de spitsen hol te maken en er een sterken stroom water door te voeren, die een buitengewoon effect heeft. Terwijl vroeger een gedeelte der electrische energie voor de enorme verhitting verbruikt werd, wordt thans de geheele energie bijna alleen benut voor de opwekking van het licht tusschen de beide electroden. Deze blijven zoo koel, dat men de spitsen met de hand kan aanraken terwijl de lamp brandt. Bovendien nemen de koolspitsen zoo langzaam af, dat de reguleering, tot nog toe een gewichtig punt bij de booglampen, niet meer noodig is.

Oest. Wochenschr. f. d. öff. Baudienst.

Nernst-lamp, model 1903. Twee nieuwe modellen der Nernstlamp werden onlangs door de Algem. Electricitäts-Gesellschaft te Berlijn aan de markt gebracht. Het energie-verbruik wordt aangegeven te zijn 15 tot 18 Watt voor een normaalkaars. De prijs van de volledige lamp is ongeveer f 9,50, en zal haar spoedige verbreiding nog wel eenigen tijd in den weg staan.

Oest. Wochenschr. f. d. öff. Baud.

Voorschriften voor sterkstroomleidingen. De vereeniging van Duitsche electrotechnici heeft nieuwe voorschriften vastgesteld voor de geleidingen van sterkstroomen, ten eerste met zwakke spanningen, dat zijn geleidingen waarin de spanning tusschen twee geïsoleerde draden niet meer dan 300 Volt, en tusschen een geleiding en de aarde niet meer dan 250 Volt bedraagt. Deze nieuwe voorschriften vervangen de eerste, die in 1895 werden gemaakt, en bij het vaststellen daarvan is acht gegeven op den vooruitgang der wetenschap en de opgedane ondervindingen.

Electrot. Zeitschrift.

BERICHTEN.

Amsterdam. De N. R. Ct. verneemt, dat de onderhandelingen tusschen B. en W. van Amsterdam en het bestuur der Maatschappij v. d. Werkenden Stand, over de oprichting eener derde ambachtsschool aldaar zóó ver gevorderd zijn, dat binnen niet te langen tijd een overeenkomst aan den raad ter goedkeuring zal kunnen worden voorgelegd. Deze derde school is in het oostelijk deel der gemeente geprojecteerd. De twee bestaande scholen zouden worden uitgebreid.

B. en W. zijn van oordeel, dat voor de richtige uitvoering van de taak, door de wet aan de gezondheidscommissie opgedragen, in een groote gemeente als Amsterdam een krachtige samenwerking van het gemeentebestuur met Gezondheids- en Woningdiensten een onmisbaar vereischte is. Zij stellen den raad voor, de inrichting van de gezondheids-commissie van den raad te doen uitgaan. Daarom hebben B. en W. ook voor deze Commissie eene verordening ontworpen, waarin is aangegeven, wat zij aan de Commissie wenschen te zien opgedragen.

De firma Henri Hunck en Alex. Imhofe te Rotterdam heeft in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam in de permanente tentoonstelling ingezonden eene collectie monsters van sommige harer artikelen, o. a. van diverse glassoorten, als spiegel-, brute-, dak- en vloerglas, glazen bouwsteenen, glastegels, glazen tegels, marmerglas, opaline, draadglas, glasdakroeden en van bouwmaterialen als verglaasde steenen, ironbricks, vloer- en wandtegels van glassteen, terwijl tevens werd geplaatst een model van de Torfit-Urinoirs. Op een en ander denken wij nader terug te komen.

B. en W. stellen aan den raad voor, de museumterreinen verder te bebouwen in aansluiting aan het op 2 Dec. 1891 vastgestelde plan-Cuypers. Behalve de gedeelten, die voor bebouwing in aanmerking waren gebracht, hetzij voor aanengesloten bouw of villaterrein, wordt een terrein van 6 hectaren 57 aren 59 centiaren gereserveerd voor een sportterrein, dat door een ijzeren hek zal worden omgeven met vier ingangen en in een grasperk herschapen, des zomers voor voetterrein bestemd, des winters voor ijsbaan verhuurd zal kunnen worden.

Dit terrein zal door een rijweg met een dubbele rij boomen omgeven worden en is gelegen waar thans de terreinen van de Amsterdamsche ijsbaan zich bevinden, tegenover het *Concertgebouw*, in de as van het Rijksmuseum.

Naar gezegd wordt, blijft het gereserveerde terrein ter beschikking voor den bouw van een koninklijk paleis, voor 't geval, dat het paleis op den Dam weder raadhuis mocht worden. De kosten van het ombekken, ophoogen, het planten van een dubbele rij boomen worden geraamd op *f* 250,000. welke kosten men hoopt dat door het verhuren dier terreinen aan rente gedekt zullen worden.

Rotterdam. In de Diergaarde is eene belangrijke toepassing te zien van holle glazen bouwsteenen, zeker eene eerste op dit gebied hier te lande. Er is een serre gebouwd, bestaande uit een spitsbooggewelf van 8 M. spanning, hoog ruim 4 M.; het gewelf rustende op gemetselde grondmuren, bestaat uit de bekende glazen bouwsteenen. In de voegen liggen dunne ijzerdraden, een doorgaand netwerk vormende. Ook de eindmuren zijn van glazen bouwsteenen opgetrokken. Het geheel maakt, zoowel binnen als buiten, een zeer aardig effect. Het is tot stand gekomen onder de leiding van den heer J. Verheul Dz.

Soerabaja. De nieuwe ambachtsschool werd hier op 1 April j.l. ingewijd. Het aantal leerlingen bedraagt 42, waaronder een Inlander, zoon van een patih, en een Chinees.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 4, van 15 April 1902. De vijanden van het Welriekend Viooltje, door Dr. J. C. H. de Meijere. — De Geschiedenis van het Fotografisch Objectief (vervolg), door Dr. R. G. Rijkens. — Het Winterkoninkje, door J. Daalder Dz. — De Vanielje cultuur op Java, door A. B. Lucardie. — Het zingen der vogels (vervolg en slot), door A. Weismann. — De nieuwe vorderingen der Draadlooze Telegrafie (vervolg), door Dr. L. Bleekrode. — Dubbele Chinaas-appels, door Dr. J. C. C. — Een toestel van veleherhand nut, door J. F. Beins. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Correspondentie.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	onderdom	26	jaar,	salaris f	85.—
„	„	„	„	32	„	„	60.—
„	„	„	„	24	„	„	70.—
„	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	„	37	„	„	80.—
„	„	„	„	46	„	„	100.—
„	„	„	„	23	„	„	60.—
„	„	„	„	22	„	„	60.—
„	„	„	„	23	„	„	30.—
„	„	„	„	21	„	„	45.—
„	„	„	„	30	„	„	100.—
„	„	„	„	29	„	„	70.—
„	„	„	„	22	„	„	80.—
„	„	„	„	26	„	„	80.—
„	„	„	„	24	„	„	75.—
„	„	„	„	24	„	„	70.—
„	„	„	„	25	„	„	90.—
„	„	„	„	23	„	„	80.—
„	„	Teekenaar	„	18	„	„	25.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 12 MEI.

AMSTERDAM. Bestek no. 4. Het maken van drie beambtenwoningen en eene dubb. brugknechtswoning, nabij de nieuwe Velserbrug, behoorende tot de werken voor de verruiming van de spoorwegbrug over het Noordzeekanaal nabij Velsen, (voor rekening van den Staat der Nederlanden). Raming f 19500.

De dir. der Holl. IJz. Spoorw. Mij., n.m. 1½ u. (Gr. tijd) in het Centr. Personenstation. Aanw. gedaan.

DOETINCHEM. Het bouwen van een dubbel woonhuis.

De arch. H. J. L. Ovink, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. in het heeren logement. Aanw. 12 Mei, v.m. 11 u.

EINDHOVEN. Het bouwen eener weverij met bijgebouwen (pl.m. 700 M². shedbouw). De firma S. Moorsel en Co. Bestek en teek., verkrijgb. à f 1,50 per stel, bij den archit. L. J. P. Kooken.

HEERENVEEN. Het bouwen van een burgerwoning op een aangeplempt bouwterrein te Nijehaske.

De heer Johs. Roorda bij wien bestek en teek. ter inzage.

HOLTEN. Het bouwen van een woonhuis.

De heer P. A. Müller, n.m. 3 u., in logement Müller, alwaar bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft de bouwk. H. Jansen. Aanw. 12 Mei, n.m. 2 u.

TETERINGEN. Het gedeeltelijk verbouwen van de veldwachterswoning, staande in de kom der gemeente.

Het gem. best., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inzage ten gemeentehuize. Inlicht. geeft de arch. A. Verlegh te Breda. Aanw. gedaan.

TETERINGEN. Het bouwen eener fabriek op een terrein, gelegen aan den weg van Teteringen naar Ginneken, met bijlev. van alle benood. mater.

Het best. der coöp. zuivelfabr. „St. Willebrord", n.m. 6 u., in het café van de Wed. Verdaasdonk. Bestek met teek. ter inz. in gen. koffiehuis terwijl teek. tegen vergoeding der kosten, te bek. zijn bij den arch. C. A. Oomen Az. te Oosterhout, die desverlangd ook inl. verstrekt. Aanw. 12 Mei, n.m. 4 u.

WESTDORPE. Het bouwen van een woonhuis met herberg en bergplaats.

De bouwk. J. A. de Ree te Sas van Gent, n.m. 6 u., in de herberg van A. Rooms te Westdorpe.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van zijn woonhuis in de Misterstraat.

De arch. J. J. Post, v.m. 11½ u., in hôtel „Stad-Munster", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. architect.

DINSDAG 13 MEI.

ABCOUDE. Het herbouwen der hofstede Stichtrust, met 6 roeden hooiberg nabij de Stokkelaarsbrug, onder Abcoude.

De archit. E. G. Wentink Jr. te Utrecht, 's midd. 12 u., in café W. Vaars te Abcoude. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij Gebr. Wentink, Jutfaasche weg 131 te Utrecht. Aanw. gedaan.

AMERSFOORT. Het bouwen van een pere. aan de Heerenstraat te Amersfoort.

De arch. Herm. Kroes, v.m. 11 u., in café „het Valkje". Bestek en teek. ter inzage in voorn. koffiehuis en zijn verkrijgb. à f 2,50 per stel ten kantore van den voorn. arch. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het bouwen eener drukkerij met kantoren, zetterij enz. aan het gedempte Zuiderdiep.

De architect G. Nijhuis, 's av. 8 u. in café „Central". Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij gen. architect die inl. geeft.

NIJMEGEN. Het bouwen van een fabrieksgebouw aan de van Diemerbrockstraat.

De directeur der „Automatic Screw Works", n.m. 2 u.

URETERP. Het vertimmeren der winkelhuizinge, het afbreken van eene woning en het bouwen van een pakhuis.

De heer K. A. Keuning aan de vaart te Ureterp, n.m. 5 u. Bestek te bek. à 50 ct. bij den boekhandel. J. Plantinus te Drachten. Teek. ter inz. en inl. te bek. bij den arch. R. J. Wibbelink te Drachten. Aanw. gedaan.

WORMERVEER. Het gedeeltelijk vernieuwen en weder opbouwen van het meterhuis op het terrein der gem. gasfabriek.

Het gem.best., 's av. 8 u.

WOENSDAG 14 MEI.

's GRAVENHAGE. Het bouwen van een postkantoor met Directeurswoning te Onderdendam. Raming f 20850.

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbest. der posterijen en telegraphie te 's Gravenhage; aan het bureel den rijksbouwm. in het 1ste district. Binnenhof te 's Gravenhage; aan het postkant. te Onderdendam; aan het bureel van het prov. best. van Groningen, en is ad f 0.35, benevens de kosten van verzending te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's Gravenhage. Inlicht. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. Aanw. gedaan.

WELL. Het bouwen van een nieuwe school met onderwijzerswoning in de Wellerlooi, afd. Well-Bergen.

Het gem.best., van Bergen, n.m. 3 u., bij A. Peters. Bestek en teek. ter inzage bij den burgemeester te Heijnen en A. Peters en ad f 1,50 verkrijgb. Inlicht. geeft de bouwk. A. Korting te Aijen-Bergen. Aanw. 14 Mei, v.m. 10 u.

DONDERDAG 15 MEI.

AMSTERDAM. 1°. Bestek no. 189. het vernieuwen van de lichtwachterswoning op de kustbatterij bij Durgerdam. Ram. f 3150; 2°. Bestek no. 190. Het doen van voorzieningen aan militaire gebouwen en werken te Amsterdam. Ram. f 14520, beide onder het beheer der genie te Amsterdam.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel Nieuwe Heerengracht no. 11. Bestekken en de processen-verbaal van gegeven inlicht. van af 13 Mei ter lez. op bovengen. bureel. Bestek en afschriften van de procesverbaal zijn van af diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb. bij den besteder, en, bestek no. 189, ook bij den hoofdopzichter van fortificatiën te Muiden, tegen respect. f 0,56 en f 0,68 voor de bestekken en van f 0,10 voor de processenverbaal. Inlicht. worden gegeven op bovenbedoeld bureel op 12 Mei van 9 tot 12 u. Aanw. wordt niet gehouden.

ENSCHEDÉ. Het vergrooten eener machinefabriek oppervl. pl.m. 800 M².

De firma Tattersall en Holdsworth, 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inzage ten kantore der firma.

HAARLEM. Het bouwen van een brugknechtswoning bij de vlotbrug aan 't Zand, gemeente Zijpe, behoorende tot de werken van het groot Noordhollandsche Kanaal. (Ram. f 5200).

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 89, ter lezing aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den hoofdingen. Kemper te Haarlem en den ingen. Doijer te Alkmaar, alsmede bij den opzichter J. Koreman te Nieuwediep. Aanw. gedaan.

HANTUM (FR.). Het bouwen van een school met twee lokalen en een onderwijzerswoning in 2 pere. en in massa: *a* gebouwen en *b* meubelen.

De vereen. voor christ. volksonderw. te Hantum. Bestek ad 50 ct. verkrijgb. bij J. Kamminga te Dokkum. Teek. ter inz. bij W. van Duinen onder Hantum. Bilj. voor 15 Mei, n.m. 5 u. aan G. IJ. Stienstra. Aanw. gedaan.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van tien beneden- en tien bovenwoningen, gelegen op de nieuwe terreinen nabij het oude station, met bijlevering der benoodigde materialen.

De bouwk. A. v. Liempt, v.m. 11 u., in het café van Langenhuizen. Bestek en teek. tegen f 2,50 verkrijgb. Hoogensteenweg 42a. Inl. te bekomen bij A. van Liempt voorn.

LEIDEN. Het herstellen en gedeeltelijk verbouwen der villa „Rhijngeest" op het terrein van het te stichten sanatorium „Rhijngeest" onder Oegstgeest.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

SEXBIERUM. Het bouwen van eene school met 2 lokalen te Ferdgum.

Het gem.best. van Barradeel, 's midd. 12 uur. Bestek en teek. ter inzage ter gem. secr. en ad 55 ct. verkrijgb. bij A. Lettinga. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Het bouwen van een schoolgebouw van 17 localen, speellokaal, veranda, etc.

De archit. G. A. Ebbers, v.m. 11 uur, in café „Buitenlust" alw. bestek en teek. ter inz. Bestek en teek. ad f 4 bij gen. arch. verkrijgb.

WEERDINGERMOND. Het bouwen van een burger behuizing, met bijlevering van materialen, arbeidsloon enz.

De heer L. Salomons, n.m. 2 u., bij A. Eleveld, bij wien bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft de firma wed. H. E. Timmerman te Ter Apel. Aanw. 15 Mei, n.m. 1 uur.

VRIJDAG 16 MEI.

DRIEBERGEN. Het maken van een stalgebouw, op het buitenverblijf „de Breul" te Zeist, voor rekening van den WelEd. geb. heer Paul Vercruijse Bonneke te Kortrijk, België.

De arch. K. Swagerman Pzn., te Bovencarspel, 's midd. 12 u., in hotel „Woud en Bergoord" te Driebergen. Bestek met teek. verkrijgb. à f 1,50 bij den arch. bij wien nadere inl. zijn te bekomen.

ELLEWOUTSDIJK. Het restaureeren van eene herberg, voor den heer J. Quinten.

De heer J. Quinten. Bestek in gen. herberg ter inz. en inl. worden verstrekt door den opzichter Koole, te Ellewoutsdijk. Inschrijvingen worden ingewacht, bij den heer Johs. Looy Jz., aldaar. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 17 MEI.

ROTTERDAM. Het bouwen van een pakhuis pand aan de Tuinderstraat no. 120 en eenige veranderingen aan het gebouw Nadorstraat no. 163.

De heer J. v. d. Burg, 's midd. 12 u., in „De poort van Kleef", N. Binnenweg 213.

DINSDAG 20 MEI.

AMSTERDAM. Het sloopen van de perc. nos. 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 en 15 aan de Agnietenstraat, no. 182 met een aangrenzend achtergebouwtje aan den Oudezijds Achterburgwal en het achtergedeelte van perc. no. 207 aan de Oudezijds Voorburgwal.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 0,75 (met 1 teek. aangehecht). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assist-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 - 4 u., gedur. de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Het sloopen van de perc. kadastraal bekend onder sectie P, nos. 707, 708, 709 en 711, gelegen aan de Oudeschans en Bataviërstr. Bouwnummers, Oudeschans nos. 47, 43, 41 en 45 en Bataviërstr. no. 54.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 0,30. Inl. worden gegeven aan het bureau van den assist-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 - 4 u., gedur. de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

BAARN. Het bouwen van een geheel nieuwe gasfabriek op het terrein bij de bestaande fabriek aan de Gaslaan.

Het gemeentebest., n.m. 2 u.

WOENSDAG 21 MEI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een lakstokerij, magazijn en kantoorgebouw, bergplaats en diverse werken op een terrein aan het Jaagpad bij den Omval (Weesperzijde).

De archit. J. H. C. Kröner, v.m. 11½ u., in American Hotel. Bestek en teek. verkrijgbaar.

's-GRAVENHAGE. De bouw van een postkantoor, met directeurswoning, te Gennep. Ram. f 22580.

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het hoofdbest. der posterijen en telegraphie, aan dat van het prov. bestuur van Limburg, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, bij den directeur van het postkantoor te Gennep, en is tegen f 0,45 te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. worden gegeven door den rijksbouwmeester en door den opzichter bij de landsgebouwen H. J. P. F. van Ewijk, te 's-Bosch. Aanw. 14 Mei, v.m. 11½ u. (Amsterd. tijd.)

DONDERDAG 22 MEI.

KRABBENDIJKE. Het verbouwen en vergrooten van het kerkgebouw.

De kerkv. der Ned. herv. gem., v.m. 11 u. Inl. geeft arch. J. Verheul Dzn. te Rotterdam. Bestek en teek. ad f 2 bij J. N. Elenbaas te Krabbendijke. Aanw. 14 Mei, v.m. 11 u.

OLDENZAAL. Het bouwen van een heerenhuis.

De heer B. J. Hommen, n.m. 1 u., in café J. H. Rikers, alw. bestek en teek. liggen ter inz. Inl. verstrekt de arch. W. Elzinga, te Hengelo. Aanw. op den dag der aanbesteding, v.m. 9½ u.

VRIJDAG 30 MEI.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een sluiswachterswoning bij de schutsluis te Schoterzijl, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Raming f 1950.

Het prov. best., 's middd. 12 u. Het bestek no. 109. ligt na 16 Mei ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N. aan de lokalen der prov. besturen en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef, te 's Hage. Inl. te bekomen bij den hoofdingen. Escher en den ingen. Cockinga te Leeuwarden en bij den opzichter J. Hoesterman te Lemmer.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sopiusplein. — Rotterdam, Zeedijk 14 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 C. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves uit. 1901 . . . . - 1.818.900.00
Betaalde Brandschades tot uit. 1901 . . . . . - 23.902.600.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de
Nederlandsche Assurantie-Compagnie
van het jaar 1776 te Amsterdam.
Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.
Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen.
Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

23 APRIL.

ALMELOO (ONDERH.). Het verbouwen van het magazijn „de Zon" aan de Grootestraat I 138, voor rekening van den heer J. H. Schintz, onder beheer van de archit. J. M. en Jan G. Wolff.

Volgens gewijzigd plan gegund als volgt: A. Schreuder, timmerwerk; J. 't Hoen, metselwerk; P. Breijder, verfw.; H. B. Tanke, smidswerk; H. D. Arends, lood- en zinkw.; Joh. Hillen, stucadoorswerk; voor een gezamenlijk bedrag van f 4618.50.

RHENEN. Het bouwen van twee nieuwe woningen en het vertimmeren van den huize „Remmerstein" te Achterberg.

Laagste inschrijver J. Boers, Veenendaal, f 3000. Door den minsten inschrijver is het werk bedankt geworden.

RHENEN. Het bouwen van een dubbele villa, van den heer P. C. Roodt aldaar.

Laagste inschrijvers J. van Ommen en A. v. d. Dikkenberg, f 6995.

Schilderwerk. O. Mijer, f 995. Niet gegund als zijnde boven de raming.

WIJTGAARD (FR.). Het afbreken eener boerenhuizinge, staande te Zwichum, en het weder opbouwen te Wijtgaard. Door den landbouwer J. Wiersma.

Laagste inschrijver J. Damsma, Wijtgaard, f 7350. Allen boven de begrooting.

24 APRIL.

GROENLOO. Het verbouwen van een woonhuis met slagerij. Door den architect T. Broekhuizen te Neede.

Laagste inschr. H. A. Hebbers, Groenloo, f 3490. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

VIANEN. Het verbouwen der openbare school te Zijderveld, met eenige daarmede in verband staande werkzaamheden. Door het gem. best. van Everdingen.

Gegund aan de laagste inschrijvers Gebr. Brouwer, Leerdam, f 1240.

26 APRIL.

AALSMEER. Het bouwen van een dubb. woonhuis en broeikas met schuur voor den heer W. Wegman aldaar.

Metselwerk. Laagste inschr. H. Wessel, Haarlemmermeer, f 918.*

Timmerwerk. C. Luik, id., f 1139.*

Schilderwerk. J. Meier, f 236.* *Gegund.

HARDEGARIJP. Het afbreken van de schuur op den hoek onder Hardegarijp en het vergrooten der schuren bij de behuizing in huur bij den heer D. G. Reitsma aan den Rijkstraatweg ald. Door mej. de Wed. G. G. Reitsma.

Laagste inschr R. Beerstra en H. Bouwer, Kollum, f 2463.

28 APRIL.

BOSCHKAPELLE (ZEEL.). Het afbreken van een bestaande en weder opbouwen eener nieuwe landbouwschuur, voor rekening van den heer P. van Vooren te Boschkapelle. Door den aanbesteder.

Gegund aan den laagsten inschr. Alphons Pouchet te Koewacht.

HARDERWIJK. Het bouwen van 3 woonhuizen aan den stationsweg. Door den arch. D. Kok Jz.

Laagste inschr. D. von Münching, f 11746.

HILVARENBEEK. Het bouwen met bijlevering der bouwstoffen van een roomboterfabriek. Door den opzichter Antoon Smolders namens het R. K. kerkbestuur.

Metselwerk. Laagste inschr. C. Zesbrechts, f 2211*.

Timmerw. A. Smolders, f 1147*. *Gegudn.

STRAMPROIJ (LIMB.). Het bijbouwen van een schoollokaal en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschrijver H. Theunissen Weert, f 6289.

29 APRIL.

BOXTEL. Het vergrooten en veranderen van eene fabriek. Door de firma H. Jos v. Susante & Co.

Laagste inschrijver J. v. Erpt, f 3700.

SUAMEER. Het verbouwen van een huis. Door den heer S. H. Veenstra.

Laagste inschr. R. Veltman, Oostermeer, f 1388. Gegund.

NOORD-BARGE. I. Het timmer-, metselen stukadoorwerk van de verbouwing van de school te Noord-Barge en het maken van schoolmeubelen; II. Het verfwerk en glazenmakersw. daarvan. Door de vereen. „Christ. Volksonderwijs" te Emmen.

1. Laagste inschr. G. Bos. Emmen, f 947. Niet gegund als zijnde boven de begrooting.
2. H. Bos, id., f 179. Gunning aangehouden.

Door eenige belangstellende leden van de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst worden voor de **verkiezing** van **nieuwe Bestuursleden** in de plaats van de heeren BLEIJS en MUTTERS aanbevolen:

voor een lid uit het Bestuur der Afdeeling **Amsterdam,**

de heer E. CUYPERS;

voor een lid uit het Bestuur der Afdeeling **'s-Gravenhage,**

de heer D. E. C. KNUTTEL.

Bij een ARCHITECT te *Amsterdam* wordt tegen flink salaris een

CHEF DE BUREAU

GEVRAAGD.

Brieven franco onder letter B aan het bureel van dit blad.

Posterijen en Telegraphie.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 28 Mei 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor, met Directeurswoning, te DRUTEN.

(Raming f 22 500).

Het bestek ligt ter lezing aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie, te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te Druten; aan het gebouw van het Provinciaal Bestuur van Gelderland, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling der kosten ad f 0.35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 280, te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag, 21 Mei 1902, des middags ten 12 ure.

's-Gravenhage, 21 April 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 20sten Mei 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 902.

Het maken van den onderbouw eener draaischijf van 18 Meter middellijn met bijbehoorende werken op het station AMSTERDAM W. P.

Begrooting f 15.500.—.

De besteding geschiedt volgens § 53 van het bestek.

Het bestek ligt van den 5den Mei 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 13den Mei 1902, ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 1sten Mei 1902.

ZWOLLE. Het verbouwen en tot winkelhuis inrichten van perceel L 65 aan de Deventerstraat. Door den heer S. Teger

Laagste inschr. H. van der Sluis, Wijhe, f 1650.

30 APRIL.

AMERSFOORT. Het verbouwen het perceel no. 33 aan de Langestraat. Door den arch. W. Salomons.

Laagste inschrijver J. C. Eijbergen, f 4595.

AMSTERDAM. Het amoveeren van perc. no. 9, Middenweg, gemeente Watergraafsmeer, en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen. Door de architecten D. J. Nijland en C. L. van Kesteren.

Laagste inschr. H. Höfte, f 10831 en f 10991.

BOXTEL. Het bouwen van een heerenhuis met bijlevering der daartoe benoodigde materialen. Door den arch. P. Bloem.

Laagste inschrijver M. H. Reijnen, Tilburg. f 7565. Gegund.

DORST (N.-BR.) Het bouwen van een zuivelfabriek ald. met bijl. van materialen, uitgezonderd de metselsteenen. Door het bestuur der coöp. zuivelfabriek „De Eendracht".

Laagste inschrijver J. Krom, Prinsenhage, f 2623. Gunning aangehouden.

GEMONDE (N.-BR.). Het bouwen van eene nieuwe boerderij met bijlev. der daartoe benood. materialen. Door de erven dr. v. Heijst.

Laagste inschrijver F. der Kinderen, Tilburg, f 3560. Aangezien de laagste inschrijver voorgaf zich te hebben vergist, is de gunning aangehouden.

SMILDE. *a.* Het bouwen en *b.* het grondverven en beglazen van eene groote boerderij bij de Krommewijk, met bijlev. van materialen. Door den heer H. Offereins.

a. Laagste inschrijver U. Hartstra, f 7315*.
b. H. Crajé, f 160*. *Gegund.

TIEL. Het verbouwen van perceel Hoogeinde, D. no. 107 tot woonhuis en sigarenfabriek, voor de heeren A. M. Hirsch. Door den aanbest.

Laagste inschrijver K. W. Valstar, f 4745. Gegund.

1 MEI.

BERGEN OP ZOOM. De verbouwing van het perceel Hoogstraat I 10. Door den arch. Q. J. Horsten.

Laagste inschrijver H. J. Horsten, f 3330.

DORDRECHT. Van het bouwen van 21 arbeiderswoningen op een terrein „Rozenhof" (overtuin, Geldersche poort). Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. C. 't Hart, f 28989.

Een biljet, dat van G. de Haan, die voor f 31467 had ingeschreven, werd als ongeteekend ter zijde gelegd. Gunning aangehouden.

OOSTERWOLDE. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aldaar. Door den heer K. D. Tasma.

Laagste inschrijver K. A. v. Es, f 1148. Gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.
Haeuslersche Houteementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en ijzw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Binas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Bouwmaterialhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met boomwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Zwemsteenen

worden in prima qualiteit geleverd door

H. HERSCHBACH,

Heddesdorf b/ Neuwied a/ Rh.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

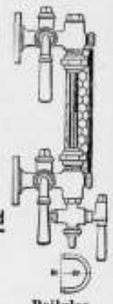
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten PECK & Co.

Amsterdam.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.

Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.

Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

17 MEI 1902. 22e JAARGANG. No. 20.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Sanitaire Latrines. — Zekerheid C. S. — Rechtspraak. — Ingezonden. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Concept-Begrooting. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

ALGEMEENE VERGADERING VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

De 85ste Algemeene Vergadering zal gehouden worden op Woensdag 28 Mei 1902, des morgens te half elf uur precies in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402, te Amsterdam.

AGENDA DER VERGADERING.

1. Opening der Vergadering.
2. Verslag van het Hoofdbestuur over het afgeloopen jaar.
3. Verslag van de Commissie van Financiën.
4. Rapport van de Commissie van het nazien der rekening en verantwoording over 1901 van de Commissie van Financiën. Uitloting van 5 aandeelen in de geldleening groot ƒ 63.000.
5. Mededeeling van den uitslag der verkiezing van leden van het Hoofdbestuur.
6. Benoeming, door den Voorzitter, van drie leden eener Commissie van stemopneming.
7. Verkiezing van een Voorzitter.
8. Mededeeling der conclusiën van het rapport van beoordeelaars voor de Prijsvragen 1901.
9. Uitreiking van de bekroningen voor de Prijsvragen 1901.
10. Behandeling der begrooting voor 1902.
11. Bepaling van de plaats der Algemeene September-Vergadering.
12. Voorstel van het Hoofdbestuur tot benoeming van eene Commissie voor de herziening van de Honorarium tabel.
13. Discussie over vragen of voorstellen, door Leden of het Hoofdbestuur in de Vergadering gedaan, en die tot geen stemming aanleiding geven.

In het vergaderlokaal zullen zijn tentoongesteld:
de ingekomen antwoorden op de prijsvragen in 1901 uitgeschreven door de Mij. t. Bev. der Bouwkunst;
Nieuwe tegels uit de Plateelbakkerij „De Porcelyne Fles" te Delft, van den heer A. Labouchère.

Gedurende eene pauze zal gelegenheid bestaan tot het gebruiken van eenige ververschingen in het American-Hôtel.

Te ongeveer 2 uur zullen gemeenschappelijk de inrichtingen van het nieuwe American Hotel in oogenschouw kunnen genomen worden.

Daarna zal het Koninklijk Paleis op den Dam bezichtigd worden.

Des namiddags te 5 uur zal gelegenheid bestaan om deel te nemen aan een gemeenschappelijken maaltijd in het American-Hôtel aan het Leidsche Plein, tegen f 2.50 per couvert zonder wijn.

Heeren Leden die aan dezen **maaltijd** wenschen deel te nemen, worden beleefd maar tevens zeer dringend uitgenoodigd **vóór 25 Mei** a. s. daarvan bericht te geven aan den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

De leden der Maatschappij worden herinnerd aan het dringend verzoek om de stembiljetten voor de verkiezing van drie leden van het Hoofdbestuur vóór 26 Mei a. s. aan het bureau der Maatschappij in te zenden;

hunne aandacht wordt gevestigd op de in de beide vorige Weekbladen voorkomende advertentie, waarbij door eenige belangstellende leden der Maatschappij voor de verkiezing der beide **nieuwe Bestuursleden** worden aanbevolen de heeren:
Ed. Cuypers, als lid uit het Bestuur der Afd. Amsterdam,
D. E. C. Knuttel, als lid uit het Bestuur der Afd. 's Gravenhage.

Door verschillende leden van de Afd. Utrecht is tot de redactie van dit blad het verzoek gericht te willen mededeelen, dat zij hunne medeleden uitnoodigen hun stem uit te brengen op de genoemde candidaten.

De concept-begrooting van ontvangsten en uitgaven voor het jaar 1902 is op bladzijde 190 van dit nummer van het Weekblad afgedrukt.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

JAARVERSLAG 1901—1902.

In Januari 1902 was het zestig jaren geleden, dat de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst werd opgericht, een feit, op dien datum met een enkel woord herdacht geworden. Op meer feestelijke wijze zal die geboortedag in September gevierd worden, als

van zelve in Amsterdam, omdat in die stad de zetel van het lichaam is gevestigd, en waar ook, nu tien jaren geleden, haar halve eeuwfeest is gevierd.

Tot nu toe is het geen adat alle 10-jarige bestaanstijden met buitengewone feestelijkheden te herdenken, zooals — naar te hopen is — nu over 15 jaren zullen plaats hebben; maar wel is het een traditie, dat een feest der Maatschappij ook in hoofdzaak er een zij van den architect. Daarom dan ook zal zeker ieder niets liever wenschen, dan dat de uitgeschreven Internationale Eereprijsvraag, het hoofdnummer van het feestprogramma, slagen zal en stof tot studie in ruime mate zal opleveren. Moge intusschen eene tevens in September te houden „Tentoonstelling van Bouwkunst" een leerrijk beeld geven van de kunst van den hedendaagschen bouwmeester en zijn hem bijstaande kunstbroeders.

Ruim is de opvatting die de Maatschappij naar haar vermogen steeds getoond heeft te huldigen, waar het de bevordering der bouwkunst geldt, — ruim moge ook de hulp zijn die haar noodzakelijk door velen daarbij moet verleend worden. Veelvuldig mogen daarom de inzendingen zijn van de Nederlandsche architecten, lid of geen lid van de Maatschappij, zoowel voor de Eereprijsvraag als voor de Tentoonstelling van Bouwkunst. Het feest zij nu wederom niet slechts een voor de leden der Maatschappij, — maar tevens een voor de kunst die zij liefhebben en voor al haar beoefenaars.

Wanneer het Hoofdbestuur thans, als naar gewoonte, een verslag zal uitbrengen over den toestand en de handelingen van de Maatschappij in het afgeloopen jaar, zal menigeen een terughlik verwachten over dit laatste tienjarig bestaanstijdvak, een herinnering aan haar ondervonden wel en wee, aan haar streven en doen na 1892. Hiertoe zal thans echter nog niet worden overgegaan, in de verwachting, dat in September a. s. zich daartoe een goede gelegenheid moge aanbieden.

Leden. Het aantal leden op dit oogenblik is 623; daarvan zijn er 506 Gewoon-, 45 Buitengewoon-, en 72 Kunstlievend lid. Het totaal aantal leden op een zelfde tijdstip in 1901 was 637.

In de algemeene vergadering van 22 Mei 1901 werden op voorstel van het Hoofdbestuur tot Eereleden benoemd de heeren: Alfred Normand en J. M. Poupinel, Voorzitter en Secretaris van het in 1900 te Parijs gehouden Internationale Congres van Architecten, en E. Vaudremer, architect te Parijs. Blijkens bij het Hoofdbestuur ingekomen brieven van dankbetuiging van deze heeren, hebben zij hunne benoeming op hoogen prijs gesteld.

Kort geleden verloor de Maatschappij twee Eereleden; op 27 Maart 1902 overleed op 72-jarigen leeftijd de heer J. Ritter von Storck, voormalig Directeur der Kunstnijverheidsschool van het Oostenrijksch Museum te Weenen, en op 28 Maart d. a. v. stierf de heer C. W. Hase, Geheim Regeeringsraad, oud-Hoogleeraar aan de Technische Hochschule te Hannover. In het vorige jaar overleed het Eerelid de architect P. J. A. Dens te Antwerpen. Het was een groote eer voor de Maatschappij, deze hoogst verdienstelijke mannen onder hare Eereleden te mogen tellen.

Ook thans zijn eenige leden te vermelden die door den dood aan de Maatschappij werden ontrukt, na de Mei-vergadering van 1901: het zijn de heeren C. W. van Vleuten en J. F. Buchel te Rotterdam, C. Sillevis te Culemborg, J. D. van der Weiden te Leeuwarden, mr. A. E. van Naamen van Eemnes te Zwolle, W. H Schoonlein te Utrecht, H. Raammaker te Groningen en J. L. Hageman te Amsterdam. Het is vooral den heer Raammaker, dien het meerendeel der leden hebben gekend als een der oudste leden die voor haar werken en streven groote belangstelling koesterde en een trouw bezoeker der vergaderingen was. De Afdeeling Groningen verliest in hem haar Voorzitter, die gedurende lange jaren hare belangen ijverig heeft behartigd.

Hoofdbestuur. In 1901 waren aan de beurt van aftreding de heeren A. Salm G.Bzn., M. A. C. Hartman en J. Verheul Dzn., die herkiesbaar waren en met bijna algemeene stemmen herkozen werden.

In de Mei-vergadering van dat jaar werd de heer A. Salm G.Bzn. bij acclamatie wederom tot Voorzitter herkozen.

De Financieele Commissie uit het Hoofdbestuur bestaat uit de leden van het Hoofdbestuur, de heeren A. C. Bleijs, V. G. A. Bosch en F. W. M. Poggenbeek.

Voor de algemeene vergadering in Mei 1902 zijn aan de beurt van aftreding de heeren Joh. Mutters Jr. en Jb. van den Ban Pz.; de eerste is niet herkiesbaar, de tweede daarentegen wel. Wegens verandering van woonplaats bedankte de heer A. C. Bleijs, een der drie leden van het Hoofdbestuur die, volgens de wet, uit de te Amsterdam wonende leden der Mij. gekozen was.

Boek- en plaatwerken. Het is een aangename taak voor het Hoofdbestuur te kunnen mededeelen, dat de medewerking in het afgeloopen jaar aan het Bouwkundig Weekblad verleend, buitengewoon groot is geweest, en dat, waar de redactie om hulp verzocht, in den vorm van artikelen of van illustraties, deze altijd met de meeste bereidwilligheid werd verleend. Deze toestand steekt gunstig af bij die der laatste jaren; toen was het soms „gebrek aan stof," en nu behoeft daarover niet geklaagd te worden. De betrekkelijk beperkte ruimte in het blad is soms oorzaak, dat, hoewel met leedwezen, niet altijd voldaan kan worden aan de verzoeken om „spoedige plaatsing".

Het zal de aandacht niet ontgaan zijn, dat het adverteeren in het blad zeer belangrijk is toegenomen; dit is een natuurlijk gevolg van de groote verspreiding van deze wekelijksche uitgave op bouwkundig gebied.

Het Bouwkundig Tijdschrift, jaargang 1901, is kostbaarder geweest dan aanvankelijk was gedacht, tengevolge van de vele platen vervaardigd naar photographische opnamen of gekleurde teekeningen en de bijvoeging van de zoo zeer belangrijke bijdrage over den Tjandi Sewoe, van den heer J. W. IJzerman, waarop in den aanvang niet was gerekend. Maar al werd dan ook boven de begrooting gegaan, de uitgave van eene zoo belangrijke studie, van een schrijver als de heer IJzerman, mocht niet worden uitgesteld. Het Bouwkundig Tijdschrift is het eenige Nederlandsche bouwkundige werk dat zich ten doel stelt dergelijke uitgebreide studies en artikelen, met illustraties op groote schaal, te publiceeren; maar juist daarom moet het trachten het beste wat op zulk een wijze hier te lande geleverd wordt, er in te vereenigen. Dat deze uitgave, juist om het streven dat er aan ten grondslag ligt, gewaardeerd wordt, moge de medewerking bewijzen die voor tekst en platen wordt ondervonden. Laat ons, om een bewijs van deze te geven, vermelden wat in den volgenden jaargang zal worden opgenomen.

In het 20ste deel — 1902 — van het Tijdschrift zullen in de eerste plaats verschijnen een 24 tal platen, voorstellende oude gebouwen enz. te Utrecht, uit het Gothische tijdperk. De afbeeldingen zullen zooveel mogelijk den oorspronkelijken toestand weergeven, vastgesteld naar de nog bestaande overblijfselen en een reeks van oude afbeeldingen van deze gebouwen. Deze hoogst interessante bijdrage wordt bewerkt door den heer Mr. S. Muller Fz., Rijks Archivaris te Utrecht; onder zijne beproefde leiding zijn de afbeeldingen vervaardigd, terwijl de historische beschrijvende tekst van zijne hand zal zijn. Zeer eigenaardig zal deze bijdrage worden gevolgd door eene even belangrijke van den heer F. J. Nieuwenhuis, Directeur der Gemeentewerken te Utrecht en Dombouwmeester, over de verschillende bouwperioden van den Dom aldaar. Bovendien loopen er onderhandelingen over even belangrijke bijdragen als de genoemde.

Men ziet: voor het Tijdschrift mag op eene medewerking worden gerekend die werkelijk door de leden op 't hoogst moet worden gewaardeerd.

De aflevering „Afbeeldingen van Oude Gebouwen" in 1901 verschenen, bevatte slechts twee platen, voorstellende meubels uit de kerk te Wouw. Meerdere platen konden daarin niet worden gegeven wegens de enorme kosten voor het vervaardigen der photographische opnamen en de groote cliches daarnaar.

Bijeenkomsten. De 83ste Algemeene Vergadering had op 22 Mei 1901 te Amsterdam plaats. Na afloop daarvan werd het eerst een bezoek gebracht aan het gebouw voor de Rijks-Postspaarbank, waaromtrent de architect daarvan, de heer D. E. C. Knuttel, Rijks Bouwmeester, vooraf in de vergadering uitvoerige mededeelingen had gedaan. Daarna werd de nieuwe Koopmansbeurs bezichtigd, waar de bouwmeester daarvan, de heer H. P. Berlage Nz., de leden ontving en gedurende den rondgang door 't gebouw de gewenschte inlichtingen gaf. Vele leden vereenigden zich daarna aan een gemeenschappelijken maaltijd.

Op 11 en 12 September 1902 werd te Arnhem de 84ste Algemeene Vergadering gehouden; op den eersten dag waren de leden de gasten van de Afdeeling aldaar, die in het vergaderlokaal een interessante tentoonstelling van teekeningen gaf. Het Eerelid, de heer C. Muysken, deed ter vergadering uitvoerige mededeelingen over de restauratie en de inrichting van het Gemeentehuis, die onder zijne leiding hadden plaats gehad, en de heer H. Portheine Jr. over de restauratie van de St. Eusebius kerk. Beide gebouwen werden in den namiddag bezocht; in het Gemeentehuis werden de leden ontvangen door den Burgemeester, twee der Wethouders en den Secretaris der stad. Bij de bezichtiging van dit interessante bouwwerk ging de Burgemeester voor, terwijl de heer Muysken nog verschillende inlichtingen verstrekte. In de St. Eusebiuskerk leidde de heer Portheine de leden rond en deelde een aantal bijzonderheden van het gebouw en zijne in gang zijnde herstelling mede. Na eene belangstellende bezichtiging van de nieuwe Luthersche Kerk, een bouwwerk van den heer A. R. Freem, die er de leden rondleidde en hen inlichtingen gaf, werd een prachtige rijtoer door de heerlijke omstreken der stad gemaakt en in den huize Sonsbeek gemeenschappelijk gedineerd. Op den volgenden dag, den 12en September, werd een hoogst belangrijk bezoek gebracht aan de fabrieken van nageperste en andere steenen, voorheen Fr. van de Loo Sr.; de leden waren daartoe uitgenoodigd door de heeren van de Loo, die hen bovendien eene gulle ontvangst hebben bereid, die door de deelnemers aan den tocht in dankbare herinnering zal blijven voortleven.

Prijsvragen. In 1901 werden de volgende prijsvragen uitgeschreven: I een Café-restaurant met Hôtel; II, een blok van vier Arbeiderswoningen; III een Bodega met Lunchroom. De Jury voor deze prijsvragen was samengesteld uit de heeren: A. C. Bleys, V. G. A. Bosch, W. Hamer, W. B. van Liefland, Joh. Mutters Jr., A. Salm G.Bz., en J. Verheul Dz. Voor de beste antwoorden op deze prijsvragen konden wederom geldprijzen worden uitgeloofd. Niet alleen, dat de medewerking belangrijk is geweest, maar als het oordeel der Jury mag nog wel vermeld worden, dat zij de prijsvragen als zeer geslaagd beschouwen, daar uit de ingezonden antwoorden te leeren valt. Op prijsvraag I kwamen 8 antwoorden in; de uitgeloofde prijs, een zilveren medaille en f 100, werd onder de ontwerpen „de Wet" en „Festina Lente" verdeeld, met dien verstande, dat het Hoofdbestuur op voorstel der Jury aan elk dezer antwoorden een medaille toekende; bovendien konden de antwoorden, gemerkt met een „Driehoek", en „In het land van Rembrand," nog eervol worden vermeld. Aan het ontwerp „Silhouët", ingezonden op prijsvraag II, kon de volle bekroning, zijnde een zilveren medaille en f 50 worden toegekend; er waren 9 antwoorden ingezonden. De oogst op prijsvraag III was niet zoo groot, daar slechts 2 antwoorden zijn ingekomen. De uitspraak der Jury was, dat geen medaille kon worden toegekend, maar dat aan elk der beide ontwerpen het uitgeloofde bedrag van f 25 ter aanmoediging kon worden uitgereikt. Het Hoofdbestuur vereenigde zich met deze beslissing.

Voor 1902, en bij gelegenheid van het zestigjarig bestaan der Maatschappij, heeft het Hoofdbestuur een Internationale Eereprijsvraag kunnen uitschrijven tengevolge van de groote welwillendheid van een zeer belangstellend lid, dat aan het Hoofdbestuur de beschikking gaf over een bedrag van f 1000, als prijzen te verdeelen. Niettegenstaande in een paar Duitsche vakbladen de uitgeloofde prijzen als niet voldoende werden beschouwd, is door een ander zeer verspreid blad daar te lande de medewerking warm aanbevolen. Uit het groot aantal opgevraagde programma's mag worden opgemaakt, dat de medewerking niet onvoldoende zal zijn. Deze Eereprijsvraag is, dank zij de royale gift waarvoor de leden en het Hoofdbestuur niet erkentelijk genoeg kunnen zijn, de hoofdschotel van de aanstaande feestelijke herdenking van het zestigjarig bestaan der Maatschappij, die met het uitschrijven van deze belangrijke prijsvraag hoopt te kunnen getuigen, dat zij heeft bijgedragen tot „bevordering der Bouwkunst." De Jury voor deze Eere-prijsvraag is samengesteld uit de heeren: Prof. E. Gugel en C. Muijsken, Eereleden der Mij. Prof. J. F. Klinkhamer, H. Evers, H. P. Berlage Nz., A. Salm G. Bzn., Joh. Mutters Jr., J. Verheul Dz. en C. T. J. Louis Rieber.

De antwoorden op deze Eere-prijsvraag worden ingewacht vóór 30 Juli a. s.

Door het Hoofdbestuur zullen nog twee gewone prijsvragen voor 1902 worden uitgeschreven, waarvan de programma's spoedig zullen worden gepubliceerd.

Handelingen en vertegenwoordiging der Maatschappij. In eene vergadering van den Katholieken Gildebond, gehouden in den zomer van 1901, waarin afgevaardigden van het Hoofdbestuur der Mij. vertegenwoordigd waren, werden de gebreken besproken van het tegenwoordige systeem van aanbesteden van bouwwerken. Hieruit vloeide een motie van dien Bond voort, die door het Hoofdbestuur aan de Afdeelingen der Mij. werd toegezonden, met verzoek deze in hare vergaderingen te bespreken en daarover rapport uit te brengen. Uit het Bouwkundig Weekblad is reeds gebleken, dat deze besprekingen tot het uiten van interessante zienswijzen hebben geleid. Wanneer de rapporten van meerdere Afdeelingen dan tot nu toe zullen zijn ingekomen, stelt het Hoofdbestuur zich voor, een uittreksel daaruit openbaar te maken.

(Wordt vervolgd.)

SANITAIRE LATRINES.

Op de Permanente Tentoonstelling in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam wordt een desnoods verplaatsbare sanitaire latrine tentoongesteld, die door nette, solide en zeer practische inrichting, en den billijken prijs, zeer de aandacht verdient. Vooral is zij aanbevelenswaard voor toepassing in fabrieken en werkplaatsen, of in gebouwen waar vele personen aanwezig zijn, als bijv. scholen, kazernen, gestichten, gasthuizen enz.

De goede inrichting van closets, vooral in fabrieken en werkplaatsen, is een niet gemakkelijk op te lossen vraagstuk, omdat de kwestie van het voortdurend rein-houden een hoofdvoorwaarde is, waaraan evenwel haast niet is te voldoen zonder een aanhoudend stuitend toezicht. Het is echter aan de firma Dumay et Lambert, fabrique d'appareils sanitaires et hygiéniques te Brussel gelukt, een closet samen te stellen, dat alle aanbeveling verdient, en waarvan hier eene beschrijving volgt.

Fig. 1 geeft een voorstelling van eene inrichting voor acht gescheiden zitplaatsen naast elkaar; bij de vier links gelegene zijn de deuren geopend, bij de andere niet. Het timmerwerk daarvan is of van gevernist Amerikaansch

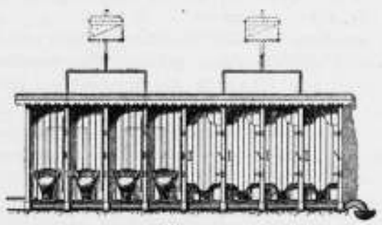

Fig. 1.

grenen-, of van geverfd vurenhout. De vloer is van houten latwerk, het dak met zink belegd. In plaats van naast elkander gerangschikt, kunnen meerdere latrines in een veelhoekig paviljoentje vereenigd zijn.

Fig. 2 stelt een closet voor, zooals dit in bovengenoemde inrichting geplaatst wordt. Uit een oogpunt van zindelijkheid is de gebruikelijke houten zitting, die zooveel aanleiding geeft tot verontreiniging, door een paar rollen van hard hout vervangen, die een vaste en gemakkelijke zitplaats, hoewel met weinig contactvlak, aanbieden. De rollen hebben het voordeel met weinig moeite gereinigd te kunnen worden, bij opvolgend gebruik een weinig omgedraaid, en desnoods — bijv. in gasthuizen — met een antiseptische bekleeding omwonden te kunnen worden. Van hoeveel belang deze inrichting is om verontreiniging te vermijden of het voortplanten van ziektekiemen op anderen tegen te gaan, behoeft hier niet nader besproken te worden.

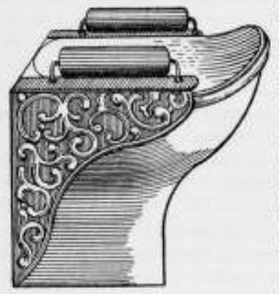

Fig. 2.

De zitplaats is voorts zoodanig gemaakt, dat zij ongeveer 1 c.M. daalt wanneer een persoon er plaats op neemt, waardoor zich dan een reservoir met water — of ook met turfstrooisel — vult. Nadat de zitplaats weder vrij en dus 1 c.M. gerezen is, ledigt zich het reservoir in het closet.

Fig. 3 stelt het door genoemde firma uitgedachte waterreservoir voor, zonder drijver, of eenig ander vaak werkweigerend onderdeel. De hoeveelheid water — 5 à 6 liter is voldoende — in den beweegbaren bak vloeit in één weg door de afvoerpijp, zelfs met voldoende snelheid bij een lengte der pijp van slechts 1 M. De solide constructie dezer reservoirs is zoo eenvoudig, dat herstellingen haast buitengesloten zijn. De inrichting kan zoodanig zijn, dat zij in verband met de zitting automatisch werkt, of wel, dat het reservoir, bij niet beweegbare zitting, door het trekken aan een ketting gevuld kan worden. Is het reservoir door dit trekken in den stand gekomen om water te kunnen bevatten, dan opent zich een kraan voor watertoevoer; zoodra dan de gevulde bak kantelt, sluit zich de kraan. De watertoevoer wordt geregeld door een schroef aan het einde van den hefboom die de kraan opent. De automatische doorspoeling is op een zelfde wijze verkregen.

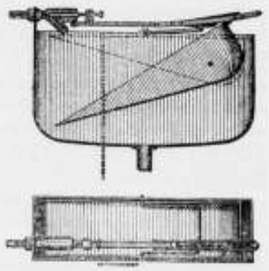

Fig. 3.

Een inrichting bijzonder geschikt juist voor ons land, is die waarbij gebruik wordt gemaakt van desinfecteerend turfstrooisel, hier echter in den toestand van turfpoeder. Turf absorbeert meer dan 12 malen haar gewicht aan vocht en sluit de ammonia-gassen op; het wordt daarom tegenwoordig veelvuldig in paardenstallen gebruikt en er verre boven stroo verkozen. Turf heeft bovendien een hooger stikstofgehalte dan stroo, en geeft daarom een rijke meststof waarvan in gunstige omstandigheden de waarde veroorlooft de kosten der closets te amortiseeren.

Het gebruik van turf wordt aanbevolen zoowel door de heeren Muntz en Lavalard op grond van de door hen genomen proeven, als door den Duitschen hygiënist Prof. Dr. I. Vogel, die aan de turfstrooisel-latrines de voorkeur geeft boven alle andere, omdat zij hygiënisch en economisch zijn.

De Vereeniging van Fransche Industrieelen die in 1896 een wedstrijd opende voor het maken van een hygiënisch closet, bekroonde dat voor turfstrooisel van de firma Dumay et Lambert, als zijnde het beste. Volgens het door den ingenieur Mamy uitgebrachte rapport, was deze waardeering niet alleen te danken aan den vorm van de zitting, hierboven reeds beschreven, maar ook omdat de inrichting met voordeel gebruikt kan worden in streken waar geen voldoende hoeveelheid water ter beschikking is, of, zoo dit er al is, doorspoeling tijdelijk onmogelijk is bij temperatuur beneden het vriespunt, soms gedurende zeer langen tijd indien de latrines in de buitenlucht zijn geplaatst. Bovendien kan bij gebrek aan turf ook gipspoeder, houtzaagsels enz. gebruikt worden. De kosten van turfpoeder zijn bovendien niet hoog; zij bedragen ongeveer 50 cts. per persoon per jaar.

Fig. 4 geeft een denkbeeld van de eenvoudige maar degelijke inrichting, bestaande uit een houten, door een klepje van boven te vullen bewaarplaats voor turfstrooisel, een zitting met rollen, en een ijzeren emmer die aan de achterzijde der latrine of, zoo gewenscht, aan de voorzijde kan weggenomen worden. De zitting basculeert door het gewicht van het lichaam, waardoor zich een reservoirtje vult met een voor het doel voldoende hoeveelheid turfpoeder, en dat zich, zoodra de bezoeker opstaat, ledigt in den emmer.

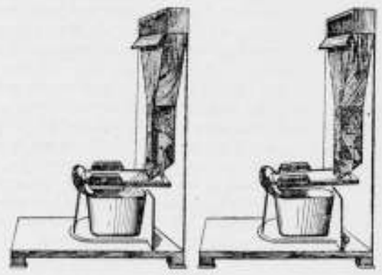

Fig. 4.

Deze inrichting, die overal kan worden aangebracht, ook op verdiepingen, waarbij dan de met turf vermengde stoffen door een buis in eene verzamelbak op den beganegrond vallen, kan ook in desnoods verplaatsbare in de buitenlucht op te stellen huisjes geleverd worden, waarvan er meerdere in een groep vereenigd kunnen zijn.

De hier in 't kort beschreven inrichtingen worden door den heer J. N. Landré te Amsterdam geëxposeerd in het gebouw Marnixstraat 402 aldaar.

Vooral in fabrieken en werkplaatsen worden nog dikwijls onvoldoende privaatinrichtingen aangetroffen. Daar de Veiligheidswet echter voorschrijft, dat het hoofd of de bestuurder van een fabriek of werkplaats moet zorgen dat deze voldoet aan de eischen — ook ten aanzien van de privaten — die bij maatregel van bestuur kunnen gesteld worden, — is het nuttig de aandacht op uitgebreide schaal door middel van dit blad op de beschreven inrichting te vestigen.

C.

ZEKERHEID C. S. *)

Bijna zou ik ten gerieve van de lezers bereid zijn tot amende honorable, doch dan met bijvoeging van eene variatie op *„e pur si muove"*.

Tot slot van de polemiek, — dat toch is langzamerhand ons schrijven geworden, — tusschen den heer v. E. en mij, zou ik kunnen verwijzen naar mijne vroegere opstellen.

Grootendeels toch geeft het daarin gestelde m. i. voldoende bescheid, ook op de beide, in het vorig no. van dit Weekblad, aangevoerde differentiën.

Om het geheel nalezen van de vroegere artikelen te voorkomen, wil ik, de volgorde omkeerend, het navolgende vermelden:

2e. Wil men eenig *bamaat* (onjuist) begrip wraken, dan dient men m. i. tevens aan te geven, wat dan wel het juiste begrip behoort te zijn.

Dit, meen ik, heeft de heer v. E. in no. 9 *niet*, ik daarentegen, naar ik hoop, in no. 14 *wel* gedaan.

Ik verontschuldigde het gemis van aangeven, wat het juiste begrip dan behoort te wezen, met het trachten naar beknoptheid, in welk geval nog oneindig meer kon beknopt zijn.

Tevens wilde ik de bron aanwijzen, die de heer v. E. zoo eerlijk was te verzwijgen, vooral daar ZEd. 't mij geliefde te verwijten uit leerboeken te hebben geput.

Overigens *„vergastte ik de lezers niet op eene reproductie van de meest elementaire beschouwingen uit ter zake dienende leerboeken"*, althans niet uitsluitend.

Het had evenwel zoo kunnen wezen; voor dit geval gelde:

a. dat men bij gebrek aan eene „Mauve" met eene goede reproductie zeer voldaan kan wezen;

b. dat men, als naar zekerheid wordt gevraagd, niet kan aankomen met 't diagram van Cremona e. d.;

c. dat het mocielijker is, indien men iets vraagt uit het „Musterbuch" verwezen te worden naar „van Hemert" e. a. dan naar dat „Musterbuch" zelf;

d. nog eens: *„waar anders dan in leerboeken zal men iets omtrent het onderhavige vinden"*.

1e. „De *breukvastheid* van een stof heeft slechts waarde ter beoordeeling van de eigenschappen of de hoedanigheid van het materiaal, — niet ter beoordeeling van de soliditeit der constructie waarin het materiaal als werkzaam deel voorkomt —; *daarom* kan er ook inderdaad geen sprake zijn van *„een veelvoud van zekerheid"* op die *breukvastheid* gebaseerd". *)

Zit de constructie dus in elkaar, het komt er niet meer op aan in welke verhouding de te verwachten spanningen in de samenstellende deelen staan tot de belastingen, die de gebruikte materialen hunnen samenhang doen verliezen. *Daarom (**) . . .* ik gevoel me incompetent te vervolgen. Daarom moet één der door mij uitgevonden *soorten* van zekerheid over boord; allons, die ten opzichte van de *breukgrens (***).*

Ik heb me bepaald vergist in no. 14 toen ik (naar „van Hemert" e. a.) schreef:

„De mocilijkheid bij vele materialen om de juiste waarde van L. te leeren kennen en de veel grootere juistheid waarmede K te bepalen is, hebben er toe geleid de toe te laten spanning te bepalen ten opzichte van de breukgrens".

Gaat men met de nu verstrekte gegevens nog eens cijferen, dan vindt men, L = 1,6 ton per c.M.^{2} zijnde (voor getrokken, gewalst ijzer) en met de vroeger door den heer v. E. opgegeven 3-, 4-, 5-, en zelfs 6-voudige zekerheid, dat de toe te laten spanning bedraagt 265 – 530 KG. per c.M^2. Ik houd het er voor, dat het laatste schrijven van den heer v. E. een bewijs is voor het gestelde in no. 16, ad 2e, 1e alinea.

Respice Finem.

J. H. S.

(*) Reproductie kan minstens begrijpelijker zijn dan originaliteit.

(**) Ik vrees dat het *„daarom"* in den geciteerden zin een tamelijk hiaat moet bedekken, alzoo stoplap.

(***) Het $^1/_2$ pleonasme *breukvastheid* heeft bepaald zijn ontstaan te danken aan het zeldzaam duiveltje, dat de komma en de spatie vergat tusschen *„breukgrens"* en *„vastheid"* in het opstel in no. 14, echter in no. 16 verbeterd; mijns inziens verwijst dit naar het in laatstgenoemde ad 1e, 3e alinea, gestelde.

(*) Dit stuk kon, uithoofde van den feestdag in de vorige week, tot ons leedwezen niet meer in het nummer van 10 Mei geplaatst worden. RED.

RECHTSPRAAK.

Wij ontleenen het volgende aan de rubriek „Rechtswezen" van de Nieuwe Courant.

Voor de Rechtbank te 's Gravenhage werd 9 April j. l. gepleit in een zaak betreffende een architectsdeclaratie voor het maken van een bestek en teekening voor den bouw van een huis en het deswege houden van publieke aanbesteding. De gedaagde stelde daartegenover, dat hij zoodanige opdracht niet had verstrekt, maar met den architect was overeengekomen, dat deze voor hem het huis zou bouwen voor een als maximum vastgestelden prijs, met bepaling, dat zijn loon een zeker percentage van dien prijs zou zijn, benevens een zeker bedrag van hetgeen den bouw minder zou kosten. De bouw was door den eischer niet tot stand gebracht nadat de aanbesteding een hooger bedrag had aangegeven dan de voorafgestelde som.

De kantonrechter te Leiden besliste in dezen, dat een architect uit den aard der zaak slechts kan maken een raming der kosten maar niet kan instaan voor de vervulling der voorwaarde dat het gebouw voor dien geraamden prijs zal kunnen worden voltooid en dat, wanneer het werk deswege niet wordt gegund, de architect zijn aanspraak op salaris voor zijn bemoeiingen verliest, zoodat de vordering van den architect werd toegewezen.

Vandaar appèl, waarin voor de tegenpartij, de appellant, door mr. L. A. Micheels, werd betoogd, dat die beslissing alleen dan zou kunnen opgaan, wanneer er hier door den appellant aan den architect ware gegeven een gewone opdracht tot het maken van een bouwplan en het toezicht houden op den bouw, maar dit was hier niet het geval; in dezen was de architect tevens aannemer van den bouw voor een vastgestelde som, niet een door hem geraamde, maar een die door partijen uitdrukkelijk overeengekomen was. Volgens pl. had de architect zich niet ontslagen mogen rekenen den bouw tot stand te brengen, nu de aanbesteding boven de overeengekomen som was gegaan, in ieder geval kon hij, nu hij zijn verplichting niet was nagekomen, geen betaling vorderen van een eenzijdig door hem zelf gedeclareerde som.

Mr. J. H. Goudsmit, voor den architect optredend, voerde daartegen aan, dat uit de in het geding gebrachte brieven en teekeningen ten duidelijkste was bewezen, dat hier aan een *architect* werkzaamheden uitsluitend als zoodanig waren opgedragen, en dat de voorafbepaling van het loon alleen geldt voor het geval de bouw doorging maar daaruit geenzins volgde, dat den architect het loon onthouden zou kunnen worden, wanneer de begrooting overschreden werd en dienvolgens de bouw niet doorging.

Den 7en Mei j.l. bevestigde de rechtbank te 's-Gravenhage het vonnis van het kantongerecht te Leiden, in zake de architects declaratie wegens het maken van bestek en teekening voor den bouw van een huis. De rechtbank oordeelde, dat de kantonrechter terecht had beslist, dat in deze aan den architect waren opgedragen architectwerkzaamheden en niet de aanneming van den bouw voor een bepaalde som; met dit laatste was toch in strijd de openbare uitbesteding; en dat de aanbesteding, onderhands of openbaar, voor risico van den architect zou zijn, was in eersten aanleg niet beweerd en daarop kon in appèl geen acht worden geslagen.

Verder besliste de rechtbank, dat de architect zijn aanspraak op loon niet verliest, wanneer hij weliswaar zijn bestek en teekening heeft ingericht voor den maximum prijs door partijen voor den bouw overeengekomen, doch die prijs bij de openbare aanbesteding wordt overschreden en dientengevolge de aanbesteding niet doorgaat.

INGEZONDEN.

De Redactie van het „Bouwkundig Weekblad."

Naar aanleiding van een door het Bestuur der Mij. t. Bev. der Bouwkunst in 1901 uitgeschreven prijsvraag van een blok van vier woningen, elk met een bovenwoning, veroorloof ik mij een enkele opmerking te mogen maken.

Daar in het Jury-rapport sprake is van de „keuken" zijnde in hoofdzaak voor bewoning bestemd, is het mij niet recht duidelijk, welke beteekenis moet worden gehecht aan de „voorkamer" in het programma genoemd. Immers daar lezen wij o. m. woordelijk: „de wanden van de voorkamer, voor woonkamer bestemd, moeten van behangselpapier voorzien zijn."

Een inzender.

De „inzender" doelt op de zinsnede in het Jury-rapport: „De keuken moet grooter dan de zoogenaamde kamer zijn, daar de 1e in hoofdzaak voor bewoning dient."

Volgens het programma is de voorkamer voor woonkamer *bestemd;* doch het is den bouwers van woningen voor den werkenden stand bijna zonder uitzondering gebleken, dat de zoogenaamde woonkamer voor bewoning nimmer gebruikt wordt, maar als pronkkamer, voor berging van de mooiere meubeltjes, kleeren enz. dienst doet. In de keuken, waar de spijzen bereid worden, wordt door het gezin gegeten, en zeker des winters gewoond, omdat anders ook de kamer verwarmd zoude moeten worden; zelfs het gebruik van muntgasmeters heeft hierin geen verandering kunnen brengen.

Hierom moest er op gerekend worden, dat „de keuken in hoofdzaak voor bewoning dient" (niet zooals „de inzender" zegt: *bestemd is,*) hoewel de voorkamer voor woonkamer is bestemd.

RED.

Geachte Redactie.

Met het oog op de herziening van de Honorarium-tabel voor bouwkundige werkzaamheden ware het misschien wenschelijk, daarin eene bepaling op te nemen, inhoudende den lastgever te *verplichten*, zorg te dragen voor de dagelijksche bouwleiding op werken, natuurlijk met goedkeuring en in overleg met den architect.

In de bestaande tabel staat wel, dat de kosten der dagelijksche bouwleiding voor rekening van den lastgever zijn, maar die worden wel eens, *wegens de kosten*, niet noodig geacht.

Door dit als verplichting op te nemen, is de architect genoodzaakt den lastgevers genoemde bepaling mede te deelen, waardoor hij zich, wanneer de lastgever niet toestemt in de naleving dezer bepaling, zeker vele moeielijkheden spaart.

Met dank voor de opname

S.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Arnhem. 7 Mei 1902. Het lid H. Portheine Jr. deed mededeeling van de resultaten van zijn voortgezet onderzoek naar den oorspronkelijken staat van de graftombe van Karel van Gelder in de St. Eusebiuskerk te Arnhem. Deze onderzoekingen hebben aangetoond, dat de 4 leeuwen van zandsteen, die op de dekplaat als versiering dienst doen, nooit een dragende functie vervuld hebben, hetgeen wel de meening is van den arch. Dr. P. J. H. Cuypers.

De instorting van het gewelf in 1633 wordt door spreker als oorzaak beschouwd van de vernieling van de oorspronkelijke leeuwen, die zeker wel van marmer geweest zullen zijn; maar daar het nu zeker is, dat zij verguld waren, heeft men bij de restauratie zuinigheidshalve van een goedkooper materiaal gebruik gemaakt. Van het vergulдsel op de leeuwen zijn door spreker sporen ontdekt en waren verschillende gedeelten van het beeld en de apostelen gepolygromeerd. Ook hiervan heeft spreker de gegrondheid kunnen vaststellen. Verschillende photografieën gaven een juisten indruk van het monument; het beeldhouwwerk en de profileering zijn voortreffelijk en staan direct onder Italiaanschen invloed.

De Voorzitter wees er op, dat de omvangrijke bestudeering van het monument bij de restauratie van groot nut zullen zijn en dat zij de verkeerde opvattingen die daaromtrent bestaan, zullen wijzigen.

Het lid W. F. C. Schaap Jr. verkreeg alsnu het woord tot het houden van eene voordracht over abattoirs, en begon met te citeeren uit het verslag van de staatscommissie voor de vee- en vleeschkeuring (1891). In veel gemeenten werd in 't geheel niet gekeurd; daar waar dit wel 't geval is, geschiedt het nog dikwijls door onbevoegden en al zijn de keurders deskundig, dan meestal nog zonder de noodige instrumenten. Abattoirs zijn krachtige factoren om een goede vleeschkeuring te bevorderen; een scherp toezicht op het vleesch dat van buitenaf wordt ingevoerd, blijft intusschen zeer noodig. Tot de voordeelen die 't meest in 't oog springen, zijn te noemen:

a. De voor de omgeving van een particuliere slachterij zoo hinderlijke invloeden worden opgeheven.

b. Gemakkelijke keuring, daarenboven wordt de kwaliteit van het slachtvee veelal beter en komt in elk geval een schifting in slagers die goed en minder goed vee slachten; de critiek der slagers onderling werkt uitstekend.

c. Het drijven van slachtvee door de gemeente wordt tot een minimum beperkt.

d. Het vleesch kan in de koelhuizen, die eigentlijk niet in een abattoir mogen ontbreken (in Amsterdam is dit wel 't geval) veel beter geconserveerd worden dan in ijskasten.

IJskasten maken 't vleesch vochtig en als het er uit verwijderd is, dan treedt bederf spoedig in.

Een geschiedkundig overzicht toont aan, dat reeds de Israëlieten het nut van volkomen toezicht op het slachten van vee inzagen; de voorschriften aan den ritus zijn veelal niet op den juisten prijs geschat. De Romeinen slachtten hun vee op het forum, later werd een speciale slachtplaats in Rome gesticht. In de middeneeuwen bestond in Duitschland reeds toezicht op het slachten en dit geschiedde op daartoe aangewezen plaatsen.

In 1807 zijn door Napoleon I reeds slachthuizen te Parijs gesticht; na 1810 werden zij in de meeste Fransche steden, hiertoe bij de wet verplicht, opgericht.

In Duitschland zijn op 't oogenblik in ± 250 steden abattoirs; na 1858 werden de eerste opgericht.

Engeland is op 't gebied van abattoir achterlijk. De hinderwet van 1875, waarbij aan de gemeenteraden de macht werd verleend voor de uitoefening van bepaalde bedrijven de plaats aan te wijzen, opende hier te lande de gelegenheid tot het tot stand komen van deze hoogst nuttige inrichtingen. Utrecht, Groningen, Nijmegen, bezitten goede, naar de laatste eischen des tijds ingerichte abattoirs. In Leiden in aanbouw, in Haarlem in voorbereiding, beginnen deze inrichtingen dus algemeen te worden.

De slagers zijn in den aanvang steeds bij voorbaat er tegen. Te Groningen hebben zij zich tegen de verordening gekant en is een proces gevoerd omdat de slagers de wettigheid ervan betwijfelden. Zooals bekend is, stelde de Hooge Raad hen in 't gelijk. Deze uitspraak bedreigde natuurlijk de gemeentelijke abattoirs, doch in een desbetreffende wet is sedert in dit geval voorzien, waar een gemeente abattoir is, kunnen de slagers nu genoodzaakt worden uitsluitend daar te slachten. In Duitschland zijn ook particuliere abattoirs o. a. te Bâleveld. Bij het ontwerpen van een abattoir hangt het aantal en de oppervlakte geheel af van de grootte van het bedrijf; hoe grooter dit is, zooveel te verder wordt de splitsing in verschillende lokaliteiten, waar afzonderlijk groot vee, klein vee, varkens, paarden, enz. worden geslacht, darmkokerijen, enz. Behalve deze ruimten heeft men de machinekamer, voor- en achterkoelhuizen, administratie-gebouwen, enz. Hoofdzakelijk bestaan twee stelsels in het projecteeren. Het Fransche, met afzonderlijke gebouwen, en het Duitsche, waarbij alles in één gebouw wordt ondergebracht. Het eerste systeem leent zich het best tot uitbreiding.

Hier te lande wordt het Duitsche systeem gevolgd, waarin twee typen zijn te onderscheiden. Bij het eene is het koelhuis tusschen de slachtplaatsen, tegen een der smalle zijden is het voorkoelhuis, de machinekamer enz. gebouwd. Dit type is o. a. te Nijmegen gevolgd en levert de moeilijkheid op, dat uitbreiding van het voorkoelhuis onmogelijk is. Het tweede type is in dit opzicht beter, daar beide koelhuizen, machinekamer enz. door een hal zijn gescheiden van de slachtplaats.

De paardenslachterij wordt altijd afzonderlijk gebouwd. Het vleesch kan in de koelhuizen tot onbepaald langen tijd bewaard worden, de drooge koude lucht wordt voortgebracht door ammoniak machines of volgens het systeem Pictet.

Nog werd besproken de Podewiel machine, waarmede voor de consumptie afgekeurd vleesch in een retort wordt omgezet in talk en vleeschmeel, het steriliseeren van tuberculoos vleesch, enz. Bij een groot abattoir kan nagenoeg alles productief worden gemaakt; bij kleinere inrichtingen zou dit niet economisch werken en is vernietiging voordeeliger.

Hierna werd de kostenberekening van een abattoir voor Arnhem op ± f 400.000 geschat, in aanmerking nemende, dat men de eerste 25 jaren, bij eene geregelde aanwas van de bevolking, geen uitbreiding wenscht. Door de afdeeling Arnhem zal een excursie worden ondernomen naar Nijmegen om het abattoir te bezichtigen; hierdoor zullen deze actueele mededeelingen nog beter tot hun recht komen.

Na deze voordracht vertoonde de heer Schaap nog eene collectie pleisterafgietsels, de ornamentatie van klokken in den toren van de St. Eusebiuskerk. De heer W. A. Lensink deed hierna mededeeling van een uitgewerkt reisplan voor de zomer-excursie naar Aken en gaf een opsomming van 't geen op velerlei gebied daar te bezien is.

De Voorzitter, de heer V. G. A. Bosch, besprak de circulaire van de Arnhemsche beeldhouwers, tot nu toe allen als kleinpatroon werkzaam, zullen zij zich vereenigen tot eene productieve Coöperatie. De Voorzitter wekt de architecten op tot steun, en zoo mogelijk tot eene ruimere toepassing van beeldhouwwerk.

Punt 3 van de agenda kon wegens het late uur niet meer in behandeling worden genomen.

De Voorzitter wenschte den leden een aangenamen zomer en sloot met een tot weerziens deze laatste vergadering.

Afdeeling Amsterdam. 9 Mei 1902. De voorzitter, Eduard Cuypers, opent de goed bezochte vergadering met een woord van welkom aan den heer A. J. Derkinderen, die met eene reeds in „Architectura et Amicitia" gehouden voordracht over Kunst- en Ambachtsonderwijs zou optreden.

Na lezing van de notulen der voorgaande vergadering door den heer van Geuns, die bij uitlandigheid van den heer J. H. W. Leliman het secretariaat had waargenomen, herinnert de heer J. H. Leliman er aan hoe de afdeeling den 15den October 1902 vijftig jaren zou hebben bestaan, eene gebeurtenis, die naar hij hoopte, luisterrijk gevierd zou worden bijv. te gelijk met het zestigjarig feest der Mij. Vervolgens verkreeg de heer A. J. Derkinderen het woord tot het houden zijner aangekondigde voordracht over

KUNST- EN AMBACHTSONDERWIJS.

Het is drie jaar geleden, zoo begon de heer Derkinderen, dat Joseph Th. J. Cuypers een voorstel openbaar maakte beoogende dat voortaan ook de „bouwkunst en aanverwante vakken" zouden worden toegelaten aan de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam. Deze eenige inrichting van hooger kunstonderwijs in ons land is verwaarloosd door het publiek dat gedreven door eene wetenschaps-culte zijne aandacht concentreerde op het wetenschappelijke hooger onderwijs. De Rijks-Academie van haar kant leidde een zwijgend bestaan, hoewel toch nieuwe kunstrichtingen zich openbaarden en baan braken.

Dat kunst en handwerk de hun toekomende plaats in onze samenleving niet vonden, hangt samen met de manier waarop zij onderwezen worden. Het is een verheugend verschijnsel dat in den kring van jongere architecten, in het genootschap Architectura et Amicitia, men voelde, hoe onvoldoende en onvolledig dat onderwijs was.

Het adres door het Genootschap gezonden, heeft behalve instemming ook afkeuring gevonden, maar op merkwaardige wijze bleek hoe algemeen de tegenwoordige organisatie van het kunstonderwijs ontevredenheid wekte.

De Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft zich neutraal gehouden, willende afwachten in welken zin de Regeering de Polytechnische School wilde ver- en hervormen.

Het is eigenaardig dat juist de schilders, voor wie de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten in het bijzonder is opgericht, zich het meest ontevreden betoonen; zij zien nu de bouwkundigen aan hunne zijde, maar het praktische euvel, onafscheidelijk verbonden aan het onderwijs der Akademie, zou zich ook in de bouwkunst doen gevoelen indien eene overhaaste reorganisatie

werd voorgenomen, die geen voldoende rekening hield met het beginsel dat aan de Academie tot heden overheerschend was.

Met betrekking tot de Academie als inrichting van onderwijs dienen nu deze vraagpunten nagegaan te worden:

1°. Wat is haar beginsel?

2°. Wanneer is zij ontstaan?

3°. Wat representeert zij in ons kunstonderwijs?

4°. Is het noodig en loont het zich de reorganisatie ter hand te nemen?

Om deze vragen te beantwoorden moet de historie te hulp geroepen worden, en wel in het bijzonder om na te gaan de verhouding van den leerling tot den meester en van beiden tot het geheel van het onderwijs.

Het academische onderwijs dagteekent uit den tijd der Renaissance toen voor het eerst afscheiding gemaakt werd tusschen de kunsten en de ambachten. In de middeneeuwen waren de eersten steeds als ambachten beschouwd en evenals deze onderworpen aan alle regelen en gebruiken van het gildewezen en voor zoover toenmaals het begrip kunst bestond, werd eene ruimere opvatting gehuldigd dan thans.

De monnik Theophilus die in de 13e eeuw het boek Schedula diversarum artius schreef, toont zich in dat werk een denker en vaardig ambachtsman tevens. Langzaam, van den grond af aan, zoo leeraart hij, moet men zich de kunst eigen maken.

De groote werken van zijn tijd wekken de bewondering voor den toenmaligen handenarbeid, waarbij allen, van den werkman die de doolhoven der tegelvloeren legde tot de schilders der heerlijke glasramen, in eendrachtige samenwerking betrokken waren. Van zulke machtige werken kon terecht gezegd worden, hoe de Tijd hun architect was, maar een gansch volk ze wrochtte.

De tijd van zulk eene harmonie duurde slechts kort, naast en tegenover het monument der gemeenschap treedt het werk van de geïsoleerde persoonlijkheid. Wat men scheppen kan zonder in aanraking te komen met de buitenwereld wordt sedert als *kunst* verheven boven de ambachten.

Als in de 2e helft der 16e eeuw Karel van Mander het Groot Schildersboek schrijft dan ontsteekt hij in verontwaardiging als hij moet berichten hoe de schilderkunst, de edele Pictura, gerekend wordt tot de ambachten, dat zij wordt ingedeeld bij de gilden en aan hare wetten onderworpen. Die ambachten worden, getuige bijv. zijn oordeel over het weven en over de glaskunst, reeds geminacht door van Mander, in wiens meening het verval in de begrippen zich openbaart.

Van die gildebanden willen de kunstenaars zich ontdoen en na langen strijd slagen zij er in zich af te scheiden en eene vrije organisatie te vormen, die zich hoog verheven achtte boven die der ambachten. De scheiding tusschen de kunst en het ambacht was daarmede een feit geworden; wat echter werd het essentieele verschil geoordeeld? De kunst, zoo zeide men, moest vrij zijn en niemand dienen dan uitsluitend de inspiratie van den beoefenaar; de ambachten daarentegen handhaafden hun dienend karakter.

Ook de opleidings-methode zou een algeheele verandering ondergaan. Met inachtneming van het beginsel dat men van onderaf het vak moest leeren, werden tot toen, de kunstenaars gevormd. Didron vond nog in 1845 op den berg Athos de gelegenheid die oude methode in werking te zien bij het aanbrengen van een groot fresco. Er was daar eene combinatie van medewerkers, waarvan elk deed wat hij kon onder leiding van den meester. De leerjongens mengden de kalk, brachten deze op den muur en wreven de verven. Dan schetste de meester in hoofdlijnen zijn tafereel, volgens vaste maten en regels, die vervat waren in een oud werk dat de geheele schilderkunst omvatte en dat tijdens het werken door een der leerjongens werd voorgelezen. Leerlingen vulden de contouren in, anderen schilderen al naar mate hunne geoefendheid de draperiën, de inscripties, de cartouchen en banderollen, vulden met goud de nimben in, terwijl de meester zich het naakt reserveerde. Zoo ontstond in enkele dagen een werk, dat zonder deze arbeidsverdeeling maanden had geëischt, maar daarenboven werd het voordeel bereikt dat allen leerden, door te werken en te zien werken.

Dat een dergelijke methode ook in de beeldhouwkunst gevolgd werd, bewijst eene voorstelling op eene der vensters van de cathedraal te Chartres, waar verschillende personen aan eene statue bezig zijn. Elders bewerkt de meester het hoofdbeeld, dat de groep beheerscht; van de hand der leerlingen zijn dan de nevenfiguren.

In van Mander's Groot-Schilderboek, geschreven in een tijd van overgang, zijn de beide opvattingen omtrent kunst en ambacht te vinden; de oude is hem bekend en de nieuwe breekt zich baan. De schrijver noemt den leerling dán leerling, dán weer knecht en evenmin als de benaming, houdt hij onderscheid in de werkkring vol. Een treffend voorbeeld van de toenmalige opleiding geeft van Mander in de biografie van zijn leermeester Pieter Vlerik, als hij verhaalt hoe deze op zijn 12e jaar in de leer werdt gedaan bij een meester met zóó handtastelijke methode, dat hij hem ontvlucht, niet overwegende welke gevolgen deze contractbreuk kan hebben. Vlerik, door zijn vader op straat gezet, vindt werk eerst in Mechelen met het in waterverf schilderen van cartouchen — men denke aan de werkwijze door Didron op den Mont Athos aangetroffen! — later in Antwerpen waar hij door een meester die in olieverf werkt, aan het copiëren van diens schilderijen wordt gezet. Deze studie wordt aangevuld door het bezoek aan de kerken, die met kunstwerken overvuld zijn, en naderhand door eene tocht naar Italië, die ondernomen wordt volkomen op de wijze der „Handwerksbusschen". Uitvoerig wordt aangaande deze groote reis door van Mander bericht in het leven van Jan van Schoorl, die, na de werkplaats van Jacob Cornelisz. doorloopen te hebben, over Utrecht, Keulen, Spiers, Straatsburg en Bazel — in al welke plaatsen hij werkt en leert tevens, in Spiers bijv. architectuur en perspectief — naar Italië trekt. Daarvan daan terug gekomen eindigen de leerjaren, begint het meesterschap.

Zoo leerde men eertijds een kunstvak, ook de architectuur, die toen nog haar administratief karakter miste, maar behoorde bij het gilde der steenhouwers, of — in dat in onze streken — tot dat der metselaars en timmerlieden. Zoo noemde men bijv. nog lang den stadsbouwmeester, timmer- of metselary-meester.

Voortaan echter zou de leerling zich slechts geven aan zijne kunst, niet meer de voorbereidende werkzaamheden verrichten van doek bereiden en opspannen, van verfwrijven en mengen, van schoonhouden der werkplaats en haren inhoud. De leerling wordt niet meer als den minste der medewerkers beloond, hij betaalt voortaan voor zijn onderwijs; hij teekent naar pleisters, naar de natuur op straat, en eindelijk wordt op voorgaan van Italië gestudeerd naar het naakt model, waarvan men wonderen geloofde. Wel werd vroeger ook naar het model gestudeerd, maar slechts dan, en zoolang het noodig was voor het uitbeelden van een bepaald type op een schilderij; nu echter wordt de naaktstudie beoefend om het model zelf, dat beantwoordt aan eenig abstract-schoonheidsideaal. Die studie geschiedde in lokalen van en op kosten der schildersconfrerie.

De meesters leeraarden daar in de academie, maar werkten thuis. Aanvankelijk werden dergelijke scholen slechts enkele uren daags of 's weeks bezocht en verdeelde de leerling zijn tijd tusschen academie en werkplaats, maar sinds het begin der 18e eeuw nam gaandeweg en voortdurend het academisch onderwijs in omvang toe. Onze Rijks-Akademie is een zuiver type van eene consequent doorgevoerde inrichting van dergelijk kunstonderwijs.

De oude en de nieuwe leermethodes ter vergelijking tegenover elkaar stellend, blijkt de laatste inferieur; de samenwerking is er uit verdwenen; de leerling wordt niet meer gevormd tot een mensch en karakter. De oefeningen-reeks die den leerling doet opklimmen tot gezel, van gezel tot meester wordt er in gemist.

Hoewel heftig bestreden bloeit het academisch ingerichte onderwijs-stelsel meer dan ooit. Al spoedig werd na de schilder, de jonge architect naar de academie getrokken, waar het teekenen niet meer middel tot de uitvoering was, maar doel werd van de studie. Naar academisch model werden voorts kunstnijverheids-scholen en ambachtsscholen opgericht waar de leerlingen zich oefenen in de fictieve uitoefening van hun vak. Maar evenmin als de kunst-academies het verval in de smaak kunnen keeren, evenmin zullen de ambacht-scholen medewerken om de ambachten waarlijk op te heffen.

De kunst-academie moet in de eerste plaats hervormd worden, want in haar zetelt het patronaat van het geheele stelsel. Het bovengenoemde adres van Architectura et Amicitia opende den strijd. De formuleering echter, die spreekt van „Bouwkunst en aanverwante vakken" klinkt en is onderwetsch; zij wijst op de neiging het eene ambacht te verheffen boven het andere. Die gedachte aan hierarchie dient verwijderd te worden. Alleen eene hereeniging kan de houwende kunsten waartoe van ouds ook schilder- en beeldhouwkunst gerekend werden — in eere herstellen. De bouwkunst is afhankelijk van de ambachten; deze aan de academie te brengen en te onderwijzen op eene aan de oude verwandte methode moet het verlangen zijn. Dan is de weg voor de bouwkunst zelve gebaand en is de jonge bouwkundige aan het ziellooze bouwkundig teekenen onttrokken. Weg met de klassen, weg met het verzwakkende isolement der zoogenaamde professoren!

Dan dient 's lands onderwijs verbonden te worden aan 's lands werken; de afdeeling graphische kunsten van de academie overgeplaatst naar de Landsdrukkerij; de openbare bouwkunst uitgevoerd door den meester met zijn leerlingen.

Niets verhindert om de academie te wijzigen naar de goede beginselen van weleer, die slechts tot schade van kunst en ambacht zijn verlaten. In kleinere plaatsen echter werd nog bewaard wat de academie had uitgestooten, en steeds werd op particuliere werkplaatsen een gezonder verband tusschen kunst en leering onderhouden dan ter academie mogelijk werd gerekend; de staat zagen wij zich bedienen van Dr. Cuypers van Sturm en Junger zoowel in de qualiteit van leeraar als van uitvoerder. Waar wij aldus zulke voorbeelden zien zou het daar raadzaam wezen te aarzelen met eenig afdoende maatregel?

Wat ook het resultaat van zulk een streven moge worden, het begin is zeker goed indien wij slechts streven naar eene hereeniging van kunsten en ambachten gelijk zij eertijds bestond.

Nadat door den heer J. H. de Groot eene inlichting was gevraagd en den heer J. H. Leliman het bestuur der afdeeling voor zijne moeite en zorg in het afgeloopen seizoen had bedankt werd de vergadering gesloten.

J. H. W. LELIMAN.
Secretaris der Afd. Amsterdam.

BERICHTEN.

Dordrecht. Den 10den dezer is in de bovenzaal van „Kunstmin" de vaktentoonstelling geopend van de werkstukken die door ambachtslieden zijn vervaardigd voor den wedstrijd, uitgaande van Fabrieks- en handswerknijverheid. De Jury is met haar taak reeds gereed; zij erkent in haar rapport den vooruitgang die uit het groot aantal inzendingen blijkt.

Het bestuur heeft nog verschillende geldprijzen ter aanmoediging toegekend en bovendien voor de volgende inrichtingen, ter ver-

deeling onder de leerlingen, eenige geldprijzen toegekend bijv. aan: de Dortsche Ambachtschool ƒ 60, de houtsnijklasse ƒ 25, de huisvlijtschool ƒ 25, de huisvlijtschool van het weeshuis ƒ 10, en die van het gesticht Effatha evenceus ƒ 10.

Amsterdam. Den 10den dezer is de voordracht verschenen van B. en W. tot vaststelling van het tramwegplan, bestemd voor electrische exploitatie met bovengrondsche stroomgeleiding. In deze voordracht is geen sprake van de Reguliersgracht, zoodat deze — althans voorloopig — gespaard blijft.

's-Gravenhage. Eenigen tijd geleden werd in dit blad medegedeeld, dat een gedeelte van het gebouw waarin het departement van Financiën is gevestigd, ernstige teekenen van bouwvalligheid begon te vertoonen. Uit een ingesteld onderzoek moet nu zijn gebleken, dat voorziening hoogst noodig is, maar dat deze zeer moeilijk zal zijn wegens den bouwvalligen toestand. Het gevolg zal dus wel zijn, dat op de aanstaande Staatsbegrooting een bedrag voor verbouwing zal voorkomen.

Turijn. De inzending zilverwerk van de firma Hoeker & Zoon en van „Amstelhoek", van den heer W. Hoeker, te Amsterdam, op de tentoonstelling van decoratieve kunst, werd reeds op den openingsdag geheel verkocht aan Tiffani.

Atjeh. Aan het opperbestuur in Nederland is voorgesteld om op de begrooting van 't volgend jaar ƒ 35.000 te brengen voor een renteloos voorschot ten behoeve van den bouw, door de heeren A. F. Scheuer en G. J. Kugelmenn, van een hôtel 1e-klasse te Kotaradja.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar,	salaris	ƒ 85.—
"	"	"	"	32	"	"	" 60.—
"	"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	"	37	"	"	" 80.—
"	"	"	"	46	"	"	" 100.—
"	"	"	"	23	"	"	" 60.—
"	"	"	"	22	"	"	" 60.—
"	"	"	"	25	"	"	" 60.—
"	"	"	"	21	"	"	" 45.—
"	"	"	"	30	"	"	" 100.—
"	"	"	"	29	"	"	" 70.—
"	"	"	"	20	"	"	" 60.—
"	"	"	"	26	"	"	" 80.—
"	"	"	"	21	"	"	" 75.—
"	"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	"	"	25	"	"	" 90.—
"	"	"	"	23	"	"	" 80.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	" 25.—

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

CONCEPT-BEGROOTING voor het jaar 1902 opgemaakt en voorloopig vastgesteld in de vergadering van Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen en het Hoofdbestuur der Maatschappij op 16 April 1902.

Vermoedelijke Ontvangsten:

	Begrooting over. . .	1901.	1902.
1	Contributie: 531 Gewone Leden. . . .	ƒ 7965 —	ƒ 7965 —
	43 Buitengewone Leden .	" 322 50	" 322 50
	75 Kunstlievende " . .	" 400 —	" 375 —
	Tentoonstelling	" 1300 —	" 1300 —
2	Huren . . Lokaalhuur	" 400 —	" 400 —
	" Afd. Amsterdam	" 100 —	" 100 —
3	Advertentiën	" 2000 —	" 2200 —
4	Verkoop plaatwerken	" 40 —	" 130 —
5	Bijdrage prijsvragen.	" 100 —	" 1000 —
6	" v. h. Eerelid Gosschalk . . .	" 25 —	" 25 —
7	Legaat Godefroy	" 500 —	" 500 —
8	Examen Opzichters	" 380 —	" 400 —
		ƒ 14737 50	

Vermoedelijke Uitgaven:

	Begrooting over. . .	1901.	1902.
1	Weekblad, Tijdschrift, Oude Gebouwen .	ƒ 3500 —	ƒ 3500 —
2	Redactie	" 1100 —	" 1100 —
3	Prijsvragen	" 200 —	" 1200 —
4	Fonds voor de ereprijsvraag Godefroy .	" 25 —	" 25 —
5	Toelage aan de Afdeelingen	" 200 —	" 200 —
6	Onderwijs en examens Opzichters . . .	" 260 —	" 260 —
7	Bibliotheek	" 150 —	" 175 —
8	Reiskosten	" 130 —	" 130 —
9	Drukwerken, enz.	" 150 —	" 150 —
10	Vrachten, onkosten, enz.	" 300 —	" 300 —
11	Onderhoud	" 200 —	" 200 —
12	Pers. bel., Precario, Straatgeld. . . .	" 125 —	" 130 —
13	Grondlasten	" 250 —	" 250 —
14	Assurantie	" 50 —	" 50 —
15	Vuur, licht, water	" 340 —	" 300 —
16	Schoonhouden	" 200 —	" 200 —
17	Tractementen	" 2600 —	" 2600 —
18	Portier.	" 330 —	" 330 —
19	Rente der Leening	" 2480 —	" 2460 —
20	Afloss. " "	" 500 —	" 500 —
21	Rente-rekening, enz..	" 400 —	" 150 —
22	Aflossing der voorschotten	" 100 —	" 100 —
23	60-jarig bestaan der Maatschappij. . .	— —	" 250 —
24	Onvoorzien		" 157 50
			ƒ 14737 50

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

DINSDAG 20 MEI.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan den Arnhemschen straatweg aldaar. De arch. J. A. Wijn, 's av. 8 u., in hotel v. d. Burg. Bestek en teek. ad ƒ 1,25 verkrijgb. bij gen. architect.

AMSTERDAM. Het sloopen van de pere. nos. 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 en 15 aan de Agnietenstraat, no. 182 met een aangrenzend achtergebouwtje aan den Oudezijds Achterburgwal en het achtergedeelte van pere. no. 207 aan de Oudezijds Voorburgwal.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen ƒ 0,75 (met 1 teek. aangehecht). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assist-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2–4 u., gedur. de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Het sloopen van de pere. kadastraal bekend onder sectie P, nos. 707, 708, 709 en 711, gelegen aan de Oudeschans en Batavierstr. Buurtnummers, Oudeschans nos. 47, 43, 41 en 45 en Batavierstr. no. 54.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen ƒ 0,30. Inl. worden gegeven aan het bureau van den assist-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2–4 u., gedur. de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

BAARN. Het bouwen van een geheel nieuwe gasfabriek op het terrein bij de bestaande fabriek aan de Gaslaan.

Het gemeentebest., n.m. 2 u.

BREDA. Het verbouwen van het pand gelegen aan de Ginnekenstraat no. 32 kadastraal bekend sectie A. no. 2171.

De arch. J. A. v. Dongen, 's av. 7 u., in café Moonen, Catharinastraat alwaar bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

DEDEMSVAART. Het bouwen van een woon- en winkelhuis en lakkamer.

De heer G. A. Mittendorff, n.m. 2 u., in hotel Bading, alw. bestek en teek. ter inz.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Hengelosche straat en Noorderhagen aldaar.

De arch. J. C. Kromhout van der Meer, 's midd. 12 u., in hotel „de Graaff", alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 20 Mei, v.m. 9 u.

EMMEN (HERBEST.). Het bouwen van een brugwachterswoning bij de brug over den mond van hoofdwijk G in het waterschap, met bijlev. der materialen.

Het bestuur van het waterschap „Barger Oosterveen", 's midd. 12 u., ten huize van J. Wielens. Bestek en teek. tegen ƒ 1 verkrijgb. bij den arch. E. Kliphuis. Samenkomst bij Kloosterman te Erica. Aanw. gedaan.

HELDER. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Weststraat.

De arch. S. Krijnen, v.m. 11 u., in café „Central" alwaar bestek en teek. ter inzage en ad ƒ 1 verkrijgb. Aanw. gedaan.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een beneden- en bovenwoning aan het Stationsplein.

De arch. Dobbe, n.m. 3 u., in Hotel „Du Commerce". Bestek en teek. à ƒ 3 te bek. bij voorn. arch.

TEGELEN. Het bouwen van een fabriksgebouw voor den heer O. Assmann aldaar.

De aanbesteder, n.m. 4½ u. Bestek en teek. te bekomen bij den archit. F. Keuller. Aanw. gedaan.

ZEVENBERGSCHENHOEK. Het bouwen van een net burgerwoonhuis, met bijl. van alle ben. materialen.

De heer R. Romme, n.m. 5 u., in café Weterings. Bestek en teek. ter inzage in bovengen. koffiehuis, Inl. te bek. bij den bouwk. H. Leenhouwers. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 21 MEI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een lakstokerij, magazijn en kantoorgebouw, bergplaats en diverse werken op een terrein aan het Jaagpad bij den Omval (Weesperzijde).

De archit. J. H. C. Kröner, v.m. 11½ u., in American Hotel. Bestek en teek. verkrijgbaar.

BEVERWIJK. Het amoveeren van een bestaand gebouw en het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Breestraat.

De heer H. de Graauw, v.m. 11 u., in hotel „Ter Burg". Bestek met teek. tegen ƒ 1,50 verkrijgb. bij D. S. Slotboom en ligt ter inzage in het lokaal van aanbesteding „Maison Stroucken" en in het café „de Zon". Inlicht. te bek. bij den arch. G. J. Roozee. Aanw. gedaan.

BUSSUM. Het bouwen van vier burgerwoningen op een terrein aan den Melkweg.

De arch N. Rigter, in Hotel „De Rozenboom" alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

EMMEN. Het bouwen eener heerenbehuizing op een vrij terrein aldaar.

De archit. G. A. Brongers te Groningen, n.m. 2 u., ten huize van A. Boer te Emmen. Bestek met 3 teek. te verkr. tegen ƒ 2,50 N. Ebbingestraat no. 107. Inl. op den dag van aanbest van 1–2 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee heerenhuizen, op een terrein gelegen aan den Haaksbergerstraat te Lonneker.

De arch H. Reijgers, 's midd. 12 u., in café Haverkate, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 21 Mei, v.m. 9 u.

ENSCHEDÉ. Het opbouwen der 10 afgebrande woningen aan de Lipperkerkstraat te Enschede.

De arch. H. E. Zeggelink, 's midd. 12 u., in café G. Zwijnenberg, alwaar bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft gen. architect. Aanw. 21 Mei, v.m. 9 u.

's-GRAVENHAGE. De bouw van een postkantoor, met directeurswoning, te Gennep. Ram. ƒ 22580.

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het hoofdbest. der posterijen en telegraphie, aan dat van het prov. bestuur van Limburg, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2e district, te 's-Hage, bij den directeur van het postkantoor te Gennep, en is tegen ƒ 0,45 te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. worden gegeven door den rijksbouwmeester en door den opzichter bij de landsgebouwen H. J. P. F. van Ewijk, te 's-Bosch. Aanw. gedaan.

LEENS. Het afbreken van een behuizing met bijgebouwen, kadastraal sectie A. No. 87 en het bouwen van een woonhuis met kantoor.

De architect P. M. A. Huurman, 's midd. 12 u., in hotel „Ceres", alw. bestek en teek. ter inzage en ad ƒ 1,50 verkrijgb. bij gen. architect.

ZUUK. Het bouwen van een directeurswoning bij na te noemen fabriek.

Het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek „Gelria", n.m. 3 u., ten kantore der fabriek. Bestek en teek. ad ƒ 1 en inlicht. verkrijgb. bij architect G. Bijlsma te Epe.

DONDERDAG 22 MEI.

AZEWIJN. Het bouwen eener boerderij met bijlev. der mater. in perc. en massa, voor den heer Th. Brands.

De arch. A. Braam te Warm, n.m. 3 u., in café Th. Giezen te Azewijn. Bestek en teek. ter inzage bij gen. arch., die inl. geeft.

ENSCHEDÉ. Het sloopen van een woonhuis aan de Hengelosche weg en het ter plaatse bouwen van eene villa.

De archit. Karel Muller te Amsterdam, n.m. 12½ u., in hotel de Graaf te Enschede.

HAARLEM. Het bouwen van 4 woonhuizen aan eene Projectstraat ten zuiden van den Zijlweg.

De arch. J. A. Traanberg in hotel „de Leeuwerik".

KRABBENDIJKE. Het verbouwen en vergrooten van het kerkgebouw.

De kerkv. der Ned. herv. gem., v.m. 11 u. Inl. geeft archit. J. Verheul Dzn. te Rotterdam. Bestek en teek. ad ƒ 2 bij J. N. Elenbaas te Krabbendijke. Aanw. gedaan.

OLDENZAAL. Het bouwen van een heerenhuis.

De heer B. J. Hommen, n.m. 1 u., in café J. H. Rikers, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. verstrekt de arch. W. Elzinga, te Hengelo. Aanw. op den dag der aanbesteding, v.m. 9½ u.

STRATUM. Het bouwen van een woonhuis met oranjerie en kweekkasten, voor rekening van den heer H. Kuijpers, bloemist te Stratum.

De aanbesteder, n.m. 6 u. Bestek en teek. ter inz. ten koffiehuize van J. v. Oirschot te Eindhoven. Inlicht. geeft M. Heezemans-v. Lieshout.

VRIJDAG 23 MEI.

AMSTERDAM. Het bouwen eener broodbakkerij en 18 woningen op een terrein hoek Rustenburger en in aanleg zijnde straten alhier.

De arch. A. Jacot en W. Oldewelt, n.m. 2 u., in hotel „American". Bestek met 5 teek. ad ƒ 3 per stel te bekomen Keizersgracht 127. Aanw. 21 Mei, v.m. 10 uur.

MAASLAND. Het bouwen van een landbouwschuur; het afbreken van 9 arbeiderswoningen en het opnieuw bouwen van 3 arbeiderswoningen, in den Krabbepolder te Rozenburg.

De bouwk. Gs. van der Vlugt, bij wien ad ƒ 1.50 bestek verkrijgb.

OOSTERBEEK. Het bouwen van eene villa in het benedendorp aldaar.

De archit. A. M. v. Steenis, n.m. 6 u., in café „De Vergulde Ploeg". Bestek en teek. ter inz. in voorn. koffiehuis en zijn tegen ƒ 1,75 verkrijgb. bij den arch. Aanw. 21 Mei, v.m. 10 u.

ZEIST. Het bouwen van een sanatorium van zenuwlijders nabij Ma Retraite.

De arch. E. G. Wentink Sr. te Schalkwijk, 's midd. 12 u., in Hotel „Snijder" te Zeist. Bestek en 12 teek. à ƒ 7,50 te bekomen bij voorn. arch. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 24 MEI.

DEVENTER. Het verbouwen van perceel no. 203 stoomgrutterij aan de Smedestraat voor de firma D. Liesker aldaar.

De archit. G. en W. te Riele Gzn., v.m. 11 u., in het café van J. T. van Poorten, alwaar bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 20 Mei, v.m. 10 u.

LEERDAM. Het bouwen van een gasfabriek met directeurswoning en het maken van fundeeringen voor gashouder, oven en kolenbergplaatsen, op eene bestaande paalfundeering op een perceel bouwland, aan den Meentweg.

Het gemeentebest., v.m. 11½ u.

ROTTERDAM. Het herbouwen van het winkelhuis aan de Nieuwe Markt no. 19 aldaar.

De bouwk. J. Oprel te Hillegersberg, v.m. 11 u., in café Rondeel, Hoogstraat, alwaar bestek en teek. ter inzage en zijn ad ƒ 1,50 verkrijgb. bij H. T. Hendriksen, Hoogstr. 287.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sarphatipark — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beurspleln). — Breda, Prinsenmade. — Haarlem, Kruisweg 70-C. — Nijmegen, In de Bentestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . ƒ 4.000.000.00
Reserves ult. 1901 . . . . . " 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . " 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM. Parklaan No. 5

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

30 APRIL.

ALKMAAR (ONDERH.). Het verbouwen van pere. B no. 26 aan de Korte Nieuwesloot, voor den heer D. Olij aldaar, onder beheer van den bouwk. G. Spruijt Sz.

Gegund aan P. Peijs, aldaar, voor ƒ 1480.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het afbreken van de perceelen no. 21 en 23 aan de Plaats en het ter plaatse bouwen van een winkelhuis met bovenwoning. Door den arch. L. A. M. de Wolf.

Gegund aan C. J. v. d. Zijden te Scheveningen, voor ƒ 29600.

PURMEREND (ONDERH.). Het bouwen van een huis met bergplaats. Door den heer S. Groen.

Gegund aan J. Westmijze, ald., voor ƒ 3520.

2 MEI.

FRIEZENVEEN. Het verbouwen der bestaande lokalen en het bouwen van een nieuw lokaal in het Oosteinde aldaar, onder beheer van den arch. B. Vixeboxe Bz. te Almelo. Door het bestuur der Vrije scholen aldaar.

Laagste inschr. H. Smelt, ƒ 1980. Gegund.

SCHILDWOLDE. n. Het bouwen van een behuizing, waarin winkel en werkplaats voor horlogemakerij, d. het glas-, verf- en behangwerk. Door den heer J. Bolhuis.

a. Laagste inschrijver E. Scheltens, Schildwolde, f 2490.

b. A. Voorthuis, Slochteren, f 215. Niet gegund, als zijnde boven de raming.

3 MEI.

HARDENBERG. Het bouwen van een kerkgebouw voor de Israël. gemeente.

Gegund aan E. en G. J. Hamhuis, aldaar, voor f 4338.

OUDEWATER. Het verbouwen van de directeurswoning der gasfabriek ald. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. A. Merks, f 1384. Gegund.

4 MEI.

DEN HAM. Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis. Door den heer R. Hofman.

Laagste inschrijvers H. Kremer, Den Ham en W. Marsman, Hellendoorn, voor f 2940.

SNEEK (ONDERH.). Het amoveeren van een perc. Kruisebroedersstr. te Sneek en het daar ter plaatse bouwen van twee winkelhuizen met werk- en bergplaatsen en twee bovenwoningen. Door de heeren P. Koolsra en Zonen te Leeuwarden.

Gegund aan R. F. Wielenga te Ferwerd.

6 MEI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van de kantoren der Incassobank, Heerengracht no. 537, met bijtrekking van perc. no. 535. Door den ingenieur J. P. H. de Man te Hilversum.

Gegund aan Gebr. Terlingen te Amsterdam.

DEVENTER (ONDERH.). Het verbouwen van een perceel aan de Hofstraat tot catechisatielokaal voor de Ned. Herv. gem. ald.

Timmer-, metsel- en steenhouwwerk enz. Laagste inschrijver H. Beltman Gz., f 4050.

Timmerwerk. K. v. Leusen, f 2233.

Metselwerk. Wed. G. H. Pieperiet, f 2645.

Loodgieterswerk. Joh. v. d. Worp, f 73.

Stucadoorwerk. J. Kruizinga, f 191.

Verfwerk. W. Reuvecamp. f 212.

Smidswerk. A. de Boer, f 143.

WEERT. Het bouwen van een concertgebouw. Door den Weerter Jongel. Societeit.

Laagste inschr. H. Weegels, f 5933. Gegund.

STEENBERGEN. Het bouwen van schuur met stalling en woonhuis, aan de Wouwpoort. Door den heer Adr. Franken.

Laagste inschr. L. Buysen, f 2400. Gegund.

6 MEI.

KOLLUM. Het afbreken van 4 en het bouwen van 3 armwoningen te Burum. Door den armmeester van Kollummerland.

Laagste inschr. M. Kingma, Munnekezijl, f 1061. Gegund.

LAMSWAARDE (ZEEL.). Het bouwen van een burgerwoonhuis met bijlevering van bouwstoffen, voor rekening van den heer J. J. F. Teepen ald. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver Jac. Boeijkens, Lamswaarde, f 2149.

ROERMOND (KAPEL.). Het bouwen van een woonhuis met stalling, bergplaats enz. Door den heer H. Gabriëls.

Laagste inschrijver L. Waaijen, Maasniel, f 4076.

TILBURG. Het bouwen van twee woonhuizen met een café genaamd „de Zeven Kolommen". Door den heer Jos Donders.

Laagste inschrijvers Maas en v. d. Poell, f 5790. Gegund.

WEDDERVEER (GR.). Den bouw van een windwatermolen te Wedderveer (gem. Wedde). Door het best.

Laagste inschrijver D. Siefkens, Wedde, f 3657. Gunning aangehouden.

7 MEI.

ALMELO. Het afbreken eener bestaande en maken van eene nieuwe winkelpui. Door den arch. J. M. en J. G. Wolff.

Laagste inschr. Kuiper en Miel, f 1166.* *Gegund.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perceel no. 1 aan de Leidschestr. Door den arch. J. Molenschot.

Laagste inschrijver J. G. Andriesse, f 2885.

BARENDRECHT. Het aanbouwen van 2 schoollokalen met daarbij behoorende werken. Door het best. der vereen. voor schoolonderwijs op Geref. grondslag.

Metselw. Laagste inschrijver L. Herlaar, Rhoon. f 1550. Nog niet gegund.

Timmerwerk. P. Visser, Barendrecht, f 2248. Gegund.

NUMANSDORP. Het bouwen van een heerenh., in de kom der gem. Numansdorp. Door den arch. A. Bongers.

Timmerwerk. Laagste inschr. G. Maten, Numansdorp, f 1520*.

Metselw. A. Korbijn, Numansdorp, f 1683*.

Verf-, smids-, lood- en zinkw. niet bested. *Gegund.

SLEEN (DR.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij te Erm. I. Levering der materialen; II. metsel en timmerloon; III. verf- en glazenmakerswerk. Door den heer B. Weuring.

Bouwmaterialen. Laagste inschrijver Trip, Koevorden, f 1358.97*.

Timmerwerk. Oldenkamp, N.-Amsterdam, f 289*.

Glas- en verfw. H. Bos, Emmen, f 127.50*. *Gegund.

8 MEI.

FOLLEGA (FR.). Het bouwen van een nieuwe stelphuizing voor 38 hoornbeesten te Scharren-Oldeouwer. Door den heer D. L. Hoogkamp.

Laagste inschrijver P. Jongbloed, Joure, f 11844. Gegund.

9 MEI.

AMBT-HARDENBERG. Het verbouwen van de school, te Sibenlo. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. E. J. v. Dorth, Vroomshoop, f 5045. Gunning 10 dagen in beraad gehouden.

ECK EN WIEL. Het bouwen van een woonh. met achterhuis. Door den heer J. J. v. d. Graaff.

Laagste inschrijver Wed. J. H. Jansen, Drumpt, f 4395. Gegund.

EPE. *a.* Het bijbouwen van 2 localen aan de O. L. School te Oene; *b.* het ameublement daarvoor; *c.* het bijbouwen van 2 loc. aan de O. L. School te Zuuk; *d.* het ameublement; in 4 perc. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. J. Wegerif, Vaassen, verbouwing school te Zuuk f 4440; Joh. Kwakkel, Epe, verbouwing school te Oene f 5250; J. te Wechel, Twello, ameublement school te Zuuk f 463, ameublement school te Oene f 746.

GOOR. Het afbreken van de bestaande oude kloosterschuur en het daar ter plaatse bouwen van een nieuw woon- en winkelh. Door den heer H. S. Bäumer.

Laagste inschrijver A. Leeferink, f 2297. Nog niet gegund.

HOF VAN DELFT. Het bouwen van een woonhuis, waschinrichting, drogerij, paarden-molen en wagenschuur te bouwen op een open terrein gelegen tusschen de Hugo de Grootstraat en de Paxlaan. Door den architect P. Zuidgeest te Delft.

Laagste inschrijver D. Huurman, f 8553. Gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsioorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, Amsterdam. — Wagenstraat 39a. 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek, Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.

Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Binas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

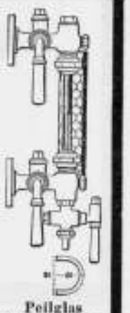
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

Telegram-Adres: **Ubbelohde, Amsterdam.** — Telefoon No. **593.**

Draadglas.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — **VERWARMING en VENTILATIE.**

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam, SINGEL 455.

Haeusler's Houtcement-DAKBEDEKKING.

1881—1902.

21 Jaar ondervinding in Nederland.

J. A. SMITS & Zoon.

Weesperzijde 39. - Amsterdam.

LANGDURIGE GARANTIE.

Cement Mastiek Dakbedekking.

Vraagt brochure met schetsen.

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

Wordt GEVRAAGD te **DEVENTER,** bij een werk van bescheiden omvang, een

Opzichter-Teekenaar

voor den tijd van drie maanden. Indienstreding dadelijk. Salaris *f* 50 à *f* 60 's maands.

Franco brieven met inlichtingen worden ingewacht door den architect J. D. Gastvoort te *Deventer.*

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
DE FABRIKANTEN
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**
te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.
Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** meskant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.
Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,
Amsterdam.
Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,
ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.
Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.
Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

JULIUS LÜCHAU,
AMSTERDAM. — Damrak 71.
Generaal-Vertegenwoordiger der Firma
Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,
beveelt zich aan voor levering van:
Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Korting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.**
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**
CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Nederlandsche Maatschappij
voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRÉ.
Cement-IJzerwerken
volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante steisels.
Waterdichte Werken.
als Kelders. Reservoirs. Regenbekken. Dakeu. Privaatputten. Kuipen enz. Gewelven. Vloeren. Buizen. Tunnels. Muren
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS.
Kantoor:
3e **WETERINGDWARSSTRAAT 36.**
Werkplaats: JAAGPAD BIJ DEN OMTAL. (Weesperzijde).

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*
Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.
Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:
Arbeid als Koopwaar
DOOR
W. L. VAN MALSEN.
Prijs 50 Cent.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

24 MEI 1902. 22e JAARGANG. Nº. 21.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Jacques Leyh. — Bij de schets van de St. Bavo te Haarlem. — Tentoonstellingen. — Ingezonden. — Berichten. — Inhoud van Tijdschriften. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. Met een plaat.)

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

De agenda van de Algemeene Vergadering, te houden op Woensdag 28 Mei 1902, des morgens te half elf uur in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam, is opgenomen in het vorige nummer van dit blad.

Aan die agenda kan nog worden toegevoegd, dat:

1°. door den heer W. Kromhout Czn., architect te Amsterdam, in de vergadering mededeelingen zullen worden gedaan over bouwplan en details van het „American Hotel," ter inleiding van het bezoek aan die inrichting. Daarbij zullen schetsen en teekeningen ter bezichtiging worden gesteld.

2°. In het vergaderlokaal zal mede worden tentoongesteld eene collectie koperwerk uit de werkplaatsen „Onder den St. Maarten, van den heer J. A. Pool Jr., Bouwk. Ingenieur te Zalt-Bommel.

De leden der Maatschappij worden herinnerd aan het dringend verzoek, om de stembiljetten voor de verkiezing van drie leden van het Hoofdbestuur vóór 27 Mei a. s. aan het bureau der Maatschappij in te zenden.

Heeren leden die aan den **maaltijd** wenschen deel te nemen, te houden des namiddags te 5 uur na de Algemeene Vergadering op 28 Mei a. s., tegen f 2.50 per couvert zonder wijn, worden beleefd maar dringend uitgenoodigd **vóór 26 Mei a. s.** daarvan bericht te geven aan den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402, te Amsterdam.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

JAARVERSLAG 1901—1902.

(Vervolg van blads. 185.)

Handelingen en vertegenwoordiging der Maatschappij. (Vervolg.)

De bekende zaak „Paleis—Stadhuis," die zooveel pennen te Amsterdam in beweging heeft gebracht, was reeds bij het Hoofdbestuur in behandeling, toen door het Genootschap Architectura et Amicitia eene openbare vergadering daarover werd gehouden, die door afgevaardigden van het Hoofdbestuur, op uitnoodiging van het Genootschap, werd bijgewoond. Het Hoofdbestuur, beangst voor overijlde stappen die tot gedeeltelijke verminking van het tegenwoordige Paleis zouden kunnen leiden, heeft zich met een adres tot B. en W. van Amsterdam gewend, hetgeen te vinden is in het Bouwk. Weekblad van 20 Juli 1901, N°. 29; dit adres werd bij een bezoek van Voorzitter en Secretaris der Mij. aan den Burgemeester mondeling toegelicht, en is door een adres van adhaesie van de Amsterdamsche Afdeeling der Mij. gesteund geworden.

Tot Hare Majesteit de Koningin richtte het Hoofdbestuur op 30 October 1901 een adres met eene betuiging van instemming met het aan H. M. gedane verzoek van het Bestuur van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond, om van Staatswege eene Commissie te benoemen voor het inventariseeren en beschrijven der uit bouwkundig of historisch oogpunt belangrijke bouwwerken in Nederland en het aangeven van middelen om deze voor ondergang te behoeden. Maar bovendien deed het Hoofdbestuur in dit adres aan H. M. het eerbiedig verzoek, om eene permanente Commissie in te stellen voor het voorschrijven en leiden van uit te voeren herstellingswerken aan Nederlandsche monumenten. (Bouwk. Weekblad N°. 44 van 2 Nov. 1901.)

Den 28sten October 1901 richtte het Hoofdstuur het verzoek tot Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, om voor de uitgave van de „Afbeeldingen van oude Gebouwen" gebruik te mogen maken van de rijke verzameling teekeningen en andere gegevens, die daaromtrent berusten bij de Afdeeling Kunsten en Wetenschappen van het Departement van Z. Exc. Op eene particuliere audiëntie van den Minister werd eene deputatie uit het Hoofdbestuur in staat gesteld de vraag nader mondeling toe te lichten. (Bouwk. Weekblad N°. 45 van 9 Nov. 1901.)

Door het Friesche Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden daartoe uitgenoodigd, heeft het Hoofdbestuur op 14 Nov. 1901 (Bouwk. Weekblad n°. 47 van 23 Nov. 1901), zich gericht tot H. M. de Koningin, met het eerbiedig verzoek te willen bevorderen, dat door de Regeering stappen

worden gedaan tot behoud van het met sloopingbedreigde gebouw genaamd de „Broerenkerk", te Bolsward. Zooals bekend is, zal dit gebouw behouden blijven; sedert langen tijd gebruikt als bergplaats, zal het thans worden gerestaureerd en weder ingericht als kerkgebouw.

Den 3den December 1901 wendde het Hoofdbestuur zich tot Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken met het dringend verzoek het daarheen te willen leiden, dat een Rijkssubsidie van f 10.000 zou worden verleend aan de Commissie die zich ten doel stelde de Nederlandsche Kunstnijverheid waardig te vertegenwoordigen op de eerste Internationale Tentoonstelling van Moderne Decoratieve Kunst in 1902 te Turijn te houden. (Bouwk. Weekblad n°. 49 van 7 Dec. 1901). Met welk een gunstigen uitslag dit verzoek, gesteund o. a. door het Genootschap Architectura et Amicitia met een adres van adhaesie, is bekroond geworden, mag als bekend worden verondersteld.

Naar aanleiding van besprekingen die plaats hadden in eene vergadering van het Genootschap Architectura et Amicitia, wendde het Bestuur van dat Genootschap zich tot het Hoofdbestuur der Mij. om gezamenlijk te trachten mildere bepalingen dan volgens het programma van de Nederlandsche Commissie voor de Tentoonstelling te Turijn waren vastgesteld, te verkrijgen voor de inzenders van ontwerpen en afbeeldingen van bouwwerken en kunstnijverheidsproducten. Door een afgevaardigde uit elk dezer besturen hadden besprekingen plaats met de genoemde Commissie, die tot het gewenschte resultaat hebben geleid, waarna de beide instellingen op zich namen, eene verzameling teekeningen ter expositie bijeen te brengen. Maar helaas, de oogst, die toch verwacht kon worden ruim te zijn, juist naar aanleiding van de besprekingen in het Genootschap, was hoogst beperkt. Het Hoofdbestuur betreurt dit zeer.

Ook over het voornemen om de Reguliersgracht te Amsterdam te dempen, heeft de Maatschappij haar stem doen hooren waar zij dit noodig oordeelde; o. a. in eene vergadering van afgevaardigden uit verschillende te Amsterdam gevestigde vereenigingen, tot bijwoning waarvan ook het Hoofdbestuur der Mij. was uitgenoodigd, en waarin van bevoegde zijde de geruststellende verzekering werd gegeven, dat vooralsnog niet tot demping zou worden overgegaan.

Den 5den Mei 1902 wendde het hoofdbestuur zich tot den gemeenteraad van Gouda, met verzoek geen steun te verleenen aan een aan zijne beslissing te onderwerpen voorstel om de oude Korenbeurs op de Gouwe te sloopen. (Bouwk. Weekblad no. 19 van 10 Mei 1902).

De heer A. Salm G.Bz. was aan de beurt van aftreding in de Commissie ter beoordeeling van bouwplannen op terreinen aan de Gemeente Amsterdam toebehoorende; in zijne plaats werd uit het Hoofdbestuur gekozen de heer F. W. M. Poggenbeek. Thans is de heer Ed. Cuypers, ter vervanging van den heer Salm, Voorzitter dezer Commissie.

Gebouw. Behalve het gewone jaarlijksche onderhoud van het gebouw valt te vermelden de beschildering van het trappenhuis, even vóór de Mei-vergadering van het vorige jaar tot stand gekomen, en verschuldigd aan de welwillendheid van een lid.

Bij het Hoofdbestuur zijn plannen in overweging genomen om, door een inwendige wijziging, aan eenige behoeften tegemoet te komen, die zich reeds sedert eenigen tijd doen gevoelen; deze zijn: *a.* meerdere ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen, *b.* meerdere bergruimte voor boek- en plaatwerken, en *c.* eene bergplaats voor meubels enz., welke laatste ontbreekt. Ook zal de glazen bekapping van de groote tentoonstellingszaal zeer noodig verbeterd moeten worden. Voor verfraaiing van de groote vergaderzaal bood de heer Joh. Mutters Jr. de vereischte stof voor een nieuwe wandbekleeding aan, welk geschenk met dankbaarheid is aanvaard. Ook mag met groote erkentelijkheid worden medegedeeld, dat de Afdeeling Amsterdam een belangrijk bedrag heeft toegezegd voor de versiering der vergaderzaal, en insgelijks van de Afdeeling 's Gravenhage hiervoor eene welkome bijdrage is ontvangen.

Over de inkomsten van het gebouw valt niet te klagen; zij waren hetzelfde ongeveer als in het vorige jaar. De hoop is niet ongewettigd, dat zij zullen stijgen, indien de bovengenoemde verbeteringen tot stand kunnen komen.

Bibliotheek. Gedurende het afgeloopen jaar is de boekerij der Mij. wederom verrijkt geworden met een aantal geschenken, die trouwens steeds met dankbaarheid zijn vermeld geworden in het Bouwkundig Weekblad.

De boekerij ontvangt geregeld de uitgaven van de volgende instellingen, waarmede de Maatschappij — behalve de vele andere *) — in verbinding staat en die zij hare uitgaven in ruil zendt:

1. Koninklijke Academie van Wetenschappen. Amsterdam.
2. Koninklijk Instituut van Ingenieurs. 's Gravenhage.
3. Prov. Gen. van Kunsten en Wetenschappen. 's Hertogenbosch.
4. Bataviaasch Gen. van Kunsten en Wetenschappen. Batavia.
5. Vereeniging voor Bouwkundigen in Ned. Indië. Malang.
6. Technische Vakvereeniging. Amsterdam.
7. Société Centrale d'Architecture de Belgique. Brussel.
8. Société Régionale der Architecten du Nord de la France. Lille.
9. Oesterreichische Ingenieur- und Architekten Verein. Weenen.
10. Royal Institute of British Architects. Londen.
11. Sociedad Central de Arquitectos. Madrid.
12. American Institute of Architects. Washington.
13. Smithonian Institution. Washington.

Voorts ontvangt de boekerij de volgende week- en maandbladen, in ruil tegen het Bouwkundig Weekblad der Mij.:

1. De Aannemer.
2. De Schilder.
3. Maandblad voor Teekenonderwijs.
4. Oesterreichische Wochenschrift für den öffentlichen Baudienst.
5. Deutsche Banzeitung.
6. La Construction Moderne.
7. Deutsche Bauhütte.
8. De Bouwwereld.

Ook door aankoop en inteekening op eenige periodieken wordt de verzameling geregeld uitgebreid.

In het vorige verslag werd dankbaar melding gemaakt van de belangrijke schenkingen van het Eerelid den heer I. Gosschalk te Brussel; na dien tijd zijn nog eenige zeer nuttige boekwerken van den heer Gosschalk ontvangen, waarvoor den schenker hier andermaal dank wordt betuigd.

Een supplement op den catalogus der bibliotheek zal waarschijnlijk in dit jaar worden uitgegeven.

Het bezoek aan de bibliotheek is in het afgeloopen jaar grooter geweest dan in het vorige, en ook het ter leen verstrekken van boek- en plaatwerken, — maar vooral ten behoeve van leden buiten Amsterdam — is zeer toegenomen. Ook niet-leden der Mij. hebben wederom herhaaldelijk gebruik van de boekerij gemaakt.

Onderwijs. Evenals telkenjare werd door het Hoofdbestuur zooveel mogelijk de aandacht gevestigd gehouden op het bouwkundig en het ambachtsonderwijs. Verschillende tentoonstellingen van teeken- en ambachtsscholen werden door den Secretaris bezocht, en verslag van die bezoeken gedaan; in hoofdzaak geldt dit — wat het afgeloopen tijdperk betreft — de Tentoonstelling van Ambachtsonderricht die in den vorigen zomer te 's-Gravenhage werd gehouden.

Dat het Hoofdbestuur zooveel als in zijn macht is, hulp wil verleenen ook aan hen die in het belang van het onderwijs werkzaam zijn, en dan tevens den zoo zeer gewaardeerden steun mag ontvangen van de leden der Maatschappij, kan hier ter plaatse door een paar voorbeelden worden aangetoond. Een de heeren Leeraren van de te Batavia opgerichte Koningin Wilhelmina-school, in Nederland vertoevende, richtte zich tot het Hoofdbestuur met het verzoek om voor zijn onderwijs eenige teekeningen, liefst detail- of werkteekeningen van verschillende bestaande fabriksgebouwen, te mogen ontvangen. Het is aan de medewerking van een aantal daartoe aangezochte leden te danken, dat aan het verzoek — waarvan de beantwoording bovendien veel haast had — op zeer ruime schaal kon worden voldaan in den vorm van bijna 50 teekeningen, waaronder details op groote schaal. De heer J. F. H. Koopman, Werktuigkundig Ingenieur, de bedoelde aanvrager, heeft dan ook zijn hartelijken dank in het Weekblad betuigd aan allen die hem zoo ruimschoots van 't verlangde hebben voorzien.

Prof. Carl. Hinträger te Weenen, hoogleeraar aan de Technische Hochschule aldaar, is medewerker aan een zeer uitgebreid en belangrijk werk, getiteld Fortschritte auf dem Gebiete der Architektur, Ergänzungshefte zum Handbuch der Architektur. Hiervan verscheen in 1901, No. 12, over de volksscholen in verschillende landen, waarvan No. II Oostenrijk-Hongarije, Bosnië en de Herzegowina behandelt. In No. III zal o. a. ook Nederland worden behandeld, en om de gegevens daarvoor te verkrijgen heeft Prof. Hinträger zich gewend tot de Mij. t. B. d. Bouwkunst. Een uitgebreide verzameling gegevens is reeds aan den schrijver toegezonden, en in grooten dank ontvangen. Op aanwijzing van het Hoofdbestuur heeft de heer Hinträger zich ook tot verschillende Nederlandsche architecten gewend om van hen teekeningen van schoolgebouwen te mogen ontvangen, en met genoegen heeft het bemerkt, dat vele dezer heeren reeds aan het tot hen gerichte verzoek hebben voldaan.

*) Tot deze inbeeren o. o. zog de Société des architectes français, Parijs; Association Royale des Architectes civils et des Archeologues Portugais, Lissabon.

Deze laatste hulp moge nu niet onmiddellijk ten bate van het onderwijs in Nederland zijn, nog minder ten goede komen aan het onder het hoofd „Onderwijs" feitelijk bedoelde technische onderwijs voor bouwkundigen, — het feit wordt hier aangehaald als een van de vele gevallen waarin de hulp der Maatschappij wordt ingeroepen. Een boek als de heer Hinträger schrijft, bestaat ook in onze taal nog niet; waar hij daarin de Nederlandsche scholen zal behandelen, vertrouwen wij, dat hij een werk zal leveren dat ook van nut za kunnen zijn voor den Nederlandschen architect.

Door bemiddeling van het Hoofdbestuur zal de Ambachtsschool te Paramaribo in het bezit kunnen gesteld worden van een aantal schetsvoorbeelden voor de afdeeling smeden van die school.

Examen voor Bouwkundig Opzichter. Ook in dit jaar was de belangstelling groot om het door de Maatschappij ingestelde Diploma als Bouwkundig Opzichter deelachtig te worden. Er kwamen in 1901, evenals ten vorigen jare, 32 candidaten op, waarvan 16 een voldoend examen aflegden.

De Commissie bestond dit jaar uit de heeren: J. W. Bleyenburg, H. van Dam, J. N. Landré, D. A. N. Margadant, W. C. Nijhoff, B. J. Ouëndag, L. J. Rijnink en C. T. J. Louis Rieber, welke laatste op verzoek van zijne mede-examinatoren het Voorzitterschap der Commissie op zich nam.

Het examen duurde wederom vier volle dagen. Het groot aantal candidaten en de wensch der commissie om het mondeling examen in de bouwkundige vakken uit te breiden, waren oorzaak, dat een aantal candidaten verzocht werd ook des avonds mondeling examen af te leggen; de meeste der candidaten waren met dezen maatregel ingenomen.

Op een zeer gewaardeerden wenk van het lid, den heer W. C. Metzelaar, werd een uitgebreider programma van eischen samengesteld, dat ter beoordeeling werd gezonden aan hem en allen die meer dan eenmaal in den laatsten tijd genegen waren bevonden om de taak van examinator op zich te nemen, en voorts aan eenige leden die de bewijzen hadden gegeven belang in het examen te stellen. Algemeen werd het programma goedgekeurd, behoudens enkele kleine wijzigingen die gaarne zijn ter harte genomen. Voor 't oogenblik is dan ook het „Programma van Eischen" een soort handleiding, die den aanstaanden candidaat in groote trekken aangeeft, welke kennis van hem verlangd wordt.

In Februari 1902 was het de tiende maal, dat dit examen werd afgenomen, tevens de tiende maal, dat de heer H. van Dam, Leeraar in de wiskunde, Consul van Italië, de groote welwillendheid had in de wiskundige vakken te examineeren. Het spreekt wel van zelf, dat dit feit niet onopgemerkt kon worden voorbijgegaan. Het Hoofdbestuur vereerde den heer van Dam, na afloop van het examen, bij gelegenheid van het traditioneele middagmaal der examinatoren, met een aandenken in den vorm van een gouden zakpotlood. De Voorzitter der examen-commissie was daarbij de woordvoerder om namens het Hoofdbestuur den heer van Dam hartelijken dank te betuigen voor zijne zoo herhaaldelijk ondervonden hulp die — met het oog op den specialen aard der eischen van het examen — niet licht beter zal kunnen verleend worden.

Tentoonstellingen. De jaarlijksche Tentoonstelling van Bouwkunst werd in 1901 niet gehouden wegens de tentoonstelling die het Genootschap Architectura et Amicitia had georganiseerd bij gelegenheid van de feestelijke herdenking van zijn 45jarig bestaan. Een Tentoonstelling van Bouwkunst in 1902 zal niet plaats hebben tijdens de vergadering in Mei; zij is uitgesteld tot September a.s. en zal dan een nummer zijn op het programma van de verwachte feestviering.

De Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen bleef gelijke belangstelling wekken als in vorige jaren, en vooral in den laatsten tijd zijn nieuwe inzendingen ingekomen. Daaronder zijn er natuurlijk die voor andere plaats hebben gemaakt, maar toch is de beschikbare ruimte geheel ingenomen gebleven.

Bureau van plaatsing. Het Bureau van plaatsing van Opzichters en Teekenaars werd even druk geraadpleegd als in 't vorige jaar, en eischt een vrij belangrijke administratie en correspondentie. Indien men nu evenwel met recht zou mogen verwachten, dat zij waarvoor dit bureau werkt, ook de geringe hulp zouden verleenen om het bureau kennis te geven van hunne plaatsing door bemiddeling der inrichting, dan heeft men mis gerekend. De klacht die telken jare tot nu toe herhaald moest worden, kan ook nu niet achterwege blijven. Ware het alleen gebrek aan beleefdheid, dat de geplaatsten niets van zich doen hooren, — wij zouden niet eens klagen; maar waar herhaalde malen die achteloosheid voor de administratie moeilijkheden oplevert en bovendien oorzaak is, dat architecten zich te vergeefsch wenden tot personen die reeds een betrekking hebben maar zich nog niet als sollicitant deden afschrijven, daar zal het resultaat zijn, dat de architecten dit bureau niet meer zullen raadplegen. Van onze zijde dus nogmaals het dringende verzoek, dat zij voor wie het bureau belangeloos werkt, de gevraagde inlichtingen omtrent hunne plaatsing verschaffen; maar ook de verzekering van waardeering voor de bewijzen van dank, die het bureau van *zeer enkele* heeren heeft mogen ontvangen, en die niet in den snippermand zijn terecht gekomen.

Vergadering volgens art. 36, sub 1, der Wet. De bijeenkomst had plaats op 16 April 1902, en hierin werden: de Afdeelingen aangewezen, waaruit de leden gekozen zullen worden, vormende de Commissie voor het nazien der rekening en verantwoording van de Financieele Commissie; de concept-begrooting voor 1902 besproken en goedgekeurd zooals zij door laatstgenoemde Commissie werd ingediend; mededeelingen gedaan over de aftreding der Bestuursleden, de feestelijkheden in September enz., terwijl de vertegenwoordigers der afdeelingen verslag deden over hun vereenigingen of wenschen te kennen gaven, die besproken werden.

De Afdeelingen.

Arnhem. Deze Afdeeling telt 30 leden, waaronder 2 ereleden, 16 leden die tevens gewoon lid der Maatschappij zijn, 3 leden die tot de kunstlievende leden der Mij behooren, en 11 afdeelingsleden.

Uit het verslag van den Penningmeester over het afgeloopen jaar bleek, dat de financieele toestand voldoende was; er kon een batig saldo geconstateerd worden.

De Afdeeling hield zes vergaderingen, elk voorafgegaan door een bestuursvergadering. Een jaarlijksche zomerexcursie kon in 1901 wegens te geringe deelneming niet doorgaan; er was toen voorgesteld Roermond en Venlo te bezoeken. Voor den aanstaanden zomer wordt een bezoek aan Aken voorbereid.

Tijdens de vergaderingen, die vrij goed bezocht waren, werden verschillende tentoonstellingen gehouden, o. a. van de ingekomen antwoorden op de prijsvragen van de Mij en van de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam; verder hadden in alle vergaderingen kunstbeschouwingen plaats, en werden, uitgezonderd in een, belangrijke voordrachten gehouden.

In zake de oprichting van een Gemeente-museum werd door den Voorzitter de belangstelling der leden opgewekt; aan den gemeenteraad werd een adres gezonden, adhaesie betuigende aan hetgeen door het raadslid den heer mr. de Wilde omtrent het stichten van dit museum was gezegd.

Naar aanleiding van een schrijven van het Hoofdbestuur der Mij over de bekende motie in zake „aannemen van bouwwerken" werden uitvoerige besprekingen gehouden, waarvan een resume aan dat Hoofdbestuur werd opgezonden; voorts werd een commissie van drie leden benoemd om het onderwerp nog nader te bestudeeren en hieromtrent een rapport van de Afdeeling over te leggen.

In de laatste vergadering werd een circulaire van de Arnhemsche beeldhouwers behandeld, die zich tot een productieve coöperatie vereenigd hebben.

In September 1901 werd alhier de 84ste algemeene vergadering der Maatschappij gehouden.

's-Gravenhage. De toestand van deze Afdeeling is vrijwel stationair gebleven. Ook dit jaar heeft het bestuur getracht om de bijeenkomsten zoo nuttig en aangenaam mogelijk te doen zijn, hetgeen niet altijd even gemakkelijk is geweest; medewerking van de gewone leden om die taak te verlichten door het op zich nemen van eene bespreking of inleiding van eenig onderwerp is tot leedwezen van het bestuur dit jaar niet ondervonden, maar het hoopt, dat dit in het vervolg anders moge zijn, ook in het belang van den financieelen toestand der Afdeeling. Deze is op het oogenblik gunstig, maar het toeleggen van billijke reis- en verblijfkosten zou nadeelig gaan werken.

Op 1 Januari 1901 was het ledental 103, dat in dit jaar met 6 verminderde; op 1 Januari 1902 bedroeg het weder 99, waarvan 36

tevens gewone leden der Maatschappij, benevens 2 ereleden en 2 kunstlievende leden; verder telt de Afdeeling 6 adspirant-leden en 53 oud-Afdeelingsleden.

Het aantal gewone vergaderingen in 1901 gehouden, was weder 7, die gemiddeld door 23 personen werden bezocht. Hierin werden bijna steeds zeer actueele onderwerpen behandeld. Evenals het vorige jaar maakten ook meermalen genoodigden deel van de toehoorders uit, waaronder soms eenige dames.

Op 22 Aug. 1901 werd een excursie gemaakt naar Haarlem ter bezichtiging van de Cellulaire Gevangenis aldaar en de Electrische Centrale te Bloemendaal, waaraan 18 leden deelnamen.

Utrecht. Het aantal leden onderging dit jaar geen wijziging en bleef dus als volgt: 38 gewone leden, 4 afdeelingsleden en 6 kunstlievende leden, te zamen 48.

Er werden 8 bijeenkomsten gehouden, waarin verschillende bouwkundige onderwerpen besproken en voordracht gehouden werden, terwijl ook eenige kunstbeschouwingen plaats hadden. Het bezoek klom niet hooger dan 18 leden. In de maand Juli had een excursie plaats naar Wageningen en Rhenen, waaraan een 24tal leden deelnamen. In dezelfde maand had onder de leiding van den Voorzitter, den heer F. J. Nieuwenhuis, de bezichtiging plaats van het nieuwe Gemeente Slachthuis.

JACQUES LEYH.

Jacques Leyh. 1856–1902.

De tijding van het overlijden van Jacques Leyh zal door velen met even groot leedwezen zijn ontvangen als door ons. Een jonge kracht, een man van 45 jaren, die in een zwaar ambt reeds veel tot stand heeft gebracht, maar van wien nog veel meer te verwachten was, zoo plotseling na een kortstondig lijden te zien weggeroepen van zijn taak, doet echt weemoedig aan. Smartelijker gevoel nog wekt dat heengaan bij de vrienden, goede bekenden en collega's, die den overledene waardeerden om zijn werkkracht, zijn karakter en zijn opgewektheid.

Hij was een man die veel vermocht, tot wien velen zich aangetrokken gevoelden; zij die hem in voorspoed en zijn vele tegenspoed hebben gekend, zullen hem niet licht vergeten. Hoe velen hebben er zich in verheugd, toen nog niet lang geleden de gemeenteraad van Haarlem toonde zijn bewezen diensten op prijs te stellen en hem blijk gaf van zijn vertrouwen!

Jacques Leyh was geboren 3 September 1856 te 's-Gravenhage. Hij ontving, wijl hij zijne ouders vroeg had moeten verliezen, zijne eerste opvoeding in de bekende stichting van Renswoude, in die stad gevestigd. Reeds op zijn twaalfde jaar ging hij in de leer bij den heer S. Nater als timmerman, en na 1872 woonde hij tot in 1874 tevens de lessen bij aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, terwijl hij bij den architect, den heer E. Saraber, werkzaam was om zich in zijn vak te bekwamen.

De heer Leyh bracht vervolgens vier jaren met vrucht door aan de Academie royale des Beaux-Arts te Antwerpen en was daar tevens in functie bij den ingenieur A. S. T. Cuypers, waarna hij in de jaren 1878 en 1879 zijne studiën glansrijk voltooide aan de K.K. Academie te Weenen.

Bij de publieke werken van Haarlem werd in 1880, om den toenmaligen architect, den heer J. E. Van den Arend, bij te staan, de betrekking ingesteld van opzichter; de ontslapene werd tot die betrekking uit ruim twee honderd sollicitanten gekozen bij raadsbesluit van 5 Mei van dat jaar, waarop hij vervolgens bij besluit van 13 October daaraanvolgende geroepen werd om de plaats van den heer Van den Arend — die eervol ontslag nam — te gaan innemen.

Reeds op jeugdigen leeftijd was hem dus een gewichtige betrekking toevertrouwd; hij heeft daarin gewerkt met grooten ijver en een groote mate van zelfvertrouwen. Ofschoon die loopbaan niet zonder vele moeilijkheden en onaangenaamheden was, heeft hij zijn ambt steeds met energie vervuld, bewust van de plichten die op hem rustten. Belangrijke bouwwerken zijn volgens zijn plannen en onder zijn ernstige leiding tot stand gekomen, o. a. scholen, het politie-bureau, een apotheek, bruggen enz. Het openbaar slachthuis, waarvoor de plannen door hem, met den heer J. H. van Oyen, zijn uitgewerkt, zal een modelinrichting worden.

Van het dagelijksch bestuur en de leden van de commisie van fabricage mocht Leyh vaak blijken van achting en tevredenheid verwerven, terwijl de aan hem toegevoegde ambtenaren hun chef hoogelijk waardeerden.

Leyh was mede-oprichter en bestuurslid van de in 1891 opgerichte Ambachtsschool en wijdde daaraan met veel liefde zijne beste krachten, het schoone doel voor oogen hebbende en het groote nut inziende, dat die instelling voor den handwerksman kan opleveren. In de Afdeeling Haarlem van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, waarvan hij Voorzitter was, zal zijn gemis nog lang worden betreurd, en in de stadshistorie zal de naam van dezen bekwamen bouwmeester, tevens zoo welwillend mensch, niet licht verloren gaan.

Zaterdag j.l. werd het stoffelijk overschot ter aarde besteld op de begraafplaats aan den Schoterweg, onder eene te verwachten groote belangstelling.

Aan de groeve werden de groote verdiensten van den overledene herdacht door de heeren Th. de Haan Hugenholtz, waarnemend burgemeester, H. J. Geyl, bestuurslid van de Ambachtsschool, A. Salm G.Bz., Voorzitter van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst, Van Lennep, vice-Voorzitter der Afd. Haarlem van die Maatschappij, A. R. Renkema, Voorzitter van de Kamer van koophandel en J. Michielsen namens het corps gemeente-ambtenaren.

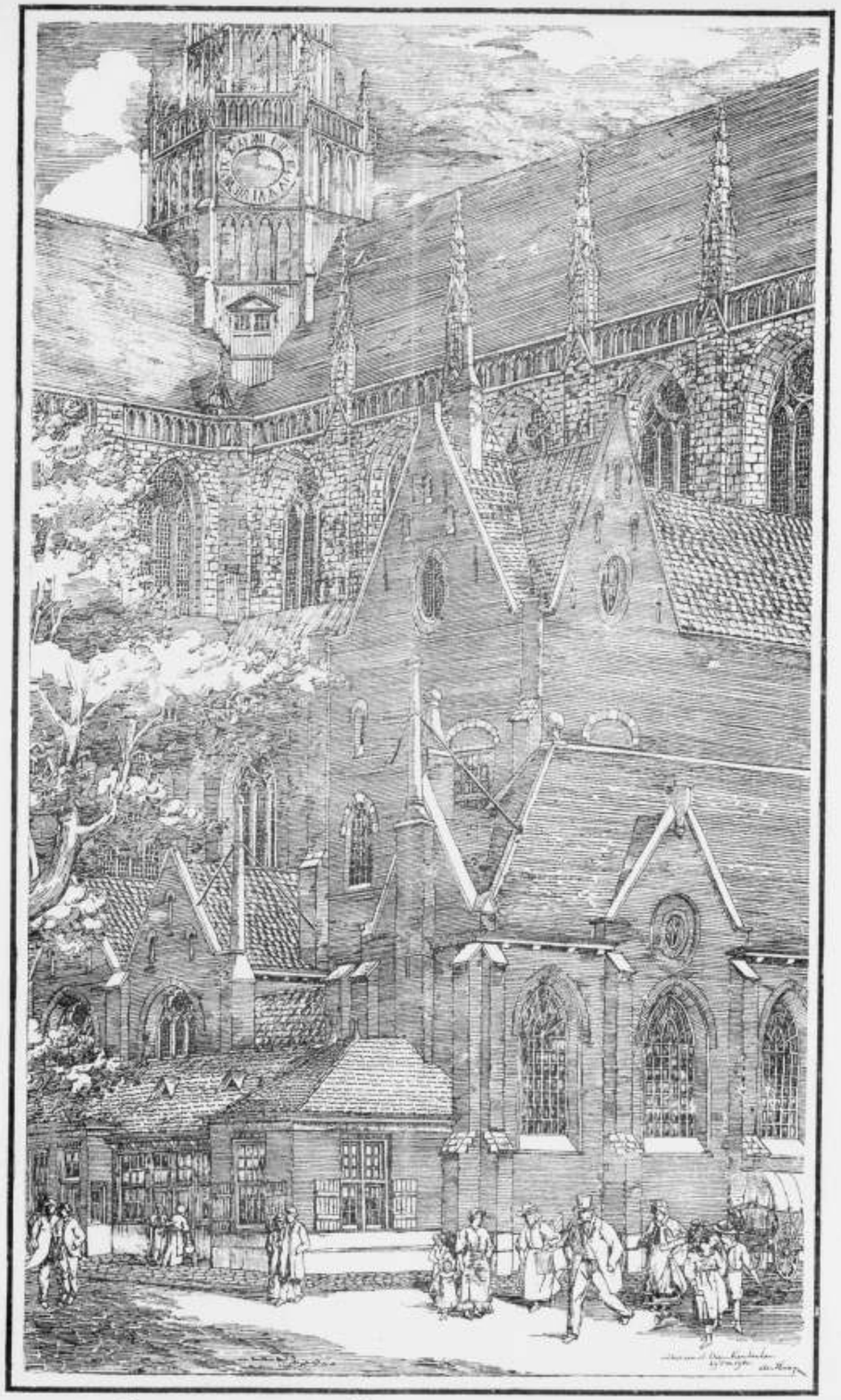
Ds. Barbas dankte namens de familie.

Aan de naaste familie van den overledene, die zoo zwaar getroffen werd, geven wij de verzekering van onze diep gevoelde deelneming.

BIJ DE SCHETS VAN DE ST. BAVO TE HAARLEM.

Het pittoresque ensemble van de St. Bavo, voornamelijk aan de koorzijde, gaf mij aanleiding van deze groep enkele jaren geleden een schets te maken.

De aangebouwde huisjes, en andere deelen die, uit een

SCHETS VAN DE KOORZIJDE DER ST BAVO

DOOR MARIE A. VAN NIEUKERKEN

PHOTO-LITH. WEGNER & HOTZ, ARNH.

BEREDENEERD BIJ HET BOUWKUNDIG WEEKBLAD VAN 24 MEI 1902 N°21

zuiver architectonisch oogpunt beschouwd, de waarde van het monument als uiting van de door en door gezonde Gothische bouwkunst misschien benadeelen, maakten niettemin, met het groote statige monument als achtergrond en met het mooie groen van de langs de kerk geplante boomenrij, waar doorheen zich gedeelten van muren, ramen en schoorsteenen doen zien, het geheel in mijn oog zoo schilderachtig, dat ik trachtte mijn indruk in lijnen weer te geven.

Die indruk werd nog verhoogd door den echt Hollandschen toon, ontstaan door de werking des tijds, die daarenboven de oorspronkelijk rechte lijnen, die kleine bewegingen gaf, waardoor het ensemble iets tintelends kreeg, en waardoor het schilderachtige dus zeker nog vermeerderd werd.

Welk nieuw gebouwd monument kan die mooie zilverkleur bezitten, nog schooner wordende door de tegenstelling van de bruin-zwart geworden baksteen, en het verweerde rood van daken en schoorsteenen.

Kunst heeft dit monument tot stand gebracht; en de natuur heeft de waarde, door harmonische kleurschakeeringen, nog verhoogd.

De grootst mogelijke eerbied past voor deze heerlijke overblijfselen van kunst uit lang vervlogen tijden.

Een paar maanden geleden stond de schutting om de kleine huisjes, die op deze teekening zijn afgebeeld. Misschien dat zij bij de restauratie, die aan de voorzijde grootendeels is afgeloopen en nu aan de koorzijde begint, verdwijnen.

M. A. v. N.

Den Haag, 7 Mei 1902.

TENTOONSTELLINGEN.

In het blad van 3 Mei j.l. deelden wij mede, wat wij omtrent de afdeeling „Bouwkundige Ontwerpen" vonden in het programma van de Nationale Landbouwtentoonstelling die van 23 tot 31 Aug. a. s. te Leeuwarden zal worden gehouden. Ook de beschikbare medailles ter bekroning in deze afdeeling werden daarbij vermeld. Thans kunnen wij nog mededeelen, dat Heeren Regenten der Stichting op Toutenburg f 50 gaven, als prijs voor onderdeel No. 338 van het programma. Dit onderdeel luidt: bouwkundige ontwerpen van hoeven voor klein bedrijf, inzonderheid op den zandgrond.

In de Groote Zaal, gebouw Muiderstraat 21 te Amsterdam, wordt eene tentoonstelling van uurwerken en uurwerkmakerskunst gehouden.

Het Bondsbestuur van den Nederl. Bond van Horlogemakers heeft de leden van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst uitgenoodigd tot een bezoek aan deze tentoonstelling; de toegang wordt kosteloos verleend op vertoon van het bewijs van lidmaatschap der Maatschappij.

Deze tentoonstelling is nog geopend, op 24 Mei, van 9 tot 11 uur des avonds, en op 25 en 26 Mei, van 10 uur des voor-, tot 5 uur des namiddags.

INGEZONDEN.

WelEd. Geb. Heeren.

Mag ik U even om een paar inlichtingen betreffende de fraaie en interessante prijsvraag, dit jaar door het Bestuur der Mij. uitgeschreven, vragen. Ik hoop, dat ik door Uwe bemiddeling wel reeds a. s. Zaterdag in het dan verschijnend Weekblad er eenig antwoord op ontvangen mag.

't Zijn de volgende vragen:

1°. Verblijven voor hooge gasten in den rez-de-chaussée;

hier is *zeker gerekend* op 2 woningen, bestaande uit de verschillende opgegeven apartementen, of moeten er meer dan 2 van deze verblijven zijn?

2°. De lengte van den voorgevel wordt op pl. m. 70 meter bepaald; is er ook een bepaald maximum voor deze lengte?

3°. De 2e verdieping, bevattende de onderscheidene ondergeschikte vertrekken, behoeft zeker niet over het geheele gebouw aangebracht en kan zeker ook wel voor een gedeelte als tot de kap behoorende, worden beschouwd?

Zeer aangenaam zoude het schrijver dezes zijn op bovenstaande vragen de gewenschte inlichtingen te mogen ontvangen.

U bij voorbaat hiervoor mijnen dank betuigende, verblijf ik met de meeste hoogachting,

Uw. dw. d.
13 Mei 1902. Y.

Aangezien dit schrijven eerst den 15den dezer is ontvangen, kon onderstaand antwoord niet eerder dan in het blad van heden worden opgenomen.

1°. In het programma staat: eenige appartement voor Hooge gasten, elk enz.

Met „eenige" is in ieder geval 2 bedoeld, doch sluit in zich, dat wanneer de ruimte het toelaat, meerdere appartementen aangebracht kunnen worden, elk bestaande uit de opgegeven vertrekken.

2°. Wanneer een bepaald maximum voor deze lengte aangenomen ware, zou dit in 't programma vermeld zijn geworden. Er staat nu pl. m. 70 M. Hoe dichter de lengte de 70 M. nadert, hoe meer kans dus om aan het programma te voldoen. Meestal wordt pl. m. 2½ speling gelaten.

3°. In het programma staat, dat de zolderruimte boven de tweede verdieping gelegen, bestemd is tot berging. Hieruit is op te maken, dat op de tweede verdieping geen zolderruimte verlangd wordt; anders zou dit bovendien gevraagd zijn. Daar er echter op de tweede verdieping eveneens bergplaatsen gevraagd zijn, is er niets op tegen om deze dan ook gedeeltelijk onder een kap aan te brengen, mits gezorgd worde voor goede ruimten voor de overige vertrekken.

RED.

BERICHTEN.

Edam. De heer A. H. D. Rups, architect van het College der Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en Westfriesland, heeft zijn 25-jarig ambtsfeest onder vele blijken van groote waardeering gevierd. Niet alleen vereerde het Hoogheemraadschap den jubilaris met een fraai geschenk, maar ook van vele andere zijden ontving hij blijken van achting.

Tilburg. In de vergadering van den gemeenteraad van 20 Mei j.l. is met algemeene stemmen besloten om een prijsvraag uit te schrijven voor een monument ter nagedachtenis van wijlen den burgemeester Jansen. De kosten van dit monument mogen de som van f 4000 niet te boven gaan, in welk bedrag de f 1800 zijn begrepen die door de ingezetenen hiervoor zijn bijeengebracht.

Amsterdam. De architecten Jos. Th. J. Cuypers en Jan Stuyt, te Amsterdam, hebben aan het Genootschap „Architectura et Amicitia" voorgesteld een adres aan den gemeenteraad te richten met het verzoek: „een openbare prijsvraag uit te schrijven ter verbetering van den Dam met al zijn toegangswegen, waarbij zooveel doenlijk wordt voldaan, niet alleen aan de technische eischen die in verband met den aard van het toenemende verkeer zijn te stellen, maar waaruit tevens het voornaamste plein der hoofdstad als een werkelijk monumentaal geheel zich zal ontwikkelen."

Dusseldorf. In ons blad van 3 Mei deelden wij mede, dat hier ter stede van 29 Juni tot 5 Juli a. s. het negende Internationale Congres van Scheepvaart zal worden gehouden. Thans kunnen wij daaraan toevoegen, dat met betrekking tot dit Congres studiën en verhandelingen van bekende ingenieurs, oeconomen en geleerden zullen verschijnen over vragen, deels op administratief gebied, deels van technischen aard, die de belangstelling ook in wijdere kringen zullen opwekken. Deze verhandelingen, tot een honderdtal aangegroeid, zullen voor 't grootste gedeelte in drie talen (Duitsch, Fransch en Engelsch) gedrukt worden en aan allen worden toegezonden, die zich als lid van het Congres hebben doen inschrijven. Daar deze stukken blijvende waarde bezitten en de kosten daarvan het bedrag van het lidmaatschap van het Congres (20 Mark) vele malen overschrijden, verdient het aanbeveling zich als lid te doen inschrijven, niet alleen voor hen die het Congres wenschen bij te wonen, maar ook voor Vereenigingen, bibliotheken en al die belangstellenden, voor wie eene reis naar Dusseldorf een bezwaar is.

Het Kon. Instituut van Ingenieurs heeft tot zijne vertegenwoordigers op dit Congres benoemd de heeren: A. Deking Dura, Prov. Hoofdingenieur in Overijsel, Jan Lels, Directeur der Ned. Stoombootreederij Rotterdam, en R. A. van Sandick, Alg. Secretaris van het Kon. Instituut.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	onderdom	26 jaar,	salaris f	85.—
„	„	„	„	32 „	„	60.—
„	„	„	„	24 „	„	70.—
„	Bouwkundig Opz.-Teekenaar,		„	37 „	„	80.—
„	„	„	„	27 „	„	100.—
„	„	„	„	23 „	„	60.—
„	„	„	„	22 „	„	60.—
„	„	„	„	25 „	„	60.—
„	„	„	„	21 „	„	45.—
„	„	„	„	30 „	„	100.—
„	„	„	„	29 „	„	70.—
„	„	„	„	20 „	„	60.—
„	„	„	„	26 „	„	80.—
„	„	„	„	24 „	„	75.—
een	Bouwkundig Opz.-Teekenaar	onderdom	24 jaar,	salaris f		70.—
„	„	„	25 „	„		90.—
„	„	„	23 „	„		80.—
„	„	„	22 „	„		50.—
„	„	Teekenaar	„ 18 „	„		25.—

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 5, van 15 Mei 1902. De houtworm, door Dr. J. C. H. de Meijere. — Een toestel van velerhand nut (vervolg), door J. F. Beins. — De Geschiedenis van het Fotografisch Objectief (vervolg en slot), door Dr. R. G. Rijkens. — Iets over Lacerta agilis, door A. B. H. G...ken. — De luimen van het gasgloeilicht, door Antoon Mercx. — De nieuwe vorderingen der Draadlooze Telegrafie (vervolg), door Dr. L. Bleekrode. — Boekaankondiging. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Correspondentie.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 26 MEI.

AKKRUM. Het afbreken eener boerenbehuizing en het bouwen van twee werkmanswoningen.

De heer K. Walma te Joure. Bestek en teek. ter inz. bij en bilj. onder lett. W te zenden aan arch. T. Hockstra te Akkrum. Aanw. gedaan.

DONGEN. Het bouwen van een heerenhuis, met bijlev. van alle ben. mater. op een terrein gelegen aan den „Hoogen Ham" ald.

De heer C. Bressers, n.m. 3 u., in hotel „Musis Sacrum". Bestek en teek. in gen. hotel ter inz. Inl. verstrekt, en bestek met teek. zijn tegen f 3 per stel te bek. bij den arch. C. A. Oomen Az. te Oosterhout en bij P. C. Schellekens Cz. archit. te Dongen. Aanw. gedaan.

ELBURG. Het bouwen van 7 arbeiderswoningen onder een kap aan de Weslerwalstraat.

De vereen. tot het bouwen van arbeiderswoningen, 's av. 7 u., in hotel „de Haas". Bestek en teek. ter inzage en inl. verkrijgb. bij arch. D. B. Idsinga. Aanw. 26 Mei, v.m. 11 u.

ETTEN (N.-BR.). Het bouwen van 1 burgerhuis, op het Molencinsl aldaar.

De aanbest., n.m. 5 u., in cafe van Iersel Bestek en teek. ter inz. in genoemd café en zijn à f 1.50 te bek. bij den bouwk. H. Benschop te Etten, die tevens inlicht. verstrekt. Aanw. om 3 u. op den dag der aanbesteding.

GINNEKEN. Het bouwen van twee woonhuizen met stal op het perceel sectie J, no. 2396, gelegen nabij de Karnemelkstraat te Ginneken.

De arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas te Breda, 's av. 8 u., in hotel „het Grootewoud". Bestek en teek. ter inzage in het hotel „Rustoord" bij den heer Verdaasdonk. Aanw. gedaan.

HALSTEREN. Het bouwen van 1 woonhuis, met bijlev. van alle materialen, arbeidsloonen enz.

De arch. C. van Beers, 's av. 6 u. in café Wed. van Meel, alw. bestek en teek. ter inzage, alsmede in café Bernaards te Bergen op Zoom.

HENGELO (OV.). Het verbouwen van een perceel aan de Telgen te Hengelo.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café J. Eulderink, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft gen. architect. Aanw. 26 Mei, v.m. 9½ u.

TILBURG. Het verbouwen van een huis met café, in te richten tot 4 woonhuizen waarvan 1 met café.

De levensverzekering Mij. „Antverpia". Bestek ad f 0.75 verkrijgb. in café „Antverpia".

DINSDAG 27 MEI.

HENGELO (OV.). Het verbouwen van een woonh., het vergrooten van een bakkerij met het maken van pakzolders, enz. voor J. B. Borchert.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in het café van L. ten Veldhuis, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 27 Mei, v.m. 9½ u.

MIDDELBURG. Het vergrooten van de fabriek en het bouwen van een glasoven met twee koelovens.

De naaml. venn. „The Vitrite Works". Bestek en teek. tegen f 1 ten haren kantore verkrijgb.

WOENSDAG 28 MEI.

BEVERWIJK. Het bouwen van een bloembollenschuur met woonhuis op een terrein aan de Zeestr.

De Eng.-Holl. kweekerij Maatij., n.m. 1½ u., in „hotel ter Burg".

ELLEWOUTSDIJK. Het bouwen van een woonhuis c.a. te Ellewoutsdijk.

De arch. J. Scheele Dzn. te Terneuzen, n.m. 2 u., in het gem.huis te Ellewoutsdijk. Bestek en teek. ter visie in het café „de Korenbeurs". Aanw. gedaan.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Druten. Ram. f 22500.

Het minist. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lez. aan het hoofdbest. der posterijen en telegraphie te 's-Gravenhage; aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1e district, Binnenhof, te 's-Gravenhage; aan het post- en telegraafkantoor te Druten; aan het gebouw van het prov. bestuur van Gelderland, en is ad f 0.35 benevens de kosten van verzending, te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's-Gravenhage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwmeester te 's-Gravenhage. Aanw. gedaan.

HAAKSBERGEN. Het bouwen van een bouwmanswoning met bijlevering van de materialen, behalve steenen, pannen en vloertegels op hunne gronden aan den Eibergschen grintweg te Langelo gem. Haaksbergen.

De heer Keuper c.s., n.m. 1 u., in hotel „De Morisaan". Bestek en teek. ter inzage in gen. hotel en in dat van Klaassen te Eibergen. Aanw. op het terrein geschiedt op den dag der besteding, v.m. 9 u.

'S HEERENBERG. 1e Het bouwen eener school met 5 klassen en het lev. van daarbij behoorende meubelen; 2e het vergrooten van het St. Alloysiusgesticht.

De arch. J. H. Venhoven, n.m. 3 u., in logem. A. Heinink, alw. bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 3 bij gen. arch. verkrijgb. Aanw. 26 Mei, v.m. 10—11 u. en 28 Mei, n.m. 2 uur.

HOOFDDORP. Het bijbouwen van twee schoollokalen met overdekte gang, privaten enz.

Het bestuur der christ. school.

OEGSTGEEST. Het bijbouwen van een schoollokaal aan de openb. lagere school aan den Morsch.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 0.50 ter gemeente secretarie verkrijgb. Aanw. 26 Mei, v.m. 11 uur.

POORTUGAAL. Het bouwen van een burgerwoonhuis.

De heer L. v. d. Schee Tzn., n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage in het koffiehuis van Joh. v. d. Schee. Inl. geeft B. Bouman Tz., bouwk. te Rhoon.

ROTTERDAM. Het bouwen van een woonhuis aan den Binnenweg hoek Dugststraat.

De arch. M. M. Lourens Jzn., n.m. 2 u., in café „de Waard", alw. bestek en teek. ter inzage en ad f 2,50 verkrijgb. Bilj. voor 28 Mei, v.m. 10 u. aan gen. arch., die inlicht. geeft.

STEENBERGEN. Het bouwen van een dubbel woonhuis in de Blauwstraat te Steenbergen.

Notaris van Baar, n.m. 6 u., in hotel van Stoffeler. Teek. en bestek ter inzage in voorn. hotel, en zijn verkrijgb. à f 2 per stel, bij den heer P. Vermeulen. Inlicht. geeft de bouwk. Chr. Verhaaff, te Steenbergen. Aanw. 28 Mei.

TERBORG. Het vergrooten der fabriksgebouwen, magazijnen, kantoren enz., ter gezamenlijke oppervl. van pl.m. 4000 M², zijnde de eerste helft, in 3 perc. en in massa zonder bijlev. van mater., de totale vergrooting is pl.m. 8200 M².

De firma von Raesfeld de Both en Co., 's midd. 12 u. te hunnen kantore. Bestek met teek. à f 10 per stel verkrijgb. ten kantore der venn. en worden den dag der besteding voor de inschrijvers voor de opening der bilj. tegen f 9 teruggenomen. Inl. te bekomen ten kantore der venn. en bij den arch. G. Beltman A.Gzn. te Enschedé. Aanw. 28 Mei, v.m. 10 u. plaatselijke tijd.

TIEL. Het amoveeren van de schuur en den tuinmuur grenzende aan den tuin van de spaarbank met bijkomende werken.

Het bestuur der spaarbank, n.m. 4 u. Bestek en teek. ter inzage in het spaarbankgebouw. Aanw. door den architect C. van Weerden, 26 Mei, v.m. 10½ u.

DONDERDAG 29 MEI.

ALKMAAR. Het amoveeren van perceel wijk D, no. 5, aan het Kweerenpad, en het daar ter plaatse weder opbouwen van een woonhuis met tuinmuur.

De heer H. J. Teernik, in café „de Pool" in het Fnidsen. Inl. te bek. bij den archit. G. Spruit Sz. Bestek en teek. à f 1,25 per stel te bek. Aanw. 27 Mei, n.m. 3 u.

JISP (N.-H.). Het vernieuwen van de Jispersluis en sluiswachterswoning.

Het best. der „Banne Jisp". Bestek met teek. tegen f 2.50 verkrijgb. bij den hoekh. H. Smit te Edam. Inlicht. geeft de archit. A. H. D. Rups, aldaar.

LEERDAM. Het bouwen van een gasfabriek met directeurswoning en het maken van fundeeringen voor gashouder, oven, en kolenbe:gplaatsen, op eene bestaande paalfundeering op een perceel bouwland aan den Meentweg.

Het gemeentebestuur, v.m. 11½ u.

MIDWOLDA. Het afbreken van twee arbeidershuizen en het bouwen van een huis met 2 woningen aan de Kerkelaan.

Mevr. de Wed. H. R. Toren, n.m. 5 u., bij E. Veldkamp, bij wien bestek en teek. ter inz. Aanw. 29 Mei, n.m. 2 u.

VRIJDAG 30 MEI.

HAARZUILEN (UTR.). Het bouwen eener openbare school en onderwijzerswoning ald.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Bestekk. en teek. verkrijgb. ad f 5 per stel en liggen ter inz. aan het bureau der directie van het kasteel de Haar, alwaar inl. te bekomen zijn op werkdagen v.m. van 9 tot n.m. 5 u. Aanw. gedaan.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een sluiswachtersw. bij de schutsluis te Schoterzijl, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Raming f 1950.

Het prov. best., 's midd. 12 u. Het bestek no. 109 ligt ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N. aan de lokalen der prov. besturen en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's Hage. Inl. te bek. bij den hoofdingen. Escher en den ingen. Cockinga te Leeuwarden en bij den opz. J. Heesterman te Lemmer.

ZATERDAG 31 MEI.

LEEK (GR.). Het bouwen eener burgerbehuizing te Leek, voor den heer H. v. Hoogen.

De aanbesteder, n.m. 3 u., bij W. Tienkamp. Bestek en teek. verkrijgb. tegen 80 cts, bij C. Hillebrands, arch. te Nietap.

RIDDERKERK. Het maken van den bovenbouw van eene machinefabriek en ijzergieterij, woning en verdere bijk. werken.

De bouwk. A. v. d. Linden te Dubbeldam, n.m. 1 u., in café „St. Joris" te Ridderkerk. Bestek en teek. à f 1,25 te bek. bij voorn. bouwk. Aanw. 26 Mei, n.m. 1 u.

MAANDAG 2 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene openbare lagere school de 1e klasse, met 15 klasse lokalen, voor 560 kinderen, op een terrein aan de Jacob van Lennepstraat.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Voorw. verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 2,25 (met 3 teek.). Inlicht. worden gegeven aan het bureau van den assist.-archit. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedur. de laatste 3 werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

BEEMSTER. Het sloopen van het pand, staande aan de Middenbuurt wijk C no. 317, en het daar ter plaatse bouwen van een woonhuis.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. bij den gem.-opzichter ter inz. en overname.

BREDA. Het bouwen van een benedenhuis met twee bovenkwartieren, op een perc. grond, gelegen aan de N. Dieststraat en Nijverheidssingel, sectie A, no. 3669, met bijlev. van de daartoe benood. materialen.

De archit. J. M. Marijnen, v.m. 11 u., in het koffiehuis van M. v. Zutphen, alwaar bestek en teek. ter inz. liggen.

DINSDAG 3 JUNI.

HENGELOO (OV.). Het verbouwen van perc. aan de Brinkstraat te Hengeloo.

De heer J. N. Menko, 's av. 7 u., in hotel Weijschedé. Bestek en teek. in bovengen. hotel ter inz. Inlicht. verstrekt de archit. W. Elzinga. Aanw. 3 Juni, v.m. 9½ u.

WOENSDAG 4 JUNI.

ETTEN (GELD.). Het bouwen van een liefdegesticht aldaar.

Het R. K. kerkbestuur, 's midd. 12 u., aan de pastorie. Bestek en teek. ter inzage in café J. Te Boekhorst en ad f 2,50 verkr. bij G. Rosier Czn. Bilj. in te zenden voor 4 Juni. Aanw. 30 Mei en 2 Juni, n.m. 2 u.

DONDERDAG 5 JUNI.

'S HERTOGENBOSCH. Bestek 197. Het bouwen van eene nieuwe bakkerij te 's Hertogenbosch. Ram. f 20120.

De genie, v.m. 11 u., in café Central, Markt no. 1. Bestek vanaf 27 Mei, en het procesverbaal van gegeven inl. vanaf 31 Mei ter lezing op het bureel van den besteder. Bestek en afschriften van proces-verbaal verkrijgb. bij den besteder, bestek f 1,54; proces-verbaal f 0,10. Inl. worden gegeven door den besteder op zijn bureel op 31 Mei, van 10 tot 12 u. v.m. Aanw. wordt niet gehouden.

WOENSDAG 11 JUNI.

ROTTERDAM. Het maken van diverse gebouwen, bestemd tot ziekenverpleging, zusterverblijf en keuken-inrichting, benevens het maken van eenige veranderingen in de bestaande gebouwen van de inrichting.

Het best. der Nederl. Herv. Diaconessen-inrichting. Bestek en teek. tegen f 10 verkrijgbaar ten kantore van den arch. B. Hooykaas Jr. Gelderschekade no. 10, Rotterdam. Aanw. 28 Mei.

DONDERDAG 12 JUNI.

DINTELOORD. Het bouwen van een heerenhuis, met bijlevering van de noodige bouwmaterialen.

De bouwk. C. Vriens, n.m. 3 u., in het café van P. v. d. Doel. Bestek en teek. te bekomen bij den bouwk. tegen f 1,50, van af 29 Mei. Aanw. op den dag der besteding, v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat. — Amsterdam, Sarphatistr. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstraat. — Haarlem, Kruisweg 70 C. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akenkornat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901 . . . . . 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.600.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantien bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

1 MEI.

NOORDWIJKERHOUT (ONDERH.). Den bouw van een groote boerderij met stallen, schuur en 6 roeder-hooiberg in de Zilk, gem. Noordwijkerhout. Door den architect C. L. M. Robbers te Haarlem.

Gegund aan C. v. Reijndam te Spaarndam.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het maken van een bijbouw aan de R.-K. kerk. Door den arch. C. L. M. Robbers te Haarlem.

Gegund aan J. A. Lucas te Haarlem.

2 MEI.

MAASSLUIS. Het bouwen van een woonhuis met boes. Door den heer Willem Mosterd Mzn.

Laagste inschrijver C. C. v. Eijmeren, Maarland, f 4290.

TETERINGEN. Het gedeeltelijk verbouwen van de veldwachterswoning, staande in de kom der gemeente. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver W. de Kanter, f 1082.

10 MEI.

AALTEN. Het verbouwen van een woonhuis voor mej. de Wed. J. B. Koopman. Ingekomen 9 biljetten.

Gegund aan den laagsten inschijver H. J. te Brake, ald., voor f 1798.

12 MEI.

BUSSUM (ONDERH.). Den bouw van een winkel- en een woonhuis aan de Kapelstr., voor den heer W. v. Eijden.

Laagste inschrijver H. J. Weitjens, f 14321. Gegund.

HELLENDOORN. Het vergrooten van het woonhuis van den heer F. v. Kooij.

Laagste inschrijver J. H. Tesselink, ald., voor f 2097. Gegund.

HUIZEN (N.-H.) (HERBEST.). Het bouwen van een woonh. Door den bouwk. W. Kooij.

Laagste inschr. H. Walderveen, Hilversum, f 2799.

SLOCHTEREN (ONDERH.). Het bouwen van een winkelhuis voor den heer J. Bolhuis.

Gegund als volgt: timmerwerken K. K. Spinhoff, Hellum en B. Sijtsema, Siddeburen, f 2330; glas-, verf- en behangwerken J. K. Schelts ald. f 200.

13 MEI.

GRONINGEN. Het bouwen eener drukkerij met kantoren, zetterij enz. aan het gedempte Zuiderdiep. Door den architect G. Nijhuis.

Laagste inschr. J. Haupt, f 35877. Gegund.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 17den Juni 1902, des namiddags ten 2 ure *locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 897.

Het afbreken van de rijtuig- en goederenloods en het maken van goederenloodsen, met daarmede in verband staande werken op de stations BERGEN-OP-ZOOM en WOUW.

Begroting f 15150.—.

De besteding geschiedt volgens § 78 van het bestek.

Het bestek ligt van den 22sten Mei 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, Jhr. H. H. SANDBERG VAN BOELENS te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 10den Juni 1902, ten 9.45 ure voormiddag te Bergen-op-Zoom en ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)* te Wouw.

Utrecht, den 14den Mei 1902.

Westlandsche Stoomtramw.-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag 6 Juni 1902,** des namiddags ten 2 uur (locale tijd) zal door den Directeur der Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij, aan het kantoor van genoemde Maatschappij te Loosduinen worden aanbesteed:

Het maken van gebouwen op het stationsemplacement te LOOSDUINEN.

(Bestek No. 1.)

Het bestek ligt ter lezing op het bureau van den ingenieur D. F. van Ameijden van Duijn, Veenestraat No. 2 te 's-Gravenhage, alwaar inlichtingen zullen worden gegeven en het bestek met 4 teekeningen te verkrijgen is tegen betaling van *f* 4.—.

Aanwijzing op het terrein te Loosduinen op Maandag 2 Juni des namiddags ten 2 ure.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Oosterstraat. Door den arch. J. v. Lenning.
Laagste inschrijver D. de Ruiter, Wedde, f 2499. Gegund.

14 MEI.

ASSEN. 1. Het bouwen van een woonhuis met schuurtje, 2. het glazenmakers-, verf- en behangerswerk daarvan. Door den heer J. C. Brauns.
1. Laagste inschrijver H. Lunshof, f 3298.
2. T. Lunshof Lzn., f 225.

GRONAU (ONDERH.). Het verbouwen van eene villa aldaar onder beheer van den arch. G. Beltman A.Gzn., te Enschedé. Door den heer G. van Delden.
Laagste inschrijvers H. Mastenbroek en W. Hartman, Enschedé, f 18730. Volgens bestek 8 dagen beraad.

TILBURG. Het sloopen van een bestaand woonhuis aan de Gasthuisstraat en het daar ter plaatse bouwen van een heerenhuis voor den WelEd. heer J. Janssens van Spaendonck met alle leverantien, uitgenomen de verfwerken, hang- en sluitwerken en gas- en waterleiding. Door den arch. F. C. de Beer.
Laagste inschr. C. v. Herk, f 17400. Gegund.

WELL. Het bouwen van een nieuwe school met onderwijzerswoning in de Wellerlooi, afd. Well-Bergen. Door het gemeentebest. van Bergen.
School. Laagste inschr. W. Seuren, Venlo, f 4430.
Woning. J. Ponjee, Aijen Bergen, f 3000.
Massa. J. Ponjee, id., f 8212.* *Gegund.

15 MEI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het vergrooten van het machinegebouw en ketelhuis op een terrein van de Pharmaceutische Handelsvereen. aan de Looiersgracht. Door den arch. J. F. van Hamersveld.
Laagste inschrijver C. F. Bögeholtz.

ARNHEM. Het afbreken van het perceel no. 20 in de Hommelstraat en het daar ter plaatse opbouwen van een winkelhuis met bovenwoning. Door den archit. van Gendt en Nieraad.
Laagste inschrijvers J. W. Meijlink en N. Huijsers, f 21400.

ENSCHEDÉ Het vergrooten eener machinefabriek oppervl. pl.m. 800 M². Door de firma Tattersall en Holdsworth.
Laagste inschrijver G. Schreurs, f 12600. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van een brugknechtswoning bij de vlotbrug aan 't Zand, gemeente Zijpe, behoorende tot de werken van het groot Noordhollandsche Kanaal. (Ram. f 5200). Door het prov. best.
Laagste inschrijver P. Voorman, Schagen, f 5180.

HANTUM (FR.). Het bouwen van een school met twee lokalen en een onderwijzerswoning in 2 perc. en in massa: *a* gebouwen en *b* meubelen. Door de vereen. voor christ. volksonderw. te Hantum.
a. Gebouwen. Begrooting f 4790. Laagste inschrijver P. Kreeft, Dockum, f 4128.*
b. Meubelen. Begr. f 233. T. Miedema, Holwerd, f 194*.
Massa. Begr. f 5023. P. Kreeft, Dockum, f 4388. *Gegund.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van tien beneden- en tien bovenwoningen, gelegen op de nieuwe terreinen nabij het oude station, met bijlevering der benoodigde materialen. Door den bouwk. A. v. Liempt.
Laagste inschrijver P. Hanssen, f 27400.

KROPSWOLDE. Het bouwen van eene boerenbehuizing met bijschuur te Kropswolde. Door mevr. de Wed. R. Hooltes-Meursing te Groningen.
Laagste inschrijver J. Jansen, Sappemeer, f 7973.

LEIDEN. Het herstellen en gedeeltelijk verbouwen der villa „Rhijngeest" op het terrein van het te stichten sanatorium „Rhijngeest" onder Oegstgeest. Door het gemeentebestuur.
Laagste inschrijver J. de Cler, f 6736.

SEXBIERUM. Het bouwen van eene school met 2 lokalen te Ferdgum. Door het gem.best. van Barradeel.
Laagste inschrijver L. Ytsma, Ried, f 7259. Gunning aangehouden.

UTRECHT. Het bouwen van een schoolgebouw van 17 lokalen, speellokaal, veranda, etc. Door den archit. G. A. Ebbers.
Laagste inschr. W. v. Hoovers, Tilburg, f 56212.

WEERDINGERMOND. Het bouwen van een burger behuizing, met bijlevering van materialen, arbeidsloon enz. Door den heer L. Salomons.
Laagste inschrijver J. Vuurboom, Valthermond, f 2875.

WIJHE. Het bouwen van een huis aan den Nieuwendijk. Door de heeren Gebr. Hoogeveen.
Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. H. Wassink, Olst, f 1109.
Schilderwerk. G. Pruis, f 146.99. Volgens bestek beraad.

16 MEI.

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc. no. 75 aan de Gelderschekade en no. 1 aan het Leliestraatje. Door den arch. E. M. Rood.
Laagste inschrijver J. N. Hendrik, f 71475.

17 MEI.

GOES. Het herstellen, verbouwen en gedeeltelijk vernieuwen van de landbouwschuur op de hofstede „Bouwvigne" onder Wolfertsdijk bewoond door J. M. Mol. Door den bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag.
Laagste inschrijver P. den Herder, Wolfertsdijk, f 4421.

OMMEN. Het bouwen van een heerenhuis. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijver H. Koedijk, Zwolle, f 17032.

ROTTERDAM. Het bouwen van een pakhuis pand aan de Tuinderstraat no. 120 en eenige veranderingen aan het gebouw Nadorstraat no. 163. Door den heer J. v. d. Burg.
Met kelder. Laagste inschr. J. J. Kanters, f 14200.
Zonder kelder. Grossjan en Assies, f 13000.

WEERDINGERMOND. Het bouwen van een burgerbehuizing, met bijlev. van materialen, arbeidsloon etc. Raming f 3160. Door den heer L. Salomons.
Laagste inschrijver D. Vuurboom, f 3052. Gegund.

„Per Telegraaf."

ROTTERDAM. Het bouwen van een pand ter grootte van 1000 M² inhoud, tot uitbreiding van het fabrieksgebouw aan de Nassauhaven W. Z. no. 34. Door de architecten Muller en Drooglever Fortuijn.
Laagste inschrijver S. van Oever en Molendijk, Rotterdam, f 5818; daaropvolgenden Gebr. Dura, Katendrecht, f 6080.

18 MEI.

TILBURG. Het bouwen van een doop- en bidkapel met hoofdingang, het vernieuwen van den voorgevel en zijdaken en het herdekken van alle daken aan den kerk, het maken van fundeeringen, pilasters enz. voor te plaatsen hekwerken en verdere herstellingswerken, alles aan of bij de kerk van den H. Dionysius aan 't Goirke. Door den arch. F. C. de Beer.
Namens het R.K. Parochiaal kerkbestuur van den H. Dionysius van het Goirke.
Laagste inschrijver W. Broens, Tilburg, f 25500. Gegund.

20 MEI.

AMSTERDAM. Het sloopen van de perc. kadastraal bekend onder sectie P, nos. 707, 708, 709 en 711, gelegen aan de Oudeschans en Batavierstr. Buurtnummers, Oudeschans nos. 47, 43, 41 en 45 en Batavierstr. no. 54. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver H. Gans, f 2080.

AMSTERDAM. Het sloopen van de perc. nos. 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 en 15 aan de Agnietenstraat, no. 182 met een aangrenzend achtergebouwtje aan den Oudezijds Achterburgwal en het achtergedeelte van perc. no. 207 aan de Oudezijds Voorburgwal. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver J. B. Baars, Amsterdam, f 3337,17.

BAARN. Het bouwen van een geheel nieuwe gasfabriek op het terrein bij de bestaande fabriek aan de Gaslaan. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver P. de Bruijn, Weesp, f 35230.

EMMEN (HERBEST.). Het bouwen van een brugwachterswoning bij de brug over den mond van hoofdwijk G in het waterschap, met bijlev. der materialen. Door het bestuur van het waterschap „BargerOosterveen".
Laagste inschrijver D. Wichertjes, Erica, f 1215. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Hengelosche straat en Noorderhagen aldaar. Door den arch. J. C. Kromhout van der Meer.
Laagste inschrijver G. J. Platenkamp, f 7225. Gunning in beraad gebouden.

HELDER. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Weststraat. Door den arch. S. Krijnen,
Laagste inschrijvers v. d. Ster en Glotze, f 8949.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een beneden- en bovenwoning aan het Stationsplein. Door den arch. Dobbe.
Tijd van oplevering in het bestek aangegeven 15 October, de inschrijvers hebben allen, behalve C. P. Hartman, 3 maanden verlenging bedongen, Hartman 2 maanden.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Litten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71. Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

LEYDEN & VAN BEEST

Binnenrotte 22—24.

ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare en draagbare stoelen**
voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.
Prijzen en catalogus op aanvrage.

Bouwmaterialenhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.
Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van
brandvrije Gipsplaten met houtwol
systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.
Sanitaire Artikelen.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van drukvastheid, analyse, enz. op aanvraag verkrijgbaar
bij den Vertegenwoordiger voor Nederland
FERD. ENGERS, Amsterdam.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

VOOR
Bouwkundige Werkzaamheden
met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem Vergadering van 31 Mei 1895.

Zwemsteenen

worden in prima qualiteit geleverd door
H. HERSCHBACH,
Heddesdorf b/ Neuwied a/ Rh.

Het BESTUUR der **Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen**, te Rotterdam, wenscht aan te stellen:

Eenen Hoofdleeraar.

in afdeeling **D (Kunstnijverheid)**, belast met de leiding van het onderwijs aan de Academie in
Ornamentteekenen, Kunstnijverheid, Décoratieve kunst, Geschiedenis der toegepaste kunsten en Boetseeren.

Aan deze betrekking is verbonden eene jaarwedde van *f* 3000.— tot *f* 3500.—
Inlichtingen omtrent deze betrekking zijn te bekomen op *franco* aanvrage aan het adres van den Directeur der Academie (Coolvest).
Zij die voor deze betrekking in aanmerking wenschen te komen, gelieven zich vóór 15 Juni 1902 schriftelijk aan te melden bij het Bestuur der Academie.
J. HUDIG, *Voorzitter.*
Mr. P. BAELDE, *Secretaris.*

Opzichter-Teekenaar.

Plaatsing GEVRAAGD door een **Bouwkundig Opzichter-Teekenaar.**
Brieven letter C Bureau van dit blad.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

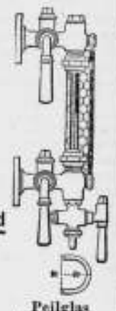
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

PECK & Co.

AMSTERDAM.

Kantoren en Magazijnen zijn geopend gedurende de zomermaanden van af 20 Mei tot 15 September van 's morgens 7 tot 's avonds 6 uur, 's Zaterdags van 's morgens 7 tot 's namiddags 4½ uur.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.

☞ Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.

Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

31 MEI 1902. 22e JAARGANG. No. 22.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Iets over technisch vakonderwijs in ons vaderland. — Nieuwe Uitgaven. — Ingezonden. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

IETS OVER TECHNISCH VAKONDERWIJS IN ONS VADERLAND.

Zijn de berichten dienaangaande juist, dan bestaat bij de Hooge Regeering het voornemen de opleiding van technici, beneden den rang van ingenieur, bij de wet te regelen en alzoo tot een zaak van Staatsbemoeiing te maken. De Minister, tot wiens departement deze aangelegenheid behoort, deed persoonlijk onderzoek naar soortgelijke inrichtingen van onderwijs in het Buitenland, en zal zich o. m. doen voorlichten door een commissie, samengesteld uit hoogleeraren van de P. S. te Delft.

Laatstgenoemde school is al sedert geruimen tijd overbevolkt met leerlingen, voor sommigen dezer m. i. overbezwaard met leervakken en wederom voor velen dezer studenten zijn sommige van die leervakken opgevoerd tot eene, voor de practijk onnoodige, hoogte. De bespreking van beide laatstgenoemde omstandigheden is gelukkig „up to date" niet zoo zeer met betrekking tot de P. S., als wel meer in het bijzonder tot de zaak der H. B. S., andere inrichtingen vallende onder het M. O. Naar mijn vermoeden zal de nieuwe inrichting voor technisch vakonderwijs, welke men van plan schijnt nu te zullen oprichten, worden gerangschikt onder 't M. O. Het kan zijn nut hebben eenige regelen te wijden aan dit voornemen der Regeering en daarover iets in 't midden te brengen, waarmede rekening zou kunnen worden gehouden bij de op- en inrichting dezer nieuwe school.

Voorop zij gezet, dat naar mijn oordeel de nieuwe school, of misschien wel scholen in een paar groote gemeenten van ons land, in eene behoefte zullen kunnen voorzien. Niet allen met wie ik daarover sprak, konden mij dit toestemmen. Zij gronden hunne meening in hoofdzaak hierop, dat de meer bijzondere en eigenaardige soort van kennis welke van technici in de bouwvakken beneden den rang van ingenieur wordt vereischt, niet wel anders is te verkrijgen dan door, — na eene vorming op een ambachtsschool en een paar jaar handenarbeid in het gekozen vak, — werkzaam te worden gesteld aan eenig bureau of bij een in uitvoering zijnd werk.

't Is een soortgelijk bezwaar als men kon vernemen bij de oprichting van ambachtsscholen voor de werklieden; en ik erken, een bezwaar dat, in den regel, wel iets meer aandacht verdient dan men er gewoonlijk aan schenkt.

Over de ambachtsschool heeft de ervaring in 't algemeen een gunstige uitspraak gedaan, al kon in doorslag bij deze inrichtingen er nog meer naar worden gestreefd om de practijk van het beroep tot zijn recht te doen komen, door de vaardigheid van het omgaan met gereedschappen nog hooger te stellen boven de kunst de teekenpen te hanteeren dan reeds gedaan wordt. Intusschen ik bedoel met dit laatste geene bijzondere aanmerking te maken. De ambachtsschool, tot heden in sommige plaatsen thans de eenige inrichting voor technisch vakonderwijs, ook voor den middenstand, heeft vermoedelijk ondanks zichzelf wel eens voor een deel willen voorzien in datgene wat op dit gebied daar geheel ontbrak. In de naaste toekomst zal dit waarschijnlijk niet meer het geval behoeven te zijn en geeft dit misschien aanleiding, om, waar zulks noodig blijkt, het leerprogramma te herzien. Wij mogen in deze van den practischen geest van den Inspecteur over deze scholen ook het beste verwachten.

De overbevolking der P. S., welke reeds zooeven werd genoemd, ontstaat voor een goed deel door 't gemis van onderwijs-inrichtingen in ons land, welke het midden houden tusschen die school en de ambachtsscholen.

Het ligt voor de hand dat, als de nieuw op te richten vakscholen een paar jaren zullen hebben bestaan, men een meer juist overzicht zal hebben van het aantal studeerenden aan de P. S.; immers men zal er niet meer aantreffen die er nu zijn moeten omdat „de nood hun is opgelegd." Dit zenden, door den nood gedwongen, van zijn kinderen naar Delft heeft menig oudrenpaar al heel wat financieele en andere zorgen gebaard. Schatten van geld kunnen zij hun kinderen niet nalaten maar wel hun in de gelegenheid stellen om het officieel als echt erkende bewijs van bekwaamheid te verkrijgen waardoor zij eene positie in de maatschappij

kunnen innemen gelijk aan die van hunnen vader. Men acht dit plichtmatig. Gezegde vader, niet schoolsch gevormd, is uit een tijd, welke minder stond in het teeken van het diploma dan het heden, het gemis daarvan heeft hem op later leeftijd pijnlijke uren en blijvend nadeel in zijn carrière bezorgd, welke verdrietelijkheden des levens hij, zoo mogelijk, zijn kind wil besparen. En dus, naar Delft met den jongen man. Niet allen, — verkeerende in de door mij bedoelde gevallen — zouden dit noodig hebben te doen. Velen, zelfs naar ik meen zeer velen, zouden met minder kunnen volstaan ter bereiking van de door hun gewenschte maatschappelijke positie. En voor die zeer velen zullen die nieuw op te richten technische vakscholen een groote uitkomst zijn en zullen die scholen, zooals ik schreef, in een lang gevoelde behoefte kunnen voorzien. Opzettelijk schrijf ik, kunnen voorzien. Want zal men het beoogde doel met die scholen bereiken, dan zal men wel doen te letten op de raadgevingen van de mannen der practijk, niet alleen der practijk van het vak maar tevens die des maatschappelijken levens. De overwegende invloed, die de laatste 20tal jaren zich heeft doen gelden van Zeergeleerde en Hooggeleerde Heeren op den gang der zaken van het onderwijs in het algemeen, is gebleken voor de uitkomst niet in alle deelen onverdeeld beslist gunstig te zijn geweest. Wat reeds jaren lang tusschen ouders van schoolgaande kinderen binnenshuis een onderwerp van ernstig gesprek uitmaakte, heeft zich eindelijk een weg naar buiten gebaand. 't Wordt thans, en zal binnenkort in nog ruimer mate, van de daken worden verkondigd en met bewijzen worden gestaafd, dat men in den laatsten tijd in Nederland met veel op onderwijsgebied in een verkeerde richting stuurde, dat men bezig was „Jong Holland" te ontzenuwen, dat men is gaan dwalen door een verkeerde opvatting van het goede spreekwoord „Kennis is Macht." Men is vaak gaan verwarren „kennis" met veelweterij op een gegeven dag- en wel op een examendag, niet genoeg bedenkende, dat men het meeste van die soort van kennis na korter of langer tijd, maar in den regel vrij spoedig weer kwijt is, en dat men dan daarna voor een groot deel „machteloos" is. Of wel, men heeft een soort van kennis aangebracht waarmede men in het gekozen beroep niet bijzonder veel macht kon uitoefenen. Met eerstbedoelde machteloosheid of laatstbedoeld gebrek aan bruikbare kennis, heeft dan niet alleen de gelukkige bezitter eener acte of diploma te kampen, maar tevens hij in wiens dienst hij werkzaam is of onder wiens bevelen hij is geplaatst, en bovendien de maatschappij zelve, die haar geld aan dien toevoer van onnutte veelweterij heeft besteed.

Doch om niet verkeerd te worden begrepen, wensch ik hier onmiddellijk te laten volgen, dat ik voor niemand wensch onder te doen in groote bewondering van — en diepen eerbied voor mannen, eerstaanwezenden in dienst der Wetenschap. Evenwel, hun arbeid brengt hen maar zelden en bijna nooit voor langen duur, in aanraking met de vele en velerlei lagen der maatschappij, noch met zoo velerlei behoeften op het uitgestrekte gebied van de dingen des practischen levens in die maatschappij. Worden uitsluitend deze mannen geroepen tot het geven van advies in betrekkelijk eenvoudige zaken, rakende laatstgenoemde dingen, kan het anders dan dat het maar zelden zal passen aan — of voorzien in werkelijk bestaande behoeften?

En om dit laatste te voorkomen bij de oprichting der nieuwe scholen voor opzichters-teekenaars enz., zou ik meenen, dat men wel zal doen in de te benoemen Commissie van Advies, ook een plaats en wel een zeer ruime plaats in te ruimen, aan ingenieurs, architecten, werktuigkundigen, al of niet van eenig diploma voorzien, decorateurs, enz. die jaren zelfstandig practisch vakken hebben uitgeoefend, als welke aan die scholen zullen worden onderwezen met het doel geschikte, allezins direct bruikbare hulpwerkkrachten te vormen. Zullen die scholen aan het doel, dat ik mij daarvan voorstel, beantwoorden, dan zullen de leerlingen in de eerste plaats er ook practisch dienen te worden gevormd, die leerlingen zullen er minstens zooveel, liever nog meer handenarbeid in het vak hunner keuze hebben te verrichten, dan nu aan een ambachtsschool kan geschieden. Wil men het zonder het geven van dit deel van het vakonderwijs beproeven, dan staat bij mij de mislukking dezer school, als zoodanig, vast.

En dan, aan die school heersche wijze tucht en worde het verantwoordelijkheidsgevoel in sterke mate ontwikkelt. De bruikbaarheid van vele schoolsch gevormde werkkrachten liet, naar ik zag, vele malen te wenschen over, niet alleen, doordat men een jaar of wat een vrijheid van beweging had genoten, welke voor de meesten te groot was en een nadeeligen invloed van zeer langdurigen aard ten gevolge had, maar ook vele malen te wenschen, doordat van het standpunt van het Hooger Wetenschappelijk Onderwijs, naar het scheen, te weinig aandacht was geschonken aan „kleinigheden". Aan die kleinigheden, waaruit de dingen des practischen levens bestaan en waarvan de nauwkeurigheid, bij den arbeid voor uitvoering bestemd, de eerste plaats moet innemen, zal in het bijzonder als opvoedkundige hoofdstrekking van het onderwijs in de nieuwe vakscholen de aandacht dienen te worden schonken. Eene cijferfout of andere vergissing, welke den jeugdig gediplomeerden ingenieur of architect vergeven wordt, en waarvoor men verschooning pleit en vindt in het ontzettend vele, dat zijne hersenen al heeft gepasseerd, — ik zeg niet er door is verwerkt, want dit is eenvoudig onmogelijk, — dat zal den gediplomeerden teekenaar zwaarder worden aangerekend, laat men dit wèl bedenken. De jonge man, geplaatst op een bureau ter opleiding in zijn vak al of niet met eenig salaris, heeft redenen en prikkels te over om zijn best op zijn arbeid te doen, aangezien hij de kans kan loopen van te worden weggestuurd of minder spoedig geldelijke belooning of geene verhooging daarvan te ontvangen. In dezelfde periode van het leven bestaan die redenen en prikkels niet in diezelfde mate voor een leerling of student bij een schoolsche opleiding tot zijn beroep.

En in dit gemis van zoodanig opvoedkundig element dient meer te worden voorzien, dan in ons vaderland, bij schoolsche opleiding nog het geval is; vele jongelui en de maatschappij tevens, zouden er wel bij varen, indien in die richting tot karaktervorming meer werd gedaan.

Zal straks de schoolsch gevormde opzichter, teekenaar enz. gemakkelijk zijn weg vinden in de maatschappij, laat men hem dan toerusten bovenal met voor hem bruikbare kennis en alles, wat hem tot ballast zou kunnen zijn, onthouden. Dit is de korte zin dezer lange rede. Dan zal, 39 jaar na het bestaan der school die tot zijne vorming bedoeld was, niet door de technische wereld in Nederland behoeven te worden gevraagd, „waar vind ik een bekwaam teekenaar of opzichter?" Die aldus gestelde vraag is een variant op hetgeen door den heer D. Blooker wordt geschreven in „de Ingenieur" van 1 Maart j.l. De heer Blooker is, als ik hem goed begrepen heb, van oordeel, dat het verlangen, geuit door de Nederl. Industrie, naar de oprichting in Nederland van een bureau voor technische adviezen, zijn oorsprong vindt in het feit, dat ieder, die wil, zich noemen kan, Ingenieur, Technoloog, Architect of wat ook. Hij meent, dat bijaldien zulks van af de oprichting der P. S. te Delft, d. i. van voor 39 jaar door de overheid ware belet, —

dan zich zoodanig verlangen niet zou hebben kenbaar gemaakt. Indien men verband wil leggen tusschen dit verlangen en de school te Delft, wat naar mijne meening nog niet zoo bepaald noodig is, dan zou ik uit die gegevens een andere conclusie trekken en een ander geneesmiddel aan de hand wenschen te doen. Mijne conclusie zou zijn, dat het onderwijs te Delft dan niet heeft voorzien in datgene, waar nu de Nederl. Industrie naar vraagt. Dat die industrie, hetzij de groote, hetzij de kleine, het ware licht niet van het valsche zou kunnen onderscheiden, zooals de geachte schrijver meent, acht ik niet aannemelijk. Sommige menschen, waaronder ook wetenschappelijk onderlegde, mogen zich nog eens, ten einde raad, voor hunne lichamelijke kwalen tot een kwakzalver wenden, datgene wat men industrie noemt, waarbij geld betrokken is en zoowel in de groot als in menige kleinindustrie ook geld van intellectueelen, die medebestuur hebben in de wijze van beheer hunner gelden, placht wel eerst degelijk te onderzoeken en weet in doorslag zeer wel te onderscheiden of en waar zij goede waar voor haar geld krijgt.

Indien gezegd verband bestaat en die vraag der Nederl. industrie gewettigd is, dan zou ik meenen, dat bij de vragen, welke kunnen worden gesteld tot het bepalen van het geneesmiddel dezer kwaal ook deze behoort: Bestaat er dan wel voldoende voeling tusschen die industrie die nu vraagt en den gang der onderwijszaken te Delft?

Is hier ook niet een leemte van dezelfde soort als bij meer andere soorten van onderwijs in ons Vaderland wordt aangetroffen?

Eene leemte, die te grooter wordt naarmate er langzamerhand een soort van onderwijs is ontstaan, dat niet bepaaldelijk zich beweegt te midden van — of opleidt tot — hetgeen ik reeds noemde en niet beter vermag uit te drukken, — de dingen des practischen levens. Er is te veel onderwijs, ook vak-onderwijs dat naast het leven staat.

Als een schoolsch gevormd technicus een diploma in zijn vak kon behalen van de waarde als b.v.b. een arts heeft van het zijne, dan stond die zaak wel iets anders dan thans. Deze heeft van zijn beroep in zijn studietijd tevens het a. b. c. geleerd, gepaard aan persoonlijke daadwerkelijke handeling, geene heeft met dit a. b. c. van zijn vak maar bij hooge uitzondering kennis gemaakt en dan meesttijds nog maar oppervlakkig.

Dat men hiermede rekening houde bij de oprichting der nieuwe technische vakscholen. Laat men in het oog houden, dat zij staan bevolkt te worden door kinderen van den burger middenstand, welken stand het financieel niet voegt, hun kroost na het verlaten dier school nog het a. b. c. van hun vak te doen aanleeren. Laat men daarom, zooals ik zeide — behalve met wetenschappelijke mannen, — bij de op- en inrichting dier scholen ook voeling houden met mannen, zich persoonlijk dagelijks bewegende te midden van al die dingen, waar die scholen in zullen hebben te voorzien, — en als die scholen er zullen zijn — laat men die voeling dan nimmer verliezen.

2 Mei 1902. G.

Nadat het vorenstaande was afgedrukt, kreeg ik kennis van het Rapport der Commissie in zake „Middelbaar Technisch Onderwijs", uitgebracht aan den Raad van Bestuur van het Kon. Inst. van Ingenieurs. Dit rapport bespreekt de hiervoren behandelde school en voor hen, die in deze zaak het belang stellen, dat zij verdient, is het te vinden in no. 13 van dit jaar van „de Ingenieur." — 't Is merkwaardig te lezen wat die Commissie meent dat in twee jaren kan geleerd worden en dat dan nog oppervlakkigheid vooral moet worden vermeden! Intusschen, die niet geringe hoofdzaak daargelaten, met veel in dat rapport ga ik mede. Doch waarom daarin eene zinsnede als deze: „Het onderricht moet echter wetenschappelijk zijn en niet ontaarden in zoogenaamd practisch onderwijs." — Is wetenschappelijk onderricht wel eens niet in iets ontaardt? zou ik willen vragen. Men kan evengoed spreken van zoogenaamd wetenschappelijk — als van zoogenaamd practisch onderwijs. Beide verdienen te worden afgekeurd. G.

NIEUWE UITGAVEN.

Esquisses decoratives de Bizet. Architecte. Paris. Librairie centrale des Beaux-Arts. Dit prachtwerk verschijnt in 4 afleveringen met ongeveer 60 platen — de eerste heeft er 15 — waaronder eenige gekleurde.

In de eerste aflevering liggen platen met ontwerpen voor: ringen, electrische schelknoppen, houtsnijwerk, uithangteekens, nokversieringen, fonteinen, windwijzers, deurkloppers, architectonische mozaiekwerken, rosetten, behangselpatronen, gebrand glas, enz.

Reeds de mooi gecomposeerde omslag doet veel verwachten; zijn inhoud beantwoordt aan dien dunk, want de reproductiën in lichtdruk zijn prachtig en artistiek, en de verschillende onderdeelen die de platen vormen met echt Franschen chic ineengezet, van evenveel degelijke fantaisie getuigende als de conceptien zelve van den ontwerper. De groote rijkdom van oorspronkelijke, geestige gedachten was te voorspellen bij iemand als Bizet, die op de Wereldtentoonstelling in 1900 te Parijs zoo kennelijk de bewijzen gaf, met losse vrijheid in bijzonderen traant te kunnen werken, en de beschikking te hebben over beschaafde vormen en rijke versieringen, frank en frisch van gedachte.

Fransche smaak en geest staan toch altijd nog verbazend hoog. Voor den kunstnijvere valt er veel uit te leeren.

Het aangekondigde werk is verkrijgbaar in den boek- en kunsthandel van den heer Allert de Lange te Amsterdam, door wiens welwillendheid wij in staat zijn geweest een verkleinde reproductie van een der platen hier af te drukken. Deze plaat, zie blz. 208, geeft een ontwerp voor een toegang tot een volkshuis. De bovendrempel, door de kolommen gedragen, de kapiteelen dezer kolommen, wier schachten van zandsteen zijn, en de omlijstingen van het fries boven de opening en van het afsluithek zijn van gesmeed ijzer, de medaljons in het hek zijn van brons. Enkele details op grooter schaal helderen de rijke versiering nader op.

INGEZONDEN.

Aan de Redactie van het Bouwkundig Weekblad.

Zoudt U de tolk bij het Hoofdbestuur der Maatschappij willen zijn van de volgende vraag, en het antwoord daarop in het orgaan bekend willen maken?

Bestaat de mogelijkheid, dat de datum van inzending der antwoorden op de Eere-prijsvraag 1902 bijv. een maand verlaat zou kunnen worden?

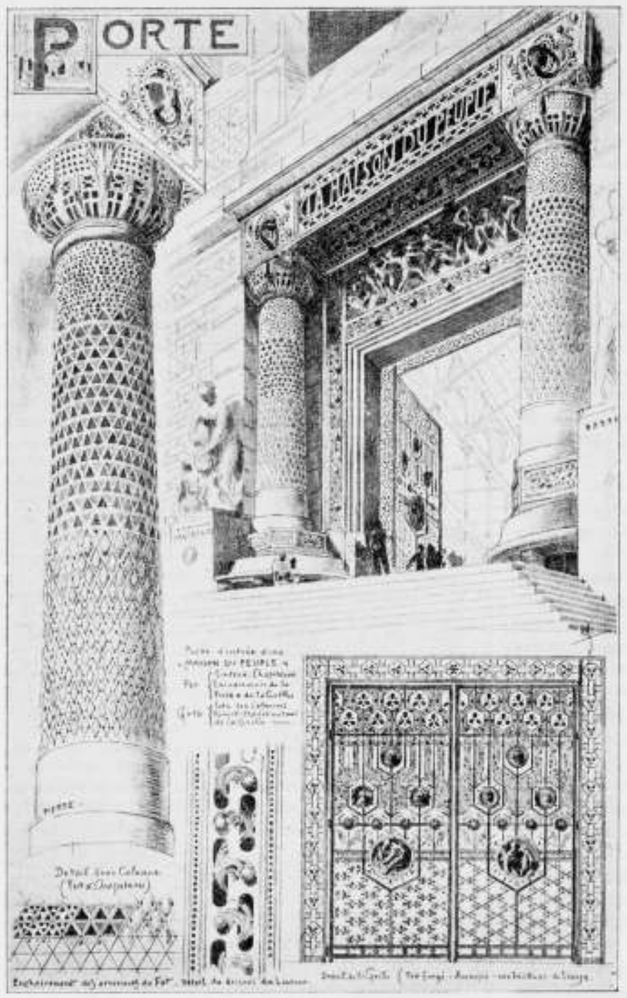
Mij en menigen inzender zoudt U daardoor zeer verplichten.

Een inzender.

De Redactie heeft deze vraag voorgelegd aan het Hoofdbestuur, dat evenwel om verschillende overwegende redenen thans den termijn van inzending niet later kan stellen dan 30 Juli 1902, zooals bepaald is.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Haarlem en Omstreken. 22 Mei 1902. Alvorens de notulen der vorige vergadering gelezen en goedgekeurd waren, heeft de vice-voorzitter, de heer G. L. van Lennep, de bijeenkomst geopend met een lofrede op wijlen den heer Jacques Leijh. Het verlies dat de stad Haarlem en de vrienden van dezen zoo jong gestorven man ondervonden, is niet minder groot voor onze afdeeling geweest; hij toch was er de ziel van. Nimmer was er een vergadering belegd of hij had eene introductie voor een of

Schetsontwerp naar Bizet.

orde; mededeelingen van weinige belangrijkheid. Het nieuwe bestuur nam staande de vergadering de functiën over na vooraf den vice-voorzitter dank betuigd te hebben voor de wijze waarop hij in de laatste dagen voor de Afdeeling werkzaam was geweest.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de Voorzitter te half elf de vergadering.

Anton J. Salm, Secretaris.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 28 Mei 1902. De vergaderzaal in het gebouw van de Maatschappij heeft dringend een opknapping noodig, — dat kan ieder zien. Maar op den dag der Algemeene Vergadering viel dit niet zoo erg op; de tentoongestelde teekeningen van de prijsvragen 1901 bedekten veel, en van vele ongerechtigheden werd de aandacht afgetrokken door de inzendingen van: de plateelbakkerij „De Porceleyne Fles" te Delft, van den heer A. Labouchère, — de werkplaatsen „Onder den St. Maarten", van den heer J. Pool Jr., — den heer J. P. H. Janse, en van het Eerelid der Maatschappij, den heer A. le Comte.

De genoemde plateelbakkerij komt niet met iets nieuws voor den dag, wanneer het artikel niet tevens geslaagd is te noemen; dat bewijzen zoowel de tentoongestelde wandtegels met hun rijkdom van dessins en kleuren, als een splinternieuw fabrikaat: de steentjes en tegels met geëristaliseerde émaux, een vinding van den steeds zoekenden onder-directeur, den heer H. W. Mauser. Deze zijn dof, of bedekt met émail dat eigenaardige kleurschakeeringen vertoont, effen of met relief-ornament, en bestemd voor schoorsteenmantels, de opgaande rookleidingen, en andere doeleinden. Het materiaal is zeer hard van baksel en niet poreus, en kan dus mede voor buitenwerk gebruikt worden; ook meer bewerkelijke bouwkundige onderdeelen als profilsteenen, consoles, basementen, kapiteelen zullen er van gemaakt kunnen worden. De rijke indruk die dit nieuwe siermateriaal maakt, zal het ongetwijfeld een groote toepassing verzekeren; daar de monsters er van nog slechts tot 2 Juni a. s. tentoongesteld kunnen blijven, raden wij de lezers van dit blad aan, voor dien tijd de tentoonstelling te komen bezichtigen.

Van „Onder den St. Maarten" waren ingekomen, een gas-studeerlamp, een koperen petroleumlamp, een gedreven en een geforceerde bouilloir, een theeblad, een sieradenkistje, en eenige vaasjes. Van gietwerk in geel en rood koper was een verzameling deurbeslagen (meest handvatsels) aanwezig, die uitmunten zoowel door bewerking als door goede vormen. Ook deze werkplaatsen, zoowel als die te Delft verplichten de architecten voortdurend aan zich door hun gezond streven; beiden houden de vaderlandsche kunstnijverheid hoog.

Door den heer Janse waren de monsters van het mooie en fijn getinte Hongaarsch marmer tentoongesteld, waarover in dit blad reeds geschreven werd.

De heer le Comte had — zooals later blijken zal met een bijzondere bedoeling — een echt-mooi schilderij van groote afmeting, een winstergezicht bij Woudrichem, ingezonden. Het had in 1900 deel uitgemaakt van de inzending der Nederlandsche schilders op de Parijsche Tentoonstelling.

De Voorzitter, de heer A. Salm G.Bz., opende met een hartelijk woord van welkom de vergadering en herinnerde in de eerste plaats dankbaar aan de ingetreden beterschap van Hare Majesteit de Koningin, Beschermvrouw der Maatschappij, daarbij voorstellende namens de vergaderde leden Hare Majesteit een spoedig algeheel herstel toe te wenschen; tevens stelde de Voorzitter voor, ook aan de andere Beschermvrouw der Maatschappij, Hare Majesteit de Koningin-Moeder, een bewijs te zenden hoezeer de leden der Maatschappij zich verheugen in de aanvankelijke beterschap van H. M. de Koningin. Onder luide teekenen van bijval werd besloten beide draadberichten af te zenden. (Kort na de sluiting der vergadering werd namens H. M. een dankbetuiging voor de goede wenschen ontvangen.) Ook herinnerde de Voorzitter aan de aanstaande viering van het 60-jarig bestaan der Mij., en wees ten slotte op al het in de zaal tentoongestelde.

Dadelijk hierna verkreeg de heer A. le Comte het woord. Nu het de bedoeling was om het vergaderlokaal een beter aanzien te geven, wilde hij aan de Mij. een bewijs geven van hulde voor haar streven en werken, en tevens een van dankbaarheid voor de hem te beurt gevallen onderscheiding door zijne benoeming tot Eerelid der Mij. Hij bood daarom het bovenvermelde schilderstuk aan de Mij. ten geschenke aan, hopende dat het een plaats mocht vinden aan een der wanden van de vergaderzaal, indien die niet voor andere doeleinden moest gebruikt worden.

Toen het luide applaus na deze mededeeling was verstomd, maakte de heer Ed. Cuypers bekend, dat voor de versiering der vergaderzaal nog andere geschenken waren ingekomen, als: de geschilderde glazen voor de bovenlichten der ramen, van den heer J. L. Schouten te Delft, de siermaterialen voor de bekleeding van de schoorsteenleiding, van den heer A. Labouchère te Delft, een fries voor de wanden, van een ander lid; dit alles gevoegd bij het geschenk van den heer J. Mutters Jr., die de stof voor de geheele wandbekleeding der zaal ten geschenke gaf, waren zeer gewaardeerde bijdragen; gaarne zouden intusschen nog meerdere in ontvangst genomen worden.

Ook deze mededeelingen werden met groote ingenomenheid door de vergadering vernomen; haar tolk was de Voorzttter, die namens de leden der Mij. en het Hoofdbestuur zijn hartelijken dank betuigde, in de eerste plaats aan het Eerelid den heer le Comte, wiens vorstelijk geschenk met hooge ingenomenheid werd aanvaard, en vervolgens ook aan de overige heeren, wier bijdragen evenzeer op prijs werden gesteld. Een korte toelichting wenschte spreker nog te geven, en wel deze, dat „het andere lid der Mij", dat de friesversiering had toegezegd, de heer Ed. Cuyders zelve was. Bij dien hartelijken dank sloten de vergaderden zich aan.

Na nog eenige mededeelingen te hebben gedaan over de bijna volteekende leening om het gebouw op te knappen, na de overleden mede-leden der Mij te hebben herdacht, meer in 't bijzonder de heeren H. Raammaker te Groningen en Jacques Leijh te Haarlem, en na de mededeeling, dat de heer J. A. Mulock Houwer tot Voorzitter van het bestuur der Afdeeling Groningen was gekozen, had de uitloting plaats van 5 aandeelen in de geldleening van f 63.000; uit de bus kwamen de nummers 563, 547, 470, 150 en 60.

Door den heer J. A. van Straaten werd vervolgens medegedeeld, dat de uitslag der verkiezing voor leden van het Hoofdbestuur der Maatschappij als volgt was: er waren 84 stembiljetten ingekomen waarvan 2 van onwaarde. Van de 82 uitgebrachte geldige stemmen hadden op zich vereenigd de heeren: Ed. Cuypers, 66—, Jb. van den Ban Pz. 65—, en D. E. C. Knuttel 60 stemmen, welke heeren dus gekozen zijn. De beide eerstgenoemden verklaarden hunne benoeming te aanvaarden. De heer Knuttel, per draad van de keuze in kennis gesteld, heeft eveneens zijne benoeming aangenomen. De Voorzitter wenschte de aanwezige gekozenen geluk en sprak een hartelijk woord van afscheid tot den heer A. C. Bleijs, dezen dank betuigende voor al betgeen hij als lid van het Hoofdbestuur voor de Maatschappij had verricht.

Op voorstel van den heer Ed. Cuypers werd daarna onder luide toejuichingen de heer A. Salm G.Bz. als Voorzitter bij acclamatie herkozen; ook deze aanvaardde zijne herbenoeming.

De begrooting voor 1902 werd na toelichting goedgekeurd, nadat de heer J. Verheul Dz. hulde had gebracht aan het zoo zeer belangstellende lid der Mij., dat f 1000 had gegeven om als prijzen te dienen voor de uitgeschreven eereprijsvraag.

Door den heer J. N. Landré werd medegedeeld, dat hij de boekhouding der Mij. in orde had bevonden, waarna de Voorzitter de Financieele Commissie en den heer B. Lesger dank betuigde voor hun gehouden beheer, en de Commissie voor het nazien der boeken, voor hunnen verrichten arbeid.

Dat de Algemeene Vergadering in September a. s. te Amsterdam zal worden gehouden, werd goedgekeurd, en ten slotte aan het Hoofdbestuur machtiging verleend om eene Commissie te benoemen ten einde de honorarium-tabel te herzien.

Nadat de heer Bleys in hartelijke woorden afscheid had genomen als lid van het Hoofdbestuur, verkreeg de heer W. Kromhout Cz. het woord om zijne aangekondigde mededeelingen te doen over het door hem in samenwerking met den heer H. G. Jansen gebouwde American-Hotel. Wij stellen ons voor op die mededeelingen terug te komen en zullen voorloopig het laten bij de vermelding, dat de leerrijke en echt sympathieke wijze waarop de heer Kromhout over zijn streven in zijn werk sprak, een hoogst aangenamen indruk heeft achtergelaten; namens de aanwezigen betuigde de Voorzitter warmen dank aan den spreker.

Na in de restauratie van het American-Hotel een oogenblik gerust te hebben, werd het nieuwe gebouw, onder de leiding van den heer Krombout zelve, in alle onderdeelen bezichtigd en vervolgens een bezoek gebracht aan het Koninklijk Paleis op den Dam, waarvan het inwendige voor velen, en — merkwaardig zeer zeker — voor eenige Amsterdammers nog een nieuwtje was.

Dit jaar was het aantal leden dat aan den gemeenschappelijken maaltijd deelnam, niet zoo groot als ten vorigen jare; maar dezelfde hartelijke geest die de vergadering had gekenmerkt, heerschte ook, naast groote opgewektheid, aan den disch.

BERICHTEN.

Delft. Voor deelneming aan de examens B. der Polytechnische School hadden zich aangemeld 441 candidaten, en wel voor het *eerste gedeelte* 237, voor het *tweede gedeelte* 150 en voor het *geheele examen* 54.

De uitslag voor examen B is als volgt: Voor art. 61 en 64 (civiel- en werktuigkundig ing.) zijn geslaagd 26 candidaten; voor art. 61, 62 en 64 (civiel-, bouwkundig- en werktuigkundig ing.) 4; voor art. 61, 63 en 64 (civiel-, scheepsbouwkundig en werktuigkundig ing.) 2; voor art. 64 en 65) werktuigkundig en mijnening.) 10; voor art. 63 en 64 (scheepsbouwk. en werktuigkundig ing.) 8; voor de art. 61, 62, 63 en 64, 1 candidaat. Voor art. 64 (werktuigk. ing.) slaagden 68 candidaten.

Amsterdam. In de vergadering van den gemeenteraad op 28 Mei j.l. is o.a. een voordracht van B. en W. goedgekeurd, om eene verordening voor de Gezondheids-Commissie vast te stellen, en om tot H. M. de Koningin een adres te richten, met verzoek te willen bepalen, dat voor Amsterdam eene gemeentelijke Gezondheids-Commissie ingericht volgens genoemde verordening, zal treden in de plaats van eene volgens de Gezondheidswet in te stellen Gezondheids-Commissie.

* * *

In eene vergadering der leden van het „Leesmuseum", bij elken Amsterdammer en overigens vrij algemeen met eere bekend, gehouden op 27 Mei j.l., is besloten een nieuw gebouw te doen optrekken en inrichten volgens de tegenwoordige eischen des tijds en de plannen van den heer C. B. Posthumus Meijjes, en daarvoor eene leening uit te schrijven van f 160.000, tegen eene rente van 4 à 5 pCt., aflosbaar in 40 jaren.

In Januari 1903 zal met den bouw een aanvang worden gemaakt.

PERSONALIA.

Van af 1 Juni 1902 zal de chef van het technisch bureau van het departement van Koloniën den titel voeren van Directeur van dat bureau. Met genoemden datum is de heer G. B. H. F. Alpherts, thans referendaris-chef van het bureau, benoemd tot Directeur, chef van het technisch bureau van het departement van Koloniën.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar,	salaris	f 85.—
„	„	„	„	32	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	24	„	„	„ 70.—
„	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	„	37	„	„	„ 80.—
„	„	„	„	60	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	23	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	22	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	25	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	21	„	„	„ 45.—
„	„	„	„	30	„	„	„ 100.—
„	„	„	„	29	„	„	„ 70.—
„	„	„	„	20	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	26	„	„	„ 80.—
„	„	„	„	24	„	„	„ 75.—
„	„	„	„	24	„	„	„ 70.—
„	„	„	„	25	„	„	„ 90.—
„	„	„	„	23	„	„	„ 80.—
„	„	„	„	22	„	„	„ 50.—
„	„	Teekenaar	„	18	„	„	„ 25.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 2 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene openbare lagere school de te klasse, met 15 klasse lokalen, voor 560 kinderen, op een terrein aan de Jacob van Lennepstraat. Het gem.b. st., 's midd. 12 u. Voorw. verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 2,25 (met 3 teek.). Inlicht. worden gegeven aan het bureau van den assist-archit. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedur. de laatste 3 werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

BEEMSTER. Het sloopen van het pand, staande aan de Middenbuurt wijk C no. 317, en het daar ter plaatse bouwen van een woonhuis.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. bij den gem.-opz. ter inz. en overname.

BREDA. Het bouwen van een benedenhuis met twee bovenkwartieren, op een perc. grond, gelegen aan de N. Dieststraat en Nijverheidssingel, sectie A, no. 3669, met bijlev. van de daartoe benood. materialen.

De archit. J. M. Marijnen, v.m. 11 u., in het koffiehuis van M. v. Zutphen, alwaar bestek en teek. ter inz. liggen.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van college- en teekenzalen, kabinetten, docentenkamer, enz. op het terrein van den voormaligen geweerwinkel en aan den Raam, benevens het bouwen van eene ijzeren kolenloods c. a. nabij het ketelhuis der Polytechnische school te Delft. Ram. f 43000.

Het prov. bestuur, v.m. 11½ u. Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het minist. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Z.-Holland, te 's-Hage, en is te bek. bij M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den Rijks bouwk. en bij den opzichter der onderwijsgebouwen J. A. Schlicker, te Delft. Aanw. gedaan.

DINSDAG 3 JUNI.

APELDOORN. Het verbouwen van een winkelhuis hoek Dorpstraat en Brinklaan.

De arch. A. van Driesung Szn., n.m. 2 u., in hôtel Burgerhout. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. architect.

HENGELOO (OV.). Het verbouwen van een perc. aan de Brinkstraat te Hengeloo.

De heer J. N. Menko, 's av. 7 u., in hotel Weijschede. Bestek en teek. in bovengen. hotel ter inz. Inlicht. verstrekt de archit. W. Elzinga. Aanw. 3 Juni, v.m. 9½ u.

HILLEGOM. Het amoveeren van het huis „Bloemenheuvel" te Hillegom en het ter plaatse bouwen van eene villa.

De arch. J. v. d. Ban te Haarlem, in hotel „Sisterman".

LINDE GEM. VORDEN. Het bouwen van eene directeurswoning met bijlev. der materialen.

Het bestuur der coöp. roomboterfabriek „de Wiersse". Bestek en teek. ter inz. bij den heer B. R. Eijkelkamp. Bilj. worden ingewacht voor of op 2 Juni bij den voorzitter H. Kok.

SEXBIERUM. Het verbouwen van de heerenhuizinge Walburga te Pietersbierum, om in te richten tot gemeentehuis.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teeken. ter inzage op de secretarie en zijn tegen f 0,50 verkrijgb. bij A. Lettinga, gem.archit. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 4 JUNI.

ASSEN. Het afbreken van een huis en het bouwen van een dubbel woonhuis en winkel met bakkerij in 3 perc.: te. timmeren metselwerk, 2e. stucadoorwerk, 3e. glas-, verf- en behangwerk.

De heer P. Woudman, 's av. 8 u., in café „Drenthina". Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij arch. J. Smallenbroek. Aanw. gedaan.

BUSSUM. Het bouwen van een dubbel woonhuis en schuur, op een terrein aan de Veerlaan aldaar.

De arch. N. Rigter, in café „Delta". Bestek in genoemd café ter inz.; teek. te verkr. tegen f 0,50.

BORNERBROEK (OV.). Het bouwen van drie woningen onder een dak aan den grooten weg bij de R.C. kerk aldaar.

De erven Wilming, v.m. 11 u., in het koffiehuis van A. Kamphuis. Bestek en teek. in bovengen. koffiehuis ter inzage. Inl. geeft A. Kamp te Delden. Aanw. 4 Juni, v.m. 10 u.

DINTELOORD. Het bouwen van een wijnpakhuis met bijlevering van de noodige bouwmaterialen.

De arch. C. P. van Gent te Bergen op Zoom, 's midd. 12 u., in café L. Vrolijk, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 4 Juni, v.m. 10½ u.

EINDHOVEN. Het bouwen eener verdieping op een winkelhuis.

De heer Gebr. Schellekens, n.m. 4 u. Bestek en teek. bij H. Rooijmans op de Kleine Berg ter lezing. Inl. verstrekt P. Keukens, Emmasingel. Aanw. 4 Juni, v.m. 10 u.

ETTEN (GELD.). Het bouwen van een liefdegesticht aldaar.

Het R. K. kerkbestuur, 's midd. 12 u., aan de pastorie. Bestek en teek. ter inzage in café J. Te Boekhorst en ad f 2,50 verkr. bij G. Rosier Czn. Bilj. in te zenden voor 4 Juni. Aanw. 2 Juni, 's n.m. 2 u.

FRANEKER. Het aanbouwen van 3 lokalen en div. werken aan de school en woning „De Nederlanden" aldaar.

Het best. der school voor Chr. Nat. onderwijs, 's av. 7 u. bij W. Pars. Bestek en teek. ad f 0.50 verkrijgb. bij K. J. Zomer. Aanw. gedaan.

OLDENZAAL. Het verbouwen van een woonhuis met winkel aan de Steenstraat, aldaar.

De heer S. A. Cohen, 's midd. 12 u., in hotel „De Kroon". Bestek met teek. tegen f 1.50 verkrijgb. bij den arch. H. E. Zeggelink te Enschedé. Inlicht. te bekomen bij den archit. Aanw. dag der aanbesteding, v.m. 9 u.

WILDERVANK. Het bouwen van een werkplaats.

De heeren Gebr. Baas, 's av. 7 u., in café Central, alw. teek. ter inzage en bestek ad f 0,25 verkrijgb. is.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkpoort hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein 9. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beurspleinzijde). — Breda, Stationsstraat. — Haarlem, Kruisweg 30-C. — Nijmegen, In de Betoomstraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves uit. 1901 . . . . . 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot uit. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Bevolt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

14 MEI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van twee woningen op een terrein aan de Wagelaarstraat. Door mej. de Wed. G. J. Schuilenburg.

Laagste inschrijvers Gebr. Achterhuis, f 3050. Gegund.

15 MEI.

HOORN. Het bouwen van een apotheek met woonh. en laboratorium aan het Kleine Noord aldaar. Door den architect M. J. E. Lippits, Amsterdam.

Gegund aan den laagsten inschrijver J. Markus te Hoorn.

19 MEI.

AALSMEER. Het bouwen van 2 huizen, ieder met twee woningen voor rekening van den heer J. de Vries.

Metselwerk. Laagste inschrijver A. v. d. Zwaard, f 1220.

Timmerwerk. C. Luik. Haarl. meer, f 2289.

Schilderwerk. W. Heeren, Haarl.meer, f 288.

BEEK (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer H. Mattheeuwissen.

Laagste inschrijver A. Kleemans, Beek, f 899,50.

20 MEI.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan den Arnhemschen straatweg aldaar. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschr. T. Eijbers, f 3285. Gunning in beraad gehouden.

BREDA. Het verbouwen van het pand gelegen aan de Ginnekenstraat no. 32 kadastraal bekend sectie A. no. 2171. Door den arch. J. A. v. Dongen.

Laagste inschrijver J. v. Poppel, f 2326.

DEDEMSVAART. Het bouwen van een woon- en winkelhuis en lakkamer. Door den heer G. A. Mittendorff.

Laagste inschrijver B. Kip, Avereest, f 2590. Gegund aan A. L. Wibier, aldaar, voor de begrooting f 2350. Levering van steen en schilderwerk buitengesloten.

NEEDE. Het bouwen van een winkel met koetshuis en stalling. Door den archit. T. Broekhuizen.

Laagste inschrijver firma Markerink ten Hoopen, f 1649. Gegund.

TEGELEN. Het bouwen van een fabriksgebouw voor den heer O. Assmann aldaar. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver Jan Limburg, Venlo, f 9800. Gegund.

21 MEI.

BEVERWIJK. Het amoveeren van een bestaand gebouw en het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Breestraat. Door den heer H. de Graauw.

Eenige inschrijver H. W. Duijn, Beverwijk, f 7000. Nog niet gegund.

BUSSUM. Het bouwen van vier burgerwoningen op een terrein aan den Melkweg. Door den arch N. Rigter.

Laagste inschrijver L. B. Majoor, f 6400 Gegund.

EMMEN. Het bouwen eener heerenbehuizing op een vrij terrein aldaar. Door den archit. G. A. Brongers te Groningen.

Laagste inschrijver W. Albers, Groningen, f 6510. Gegund aan Linzel en Groenier volgens overeenkomst.

ENSCHEDÉ. Het opbouwen der 10 afgebrande woningen aan de Lipperkerkstraat te Enschedé. Door den arch. H. E. Zeggelink.

Laagste inschrijvers A. J. Collet en G. Mielink, f 10450. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee heerenhuizen, op een terrein gelegen aan den Haaksbergerstraat te Lonneker. Door de arch. H. Reijgers.

Laagste inschrijvers A. J. Collet en G. Mielink, f 6200. Gegund.

GLANERBRUG BIJ ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis met café, op een terrein gelegen aan den Glanerbrugger straatweg. Door den heer H. Hassink.

Laagste inschrijvers H. J. Morren en J. Hassink, Enschedé, f 2560. Gegund.

GOUDA. Het verbouwen van perceel E. no. 71 tot winkelhuis en bovenwoning. Door den archit. H. J. Nederhorst Jr., namens den heer H. P. v. Wijngaarden afd.

Laagste inschrijfster Wed. D. Amesz en Zn., f 3459.

ZUUK. Het bouwen van een directeurswoning bij na te noemen fabriek. Door het best. der coöp. stoomzuivel fabriek „Gelria".

Laagste inschr. C. H. Jacobs, Epe, f 3595. Gegund.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag 12 Juni 1902,** des middags te **12 uur,** zal Architect I. H. J. VAN LUNTEREN, namens zijn Principaal, in het hôtel **„Huis ter Duin" te Noordwijk a/Zee** aanbesteden:

„het bouwen van eene Villa aan de Boulevard te NOORDWIJK aan ZEE."

Bestek en teekening — tegen betaling van *f* 2.— en nadere inlichtingen te bekomen ten kantore van voornoemden Architect, te Utrecht, Donkere Gaard No. 4.

Westlandsche Stoomtramw.-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag 6 Juni 1902,** des namiddags ten **2** uur (locale tijd) zal door den Directeur der Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij, aan het kantoor van genoemde Maatschappij te Loosduinen worden aanbesteed:

Het maken van gebouwen op het stationsemplacement te LOOSDUINEN.

(Bestek No. 1.)

Het bestek ligt ter lezing op het bureau van den ingenieur D. P. van Ameijden van Duijn, Veenestraat No. 2 te 's-Gravenhage, alwaar inlichtingen zullen worden gegeven en het bestek met 4 teekeningen te verkrijgen is tegen betaling van *f* 4.—.

Aanwijzing op het terrein te Loosduinen op Maandag 2 Juni des namiddags ten 2 ure.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag** den **10den Juni 1902,** des namiddags te **3** uur, zal door het *Bestuur der Vereeniging ten behoeve der Arbeidersklasse te Amsterdam* in het Gebouw „Eensgezindheid", Spui 12 alhier, worden aanbesteed:

Het bouwen van een winkelhuis en bovenwoningen aan de Willemstraat no. 184 te AMSTERDAM.

Bestek en teekeningen zijn à *f* 1.50 verkrijgbaar ten kantore van den Architect W. Hamer, Singel 290 alhier, van 's morgens 9 tot 's nam. 5 uren, alwaar gedurende dien tijd de gewenschte inlichtingen te bekomen zijn.

Het Bestuur der Vereeniging ten behoeve der Arbeiders-Klasse te Amsterdam.

J. BOISSEVAIN, *Voorzitter.*
Mr. J. KRUSEMAN, *Secretaris.*

Amsterdam,
28 Mei 1902.

Posterijen en Telegraphie

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 25 Juni 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor met Directeurswoning, te LEEUWARDEN.

(Raming f 151.000).

Het bestek ligt ter lezing aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie, te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan de Post- en Telegraafkantoren te Leeuwarden; aan het bureel van het Provinciaal Bestuur van Friesland, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling der kosten ad f 1.15, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28B, te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage en door den Opzichter S. KOLIJN te Leeuwarden.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Vrijdag, 13 Juni 1902, des voormiddags ten 11 ure.

's-Gravenhage, 17 Mei 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 24sten Juni 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 898.

Het maken van dienstwoningen met bijbehoorende werken ten behoeve van het rangeerterrein MAARN.

Begrooting f 69330.—.

De besteding geschiedt volgens § 101 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24sten Mei 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 10den Juni 1902 na aankomst van trein 205 19 uur 32 min. voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 22sten Mei 1902.

Posterijen en Telegraphie.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 25 Juni 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

het bouwen van eene loods tot berging van Telegraafmaterieel, te ZWOLLE.

(Raming f 7640.)

Het bestek ligt ter lezing aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het telegraafkantoor te Zwolle; aan het bureel van het Provinciaal Bestuur van Overijssel, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling der kosten ad f 0.35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28B te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag, 18 Juni 1902, des voormiddags ten 11 ure.

's-Gravenhage, 17 Mei 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 17den Juni 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 899.

Het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station BAFLO.

Begrooting f 9650.—.

De besteding geschiedt volgens § 35 van het bestek.

Het bestek ligt van den 27sten Mei 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur F. M. VAN PANTHALEON Baron VAN ECK te *Groningen* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 10den Juni 1902, ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 21sten Mei 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN, — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Litten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÜCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Stees. JOSTEN & Co., te **Königwinter** a/Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

ECHTE
Mastic Cement Dakbedekking.
EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,
SINGEL 455.

Hongaarsch Marmer.

Zie mededeeling van den WelEdelen Heer A. W. WEISSMAN in het Bouwk. Weekblad van Zaterdag 10 Mei ll.,

wordt geleverd **GEHEEL BEWERKT** en **GEPOLIJST** voor
Kolommen, Pilasters, Lambriseeringen, Trappen enz. enz.
door **J. H. P. JANSE,**
MARNIXSTRAAT 402. AMSTERDAM,
Bij wien MONSTERS en OFFERTEN te zien en te verkrijgen zijn.

Eerste Euboea Magnesit-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

Frisch gebrande Magnesit in **ongekende fijnheid** (Magnesium-Oxyd) desgewenscht met bijlevering van:
gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.
prima **Houtmeel, gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

Bestekteekeningen

gereproduceerd in **photolithographie** worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.

Amsterdam. Rokin 138.
WEGNER & MOTTU.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
DE FABRIKANTEN
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**
te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.

Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** meskant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.
Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

Th. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,
Amsterdam.
Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.
Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.
Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

JULIUS LÜCHAU,
AMSTERDAM. — Damrak 71.
Generaal-Vertegenwoordiger der Firma
Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,
beveelt zich aan voor levering van:
Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Korting's **Pulsometers en Elevators.**
Korting's **Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.**
Korting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**
CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Het BESTUUR der **Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen**, te Rotterdam, wenscht aan te stellen:

Eenen Hoofdleeraar.

in afdeeling **D** (**Kunstnijverheid**), belast met de leiding van het onderwijs aan de Academie in

Ornamentteekenen, Kunstnijverheid, Décoratieve kunst, Geschiedenis der toegepaste kunsten en Boetseeren.

Aan deze betrekking is verbonden eene jaarwedde van *f* 3000.— tot *f* 3500.—
Inlichtingen omtrent deze betrekking zijn te bekomen op *franco* aanvrage aan het adres van den Directeur der Academie (Coolvest).
Zij die voor deze betrekking in aanmerking wenschen te komen, gelieven zich vóór 15 Juni 1902 schriftelijk aan te melden bij het Bestuur der Academie.

J. HUDIG, *Voorzitter.*
Mr. P. BAELDE, *Secretaris.*

Er biedt zich aan een
Bouwkundig-Teekenaar,
welke gedurende eenige jaren aan de Polytechnische school te Delft heeft gestudeerd en aldaar ook de lessen in *versieringskunst* heeft gevolgd.
Aanvankelijk hoog salaris geen vereischte. Br. fr. lett. P. Q. boekh. M. J. COUVÉE te *Delft.*

Bij een architect te AMSTERDAM wordt **een bekwaam**
Bouwkundig Teekenaar
gevraagd. Zonder uitstekende referentiën, en proeven van bekwaamheid onnoodig zich aan te melden. Brieven franco onder letters M. C. aan het bureel van dit blad.

Eene in Holland goed ingevoerde Duitsche Fabriek der Bouwbranche, die reeds zeer groote leveringen naar Holland heeft gedaan, zoekt ter behartiging harer belangen eene in Holland en liefst in Den Haag gevestigde
FIRMA,
die bij de regeering goed ingevoerd is.
Offerten onder No. 332 aan het Bureau dezer Courant.

Nederlandsche Maatschappij
voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRÉ.

Cement-IJzerwerken
volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.
Waterdichte Werken,
als Kelders, Reservoirs, Regenbakken, Daken, Privaatputten, Kuipen enz.
Gewelven, Vloeren, Buizen, Tunnels, Muren
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS.
Kantoor:
3e WETERINGDWARSSTRAAT 36.
Werkplaats: JAAGPAD BIJ DEN OMVAL. (Weesperzijde).

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15–30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

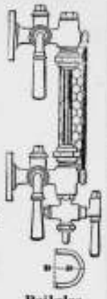
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

KEIEN.

Dekbanden

Graniet. Bazalt- lava.

FERD. ENGERS AMSTERDAM.

Asphalt. Portl.- Cement.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen, Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

7 JUNI 1902. 22e JAARGANG. No. 23.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1–5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2½ maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M⁰.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Bijdrage tot de ontwikkeling der Amsterdamsche architectuur, door J. H. SCHORER. — Gevel aan de visclumarkt te Groningen. — Ambachts- en teekenonderwijs voor werklieden, (*wordt vervolgd.*) — Prijsvragen. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Beantwoording van Prijsvragen. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

De heer J. A. Mulock Houwer, te Groningen, heeft zijn aandeel in de geldleening van *f* 63,000 voor het Maatschappelijk Gebouw aan de Maatschappij ten geschenke afgestaan, waarvoor hem door het Hoofdbestuur hartelijk dank wordt betuigd.

BIJDRAGE TOT DE ONTWIKKELING DER AMSTERDAMSCHE ARCHITECTUUR.

DE NIEUWE BEURS.

Is niet strijd tegen dwaling,
Strijd voor Waarheid?
MULTATULI.

Ware belangstelling in de bouwkundige ontwikkeling der schoone Amstelstad, die in schilderachtige werking Venetië de loef afsteekt, geeft mij de kracht om de onlust te overwinnen met de behandeling van een niet verkwikkend onderwerp. Meer en meer toch zijn velen met mij eensdenkend, dat het niet gelukkig was het project van den heer Berlage tot uitvoering te brengen, daar nu het domineerende gebouw ten noorden der stad, een opvallend somber bouwwerk is, dat doet denken aan heel iets anders dan waarvoor het bestemd is. Daaraan is niets meer te veranderen en in de komende eeuwen zal dit gebouw een toetssteen blijven voor den hedendaagschen smaak der Amsterdammers.

Maar in het in- en uitwendige der *Nieuwe Beurs* gevoelen wij de beschaafde hand en veelal het talent; Berlage bewijst een omvangrijk ontwerp, dat veelzijdige eischen in zich sluit, te kunnen beheerschen; op den voorgevel en op vele deelen van het interieur drukt de kunstenaar den stempel van zijn intiem talent. Hoe is het dan mogelijk, dat niettegenstaande deze te waardeeren eigenschappen, de creatie, — want eene schepping is de Nieuwe Beurs — zooveel heeft dat mij en anderen tegenstaat, en zelfs ten deele geen schakel vormt in de Hollandsche Kultuur?

Er zijn zachtdenkende, maar ook streng oordeelende moeders. De Architectuur, de moeder aller kunsten, behoort tot de laatsten. Zij is onverbiddelijk streng, voorheen en thans, en zal het altijd blijven. Zij houdt ons als 't ware een spiegel voor; in hare creaties aanschouwen wij, dikwijls tegen onzen zin, ons eigen beeldtenis. Zoo is de architect, hoewel aansprakelijk voor zijne schepping, niet in alle deele een vrij scheppend artiest. Evenals de tooneelspeler tot zekere hoogte gebonden is aan het werk dat hij vertolkt, evenzoo is de bouwmeester voor een groot deel onderworpen, en wel aan de maatschappelijke toestanden. Hij is als 't ware een uitvloeisel hiervan.

Waarheid voor alles. Bij veel goeds van onzen tijd zijn de maatschappelijke toestanden niet gunstig. Wij hebben ons eraan gewend; wij gevoelen ons erin te huis, — maar veel laat te wenschen over. Het is nu eenmaal geen tijdperk van opgaande kultuur. Het opgehoopte weten moge toenemen, de ware beschaving echter, die zich in eene zekere distinctie van gevoelen en handelen uit, ontbreekt dikwijls. Er is ietwat verval van etiquette in- en uitwendig. Veel dat uitlokt naar gratie en bevalligheid vermindert en zelfs het téere wil verdwijnen. In ons overschoold wezen zijn de hoofden zoo overvol, maar de harten des te leeger. Er gaat door de samenleving een realistische stroom die wel eens schrik aanjaagt.

Aan dit alles doet de bouwkunst ons denken en bij het verrijzen van dit nieuwe monumentale gebouw, dat een druk op het normale werkende schoonheidsgevoel blijvend zal uitoefenen, staan de ernstigen verschrikt te kijken, hoe leelijk het er bij ons van binnen wel eens uitzien kan!

Bestempelt men de goede elementen der maatschappij met den naam der *positieven* en de minder verkwikkelijke met dien der *negatieven*, wordt op 't oogenblik Berlage's muze helaas grootendeels door de laatsten beschenen. Van

daar de somberheid zijner creatie en dat ontbreken van elke kreet naar vroolijk zijn, zonnenschijn en jong leven.

Neen, dien weg willen en mogen wij niet uit. Zie, hoe de bevallige toren der *Oude beurs* waarschuwend de *Nieuwe Beurs* beziet. En gevaar dreigt; waarmede men verkeert, wordt men geëerd; vergeten wij dit vooral niet. Accepteert men misschien voor een uitvloeisel van goeden smaak het nieuwe Wisselkantoor van de Amsterdamsche Bank op het Damrak, of de nieuwe Studenten-Societeit te Utrecht? (*) Staan er geen mannen van goeden smaak op — die een *tot hiertoe en niet verder* krachtig doen vernemen, dan zal zich nog meer een soort van gevangenisstijl over het geheele land verspreiden, dat op het gebied der Architectuur nog overvloeit van schoone voorbeelden op kerkelijk en wereldsch gebied.

De somberheid der Nieuwe Beurs worde dus voor velen eene krachtige opwekking om zelf de hand aan 't werk te slaan, elk in zijnen kring. Maar tevens richten wij het oog op den bekwamen, talentvollen bouwmeester, dien, nog jong van jaren, het beschoren zij, dat een goed deel der positieven hem weldra omgeve. En dit aan te nemen ontbreekt de hoop niet. Hoe frisch, levenslustig en opwekkend vertoont zich zijn bouwwerk der Algemeene Maatschappij van Levensverzekering op het Damrak!

J. H. SCHORER.

GEVEL AAN DE VISCHMARKT TE GRONINGEN.

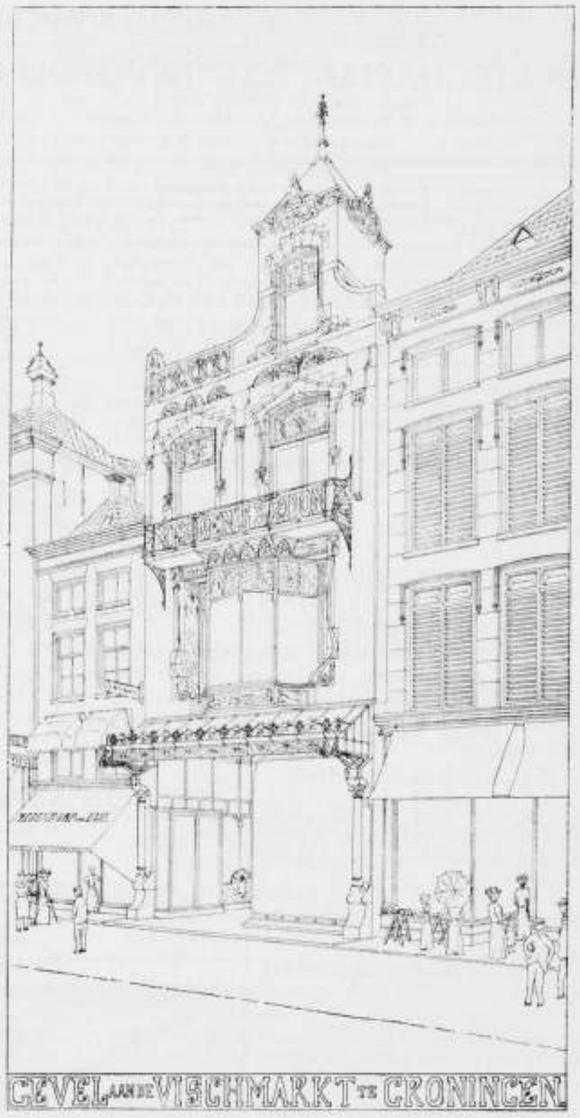
Het winkelhuis met bovenwoning aan de Vischmarkt te Groningen, waarvan de gevel in dit blad is voorgesteld, is ontworpen door den heer P. M. A. Huurman, architect te Groningen, en onder diens directie gebouwd.

Ter nadere omschrijving van de teekening diene, dat de gevel rust op een basement en kolommen van Labrador en Wirbo, waarover een gesmeed ijzeren marquise is aangebracht.

Het binnenwerk van de winkelpui is in mahoniehout uitgevoerd, met kwistige toepassing van geslepen en verzilverd spiegelglas.

Boven de puibalk is de gevel opgetrokken van ivoorkleurige verglaasde Farnley-steen, met toepassing van hardsteen voor omlijstingen en bekroningen.

De erker is van teakhout en, evenals de erker-loggia, van tegelbekleeding uit de fabriek „Holland" te Utrecht voorzien.

Architect P. M. A. Huurman.

(*) De nieuwe Studenten-Societeit op het Janskerkhof is een zeer leelijk gebouw. Hoe zeer zulks mode geworden is om dezen vestingstijl voor iets goeds te accepteeren, bewijst het bericht van de Nieuwe Rotterdamsche Courant, — een blad dat meestal juiste kunstberichten geeft — in haar nummer van 22 April 1901: de fraaie gevel enz.

AMBACHTS- EN TEEKENONDERWIJS VOOR WERKLIEDEN.

De Commissie voor de tentoonstelling van het Ambachts- en Teekenonderricht voor de werklieden in Nederland, in 1901 te 's-Gravenhage gehouden, vond de heeren D. E. C. Knuttel en F. H. van Malsen, en mevrouw C. A. Welcker — de Wit bereid een centraal rapport uit te brengen, steunend op een grondig vergelijkend onderzoek van het tentoongestelde. Hierdoor zou het nut van de tentoonstelling zelve belangrijk kunnen worden verhoogd. De Centrale Commissie is bij haar werk bijgestaan geworden door verschillende sub-commissies, die elk onderzocht en geoordeeld hebben over een onderdeel.

Thans is het rapport verspreid geworden, — wij mogen niet zeggen in druk verschenen, want dit gedrukte rapport is reeds vroeger ingediend, naar wij meenen, op 1 Dec. 1901. De reden, dat er vijf maanden liggen tusschen de geboorte en de mogelijkheid om het kind der Commissie te zien, moet wel een ernstige zijn geweest. En dat was het ook. Het rapport is namelijk geheel anders uitgevallen dan de organisateurs der tentoonstelling hebben verwacht. Deze beoogden met een Congres en een daaraan verbonden Tentoonstelling van Ambachtsonderricht, het gouden feest te vieren van de Vereeniging ter bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid. Velen hebben er aan getwijfeld of juist zulk een feestviering wel tot een feeststemming aanleiding zou gegeven; want zij voorzagen de klachten, bij vele tentoonstellingen van ambachtsscholen vernomen, o.a. dat veel van het ter bezichtiging gestelde werk niet van *leerlingen* kon zijn, dat in menig werkstuk de hand des meesters was te zien, enz. Die twijfelaars blijken het bij 't rechte te hebben gehad. Reeds hebben verschillende artikelen over de Tentoonstelling op tal van gebreken van ambachts- en teekenscholen gewezen, en nu: het reeds vijf maanden oude rapport ademt ongetwijfeld een geheel anderen geest dan de ontwerpers der feestviering hebben verwacht. Daaraan schrijven wij het vertraagde verschijnen van het rapport, eerst in de allerlaatste dagen van Mei 1902 toe.

Het resultaat moge onverwacht teleurstellend zijn geweest, er breekt daaruit toch ook een lichtstraal door: het verschenen rapport is een stuk dat tot nadenken stemt, ook voor hen die er niet in alle onderdeelen mede kunnen instemmen. Onbevangen wordt op wonde plekken gewezen; die welke er zijn afdoend te genezen, zij de taak van hen die het wel meenen met de ambachtsleerlingen.

De uitvoerende Commissie zegt in haar voorrede tot het eigenlijke rapport, dat er inderdaad gebreken aan het ambachtsonderwijs schijnen te kleven, en vooral het teekenonderwijs buiten de eigenlijke ambachtsscholen grond tot ernstige grieven geeft. Zij wijst op het merkwaardige verschijnsel, dat alle klagers eenparig van oordeel zijn, dat het gemis bij de onderwijzers aan kennis van het ambacht of van een onderdeel daarvan met het oog waarop het teekenonderricht wordt gegeven, de hoofdzaak der gevonden tekortkomingen is. De behoefte aan degelijke onderwijzers blijkt uit 't centraal rapport en uit de afzonderlijke rapporten het sterkst ten aanzien van het teekenonderwijs, maar toch ook onmiskenbaar ten aanzien van het overige theoretisch en het practisch onderricht in het meerendeel der vakken of ambachten. Maar ook kan uit dit zelfde rapport en de bijlagen worden opgemaakt, dat menige school een goeden leergang volgt met de gevolgen daarvan.

„Ligt het niet op onzen weg — zoo zegt de uitvoerende Commissie — een oordeel uit te spreken over de resultaten tot welke de rapporteerende commissie is gekomen, zonder gevaar voor tegenspraak meenen wij deze gevolgtrekking te mogen maken:

de eerste eisch is, dat gelegenheid worde gegeven tot opleiding van onderwijzers voor ambachts- en industriescholen ten andere inrichtingen van onderwijs ten behoeve van vak of ambacht."

Mocht de tentoonstelling bewezen hebben, dat het ambachtsonderricht zich in de laatste jaren belangrijk heeft uitgebreid en ontwikkeld en een inrichting tot opleiding van onderwijskrachten een onafwijsbare eisch is geworden, — de Commissie erkent, dat de belangelooze toewijding en groote ijver van hen die zoovele ambachts-, industrie- en kookscholen hebben gesticht en geldelijk op de been gehouden, zeker niet vruchteloos zijn geweest, evenmin als van hen, die hun beste krachten voor het onderwijs gaven, of die met zooveel moeite getracht hebben de tentoonstelling van 1901 vruchten te doen dragen.

Het mag hier bij deze mededeelingen niet blijven, en den lezers moet de meening der Commissie niet worden onthouden, dat: het ambachtsonderwijs moet dienen voor den *werkman*, dat het bereikbaar moet wezen voor *alle* werklieden, en dat het voor algemeen onderwijs voor werklieden veel *te duur* is. Daarom behoort ook iets uit het eigenlijke rapport te worden medegedeeld.

Vooraf zij echter even in herinnering gebracht, dat de Commissie die in 1894 het door de Mij. t. B. d. Bouwkunst ingestelde examen voor Bouwkundig Opzichter afnam, in het verslag over dit examen o. a. heeft medegedeeld: „dat uit de overgelegde teekeningen duidelijk de weinige eenheid bleek in het onderwijs aan ambachts- en teekenscholen, en dat verschillende scholen met dit onderwijs op den verkeerden weg waren; dat uit de mondelinge examens het ontbreken van practijk bij vele leeraren aan dergelijke inrichtingen bleek. De indruk dien men van verschillende candidaten had verkregen, was alsof het ambacht onderwezen werd niet door hen die daarmede goed vertrouwd zijn, maar door leeraren in het rechtlijnig teekenen die slechts bij uitzondering werk van het ambacht gemaakt hebben."

Hieraan kon natuurlijk niet in eens worden tegemoet gekomen. Toch is gaandeweg veel verbeterd. De bezwaren in 1894 geconstateerd, behooren echter volgens de voorrede van het rapport over de Tentoonstelling nog niet tot het verledene; er zou hierin anders geen sprake zijn geweest van de behoefte aan opleiding der ambachts-leerkrachten.

Wat deze laatsten betreft, moge herinnerd worden aan de bespreking over „speciale opleiding van vakonderwijzers" in de algemeene vergadering der Vereeniging tot bevordering van de Vakopleiding voor Handwerkslieden in Nederland, in Dec. 1901. Reeds twee jaren geleden had de Directeur der Haarlemsche ambachtsschool, de heer J. Temme, hetzelfde onderwerp ter sprake gebracht, tengevolge waarvan de benoeming plaats had van eene Commissie, die een rapport samenstelde, naar aanleiding waarvan in Dec. 1901 eene Commissie is benoemd — op 't oogenblik werkzaam — tot het samenstellen van een programma van eischen van bekwaamheid van aanstaande onderwijzers voor de practijk en het vakteekenen.

Thans zij hier het een en ander medegedeeld uit het centraal rapport: dus nu aan 't woord de heeren Knuttel en Van Malsen, en mevrouw Welcker—de Wit.

Alvorens te beoordeelen, heeft de Commissie overwogen, dat de strekking van het ambachts- en teekenonderwijs natuurlijk moet zijn: den toekomstigen werkman de kennis te verschaffen welke hij voor de beoefening van zijn ambacht noodig heeft om een volledig vakwerkman te kunnen worden en niet slechts een schavend of smedend arbeider te blijven. Uit die strekking volgt, aan welke eischen het onderricht heeft te voldoen, en wanneer erkend wordt, dat *ieder* werkman de hier bedoelde kennis noodig heeft, dan moet het onderwijs ook zoo zijn ingericht, dat het voor allen bereikbaar is.

Uit de tentoonstelling en de daarbij verstrekte gegevens moest echter met beslistheid worden opgemaakt, dat het onderricht *niet* zoodanig is, dat, op den ingeslagen weg voortgaande, over eenige jaren voor alle toekomstige werklieden de gelegenheid zal bestaan zich de kennis te verwerven welke zij in hun beroep behoeven.

Met alle waardeering voor 't geen ten beste van het onderwijs werd gedaan, kunnen de tegenwoordige scholen niet geven wat volgens de strekking van het onderwijs gewenscht zoude zijn, omdat bij hunne inrichting niet voldoende rekening is gehouden met de sociale toestanden, noch met de eischen van het onderwijs, noch ook met de praktijk van het vak, en mede omdat het onderwijs te kostbaar is om ooit algemeen te kunnen worden. Wanneer dit *f* 100 per leerling kost, zal het niet bereikbaar voor *alle* werklieden zijn; de Commissie bewijst dit uit de volgende cijfers: in 1899 bleek uit de beroepstelling, dat 112.260 jongens en 25.198 meisjes van 12—17 jaar in verschillende beroepen werkzaam waren, terwijl de 20 ambachtsscholen toen slechts 2595 leerlingen telden.

Bij het ambachtsonderwijs is te veel over 't hoofd gezien, dat van de ouders meermalen te groote opoffering wordt geëischt, als zij kinderen na het lager-onderwijs nog twee of drie jaren buiten verdiensten moeten laten; eerst wanneer hierin is voorzien, zal het ambachtsonderwijs meer bijdragen tot vorming van een degelijken werkmansstand. Een voorbeeld wordt aangehaald van een jongen die gedurende de drie jaren die hij in een timmermanswerkplaats werkzaam was, aan verdiend loon *f* 563.63 ontving, beginnende met 50 cts. per week en na drie jaren 10 cts per uur zijnde.

Maar, ook na opheffing van deze geldelijke bezwaren zou het tegenwoordig ambachtsonderwijs geen doel treffen. Uitgaande van de meening, dat de school allereerst datgene moet leeren wat de werkman zich in de praktijk zeer moeielijk kan eigen maken, zoo mag de eisch gesteld, dat de leerlingen daar worden onderwezen in de *theorie* van hun vak: 1°. de kennis der materialen en hun eigenschappen, 2°. hierbij aansluitend helder inzicht in constructie, 3°. grondige kennis van het gereedschap. Zonder deze theorie, zonder de wetenschap van het hoe en waarom der constructies en manipulatien wordt de uitoefening van een ambacht een machinaal en versuffend bedrijf.

Het moge vreemd schijnen, maar juist dit meest noodige wordt op de ambachtsscholen onvolledig onderwezen, zooals met eenige voorbeelden wordt aangetoond, waarbij echter ook de gunstige uitzonderingen zijn vermeld. Een en ander maakt, dat de Comm. niet verwonderd staat over den geringen invloed welke het ambachtsonderwijs tot nu toe gehad heeft op de vorming van ambachtslieden.

Het genoemde gemis is niet het *eenige* bezwaar; al ware er aan tegemoet gekomen, dan nog zou de school niet *de* gewenschte kweekplaats van flinke ambachtslieden kunnen zijn, omdat in de school anders wordt gewerkt dan in de werkplaats. In gene wordt geleerd een niet volumineus werkstuk zooveel mogelijk netjes af te werken, slechts zelden op ware grootte; in deze is vlug werken „op ware grootte" vereischte. Voor hem dus die spoedig moet werken voor de markt, geeft de school slechts gebrekkigen steun; meer nut heeft zij voor hen die wel moeten weten hoe gewerkt wordt, maar niet zelve het handwerk behoeven uit te oefenen, en die nog op andere wijze de meer vereischte kennis kunnen verkrijgen.

(Wordt vervolgd.)

PRIJSVRAGEN.

De Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap" te Rotterdam heeft voor 1902 weder een drietal prijsvragen uitgeschreven, waarvan de onderwerpen zijn als volgt:

1°. een Heerenhuis aan een avenue;
2°. een Muziektent op een plein;
3°. een wand van een Eetzaal.

Als prijzen worden uitgeloofd: voor de 1ste prijsvraag, een zilveren medaille en f 50, een bronzen medaille en f 20, en een getuigschrift; voor de 2de, een zilveren medaille en f 35, een bronzen medaille en f 15, en een getuigschrift; voor de 3de, een bronzen medaille en f 25, en een getuigschrift. Bij alle medailles behoort ook het getuigschrift der Vereeniging.

De deelname aan de beantwoording der prijsvragen is algemeen. Alle antwoorden worden vóór of op 1 Dec. 1902 vrachtvrij ingewacht aan 't adres van den heer C. N. van Goor, 1ste Secretaris der Vereeniging, Jonkerfransstraat 126 te Rotterdam, bij wien ook het uitvoerige programma voor deze prijsvragen verkrijgbaar is.

De Jury bestaat uit de heeren: H. P. Berlage Nz., J. Verheul Dzn., A. Salm G.Bz., en de bestuursleden van „B. en V." de heeren Henri Evers en Herm. v. d. Kloot Meijburg.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst 28 Mei 1902. In het voorloopige verslag over deze Algemeene Vergadering in het vorige nummer van dit blad, komt zeer onwillekeurig niet de mededeeling voor, dat de Voorzitter der Maatschappij ook den heer J. Mutters Jr., die dit jaar volgens de wet der Mij. als lid van het Hoofdbestuur moest aftreden, in hartelijke bewoordingen dank zeide voor al hetgeen hij als ijverig lid van dat Hoofdbestuur had gedaan in het belang van de Maatschappij en van hare leden. De Voorzitter zeide daarbij o. a. nog, dat indien iemand blijken had gegeven van belangstelling in en liefde voor de Maatschappij, dit zeker de heer Mutters was, die o. a. zijn aandeelen in de geldleening der Mij. aan deze ten geschenke had gegeven, en nu onlangs weder de bekleedingsstof schonk voor de wanden der vergaderzaal.

Van verschillende zijden wordt voorts aan de redactie gevraagd waarom eenige zaken niet in het verslag zijn vermeld. Het antwoord hierop kan kort zijn: hetgeen gegeven is, was slechts een in haast opgemaakt voorloopig verslag, dat gevolgd zal worden, zooals gewoonlijk, door het officieele, meer uitgebreide verslag.

BERICHTEN.

De Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam is ontstaan uit: *a.* de Industrieschool, *b.* het Schilderkunstig genootschap „Hierdoor tot hooger" vereenigd met Arti Sacrum, en *c.* de Stads Teekenschool. De lessen vingen aan op 7 Oct. 1851 in lokalen van 't Museum Boymans. Na den brand van dit Museum (16 Febr. 1864) werd de Academie tijdelijk gevestigd in het Oudemannenhuis, en daarna overgebracht naar het tegenwoordige gebouw aan de Coolvest.

Hendrik Cramer, te Zierikzee geboren op 10 Juni 1832, kreeg zijn opleiding in teekenen enz. aan de Industrieschool, het Schilderkundig genootschap, bij wijlen den heer J. F. Metzelaar, in de wiskunde, geometrie, driehoeksmeting enz. bij wijlen den heer M. C. Mensing, en verder gedurende den eersten cursus 1851—1852 aan de nieuw opgerichte Academie in de hoogste klasse voor bouwkunde onder wijlen den heer A. W. van Dam. Bij het aan het einde van dezen cursus gehouden concurreerend prijsteekenen verwierf hij de groote zilveren medaille der Academie voor zijn bekroond ontwerp voor een logement; hij was dus de eerste leerling die deze medaille behaalde. Te voren, in 1851, was hem de bronzen van het Schilderkunstig genootschap voor het boetseeren ten deel gevallen, en reeds op 28 April 1849 had hij na afgelegd examen voor eene Rijks-commissie de acte van bekwaamheid als Rijks landmeter verworven.

Bij den aanvang van den volgenden cursus in 1852 werd hij, naast zijn vader, benoemd tot onderwijzer 2e klasse in liniair en doorzichtkundig teekenen (Afd. A), en toen zijn vader in 1867 als onderwijzer bedankte, volgde hij hem op als onderwijzer voor het trappen-teekenen en als eerste onderwijzer in de doorzichtkunde (Afd. B.). Bij eene reorganisatie der Academie in 1888 werd het onderwijs in de doorzichtkunde hem niet meer opgedragen, maar werd hij onderwijzer 1e klasse in Afd. B. (bouwk. teekenen).

In 1852 solliciteerde hij naar de betrekking van Gemeentearchitect van Gouda; hij stond op het tweetal, maar werd niet benoemd.

In dien tijd was hij belast met de directie en tevens administratie voor de bouwmeesters der bouwvereeniging van het Nieuwe Werk te Rotterdam, welk omvangrijk bouwwerk geheel door hem geleid werd. In 1854 associeerde hij zich met den heer G. Nimmo, meester metselaar te Rotterdam, en trad eenige jaren later als eenig deelhebber in deze zaak op. Van af dien tijd tot na toe voerde hij met afwisselend geluk, hetzij alleen of vereenigd met anderen, vele bouwwerken, waaronder verschillende zeer belangrijke, als aannemer uit.

Tot het einde van den laatsten cursus aan de Academie bleef de heer Cramer steeds trouw en volijverig als leeraar op zijn post; thans echter, na gedurende 50 jaren onderwijs te hebben gegeven, heeft hij zijn ontslag als leeraar aangevraagd.

Voor zooverre ons bekend, is de herdenking van dit 50-jarig leeraarschap onopgemerkt voorbijgegaan, wellicht tot schrik van het Bestuur der Academie en de vele oud-leerlingen van den jubilaris, wie het zeldzame feit niet bekend zal zijn geweest.

Niet te laat wenschende te komen, ons bovendien herinnerende, dat de heer Cramer van af 1883 gedurende zes jaren deel uitmaakte van het Bestuur van de Mij. t. B. d. Bouwkunst en sedert vele jaren Voorzitter harer Afdeeling te Rotterdam is, — brengen wij hem nu reeds, bij gelegenheid van zijn 70sten verjaardag op 10 Juni e.k. onzen groet, en onze beste wenschen, dat hij nog langen tijd een gelukkige rust moge genieten na zijn werkzaam leven.

Maastricht. Op initiatief van B. en W. heeft zich eene commissie gevormd, ten doel hebbende het oprichten van een gedenkteeken ter eere van Jan Pieter Minckelers, den uitvinder van het steenkolengas, geboren te Maastricht den 2den December 1748.

Minckelers, wiens naam al ongeveer sedert een eeuw aan een der straten van de stad werd gegeven, studeerde aan de hoogeschool te Leuven in de natuurwetenschappen en de godgeleerdheid, en verwierf er den titel van Bachelier, met zoodanig groote onderscheiding, dat hij o. a. reeds in 1772, dus op 23-jarigen leeftijd, werd benoemd tot professor in de natuurkunde aan het college „de Valk" van genoemde universiteit.

Wel heeft vóór hem in 1737 Clayton in Engeland steenkolengas gemaakt, maar een practische toepassing kreeg het niet. Minckelers maakte het op 1 Oct. 1783, in een geweerloop, en op 27 Nov. 1783 werd de nieuwe vinding het eerst toegepast in het park van den Hertog van Aremberg te Héverlé bij Leuven, voor de vulling van een luchtballon. In 1785 verlichtte hij reeds zijn leeszaal met de „brandbare lucht."

Ten aanzien van den Engelschman William Murdock, die in zijn geboorteland als uitvinder der gasverlichting gevierd wordt, moet worden opgemerkt, dat diens vinding eerst van 1792 dateert.

In eene circulaire vraagt de commissie om geldelijken steun. H. M. de Koningin-Moeder heeft reeds een gift doen toekomen. Bijdragen worden ingewacht bij den Penningmeester der Commissie den heer P. Loomans te Maastricht, een familielid van Minckelers.

In verschillende bladen werd medegedeeld, dat de Heer M. A. C. Hartman, Civ. en Bouwk. Ingenieur, Gemeente Architect van Delft, genoemd wordt als opvolger van Prof. E. Gugel, Hoogleeraar in de Schoone Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft, die — zooals men weet — na het einde van den loopenden cursus zijn ambt vaarwel zal zeggen.

Deze mededeeling is van allen grond ontbloot en wij kunnen er aan toevoegen, dat de Heer Hartman deze benoeming niet zou wenschen.

Heerlen. Door den gemeenteraad is een subsidie van f 20.000, zoo noodig nog met f 5000 uit te breiden, verleend voor de restauratie der R. K. kerk.

BEANTWOORDING VAN PRIJSVRAGEN.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Eerprijsvraag. Internationaal. Ontwerp van een Koninklijk Paleis te Amsterdam; eerste prijs: verguld zilveren medaille en f 500; 2e pr.: zilveren medaille en f 250; 3e pr.: bronzen medaille en f 100. Vóór 30 Juli 1902, bij den Secretaris der Mij., Marnixstraat 402 Amsterdam.

Progr.: Bouwk. Weekblad no. 2 van 11 Januari 1902.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	onderdom	26 jaar,	salaris	f	85.—
"	"	"	"	32 "	"	"	60.—
"	"	"	"	24 "	"	"	70.—
"	Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	"	"	27 "	"	"	80.—
"	"	"	"	23 "	"	"	60.—
"	"	"	"	22 "	"	"	60.—
"	"	"	"	25 "	"	"	60.—
"	"	"	"	21 "	"	"	45.—
"	"	"	"	30 "	"	"	100.—
"	"	"	"	29 "	"	"	70.—
"	"	"	"	20 "	"	"	60.—
"	"	"	"	26 "	"	"	80.—
"	"	"	"	24 "	"	"	75.—
"	"	"	"	24 "	"	"	70.—
"	"	"	"	25 "	"	"	90.—
"	"	"	"	22 "	"	"	50.—
"	"	Teekenaar	"	18 "	"	"	25.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 9 JUNI.

APELDOORN. Het vergrooten van de fabriek aan de Sophialaan.

De firma Talens en Co. Bestek en teek. à f 0.75 per stel verkrijgb. bij den arch. J. A. Wijn.

DEVENTER. Het verbouwen van perc. 8 aan de kleine Overstraat.

De archit. M. v. Harte, n.m. 2 u., in café van Eede, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1,75 bij gen. architect verkrijgbaar. Aanw. gedaan.

DONGEN. Het bouwen eener villa 1e klasse voor zenuwlijders op „Overdonk" aldaar.

Het bestuur der eerw. broeders van O. L. V. van Lourdes sanatorium, n.m. 3 u. Bestek en teek. ad f 4,50 bij den bouwk. J. de Vries te Boxtel. Aanw. 9 Juni, v.m. 11 u.

HEILIGERLEE. De ver- en aanbouw van een boerderij.

De bouwk. J. v. Lenning, 's av. 7 u., bij Schrage bij wien bestek en teek. ter inz. Exempl. tegen f 1.50 per stel zijn te bek. Aanw. gedaan.

KROMMENIE. Het bouwen van een woon- en koffiehuis aan de Wilhelminastraat te Krommenie.

De heer J. Veldt te Beverwijk, v.m. 10 u., in het heerenlogem. te Krommenie alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

LOCHEM. Het bouwen van een pakhuis.

De heer S. Vromen, 's av. 8 u., in hôtel Bak, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

NULAND. Het aanbouwen van een schoollokaal met aanhooren aan het bestaande schoolgebouw voor openb. lager onderwijs aldaar in het dorp.

Het gem.best., n.m. 3 u. Bestek met teek. tegen f 1,50 te bekomen bij den arch. W. van Aalst te 's Bosch, door wien ook inlicht. worden gegeven. Aanw. 9 Juni, v.m. 11 u.

ROTTERDAM. Het afbreken en wederom opbouwen der panden in de Vierwindenstraat no. 18, 20 en 22.

Het kerkbest. der parochie van den H. Rosalia, v.m. 11 u., in het perc. Vierwindenstraat no. 16. Bestek en teek. te verkrijgen à f 1,50 per stel, bij E. de Bont en Zn., terwijl verdere inl. te bekomen zijn bij de arch. H. J. Dupont & Zn., Delftsche Vaart no. 58.

TERNEUZEN. Het verbouwen van de oude smederij aan de Vlooswijkstr., wijk G. no. 7.

De aanbest., n.m. 6 u., in café „De Vier Emmers". Bestek en teek. ter inzage in het bestedingslokaal en verkrijgb. à f 0,50 bij den bouwk. L. de Bruijne, door wien verdere inl. worden verstrekt. Aanw. gedaan.

DINSDAG 10 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een winkelhuis en bovenwoningen aan de Willemstraat 184.

Het bestuur der vereen. ten behoeve der arbeidersklasse, n.m. 3 u. in het gebouw, Spui 12. Bestek en teek à f 1.50 te bekomen bij den archit. W. Hamer, Singel 290.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van 7 woonhuizen.

De coöp. bouwvereen. „Parkzicht". Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij Mouton & Co., aldaar. Inl. geeft arch. S. Wijn.

GRONINGEN. *a.* Het bouwen van eene schilderswerkplaats met bovenwoning op een terrein, gelegen aan den Korreweg en *b.* het verbouwen van een werkplaats, staande aan den Korreweg en te Hunzestraat, tot twee benedenwoningen, in twee perceelen en in massa.

De heer W. Duiker, 's av. 8 uur, in café „de Groene weide". Bestekken met teek. voor sub *a.* à f 1 en voor sub *b.* à f 0.75 te verk. bij den arch. en liggen ter inzage ten huize van aanbest. Inl. van 9 — 10 u. ten kantore van IJ. van der Veen, arch. aanw. gedaan.

WOENSDAG 11 JUNI.

HARLINGEN. Het bouwen van een schaftlokaal met badkamer en privaat voor de gem.gasfabriek.

Het gem.best., 's av. 8 u. Bestek ter inzage op de secretarie. Aanw. 9 Juni, v.m. 11 u.

ROTTERDAM. Het maken van diverse gebouwen, bestemd tot ziekenverpleging, zusterverblijf en keuken-inrichting, benevens het maken van eenige veranderingen in de bestaande gebouwen van de inrichting.

Het best. der Nederl. Herv. Diaconessen-inrichting. Bestek en teek. tegen f 10 verkrijgbaar ten kantore van den arch. B. Hooykaas Jr. Gelderschekade no. 10, Rotterdam. Aanw. gedaan.

WOLTERSUM. Het afbreken van de bestaande en weder opbouwen van een burgerhuizing waarin smederij met bijlev. van materialen.

De heer W. v. Koldam, n.m. 4 u. Bestek en teek. ad f 1.25 verkrijgb. bij S. Blokzijl. Aanw. 9 en 10 juni, n.m. 3-6 u.

IJMUIDEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met afzonderlijk bovenhuis met bijlev. van alle materialen.

De heer M. J. Schuitemaker, 's av. 7 u., in hotel „No. Een".

DONDERDAG 12 JUNI.

AMBT-ALMELOO. 1. Het bouwen eener school van 4 lokalen met onderwijzerswoning, op een terrein gelegen in den Ossenkoppelerhoek. 2 Het maken en lever. der benoodigde schoolmeubelen.

Het gem. best., 's midd. 12 u., in het koffiehuis van de Wed. Grimme. Bestekken en teek. ter inzage in voorn. koffiehuis en ter secretarie, alw. dezelfde te verkrijgen zijn voor de school en onderwijzerswoning tegen f 1.50 en voor de meubelen tegen f 0.75. Inl. geeft de arch. B. Vixseboxse Bzn. Aanw. 12 Juni, 's m. 9 u.

BOXTEL. Het afbreken van eenige gebouwen en het nieuw te bouwen Oude Vrouwen- en Mannen-Gasthuis met bijbouwen enz., op een terrein van het Liefdegesticht, met bijlev. van alle materialen.

De bouwk. J. de Vries, n.m. 5 u., in hotel „Het Fortuin". Bestek en teek. verkrijgb. bij den bouwk. tegen f 3 per stel. Aanw. op het terrein 12 Juni, v.m. 10 u.

BREDA. Het bouwen van een winkelhuis met aparte bovenwoning, benevens slachtplaats enz., op een terrein aan de Teteringsche straat kadastraal bekend sectie B. no. 5336.

De architect J. Lijdsman, 's av. 7 u., in het koffiehuis van J. L. Pijnenburg, alwaar bestek en teek. ter inzage liggen.

DEURNE (N.-BR.). Het vergrooten der school op den Neerkant.

Het gem.best., n.m. 4 u. Bestek en teek. ad f 0,75 ter secret. verkrijgb. Aanw. 12 Juni, v.m. 10 uur.

DIEREN. Het bouwen van een rijwielfabriek aldaar.

De firma Arentsen en Kölling, n.m. 2 u., in hotel „De Kroon". Bestek en 3 teek. tegen f 7,50 bij de architecten verkrijgb. en worden op den dag der aanbesteding tegen vergoeding van f 5 per stel teruggenomen. Inlicht. te bekomen bij A. R. Schoonman en G. J. Uiterwijk, archit. te Dieren. Aanw. gedaan.

DINTELOORD. Het bouwen van een heerenhuis, met bijlevering van de noodige bouwmaterialen.

De bouwk. C. Vriens, n.m. 3 u., in het café van P. v. d. Doel. Bestek en teek. te bek. bij den bouwk. tegen f 1,50. Aanw. op den dag der besteding, v.m. 11 u.

NOORDWIJK A/ZEE. Het bouwen van eene villa aan den Boulevard te Noordwijk a. Z.

De architect J. H. J. v. Lunteren te Utrecht, 's midd. 12 u., in hotel „Huis ter Duin". Bestek en teek. tegen f 2 en nadere inlicht. te bekomen ten kantore van voorn. architect te Utrecht, Donkere Gaard 4.

ZUIDSCHARWOUDE. Het bouwen van een magazijn met woning voor den magazijnmeester, op een terrein in de gemeente Zuidscharwoude, benevens het amoveeren van een bestaand magazijn.

Het best. der afd. Langendijk van de N. H. vereen. „Het Witte Kruis", 's av. 7 u. bij A. Kist. Bestek en teek. ter inzage in bovengen. lokaal en inlicht. zijn te bekomen bij C. Smit, bouwk. Zuidscharwoude.

ZATERDAG 14 JUNI.

GRONINGEN. Het afbreken van het pere. no. 37 aan den Nieuwen Weg, gem. Groningen, en het daar ter plaatse bouwen van een pakhuis annex magazijn, kantoor, enz.

De heer K. Tiktak, 's av. 8 u., in het koffiehuis van G. Rollema, Damsterdiep. Bestek en teek. tegen f 2.— per stel ten kant. van G. Nijhuis, Radesingel 25 verkrijgb. Inlicht. te bekomen ten kant. van den architect. Aanw. 9 Juni, v.m. 10 u.

WIJHE. Het bouwen van een woonhuis.

De heer H. H. Palm, 's av. 7 u., in cafe W. Willemsen, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 14 Juni, 's av. 6 u.

MAANDAG 16 JUNI.

EINDHOVEN. Het bouwen van 3 woonhuizen met winkel en werkplaats te Stratum.

De firma A. v. Hooff en Zn., n.m. 3 u., in het cafe van E. Stoot. Bestek en teek. à f 1,50 per stel alsook nadere inlicht. verkrijgb. bij den arch. L. J. P. Kooken, Eindhoven. Aanw. 16 Juni, v.m. 11 ure.

MAASBREE. Het bouwen van een zustersgesticht met schoolgebouw, corridor, enz. op een open terrein aldaar.

Het kerkbest. van Maastree, v.m. 11 u., op het raadhuis. Bestek en teek. ter inzage bij den heer Kessels, kerkontvanger en te Blerik bij den arch. Holten en zijn verkrijgb. tegen f 2. Aanw. 16 Juni, v.m. 9½ u.

WOENSDAG 18 JUNI.

ALFEN (Z.-H.). Het bouwen van een watertoren, filter, machinegebouw met ketelhuis, schoorsteen en kolenloods, woning, buisleiding en verdere werken tot het Pompstation behoorende.

Het gem.best., 12 u. Bestek en teek. à f 3 te bekomen ter secretarie. Inl. geeft de ingen. N. Biezeveld Hzn. te 's Hage. Aanw. 13 Juni, 's midd. 12 u.

DÜLMEN (i/w. (DUITSCHLAND). Het bouwen van een magazijn ald. van 35 bij 36 M. grondvlak hoog 5 verdiepingen, met bijlev. der materialen.

De firma Wed. M. Bendix, 's av. 7 u. (M. E. T.) te haren kantore. Bestek en teek. ad f 15 verkrijgb. bij arch. G. Beltman AGzn. te Enschede en worden tegen f 12 teruggenomen. Aanw. 18 Juni, n.m. 2 u. (M. E. T.).

VRIJDAG 20 JUNI.

HAARLEM. Het bouwen van eene melkinrichting bestaande uit hoofdgebouw en bijgebouwen.

De N. V. Haarlemsche melkinrichting „De Sierkan", n.m. 2 u., op het terrein van Villa „Dora" Zijlweg hoek Zijlsingel.

DINSDAG 24 JUNI.

UTRECHT. Bestek no. 898. Het maken van dienstwoningen met bijbehoorende werken ten behoeve van het rangeerterrein Maarn. Raming f 60330.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 25 JUNI.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Leeuwarden. Raming f 151000.

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's-Hage; aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1e district, Binnenhof te 's-Hage; aan de post- en telegraafkantoren te Leeuwarden; aan het bureel van het prov. bestuur van Friesland, en is ad f 1,15, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inlicht. worden gegeven door voorn. rijksbouwmeester te 's Hage en door den opzichter S. Koldijk te Leeuwarden. Aanw. 13 Juni, v.m. 11 uur.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van eene loods tot berging van telegraafmateriecl te Zwolle. Raming f 7640.

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's Gravenhage, aan het bureel van den rijksbouwm. in het 1e district, Binnenhof te 's Gravenhage, aan het telegraafkantoor te Zwolle, aan het bureel van het prov. best. van Overijsel, en is ad f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Gravenhage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. te 's Gravenhage. Aanw. 18 Juni, v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kneuterdijk hoek Prinsestraat. — Amsterdam, Sophiastraat. — Rotterdam, Zwaanshals 24 (Boompjes). — Breda, Stationsstraat. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Bakenstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserves uit. 1901	**„ 1.818.900.00**
Betaalde Brandschaden tot uit. 1901	**„ 23.902.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5

Bevolt zich aan voor assurantien bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

21 MEI.

AALSMEER. Het amoveeren en weder-opbouwen van een woonhuis annex smederij, voor rekening van den heer J. A. Kramer aldaar.

Metselw. Laagste inschr. P. v. d. Zwaard, f 642.

Timmerwerk. L. Barendrecht, Hoofddorp, f 739.

Schilderwerk. L. v. d. Zwaard, f 146.

22 MEI.

AMBT-HARDENBERG (HERBEST.). Het verbouwen van de school te Sibculo. Door het gem.best.

Laagste inschr. J. Meijer, Ambt-Hardenberg, f 4800. Gegund.

OLDENZAAL. Het bouwen van een heerenhuis. Door den heer B. J. Hommen.

Laagste inschrijver P. H. Op de Weegh, Oldenzaal, f 5490. Gegund.

OUDE-TONGE. Het afbreken en weder opbouwen van het pand no. 224 aan de zuidzijde van den Molendijk, voor rekening van den heer I. de Winter. Door den arch. H. v. d. Berghe.

Laagste inschr. C. Snijder Pz., Timmerwerk; W. Broeder, Metselwerk.

PURMEREND. Het maken van een pakhuis met 2 bovenwoningen. Door den arch. Jh. Faber.

Bij onderhandsche herbesteding aangenomen door J. Groenhart, Purmerend, f 3535.

23 MEI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het stucadoorwerk van een nieuw te bouwen villa. Door de heeren H. Holstein en B. G. Groeliker aldaar.

Laagste inschrijver B. Leferink, f 1565. Gunning in beraad gehouden.

26 MEI.

AKKRUM. Het afbreken eener boerenbehuizing en het bouwen van 2 werkmanswoningen. Door den heer K. Walma te Joure.

Laagste inschr. M. Duisterhout, Akkrum, f 1265. Gegund.

ALMELO. Het bouwen van 2 burgerwoonhuizen, behalve het glas- en schilderwerk, op een terrein, gel. aan den Bella Vista weg bij de Wierdensche straat. Door den heer A. Schreuder Jzn.

Laagste inschrijvers J. Eshuis, Metselwerk, f 1158; F. Reefman, Timmerwerk f 1297; Sandra, smidswerk, f 71,80; Arends, loodgieterswerk, f 83,90; Wegkamp, stucadoorwerk f 60.

DONGEN. Het bouwen van een heerenhuis, met bijl. van alle benoodigde mater., op een terrein gelegen aan den „Hoogen Ham" aldaar. Door den heer C. Bressers.

Laagste inschrijver F. Roovers, Dongen, f 25900. Niet gegund.

GINNEKEN. Het bouwen van twee woonhuizen met stal op het perceel sectie J, no. 2396, gelegen nabij de Karnemelkstraat te Ginneken. Door de arch. P. A. Ooms en L. v. d. Pas te Breda.

Timmerwerk. Laagste inschrijver H. de Swart, f 1069.

Metselwerk. C. J. Simons, f 1300.

Massa. A. Brouwers, f 2260.

HEEMSTEDE (ONDERH.). Het maken van een woonhuis annex inrichting tot het vervaardigen van automobielen, ten dienste van de Maatij. der Haarlemsche automobielenfabriek. Door den arch. G. Kuiper Jr.

Gegund aan W. A. v. Amstel te Heemstede.

HENGELO (OV.). Het verbouwen van een perceel aan de Telgen te Hengelo. Door den arch. W. Elzinga.

Laagste inschrijver J. Nieuwenhuis, Borne, f 5199.

27 MEI.

BARNEVELD. Het bouwen van een blok van 4 arbeiderswoningen. Door de Barneveldsche Bouwcommissie.

Metselwerk. Laagste inschrijver G. v. d. Broek, f 2690.

Timmerwerk. S. Westerveld. f 2372.

Schilderwerk. H. 't Ham, f 498.

Loodgieterswerk. W. v. d. Kamp, f 215.

Smidswerk. P. Bleijerveld, f 134.

Massa. S. Westerveld. f 5755.

HENGELO (OV.). Het verbouwen van een woonhuis, het vergrooten eener bakkerij met het maken van pakzolders enz. voor J. B. Borchert. Door den arch. W. Elzinga.

Laagste inschrijver E. Crebben, Enschede, f 2122. Gegund.

MARKEN. Het bouwen van een woonhuis voor den burgemeester.

Laagste inschrijver D. Pereboom, Marken, f 4197. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van een heerenhuis. Door den arch. J. J. Haarselhorst.

Timmerwerk. Laagste inschr. A. Bouwens, 1030.

Metselwerk. J. Donders, f 1860.

28 MEI.

ARNHEM (ONDERH.). Het bouwen van een winkelpui en het maken van eenige veranderingen aan het perceel Sloetstraat no. 259, door en voor rekening van den heer W. Janssen aldaar.

Laagste inschrijver J. W. Langelaar, f 794.

BEVERWIJK. Het bouwen van een bloembollenschuur met woonhuis op een terrein aan de Zeestr. Door de Eng.-Holl. kweekerij Maatij.

Schuur. Laagste inschrijvers V. Ph. Braun en Zn., Beverwijk, f 6290.

Woonh. H. W. Duijn, Beverwijk, f 8000.

Massa. H. W. Duijn, Beverwijk, f 14500.

ELLEWOUTSDIJK. Het bouwen van een woonhuis c.a. te Ellewoutsdijk. Door den architect J. Scheele Dzn. te Terneuzen.

Laagste inschrijver J. Rijnberg, Ellewoutsdijk, f 1895. Gegund.

GLANERBRUG BIJ ENSCHEDÉ. Het bouwen eener kerk a. d. Glanerbrug. Door den arch. A. Tepe te Rijsenburg.

Laagste inschrijvers G. J. Tichener en Lemmink, f 21065.

HAAKSBERGEN. Het bouwen van een bouwmanswoning met bijlevering van de materialen, behalve steenen, pannen en vloertegels op hunne gronden aan den Eibergschen grintweg te Langelo gem. Haaksbergen. Door den heer Keuper c.s.

Laagste inschrijvers A. en J. Markerink, Neede, f 1378. Gegund.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 24sten Juni 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 900.

Het maken van een privaat- en waterplaatsgebouw op het perron en het uitbreiden van de bestelgoederenlokalen in het hoofdgebouw, met bijbehoorende werken op het station ZWOLLE.

Begroeting f 5560.—.

De besteding geschiedt volgens § 60 van het bestek.

Het bestek ligt van den 30sten Mei 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, K. DEN TEX te *Zwolle* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 17den Juni 1902, ten 9 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 22sten Mei 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 17den Juni 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 901.

Het draineeren van een gedeelte van het stationsemplacement VENLO.

Begroeting f 12400.—.

De besteding geschiedt volgens § 26 van het bestek.

Het bestek ligt van den 27sten Mei 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 7den Juni 1902 ten 9 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 21sten Mei 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 24sten Juni 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 905.

Het maken van 2 Haltegebouwen met bijkomende werken nabij Hotel „Wittebrug", aan den Stoomtramweg DEN HAAG-SCHEVENINGEN.

Begroeting f 5010.—.

De besteding geschiedt volgens § 43 van het bestek.

Het bestek ligt van den 4den Juni 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Juni 1902, ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 29sten Mei 1902.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Rijks-Waterstaat.

Provincie **Gelderland.**

AANBESTEDING.

Op Dinsdag, 24 Juni 1902, des namiddags ten 1 ure, zal, onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, door den Commissaris der Koningin in de Provincie Gelderland, of, bij zijne afwezigheid, door een der leden van de Gedeputeerde Staten, en in bijzijn van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, aan het gebouw van het Provinciaal Bestuur te Arnhem, worden aanbesteed:

Het maken van een laboratorium in den linkervleugel van het hoofdgebouw der Rijkslandbouwschool te WAGENINGEN.

(Raming f 5,735.)

Het bestek no. 1 ligt na 10 Juni 1902 ter lezing aan het gebouw van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan de lokalen der Provinciale Besturen, en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der aan den voet daarvan vermelde kosten, te bekomen bij de firma Gebroeders VAN CLEEF, boekhandelaar Spui No. 28a te 's-Gravenhage, en door hare tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Op Dinsdag 17 Juni 1902 wordt de noodige aanwijzing op de plaats gedaan: voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij den Rijksbouwmeester voornoemd.

's-Gravenhage, 28 Mei 1902.

's HEERENBERG. 1e Het bouwen eener school met 5 klassen en het lev. van daarbij behoorende meubelen; 2e het vergrooten van het St. Aloysiusgesticht. Door den arch. J. H. Venhoven.

1e. Laagste inschrijver A. Gieskes, Azewijn, f 19750.

2e. J. Kortboijer, Emmerik, f 1607.40.

HOOFDDORP. Het bijbouwen van twee schoollokalen met overdekte gang, privaten enz. Door het bestuur der christ. school.

Laagste inschrijver C. Luik, Haarl.meer, f 4039.99.

OEGSTGEEST. Het bijbouwen van een schoollokaal aan de openb. lagere school aan den Morsch. Door het gem.best.

Laagste inschrijver J. J. Remmerswaal, Oegstgeest, f 3870.

POORTUGAAL. Het bouwen van een burgerwoonhuis. Door den heer L. v. d. Schee Tzn.

Metsel-, Graaf-, steenhouw-, en stucadoorwerken. Laagste inschrijver G. Tijl, Oud-Beijerland, f 1250.

Timmer-, smids-, gegoten ijzer-, lood-, en zink- en verfwerk. J. J. Vermaat, Goudswaard, f 1834.

ROTTERDAM. Het bouwen van een woonhuis aan den Binnenweg hoek Duijststraat. Door den arch. M. M. Lourens Jzn.

Laagste inschr. J. Scheenloop en Tiggelman, f 13222.

STEENBERGEN. Het bouwen van een dubbel woonhuis in de Blauwstraat te Steenbergen. Door de Notaris van Baar.

Laagste inschrijver J. G. Bazelier, Steenbergen, f 1198.5.

TIEL. Het amoveeren van de schuur en den tuinmuur grenzende aan den tuin van de spaarbank met bijkomende werken. Door het bestuur der spaarbank.

Laagste inschrijver H. Drooggelman f 1450. Gegund.

29 MEI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen op een terrein gelegen aan de Minkmaatstr. Door den arch. J. H. C. Roesink.

Laagste inschrijver Joh. Weener, f 3888.

JISP (N.-H.). Het vernieuwen van de Jispershuis en sluiswachterswoning. Door het best. der „Banne Jisp".

Laagste inschrijver D. Wind, Groosschermer, f 11299. Gegund.

LEERDAM. Het bouwen van een gasfabriek met directeurswoning en het maken van fundeeringen voor gashouder, oven, en kolenbergplaatsen, op eene bestaande paalfundeering op een perceel bouwland aan den Meentweg. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschrijver M. Schreuders G.Pzn., Kedichem, f 14417. Gegund.

WAGENINGEN. Het afbreken van het huis aan de Bergpoort Wijk A no. 244 en het bouwen van 2 winkelhuizen. Door den arch. S. Bitters.

Laagste inschrijver B. J. H. v. Berghem, Opijnen, f 12650. Gegund.

30 MEI.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het amoveeren van perc. Vlamingstraat 18 en het daar ter plaatse bouwen van een magazijn met kantoren enz. Door de arch. Z. Hoek en J. Th. Wouters, namens de Naaml. Venn. 's-Gravenhage IJzermagazijnen voorheen D. J. Enthoven & Zn.

Minste inschr. A. C. Paardekooper & Zn., f 30870. Gegund.

De leverantie van alle ijzerwerk is buiten het bestek.

'S-GRAVENHAGE. Het verbouwen van het perc. no. 61 Zoutmanstraat alhier, tot vleeschhouwerij voor den heer W. L. de Zwaan, onder directie van de arch. Z. Hoek en J. Th. Wouters.

Laagste inschr. A. J. R. Rutgers f 5524. Gegund.

HAARZUILEN (UTR.). Het bouwen eener openbare school en onderwijzerswoning ald. Door het gem.best.

Laagste inschr. G. W. Trompert, Utrecht, f 10169.

HEERDE. Het bouwen van een paardenstal voor 15 paarden. Door de coöp. zuivelfabriek „Heerde".

Laagste inschrijver W. Koerts, Heerde, f 748. Gegund.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een sluiswachtersw. bij de schutsluis te Schoterzijl, behoorende tot de zeewerken in Friesland. Raming f 4950. Door het prov. best.

Laagste inschrijvers H. K. Koopmans en H. S. van der Zee, Oosterzee, f 4749.

31 MEI.

BOLSWARD. Het amoveeren van het gebouw „Barak" genaamd. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschr. Hendrik H. Lammertsma, f 548 Gegund.

DEVENTER (ONDERH.). Het bouwen van een villa voor den heer van Doorninck te Diepenveen.

Timmer-, metsel- en steenhouww. Laagste inschrijver H. Lammers, f 5287.*

Smidswerk. E. J. Broekers, f 173.50.*

Verfwerk. D. J. Klein Bussink, f 457.*

Loodgieterswerk. Joh. v. d. Worp, f 164.*

Stucadoorswerk. H. G. Hemmen, f 77.*

Behangerswerk. J. F. v. Eldik, f 69.75.*

*Gegund.

HAARLEM. Bestek no. 201. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort bij Krommeniedijk (3e gedeelte). Ram. f 246000. Bestek no. 202. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort aan den Ham (3e gedeelte). Raming f 170200. Onder het beheer der genie te Haarlem. Door de genie.

201. Laagste inschrijver M. J. v. Hattum, Beverwijk. f 243500.

202. W. Blankevoort Gzn., f 168000.

LEEK (GR.). Het bouwen eener burgerbehuizing te Leek, voor den heer H. v. Hoogen. Raming f 2400. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver H. Meek, Tolbert, f 2135. Gegund.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het bouwen van een heerenhuis aan de Kloosterstraat. Door den arch. C. A. Oomen Azn.

Perc. 1, metselwerken. Laagste inschrijver H. Martens, f 1648*.

Perc. 2. timmerw. C. v. d. Avoird, f 3385*. Massa. C. v. d. Avoird, f 5253. * Gegund.

2 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het vergr. van het Reinigingsgebouw en het ommuren van een terrein ten behoeve van de stoom-, meel- en broodfabriek „Holland", onder beheer van den arch. B. J. Ouëndag.

Laagste inschr. de firma H. Rietsnijder & Zn., f 17714.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene openbare lagere school de 1e klasse, met 15 klasse lokalen, voor 560 kinderen, op een terrein aan de Jacob van Lennepstraat. Door het gem.best.

Laagste inschrijver W. Greve, f 63040.

BEEMSTER. Het sloopen van het pand, staande aan de Middenbuurt. wijk C no. 317, en het daar ter plaatse bouwen van een woonhuis. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. Wittebrood, f 3010. Gegund.

BREDA. Het bouwen van een benedenhuis met twee bovenkwartieren, op een perc. grond, gelegen aan de N. Dieststraat en Nijverheidssingel, sectie A, no. 3669, met bijlev. van de daartoe benoodigde materialen. Door den archit. J. M. Marijnen.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. v. Wijck, Ginneken, f 3968.

Metselwerk. v. Boxel, f 3406.

Massa. W. v. Boxel, f 7881.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van college- en teekenzalen, kabinetten, docentenkamer, enz. op het terrein van den voormaligen geweerwinkel en aan den Raam, benevens het bouwen van eene ijzeren koetsloods c. a. nabij het ketelhuis der Polytechnische school te Delft. Ram. f 43000. Door het prov. bestuur.

Laagste inschrijver N. Rodenburg, Delft, f 41448.

3 JUNI.

HILLEGOM. Het amoveeren van het huis „Bloemenheuvel" te Hillegom en het ter plaatse bouwen van eene villa. Door den arch. J. v. d. Ban te Haarlem.

Laagste inschrijver Th. M. v. Deursen, f 14486.

LINDE GEM. VORDEN. Het bouwen van eene directeurswoning met bijlev. der materialen. Door het bestuur der coöp. roomboterfabriek „de Wiersse".

Laagste inschrijver G. J. Bel, Barchem, f 2147. Nog niet gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.

Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.

Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.

Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.

BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.

Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).

Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.

Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.

Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.

Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.

Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.

Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).

Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.

Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.

Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.

Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.

Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.

Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.

Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.

Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.

Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.

Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.

Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.

Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.

Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.

Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a, 's GRAVENHAGE.

Jalousiën. — J. F. KRONER & ZOON, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.

Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.

Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.

Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.

Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).

Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).

Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.

Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.

Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.

Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.

Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÖCHAU, Damrak 71, Amst.

Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.

Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren

Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.

Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.

Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.

Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.

Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.

Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.

Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.

Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.

Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.

Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).

Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.

Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.

Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.

Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.

Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).

Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.

Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.

Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.

Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter** a/Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Silica-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.

Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.

Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.

Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

Hongaarsch Marmer.

Zie mededeeling van den WelEdelen Heer A. W. WEISSMAN in het Bouwk. Weekblad van Zaterdag 10 Mei ll.,

wordt geleverd **GEHEEL BEWERKT** en **GEPOLIJST** voor

Kolommen, Pilasters, Lambriseeringen, Trappen enz. enz.

door **J. H. P. JANSE,**

MARNIXSTRAAT 402. AMSTERDAM,

Bij wien MONSTERS en OFFERTEN te zien en te verkrijgen zijn.

PROTEST.

De **Firma J. A. SMITS & ZOON,** Weesperzijde 39, *Amsterdam,* zond aan ons ter beoordeeling op verschillende tijdstippen drie verschillende proefmonsters **Houtcement,** zonder aanduiding van herkomst, fabrikant of leverancier. Eenigen tijd later bemerkten wij, dat deze firma rondzendt drie ongeteekende circulaires in één couvert, waarin aan het hoofd van twee der circulaires wordt vermeld de naam eener concurreerende firma, terwijl deze verder het resultaat en de conclusiën der respectieve proefnemingen bevatten.

Men zoude hierdoor in den waan kunnen worden gebracht, dat wij wisten, toen wij de monsters beoordeelden, dat deze afkomstig waren van de firma's in de circulaires genoemd.

Wij achten ons verplicht, daarom ten sterkste te **PROTESTEEREN** tegen de beschreven handelwijze van genoemde firma J. A. SMITS & ZOON.

Het zoude in strijd zijn met den vasten stelregel van ons bureau, indien wij, op verzoek van eene of andere firma de producten en materialen van concurreerende firma's beoordeelden.

Amsterdam, 5 Juni 1902.

PROEFSTATION VOOR BOUWMATERIALEN,

KONING & BIENFAIT.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Bestekteekeningen

gereproduceerd in **photolithographie** worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.

Amsterdam. Rokin 138.

WEGNER & MOTTU.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Eene in Holland goed ingevoerde Duitsche Fabriek der Bouwbranche, die reeds zeer groote leveringen naar Holland heeft gedaan, zoekt ter behartiging harer belangen eene in Holland en liefst in Den Haag gevestigde

FIRMA,

die bij de regeering goed ingevoerd is.

Offerten onder No. 332 aan het Bureau dezer Courant.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

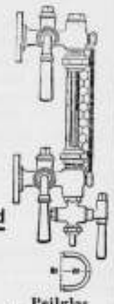
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten PECK & Co.

Amsterdam.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—

Reserven . . . 197,614.63

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.

Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

14 JUNI 1902. 22e JAARGANG. No. 24.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1–5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD. — Ambachts- en teekenonderwijs voor werklieden, (*vervolg van bladz. 218.*) — Paviljoen der erven Lucas Bols op de tentoonstelling te Dusseldorf. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

AMBACHTS- EN TEEKENONDERWIJS VOOR WERKLIEDEN.

(Vervolg van blz. 218.)

Na te hebben kennis genomen van de bezwaren die de Centrale Commissie heeft tegen de tegenwoordige inrichting van het ambachtsonderwijs, zal men vragen: wat dan? Uit het antwoord dezer Commissie op een dergelijke vraag blijkt, dat zij niet wenscht het ambachtsonderwijs af te schaffen, daarentegen wel meerdere toekomstige ambachtslieden te onttrekken aan het toeval hoe zij gevormd zullen worden: zij wenscht een dergelijk onderwijs dat voor allen bereikbaar is, en meent, dat het vakonderwijs het best en met de minste kosten kan gegeven worden in aansluiting met, en als vervolg op de lagere school.

De overgang van het steeds onder toezicht onderwezen worden op school tot de meerdere vrijheid en zelfstandigheid in de werkplaats, is voor den leerling niet zonder bezwaar. Daarom wenscht de Commissie, dat de jongens slechts een gedeelte van den dag in de werkplaats doorbrengen en 's morgens of 's avonds in een school onderwijs ontvangen in de theorie van hun vak, welke dan zou moeten omvatten: 1. beschrijvende meetkunde (voor zoover noodig om teekeningen te begrijpen), 2. meetkunde (om hare hulp bij het vakonderwijs), 3. hand- en rechtlijnig teekenen (vakteekenen), 4. constructieleer, 5. materialenkennis, 6. gereedschappen en werktuigen. Uitvoerig wordt omschreven, wat met 4 bedoeld wordt: alle houtverbindingen, waarbij vooral de aandacht er steeds op gevestigd moet worden, hoe van het materiaal partij te trekken en gebreken schadeloos te maken; welke opvolgende bewerkingen het hout moet ondergaan om een deugdelijk stuk werk te maken, en welke verbindingen der onderdeelen daarvoor noodig zijn. Wat voor timmeren gewenscht wordt, is ook voor andere vakken noodig. Bij 5 dient vooral de aandacht te zijn gevestigd op een overzicht van soorten en algemeene eigenschappen van het materiaal en bijzondere eigenschappen van verschillende soorten daaronder; de gebreken en de voor- en nadeelen voor bepaalde toepassingen; de verbou dingen van het materiaal in onderscheidene omstandigheden; de middelen om het tegen kwade invloeden te beschutten, enz. Wat 6 betreft, is de Commissie terecht van deze meening: „Voor een timmerman — en natuurlijk ook voor een ander ambachtsman — die zijn gereedschap meester is, is het werken een genot; is hij dat niet, dan wordt het werken een kwelling". Hierin ligt voldoende opgesloten wat zij wenscht, namelijk: volledige kennis bij den leerling van het gereedschap, het hoe en waarom van de inrichting daarvan, van het gebruik. Hij worde niet afgericht tot bepaalde manipulatiën, opdat hij niet zij een machine, hoewel minder nauwkeurig werkende dan dit.

Wanneer dit onderwijs 's ochtends of 's avonds genoten wordt, dan kunnen de jongens — volgens de Commissie — met veel minder bezwaar overdag aan de werkplaats worden toevertrouwd, waar zij telkens gelegenheid kunnen vinden het op school geleerde aan de praktijk te toetsen.

Na de ontwikkeling van dit nieuwe plan, komt de Commissie tot de vorming der goede onderwijzers, wier opleiding zij tot nu toe aan 't toeval toeschrijft, waardoor — de goeden niet te na gesproken — de kennis van 't ambacht bij de leeraren in de theoretische vakken onvoldoende is, terwijl de ambachtslieden die vakonderwijzers aan die scholen zijn, in den regel het werk goed verstaan, maar het hoe en waarom niet weten, omdat het hun nimmer onderwezen is.

Het constructie-teekenen is, voor zoover het timmervak betreft, blijkbaar dikwijls in goede handen; doch voor andere vakken is dit veeleer het omgekeerde en draagt meermalen de sporen, dat de onderwijzer beter in de houtbewerking dan in die van steen en ijzer thuis is. De Commissie erkent de moeielijkheid om goede onderwijzers te krijgen en om afdoend daarin verbetering te brengen. En, dan acht zij voor de door haar voorgestelde scholen dit bezwaar niet zoo onoverkomelijk: zij wil de hulp inroepen van de onderwijzers van het lager onderwijs, „wien het niet moeielijk zal vallen de theorie van het ambacht zich eigen

te maken." Wanneer de bedoelde onderwijzers zich voor het theoretisch vakonderwijs beschikbaar stelden, zoude dit nagenoeg overal gegeven kunnen worden. De constructieleer zou echter door een ontwikkeld vakman gedoceerd moeten worden.

Doch waar men de onderwijzers voor de ambachtsscholen ook recruteeren wil, zij moeten nog worden gevormd; is het ernst met den wil het ambachtsonderwijs tot zijn recht te doen komen, dan is een dringende eisch: zorg voor de opleiding van onderwijzers, — een zorg die alleen de Staat op zich kan nemen.

Wat de burgeravond- en teekenscholen betreft, komt het hier gegeven werkmansonderricht — volgens de Commissie — al zeer weinig tot zijn recht; zij zou het dan ook niet betreuren, indien die inrichtingen zich zouden oplossen in de ambachtsscholen, indien haar denkbeelden omtrent ambachtsonderwijs ingang zouden vinden.

Zij trekt te velde tegen het eenigszins vage doel van het meerendeel dezer scholen, om aankomende ambachtslieden te ontwikkelen en tegen de neiging den leerling hooger op te voeren, welke neiging zeer veel bederft, — verder tegen al wat gericht is op de artistieke ontwikkeling van den werkman, die feitelijk ten nadeele daarvan komt. Men leere de jongens construeeren naar den eisch van het materiaal, en voorkome, door goede voorbeelden, het leelijke. Wat dit alles betreft, wijst de Commissie op het goede voorbeeld der 1e Ambachtsschool te Amsterdam.

Tot dusver was de Centrale Commissie aan 't woord. Alvorens daarover eenige beschouwingen te geven, past hier eene herinnering aan het „Rapport" der Commissie, door de Maatschappij t. Bev. der Bouwkunst benoemd om een antwoord te geven op de vraag: Welke eischen dient men te stellen aan een goede regeling van vak-onderwijs voor handwerkslieden in de bouwambachten? Met dit rapport, in 1886 uitgebracht door de heeren Dr. P. J. H. Cuypers, C. M. Drooglever Fortuyn, C. Dyserinck, F. H. van Malsen, J. E. G. Noordendorp, G. A. Scholten en W. C. Metzelaar, en met de conclusiën die daaruit zijn voortgevloeid, heeft het toenmalige Bestuur der Maatschappij zich vereenigd, en het wordt nog steeds als leiddraad van beteekenis gebruikt. De daarin genoemde ambachtsdagscholen zijn de ambachtsscholen van dezen tijd, inrichtingen waarop — volgens dat rapport van 1886 — ambachten als meubelmaken, smeden, timmeren en verven zeer goed gedurende drie jaren onderwezen kunnen worden; indien de Commissie van toentertijd, bij haar bezoeken aan ambachtsscholen, reeds de resultaten hadden gezien van het onderwijs o.a. in metselen, zooals dit met voldoend goede uitkomsten thans op een der scholen wordt gegeven, had zij wellicht hierbij ook nog dit ambacht genoemd. Een volleerd metselaar zal die school intusschen niet beweren te kunnen leveren; dit is ook de bedoeling dier instelling niet. Zij en hare zusteren leggen de gronden om een goed ambachtsman te kunnen worden.

Uit 't rapport der Centrale Commissie blijkt, dat zij het leerlingstelsel — hoewel 't woord niet genoemd wordt — wenscht, in verband met een vroege morgen- of een late avondschool. Zij wil dus de praktijk van het ambacht doen aanleeren in de werkplaats.

Vraagt men zich echter af, of in die werkplaatsen genoeg leerlingen zullen aangenomen kunnen worden om het onderwijs meer algemeen te doen zijn, dan moet men hieraan toch wel beslist twijfelen. Bij goedwillige, tevens knappe patroons, zooals er onder die der groote steden wel gevonden zullen worden, zou het denkbeeld wel te verwezenlijken zijn; maar, zouden die ook in staat zijn den jongen een even goeden leergang onder een aanhoudend belangstellend toezicht aan te bieden als de ambachtsscholen? Deze kunnen onmogelijk voorzien in *alle* behoeften, en in kleine gemeenten zal naast de werkplaats de ambachtsavondschool noodig zijn. Uit statistische cijfers van 1889 maakt de C. C. op, dat 't ambachtsonderwijs, *f* 100 per leerling kostend, niet alle werklieden bereikt; de werkplaats zal echter, volgens haar, wel kunnen voorzien in de behoeften. Maar, zoolang dit laatste niet is bewezen door cijfers, aantoonend hoeveel leerlingen bij hoeveel degelijke patroons onderwijs kunnen genieten, heeft de bewering der C. C. niet 't vereischte overtuigende gewicht. Er zijn in vele steden slechts *zeer enkele* patroons die genegen worden bevonden jongens in hunne werkplaats op te voeden. De beide ambachtsscholen te Amsterdam tellen ongeveer 500 leerlingen, terwijl er bij de laatste inschrijvingen bijna evenveel per jaar op plaatsing moeten blijven wachten. Zelfs met den besten wil zou nog geen tiende deel in de werkplaatsen kunnen opgenomen worden. De tegenwoordige toestanden gedogen dat ook niet.

Er is een vrij belangrijke provinciestad waar eenige jaren geleden het timmer- en meubelvak vrij laag stond; bekwame patroons, noch ook goede werklieden waren er. Maar, sedert de aldaar gestichte ambachtsschool zijn de genoemde ambachten er blijkbaar vooruit gegaan en de leerlingen dezer school door de aanvankelijk tegenwerkende patroons gepromoveerd van wijsneuzen tot handelbare krachten die al spoedig een goed belegde boterham kunnen verdienen. De stad wordt hier niet vermeld, omdat de C. C. de werkplaats niet noemt, waar een timmermansjongen in de drie jaren van zijn opleidingstijd bijna *f* 600 verdiende. Die werkplaats was wel waarschijnlijk een fabriek waarvan de eigenaar en diens meesterknechts een speciaal oogje op dien leerling hielden. Een *knappe* jongen was het zeker, waaraan die te waardeeren zorgen zijn besteed, zoo dat zijn werk beter zou zijn dan eenig in 1901 tentoongesteld werkstuk eener school. Maar, in hoeveel werkplaatsen zal een zelfde zorg worden besteed aan middelmatig aangelegde en zelfs achterlijke jongens, aan wie in een school evenveel aandacht *moet* geschonken worden, als aan de eersten der klassen?

Gaarne wordt echter toegegeven, dat het van groot belang is, dat getracht wordt het practisch werken in de school aan dat in de werkplaats gelijk te doen zijn. Dit te bereiken is niet onmogelijk. Al moge het onderwijs daardoor duurder worden, indien 't goed is, doet er dit niet toe.

Zijn er aan scholen nog andere bezwaren van socialen en practischen aard, — dat men trachte ze gaandeweg op te heffen. Wanneer men de ambachtsscholen van vóór het opmaken van het rapport van 1886 vergelijkt met die van thans, dan zal men moeten erkennen, dat er vooruitgang is; de verbeteringen die voorts nog noodig zijn en niet voorbij gezien worden door de leeraren en besturen, zullen niet achterwege blijven, — daarvoor zijn de ijver en plichtbetrachting borg, die ook door de C. C. niet worden ontkend. Deze ziet zelve in, dat er goede scholen zijn, o. a. de Ie te Amsterdam. Nu, deze heeft ook de meeste ondervinding opgedaan, die zij zeker gaarne aan anderen wil mededeelen. Zij kan onmogelijk voldoen aan alle aanvragen voor plaatsing van leerlingen.

Bij zulk een toestand dringt zich onwillekeurig de vraag op: waarom zoeken die wachtenden geen onderkomen in de werkplaatsen? Is er wellicht nog geen verbetering gekomen in de oude grieven tegen vele werkplaatsen, als daar zijn: het exploiteeren van den leerling, diens onopvoedkundige behandeling, enz.?

Een zwak punt in het rapport der C. C. is de in te roepen hulp van de onderwijzers bij het lager onderwijs, die nu de theorie van het ambacht, waarop het volgens die C. C zoo zeer aankomt, zullen moeten doceeren, behalve de constructieleer, die door een ontwikkeld vakman zal moeten onderwezen worden. Hoe nu iemand wiens taak het niet is materialen te *bewerken*, er mede om te gaan, de eigenschappen en gebreken, de verhoudingen in zekere omstandigheden, en de bescherming van die materialen tegen kwade invloeden moet doceeren, is niet al te duidelijk; evenmin, hoe iemand met vrucht de theorie zal verkondigen van de keur der gereedschappen en werktuigen, zonder hiermede zelve, als *goed* ambachtsman, volkomen vertrouwd te zijn. Hij, die niet door en door het materiaal en zijne bewerking kent, mede uit ondervinding, zal niet de te verkiezen leeraar zijn. Den leerling zal de voorgedragen theorie door 't hoofd gaan, indien het op 't gereedschap aangetoonde niet dadelijk op het te bewerken materiaal kan worden toegepast.

Wil een onderwijzer L. O. kans hebben geplaatst te worden, dan zal hij wel doen vooraf alle bouwambachten te leeren, want zijne benoeming zal kunnen afhangen van de kennis der theorie van één dezer ambachten. Dit is een der consequenties van 't geen de C. C. wenscht. Welk een studie en voorbereiding voor zulk een onderwijzer; want de C. C. erkent het zelf, elk ambacht behoeft zijn eigen theoretisch onderwijs. Volgens haar wordt hierop te weinig nog bij eenige ambachtsscholen gelet. Zeer te betwijfelen echter is het, of de toestand beter zal worden indien het denkbeeld der C. C. ingang vindt. Met alle respect voor den onderwijzer L. O. dringt de vraag op den voorgrond, wat er van het vakteekenen terecht moet komen indien dit onder zijne leiding zal geschieden. Er is een drang om de akten M. O. teekenen te wijzigen om betere, ook constructief onderlegde krachten voor het vakonderwijs te scheppen. Zal de onderwijzer L. O. dan niet een zekere akte M. O. *vak*teekenen moeten nastreven? Zullen zij, in het bezit daarvan, de zoo zeer door de C. C gewenschte „kennis van 't ambacht" hebben om den leerling niet „enkel manipulatiën" te leeren? *Vak*teekenen te onderwijzen, voor iemand die het vak niet kent, is al genoeg afgekeurd.

Het is een bijna ondoenlijke taak een in alle opzichten juist oordeel over het ambachtsonderwijs te vellen naar aanleiding van de tentoonstelling van 1901, die niet het beeld kon zijn van dat onderwijs; wil men *zulk* een, dan moeten de scholen bezocht worden om het onderwijs ter plaatse te bestudeeren en de vereischte inlichtingen te vragen. Bij een dergelijk onderzoek zou ook wel blijken, dat de zoo oude grief: de school leidt niet op voor werkman maar meerendeels voor opzichter en patroon, — nog altijd te bewijzen valt. Zeker, er zijn scholen die wat te ver gaan, waar de zucht om het ambacht op te voeren tot kunstambacht niet is te billijken, die zich moeten matigen, en die moeten begrijpen, dat het beter is eenvoudige dingen *goed* te leeren, dan *ingewikkelde* slechts half. Maar een goed opzichter of patroon *kunnen* zulke scholen nog niet onmiddellijk afleveren. Dat er later uit een intelligent leerling een opzichter of een patroon groeit, omdat de goede gronden daarvoor zijn gelegd, — wie zal 't betreuren?

Dan, bij een onderzoek als bedoeld wordt, zou ook kunnen blijken, of werkelijk het onderwijs in de theorie van het ambacht een te ondergeschikte plaats in eenige scholen inneemt of er geheel ontbreekt. De C. C. is van oordeel, dat dit vak niet tot zijn recht kan komen door het *bij* het practisch werken ter sprake te brengen. Daartegenover staat een andere meening, dat het juist zeer goed daarbij behandeld kan worden, juist ook door den practischen onderwijzer, en niet 's avonds en 's morgens bij den onderwijzer L. O., om later in praktijk te worden gebracht in de werkplaats. Wat zal in deze het gevolg zijn van het noodwendig verknoeien van materiaal, dat in de school als van zelve spreekt?

„Het ambachtsonderwijs is een recht van den werkman en een belang van de gemeenschap". Wie zal die opvatting der C C. niet deelen?

„Geen goed onderwijs zonder goede onderwijzers". Al even waar.

Is het nu echter wenschelijk een systeem van onderwijs dat zich nog kan verbeteren, in 't algemeen op te geven voor een ander, omdat er eenige onderwijzers niet volmaakt zijn en men geen ijzer met handen kan smeden? Juist door te trachten — en dit geschiedt — hoe langer zoo meer betere leerkrachten te verkrijgen, zal 't onderwijs verbeteren, en omgekeerd. Zooals het constructie-teekenen, wat het timmervak betreft, volgens de C. C blijkbaar *dikwijls* in goede handen is, zal het langzamerhand wel *overal* daarin komen. Wat voor *dit* ambacht nu al waar is, ligt voor *andere* ambachten in 't verschiet. Dit kan met minstens evenveel grond voorspeld worden als door de C. C. de goede uitwerking van de door haar voorgestelde regeling; en dit des te meer, waar de leeraren der ambachtsscholen genoeg zelfkennis toonen om te erkennen, dat het volmaakte nog niet bereikt is.

PAVILJOEN DER ERVEN LUCAS BOLS OP DE TENTOONSTELLING TE DUSSELDORF.

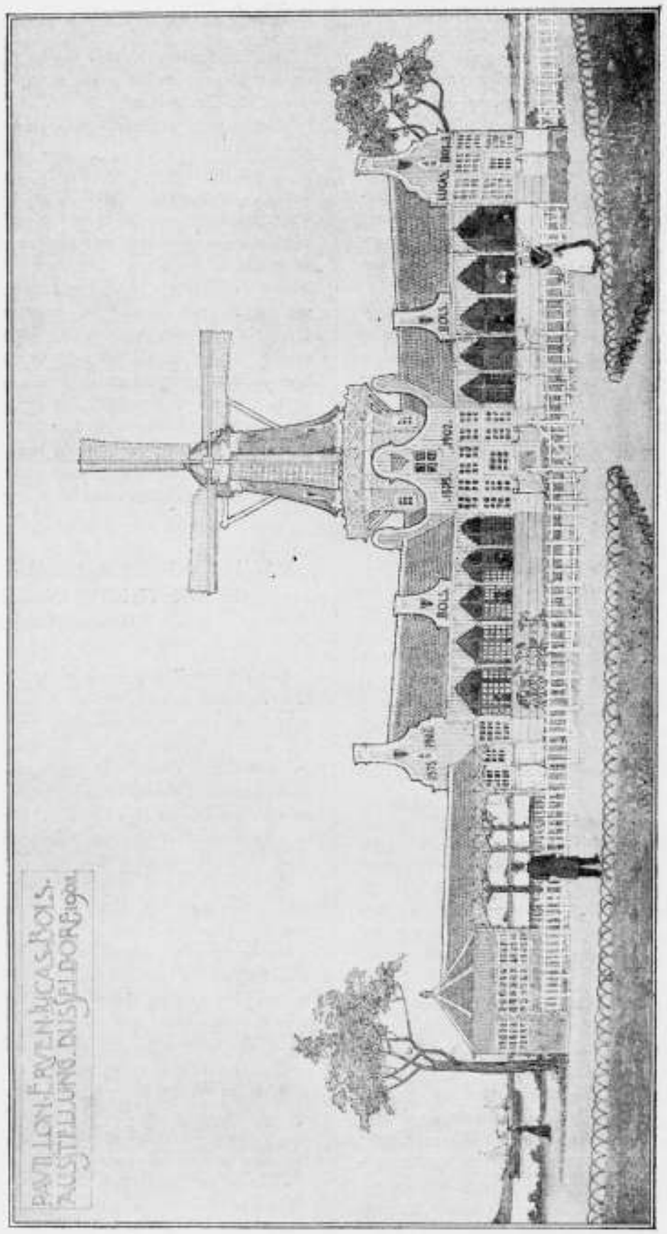
Een der mooiste gebouwtjes op het tentoonstellingsterrein te Dusseldorf, behoorende tot de reeks paviljoens voor het gebruiken van ververschingen, en daaronder ongetwijfeld het meest eigenaardige, is dat van de Erven Lucas Bols, de welbekende firma die, in 1575 opgericht, sedert onheuglijke tijden de wereld voorziet van haar fijne smakelijke likeuren. Het paviljoen, waarvan in dit blad een afbeelding wordt gegeven, is ontworpen door den heer Ed. Cuypers, architect te Amsterdam, en onder diens leiding ook uitgevoerd.

Bij de reproductie van de geometrische teekening van de gevels wordt op blz. 229 een plattegrond ter verduidelijking van den toestand gegeven.

Het gebouwtje bestaat uit een proeflokaal, waarboven een oud-Hollandsche molen met zijn werkend wiekenstel; ter weerszijden van dit centrum strekken zich open hallen uit, waarvan de eene zich voortzet in een iets lager gelegen laube, die vervolgens eindigt in een ouderwetsch koepeltje.

Zeer typisch zijn vormen en kleuren van dit paviljoen ontleend aan de schilderachtige gebouwtjes in en om Zaandam. De op den voorgrond tredende constructie-deelen zijn, evenals de kozijnen, wit, het overige houtwerk groen geschilderd. Het dak is met hel-roode pannen gedekt.

Omtrent het inwendige valt op te merken, dat de vloeren uit roode plavuizen bestaan. Het eigenlijke proeflokaal is in rood, zwart en wit — de kleuren van het wapen van Amsterdam als zetel der firma — geschilderd. Een der kleurige friesversieringen in de hallen stelt een reeks spelende en stoeiende jongens en meisjes voor, in de schilderachtige kleederdrachten van Marken en Volendam; het andere fries stelt een eigenaardig opgevat silhouet voor van de Zaanstreek, gevormd door daken, kerktorens, boomtoppen enz., die zich in phan-

tastische afwisseling scherp tegen den helderen hemel afteekenen.

Inwendig is het verfwerk wederom zoo, dat de hoofdconstructie terstond door de witte kleur opvalt; de lambriseeringen zijn bruinachtig rood.

De stoelen hebben het model van de oud-Hollandsche keukenstoel met hoogen rug, waarbij de tafels, insgelijks naar eenvoudige oude modellen gemaakt, zeer goed passen.

De geheele inrichting is typisch Hollandsch.

BERICHTEN.

Den 26en Mei l.l. is te Weesp overleden de heer Cornelis Krook Pz., geboren te Nieuwveen bij Alphen a. d. Rijn, laatstelijk werkzaam aan het technisch bureau der firma C. J. van Houten en Zn., architect de heer L. C. van Houten. De heer Krook stond een reeks van jaren zijnen oom, wijlen de heer Cornelis Outshoorn, ingenieur-architect, bij diens vele en groote bouwwerken ter zijde, aanvangende met den bouw van het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam, daarna het Amstel-Hotel aldaar, de Nieuwe of Litéraire Societeit te 's-Gravenhage (te gedeelte), het Oranje-Hotel en villabouw te Scheveningen. Hotel Berg en Dal bij Nijmegen, Oost- en Westeinde te Amsterdam, het Instituut voor de Marine te Willemsoord enz.

Na het overlijden van den heer Outshoorn werd hem het afwerken opgedragen van het asyl voor zeelieden te Brielle en was hij bij de architecten C. Muysken en A. W. van Dam werkzaam voor den bouw van het Societeits-gebouw der Diergaarde te Rotterdam. In de Lange Pooten te 's-Hage werd door hem, in eigen beheer, met drie industrieelen een bouw uitgevoerd.

Een fraaie perspectief van Amstel-Hotel en Hoogesluis, en een vogelvlucht perspectief van het Paleis voor Volksvlijt bewaren nog de herinnering aan zijn werkkracht, geduld en toewijding. Van laatstgenoemde teekening bestaat nog een copie in olieverf, door den kunstschilder Hilverdink.

Ter herdenking van het 25-jarig bestaan van de Ambachtsschool te Utrecht is een keurig uitgevoerd en om den inhoud belangrijk gedenkschrift over de jaren 1877—1902 verschenen.

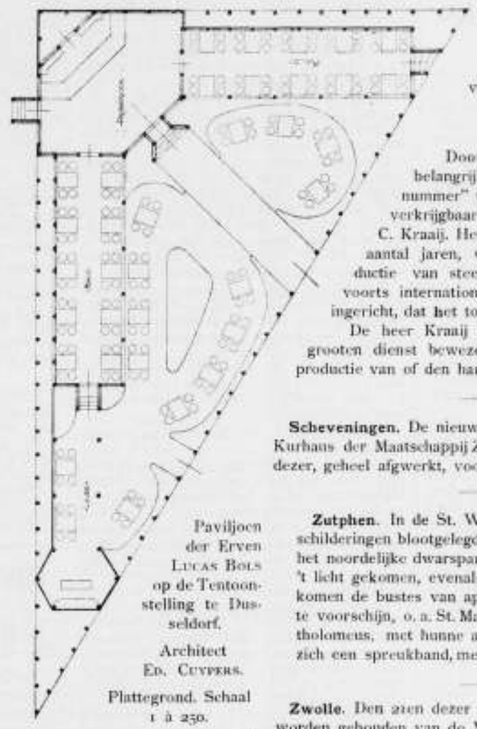
Reeds in 1872 werd door de Afd. Utrecht der Vereeniging t. bev. v. Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland het initiatief genomen tot oprichting eener ambachtsschool. Na vele hinderpalen en bezwaren vaak met groote moeite overwonnen te hebben, werden op 17 Maart 1877 de statuten der Vereeniging „Ambachtsschool" goedgekeurd en tot oprichting der school besloten. Na op 12 Mei 1877 de Koninklijke goedkeuring op hare statuten verkregen te hebben, opende de Vereeniging de school op den 20en Aug. 1877 met 22 leerlingen. De eerste Directeur was de heer D. M. C. Hordijk, die in 1878 werd opgevolgd door den heer E. Jelsma. Deze verwisselde op 1 Aug. 1890 zijne betrekking met die van Dir. der te Ambachtsschool te Amsterdam, en werd toen opgevolgd door den heer L. van Essen Rzn., thans nog de ijverige en bekwame Directeur. Onder dezen werken thans 22 onderwijzers, waarvan er drie oud-leerling der school zijn. Op 't oogenblik volgen 404 leerlingen den cursus.

Gedurende de 25 jaren van 't bestaan der inrichting werden 672 leerlingen gediplomeerd, waarvan 90 % bij 't gekozen vak werkzaam bleven, en 3½ % van beroep veranderden; 8 % brachten het door bijzonderen aanleg verder. Ongeveer 75 % van 't aantal jaarlijks geplaatste leerlingen doorloopen in den laatsten tijd den volledigen drie jaarlijkschen cursus.

De school ving in 1877 aan in eenige lokalen van het voormalige R. K. oude mannen-, vrouwen- en kinderhuis in de Donkerstraat; thans is zij in een nieuw gebouw gevestigd, gelegen op een terrein bereikbaar van den Maliesingel en van het Schoolplein, welk gebouw is gesticht, als gevolg van een prijsvraag, volgens de plannen der heeren H. P. Houtzagers en D. Kruijf, architecten te Utrecht. Het werd in Dec. 1893 betrokken, maar moest, hoewel voor 250 leerlingen ruimte aanbiedende, in 1899 worden vergroot, zoodat in het gebouw thans 450 leerlingen onderwezen kunnen worden. De plannen van het gebouw, dat als voorbeeld voor andere kan dienen, zijn uitvoerig in 't gedenkboek afgebeeld.

In 1901 werd het leerplan der school herzien; het is thans in druk verschenen en geeft een duidelijk overzicht van den leergang.

Bij gelegenheid van de herdenking van het 25-jarig bestaan zal van het schoolwerk der leerlingen eene tentoonstelling worden gehouden, gevende een volledig denkbeeld van het onderwijs in zijn geheelen omvang, zooals dit thans wordt gegeven. Die tentoonstelling zal geopend zijn van 20 Juni tot en met 13 Juli a. s., op werkdagen van 9—4 uur, en op Zondagen van 12—4 uur.

Paviljoen der Erven Lucas Bols op de Tentoonstelling te Dusseldorf.

Architect Ed. Cuypers.

Plattegrond. Schaal 1 à 250.

Door „de Indische Mercuur" is een zeer belangrijk extra nummer, een „Steenkolennummer" uitgegeven, op 31 Mei l.l., afzonderlijk verkrijgbaar à f 2.50, samengesteld door den heer C. Kraaij. Het geeft een overzicht, over een groot aantal jaren, van den steenkolenhandel en de productie van steenkolen der voornaamste landen, en voorts internationale gegevens. Het geheel is zoodanig ingericht, dat het tot 1905 kan worden bijgehouden.

De heer Kraaij heeft met zijn omvangrijk werk een grooten dienst bewezen aan allen die belang hebben bij de productie van of den handel in steenkolen.

Scheveningen. De nieuw gebouwde eetzalen behoorende tot het Kurhaus der Maatschappij Zeebad Scheveningen worden den 14den dezer, geheel afgewerkt, voor het publiek geopend.

Zutphen. In de St. Walburgskerk zijn thans eenige gewelfschilderingen blootgelegd. In de kleine vlakken der gewelven van het noordelijke dwarspand zijn bloem- en bladversieringen aan 't licht gekomen, evenals in de groote vlakken; uit deze laatste komen de bustes van apostelen en profeten in heldere kleuren te voorschijn, o. a. St. Mattheus, St. Symon, St. Judas en St. Bartholomeus, met hunne attributen. Om elk dezer figuren slingert zich een spreukband, met een tekst in fraaie gothische karakters.

Zwolle. Den 21en dezer zal hier de 13e Algemeene Vergadering worden gehouden van de Vereeniging t. Bev. v. d. Vakopleiding voor Handswerkslieden in Nederland. Daarin zal o. a. ter sprake komen het „onderwijs in electrotechniek", welk onderwerp zal worden ingeleid door den heer H. J. C. Haver, werktuigkundige te Amsterdam.

Amsterdam. De oud-leerlingen van de Handelsschool hebben een gedenktegel van enorme afmeting aan de inrichting aangeboden om geplaatst te worden in het nieuwe gebouw der Handelsschool in de Marnixstraat, dat in September 1901 in gebruik is genomen. Dit voortbrengsel van kunstnijverheid uit de Koninklijke fabriek Rozenburg te 's Gravenhage, draagt de afbeelding, juist van teekening en mooi van toon, van het Huis met de Hoofden, waarin laatstelijk de school gevestigd was; het is tentoongesteld achter een der winkelramen van de firma Focke en Meltzer te Amsterdam.

Haarlem. De werkplaatsen „Onder den St. Maarten" van den heer J. A. Pool te Zalt-Bommel hebben zich uitgebreid met eene werkplaats, sinds 1 April j.l. te Haarlem geopend. De werklieden

uit deze voorloopige werkplaats zullen met 1 October a. s. verhuizen naar een nieuw te bouwen fabriek aan den Schotersingel-Maarten van Heemskerkstraat, tegenover Johannes de Deo.

De meubelwerkplaats te Z.-Bommel blijft bestaan, zoo ook de Kopergieterij aldaar.

Door de uitbreiding kan de heer Pool nu ook beantwoorden aan de vraag naar binnenbetimmeringen.

Parijs. De bekende ateliers „Amstelhoek", uit Amsterdam en Haarlem, hebben in een gebouw, rue Faubourg St. Honoré 15, een magazijn geopend, waar hun aardewerk en huisraad, koper en zilverwerk verkrijgbaar is gesteld. In gezellig en artistiek ingerichte kamertjes zijn deze producten van Nederlandsche Kunstnijverheid met smaak tentoongesteld. Eenige Fransche dagbladen geven uitvoerige berichten hierover en prijzen het Nederlandsche werk zeer.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	onderdom	26	jaar,	salaris	f 85.—
„	„	„	„	32	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	24	„	„	„ 70.—
„	Bouwkundig Opz.-Teekenaar,		„	37	„	„	„ 80.—
„	„	„	„	23	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	22	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	25	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	21	„	„	„ 45.—
„	„	„	„	30	„	„	„ 100.—
„	„	„	„	29	„	„	„ 70.—
„	„	„	„	20	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	26	„	„	„ 80.—
„	„	„	„	24	„	„	„ 75.—
„	„	„	„	24	„	„	„ 70.—
„	„	„	„	25	„	„	„ 90.—
„	„	„	„	22	„	„	„ 50.—
„	„	Teekenaar	„	18	„	„	„ 25.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 16 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene hoogere burgerschool met 5 jarigen cursus, met gymnastieklokaal en woning voor den concierge, op een terrein aan de Mauritskade.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 6,50 (met tien teek.). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2–4 u., gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

EINDHOVEN. Het bouwen van 3 woonhuizen met winkel en werkplaats te Stratum.

De firma A. v. Hooff en Zn., n.m. 3 u., in het café van E. Stoot. Bestek en teek. à f 1,50 per stel alsook nadere inlicht. verkrijgb. bij den arch. L. J. P. Kooken, Eindhoven. Aanw. 16 Juni, v.m. 11 ure.

GRONINGEN. Het amoveeren eener behuizing gemerkt no. 3 in de Oude Boteringestraat en het bouwen eener behuizing met bovenwoning.

De architect K. H. Holthuis, 's av. 8 u., in de Groninger Bodega, alw. bestek en teek ter inz. en zijn ad f 1.50 verkrijgb. bij gen. arch. die inlicht. geeft.

HELDER. Het sloopen der oude perceelen aan de Keizerstraat nos. 27 en 29 en daar ter plaatse opbouwen van een winkelhuis met woning, keuken, privaten, bergplaats, enz.

De heer J. Tissing, v.m. 11 u., in café De Groot, Kanaalweg. Bestek ter inzage en teek. verkrijgb. in bovengen. koffieh. Aanw. gedaan.

HILVERSUM. Het bouwen van 3 winkelhuizen aan de Spoorstraat te Hilversum.

De archit. J. H. Slot, 's av. 8 u., in hotel „De Berg", alwaar bestek en 2 teek. ter inzage liggen en ald. verkrijgb. zijn tegen f 2. Aanw. gedaan.

MAASBREE. Het bouwen van een zustersgesticht met schoolgebouw, corridor, enz. op een open terrein aldaar.

Het kerkbest. van Maasbree, v.m. 11 u., op het raadhuis. Bestek en teek. ter inzage bij den heer Kessels, kerkontvanger en te Blerik bij den arch. Holten en zijn verkrijgb. tegen f 2. Aanw. 16 Juni, v.m. 9½ u.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een schuur aan de woning van den directeur van den gem.reinigingsdienst.

Het gem.best., n.m. 6½ u. Bestekken en voorw. ter secretarie verkrijgb tegen f 0,25. Aanw. gedaan

DINSDAG 17 JUNI.

ALKMAAR. Het sloopen en weder opbouwen van het perc. in de Hofstraat, D no. 6.

Het kerkbest. der Israel. gemeente, 's av. 8 u., bij den heer Claij, Waagplein. Inl. te bekomen bij W. H. Matthijsen, arch., bij wien tevens bestek en teek. à 50 cts. verkrijgb. zijn.

AMSTERDAM. Het bouwen van een hulp post- en telegraafkantoor met bovenwoning en een beerenhuis, op een terrein aan de Heerengracht no. 625-627-629 en Binnenamstel no. 112.

De archit. G. v. Arkel, 's midd. 12 u., in café „De Kroon" Rembrandtsplein. Bestek en teeken. à f 2,50 te bekomen bij voorn. architect. Aanw. gedaan.

BREDA. Het bouwen van eene boschwachterswoning te Dorst onder Oosterhout in de nabijheid van het pompstation van de Bredasche waterleiding.

De opper-boschwachter in de Staats houtvesterij, v.m. 11 u. Bestek en voorw. verkrijgb. bij den opper-boschwachter en bij den opz. der domeinen H. van Oosterom te Zevenbergen, tegen f 0,25, terwijl de teek. ter visie ligt bij de kinderen van Gool te Dorst. Inl. te verkrijgen bij den opzichter te Zevenbergen. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het amoveeren van perceel Kleine Houtstraat no. 66, hoek Ged. Oude Gracht aldaar, en het ter plaatse bouwen van een broodbakkerij met woning benevens afzonderlijke bovenwoning.

De arch. W. F. Doeglas, v.m. 11 u., in hotel „Lion d'Or". Bestek en teek. ad f 1,50 per stel, verkrijgb. aan het kantoor van den archit. Aanw. gedaan.

ROOSENDAAL. Het bouwen van 4 woonhuizen.

De heer A. Beijsens, n.m. 5 u. Bestek met teek. ten koffiehuize van Adr. Braat, Molenstraat. Inl. te bek. bij den arch. A. J. de Bruijn. Aanw. gedaan.

RHENEN. *a.* Het bouwen eener school met 6 lokalen en gymnastiekschool te Elst. *b.* Het bouwen van een onderwijzerswoning te Elst.

Het gemeentebest., n.m. 4 u.

WOENSDAG 18 JUNI.

ALFEN (Z.-H.). Het bouwen van een watertoren, filter, machinegebouw met ketelhuis, schoorsteen en kolenloods, woning, buisleiding en verdere werken tot het Pompstation behoorende.

Het gem.best., 's m. 12 u. Bestek en teek. à f 3 te bekomen ter secretarie. Inl. geeft de ingen. N. Biezeveld Hzn. te 's Hage. Aanw. gedaan.

DÜLMEN i/w. (DUITSCHLAND). Het bouwen van een magazijn ald. van 35 bij 36 M. grondvlak hoog 5 verdiepingen, met bijlev. der materialen.

De firma Wed. M. Bendix, 's av. 7 u. (M. E. T.) te haren kantore. Bestek en teek. ad f 15 verkrijgb. bij arch. G. Beltman AGzn. te Enschedé en worden tegen f 12 teruggenomen. Aanw. 18 Juni, n.m. 2 u. (M. E. T.).

GRONINGEN. Het verbouwen van perc. 54 in de Oosterstraat, hoek Peperstraat.

De arch. P. M. A. Huurman, 's av. 7 u., in café „Central", alwaar bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1.50 bij gen. arch. verkrijgb., die inl. geeft.

HAARLEM. Het gedeeltelijk wegbreken van perceel no. 21 aan het Houtplein te Haarlem en het ter plaatse bouwen van een koetshuis met bovenwoningen en stal met bijbehooren.

De arch. J. London, v.m. 11 u., in café Neuf. Bestek en teeken. tegen f 1,50 te verkrijgen ten kant. van den archit. Jansstraat 85, alwaar tevens inl. zijn te bekomen. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het bouwen van eene school met onderwijzerswoning, conciergewoning en bovenhuis op een terrein aan de Bakenessergracht.

De bouwk.-ingenieur J. A. G. v. d. Steur, n.m. 4 u., in „Weten en Werken".

HENGELO (GELD.). Het bouwen van een directeurswoning met bijl. van materialen.

Het bestuur der coöp. Stoomzuivelfabriek, n.m. 5 u. Bestek en teek. ter inz. en inl. verkrijgb. bij J. B. Leemreis. Aanw. 18 Juni, n.m. 3 u.

NEDERWEERT. Het bouwen van een nieuw schoollokaal met den verbouw der bestaande schoollokalen rechtervleugel van het klooster der Eerw. Zusters Franciscanessen in deze gemeente.

Het gem.best., v.m. 11 u. Plan en bestek tegen f 1,50, ten raadhuize en bij den arch. G. Baeten te Weert verkrijgb. Aanw. 18 Juni, v.m. 10 u.

DONDERDAG 19 JUNI.

BREDA. Het bouwen van een woonhuis met stelling, op een perceel gelegen aan den weg naar de kolfbaan te Prinsenhage.

De archit. P. A. Oomes en L. v. d. Pas, 's av. 8 u., in café Bouwens, Hoogdijk, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

TWISK. Het bouwen van een zuivelfabriek met bijbehoorende werken.

Het best., n.m. 1 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 14 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8 — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901 . . . . . 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

29 MEI.

SNEEK (ONDERH.). Een gedeeltelijke verbouwing van het voormalig post- en telegraafkantoor. Door de heeren Egbert Veen en Co., kassiers aldaar.

Laagste inschrijver F. de Wolf f 5230. Gegund.

WINSCHOTEN (ONDERH.). Het afbreken van de oude schuur op den Visschersdijk, het uitbreiden der beneden- en bovenwoning en op het overblijvende terrein het bouwen van een winkelhuis. Door den heer J. Hillenga.

Gegund aan J. v. Lenning.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 1sten Juli 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 904.

Het maken van grondwerken, het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels, kunstwerken, gebouwen en inrichtingen op het station ZWOLLE, ten behoeve der aansluiting van den Noord-Ooster-Locaal-Spoorweg.

Begroot op f 66,780.—.

De besteding geschiedt volgens § 83 van het bestek.

Het bestek ligt van den 10den Juni 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, K. DEN TEX te *Zwolle* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 21sten Juni 1902 ten 9 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 3den Juni 1902.

ZEIST. Het verbouwen en inrichten van een bestaand perceel aan de 1e Dorpstraat no. 11, tot twee winkelhuizen. Voor rekening den heer W. K. Kraan.

Laagste inschr. Meerdink en v. Nie, f 9298.

30 MEI.

AALSMEER HERBEST.. Het bouwen van een woonhuis voor rekening van den heer J. Fook ald.

Timmerwerk. Laagste inschrijver C. Luik, Haarlemmermeer, f 744.

Metselwerk. P. v. d. Zwaard, f 760.

Schilderwerk. J. Meler, f 82. Gegund.

BEMMEL. Het maken van een winkelpui met daarbij komende werken enz. Door den heer M. Janssen.

Laagste inschrijvers F. Slepman, Huissen en van Sommeren, Bemmel, f 5700. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een steendrukkerij en lithograaf-inrichting. Door mej. de Wed. Scholten.

Laagste inschrijver J. Scholten Wz., f 1465. Gegund.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 24sten Juni 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 906.

Het vervangen der houten perronkeerwanden door gemetselde keermuren met daarmede in verband staande werken op het station DORDRECHT.

Begroot op f 16590.—.

De besteding geschiedt volgens § 28 van het bestek.

Het bestek ligt van den 7den Juni 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, A. J. BUIS te *Rotterdam* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Juni 1902, ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 3den Juni 1902.

31 MEI.

WINSCHOTEN (ONDERH.). Het bouwen van een stoomtabaksfabriek achter de behuizing in de Blijhamsterstraat. Door de firma Gareltz en van Deen.

Laagste inschrijver J. IJzer, f 2285.

2 JUNI.

KOUDUM. Den verbouw der Doopsgezinde kerk aldaar.

Laagste inschrijver I. de Jong, Koudum, f 2082,14. Gegund.

3 JUNI.

APELDOORN. Het verbouwen van een winkelhuis hoek Dorpstraat en Brinklaan. Door den arch. A. van Driessum Szn.

Laagste inschrijver H. de Groot, f 5774. Nog niet gegund.

4 JUNI.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan de Vijverlaan aldaar. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschr. T. Eijbers, f 3890. Gunning in beraad gehouden.

6 JUNI.

LOOSDUINEN. Het maken van gebouwen op het stationsemplacement te Loosduinen. (Bestek No. 1). Door den directeur der Westlandsche Stoomtramweg-Maatschappij.

Laagste inschrijver J. Roodenrijs, 's-Gravenhage, f 77.489.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag** den **24sten Juni 1902**, des namiddags ten **2** uur, in het gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat No. 402, te Amsterdam, van:

„Het maken van een Sanatorium voor Borstlijders"

aan de Laarderstraatweg, in de Gemeente Blaricum.

Aanwijzing Donderdag 19 Juni 1902, des voormiddags 12 uur, in het gebouw hierbovengenoemd.

Bestek en teekeningen te verkrijgen tegen betaling van *f* 10.— per stel bij P. Rijnja, Reguliersgracht No. 134 te Amsterdam van af Maandag 16 Juni 1902.

Inlichtingen, alle werkdagen, des voormiddags tusschen 9 en 12 uur, aan het bureau Jan Luijkenstraat No. 2, te Amsterdam.

De Architect,
Ed. CUYPERS.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstuckfabriek, Damrak 84, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsioroplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST, Den Haag.
Haetuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).

Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71. Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter** a/Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Binas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Contra het PROTEST

van de firma KONING EN BIENFAIT.

De uitkomsten van het onderzoek van 3 verschillende en **verzegelde** monsters houtcement zijn juist daardoor geheel **onbevooroordeeld** en **onpartijdig** omdat de firma KONING EN BIENFAIT de herkomst niet kon weten.

Genoemde firma vergeleek één der soorten houtcement, geheel vrijwillig, niet op ons verzoek, met de **Haeusler'sche houtcement**, dit blijkbaar beschouwende als een **standaard-materiaal.**

AMSTERDAM, 12 Juni 1902.

J. A. SMITS & ZOON.

Generaal-vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën van CARL SAMUEL HAEUSLER.

WEESPERZIJDE 39. AMSTERDAM.

Nieuw. ***Solide.***

Exp. Geb. 402 Marnixstraat.

Cement Vloerplaten.

Cement Dakpannenfabriek

„MAARSSEN"

LEONARD VAN DER CHIJS.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

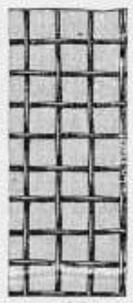
Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS. Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

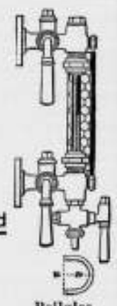
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van **DRAADGLAS** voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

General-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

TELEGRAM-ADRES: **Ubbelohde, Amsterdam.** — TELEPHOON No. **593.**

Peilglas beschermers.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.

Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.

PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.

Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.

Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**

Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**

F. J. KRÖNER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, Amsterdam. 250.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.

ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagehalles in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**

Platen van 1×1 en 2×1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

bevreelt zich aan voor levering van:

Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.**
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.: eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*

Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

Nederlandsche Maatschappij

VOOR

MONIER-WERKEN

te AMSTERDAM.

Directeur: J. N. LANDRÉ.

Cement-IJzerwerken

volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.

Waterdichte Werken,

als Kelders, Reservoirs, Regenbakken, Dakes, Privaatputten, Kuipen enz. Gewelven, Vloeren, Buizen, Tunnels, Mures.

Bescherming tegen brand.

BRANDVRIJE KELDERS.

Kantoor:

30 WETERINGDWARSSTRAAT 36.

Werkplaats: **JAAGPAD BIJ DEN OMVAL.** (Weesperzijde).

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

DE FABRIKANTEN

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,

SINGEL 455.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**

te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.

Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** meskant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.

Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,

Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

Bouwk. Opzichter en Teekenaar.

Een R.K. geh. persoon, 10 jaar practisch werkzaam, zoekt plaatsing bij een Architekt. Prima referentiën en teek. ten dienste. Brieven Alg. Boekh. MARTIN SMITS, *Roermond*.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Door **P. GOUDA QUINT,** te Arnhem, is heden verzonden de **tiende** aflevering van:

Geschiedenis van de Bouwstijlen

in de hoofdtrekken der architectuur,

DOOR **E. GUGEL.**

Derde druk. — Goedkoope uitgave.

MET RUIM **1000** FIGUREN.

Vervolgd met een hoofdstuk over de geschiedenis der Bouwkunst

gedurende de laatste 20 jaren,

DOOR **J. H. W. LELIMAN.**

Deze aflevering bevat het begin van dit **nieuwe** hoofdstuk, waarin, opgehelderd door talrijke, volgens de nieuwste methoden vervaardigde afbeeldingen, de nieuwe richting in de bouwkunst nagegaan en besproken en een omstandig overzicht gegeven zal worden van de voornaamste werken, die gedurende dat tijdsverloop zoowel in het buitenland als in Nederland werden uitgevoerd.

Tevens wordt medegedeeld dat het nu voltooide gedeelte van den hoogleeraar **GUGEL** gedurende de bewerking door tal van aanvullingen de grootst mogelijke volledigheid verkregen heeft, en dat door hem, behalve eene lijst van technische termen en een uitvoerig alphabetisch zaak- en personenregister, aan het werk nog eene aflevering zal worden toegevoegd, die uit een aantal met zorg gekozen afbeeldingen in autotypie naar photographiën van de belangrijkste bouwwerken uit de verschillende tijdperken en landen zal bestaan.

Ten gevolge van dit een en ander zal deze **derde** druk eenigszins grooter worden dan de raming was, waarvan de uitgever aan de inteekenaren echter een groot gedeelte gratis zal geven en in geen geval meer dan 12 afleveringen in rekening brengen.

Na de voltooiing zal een fraaie en sterke half lederen band voor zeer matigen prijs verkrijgbaar zijn.

De inteekening staat nog open.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

21 JUNI 1902. 22e JAARGANG. No. 25.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD: — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De nieuwe restaurant in het Kurhaus te Scheveningen. — Piet Springer. — De nieuwe brug over de vallei der Petrusse bij Luxemburg. — Nieuwe Uitgaven. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Sedert de laatste opgave zijn de volgende heeren toegetreden en aangenomen als lid der Maatschappij.

Als Gewoon Lid.

H. C. van Benthem	Utrecht.
Mr. N. P. van den Berg	Amsterdam.
P. van den Berg	Vlaardingen.
J. P. Bladergroen	Amsterdam.
P. Bijker	Utrecht.
D. J. de Jong Jr.	Amsterdam.
A. Keller	"
A. J. Kok	Utrecht.
G. van Lankeren	"
M. J. E. Lippits	Amsterdam.
Victor Melussen	Keulen a/d Rijn.
H. C. van Meeuwen	Haarlem.
C. W. Nijhoff	Amsterdam.
B. Sterkenburg	"
L. Stoel	Bloemendaal.
K. Wrede	Holzminden a/d Weser.

Als Buitengewoon Lid.

N. J. van Heijst	Vlaardingen.
P. van der Knaap	Schiedam.
J. B. J. Kurvers	's Gravenhage.

DE NIEUWE RESTAURANT IN HET KURHAUS TE SCHEVENINGEN.

In staat gesteld Zaterdag j.l. den nieuwen restaurant in het Kurhaus te Scheveningen in oogenschouw te nemen, trof ons andermaal het voortduren van den haveloozen toestand waarin zich de omgeving van het plein vóór den hoofdtoegang tot het daar domineerende gebouw bevindt. Van uit het Kurhaus ziet men op een groot, vuil getint, schijnbaar verzakt houten circus en een aantal kraampjes en tentjes, — een geheel dat aan een zieltogende kermis doet denken. Wanneer men nu in het Kurhaus heeft waargenomen hoe de Mij. Zeebad Scheveningen alles in 't werk stelt om verbeteringen en verfraaiingen tot stand te brengen waardoor de inrichtingen die ook tal van vreemdelingen doen genieten, werkelijk eersterangs-inrichtingen zijn geworden die voortdurend met hun tijd meegaan, dan treft het weinige doorzicht van hen die iets over de naaste omgeving van het genoemde plein te zeggen hebben. In plaats zorg te dragen, dat dit in overeenstemming zij met de weelde van eene badplaats van den eersten rang, wordt sedert jaren toegelaten, dat het aan den bezoeker een medelijdend spotlachje ontrukt dat mede wordt genomen naar 't buitenland om daar te getuigen van de krenterigheid in 's-Gravenhage.

We zullen ons echter niet langer verdiepen in 't opsporen der redenen waarom zulk een havelooze toestand blijft voortduren, en aan ons voornemen gevolg geven om iets mede te deelen over de nieuwe, den 14den dezer in gebruik genomen restauratie-zalen, gebouwd en gemeubeld volgens het ontwerp en onder leiding van den heer W. B. van Liefland.

Bij het maken van het ontwerp moest gelet worden op de volgende, door de Directie van de Mij. Zeebad Scheveningen gestelde, eischen: 1°. mochten de zalen niet hooger zijn dan 6 M., daar anders het uitzicht der aan zee gelegen kamers van het entre-sol zoude worden belemmerd; 2°. mocht het aanzicht aan de terraszijde niet gewijzigd worden; 3°. moesten de achter den restaurant gelegen lees- en conversatiezalen, alsmede eenige dienstvertrekken, directe aanvoer van licht en lucht verkrijgen; 4°. moest er eene nieuwe gelegenheid worden gemaakt voor vestiaire, dames toilette, en offices; 5°. moest de groote restauratie eene rijke plafondversiering en gelijkmatige verlichting krijgen, terwijl verder de verdeeling van den restaurant zoodanig moest zijn, dat men kreeg: eene groote restauratiezaal, eene dito voor diners à la carte, en een gereserveerd salon.

De eerstgenoemde grootste der zalen is 21,50 M. lang en 10.35 M. breed; de onderkant plafond ligt op 5.30 M. boven den vloer. De tweede zaal is 6,70 M. bij 13.70 M. groot, terwijl de lengte- en de breedteafmeting van het gereserveerd salon 4.85 M. zijn.

De eisch, dat geen steunpunten in de zalen geplaatst mochten worden, maakte het niet gemakkelijk tot goede verhoudingen te komen; toch is de architect er in geslaagd een aangenaam geheel te verkrijgen.

De groote zaal heeft een langen wand met breede openslaande deuren aan de zeezijde; de beide kortere eindwanden en twee daartusschen gelegen ijzeren boogspanten in hoefijzervorm, zonder trekstangen, hoofdzakelijk van kanaalijzer geconstrueerd, rustende op granieten voetstukken, dragen het gebogen glazen dak, bestaande uit zware spiegelruiten en een daaronder in caissons verdeeld koepeldak van glas in lood gevat, groot ongeveer 200 M., rijk ontworpen en uitgevoerd door den heer E. W. F. Kerling te 's-Gravenhage. Bij helder weder maakt deze overdekking een ongemeen rijk effect. Het gewicht aan materiaal van deze overdekking, op de weinige steunpunten neërkomende, is ongeveer 60.000 Kilo. De lange wand aan de hôtelzijde is in vakken betimmerd, waartusschen eenige deuren en spiegels; de wandvlakken zijn met ornament in zachte tinten beschilderd. De beide korte wanden zijn overeenkomstig behandeld. Geheel in overeenstemming met het moderne karakter der architectonische vormen zijn de decoratieve beschilderingen uitgevoerd door den Brusselschen decorateur Van Hoeck Brassine, die ook de plafond- en wandbeschilderingen van de overige zalen leverde.

Een geleidelijke overgang van de wanden aan de lange zijden der groote zaal tot het plafond is verkregen door een koof, waardoor die zaal hooger schijnt te zijn dan zij is. De ijzeren boogspanten zijn elegant van constructie en schijnen zeer licht; de open vakken zijn met rijk gesmeed ijzeren ornamentwerk gevuld.

De toestellen voor de electrische verlichting — geleverd door de Nederlandsche Gasgloeilicht Mij. te Amsterdam — werken mede tot de versiering; zij zijn, evenals al het meubilair, dat goed is uitgevoerd door de firma M. J. Mesker te 's-Gravenhage, door den architect ontworpen in overeenstemming met den geest der constructie en der versiering van de groote zaal. Bijzonder fraai en rijk van vormen en bewerking zijn de verschillende primeur- en service-tafels, waarop het materiaal voor de fijnste gerechten ligt uitgespreid en veler oogen zullen gevestigd zijn.

De constructie van het geheel is eenvoudig, maar, overeenkomstig de bestemming, is hare versiering weelderig van lijn en van kleur, passend bij de luxe die onafscheidelijk aan de badplaats verbonden is, o. a. in de zwierige toiletten der bezoeksters, en bij de zonnige tijden waarin zij verschijnen.

De zaal voor diners à la carte is met de daarnaast gelegen verandah verbonden, en deze kan door het wegnemen van de daartoe ingerichte afsluiting, met de zaal een geheel vormen, voor particuliere feesten. Deze lokalen kunnen, zoo noodig, van de straatzijde toegankelijk worden gemaakt.

Deze nieuwe inrichtingen, waarbij nog een elegant gemeubeld ontvang-salon, zijn groote verbeteringen van het Kurhaus. De inrichtingen onder het terras, zooals het theesalon, de bierhal enz., waarvan ten vorigen jare reeds zooveel aantrekkingskracht uitging, zijn in den afgeloopen winter gedecoreerd kunnen worden; zij voldoen nu nog beter dan vroeger. R.

PIET SPRINGER.

Onverwachts overleed in den ouderdom van 39 jaren de heer Piet Springer, Technisch Ambtenaar bij den dienst der Publieke Werken alhier, aan de gevolgen van een noodlottigen val.

Ruim 20 jaren mochten wij met hem samenwerken als collega en vriend dien wij hoogachtten om zijn werkzaamheid, ijver en karakter, en met weemoed betreuren wij, en allen die hem kenden, zijn plotseling verscheiden.

Amsterdam, 16. 6. 02. H. Leguijt.

DE NIEUWE BRUG OVER DE VALLEI DER PÉTRUSSE BIJ LUXEMBURG.

De zoo bijzonder schilderachtig gelegen stad Luxemburg wordt door de vallei der Pétrusse van de spoorlijnen gescheiden; slechts één weg, over een smalle viaduct, verbindt de stad met het station dat op het plateau Bourbon gelegen is.

Het departement van publieke werken van het Groothertogdom heeft van den aanleg van de baan Luxemburg-Echternach gebruik gemaakt, om in de kunstwerken van deze lijn op te nemen een nieuwen onmiddellijken toegang tot de stad van af het station, zijnde een avenue van 1 K.M. lengte, waarin een monumentale brug over de vallei.

Over laatstgenoemd kunstwerk, waarvan het ontwerp en de uitvoering hoogst oorspronkelijk en leerrijk zijn, zullen wij hier eenige mededeelingen doen, ontleend aan eene beschrijving van den heer G. Cerbelaud, voorkomende in l'Illustration van 14 Dec. 1901.

Het ontwerp van de brug over de vallei werd door de Groothertogelijke Regeering opgedragen aan een Fransch ingenieur, den heer Séjourné, hoogleeraar aan de Ecole des Ponts et Chaussées. Dit klinkt niet vreemd, daar het verleden van dezen ingenieur genoegzaam aanleiding tot die opdracht gaf, en men o. a. in Frankrijk aan hem de merkwaardige bruggen verschuldigd is over de Castelet en van Lavaur; deze laatste overbrugt de Tarn met een gemetselden boog van 62 M. spanning.

De thans bij Luxemburg in uitvoering zijnde brug bestaat uit één enkelen centralen gemetselden boog van niet minder dan 84 M. spanning en 31 M. peil, aan weerszijden aansluitende aan een overwelving van 21 M. De centrale boog heeft aan zijn oorsprong — daar waar de met profilsteen bewerkte voorzijde aanvangt — een zwaarte van ongeveer 2.60 M.; in den top is de dikte circa 1.45 M.

Deze overspanning van 84 M. is de grootste die nog ooit in metselwerk werd uitgevoerd. De afbeelding geeft een voorstelling van haar stoute constructie, die door haar lichtheid tevens een zeer elegante is, zoo zelfs, dat men bij een eersten aanblik vermoedt te doen te hebben met een van ijzer geconstrueerde viaduct in den geest van dien te Porto of te Garabit. Bovendien is dit kunstwerk oorspronkelijk van samenstelling, daar het in de breedte bestaat uit twee bruggen van 6 M. breedte, waartusschen een opening van insgelijks 6 M., gesloten met platen van gewapend beton, die het loopvlak vormen; het brugdek met de trottoirs hebben alzoo eene gezamenlijke breedte van 18 M.

De beide groote gemetselde overspanningen worden elk afzonderlijk gebouwd. Daarvoor is gebruik gemaakt van een verplaatsbaar formeel van hout, met ijzeren kabels om het uitspatten te voorkomen. Toen de eerste boog gereed was, werd het formeel 12 M. verplaatst voor den bouw van den tweeden.

Een groot bezwaar bij de voorloopige werkzaamheden was het maken eener inrichting om het groote formeel gemakkelijk te kunnen stellen en verplaatsen, en om het metselwerk gelijktijdig op alle punten van den boog te kunnen uitvoeren. De heeren Fougerolle hebben dit vraagstuk echter opgelost door eerst een houten werkbrug te bouwen, bestaande uit een langen balk of ligger van houten vakwerk, die ondersteund wordt door hooge van houtwerk samengestelde steunpunten of pylonen, op afstanden van 30 M. uit elkander staande. Deze werkbrug, die men op de afbeelding kan zien, ligt in het midden, boven den eersten boog der groote overspanning.

Om het houten formeel op zijn plaats te brengen, heeft men de samenstellende onderdeelen daarvan achtereenvolgens aan de werkbrug opgehangen in den stand dien zij in het formeel zouden moeten innemen, om daarna die deelen genoegzaam onderling te vereenigen om zich in den gewenschten stand te kunnen handhaven.

Teneinde het gewelf te kunnen metselen, is de werkbrug ingericht geworden voor het transport van wagens die de materialen aanvoeren; deze worden met verplaatsbare kranen gemakkelijk naar omlaag gelaten, om onverschillig op welke plaats van het werk te worden opgestapeld of onmiddellijk verwerkt.

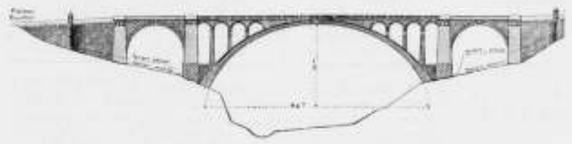
De eerste steen van dit werk werd met groote plechtigheid gelegd op 14 Juli 1900 door Groothertog Adolf van Luxemburg. Op 26 Oct. 1901 werd het formeel onder den eersten grooten gemetselden boog weggenomen; de daarbij gedane waarneming heeft zelfs de meest optimistische voorspellingen overtroffen, daar niettegenstaande de enorme spanning van 84 M. slechts een doorzakking van 6 m.M. van den top van het gewelf werd waargenomen.

Het formeel is thans verplaatst en de tweede boog wordt gemetseld. De voltooide brug kan in de lente van 1903 voor het verkeer worden geopend.

Zoowel het ontwerp als de uitvoering van dit zeer belangrijke kunstwerk strekken tot de grootste eer van den ingenieur en van de aannemers.

Brug in aanbouw.

Aanzicht der voltooide brug.

Brug over de vallei der Pétrusse bij Luxemburg.

R.

NIEUWE UITGAVEN.

Documents d'Architecture Moderne, of, Moderne Bauformen.

Dit werk is samengesteld door R. Beauchair en M. J. Gradl; met den Fransehen tekst wordt het uitgegeven bij H. Laurens te Parijs, met den Duitschen bij Julius Hoffmann te Stuttgart. Jaarlijks verschijnen 12 afleveringen elk met 8, meest gekleurde platen; de prijs per jaargang is 30 frs. of 24 Mk.

De samenstellers willen medewerken aan de moderne beweging die zich ook in de bouwkunst openbaart. Zij bieden den architect die — volgens hen — niet aan alles denken kan en niet alles kan weten, modellen die hem er toe kunnen brengen nieuwe vormen te scheppen, en die hem juiste inzichten kunnen geven omtrent de hulpmiddelen die de materialen aanbieden; zij willen door voorbeelden in kleur, verschillende aanwijzingen doen omtrent de keuze en rangschikking van kleuren. Alles wat aangeboden zal worden, volledige ontwerpen en details, wordt beloofd origineel te zijn, niet ontleend aan bestaande bouwwerken of periodieke uitgaven; dit voornemen zal ingevolge toezegging krachtig gesteund worden door talentvolle kunstenaars die reeds bewezen hebben aan het moderne streven ijverig mede te werken.

Het komt ons voor, dat zij die zich tot deze richting aangetrokken gevoelen wel een enkele maal een voorlichting in het werk zullen vinden; maar dit moet met kalm overleg en groote bedachtzaamheid geraadpleegd worden, want in den stortvloed van phantastische gedachten zijn er, die alles behalve uitblinken door fraaiheid, of door rationeele constructie en versiering. Een lang leven voorspellen wij dit werk niet.

Les Arts. Revue mensuelle des musées, collections, expositions. Het schoone, kostbare, zeldzame, vooral ook aan particuliere verzamelingen ontleend, het meestal nog niet gereproduceerde in afbeelding te geven, zonder gebonden te zijn aan inzichten omtrent stijl of wat ook, — dit is het programma van de redactie der uitgave. Maandelijks verschijnt een aflevering bij de uitgevers Goupil & Co.; een jaargang kost hier te lande 20 frs.

Hochbau-Lexikon. Dit werk wordt geschreven door de architecten Dr. phil. Gustav. Schönermark en Wilhelm Stuber, en door hen uitgegeven bij Wilhelm Ernst und Sohn te Berlijn.

Het zal compleet zijn in 20 afleveringen elk van 2 Mk., en vormt een woordenboek voor architecten dat zeer uitgebreid verlucht wordt. Om van die illustreering een denkbeeld te geven, behoeven wij slechts te vermelden, dat b.v. bij het woord „abblättern" vier photographische afbeeldingen worden gegeven, als volgt van: een ouden gepleisterden keekmuur waarvan de kalk afschilfert, een stuk verweerd zandsteen, een brok muur waarvan de witkalklaag laat en een gedeelte van een kozijn met geblakerde en afbladderende verf. Met dit uit de eerste aflevering voor oogen, zal men wel aanstonds overtuigd zijn, dat het werk niet aan omvolledigheid zal mank gaan.

BERICHTEN.

Aan de Middelburgsche Ct. wordt uit Sluis gemeld, dat deze plaats onlangs bezocht is geworden door de heeren H. J. de Groot, Inspecteur van het Middelbaar Onderwijs, en J. W. H. Berden, directeur der Kunstnijverheidschool te Amsterdam, om in opdracht van den Minister van Binnenlandsche Zaken, een onderzoek in te stellen naar de vroeger hier bestaan hebbende kantwerkschool en de mogelijkheid om dezen tak van kunstnijverheid weer tot bloei te brengen.

's-Gravenhage. De bekende pianofabrikanten Ch. F. Rijken en Co. leveren tegenwoordig vleugelpiano's en pianino's in modernen stijl, volgens ontwerpen van de werkplaatsen „Onder den St. Maarten" te Zalt-Bommel en Haarlem, van den heer J. A. Pool.

Scheveningen Ten noorden van het Kurhaus zal een groot hotel worden gebouwd, met bijzonder rijke inrichting. Het zal voornamelijk bestemd zijn voor families of personen die een meer rustig verblijf wenschen dan in andere hotels kan worden aangeboden, en die een groot aantal vertrekken in gebruik wenschen te nemen.

Haarlem. In het Museum van Kunstnijverheid wordt eene tentoonstelling gehouden van decoratieve kunst, ingericht door den Kring der Scalden van Antwerpen. De catalogus telt 90 nummers van zeer uiteenloopende aard, ingezonden door 21 deelnemers.

Leeuwarden. Het bestuur van de Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingenverkeer zal thans uitvoering geven aan den meermalen door de leden te kennen gegeven wensch, om vanwege de Vereeniging iets van blijvenden aard tot versiering der stad te stichten. Het heeft het voornemen om de voorouders onzer Koningin te vereeuwigen in een steenen zuil, met de beeltenissen van de Stadhouders van Friesland. Dit monument zal worden uitgevoerd naar het ontwerp van den te Amsterdam gevestigden Friesschen beeldhouwer den heer Joh. Schröder.

Maastricht. Reeds is men druk bezig om het Archief gebouw voor de tentoonstelling van „Oude Kunst" in orde te brengen. De aangewezen plaats dreigt wel een beetje klein te worden om de talrijke inzendingen allen behoorlijk te exposeeren en steeds vergroot het aantal kostbare voorwerpen. Waarlijk er valt eene ongedachte opgewektheid waar te nemen.

De afdeelingen, die tot antieke zalen worden ingericht, beginnen reeds te verrijzen en stevige eikenhouten uitstalkasten, van ruiten voorzien, zijn in gereedheid gebracht, waarin de kleinere kostbaarheden zullen gesloten worden.

Onder de tot heden ingezonden schilderijen bevinden zich stukken van Craijer, David Teniers, Johannes Beeldemaker, Abraham van Diepenbeek, Leys, Droochsloot, Adriaan Brouwer, Willem van Mieris, Hendrik Roos, Gerard Honthorst, Tintoretto Hondecoeter, Quellinus, van der Velde, Theodoor Schaepkens en meer anderen, waarvan sommigen eene waarde van f 4000 tot f 5000 vertegenwoordigen.

Zeer belangrijk zullen o. a. ook de inzendingen zijn uit de steenperiode en het bronstijdperk, terwijl een aantal Romeinsche zaken, die te Maastricht en omstreken gevonden zijn, niet minder de aandacht verdienen.

Onder het zilverwerk bevinden zich bijzonder mooi gegraveerde en gedreven preciosa, die bovendien nog historische waarde bezitten.

Wij hopen weldra een uitgebreid overzicht der samengebrachte kunstvoortbrengselen te kunnen aanbieden.

S.

's-Gravenhage. De Gezondheidswet zal waarschijnlijk met Augustus a. s. in werking treden.

Zooals men weet, kunnen volgens art. 9 van die wet aan den in te stellen Gezondheidsraad buitengewone leden worden toegevoegd, waaromtrent de wet nader het volgende bepaalt.

„Deze (buitengewone leden) worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen en genieten vergoeding voor reis- en verblijfkosten, benevens eene door Ons te bepalen vergoeding voor het bijwonen van vergaderingen en het verrichten van andere werkzaamheden ten behoeve van den raad. De buitengewone leden zijn bevoegd met raadgevende stem aan de bijeenkomsten van den raad deel te nemen. Bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis van een lid van den raad kan de Voorzitter ter tijdelijke vervanging van dat lid, een buitengewoon lid tot deelneming aan de werkzaamheden en de bijeenkomsten van den raad uitnoodigen. Deze heeft alsdan in de bijeenkomsten eene beslissende stem."

Het aantal leden van den Centralen Gezondheidsraad is zeven, dus vrij beperkt; en van deze hebben bovendien vier, in hunne betrekking als hoofdinspecteur van de volksgezondheid, zeer vele werkzaamheden te verrichten.

De Minister van Binnenlandsche Zaken zal daarom het getal buitengewone leden zooveel mogelijk uitbreiden en heeft zich met een verzoek om als zoodanig te willen optreden, gewend tot verschillende rechtsgeleerden, geneeskundigen, artsenijbereidkundigen, bacteriologen, scheikundigen, psychiaters, ingenieurs, bouwkundigen, burgemeesters, en mannen vertrouwd met de belangen van handel en nijverheid.

De benoeming van de buitengewone leden van den raad wordt zeer spoedig tegemoet gezien.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven solliciteanten voor:

een	Bouwk.	Opzichter,	ouderdom	26	jaar, salaris	f 85.—
„	„	„	„	32	„ „	„ 60.—
„	„	„	„	24	„ „	„ 70.—
„	Bouwkundig	Opz.-Teekenaar,	„	27	„ „	„ 80.—
„	„	„	„	23	„ „	„ 60.—
„	„	„	„	22	„ „	„ 60.—
„	„	„	„	25	„ „	„ 60.—
„	„	„	„	21	„ „	„ 45.—
„	„	„	„	30	„ „	„ 100.—
„	„	„	„	29	„ „	„ 70.—
„	„	„	„	20	„ „	„ 60.—
„	„	„	„	26	„ „	„ 80.—
„	„	„	„	21	„ „	„ 75.—
„	„	„	„	24	„ „	„ 70.—
„	„	„	„	23	„ „	„ 90.—
„	„	„	„	22	„ „	„ 50.—
„	„	Teekenaar	„	18	„ „	„ 25.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 23 JUNI.

BEETSTERZWAAG. Het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw burgerwoonhuis aldaar.

De Diaconie van de Herv. gem. Beetsterzwaag, Beets en Olterterp, 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inzage in de herberg van Gebr. Lingsma te Beetsterzwaag. Inlicht. worden gegeven door den archit. L. de Goed te Beetsterzwaag.

KOLLUM. Het verbouwen der onderwijzerswoning te Kollumerzwaag.

Het gem.best. van Kollumerland c.a., 's midd. 12 u. Bestek en voorw. ter inzage met de teek. ten gemeentehuize te Kollum. Inl. te bek. bij den gem.-opzichter Zondag ald.

KOLLUM. Het afbreken van de bestaande en het bouwen van een nieuwe arbeiderswoning te Kollumerzwaag, thans bewoond door G. Oegema.

De armvoogden van Kollumerland. Bestek en teek. ten gem.-huize te Kollum ter inz. Briefjes in te leveren bij den armvoogd J. R. Draisma. Inlicht. te bek. bij den gem.-opzichter H. A. Zondag.

RHEDEN. Het bouwen van een dubbele arbeiderswoning te Worth-Rheden.

De bouwk. A. R. Schoonman te Dieren, v.m. 10 u., in café Strijland. Bestek en teek. in gen. café ter inz. Aanw. gedaan.

ZUTPHEN. 1e. Het amoveeren en weder opbouwen der pastorie; 2e. het bouwen van een woning, wachtlokaal met annexe op de R. K. begraafplaats ald.

Het R.-K. paroch. kerkbest., 's midd. 12 u., in het St.-Hubertusgesticht. Beide bestekken en teek. à f 3 te verkrijgen in den boekh. J. J. Wijtenburg Zutphen. Inl. te bekomen en de details ter visie ten kantore van den bouwm. F. Ludewig, Weststraat 3, Arnhem.

DINSDAG 24 JUNI.

ALKMAAR. Het bouwen van een burgerwoonhuis aan de Kennemerstraatweg, tegenover de villa van den heer G. de Groot.

De arch. W. H. Mathijsen, 's av. 7 u. Inl. bij den arch., bij wien tevens bestek en teek. à f 1 verkrijgb. zijn. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het maken van een sanatorium voor borstlijders aan den Laarderweg te Blaricum.

De architect Ed. Cuijpers te Amsterdam, 's midd. 12 u., in het gebouw Marnixstr. 402.

EEFDE. Het bouwen van een pakhuis aan een korenmolen.

De heer W. J. W. A. Bast, 's av. 6 u., in „De laatste stuiver," aldaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

EINDHOVEN. Het bouwen van 3 heerenhuizen op een terrein te Eindhoven, voor rekening van den WelEd. heer A. J. Mignot aldaar.

De arch. v. Ballaert en Kooken, n.m. 5 u. Bestek en teek. zijn tegen betaling van f 3 per stel verkrijgb., alsook nadere inl. bij den archit. L. J. P. Kooken, te Eindhoven. Aanw. 24 Juni, v.m. 11 u.

GINNEKEN. Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij en woonhuis, op een perc. gelegen aan de Karnemelkstr. te Ginneken.

De archit. P. A. Oomes en L. v. d. Gas te Breda, 's av. 8 u., in het café van F. de Visser te Ginneken, alwaar bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. gedaan.

OUDEGA (FR.). Het afbreken eener oude en bouwen eener nieuwe burgerbehuizing te Buitenpost.

De heer F. W. Dijkstra. Bestek en teek. ad 50 ct. verkrijgb. bij den arch. A. Vilding te Buitenpost en ter inzage in café B. L. de Jong ald. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 898. Het maken van dienstwoningen met bijbehoorende werken ten behoeve van het rangeerterrein Maarn. Raming f 69330.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

ZWOLLE. Het verbouwen van perceel Diezerstraat F 50.

De heeren Gebr. Bervoets, n.m. 2 u., in het Poolsch koffiehuis. Bestek en 3 teek. à f 2,50 verkrijgb. in genoemd café. Inl. geeft T. M. J. Caron, arch. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 25 JUNI.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Leeuwarden. Raming f 131000.

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's-Hage; aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1e district, Binnenhof te 's-Hage; aan de post- en telegraafkantoren te Leeuwarden; aan het bureel van het prov. bestuur van Friesland, en is ad f 1,15, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inlicht. worden gegeven door voorn. rijksbouwmeester te 's Hage en door den opzichter S. Koldijk te Leeuwarden. Aanw gedaan.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van eene loods tot berging van telegraafmaterieel te Zwolle. Raming f 7640.

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's Gravenhage, aan het bureel van den rijksbouwm. in het 1e district, Binnenhof te 's Gravenhage, aan het telegraafkantoor te Zwolle, aan het bureel van het prov. best. van Overijsel, en is ad f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bek. bij Gebr. van Cleef te 's Gravenhage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. te 's Gravenhage. Aanw. gedaan.

KLOOSTERZANDE (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis, winkel en slachthuis, op den Groenendijk, met bijl. der bouwstoffen, voor J. van Waterschoot, landbouwer te Hontenisse.

De aanbest., n.m. 2 u., bij P. J. Verbist. Bestek en teek. ter inz. bij P. J. Verbist. Inl. te bek. bij den bouwk. A. Goedemondt te Groenendijk. Aanw. 25 Juni, 's midd. 10 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen.

De bouwk. H. Lagerwaard Dzn., n.m. 1 u., in cafe W. A. Middendorp. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgbaar bij gen. bouwk. en bij A. Heijkoop Slaakkade no. 132. Aanw. gedaan.

RUURLOO. Het bouwen van een directeurswoning bij en het aanbouwen van een roomzuurlocaal enz. aan de stoomzuivelfabr. met bijlev. der mater.

Het best. der zuivelfabriek, n.m. 6 u., in het koffiehuis van H. ter Vrugt, alwaar bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 23 Juni, n.m. 3 u.

SCHOONHOVEN. Het bouwen van een pakhuis met kantoor en het restaureeren van een bestaand pakhuis B 121 en 122 ald.

De arch. C. Broere Kzn. te Nieuw-Lekkerland, bij wien ad f 1 teek. verkrijgb. en die inl. geeft v.m. 11 u.

DONDERDAG 26 JUNI.

DELDEN. Het verbouwen van de R.K. jongensschool aldaar.

Het R.K. kerkbestuur, n.m. 5 u. Bestek en teek. ter inzage in 't hotel van Janssen. Inlicht. geven Van der Goot en Kruisweg, architecten, Hengelo. Aanw. 25 Juni, n.m. 3 u.

HEINKENSZAND. Het bijbouwen van 2 lokalen aan de bestaande school voor openbaar lager onderwijs aldaar.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teek. verkrijgb. bij Kleeuwens & Zoon te Goes, tegen f 1,75. Inl. worden gegeven door den heer J. H. Hannink, archit. te Goes. Voorw. ter secretarie ter inz. Aanw. gedaan.

HOOGEVEEN. Het bouwen eener christelijke school met onderwijzerswoning te Alteveer Kerkenbovenveen.

Het bestuur, n.m. 3 u., in de zaal voor christ. belangen te Hoogeveen. Bestek en teek. verkrijgb. tegen 75 ct. bij G. Hofman, opz., Hoogeveen. Aanw. 26 Juni, v.m. 11 u.

LEIDEN. Het gedeeltelijk afbreken van een bestaand en het weder opbouwen van een heerenhuis aan de Turfmarkt.

De aanbesteder, v.m. 11 u., in hotel „De Toelast". Bestek met 2 teek. à f 1,50 per stel verkrijgb. bij den bouwk. H. Hendriks, te Woerden.

VRIJDAG 27 JUNI.

RAAMSDONK. Het bouwen van een locaal met aanhooren, aan de school in het dorp.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter gem.-secretarie ter inz. en zijn tegen f 1 verkrijgb. Aanw. 27 Juni, v.m. 9 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een school voor gewoon lager onderwijs aan de Rechthuisstr.

Het gem.best., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op de Secretarie en à f 1 te bek. bij de Wed. P. v. Waesberge & Zn. Inl. te bek. in het timmerhuis. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 28 JUNI.

AXEL. Het bouwen van een graanpakhuis, nabij het Station aldaar.

De aanbest., n.m. 2 u., in het stationskoffiehuis. Bestek en teek. ter inzage in bovengen. koffiehuis. Inl. te bekomen bij M. Riemens Dz., gem.-archit. te Zaamslag. Aanw. gedaan.

BUINERVEEN (DR.). Het bouwen van een school, een onderwijzerswoning en een turfschuurtje, eveneens het leveren van een ameublement in 4 perceelen.

Het gem.-best. van Borger, 's midd. 12 u., ten huize van G. Middeljans te Buinerveen.

MAANDAG 30 JUNI.

KANTENS. Het bouwen eener woning voor het hoofd der school te Stitswerd, met bijlevering van transporten, materialen, enz.

Het gem.best., n.m. 3 u. Inlev. der bijl. vóór 29 Juni, ter secretarie. Bestek à f 0,75 te bekomen ten gemeentehuize, alwaar de teek. ter inzage ligt, alsmede bij J. C. Mekel, te Winsum. Inl. verstrekt E. de Jonge, arch. te Middelstum.

TETERINGEN. Het gedeeltelijk verbouwen van het gemeentehuis.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inz. ten gemeentehuize. Inl. geeft de arch. A. Verlegh te Breda. Aanw. 24 Juni, v.m. 10 u.

DINSDAG 1 JULI.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen bij den Emmaweg te Hengelo.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café J. Ordeman alw. bestek en teek ter inzage. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 1 Juli, v.m. 9½ u.

WOENSDAG 2 JULI.

ZUIDHORN. Het bouwen van een waarhuis te Kommerzijl.

Het best. van het waterschap „Westerkwartier", n.m. 4 u., ten huize van mej. de wed. Addens te Zuidhorn, alwaar bestek en teek. ter inzage liggen, terwijl zij à f 0,50 te bekomen zijn bij den opzichter M. Viets te Zuidhorn.

ZATERDAG 5 JULI.

LEEUWARDEN. Het bouwen eener wachterswoning aan de brug over de Harlingervaart. Ram. f 4100.

Het gemeentebestuur, n.m. 3 u.

SLIEDRECHT. *a.* Het bouwen eener openbare lagere school met 8 lokalen; *b.* het bouwen eener onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., n.m. 2 u.

MAANDAG 7 JULI.

ETTEN (N.-BR.). Het vergrooten van het St. Elisabethshuis, bestaande in het bouwen van een kapel met bijbouw, met bijlev. van materialen.

Het college van regenten van voorn. gesticht, n.m. 6 u., in het café van C. Leijten-Aartsen aldaar.

DINSDAG 8 JULI.

BORCULO. Het afbreken eener behuizing en bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Stad-Borculo met bijlev. van alle materialen.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat. — Amsterdam, Sopraanstr. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Bourspleln). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901 . . . . . 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen
Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

4 JUNI.

BARNEVELD. Het bouwen van een pastorie voor de R. K. gemeente.

Gegund als volgt: G. Nieuwstad, timmerwerk; Gebr. Kroon, metselwerk; C. Guldi, schilderwerk; ter Rahe, loodgieterswerk; M. Viets, smidswerk.

SLUIS (ZEEL.). Het bouwen van een burgerwoonhuis in het 's Heeren-Boudewijnstraatje aldaar. Raming f 485.

Laagste inschrijver J. Elfrink, f 493. Gegund voor de raming aan D. de Smit-Evers.

STELLENDAM. Het metselwerk voor de weder op te bouwen bakkerij van den heer de Ruyter.

Laagste inschrijver A. de Later, f 413,99. Gegund.

UDENHOUT. Het bouwen van 1 bakkerij voor den heer W. v. d. Bosch. Door den arch. J. J. Haarselhorst te Tilburg.

Gegund aan den laagsten inschr. Jac. van Heijst te Udenhout, voor f 2344.

UTRECHT (ONDERH.). Het verbouwen van een winkelhuis voor de firma G. M. v. d. Sand & Co. Door de arch. A. Jacot en W. Oldewelt te Amsterdam.

Laagste inschr. J. H. Wiesman te Utrecht voor f 10598. Gegund.

7 JUNI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een boerderij in de nabijheid der ijsbaan, voor den heer H. Stenvers aldaar. Door den arch. H. Reijgers.

Laagste inschrijver J. M. Tonis, f 2984. Volgens bestek beraad.

8 JUNI.

BLIJA. Het bouwen eener huizinge met schuur voor den heer G. J. Koopmans te Blija. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver R. de Jong, f 3120.

9 JUNI.

APELDOORN. Het vergrooten van de fabriek aan de Sophialaan. Door de firma Talens en Co.

Laagste inschr. H. de Groot, f 3434. Gegund.

DONGEN. Het bouwen eener villa te klasse voor zenuwlijders op „Overdonk" aldaar met bijlev. van alle materialen behalve metselsteen. Door het bestuur der eerw. broeders van O. L. V. van Lourdes sanatorium.

Laagste inschr. P. Schellekens, Dongen, f 26430. Gegund aan Piet Aarts.

TERNEUZEN. Het verbouwen van de oude smederij aan de Vlooswijkstr., wijk G. no. 7. Door den aanbesteder.

Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. W. P. Nieuwelink, f 860.

Glas- en verfwerk. Joh. v. Herp, f 180. Gegund.

10 JUNI.

APELDOORN. Het bouwen van eene barak en een lijkenhuis bij het ziekenhuis. Door het bestuur van het ziekenhuis.

Laagste inschrijver J. W. Wassink, f 6623. Gegund.

GRONINGEN. *a.* Het bouwen van eene schilderswerkplaats met bovenwoning op een terrein, gelegen aan den Korreweg en *b.* het verbouwen van een werkplaats, staande aan den Korreweg en 1e Hunzestraat, tot twee benedenwoningen, in twee perceelen en in massa. Door den heer W. Duiker.

Laagste inschr. J. Mulder, f 6070. Gegund.

RIJSWIJK (Z.-H.). Het bouwen van eene veestalling aan de van-Vredenburchweg te Rijswijk. Door den arch. C. Klapwijk.

Laagste inschr. W. v. Spronsen, Monster, f 1908. Gunning aangehouden.

WIERUM. Het bouwen eener winkelbehuizing voor den heer P. F. Smidt aldaar.

Laagste inschrijver S. Miedema, Holwerd, f 2439. Gegund.

Het gem.-best., n.m. 3 u. Bilj. vóór 7 Juli onder motto „Inschrijving" in te zenden. Bestek en teek. ad f 2 ter secretarie verkrijgb. Aanw. 28 Juni, n.m. 3 u.

11 JUNI.

HARLINGEN. Het bouwen van een schaftlokaal met badkamer en privaat voor de gem. gasfabriek. Door het gem. best.
Laagste inschr. J. de Jong Jz., Almenum, f 1284.

KOUDUM. Het amoveeren, bouwen en verbouwen van een doorreed met stalling c.a. Raming f 1500. Door den heer J. de Boer.
Laagste inschrijver D. J. de Jong, Koudum, f 1418. Gegund.

ROTTERDAM. Het maken van diverse gebouwen, bestemd tot ziekenverpleging, zusterverblijf en keuken-inrichting, benevens het maken van eenige veranderingen in de bestaande gebouwen van de inrichting. Door het best. der Nederl. Herv. Diaconessen-inrichting.
Laagste inschrijver J. J. Gort, f 277160.

WOLTERSUM. Het afbreken van de bestaande en weder opbouwen van een burgerhuizing waarin smederij met bijlev. van materialen. Door den heer W. v. Koldam.
Laagste inschrijver H. Blokzijl, Ten Boer, f 2495. Gunning aangehouden.

12 JUNI.

AMBT-ALMELOO. 1. Het bouwen eener school van 4 lokalen met onderwijzerswoning, op een terrein, gelegen in den Ossenkoppelerhoek. 2. Het maken en lever. der benoodigde schoolmeubelen. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschr. voor perc. 1 J. Barneveld, Almeloo, voor f 14863 en voor perceel 2 J. Reefman te Almeloo.

ARNHEM. Het afbreken van het voorgebouw en het bouwen van magazijn- en kantoorlokalen met bijbeh. werken aan den Rozendaalschen weg no. 81. Door het best. der coöp. broodbakkerij „Werkmans belang".
Laagste inschrijver Gebr. de Kinkelder, f 20807. Gunning in beraad gehouden.

BOXTEL. Het afbreken van eenige gebouwen en het nieuw te bouwen Oude Vrouwen- en Mannen-Gasthuis met bijbouwen enz., op een terrein van het Liefdegesticht, met bijlev. van alle materialen. Ram. f 18391.62. Door den bouwk. J. de Vries.
Laagste inschrijvers A. J. v. Liempt en J. v. Erp, Boxtel, f 17375.

BREDA. Het bouwen van een winkelhuis met aparte bovenwoning, benevens slachtplaats enz., op een terrein aan de Teteringsche straat kadastraal bekend sectie B. no. 5336. Door den architect J. Lijdsman.
Laagste inschrijver Ant. v. Gastel, f 6749.

DINTELOORD. Het bouwen van een heerenhuis, met bijlevering van de noodige bouwmaterialen. Door den bouwk. C. Vriens.
Laagste inschrijver A. v. Tooren, f 11300. Gegund.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente Venlo zullen op **27 Juni 1902,** ten 12 uur in het Raadhuis publiek aanbesteden:

Het rioleeren van een gedeelte der gemeente VENLO met het maken van bestratingen en bijkomende werken.

Bestek en teekeningen zijn ter gemeente-secretarie verkrijgbaar tegen betaling van f 2.50, en liggen ter inzage op het bureau van gemeentewerken, elken werkdag van 9 tot 12 en van 2 tot 4 uur, alwaar tevens alle inlichtingen te bekomen zijn.

Aanwijzing zal worden gegeven op 26 Juni, des namiddags 2 uur, bijeenkomst Groote Markt.

Burgemeester en Wethouders end.,
H. B. J. VAN RIJN.
De Secretaris,
P. J. LIENDERS.

HAARLEM. Het verbouwen van perc. no. 36, aan de Parklaan. Door den archit. J. H. Welsenaar.
Laagste inschrijvers P. Box en J. W. Bonke, f 4318.

NOORDWIJK A/ZEE. Het bouwen van eene villa aan den Boulevard te Noordwijk a. Z. Door den archit. I. H. J. v. Lunteren te Utrecht.
Laagste inschr. A. J. Overmeer, Noordwijk, f 15533. Gegund.

ZUIDSCHARWOUDE. Het bouwen van een magazijn met woning voor den magazijnmeester, op een terrein in de gemeente Zuidscharwoude, benevens het amoveeren van een bestaand magazijn. Door het best. der afd. Langendijk van de N. H. vereen. „Het Witte Kruis".
Laagste inschrijver Jb. Smit, Noordscharwoude, f 2058. Gegund.

AANBESTEDING.

Op **Vrijdag 4 Juli 1902,** des voormiddags te **half 12** zullen BURGEMEESTER en WETHOUDERS van Delft, in het openbaar, ten Raadhuize aanbesteden:

Het bouwen van een Concertzaal met toebehooren, met eenige daarmede in verband staande werken aan Stads Doelen.

Aanwijzing Vrijdag 27 Juni, des voormiddags 11 uur.

Inlichtingen alle werkdagen tot den dag der aanbesteding, tusschen 10 en 11 uur aan het Bureau Gemeentewerken; het bestek met 6 teekeningen is tegen betaling van f 3,— ter Secretarie verkrijgbaar.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — THS. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS. KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — THS. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstucfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — THS. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a, 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — THS. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. BLADERGROEN, Amsterdam-Rotterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Lynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — THS. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Bellfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — THS. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — THS. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te Königswinter a. Rh. Fabrikanten van zeer vuurvaste Chamotte- en Binas-steenen vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

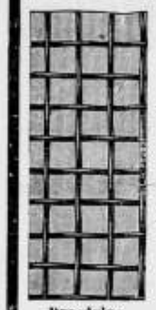
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

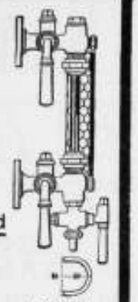
PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Draadglas.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

Hongaarsch Marmer.

Zie mededeeling van den WelEdelen Heer A. W. WEISSMAN in het Bouwk. Weekblad van Zaterdag 10 Mei ll.,

wordt geleverd **GEHEEL BEWERKT** en **GEPOLIJST** voor

Kolommen, Pilasters, Lambriseeringen, Trappen enz. enz.

door **J. H. P. JANSE,**

MARNIXSTRAAT 402. AMSTERDAM,

Bij wien **MONSTERS** en **OFFERTEN** te zien en te verkrijgen zijn.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Specinal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.

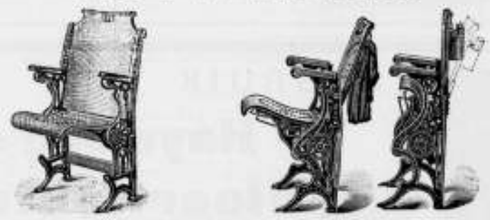
☛ Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.

Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

LEYDEN & VAN BEEST

Binnenrotte 22—24.

ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare** en **draagbare stoelen**

voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.

Prijzen en catalogus op aanvrage.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

Tentoonstelling

VAN

„OUDE KUNST".

Maastricht.

9 Juli—23 Juli.

Gedurende de Heiligdomsvaart.

Gebouw: RIJKSARCHIEF

St. Pieterstraat.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*

Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter.* — Jh. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

28 JUNI 1902. 22e JAARGANG. No. 26.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M0.

INHOUD: — Iets over het examen van Opzichter en Opzichter-Teekenaar bij de Staatsspoorwegen gehouden van 22—31 Mei 1902, in verband met het technisch vakonderwijs hier te lande *(vervolg en vervolgd).* — De benoemingen met betrekking tot de gezondheidswet en de woningwet. — Prijsvragen. — Nieuwe Uitgaven. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Inhoud van Tijdschriften. — Bureau van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

IETS OVER HET EXAMEN VAN OPZICHTER EN OPZICHTER-TEEKENAAR BIJ DE STAATSSPOORWEGEN GEHOUDEN VAN 22—31 MEI 1902, IN VERBAND MET HET TECHNISCH VAKONDERWIJS HIER TE LANDE.

Nu wij tegenwoordig in een tijd leven, dat eene bijzondere aandacht aan de opleiding van technische opzichters gewijd wordt en dit zelfs eene zaak van Staatsbemoeiing uitmaakt, nu komt het mij in de gegeven omstandigheden wel wenschelijk voor, iets aangaande de opzichters van den Staatsspoorweg, hoofdzakelijk wat betreft de toelating tot dien werkkring, mede te deelen.

In Juli 1899 is door de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen een reglement ontworpen, inhoudende de voorwaarden voor benoembaarheid tot opzichter bij den Dienst van Weg en Werken.

Zij worden benoemd uit de aspirant opzichters en moeten voldaan hebben, aan de voorwaarden, welke in hoofdzaak luiden: kennis van goneometrie, trigonometrie, steriometrie, beschrijvende meetkunde, natuurkunde, werktuigkunde, hand- en rechtlijnig teekenen, en kennis van een ambacht.

Tot het examen van aspirant opzichter worden uitsluitend toegelaten jongelieden niet jonger dan 18 jaren en niet ouder dan 24 jaren. Zij moeten een der volgende bewijzen kunnen overleggen: 1°. een getuigschrift van voldoend afgelegd examen eener Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus of het bewijs van toelating tot de vierde klasse of diploma eindexamen eener Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus; 2°. een diploma van Bouwkundig Opzichter, ingesteld door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, 3°. een diploma van voldoend afgelegd examen voor opzichter van den Waterstaat of een diploma van voldoend afgelegd examen aan de kweekschool voor machinisten te Amsterdam.

Bij de Staatspoorwegen heeft men:

a. Opzichter van de bouwvakken en den dienst op den weg en bij de werken (Weg en Werken II° afdeeling).

b. Opzichters voor het seinwezen, electrotechnik, en verlichting (Weg en Werken III° afdeeling.)

Het program van *a* omvat: 1 landmeten en waterpassen, 2 bouwstoffen, 3 algemeene bouwkunde, 4 burgerlijke bouwkunde, 5 spoorwegbouw (de baan en de stations), 6 spoorwegbouw (de bovenbouw), 7 ontwerpen en rapporteeren, 8 practische bedrevenheid in het spoor- en wisselleggen, 9 wettelijke voorschriften, dienstreglementen en reglementaire bepalingen en bekendheid met de Algemeene Voorschriften.

Dat voor *b.* omvat: 1 toegepaste natuurkunde, 2 bouwstoffen, 3 kennis van werktuigen, 4 algemeene werktuigbouwkunde, 5 spoorwegdienst, 6 telegrafeeren, 7 ontwerpen en rapporteeren, praktische bedrevenheid in blok-, telegraaf- en telephoontoestellen enz. enz., 9 wettelijke voorschriften enz.

Nu na 3 jaren is het eerste examen, volgens het reglement van 1899, gehouden.

Behalve deze twee groepen heeft men nog een derde, n l. die van Opzichter-teekenaar. Deze groep komt niet voor in bovengenoemd reglement maar is afzonderlijk geregeld. Reeds vroeger had daarvoor een examen plaats. Thans werden op nieuw hiervoor ambtenaren (teekenaars) geëxamineerd, en wel door de zelfde Commissie die voor de twee andere groepen was aangesteld.

De voorwaarden voor Opzichter-teekenaar luiden:

1. Praktische bekwaamheid in het uitvoeren van alle voorkomend teekenwerk. 2. Kennis van constructiën, voor zooveel noodig onder leiding uitwerken van bestek, detail-, en werkteekeningen. 3. Bekwaamheid in het opmeten en in teekening brengen van contructiën, terreinen enz. door hen die bij de tweede afdeeling of onder een Sectie-Ingenieur werkzaam zijn, en het maken van schema's voor electrischen stroomloop of voor beveiliging, het opmaken van materiaalstaten enz. voor hen, die bij de derde afdeeling van den dienst werkzaam zijn.

De vragen die voor de 3 groepen zijn gedaan, zullen hierna achtereenvolgens worden medegedeeld.

Als ik nu dezen gang van het examen naga, en beschouw,

wat de candidaten daarvoor hebben moeten weten, dan blijkt het, dat de Maatschappij direct of indirect zich met de opleiding heeft ingelaten, en dat die opleiding is geschiedt door met de praktijk bekende personen, terwijl het examen ook door dezulken is afgenomen.

De geslaagde personen hebben nu ook een zeer gunstige toekomst voor zich liggen. Het aanvankelijk salaris is f 900.— en kan opklimmen tot f 1600.—.

Vroeger was de opleiding geheel anders; dan werden jongelui in dienst genomen, die langzamerhand tot opzichter opgroeiden en begonnen met f 600 à f 700.—. Het spreekt van zelf, dat deze een veel langeren tijd noodig hebben, om tot het maximum te komen dan de nu geslaagden.

Wij kunnen niet anders dan aan de Directie onze ingenomenheid met dezen nieuwen maatregel betuigen, omdat wij zeer goed inzien, dat bij het nieuwe stadium, waarin langzamerhand de spoorwegen zijn gekomen, ook hoogere eischen gesteld moeten worden.

Toch meen ik, dat de toeloop tot de examens grooter zou zijn, als de Directie er toe over kon gaan, de bewijzen van Hoogere Burgerscholen te doen vervallen. Er zijn zeer vele geschikte personen, die gaarne aan het examen zouden willen deelnemen, maar nu niet kunnen, omdat zij niet in het bezit zijn van een dier bewijzen. De vraag rijst, of dit laatste ook wel noodig is, daar het examen voor aspirant Opzichter, als van zelf de bekwaamheid van den candidaat aan den dag brengt.

Ook zou naar mijn bescheiden meening de ouderdom van toelating minstens 19 jaren moeten zijn; dan toch zou de Maatschappij de waarborg kunnen hebben, dat de candidaat practisch en theoretisch ontwikkeld is, hetwelk op 17 of 18 jarigen leeftijd niet het geval kan zijn. Daarbij komt nog, dat de asp. opzichter gedurende zijne opleiding reeds een zoodanige betrekking moet waarnemen, waartoe hij op dien leeftijd niet in staat is.

Een opzichter van 23 jaren zal bij zijn meerderjarigheid ook meer ontzag inboezemen, dan wanneer bij 20 of 21 jaren is.

Tenslotte spreek ik den wensch uit, dat het aan de Maatschappij tot Exploitatie van Staatspoorwegen moge gelukken, met dezen nieuwen maatregel succes in te oogsten.

W. DE JONG.

a. *Vragen voor opzichters voor de bouwvakken en den dienst op den weg en bij de werken.*

Weg en Werken. IIe Afdeeling.

Vak 1. *Landmeten en Waterpassen.* Tijd 3 uur.

1. Trek in onderstaande figuur de hulplijnen, die ge op het terrein zoudt uitzetten om een dergelijk perceel op te meten en bereken de oppervlakte. (*)

(*) De hierbij gevoegde figuur, in de verkleining tot op 1/4 van de teekening (op 1 : 1000) die aan de candidaten is voorgelegd.

2. Op welke wijze heeft de aflezing plaats van de onderdeelen van graden bij een tot het meten van hoeken ingericht equerre, waarop de verdeeling in graden is aangebracht?

3. Op een terrein zijn 2 elkaar snijdende lijnen uitgezet, welke door een boog van een bepaalden straal moeten verbonden worden. Beschrijf nauwkeurig op welke wijze de uitzetting van dien boog op het terrein plaats heeft.

4. Beschrijf de wijze van waterpassing van een recht gedeelte spoorbaan ter lengte van 500 M. en de wijze van opstelling van het vooraf geregelde instrument.

Vak 2. *Bouwstoffen.* Tijd 3 uur.

1. In welke soorten wordt de baksteen naar zijne hoedanigheid onderscheiden?

2. Welke baksteensoort wordt in de burgerlijke bouwkunde in het algemeen bij deugdelijken bouw gebezigd:
a. in de fundeering? *b.* in het trasraam? *c.* in opgaande buitenmuren? *d.* in opgaande binnenmuren?

3. Wat zijn mortels en welke mortels zijn u bekend? Hoe is de samenstelling van de meest gebruikelijke mortels?
a. voor waterdicht metselwerk?
b. voor de metselwerken genoemd in vraag 2, sub *a*, *b*, *c* en *d*?
Wat is u bekend in het algemeen omtrent den tijd van verharding der verschillende mortels?

4. Wat is beton? Hoe geschiedt de bereiding? Op welke wijze moet in het algemeen de beton verwerkt worden in betonfundeeringen, indien de voorgeschreven betonlaag een vrij aanzienlijke dikte (b. v. een dikte van 1.50 M.) bezit?

5. Welke natuurlijke steen is u bekend en wat zijn de meest voorkomende gebreken van hardsteen?

6. Welke zijn in de burgerlijke bouwkunde de meest gebruikelijke houtsoorten. Welke houtsoorten worden daarbij gebezigd bij deugdelijk werk: *a.* voor bintlagen beganegrond? *b.* voor bintlagen verdiepingen? *c.* voor de kap? *d.* voor de buitenbetimmering? *e.* voor ramen en deuren? *f.* voor eenvoudige binnenbetimmeringen?

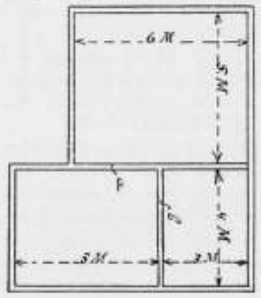
7. Welke houtsoorten worden gebruikt in den spoorwegbouw voor wisselhout en dwarsliggers? Wat is houtbereiding en hoe geschiedt deze in het algemeen?

8. Welke zijn in de burgerlijke bouwkunde de meest gebruikelijke metalen? Hoe onderscheidt men ijzer van staal?

9. Wat zijn de meest gebruikelijke verven *a.* voor binnenwerk. *b.* voor buitenwerk. Welke soorten van menieverven zijn u bekend en hoe geschiedt de bereiding daarvan?

Vak 3. *Algemeene Bouwkunde.* Tijd 3½ uur.

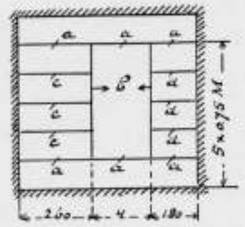
1. Gevraagd eene paalfundeering te teekenen in plattegrond (schaal 1/50) met de vereischte doorsneden en details op schaal 1/10 van een gebouw met onderstaanden plattegrond. De ingeschreven maten zijn genomen binnenwerks op de hoogte van het trasraam. In het trasraam zijn de buitenmuren en binnenmuur *a* = 2½ steen en binnenmuur *b* = 1½ steen. De belasting (gewicht gebouw + vloerbelasting) op het trasraam wordt geacht te zijn 20.000 K. G. per M². Vloer beganegrond is = peil. Omringend terrein = 0.20 ÷ peil. Laagste grondwaterstand = 1.60 ÷ peil.

2. Van een ijzeren balklaag, volgens nevenstaande schets op blz. 245, zijn:
de doorgaande hoofdliggers *a* = Duitsch normaal profil I No. 40;
de raveelingen *b* = D. N. P. I No. 32;
de tusschenliggers *c* = D. N. P. I No. 24;
de tusschenliggers *d* = D. N. P. I No. 14;
(zie de hierbijgaande lichtdruk.) (*)
Hoogte onderkant liggers *a* = hoogte onderkant liggers *b*.
Hoogte onderkant liggers *c* = hoogte onderkant liggers *d*.
Hoogte bovenkant liggers *c* = hoogte bovenkant liggers *b*.

(*) De lichtdruk werd den candidaten gegeven.

Gevraagd: details schaal halve ware grootte:
1. verbinding liggers *a* en *b* (aantal *schroef*bouten van 25 mM. middell., benoodigd voor de hoekverbinding, minstens 5 stuks);
2. verbinding liggers *b* en *c* (aantal *klink*bouten van 20 mM. middell., benoodigd voor de hoekverbinding, minstens 3 stuks);
3. verbinding liggers *b* en *d* (aantal *klink*bouten van 20 mM. middell., benoodigd voor de hoekverbinding, minstens 2 stuks).

Vak 4. *Burgerlijke Bouwkunde.* Tijd 3½ uur.

1. Van een raamkozijn hoog 2.20 M., breed 1.25 M. in den dag, zijn de stijlen en bovendorpel 0.12 × 0.17 M. Dikte van het regelwerk raam 0.047 M. — Glasroeden van eikenhout.
Dit raamkozijn te detailleeren:
a. met vast bovenraam en naar buiten draaiend onderraam.
b. met vast bovenraam en schuivend onderraam.
Muurdikte = 0.33 M. Onderdorpel van hardsteen. Binnenzijde van het kozijn te betimmeren met belegstukken en architraaflijst.
Aan te geven: De meest vereischte doorsneden (ware grootte), en het raamkozijn op schaal 1/10 met aanduiding van de voegverdeeling in de hoogte.

2. Van een houten trap met stootborden, met een optrede van 17 cM. en een aantrede van 28 cM., te teekenen:
a. detail trede, *b.* detail trapboom met bevestiging trede, beide op ware groote.

Afmetingen: dikte boomen: 0.037 M. / dikte treden: 0.037 M. / dikte stootborden: 0.028 M.

3. Te teekenen, schaal 1/10, eene privaatbetimmering:
regelwerk 0.05 × 0.07 M., zitting dik 0.028 M., losse bril 0.028 M. Met wit verglaasde privaattrechter, looden onderstuk, uitkomende in gemetselde stankkolk, met afvoer naar een beerput.

4. Te teekenen, van een eenvoudig gebouw:
a. de gootconstructie, met neuslijst, gootbodem en voorplank. De goot rustende op klossen en blokkeel. Helling dakbeschot 30°. Dakbedekking pannen. De goot aan te brengen tegen den buitenmuur. De goot te dekken met zink. Details op ware grootte. Afmetingen der goten en houtzwaarten worden aan de keuze van den candidaat overgelaten.
b. op ware grootte de neuslijst, constructie met zinkstrook van een dak met houten bebording, liggende onder eene helling van 0.05 M. per M., en gedekt met cementmastiek. De samenstelling van de cementmastiek duidelijk aan te geven.

Vak 5. *Spoorwegbouw. De baan en de Stations.* Tijd 3½ uur.

1. Te teekenen, schaal 1/100:
het dwarsprofil van een spoorbaan voor enkel spoor in ophooging met wederzijdsche bermslooten. Onderkant ballastbed = 0.60 M. ÷ B.S.

2. Te teekenen de dwarsdoorsnede van eenen onder een spoorbaan te maken gemetselden duiker, wijd in den dag 1.50 M.; hoog van bovenkant vloer tot top gewelf (binnenzijde) 1.75 M.
Bovenkant spoorstaaf = peil. Bodem duiker = 4 M. ÷ peil. Laagste waterstand = 4.40 M. ÷ peil. De duiker te fundeeren op beton. Schaal 1/10.

3. Te teekenen, schaal 1/50:
de dwarsdoorsnede van een takkenbossenbergplaats, samengesteld met wanden van oude dwarsliggers, steunende tegen boschkant beslagen eiken palen; de bergplaats te voorzien van een houten kap, te dekken met bebording, waarop asphaltpapier.
Breedte van de bergplaats, binnenwerks 7 M. In de bergplaats te maken een vloer van platte laag klinkers in zand. Langs eene zijde van de bergplaats te maken een verhoogde stoep, ter breedte van 1 M. Constructie van deuren voor beide zijden aan te geven. Ligging aangrenzende sporen met ingeschreven maten, houtzwaarten en verder vereischte afmetingen aan te geven.

4. Te teekenen in plattegrond, aanzicht en doorsneden:
een stootbok van houten dwarsliggers met zandvulling, schaal 1/10.

Vak 6. *Spoorwegbouw, de Bovenbouw.* Tijd 3 uur.

1. Te teekenen, schetsmatig, schaal 1/50:
a een drieslagswissel verhouding 1 : 9.
b. In bijgaanden plattegrond van een half Engelsch wissel aan te geven de verdeeling van het wisselhout.

2. Hoe worden schematisch aangeduid op schaal 1 : 1000, de navolgende wissels:
a. gewoon rechts wissel; *b.* symmetrisch wissel; *c.* drieslagswissel; *d.* kruiswissel; *e* heel Engelsch wissel; *f.* half Engelsch wissel.

3. Geef schetsmatig details:
a. van de tongbeweging bij een plaatwissel.
b. van de tongbeweging bij een stoelwissel.
c. van een gegoten stalen puntstuk.
d. van een geconstrueerd puntstuk.
e. van de contrarails tegenover het puntstuk van een gewoon wissel.

Vak 7. *Ontwerpen en rapporteeren.* Tijd 3½ uur.

1. Ontwerp en begroot eene verhoogde los- en laadplaats, waarvan de keerwanden uit oude dwarsliggers zijn samengesteld en die met eene keibestrating is verhard.
NB. Dit ontwerp in potlood te teekenen op eene schaal 1 : 100 voor den plattegrond en 1 : 10 voor de doorsneden en verdere details. Alle maten moeten duidelijk zijn ingeschreven.

2. Uwe sectie inspecteerende, wordt door u in het spoor gevonden een aangereden persoon, waaraan nog teekenen van leven zijn waar te nemen. Breng daaromtrent rapport uit, met nauwkeurige vermelding der door u genomen maatregelen.

Vak 9. *Wettelijke voorschriften, dienstreglementen en reglementaire bepalingen.* Tijd 3 uur.

1. Geef een algemeene beschrijving van het blokstelsel op dubbel spoor zonder in details van het mechanisme te vervallen.

2. Binnen welke afstanden van den spoorweg mag niet worden gebouwd, mogen geene boomen worden geplant, mag geene ontgraving geschieden en mogen geen riet- of stroodaken worden geplaatst? Waarin zijn voorschriften dienaangaande te vinden?

3. Onder welke voorwaarden is in het A. R. D. het gebruik van treksluitboomen toegelaten?

4. Maak een proces-verbaal op tegen een persoon, die buiten toestemming van de bestuurders van den spoorweg door u op den spoorweg wordt aangetroffen.
In hoeveelvoud moet een dergelijk proces-verbaal door u worden opgemaakt?

5. Bij wie zijn in den regel de toegangswegen naar de stations, alsmede de voorpleinen in beheer?

6. Wanneer wordt een spoorweg als voldoende afgesloten beschouwd?

7. Vul bijgaanden blanco bezoldigingsstaat in, voor een sedert korten tijd in vasten dienst zijnden wegwerker, die een dagloon geniet van f 1.20 en gedurende het tijdvak van 4 weken, waarover deze bezoldigingsstaat loopt, 8 dagen ziek is geweest, 2 dagen verlof heeft gehad en in dit tijdvak een gebroken spoorstaaf in den weg heeft gevonden.

8. Welke zijn de hoofden van rekening, die op het onderhoud van den weg betrekking hebben?

(Wordt vervolgd.)

DE BENOEMINGEN MET BETREKKING TOT DE GEZONDHEIDSWET EN DE WONINGWET.

Bij Kon. besl. zijn: a. met ingang van het tijdstip, waarop de Gezondheidswet in werking treedt, 1°. benoemd: tot lid en secretaris van den Centralen Gezondheidsraad, de heer dr. J. W. Jenny Weijerman, doctor in de staatswetenschappen, bacterioloog-geneesheer bij den gemeentelijken gezondheidsdienst te Amsterdam;

2°. tot hoofdinspecteur van de volksgezondheid, tevens lid van den Centralen Gezondheidsraad, de heeren dr. Ch. H. Ali Cohen, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezicht voor Friesland en Groningen, te Groningen; dr. M. W. Pijnappel, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezicht voor Overijsel en Drenthe, te Zwolle; dr. W. P. Ruysch, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezicht voor Zuid-Holland, te 's-Gravenhage, met toekenning van eervol ontslag als adviseur voor de medische politie bij het Departement van Binnenl. Zaken: en dr. P. M. J. M. E. Woltering, leeraar aan de Rijksveeartsenijschool te Utrecht;

3°. tot lid van den Centralen Gezondheidsraad, de heer W. de Man, Rijksingenieur voor de spoorwegen, te 's-Gravenhage;

Tot buitengewone leden van den Centralen Gezondheidsraad zijn voorts benoemd 67 leden, waarvan 30 geneeskundigen, natuurkundigen, apothekers, benevens een directeur van een opvoedingsgesticht; 14 meesters in de rechten; 7 ingenieurs; 6 architecten; 5 burgemeesters; 3 fabrikanten, een Inspecteur van den Arbeid en een Voorzitter van een Kamer van Koophandel.

De ingenieurs zijn de heeren E. de Bruyn, hoofdingenieur van den Rijkswaterstaat te 's-Gravenhage, C. Lely, civ. ingenieur, oud-

Minister van Waterstaat enz. te 's-Gravenhage, Jhr. H. E. Ram, civ. ing. te Utrecht, F. Schalken, gep. generaal majoor der genie te Nijmegen, P. Kleynhens, majoor der genie te Utrecht, H. J. L. M. van Schevichaven, hoofdingenieur van den prov. waterstaat te 's-Hertogenbosch en H. Wortman, ingenieur 1e klasse van den Rijkswaterstaat te 's-Gravenhage.

De architecten zijn de heeren: R. Kuipers te Amsterdam, C. Muysken te Baarn, F. J. Nieuwenhuis te Utrecht, A. Salm G.Bzn. en D. Schut te Amsterdam en E. G. Wentink te Schalkwijk.

Tot Inspecteur van de volksgezondheid zijn benoemd de heeren: A. C. Bleys, architect, te Soest; W. van Boven, hoofdopzichter bij de Rijksgebouwen van onderwijs enz., te 's-Gravenhage; J. B. M. Coebergh, apotheker, te Schiedam; J. H. Faber, adspirant-ingenieur bij den waterstaat in Nederlandsch-Indië, met verlof, te 's-Gravenhage; L. E. Goester, apotheker te Weesp; jhr. G. de Graeff, tijdelijk ingenieur bij de gemeentewerken te Rotterdam; dr. J. C. I. van der Hagen, eerste-geneesheer aan het krankzinnigengesticht „Reinier van Arkel" te 's-Hertogenbosch; dr. H. J. Hamburger, gemeentegeneesheer te Voorthuizen; M. L. Q. van Ledden Hulsebosch, apotheker, te Amsterdam; P. G. J. Joosten, districts-inspecteurs der spoorwegdiensten, te Maastricht; G. Oosterbaan, arts, te Aduard; dr. G. Romijn, apotheker, te Utrecht; J. J. van Schuylenburg; hoofdopzichter over de rechtsgebouwen enz. te Haarlem; D. E. Wentink, architect, te Schalkwijk; dr. E. Wintgens, inspecteur voor het geneeskundig Staatstoezicht voor Limburg en Oostelijk Noordbrabant, te Maastricht; J. M. A. Zoetmulder, civiel-ingenieur, directeur van de gemeentewerken te Schiedam;

b. met ingang van het tijdstip waarop de Woningwet in werking treedt, benoemd:

1°. tot lid en voorzitter van het college van bijstand, bedoeld in art. 35 der Woningwet, de heer mr. N. G. Pierson, oud-Minister van Financiën, te 's-Gravenhage;

2°. tot lid van dat college, de heeren mr. M. J. C. M. Kolkman, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te 's-Gravenhage, en J. H. de Waal Malefijt, lid van de Tweede Kamer der St.-Generaal en burgemeester der gemeenten Achttienhoven en Westbroek;

3°. tot secretaris van dat college, de heer mr. A. van Gijn, hoofd-commies ter provinciale griffie van Zuidholland, en is

c. met ingang van het tijdstip, waarop de Gezondheidswet in werking treedt, de gepensionneerde majoor-intendant van het Oost-Indisch leger de heer W. D. J. Bezemer, te 's-Gravenhage, tijdelijk tot wederopzegging, belast met de waarneming van de betrekking van adjunct-commies bij den Centralen Gezondheidsraad.

PRIJSVRAGEN.

De Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingenverkeer in Walcheren, te Middelburg, zal ter gelegenheid van haar tienjarig bestaan, in de eerste dagen van September 1902 eene tentoonstelling houden van reclame-middelen, uitgegeven door Vereenigingen tot bevordering van vreemdelingenverkeer en door transport-ondernemingen (spoorweg-, stoomboot-, tramwegmaatschappijen).

Aan deze tentoonstelling worden verbonden:

a. een wedstrijd voor een ontwerp van een *reclame-biljet*, bestemd om te worden aangeplakt;

b. een wedstrijd voor een ontwerp van een *reclame-kaart*, bestemd om te worden verspreid.

Het reclame-biljet en de reclame-kaart moeten dienen om de aandacht te vestigen op het eiland Walcheren. De ontwerper is vrij in de wijze van behandeling der teekening.

Het reclame-biljet moet in een of meer kleuren bewerkt zijn.

Het papier moet 100 bij 65 centimeter meten en mag zoowel in de hoogte als in de breedte worden gebruikt. De beeldgrootte moet ten minste 90 bij 55 centimeter bedragen.

De reclame-kaart kan in een of meer kleuren of in zwart bewerkt zijn.

De grootte van het papier mag 33 bij 22 centimeter niet overtreffen. Indien de breedte meer dan 11 centimeter bedraagt, moet de kaart op niet meer dan deze breedte zoodanig kunnen worden gevouwen, dat de voorzijde eene op zich zelf staande teekening vormt.

Door de hieronder vermelde jury zullen aan de beste ontwerpen worden toegekend:

a. *voor het reclame-biljet: een eerste prijs van honderd gulden f 100; een tweede prijs van vijftig gulden f 50;*

b. *voor de reclame-kaart: een eerste prijs van vijfentwintig gulden f 25; een tweede prijs van vijftien gulden f 15; een derde prijs van tien gulden f 10.*

De jury is vrij in de wijze van hare beoordeeling. Bij gelijke kunstwaarde zal minkostbaarheid van reproductie bij de beoordeeling in aanmerking worden genomen.

De ontwerpen moeten vóór of op 25 Augustus 1902, onder bijvoeging van een correspondentie-adres, vrachtvrij zijn ingezonden aan het adres van den heer H. J. G. Hartman, Eersten Secretaris der Vereeniging te Middelburg, met vermelding van het woord „Reclame-wedstrijd" op het adres.

Elk ontwerp moet gemerkt zijn met een motto en vergezeld gaan van een gesloten couvert, waarop hetzelfde motto is herhaald en dat naam en woonplaats van den vervaardiger bevat. (Ten einde de vermelding in de dagbladen gemakkelijker te maken, wordt verzocht het motto te beperken tot een enkel woord en geen figuren als merkteekens te bezigen.)

Alle ontwerpen worden op de onder no. 1 bedoelde Tentoonstelling geëxposeerd.

Het Bestuur der Vereeniging behoudt zich het recht voor, voor de uitvoering andere ontwerpen dan de door de Jury bekroonde te kiezen.

Wordt een der door de jury bekroonde ontwerpen uitgevoerd, dan wordt den vervaardiger, boven den prijs, toegekend:

Voor het reclame-biljet: een bedrag van vijfentwintig gulden (f 25); voor de reclame-kaart: een bedrag van tien gulden (f 10).

Wordt een ander ontwerp uitgevoerd, dan wordt den vervaardiger toegekend:

Voor het reclame-biljet: een bedrag van f 50; voor de reclame-kaart: een bedrag van f 20.

De bekroonde en ter uitvoering gekozen inzendingen blijven het eigendom der Vereeniging. De overige ontwerpen worden na de sluiting der Tentoonstelling aan de opgegeven correspondentie-adressen teruggezonden.

In alle bij deze bepalingen niet voorziene gevallen, beslist het Bestuur der Vereeniging.

De Jury is samengesteld uit de heeren: W. A. Graaf van Lynden, Voorzitter van het Kunstmuseum; Henri Tak; W. J. Schütz, kunstschilder; M. Vlamings, kunstschilder en leeraar in het teekenen aan de Rijks-H. B. S.; en C. H. J. van Benthem Jutting, boek- en steendrukker, allen te Middelburg.

Het bovenstaande programma is verkrijgbaar bij den Secretaris voornoemd der Vereeniging.

NIEUWE UITGAVEN.

Zilveren reliek-houder, in 1362 vervaardigd door Elyas Scerpswert.

Het Goud en Zilverwerk in het Nederlandsch Museum voor Geschiedenis en Kunst te Amsterdam, met tekst door A. Pit, Directeur van het Museum. De uitgevers van dit royaal opgezet boek, Gebr's. van Rijken te Amsterdam, hebben den prijs op slechts f 15 gesteld, om de verspreiding van het belangrijke werk te bevorderen. Dit zal bevatten 51 lichtdrukken, die zeer goed geslaagd zijn, naar de belangrijkste voorwerpen uit de verzameling, en bovendien eenige afbeeldingen in den tekst. Het werk zal zoodoende een vrij volledig overzicht geven van de ontwikkeling der Nederlandsche goud- en zilversmeedkunst, waardoor het te beschouwen is als eene geschiedenis daarvan in woord en beeld. Voor hen vooral die in het Museum zelve studies willen maken, zal het groote waarde hebben.

In zijn voorrede zegt de schrijver: „Deze uitgave der belangrijkste goud- en zilverwerken in het Nederlandsch Museum, door lichtdruk en beschrijvenden tekst, zal van de beteekenis der verzameling voor de geschiedenis der goud- en zilversmidskunst een beeld geven ..... (Er is in dit werk) eenige eenheid gekomen door dat onze, als voor een catalogus gereed gemaakte, beschrijvingen in chronologische orde gerangschikt zijn en doordat wij telkens zooveel mogelijk op de historische, technische en aesthetische waarde der voorwerpen hebben gewezen. Niettegenstaande de vele gapingen, zal men zien dat de verzameling in menig opzicht merkwaardig is; de kunsthistoricus zal er gewenscht materiaal vinden, de kunstnijvere wellicht nuttige lessen."

Wij voegen hieraan toe een afbeelding van een der voorwerpen, op de helft der grootte waarop dit — met een ander — op een der platen is voorgesteld.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Technische Vakvereeniging. Afd. Amsterdam. In de laatstgehouden vergadering gaf de heer L. A. Sanders een beschrijving van de nieuwste boekwerken op het gebied van cement-ijzer-constructie. Hiersaan ontleenen wij het navolgende:

Het nieuwste werk dat verschenen is, is dat van Berger. Het bevat een verzameling gegevens door Europeesche fabrikanten verstrekt; het is zuiver practisch en voor bouwkundigen van de hoogste waarde. Hierin vindt men beschrijvingen en afbeeldingen van paraboolbruggen, machine-werkplaatsen van groote afmeting enz., allen uit cement-ijzer samengesteld.

Op dit werk volgt dat van Paul Christophe. Dit bevat bijna op alle plaatsen vertaalwerk; het heeft echter groote waarde, omdat er vele uitgevoerde werken in worden behandeld. Er wordt een theorie in verkondigd die vrij wat minder merkwaardig is dan de schrijver denkt.

Vervolgens heeft men het werk „Le Ciment". Hierin komt een artikel voor van Spreker, waarin zijne tabellen die reeds jaren geleden zijn gepubliceerd, zijn geplaatst naast de allernieuwste van den heer Christophe, waarbij duidelijk aan den dag komt, dat de laatste al zijn cijfers uit eerstgenoemde tabellen heeft overgenomen; dit geschiedde natuurlijk zonder de bron te vermelden. Evenzoo heeft Paul Christophe de kolommen- en balken-theorie Sanders overgenomen. Toch geldt genoemde Christophe als de ware autoriteit op dit gebied. (Sprekers werk was evenmin origineel; hij had op het werk van anderen voortgebouwd.)

Behalve genoemde werken die in de Fransche taal zijn uitgegeven, zijn er onder de nieuwste werken nog Duitsche, waarvan die van Fritz von Emperger de voornaamste plaats innemen. Een van deze behandelt voornamelijk de cement-ijzerwerken van de Parijsche Tentoonstelling van 1900; dit werk is geheel onpartijdig.

In een volgend werk wordt professor Brik aangevallen, en betoogd, dat desnoods redactie en drukkers worden omgekocht om iets te verzwijgen.

Van denzelfden Oostenrijkschen ingenieur en docent aan de Technische Hochschule te Weenen, is nog wat nieuws; hierin worden Sprekers tabellen uit het Technisch Weekblad behandeld, verder uitgewerkt, en wordt aangetoond, wat men aan die theorie heeft. In dit werk (dat in proefdruk aanwezig is) staat een benaderende theorie die even goede resultaten geeft als die van spreker, hoewel de imaginaire spanning-cijfers te hoog schijnen zijn aangenomen.

In de vergadering waren aanwezig een groot aantal photographiën, voornamelijk van in Rusland uitgevoerde werken.

Vereeniging tot bevordering van de Vakopleiding voor handwerkslieden in Nederland. De 13e Algemeene Vergadering werd in de Buitensociëteit te Zwolle gehouden. Zij werd geopend door den Voorzitter, den heer G. A. Scholten, die in zijn toespraak herinnerde aan de ziekte van den heer P. D. v. d. Bildt, waardoor deze aan de bestuurstafel ontbrak, en aan het overlijden van den heer Jac. Leijh, correspondent der Vereeniging te Haarlem. Verder deelde de Voorzitter mede, dat eene bespreking van het Rapport over de tentoonstelling van ambachtsonderricht in 1901 niet op de agenda was kunnen geplaatst worden, omdat het Rapport eerst was verschenen na het verspreiden van die agenda. De leden hadden bovendien niet allen behoorlijk vooraf kennis van dit stuk kunnen nemen, zoodat een bespreking er van weinig nut zou hebben.

Nadat een twintigtal nieuwe leden was aangenomen, werd tot bestuurslid gekozen de heer G. W. Boot Bzn., Directeur der Ambachtsschool en Gemeentelijke Avondschool voor Handwerkslieden te Arnhem, die de benoeming aannam. Deze had plaats wegens het bedanken van den heer E. J. Reinders te Arnhem, die in de vorige vergadering tot Bestuurslid was gekozen.

De heer H. J. C. Haver, werktuigkundige te Amsterdam, zou hierna het onderwerp „Onderwijs in de electrotechniek" inleiden. Er gingen echter stemmen op om allereerst het Rapport, bovengenoemd, in bespreking te brengen, daar dit onderwerp van groot belang werd geacht. Daartegenover werd het bezwaar geopperd, dat het meerendeel der leden geen kennis had kunnen nemen van dit stuk, daar het slechts aan zeer enkelen hunner was toegezonden; het Bestuur wenschte in elk geval eerst de agenda af te handelen. Door de vergadering werd vervolgens beslist, na verwerping van het denkbeeld om het Rapport in eene buitengewone vergadering te behandelen, dat het toch ter sprake zou komen na de inleiding van den heer Haver.

Deze verkreeg nu het woord, en toonde de dringende behoefte aan die er bestaat aan een degelijke, met de praktijk rekening houdende regeling van het electrotechnisch onderwijs, zooals dit zijns inziens het best zou kunnen gegeven worden. Spreker kwam ten slotte tot de volgende conclusiën:

De algemeene vergadering van de Vereeniging tot bevordering van de vakopleiding voor handwerkslieden in Nederland geeft als hare meening te kennen:

1°. de toenemende toepassing van de electrotechniek in ons land eischt dringend voorziening in de opleiding van de a. s. electro-technische werklieden;

2°. de ambachtsscholen zijn in de eerste plaats aangewezen om in de eerste opleiding te voorzien;

3°. elke poging tot die voorziening verdient de volle sympathie en den morceelen steun van deze vereeniging;

4°. met het oog op de eischen gesteld in de electrotechniek, eischen die zeer veel verschillen van die, welke als algemeen goed erkend zijn voor de tegenwoordig aan de ambachtsscholen onderwezen vakken, is het, waar eenigszins mogelijk, wenschelijk, het vak electrotechniek als vrij en zelfstandig vak te behandelen;

5°. met het oog op de toekomst der leerlingen is eene opleiding voor eene algemeen alzijdige ontwikkeling dringend noodzakelijk;

6°. ter bevordering van de zoozeer gewenschte eenheid op onderwijsgebied, en rekening houdend met de in de eerste jaren optredende onderwijs-krachten, verdient een gedetailleerd, uitgewerkt leerplan algemeen aangenomen te worden;

7°. van wat op dit gebied tot op heden in ons land wereldkundig is gemaakt, acht de vergadering het ontwerp-leerplan opgemaakt door den Bond van directeuren van ambachtsscholen in Nederland, het best geschikt om als basis te dienen voor de opleiding aan de ambachtsscholen; aan de practijk overlatend om uitspraak te doen in hoeverre dit leerplan in de toekomst gewijzigd zal moeten worden.

De vergadering, die blijken had gegeven het gehoorde zeer te waardeeren, nam deze conclusiën aan.

Na de pauze kwam het rapport ter sprake. De Voorzitter drong op korte bespreking aan en waarschuwde, dat hij de vergadering onverbiddelijk zou sluiten op 't oogenblik, vooraf bepaald om de voorgenomen bezoeken af te leggen. Allereerst verkreeg de heer N. v. d. Hoef, uit Zutphen, het woord. In scherpe bewoordingen keurde hij het Rapport en de termen waarin dit vervat was, af, wijzende o. a. op de tegenstrijdige beoordeelingen over een zelfde onderwerp die er in voorkomen. Hij laakte het, dat de beoordeeling vergelijkender wijze had plaats gehad, tegen de bedoeling in van de tentoonstelling; had men namelijk een wedstrijd willen houden, dan had men billijkheidshalve indeelingen moeten maken met het oog op de verschillende omstandigheden waaronder de scholen werken moeten, o. a. de financieele. Spreker protesteerde tegen de onheusche kritiek over het onderwijzend personeel en het lichtvaardig uitgesproken oordeel zonder grondig onderzoek.

De heer H. L. Boersma, Directeur der Ambachtsschool te 's-Gravenhage, deelde mede zijn oordeel neder te hebben gelegd in eene brochure, die eerstdaags zal verschijnen.

De heer S. Baron, Directeur der Ambachtsschool te Leeuwarden, sloot zich aan bij hen die tegen het Rapport protesten deden hooren, en stelde een motie voor, waarin dit Rapport als onverantwoordelijk, vluchtig, en deze aangelegenheid als onwaardig werd afgekeurd.

De heer Boersma, van oordeel dat — zooals duidelijk ter vergadering uitgemaakt was — het meerendeel der aanwezigen het Rapport nog niet had ingezien, ontried het aannemen dezer motie, daar hij tegen een voorbarig oordeel was. Op zijn voorstel en met instemming van het Bestuur werd besloten eene beslissing

over de motie te verdagen, waarna de heer Baron de opmerking maakte, dat zij na 't gevallen besluit niet van de baan was, hetgeen de Voorzitter moest beamen.

Na afloop der vergadering werd onder de vriendelijke en leerzame leiding van den heer G. van Egmond, ingenieur-chef der Centrale Werkplaatsen van de S. S. Mij., een uitstekend voorbereid bezoek aan deze inrichtingen gebracht; vervolgens werd de Groote Kerk in oogenschouw genomen, waar den leden door hunne Zwolsche collega's de aangename verrassing was bereid het meesterlijk spel van den organist der kerk, den heer J. C. van Apeldoorn, op het beroemde orgel, te bewonderen. Na nog een kort bezoek aan de Statenzaal was deze bijeenkomst, die bijzonder goed bezocht was, afgeloopen.

BERICHTEN.

De N. R. Courant deelde mede, dat de heer H. P. Berlage Nz. te Amsterdam, gepolst is geworden of hij zou wenschen eene benoeming te aanvaarden tot hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft, in de plaats van Prof. E. Gugel, die is afgetreden. Naar wij vernemen, had dit polsen plaats door de faculteit der bouwkunst aan genoemde inrichting. Een voordracht voor eene benoeming tot hoogleeraar moet den Minister van Binnenlandsche Zaken gericht worden door den Raad van Bestuur der P. S.

De heer Berlage heeft echter te kennen gegeven, dat hij niet wenschte in aanmerking te komen.

Rhenen. Voor de verdere herstelling van den Cuneratoren is door de Regeering een subsidie van f 7000 toegestaan, zooals reeds werd medegedeeld in het Bouwk. Weekblad van 12 April dezes jaars. Thans wordt gemeld, dat de herstellingswerken zullen worden uitgevoerd onder toezicht eener Commissie, bestaande uit het Dagelijksch Bestuur der gemeente, den Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht, en den heer Jos. Th. J. Cuypers.

Amersfoort. In Juli van 't vorig jaar werd bij 't afbreken van het Kleppermanshuisje aan de St. Joriskerk, dat een wachtlokaal voor nachtwachten was, een fresco — een muurschildering a secco — gevonden en blootgelegd, voorstellende het gedeelte van den kruisweg waarin de H. Veronica aan Jezus den zweetdoek aanbiedt. Na verwijdering der vrij dikke kalklaag bleek het schilderstuk zeer geschonden te zijn; het vernis was waarschijnlijk door hitte van een vuur afgedropen, enkele deelen schenen reeds vroeger afgekrabt te zijn, en ook het langs de muren afloopende water had er veel kwaad aan gedaan.

Het schilderstuk is thans gerestaureerd, en wel door den heer Jan Duselman te Amsterdam. Het fixeeren kon wegens den lossen poedervormigen toestand der verweerde verf niet gebeuren door middel van een kwast; daarom werd het fixatief, hars in benzine opgelost, in fijnen stofregen er op gespoten. Na verdamping der benzine fixeert de hars de verfdeelen. Ten slotte is het schilderstuk bijgewerkt met caseïnverf en met een laagje wasvernis overtogen.

De gemeente zal een ijzeren hek voor het fresco plaatsen. Dit als maatregel van voorzorg tegen mogelijke beschadiging. Het schilderstuk is namelijk op den buitenmuur der kerk aangebracht, en als zoodanig een van de weinige bekende voorbeelden.

Amsterdam. De heer G. van Arkel, architect, lid van den gemeenteraad, heeft zich met het hier volgende adres, gedateerd 24 Juni 1902, tot den gemeenteraad gewend.

„De ondergeteekende heeft de eer het volgende ter uwer kennis te brengen.

Bij het begrootingsdebat van 1900 gaf de ondergeteekende als zijne meening te kennen, dat eene gemeente als Amsterdam het op den duur niet buiten de diensten van een architect van naam zou kunnen stellen.

De vele esthetische belangen toch die een stad van half milioen inwoners heeft, kunnen niet worden behartigd door de thans aan den dienst der publieke werken verbonden ambtenaren, hoe groot hunne technische bekwaamheden, waaraan hij gaarne openlijk hulde brengt, ook mogen zijn.

De voordracht van B. en W. van 7 Juni 1902 beoogt blijkbaar om aan het door mij geopperde bezwaar tegemoet te komen.

Maar, en ik heb de overtuiging dat deze meening door alle beoefenaars der bouwkunst in Nederland zal worden gedeeld, de wijze waarop dit door B. en W. geschied is, kan niet de gevolgen hebben, die daarvan misschien worden verwacht.

Wat toch is het geval.

De geheele regeling bepaalt zich tot eene andere indeeling van het bestaande personeel, waarvan één voortaan den titel van architect zal voeren. Daarmede is niets gewonnen.

Ik heb derhalve de eer U in overweging te geven de bedoelde voordracht, zooals zij daar is liggende, niet aan te nemen doch aan B. en W. terug te zenden met het verzoek haar zoodanig te willen wijzigen dat een, ook als een estheticus, bekwaam persoon buiten de thans voorgestelde formatie zal kunnen worden in dienst genomen.

Wordt aan dezen mijn wensch voldaan, dan zullen verscheidene misstanden, die op het oogenblik aanwezig zijn, van zelf verdwijnen.

Als zoodanig noem ik in de eerste plaats de noodzakelijkheid waarin de Gemeente thans verkeert om, waar het werken van beteekenis geldt, de medewerking van particuliere architecten te moeten inroepen, waardoor het verwijt van ongeoorloofde begunstiging niet kan worden ontgaan.

In de tweede plaats zoude, was een bevoegd architect aan de Gemeente verbonden, de thans bestaande zoogenaamde „schoonheidscommissie", die advies uitbrengt over de plannen welke voor gebouwen op Gemeenteterreinen bestemd zijn, kunnen worden opgeheven. Hierdoor zou het voordeel verkregen worden, dat de particuliere architecten niet langer afhankelijk waren van het oordeel hunner collega's, dat onmogelijk geheel onpartijdig kan zijn.

In de derde plaats behoefde niet, waar het werken geldt, die ten deele tot het gebied der zuivere techniek, doch ook ten deele tot die der esthetica behooren, de eischen welke de laatste stelt bij gebrek aan een geschikt persoon welke ze behartigen kan, geheel verwaarloosd te worden, zooals nu maar al te zeer het geval is.

Om al deze redenen meen ik U met den meesten ernst in overweging te moeten geven, aan mijn wensch te voldoen. Daar thans reeds wordt voorgesteld voor den dienst der publieke werken, een aanzienlijk hooger bedrag aan traktementen uit te trekken dan vroeger, kan bij eene andere regeling dier traktementen mijn voorstel ook uit een financieel oogpunt geen bezwaar opleveren, terwijl een niet onbelangrijke traktementsverhooging voor het bestaande personeel toch kan plaats vinden.

G. van Arkel.

PERSONALIA.

Het resultaat van het examen C eindexamen van de Polytechnische School te Delft is, dat geslaagd zijn: 1 van de 2 candidaten voor scheepsbouwkundig ingenieur (art. 63); 12 van de 20 candid. voor mijnen-ingenieur (art. 63); 28 van de 47 candid. voor werktuigkundig ingenieur (art. 64); 15 van de 20 candid. voor technoloog (art. 60); voor bouwkundig ingenieur, de 3 candidaten die aan het examen deelnamen. Deze zijn de heeren: J. Gratama, B. S. H. Schüngel, en J. G. Wattjes.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 6, van 15 Juni 1902. De ramp der Antillen, door A. D. Hagedoorn. — De nieuwe vorderingen der Draadlooze Telegrafie (vervolg en slot), door Dr. L. Bleekrode. — De Nijverheids-, Handwerks- en Kunsttentoonstelling 1902 te Düsseldorf, door Dr. A. van Hennekeler. — Korte mededeelingen. — De Spotvogel, door J. Daalder Dz. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Boekaankondiging. — Correspondentie.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	57	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	"	23	"	"	" 60.—
"	"	"	"	22	"	"	" 60.—
"	"	"	"	25	"	"	" 60.—
"	"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	"	"	28	"	"	" 100.—
"	"	"	"	29	"	"	" 70.—
"	"	"	"	20	"	"	" 60.—
"	"	"	"	26	"	"	" 80.—
"	"	"	"	24	"	"	" 75.—
"	"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	"	"	25	"	"	" 90.—
"	"	"	"	22	"	"	" 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 30 JUNI.

KANTENS. Het bouwen eener woning voor het hoofd der school te Stitswerd, met bijlevering van transporten, materialen, enz.

Het gemeentebestuur, n.m. 3 u. Bestek à f 0.75 te bek. ten gemeentehuize, (alwaar de teek. ter inz. ligt,) alsmede bij J. C. Mekel, te Winsum. Inl. verstrekt E. de Jonge, arch. te Middelstum.

TETERINGEN. Het gedeeltelijk verbouwen van het gemeentehuis.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inz. ten gemeentehuize. Inl. geeft de arch. A. Verlegh te Breda. Aanw. gedaan.

WIJK 31J DUURSTEDE. Het bouwen van eene bizondere meisjesschool in 3 lokalen, zijgang, enz. aan het plantsoenstraatje.

Het R.K. kerkbest., 's av. 7 u., bij den heer van Groningen. Bestek en teek. aldaar ter inzage. Inl. geeft C. F. W. Uiterwaal, bouwkundige. Aanw. 30 Juni, v.m. 9 u.

DINSDAG 1 JULI.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen bij den Emmaweg te Hengelo.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café J. Ordeman alw. bestek en teek ter inzage. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 1 Juli, v.m. 9½ u.

WOENSDAG 2 JULI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 burgerwoonhuizen aan de Deurningerstr. aldaar.

De heer J. W. Leppen, v.m. 11 u., te zijnen huize alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft de bouwk. J. H. Bunink. Aanw. 2 Juli, v.m. 9 u.

HENGELO (GELD.) (HERBEST.). Het bouwen van een directeurswoning aan de fabriek met 2 maand later oplevering t.w. 15 Dec. e.k.

Het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek. Bilj. onder het motto „inschrijving" franco inzenden aan den directeur der fabr. uiterlijk 1 Juli. Opening 2 Juli, n.m. 6 u., ten huize van J. B. Leemreis, alw. bestek en teek. ter inz. en inl. te verkr. zijn.

MIDDELSTUM. Eene belangrijke verbouwing eener schuur van de boerderij „Flinten", in Oosterburen, onder Middelstum.

De archit. E. de Jonge, in het gem.-huis. Inl. geeft voorn. arch. Bestekken tegen 75 ct. te bekomen.

ZUIDHORN. Het bouwen van een waarhuis te Kommerzijl.

Het best. van het waterschap „Westerkwartier", n.m. 4 u., ten huize van mej. de wed. Addens te Zuidhorn, alwaar bestek en teek. ter inzage liggen, terwijl zij à fo.50 te bekomen zijn bij den opzichter M. Viets te Zuidhorn.

DONDERDAG 3 JULI.

ALKMAAR. Het amoveeren van perc. E, no. 18, aan den Geestersingel; het weder-opbouwen van twee woonhuizen.

De architect Spruit Szn., in het cafe van H. v. d. Sleesen. Inl. geeft de arch.

HULSBERG (LIMB.). I. Het vergrooten van de school aldaar; II. het lev. en plaatsen van schoolmeubelen.

Het gem.best., n.m. 4 u. Plannen en bestekken verkrijgb. ter secr. aldaar resp. van f 2 en f 1. Inl. zijn te bekomen bij den heer Egide Joosten, ingen.-arch. te Maastricht. Aanw. 3 Juli, n.m. 2 u.

VRIJDAG 4 JULI.

DELFT. Het bouwen van een concertzaal met toebehooren met eenige daarmede in verband staande werken aan de Stadsdoelen.

Het gemeentebestuur, v.m. 11½ u.

EZINGE (GR.). Het verbouwen van de school, het maken van privaten, straten enz., het zink-, lood- en ijzerwerk en het glas- en verfwerk in 4 perc.

De schoolvereeniging, n.m. 5 u. Bilj. in te lev. bij het hoofd der school, bij wien bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. geeft A. Hendriksma te Oldehove. Aanw. 1 en 3 Juli van 's av. 6–8 u.

ZATERDAG 5 JULI.

AKKRUM. Het bouwen van een woonh. voor den heer L. M. Sijtsma.

De arch. T. Hoekstra bij wien bilj. in te leveren en inl. te bek. zijn. Bestek en teek. ter inz. in café Prinsen.

LEEUWARDEN. Het bouwen eener wachterswoning aan de brug over de Harlingervaart. Ram. f 4100.

Het gemeentebestuur, n.m. 3 u.

OOSTERWOLDE (FR.). Het bouwen van een paardenstal, waarboven een graanzolder met bijlev. van materialen.

Het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek. Bestek en teek. ter inzage in het logement „de Zon". Inl. verstrekt de architect H. J. Noorman.

SLIEDRECHT, *a.* Het bouwen eener openbare lagere school met 8 lokalen; *b.* het bouwen eener onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., n.m. 2 u.

SLOCHTEREN. Het aanbouwen van een lokaal o. a. respectievelijk aan de o. l. scholen te Slochteren, Oost-Kolham en Borgweg, zulks in 3 perceelen.

Het gem.best., n.m. 3 u. Bestekken en voorw., benevens teeken. ter inzage ter gem.-secretarie, en aldaar te bekomen tegen f 1 voor ieder perc. Inl. geeft de gem.-opzichter Sj. Buitenkamp.

ZEVENAAR. Het bouwen van een graanpakhuis.

De heer W. A. Gerritsen. Bestek en teek. ter inz. in hotel Bosmann.

MAANDAG 7 JULI.

ETTEN (N.-BR.). Het vergrooten van het St. Elisabethshuis, bestaande in het bouwen van een kapel met bijbouw, met bijlev. van materialen.

Het college van regenten van voorn. gesticht, n.m. 6 u., in het café van C. Leijten–Aartsen aldaar.

LAREN (GELD.). Het bouwen van een villa „Rozenhof" nabij 't Station Laren (G.).

De arch. H. J. Jesse te Leiden, n.m. 2 u. Bestek en teek. tegen f 1,10 verkrijgb. bij IJdo, boekdrukker te Leiden. Aanw. gedaan.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van eene school met 2 lokalen te Vledderveen; *b.* het bouwen van een onderwijzerswoning aldaar. Alles met bijlevering van materialen.

Het gem best. van Oostwedde, v.m. 10 u. Bestekken en teek. ten gem.huize ter inz. en zijn te bek. à 50 cts. (voor ieder perceel afzonderlijk) bij den boekh. J. Eerelman te Stadskanaal. Inlev. der. bilj. voor 9 u. Inl. verstrekt J. Moolhuizen, arch. Aanw. 5 Juli, n.m. 4 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Stejnplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betuwstraat E. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserves ult. 1901	**„ 1.818.900.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	**„ 23.902.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

8 JUNI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van een woonhuis aldaar. Door den heer H. Frankenhuis.

Laagste inschr. I. M. Tönis, f 139. Gegund.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van 2 woonhuizen voor mej. de Wed. Jos. Broekx. Door den arch. J. H. v. d. Abeelen.

Metselw. Laagste inschr. F. der Kinderen, f 3192.* *Timmerw. M. Reijnen, f 2745.* *Gegund.

9 JUNI.

VENLOO. Het bouwen van een huis, dienende voor fabriek, voor rekening van den heer Feger te Venlo.

Laagste inschr. Fr. Rewald, Roermond, f 3450. Gegund.

11 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perc. no. 418 aan de Heerengracht. Door den arch. G. v. Arkel.

Gegund aan A. H. Hartkamp, aldaar voor f 8800.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan het Gasthuisplein. Voor rekening van den heer J. Paap Ezn.

Laagste inschr. Jac. Koper, f 4185. Gegund.

12 JUNI.

AMBT-ALMELO. 1. Het bouwen eener school van 4 lokalen met onderwijzerswoning, op een terrein gelegen in den ossekoppelerhoek; 2. het maken en leveren der benoodigde schoolmeubelen. Door het gem. best.

Perc. 1. Laagste inschrijver G. G. Schipper, f 14680*.

Perc. 2. G. G. Schipper, f 1815*. *Gegund.

BLIJA. Het bouwen van een woonhuis met schuur voor den heer G. J. Koopmans, aldaar.

Laagste inschr. R. de Jong, Blija, f 3120. Gegund.

13 JUNI.

ESCHAREN. Het bouwen van een landbouwerswoning met voor- en achterbouw en bijlev. van materialen. Door den landbouwer Lamb. Jans.

Hoogste inschrijver G. v. Raaij, Escharen, f 5230; laagste H. Versteijnen, Mill, f 4672. Gegund.

WINSCHOTEN (ONDERH.). Het afbreken en weder opbouwen van een schuur voor den heer S. Oppenheim in de Beerstersstr. Onder architectuur van den heer K. de Grooth.

Laagste inschrijver H. Frenken, f 1399. Gunning aangehouden.

DINSDAG 8 JULI.

BORCULO. Het afbreken eener behuizing en bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Stad-Borculo met bijlev. van alle materialen.

Het gem.-best., n.m. 3 u. Bilj. vóór 7 Juli onder motto „Inschrijving" in te zenden. Bestek en teek. ad f 2 ter secretarie verkrijgb. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het weder opbouwen van een verbrand perceel van een gedeelte van zes woningen waarvan een winkelhuis bij de eerste spoorbrug.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7 u., in café Bekker, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 8 Juli, v.m. 11 u.

UTRECHT. Bestek no. 903. Het maken van een gebouw voor den telegraaf- en seindienst op het station Utrecht. Ram. f 13260.

De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het Centraalbureau.

DONDERDAG 10 JULI.

ELLEWOUTSDIJK. Het bouwen van een predikantswoning c. a.

Het bestuur der Ned. Herv. Kerk„ n.m. 4 u., in de consistoriekamer. Bestek en teek. in gemeld lokaal ter inzage. Aanw. 3 Juli, n.m. 2 u., door den archit. J. Scheele Dz. te Terneuzen.

14 JUNI.

IJMUIDEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met afzonderlijk bovenhuis met bijlev. van alle materialen. Raming f 9546. Door den heer M. J. Schuitemaker.
Laagste inschrijver N. ten Broeke, Haarlem, f 9546.

16 JUNI.

GRONINGEN. Het amoveeren eener behuizing gemerkt no. 3 in de Oude Boteringestraat en het bouwen eener behuizing met bovenwoning. Door den archit. K. H. Holthuis.
Laagste inschrijver G. Rademaker, f 8236. Gunning aangehouden.

UITHOORN. Het bouwen eener hoerderij met schuur en hooiberg. Begrooting f 6000. Door de Diaconie der Ned. Herv. Gem.
Laagste inschrijver S. v. d. Zijden, f 5599. Gunning aangehouden.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een schuur aan de woning van den directeur van den gem. reinigingsdienst. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver J. Priet, Beerta, f 874. Gegund.

17 JUNI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een hulp post- en telegraafkantoor met bovenwoning en een heerenhuis, op een terrein aan de Heerengracht no. 625-627-629 en Binnenamstel no. 112. Door den arch. G. v. Arkel.
Laagste inschr. Gebr. Switzar, f 45890.

MAASSLUIS. Het maken van een woonhuis aan den Noordvliet aldaar. Door den heer J. Kapteijn.
Laagste inschr. L. v. d. Endt Jbzn., f 7937. Gegund.

ROOSENDAAL. Het bouwen van 4 woonhuizen. Door den heer A. Beijsens.
Laagste inschrijver M. de Jonge, f 4576,89. Gegund.

18 JUNI.

ACHT (N.-BR.). De vergrooting van het bondslokaal en het bouwen eener woning daarnaast. Door de arch. K. Snijling & Zn. te 's-Bosch.
Laagste inschr. J. Timmers, Acht, f 2592. Gegund.

ALFEN (Z.-H.). Het bouwen van een watertoren, filter, machinegebouw met ketelhuis, schoorsteen en kolenloods, woning, buisleidingen en verdere werken tot het Pompstation behoorende. Door het gemeentebest.
Laagste inschr. Fokker de Herder, Zwolle, f 36975.

GRONINGEN. Het verbouwen van perc. 54 in de Oosterstraat, hoek Peperstraat. Door den arch. P. M. A. Huurman.
Laagste inschrijver H. L. Reintjes, f 4826.

NEDERWEERT. Het bouwen van een nieuw schoollokaal met den verbouw der bestaande schoollokalen rechtervleugel van het klooster der Eerw. Zusters Franciscanessen in deze gemeente. Door het gem.best.
Laagste inschr. P. J. Nijskens, Nederweert, f 3098. Gunning aangehouden tot 24 Juli.

WINSCHOTEN (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis aan de Venemastr. ald.
Laagste inschrijver C. Roelfs, f 5980.

19 JUNI.

ALKMAAR. Het amoveeren en weder opbouwen van het woonh., wijk E. no. 11, aan Varnebroek. Door den arch. K. Bakker Dzn.
Laagste inschr. A. de Vries en Huisinga, Heerhugowaard, f 4200.

BREDA. Het bouwen van een woonhuis met stelling, op een perceel gelegen aan den weg naar de kolfbaan te Prinsenhage. Door de arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas.
Laagste inschrijver M. v. Poppel, Prinsenhage, f 1335*. *Gegund.

TWISK. Het bouwen van een zuivelfabriek met bijbehoorende werken. Door het best.
Laagste inschr. H. Koorn Hz., Benningbroek en C. Leeuw, Aartswoud, f 7770. Bij loting gegund aan C. Leeuw.

20 JUNI.

HAARLEM. Het bouwen van eene melkinrichting bestaande uit hoofdgebouw en bijgebouwen. Door de N. V. Haarlemsche melkinrichting „De Sierkan".
Met schilderwerk. Laagste inschrijver G. v. Rassel, Utrecht, f 8849.
Zonder schilderwerk. G. v. Rassel, idem, f 8479. Gunning aangehouden.

'S-HERTOGENBOSCH. Bestek no. 209: het bouwen van 3 woningen voor gehuwden. te 's Bosch. Ram. f 8170. Door de genie.
Laagste inschr. F. A. v. Hout, f 7960.

LEERDAM. Het bouwen van 1 blok, bestaande uit 18 arbeiderswoningen, en 1 blok, bestaande uit 12 arbeiderswoningen, voor rekening en ten kantore van den heer J. J. Mijnssen, firma Jeekel en Co. Door den aanbesteder.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 8sten Juli 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 903.

Het maken van een gebouw voor den telegraaf- en seinâienst op het station UTRECHT.

Begrooting f 13,200.—.

De besteding geschiedt volgens § 46 van het bestek.
Het bestek ligt van den 19den Juni 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18ten Juli 1902, ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 17den Juni 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 15den Juli 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 907.

Het maken van gebouwen en inrichtingen voor eene Vetgasfabriek op het station GRONINGEN.

Begrooting f 61,900.—.

De besteding geschiedt volgens § 119 van het bestek.
Het bestek ligt van den 25sten Juni 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, F. M. VAN PANTHALEON Baron VAN ECK te *Groningen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.50.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten Juli 1902 ten 1.30 ure namiddag *West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 19den Juni 1902.

AANBESTEDING.

Op **Donderdag 3 Juli 1902,** des namiddags ten 2 ure (W. E. tijd) aan het bureau van den Sectie-Ingenieur der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen te Zwolle, van:

Het afbreken van een reservoirgebouw staande bij de Willemsvaart te ZWOLLE met toebehooren als: een RESERVOIR INHOUDENDE 80 M³. een dubbele pomp, aan- en afvoerleidingen, enz.

De afbraak wordt eigendom van den aannemer en moet door hem worden weggeruimd
De inschrijver moet zich verbinden het terrein uiterlijk 1 Augustus 1902 na de afbraak geheel gelijk gemaakt op te leveren.
Inlichtingen en aanwijzing van het gebouw zijn te bekomen bij den Hoofdopzichter A. Labrijn te Zwolle.

AANBESTEDING.

Op **Maandag 7 Juli 1902,** des namiddags 2 uur, in een der zalen van het Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Groenmarkt te 's-Hage, zal door de Architecten J. Hoek en J. Th. Wouters, namens hun principaal, de Coöperatieve Vereeniging „Gemeenschappelijk Huizenbezit", worden aanbesteed in één perceel:

Het bouwen van 14 woonhuizen, aan de Copernicusstraat en Beeklaan te 'S-HAGE.

Bestek en teekening zijn ad *f* 2.50 verkrijgbaar te hunnen kantore, Waldeck Pyrmontkade No. 133 van af Maandag a. s.

AANBESTEDING.

Burgemeester en Wethouders van Haarlem zullen op **Dinsdag 8 Juli 1902,** 's namiddags te **één ure,** ten Raadhuize in het openbaar aanbesteden:

„Het dempen van de Papentorensingelgracht met bijkomende werken."

Bestek en voorwaarden met de teekening liggen ter inzage ter Gemeente-Secretarie (7e afdeeling), terwijl aldaar op 30 Juni 1902 en volgende dagen exemplaren ervan verkrijgbaar zijn tegen betaling van *f* 1 per stel.
Inlichtingen verstrekt de Architect over de werken en gebouwen der gemeente.
Aanwijzing volgens bestek.

Perc. 1. Laagste inschrijver A. Bikker, Leerdam, f 14900.
Perc. 2. A. Bikker, idem, f 12975.
Massa. A. Bikker, idem, f 27875. Gegund.

LOCHEM. Het amoveeren van het oude en het op die plaats bouwen van een nieuw woon- en winkelhuis aan de Markt aldaar. Door den heer B. G. Lovink.
Laagste inschrijver H. ter Schegget, f 3847.
Laagste inschrijvers voor schilderwerk H. J. Semmelink; voor smidswerk H. Reurslag; voor loodgietersw. H. W. v. d. Brink. Gunning 8 dagen aangehouden.

VREESWIJK. *a.* Het bouwen van een koffiehuis met bovenwoning, *b.* het bouwen van een winkel- en woonhuis met bovenwoning en schuurtje aldaar. Door den arch. W. de Boer te Jutphaas.
a. Laagste inschr. J. H. Rolman, IJsselstein, f 5800.
b. J. H. Rolman en B. Voorendt, id., f 4995.

ZUTPHEN. Het verbouwen van perceel no. 68, aan de Houtmarkt, (zonder timmerwerk). Door den archit. H. A. Ezerman.
Minste inschrijver H. Malderije, Warnsveld, f 3776.

21 JUNI.

AALSMEER. Het bouwen van drie nieuwe lokalen aan de school in Wijk I en de daarmede in verband staande werken aan en buiten de bestaande school in genoemde wijk. Door het gem.best.
Laagste inschrijver P. v. Exter, Hazerswoude, f 9550. Niet gegund.

APELDOORN. Het bouwen van twee woonhuizen aan den Arnhemschen straatweg. Door den arch. Andr. van Driesum Sz.
Laagste inschrijver Wed. D. Woudenberg, f 7923. Gegund. Het schilder-, glas- en behangwerk was buiten de besteding.

BEVERWIJK. Het amoveeren van het bestaande woonhuis, enz. no. 32 aan de Breestraat en Molensteeg, en het ter plaatse weder opbouwen van een woonhuis met melksalon, koetstalling, enz. Door den heer Chr. van Lieshout.
Laagste inschrijver R. S. Schram, f 4600. Gegund.

BUREN. 1o. Het verbouwen van de keuken en de bergplaats in de onderwijzerswoning te Buren; 2o. het buitenverfwerk aan de school, de onderwijzerswoning en het gem. huis te Buren; 3o. het binnen-verfwerk aan de school, en het verfwerk aan de schoolmeubelen te Buren; en 4o. het schoonmaken der lokalen te Erichem, en Asch en andere gem.eigendommen te Buren, als van ouds. Door het gem.best.
Perc. 1, timmer- en metselwerk in de onderwijzerswoning en de school te Buren, waaronder begrepen het leveren van ijzeren schoolramen, van gordijnen en het verplaatsen van banken. Laagste inschr. J. v. Deutekom, Zoelmond, f 652*.
Perc. 2, binnenverfwerk in de onderwijzerswoning te Buren, buitenverfwerk van de school en de onderwijzerswoning te Buren, waaronder begrepen het dichten met glas der nieuwe schoolramen, buitenverfwerk gemeentehuis te Buren. Laagste inschrijver H. A. v. Tricht, Buren, f 134*.
Perc. 3, binnenverfwerk in de school te Buren en verfwerk aan de schoolmeubelen te Buren. Laagste inschrijver J. H. Kouw, f 204*.
Perc. 4, schoonmaken der scholen te Erichem en Asch, (gem. Buren), van het lijkenhuis, de waag en vischmarkt, de Culenborgsche of Huigepoort, het Walpoortje enz. te Buren. C. J. Deenik, f 65.; K. Baars, Buren, f 56,50*. *Gegund.

DELFT. Het sloopen van het perceel aan het Achterom, no. 56, te Delft en het aldaar bouwen van een pakhuis met bovenwoning. Door den arch. C. J. L. Kersbergen.
Laagste inschrijvers J. C. Gerrebrands en G. v. d. Bosch. f 3892.

HAARLEM. Het gedeeltelijk wegbreken van perceel no. 21 aan het Houtplein te Haarlem en het ter plaatse bouwen van een koetshuis met bovenwoningen en stal met bijbehooren. Door den arch. J. London.
Laagste inschr. M. v. Ommeren, f 18889.* *Gegund.

LEMMER. Eene groote verbouwing aan de o. l. school te Lemmer. Door het gem. bestuur van Lemsterland.
Laagtse inschrijver J. v. d. Veen Jr., Sneek, f 6479.

WAGENINGEN. Het bouwen van zeven arbeiderswoningen aan Harnjesweg. Door den architect S. Bitters.
a. Laagste inschr. H. Heiting Bennekom, f 5400.
b. H. Heiting, id., f 5820*. *Gegund.

„Per Telegraaf."

BUSSUM. Het bouwen van een teekenschool op een terrein genaamd „De Veerkamp". Raming f 9000. Door het gem.best.
Laagste inschrijver L. Mouissie, Bussum, f 8820; daarop volgende J. Kok, Utrecht, f 8840.

23 JUNI.

DÜLMEN i.w. (DUITSCHLAND). Het bouwen van een magazijn ald. van 35 bij 36 M. grondvlak hoog 5 verdiepingen, met bijlev. der materialen. Door de firma Wed. M. Bendix.
a. zonder lev. van kolommen en balkijzer.
b. „ „ „ „ „ „ en cement.
c. „ „ „ „ „ „ balkijzer, cement en beton.
a. Laagste inschr. Wilh. Weber, Dülmen i.W., M. 90000.
b. Wilh. Weber, id., M. 85000.
c. Wilh. Weber, id., M. 65500.
Massa. Wilh. Weber, id., M. 162000. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

24 JUNI.

AMSTERDAM. Het maken van een sanatorium voor borstlijders aan den Laarderweg te Blaricum. Door den architect Ed. Cuijpers te Amsterdam.
1e Opgave. Laagste inschrijver Bijlard en de Jong, Hilversum, f 98500.
2de Bijlard en de Jong, idem, f 450.
3de Bijlard en de Jong, idem, f 92700.

EEFDE. Het bouwen van een pakhuis aan een korenmolen. Door den heer W. J. W. A. Bast.
Laagste inschr. G. A. Bokhorst, Zutphen, f 919.17. Gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Marmeren Schoorsteenmantels. - G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte- en Binas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

Engelsche en Fransche Vloertegels.

Vraag Teekeningen en Prijzen.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.

Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**

Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN**

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, Amsterdam.250.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.

ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Waranden, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagebalies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.**
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

VEREENIGING

„DECORATIEVE KUNST".

Tentoonstelling

VAN

„OUDE KUNST".

Maastricht.

6 Juli—23 Juli.

Gedurende de Heiligdomsvaart.

Gebouw: RIJKSARCHIEF

St. Pieterstraat.

FAIENCE EN TEGEL FABRIEK HOLLAND NAAML. VENN. GEV. TE UTRECHT

Bij de Gemeentewerken te *Amersfoort*, worden met half Juli a.s. gevraagd:

TWEE TIJDELIJKE

Bouwopzichters

op een salaris van *f* 80 's maands.

Voorzien van deugdelijke getuigschriften gelieve men zich aan te melden ten Raadhuize bij den Gemeente-Architect, alle werkdagen van 10—12 uur.

Sollicitanten voor de betrekking van

Bouwkundig Opzichter

bij de Gemeentewerken te **TILBURG,** worden uitgenoodigd hunne stukken met gezegeld adres in te zenden aan den Burgemeester vóór 12 Juli a.s.

Salaris *f* 1000 per jaar.

De Instructie is op de Gemeente-Secretarie gratis verkrijgbaar.

Prima Magnesiet en Chloor-Magnesium

LEVEREN BILLIJKST

ROSENBOOM & Co. - Rotterdam.

Fabrikanten. - Importeurs.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**

te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a'd Trekvliet.

Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** meskunt en in **fraaie kleuren,** tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.

Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,

SINGEL 455.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

DE FABRIKANTEN

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM.

KEIEN.

Dekbanden

Graniet. Bazalt-lava.

FERD. ENGERS AMSTERDAM.

Asphalt. Portl.-Cement.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

BOUWMATERIALEN.

HOOFD-VERTEGENWOORDIGER

JOSSON-CEMENT,

voor Nederland en Koloniën.

Uitsluitend 1ste St. AND. TRAS.

(Tras: volgens de nieuwe A.V. 7½ % gloeiverlies.)

ROTTERDAM Nieuwehaven **A.E.BRAAT** AMSTERDAM Bilderdijkkade

TEGELZAAK is gevestigd SPUISTRAAT 109 te AMSTERDAM.

WAAROM

zult U steeds **Buitenlandsche fabrikaten koopen en ontwikkeling van EIGEN LAND**

TEGENHOUDEN?

VRAAGT

Talens & Co's

prima Aquarel en olieverven, Watervaste zwarte en gekleurde teekeninkten enz.

Kwaliteit en Prijzen ZONDER CONCURRENTIE in Europa.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,

Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplantsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

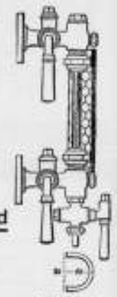
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet. overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

GEBRUIK

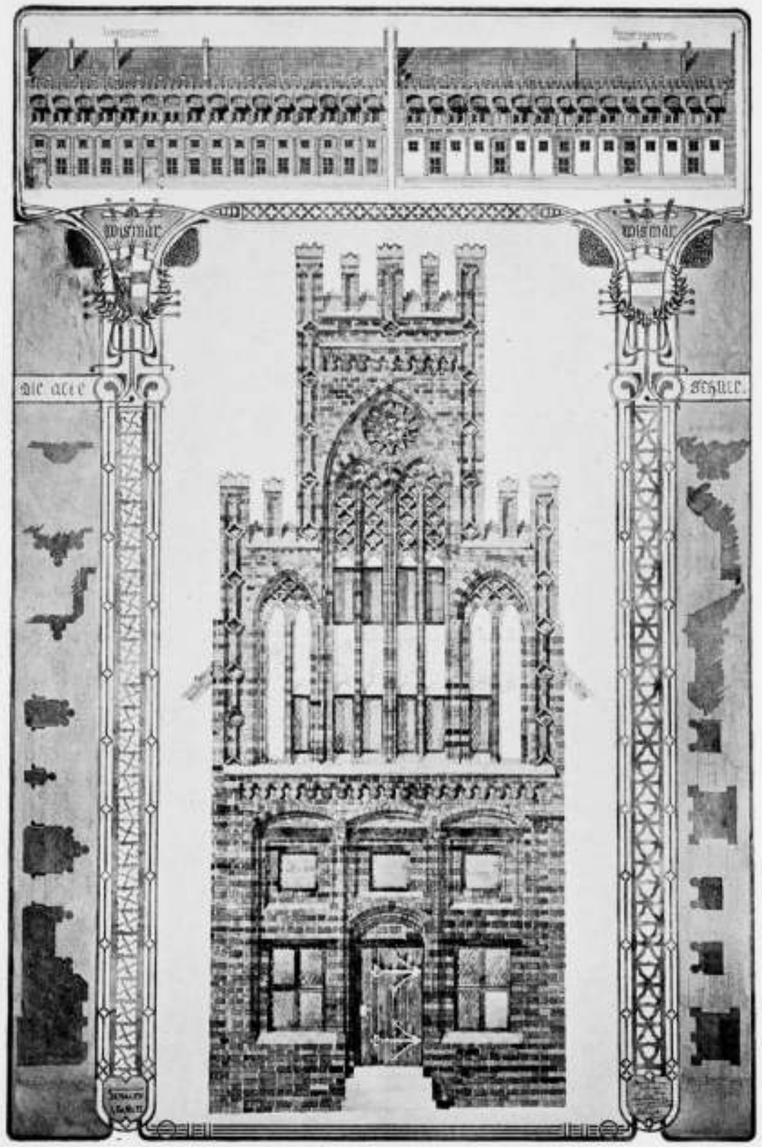
Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

ALTE SCHULE TE WISMAR.

Naar eene aquarel van wijlen den Heer J. F. Bucurs.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

5 JULI 1902. 22e JAARGANG. No. 27.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • ADVERTENTIËN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{ij}.

INHOUD: Oude baksteenbouwwerken in Noord Duitschland, II. — Examen voor Opzichters, enz. *(vervolg van bladz. 245.)* — Tentoonstelling te Dusseldorf. — Berichten. — Personalia. — Aanvulling. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat).

OUDE BAKSTEENBOUWWERKEN IN NOORD DUITSCHLAND.

II.

Bij het Bouwkundig Weekblad van 15 Februari j.l. werd een reproductie gevoegd naar een aquarel van wijlen den heer J. F. Buchel voorstellende het Baptisterium te Doberan. In het nummer van heden ligt een plaat naar een aquarel van den zelfden, voorstellende den voorgevel van de „Alte Schule" te Wismar; de beide zijgevels hiervan zijn op kleiner schaal aan het boveneinde der plaat weergegeven.

Aan de aanteekeningen van den heer Buchel omtrent Wismar wordt het volgende ontleend.

Wismar is een rustig, vriendelijk plaatsje met vele mooie oude bouwwerken in baksteen; er zijn ook eenige voorbeelden van houtbouw van een tamelijk armoedig cachet overgebleven, waarvan geprofileerde en met kerfsneden voorziene consoles de rijkste details zijn.

De bouwwerken in baksteen hebben een plaatselijk cachet, wat vormen en details betreffen. Het zijn hier echter niet de kerken die het grootste aandeel in het architectonisch schoon hebben, maar de profane gebouwen. De kerken zijn grootsch opgezet, doch door gestaakten steun der burgerij, die in hoofdzaak uit visschers bestond, slechts half voltooid, om dan later weder eenigszins uitgebreid te worden wat het plan betrof; meerendeels moest het werk dan andermaal gestaakt worden, wederom uit geldgebrek, om den bouw, nog later weer, op bescheidener schaal voort te zetten. Uit deze gesnoeide kerken spreekt dan ook een machtelooze grootheid, een beklemde stemming opwekkende; zij schijnen te gevoelen wat hun bouwmeester tot stand wilde brengen, maar slaken tevens een halfgesmoorde zucht over hun onvolvoltooid zijn.

De profane baksteenbouwwerken zou men in twee soorten kunnen verdeelen. Tot de eerste behooren zij waarvan de conceptie overeenkomt met die van een aantal oude woonhuizen in Noord-Duitschland, bijv. in Rostock en Stralsund. Deze hebben een gesloten, weinig bewerkten onderbouw — later meestal gewijzigd —, waarop een rijkere en fijner gedetailleerde bovenbouw rust, die intusschen zeer weinig verband houdt met het stijle zadeldak dat achter het bovenste gedeelte verscholen ligt. Lokale details zijn hier de uit verschillende baksteenen samengestelde licenen, waarvan de profileeringen weelderiger zijn naarmate deze uitbouwen een meer overwegend deel van het bouwsysteem uitmaken. De licenen, met kralen op de hoeken, zijn op geregelde afstanden onderbroken door een eveneens uitgemetselde versiering van baksteen, waarvan het silhouet, evenals bij de bekroningen van vensters, denken doet aan kleine hogelrijke topgevels.

De tweede soort is belangrijker; de grondgedachte harer samenstelling is daarbij wel gelijk aan die der huizen van Rostock en Stralsund uit een zelfde tijdperk, maar de onderdeelen verschillen. Kanteelachtige lijsten sluiten namelijk de voor- en zijgevels dezer vrijstaande huizen af; friezen, pilasters en boogvullingen zijn uit verschillend gekleurde verglaasde baksteenen samengesteld. De lagen metselwerk zijn afwisselend rood en groen. Gunstig verlicht, maken zulke gevels een zeer phantastisch effect.

Een der voornaamste gebouwen van de laatste soort is de „Alte Schule"; details als hieraan voorkomen, vertoont ook de Nicolaikerk.

Een hoogst enkele maal werden gevels van kleine bouwwerken ook opgetrokken alleen uit verglaasde steenen van één enkele soort; een voorbeeld hiervan is een klein in zeer verwaarloosden toestand nog overgebleven gebouwtje geheel van zwart verglaasden steen, staande naast de Alte Schule.

Het metselverband bij dergelijke bouwwerken is zeer onregelmatig; dit is gedeeltelijk toe te schrijven aan de ongelijkheid van het steenformaat, dat meestal 30 bij 15 bij 9 à 9 1/2 c.M. is.

EXAMEN VOOR OPZICHTER EN OPZICHTER-TEEKENAAR BIJ DE STAATSSPOORWEGEN.

(Vervolg van bladz. 245).

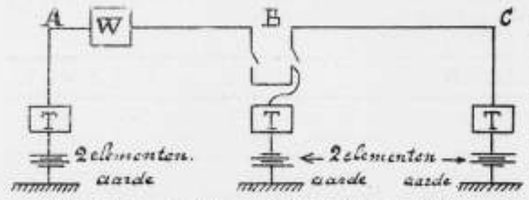
b. *Vragen voor opzichters van het seinwezen, electrotechniek en verlichting.*

Weg en werken. IIIe Afdeeling.

Vak 1. *Toegepaste Natuurkunde.* Tijd 3 uur.

1. Hoe groot is de maximum zuighoogte van een waterpomp, onder aanbouding van onderstaande gegevens, en zonder dat rekening gehouden wordt met de verliezen door wrijving en afkoeling?
Barometerstand = 760 mM. kwikzuil. Soortelijk gewicht van kwik = 13.6. Temperatuur water = 50° Celcius. Max. spanning waterdamp bij 50° C. = 150 mM. kwikzuil. Soortelijk gewicht van water bij 50° C. = 1 te nemen.

2. Weerstand van den geleiddraad per K.M. = 10 Ohm. Weerstand der telegraaftoestellen T = 50 Ohm. Klemspanning van een element (Meidinger) = 1 Volt. Inwendige weerstand van een element = 8 Ohm. Weerstand iedere aardplaat = 9 Ohm.

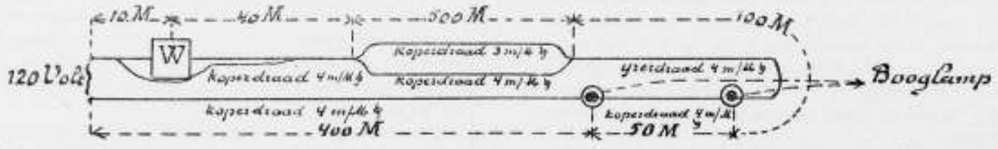
Afstand AB = 2,5 K.M. *Afstand BC. = 10 K.M.*

Opdat de telegraaftoestel in station *B* niet verzegeld behoeft te worden, wanneer eerst met *C* en daarna met *A* geseind wordt, is ter plaatse *A* een weerstand *W* in te schakelen. De weerstand is samen te stellen uit gloeilampen, die ieder 50 Ohm weerstand hebben.

Gevraagd wordt:
a. de stroomsterkte in de lijn *BC* in milliamperes; *b.* het aantal gloeilampen noodig voor de samenstelling van den weerstand.

3. Beschrijf het bij de Maatschappij in gebruik zijnde Meidinger element, en de wijze van vulling.

4. Hoe groot moet de voorschakelweerstand *W* zijn van een booglamp-serie, bestaande uit 2 booglampen van 10 Ampere, ieder brandende met eene spanning van 40 Volt, wanneer de bedrijfsspanning 120 Volt is, en de geleiding naar de lampen volgens onderstaande schets is samengesteld.

De weerstand van koperdraad van 1 mM. middell. = 0.02 Ohm per M.

De weerstand van ijzerdraad van 1 mM. middell. = 0.12 Ohm per M.

5. Welke instrumenten worden op het schakelbord eener electrische verlichting gebruikt ter controleering van spanning, stroomsterkte en isolatieweerstand?
Hoe worden deze toestellen verbonden? (Schakelings-schema).

Vak 2. *Bouwstoffen.* Tijd 3 uur.

1. Waarom wordt voor de trekdraadgeleidingen van seininrichtingen staaldraad en voor telegraafgeleidingen ijzerdraad gebezigd? Wat is de reden dat deze draadsoorten gegalvaniseerd worden? Welke eischen zijn aan eene goede verzinking te stellen?

2. Op welke wijze wordt een lasch gelegd in telegraafdraad No. 8 en op welke wijze in een bronsdraad van 1½ mM. middell.? Waarom geschiedt dit voor beide draadsoorten op verschillende wijzen?

3. Noem de verschillende houtsoorten op, in gebruik bij de IIIe Afdeeling van den Dienst van Weg en Werken en vermeld waartoe ieder dezer soorten meer in het bijzonder gebezigd wordt. Waarop is bij eene oppervlakkige keuring dezer houtsoorten te letten?

4. Op welke wijze gaat gij te werk, wanneer door u de keuring plaats vindt van eene bij een fabrikant gereed staande Alkmaarsche handelinrichting en hoe bij de keuring van een seinpaal? Waarnaar schenkt gij dan uwe aandacht?

Vak 3. *Kennis van Werktuigen.* Tijd 3½ uur.

1. Beschrijf, door een schets toegelicht, zoo volledig mogelijk een stoomketel met binnenvuur, waarvan de verbrandingsgassen tweemaal langs den ketelwand strijken en de schoorsteen achter den ketel is geplaatst. Noem de aan den ketel noodzakelijke hulptoestellen en verklaar hunne werking.

2. Welk hoofdtype van dynamomachines is bij de Maatschappij in gebruik. Hoe is hiervan de stroomloop en hoe wordt bij een constant aantal omwentelingen van deze machines de spanning van den electrischen stroom geregeld?

3. Beschrijf aan de hand der u verstrekte teekeningen de werking van de beveiliging eener draaibrug.

Vak 4. *Algemeene Werktuigbouwkunde.* Tijd 3½ uur.

1. Teeken op schaal 1/10 een ijzeren raam, dienende voor een marmeren schakelbord, breed 6 Meter, hoog 3 Meter, bestaande uit 3 gelijke marmerplaten. Het raam moet geheel vrij op eigen fundeering kunnen gesteld worden.
Verbindingen der hoekijzers onderling zijn op ware grootte te detailleeren.

2. Teeken op schaal 1/10 een houten kokerpaal, lang 6 Meter, inwendig wijd 28 × 28 cM., in opstand en doorsneden.

Vak 5. *Spoorwegdienst.* Tijd 3 uur.

1. Beschrijf aan de hand der u verstrekte teekeningen de handelingen welke verricht moeten worden:
(voor candidaat I). Voor een doorgaanden trein van Utrecht naar Amsterdam en voor een trein van Amsterdam, die te Abcoude wordt ingehaald.
(voor candidaat II). Voor een trein van Winschoten, binnenkomende op een der goederensporen te Groningen.
(voor candidaat III). Voor een trein van Schiedam binnenkomende op spoor 13 te Rotterdam D. P.
Beschrijf den weg door den electrischen stroom gevolgd bij het verrichten der noodige handelingen met de blokvensters voor bovengenoemde treinen. Hiertoe zijn op de teekening, waar noodig letters te plaatsen.

2. Completeer de U overhandigde schetsteekening tot die van een geheel Engelsche wissel met parallelbeweging der tongen en aan de eene zijde bediend met een steller model S.S. en aan de andere zijde met een steller model S.S.S. De wijze, waarop de stellers met de tongen verbonden zijn moet duidelijk worden aangegeven.
Geef op welk materieel voor het inrichten van den wissel voor centrale bediening noodig is.

Vak 7. *Het uitwerpen en rapporteeren.* Tijd 3½ uur.

1. Ontwerp de geleidingen voor den aanleg van de booglampenverlichting op bijgaanden lichtdruk aangegeven, en vermeld welk materieel hiervoor noodig is.

2. Ontwerp de trekdraadgeleiding voor de beveiliging van het station op bijgaanden lichtdruk aangegeven en vermeld welke materialen hiervoor noodig zijn.

Vak 9. *Wettelijke voorschriften, reglementen, locale voorschriften en reglementaire bepalingen.*

1. Welke telegraafdraden zijn tusschen de verschillende stations in gebruik en welke is hunne beteekenis? Welke moet voor onderlinge correspondentie der stations bij voorkeur gebruikt worden, en in welk geval is het gebruik van alle draden geoorloofd? Worden bij aanvang en einde van den dagdienst seinen gewisseld? Zoo ja, welke zijn die en hoe worden zij beantwoord? In welke klassen worden de telegrammen verdeeld, en wat verstaat men onder telegram circulaire?

2. Wat is het doel van het blokstelsel op dubbel spoor? Beschrijf de toestellen met een toelichtend schetsje en geef aan de handelingen voor de treinen in opgaande richting. Welke wekkerseinen worden onder buitengewone omstandigheden gewisseld?

3. Op welke wijze wordt een bloktoestel bediend? Welke seinen kunnen met den wekknop gegeven worden? Hoe wordt bij storingen gehandeld? Wat moet het bedienend personeel doen om de bloktoestellen te onderhouden? Welke deelen worden verzegeld; wanneer mag ontzegeld worden en wat is daartoe noodig?

4. Welke inrichtingen tot het geven van seinen zijn aanwezig bij beweegbare bruggen, welke eene beveiliging hebben, onafhankelijk van de naastliggende stations, en wanneer worden die inrichtingen gebruikt?

5. Waar worden afstandseinen geplaatst? Aan welke algemeene voorwaarde moeten zij voldoen? Kan aan bedoelde voorwaarde altijd voldaan worden? Zoo niet, wat wordt dan geplaatst? Aan welke bijzondere voorwaarde moeten de afstandseinen van beweegbare bruggen voldoen? Met wiens goedvinden kunnen treksluitboomen op overwegen, waarvan weinig gebruik wordt gemaakt, gesloten blijven, en wat wordt bij zoodanigen sluitboom geplaatst?

6. Vul bijgaanden blanco bezoldigingsstaat in, voor een sedert korten tijd in vasten dienst zijnden seinarbeider, die een dagloon geniet van ƒ 1.20 en gedurende het tijdvak van 4 weken, waarover deze bezoldigingsstaat loopt, 8 dagen ziek is geweest en 2 dagen verlof heeft gehad.

c. *Vragen voor opzichter-teekenaar.*

Weg en Werken.
IIe Afdeeling.

Maandag 26 Mei 1902.
Tijd 6½ uur.

Van een aangewezen ontwerp te teekenen:
1. Details van een raamkozijn met schuifraam voor gevel.
2. Buitendeurkozijn met voordeur voorgevel.
No. 1 en 2 1/20 der ware grootte.
3. Details met gootconstructie, kapspant en details goot met zinkbekleeding. Ware grootte.
4. Details dakconstructie plat. Ware grootte.
5. „ schaal 1/10 van de trap naar den zolder met doorsnede over eene trede. Ware grootte.
6. Detail keukenschoorsteen op 1/10 der ware grootte.

Donderdag en Vrijdag 22-23 Mei.

7. Opmeten van een aangewezen station-emplacement en tevens opnemen van een der gebouwen (goederenloods) in hoofdtrekken.

Dinsdag 27 Mei 1902. Tijd 6½ uur.

8. In teekening brengen (schaal 1 : 1000) van de terreinopmeting met details van een stootbok en los- en laadplaats (schaal 1 : 10).

Woensdag 28 Mei 1902. Tijd 3½ uur.

9. In teekening brengen van het opgemeten gebouw (goederenloods) in hoofdtrekken.
10. Voor dit gebouw (goederenloods) een paalfundeering te ontwerpen. Laagste waterstand 1.80 M. ÷ bovenkant-spoorstaaf.

Woensdag 28 Mei 1902. Tijd 3 uur.

11. In de dakconstructie van de loods aan te brengen hellende daklichten voorzien van geribd glas, de daklichten te detailleeren (schaal 1 : 10) met doorsneden, ook over de roeden op ware grootte.
12. Voorts te geven details van de schuifdeuren van een goederenloods op 1/10 en details ware grootte.

Donderdag 27 Mei 1902. Tijd 3 uur.

13. Bouwstoffen, burgelijke bouwkunde (paalfundeering, heien, stellen en afschrijven), landmeten en waterpassen (mondeling).

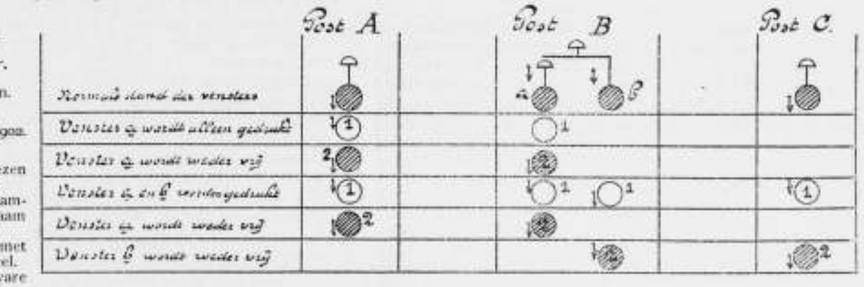
Weg en werken. IIIe Afdeeling.

Maandag 26 Mei 1902. Tijd 6½ uur.

Een seinpaal geldende voor treinen van de richting A naar B, (zie bijgaande teekening) moet nabij een locomotiefloods geplaatst worden. (*) Er is echter geen ruimte ter plaatsing tusschen de sporen aanwezig, zoodat de paal op een consôle tegen den voormuur der loods moet worden aangebracht, zooals de schets aangeeft. De lantaarnstangen komen tot den beganegrond.
Gevraagd wordt de consôle, de bevestiging van de vleugelgeleidestangen en de trekdraadgeleiding voor zooverre die tot het punt *P* gaat te ontwerpen. De teekening van de paal, waarvan het bovenstuk ter lengte van 3 M. te gebruiken is, gaat hierbij. (*)

Dinsdag 27 Mei 1902. Tijd 3 uur.

Ontwerp op bijgaand blanco schema de stroomloop volgens onderstaand manipulatieschema, hetwelk de handelingen met de electrische sloten aangeeft voor den loop van een trein van eindpost *X* naar eindpost *Z*., waartusschen zich alsnog een post *Y* bevindt. Bij eindpost *Z* is een kwikpedaal geplaatst.

Ook het stroomloopschema naar dit kwikpedaal moet ontworpen worden.
De posten zijn door wekkers en wekknoppen te verbinden.

Dinsdag 27 Mei 1902. Tijd 3½ uur.

Ontwerp op bijgaand blanco schema de stroomloop volgens onderstaand manipulatie schema.

Post B beheerscht de posten A en C.
Venster *a* kan alleen gedrukt worden, terwijl bij het drukken van het venster *b* steeds het venster *a* medegedrukt wordt.
De posten zijn door wekkers en wekknoppen te verbinden.

Woensdag 28 Mei 1902. Tijd 6½ uur.

Gevraagd wordt aan de hand van bijgaande situatie van een stationsemplacement en van bijgaand dwarsprofiel van het kanaal dat het emplacement snijdt (*), te ontwerpen:
1. de trekdraadgeleiding op een schaal 1 à 500.
2. de noodige gegevens voor den fabrikant der handelinrichting voor het aanmaken der koppelingen. Deze moeten zoowel in breukvorm, als schematisch worden aangegeven, waarbij voor iedere schijf de assen geplaatst zijn, als de schets aangeeft.
Maak ten slotte de materialenstaat op.
Te centraliseeren zijn: de beide afstandseinen; het uitrijsein aan de zijde van de draaibrug; de beide uiterste wissels; het brugslot; terwijl de wissels 2, 4, 5 en 6 van zekerheidssloten en de wissels 3 en 7 van clavissloten worden voorzien.
De koppelingen zijn zooals hieronder is aangegeven:
a. De afstandseinen kunnen niet gelijktijdig „veilig" gesteld worden; *b.* Het afstandsein zijde A kan slechts „veilig" gesteld worden: *voor spoor 1,* indien:
het handel van het brugslot in den eindstand *omlaag* aansluit; het handel van wissel 1 in den eindstand *omhoog* aansluit en de sleutels 7/5 en 2/5 in het slot aan de handelinrichting aanwezig zijn; *voor spoor 2,* indien:
het handel van het brugslot in den eindstand *omlaag* aansluit; het handel van wissel 1 in den eindstand *omlaag* aansluit, en de sleutel 7/5 in het slot aan de handelinrichting aanwezig is;
in beide gevallen kunnen genoemde handels niet omgelegd, en de betrokken sleutels niet uit het slot aan de handelinrichting genomen worden, zoolang het afstandsein op „veilig" blijft.
c. Het afstandsein, zijde B kan slechts „veilig" gesteld worden: *voor spoor 1,* indien:
het handel van het brugslot in den eindstand *omlaag* aansluit; het handel van wissel 8, in den eindstand *omhoog* aansluit, en de sleutels 7/5 en 2/5 in het slot aan de handelinrichting aanwezig zijn; *voor spoor 2,* indien:
het handel van het brugslot in den eindstand *omlaag* aansluit; het handel van wissel 8 in den eindstand *omlaag* aansluit, en de sleutel 7/5 in het slot aan de handelinrichting aanwezig is;
in beide gevallen kunnen genoemde handels niet omgelegd en de betrokken sleutels niet uit het slot aan de handelinrichting genomen worden, zoolang het afstandsein op „veilig" blijft;
d. de sleutel 2/5 kan alleen dan in het slot aan de handelinrichting aanwezig zijn, indien wissel 3 op spoor 1 en wissel 4 op spoor 4 gesloten zijn;
de sleutel 7/5 kan alleen dan in het slot aan de handelinrichting aanwezig zijn, indien wissel 7 op spoor 2 en wissel 5 op spoor 4 gesloten zijn;
e. bij onveiligen stand der beide afstandseinen kunnen alle wissels en sloten vrij gebruikt worden.

Weg en werken IVe afdeeling, (bovenbouw).

1. In teekening brengen van een op te meten sporen-emplacement schaal 1 : 500.
2. Van het opgemeten sporenplan te teekenen op 1/50 een drie-slagwissel.
Details van de tongbeweging daarvan schaal 1/10, en de doorsneden halve ware grootte.
3. Te teekenen een drieslagwissel.
Details van puntstukken en contrarails schaal 1/10 en doorsneden halve ware grootte.
4. Bouwstoffen (mondeling).

(*) De schetsen waarvan in de vragen sprake is zijn niet hierbij gevoegd.

TENTOONSTELLING TE DUSSELDORF.

In het „Hansahaus" bij het hoofdstation te Dusseldorf, en op het tentoonstellingsterrein zelve, eveneens in de nabijheid van het station, is het „Offiziele Verkehrsbureau der Ausstellung" gevestigd.

Dit bureau beijvert zich om aan bezoekers van Dusseldorf tijdens de Tentoonstelling goed nachtverblijf tegen niet overdreven prijzen te bezorgen. De bezoekers zullen wijs handelen, zich vooraf of terstond na aankomst ter plaatse tot genoemd bureau te wenden. Het heeft eene mededeeling beschikbaar gesteld, getiteld: „die Unterbringung der Fremden auf der Düsseldorfer Ausstellung," waarin de adressen voorkomen van ruim vijftig hotels en particuliere woningen, waar kamers te vinden zijn; de prijzen met en zonder ontbijt worden daarbij opgegeven.

BERICHTEN.

Niet geheel juiste inlichtingen waren oorzaak, dat wij in het Bouwk. Weekblad van 7 Juni j.l., naar aanleiding van het feest van den heer H. Cramer te Rotterdam, schreven: „Voor zooverre ons bekend, is de herdenking van dit 50-jarig leeraarschap onopgemerkt voorbij gegaan, wellicht tot schrik van het Bestuur der Academie en de vele oud-leerlingen van den jubilaris, wie het zeldzame feit niet bekend zal zijn geweest".

Wij moeten thans echter mededeelen, dat toen wij dit schreven, alreeds uitnoodigingen waren verzonden om in de bestuurskamer van de Academie te Rotterdam een gebeurtenis bij te wonen die als een buitengewone zeldzaamheid mag worden vermeld.

Hiertoe vereenigden zich het Bestuur, Directeur en leeraren van de genoemde inrichting. Met gevoelvolle woorden bood de Voorzitter, de heer J. H. Hudig, den hoer Cramer, die gedurende 50 jarigen aan de Academie verbonden was geweest, een groote gouden medaille benevens oorkonde aan. De Directeur, de heer Nolen, wenschte den jubilaris geluk, en bood hem namens het personeel een bronzen medaille aan, en een album met de namen der gevers; aan deze ontbrak geen enkele van het onderwijzend personeel. Ook de heer H. Evers, Hoofdleeraar voor de Bouwkunde, sprak woorden van groote waardeering.

De jubilaris betuigde zijn oprechten dank aan allen die zijn feestdag tot een voor hem onvergetelijken hadden gemaakt.

Men ziet uit deze mededeeling, dat het feest van den heer Cramer vooraf behoorlijk is voorbereid en alles behalve onopgemerkt is voorbijgegaan.

In het Bouwk. Weekblad van 21 Juni jl. werd medegedeeld, dat de Gezondheidswet waarschijnlijk met Augustus a. s. in werking zou treden. Deze waarschijnlijkheid is thans werkelijkheid geworden door een Koninklijk besluit van 23 Juni jl.

Rotterdam. Tot lid van den gemeenteraad is gekozen de heer J. Verheul Dz., architect.

's Gravenhage. De heer H. J. A. van der Kooij, Opzichter 1e kl. bij de Landsgebouwen, herdacht den 3en Juli den dag waarop hij vóór 25 jaren in dienst van het Rijk trad.

Officieele (Fransche) Bouwkunst. In „Le cri de Paris" vonden wij onlangs de volgende vermakelijke mededeeling.

Men heeft zoo juist een nieuw gedeelte van het gasthuis Laribosière ingeweid. Het was reeds sedert meer dan een jaar in dienst gesteld, toen de autoriteiten plotseling bemerkten, dat zij vergeten hadden de nieuwe gebouwen in te wijden.

De Commissie die deze bezocht zal wel niet nagelaten hebben den architect met zijn werk geluk te wenschen.

Deze bouwmeester en diens ongelukkig gesternte zijn legendarisch geworden.

De gebouwen waren gereed, de vlag wapperde reeds boven de daken, toen de ongelukkige bespeurde, dat hij een geheele verdieping had vergeten te bouwen. Het dak moest toen afgebroken worden om de zonderlinge vergissing te herstellen.

Ander ongeluk! In den nacht vóór de opening sprongen de enorme water-reservoirs die op den zolder waren geplaatst en goten stroomen water in de zalen, gelukkig nog niet in gebruik. Men moest toen de opening drie maanden uitstellen.

Athene De alhier gevestigde archaeologische vereeniging heeft eene som van 20.000 drachmen (plm. *f* 8500) toegestaan ten behoeve van de restauratie van het Erechtheion op den acropolis.

In de zandwoestijn van Noord-Arabië, ver verwijderd van den karavanenweg, is een oud lustslot der Khalifen uit het Christelijk-Arabische tijdperk ontdekt, waarschijnlijk in de laatste helft der 9e eeuw gebouwd. Het is nog vrij goed bewaard gebleven en bevat mozaiekvloeren en muurschilderingen, de laatste waarschijnlijk uitgevoerd door Byzantijnsche kunstenaars.

PERSONALIA.

Op zijn daartoe gedaan verzoek is aan den heer Prof. E. Gugel, Hoogleeraar a. d. Polytechnische School te Delft, met ingang van 1 September a.s. een eervol ontslag uit zijne betrekking verleend, met dankbetuiging voor de vele diensten aan den lande bewezen.

Bij Kon. besluit van 2 Juli 1902 zijn de benoemde Inspecteurs van de volksgezondheid de heeren A. C. Bleijs en P. G. J. Joosten (N. Brabant, Gelderland en Limburg), W. van Boven en Jhr. G. de Graeff (Z.-Holland en Zeeland), en J. H. Faber en J. J. van Schuylenburg (Friesland, Overijsel, Groningen en Drenthe), en D. E. Wentink en J. M. A. Zoetmulder (N.-Holland en Utrecht), belast met het toezicht op de handhaving van de wettelijke bepalingen betreffende de volkshuisvesting in het achter hunne namen vermelde ambtsgebied.

AANVULLING.

In het Bouwk. Weekblad van 21 Juni j.l. komt een korte beschrijving voor van den nieuwen restaurant in het Kurhaus te Scheveningen. Als aanvulling hierop vermelden wij nog, dat de ijzeren boogspanten en het kunstsmeedwerk in de open vakken daarvan, vervaardigd zijn in de werkplaatsen van de heeren G. J. Vincent en Co., fabrikanten van ijzeren werken te Schiedam.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 7 JULI.

APELDOORN. Het verbouwen van een woonh. A. 914 aan de Loolaan aldaar.
De arch. Andt. van Driesum Szn., n.m. 2 u., in hotel van der Burg. Bestek en teek. ad f 1,25 verkrijgb. bij gen. architect.

ETTEN (N.-BR.). Het vergrooten van het St. Elisabethshuis, bestaande in het bouwen van een kapel met bijbouw, met bijlev. van materialen.
Het college van regenten van voorn. gesticht, n.m. 6 u., in het café van C. Leijten – Aartsen aldaar.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van 14 woonhuizen aan de Copernicusstraat en Beeklaan.
De archit. Z. Hoek en J. Ph. Wouters, n.m. 2 u., in het Zuidholl. koffiehuis. Bestek en teek. à f 2,50 te bek. Waldeck Pyrmontkade 133.

GRONINGEN. Het bouwen van 5 woningen op het terrein bij de gasfabriek (bestek no. 34), onder bijlev. van alle daartoe noodige bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten, enz.
Het gem.best., n.m. 12½ u. Bestek en teek. ter secretarie ter lezing en aldaar à f 1,50 verkrijgb. Inl. kunnen worden bek. aan het bureau der gem.werken. Aanw. gedaan.

HATTEM. Het vergrooten eener fabriek, het bouwen eener woning voor den onderdirecteur, een woning voor den fabrieksbaas en acht arbeiderswoningen.
De arch. D. Kok Jzn., te Harderwijk, in hotel Schenk. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. gedaan.

LAREN (GELD.). Het bouwen van een villa „Rozenhof" nabij 't Station Laren (G.).
De arch. H. J. Jesse te Leiden, n.m. 2 u. Bestek en teek. tegen f 1,10 verkrijgb. bij IJdo, boekdrukker te Leiden. Aanw. gedaan.

SPIJK (GR.). Het afbreken der bestaande en het weder opbouwen van een nieuwen toren, voor de Ned. Herv. gemeente aldaar.
Het best. der Ned. Herv. gem., n.m. 5 u., in de herberg van J. Norg. Bestekken à f 1,50 te bekomen bij en nadere inl. worden verstrekt door O. de Leeuw Wieland, archit. te Loppersum.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van eene school met 2 lokalen te Vledderveen: *b.* het bouwen van een onderwijzerswoning aldaar. Alles met bijlevering van materialen.
Het gem best. van Onstwedde, v.m. 10 u. Bestekken en teek. ten gem.huize ter inzage en zijn te bek. à 50 cts. (voor ieder perceel afzonderlijk) bij den boekh. J. Eerelman te Stadskanaal. Inlev. der. bilj. voor 9 u. Inl. verstrekt J. Moolhuizen, arch. Aanw. gedaan.

WINSCHOTEN. Het bouwen van twee bovenlokalen op de bestaande school voor meer uitgebreid lager onderwijs, aan de Langestraat, met bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen, transporten, enz.
Het gem.best., n.m. 6½ u. Bestek en voorw. ter secretarie ter inz., en aldaar verkrijgb. voor 25 ct., de teek. voor 50 ct. Aanw. gedaan.

DINSDAG 8 JULI.

ALKMAAR. Het amoveeren en wederom opbouwen van een pakhuis met kantoor aan den kooltuin te Alkmaar.
De archit. C. J. Ooms, 's av. 7 u., in het N. Holl. koffiehuis Luttik Oudorp. Bestek en teek. à f 1 per stel verkrijgb. Emmastr. E 58. Aanw. gedaan.

BORCULO. Het afbreken eener behuizing en bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Stad-Borculo met bijlev. van alle materialen.
Het gem.-best., n.m. 3 u. Bilj. vóór 7 Juli onder motto „Inschrijving" in te zenden. Bestek en teek. ad f 2 ter secretarie verkrijgb. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het weder opbouwen van een verbrand perceel van een gedeelte van zes woningen waarvan een winkelhuis bij de eerste spoorbrug.
De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7 u., in café Bekker, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 8 Juli, v.m. 11 u.

OOSTERBEEK. 1. Het verbouwen van de openbare school te Oosterbeek en het bouwen van 6 lokalen hierop. 2. Het lev. en stellen van schoolmeubelen voor de school
Het gem.best. van Renkum, v.m. 11 u. Bestekken en teek. ter inzage ten gem.huize en ald. verkrijgb. tegen f 2 per stel. Bestek voor de meubelen alleen f 0,50. Inl. te bekomen bij den gem. opzichter A. M. v. Steenis te Oosterbeek. Aanw. gedaan.

SUAMEER. Het bouwen eener schuur met stalling voor 28 stuks vee.
De heer P. J. Hoekstra, n.m. 3 u. Bestek ter inzage bij Mooiweer aldaar en ad f 1,50 verkrijgb. bij Gebr. v. d. Meulen te Bergum. Inlicht. geeft architect B. J. Gros te Garijp. Aanw. 8 Juli, 's midd. 12 u.

UTRECHT. Bestek no. 903. Het maken van een gebouw voor den telegraaf- en seindienst op het station Utrecht. Ram. f 13260.
De Maatsch. tot Expl. van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het Centraalbureau.

ZUTPHEN. Het bouwen van een nieuw boerenhuis op „Stikkenslag" te Steenderen.
De provisoren van het Bornhof. Bestek en teek. ter inzage bij C. Boogman. Bilj. in te zenden op het Bornhof 7 Juli, 's av. 7 uur. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 9 JULI.

BERGEN OP ZOOM. Het verbouwen tot winkelhuis van pere. 1 291, aan de Boschstr. te Bergen op Zoom.
De heer J. J. Dietvorst, v.m. 11 u., in café, Bernaerds, alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft arch. G. A. Horsten. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het afbreken van eene behuizing in de Tuinstr., get. no. 37, en het daar ter plaatse bouwen van eene benedenbehuizing met twee bovenwoningen.
De archit. P. Belgraver en A. Reiziger, n.m. 8 u., in café Rollema, Damsterdiep. Bestek à f 1,50 te bek. in bovengen. café en ten kantore van de archit. Praediniussingel 39.

LEIDEN. Het bouwen van een woonhuis aan den Zoeterwoudschen singel no. 7 te Leiden en het amoveeren van het bestaande huis.
De archit. J. Roem, n.m. 6 u., in voorn. perc. Bestek en teek. van 9–4 u. in voorn. perc. ter inz., en zijn ald. te verkr. ad f 1. Aanw. gedaan.

SMILDE. *a.* Het weder opbouwen en *b.* het grondverven en beglazen van een afgebrand café aldaar.
De heer A. H. Sol, 's av. 6 u. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij den archit. P. J. Kramer. Aanw. 7 Juli, 's av. 6 u.

VAALS. 1. Het vergrooten van de school te Vijlen; 11. het leveren en plaatsen van de schoolmeubelen.
Het gemeentebestuur, n.m. 4 u. Plannen en bestekken verkrijgb. ter secretarie ald. resp. van f 2 en f 1. Inl. te bek. bij den heer Egide Joosten, ingenieur-arch. te Maastricht. Aanw. 9 Juli, v.m. 11 u.

WINSCHOTEN. Het weder opbouwen eener afgebrande winkelbehuizing op de pottenbakkerij aldaar.
De heer G. Dijkhuis, 's av. 8 u., in het stationskoffiehuis, alw. bestek en teek. ter inz. Bestek ad f 0,75, verkrijgb. bij G. Dijkhuis alsmede inlichtingen.

DONDERDAG 10 JULI.

AMERSFOORT. Het bouwen van eene lagere school voor 600 kinderen aan den ouden Soesterweg (Puntenburgerlaan).
Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek met 2 teek. ter secretarie verkrijgb. tegen f 0,90. Aanw. op het bouwterrein 7 Juli, n.m. 3 u.

ELLEWOUTSDIJK. Het bouwen van een predikantswoning c. a.
Het bestuur der Ned. Herv. Kerk, n.m. 4 u., in de consistoriekamer. Bestek en teek. in gemeld lokaal ter inz. Aanw. gedaan.

LINTELO BIJ AALTEN. Het bouwen van een woonhuis.
De heer B. W. Helmink, 's av. 6 u., bij Strooks, bij wien bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft J. Seerink. Aanw. 10 Juli, n.m. 4–5 u.

VRIJDAG 11 JULI.

HAARLEM. Het bouwen van eene villa aan den Kleinen Houtweg op den hoek van de Kamperlaan.
De archit. J. v. d. Ban.

NIEUWERKERK A/D IJ. Het maken van een gebouw voor maalderij met bijkomende werken.
Het bestuur der coöp. landb. vereen., 's av. 6 u., in café „De Zwaan", alw. bestek en teek ter inz.

SCHOONREWOERD. Het afbreken van een bestaande en bouwen eener machinistwoning.
Het bestuur van het waterschap „De Huibert", 's av. 6 u., bij T. v. d. Berg. Inlicht. geeft G. v. Vliet. Aanw. 11 Juli, v.m. 10 u.

VENLOO. Het afbreken van een bestaand gebouw, gelegen in de Heilige Geststraat en het ter plaatse bouwen van een magazijn met bovenwoning, met bijl. van alle materialen.
De arch. H. Seelen. Bestek en teek. ter inz. en zijn verkrijgb. ten kantore van den arch., alw. ook verdere inl. verstrekt worden. Aanw. 11 Juli, v.m. 10 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901	- 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	- 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK-**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantien bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

ZATERDAG 12 JULI.

BIERUM. Het bouwen eener burgerbehuizing te Spijk, met bijlev. der materialen.
Het gem.best. Bestek en teek. ter inzage ter secretarie. Inlicht. geeft arch. J. Dertien te Losdorp. Bestekken *niet* verkrijgb. Aanw. 12 Juli, n.m. 3–5 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

19 JUNI.

VOLENDAM (ONDERH.). Het aanbouwen van een lokaal aan de R.-K. zusterschool onder beheer van den architect van Rooijen.
Ingekomen 3 biljetten. Gegund aan den laagste inschrijver H. Bloem, aldaar voor f 3493.

23 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van bureaux voor het Algem. Handelsblad aan de N. Z. Voorburgwal. Door den arch. Ed. Cuijpers.
Ingekomen 15 biljetten. Minste inschrijver C. Alberts en Zn., aldaar, f 174584 volgens bestek en f 154384 zonder levering van ijzeren balken en cementvloeren.

HOORN. Het vergrooten door aanbouw met een schoollokaal van het gebouw der 1e burgerschool voor meisjes. Door het gem. bestuur.
Laagste inschr. S. Visser, f 2306. Gegund.

RHEDEN. Het bouwen van een dubbele arbeiderswoning te Worth-Rheden. Door den bouwk. A. R. Schoonman & Dieren.
H. J. Barink, Rheden, metselwerk f 1220; H. L. v. Gessel, Dieren, timmerw. f 889; J. Koenders, Rheden, ijzerw. f 131; W. v. d. Dool, id., loodgietersw. f 8,50; F. Kraaijenbrink, de Steeg, glas- en verfwerk f 97,50.

TILBURG. Het bouwen eener boerderij met stalling enz. Door den arch. Jos. Donders.
Metselwerk. Laagste inschr. H. Groenen, f 2099*.
Timmerwerk. Wed. P. Jongen, f 1915*.
*Gegund.

ZUTPHEN. 1e. Het amoveeren en weder opbouwen der pastorie; 2e. het bouwen van een woning, wachtlokaal met annexe op de R. K. begraafplaats ald. Door het R.-K. paroch. kerkbest.
Pastorie. Laagste inschrijver Joh. Schoonwater, Dieren, f 14779.
Begraafplaats. Joh. Oldenkamp, f 4221.
Massa. A. C. Carmiggelt, Brummen, f 23480.

24 JUNI.

BAARN. Het bouwen van een bad- en zweminrichting. Door het bestuur.
Gegund aan den laagsten inschrijver B. J. van Klaarwater, aldaar, voor f 7530 (zonder woning).

EINDHOVEN. Het bouwen van 3 heerenhuizen op een terrein te Eindhoven, voor rekening van den WelEd. heer A. J. Mignot aldaar. Door den arch. v. Ballaert en Kooken.
Laagste inschrijver H. v. d. Heuvel, Volkel, f 47980.

OUDEGA (FR.). Het afbreken eener oude en bouwen eener nieuwe burgerbehuizing te Buitenpost. Door den heer F. W. Dijkstra.
Laagste inschrijver N. J. Bulthuis, Buitenpost, f 2572.

25 JUNI.

ALKMAAR. Het bouwen van een burgerwoonhuis aan de Kennemerstraatweg, tegenover de villa van den heer G. de Groot. Door den arch. W. H. Mathijsen.
Laagste inschrijver J. Obdam, Heiloo, f 3248. Gegund.

BERGEIK. Het bouwen van een woonhuis naast het schoolplein te Bergeik Door den bouwkundige Scheepers te Borkel en Schaft.
Laagste inschrijver H. Franken, Bergeik, f 2558. Gegund.

DORDRECHT. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning (waarvan de bouwmuren bestaan), aan de Voorstraat no. 61. Door een heer Z. van Schelt.
Ingekomen 17 biljetten. Laagste inschr. J. H. v. Hoven, Dordrecht, f 2638. Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen. Door den bouwk. H. Lagerwaard Dzn.
Laagste inschrijver M. Roderker, f 8485. Gunning aangehouden.

RUURLOO. Het bouwen van een directeurswoning bij en het aanbouwen van een roomzuurlocaal enz. aan de stoomzuivelfabr. met bijlev. der materialen. Door het best. der zuivelfabriek.
Laagste inschr. G. J. Bel, Barchem, f 3478. Gegund.
Verfwerk onderhands toegewezen aan Dolphijn voor f 250.

SCHOONHOVEN. Het bouwen van een pakhuis met kantoor en het restaureeren van een bestaand pakhuis B 121 en 122 ald. Door den arch. C. Broere Kzn. te Nieuw-Lekkerland.
Timmer-, smid- en loodgietersw. Laagste inschrijver J. Klip, f 1875.
Timmer- en smidswerk. H. Peltenburg, f 1781.
Metselwerk. Adr. Bouter, f 1612.
Smidswerk. W. F. Schreij, N.Lekkerland, f 208,30.
Loodgieterswerk. J. Ponsioen Fz., f 52.
Verf-, glas- en behangwerk. C. W. Kommer, f 292.
Massa. S. v. d. Oever Pz., Berg-Ambacht, f 2985*. *Gegund.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen eener boerderij met stalling enz., met bijlev. van eenige materialen, alles aan den nieuwen Goirlschen weg aldaar. Door den arch. Jos. Donders.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

HERBESTEDING.

Op DINSDAG den 22sten Juli 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 902.

Het maken van den onderbouw eener draaischijf van 18 Meter middellijn met bijbehoorende werken op het station AMSTERDAM W. P.

Begrooting f 15,500.—.

De besteding geschiedt volgens § 53 van het bestek.
Het bestek ligt van den 4den Juni 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 11den Juli 1902, ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 1sten Juli 1902.

Metselwerk. Laagste inschr. H. Groenen, f 2029*.
Timmerwerk, Wed. P. Jongen, f 1945.* *Gegund.

ZUIDWENDING. Het bouwen eener losse schuur met bijlev. van al de daartoe ben. materialen. Door den arch. A. H. Oldenburger te Nieuwe Pekela.
Laagste inschrijver H. Hateboer, Oude-Pekela, f 1775. Gunning voorbehouden.

26 JUNI.

DELDEN. Het verbouwen van de R.K. jongensschool aldaar. Door het R.K. kerkbestuur.
Laagste inschrijver G. Ribberink, Hengelo, f 3250.

GESTEL (ONDERH.). Het maken van eene verdieping op het schoolgebouw en aanhoorende werken, bij het liefdegesticht, onder beheer van den architect J. Heijkants, te Erp. Door het R.-K. kerkbestuur.
Laagste inschrijver A. v. d. Velden, f 9499. Gegund.

HEINKENSZAND. Het bijbouwen van 2 lokalen aan de bestaande school voor openbaar lager onderwijs aldaar. Door het gem. best.
Laagste inschrijver A. Jacobs, Goes, f 5430.

HENGELO (OV.). Het maken van een verdieping met bijkomende werken op een perceel aan de Nieuwstraat voor rekening van den heer S. Kanteman. Door de architecten de Herder en Hellendoorn.
Laagste inschrijver H. Steggink, f 2897.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 15den Juli 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 908.

Het maken van eene los- en laadplaats, het wijzigen van sporen en wissels en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station REUVER.

Begrooting f 4,510.—.

De besteding geschiedt volgens § 33 van het bestek.
Het bestek ligt van den 30sten Juni 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Heer Sectie-Ingenieur, A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 4den Juli 1902 ten 9 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 23sten Juni 1902.

Posterijen en Telegraphie.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 16 Juli 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor met Directeurswoning, te ENSCHEDÉ.

(Raming f 74,500).

Het bestek ligt ter lezing aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie, te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te Enschedé, aan het gebouw van het Provinciaal Bestuur van Overijssel, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling der kosten ad f 0.65, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a, te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.
Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage.
De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.
Aanwijzing zal worden gedaan op Dinsdag, 8 Juli 1902, des voormiddags ten 11 ure.

's-Gravenhage, 11 Juni 1902.

AANBESTEDING.

Op **Maandag 7 Juli 1902**, des namiddags 2 uur, in een der zalen van het Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Groenmarkt te 's-Hage, zal door de Architecten J. Hoek en J. Th. Wouters, namens hun principaal, de Coöperatieve Vereeniging „Gemeenschappelijk Huizenbezit", worden aanbesteed in één perceel:

Het bouwen van 14 woonhuizen, aan de Copernicusstraat en Beeklaan te 'S-HAGE.

Bestek en teekening zijn ad *f* 2.50 verkrijgbaar te hunnen kantore, Waldeck Pyrmontkade No. 133 van af Maandag a. s.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, TH. N. Elffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.

Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstûcfabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — **J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.**
Litten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. treppen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — **G. P. Wessel. Rotterdam.**
Marmeren Schoorsteenmantels. - G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÖCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek, Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isolcersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare bekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blomers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-**steenen vuurvaste Cement, Karoliniei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Hongaarsch Marmer.

Zie mededeeling van den WelEdelen Heer A. W. WEISSMAN in het Bouwk. Weekblad van Zaterdag 10 Mei ll.,

wordt geleverd **GEHEEL BEWERKT** en **GEPOLIJST** voor

Kolommen, Pilasters, Lambriseeringen, Trappen enz. enz.

door **J. H. P. JANSE,**

MARNIXSTRAAT 402 AMSTERDAM,

Bij wien MONSTERS en OFFERTEN te zien en te verkrijgen zijn.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Speciaal fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.
Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.
Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.: eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

VEREENIGING
„DECORATIEVE KUNST".

Tentoonstelling

VAN

„OUDE KUNST".

Maastricht.

6 Juli—23 Juli.

Gedurende de Heiligdomsvaart.

Gebouw: RIJKSARCHIEF

St. Pieterstraat.

Bij de Gemeentewerken te *Amersfoort*, worden met half Juli a.s. gevraagd:

TWEE TIJDELIJKE

Bouwopzichters

op een salaris van *f* 80 's maands.
Voorzien van deugdelijke getuigschriften gelieve men zich aan te melden ten Raadhuize bij den Gemeente-Architect, alle werkdagen van 10—12 uur.

Sollicitanten voor de betrekking van

Bouwkundig Opzichter

bij de Gemeentewerken te **TILBURG**, worden uitgenoodigd hunne stukken met gezegeld adres in te zenden aan den Burgemeester vóór 12 Juli a.s.
Salaris *f* 1000 per jaar.
De Instructie is op de Gemeente-Secretarie gratis verkrijgbaar.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15–30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

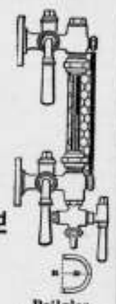
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogan—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

Telegram-Adres: Ubbelohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.

Peilglas beschermers.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—

Reserven . . . 197,614.63

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.

Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*, A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

12 JULI 1902. | 22e JAARGANG. | No. 28.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1–5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal. Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD: Een adres. — Sectil-Tegelwerk. — Een vraag. — Torfit. — Standplaatsen der Inspecteurs van de volksgezondheid — Tentoonstellingen. — Nieuwe uitgaven — Technisch nieuws. — Excursie der afdeeling Utrecht. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

EEN ADRES.

De heer G. van Arkel, lid van den Amsterdamschen gemeenteraad, heeft zich eenige dagen geleden met een adres tot dien raad gewend, waarin hij zich verklaart tegen eene voordracht van B. en W. van Amsterdam, van 7 Juni j.l., tot wijziging der verordening op den dienst der Publieke Werken, en in overweging geeft de bedoelde voordracht niet aan te nemen. De heer v. Arkel wil, zooals uit zijn adres blijkt *), de voordracht zoodanig gewijzigd zien, dat, behalve een hierin genoemde architect 1e klasse een bekwaam persoon buiten de thans voorgestelde formatie worde in dienst genomen.

Wordt — zegt adressant — aan dezen wensch voldaan, dan zullen verscheidene misstanden die op het oogenblik aanwezig zijn, van zelf verdwijnen.

Als een van die misstanden noemt hij dan de thans bestaande zoogenaamde schoonheidscommissie, die advies uitbrengt over de plannen van gebouwen welke op de terreinen der gemeente zullen verrijzen. Zulk een commissie zou, volgens adressant, dan niet meer noodig zijn, en hierdoor zou het voordeel verkregen worden, dat de particuliere architecten niet langer afhankelijk waren van het oordeel hunner collega's, dat onmogelijk geheel onpartijdig kan zijn.

Deze laatste woorden aan het adres van de schoonheidscommissie hebben ons zeer getroffen. Getuigen zij niet van veel collegialiteit, erger is, dat zij twijfel verspreiden over de onpartijdigheid der commissie, — twijfel die allicht tot zeer verkeerde voorstellingen kan leiden bij hen, die niet met het werken van de commissie op de hoogte zijn.

Er behoeft hier niet herinnerd te worden aan de redenen waarom de commissie in 1898 op initiatief van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst en het Genootschap Architectura et Amicitia werd ingesteld, wel aan hare samenstelling, als volgt: een lid wordt benoemd uit en door het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, een lid uit en door het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia, een lid door de Afdeeling Amsterdam van de genoemde Maatschappij, een lid door genoemd Genootschap, en een lid door Burgemeester en Wethouders van Amsterdam. Telken jare treden twee leden volgens rooster af, die niet terstond herkiesbaar zijn. Bovendien is aan de commissie van vijf leden een secretaris toegevoegd, die een administratieven band vormt tusschen de secretarie der gemeente en het bureau der commissie. Eertijds werden de bijeenkomsten der commissie in het gebouw van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst gehouden; hierin is echter op voorstel van een der commissie-leden een wijziging gebracht en thans wordt vergaderd op het bureau van den heer Directeur van het Bouw- en Woningtoezicht, die bij alle besprekingen tegenwoordig is.

Ons dunkt, dat een aldus samengestelde commissie ruimschoots waarborgen oplevert tegen eenzijdige beoordeeling en tegen partijdigheid.

Indien echter de bouwplannen die thans aan de commissie worden voorgelegd, in 't vervolg jaar in jaar uit slechts door é é n man zullen worden beoordeeld, dan kan de kans groot worden, dat — partijdigheid te veronderstellen zij verre van ons — het te vellen oordeel niet van zelfs onbedoelde eenzijdigheid zal zijn vrij te pleiten.

Vat de beoordeelaar zijne taak even gewetensvol op als de tegenwoordige commissie de hare, en geeft hij, evenals zij, gewillig goeden raad en soms zelfs schetsen ter verbetering van de ontvangen plannen — wat hem in zijne betrekking wellicht echter niet wenschelijk zal voorkomen — dan zal ieder spoedig weten in welken trant hij te ontwerpen heeft om kans van slagen te hebben. Deze trant kan intusschen reeds dadelijk worden aangegeven door de bekende richting van den beoordeelaar.

Met de commissie is dit anders. Hierin zullen zich verschillende opvattingen doen gelden; hare wisselende samenstelling is een waarborg tegen eenzijdigheid.

*) Dit adres van 24 Juni jl. is onder „Berichten" opgenomen in het Bouwkundig Weekblad van 28 Juni d. a. v.

Volgens 't geen tot nu toe werd vernomen, is de werking der commissie gewaardeerd geworden, en werd deze zelfs een vraagbaak van enkele ontwerpers. Het gehalte der aan haar oordeel onderworpen plannen wordt gaandeweg beter; gewone bouwondernemers laten hunne plannen door betere krachten uitwerken of vragen voorlichting aan de commissie, die steeds bereid gevonden wordt belangeloos raad te verschaffen. Niets wettigt het vermoeden, dat de toestand niet nog beter zal worden, indien de commissie op een zelfde welwillende wijze hare taak blijft opvatten.

Het zou zeer te betreuren zijn, indien de commissie niet bleef bestaan.

SECTIL-TEGELWERK.

Door de zeer gewaardeerde welwillendheid van den heer A. Labouchère, eigenaar van de Delftsche Plateelbakkerij „de Porceleyne Fles", zijn wij in staat gesteld afbeeldingen te geven van een paar paneelen, uitgevoerd in sectil-tegelwerk, die dit product der genoemde Delftsche

Sectil-tegelwerk.

fabriek vertegenwoordigen op de Tentoonstelling van Moderne Kunst te Turijn.

De voorstellingen op deze paneelen, de „Afgunst" en de „Mondschein Sonate," zijn ontworpen door den heer A. Le Comte.

Wij beschreven dit sectil-tegelwerk reeds in het Bouwkundig Weekblad N°. 21 van 26 Mei 1900, en voegden een paar afbeeldingen daarbij. De specimen die thans te Turijn ongetwijfeld zeer de aandacht trekken, zijn van een nog meer geperfectioneerd fabricaat dan die welke in 1900 te Parijs en daarna hier te lande werden tentoongesteld.

De kleuren zijn prachtig en de groote verscheidenheid er van bewijst, dat alle tinten en kleuren — hieronder ook de meest intense — te verkrijgen zijn. De stukken — onregelmatige tegels — waaruit het geheel bestaat, zijn thans zoo nauwkeurig van vormen, dat de voegen daartusschen haast niet zichtbaar zijn.

Indien wij niet wisten, dat de technische leider, de heer H. W. Mauser, en de artisten van de Delftsche Plateel-

Sectil-tegelwerk.

bakkerij steeds zoekende zijn naar de uiterste perfectie, en dus nog een of andere verbetering van het fabricaat mogelijk is, dan zouden wij kunnen verklaren, dat in het daarvan te Turijn tentoongestelde het volmaakte bereikt is.

EEN VRAAG.

„Bouwkundigen"; wat zijn dat eigenlijk voor menschen?

Vóór de invoering van de Bedrijfs- en Inkomstenbelasting, in den tijd van het „Patent", was het nog al eens gewoonte, dat een architect bij het invullen van zijn beschrijvingsbiljet zich opgaf te zijn: bouwkundige, natuurlijk om niet te hoog te worden aangeslagen.

De opzichter van een architect onderteekent zijn brieven: N. N. „Bouwkundige".

Een aannemer, die behalve koopman en uitvoerder van werken óók wel „bouwplannen bezorgt", noemt zich ook „bouwkundige".

De onderbaas, die zoo goed en zoo kwaad als het gaat voor zijn chef of speculanten ook wel eens een plannetje maakt, noemt zich almede „bouwkundige".

Een jong teekenaar, die het nog wel wat pedant oordeelt om op zijn visite-kaartje „architect te laten drukken, begint met zich te betitelen als „bouwkundige".

Alle rechte hoeken zijn gelijk, maar niet alle gelijke hoeken zijn rechte hoeken.

Ik geloof wel, dat alle architecten, opzichters, aannemers, onderbazen en teekenaars, „bouwkundigen" zijn of behoorden te zijn, doch „bouwkundigen" zijn daarom niet allen architect, opzichter, aannemer, onderbaas en teekenaar.

Maar dat dergelijke bouwkundigen ook decoratieschilders en houtbewerkers zouden zijn, komt mij vreemd voor. Van daar mijn vraag, en wel naar aanleiding van eene advertentie die steller dezes in het Handelsblad van 9 dezer las, waarbij de Directeur van een Kunstnijverheidsschool „een degelijk bouwkundige" vraagt, om „les te geven ten behoeve der decoratieve vakken voor decoratieschilders en houtbewerkers".

* * *

TORFIT.

Op de Permanente Tentoonstelling van bouwartikelen in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam, is door de firma Henri Huinck en Alex. Imhofe, te Rotterdam, een model opgesteld van een torfit-urinoir, voor welke inrichtingen deze firma de vertegenwoordigster voor Nederland is.

Torfit is de naam van een nieuw materiaal, ons door onze naburen toegezonden, dat tot niets anders dient dan tot het maken van torfit-urinoirs. Dit materiaal wordt hoofdzakelijk vervaardigd van turf, waaraan het zijn naam ontleent, en is verkrijgbaar in den vorm van platen enz., welke door hydraulische kracht worden geperst. De turf levert het hoofdbestanddeel; maar hieraan worden scheikundige stoffen toegevoegd, terwijl, waar zulks noodig blijkt, inwendig een versterking van ijzerdraad-vlechtwerk à la Rabitz of Monier is aangebracht.

De torfit-urinoirs worden samengesteld uit: 1°. wandplaten van torfit, hoog 1.20 M., door middel van een mortel aan den muur vastgegoten; 2°. ter linker en ter rechterzijde een sluitstuk van dezelfde hoogte; 3°. een goot met messing syphon en stankafsluiter, op den vloer liggende; 4°. eene rij torfit-tegels daarvoor; alles vastgemaakt door middel van mortel van portland-cement enz., ook wel met krammen, de naden gedicht met eene bijzondere soort stopverf.

Tegenover verschillende soorten van urinoirs, die rein gehouden moeten worden met kostbare waterspoeling en desniettemin bronnen van stank blijven, zijn die met torfit te verkiezen, omdat zij zonder waterspoeling reukloos blijven. Wanneer men weet, dat de urine verschillende stoffen als ureum, eenige opgeloste zouten, vrije zuren enz. bevat, die zelfs bij overvloedige waterspoeling een neerslag afzetten op ijzer, leiplaat, glas, marmer, porcelein enz., materialen waaruit urinoirs gewoonlijk worden samengesteld, — met die wetenschap verdient bij torfit de eigenschap gewaardeerd te worden, dat zich daarop geen aanslag afzet.

Deze eigenschap is blijvend; slechts wordt, behalve het gewone schoonmaken, vereischt, dat het torfit der urinoirs van tijd tot tijd wordt ingesmeerd met torfit-extract, dat weinig kosthaar is. Voor eene inrichting van 1 M. breedte bedragen de kosten daarvan niet meer dan *f* 5 à *f* 6 per jaar.

Dat deze beantwoorden aan 't geen er van beloofd wordt, kan voldoende blijken uit getuigschriften, afgegeven door bekende personen hier te lande.

STANDPLAATSEN DER INSPECTEURS VAN DE VOLKSGEZONDHEID.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft bepaald, dat de standplaats der na te noemen Hoofdinspecteurs en Inspecteurs van de volksgezondheid zal zijn de gemeenten achter hunnen naam vermeld:

Hoofdinspecteurs:	*Gemeenten:*
dr. Chr. H. Ali Cohen	Utrecht;
dr. M. W. Pijnappel	Zwolle;
dr. W. P. Ruysch	's-Gravenhage;
dr. P. M. J. E. Woltering	's-Hertogenbosch.

Inspecteurs:	*Gemeenten:*
A. C. Bleys	's-Hertogenbosch;
W. van Boven	's-Gravenhage;
J. B. M. Coebergh	Utrecht;
J. H. Faber	Zwolle;
L. E. Goester	Zwolle;
Jhr. G. de Graeff	's-Gravenhage;
dr. J. C. I. van der Hagen	's-Hertogenbosch;
dr. D. J. Hamburger	Utrecht;
M. L. Q. van Ledden Hulsebosch	's-Gravenhage;
P. G. J. Joosten	's-Hertogenbosch;
G. Oosterhaan	Zwolle;
dr. G. Romijn	's-Hertogenbosch;
J. J. van Schuylenburg	Zwolle;
D. E. Wentink	Utrecht;
dr. E. Wintgens	's-Gravenhage;
J. M. A. Zoetmulder	Utrecht.

TENTOONSTELLINGEN.

In de fraaie, in den bloeitijd der gothiek gebouwde voormalige Franciscanerkerk in de St. Pieterstraat te Maastricht werd Zondag j.l. de tentoonstelling van decoratieve kunst geopend, in tegenwoordigheid van den Commissaris der Koningin, den Burgemeester onzer gemeente en den Gemeenteraad.

De deur in de St. Pieterstraat binnentredend, komt men in het middenschip, alwaar men in de groote kasten de charters en boeken opgestapeld ziet.

Langs de zijden hangen keurige draperiën neer en rechts vindt men platen, betrekking hebbende op de geschiedenis van Maastricht.

Het eerste cabinet dat men binnenkomt, heeft een dof-groenen achtergrond. Men vindt daar fraai gesneden meubels, prachtig Delftsch porselein, voor meer dan duizend gulden waarde en schilderstukken van onzen beroemden Maastrichtenaar Th. Schaepkens.

Ook de collectie wapens daar aanwezig, is bijzonder fraai.

Interessant bepaald is het beulszwaard van Maastricht. Griezelig om aan te denken, dat door dit zwaard menig hoofd in 't zand gerold is.

In het tweede cabinet vindt men voorwerpen, afkomstig uit de verschillende tijdperken, uit het Gallo-Romeinsche, het middeleeuwsche en het renaissance-tijdperk.

Verschillende schilderijen zijn aanwezig, geschilderd door erkende meesters. Er zijn er enkele bij, wier afkomst niet met zekerheid is te bepalen, doch die door kunstrechters aan beroemde meesters toegeschreven worden.

In dit tweede cabinet vindt men schilderijen van Tintoretto, Teniers de oude, Erasmus Quellinus, Abr. van Diepenbeek, Adr. Brouwers en anderen. Voorts zijn er eenige mooie groote gravuren, en een teekening die aan van Dijck wordt toegeschreven.

Het derde cabinet mag het de Crayer-cabinet genoemd worden. De prachtige schilderij, 5 × 4 Meter groot, uit de schatkamer van O. L. Vrouw afkomstig, wordt eveneens dien beroemden leerling van Rubens toegeschreven.

De bahuts in dit cabinet zijn prachtig. Een daar nog aanwezig schilderstuk wordt aan Rembrandt toegeschreven.

In het vierde cabinet vindt men een heerlijk mooie schilderij, afkomstig uit de schatkamer van St. Servaas, voorstellende de Kruisaflegging. Men schrijft dit stuk aan van Dijck toe.

Nog zijn hier schilderstukken van Cockulers, Honthorst, Hondecoeter, Wil. van Mieres, Schelfhout, v. d. Velde.

In glazen kasten ziet men zeer oude manuscripten, een bv. uit het jaar 1007, miniaturen, munten, gouden, zilveren, bronzen, ivoren, porceleinen, glazen voorwerpen, waaronder een beker, waarmede Napoleon I, stadhouder Willem III en koning Willem I de eerewijn werd toegereikt.

De catalogus is bewerkt door den heer A. J. A. Flament, Rijks-archivaris in Limburg.

Nader komen we nog op deze tentoonstelling terug.

S.

NIEUWE UITGAVEN.

Essais de renovation ornementale. Une villa moderne. La salle de billard. Notice de Roger Marx. Uitgave van de Gazette des Beaux-Arts.

De billardzaal is het werk van de heeren Bracquemond, A. Charpentier en Jules Cheret; het ornament voor de versiering

daarvan is in modernen geest opgevat maar berust toch op traditie.

Dit werk is een luxe-uitgave in demi-colombier formaat (47-33 c.M.), met 20 prachtige heliogravuren, en tekstverluchtingen samengesteld uit de versieringsmotieven. De eerste plaat geeft een voorstelling van die zaal, terwijl de overige platen de details afzonderlijk weergeven; de decoratieve beschilderingen onder deze zijn allen van Chéret.

Slechts 200 exemplaren zijn gedrukt, waarvan er 150 in den handel zijn voor 200 frs. per stuk.

TECHNISCH NIEUWS.

Bepantsering van kluizen. Behalve de zeer dure bepantsering werden tot nu toe voor verzekering tegen inbraak van wanden enz. van kluizen voor geldswaarden, vlakke ijzeren staven of rails gebruikt. Deze kunnen echter nog betrekkelijk spoedig worden doorgesneden, en zij verbinden zich niet innig genoeg met cement of beton. De firma S. J. Arnheim te Berlijn enz., levert thans in de plaats van deze, schroefvormig getordeerde geharde stalen staven met kruis- of stervormige doorsnede, die niet zoo gemakkelijk kunnen worden doorgesneden, die uitstekend geschikt zijn om in cement- of betonwerk gebruikt te worden, en die zich — wegens den gedraaiden vorm — zeer goed met hun omhulsel vereenigen.

Bij den bouw der algemeene Spaar- en voorschot-bank te Wiesbaden is een proef genomen, waarbij eerst na drie dagen arbeid een gat in de bevloering kon gemaakt worden die volgens dit systeem was samengesteld.

Wiener Bauind-Zeitung.

EXCURSIE DER AFDEELING UTRECHT.

Op Dinsdag 1 Juli jl. vereenigden zich een 34tal leden dezer afdeeling tot het doen van een excursie naar het kasteel Haarzuylen. Per rijtuig werd via het dorp Vleuten naar het kasteel gereden, welk gebouw door welwillende tusschenkomst van den Architect, den Heer Dr. Cuypers, voor de leden ter bezichtiging werd gesteld.

De morgenuren werden geheel in beslag genomen door de bezichtiging van het inwendige van het gebouw, terwijl na gebruik van het tweede ontbijt in het nabij gelegen koffiehuis, tevens Raadhuis, het schoone park met aanhoorigheden werd in oogenschouw genomen.

De terugtocht had weder plaats per rijtuig via Harmelen en verder langs den Ouden Rijn. Natuurlijk waren alle deelnemenden ten hoogste voldaan over dit zoo nuttige en aangename uitstapje.

BERICHTEN.

Op Donderdag 17 Juli a. s. zal des namiddags ten 2 ure in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis te 's Gravenhage de algemeene zomervergadering plaats hebben van de Vereeniging van Delftsche Ingenieurs. De werkzaamheden dezer bijeenkomst zijn beperkt tot het afloen van huishoudelijke zaken, met het oog op een gemeenschappelijk bezoek aan de Tentoonstelling te Dusseldorf, op 23 Juli a. s.

Naar wij vernemen zullen verschillende Belgische architecten — leden van de Société Centrale d'Architecture de Belgique — op 20 en 21 Juli a. s. een bezoek brengen aan den Haag, Scheveningen, Delft en Rotterdam.

Het Hoofdbestuur van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst zal bij dit bezoek vertegenwoordigd zijn, en maatregelen nemen om onze zuidelijke „confrères" te ontvangen en rond te leiden.

Nijmegen. De commissie ter verzekering eener goede bewaring van gedenkstukken van geschiedenis en kunst te Nijmegen schrijft in haar, den raad der gemeente aangeboden, verslag o. a., dat haar nog niets bekend is omtrent een uitvoering van het raadsbesluit van 3 Nov. 1900, waarbij een voorstel werd aangenomen om B. en W. uit te noodigen een plan van restauratie voor de Carolingische kapel te ontwerpen en aan den raad voor te leggen. De commissie werd omtrent een ontwerp of voorbereiding door B. en W. volstrekt niet gehoord en zij dringt nogmaals op spoed aan in deze zaak, die kwalijk uitstel kan lijden.

Utrecht. Zonder vorm van proces werden op last van het Dagbestuur een vijftal nieuw gebouwde, bijna voltooide huizen in de Abel Tasmanstraat totaal afgebroken; zelfs hun fundamenten zijn verstoord. Volgens het Utr. Dagblad heeft de aannemer zelf zich deze schade op den hals gehaald; het is namelijk niet de eerste maal, dat hij bouwde zonder vergunning daarvoor aan te vragen.

Amsterdam. In de Vrolikstraat heeft een droevig ongeluk plaats gehad; een spelend kind werd met doodelijken afloop getroffen door een van een gevel afvallend stuk kunstzandsteen, een soort van tympan. Eenige dagen te voren viel een dergelijk stuk, dat evenwel niemand trof, waarna terstond de huisheer gewaarschuwd werd. De oorzaak van het ongeval zal wel toe te schrijven zijn aan de onvoldoende bevestiging der zoogenaamde versieringen van Kunstzandsteen, alzoo aan het slechte bouwen.

Wij vernemen, dat een onderzoek van politiewege is ingesteld. Blijkt daaruit, dat de genoemde versieringen werkelijk gevaar opleveren en oorzaak van den dood van het slachtoffer zijn, dan moet tegen den bouwer een strafvervolging worden ingesteld.

PERSONALIA.

Bij beschikking van den Minister van Binnelandsche Zaken van 8 Juli 1902, afdeeling Onderwijs, is voor het tijdvak van heden tot en met 31 Augustus 1903 tot assistent voor de mijnbouwkunde aan de Polytechnische School te Delft benoemd de heer R. Seibt, gediplomeerd berg-ingenieur te Freiberg.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	37	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	"	23	"	"	" 60.—
"	"	"	"	22	"	"	" 60.—
"	"	"	"	25	"	"	" 60.—
"	"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	"	"	29	"	"	" 70.—
"	"	"	"	20	"	"	" 60.—
"	"	"	"	28	"	"	" 70.—
"	"	"	"	24	"	"	" 75.—
"	"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	"	"	25	"	"	" 90.—
"	"	"	"	22	"	"	" 50.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	" 25.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 14 JULI.

BLERIK. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van alle benoodigdheden te Blerik bij de losplaats SS.

De heer Nass-Welles, 's av. 8 u., bij de Wed. Geerards. Bestek en teek. ter inz. bij C. van Oirschot aldaar.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer Ph. Holthuis.

De aanbesteder, 's av. 7½ u., in café Eulderink. Bestek en teek. ter inz. Inlicht. geven van der Goot en Kruisweg, archit. Aanw. 14 Juli, v.m. 10 u.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een heerenhuis op het nieuwe terrein in de Oranje-Nassaulaan te 's-Bosch, met bijlev. der daartoe benood. materialen.

De bouwk. A. v. Liempt, v.m. 11 u., in het café van P. C. Uphof. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 2,50 bij voorn. bouwk., bij wien tevens nadere inl. zijn te bekomen.

HOEVEN (N.-BR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis.

Het gemeentebest., v.m. 9 u. Bestek en teek. ten Raadhuize ter inz. Bestek te bek. tegen 50 ct. ten kantore van den architect F. A. H. van der Vaart te Oud Castel, waar alle inl. te bek. zijn.

HOOGKERK. Het verbouwen van de openbare lagere school aldaar.

Het gem.best., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter lezing bij Marringa te Hoogkerk en bij Klamer te Kostverloren. Bestek ad f 0,50, verkrijgb. bij den archit. J. S. Huizingh te Hoogkerk, die inl. geeft. Inzending der biljetten voor den dag der aanbesteding aan den burgemeester.

HULST. Bestek no. 8. Het bouwen van een locomotiefremise, rijtuigremise, werkplaats enz. op het emplacement van den stoomtram.

De naaml. venn. „stoomtram Hulst—Walsoorden", n.m. 2 u., in hotel „de Graanbeurs".

NIEUWE PEKELA. Het bouwen van een kerk en pastorie te Tang, gemeente Onstwedde.

De kerkeraad der Herv. gem. te Onstwedde, n.m. 5 u., in het café Beumee te Nieuwe Pekela. Bestek en teek. in voorn. café ter inzage en aldaar à f 1,50 per stel verkrijgb. Aanw. en inl. zullen op het terrein worden gegeven op 14 Juli, v.m. om 10½ uur door K. H. Holthuis, Arch. Hoendiep Groningen.

UITHUIZEN. Het bouwen eener nieuwe schuur.

De heer J. D. Jensema te Stedum, 's av. 6 u., bij G. Helder, alw. bestek en teek. ter inzage en ad f 0,75 verkrijgb. Inl. geven Gebr. Rubertus te Uithuizen. Aanw. 14 Juli, n.m. 4 u.

WINSCHOTEN. *a.* Het bouwen van een turfschuur bij het gem.-armenhuis; *b.* het bouwen van een schuurtje bij de woning van het hoofd der school H. Kuiper.

Het gemeentebest., n.m. 6½ u. Bestek en teek. van het onder *a.* vermelde werk zijn verkrijgb. ter secretarie, à 25 cent. Aanw. gedaan.

DINSDAG 15 JULI.

AHAUS (DUITSCHL.). te. Het maken van een wachterswoning bij piket 35 (Ned. gedeelte); 2e. het maken van 2 wachtershuisjes bij piket 47 en 63 (Ned. gedeelte); 3e. het maken van draadafrasteringen met bijlev. van alle materialen; circa 5000 M. op Ned. gedeelte en circa 2500 M. op het Pruis. ged. der lijn; 4e. het maken en lever. van lantaarnpalen; 5e. het maken en lever. van haltpalen en waarschuwborden.

De directie der Ahaus—Enscheder Elsenbahn Gesellschaft. Bestek en teek. ter inz. in hotel de Graaff te Enschede.

ALMELOO. Het bouwen eener machinekamer, smederij, pakhuis en drogerij aan de fabriek der firma J. ten Bos, aldaar.

De arch. B. Vixeboxse Bzn., 's av. 8 u., in café Vredebregt, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 15 Juli, v.m. 9 u.

GASTEL (N.-BR.). Het bouwen eener graanschuur te Kruisland, op de bouwboeven van de heeren Jac. en Joh. Jacobs te Gastel en Fijnaart, met bijlevering der materialen.

De arch. F. A. H. v/d Vaart, v.m. 11 u., in „de Harmonie". Bestekken tegen f 50 cent verkrijgb. bij den arch., bij wien nadere inl. en inzage der teek. te bekomen zijn.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een villa aan het Statenplein.

De architect S. Wijn, 's av. 7 u., in het Zuidholl.-koffiehuis. Bestek met 2 teek. voor f 2 verkrijgb. bij Mouton & Co.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen aan de Steijnstraat te Hengelo.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in hotel „Mercurius, bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 15 Juli, v.m. 9½ u.

NOORDWIJK (Z.-H.). Het aanbouwen van twee schoollokalen, gang, privaten enz. aan de school te Noordwijk aan Zee.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teek. op het raadhuis à f 1 per stel verkrijgb. Inlicht. te bekomen bij den opzichter A. J. Overmeer.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Singel 218. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstraat. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901 . . . . . 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen.

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

20 JUNI.

SLOTEN (N.-H.). Het bouwen van 14 arbeiderswoningen. Door den heer E. H. Koningsman.

Ingekomen 5 biljetten. Hoogste inschrijving f 15763; laagste inschrijver M. v. d. Mei, aldaar, voor f 12499. Gegund.

28 JUNI.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het vergrooten van de R. K. school aan de Paulinastraat. Door den arch. L. Faber.

Gegund aan de Wed. W. Franke, aldaar, voor f 10154.

'S-GRAVENHAGE (ONDER.). Het bouwen eener chemische wasscherij op een terrein aan den Loosduinschenweg voor rekening van den Naaml. Venn. voorh. K. Roos. Door den arch. D. Oosthoek.

Gegund aan J. v. d. Vlugt Rz., aldaar.

HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis aan de Baan. Door den architect W. F. Doeglas.

Gegund aan J. Verhagen, aldaar.

KOLLUM. Het verbouwen der onderwijzerswoning te Kollumerzwaag. Door het gem.best. van Kollumerland.

Gegund aan K. Pranger te Dokkum, voor f 1285.

ROERMOND. Het bouwen van een magazijn voor den heer L. de Beaumont. Door den arch. H. Bertrams.

Gegund aan P. Beurskens, aldaar, voor f 2926.

30 JUNI.

TETERINGEN. Het gedeeltelijk verbouwen van het gemeentehuis. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver Chr. v. Spithout, Teteringen, f 4653. Niet gegund.

WADDINGSVEEN. Het bouwen eener Christ. school. Door het bestuur.

Ingekomen 9 biljetten. Gegund aan den heer Fijan te Nieuwerkerk, voor f 2500.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSEL-PAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN, — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstoffabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Marmeren Schoorsteenmantels. - G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LECHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amoneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königswinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

1 JULI.

FRANEKER. Het bouwen van een woonhuis voor den steenhouwer G. de Vries aldaar.
Laagste inschr. C. Bootsma, f 1833. Gegund.
HELLENDOORN. Het bouwen van een woonhuis met bakkerij, bij de Sshuilenburgerbrug, aldaar. Door den heer P. J. Helwich.
Eenige inschrijvers Schippers en Koers, Wierden, voor f 5000. Niet gegund.
HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen bij den Emmaweg te Hengelo. Door den arch. W. Elzinga.
Laagste inschrijver J. v. d. Vuurst, f 4480.

2 JULI.

ENSCHEDE. Het bouwen van 2 burgerwoonhuizen aan de Deurningerstr. aldaar. Door den heer J. W. Leppen.
Laagste inschrijver I. B. Heubach. f 3980. Gegund.

9 JULI.

'S-GRAVENHAGE. Het afbreken van een bestaand winkelhuis en het opbouwen van een winkelhuis en leesinrichting voor rekening van den heer L. K. C. de Haas aan het Noordeinde te 's-Gravenhage. Door de aachitecten Z. Hoek en J. H. wouters.
Laagste inschrijver J. Peppink. f 14370.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 28sten Juli 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 931.

het maken van Twee zijsporen op het emplacement Voorschoten op den spoorweg AMSTERDAM—ROTTERDAM.

Begroting f 7100.—.

Het bestek is tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, Kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 30 Juli 1902,** des namiddags **2** uur zal door de Naaml. Vennootschap „De Utrechtsche schroefbouten- en moerenfabriek" voorheen v. Heukelom en Verweij te Utrecht in het Geb. voor Kunsten en Wetenschappen worden aanbesteed:

het bouwen van een schroefbouten- en moerenfabriek, enz. op het terrein behoorende aan genoemde Vennootschap aan den Leidschen Rijn te UTRECHT ter oppervlakte van ± 2224 M².

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage en zijn te verkrijgen à f 3 bij den architect M. Nijland, Krommenieuwegracht 72, Utrecht, die tevens inlichtingen verstrekt.

Aanwijzing op het terrein op Maandag 21 Juli a.s. des voormiddags 11 uur. Ook wordt op verzoek van gegadigden, die dien dag verhinderd zijn, nader aanwijzing gegeven.

AANBESTEDING.

Op **Zaterdag 19 Juli 1902,** des namiddags ten **2** ure in het Volkshuis a d. Markt te Zutphen, van:

„Het bouwen van een woonhuis, voor den WelEd.Zeergel. Heer Dr. A. Bijl c. a. op een terrein gelegen aan het Stationsplein te Zutphen."

Bestek met teekening ligt ter inzage in het Volkshuis.
Aanw. op het terrein Vrijdag 18 Juli 1902, 's namiddags ten 3 ure.
Het schilderwerk blijft buiten de besteding.
Inlichtingen geeft D. J. van Loo, Bouwkundige, Zutphen.

Posterijen en Telegraphie

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 30 Juli 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor met Directeurswoning, te OOSTERBEEK.

(Raming f 24.550).

Het bestek ligt ter lezing aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie, te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te Oosterbeek, aan het bureel van het Provinciaal Bestuur van Gelderland, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling der kosten ad f 0.45, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a, te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.
Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage.
De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.
Aanwijzing zal worden gedaan op Dinsdag, 22 Juli 1902, des voormiddags ten 1 ure.

's-Gravenhage, 25 Juni 1902.

AANBESTEDING.

Den **1en Augustus a. s.** is ondergeteekende voornemens des namiddags ten **2** ure in de achterzaal der 1e verd. van het gebouw „DE VEREENIGING" aan de *Schiekade* aan te besteden:

Het MAKEN van den opbouw voor een Gebouw bestemd tot Kantoren met Pakhuis c. a. Bovenwoningen enz. op de bestaande fundeeringen, een en ander ter oppervlakte van circa 1200 M². aan den Breeden Hilledijk te ROTTERDAM.

BESTEK en TEEKENINGEN liggen in bovengenoemd lokaal des nam. van **2** tot **5** ure ter kennisname en zijn van af den 11en dezer tegen betaling van **f 5** per stel verkrijgbaar ter Drukkerij J. DE JONG, Wijnstraat 34, *Rotterdam.*
Inlichtingen worden verstrekt van des voormiddags **9** tot **10** ure aan het bureau van den Architect J. P. STOK Wzn.

ECHTE
Mastic Cement Dakbedekking.
EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,
SINGEL 455.

Bestekteekeningen

gereproduceerd in **photolithographie** worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.

Amsterdam. Rokin 138.

WEGNER & MOTTU.

MARTIN & Co.,
AMSTERDAM.
Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

MARMEREN SCHOORSTEENMANTELS,
Vraag Album en Prijzen.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal adres voor:
ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,
TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.
Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.
Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**
F. J. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, Amsterdam.250.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.
ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.
Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagebalies in Stations enz.
Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**
Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**
Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

EERSTE
EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith**-vloeren etc.: eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**
Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.
HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

VEREENIGING
„DECORATIEVE KUNST".

Tentoonstelling
VAN
„OUDE KUNST".
Maastricht.
6 Juli—23 Juli.
Gedurende de Heiligdomsvaart.
Gebouw: RIJKSARCHIEF
St. Pieterstraat.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Wordt gevraagd om onmiddellijk in dienst te treden een ervaren

BOUWKUNDIG
OPZICHTER

tot het houden van toezicht bij het bouwen van goederenloodsen en bureaugebouwen.
Brieven met opgave van de uitgevoerde werken en van de adressen der personen, waaronder gewerkt, te zenden aan den Sectie-Ingenieur der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen te Maastricht.

Ambachtsschool
ALKMAAR.

WORDT GEVRAAGD:
EEN ONDERWIJZER.

in het **smeden** en **machinebankwerken** op een aanvangsalaris van **f 750.—,** na vijfjarigen dienst te verhoogen tot **f 800.—.**
Bekendheid met teekenen en het drijven van eene stoommachine is een vereischte, terwijl bedrevenheid in draaien en schaven tot aanbeveling strekt.
Er bestaat vooruitzicht op benoeming tot leeraar in het teekenen aan de Gem. Burgeravondschool; jaarwedde **f 400.—.**
Inzending van stukken vóór of op den **18en Juli 1902,** aan den Directeur der beide scholen.

Eene in Holland **goed ingevoerde Duitsche Fabriek der Bouwbranche,** die reeds zeer groote leveringen naar Holland heeft gedaan, zoekt **ter behartiging harer belangen** eene in Holland en *liefst in DEN HAAG*

gevestigde firma,

die bij de Regeering goed ingevoerd is.
Offerten onder No 455 aan het Bureau dezer Courant.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,

Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

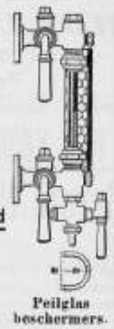
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijseers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS. Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**

te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.

Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** messkant en in **fraaie kleuren**, tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.

Levering van **PROFIELSTEEN** in zeer korten tijd.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensors
Körting's Pulsometers en Elevators
Körting's Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's Ribbenbuizen en Stoomkachels.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Te Koop aangeboden:

HET BOUWKUNDIG WERK

Travaux d'Architecture

EN BELGIQUE

PAR

HENRI BEYAERT.

Nieuw in 2 portefeuilles voor de somma van f 100.

Brieven franco onder letter M bureau van dit Blad.

FAIENCE EN TEGEL FABRIEK HOLLAND NAAML. VENN. GEV. TE UTRECHT

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

19 JULI 1902. | 22e JAARGANG. | No. 29.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD: Uit Parijs, *(wordt vervolgd.)* — Het Monument der Stadhouders van Friesland te Leeuwarden. — De tentoonstelling der Utrechtsche Ambachtsschool. — Tentoonstelling van „Oude Kunst" te Maastricht. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

UIT PARIJS.

Het voorjaar kwam onmerkbaar naderbij, verborgen achter een sluier van nevel, sneeuw, hagel en regen.

Zeker had niemand zijn daarzijn bemerkt, als onze aandacht niet gevestigd was geworden op een groot aantal uitnoodigingen, tot het bezoeken van tentoonstellingen, die door wakkere secretarissen van vereenigingen en ijverige massiers van ateliers in dit jaargetijde rondgezonden waren. Al meer en meer wordt het gewoonte, dat de leerlingen der verschillende ateliers der Ecole des Beaux Arts eene tentoonstelling houden van hun werk of van schetsen en aquarellen in vrijen tijd naar de natuur gemaakt. Het anders vaak zoo morsige atelier ondergaat dan eene transformatie die met onze Hollandsche „schoonmaak" vergeleken kan worden. Teekentafels worden opgeruimd, de grond van de verschillende lagen stof, stijfsel, verfvlekken, die een waar tapijt vormen, gereinigd; schotten ter expositie geplaatst; en de vele ongerechtigheden op de wanden geteekend, worden bedekt door een stemming grondpapiertje, waar tegen de tentoongestelde stukken op hun voordeeligst uitkomen. Dan kan het atelier bezoekers ontvangen en worden de uitnoodigingen rondgezonden. Sommige van deze uitnoodigingskaarten zijn zeer eenvoudig, van andere is meer werk gemaakt en zij krijgen een meer artistiek karakter, dat reeds doet bemerken wat het atelier te zien zal geven. Een van deze was de kaart van het atelier „Blondel-Scellier." Defrasse, geteekend door M. Roisin, een der ernstige werkers voor de moderne kunst.

Dergelijke tentoonstellingen geven geheel verschillend werk te zien en geven tevens een overzicht der werkzaamheden; want men vindt er de eerste beginselen van de jongeren geplaatst naast de handig opgezette stukken der ouderen van het atelier, hetgeen gezamenlijk dikwijls een collectie belangwaardige aquarellen vormt.

Een veel uitgebreidere verzameling bevatte de tentoonstelling der „Association des Prix du Salon et Boursiers de Voyage", in het Grand Palais gehouden. Dit jaar was het voor de eerste maal, dat deze vereeniging eene expositie hield ter eere van haar vijf en twintig jarig bestaan. Zij kan deze poging geslaagd noemen, te meer daar het resultaat dat verkregen werd, te danken is aan de samenwerking der beide hier te Parijs sterk sprekende richtingen, die van de volgers der klassieke school en die van de aanhangers der

vrije kunst. Die samenwerking is een verschijnsel dat opgemerkt moet worden, want de beide richtingen zijn steeds sterk gescheiden, zooals bijv. de jaarlijksche Salons doen zien; ja zij betwisten elkander, iederen voet grond van het kunstterrein en komen dikwijls in ernstige conflicten met elkander.

Zeker is het, dat de klassieke school op architectonisch gebied de voornaamste is en nog lang zal blijven, terwijl de fantaisisten hun grootste kracht op decoratief gebied gevonden hebben. Deze tentoonstelling telde inzendingen van de bekendste mannen der verschillende kunstrichtingen.

De Rontonde van het Grand Palais aan de Avenue d'Antin was ingenomen door de beeldhouwers; men zag daar de werken van Boucher, Charpentier, Dubois, Larche, Faivre, Masseau en zoo vele anderen.

De zalen op de verdiepingen waren aan de schilders afgestaan, terwijl de architectuur zich in de traphal en bijbehoorende galerijen bevond. Hieronder vond men de charmante schetsen van M. Breffendille en M. Courtois Suffit; de kleurrijke aquarellen van M. Laffilée en M. Bruel, de groote opmetingen van het kasteel „de Gonguedeo" van de hand van M. Marcel, de restauratie der kerk te Triël door M. Hannotin. M. H. Guimard had een afzonderlijk salon ingericht, volgens zijne teekeningen gemeubileerd. De wanden waren met reisschetsen behangen, zooals de opmeting der St. James kerk te High Leigh, en schetsen uit Chester, die aantoonden, dat hij zijn reisbeurs in Engeland geledigd en daar zijn portefeuille gevuld had. Ook had hij er eenige teekeningen van uitgevoerde werken, zooals zijne villa te Sèvres en die te Garches in de omstreken van Parijs. Tusschen planten vond men nog vele producten op decoratief gebied betrekking hebbende. Onder zijne voortbrengselen van kunstnijverheid zag men eene vitrine met glaswerk en een dameskleed.

Waarschijnlijk kon de ontwerper van dit alles niet altijd bij zijne tentoonstelling tegenwoordig zijn; hij had zich echter laten vervangen door zijn portret, zoodat hij zich kon beroemen, dat zijn geest en beeld steeds in zijn salon tegenwoordig waren.

Wat later had de jaarlijksche prijskamp voor den Prix de Rome plaats. Na het spannende moment van het Concours in loge van 24 uur werden de tien beste mededingers tot den eindkamp toegelaten. Deze waren volgens rangnummer de heeren: M. Coutan; M. E. Chifflot; M. Faure Dujarru; M. Ebrard; M. Ferdinand; M. Prost; M. Duval; M. Hubaine; M. Jaussely; M. Ferret. De negen eerste zijn reeds meermalen in loge geweest, terwijl M. Ferret voor de eerste maal als logist optreedt. Als onderwerp kregen zij een landsdrukkerij op een terrein van 30000 M.²; voor de uitwerking hunner schetsen is de tijd van honderd en tien dagen gesteld, zoodat de uitslag in het laatst van Juli bekend zal worden.

Toen ter afwisseling van het voorjaarsprogramma, had eerst het bal „Givarni" plaats, onder eerevoorzitterschap van M. Gérome, waarvan de opbrengst diende voor een standbeeld van dien bekenden schilder-lithograaf. Dit monument zal opgericht worden op de plaats Saint-George en worden bewerkt door den beeldhouwer Denys Puech. Dan volgde het jaarlijksche artistieke „Bal des Quatre-z-Arts", waarop dit jaar ook weder de kunstwereld zich vereenigde en nu meest in Egyptische costumes.

Toen was bijna de opening van de Salons daar. Reeds geruimen tijd was men in spanning geweest of het Salon gehouden zou worden of niet, eene kwestie die over eene nietigheid liep, tusschen den Staat en de besturen van de Salons over het openen van het „Buffet".

Parijs berekent zijn tijd niet bij jaargetijden maar bij gebeurtenissen, zooals de „Vernissage", le Grand Prix, la grande Revue" en zoovele anderen, en op zulke dagen is reeds lang vooruit de aandacht van het Parijsche publiek gevestigd.

Vooral het moment voor de opening van de salons is een heele gebeurtenis, en dit is geen wonder.

Spoedt de kunstenaar zich naar het Grand Palais, om de plaatsing van zijn werk waar te nemen en het aan zijn vrienden te doen zien en uit te leggen, het Parijsche publiek gaat daar heen om gezien te worden, in een nieuw japonnetje of jasje gestoken. Dit is oorzaak, dat ieder die in het mode- of een aanverwant vak werkt, eene vertegenwoordiger naar het Grand Palais zendt om de nieuwtjes af te kijken die daar op hun gebied te zien zijn, en deze thuis te rapporteeren. Ieder speculeert dus op dien dag, 't zij voor eer of voor zaken of voor een vrijen middag, en men zou zich de teleurstelling kunnen voorstellen als het Salon en de Vernissage niet zou hebben plaats gehad.

Een der bekende Fransche schrijvers schreef dan ook hierover onder meer: wat zou er gebeurd zijn met zooveel oude Parijzenaars, met niet minder aardige Parisiennes, zooveel voorjaars toiletten en het rijke en praatzieke Mecenaat, die slechts alleen dien dag in het geheele jaar hebben om zich aan de kunst te wijden, om in de groote, de zuivere, de sublieme emoties van de kunst te leven? Men kan zich in vele onbegrijpelijke en gekke dingen in denken; men kan zich den boulevard zonder Bibi la Pureé denken, het theater zonder Sarah Bernard, hoewel het reeds moeite genoeg kost zich dit voor te stellen; maar Parijs zonder Vernissage, — neen, dat is iets onmogelijks. Eerder nog een rivier zonder water, een zomersche lucht zonder oneindigheid, vrouwen zonder grillen, vogels zonder zang! Het zou het einde, de dood van alles zijn, de verderving. Dat kan niet wezen, dat zal niet; op het laatste oogenblik zal men het nog regelen. Misschien is er geen Salon; dat kan wezen, maar er zal altijd een vernissage zijn!

Paris, Juni 1902. *(Wordt vervolgd.)*

HET MONUMENT DER STADHOUDERS VAN FRIESLAND TE LEEUWARDEN.

De Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingenverkeer te Leeuwarden zal uitvoering geven aan een lang gekoesterd voornemen harer leden, om een monument te stichten ter herinnering aan de voorouders van H. M. Koningin Wilhelmina, de Stadhouders van Friesland.

Dit gedenkteeken, te plaatsen in het plantsoen vóór het beursgebouw, is ontworpen door den heer Joh. H. Schröder, beeldhouwer te Amsterdam; de hier volgende afbeelding er van is vervaardigd naar het model op een tiende van de ware grootte.

In de werkelijkheid zal het voetstuk eene breedte verkrijgen van 2.60 M.; de hoogte van het geheel zal 7 M. bedragen.

De vier zijden van het gedenkteeken zullen de meer dan levensgroote beeltenissen en relief bevatten van de zeven Friesche Stadhouders: Willem Lodewijk, (1584—1620), zoon van Jan de Oude, broeder van Prins Willem I; Ernst Casimir, (1620—1632), broeder van den vorigen; Hendrik Casimir I, (1632—1640), zoon van den vorigen, allen Graven van Nassau; de Prinsen van Nassau: Willem Frederik, 2e zoon van Ernst Casimir, (1640—1664), werd in 1654 door den Duitschen Keizer tot Prins verheven; Hendrik Casimir II, (1664—1696), zoon van den vorigen; Johan Willem Friso, Prins van Oranje en Nassau (1696—1711), zoon van den vorigen, erfde in 1702 bij den dood van Willem III de rechten van het Prinsdom Oranje; Willem Karel Hendrik Friso, Prins van Oranje Nassau, (1711—1747) zoon van den vorigen, Stadhouder van Friesland, in 1747 als Willem IV, Erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden, stierf in 1751; Maria Louisa, Landgravin van Hessen—Cassel, gemalin van Joh. Willem Friso, voogdes van 1711—1732 over Willem Karel Hendrik Friso, die zes weken na den dood van J. W. Friso geboren werd. Maria Louisa, Marijke Moei genaamd, bleef tot haar dood (1763) te Leeuwarden woonachtig op het door haar gestichte lusthof Marienburg, dat in 1880 is afgebroken.

Monument te Leeuwarden.
Naar het model, ontworpen door Joh. H. Schröder.

Op de hoeken van het benedengedeelte worden de vier verschillende wapens met kronen gebeeldhouwd die door de Stadhouders zijn gevoerd. De hoekzuilen die de nissen vormen van het bovengedeelte worden versierd met oranjetak en oranjeappel. Op het dekstuk worden geplaatst het tegenwoordige wapen van Friesland, het oude Friesche wapen en de wapens van Nederland en van Oranje-Nassau; het geheel wordt afgesloten door de Nederlandsche Koningskroon, deze als een symbool, dat ons tegenwoordig Vorstenhuis in rechte lijn afstamt van de Friesche Stadhouders.

Als materialen voor de uitvoering worden voorgesteld: zandsteen of harden witten Franschen steen voor de vakken met de beeltenissen, gebouchardeerd graniet voor de splint van het voetstuk, en hardsteen voor al de overige deelen; of wel: wit marmer voor de beeldvakken, graniet als boven en in dit geval zandsteen voor het overige. De kosten zijn geraamd, in het eerste geval op f 8500, in het tweede op f 10.000.

DE TENTOONSTELLING DER UTRECHTSCHE AMBACHTSSCHOOL.

De tentoonstelling van de Ambachtsschool te Utrecht, die ter herdenking van haar 25-jarig bestaan ook het werk der leerlingen ter bezichtiging stelde, is wel reeds afgeloopen, toch mag niet nagelaten worden er een woord over te zeggen. De tentoonstelling was immers meer belangrijk dan menige andere, omdat zij tot in kleine bijzonderheden een beeld gaf van den leergang, van de methode van onderwijs die aan de school gevolgd wordt, en die als zoodanig veel nieuws en voor andere inrichtingen veel behartigenswaardige wenken ter opvolging gaf.

Die overweldigende hoeveelheid teekeningen de een beter dan de andere, omdat men natuurlijk met het werk van leerlingen heeft te maken, de flinke werkstukken, het eene op meer bedrevenheid wijzende dan het andere om dezelfde reden, maar vooral de wijze waarop dat werk is tot stand gekomen en de daaruit waarneembare resultaten van het onderwijs zijn belangrijke zaken; zij toonen de uitkomsten van een onvermoeid streven van Directeur en leeraren, en hoe deze thans — reeds sedert een vijftal jaren — volgens eene in alle consequentie doorgevoerde leerwijze werken, die aan hoog gestelde eischen kan voldoen. Hierover zij dan ook iets naders medegedeeld.

In de eerste plaats wordt bij het practisch onderwijs niet op verkleinde schaal gewerkt, noch ook worden in het 2e en 3e studiejaar achtereenvolgens enkele onderdeelen van werkstukken vervaardigd waarbij de leerling niet aan streng verplichte en juiste maten is gebonden; er wordt gewerkt alsof men in een goede werkplaats ware. Naar gelang van den omvang van het werk worden meestal meerdere volledige werkstukken van gelijken vorm, die tevens handelswaarde hebben, vervaardigd, waarin in den beginne den leerling al datgene onderhanden wordt gegeven, wat hem later bij grootere werkstukken te pas komt.

Om dit te bereiken, worden de leerlingen in groepen verdeeld, makende verschillende gelijksoortige werkstukken, wier ingewikkeldheid verband houdt met den aanleg, de bekwaamheid en de handigheid van hen die ze zullen uitvoeren.

Vóór die uitvoering worden omtrent elk te vervaardigen werkstuk de uitgebreidste inlichtingen klassikaal verschaft, zoowel omtrent de constructie en bewerking als wat het materiaal, de plaats die dit in 't werkstuk inneemt, zijn eischen en hoedanigheden enz. betreft. De leerlingen moeten dan zelve de uitslagen maken, om daarnaar het werkstuk uit te voeren, met de meeste stiptheid volgens de opgegeven maten en vormen. Bij die uitvoering, waarbij ook op den besteden tijd gelet wordt, moet nu het hoofdelijk onderwijs tot zijn recht komen.

Het spreekt van zelf, dat in 't eerste jaar meerdere oefenings-werkstukken, waarvoor de keuze valt op bruikbare voorwerpen, moeten vervaardigd worden, en de hier aangegeven werkwijze slechts zooveel mogelijk kan gevolgd worden. Het theoretisch onderwijs vult evenwel het practische aan, en samen vormen zij een afgerond geheel.

Wat betreft deze bruikbare voorwerpen dient vermeld te worden, dat de inrichting in de bizonder gunstige om-

standigheden verkeert, veel medewerking te ondervinden van de patroons, waaronder er zijn die de materialen naar de school zenden om daar voor hunne rekening voorwerpen, die zij noodig hebben, tot zelfs kappen toe, te doen vervaardigen. Dat hiervan door de inrichting gaarne gebruik wordt gemaakt is niet te verwonderen; er waren op de tentoonstelling tal van dergelijke bestelde werkstukken te zien. Voor particulieren wordt intusschen nimmer gewerkt.

Met het practische werk gaat — zooals reeds gezegd is — het theoretische onderwijs hand aan hand, zoodat het laatste, wil het nut stichten, recht op het doel moet afgaan.

In het eerste leerjaar wordt aangevangen met het elementair lijnteekenen, waarop dan spoedig de practisch toegepaste projectieleer volgt; in het tweede leerjaar vangen het vakteekenen en de constructieleer aan. Reeds in het eerste jaar moeten de leerlingen dus gesplitst worden naar het gekozen vak; zij werken naar schetsen op het schoolbord, die tot in onderdeelen verklaard worden, ook wat de werkstukken betreft die zij zullen uitvoeren. Eerst na die verklaringen vangen zij aan met de constructieleer, het uitslaan, en vakteekenen. Bij dit alles wordt — zooals het tentoongestelde duidelijk aantoonde — steeds betracht practisch en eenvoudig te zijn. De teekeningen worden alleen in potlood op ware grootte opgezet en slechts waar noodig met een vlak tintje afgewerkt. Tijd die nuttiger besteed kan worden, wordt er niet aan ten koste gelegd. Bij dat teekenen wordt dadelijk alles in acht genomen wat in de practijk te pas komt: paren, afschrijven, opsluiten, enz. Wat de timmerman van metselen, de metselaar van timmeren moet weten, enz., wordt mede niet vergeten.

Bij het practisch werken, kan een leerplan als hierboven aangegeven, met het oog op den leertijd, natuurlijk niet volledig door elken leerling worden doorgemaakt. Daarom vult het theoretisch onderwijs de leemte aan. Werkstukken, wel of niet uit te voeren, worden voor 't bord uitgelegd en besproken. In groote cahiers maakt de leerling daarna te huis uitvoerige teekeningen, ook van de details, en schrijft de gedicteerde aanteekeningen daarbij, die zeer verkort het tot in de kleinste onderdeelen uitgelegde, samenvatten. Eenvoudig nateekenen helpt hier niet; reeds dadelijk bij het nazien van deze aanteekeningen, maar nog duidelijker bij het volgend hoofdelijk onderwijs kan de leeraar zien op welk gebied elke leerling nog meer of minder voorlichting en hulp noodig heeft, en of het hem verklaarde er in zit of niet voldoende begrepen is. Op zulk een wijze is het mogelijk den leerling een goed en volledig leerplan te doen volgen en krijgt hij, met zijn cahiers, een gids in handen die hem van groot nut is.

Tijdens het klassikale onderwijs wordt het vormteekenen voorbereid. Hierbij wordt slechts in grove trekken de samenstelling van eenig voorwerp aangegeven, terwijl hoofdzaak is, te leeren zien en teekenen, het mooie van een goeden vorm te leeren onderscheiden en gevoelen en een versiering te leeren weergeven die gerechtvaardigd is tegenover het materiaal en het doel van het voorwerp. Na een korte algemeene voorbereiding worden de leerlingen naar de vakken gesplitst en wordt naar wandplaten of schetsen geteekend; deze geven slechts vormen aan die in de zalen aanwezig zijn, vormen die in het 2e en 3e studiejaar toepassing kunnen vinden bij verschillende dan te teekenen of uit te voeren voorwerpen. In het 2e jaar worden reeds motieven uit de natuur gebruikt, om deze te verwerken tot ornamentale vormen.

Deze mededeelingen behoeven niet verder te worden voortgezet; zij zijn voldoende om te begrijpen hoe de 3 jaren aan de ambachtsschool benut worden. Wat voor 't onderwijs aan timmerlieden, huissmeden, meubelmakers enz. geldt, op wie hier meer in 't bijzonder het oog was gevestigd, dat geldt ook voor andere vakken. Elk hiervan heeft zijn eigenaardige eischen, waarop nauwkeurig gelet wordt; maar er loopt een zelfde draad door al het onderwijs voor allen.

Hieraan behoort echter nog toegevoegd te worden, dat het practisch onderwijs wordt aangevuld door onderricht op het terrein, op een open werkplaats, waar de leerling alles kan te weten komen wat hem op karwei niet als een onhandige doet optreden.

Wanneer men den leergang kende, hierboven eenigszins duidelijk gemaakt, zal men dubbel van de expositie genoten hebben. Wanneer men menig goed bewerkt voorwerp, zulke goede beschilderingen enz., heeft gezien, ook practisch in het gebouw toegepast, dan zal men zich een denkbeeld hebben kunnen vormen van de groote waarde van het leerplan. De methode van onderwijs is logisch opgebouwd; practijk en theorie gaan saamverbonden op het doel af; wat de leerling weegt moet noodzakelijk bekend zijn aan zijn leeraar en hem zelf; hetgeen de leerling maakt, heeft een doel dat hem belang inboezemt, dat hem zelfvertrouwen schenkt en hem leert er al zijn aandacht aan te schenken, ook omdat hij weet iets nuttigs voort te brengen en niet iets dat 's winters in vlammen opgaat; wat hem voorts wordt geleerd, wordt vastgelegd in een vorm, die hem nuttig kan zijn voor heel zijn leven.

Goede constructie, eenvoudige maar passende versiering, geen te hoog vliegen, kenmerken de werkstukken; dat intusschen een enkel meubelmaker of schilder in spe, boven zijn makkers uitblinkende, een moeilijker, bewerkelijker stuk heeft vervaardigd, is geen zonde, geen geuren van de school. Het geheele onderwijs is zuiver op de practijk gericht, zelfs dat in rekenen, schrijven, taal enz.

Waar het aldus is opgevat, behoeft men niet te twijfelen aan het nut der ambachtsschool.

Dat het aan de Utrechtsche school niet ontbreekt aan grooten ijver, groote kunde en volkomen toewijding van Directeur en leeraren, heeft de tentoonstelling ruimschoots bewezen; niet minder, dat het onderwijs er goed is: getuige de voorwerpen die door patroons en fabrieken gretig worden aanvaard.

De stad kan zich gelukkig achten met haar modelschool.

TENTOONSTELLING VAN „OUDE KUNST" TE MAASTICHT.

Op Zondag 6 Juli werd, zooals reeds is gemeld, de tentoonstelling van Oude Kunst, in het Rijksarchiefgebouw; de voormalige Minderbroederskerk, aan de St. Pieterstraat door Z. Ex. den Commissaris der Koningin geopend.

In de middengang wachtte men de komst van Z. Ex. af. Zoodra de Gouverneur aankwam, werd hij door het bestuur verwelkomd en naar een smaakvol ingericht, met oude meubelen versierd kabinet gebracht.

De voorzitter, de heer A. Olterdissen, was het die het woord nam en wenschte gebruik te maken van het oogenblik, dat de vertegenwoordiger van H. M. de Koningin hier is, om in Zijne tegenwoordigheid dank te brengen aan: Z. Ex. den Minister van Binnenlandsche Zaken die zoo bereidwillig het gebouw aan de vereeniging afstond.

Verder het Gemeentebestuur van Maastricht zijnen dank te betuigen voor den steun dien het beloofde; aan het Oudheidkundig Genootschap, voor de hulp die het verleend had; aan den heer Flament, Rijksarchivaris, en de afdeeling „Beeldende Kunst" der Societeit „Momus" voor den bijstand dien zij verleend hadden; vervolgens bracht hij dank aan allen die de tentoonstelling mogelijk gemaakt hadden door hunne inzendingen.

„De komst van Z. Ex., alsmede die van alle aanwezigen getuigde, dat allen eenzelfde goed doel beoogen, n.l. den kunstzin in Maastricht en omstreken hoog te houden."

De Voorzitter verzoekt daarna den Gouverneur de tentoonstelling te openen.

Z. Ex. nam nu het woord met:

„Maastricht was eens de kunststad. Wat uit den vroegeren tijd tot ons gekomen is, geeft ons de overtuiging, dat de kunst hier hoog gebloeid heeft.

Thans gaat men weer beseffen, dat het volk de kunst in eere moet houden.

Het is de verdienste der Vereeniging „Decoratieve Kunst", dit hier te hebben bewerkt.

Moge het streven der Vereeniging met goed gevolg bekroond worden; moge de Tentoonstelling met een druk bezoek vereerd worden; moge deze tentoonstelling de liefde voor de kunst meer en meer aanwakkeren.

Z. Ex. verklaarde hiermede de tentoonstelling als geopend.

Ongeveer een zootal genoodigden waren bij de opening aanwezig. *S.*

BERICHTEN.

In ons vorig nummer deelden wij mede — het Utr. Dagblad als bron noemende, — dat een vijftal nieuwe huizen in de Tasmanstraat op last van het Dagel. Bestuur van Utrecht werden afgebroken, dat de aannemer zelf zich deze schade op den hals had gehaald, en het niet de eerste maal was, dat deze bouwde zonder daarvoor vergunning aan te vragen.

De aannemer, de heer G. van Lankeren, verzocht ons het volgende te willen mededeelen, om den blaam weg te nemen die op hem was geworpen.

„De teekening van de te bouwen huizen was twee dagen op het Stadhuis, toen met het metselwerk werd aangevangen.

Ik was dus in verzuim, ik erken dit gaarne en had er op gerekend eene belangrijke boete te zullen oploopen, die ik mij echter gaarne zou getroost hebben, als ik met het werk had kunnen voortgaan. Na het verbod het werk voort te zetten, zijn twee mijner werklieden naar het Stadhuis gegaan, om te vragen het verbod in te trekken, doch ontvingen van den heer Wethouder Coblijn de mededeeling, dat de patroon zelf bij hem moest komen om de zaak te bespreken.

Ik heb daarop nog dienzelfden dag, Woensdag 25 Juni ten ongeveer één uur 's namiddags, aan die uitnoodiging gehoor gegeven, en had de eer een onderhoud te hebben met den heer Wethouder in tegenwoordigheid van den beerde Weerdt opzichter bij de bouwpolitie. Door laatstgenoemden heer werd van een ander kantoor een afwijzende bouwbeschikking gehaald, doch die werd mij niet ter hand gesteld terwijl de wethouder mij zeide dat de zaak in orde zou komen en hij eene andere goedkeurende beschikking zou laten schrijven (de naam van den ambtenaar aan wien het schrijven van deze nadere beschikking zou worden opgedragen, werd zelfs genoemd).

Geheel tevreden gesteld en in de verwachting, dat ik nu zou kunnen voortgaan met bouwen, verliet ik het Stadhuis en men kan zich dus mijne onaangename verrassing voorstellen, toen ik Zaterdagavond onverwachts, de aanzegging kreeg, dat van gemeentewege met de afbraak van de reeds opgetrokken, voor-, achter- en eindgevels der vier woningen zou worden begonnen en dit Woensdag ook werkelijk plaats vond".

De heer V. L. verklaart verder in zijn schrijven, dat het bovenstaande de waarheid is, dat hij met de bouwpolitie nog nimmer eenige onaangenaamheid over het bouwen heeft gehad, en dat door een zijner collega's zeven woningen onder de kap zijn gebracht vóór de bouwvergunning daartoe was verkregen, welk voorbeeld hem recht gaf te verwachten, dat men ook te zijnen opzichte niet zoo streng zou handelen, daar hij zich bij het bouwen naar de regeling der bouwverordening heeft gedragen.

De Belgische architecten, leden van de Société Centrale d'Architecture de Belgique, die — zooals wij reeds bericht hebben — eerstdaags den Haag, Scheveningen, Delft en Rotterdam zullen bezoeken, zullen heden namiddag te 5 uur 34 min. te Scheveningen aankomen. Den volgenden dag zullen zij het Kurhaus, wandelhoofd enz. bezoeken, per rijtuig een tocht door den Haag maken en des avonds wederom naar Scheveningen terugkeeren. In den voormiddag van Maandag wordt Delft bezocht, in den namiddag Rotterdam, alwaar na een rijtoer door de stad een boottocht plaats heeft ter bezichtiging der handelsinrichtingen.

Zutphen. Het marmeren grafmonument van Everhard van Heeckeren en diens echtgenoote Maria Torck, ter hunner eere in 1706 door hunne kinderen in de St. Walburg opgericht, zal op kosten der familie v. Heeckeren worden gerestaureerd.

De herstellingswerken van de noordzijde der kerk, op den kooromgang na, zullen waarschijnlijk in dit jaar gereed komen.

Amsterdam. Zaterdag 19 en Maandag 21 Juli a.s. van 10 — 12 en 2 — 4 uur, en Zondag 20 Juli van 1 — 4 uur, zullen in het gebouw der Kunstnijverheid-Teekenschool „Quellinus" te zien zijn de teeken-, schilder-, boetseer- en houtsnijstudies vervaardigd gedurende den cursus en in den wedstrijd aan het einde van den afgeloopen cursus.

Haarlem. De stijger die gedurende vier jaren tegen den westelijken gevel van de Groote Kerk heeft gestaan, is geheel weggebroken. Men heeft thans een vrijen blik op het prachtige gerestaureerde gedeelte van het bouwwerk.

Rome. De aankoop van de villa Borghese is op 't oogenblik een zaak die begrijpelijkerwijze de aandacht in hooge mate trekt. Voor wie die villa en haar overheerlijke tuinen kent, is dit zeer natuurlijk. Het parlement vond goed, dat de villa onteigend zou worden voor een som, tot 3 millioen lire gaande; maar de crediteuren der familie Borghese verlangen meer. Indien de tuinen in andere handen zouden overgaan — men heeft al van een rijken Amerikaan gesproken — zouden zij als wandelpark voor het volk van Rome verloren zijn. Zij waren tot nu toe dagelijks, behalve des Maandags, voor de wandelaars geopend.

De villa ligt even buiten de Porta del Popolo, en is gesticht door Kardinaal Scipio Borghese; later voegde men er nog aan toe de tuinen van Giustiniani en de zoogenaamde villa van Raphaël, die echter bij het beleg van 1849 werd verwoest.

Venetië. Het heerlijke monument waaraan de Venetianen zoo zeer gehecht zijn, de beroemde Campanilla van St. Marcus, is den 14en dezer ingestort, juist een dag vóór een onderzoek zou plaats hebben naar den toestand van het bouwwerk, dat sedert eenige dagen zeer bedenkelijke teekenen van aanstaand verval begon te toonen. Een reeds oude scheur werd namelijk langzamerhand wijder, en liep nu over de volle hoogte van het bouwwerk, van af de aangebouwde loggia van Sansovino tot den top van den toren.

Thans wijst een puinhoop van 15 M. hoogte de plaats aan waar het 96.80 M. hooge gevaarte heeft gestaan. Gelukkig heeft de St. Marcus bijna niet geleden, noch ook de meeste der onde bouwwerken in de nabijheid. Alleen is de bibliotheekzaal van het koninklijk paleis op den hoek van de Piazza S. Marco en de Piazzetta, op een 10 M. na vernield. Van den inhoud echter hoopt men nog veel te redden.

Voorloopig zij in het kort medegedeeld, dat het onderste gedeelte van den ingestorten vierkanten klokketoren in het begin der 10e eeuw gebouwd werd, op fundamenten waarmede men waarschijnlijk in 888 begon te metselen. De toren was voltooid in 1178. Zijn spits werd in 1510 door hemelvuur vernield, en daarna herbouwd door Bartolomeus Bon, die er in 1517 den vergulden engel op plaatste.

De loggia, in 1540 door Jacopo Sansovino aan de oostzijde van den toren tegen den voet daarvan gebouwd, een prachtwerk in marmer met bronzen basreliefs en een sierlijk hek, is geheel vernield. Slechts het hek is vrij ongeschonden terug gevonden.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.	Teekenaar,	ouderdom	27	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	"	"	23	"	"	" 60.—
"	"	"	"	"	22	"	"	" 60.—
"	"	"	"	"	25	"	"	" 60.—
"	"	"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	"	"	"	29	"	"	" 70.—
"	"	"	"	"	20	"	"	" 60.—
"	"	"	"	"	28	"	"	" 70.—
"	"	"	"	"	23	"	"	" 75.—
"	"	"	"	"	22	"	"	" 50.—
"	"	"	Teekenaar	"	18	"	"	" 25.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 21 JULI.

AMSTERDAM. Het amoveeren der perc. Overtoom no. 192. en 193.

De naaml. venn. melkinrichting en roomboterfabriek „Plancius". Voorw. à f0.20 te bekomen bij P. Rijnja, Reguliersgracht. Inl. geven de arch. Gebr. v. Gendt A.Lzn.

APPINGEDAM. *a.* Het bouwen van twee huizen waarin vier woningen bij den stationsweg aldaar met bijlev. van materialen enz. *b.* het verf-, glas- en behangwerk.

De werkliedenvereen. „Harmonie", 's av. 7½ u., in café Nanning, alw. bestek en teek. ter inzage. Bestek ad 50 ct. en inlicht bij J. Hagemeijer.

EINDHOVEN. Het bouwen van een sigarenfabriek voor den heer Meerstad met aanhoorigheden, en de lev. van alle materialen en arbeidsloonen.

De bouwk. J. H. v. d. Veen, 'sav. 7 u. Bestek en teek. ter inzage in café „Phenix" Aanw. 21 Juli, v.m. 10 u.

MAARSBERGEN (UTR.). Het verbouwen van de openbare school te Maarsbergen met aanbouw van een nieuw lokaal en bijkomende werken.

Het gem.best. van Maarn, v.m. 11 u., in het logement van G. v. d. Lee te Maarsbergen. Bestek en teek. verkrijgb. tegen f 1.75 ter gemeentesecretarie te Doorn en bij den bouwk. J. W. Ruitenbeek aldaar, waar tevens nadere inlicht. zijn te verkr. Aanw. gedaan.

MEERSSEN. Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij.

De heer M. Monissen. Plan en bestek verkrijgb. à fl. 2.00 bij Jos. Bemelmans arch. alw. verdere inl. te bekomen zijn. Bilj. tot uiterlijk, n.m. 5 u. in te zenden bij voorn. architect.

WINSCHOTEN. *a.* Het bouwen van een onderwijzerswoning aan den weg naar Dwingeloo; *b.* het verbouwen van hoogere burgerschool en gymnasium.

Het gem.best., 's av. 6½ u. Bestek en teek. ad f 0,50 verkrijgb. ter secret. Aanw. gedaan.

DINSDAG 22 JULI.

HILVERSUM. Het bouwen van een hoogere burgerschool voor 5j. cursus, met conciergewoning aan den Jonkerweg bij de Schuttersheide aldaar.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teek. ad f 4 verkrijgb. ter secretarie (geen postzegels). Aanw. 21 Juli, v.m. 10½ u.

HUIZEN (N.-H.). Het bouwen van een bokkingrookerij, met aangrenzende gebouwen.

Firma Klaas Boor en Co., n.m. 6 u. Inl. geeft W. Kooij, bouwk., bij wien bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. gedaan.

MILLINGEN. Het bouwen van een woonhuis.

De heer H. Maessen, v.m. 11½ uur, in hotel Daamen. Bestek en teek. tegen f 1 te verkrijgen in het hotel Daamen te Millingen en bij W. H. Thunnissen, te Mijmegen, die verdere inl. geeft.

VENLOO. Het bouwen van 2 villa's in het Villapark te Venlo, met bijlevering van alle materialen en arbeidsloonen.

De archit. P. Rassaerts, n.m. 5 u., in hotel Nic. Pollen. Bestek en teek. 8 dagen voor de besteding ter inzage ten bureele van den arch. Roermondsche straat 24. Aanw. 22 Juli, v.m. 11 u. aan villa „Flora".

WOENSDAG 23 JULI.

ENSCHEDE. Het bouwen van twee woonhuizen en het vergrooten van het hôtel en café-restaurant aan de Molenstraat, voor den heer G. Zwijnenberg te Enschedé.

De arch. H. E. Zeggelink, n.m. 5 u., in café C. Zwijnenberg. Bestek en teek. ad f 1,50 alsmede inl. verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 23 Juli, v.m. 9 u.

TERNEUZEN. Het bouwen van een loods c.a., in 3 perc.: 1. metselwerk, 2. timmerwerk, 3. zinkwerk.

De heer A. Bril, v.m. 11 u., te zijnen kantore. Bestek en teek. ter inz. in het koffiehuis „La Belle Vue" van J. Schepens. Inl. worden verstrekt door den bouwk. J. Scheele.

DONDERDAG 24 JULI.

AFFERDEN (LIMB.). Het bouwen van woning, stalling en bergplaatsen ter gezamentlijke oppervlakte van p.m. 1100 M² met bijlev. van alle materialen op een terrein van de ontginningswerken te Voorseven gem. Bergen.

De maatij. „Ceres" n.m. 1 u., in de herberg van Clevers. Bestek à f 1 te bekomen bij J. Turlings bouwk. te Echt en aldaar met teek. ter inzage alsmede bij Clevers te Afferden. Inl. geeft J. Turlings. Aanw. 24 Juli, v.m. 11½ u.

AMERSFOORT. Het verbouwen van een perc. aan de Langestraat no. 26.

De arch. H. Th. Eijsvogel, 'sav. 8 u., in café „de Arend" alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 21 Juli, 'sav. 7 uur.

HAREN (GRON.). Het bouwen eener boerenplaats met bijlevering der materialen.

De heer Albert Bolhuis Jr., n.m. 1 u., in café M. van der Veen. Bestek en teek. ad f 1.25 verkrijgb. bij arch. H. Hagema, Aanw. 24 Juli, v.m. 11 u.

ULFT. Het bouwen van een modelmakerij groot 32 × 21 M. hoog 3 verdiepingen met bijlever. van materialen.

De firma Diepenbroek en Reigers, n.m 2 u. Bestek en teek. ter inz. ten kantore der firma.

VENLO. Het bouwen eener tuinierswoning met bijlev. van alle materialen op een langs den weg naar Maagdenburg gelegen open terrein.

De arch. H. Seelen. Bestek en teek. ter inzage en zijn verkrijgb. ten kantore v.n den architect. Aanw. 24 Juli, v.m. 10 u.

VRIJDAG 25 JULI.

HEMELUM. Het bouwen van een school met twee localen.

De vereen. voor christ. onderwijs te Hemelum, Mirus en Bakhuizen. Bestekken à f 0,75 verkrijgb. bij H. Koornstra te Koudum en de teek. ter inzage in het Hotel Dolle te Bakhuizen. Aanw. 22 Juli.

METSLAWIER. Het afbreken der oude en het bouwen eener nieuwe school met 3 lokalen voor christelijk onderwijs en het verbouwen eener onderwijzerswoning te Ooster-Nijkerk.

De heeren W. en T. D. Booijenga. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Aanw. 21 Juli, n.m. 2 u.

MONSTER. Het bij- en herbouwen van de o. l. school te Ter Heijde onder die gemeente.

Het gem.best., v.m. 10 u. Bestek en teek. zijn ter secret. verkrijgb. tegen f 1,25.

UTRECHT. Het bouwen van een blok arbeiderswoningen en een blok burgerwoningen aldaar.

De archit. E. G. Wentink Jr., v.m. 11 u., in hotel „Wapen van Gelderland". Bestekken en teek. à f 1,25 te verkr. aan het ingen.- en arch.-bureau van Gebr. Wentink, Jutfaasche weg 131 Aanw. op het terrein 25 Juli, v.m. 10 u.

ZATERDAG 26 JULI.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een woonhuis aan den Stationsweg aldaar.

De arch. J. Carmiggelt, n.m. 2 u., in hôtel Luinge, alw. bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1 verkrijgb. bij gen. arch. die inl. geeft. Aanw. 26 Juli, v.m. 10 u.

MARUM (GR.). Het afbreken en weder opbouwen van een schuurtje aan de onderwijzerswoning te Nuis, onder bijlev. van het benoodigde.

Het gem.best., n.m. 4 u. Bestek en teek. ter inzage ter secretarie. Inl. geeft de gem.-opzichter. Aanw. 26 Juli, n.m. 2 u.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een burgerwoonhuis op aan te wijzen terrein gelegen aan den grintweg te Musselkanaal, onder bijlev. van al de daartoe benood. materialen, transporten, werkloonen, etc.; *b.* de glas-, verf- en behangwerken.

De arch. E. Warringa Azn. te N.Buinen, n.m. 2 u., in café „Pronk", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geven gen. architecten.

MAANDAG 28 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse voor 280 kinderen, op een terrein aan de Goudsbloemstraat en Lindegracht.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,75 (met twee teek.). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4, gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

GRONINGEN. Het verbouwen van de behuizing in de Gelkingestraat no. 50 aldaar, voor den heer S. Simmeren.

De archit. W. P. Ros, 's av. 8 u., in café „Kisch", Bestek en teek. ter inzage en ad f 1,25 verkrijgb. bij gen. archit.

LEIDEN. Het bouwen van eene school 3de klasse aan de Krugerstraat te Leiden.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inzage en overname op het bureau van gem.-werken. Inlicht. verkrijgb. aan gen. bureau tusschen 11 en 12 u. Aanw. 22 Juli, v.m. 10 u.

DINSDAG 29 JULI.

UTRECHT. Bestek no. 909. Het maken van een aanbouw aan het hoofdgebouw, het afbreken en maken van eene perronoverkapping en het verrichten van eenige diverse werken op het station Goes, Raming f 2400.

De Maatij. tot Expl. van staatsspoorw., v.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 30 JULI.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning, te Oosterbeek. (Raming f 24550.)

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Het bestek ligt ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's-Hage, aan het bureel van den rijksbouwm. in het 1e district, te 's-Hage, aan het post- en telegraafkantoor te Oosterbeek, aan het bureel van het Prov. best. van Gelderland, en is te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's-Hage. Inl. worden gegeven door den rijksbouwm. te 's-Hage. De bilj. moeten worden ingezonden aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie. Aanw. 22 Juli, n.m. 1 u.

LEUSDEN. I. Het bouwen van een lokaal enz. aan het schoolgebouw te Oud-Leusden. II. Het leveren van schoolmeubelen.

Het gem.best., v.m. 11 u.

WOENSDAG 30 JULI.

UTRECHT. Het bouwen van een schroefbouten- en moerenfabriek enz. op het terrein behoorende aan de vennootschap aan den Leidschen Rijn te Utrecht, ter oppervl. van pl.m. 2224 M².

De naamlooze vennootschap „De Utrechtsche schroefbouten- en moerenfabr.", voorh. v. Heukelom en Verweij, n.m. 2 u., in het geb. voor kunsten en wetenschappen. Bestek en teek. ter inzage en te verkrijgen à f 3 bij den arch. Alb. Nijland, Kromme Nieuwe Gracht 72, die tevens inl. verstrekt. Aanw. op het terrein 21 Juli, v.m. 11 u., ook wordt op verzoek van gegadigden, die dien dag verhinderd zijn, nadere aanwijzing gegeven.

VRIJDAG 1 AUGUSTUS.

GOOR. *a.* Het bouwen van een stoomzuivelfabriek met paardenstal enz. aldaar; *b.* het bouwen van een ontroomstation in de nabijheid van Markeloo.

De coöp. landbouwvereen. „Weddehoen", n.m. 1 u., in café „Meenderink". Bestek en teek. sub *a* ad f 2,50 sub *b* ad f 1,50 verkrijgb. bij architecten van der Goot en Kruisweg Hengelo (Ov.). Aanw. 31 Juli.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van eene conciergewoning bij de rijks-hoogere burgerschool te Tilburg. Raming f 4200.

Het prov. bestuur, v.m. 11½ u. Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van minist. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. te s-Bosch en is te bekomen bij M. Nijhoff te 's Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwkundige en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, D. Kruyf te Utrecht. Aanw. 25 Juli, v.m. 10 u.

ROTTERDAM. Het maken van den opbouw voor een gebouw bestemd tot kantoren met pakhuis, bovenwoningen enz. op de bestaande fundeeringen ter oppervlakte van pl.m. 1200 M². aan der Breeden Hilledijk.

De archit. J. P. Stok Wzn., n.m. 2 u., in gebouw „de Vereeniging" Schiekade alw. bestek en teek. ter inz. liggen terwijl zij à f 5 te bek. zijn bij J. de Jong, Wijnstr. 34.

WOENSDAG 6 AUGUSTUS.

MEEUWEN. Het bouwen eener school met onderwijzerswoning te Babijloniënbroek.

Het gem.best. van Meeuwen, Hill en Babijloniënbroek, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage en ad f 2 verkrijgb. ter secretarie Inl. geeft arch. M. van Gool te Woudrichem. Aanw. 6 Aug., v.m. 11 uur.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 C. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserves ult. 1901	**„ 1.818.900.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	**„ 23.902.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

3 JULI.

OSCH. Het bouwen van een winkelhuis met woning en verdieping voor den heer H. Goldstein.

Laagste inschrijver F. Wagemakers, Osch, f 2898. Gegund.

4 JULI.

UTRECHT. Het bouwen van 2 schoollokalen. Door het bestuur van de burgerscholen der Ned. Herv. gemeente.

Ingekomen 5 biljetten. Hoogste inschrijver E. M. Frijlink, Utrecht, f 4685; laagste R. Diks, id., f 4375. Gegund.

5 JULI.

AKKRUM. Het bouwen van een woonh. voor den heer L. M. Sijtsma. Door den arch. T. Hoekstra.

Laagste inschrijver M. H. Duisterhout, f 2380. Niet gegund.

OUD-BEIJERLAND. Het bouwen van een woonhuis met bakkerij aan den Zinkwegschendijk, voor rekening van den heer W. Molendijk aldaar.

Metselwerk. Laagste inschrijver A. Stoker, f 590*.

Timmerwerk. Chr. Simons, f 670*. *Gegund.

TILBURG. Het bouwen van een bijbouw achter het huis van en voor rekening van den heer Jos. Daniels Hamers. Door den arch. Joh. J. Haarselhorst.

Laagste inschrijver A. Bouwens, f 3944. Gegund.

ZEVENAAR. Het bouwen van een graanpakhuis. Door den heer W. A. Gerritsen.

Laagste inschr. Klappers en Lendering, Groessen, f 5365.

7 JULI.

ALKMAAR. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met slachtplaats enz. aan de Nieuwpoortslaan aldaar. Raming f 2775. Door den archit. C. J. Ooms.

Laagste inschrijver A. Andriesma, f 2580. Gegund.

ETTEN (N.-BR.). Het vergrooten van het St. Elisabethshuis, bestaande in het bouwen van een kapel met bijbouw, met bijlevering van materialen. Door het college van regenten van voorn. gesticht.

Laagste inschrijver W. Gobbens, Etten, f 17660. Gegund.

HATTEM. Het vergrooten eener fabriek, het bouwen eener woning voor den onderdirecteur, een woning voor den fabrieksbaas en acht arbeiderswoningen. Door den arch. D. Kok Jzn., te Harderwijk.

Perc. 1. Laagste inschrijver H. Koedijk, Zwolle, f 12539.

Perc. 2. A. Rouwenhorst Ez., Hattem, f 3653. Massa. H. Koedijk, f 20333.

NIJKERK. Het bouwen van een room- en karnlokaal enz. aan de roomboterfabriek. Door den heer P. C. Burkens.

Laagste inschrijvers A. en T. Alfrink, f 8975. Nog niet gegund.

SPIJK (GR.). Het afbreken der bestaande en het weder opbouwen van een nieuwen toren, voor de Ned. Herv. gemeente aldaar. Raming f 6000. Door het bestuur der Ned. Herv. gem.

Laagste inschr. J. Elzens, Eenum, f 5928. Gegund.

8 JULI.

ALKMAAR. Het amoveeren en wederom opbouwen van een pakhuis met kantoor aan den kooltuin te Alkmaar. Ram. f 2,779.50. Door den arch. C. J. Ooms.

Laagste inschrijver J. Obdam, Heiloo, f 2098. Gegund.

OOSTERBEEK. 1. Het verbouwen van de openbare school te Oosterbeek en het bouwen van 6 lokalen hierop. 2. Het lev. en stellen van schoolmeubelen voor de school Door het gem.best. van Renkum.

Verbouwen school. Laagste inschrijver G. J. Frederiks, 1 f 5624*.

Schoolmeubelen. E. de Geest, f 2800*. *Gegund.

SUAMEER. Het bouwen eener schuur met stalling voor 28 stuks vee. Ram. f 3261. Door den heer P. J. Hoekstra.

Laagste inschrijver Jh. H. Veenstra, Suameer, f 3042. Gegund.

WIERUM (FR.). Het bouwen eener Chr. school met onderwijzerswoning. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver R. Stellema, Rinsumageest, f 5680. Gegund.

9 JULI.

BERGEN OP ZOOM. Het verbouwen tot winkelhuis van perc. 1 291, aan de Boschstr. te Bergen op Zoom. Door den heer J. J. Dietvorst.

Laagste inschrijver W. Weijts, f 2075. Gegund.

BOXTEL. Het bouwen van een heerenhuis met bijlevering van alle bouwmaterialen. Door den bouwk. J. de Vries.

Laagste inschrijver A. v. d. Laar, Boxtel, f 4128.92. Niet gegund.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen van een pakhuis voor inboedels ten dienste van de firma P. Warnars. Door den arch. L. H. A. de Wolf.

Gegund aan den laagsten inschrijver A. Meijsen, aldaar, voor f 7618.

GRONINGEN. Het afbreken van eene behuizing in de Tuinstr., get. no. 37, en het daar ter plaatse bouwen van eene benedenbehuizing met twee bovenwoningen. Door den archit. P. Belgraver en A. Reiziger.

Laagste inschr. H. Kamps, f 4074. Gegund.

LEENS (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer I. Zijlstra te Zuurdijk. Door den arch. S. Harkema Pz. te Warfhuizen.

Gegund aan T. Reitsema te Leens, voor f 7250.

SMILDE. *a.* Het weder opbouwen en *b.* het grondverven en beglazen van een afgebrand café ald. Door den heer A. H. Sol.

a. Laagste inschrijver H. v. d. Bosch, Makkinga, f 1788*.

b. H. Manak, f 80*. *Gegund.

VAALS. 1. Het vergrooten van de school te Vijlen; II. het leveren en plaatsen van de schoolmeubelen. Door het gemeentebestuur.

C. Schijns, Vaals, perc. 1 f 5834; J. Vliegen, Cadier en Keer, perc. 2 f 1355.

WINSCHOTEN. Het weder opbouwen eener afgebrande winkelbehuizing op de pottenbakkerij aldaar. Door den heer G. Dijkhuis.

Laagste inschrijver C. Schoonhoven f 1727. Gegund.

10 JULI.

AMERSFOORT. Het bouwen van eene lagere school voor 600 kinderen aan den ouden Soesterweg (Puntenburgerlaan). Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. C. v. Eijbergen, f 33250. Gegund.

APELDOORN. Perc. 1. Het maken van 2 schoollokalen met bijkomende werkzaamheden aan school no. 14 in Zevenhuizen; perc. 2, het leveren en plaatsen van meubelen voor gen school. Door het gem.best.

Perc. 1. Laagste inschr. L. Fiethof, f 7198*.

Perc. 2. P. G. Haverkamp, Teuge, f 972*. *Gegund.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan de Molenstraat. Door den bouwk. J. Nikkels.

Laagste inschrijver W. Combrink, f 1109. Gunning in beraad gehouden.

ELLEWOUTSDIJK. Het bouwen van een predikantswoning c. a. Door het bestuur der Ned. Herv. Kerk.

Laagste inschrijver J. Haartsen, Groede, f 4334. Gegund.

GROENLOO. Het bouwen van een pakhuis. Door den architect. T. Broekhuijzen te Neede.

Laagste inschr. L. A. Boere, f 734. Gegund.

OLST. Het bouwen van een pakhuis bij den molen. Door den bouwmeester H. Wissink.

Metsel- en timmerwerk. Laagste inschr. A. J. Wassink, f 1460*.

Verfwerk. B. Weulink, f 32*.

Lood- en zinkw. H. Schutte, f 40*. *Gegund.

Smidswerk werd niet aanbesteed.

SLIEDRECHT (HERBEST.). *a.* Het bouwen eener openbare lagere school met 8 lokalen; *b.* het bouwen eener onderwijzerswoning. Door het gem.best.

a. Laagste inschrijver H. v. d. Esch Bz., Papendrecht, f 28504.

b. W. v. Delft, f 6866.

Massa. J. M. Visser, f 35250*. * Gegund.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen eener remiese, paardenstal en bergplaatsen voor de firma de Wed. J. B. de Beer en Zn., onder den arch. F. de Beer.

Laagste inschr. L. Jongen, f 5720. Gegund

L. Jongen metselw., H. v. d. Put, timmerw.

WOENSEL. Het bouwen van drie woonhuizen met stalling, met bijlev. van mater., voor rekening van den heer Fr. Hezemans, mr. smid te Eindhoven. Door den heer A. Eliens Pzn.

Perc. 1. Laagste inschr. firma W. K. Wits en Zn., f 153.

Perc. 2. O. Bleeker, f 50.

11 JULI.

ALMELOO. Het vergrooten der magazijnen aan de Ootmarsumsche straat voor de firma E. ter Braake. Ram. f 3100. Door den archit. H. A. Witzand Bzn.

Laagste inschrijver W. Hulleman, f 3064.

APELDOORN. Het bouwen van een magazijngebouw met werkplaatsen. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschr. J. W. Buitenhuis, f 6258. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van eene villa aan den Kleinen Houtweg op den hoek van de Kamperlaan. Door den archit. J. v. d. Ban.

14 biljetten. Laagste inschr. C. Nederkoorn, f 22944.

NIEUWERKERK A/D IJ. Het maken van een gebouw voor maalderij met bijkomende werken. Ram. f 3325. Door het bestuur der coöp. landb.-vereeniging.

Laagste inschrijver W. v. Verre, Capelle a/d. IJssel, f 3195. Gegund.

Het plaatsen der maalstoelen met bijk. werken en leveringen zal opgedragen worden aan den heer A. Groen te Rotterdam, terwijl de motor door het bestuur der vereeniging zal worden aangekocht.

SCHOONREWOERD. Het afbreken van een bestaande en bouwen eener machinistwoning. Door het bestuur van het waterschap „De Huibert".
Laagste inschr. S. P. Kraaijeveld, Schoonrewoerd, f 1200.

VENLOO. Het afbreken van een bestaand gebouw, gelegen in de Heilige Geeststraat en het ter plaatse bouwen van een magazijn met bovenwoning, met bijl. van alle materialen. Door den arch. H. Seelen.
Laagste inschrijver Fr. v. Gerven, Blerik, f 4389.

12 JULI.

ARNHEM (ONDERH.). Het verbouwen van een winkelhuis aan de Rijnstraat no. 47/48, voor rekening van den heer A. J. L. Sprenger aldaar.
Laagste inschrijver G. J. Reinders, f 4000.

BIERUM. Het bouwen eener burgerbehuizing te Spijk, met bijlev. der materialen. Door het gemeentebest.
Laagste inschr. J. Smidt, Losdorp, f 1055. Gegund.

BREDA. Het bouwen van een woonhuis in de Ceresstraat, te Breda, met bijlev. van de benood. materialen. Door den architect W. J. Slechtriem.
Laagste inschrijvers W. de Kanter & Zn., Teteringen, f 2077. Gegund.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 28sten Juli 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 931.

het maken van Twee zijsporen op het emplacement Voorschoten op den spoorweg AMSTERDAM—ROTTERDAM.

Begrooting f 7100.—.

Het bestek is tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, Kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van de winkelbehuizing, noordzijde aan de Vischmarkt no. 13 ald., voor rekening van de heeren C. en A. Brenninkmeijer te Amsterdam en Leeuwarden. Door den architect A. Th. v. Elmpt.
Laagste inschr. G. Brinks, f 7095. Gegund.

NOORDBROEK. Het afbreken en weder opbouwen van een burgerbehuizing, met bijlev. van de te kort komende materialen. Door den heer R. Vos.
Laagste inschr. A. Daanje, Noordbroek, f 1714. Boven de begrooting, niet gegund.

ZEVENAAR. Het bouwen van een longeerplaats met stallen. Door het gemeentebest.
Herbesteding op 14 Juli 1902. J. B. Smit, Zevenaar, f 2449.

14 JULI.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer Ph. Holthuis. Door den aanbesteder.
Laagste inschr. G. J. Veneberg, f 2389.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een heerenhuis op het nieuwe terrein in de Oranje-Nassaulaan te 's-Bosch, met bijlev. der daartoe benood. materialen. Door den bouwk. A. v. Liempt.
Laagste inschr. A. de Vroom en A. v. d. Wacht, f 10,945.

HOOGKERK. Het verbouwen van de openbare lagere school ald. Door het gem.best.
Laagste inschrijver H. Smit, Groningen, f 5790. Gegund.

HULST. Bestek no. 8. Het bouwen van een locomotiefremise, rijtuigremise, werkplaats enz. op het emplacement van den stoomtram. Door de naaml. venn. „stoomtram Hulst—Walsoorden".
Laagste inschr. J. B. Snaps, St.-Nicolaas, f 18830,45.

NIEUWE PEKELA. Het bouwen van een kerk en pastorie te Tang, gemeente Onstwedde. Door den kerkeraad der Herv. gem. te Onstwedde.
Laagste inschrijver H. Kuiper, O. Pekela, f 4120. Gegund.

15 JULI.

GASTEL. (N.-BR.). Het bouwen eener graanschuur te Kruisland, op de bouwhoeven van de heeren Jac. en Joh. Jacobs te Gastel en Fijnaart, met bijlevering der materialen. Door den arch. F. A. H. v. d. Vaart.
Laagste inschrijver Hub. v. Keep, Gastel, f 5100. Gegund.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 29sten Juli 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 909.

Het maken van een aanbouw aan het hoofdgebouw, het afbreken en maken van eene perronoverkapping en het verrichten van eenige diverse werken op het station GOES.

Begrooting f 8,400.—.

De besteding geschiedt volgens § 53 van het bestek.
Het bestek ligt van den 11den Juli 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur, Jhr. H. H. SANDBERG VAN BOELENS te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 15den Juli 1902 ten 11.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 7den Juli 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 29sten Juli 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 911.

Het maken van den onderbouw eener draaischijf en het afbreken van de bestaande draaischijf, met toebehooren, met bijbehoorende werken op het station MAASTRICHT.

Begrooting f 13,530.—.

De besteding geschiedt volgens § 46 van het bestek.
Het bestek ligt van den 14den Juli 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 19den Juli 1902, ten 2 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 10den Juli 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Amsterdamsche Fabriek van Cement-IJzerwerken (Systeem Monier) Groote Wittenburgerstraat 108.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
BEHANGSELPAPIEREN, LINCRUSTA, Th. N. Eijffinger, Hofleverancier. — Den Haag.
Binnenbetimmeringen. — GEBRS KOCH, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Cementsteenfabriek. — M. ELFRING & ZOON, Den Haag.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — NELL & STUTTERHEIM, Den Haag.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Papierstuc̈fabriek, Damrak 85, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Handel in Bouwmaterialen. — Wed. P. G. F. PINO POST. Den Haag.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Levensverzekering-Maatschappij New-York. — Directie voor Nederland, Keizersgracht 455, Amsterdam.
Levensverzekering-Mij. „Neerlandia", L. Beestenmarkt 9, 's-Hage.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Otis Bros. New-York).
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. — JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Marmeren Schoorsteenmantels. — G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Motoren & Dynamos. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Naaml. Venn. Utrechtsche Asphaltfabriek. Dakbedekking en Vloeren
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Tegels in soorten. — DE LINT & Co., Rotterdam.
Toeschuifbare hekken. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — FRED. STIELTJES & Co., Amst. (Sturtevant Blowers & Exhausters voor ventilatie, stofafzuiging enz.).
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Vuurvaste Steen. JOSTEN & Co., te **Königwinter a/Rh.** Fabrikanten van zeer vuurvaste **Chamotte-** en **Dinas-steenen** vuurvaste Cement, Karolinklei enz.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

LEYDEN & VAN BEEST

Binnenrotte 22—24.

ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare** en **draagbare stoelen**

voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.

Prijzen en catalogus op aanvrage.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

Eene in Holland **goed ingevoerde Duitsche Fabriek der Bouwbranche,** die reeds zeer groote leveringen naar Holland heeft gedaan, zoekt **ter behartiging harer belangen** eene in Holland *en liefst in DEN HAAG*

gevestigde firma,

die bij de Regeering goed ingevoerd is.
Offerten onder No 455 aan het Bureau dezer Courant.

GEVRAAGD voor den tijd van vier of vijf maanden een

Opzichter Teekenaar

bij den bouw van eenige woningen en den verbouw van een Heerenhuis te Utrecht. Salaris *f* 60.— tot *f* 80.— per maand. Brieven *franco* aan het Bouwkundig Bureau, Oudegracht 53bis, UTRECHT.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn **verkrijgbaar:**

Honorarium-Tabellen

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.: bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

C. LINDENAAR Jr.

GLASGRAVEUR.

Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

ATELIERS voor het **Etsen** op **Spiegel-** en **Vensterglas. Artistieke bewerking.**
SPECIAAL ADRES voor **gekleurd** en **gebrand glas in lood.**
Steeds groote voorraad van alle kleuren **Cathedraal glas.**

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

„LIEBIG'S"-Patent

RESERVOIRS-CLOSET.

Geheel geruischlooze vulling,

ALOM VERKRIJGBAAR.

Eenige vertegenwoordigers voor Nederland:

PECK & Co., Amsterdam.

Afbeeldingen en Prijsopgaven gratis.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15–30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

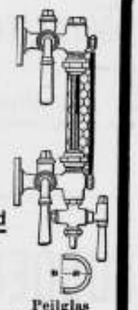
AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Draadglas.

Peilglas beschermers

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systemen.

Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.

Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

26 JULI 1902 — 22e JAARGANG. — No. 30.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1–5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • • • ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M.

INHOUD: De Campanile van San Marco. — Loon en Arbeidsduur. — De tentoonstelling der Quellinusschool. — Veredeling van het ambacht. — Technisch nieuws. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

DE CAMPANILE VAN SAN MARCO.

De afbeelding van den op 14 Juli j.l. ingestorten Campanile der kerk van St. Marcus te Venetië, die wij in dit blad den lezer aanbieden, geeft een goed beeld van het verwoeste rijzige bouwwerk in verband met zijn omgeving en zijn stand ten opzichte van de kerk. Die afbeelding is eene verkleining op meer dan de helft van eene photographische opname, nu juist 25 jaren oud. (1) Haar omlijsting duidt het reeds aan, dat de lens der photographische toestel op een zelfde hoogte heeft gestaan van waaruit de wandelaar onder de arkaden, die ten westen het plein van St. Marcus afsluiten, de gebouwen aan de overzijde ziet.

In bijna geen studieboek over geschiedenis van bouwkunst, in elk geval in geen der meest bekende van deze werken, vindt men een afbeelding van den Campanile, hetgeen te meer verwondering wekt, daar deze beffroi of klokketoren bij de kerk behoort, waarvan de noodige afbeeldingen in elk boek over kunstgeschiedenis of over de architectuur in hare hoofdtijdperken voorkomt.

Toen ik, voor 't eerst te Venetië zijnde, in den vroegen ochtend naar het St. Marcus-plein wandelde en dit betrad door een overdekte toegang daarheen in de gebouwenreeks tegenover de kerk, plotseling deze met haar toren voor mij zag, juist als op de afbeelding, was ik getroffen door het machtig oprijzen van het hooge gevaarte dat de afmetingen der kerk zoo klein doet schijnen; de hoogste koepel van deze heeft dan ook slechts een derde van de hoogte van den Campanile. Met zijn simpel maar mooi silhouet, zijn machtig opwaarts strevende verjongende lijnen, staat hij er als een van zijn geweldige kracht bewust beschermer over de behaagzieke schoone aan zijn voet. Scherp stak de mooie complex af tegen den helderen hemel, den achtergrond warm lichtende van het opgaan der zon.

Van af het Lido gezien, of ver van de stad verwijderd, scheen de toren te heerschen en te waken over heel de stad. Of deze haar wachter nu noode mist?

Was 't werkelijkheid? Was 't een tooneeldecoratie of een nagebootst oud-Venetië op een moderne tentoonstelling? Om op deze vragen, die zich onwillekeurig aan den toeschouwer opdringen die voor 't eerst de Piazza betreedt, ontkennend te kunnen antwoorden, is tijd noodig.

Van naderbij bezien, vertoonde het steenen gevaarte, evenals de meeste Venetiaansche gebouwen, kenteekenen van verwaarloozing uit armoede. De bepleistering met cement, reeds sinds onheuglijke tijden ter bescherming van den baksteen aangebracht, was op vele plaatsen gescheurd, en talrijke groote en kleine gedeelten waren afgebrokkeld, aantoonende hoe de afwisselingen in de weersgesteldheid van invloed op het materiaal waren geweest. Erger waren enkele, nog geen zorgwekkende, scheuren in het metselwerk, die echter op behoedzaamheid moesten wijzen, vooral wegens de constructie van den toren. Zijn romp bestond uit metselwerk, beneden bijna 4.40 M. dik, boven 3.90 M., tot aan het open gedeelte echter doorbroken voor het hellende vlak, dat voor het beklimmen van den toren diende. De doorbreking was 1.20 M. breed en bijna 4 M. hoog. De zijmuur van dezen tunnel aan de binnenzijde van den toren was telkens met twee openingen doorbroken, zoodanig, dat het blijvende gedeelte metselwerk slechts 0.90 M. breed was. Er bleef dus een centraal open gedeelte over van 3.90 M. in het vierkant. De eigenlijke steenen romp had tot aan het open gedeelte eene hoogte van vier malen de breedte aan den voet, die 12.70 M. bedroeg; boven was die breedte 11.25 M.

Deze constructie, die in de 4e eeuw twee malen een restauratie vorderde, terwijl in 1400 herstellingen noodig waren wegens brand, vereischte nauwlettend toezicht. Hierop werd dan ook in 1883 reeds de aandacht gevestigd door den architect Alberto Boni; vooral was zijns inziens het metselwerk van het benedenste gedeelte van den toren niet voldoende zwaar en had het geheele samenstel zeer geleden door verweering van den steen op de vele plaatsen die

(1) De krasmjes aan den voet zijn thans weggebroken.

al sedert jaren niet meer door een cementlaag beschermd waren. De beschouwingen van dezen architect waren een algemeen onderwerp van bespreking te Venetië in 1884, toen ik voor de tweede maal de stad bezocht. Maar men vatte zijn angst niet als ernstig op. Acht eeuwen ruim hadden de Venetianen zich aan den toren gehecht getoond. Hoe zou dan ook de Campanile ooit ontrouw aan Venetië kunnen worden? Trouwens, uit een onderzoek was gebleken, dat de fundeering nog in uitmuntenden staat verkeerde.

Twaalf jaren geleden wees de bouwkundige Luigi Vendrasco officieel op de noodzakelijkheid om voorzieningen te nemen, en de commissie voor de monumenten stelde een onderzoek in; zij kan de zorgen van dien opzichter echter niet deelen. Deze, overtuigd van zijn goed recht, deed twee jaren later wederom een dringende waarschuwing hooren, die hem echter een min aangename berisping en zijn ontslag op den hals haalden.

In November 1901 werd door den Prefect van politie op den toestand gewezen; zijn vrees werd toen evenwel door eene commissie van onderzoek ongegrond bevonden.

Ten slotte waarschuwde deze Prefect op den 13^{en} Juli j. l. de Regeering dringend, dat hij een catastrophe voorzag en zooveel in zijn macht was maatregelen had genomen om ongelukken te voorkomen. In allerijl werden de architect Boito Calderini en de Directeur voor de antiquiteiten van uit Rome door den Minister van Onderwijs afgezonden; zij kwamen echter te Venetië slechts om getuige te kunnen zijn van den val van den reus.

De zorgeloosheid waarmede de technische adviezen aan de Regeering zijn gegeven, zullen nu wel de noodzakelijkheid aantoonen om eene regeling te treffen waarbij de commissie voor de monumenten niet meer zal worden samengesteld uit personen die hun verantwoordelijk ambt opnemen als een eerebaantje na een retraite. Maar Vendrasco zal gelijk krijgen.

Aan onderstellingen over de oorzaak van het onheil natuurlijk geen gebrek. Volgens een dezer zou de paalfundeering van den toren gebrekkig zijn geworden; men vreest zelfs voor heel Venetië eene catastrophe door verrotting der palen. Een commissie is benoemd om hiernaar onderzoek te doen; haar rapport zal wel waarschijnlijk geruststellend zijn, want nog geen enkel gebouw te Venetië heeft een zorgwekkend gebrek getoond dat zijn oorsprong vindt in slechten toestand der fundeering. (1)

Het gebrek dat de genadeslag aan 't bouwwerk gaf, was een scheur in zijn noordwestelijken hoek, aanvankelijk en sedert lange jaren gering en, zooals uit het voorgaande is gebleken, zorgloos van geen beteekenis geacht, maar in de laatste maanden zich steeds verwijdende. De plaats van deze scheur is oorzaak, dat het gevaarte gelukkigerwijze naar de zijde van het plein is gevallen; ware dit niet geschied dan zouden San Marco, het Dogenpaleis of de Libreria ontzettend hebben geleden. Nu is slechts een gedeelte van den hoek van dit laatste bouwwerk beschadigd geworden.

De Campanile van S. Marco.

De Piazza San Marco was oorspronkelijk een tuin, behoorende tot een kloosterder zusters van St. Zacharias.

Op de plaats waar thans de St. Marcus, de vroegere staatskerk der Doges, en hiernaast het Dogenpaleis zich verheffen, stonden tot in 976 gebouwen van dergelijke bestemming die in dit jaar door brand werden vernield. Waarschijnlijk werd eerst in 1043 begonnen met den bouw van de tegenwoordige kerk die in 1085 werd ingewijd, hoewel nog lang niet voltooid. Eerst vijf eeuwen later was de ongemeen rijke binnendecoratie gereed.

Nog tijdens het bestaan van de oudste, uit hout, riet en stuc samengestelde kerk, in het begin der 10e eeuw, werd een aanvang gemaakt met den bouw van de Campanile, op fundamenten die waarschijnlijk in 't laatst der 9e eeuw werden aangelegd. De bouw was eerst in 1178 voltooid, na herhaalde malen onderbroken te zijn geweest tijdens de oorlogen waarin de machtige lagunenstad werd gewikkeld. Het was in de laatste periode van dien bouw, dat onder Doge Ziani (1172—1178) de vestingmuur om de stad werd afgebroken, en tevens het kanaal Battario gedempt werd dat ten westen de Piazza begrensde, die daar toegankelijk was door een rijk versierde poort. De genoemde ommuring was in de 9e eeuw aangelegd, om de stad te kunnen verdedigen tegen de invallen der Hongaren.

(1) Van verlaging van het peil is natuurlijk te Venetië geen sprake; in Nederland heeft dit echter al veel gebouwen vernietigd of daaraan schade berokkend. Tijdig onderzoek blijft daarom noodzakelijk. Er verluiden geruchten, dat aan de St. Anthonies op de Nieuwmarkt te Amsterdam een geringe verzakking wordt waargenomen.

De torenspits van den Campanile werd in 1510 voor de tweede maal door den bliksem vernield; door Bartolomeus Bon werd de op de afbeelding zichtbare spits gebouwd, waardoor de toren eene hoogte van 96,80 M. verkreeg; in 1517 werd op haar top de vergulde bronzen engel geplaatst. Toen hing nog ter halve hoogte van den toren aan een uitstekenden balk een houten kooi, waarin de priesters werden opgesloten die zich aan misdrijven hadden schuldig gemaakt.

In 1540 werd tegen den oostelijken voet van den toren de Loggia of Loggietta gebouwd door Jacopo Tatti genaamd Sansovino (1479—1570), den grooten bouwmeester en ornamentist der Venetiaansche hoogrenaissance, die gedurende meer dan 40 jaren als staatsbouwmeester den toon aangaf in de bouwkunst van Venetië. Deze marmeren Loggia was de op een verhoogd, met een balustrade omgeven terras gebouwde portiek van drie openingen, waar de procuratoren hun verblijf hielden tijdens de zittingen van den raad. De pijlers met hun corintische wandzuilen vormden nissen in de penanten, waarin de bronzen beelden van Minerva, Apollo, Mercurius en Pax. Onder de bekronende lijst waren in zeven paneelen prachtige, klassiek eenvoudige allegorische mythologische voorstellingen in relief gebeiteld, tot onderwerp hebbende de mythe van Phryxos en Helle. Beelden en reliefs waren mede van Sansovino. Het prachtige bronzen hek dat het terras afsloot en vrij ongedeerd is gebleven, dateert eerst van 1750 en werd gegoten door Antonio Gai.

Op de afbeelding is rechts achter den toren een klein gedeelte te zien van het paleis der Dogen; die gevel stamt uit het begin der 14^{e} eeuw.

Het gebouw rechts op de afbeelding, waarmede bij den toren de zuidelijke afsluiting van de Piazza aanvangt, is de Libreria, de oude bibliotheek van S. Marco, in strenge renaissance met een grooten rijkdom van plastische vormen door Sansovino gebouwd. In 1536 werd met dien bouw begonnen. Hoewel overladen gedetailleerd, is dit gebouw een der heerlijkste scheppingen van hoog-nobele verhoudingen. De hierop volgende reeks van acht woningen voor de Procuratoren van S. Marco, de nieuwe Procuratiën, aan de zuidzijde der Piazza één geheel uitmakende, werden door Vincent Scamozzi (1552—1616) gebouwd, als een voortzetting en navolging der Libreria, maar een verdieping hooger dan deze. Zij wijzen niet op een zoo hoog ontwikkeld talent als dat van Sansovino.

De aan de overzijde gelegen, niet op de afbeelding zichtbare statige reeks gebouwen, bevatten de oude Procuratiën, ongeveer in 1480 door een Toskaanschen architect gebouwd.

Zal nu de Campanile herbouwd worden? Chi lo sa?

Geld is er reeds voor geschonken, inschrijvingen worden er voor geopend, en men bedenke, dat S. Marco, noch Venetië hun Campanile zullen willen derven.

Laat men dien herbouwen, geheel zooals hij was, — dat nieuwe monument zal eerst na eeuwen het schilderachtig waas herkrijgen dat het oude zoo wonder-aantrekkelijk maakte.

R.

LOON EN ARBEIDSDUUR.

De Kamer van Arbeid voor de bouwbedrijven te 's Gravenhage heeft aan den Minister van Binnenlandsche Zaken een rapport ingezonden over de gehouden enquête naar loon en arbeidsduur, over het tweede kwartaal van 1902.

Aan hetgeen de *Nieuwe Courant* over dit rapport mededeelt, ontleenen wij het volgende. Het betreft alleen het smidsvak, waarmede begonnen werd, omdat de toestand hierin, althans wat het loon betreft, nog het minst geregeld is. Veel der beschouwingen zijn echter even goed van toepassing op andere vakken.

In het geheel werden uitgenoodigd, om achtereenvolgens voor de Kamer te verschijnen, 8 patroons en 16 werklieden uit 10 ondernemingen. Aan deze oproeping werd voldaan door 4 patroons, en 12 werklieden uit 9 ondernemingen.

De Kamer stelt zich voor, door dit onderzoek, afgescheiden van het doel met deze enquête zelve beoogd, bij de patroons en werklieden meerdere bekendheid te verschaffen met het werken en streven der Kamer.

Waar eenerzijds door de werklieden tegenwoordig zeer beslist de beweging voor verhoogd loon en verkorting van den arbeidstijd wordt voorgesteld, kan juist door een onderzoek als thans is aangevangen en het daarmede gepaard gaand persoonlijk onderhoud, duidelijk worden, dat de werklieden, althans door deze propaganda voor de loonbeweging, niet den weg inslaan, die het doelmatigst kan leiden tot lotsverbetering.

Waar hooger loon gevraagd wordt, wordt vaak het verschil uit het oog verloren tusschen een normaalloon (het zoogenaamde standaardloon) en een minimum loon; een minimumloon, dat elke werkman van af ongeveer 20-jarigen leeftijd zou moeten verdienen, afgezien van zijn bekwaamheid; en een normaalloon, dat aan elken werkman zou moeten verzekerd zijn, van wiens bekwaamheid in het vak afdoende bewijzen zouden kunnen worden bijgebracht.

Het uit het oog verliezen van het verschil in die beide, leidt dan ook tot het stellen van onverwachte eischen, b. v. waar door werkliedenvereenigingen, onder den naam van standaardloon, wordt gevraagd, althans bedoeld, een minimumloon, dat terstond zóó hoog wordt gesteld, als tot nu toe slechts bij uitzondering in dat vak werd genoten.

Duidelijk is het, dat waar in een speciale gemeente door de werklieden een onverwachte verhooging van loon en verkorting van den arbeidstijd wordt gewenscht, deze verwachting op teleurstelling moet uitloopen, zoolang de concurrentie én binnen- én buitenslands de patroons er toe noopt aan den bestaanden toestand vast te houden.

Wel ware het wenschelijk, dat door de werklieden werd voorgesteld de juiste vraag van loon naar bekwaamheid, daar van een dergelijk streven op den duur niet alleen een veel bevredigender resultaat zou zijn te wachten, doch tal van hervormingen, die voor de opleiding van de werklieden tot bekwame vakmannen van belang zijn, daaruit van zelf zouden voortvloeien.

Immers, waar eenmaal het verlangen van loon naar bekwaamheid bij de werklieden ingang zou vinden, zou vanzelf ook op den wetgever een drang worden uitgeoefend, het beoordeelen van die bekwaamheid aan vaste regels te binden, en zou tevens bij de werklieden het streven worden opgewekt naar steeds meerdere bedrevenheid in hun vak, een streven waartoe de lust *thans* zoo vaak al te spoedig verkwijnt, nu de werkman in de bouwvakken in veel gevallen inderdaad het vooruitzicht niet heeft van een dergelijk streven te eenigertijd de vruchten te plukken.

Waar eenmaal wel voor den werkman direct voordeel zou bestaan bij ontwikkeling zijner vakkennis, kan het niet uitblijven, of hij zal ook voor zijn kinderen die ontwikkeling verlangen, en een streven der werklieden naar stelselmatige opleiding der leerlingen in de werkplaats en verbetering en uitbreiding van ambachtsonderwijs zal niet nalaten ook weerklank te vinden bij den wetgever.

De Kamer erkent zeer zeker, dat een verbetering van den loonstandaard en een regeling van den arbeidstijd in veel takken van het bouwbedrijf zeer gewenscht is, zooals de Kamer dan ook herhaaldelijk in haar adviezen aan regeering en gemeente heeft bewezen. Doch ook is de Kamer overtuigd, dat de groote tegenstand, die bij het streven naar die lotsverbetering door de werklieden van de zijde der patroons wordt ondervonden, afgescheiden van de concurrentievrees, minder een uitvloeisel is van den onwil om tot lotsverbetering mede te werken, dan wel uit het ontbreken van de zekerheid, dat eene plotselinge verhooging van loon en verkorting van den arbeidsduur, op zichzelf reeds algemeen van invloed zou zijn op het verkrijgen van beter en meer loonend werk.

DE TENTOONSTELLING DER QUELLINUSSCHOOL.

De van 18 tot 21 Juli gehouden tentoonstelling van het werk, in den afgeloopen cursus vervaardigd door de leerlingen der Quellinusschool te Amsterdam, heeft in de eerste plaats de overtuiging gevestigd, dat zij geen opgesmukte, maar een eerlijke was.

Al het werk van alle leerlingen was ter kennismaking aanwezig. Het tentoongestelde maakte een prettigen indruk en toonde aan, dat vlijtig is gewerkt, door leeraren en door leerlingen.

Zooals jaarlijks, konden ook de concoursteekeningen bezichtigd worden. 't Spreekt voor zich, dat men deze in de eerste plaats moet beschouwen als werk van jeugdige leerlingen; maar ook dan nog moet men verbaasd staan over 't geen wordt verkregen, reeds na den eersten cursus. Dit zelfde geldt voor de schetsen en teekeningen in vrijen tijd te huis gemaakt. Het frissche, soms naieve van zulk werk is zeer aantrekkelijk; de resultaten verkregen zonder dat de leeraar in staat is geweest een aanwijzing te doen of een correctie aan te brengen, zijn werkelijk interessant. Men bedenke wat het den afgestudeerde, die reeds veel ondervinding heeft opgedaan, soms nog moeite kost om iets bevredigends tot stand te brengen. Sommig werk toonde intusschen duidelijk aan, dat er eenige benijdenswaardig talentvolle jongelui onderwijs aan deze school genieten

Het streven is blijkbaar, bekwame teekenaars voor alle vakken op te leiden. Uit het tentoongestelde den gang van het onderwijs nagaande, en begrijpende hoe alle onderdeelen hiervan in elkander grijpen en het in theorie geleerde wordt toegepast, is 't niets vreemds, dat de verkregen resultaten zoo gunstig zijn. Het onderwijs blijkt door een vaste hand bestuurd te worden, en gegeven te worden door goede en ijverige krachten. De deelen van een streng afgebakende richting zijn als schakels onderling verbonden.

Het werk der bouwkundigen, waaronder dergelijke leerzame details op constructief terrein, ziet er flink geteekend en afgewerkt uit, volledig zonder te veel uitvoerigheid. Het concours van het laatste jaar was werkelijk belangrijk. Het betrof het maken van een ontwerp voor een buitenhuis, waarvan alleen in enkele lijnen een plattegrond en een silhouet der buitenmuren en daken waren aangegeven. Dit ontwerp moest ook gedeeltelijk gedetailleerd worden. Wat van deze opgave gemaakt is, mag dienen als een aanbeveling voor de methode van onderwijs; de toepassing van 't geen geleerd was, bleek er immers uit. De bouwkundigen moeten thans ook boetseeren; de werkstukken hebben dan tot onderwerp, bouwkundige onderdeelen, die reeds in detail zijn ontleed bij het onderwijs in stijl- en ornamentleer.

Het onderwijs in rechtlijnig teekenen, het decoratief ontwerpen, heeft verrassende resultaten opgeleverd; hieronder mooie boekversieringen en ontwerpen voor boekbanden, in vrijen tijd te huis gemaakt.

Het werk der decoratieschilders en lithographen zag er degelijk en goed uit, ook het boetseer- en houtsnijwerk, dat — vooral het laatste — met veel ambitie gemaakt scheen.

VEREDELING VAN HET AMBACHT.

In de algemeene vergadering van de „Vereeniging tot veredeling van het Ambacht", den 21sten dezer te Amsterdam gehouden, en geleid door den heer Jos. Th. J. Cuypers, werd o.a. medegedeeld, dat in December a.s. gelegenheid zal worden gegeven om te Utrecht proeven van bekwaamheid af te leggen als gezel of als meester, voor het metselen en het steenhouwen.

De heer J. J. van Nieukerken leidde eene bespreking in over het rapport der Commissie voor de tentoonstelling van ambachtsonderricht, in 1901 gehouden, en stelde aan de vergadering voor de volgende motie aan te nemen:

„De algemeene vergadering van de *Ver. tot veredeling van het ambacht*, kennis genomen hebbende van het debat op het congres van de *Mij. tot bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid*, gehouden te 's-Gravenhage, en op het congres van de *Mij. van Nijverheid* in 1895 te Amsterdam gehouden, alsmede van het rapport der commissie omtrent ambachts- en teekenonderwijs in Nederland, naar aanleiding van de tentoonstelling te 's-Gravenhage in 1901 gehouden — doordrongen van het groote gewicht, dat de opleiding voor vakken en ambachten plaats hebbe op de meest doeltreffende wijze, zoowel in het belang der ambachten als der beoefenaars en van het algemeen; overwegende dat een juiste beoordeeling over de opleiding voor de vakken, en voor het nuttig effect der ambachtsscholen en ook voor de andere wijzen van opleiding voor vakken en ambachten het beste te wachten is van mannen, die zelf het ambacht beoefenen en daarmee onmiddellijk in betrekking staan; in aanmerking nemende, dat de onderzoekingen meestal hebben plaats gehad óf in eenzijdige richting, óf door mannen die niet volkomen op de hoogte van het ambacht zijn en dus minder bevoegd zijn een juist advies uit te brengen;

Kennis genomen hebbende van het voornemen van Z. Exc. den minister van binnenlandsche zaken om ingrijpende verbeteringen in het onderwijs in de ambachten en vakken aan te brengen en vertrouwende op den voortdurenden steun der regeering aan onze vereeniging verleend;

Besluit

uit te noodigen alle vereenigingen en maatschappijen die met de vakken en ambachten in betrekking staan, waaronder in de eerste plaats patroons- en werkliedenvereenigingen, om gezamenlijk een commissie te benoemen, bestaande zoowel uit patroons als werklieden (vakmannen), die in opdracht zullen hebben:

1°. vóór Augustus 1903 rapport uit te brengen over den toestand van de opleiding voor de vakken en ambachten in ambachtsscholen en over het leerlingenstelsel, en burgeravondscholen;

2°. voorstellen te doen over de wijze waarop het der commissie voorkomt dat de opleiding voor de ambachten en vakken het best kan geregeld worden *a.* voor patroon en meester; *b.* voor werklieden of gezellen, en verder Z. Exc. den minister van binnenlandsche zaken in kennis te stellen met het voornemen dit rapport samen te stellen".

Na eenige discussie werd besloten, op Maandag 4 Augustus te half 2 weder te vergaderen; alle vakvereenigingen in het bereik der Vereeniging zullen een afdruk dezer motie ontvangen, en de aanstaande vergadering zal ook voor belangstellenden toegankelijk zijn.

TECHNISCH NIEUWS.

Verduurzamen van hout. Volgens het systeem der Märkische Imprägnierungswerke, methode Hasselman, wordt het hout in een mengsel van koperhoudend ijzervitriool, zwavelzure aluinaarde en kainit gekookt, onder drukking en hooge temperatuur. De bederfwerende zouten vormen in de houtcellen onoplosbare verbindingen.

Afgezien van de geringe kosten dezer methode tegenover die van andere, zijn er de voordeelen aan verbonden, dat het hout niet alleen bij voortduring voor bederf en houtwurm is gevrijwaard, maar ook het natuurlijke uiterlijk behoudt, geen onaangename reuk verspreid en in hardheid heeft toegenomen; bovendien is het onbrandbaar geworden, zoodat het vuur vatten van stapels dwarsliggers, volgens deze methode bewerkt, is buitengesloten. Voor mijnen, spoorwegen, fabrieken enz. verdient dit de aandacht. Het los zitten van bouten in dwarsliggers wordt door de boornachtige constitutie van het aldus geïmpregneerde hout bemoeilijkt, zoodat de dwarsliggers langer dan de op andere wijze behandelde kunnen dienst doen alvorens omgelegd te moeten worden. Is ten slotte een bout losgeraakt, dan is 't voldoende in het boutgat een geïmpregneerde houten prop, en daarin de bout te slaan. De wanden van het gat zijn namelijk niet aangetast, maar door inwerking van vocht verboornen zij, evenals de prop. Vooral voor schachten en galerijen in mijnen wordt dit hout aanbevolen, dat langer standhoudt dan ongeprepareerd, en in veel gevallen dus belangrijke besparing kan geven.

Industrielle Nachrichten.

Hout met lederbekleeding voor wandversiering. De Composite Veneering Company te New-Jersey vervaardigt wandbekleedingen van twee of meer plankjes goedkoop hout van fourneerdikte, met de vezels gekruist tegen elkander gelijmd. Op de voorzijde wordt met kaaslijm, die tegen vocht bestand is, een laag leder bevestigd. Het kromtrekken van deze aan ééne zijde beplakte platen wordt belet door de achterste laag hout, zwaarder dan de andere te nemen. Na het oplijmen van het leder worden de platen onder sterken druk geperst, waardoor ook plastische versieringen kunnen worden aangebracht. Van den aard van het leder hangt de artistieke werking van deze nieuwe wandversiering of, evenals de prijs hiervan.

Bij aanwending van echt, goed leder zal de prijs echter zoo hoog blijven, dat aan de aanwending van deze platen in 't groot bijna niet te denken valt, daar er genoeg andere wandbekleedingen zijn die goedkooper zijn en toch ook goed voldoen. Maar toepassing van kunststoffen als kunstleder, lincrustra, enz., in plaats van leder zou zeer goed tot practische resultaten kunnen leiden en een algemeen bruikbaar middel tot versiering van woonvertrekken kunnen leveren.

D. Bauhütte.

BERICHTEN.

In de Staatscourant van 't laatst der vorige week is het Kon. besluit van 2 Juli 1902 verschenen, waarbij wordt bepaald, dat de Woningwet op 1 Augustus a. s. in werking treedt; alzoo tegelijk met de Gezondheidswet.

De voorwerpen door de leerlingen der Ambachtsschool te Haarlem in den afgeloopen cursus vervaardigd, zullen nog op Zaterdag 26 dezer voorm. van 10—12 en namid. van 2—4 uur, en op Zondag 27 dezer van 11—3 uur worden tentoongesteld. Op Zaterdag kunnen de lessen in de praktijk door belangstellenden worden bijgewoond. Den vorigen dag was dit eveneens het geval.

Steenderen. Indien het Zutph. Dagblad goed is ingelicht, zal het kasteel Steenderen, een der oudste en meest bekende overblijfselen uit de middeleeuwen in Gelderland, worden afgebroken. Het zou zijn aangekocht door den heer Van Sommeren, te Utrecht.

De excursie der Belgische collega's naar 's Gravenhage, Scheveningen, Delft en Rotterdam is zeer naar wensch geslaagd. Een verslag daarover kan — wegens gebrek aan plaatsruimte — eerst in een volgend blad worden opgenomen.

PERSONALIA.

Bij Kon. besluit is met ingang van 1 Aug. 1902 aan den heer J. J. van Schuylenburg op zijn verzoek een eervol ontslag verleend als Hoofdopzichter over rechtsgebouwen, gevangenissen en Rijksopvoedingsgestichten; en is benoemd tot Hoofdopzichter over genoemde gebouwen enz. de heer P. H. S. A. Breukel, thans opzichter.

Tot opzichter over rechtsgebouwen enz. zijn benoemd de heeren G. van Wingerden, J. C. van Kempen, J. C. W. van der Eem, J. A. de Leede en L. Arnold, die reeds tijdelijk opzichter waren.

Bij Kon. besluit is met ingang van 1 Aug. 1902 benoemd tot lid en voorzitter van den centralen Gezondheidsraad, de heer J. T. T. C. van Dam van Isselt, eervol ontslagen generaal-majoor van den grooten staf, te 's-Gravenhage.

Bij de Maatschappij tot Exploitatie van St. Spoorw. zijn benoemd: tot opzichter 2e klasse de heeren J. B. Nieuwenhuis, B. W. Schot, G. F. Oors, J. A. Boorsma en A. D. Veenhuizen, en tot Opzichterteekenaar de heeren J. H. A. H. Marissen en H. J. Fischer.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,		onderdom	7	jaar	salaris f	80.—
"	"	"	"		22	"	"	60.—
"	"	"	"		25	"	"	60.—
"	"	"	"		20	"	"	60.—
"	"	"	"		28	"	"	70.—
"	"	"	"		23	"	"	75.—
"	"	"	"		22	"	"	90.—
"	"	Teekenaar	"		18	"	"	25.—
"	"	"	"		20	"	"	45.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 28 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse voor 280 kinderen, op een terrein aan de Goudsbloemstraat en Lindegracht.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,75 (met twee teek.). Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-arch. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

BOXTEL. Het bouwen van een villa met koetshuis en stalling en verdere werken op een terrein gelegen aan den Bosschen Steenweg te Boxtel.

De archit. P. G. Buskens te Rotterdam, v.m. 11 u., in café van Son te Boxtel. Bestek en teek. ter inz. in voorn. café en tegen f 2 verkrijgb. bij Wilhelm v. Eupen, te Boxtel. Inlicht. worden verstrekt door den bouwk. J. de Vries te Boxtel en ten kantore van voorn. arch. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het verbouwen van de behuizing in de Gelkingestraat no. 50 aldaar, voor den heer S. Simmeren.

De archit. W. P. Ros, 's av. 8 u., in café „Kisch". Bestek en teek. ter inzage en ad f 1,25 verkrijgb. bij gen. archit.

GRONINGEN. Het verbouwen van het perc. kadastraal bekend sectie B. no. 2779, gelegen aan de zuidzijde v/h Damsterdiep.

De arch. P. M. A. Huurman, 's av. 7 u., in café van Hoorn, Damsterdiep. Bestek en teek. ter inzage in voorn. café, alsmede in het café Wristers, Damsterdiep, en ad f 1,50 per stel verkrijgb. ten kantore van den arch. Inl. dagelijks van 11—12 u. v.m.

'S-HERTOGENBOSCH. Het verbouwen van perc. B. no. 322 aan de Schapenmarkt.

De archit. F. H. J. Pastoor, 's av. 8 u., in hotel „Noord-Brabant". Bestek en teek. ad f 1.50 verkr. bij gen. archit. Aanw. gedaan.

LEIDEN. Het bouwen van eene school 3de klasse aan de Krugerstraat te Leiden.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inzage en overname op het bureau van gem.-werken. Inlicht. verkrijgb. aan gen. bureau tusschen 11 en 12 u. Aanw. gedaan.

DINSDAG 29 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een fabriek en ketelhuis te Wormerveer.

De Maatsch. „Noordholland" tot bereding van chemische producten te Wormerveer, v.m. 10 u., in Maison Boer" Weteringplantsoen, Amsterdam. Bestek en teek. verkrijgb. bij de arch. van Rossem en Vuyk, 1e Weteringsplantsoen 2 te Amsterdam, ad f 2,50. Aanw. gedaan.

ENSCHEDE. Het bouwen van een winkelhuis en een woonhuis, op een terrein gelegen aan de Haaksbergerstraat ald.

De archit. J. H. C. Roesink, 's av. 7 u., in café H. J. Bos, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 29 Juli., v.m. 11 u.

HOOFDDORP (N.-H.). 1. Het aanbouwen van 2 schoollokalen met overdekte gang, privaten enz., aan de school no. 1; II. het aanbouwen van 2 schoollokalen met overdekte gang, privaten enz., aan de school no. 10.

Het gem.best van Haarlemmermeer, v.m. 11 uur.

OUDESCHILD (TEXEL). Het bouwen van een graanpakhuis te Oudeschild op Texel. De aanbesteding zal plaats hebben in drie perc. en in massa, t. w.: 1. het timmerwerk en daarbij behoorende werken; 2. de ontgraving en het heiwerk; 3. het metselwerk; 4. de uitvoering van het geheele werk.

De arch. S. Krijnen te Helder, 's midd. 12 u., in café Bakker te Oudeschild. Bestek en teek. tegen f 1 verkrijgb. bij den arch. Aanw. ged.

UTRECHT. Bestek no. 909. Het maken van een aanbouw aan het hoofdgebouw, het afbreken en maken van eene perronoverkapping en het verrichten van eenige diverse werken op het station Goes, Raming f 8400.

De Maatj. tot Expl. van staatsspoorw., v.m. 2 u. dók. tijd.

ZANDVOORT. Het bouwen van een dubbel heerenhuis, annex apotheek, op een terrein gelegen aan de Haltestraat aldaar.

De archit. W. F. Doeglas te Haarlem, n.m. 2 u., in hotel Driehuizen. Bestek en teek. à f 1,50 per stel verkrijgb. bij Dr. P. Varenkamp, Tramstraat no. 1, te Zandvoort, en aan het kantoor van den archit. voorn. Aanw.

WOENSDAG 30 JULI.

GENDRINGEN. Het bouwen van eene kazerne met stalling enz. voor eene brigade Koninkl. Marechaussee te Ulft.

Het gem.best., v.m. 10½ u. Bestek en teek. ter inz. en ad f 1 verkrijgb. bij G. Rosier Czn. gemeente-architect. Aanw. 29 Juli, v.m. 10 u.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning, te Oosterbeek. (Raming f 21550.)

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Het bestek ligt ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's-Hage, aan het bureel van den rijksbouwm. in het 1e district, te 's-Hage, aan het post- en telegraafkantoor te Oosterbeek, aan het bureel van het Prov. best. van Gelderland, en is te bek. bij Gebr. van Cleef te 's-Hage. Inl. worden gegeven door den rijksbouwm. te 's-Hage. De bilj. moeten worden ingezonden aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie. Aanw. gedaan.

HAAKSBERGEN. *a.* Het bouwen van een openb. lagere school met 3 localen in de Veldmaat; *b.* het leveren van ameublementen.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teek. sub *a* ad f 1,50, sub *b*. ad f 1 verkrijgb. ter secret. en bij arch. Zeggelink die inl. geeft. Aanw. 30 Juli, v.m. 10 u.

LEUSDEN. I. Het bouwen van een lokaal enz. aan het schoolgebouw te Oud-Leusden. II. Het leveren van schoolmeubelen.

Het gem.best., v.m. 11 u.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Nieuwe straat tusschen de Donza-Visser en Nieuwedijpstraat.

De bouwk. L. de Bruijne, n.m. 5 u., in hotel „de Commerce" alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 30 Juli, n.m. 4½ u.

UTRECHT. Het bouwen van een schroefbouten- en moerenfabriek enz. op het terrein behoorende aan de vennootschap aan den Leidschen Rijn te Utrecht, ter oppervl. van pl.m. 2224 M².

De naamlooze vennootschap „De Utrechtsche schroefbouten- en moerenfabr.", voorh. v. Heukelom en Verweij, n.m. 2 u., in het geb. voor kunsten en wetenschappen. Bestek en teek. ter inzage en te verkrijgen à f 3 bij den arch. Alb. Nijland, Komme Nieuwe Gracht 72, die teevens inl. verstrekt. Aanw. gedaan.

WADENOIJEN. Het herstellen van het kerkgebouw aldaar.

De kerkvoogden der Ned. Herv. Gemeente 's av. 7 u. Bestek en teek. tegen f 1 verkrijgb. bij den heer Keij, adm. kerkvoogd en in Woutershoekhandelaar, Alexander Boerstr. 33, Amsterdam. Inl. geeft arch. L. Beirer te Amsterdam.

DONDERDAG 31 JULI.

AMSTERDAM. Het verbouwen van het magazijn Keizershof, Nieuwend. no. 194—196 en Gravenstraat.

De heer C. M. F. Schade te Oosterbeek, v.m. 11 u., in American hotel te Amsterdam. Bestek en teek. ad f 3.— te verkrijgen aan het perceel Keizershof, Nieuwendijk 194, en bij den architect W. G. Welsing, arch. Arnhem. Aanw. gedaan.

ENSCHOP. Het bouwen van 2 schoollokalen boven het bestaande schoolgebouw met bijkomende werken.
Het gem.best., v.m. 10½ u. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. gedaan.

BERGUM. Het bouwen eener nieuwe burgerhuizinge aldaar.
De arch. S. H. Veenstra, bij wien ad f 0,75 bestek en teek. verkrijgb.

CAPELLE A/D. IJ. Het vergrooten van de 1e en 2e openb. school, het maken van ameublement en het verbouwen der onderwijzerswoning bij de 1e school.
Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. ten raadhuize en ad f 2,50 te bek. bij den bouwk. B. van Dam Johz. ald. Aanw. 28 Juli, v.m. 11 u. te beginnen bij de 1e openb. school.

GESTEL bij EINDHOVEN. Het bouwen van een vleugel aan, en het verbouwen der sigarenfabriek der firma Kerssemakers-Rath & Co. aldaar.
De arch. L. J. P. Kooken te Eindhoven, n.m. 4 u., in de Harmoniezaal te Gestel. Bestek en teek. ad f 2 en inl. verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 31 Juli, v.m. 10½ u.

KRUISLAND. Het bouwen eener graanschuur met stallingen en wagenhuis.
Den heer S. Broos, n.m. 5 u. Bestek met teek. ter inz. ter herberge van C. Akkerman, Gastels Veer. Inl. te bek. ten kantore van den arch. A. J. de Bruyn. Aanw. gedaan.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen eener zesklassige school met onderwijzerswoning op het perceel sectie C no. 375.
Het gem.best. Rozendaal en Nispen, v.m. 11 uur.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis met boerderij in de buurtschap Woold aldaar.
De heer J. B. G. Tentink, v.m. 11 u., in het societeitsgebouw. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij arch. H. van der Schaaf. Inl. geeft arch. G. Rosier Czn. te Gendringen en gen. archit.

VRIJDAG 1 AUGUSTUS.

GOES. Het bouwen van een woonhuis aan den Oostsingel.
De heer Jac. Balji, 's av. 7 u., in café „De Kroon" alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 31 Juli, n.m. 6 u.

GOOR. *a.* Het bouwen van een stoomzuivelfabriek met paardenstal enz. aldaar; *b.* het bouwen van een ontroomstation in de nabijheid van Markeloo.
De coöp. landbouwvereen. „Weddehoen", n.m. 1 u., in café „Meenderink". Bestek en teek. sub *a* ad f 2,50 sub *b* ad f 1,50 verkrijgb. bij architecten van der Goot en Kruisweg Hengelo (Ov.). Aanw. 31 Juli.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van eene conciergewoning bij de rijks-hoogere burgerschool te Tilburg. Raming f 4200.
Het prov. bestuur, v.m. 10½ u. Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van minist. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. te 's-Bosch en is te bek. bij M. Nijhoff te 's-Hage. Inl te bek. bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen, D. Kruyf te Utrecht. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het maken van den opbouw voor een gebouw bestemd tot kantoren met pakhuis, bovenwoningen enz. op de bestaande fundeeringen ter oppervlakte van pl.m. 1200 M². aan den Breeden Hilledijk.
De archit. J. P. Stok Wzn., n.m. 2 u., in gebouw „de Vereeniging" Schiekade alw. bestek en teek. ter inz. liggen terwijl zij à f 5 te bek. zijn bij J. de Jong, Wijnstr. 34.

ZATERDAG 2 AUGUSTUS.

AMBT (LIMB.). 1. Het bouwen eener school aldaar; 2. het leveren en plaatsen van schoolmeubelen.
Het gemeentebest., n.m. 4 u. Bestek en teek. respect. ad f 3 en f 1,50 verkrijgb. bij E. Joosten te Maastricht. Aanw. 2 Augst., n.m. 2 u.

SURHUISTERVEEN. Het bouwen van: *a.* een school met 3 lokalen; *b.* eene onderwijzerswoning.
Het best. van de vereen. „Een school met den Bijbel". Bestek en teek. ter inzage in de herberg van J. de Haan, bestekken à 60 ct. bij D. Schuilenga aldaar. Briefjes in te leveren bij den heer S. Couperus te Gron. Opende. Inl. bij Schuilenga.

MAANDAG 4 AUGUSTUS.

HILLEGOM. Het bouwen eener villa aan de Sixlaan.
De heer K. Langeveld, notaris, v.m. 10 u. te zijnen kantore. Bestek en teek. verkrijgb. bij den arch. F. A. J. Hoenskerk, Weereesteinstraat 21.

VENLOO. Het bouwen van een woonhuis langs den Kaldenkirchener weg te Venloo met bijlev. van alle materialen en arbeidsloonen.
De arch. P. Rassaerts, n.m. 5 u., in hôtel Pollen. Bestek en teek. ter inz. bij bovengen. arch. en in het café Pollen. Aanw. 4 Augst., v.m. 11 u.

DINSDAG 5 AUGUSTUS.

LOCHEM. Het vergrooten der o.l. school te Klein-Dochteren met bijlev. van materialen en ameublement.
Het gem.best.. 's midd. 12 u. Bestek en teek à f 1 ter secret. verkr. Aanw. 31 Juli, n.m. 4 u.

WOENSDAG 6 AUGUSTUS.

'S-GRAVENHAGE. Het stichten van 12 gebouwen ten behoeve der pompstations voor de bemaling van polders langs de Bleek en Oostkil, onder de gemeenten Almkerk, de Werken c.a., Dussen en Raamsdonk, provincie Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor de verlegg. van den Maasmond. Ram. 1ste perc. f 23,800; 2de perc. f 14,850; 3de perceel f 20000.
Het min. van W. H en N., v.m. 11 u., bestek no. 145 ligt ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen is te bekomen bij Gebr. v. Cleef, te 's-Hage. Inl. te bekomen aan het bureel der werken tot verlegging van de Maasmond te 's-Hertogenbosch en bij den ingenieur J. C. Ramaer te Breda bij wien tevens van 30 Juli tot en met 2 Aug. van het proces-verbaal van aanwijzing kan worden kennis genomen.

HOLLANDSCHEVELD. Het bouwen van een Christ.-school met 3 localen, onderwijzerswoning, ameublement, enz.
De archit. J. Carmiggelt te Hoogeveen, n.m. 2 u., in de consistorie der Ned. Herv. Kerk. Bestek en teek. à f 1 verkr. bij gen. archit. Aanw. 16 Aug., v.m. 11 u.

MEEUWEN. Het bouwen eener school met onderwijzerswoning te Babijloniënbroek.
Het gem.best. van Meeuwen, Hill en Babijloniënbroek, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage en ad f 2 verkrijgb. ter secretarie Inl. geeft arch. M. van Gool te Woudrichem. Aanw. 6 Aug., v.m. 11 uur.

RIDDERKERK. Het bouwen van een kerkgeb.
De kerkenad der Geref. kerk, n.m. 5 u. Bestek en teek. ter inzage in het logement „St. Joris" verkrijgb. voor f 1,50 bij G. J. Rijsdijk terwijl inl. te bekomen bij den bouwk. J. L. van Rij te Bolnes. Aanw. 28 Juli, v.m. 11 u., op het terrein.

DONDERDAG 7 AUGUSTUS.

ARNHEM. Bestek no. 7. Het vergrooten van school no. XVI aan den Rozendaalschen weg, met vier lokalen, enz. Begrooting f 20000.
Het gem.best., v.m. 11½ u. Inl. verkrijgb. van 10–12 u. aan het bureau gem.werken ten gem.huize, alwaar het bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en 2 teek. tegen f 1 verkrijgb. is. Aanw. 31 Juli, n.m. 2 u. op het terrein van den bouw.

VRIJDAG 8 AUGUSTUS.

VENLOO. Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van alle materialen, op een langs den Keulschen weg te Venloo gelegen open terrein.
De heer P. v. Wijck, n.m. 12½ u., in café „Nationaal". Bestek en teek. ter inzage en verkrijgb. ten kantore van den archit. H. Seelen, alwaar ook verdere inl. verstrekt worden. Aanw. 8 Aug., v.m. 10 u.

WOENSDAG 13 AUGUSTUS.

RIJSSEN. Het bouwen van een koetshuis met stalling en koetsierswoning.
De archit. van der Goot en Kruisweg te Hengelo (Ov.), n.m. 2 u., in hotel „Koenderink". Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij gen. arch na 6 Aug. Aanw. 13 Aug., n.m. 1 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat. — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerhofstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901	„ 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	„ 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

11 JULI.

BOXTEL. Het bouwen van een huis voor mej. W. v. Oerle.
Laagste inschrijver A. v. d. Laar, Boxtel, f 4128,92. Niet gegund.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het maken van een spreek- en wachtkamer enz. Door den heer Dr. A. Joosten.
Laagste inschrijver W. A. Thomasson, f 1970. Gegund.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van een perceel, gelegen Pluimerstraat, hoek Nieuwe Weg no. 35, onder architectuur van de heeren K. en G. Hoekzema Czn., voor den heer Hefkens.
Laagste inschrijver H. T. v. Duinen f 6149.

LEEUWARDEN. Het afbreken van het bijgebouw van perc. 191 op den hoek Grachtswal-Romkeslaan en het aldaar bouwen van een kaaspakhuis met wagenhuis en dubbele woning. Door den heer Jorrit de Jong.
Laagste inschrijvers T. de Jong en J. Boersma, f 14875. Gegund.

VENRAAIJ. Het bouwen van een nieuw huis met stal, ten behoeve van Antoon Litjens te Veltum.
Laagste inschrijver G. Ambrosius, f 705, Gegund.

12 JULI.

LEEUWARDEN. Het verbouwen der perc. G. 162 en 164 Nieuwestad te Leeuwarden, eigen aan de Firma C. & A. Brenninkmeijer aldaar, onder beheer van den arch. J. D. Brunia.
Laagste inschr. M. Meijer, f 8439. Gegund.

14 JULI.

BLERIK. Het bouwen van een woonhuis met bijlevering van alle benoodigdheden te Blerik bij de losplaats SS. Door den Heer Nass-Welles.
Laagste inschrijver M. Janssen, f 3689.

NOORDWIJK (Z.-H.). Het bouwen van een gasbouder voor de gem. gasfabriek. Door het gem. best.
Laagste inschrijver Naaml. Venn. Constructie-werkplaatsen, Winschoten, f 7200. Gegund.

15 JULI.

ALMELOO. Het bouwen eener machinekamer, smederij, pakhuis en drogerij aan de fabriek der firma J. ten Bos, aldaar. Ram. f 12176. Door den archit. B. Vixeboxse Bzn.
Laagste inschrijver H. Westenberg, f 11040.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen aan de Steijnstraat te Hengelo. Door den arch. W. Elzinga.
Laagste inschrijver H. Steggink, f 4673.

LAREN (N.-H.). Het vergrooten der bestaande zusterschool. Door den architect N. Rigter van Bussum, voor rekening van het R. K. Kerkbestuur.
Laagste inschrijver B. A. van Rhijn, Hilversum, f 7380.

NOORDWIJK (Z.-H.). Het aanbouwen van twee schoollokalen, gang, privaten enz. aan de school te Noordwijk aan Zee. Door het gemeentebest.
Perc. 1. Laagste inschrijver L. Kampman, Noordwijk, f 3680.
Perc. 2. A. Verloop, Noordwijk a/Zee, f 495.

16 JULI.

BEVERWIJK. Het bouwen van een winkel- en woonhuis aan de Breestraat. Door den heer H. W. Wicherink.
Laagste inschr. H. W. Duin, Beverwijk, f 12500. Gunning aangehouden.

DEDEMSVAART. Het bouwen van 2 nieuwe localen op het bestaande schoolgebouw aan de Langerdijk. Door het bestuur der Geref. schoolvereen.
Laagste inschr. J. Wever en Weijmans, Stadskanaal, f 2474. Gegund.

GOUDA. Bestek no. 216. Het maken van een patronenmagazijn te Gouda, onder beheer der genie te 's-Hage. Raming f 1800. Door de genie te 's-Hage.
Eenige inschr. C. P. W. Dessing, Gouda, f 1890.

LUTTEN (OV.). Het bouwen eener christel. school aldaar met bijlev. van alle materialen enz. Door den archit. E. Warringa & Zn.
Laagste inschrijver H. van Dijk Jzn., Lutten, f 2829. Gunning aangehouden.

OOSTERWIERUM. *a.* Het afbreken der oude kerk en *b.* het opbouwen eener nieuwe kerk. Door de Herv. gemeente.
Laagste inschrijver S. Saakstra, Zweins, f 4974.

VEENDAM. Het vergrooten der O. L. school Ommelanderwijk met twee lokalen, gangen, privaten enz. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver M. Kuiper, O. Pekela, f 6370 en f 6990. Gegund aan M. Kuiper.

ZWOLLE. Het verbouwen tot winkelhuis van het perceel Diezerstraat F 35 aldaar en het maken eener bovenwoning op het daarachter aan de Nieuwstraat gelegen pakhuis met diverse werkzaamheden. Door den arch. H. J. Voogden.
Laagste inschrijver G. Kamphuis, f 3679.

17 JULI.

AMMERZODEN. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van alle materialen. Door mej. de Wed. Th. van Hemert.
Laagste inschr. G. v. Boekel, Hoenzadriel, f 2887.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het maken van een schuur, koestal enz. Door den heer B. Ledeboer.
Laagste inschrijvers J. Schildmeijer en J. W. Horstman, f 2273.

RESSEN (GELD.). Het bouwen van een heerenhuis met achterhuis, stallen enz., op een terrein te Ressen, met bijlev. van alle benoodigde materialen. Door den heer J. W. Jansen Azn.
Laagste inschrijver Joh. Rombout, Oosterbeek, f 7598.

18 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een schoollokaal, waarvan een gedeelte wordt ingericht voor tijdelijke zusterswoning, op een terrein gelegen aan de Groote Wittenburgerstr., no. 11, 13, 15 en 17 te Amsterdam. Door het R.-K. paroch. kerkbestuur van de H. Anna te Amsterdam.
Laagste inschr. P. Schmidt en E. Hermans, f 45650.

GELDERMALSEN. Het verbouwen van een heerenhuis en het inrichten daarvan tot gemeentehuis ald. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver J. de Kok, Everdingen, f 1395. Gunning aangehouden.

GRONINGEN. Bestek no. 3. Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij; bestek no. 4, het bouwen van een onderwijzerswoning; bestek no. 5, het bouwen van een hulpschool met 3 lok. In perc. en in massa. Door de firma W. A. Scholten afd. Klazienaveen.
Bestek 3. Laagste inschrijver G. H. Dik, Emmercompascuum, f 3785.
Bestek 4. L. Postma & Co., f 3000.
Bestek 5. G. H. Dik, f 5600.
In massa. M. Tijms, Sappemeer, f 11797; laatstgenoemde had niet op bestek 5 afzonderlijk ingeschreven.
Voor bestek 3 en 5 was ingeschreven door M. van Buiten, voor f 10660. Gunning aangehouden.

LICHTENVOORDE. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer B. Dankbaar.
Laagste inschrijver B. J. Doppen, f 2205. Niet gegund.

SCHOONHOVEN. Het verbouwen van café „van Zessen". Door den bouwk. K. Hensens.
Laagste inschrijver H. Peltenburg, f 1102. Gegund.

19 JULI.

MUSSELKANAAL. Het bouwen van eene winkelbehuizing met al de daartoe benood. materialen te Barnvlair bij Terapel, ten verzoeke van den heer M. Walles te Valtermond. Raming f 1245. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijver H. ter Haar, Valtermond, f 1275.

NAALDWIJK. Het bouwen van een nieuw armhuis op de Geest alhier. Door de diaconie der Ned. Herv. Gem.
Timmerwerk. Laagste inschr. L. Verwey de Winter, f 2586*.
Metselwerk. K. Nowee, f 2873*.
Smidswerk. Van Lingen, f 59*.
Verfwerk. C. v. d. Burg, f 284*.
Lood- en zinkwerk, H. v. Hoeven, f 150*. *Gegund.

ZAAMSLAG. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer Jac. v. Hoeve.
Laagste inschr. D. Galle, f 2797. Gegund.

ZUTPHEN. Het bouwen van een woonhuis c.s. op een terrein gelegen aan het Stationsplein. Door den bouwk. D. J. v. Loo.
Perceel 1, metselwerk. Laagste inschrijver A. J. Pasman, f 4454*.
Perc. 2, stucadoorsw. H. J. Hilbers, f 216*.
Perc. 3, timmerwerk. H. J. Nijland, f 3330*.
Perc. 4, loodgietersw. J. W. Polman, f 530*.
Perc. 5, ijzerw. W. G. Muijderman & Zn., f 540*.
Perc. 6, behangwerk B. J. v. d. Veen, f 111*.
Massa, metselen, timmeren, en stucadoorswerk, E. T. J. v. Bruggen, f 8147. Schilderwerk buiten de bestaande gebouden. *Gegund.

„Per Telegraaf."

UTRECHT. Het bouwen van een schoolgebouw van 6 lokalen met onderwijzerswoning. Door den arch. P. J. C. Klaarhamer.
Laagste inschr. D. J. Reeskamp, Utrecht, f 22995, daaropvolgende J. D. Kok, id., f 23430.

UTRECHT. 1. Het bouwen van een schoolgebouw ter plaatse van een te sloopen gebouw aan het Hieronymusplein; 2. het bouwen van een onderwijzerswoning bij voornoemd schoolgebouw. Door het gem.-bestuur.
Laagste inschr. W. A. G. Jansen, Utrecht, f 61290; daaropvolgende A. M. v. Geelen, id., f 61290.

21 JULI.

APPINGEDAM. *a.* Het bouwen van twee huizen waarin vier woningen bij den stationsweg aldaar met bijlev. van materialen enz. *b.* het verf-, glas- en behangwerk. Door de werkliedenvereen. „Harmonie".
a Raming f 4586,50. Laagste inschrijver K. v. Bruggen, f 4600.
b. H. Veldman, f 209. Gegund.

EINDHOVEN. Het bouwen van een sigarenfabriek voor den heer Meerstad met aanhoorigheden, en de lev. van alle materialen en arbeidsloonen. Door den bouwk. J. H. v. d. Veen.
Laagste inschr. wed. Boogaarts, Woensel, f 6889.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.– per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Jaloezieën, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — **J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.**
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — **G. P. Wessel, Rotterdam.**
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteenmantels. - G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.

Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. —, JULIUS LöCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

K. KERLEN.

Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.

LEVERT

Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°).
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij 1850°).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99½ % $Si\ O_2$. **Speciaalklei** voor glasharens en schepen.
„KAOLINTHON" met 36½ % $Al_2\ O_3$, **gewasschen Kaolin** voor porceleïn.
Pijpen en buizen, verglaasd, voor drainages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over 98 % $Ca\ C\ O_3$, **ruw Krijt** in stukken; **fijnst gemalen BARYT,** met 98 % $Ba\ S\ O_4$, **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zand, 85 % lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Épurée, Scheepspek, Steenkolenteer enz.
Asbest en Kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen. Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 96 % zuiver $H_2\ Mg_3\ Si_4\ O_{12}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Mineraalolie Merk Socony, soort, gewicht 907/9—
Witherit, Flusspath, Feldspath, Kalkspath, Amaril, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvraag.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*

Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn,* **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits. enz.**

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

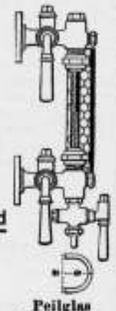
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.

ROTTERDAM.

legt HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden en platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagebalies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,

SINGEL 455.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Korting's **Pulsometers en Elevators.**
Korting's **Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.**
Korting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,

Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

NAAML. VENN. **Zuid-Hollandsche Stoomsteenfabriek**

te 's-Gravenhage. — Jan v. Nassaustraat 28. Fabriek a/d Trekvliet.

Prima kwaliteit **Waalvorm metselsteen, gevel-, sier- en provielsteen** meskaat en in **fraaie kleuren,** tegen zeer concurreerende prijzen. **Zandsteen** in blokken van op te geven afmetingen, tegen prijzen welke de toepassing zeker in de hand zullen werken.

Levering van PROFIELSTEEN in zeer korten tijd.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN

in ASPHALT-MASSIVE en PARQUET-TAPIS.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen, Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Prima Magnesiet en Chloor-Magnesium

LEVEREN BILLIJKST

ROSENBOOM & Co. - Rotterdam.

Fabrikanten. - Importeurs.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.
Speciaal adres voor:
ROLLUIKEN. ZONSCHERMEN.
TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.
Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.
Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.
HOFLEVERANCIERS
F. J. KRONER & Zonen, Spuistraat 246, 248, Amsterdam.250.

EERSTE
EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.
MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**
Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.
HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

KEIEN.
Dekbanden
Graniet. Bazalt- lava.
FERD. ENGERS AMSTERDAM.
Asphalt. Portl.- Cement.
Zandsteen.
DRAADGLAS.

Nederlandsche Maatschappij voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRE.
Cement-IJzerwerken
volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.
Waterdichte Werken.
als Kelders. Reservoirs. Regenbekken. Duiken. Privaatputten. Kuipen enz.
Gewelven. Vloeren. Buizen. Tunnels. Muren
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS.
Kantoor:
3e WETERINGDWARSSTRAAT 36.
Werkplaats: JAAGPAD bij DEN OMMEL. (Weesperzijde).

MULDEN-
Villa- Toren- en Leipannen
der Brüggener Actien-Gesellschaft für Thonwaaren-Industrie.
VERGLAASD EN ONVERGLAASD.
Vertegenwoordiger:
P. SMULDERS, - Tegelen.

Bestekteekeningen
gereproduceerd in photolithographie worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.
Amsterdam. Rokin 138.
WEGNER & MOTTU.

Telefoon 3978.
PHOENIX Meubileer-Inrichting,
234 Spuistraat
Amsterdam.
Degelijke en smaakvolle bewerking, ook naar ontwerpen.
Verkoop à contant zonder korting.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
PORTEFEUILLES
voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".
Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.
Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

2 AUGUSTUS 1902. 22e JAARGANG. No. 31.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

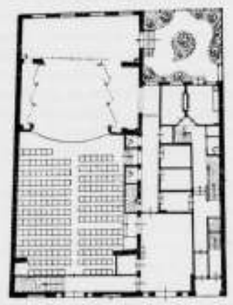
INHOUD: — School voor Vocaal- en Dramatisch Kunstonderwijs. — De excursie der Belgische architecten. Inkten, verven, enz. van Talens & Co. — Ingezonden. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

SCHOOL VOOR VOCAAL- EN DRAMATISCH KUNSTONDERWIJS.

Het gebouw waarvan in dit nummer een afbeelding wordt gegeven, ligt aan den Weteringschans te Amsterdam. De gevel is uitgevoerd volgens het ontwerp van de heeren D. J. Nijland en C. L. van Kesteren, die tevens de reeds bestaande school verbouwd hebben.

Door toevoeging van drie stukken grond, aan de voorzijde ± 30 M²., aan de achterzijde ± 35 M²., en terzijde ± 85 M². groot, werd het reeds bestaande gebouw vergroot en als 't ware ombouwd.

De aanbouw aan de voorzijde had ten doel verbetering van afsluiting tusschen de zaal en de straat, en het maken van een toegang tot de gaanderij.

School voor Vocaal- en Dramatisch Kunstonderwijs.
Beganegrond. Schaal 1 à 400.

De aanbouw aan de achterzijde betrof de vergrooting van het tooneel, terwijl door aanbouw terzijde een ruimere vestiaire met kleedkamers werd verkregen. Ook gaf deze uitbreiding gelegenheid tot het maken van een Directrice-woning met vrij bovenhuis. Zooals de plattegrond aangeeft, is nog een gedeelte dezer woning, en wel keuken, badkamer met entre-sol, gelijkstraats geprojecteerd.

Dit gedeelte op den beganegrond bevat uitsluitend het tooneel met zaal en toebehooren; hierboven bevinden zich leeslokalen met Directrice-kamer. De inrichting op den zolder, die reeds voor concierge-woning was ingericht, werd mede verbeterd.

In dit gebouw werd eene warmwater-verwarming geïnstalleerd door het Technisch-bureau Geveke en Co. te Amsterdam.

DE EXCURSIE DER BELGISCHE ARCHITECTEN.

De excursie van een twintigtal leden der Société Centrale d'Architecture de Belgique, waarvan wij in vorige bladen melding maakten, mag als zeer geslaagd worden beschouwd, dank zij ook de goede weersgesteldheid. 't Verblijf en de bezoeken waren uitstekend voorbereid — 't was soms een kwestie van minuten — door de goede zorgen der heeren A. Salm G.Bzn., Eerelid der Société, te Amsterdam, D. E. C. Knuttel, W. B. van Liefland en Joh. Mutters Jr. te 's-Gravenhage, A. le Comte, M. A. C. Hartman, A. Labouchère en J. L. Schouten te Delft, Henri Evers, J. P. Stok Wz. en J. Verheul Dz. te Rotterdam.

De Belgische collega's kwamen Zaterdag 19 Juli met een ietwat vertraagden trein aan, en reden terstond naar hun hotel te Scheveningen, waar het middagmaal werd gebruikt. Nadat de heer Salm de heeren excursionnisten een welkom had toegedronken, werd mededeeling gedaan van een schrijven van den heer Dr. P. J. H. Cuypers, Eerelid der Société, waarin deze zijn leedwezen betuigde, dat hij door familie-aangelegenheden en drukke werkzaamheden niet van de partij kon zijn.

Des avonds werd voor de Rotonde de koffie gebruikt. Bij het heerlijke zomerweder maakte de electrische verlichting van de pier een prachtig effect. Deze werd vervolgens bezocht, waarna de avond verder in gezellig bijeenzijn werd doorgebracht.

Zondag 20 Juli moest men zich reeds 's morgens te 8 uur, na 't ontbijt, in de Rotonde van het Kurhaus vereenigen om dit en hare inrichtingen in oogenschouw te nemen. Dit geschiedde onder de leiding van den heer W. B. van Liefland, die vooraf een verzameling photographische afbeeldingen ter bezichtiging stelde, waaruit bleek hoe de toestand was vóór de uitvoering der uitbreidingswerken volgens zijne plannen, hoe deze zich ontwikkelden tijdens de werkzaamheden, en hoe ze er na voltooiing uitzagen. Hierna werden de localiteiten bezocht, o. a. ook de dienstlokalen, keukens enz., die zulk een belangrijke factor der exploitatie van het geheel zijn. De lokalen achter bierhalle, bodega en bankei-bakkerswinkel bleken zeer goed verlicht te zijn en uitstekend geventileerd, hoewel deze en vooral de keukens volkomen afgesloten moeten blijven van het zich daarboven bevindende terras. Hierop volgde een bezoek aan het terras en de overbrugging van den strandweg, van waaraf men een prachtig uitzicht heeft over de zee en de strandomgeving. Hier deelde de heer v. Liefland

de groote plannen mede welke te Scheveningen aanhangig zijn als: de bouw van een nieuw, groot en eersterangs hotel, de doortrekking naar het noorden van den strandmuur ter lengte van 323 M., de bouw eener overdekte winkelgalerij met de daarbij behoorende localiteiten gewijd aan sport, kunst en vermaak; vervolgens het maken van een verhoogden rij- en wandelweg die op 4.50 M. hooger dan den strand-boulevard is ontworpen, met de daaraan liggende eetzalen voor het nieuwe hotel en Oranje-hotel, en de daarbij gedachte logeervertrekken. De geheele terrasgewijze aanleg met nieuwe monumentale trappen en een winkelgalerij van ruim 400 M. lengte, beloven een enorme uitbreiding tot een geheel, zooals geen tweede badplaats kan aanwijzen. Ook aan de zijde van het hotel Garni zal een groote uitbreiding plaats hebben, o. a. door het maken van een nieuwen weg tusschen het bestaande hotel en de eigendommen van H. K. H. de Prinses von Wied, het eveneens aldaar bouwen van nieuwe eetzalen en logeerkamers, het vergrooten van 't hotel zelve door het bijbouwen van vleugels en het geheel wijzigen van den toegang tot het hotel. Ook besprak de heer v. L. het denkbeeld van het bestemmen van gronden op de eigendommen van H. K. H. de Prinses von Wied voor een Koninklijk paviljoen, en verder het bebouwen van het gedeelte strandboulevard vóór Seinpost en het Savoyhotel, om dien boulevardeen geheel te doen zijn langs een enorme uitgestrektheid van het strand. Men ziet, een schat van werk ligt voor uitvoering ontworpen.

Na deze verklaring werd het gezelschap door de lees-, speel- en danszalen en de groote Kurzaal gevoerd, en ten slotte naar de table-d'hote-zaal en de nieuwgebouwde restaurantlokalen. *) Een en ander werd aandachtig bezichtigd; in de laatste lokalen werden door den heer v. L. op zeer royale wijze versterkingen en verfrisschingen aangeboden. De Directeur van het Zeebad Scheveningen had intusschen de beleefdheid het gezelschap te inviteeren voor het avondconcert in het Kurhaus, terwijl de Belgische vlag naast de Hollandsche op de Pier geheschen werd. Na bezichtiging der electrische machines met toebehooren werd de reis per electrische tram naar den Haag gemaakt.

Op 't Plein, aldaar, wachtte de heer Joh. Mutters Jr. de heeren af om hen rond te leiden in „de Witte", de Nieuwe Litteraire Société, waar zij werden gecomplimenteerd door een der Commissarissen der Société, den heer L. Ypey. De heer Mutters deelde hier verschillende bijzonderheden omtrent den bouw mede. **) Hij had van de commissarissen de opdracht ontvangen een ontwerp te maken voor den bouw van den nieuwen vleugel der Société, onder bepaling, dat de bestaande gevel in denzelfden geest moest worden doorgetrokken, doch een nieuwe midden-ingang moest worden gemaakt. In dezen vleugel moesten gelijkstraats, behalve kelders en verschillende dienstlokalen, worden opgenomen: een rijwielbergplaats, buitenbuffet en bergplaats voor meubels, aan het Plein gelegen; op den rez-de-chaussée, geheel in aansluiting met de bestaande distributie, o. a. een ruime hal, conversatie-zalen, een kamer voor niet-rookers, enz.; op een tusschenverdieping, een couranten-, een archief- en een commissariskamer, en een woning voor den kastelein; op de 1e verdieping verschillende lees- en speelzalen, enz., en op den zolder o. a. 10 bedienendenkamers.

*) Zie Bouwk. Weekblad no. 27 van 1901.
**) Zie Bouwk. Weekblad no. 7 en 9 van 1899, waarin afteekeningen.

Het gebouw is geheel brandvrij ontworpen en moest onmiddellijk gedecoreerd kunnen worden. Vandaar zijn alle bintlagen van ijzer met monier-betongewelven, waaronder voor de meeste zalen gewelfde plafonds zijn gemaakt naar 't systeem Rabitz. In de tusschenruimten zijn alle geleidingen voor de electrische verlichting gelegd in gepantserde buizen, verder de leidingen voor water, ventilatie en verwarming, en de rolblinden. In de hal, de conversatie- en leeszalen zijn de binnenmuren van harden steen gemaakt en de plafonds ruw gehouden, om daarop terstond sgraffito aan te kunnen brengen. Hal en conversatiezalen zijn voorzien van hooge lambrizeeringen in blank Java-teakhout, met vlakke incrustaties in de paneelen, waarin gebeitste versieringen. De desnoods tijdelijk weg te nemen glazen afscheidingen in die zalen zijn met glas in lood bezet; aan beide zijden staan, tot steun, rustbanken, ook ter weerszijden van den schoorsteen die geheel in grès is behandeld uit de fabriek der heeren Joost Thooft en Labouchère. Het koper en smeedwerk der deuren, de kronen voor de electrische verlichting, het hekwerk der balcons en galerijen, ontworpen door den heer Mutters en door de firma Braat te Delft uitgevoerd, werd zeer geroemd. De hal, afgedekt met glas in lood met een versierden rand van gebrand glas, vervaardigd door den heer E. W. F. Kerling te 's-Gravenhage, is geheel van natuurlijken steen, om de andere laag Savonnière en Obernkirchner. Kolommen en pilasters zijn tot 1.70 M. hoogte van marmer. Met genoegen werd door de Belgische heeren de mededeeling ontvangen, dat de sgraffitobeschildering, evenals in de andere zalen, vervaardigd is door hun landgenoot, den heer Henri Baes te Brussel. In de voornaamste panneaux zijn de tragedie en de symphonie voorgesteld in de conversatiezaal de poezie. In een der wanden zijn in gebrand glas de gebouwen aan het Plein vereeuwigd, waarin nu honderd jaren geleden de Société werd opgericht. De leeszalen zijn in donker mahonie behandeld, met ruime toepassing van glas in lood; zij staan in verbinding met de bestaande bibliotheek. De speelzalen, door een ruime binnenplaats, met wit verglaasde wanden, van de leeszalen gescheiden, zijn in licht vaalgroene tinten geschilderd en door glazen wanden van elkaar gescheiden. Ook hier zijn hooge lambriseeringen met bovenpaneelen, van esdoorn met gebeitst ornament. Alle gordijnen zijn aangebracht op kalfshoogte en schuifbaar langs koperen roeden; de bovenlichten zijn met glas in lood bezet. Geheel het meubilair en de gebatikte bekleedingen van stoelen en rustbanken zijn uitgevoerd naar ontwerpen van den heer Mutters.

School voor Vooraal- en Dramatisch Kunstonderwijs te Amsterdam.
Architecten D. J. Nijland en C. L. van Kesteren.

Het gebouw werd op 26 Jan. 1899 aanbesteed, en op 10 Oct. 1900 voltooid opgeleverd.

Na het bezoek aan „de Witte" volgde dat aan de restauratiewerken van de Grafelijke Zalen, waarbij de heer D. E. C. Knuttel, bijgestaan door den heer Wente, de leidsman was.

Deze werken zijn thans in een hoogst interessant stadium, althans die van de Groote Zaal, welker kap gesteld wordt, waardoor men zich een denkbeeld kon vormen van den toestand na de voltooiing. Ook de reeds gerestaureerde zaal van Lairesse en de Rolzaal werden met belangstelling bezichtigd; verschillende teekeningen en photo's van voor en tijdens de restauratie, en de nieuwe bouwplannen, werden tevens nader verklaard.

Na een vluchtig kijkje in 't Mauritshuis, om de daar bewaarde meesterstukken van de Hollandsche Schilderschool te bewonderen

werd in de tuinzaal van het Zuid-Hollandsch Koffiehuis een déjeuner gebruikt, aangeboden door den Voorzitter van de Mij. t. Bev. der Bouwkunst, die bij deze gelegenheid een toast wijdde aan de Société d'Architecture en een aan den heer Dumortier, haar vroegeren Voorzitter, tevens Eerelid der Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, op welks bloei en voorspoed daarna door den heer Caluwaerd gedronken werd.

Te 2 uur kwamen de rijtuigen voor, waarin langs de zoogenaamde Witte Huizen, gebouwd van kunstzandsteen uit de in de nabijheid gelegen fabriek, en langs de Regentessekerk gereden werd, — voorts door Duinoord, en door 't van Stolkpark over de Wittebrug en den Wassenaarschen weg naar het Bosch, waar gepauseerd werd tot het aanhooren van een nummer van het concert, waarna doorgereden werd naar het Huis ten Bosch. Nadat dit bezichtigd was geworden, had de terugtocht plaats.

Ten 6 ure werd in het Kurhaus gedineerd, alweder door de goede zorgen van den Directeur aan afzonderlijke tafel met speciale bediening.

Maandag 21 Juli ging 't gezelschap des morgens om 8 uur naar Delft, en werd aan het station opgewacht door de heeren Hartman en Le Comte (de heer Schouten had zich reeds te Scheveningen bij het gezelschap gevoegd). Allereerst werd een wandeling door de stad gemaakt en menig intiem, pittoresk oud-Hollandsch stadsgezicht bewonderd. De Nieuwe Kerk, met het graf van Willem de Zwijger, en de Oude Kerk, met dat van Tromp, werden bezichtigd; de heer Hartman had de beleefdheid alle excursionnisten een exemplaar — in de Fransche taal geschreven — aan te bieden van de beschrijving dezer graftombes. Vervolgens werd een bezoek gebracht aan de Plateelbakkerij „de Porceleyne Fles" van de heeren Joost Thooft en Labouchère. De heer Labouchère sprak een vriendelijk woord van welkom en schetste het ontstaan van de fabriek, haar verkwijnen en tegenwoordigen toestand. Met het oog op den korten tijd stelde hij voorts voor, alleen dat gedeelte van de fabriek te bezichtigen dat belangrijk voor den architect is. Vooral het sectiel en de prachtige glazuren werden zeer bewonderd, en het bleek onbekend te zijn, dat men dergelijk fraai werk voortaan niet uitsluitend uit Parijs behoefde te betrekken, doch dat die kunstwerken ook in het kleine stadje Delft werden gefabriceerd en zulks tot een ongekende kunstwaarde. Een van de heeren kon dan ook niet nalaten een souvenir aan zijn bezoek te bestellen (de Mondschein Sonate in Sectiel aardewerk, die wij onlangs in ons blad reproduceerden), terwijl anderen ongevraagd monstertjes meenamen, we zullen maar veronderstellen met goede bedoelingen. Alvorens te vertrekken werd nog een schoone verzameling oud en nieuw Delftsch aardewerk bezichtigd en een verfrissching aangeboden. Daarna ging de tocht naar het huis van den heer van Meerten *), het bouwwerk der heeren Le Comte en Schouten, dat, evenals zijn inhoud van antiquiteiten, wellicht spoedig onder den hamer zal moeten komen. Dit, en de reden waarom, waren door een der heeren van het gezelschap, den heer Delpy, vernomen, die naar aanleiding van deze treurige omstandigheid den heer van Meerten en de beide architecten op recht sympathieke en fijn gevoelde wijze toesprak; zijn hartelijke woorden van deernis met het vooruitzicht, dat wellicht alle verzamelde oude kunstvoorwerpen naar wijd en zijd verspreid worden en dat het fraaie huis een andere bestemming — wie weet welke — zal krijgen, maakten diepen indruk **).

Niet ver van hier is het atelier van Jan Schouten, het atelier voor glasschilderkunst „'t Prinsenhof", het einddoel van het Delftsche uitstapje. Allen waren een en al bewondering, eenerzijds over de typische werkplaatsen zelf, en over de kunstwerken die hier vervaardigd waren en waarvan verscheidene schoone stukken opgesteld waren, maar anderzijds niet minder over den artist zelf, die eenvoudig, doch met diep gevoel, het vak dat hij lief heeft besprak, het zoeken naar schoone kleuren verklaarde, enz., en inmiddels zijn medewerker Le Comte alle lof toebracht die hij verdient, daar *deze* de persoon is die èn in de Porceleyne Fles èn op 't Prinsenhof het kunstvuur ontstak, onderhoudt en aanwakkert. Gerust kan verklaard worden, dat het bezoek aan Delft het rijkst is geweest aan indrukken en emoties op allerlei gebied, op dat van kunst zoowel als van gemoed. Als blijvend souvenir reikte de heer Schouten aan allen een geïllustreerden gids van Delft uit, en wenschte de heeren goede reis bij het aanbieden van een glas morgendrank, dat werkelijk na de vermoeiende wandeling en velerlei indrukken een prachtige verkwikking was! Met een „leve Jèn!" nam het gezelschap afscheid, dat de Delftsche heeren ook zeer dankte voor hun aangenaam en leerrijk geleide.

Te ongeveer 12 uur werd de tocht naar Rotterdam aanvaard, waar de heeren J. Verheul Dzn., H. Evers en J. P. Stok Wz., de leiding op zich namen. Het déjeuner werd gebruikt in de „Vereeniging", een nieuw gebouw, vrijwel gecopieerd naar „de Kroon" te Amsterdam. Aan tafel heerschte weer een aangename toon, en met bijval werd de toast aangehoord van den Voorzitter, waar deze vroegere gebeurtenissen in ons beider nationale geschiedenis in herinnering bracht, nog kort geleden herdacht, maar gelukkig kon constateeren (nog onder den indruk van de ontvangst van de Evertsen te Antwerpen), dat onder de Kunstbroeders:

Oude veeten zijn vergeten
En gedempt de bron van twist . . . .
vrij vertaald: De vieilles sour ces rancunes
Il n'en reste plus aucune!

Sluiten wij den vriendschapsband steeds nauwer: „paur la lutte du Beau", en dan zal het devies van het Belgische wapen werkelijkheid worden: L'union fait la force! De toespraak eindigde met nog een dronk op de Societé Centrale, op den hoogen beschermer van de bouwkunst in België, Koning Leopold II en op de gezondheid en het algeheel herstel van de Koningin der Belgen. Hierop werd onmiddellijk geantwoord en de gezondheid ingesteld van onze geliefde Koningin en den Prins Gemaal.

De tijd was kort en men ging weer spoedig aan de wandeling langs den Westersingel, langs de Kerk van de heeren Evers en Stok, die tot aller leedwezen wegens tijdgebrek alleen van buiten kon worden bezichtigd, langs vele nieuwe bouwwerken naar de Kleine Veerkade. Van hier af werd in een boot, welwillend door de stad afgestaan, een tocht gemaakt ter bezichtiging van de haven- en handelsinrichtingen; op de boot was de heer Nobel, ingenieur bij den dienst der openbare werken, aanwezig, die met de meeste welwillendheid alle gewenschte inlichtingen verschafte. Te 4 uur ongeveer stapte men aan de Oosterkade weder aan land, waar het Witte Huis bezichtigd werd, en van af het hoogste punt daarvan genoten werd van het vergezicht over de stad en omgeving. Hierna werd een rijtoer van ongeveer 1½ uur door de stad gemaakt, om een overzicht te krijgen van haar voornaamste gedeelten en merkwaardigste inrichtingen en gebouwen.

Te ruim 6 uur vereenigde men zich weder aan het middagmaal in „de Vereeniging"; men was eenparig van gevoelen, dat het zoo jammer was, dat de tijd zoo snel voortgaat en men weldra moest scheiden. De heer Evers herdacht nog den tijd, dat hij te Antwerpen zijn studies maakte, en de vele kundige, achtenswaardige mannen die nu niet meer zijn; zoo ook de opkomst van de Société Centrale, welke hartelijke woorden den heer Delpy aanleiding gaven daarop direct te antwoorden, en zijn waardeering te betuigen, tevens aan de aangename oogenblikken samen doorgebracht herinnerende, en zijn dank betuigende aan allen die het bezoek zoo aangenaam hadden voorbereid, en hen hadden ontvangen en rondgeleid. De Voorzitter betuigde ook zijn dank aan die heeren, die zijn taak zoo gemakkelijk hadden gemaakt en elk in hun afdeeling hun best hadden gedaan om het merkwaardigste te laten zien, hoopte dat de zuidelijke broeders een aangename herinnering mee zouden nemen aan Holland, de nieuw aangeknoopte relaties of vernieuwde kennismakingen, wenschte hen goed reis en beval zich en de zijnen in hun goed aandenken aan.

Te 8 uur ongeveer, nadat het middagmaal was gebruikt, verlieten de vreemdelingen, inmiddels gewaardeerde bekenden geworden de stad, om den terugtocht naar Brussel te aanvaarden. Dat het bezoek en de wijze waarop zij ontvangen zijn geworden hen welgevallig zijn geweest, wordt wel bewezen door de beleefdheid die zij hadden om nog eens per telegraaf, en op het oogenblik dat zij den Nederlandschen bodem verlieten, een recht hartelijke dankbetuiging te zenden, voor de ontvangst die hen te beurt was gevallen, in de volgende bewoordingen: „Au moment de quitter le sol Hollandais, les architectes Belges, encore sous l'impression de l'accueil chaleureux qui leur a été réservé, envoient à leurs confrères leurs vifs sentiments de sympathie".

„Reporter".

*) Zie Bouwk. Weekblad, jaargang 1894, no. 38, 39 en 40.
**) Naar wij vernemen bestaat er eenige hoop — hoewel gering — dat het huis van den heer Van Meerten door het rijk zal worden aangekocht ten behoeve van de Polytechnische School.

INKTEN, VERVEN, ENZ. VAN TALENS & Co.

Zij die de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst in September 1901 hebben bijgewoond, zullen zich nog wel herinneren, dat toen ter hunner beschikking waren gesteld monsterfleschjes met teekeninkten, tuben en tabletten aquarelverf, uit de Nederlandsche fabriek van fijne verven, lakken en inkten van de heeren Talens en Co. te Apeldoorn.

Wij zijn daardoor in de gelegenheid geweest met die monsters, later aangevuld door meerdere, proeven te nemen. De ondervinding die wij opgedaan hebben, meenen wij te moeten mededeelen, ook in de overtuiging, dat er nog vele Nederlanders zijn, die wat meer belangstelling dan tot nu toe voor eigen industrieën moeten toonen, en deze zooveel mogelijk moeten steunen, vooral indien die vaderlandsche nijverheid even goede waar blijkt te leveren, als de buitenlandsche.

Onze ondervindingen — dit zij vooraf gezegd — zijn niet opgedaan na een enkele proefneming, maar na meerdere en sedert geruimen tijd. De resultaten daarvan zijn van dien aard, dat een ieder kan worden aanbevolen kennis te maken met de genoemde benoodigdheden voor teekenbureau of atelier. De inkten en verven doen geenszins onder voor de beste buitenlandsche soorten en ook hun prijzen kunnen daarmede wedijveren.

De vloeibare Oost-Indische inkt en de Tempelinkt blijken al die eigenschappen te bezitten, die men van de beste soorten mag eischen. Zij lijnen gemakkelijk en goed, en hechten zich sterk aan elke soort teekenpapier; de getrokken lijnen eenmaal goed droog zijnde, loopen niet meer uit, indien daarover gewasschen wordt, en ook dan nog blijft de kleur intens zwart. Zij dekken uitnemend, zijn daardoor zeer geschikt voor 't maken van lichtdrukken, en werken niet in op de trekpen, die met gemak kan worden schoongemaakt. Beide soorten mengen zich goed met water en blijken uitmuntend te zijn om te wasschen; verbleeken doen zij in het minst niet.

Bij de genomen proeven is zorg gedragen, dat geen stof of vreemde bestanddeelen in de inkt kon geraken en de trekpen steeds gezuiverd was bij het opnemen van de inkt; voorzorgen, die steeds genomen moeten worden om zich voor allerlei onaangenaamheden te vrijwaren. Zindelijkheid met het oog op teekenpen en inktflacon is trouwens altijd noodzakelijk. Om deze te bevorderen zijn aan de stoppen der flacons glazen stiften bevestigd, om daarmede de pen te vullen.

De O.I. inkt is verkrijgbaar in flacons à 35 of 15 cts., de Tempelinkt in flacons, gewone soort, à 45-, 40-, of 20 cts, geconcentreerde, à 55- of 30 cts. (*)

De watervaste of onuitwisbare vloeibare of gekleurde inkten, in fleschjes, a 35-, 25- of 15 cts, naar gelang der grootte, zijn insgelijks zeer aanbevelenswaard; zij blijven op 't papier, opgedroogd zijnde, intens van kleur. Over deze inkten, die in verschillende, en daaronder zeer frissche, kleuren verkrijgbaar zijn, kan gerust gewasschen worden, zonder dat de lijnen of letters uitvloeien, of de heldere kleur ervan vermindert. Van deze inkten is een extra fijne soort, „Kroon" verkrijgbaar in flacons à 45- of 25 cts. Er bestaan 16 gewone kleuren in, en 14 zoogenaamde technische kleuren, als bijv.: geel koper, smeedijzer, staal, zandsteen, baksteen, dennenhout, enz. Voor schoolgebruik worden flacons met 6 grondkleuren, à 15 cts. geleverd.

Met de corrigeerinkt voor blauwdrukken kan uitstekend gelijnd, geschreven en gewasschen worden; zij geeft een helder witte correctie op het blauwe papier. Deze soort inkt wordt ook in andere kleuren gefabriceerd.

Van de waterverven zijn een aantal kleuren beproefd. Volgens de verkregen resultaten doen ook deze geenszins onder voor de beste buitenlandsche fabrikaten. De kleuren zijn zeer mooi, en, gooals uit zelfs zeer dun opgelegde tinten op verschillende kwaliteiten teekenpapier is gebleken, volkomen kleurhoudend; men kan er uitstekend mede wasschen; zij voldoen aan de eischen, die men voor aquarelleeren stelt.

Deze verven zijn in verschillende soorten te verkrijgen, als volgt: A. extra fijne aquarelverf voor kunstschilders; groep I, verven tot uniforme prijzen, in 100 kleuren, per heele tube 25-, per halve 15 cts, per heele tablet 20-, per halve 10 cts., of per heele nap 25-, per halve 15 cts.; groep II, verven in duurdere prijzen in 50 kleuren, waartoe bijv. carmijn, cobaltblauw, enz. behooren, die ook uit duurder grondstoffen vervaardigd moeten worden. B, extra fijne technische aquarelverven, groep I, in 65 kleuren, tot uniforme prijzen, per heele tablet 20-, per halve 10 cts; groep II, 21 kleuren, tot hoogere prijzen als boven; groep III, 60 kleuren, per tube of napje, in prijzen als van soorten A, groep I. C, fijne studie aquarelverf in 60 kleuren, per halve tube à 10 cts, of, in 24 kleuren, per tablet à 5 cts.

Ten slotte zij de opmerking gemaakt, dat de hier medegedeelde ondervindingen volkomen strooken met die van tal van anderen, architecten, leeraren aan inrichtingen van onderwijs, schilders, enz.

(*) De prijzen zijn hierbij gerangeerd tot gemak van hen, die de Werkbladen bewaren.

INGEZONDEN.

Utrecht, 24 Juli 1902.

In het Bouwk. Weekblad van 19 dezer komt onder de „Berichten" eene mededeeling voor, op verzoek van den heer G. van Lankeren geplaatst, met het doel den blaam weg te nemen die op hem was geworpen door een bericht in het Weekblad van 12 dezer, betreffende het op last van het Gemeentebestuur van Utrecht afbreken van vijf woningen aan de Abel-Tasmanstraat.

Beide berichten zijn niet juist, zoodat de zaak daardoor in een verkeerd daglicht wordt gesteld.

Het ligt noch op den weg van het gemeentebestuur, noch op dien van zijn ambtenaren om dergelijke verhalen van repliek te dienen.

Toch zou ik U willen vragen of het niet gewenscht ware dat, alvorens een voor lezers van een vakblad zoo weinig belangrijke en bovendien onjuiste bladvulling door U ter plaatsing in het Bouwk. Weekblad werd aangenomen, aan hen die geacht kunnen worden bevoegd te zijn in de zaak mee te spreken, inlichtingen worden gevraagd, welke tot nadere bevestiging en tot het uitspreken van een juist oordeel noodig zijn.

Zonder in deze aangelegenheid in bijzonderheden uit te weiden, kan ik U mededeelen, dat de heer G. van Lankeren zich schuldig heeft gemaakt aan overtreding van Art. 1 der Bouwverordening en zich daarbij tegenover den met het bouwtoezicht belasten Gemeenteambtenaar zeer ongepast heeft gedragen.

Hij zal door den kantonrechter voor die overtreding hoogst waarschijnlijk worden gestraft met een geldboete, maar bovendien hebben Burgemeester en Wethouders in de omstandigheden waaronder die overtreding werd gepleegd gegronde redenen gevonden tot toepassing van Art. 180 der Gemeentewet, en is daardoor een waarschuwend voorbeeld gesteld voor hen, die nog geen juist besef hebben van den plicht, die elk goed gezind ingezetene ten aanzien van de naleving der Stedelijke verordeningen zich vrijwillig oplegt.

Hoogachtend Uw Dw.
BREEBAART.
Insp. v. h. bouwen.

Wij zijn het niet eens met den geachten inzender, dat het een onbelangrijk bericht was hetgeen wij in No. 28 van dit blad overnamen uit het Utr. Dagblad, vertrouwende dat het juist was; het werd geplaatst als een waarschuwend voorbeeld voor hen die meenen, dat gebouwd kan worden na *kennisgeving*, en dat een aanvraag om *vergunning* niet noodig is.

Een gedeelte van het schrijven van den heer v. L. werd opgenomen zonder voorafgaand onderzoek, wegens de uitdrukkelijke verzekering van dien heer, dat de inhoud van zijn schrijven de waarheid bevatte.

Het is ons aangenaam thans van zoo zeer bevoegde zijde eene rectificatie op genoemd schrijven te hebben ontvangen. Te laat ingekomen voor het vorige nummer, wordt zij gaarne in dat van heden, als laatste mededeeling over deze zaak, geplaatst.

Red.

BERICHTEN.

Haarlem. In de afgeloopen week is met goed gevolg een proef genomen met de electrische straatverlichting op de Groote Markt en de Groote Houtstraat, die met Augustus aanvangt.

Te Parijs is men zoo ver gekomen dat eerlang alle straten, ook de kleinste en meest afgelegene, met gasgloeilicht zullen worden verlicht.

Amsterdam. In het vorige Weekblad werd medegedeeld, dat, volgens geruchten, aan de St. Anthonieswaag op de Nieuwmarkt te Amsterdam eene geringe verzakking wordt waargenomen. Thans blijkt het, dat onze zegsman niet goed was ingelicht. Er is namelijk op 't oogenblik gelukkig geen enkel kenteeken waar te nemen, dat ook maar in 't geringst aan verzakking zou kunnen doen denken.

* * *

Uitnoodigingen zijn verzonden tot het bijwonen eener buitengewone vergadering van de Vereeniging tot veredeling van het Ambacht, op Maandag 4 Aug. a. s., des namiddags ten 1½ ure, in het gebouw van de Mij. voor den Werkenden Stand te Amsterdam.

Op deze vergadering zal de motie in behandeling komen, die reeds in het Bouwk. Weekblad van 26 Juli j.l. is afgedrukt.

Uit de discussiën op deze vergadering zal moeten blijken: of het in het belang van de opleiding voor ambachten en vakken wenschelijk is overeenkomstig die motie te handelen en een nader onderzoek te doen instellen door eene uitgebreide in alle opzichten der zake kundige commissie, of wel, dat men tot het besluit komt, dat op den weg, waarop de opleiding voor ambachten en vakken plaats heeft, zij het ook met meer of minder ingrijpende wijzigingen, kan worden voortgegaan.

Onderstaande vragen en stellingen kunnen dienen als leiddraad bij het debat.

1°. De opleiding in ambachten en vakken behoort thuis in de werkplaats en op het werk.

2°. De eigenaardige toestand van de werkplaats, zooals die thans is, maakt opleiding aldaar onmogelijk (aanneming, speculatiebouw, vlug werken, enz.).

3°. Is het mogelijk de opleiding voor ambachten en vakken zoodanig te regelen, dat werkplaats en school te zamen daarin voorzien, door bepaalde uren van den dag in de school de theorie van vak of ambacht te onderwijzen en de overige uren in de werkplaats aan de praktijk te besteden? De bezwaren hiertegen schijnen onoverkomelijk.

Indien sub 3 niet toe te passen is, dan blijft over, dat in een school ook de practische opleiding voor het ambacht beginnen moet en zijn alzoo scholen voor het ambacht noodzakelijk.

* * *

Aan den gemeenteraad van Amsterdam is een adres gericht door den Voorzitter en den Secretaris der Commissie voor de Avond-Ambachtsschool Concordia Inter Nos, namens de besturen der te Amsterdam door het Rijk, de Gemeente en de Provincie gesubsidieerde Vakteeken- en Ambachtsscholen: de Avond-Ambachtsschool voor Timmerlieden „Concordia Inter Nos."; de Teeken-, Schilder- en Vakschool van den Ned. R. K. Volksbond, afd. Amsterdam; de Vakteekenschool „Patrimonium"; de Vakteeken- en Schilderschool der St. Josephs Gezellen-Vereeniging en de Teekenschool „de Eenheid". In dit adres wordt te kennen gegeven, dat de gestage en snelle ontwikkeling van het ambachtsonderwijs eenige nadere voorziening eischt, 1°. betreffende het toezicht door de gemeente uit te oefenen, 2°. betreffende noodige aanvulling in tekort aan goed ambachtsonderwijs.

Ter opheldering wordt er op gewezen, dat in de Commissie van Toezicht op het M. O. slechts enkele personen meer in bijzonderheden bekend zijn met de eischen van goed ambachtsonderwijs, dat de opleiding der kinderen uit den werkmansstand nog veel te wenschen overlaat, en het noodig is — naar eene meening die gaarne voor beter wordt gegeven — vóór de oprichting eener derde ambachtsschool te overwegen, of zulk een school de goede opleiding van den werkman zal bevorderen, en of er geen middelen zijn om hun kinderen meer te doen deelen in de weldaad van goed vakonderwijs.

In overweging wordt gegeven, voor het toezicht op de teeken- en ambachtsscholen eene Commissie te benoemen van mannen uit onderscheiden kringen, bekend met de eischen van practisch en theoretisch vakonderwijs, welke Commissie tevens het vraagstuk zou hebben te overwegen, op welke wijze het ambachtsonderwijs in de gemeente behoort georganiseerd en gesteund te worden.

's-Gravenhage. Naar wij vernemen, zullen de plannen van den heer v. Liefland over de uitbreiding der inrichtingen van de badplaats Scheveningen binnen kort in details verschijnen.

* * *

Naar *Het Vaderland* vernemt, is niet alleen het Park Zorgvliet aan den Scheveningschen weg thans in handen eener combinatie, maar tevens alle bezittingen van den Groothertog van Saksen gelegen in den N. W. hoek der gemeente, gezamenlijk groot 325 H. A.

PERSONALIA.

De heer A. le Comte is benoemd tot Hoofd-leeraar aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam. Het zal zijn taak zijn de klasse der Kunstnijverheid en Decoratieve kunst te organiseeren en de lessen aan de hoogste klasse te geven.

Intusschen zal de heer le Comte te Delft werkzaam blijven als adviseur voor de artistieke zijde van het bedrijf der Plateelbakkerij van de heeren Joost Thooft en Labouchère.

Bij Kon. besluit is de heer H. Evers, architect, Hoofd-leeraar aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam, benoemd tot Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	37	jaar	salaris f	80.—
"	"	"	"	22	"	"	60.—
"	"	"	"	25	"	"	60.—
"	"	"	"	20	"	"	60.—
"	"	"	"	28	"	"	70.—
"	"	"	"	23	"	"	75.—
"	"	"	"	22	"	"	50.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	25.—
"	"	"	"	20	"	"	45.—
"	"	Opz.-Teekenaar	"	21	"	"	60.—
"	"	Teekenaar	"	33	"	"	—.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 4 AUGUSTUS.

ALKMAAR. Het amoveeren van perc. C no. 19, staande aan de dijk, en het weder opbouwen van een woonhuis met winkel.

De heer C. Kok, 's av. 7 u., in café „Het Koning Willemshuis". Inl. te bek. bij den arch. G. Spruit Sz., Geesterweg.

APELDOORN. Het bouwen van een dubbel woonhuis.

De aanbesteder, 's av. 8 u., in café „Boschzicht", alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. op het terrein.

BERGEN-OP-ZOOM. Het sloopen van het perc. Wijk I no. 283, gelegen aan de Boschstraat, en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis enz. met afzonderlijke bovenwoning.

De heer J. G. Herrings, v.m. 11 u., in het café van J. B. Monu. Bestek en teek. ter inz. in bovengen. koffiehuis. Inl. te bek. bij den bouwk. G. Belderbos. Aanw. gedaan.

GOOR. *a.* Het verbouwen van perceel no. 162 aan de Groote straat aldaar, in te richten voor woningen van de op 1 Jan. 1903 zich te vestigen brigade marechaussees; *b.* het maken van een stal-gebouw enz.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. tegen f 2 per stel, verkrijgb. bij den arch. J. C. Meijer, die inl. verstrekt. Aanw. op den dag der aanbesteding, v.m. 10 u.

GOUDA. Het bouwen van een heerenhuis, in het Regentesseplantsoen.

De heer J. Brechaart Lz., 's av. 6 u., in café van A. Dam, Kleiweg. Bestek en teek. tegen f 1 bij den arch. H. J. Nederhorst Jr., verkrijgb. door wien tevens nadere inlicht. worden verstrekt. Aanw. gedaan.

HILLEGOM. Het bouwen eener villa aan de Sixlaan.

De heer K. Langeveld, notaris, v.m. 10 u. te zijnen kantore. Bestek en teek. verkrijgb. bij den arch. F. A. J. Heenskerk, Weerensteinstraat 21.

TETERINGEN. Het gedeeltelijk verbouwen van het gemeentehuis.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inz ten gemeentehuize. Inl. geeft de arch. A. Verlegh te Breda. Aanw. gedaan.

VENLOO. Het bouwen van een woonhuis langs den Kaldenkirchener weg te Venloo met bijlev. van alle materialen en arbeidsloonen.

De arch. P. Rassaerts, n.m. 5 u., in hôtel Pollen. Bestek en teek. ter inz. bij bovengen. arch. en in het café Pollen. Aanw. 4 Augst., v.m. 11 u.

DINSDAG 5 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het bouwen van een dubb.

pakhuis aan de Nieuwe Vaart en Hoogte van den Kadijk, op een terrein, plaatselijk bekend no. 35—41.

De Naaml. Venn. „Wilhelminaveen", v.m. 11 u., in „American Hotel". Bestek met 8 teek. tegen f 5 te verkr. bij P. Rijnja, Regulierstracht 134. Inl. geeft J. van Looy, arch.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een beneden- en bovenwoning gelegen aan het Emmaplein te 's-Hertogenbosch.

De architect F. H. J. Pastoor, n.m. 8 ure, in het café „Place Royal". Aanw. gedaan.

LOCHEM. Het vergrooten der o.l. school te Klein—Dochteren met bijlev. van materialen en ameublement.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. à f 1 ter secret. verkr. Aanw. gedaan.

PUTTEN. Het bouwen van een woonhuis met houten schuur op steenen voet aan den Stationsweg.

De architect W. J. Prins, n.m. 5 u., in café J. Pasman. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgbaar bij gen. architect.

WOENSDAG 6 AUGUSTUS.

's-GRAVENHAGE. Het stichten van 12 gebouwen ten behoeve der pompstations voor de bemaling van polders langs de Bleek en Oostkil, onder de gemeenten Almkerk, de Werken c. a., Dussen en Raamsdonk, provincie Noord-Brabant, behoorende tot de werken voor de verlegg. van den Maasmond. Ram. 1ste perc. f 23,800; 2de perc. f 14,850; 3de perceel f 20000.

Het min. van W. H. en N., v.m. 11 u., bestek no. 145 ligt ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen is te bek. bij Gebr. v. Cleef, te 's-Hage. Inl. te bek. aan het bureel der werken tot verlegging van de Maasmond te 's-Hertogenbosch en bij den ingenieur J. C. Ramaer te Breda.

HAARLEMMERMEER. Het bouwen van een burgerwoning.

De heer J. Stenders, n.m. 1½ u., in café K. Wink aan den Vijfhuizerweg, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 6 Aug., v.m. 11½ u.

HOLLANDSCHEVELD. Het bouwen van een Christ. school met 3 localen, onderwijzerswoning, ameublement, enz.

De archit. J. Carmiggelt te Hoogeveen, n.m. 2 u., in de consistorie der Ned. Herv. Kerk. Bestek en teek. à f 1 verkr. bij gen. archit. Aanw. 16 Aug., v.m. 11 u.

LEEUWARDEN. 1. Het bouwen van 4 lokalen bij de o. l. school te Huizum (Schrans). 2. het bouwen van een 2e lokaal bij de o. l. school te Hempens.

Het gem.best. van Leeuwarderadeel, n.m. 1 u. Bestek en teek. op de secretarie ter inzage en verkrijgb. tegen f 1. Inl. verstrekt de gem.arch. J. Terpstra te Huizum (Schrans).

MEEUWEN. Het bouwen eener school met onderwijzerswoning te Babiloniënbroek.

Het gem.best. van Meeuwen, Hill en Babiloniënbroek, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage en ad f 2 verkrijgb. ter secretarie Inl. geeft arch. M. van Gool te Woudrichem. Aanw. 6 Aug., v.m. 11 uur.

OTERDUM. Het amoveeren en weder opbouwen van het achtergedeelte eener behuizing met bijlev. van materialen.

De heer R. Lanting, n.m. 5 u., te zijnen huize. Bestek met teek. ter inz. in logem. „Lanting". Aanw. gedaan.

RIDDERKERK. Het bouwen van een kerkgebouw.

De kerkeraad der Geref. kerk, n.m. 5 u. Bestek en teek. ter inzage in het logement „St. Joris" verkrijgb. voor f 1,50 bij G. J. Rijsdijk terwijl inl. te bekomen bij den bouwk. J. L. van Rij te Bolnes. Aanw. gedaan.

WAGENINGEN. Het bouwen van een Israëlitisch kerkgebouw.

Het kerkbest. der Ned. Israël. gemeente, v.m. 11 u., in hotel „De Wereld". Bestek en teek. in bovengen. hôtel ter inz. Bestek en lichtdrukteek. verkrijgb. bij den archit. R. de Vries à f 1.50.

DONDERDAG 7 AUGUSTUS.

ARNHEM. Bestek no. 7. Het vergrooten van school no. XVI aan den Rozendaalschen weg, met vier lokalen, enz. Begrooting f 20000.

Het gem.best., v.m. 11½ u. Inl. verkrijgb. van 10—12 u. aan het bureau gem.werken ten gem.-huize, alwaar het bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en 2 teek. tegen f 1 verkrijgb. is. Aanw. gedaan.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Boompjes). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901 . . . . 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Bevolt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

14 JULI.

HOEVEN (N.-BR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis. Door het gemeentebest.

Portherkeien. Laagste inschrijver Th. Blijlevens, Made, f 19100".

Grèskeien. Th. Blijlevens, Made, f 17950. "Gegund.

15 JULI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis. Door den heer R. Holthaus.

Eenige inschrijver A. Jeunink, Enschedé, voor f 5100. Gegund.

19 JULI.

SCHELLUINEN. Het afbreken eener bestaande en het bouwen van een dubbele woning voor het Diaconie Armbestuur.

Laagste inschrijver D. Baron, Hoornaar, f 1025. Gegund.

22 JULI.

VENLOO. Het bouwen van twee 2 villa 's in het Villapark te Venlo, met bijl: van alle materialen en arbeidsloon Door den archit. P. Rassaerts.

Laagste inschr. J. Bockholt, f 9500. Gegund.

23 JULI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woonhuizen en het vergrooten van het hôtel en café-restaurant aan de Molenstraat, voor den heer G. Zwijnenberg te Enschedé. Door den arch. H. E. Zeggelink.

Laagste inschr. A. Ruiter, f 11124. Gegund.

PURMEREND (ONDERH.). Het verbouwen van perceel wijk D, no. 125 in de Peperstraat, tot confectiezaak, voor rekening van de heeren Gebr. Deitmers. Door den arch. H. P. v. d. Aardweg.

Laagste inschrijver P. Brinkman, f 2778. Gegund.

TERNEUZEN. Het bouwen van een loods c. a., in 3 perc: 1. metselwerk, 2. timmerwerk, 3. zinkwerk. Door den heer A. Bril.

Perc. 1. Laagste inschrijver J. Kolijn, f 463.
Perc. 2. (arbeidsloon). J. A. Rijnberg, f 285.
Perc. 3. P. Schopman, Hulst, f 77.

VEENDAM (ONDERH.). Het bouwen van een koetsierswoning met vergaderlokaal, op het perceel waar thans de oude kosterswoning gevestigd is. Door de R. K. gemeente.

Laagste inschrijver Koster, f 4233.

Posterijen en Telegraphie.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 20 Augustus 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor, met Directeurswoning, te HILVERSUM.

(Raming f 109,500).

Het bestek ligt ter lezing aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie, te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te Hilversum, aan het bureel van het Provinciaal Bestuur van Noordholland, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling der kosten ad f 1.35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders van Cleef, Spui no. 28*bis*, te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Zaterdag, 9 Augustus 1902, des voormiddags ten 11½ ure.

's-Gravenhage, 10 Juli 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(Voor rekening van den Staat).

Op DINSDAG den 12den Augustus 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 912.

Het maken van vier wisselposten op het station HENGELO (O.).

Begrooting f 20,700.—.

De besteding geschiedt volgens § 76 van het bestek.

Het bestek ligt van den 28sten Juli 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur G. W. van Heukelom te *Hengelo* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 5den Augst. 1902, ten 11,30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 22sten Juli 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. van Heemstede Obelt, Amsterdam.
Bouwstoffen. — Martin & Co., Amsterdam.
Brandkluisdeuren. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — Fred. Stieltjes & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. Smits & Zoon, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-Ijzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. Stokvis, Arnhem.
Centrale Verwarming. — Geveke & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — Fred. Stieltjes & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. Kalker, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. Landheer Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. van Heemstede Obelt, Amsterdam.
Dakteegelmachines. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. van Soest & Terstappen, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, Ferd. Engers, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. Key, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — Gebrs. van der Vijgh, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. Stokvis & Zonen, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — Obelt, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. van Heemstede Obelt, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Peck & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. Lindenaar, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. Jansé, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — Lindner & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. Smits & Zoon, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, Amsterdam. — Wagenstraat 39a. 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. Kroner & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. Braat, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. Waygood & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - Jan Hamer & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — Obelt, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Magnesia-Cement. — Haag & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteenmantels. - G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. Weegewijs, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. Allersdorf, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — Julius Luchau, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — Dyckerhoff & Söhne, Amöneburg.
Photolithografie. — Wegner & Mottu, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — Koning & Bienfait, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. Scholte, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. Heemstede Obelt Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen. Fluaten. — Molijn. — Gouda.
Stalinrichtingen. — Staal & Haalmeijer, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. Kalker, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) Canoy Herfkens & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — Gebrs. van Malsen, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — Houben & Steegh, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — Julius Luchau, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. Heemstede Obelt, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. Kalker, Amsterdam.
Ventilators. — Th. van Heemstede Obelt, Amsterdam.
Ventilators. — Jan Hamer & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P Hasselman, Amsterdam.
Zandsteen. — Ferd. Eugers, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. Braat, Delft.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht**, voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith**-vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Speciaal fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
WARMWATERBEREIDING. DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.
Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.
Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.

ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagebalies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart**, dik 2 cM. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

Een **bekwaam** en **ervaren**

Opzichter-Teekenaar

gevraagd om zoo mogelijk *dadelijk* in dienst te treden.

Schriftelijke aanmeldingen met opgave van referentiën te richten aan de architecten Falkenburg & Co. Donneweg 64 te *'s-Gravenhage.*

Talens & Co.,

APELDOORN

fabriceeren **AQUAREL** en **OLIEVERF** voor Kunstschilders, Bouwkundigen en schoolgebruik.

WATERVASTE TEEKENINKTEN, CORRECTUUR INKTEN, SCHRIJF- en COPIEER INKTEN,
Bureau lijmen enz.

Kwaliteit en prijs zonderconcurrentie.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

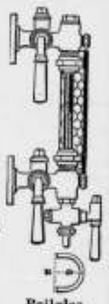
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

„LIEBIG'S"-Patent

CLOSET-RESERVOIRS.

Geheel geruischlooze vulling.

ALOM VERKRIJGBAAR.

Eenige vertegenwoordigers voor Nederland:

PECK & Co., Amsterdam.

Afbeeldingen en Prijsopgaven gratis.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—

Reserven . . . 232,573.95

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.

Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Éd. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

9 AUGUSTUS 1902. 22e JAARGANG. N°. 32.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijke verminderde prijzen en kosteloze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD: — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De 3e Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus te Amsterdam, door H. LEGUYT. — De Mont des Arts te Brussel. — Veredeling van het ambacht. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Inhoud van Tijdschriften. — Verbetering. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Voor de bibliotheek der Maatschappij zijn de volgende geschenken ontvangen:

1. Van het lid, den heer J. M. Vreeswijk, te Scheveningen, een model (lengte van den voorgevel 28 c.M.) van het Kon. Paleis op den Dam te Amsterdam.
2. Van het lid, den heer P. van der Weiden, te Gennep, een exemplaar van de „Düsseldorfer Ausstellungs Zeitung, Amtliches Organ der Industrie-, Gewerbe- und Kunst-Ausstellung 1902."
3. Van het Kon. Oudheidkundig Genootschap: Stedenschennis, naar aanleiding van de Reguliersgracht-kwestie door D. C. Meijer Jr. en Jan Veth.
4. Van de schrijvers: Een uiteenzetting der oorzaken die geleid hebben tot het ontslagnemen der medewerkers aan „het Binnenhuis".
5. Van het lid, den heer J. Verheul Dzn. te Rotterdam: Het Hoofdkantoor der Levensverzekering Maatschappij „Utrecht", te Utrecht, door den schenker.
6. Van het lid, den heer H. Portheine Jr., te Arnhem: Het graf, de graftombe en het beeld onder den balkadijn van Hertog Karel van Egmond in de St. Eusebius of Groote Kerk te Arnhem, door den schenker. (Overgedr. uit: Bulletin van den Ned. Oudheidk. Bond).
7. Van den heer J. Wind Gzn. te 's-Gravenhage: Het Park Zorgvliet, overdrukken van artikelen over dit park verschenen in „de Avondpost".
8. Van het lid, den heer J. H. W. Leliman: 1°. Eugen Gugel, door J. J. L. Bourdrez, overdruk uit „de Bouwwereld"; 2°. De Mont Saint-Michel, door den schenker, overdruk uit „Onze Kunst".
9. Van het bestuur der Vereeniging ten behoeve der Arbeidersklasse: Overzicht der Vereeniging over de jaren 1852—1902.
10. Van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs: Rapport in zake Middelbaar Technisch Onderwijs, door eene Commissie bestaande uit de raadsleden: F. W. Hudig, J. L. Cluysenaer, A. E. R. Collette en J. Kraus.
11. Van het lid, den heer A. W. Weissman: Voorheen en thans, drie lezingen gehouden voor den Christelijken Volksbond te 's-Gravenhage door A. W. Weissman.
12. Van het lid, den heer G. A. Scholten: 1°. De Practische Metselaar. Handboek voor metselaars, onderbazen, opzichters en aanstaande architecten, met atlas van 32 platen; door den schenker. 2°. Het woonhuis in zijne uitwendige vormen. Bewerkt naar „das Einfamilienhaus van Th. Krauth en F. Sales Meyer; door den schenker.
13. Van den uitgever, den heer C. A. J. Dishoeck: Beknopt practisch Leerboek der oever-, duin- en dijksverdediging, met altas; door L. R. Plasschaert.
14. Van den uitgever, den heer J. B. Wolters: Beginselen der Werktuigkunde, ten dienste voor het onderwijs aan ambachts-, dag- en avondscholen en voor eigen oefening, door F. L. Berghuis.
15. Van den schrijver: 1°. Het Ambacht, zijne beteekenis en beoefening in vroegeren en in den tegenwoordigen tijd, I en II; door H. L. Boersma. 2°. Nog eens ambachtsonderwijs, naar aanleiding van het „Rapport omtrent het Ambachts- en Teekenonderwijs voor de werklieden in Nederland"; door H. L. Boersma.
16. Van de Vereeniging t. Bev. v. Fabrieks- en Handwerksnijverheid in Nederland: Rapport omtrent het Ambachts- en Teekenonderwijs voor de werklieden in Nederland.

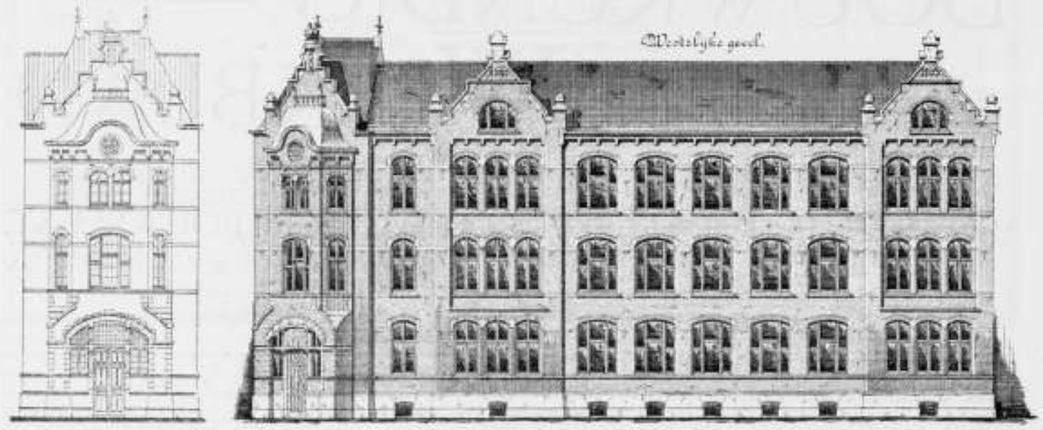
DE 3e HOOGERE BURGERSCHOOL MET 5 JARIGEN CURSUS TE AMSTERDAM.

Den 16den Juni j.l. werd door Burgemeester en Wethouders de bouw aanbesteed van de 3e Hoogere Burger-School met 5 jarigen cursus, met gymnastieklokaal en woning van den concierge, op een terrein aan de Mauritskade, voor welk gebouw de Gemeenteraad de som van *f* 210.000.— heeft toegestaan.

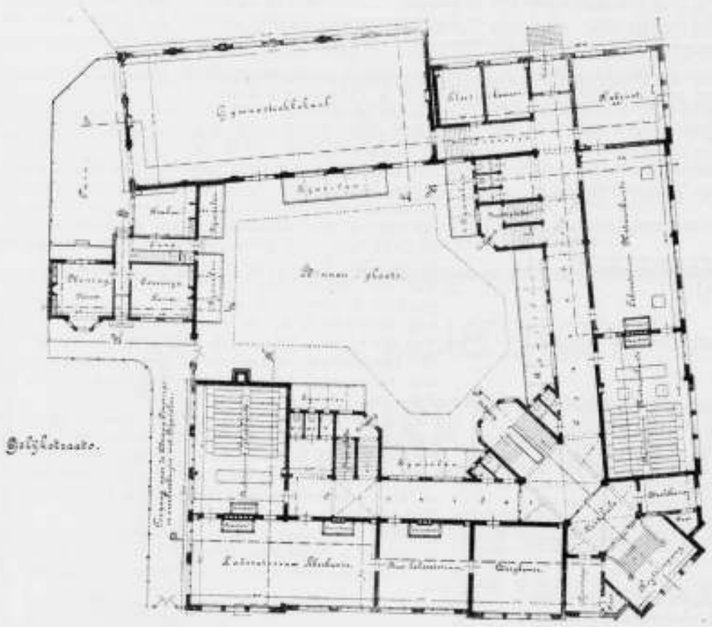
Met het oog op de ligging der beide andere Hoogere Burgerscholen met 5 jarigen cursus, kan de plaatsing van deze school aan de Mauritskade een zeer gunstige worden genoemd.

De 1e Hoogere Burgerschool, gevestigd aan de Keizers-

DERDE HOOGERE BURGERSCHOOL MET VIJFJARIGEN CURSUS TE AMSTERDAM.

Hoofdingang. Schaal 1 à 300.

Plattegrond, Schaal 1 à 400.

gracht nabij de Raadhuisstraat, ligt gunstig voor de bewoners van het midden en Noord-Westelijk gedeelte der gemeente; de 2e Hoogere Burgerschool, welke nog in dit jaar belangrijk wordt vergroot, is gunstig gelegen voor de bewoners van het Zuidelijk gedeelte der stad, Vondel- en Willemspark kwartier, terwijl de plaatsing der hier bedoelde 3e Hoogere Burgerschool aan de Mauritskade geacht kan worden zeer gunstig te zijn gelegen voor het Oostelijk deel der gemeente bij name Plantage, Sarphatistraat, Amsteloevers, Oosterpark en Linnæusstraat,

De school wordt geplaatst op den hoek van de Mauritskade en den toegangsweg naar het Oosterpark; de hier voorgestelde westelijke gevel ligt aan genoemden toegangsweg.

Omtrent de indeeling van dit gebouw, hierbij gedeeltelijk voorgesteld, zij medegedeeld, dat de verdieping gelijkstraats, behalve de entrée's, corridors, trapportalen, enz., de laboratoria en auditoria voor natuur- en scheikunde bevat, samen zeven lokalen, benevens groote gymnastiekzaal met kleedkamers en een vrijstaande woning voor den concierge.

Deze lokaliteiten, een oppervlakte beslaande van 1372 M², omringen een binnenplaats ter grootte van 560 M², welke plaatsing verschaft aan overdekte bergruimten voor rijwielen.

Op de 1e verdieping bevinden zich de kamers voor HH. Directeur en Docenten, voorts auditorium voor natuurlijke historie en zeven klasselokalen.

Op de 2e verdieping een lokaal voor bibliotheek, een voor aardrijkskunde, zalen voor hand- en rechtlijnig teekenen met daartusschen gelegen lokaal voor modellen, enz., benevens 5 klasse-lokalen.

Door lage-druk stoom zullen de verschillende lokalen, corridors, enz. verwarmd worden, waartoe in de kelder-verdieping de noodige lokaliteiten worden ingericht en bergplaatsen voor brandstoffen aanwezig zijn.

De gevels zijn ontworpen in baksteenbouw met spaarzaam gebruik van hardsteen voor plinten en lichtkozijndrempels en van klebersteen voor gevelbanden, sluitblokken, enz., en voor afdekkingen van de geveltoppen.

De bouw is opgedragen aan den aannemer H. C. Dorlas voor de som van *f* 175.621.— terwijl de heer W. Boor als 1e Opzichter, evenals bij den bouw der Handelsschool, met het dagelijksche toezicht is belast.

Amsterdam Juli 1902.

H. Leguyt.
Ass. Architect bij de P. W.

DE MONT DES ARTS TE BRUSSEL.

De „Cronique des Travaux Publics" voegde bij haar nummer van 1 Juni j. l. een groote plaat, waarop een voorstelling — een primeur — is gegeven van de plannen van Henri Maquet, den bekwamen architect van den Koning van België, voor de vrijlegging en uitbreiding der Koninklijke musea. Deze plannen zijn achtereenvolgens door de volksvertegenwoordiging en den senaat in hunne vergaderingen van 7 en 20 Mei goedgekeurd; tevens werd voor de uitvoering een krediet van 5 millioen frs. als buitengewone uitgaven toegestaan. De plannen strekken tot basis voor de onteigeningen, waarvan de kosten meer dan 16 millioen frs. zullen vorderen van de totale uitgaven die op 27 millioen frs. komen te staan; zij kunnen eerst ten uitvoer worden gebracht nadat de zeer belangrijke onteigeningen zullen hebben plaats gehad.

De oplossing van het vraagstuk waarom het hier is te doen, is het resultaat van een jarenlang zoeken; niet minder dan 232 verschillende plannen werden aan de stad voorgelegd. Deze trachtten een oplossing te geven voor het aanleggen van een nieuwen „Montagne de la Cour", het bekende luxe-kwartier; want, aan den handelsstand die hier verjaagd wordt, moest gelegenheid verschaft worden zich elders, maar toch in de nabijheid van zijn tegenwoordige plaats, te vestigen.

Terwijl parlement, gouvernement en stedelijk bestuur de vereischte maatregelen namen om het plan van den „Mont des Arts" te kunnen verwezenlijken, tegenover de hooge nieuwe huizen van de rue Caudenberg, aan de zijde van de rue des Sols, heeft de Koning getracht tegenover den nieuwen museum-gevel een meer passenden overbuur te verkrijgen. Z. M. heeft de genoemde huizen aangekocht voor afbraak; op het terrein dezer perceelen zal een galerij, ter hoogte van een flinke verdieping verrijzen, dragende een terras, waaronder luxe-magazijnen zullen worden gebouwd. In 't midden zal die galerij waarschijnlijk doorbroken worden voor een nieuwen verkeersweg, uitzicht gevende op het nieuwe Museum.

De nieuwe façade van dit Museum aan den Caudenberg, langs de terrassen die wegens het hellende terrein noodzakelijk zijn, is ontworpen in een geest, aansluitende aan den klassieken stijl waarin Balat het oude museum aan de rue de la Régence ontworpen heeft. Men zou dien stijl néo-grec met een glimp van Italiaansche renaissance kunnen noemen. De centrale toegang, waarvoor een breede monumentale trap, ligt in een corinthisch avant-corps van 44 M. breedte, met 6 kolommen; drie van de vijf deuren geven toegang tot de centrale vestibule; ter weerszijden vormen acht jonische kolommen zeven travéën elk met een raam. Op beide hoeken wordt dit gedeelte van de façade afgesloten door een avant-corps, met fronten afgedekt. De geheele gevel is 153 M. lang. Op den hoek van de rue de l'Empereur verheft zich een 70 M. hooge toren; deze „donjon der kunsten" is reeds door verschillende critici veroordeeld, maar afgezien van het origineele aspect dat hij aan 't geheel geeft, en zijn ietwat zonderling alleen-staan en optreden, is hij toch aesthetisch op zijn plaats, rust gevende aan 't gebouw en zijn geaccidenteerde omgeving. Hij is een rustpunt te midden van 't oneindige, althans in de teekening.

De plaat geeft ook den nieuwen achtergevel aan de rue de Ruysbroeck te zien; het was noodzakelijk het gebouw aan deze zijde ruim vrij te leggen en geen half werk te maken. Langs dien gevel loopt een hellende avenue van af de Place de la Justice tot aan de rue de la Régence, dus tot aan het bestaande gebouw.

De nieuwe gebouwen, die ook het tegenwoordige museum in zich opnemen, bevatten op de verdieping een opeenvolging van zalen met bovenlicht voor tijdelijke tentoonstellingen van schoone kunsten; zij bieden 1200 strekkende M. wandvlakte. Voor beeldhouwkunst, teekeningen, gravures en bouwkunst is plaatsruimte in de zalen van den rez-de-chaussée. Het kabinet voor de numismatische verzameling, de zalen voor de archiven en de bibliotheek met leeszaal worden belangrijk uitgebreid.

De eigenlijke nieuwe bouw, met zijn inventaris en decoratie, zal het belangrijke bedrag van 10 millioen frs. vorderen. Men beschouwt die uitgave niet te hoog; zij moet immers dienen om op afdoende wijze en voor altijd de schatten der nationale verzamelingen te bewaren en te beschermen, in een passende plaats.

Voorheen stond op de plek van dit museum een versterkt en gevreesd kasteel. In de plaats van dit feodale „steen" zal men er binnen kort een moderne sterkte zien verrijzen, een ware burcht der kunst, die binnen zijne muren de Zuid-Nederlandsche artistieke erfenis zal herbergen. Een grootsche gedachte staat binnen Brussel verwezenlijkt te worden.

VEREDELING VAN HET AMBACHT.

Op Maandag 4 Aug. j.l. werd te Amsterdam de vergadering gehouden van de „Vereeniging tot veredeling van het Ambacht," ter bespreking van de motie van den heer J. J. van Nieukerken, voorgesteld in de vergadering van de Vereeniging, gehouden op 21 Juli j.l. Deze motie is te vinden in het Bouwk. Weekblad van 26 Juli, en de vragen en stellingen die moesten dienen als leiddraad bij het debat over de motie, in het Bouwk. Weekblad van 2 Augustus. De vergadering, voor alle belangstellenden toegankelijk, werd, bij afwezigheid van den Voorzitter den heer J. F. W. Conrad, geleid door den heer Jos. Th. J. Cuypers.

De heer v. Nieukerken lichtte zijne motie nog eens toe. De vraag was: „moet de nadruk gelegd worden op de school of op de werkplaats?" Men komt niet op zuiver terrein, vóór de oplossing van dit vraagstuk. Spreker was van gevoelen, dat er te weinig werkplaatsen waren om jongens tot degelijke vakmannen op te leiden.

De heer v d. Linden, secretaris der Ambachtsschool te Rotterdam trad op als verdediger van het goed recht der ambachtsscholen, en meende, dat het rapport over het ambachtsonderwijs waarvan in de motie sprake was, eigenlijk een rapport van den heer v. Malsen alléén was, die steeds tegen de ambachtsscholen gekant was geweest. Tegen deze meening werd later door den heer Heldt krachtig geprotesteerd.

De heer Ignatius (R. K. Volksbond Afd. Amsterdam) verklaarde zich vóór de motie en vóór opleiding in de werkplaats.

De heer Jansma (A. N. Werkl. Verb. Afd. Leeuwarden) was voor opleiding, ook wat de practijk betreft, in de ambachtsschool, maar betreurde het, dat die scholen alleen voor de groote centra waren.

De heer Smeenge bestreed den heer Ignatius, en noemde de opleiding in de werkplaatsen, hoewel aanbevelenswaardig, niet mogelijk bij de tegenwoordige maatschappelijke verhoudingen.

De heer Ligthart (Aannemer Société) verdedigde de ambachtsschool, waar *leerlingen* werden gevormd die, als ze in de practijk komen, deze met vrucht in zich kunnen opnemen.

Een zaakrijk rapport, dat volgens de motie verlangd werd, kon niet vóór 1 Aug. 1903 worden uitgebracht, zoo meende de heer Haver, die den raad gaf zich tot de Regeering te wenden.

De heer Blijenburg, uit ondervinding sprekende, verklaarde dat er in de werkplaats — voor 't groote meerendeel — geen onderwijs bestond. Nu de subsidies voor de scholen wat rijker vloeiden, moest men deze tijd laten zich te ontwikkelen en na eenige jaren eens onderzoeken wat zij uitwerken.

Ook de heer Heldt prees de ambachtsscholen, maar betreurde het, dat slechts een gering aantal jongens er gebruik van kon maken. Hij wees op het adres van eenige vakvereenigingen te Amsterdam, waarin aan B. en W. verzocht wordt om betere vakopleiding voor kinderen uit de arbeidersklasse. Leercontracten moesten daartoe gesloten kunnen worden, patroon en leerling bindend.

De heer Gabriel (St. Jozefs Gezellenvereen.) gaf samenwerking tusschen ambachtsscholen en patroons in overweging, en een betere regeling van het vakonderwijs door de Regeering.

De heer De Bazel kwam op tegen de te harde beoordeeling van het bekende „Rapport," waarin toch een paar goede principes zijn aan te wijzen, vooral dit, dat goed ambachtsonderwijs onder het bereik van allen moet gebracht worden, die 't wenschen.

Door den heer Boersma werd nog eens herinnerd aan het Congres van 1895, waarop men zich met 99 tegen 27 stemmen vóór de opleiding aan de ambachtsschool had verklaard; men moest blijven streven naar wettelijke regeling der vakopleiding, en zorgen voor een doelmatige opleiding van leeraren.

De heer de Groot (Inspecteur van het ambachtsonderwijs) kon niet met de motie meegaan; men stond voor de noodzakelijkheid om bij aanneming er van, tal van scholen te bezoeken; zij was ook ontijdig, wijl de Regeering het plan heeft het ambachtsonderwijs ter hand te nemen. Het commissoriaal maken der zaak keurde hij af.

Wanneer de motie niet werd aangenomen, wilde de heer Trooster voorstellen, het ambachtsonderwijs te bekorten tot kennis en behandeling van gereedschappen en materialen. Alleen de jongens die zulke kennis op school hadden opgedaan, mochten tot de werkplaats worden toegelaten.

Ten slotte is besloten een gedrukt stenographisch verslag van het in deze vergadering gesprokene aan de Regeering te zenden, met den wensch, dat eene eenvoudige en doeltreffende wettelijke regeling van het ambachtsonderwijs tot stand moge komen.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Utrecht. Op Donderdag 31 Juli kwamen 16 leden der Afdeeling bijeen tot het doen van een uitstapje naar Marken en Edam.

Ten 8 uur per spoor naar Amsterdam vertrokken, ging men van daar per extra stoomtram naar Monnikkendam, over Buiksloot, Zuiderdorp en Broek in Waterland; na een kort oponthoud in Monnikendam, alwaar o. a. nog even de toren der groote kerk in oogenschouw werd genomen, stapten men in den aldaar gereed liggenden botter, die ons in ruim drie kwartier naar Marken voerde, alwaar men ten ruim elf uur arriveerde.

Het tochje over de Goudzee was hoogst aangenaam, waartoe zeker het goede weer en de gunstige wind niet weinig medewerkten.

Interessant is de aanblik van uit zee op het eiland Marken, met zijn typisch gebouwde houten huisjes, kerk, enz. Aan het verzoek van onzen schipper om even zijn huis te komen bezichtigen, werd gaarne voldaan; alleraardigst waren de verschillende vertrekjes gemeubeld; de wanden waren bijna geheel bedekt met gekleurde borden en schotels, verschillende prenten, portretten, enz., terwijl de oude klokken alsmede de kasten zeer de aandacht trokken. Een bescheiden blik werd nog even geworpen op de zoogenaamde statiebedden; alles muntte uit door de hoogste zindelijkheid. Na een wandeling door de verschillende zoogenaamde buurten werd het tweede ontbijt gebruikt in het café de Jong, welk café zeer aanbevelingswaard is.

Ten ruim 12 uur werd de tocht per botter voortgezet naar Volendam; daar de wind ons niet geheel gunstig was, duurde de overtocht ruim een uur, doch het zeetochje was niet te min alleraangenaamst.

Volendam, met zijn aller interessante huisjes en straten, werd bezichtigd, waarna een oogenblik rust genomen werd in het zoogenaamde artistenhotel „Spaander"; met belangstelling werden de verschillende schilderstukken, die de wanden van het café bijna geheel innemen, bezichtigd.

Van Volendam werd naar Edam gewandeld, een klein uurtje afstand.

Na een wandeling door het stadje, werd het nabij het raadhuis gelegen museum van oudheden bezichtigd dat hoewel niet groot, niettemin zeer belangwaardig is.

De directeur, de heer J. J. Tuijn, was zoo vriendelijk ons ter plaatse verschillende mededeelingen omtrent het museum en zijn schatten te doen; nog werd de kerk met haar geschilderde glazen bezichtigd, waarna de tijd noopte om te ruim 4 uur per stoomtram weer naar de hoofdstad te vertrekken.

Het diner had plaats in het „American hotel"; aan tafel heerschte de gezelligste toon, terwijl het diner zelve uitstekend te noemen was.

Ten ongeveer half elf ure arriveerde men weder te Utrecht; natuurlijk was ieder hoogst voldaan over het zoo aangename en ook nuttige uitstapje.

Vn.

BERICHTEN.

Haarlem. Op de aanbeveling voor de benoeming van een Directeur van openbare werken zijn geplaatst de heeren L. C. Dumont, Gemeente-bouwmeester te Deventer, en A. W. Weissman, oud-Gemeente-architect van Amsterdam, te Haarlem.

* * *

De slachthuis-kwestie werd den 6den dezer in den gemeenteraad behandeld. Een voordracht van B. en W. om meer gelden voor den bouw beschikbaar te stellen, werd aangehouden op voorstel van den heer Roog. Deze wilde wachten totdat de nieuwe Directeur der gemeentewerken zou zijn benoemd. B. en W. bestreden dit, omdat het plan voor het slachthuis met zorg was voorbereid en het niet wenschelijk zou zijn er nog veranderingen in te brengen, wellicht wegens verschil van opvatting van den nieuwen Directeur. De beide voorgedragenen waren echter door den heer Roog gepolst en bleken het met hem eens te zijn. Het voorstel tot verdaging werd daarop door den raad aangenomen.

Parijs. De Jury voor den Prijskamp voor architectuur, Prix de Rome, heeft 4 Aug. j.l. uitspraak gedaan, als volgt. Grand Prix: de heer Léon Prost, geboren te Parijs 23 Febr. 1874, leerling van den heer Marcel Lambert; eerste 2de Grand Prix: de heer Eugene Chifflot, geboren 25 Jan. 1872 te Dôle, leerling van de heeren Daumet, Gerault en Esquier; tweede 2de Grand Prix de heer Etienne Coutan, geboren 25 Mei 1875 te Nantes, leerling van den heer Pascal.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	37	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	"	22	"	"	" 60.—
"	"	"	"	25	"	"	" 60.—
"	"	"	"	20	"	"	" 60.—
"	"	"	"	22	"	"	" 50.—
"	"	"	"	23	"	"	" 60.—
"	"	"	"	23	"	"	" 75.—
"	"	"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	" 25.—
"	"	"	"	20	"	"	" 45.—
"	"	"	"	33	"	"	" —.—

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 7, van 15 Juli 1902. Beschermende vormen en kleuren, door J. Hendrik van Balen. — De ramp der Antillen, door A. D. Hagedoorn. — De Ivoorboom, door Mimosa. — Licht zonder warmte. Middelen tot vervaardiging van vacuumbuizen. Een moderne luchtpomp, door J. O. Jr. — Een abnormaal kippenei, door J. C. C. — De Acoustieke eigenschappen van den elektrischen lichtboog, door Dr. L. Bleekrode. — De bereiding van Suiker uit Beetwortelen, door K. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Ant. Pannekoek. — Correspondentie.

VERBETERING.

In het verslag van de excursie der Belgische architecten, opgenomen in het Bouwk. Weekblad No. 31 van 2 Aug. j.l., komen een paar fouten voor, die verbetering eischen.

1°. op bladz. 293, 1ste kolom, regel 32 van boven, staat „haar verkwijnen"; men gelieve hiervoor te lezen: „haar werkwijze".

2°. in de 2de kolom op dezelfde bladz. luidt de eerste van de versregels in de Fransche taal: De vieilles sour ces rancunes, hetgeen natuurlijk moet zijn: De vieilles souces rancunes.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 11 AUGUSTUS.

UITWELLINGERGA. Het bouwen van 6 werkmanswoningen.

Het bestuur der coöp. vereen. tot het oprichten en drijven der stoomzuivelfabriek „De Westerbrugsloot". Bestek en teek. ter inz. bij Boersma en ad f 1,50 verkrijgb. bij archit. W. D. de Jong te Sneek.

DINSDAG 12 AUGUSTUS

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan de Leydsstraat aldaar.

De archit. J. H. C. Roesink, 's av. 8 u., in café H. Hemken, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 12 Aug., v.m. 11 u.

KESTEREN. Het bouwen van een nieuw woonhuis.

Mejuff. J. C. van Drumpt, n.m. 4 u., bij C. A. van Door. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij architect N. Lodder.

ROTTERDAM. Het bouwen van een bewaarschool aan de Oranjeboomstraat.

Het gemeentebest., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op de secretarie in het timmerhuis en à f 1 te bek. bij de Wed. P. van Waesberge & Zn. Aanw. gedaan.

TIEL. Het bouwen van een winkelhuis voor mejuf. de Wed. L. A. Jansen.

De arch. G. Formijne, 's av. 8 u. Bestek en teek. ter inz. in het koffiehuis van A. W. van Hees.

WOENSDAG 13 AUGUSTUS.

GARIJP. Het bouwen van een burgerhuis.

Het bestuur der Geref. kerk, n.m. 2 u., bij H. Kielstra. Bestek en teek. ad f 1,25 verkrijgb. bij gebr. v. d. Meulen te Bergum. Aanw. 13 Aug., 's midd. 12 u.

OUDENBOSCH. Het afbreken van bestaande gebouwen en het bouwen van een nieuwe lager brouwerij op een terrein aan de Varkenmarkt.

De heer Henri A. H. Gouverneur en mevr. de Wed. P. J. H. van Ginneken, v.m. 9 u. ten herberge van J. v. Aalst; bestekken en teek. tegen overmaking van f 2,50 verkrijgb. bij den heer Henry Gouverneur, bierbrouwer. Aanw. gedaan.

RIJSSEN. Het bouwen van een koetshuis met stalling en koetsierswoning.

De archit. van der Goot en Kruisweg te Hengelo (Ov.), n.m. 2 u., in hotel „Koenderink". Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 13 Aug., n.m. 1 u.

TERBORG. Het bouwen van een woon- en winkelhuis.

Den heer J. W. Kampshoff. Bestek en teek. in café J. B. Weenink ter inzage. Inl. te bekomen bij J. B. Weenink. Aanw. 3 uur voor de besteding.

DONDERDAG 14 AUGUSTUS.

ARNHEM. Bestek no. 7. Het vergrooten van school no. XVI aan den Rozendaalschen weg, met 4 lokalen enz., begrooting f 20000. Het gem.best., v.m. 11½ u. Inlicht. tot en met 13 Aug., v.m. van 10—12 u. aan het bureau gem.-werken ten gem.huize, alwaar bestek met biljet en 2 teek. à f 1 per stel verkrijgb. Aanw. gedaan.

BERGUMERDAM (FR.). Het bouwen van een kaaspakhuis, met pers- en pekellokaal, bergzolder en paardenstal te Bergum.

De coöp. stoomzuivelfabriek te Bergum, n.m. 1 u., in „De drie gekroonde Baarzen". Bilj. voor 14 Aug., aan F. H. Hdisma. Bestek en teek. ter inz. in gen. café en ad f 1,50 verkrijgb. bij den bouwk. A. Pijkstra te Leeuwarden. Aanw. gedaan.

EIBERGEN. Het bouwen van 2 woonhuizen met werkplaats.

De archit. J. B. Radstake, v.m. 11½ u., in café H. Wörmmerstar, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 14 Aug., v.m. 10½ u.

MAASBREE. Het vergrooten der openb. lagere school te Blerik door opbouw van 6 schoollokalen, corridor, privaten enz.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. tegen f 2,50 verkrijgb. ten kantore van den bouwk. A. Holten te Blerik. Aanw. 14 Aug., v.m. 9½ u.

MAASNIEL. Het bouwen, met leveren van alle materialen voor een school te Asenraai.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Plan en bestek tegen f 2,50 ten raadhuize verkrijgb.

SAS VAN GENT. Het weder opbouwen eener meelfabriek met bergplaatsen en toebehooren.

Het bestuur der naaml. venn. „Walzenmolen Sas van Gent", v.h. J. Verschaffel en H. Mechelijnck, n.m. 2½ u. Bilj. moeten worden ingeleverd ten kantore der venn. tot n.m. 2 u. en zullen worden geopend in het café van Ivo Pierets. Inl. te bekomen, van 9—12 u., ten kantore der venn. en bij de heeren L. Morial en A. Tertzweil, bouwk. Kuiperskaai te Gent, alw. tevens bestekk. en voorw. verkrijgb. zijn 50 cents of 1 frank.

STAD ALMELOO. Het bouwen van eene verdieping op de hoogere burgerschool.

Het gem.best., v.m. 11 u.

VENLOO. Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van alle materialen, op een langs den Keulschen weg te Venlo gelegen open terrein.

De heer P. van Wijlick, n.m. 12½ u., in café Nationaal. Bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. teA kant. van den arch. H. Seelen, alwaar ook inl. verstrekt worden. Aanw. 14 Aug., v.m. 10 u.

VRIJDAG 15 AUGUSTUS.

OOSTERWOLDE (FR.). Het bouwen van een paardenstal waarboven graanzolder.

De coöp. stoomzuivelfabriek. Bestek en teek. ter inzage in logement „de Zon". Inl. geeft arch. H. J. Noorman.

ZATERDAG 16 AUGUSTUS.

ARNHEM. Het bouwen van eene melkinrichting met kantoren en directeurswoning, op een terrein a/d Karel van Gelderstraat.

De arch. A. R. Freem, n.m. 2 u., in café Colenbrander. Bestek met twee teek. tegen f 2,50 te verkr. bij de firma G. J. Thieme en ligt ter inz. in het bestedingslokaal.

BEDUM. Het afbreken van een behuizing met schuur en het weder opbouwen eener behuizing aan de Hoofdstraat aldaar.

De heer A. Zijl, n.m. 4 u. bij R. Huizenga. Bestek en teek. ad f 1,25 verkrijgb. bij architect P. Tilbusscher te Middelstum. Aanw. 13 Aug., nam. 3 uur.

ENSCHEDÉ. 1. Het bouwen van een machinekamer met fundamenten voor eene stoommachine; een ketelhuis met het inmetselen van twee stoomketels; 2. het bouwen van een magazijn, hoog 4 verdiepingen; 3. het vergrooten der bestaande weverij, pl.m. 2340 M². Shedbouw en verdere werken, alles op een terrein gelegen aan den Losserschen weg te Enschedé.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkpoort hoek Prinsestraat — Amsterdam, Nieuwendijk. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenmarkt. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901 . . . . - 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . - 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

24 JULI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van een stal tot woonhuis, met bijk. werken. Door den heer H. Frankenhuis.

Laagste inschr. A. Ruiter, f 347. Gegund.

HUIZEN (N.-H.). Het bouwen van een woonh. voor rekening van den heer G. Kriek.

Laagste inschrijver W. Vreman, f 3632.

ZOETERWOUDE. 1. Het maken van een dubbel arrestantenlokaal aan den Hoogen Rijndijk, 2. het verrichten van herstellingen aan bruggen en brugdekken. Door het gem.-bestuur.

Ph. G. Salters, perc. 1 f 401,32*, perc. 2 f 86,45*; A. v. Tilburg, perc. 1 f 418, perc. 2 f 118; J. v. Vliet, perc. 1 f 425. *Gegund.

26 JULI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van perceel 11 aan de Damstraat. Door den architect G. Moen Pz.

Gegund aan Gebr. Terlingen, aldaar, voor f 4885.

27 JULI.

APELDOORN (ONDERH.). Het bouwen van een winkelhuis aan de Kinsbergenstraat, voor den heer A. Förch. Door den arch. A. v. Driesum.

a. Laagste inschrijver L. Tiethoff, f 4247*.
b. L. Tiethoff, f 4047. * Gegund.

28 JULI.

BERGEIJK (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis op de gemeente wetering. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschrijver H. Franken, Bergeijk, f 1345. Gegund.

BOXTEL. Het bouwen van een villa met koetshuis en stalling en verdere werken op een terrein gelegen aan den Bosschen Steenweg te Boxtel. Door den arch. P. G. Buskens te Rotterdam en den bouwk. J. de Vries te Boxtel.

Laagste inschrijver A. v. d. Laar, f 19472. Nog niet gegund.

DELFT (ONDERH.) (HERBEST.). Het bouwen van een flesschenfabriek te Vrijenban, voor rekening van de Vennootschap „Flesschenfabriek Delft", voorh. Boers & Co.

Laagste inschrijver Mels Meijers, f 52750. Het werk kan wegens de te lage begroting niet worden gegund en zal onder eigen beheer worden uitgevoerd.

WASPIK. Het bouwen van eene slagerij benevens het verbouwen van een woonhuis voor rekening van den heer C. J. Wagemakers.

Laagste inschr. F. Roovers, f 1359. Gegund.

29 JULI.

OUDESCHILD (TEXEL.). Het bouwen van een graanpakhuis te Oudeschild op Texel. De aanbesteding zal plaats hebben in drie perc. en in massa, t. w.: 1. het timmerwerk en daarbij behoorende werken; 2. de ontgraving en het beiwerk; 3. het metselwerk; 4. de uitvoering van het geheele werk. Door den arch. S. Krijnen te Helder.

Laagste inschrijver J. Verheus, f 2938.

30 JULI.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bijbouwen van 2 lokalen bij een bijzondere school en het maken van privaten. Door het R. K. kerkbestuur.
Laagste inschrijvers L. O. Koenders en J. Beune, f 3045.

ENSCHEDÉ. Het weder opbouwen van twee afgebrande woningen, gelegen in 't Sander nabij den Hengeloschen weg te Lonneker. Door den archit. J. C. Kromhout v. d. Meer.
Laagste inschrijver J. Bos, f 1825.

EPE. Het bouwen van een woonhuis. Door het R.-K. armbest. van Vaassen en Epe.
Laagste inschrijver Th. Timmer, Vaassen, f 867. Gegund.

HAAKSBERGEN. *a.* Het bouwen van een openb. lagere school met 3 localen in de Veldmaat; *b.* het leveren van ameublementen. Door het gem.best.
a. Laagste inschr. G. Nijhuis, Haaksbergen, f 8285.
b. Anconé en Baijer, Oldenzaal, f 1032.

LEUSDEN. I. Het bouwen van een lokaal enz. aan het schoolgebouw te Oud-Leusden. II. Het leveren van schoolmeubelen. Door het gemeentebest.
1. Laagste inschr. E. v. d. Wart, Amersfoort, f 3100.*
2. C. Eggenkamp, Leusden, f 422*. *Gegund.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Nieuwe straat tusschen de Donza-Visser en Nieuwediepstr. Door den bouwk. L. de Bruijne.
Timmerwerk. Laagste inschrijver F. C. Herrebout, f 563*.
Metselwerk. W. P. Nieuwelink, f 570*.
Massa. A. P. Butler, Axel. f 1179. *Gegund.

31 JULI.

BENSCHOP. Het bouwen van 2 schoollokalen boven het bestaande schoolgebouw met bijk. werken. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver M. Hartman, f 4728.

Nederlandsche Centraal Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op VRIJDAG 22 Augustus 1902 des namiddags ten 2 ure (Amsterdamsche tijd) aan het Hoofdbureau der Maatschappij, Moreelse Park no. 1 te *Utrecht*, in twee perceelen of in massa van:

Bestek No. 15.

Het maken van een Stationsgebouw en van een Retiradegebouwtje op de emplacementen Ede (dorp) en Lunteren, ten behoeve van den spoorweg BARNEVELD—EDE S.S.

De besteding geschiedt volgens § 62 van het bestek.
Het bestek ligt van 8 Augustus a. s. af ter lezing aan het Hoofdbureau voornoemd en is op franco aanvraag aldaar te bekomen tegen betaling van f 1.50.
Inlichtingen worden gegeven aan het Hoofdbureau (Dienst van Weg en Werken)
Aanwijzing ter plaatse zal geschieden op Vrijdag 15 Augustus a. s. des voormiddags 11 uur te Ede (dorp) en des namiddags 1 uur *(Amsterdamsche tijd)* te Lunteren.

Utrecht, 5 Augustus 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 19den Augustus 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 910.

Het wijzigen en uitbreiden van het hoofdgebouw en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station LOCHEM.

Begroeting f 4890.—.

De besteding geschiedt volgens § 56 van het bestek.
Het bestek ligt van den 1sten Aug. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur, D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 12den Aug. 1902, ten 9,30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 28 sten Juli 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — **J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.**
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdoktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteenmantels. - G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 453, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÖCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.

ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagebalies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille **f 0.50.** Franco per post **f 0.65.**

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,

Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

K. KERLEN.

Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.

LEVERT

Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°).
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij **1850°**).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99½ % $Si O_2$. **Speciaalklei** voor glashavens en schepen.
„KAOLINTHON" met 36½ % $Al_2 O_3$, **gewasschen Kaolin** voor porcelein.
Pijpen en buizen, verglaasd, voor drainages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over **98** % $Ca C O_3$, **ruw Krijt** in stukken; **fijnst gemalen BARYT,** met **98** % $Ba S O_3$, **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zand, 85 % lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Éparée, Scheepspek, Steenkolenteer enz.
Asbest en Kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen. Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 96 % zuiver $H_2 Mg_3 Si_4 O_{12}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Mineraalolie Merk Socsv. soort. gewicht 907/9—
Witherit, Flusspath, Feldspath, Kalkspath, Amaril, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvraag.

Ontvang- en Betaalkas.

Rentevergoeding voor gelden à deposito

Met één dag opzegging . . 2 %
(Bedragen tot f 5000. — terstond betaalbaar)
Met tien dagen opzegging . 2½ %
Voor **langeren** termijn op nader overeen te komen voorwaarden

Open en gesloten **bewaargeving** *volgens reglement. Brandkastjes in de Safe deposit-inrichting voor het* **bewaren** *van effecten en andere waarden, te huur volgens reglement.*

Amsterdam, 5 Augustus 1902.

Het BESTUUR der **Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen,** te Rotterdam, wenscht te **vervullen** de **vacante betrekkingen** van:

1°. Een Hoofdleeraar

der afdeeling A (Schilderen), belast met de leiding van het onderwijs in handteekenen, boetseeren en schilderen en

2°. Een Hoofdleeraar

der afdeeling B (Bouwkunst), belast met de leiding van het onderwijs in bouwkundig teekenen en aanverwante vakken.

Aan elk dezer betrekkingen is eene jaarwedde verbonden van *f* 3000 tot *f* 3500.

Inlichtingen dienaangaande zijn te bekomen op *franco* aanvrage aan het adres van den Directeur der Academie (Coolvest).

Zij, die voor deze betrekkingen in aanmerking wenschen te komen, gelieven zich *vóór 10 September 1902* schriftelijk bij het Bestuur aan te melden.

Het Bestuur:
J. HUDIG, Voorzitter.
Mr. P. BAELDE, Secretaris.

...ock zich in een ingezonden stuk in het jaar ...ag, uitdrukte.
...ing van dit streven geeft het Verein eene ...rochures uit in één waarvan een man van ...ebied, de Gch. Baurat J. Stübben, het aan ...ze boekaankondiging genoemde onderwerp

...ele lezers van het weekblad die zich voor ...er bouwverordening interesseeren ter wille ... den inhoud van dit boekje het een en ...meenen dat ook voor onze toestanden ter

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieële inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerliehten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

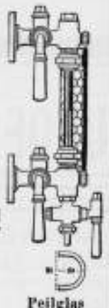
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting Körtingsdorf b/Hannover,

voor levering van:

Gasdynamo's en Electromotoren.

ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Sate Company, ...
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ... zijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierw...
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Am...
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Am...
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES ... (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M... hels.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wij...
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, ...
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotte...
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAL...
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Ams...
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, ...
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH...

alousiën-fabriek.

speciale adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING, Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, Amsterdam. 250.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN in Asphalt-Massive en Parquet-Tapis.

Worden door ons uitsluitend gelegd door werklieden van de fabriek.

HOUTEN HOOFD- EN TUSSCHENBALUSTERS.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Prima Magnesiet

en

Chloor-Magnesium

LEVEREN BILLIJKST

ROSENBOOM & Co. - Rotterdam.

Fabrikanten. - Importeurs.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.: bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jh. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

16 AUGUSTUS 1902. 22e JAARGANG. No. 33.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M0.

INHOUD: — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De beteekenis van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen voor het woningwezen, *(vordt vervolgd)*. — Het gebouw der Nederlandsche Visscherijtentoonstelling te Katwijk aan Zee. — Ingezonden. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Op de Internationale Ereprijsvraag voor een Koninklijk Paleis, uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst bij gelegenheid van de herdenking van haar zestigjarig bestaan, zijn 18 antwoorden ingekomen, als volgt:

Motto.	Aantal teekeningen.
1. Celui qui a pensé bien, c'est le vainqueur.	10.
2. KP in cirkel *(monogram)*	8.
3. HW in ornament *(monogram)*	10.
4. Wapen van Amsterdam *(geteekend)*	9.
5. Rust	10.
6. Gretha.	3.
7. Nil sine labore	9.
8. Oranje boven.	10.
9. S. L. N.	8.
10. Noblesse oblige	9.
11. Studie	8.
12. Labore	10.
13. Schetsen.	3.
14. Nec Aspera Terrent	10.
15. Monsalvat	10.
16. Koninklijk wapen *(geteekend)*	9.
17. 1842—1902.	10.
18. Drie roode concentrische cirkels	10.

DE BETEEKENIS VAN DE BOUWVERORDENINGEN EN DE BEBOUWINGSPLANNEN VOOR HET WONINGWEZEN.

„Die Bedeutung der Bauordnungen und Bebauungspläne für das Wohnungswesen von J. Stübben Geh. Baurat, Göttingen." Vondenhoeck & Ruprecht 1902, Preis 1 Mark: is no. 5 van de serie verhandelingen onder het algemeene hoofd. „Die Wohnungsfrage und das Reich," uitgegeven door het Verein Reichs-Wohnungsgesetz.

De vereeniging „Reichs Wohnungsgesetz" streeft, ter verbetering van het woningwezen, naar het verkrijgen van eene wetgeving voor de Duitsche Bonds-staten en vooral naar een rijkswet die onder meer eene hervorming van de wijze van bouwen beoogt.

Het doel dat de vereeniging zich voor oogen stelt, is de beperking van het huurkazerne-systeem, begunstiging der kleine woningen en ruime en luchtige bebouwing, te bereiken door hervorming van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen zooals het zich in een vlugschrift dat in het jaar 1900 het licht zag, uitdrukte.

Ter ontwikkeling van dit streven geeft het Verein eene serie van tien brochures uit in een waarvan een man van gezag op dit gebied, de Geh. Baurat J. Stübben, het aan het hoofd van deze boekaankondiging genoemde onderwerp behandeld.

We meenen vele lezers van het weekblad die zich voor het vraagstuk der bouwverordening interreseeren ter wille te zijn door uit den inhoud van dit boekje het een en ander wat wij meenen dat ook voor onze toestanden ter overweging van belang is, mede te deelen en aan het slot daarop eenige aanteekeningen te maken. Ter verwijzing daarin naar de mededeeling van Stübbe zijn daarom de behandelde punten van nummers voorzien.

Zooals de schrijver zich in de inleiding uitdrukt, betreft het hier niet een wetenschappelijk en technisch onderzoek op het groote gebied van den modernen stedebouw, maar slechts eene voor iedereen begrijpelijke verklaring van bekende uitkomsten welke het wetenschappelijk en technisch onderzoek en het pogen op het gebied der bouwverordening bij stadsuitbreiding in de laatste jaren hebben uitgewerkt, alsmede om haren invloed en hare toepassing op het woningwezen, in 't bijzonder op den socialen kant daarvan, aan te toonen. Daarbij zal het woningwezen in de steden, door het overwicht der verschijnselen van den lateren tijd, bij de uiteenzetting op den voorgrond treden; maar ook het woningwezen ten platte lande, namelijk in de zich uitbreidende industrieplaatsen, zal niet buiten beschouwing blijven.

Na een „terugblik" op de ontwikkeling der bouwverordeningen en bebouwingsplannen, wordt getracht, den tegenwoordigen toestand in 't kort in het licht te stellen, en daarna het streven voor de toekomst, voor zoover dit op het woningwezen van invloed kan zijn, te verklaren. Richting en doel van een ingrijpen der staats- en der rijkswetgeving worden aan het slot besproken.

(1) Behandelende de bouwverordening geeft de schrijver, in een terugblik, een historisch overzicht van de plaatselijke bouwstatuten, bouwverordeningen, plaatselijke en algemeene bouwwetten die langzamerhand een soort van sociale wetgeving op het bouw-gebied zijn geworden.

De vroegere bouwverordeningen beoogden voornamelijk het brandgevaar en een regeling met betrekking tot de schoonheidseischen, in het leven geroepen eenerzijds door het voorkomen van groote branden, anderzijds door het streven van enkele vorsten of gemeentebesturen om het ontstaan van eene schoone stad te bevorderen. De voorschriften der bouwpolitie met betrekking tot beschutting tegen brand hebben zich voortdurend ontwikkeld, de aestetische bemoeiingen van de bouwpolitie hebben daarentegen steeds meer veld verloren. Men heeft de bouwkunstenaren en bouwmeesters bijna overal vrije baan gegeven en aan de bouwpolitie slechts het voorkomen van ontsieringen en van bepaalde misstanden overgelaten. (2) De verdere ontwikkeling van de bouwverordeningen omvatte het gebied der stabiliteit en van den weerstand. De schematische voorschriften van dikte van muren, zwaarte van balken vormden de uitgangspunten dezer voorschriften. Met de ruimere toepassing van het ijzer en de ontwikkeling van het bouwvak in 't algemeen, voldeden die voorschriften niet meer aan de behoefte en trad daarvoor in plaats een meer stelselmatig voorschrift, bevattende weerstands-getallen en belastingsgrenzen, zoomede den eisch tot het overleggen eener statische berekening waaruit de stabiliteit der constructie kon blijken.

Daarmede zijn echter de oude voorschriften met betrekking tot muurdikte en de afmetingen der balken niet geheel verdwenen; zij kunnen dan ook voor de steeds zich herhalende gevallen bij de gewone bouwconstructiën, als gegevens voor de practijk in beknopten vorm, niet gemist worden. Maar, zegt de schrijver, in *beknopten* omvang en niet schematisch doorgevoerd zooals dit in menige bouwverordening geschiedt.

(3) Hebben tot nu toe de gevolgde gezichtspunten bij de bemoeiingen der bouwpolitie nog geen betrekking op de eigenlijke woning, zoo trad de beteekenis der bouwverordening voor het woningwezen het eerst op den voorgrond door de invoering en de ontwikkeling van de gezondheidsvoorschriften sedert het midden van de vorige eeuw. Licht en lucht staan vooraan, verschaffing van water en afvoer van vloeibare en vaste afvalstoffen en eindelijk bescherming tegen hinder van industrieel bedrijf zijn zaken, onderworpen aan eene regeling door de gezondheidspolitie.

Bij het licht is het eendeels te doen om de directe zonnestralen en anderdeels meer nog om het diffuse zonlicht, omdat met betrekking tot het directe zonlicht de meest gewenschte plaatsing niet altijd uitvoerbaar is. Men pleegt eene minimum verhouding voor het venster oppervlak tot het grondvlak of de ruimte-inhoud van het woonvertrek te eischen; vele bouwverordeningen stellen echter slechts den eisch „voldoende" vensteroppervlak

Het vaststellen van een maat voor de aan de vensters liggende open ruimte van straat en erf behoort tot de moeielijkste kapittels der bouwverordeningen; de ideale eisch is een hoek van inval van 45° voor alle vensters. Uit oeconomische beginselen heeft men echter zoowel voor de binnen- als voor de buitenstad, bijna overal dien eisch moeten verminderen. Men stelde zich dikwijls tevreden met gebouwsafstanden, die slechts de helft, ja slechts een vierde van de gebouwshoogte bedragen, omdat men voor het toebrengen van groot nadeel aan den eigenaar terugschrikte.

De toetreding van lucht voor de woningen trachtte men te verzekeren behalve door voorschriften omtrent het minimum oppervlak van het erf, het vrij houden van de open ruimte in het bouwblok, ook door voorschriften omtrent vrijstaanden bouw, de hoogte en het vloeroppervlak der kamers, de hoogte van het perceel, het aantal verdiepingen, de samenstelling der vloeren en zolderingen, het voorkomen van vochtigheid der muren, alsook door het verbieden of bemoeielijken van het maken van kelderwoningen en dakwoningen. Men ziet in, hoezeer al deze maatregelen de vrijheid van het bouwen en het gebruik van den grond beperken en hoe de samensteller van eene bouwverordening wordt gedwongen *wel te overwegen*, tot welken graad de oeconomische belangen zoowel als de gezondheidseischen overwegend behooren te worden erkend.

(4) Beveiliging tegen het grondwater, voorzieningen van goed bron- of leidingwater, doelmatige huisrioleering en privaatinrichtingen zijn hygiënische eischen die aan eene regeling der bouwpolitie zijn onderworpen geworden; daarbij komen nog de voorschriften ter bescherming van de bewoners tegen den invloed van voor de gezondheid schadelijke of lastige industrieele bedrijven, ook het verbod der laatste in bepaalde stadsgedeelten.

(5) Met betrekking tot de eischen der gezondheid hebben vele der bouwverordeningen in de laatste jaren groote vorderingen gemaakt en wel door de zoogenaamde „zonen" — verordeningen, d. i. door rangsgewijze gesplitste voorschriften naar „zonen" of stads-wijken. R. Baumeister drukt zich hierover uit als volgt: „uit een gezondheidsoogpunt is het zeer verkeerd, alle stadsgedeelten gelijk te behandelen; wil men toch met betrekking tot licht en lucht gelijkluidende voorschriften en zou men zich ten deze richten naar de bestaande dichte bebouwing en de hooge grondwaarde in het midden der stad, dan planten zich de daar bestaande ongunstige verhoudingen steeds naar buiten voort, waarvan helaas in bijna alle groote steden afschrikkende voorbeelden te zien zijn. Zou men daarentegen alles zoo ideaal willen behandelen, als in een geheel nieuwe stad, dan zouden de eigenaren van oude grondstukken die bereids dichter bebouwd zijn geweest, of tusschen dicht bebouwde terreinen gelegen zijn en daaraan hun waarde ontleenen, in geval van bebouwing onrechtmatig worden benadeeld. Daarom *tweeledige* voorschriften „voor bestaande toestanden die verbetering eischen" en „voor nieuw te scheppen toestanden." En deze scheiding der voorschriften is niet alleen met betrekking tot de woondichtheid aanbevelenswaard, maar ook bij menig voorschrift voor constructie en voor het verkeer.

Wanneer de behoefte voor het algemeen welzijn bij nieuwe huizen in de buitenwijken eenerzijds de gezondheidsvoorschriften doet verscherpen, zoo kunnen anderzijds veel lagere eischen gesteld worden met betrekking tot uitbouwen, voortuinen, houtconstructiën, straat- en wegbedekkingen, enz.

De rangsgewijze splitsing der bouwverordening is echter ook van groote sociale beteekenis te achten. Daarbij staat eenerzijds de huurkazerne, anderzijds het kleine huurhuis en de eigen woning. De slechtere en naar de eischen van beschaving zoowel als sociaal lageren vorm van het wonen in groote huurhuizen is door de hooge grondprijzen helaas in het centrum der groote en der vele kleinere steden eene oeconomische noodzakelijkheid geworden. Alleen de grondprijs is beslissend voor de beantwoording der vraag, of onder zekere

verhoudingen de bouw van kleine huurhuizen of eigenhuizen loonend, of dat voor het maken van eene behoorlijke rente noodig is de woningen in groote gebouwen op te stapelen! (6) Waar intusschen nog matige grondprijzen in de buitenstad het kleine huis toelaten, behoort de huurkazerne bij politie-verordening niet te worden toegelaten: zonder oeconomisch verlies kan hier het aantal der verdiepingen, het getal der woningen in het huis, de diepte der bebouwing (d. i. de afstand van de bouwlijn aan den voorkant tot aan den achtergevel) verminderd worden. En op de daardoor ontstane kleinere huizen behoeft het groote aantal bouwvoorschriften, die voor het (hooge) kazerne huurhuis noodig zijn, niet te worden toegepast. Bovendien kunnen de bovengenoemde schematische voorschriften betrekkelijk de dikte der muren, verder de voorschriften omtrent trappen, trappenhuizen, gangen, open plaatsen, verdiepingshoogte, houten vakwerk, met betrekking tot de kleine huizen vereenvoudigd en vergemakkelijkt worden." Zoo ontstond in sommige streken naast de „klassegewijze" splitsing der bouwvoorschriften naar de wijken, eene splitsing naar klassen der gebouwen, beide met het doel den bouw van het „kleine huis" en het „eigen-huis" met betrekking tot de eischen voor gezondheid en den socialen kant zooveel mogelijk te bevorderen.

Het is nog niet lang geleden, dat de splitsing naar de wijken binnen een zelfde gemeente voor onwettig werd gehouden.

Op het oogenblik bestaat daaromtrent geen twijfel meer.

In vele Pruisische steden is de splitsing der bouwverordening door plaatselijke politieverordeningen ingevoerd; in de algemeene bouwwet van het koninkrijk Saksen is zij wettelijk geregeld.

Maar haar invloed op het woningwezen was tot hiertoe nog niet ingrijpend, omdat de splitsing naar „zonen" eerst korten tijd en de splitsing naar „gebouwsklassen" slechts in zeer geringen omvang tot hiertoe verwezenlijkt is geworden.

Is het medegedeelde van overwegende beteekenis voor de stedelijke woonhuisbouw, zoo geldt het toch ook, om de zelfde reden, bij uitbreiding der kleinere industrieplaatsen. Ook daar kan men eene neiging naar groote huurhuizen en eene uiterste bodembenuttiging aanschouwen; geschikte bouwpolitie-voorschriften hadden vele stichtingen waarover men zich beklaagt, kunnen verhoeden.

(7) Tot den terugblik op de ontwikkeling van het bouwverordeningswezen behoort ten slotte de omstandigheid vermeld, dat de meeste bouwpolitie-voorschriften oorspronkelijk van een centraal ambt, van een staatsbestuur, een provincie een regeeringsdistrict uitgingen. Daarop trad langzamerhand door de verscheidenheid der verhoudingen de plaatselijke politieregeling in werking zooals ze heden ten dage in de meeste steden bestaat. In den nieuweren tijd treedt intusschen eene centrale regeling weer meer op den voorgrond, maar, wel te verstaan in tegenstelling met vroeger slechts in grondtrekken, niet alle details gelijkmatig vaststellend, maar onder volle eerbiediging der plaatselijke regeling der onderdeelen naar de verhoudingen der gemeente en der gemeentewijken.

Zoo is inzonderheid de nieuwe bouwwet in het koninkrijk Saksen te beschouwen, en in den zelfden zin zal, voor zoover bekend, ook het doel van de voor Pruisen aangekondigde woningwet zijn.

Een kort overzicht over den inhoud der bestaande bouwverordeningen toont de verscheidenheid aan die in de bouwpolitie-voorschriften met betrekking tot de beveiliging tegen brandgevaar, de stabiliteit en de gezondheid bestaat.

(8) Hoofdzakelijk met het oogmerk tot beveiliging tegen brand zijn de bepalingen omtrent voorplaatsen, doorrijgangen, trappenbreedte en trappenaanleg, het gebruik van houtvakwerk, ijzervakwerk en verdere ijzerconstructiën in het leven geroepen. In ter weerszijden ingesloten huizen wordt meestal een van de straat onmiddellijk naar de binnenplaats voerende gang verlangd; voor gebouwen, die (inbegrepen vleugel- en achter gebouwen) meer dan 30—40 meter diep zijn, wordt in den regel in plaats van de gang een doorrijgang van meerdere of mindere breedte verlangd.

Van 88 Duitsche bouwverordeningen, die een bepaalde maat voor trappen voorschrijven, doen dit naar Schilling's onderzoek 67 door het vaststellen van een algemeene minimum breedte, 21 door het vaststellen van verschillende minima voor de breedte naar den aard van het huis. Van de eerste eischen 9 een minimum breedte van 0.90 m., 44 een van 1 m., 7 van 1.10 m., 3 van 1.20 m., 4 van 1.25 m. De splitsing voor de minima der trapbreedten toont eene vermindering aan voor de kleine huizen tot 0.80 m., en eene vermeerdering voor groote huizen tot 1.50 m.

Wat het aantal der gevorderde trappen betreft, zoo richt zich dit in de verschillende bouwverordeningen soms naar de grootte van het bebouwde grondvlak, soms naar het getal der woningen, ook naar een toe te laten maximum afstand tusschen de trappen en de verst afgelegen woonruimte, of alleen naar de lengte der gebouwen. De daarvoor aangenomen getallen zijn zeer verschillend. Evenzoo verschillend zijn de voorschriften betrekkelijk de brandvrijheid van trappen en trappenhuizen. Hier worden beslist brandvrije trappen door brandvrije muren omsloten voor alle woonhuizen, ginds worden brandvrije trappen in 't geheel niet geeischt. In andere streken ziet men af van brandvrije trappen, in afgesloten trappenhuizen, wanneer het een huis voor één gezin betreft, of men schrijft brandvrije samenstellingen voor voor één gezinshuizen tot de drie of tot de twee bovenste verdiepingen. Of men ziet geheel af van brandvrije trappen in kleine voor niet meer dan twee gezinnen bestemde huurhuizen. Ook den als brandvrij erkenden aard der constructie wordt zeer verschillend opgevat: hardhouten- of zachthouten trappen met bepleisterde ondervlakken, ijzeren treden en bordessen, ommanteld ijzer, steenbouw, traplokalen in massief metselwerk of ijzervakwerk.

Wordt vervolgd.

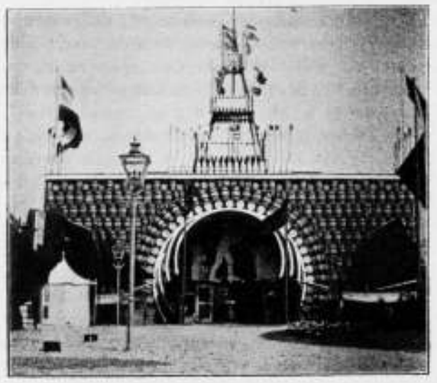
HET GEBOUW DER NEDERLANDSCHE VISSCHERIJTENTOONSTELLING TE KATWIJK a. Z.

In de „Wereldkronick" van 12 Juli j.l. komt eene afbeelding voor van den gevel van het gebouw der Nederlandsche Visscherijtentoonstelling te Katwijk aan Zee, met de mededeeling, dat die ontworpen is door den heer J. Toorop.

Bij de afbeelding van den gevel die wij thans geven, moet worden opgemerkt, dat het gebouw en de gevel ontworpen zijn door den heer H. J. Jesse, architect te Leiden, aan wien ook de leiding over de uitvoering van het gebouw is toevertrouwd geweest. Zijn ontwerp was al gereed, voor dat de heer Toorop iets van de tentoonstelling kon weten; het werd reeds in Juni in het „Leidsche Dagblad" afgebeeld, tijdens de uitvoering van het gebouw.

Het decoratief schilderwerk in den halven cirkel boven de toegangen tot het gebouw, voorstellende een reusachtig grooten Katwijkschen visscher, een vischvrouw (loopster) en een schilderes die deze personen uitteekent, is uitgevoerd

naar het ontwerp van den heer Toorop; het is volstrekt niet in verhouding tot het gebouw en dan ook niet zonder protest van de zijde van den architect uitgevoerd. Deze heeft alleen toegegeven, omdat anders de kunstschilders, de heeren G. A. L. Munthe, W. Sluiter en J. Toorop, vormende de commissie voor de schilderijen-afdeeling, hun ontslag zouden hebben genomen. Zijn ontwerp in het „Leidsche Dagblad" geeft als beschildering boven de ingangen eene

Voorgevel van het gebouw der Nederlandsche Visscherij-tentoonstelling te Katwijk a. Z.

allegorische voorstelling van de opkomst van Katwijk te zien: badende in het gulden zonnelicht zijn de vuurtoren, de nieuwe kerk, de oude kerk en de visschersvloot gedeeltelijk boven een rij huizen zichtbaar.

Het denkbeeld om haringbommen op eenigen afstand voor den gevel te plaatsen en deze voor café's in te richten, heeft den architect veel moeite gekost ingang te doen vinden. Thans wordt het in de „Wereldkroniek" verkeerdelijk aan den heer Toorop toegeschreven. De op de afbeelding zichtbare scheepjes die den hoofdingang flankeeren, zijn garnalenschuitjes.

Het front wordt boven afgesloten door yoons met vlaggetjes, het geheel bekroond door een semaphore, die echter niet in haar volle lengte op onze afbeelding is te zien.

INGEZONDEN.

Geachte Redactie!

Kunt u mij ook meedeelen of de Jury ter beoordeeling van de ingezonden ontwerpen op de prijsvraag voor een „Technicum", uitgeschreven door de Vereeniging van Bouwk. in Ned.-Indië, en waarvan het programma voorkomt — naar ik meen — in uw no. van 23 December 1899, al een verslag gepubliceerd heeft?

't Is nu al ruim twee jaren geleden, dat ik m'n plan inzond, waarvan ik tot heden niets anders gehoord heb, dan dat het in goede orde werd ontvangen door den Secretaris der bovengen. Vereeniging (September 1900), en dat er een Jury was benoemd (Mei 1901).

Bij voorbaat mijn dank.

Een Inzender.

Tot ons leedwezen moeten wij mededeelen, dat ook ons niets bekend is omtrent een verslag der Jury. Sedert Februari j.l. ontvingen wij — en naar wij vernomen hebben ook anderen — geen nummers meer van het tijdschrift der Vereeniging in Ned.Indië. Op ons verzoek om toezending van de na Februari uitgegeven nummers, ontvingen wij nog geen antwoord. REDACTIE.

BERICHTEN.

's-Gravenhage. De werkzaamheden aan de nieuwe bekapping van de Groote Zaal op het Binnenhof zijn thans zoo verre gevorderd, dat vier spantbeenen en een strijkspant zijn gesteld, en een gedeelte der bebording is gelegd. Er moeten nu nog een spant en een strijkspant gesteld worden.

Schiedam. Ter voorziening in de vacature van een Directeur der gemeentewerken werd door B. en W. voorgesteld, den heer L. Doedes, ingenieur te Rotterdam, het toezicht over de in aanbouw zijnde bruggen op te dragen, op eene belooning van f 500, en den heer A. Bubberman, opzichter der gemeentewerken, te belasten met de functie van Directeur der gemeentewerken; deze zal daarvoor boven zijne jaarwedde als opzichter een belooning van f 50 per maand ontvangen. Uit den raad werd een voorstel gedaan om de belooning op f 110 per maand te bepalen, hetwelk werd aangenomen.

Utrecht. Er is een uitgebreide catalogus verschenen van het Museum van Kunstnijverheid te Utrecht, die met groote zorg is samengesteld door den Directeur van dit Museum, den heer P. J. Houtzagers. Het zeer net uitgevoerde boek, dat voor 50 cts. in het Museum verkrijgbaar is, bevat niet alleen een opsomming van de tentoongestelde zaken, maar ook nadere bijzonderheden hierover, die leerzaam voor de bezoekers zijn; bovendien wordt aan het hoofd van elke afdeeling een korte algemeene beschouwing gegeven over bewerking van grondstoffen, die terecht aanleiding hebben gegeven de voorwerpen in 5 hoofd-afdeelingen te splitsen. Het boek bevat nog 2 afbeeldingen, een van een vertrek in het Museum en een van een gedeelte der Domkerk.

Delft. Het bekende fraaie huis van den heer L. A. van Meerten is voor *f* 46,900 afgemijnd. De heeren A. le Comte en J. L. Schouten, de architecten van dit huis, bevreesd dat het, in andere handen overgaande, wellicht verbouwd en verknoeid zoude worden, genieten nu de voldoening, dat het in handen is gekomen van eene combinatie, om te verhinderen wat verondersteld werd. Niet het minst door hun toedoen vormde zich een groep belangstellenden uit Delft, Rotterdam en andere plaatsen, die het huis, met al wat daarin spijkervast is, hebben gekocht.

* * *

De heer Mels J. Meyers, de jonge bouwkundige die naar Zuid-Afrika trok om de Boeren in hun strijd tegen de Engelschen bij te staan, en eerst in 't laatst van den oorlog krijgsgevangen werd, heeft aan zijne familie bericht, dat hij wegens gemis aan vervoermiddelen eerst in September uit Engelsch-Indië zal kunnen terugkeeren.

's Gravenhage. Op 12 Aug. j.l. overleed alhier op 77 jarigen leeftijd, na eene korte ongesteldheid, de heer J. F. W. Conrad, oud-Hoofdinspecteur van den Rijks Waterstaat, lid van de Tweede Kamer voor 's-Gravenhage.

Den 28sten Mei 1825 te Maastricht geboren, trad Conrad op 20 jarigen leeftijd als aspirant ingenieur in het corps van den Waterstaat en werd toegevoegd aan zijn oom, den beroemden ingenieur F. W. Conrad. In genoemd corps doorliep hij alle rangen en verliet het met 1 Nov. 1891 als Inspecteur, met den titel van Hoofdinspecteur. In het zelfde jaar werd hij tot lid der Tweede Kamer gekozen.

In navolging van zijn oom heeft hij het zijne in groote mate bijgedragen om den roem van de Nederlandsche waterbouwkunde tot ver over de grenzen te verbreiden. Zijn naam zal vooral in ingenieurskringen in hooge eere worden gehouden.

Velerlei zijn de diensten die hij den lande en het algemeen bewezen heeft in verschillende ambten die hij bekleed heeft; vele jaren was hij o. a. de krachtige, heldere Voorzitter van het Kon. Instituut van Ingenieurs en van de Maatschappij van Nijverheid. Vooral die Kamers zullen zijn heengaan smartelijk gevoelen.

* * *

Aanvangende in het laatst der loopende maand zal een vergelijkend onderzoek plaats hebben naar de bekwaamheid van candidaten voor de betrekking van aspirant-ingenieur van den Rijks-Waterstaat. Tot lid en Voorzitter der examen-commissie is benoemd de heer R. O. van Manen, Inspecteur van den Rijks-Waterstaat, tot lid en secretaris de heer W. K. du Croix. Ingenieur van den Rijks-Waterstaat, te Assen.

Arnhem. De restauratie van het inwendige van de St. Eusebiuskerk is voltooid, zoodat de steiger in het koor kan worden afgebroken. Wanneer het werken in de kerk zal zijn afgeloopen, zal op 31 Aug. a.s. eene plechtige eerste dienst in de gerestaureerde kerk plaats hebben, waarbij een zangkoor eenige plechtige muziek zal ten gehoore brengen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	37	jaar	salaris f	80.—
"	"	"	"	22	"	"	60.—
"	"	"	"	25	"	"	60.—
"	"	"	"	20	"	"	60.—
"	"	"	"	22	"	"	50.—
"	"	"	"	23	"	"	60.—
"	"	"	"	23	"	"	75.—
"	"	"	"	21	"	"	60.—
"	"	"	"	21	"	"	60.—
"	"	"	"	27	"	"	75.—
"	"	"	"	38	"	"	85.—
"	"	"	"	25	"	"	100.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	25.—
"	"	"	"	20	"	"	45.—
"	"	"	"	33	"	"	—.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

DINSDAG 19 AUGUSTUS.

DEVENTER. Het maken van een machinekamer, ketelhuis, ketelommetseling, machinefundeering, schoorsteenfundeering en verdere werken bij den wind-oliemolen te Vecht.

De heeren J. ten Zijthoff & Zn., 's av. 6 u., in café Wed. Flipse, alw. bestek en teek. ter inz. en ad f 1 verkrijgbaar.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Hilversum. Ram. f 109500.

Het minist. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegrafie aldaar, aan bureel rijksbouwmeester in het 1e district, aan het post- en telegraafkantoor te Hilversum en ter prov. griffie van Noordholl. en is ad f 1,35 verkrijgb. bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inl. geeft gen. rijksbouwmeester. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het maken eener belangrijke uitbreiding aan hôtel „De Halve Maan".

De heer J. Amelink, n.m. 3 u. Bestek en teek. ad f 2 en inl. verkrijgb. bij architecten van der Goot en Kruisweg. Aanw. 20 Aug., v.m. 10 u.

HENGELO (OV.). Het verbouwen van een perceel aan de Brinkstraat.

De heer J. H. Zelvers, 's av. 8 u., in het café van K. T. Krijgsman. Bestek met teek. ter inz. in bovengen. café. Inl. te verkr. bij den arch. C. Spiers. Aanw. 20 Aug., v.m. 10 u.

LOOSDUINEN. Het bouwen van 2 schoollokalen met bijkomende werken.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek à f 2 te bekomen ter secretarie. Aanw. gedaan.

MIDDELBURG. Het bouwen van een buitensocieteit op het Noordbolwerk.

Het best. der Nijverheids-vereeniging, 's av. 7 u. Bestek en teek. à f 2 verkr. bij den archit. A. L. J. Goethals. Aanw. gedaan.

TEGELEN. Het vergrooten der openb. school te Steijl.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Plan en bestek op de secretarie ter inz. en tegen betaling der kosten verkrijgbaar.

WAGENINGEN. Het bouwen eener openbare lagere school met zes localen benevens onderwijzerswoning, op de Gravinnekamp in de Benedenbuurt.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestekken met teek. tegen f 2, verkrijgb. ten kantore van den gem.-arch. aan de barak. Aanw. ged

DONDERDAG 21 AUGUSTUS.

BOXMEER. Het bouwen van kantoorlokalen, kelder en bijkomende werken achter de bestaande woning aan de Biest aldaar.

De bouwkundige H. J. Elemans, n.m. 2 u., in hotel „De Keizer" alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. bouwk. Aanw. 21 Aug., v.m. 11 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woningen, op een terrein gelegen aan den Eschweg aldaar.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7½ u., in café H. Heinkes alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 21 Aug., v.m. 11 u.

VRIJDAG 22 AUGUSTUS.

EXLOO (DR.). Het bouwen van een gem.-huis te Exloo, met bijlev. van alle benood. materialen.

Het gemeentebest. van Odoorn, 's midd. 12 u. Bestek met teek. ter inz. te Exloo in het gem.-huis, te Assen in hotel Panman, te Meppel in hotel Bontekoe, te Musselkanaal in hotel Panman, te Stadskanaal in hotel Dopper, te Veendam in hotel „de Unie", te Groningen in café Huizinga, en is tegen inzending van f 1 te bek. bij den burgemeester van Odoorn te Exloo. Aanw. 22 Aug., v.m. 10 u.

HASSELT (BELGIË). De bouw der St.-Laurenskerk te Hamont, overeenkomstig het lastkohier, de maattabel en plans opgemaakt door de arch. Joseph Cuypers en Jan Stuyt te Amsterdam.

Het prov.best. Volledige stukken ter inz. aan het prov. gouvernement te Hasselt, alw. lastkohier en afdruksels van het ontwerp te bek. zijn, evenals te Roermond ten kantore van de firma Cuypers & Co.

UTRECHT. Bestek 15. Het maken van een stationsgebouw en een retiradegebouw op de emplacementen Ede en Lunteren, ten behoeve van den spoorweg Barneveld—Ede S. S.; in 2 perc. of in massa.

De Ned. Cent. Spoorw. Maatij., n.m. 2 u. pl. tijd.

ZATERDAG 23 AUGUSTUS.

AMERSFOORT. Bestek no. 3. Het bouwen van een villa, bestek no. 4, idem van een dubbel woonhuis, bestek no. 5, idem van 6 dubbele woningen, bestek no. 6, idem van een boerderij met schuur enz. op terreinen nabij de halte Dolderscheweg onder Zeist.

SLOTERDIJK (N.-H.). Het vergrooten en verbouwen van de o. l. school aan den Baarsjesweg.

Het gemeentebest. van Sloten, v.m. 10 u. Bestek en teek. verkrijgb. ter secretarie te Sloterdijk tegen f 0,75. Inl. te bek. bij den gemeenteopzichter.

MAANDAG 25 AUGUSTUS.

BATENBURG (GELD.). Het bouwen 6 van een pastorie met bijbehoorende werken.

De kerkvoogden der Ned. Herv. Gem., n.m. 1 u., in de consistoriekamer. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. en inl. worden verstrekt door den architect A. Wijers te Nijmegen.

OUDDORP (Z.-H.). Het vergrooten van het bestaande kerkgebouw.

De kerkvoogden der Ned. Herv. Gem. Bestek en teek. à f 3 te bek. bij den arch. B. Hooijkaas Jr. te Rotterdam. Aanw. 18 Aug.

WOENSDAG 3 SEPTEMBER.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van drie dienstwoningen en van drie bergplaatsen, waarvan twee op den noorder rivierdijk, resp. onder de gem. Besoijen en Meeuwen, en een nabij de noorder veerhaven te Keizersveer, onder de gem. Raamsdonq, provincie Noordbrabant, behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond, in twee perc. Ram.: 1ste perc. f 10750; 2de f 5475.

Het min. van W. H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 160, na 20 Aug. ter lez. aan het gebouw van het min. W., H. en N., aan de lokalen der prov. best., en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. te bek. aan het bureel der werken tot verlegging van den Maasmond, te 's-Hertogenbosch, en bij den ingen. J. C. Ramaer, te Breda, Nassausingel 1*, bij wien tevens op 27 Aug. van het proc.-verb. van inl. kan worden kennis genomen.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . **f 4.000.000.00**
Reserves ult. 1901 . . . . **1.818.900.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . **23.902.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen.

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

29 JULI.

FRANEKER. Eene verbouwing der winkelhuizinge van mej. de Wed. D. J. Pruijt aan de Voorstraat en het maken van een magazijn voor ledikanten, bedden, enz. Door den archit. N. J. Adema.

Laagste inschr. Gebr. Hollander, f 2270. Gegund.

GENEMUIDEN. Het bouwen van een school voor Chr. Volksonderwijs met onderwijzerswoning. Door het kerkbestuur der Nederd. Herv. gem.

Laagste inschr. J. W. v. d. Haar, f 9840. Gegund.

GRONINGEN (ONDERH.). Het bouwen van eene dubbele behuizing aan de Noorder Stationstraat voor den heer F. Faber. Door de architecten K. en G. Hoekzema Kz.

Laagste inschr. G. Kuiper, f 11063. Gegund.

NIEUW-BEIJERLAND (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis met schuur, voor den heer Alex. Vink aldaar. Door den bouwk. J. in 't Veld te Mijnsheerenland.

Metselwerk. Laagste inschrijver D. v. Bezij, Oud-Beierland, f 995*.

Timmerwerk. L. Piek, f 1070*.

Verfwerk. A. Boere, f 60.50*.

Smidswerk. Andr. Vink, f 74,20*. *Gegund.

ROOSENDAAL (N.-BR.) (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis voor den weled. heer St. van Hasselt—Luykx, bankier aldaar.

Laagste inschrijver A. C. Buysen, f 32848. Gegund.

30 JULI.

GENDRINGEN. Het bouwen van eene kazerne met stalling enz. voor eene brigade Koninkl. Marechaussée te Ulft. Door het gem.best.

Laagste inschrijver J. Weltink, 's-Heerenberg, f 10500. Gegund.

31 JULI.

GOES. Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. Balje. Door den heer L. B. Mudde.

Laagste inschr. A. Jacobs, f 3430. Gegund.

HAARLEMMERMEER (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis met smederij aan den Bennebroekerweg.

Gegund aan A. den Ouden aldaar.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een woonhuis aan den Westersingel, voor den heer J. J. C. Swildens. Door den arch. H. H. Kramer.

Laagste inschrijver W. Fransen, f 7120. Gegund.

MAASTRICHT. Het bouwen van een schoolgebouw. Door het armbest. van O. L. Vr. Parochie.

Laagste inschr. J. Boshouwers, Maastricht, f 20454.

OOSTER-NIJKERK (FR.). Het verbouwen der Chr. school met onderwijzerswoning ald.: *a.* gebouw, *b.* meubelen. Begr. f 5375. Door het bestuur der school.

a. Laagste inschr. K. Pranger, Dokkum, f 5200*.

b. K. Pranger id., f 465*. *Gegund.

1 AUGUSTUS.

TILBURG. Het bouwen van een woonhuis met verdieping. Door den arch. Joh. J. Haarselhorst.

Timmerwerk. Laagste inschrijver H. v. d. Weegen, f 1356.

Metselwerk. J. de Waal, f 2458.

2 AUGUSTUS.

SURHUISTERVEEN. Het bouwen van: *a.* een school met 3 lokalen; *b.* eene onderwijzerswoning. Door het best. van de vereen. „Eene school met den Bijbel".

Laagste inschr. D. Oosterbaan en Baron, Drachten, f 3036. Niet gegund.

4 AUGUSTUS.

ALKMAAR. Het amoveeren van perc. C no. 19, staande aan de dijk, en het weder opbouwen van een woonhuis met winkel. Ram. f 2600. Door den heer C. Kok.

Laagste inschrijver J. Appeldoorn, Egmond-Binnen, f 1960. Gegund.

APELDOORN. Het bouwen van een dubbel woonhuis. Door den aanbesteder.
Laagste inschrijver H. Kamphuis, f 2342.

HAARLEMMERMEER (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis a/d Kanaaldijk bij Aalsmeer op het terrein der „Oude Pottenbakkerij". Door den heer A. Pruissen.
Timmerwerk. Laagste inschrijver C. Luik, f 1437*.
Metselwerk. D. Roos, f 1170*. * Gegund.

5 AUGUSTUS.

LOCHEM. Het vergrooten der o.l. school te Klein-Dochteren met bijlev. van materialen en ameublement. Door het gem.best.
Perc. 1. Laagste inschr. J. Geels, Lochem, f 3172*.
Perc. 2. H. J. Assink, f 378*. * Gegund.

PUTTEN. Het bouwen van een woonhuis met houten schuur op steenen voet aan den Stationsweg. Door den arch. W. J. Prins.
Laagste inschr. R. v. d. Berg, Putter., f 3593.

6 AUGUSTUS.

DEVENTER (ONDERH.). Het verbouwen van een perc. aan de Lange Bisschopstraat, voor de firma Gebr. Olthoff.
Timmerwerk. Laagste inschr. H. Visser, f 2062.
Metselwerk. D. Ackerstaf, f 1245.
Steenhouwwerk. Wed. L. te Riele-Mentink, f 246.
Loodgieterswerk. G. J. Sluijter, f 227.
Smidswerk. J. Wezenberg, f 207.

DIESSEN (N.-BR.). Het bouwen eener roomboterfabriek. Door den bouwk. H. v. Dooremaal.
Laagste inschr. Gebr. Heeren, Hilvarenbeek, f 2071. Gegund.

MEEUWEN. Het bouwen eener school met onderwijzerswoning te Babiloniënbroek. Ram. f 17886. Door het gemeentebest. van Meeuwen, Hill en Babiloniënbroek.

Laagste inschrijver J. M. de Jong, Capelle, f 13189. Gegund onder voorbehoud aan A. Michaël.

HAARLEMMERMEER. Het bouwen van een burgerwoning. Door den heer J. Stenvers.
Laagste inschrijver H. Wessels, f 3780. Gunning aangehouden.

HOLLANDSCHEVELD. Het bouwen van een Christ. school met 3 localen, onderwijzerswoning, ameublement, enz. Door den archit. J. Carniggelt te Hoogeveen.
a. Laagste inschrijvers R. Rozendal en Alb. Sieders, Hoogeveen, f 6900.
b. F. W. Leestenmaker, Meppel, f 713.
Massa. R. Rozendal en Alb. Sieders, Hoogeveen, f 7520.

WAGENINGEN. Het bouwen van een Israëlitisch kerkgebouw. Raming met glas- en verfwerk f 3900. Door het kerkbest. der Nederl. Israël. gem.
Laagste inschrijver W. Snijder, f 4120.

7 AUGUSTUS.

VEENDAM (ONDERH.). Het herbouwen der afgebrande behuizing van den heer M. Mulder aldaar. Door den arch. A. Woldendorp.
Laagste inschrijver G. Mulder, f 4444. Gegund.

8 AUGUSTUS.

BLOEMENDAAL. Het bouwen van eene villa te Bloemendaal en het bouwen van eene villa in het park „Duin en Daal". Door den archit. Karel Muller te Amsterdam.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente Stad Almelo zijn voornemens op den **26sten Augustus** e. k. des voormiddags te **11** ure, in het openbaar, aan te besteden:

Het bouwen van eene school voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs, op een terrein aan de Bornebroeksche straat.

Bestekken met 2 teekeningen zijn te verkrijgen van af 15 Augustus e. k. aan de Gemeente Secretarie tegen betaling van *f* 2.50 per stel.

Aanwijzing in loco zal worden gehouden op Donderdag den 21 Augustus a. s. des namiddags te 2 ure terwijl inlichtingen zijn te bekomen, op het bureau van gemeentewerken, alle werkdagen tot en met den dag vóór de besteding, van 's morgens 10—12 uur.

Burgemeester en Wethouders.
KINGMA, *Burgemeester.*
J. W. NIJHOLT, *fd. Secretaris.*

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 26sten Augustus 1902, des namiddags (en 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 913.

Het maken van verbeteringen aan de wachterswoningen van den spoorweg Zwolle—Leeuwarden.

(In vijf perceelen.)

Begrooting	1e perceel	f	3,700.—
	2e „		11,420.—
	3e „		6,700.—
	4e „		15,400.—
	5e „		7,900.—
	Totaal . .	f	45,120.—

De besteding geschiedt volgens § 215 van het bestek.

Het bestek ligt van den 11den Aug. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur, K. TEN TEX te *Zwolle* en is op *franco* aanvraag (per brief aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 19den Aug. 1902, aanvangende te Zwolle, ten 9 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 3den Augustus 1902.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 27 Augustus 1902, des voormiddags ten 11 ure, zal, onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het gebouw van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, worden aanbesteed:

Het verrichten van eenige verfwerken aan Landsgebouwen te 'S-GRAVENHAGE.

(Raming f 1.890.)

Het bestek no. 63 ligt na 13 Augustus 1902 ter lezing aan het gebouw van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan dat van het Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland te 's-Gravenhage en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der aan den voet daarvan vermelde kosten, te bekomen bij de firma Gebroeders VAN CLEEF, boekhandelaar Spui No. 28a te 's-Gravenhage, en door hare tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Aanwijzing ter plaatse zal geschieden op 20 Augustus 1902 des voormiddags ten 9 ure; voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal no. 16, te 's-Gravenhage en bij den Opzichter der Landsgebouwen H. E. VAN DE WATER te 's-Gravenhage.

's-Gravenhage, 5 Augustus 1902.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 25sten Augustus 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 932:

het vergrooten van de goederenloods op het stationsemplacement VLAARDINGEN.

Begrooting f 5000.—.

Het bestek is tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, Kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwsteffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.

Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — **J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.**
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. · JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdoktegels. — **G. P. Wessel, Rotterdam.**
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteenmantels. - G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Lynamo's. — JULIUS LeCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Specinal fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.
Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.
Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,
Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en alle soorten van dakpannen.

te BELFELD en TEGELEN (Limburg.)

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.

Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

Het BESTUUR der **Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen,** te Rotterdam, wenscht te **vervullen** de **vacante betrekkingen** van:

1°. Een Hoofdleeraar

der afdeeling A (Schilderen), belast met de leiding van het onderwijs in handteekenen, boetseeren en schilderen en

2°. Een Hoofdleeraar

der afdeeling B (Bouwkunst), belast met de leiding van het onderwijs in bouwkundig teekenen en aanverwante vakken.

Aan elk dezer betrekkingen is eene jaarwedde verbonden van *f* 3000 tot *f* 3500.

Inlichtingen dienaangaande zijn te bekomen op *franco* aanvrage aan het adres van den Directeur der Academie (Coolvest).

Zij, die voor deze betrekkingen in aanmerking wenschen te komen, gelieven zich *vóór 10 September 1902* schriftelijk bij het Bestuur aan te melden.

Het Bestuur:
J. HUDIG, Voorzitter.
Mr. P. BAELDE, Secretaris.

Iemand, 23 jaar, v. beroep *beeldhouwer* en *meubelmaker*, goed kunnende *teekenen* en *boetseeren*, benevens eenige kennis hebbende van de *bouwvakken* en van *administratie*, zoekt eene

Betrekking.

Brieven lett. E. CORN. VAN DER VEN, Boekhandel, Breestraat 52, *Leiden.*

Het Bestuur der St. Joseph's Gezellen-Vereeniging te *Rotterdam* wenscht de vacante betrekking van

Leeraar aan den vakcursus

der avondteekenschool te vervullen tegen 15 September a.s.

Lessen dagelijks (behalve Zaterdag) van 7—10 uur. Nadere inlichtingen geeft de secretaris der onderwijs-commissie, P. G. Buskins, Hofplein 9, op schriftelijke aanvrage.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m.m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

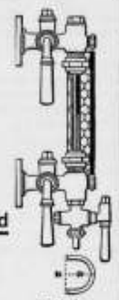
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

„LIEBIG'S"-Patent

CLOSET-RESERVOIRS.

Geheel geruischlooze vulling.

ALOM VERKRIJGBAAR.

Eenige vertegenwoordigers voor Nederland:

PECK & Co., Amsterdam.

Afbeeldingen en Prijsopgaven gratis.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam, SINGEL 455.

FAIENCE EN TEGEL FABRIEK HOLLAND NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP TE UTRECHT

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. A. C. BLEIJS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, J. MUTTERS Jr., F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

23 AUGUSTUS 1902. 22e JAARGANG. No. 34.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M⁰.

INHOUD: — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. *(wordt vervolgd.)* — Bij de Illustraties. — Revolutiebouw. — Excelsiorplaten. — Sanitaire vloeren. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Inhoud van Tijdschriften. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

85STE ALGEMEENE VERGADERING VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

gehouden op Woensdag 28 Mei 1902.

Aanwezig waren de leden van het Hoofdbestuur, de heeren: A. Salm G.Bzn, *Voorzitter*, A. C. Bleijs, *Vice-Voorzitter*, Jb. Van den Ban Pz., J. A. Mulock Houwer, J. Mutters Jr., F. W. M. Poggenbeek, J. Verheul Dz., benevens de *Secretaris* C. T. J. Louis Rieber;

de Eereleden, de heeren: A. le Comte, J. H. Leliman en C. Muysken;

de leden — voor zooverre de presentielijst aangeeft — de heeren: H. P. van den Aardweg, H. Baucke, L. Bienfait, E. van den Bossche, A. E. Braat, T. J. Bremmer, G. B. Broekema, Arn. A. M. Bruning, H. Cramer, Ed. Cuypers, P. Kleiweg Dyserinck, J. Faber, A. R. Freem, J. D. Gantvoort, A. D. van Gendt, C. de Groot Izn., J. C. de Groot, W. J. de Groot, Jan Hamer, C. A. Huygen, J. H. P. Janse, H. J. Jesse, W. de Jong, R. Kalff, A. Keller, A. S. Key, Roelof Kuipers, Tjeerd Kuipers, A. Labouchère, G. H. Lagers, J. N. Landré, J. B. Lasschuit, J. H. W. Leliman, M. T. Leijh, I. H. J. van Lunteren, J. W. Mauser, C. B. Posthumus Meijjes, H. Moen G.Pzn., H. Molenaar, D. C. Molenkamp, B. J. Oudendag, R. Pisa, T. A. Janssen van Raaij, C. J. Rademaker, A. W. Reijnders, Anton J. Salm, Jhr. J. H. Schorer, J. L. Schouten, J. van Straaten, K. Swagerman Pz., G. Versteeg, A. J. Vreeswijk, J. M. Vreeswijk, J. J. van Waning, A. W. Weissman, C. de Zwaan en L. Zwiers.

De Voorzitter opende te kwartier vóór elf uur de vergadering. Hij riep de aanwezigen, stadgenooten en leden uit andere plaatsen, een hartelijk welkom toe, vooral hen die van verre waren gekomen en daardoor blijken gaven van hun zeer gewaardeerde belangstelling. Dankbaar herdacht de Voorzitter het ingetreden herstel van H. M. onze geliefde Koningin, Beschermvrouw der Maatschappij, en stelde voor, namens de vergadering aan H. M. een telegram te zenden waarin de wensch werd uitgedrukt voor een spoedig algeheel herstel; tevens stelde de Voorzitter voor, ook aan H. M. de Koningin-Moeder, die zulke bange uren aan het ziekbed Harer Dochter heeft doorgebracht, eveneens Beschermvrouw der Maatschappij, per telegram een bewijs te zenden, hoezeer de leden der Maatschappij zich verheugen in de aanvankelijke beterschap van H. M. de Koningin.

Na luide teekenen van bijval werd dit voorstel aangenomen. (Kort na de sluiting der vergadering werd namens H. M. de Koningin telegraphisch een dankbetuiging ontvangen voor de goede wenschen; des avonds een zelfde bewijs van erkentelijkheid van H. M. de Koningin-Moeder.)

De Voorzitter bracht voorts in herinnering, dat de Maatschappij in Januari j.l. haar 60ste levensjaar was ingetreden, een feit dat toen niet officieel is herdacht geworden omdat het beter werd gevonden een kleine feestelijke herdenking te doen plaats hebben in September a.s.; een van de hoofdschotels zou dan zijn eene tentoonstelling van de ingekomen antwoorden op de Eereprijsvraag voor een Koninklijk Paleis. Hij hoopte, dat de leden dan tevens in September in een beter aangekleed lokaal zouden kunnen ontvangen worden. Het Hoofdbestuur had namelijk het voornemen, deze vergaderzaal een wat gezelliger en artistieker uiterlijk te geven. Het feit, dat eerst op het einde van 1901 door een belangstellend lid de belangrijke som van ƒ 1000 was geschonken voor geldprijzen voor den Eere-wedstrijd, was oorzaak, dat de internationale prijsvraag niet eerder had kunnen uitgeschreven worden, en de antwoorden eerst op den laatsten Juli werden ingewacht.

De Voorzitter drukte de hoop uit, dat vele inzendingen op de Eereprijsvraag zouden mogen inkomen. Ook bracht spreker in herinnering, dat de Afdeeling Amsterdam in September haar 50ste levensjaar zal intreden, en wees vervolgens op al hetgeen in de vergaderzaal was tentoongesteld, namelijk: een groote verscheidenheid wandtegels, en doffe steentjes en tegels met geëmailleerde émaux uit de Plateelbakkerij „De Porceleyne Fles" te Delft; koperwerk, o. a. deurbeslagen, handvatsels, enz. van gietwerk in geel en rood koper uit de werkplaatsen „Onder den St. Maarten" van den heer J. A. Pool Jr. te Zalt-Bommel; monsters van mooie, fijn getinte Hongaarsche marmersoorten, ingezonden door den heer J. H. P. Janse, die deze door tusschenkomst van den heer A. W. Weisman had ontvangen; de ingekomen antwoorden op de prijsvragen der Maatschappij, en een schilderij van den heer A. le Comte, Eerelid der Maatschappij.

Na deze mededeeling verzocht en verkreeg de heer A. le Comte het woord. Nu het de bedoeling was om het vergaderlokaal een beter aanzien te geven, wilde hij aan de Maatschappij een bewijs leveren van zijn waardeering en van hulde voor haar streven en werken, en tevens een van dankbaarheid voor de hem te beurt gevallen onderscheiding door zijne benoeming tot Eerelid der Maatschappij.

Hij bood daarom het bovengenoemde schilderstuk aan de Maatschappij ten geschenke aan, hopende, dat het eene plaats mocht vinden aan een der wanden van de vergaderzaal, indien die niet voor andere doeleinden behoefden gebruikt te worden.

Hoezeer deze aanbieding werd gewaardeerd, bleek uit het luide applaus; nauwelijks was dit verstomd, of de heer Ed. Cuypers deelde mede zich aan te sluiten bij 't geen de heer le Comte had gezegd, en te kunnen melding maken van twee geschenken die sedert den vorigen dag voor 't zelfde doel waren ingekomen. Als Voorzitter der Afdeeling die haar vergaderingen in dit lokaal houdt, was hij te rade gegaan op welke wijze aan de vergaderzaal een wat gezelliger uiterlijk zou kunnen gegeven worden. Hij had de medewerking van eenige leden daartoe ingeroepen en kon thans mededeelen, dat voor het doel nog de volgende geschenken waren toegezegd: de geschilderde glazen voor de bovenlichten der ramen, door den heer J. L. Schouten te Delft; de siermaterialen voor de bekleeding van de schoorsteenleiding, door den heer A. Labouchère te Delft, en een geschilderd fries voor de wanden, door een ander lid; dit alles gevoegd bij het reeds ontvangen geschenk van den heer J. Mutters Jr., die de stoffen voor de geheele wandbekleeding der zaal ten geschenke gaf, waren zeer gewaardeerde bijdragen. Mochten nog meerdere heeren iets wenschen te geven, zij konden zich onbeschroomd tot den heer Cuypers wenden, daar alles dankbaar zou worden aanvaard.

Ook deze mededeelingen werden met luide teekenen van bijval begroet. De Voorzitter wenschte daarna de tolk te zijn van de dankbare gevoelens der leden. Namens de leden en het Hoofdbestuur der Maatschappij betuigde hij zijn hartelijken dank, in de eerste plaats aan het Eerelid den heer le Comte, wiens vorstelijk geschenk met hooge ingenomenheid werd aanvaard, en ook aan de overige heeren, wier bijdragen in gelijke mate op prijs werden gesteld. Een kleine toelichting achtte de Voorzitter bovendien noodig: „het andere lid der Mij." dat de friesversiering had toegezegd, was namelijk de heer Cuypers zelve. Spreker deelde nog mede, dat bovendien van de Afdeelingen Amsterdam en 's Gravenhage belangrijke bijdragen in geld waren ontvangen, waarvoor hij hier nog eens hartelijk dank betuigde. [1])

Bij die woorden van dank sloten de vergaderden zich aan.

De Voorzitter deelde vervolgens mede, dat een kleine leening was gesloten om het gebouw der Mij. wat op te knappen, en van de galerij-ruimte een lokaal voor tentoonstellingen te maken. Deze leening was thans bijna volteekend.

Hierna herdacht de Voorzitter de leden, die na de laatste bijeenkomst aan de Mij. door den dood ontvallen waren, in het bijzonder de heeren H. Raammaker te Groningen en J. Leijh te Haarlem, waarmede de Mij. niet alleen gewaardeerde leden maar ook ware vrienden had verloren. Over de medewerking aan de prijsvragen moest men zich verheugen; de wanden der zaal, behangen met een aantal ernstige ontwerpen, leidden daartoe. Eene bespreking van het ambachtsonderwijs in deze vergadering, die aanleiding zou kunnen geven om een verzoek tot de Regeering te richten, zooals de heer A. W. Weissman hoopte dat zou geschieden, achtte het Hoofdbestuur niet wenschelijk, tenminste niet op dit oogenblik; beter zou het zijn de plannen der Regeering af te wachten, en deze nader te bespreken om misschien een stem te doen hooren [2]). Het jaarverslag gaf wederom geen uitstreksel uit de jaarlijksche verslagen van *alle* Afdeelingen; ook thans was de oorzaak een zelfde als in het vorige jaar: niet van alle Afdeelingen waren verslagen ingekomen, o. a. niet uit Groningen. De ziekte van den Voorzitter der Afdeeling aldaar, den heer Raammaker, was oorzaak geweest, dat het leven in die Afdeeling in het afgeloopen jaar niet zoo opgewekt was geweest als gewoonlijk. Tot Voorzitter was inmiddels gekozen de heer J. A. Mulock Houwer *(applaus)*; aan deze, tevens lid van het Hoofdbestuur, werd de behartiging der belangen van de Afdeeling — trouwens bij hem in goede handen — door den Voorzitter ten zeerste aanbevolen.

Daar niemand het woord wenschte te voeren over het verschenen jaarverslag der Mij., werd dit als goedgekeurd beschouwd.

De Voorzitter kondigde vervolgens aan, dat bij de behandeling der punten 3 en 4 van de agenda, het verslag van de Commissie van Financiën en het Rapport van de Commissie voor het nazien der rekening en verantwoording over 1901, tot later wenschte uit te stellen.

Nadat de uitloting had plaats gehad van 5 aandeelen in de geldleening van *f* 63.000.—, waarbij de nummers 563, 547, 470, 150 en 60 uit de bus waren gekomen, verzocht de Voorzitter aan de Commissie van stemopneming verslag te doen van de verkiezing voor leden van het Hoofdbestuur der Maatschappij.

De heer J. A. van Straaten, lid dezer Commissie, deelde mede, dat de uitslag was als volgt: er waren 84 stembiljetten ingekomen, waarvan 2 van onwaarde; van de 82 uitgebrachte geldige stemmen hadden op zich vereenigd de heeren Ed. Cuypers, 66-, Jb. van den Ban Pz., 65-, en D. E. C. Knuttel, 60 stemmen. De heer v. d. Ban was alzoo herkozen, terwijl in de plaats van de heeren J. Mutters Jr., die volgens de wet moest aftreden, en A. C. Bleijs, die wegens het verlaten van Amsterdam als lid van 't Hoofdbestuur had bedankt, gekozen waren de heeren Ed. Cuypers en D. E. C. Knuttel. De heeren v. d. Ban en Cuypers verklaarden hunne benoeming te aanvaarden; aan den heer Knuttel was per draad kennis van zijne verkiezing gegeven [1]).

De Voorzitter verklaarde met genoegen den heer Cuypers, weder aan de bestuurstafel zitting te zullen zien nemen, waar hij geen onbekende was; spreker hoopte, dat de heer Cuypers met evenveel ambitie als vroeger werkzaam zou zijn in het belang der Maatschappij, en wenschte ook den heer v. d. Ban geluk met zijne herbenoeming.

De heer Ed. Cuypers antwoordde daarop, dat hij gaarne bereid was, en de krachten er voor hoopte te bezitten, om de belangen der Maatschappij en die harer leden te dienen.

De Voorzitter richtte daarop het woord tot de aftredende heeren Bleys en Mutters. Den heer Bleys, dien hij noode zag heengaan, dankte hij voor al hetgeen hij voor de Maatschappij had gedaan in zijne kwaliteit van lid en Vice-Voorzitter van het Hoofdbestuur, hopende, dat het hem verder wel zou mogen gaan. Ook den heer Mutters zeide de Voorzitter in hartelijke bewoordingen dank voor al hetgeen hij in 't belang van de Maatschappij en hare leden had gedaan; immers, indien er iemand blijken had gegeven van warme belangstelling in en liefde voor de Maatschappij, dan was het zeker de heer Mutters, die o. a. zijn aandeelen in de geldleening der Mij. aan deze ten geschenke had gegeven en nu onlangs weer de bekleedingsstof verstrekte voor de wanden der vergaderzaal. De Voorzitter sprak ten slotte de hoop uit, dat de heeren Bleys en Mutters, hoewel zij het Hoofdbestuur gingen verlaten, toch steeds aan de Maatschappij zouden blijven denken.

De Voorzitter ging vervolgens over tot het benoemen van eene Commissie van stemopneming voor de verkiezing van een Voorzitter, maar werd daarbij in de rede gevallen door den heer Ed. Cuypers, die zeide eene dergelijke stemming slechts tijdverlies te achten. Spreker was overtuigd geheel in den geest der leden te spreken, en stelde voor den heer Salm bij acclamatie tot Voorzitter te herkiezen.

Na het applaus, dat op dit voorstel volgde, nam de heer Salm het woord, zeggende, dat hij gevoelde hoe zeer hij, niettegenstaande zijn goeden wil, toch te kort schoot in hetgeen hij als Voorzitter voor de Maatschappij had gedaan. Maar, indien de leden genoegen wilden nemen met het weinige wat hij kon doen, dan verklaarde hij zich bereid nog eens het Voorzitterschap te aanvaarden, vertrouwende op den steun dien hij bij zijne medebestuursleden en bij de leden der Maatschappij wederom hoopte te ondervinden.

Een herhaald applaus was 't bewijs van de ingenomenheid der leden met het besluit van den aftredenden Voorzitter.

Op verzoek van den Voorzitter werden door den Secretaris de conclusiën voorgelezen van het rapport van beoordeelaars voor de Prijsvragen 1901, waaruit het volgende bleek. Op de IIe prijsvraag, die voor een Blok van vier arbeiderswoningen, waren 9 antwoorden ingekomen, waarvan dat gemerkt „Silhouet" door de Jury waardig was geoordeeld voor de toekenning van den vollen uitgeloofden prijs, bestaande uit de zilveren medaille en f 50.— Aan den heer C. de Groot Izn., architect te Hilversum, de ontwerper van dit antwoord, werd door den Voorzitter deze prijs uitgereikt, daarbij in herinnering brengende, dat het niet de eerste maal was, dat de heer de Groot hier een onderscheiding verwierf. De vorige maal moest hij een prijs met een medewerker deelen, maar thans was hem een volle bekroning toegewezen

1) Sedert zijn nog toezeggingen voor geschenken ingekomen van de heeren Brust te Delft, voor een tweetal gaskronen, en van den heer Jac. Hamer, voor de toestellen en installatie der ventilatie.

2) In de vergadering der „Vereeniging tot Verdediging van het Ambacht", gehouden op 9 Aug. 1902, met het doel o. a. een besluit te nemen om voorstellen te doen over de wijze waarop de opleiding in ambachten en vakken het best kan geregeld worden, is, met het oog op het plan der Regeering om het ambachtsonderwijs ter hand te nemen, slechts besloten een verslag van het in behoorlijke vergadering gesprokene aan de Regeering te zenden, met den wensch, dat weer eenvoudige en doeltreffende wettelijke regeling van het ambachtsonderwijs tot stand moge komen.

1) In antwoord op dit bericht verklaarde ook de heer Knuttel de benoeming te aanvaarden.

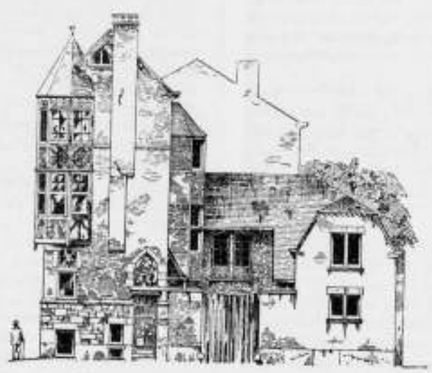
Li Blanke Mahonxe
(het witte huis),
woonhuis aan de Avenue de l'Observatoire, te Luik.
Architect Paul Jaspar.

geworden voor een verdienstelijk antwoord op de IIe prijsvraag. Spreker wenschte den heer de Groot met deze overwinning geluk, hopende, dat hem een volgend maal een volle bekroning voor een antwoord op de te prijsvraag mocht worden uitgereikt. Op prijsvraag I, onderwerp een Café restaurant met hotel, waren ingekomen 8 antwoorden; onder de ontwerpen „de Wet" en „Festina Lente," die beiden bijzondere kwaliteiten bezitten, was de gestelde prijs in geld ad f 100, verdeeld, terwijl door het Hoofdbestuur op voordracht van de Jury voor elk ontwerp een zilveren medaille was beschikbaar gesteld in plaats van de eene die was uitgeloofd. De Voorzitter overhandigde daarop met een hartelijken gelukwensch een zilveren medaille en *f* 50 aan den heer A. M. A. Keij, uit Rotterdam, als ontwerper van „de Wet," en een zelfde prijs aan den heer R. J. Hoogeveen, insgelijks uit Rotterdam, als ontwerper van „Festina Lente." Op de IIIe prijsvraag, waarvoor tot onderwerp gekozen was een Bodega met Lunchroom, waren 2 antwoorden ingekomen. Door de Jury was, in aanmerking genomen, dat geen der plannen tot in alle onderdeelen bepaald goed kon genoemd worden, ook geen medaille toegekend. De beide plannen vertoonden echter veel ernstige studie en hadden elk op zich zelf bijzondere verdiensten, zoodat zij had voorgesteld de uitgeloofde geldelijke belooning ad *f* 25 niet over beide inzenders te verdeelen, doch beiden ter aanmoediging de volle geldprijs toe te kennen. De Voorzitter gaf een korte nadere verklaring van dit voorstel, dat door het Hoofdbestuur was goedgekeurd. Het geval met deze beide ontwerpen was ongeveer gelijk aan dat met de beide bekroonde antwoorden van de Ie prijsvraag, maar de medaille kon niet worden uitgereikt; men moest in aanmerking nemen, dat die medaille door het Hoofdbestuur van zeer hooge waarde werd geacht. De heer M. J. E. Lippits, architect te Amsterdam, ontving de toegekende belooning voor zijn ontwerp „Mr. Micawber" uit handen van den Voorzitter, die daarbij in herinnering bracht, dat het ook de eerste keer niet was, dat de heer Lippits eene onderscheiding ontving; spreker wenschte hem toe, een volgend maal een volle bekroning deelachtig te worden. Ook de heer Th. van Braningen, uit 's Gravenhage, werd door den Voorzitter geluk gewenscht en de behaalde onderscheiding voor het ontwerp „Studie", overhandigd.

Op verzoek van den Voorzitter werd hierna de begrooting voor het jaar 1902 door den Secretaris voorgelezen en post voor post toegelicht. Nadere uitlegging werd door niemand verlangd, en de begrooting goedgekeurd.

Door den heer J. Verheul Dzn. werd de aandacht nog eens gevestigd op den hoogen post der ontvangsten: bijdrage prijsvragen, *f* 1000. Waar aan verschillende personen dank was gebracht, wenschte hij een zeer bijzondere hulde te brengen en erkentelijkheid te betuigen aan den milden gever van die *f* 1000, die onbekend wenschte te blijven.

(Wordt vervolgd).

Woonhuis, quai de l'Abattoir, te Luik.
Architect Paul Jaspar.

BIJ DE ILLUSTRATIES.

Professor Bernh. Kossmann schrijft aan het hoofd van een zijner werken het volgende motto:

Was Du ererbt von Deinen Vätern hast,
Erwerb es, um es zu besitzen.

Prof. Kossmann, de bekende Badensche architect, streeft er naar, om bij het ontwerpen zijner „Neuschöpfungen" zooveel mogelijk gebruik te maken van motieven, ontleend aan bouwwerken uit „vergangene Zeiten", die hij op zijn studiereizen door stad en land verzamelde.

Bij zijne composities zijn het echter voor het meerendeel landelijke en schilderachtige woningen in hout- en vakbouw die hem bijzonder aantrokken, en hem een uitgebreid materiaal verschaften voor vele van zijne werkelijk zeer aantrekkelijke moderne ontwerpen.

Bij het neerschrijven van het bovenstaande komt mij nog een ander toepasselijk motto voor den geest:

Festhalten am Alten
mit Fleisz und Treue,
Daraus gestalten
kunstfertig das Neue.

En nu de illustraties, voorstellende uitgevoerde bouwwerken van den Luikschen architect Paul Jasper, die, zooals daaruit blijkt, middeneeuwsche en moderne vormen tracht samen te voegen.

Bij zijn eerste pogingen daartoe heeft men zijn persoon

Woonhuis Chapelle du Paradis, te Luik.
Architect Paul Jaspar.

en zijn werk niet altijd even welwillend beoordeeld, doch hij heeft zich daar weinig aan gestoord; integendeel heeft hij met veel liefde, ernst en volharding den eenmaal door hem ingeslagen weg vervolgd.

Zonder te copieeren, doch steeds geïnspireerd door de indrukken achtergebleven bij de bestudeering van het verledene, heeft hij met kundige hand vele interessante bouwwerken gesticht, die door ieder gewaardeerd en bewonderd worden.

De heer Jaspar behoorde tot het gezelschap Belgische architecten, dat onlangs ons land bezocht. De aangeknoopte kennismaking gaf aanleiding, dat deze met velen van hen onderhouden, en zoodoende nog al eens schriftelijk van gedachten gewisseld wordt; zoo ook met den heer Jaspar. De aardige etsjes die diens briefpapier versieren, waren oorzaak, dat steller dezer aan de redactie van het Bouwkundig Weekblad verzocht eenige daarvan af te drukken, meenende de lezers van dit blad geen ondienst te doen.

* * *

REVOLUTIEBOUW.

In het nummer van 9 Aug. 1902 van het „Katholiek Sociaal Weekblad" komt een artikel van den heer Jan Stuyt voor, over revolutiebouw. De schrijver betoogt daarin, dat de dusgenaamde bouw, den naam van bouw*kunst* niet verdient, dat daar de juiste verhouding tusschen het nuttigheids- en het schoonheidsbeginsel, als niet in acht genomen, ontbreekt.

Een verklaring wordt gegeven van 't geen de schrijver verstaat onder revolutiebouw, welks resultaat door 't gebruik van slechte materialen te duur in stede van goedkoop is gekocht; de goedkoopte ervan is slechts schijnbaar. Die onvoldoende materialen zijn bovendien in tijnrechten strijd met het doel waarvoor bouwstoffen worden aangewend: beschutting tegen temperatuursinvloeden, die den mensch het hebben van eene woning tot een behoefte heeft gemaakt.

De revolutiebouw, met zijn leugenachtige versiering, die den ganschen dag de huisgenooten aangrijnst, acht schrijver van demoraliseerenden invloed, en voorts de oorzaak te zijn van het teloor gaan der goede ambachtstradities. Van dergelijken invloed meent hij te mogen spreken, daarbij bedenkende van hoe groote uitwerking op des menschen zedelijk leven het milieu is waarin hij zich beweegt, — de omgeving waarin hij zich tehuis gevoelen moet.

Dan wordt gewezen op de zucht naar goedkoopte, die den speculatiebouwer noopt tijdens de uitvoering zooveel mogelijk op het arbeidsloon te bezuinigen, verder op alle gevolgen van het doen werken voor een hongerloon, en op het optreden als bouwers van menschen die als door een wonder dadelijk alle eigenschappen daartoe hebben gekregen. Tegen hun heilloos gedoe moet worden opgekomen. Zij toch en zij alleen zijn het die er door worden gebaat, — want noch degenen, die aan de totstandkoming ervan arbeiden, — noch degenen die gedoemd zijn er in te wonen, — noch zij, die verplicht zijn ze aan te zien, hebben iets anders dan schade en verdriet bij het totstandkomen der nieuwe stadswijken.

Wij meenen het dus — zegt de heer Stuyt — in het belang van de ambachtslieden en het handwerk, in het belang der toekomstige bewoners, een eisch van sociale rechtvaardigheid te mogen noemen, van overheidswege dit doemwaardig bedrijf zooveel mogelijk te beperken. Een gelukkig verblijdend verschijnsel is de onlangs tot stand gekomen oprichting van den dusgenaamden Woningraad te Amsterdam. Een ruim arbeidsveld, een dankbare taak is voor deze instelling weggelegd, — moge zij er in slagen de besturen te bewegen door verscherpte bouwvoorwaarden aan het onwaardig bedrijf van den speculatiebouw een einde te maken, — moge zij naar het voorbeeld van vooral Engeland aantoonen, hoe het mogelijk is in deze lijn voor hetzelfde geld betere resultaten te bereiken dan tot nog toe werden behaald.

EXCELSIORPLATEN.

Ons werd een net uitgevoerd boekje gezonden, waarin de heeren Gebr. van der Vijgh, te Amsterdam, een aantal teekeningen geven van de meest voorkomende gevallen, waar en hoe hunne „Excelsiorplaten" voor vuurvaste en isoleerende wanden en plafonds worden toegepast. Daarbij worden nuttige wenken gegeven over het samenstellen van die muren en plafonds.

De fabrikanten hebben hiermede een goed werk verricht; hunne aanwijzingen in lijnen en woorden kunnen tot gemak en voorlichting van velen strekken, daar de eigenschappen van hun fabricaat de toepassingen daarvan voortdurend doen toenemen. De reeds lange ondervinding met de platen opgedaan, heeft dan ook menige verbetering in het verwerken ervan doen tot stand komen, en de practijk heeft middelen aan de hand weten te doen om enkele bezwaren bij het gebruik der platen uit den weg te ruimen, zooals er bestonden bij het behoorlijk aanspijkeren van plinten, architraven en lijsten, het hecht bevestigen van trapleuningen, enz.

Het boekje met deze practische wenken wordt gaarne door de fabrikanten ter volledige inlichting aan iederen aanvrager gezonden.

Wij kunnen er tevens op wijzen, dat op de permanente tentoonstelling in het gebouw van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst een reclame-gebouwtje is geplaatst, dat verschillende toepassingen in de werkelijkheid doet zien; het staat er al eenige jaren en levert een bewijs voor de deugdelijkheid van het materiaal.

SANITAIRE VLOEREN.

Het zal niemand bevreemden, dat aan de materialen tot samenstelling van bestratingen en huisvloeren al sedert lang een bijzondere aandacht wordt geschonken. Er is immers herhaalde malen gewezen op de eischen aan wegen en vloeren te stellen uit een oogpunt van hygiëne, die zindelijkheid en toetreding van frissche lucht aanbeveelt als middelen om zich te vrijwaren tegen schadelijke organismen.

Gewapend met deze wetenschap is getracht, op tal van wijzen, te voldoen aan de voorwaarden om gewone huisvloeren zoodanig en uit zulke materialen samen te stellen, dat zij geen der schadelijke eigenschappen bezitten van de primitieve planken vloeren, al of niet bedekt met nog schadelijker vloerkleeden enz., die de ware broeinesten zijn van de vijanden, wier leven en functie het is 's menschen gezondheid te benadeelen. Voortdurend moet dan ook getracht worden voor de samenstelling en inrichting der woning materialen te gebruiken, die geen kweekplaatsen zijn of vormen voor schadelijke bacteriën.

Zulk een materiaal, in hoofdzaak voor bevloering, wordt hier te lande vervaardigd door de heeren Gebrs. Knoops te Arnhem; niet alleen bij nieuw te bouwen woonhuizen, ziekenhuizen, scholen, enz. kunnen hunne vloeren worden toegepast, maar ook in reeds bestaande gebouwen. Deze „Sanitaire vloeren" zonder naden, weinig aantastbaar en van groot weerstandsvermogen tegen slijting, veroorzaken uit zich zelf geen stof, zijn onbrandbaar en voor vocht ondoordringbaar. Zij kunnen met olie of was geboend, en dus met gemak gereinigd worden; dat is: vlekken kunnen verwijderd worden met schuurpapier of door vrijven met petroleum. In effen kleuren kosten zij ƒ 3.50, in hout- of steengranito of in mozaiek ƒ 4.75 per M². Het materiaal laat toe, er ook plinten, banden en lambriseeringen van te maken.

De massa waaruit dergelijke vloeren, gemeenlijk ter dikte van 12 mM., worden samengesteld, wordt door speciale werklieden koud, als cement, verwerkt, zoowel op houten vloeren, desnoods van ruwe planken, als op cementbeton, deze, bijv. voor den beganegrond, ter dikte van minstens 7 cM. op een goed aangestampten ondergrond van zand.

Deze vloeren zijn in alle gewenschte kleuren te verkrijgen en worden in nieuwe huizen eerst gelegd als alle werkzaamheden, ook het schilderen, zijn verricht. Zij worden eerst droog gereinigd en daarna met gekookte lijnolie eenige malen goed ingevreven.

BERICHTEN.

's-Gravenhage. In de Gothtische zaal werd den 21en dezer de vierde groeptentoonstelling geopend van de Vereeniging „Oost en West". Deze tentoonstellingen bedoelen slechts een voorbereiding te zijn voor het toekomstplan: een permanente tentoonstelling. Gaf de derde der reeks verleden jaar het weefwerk, voor die van thans is het vlechtwerk uit onze Oost- en West Indische bezittingen gekozen.

Hoewel eenvoudig en met primitieve hulpmiddelen — maar goede grondstoffen — vervaardigd staat menig tentoongesteld werk, wat fijnheid en degelijkheid betreft, hooger dan de producten van Europeesche vlechtkunst. Eigenaardige aantrekkelijkheid bezitten vele kleuren-combinaties, en de soms ingewikkelde, smaakvolle patronen.

Ongetwijfeld zal deze tentoonstelling aan haar doel beantwoorden: de zoo verdiende belangstelling van den Nederlander te wekken voor de voortbrengselen van eene hem te zeer onbekende tak van kunstnijverheid uit zijn eigen bezittingen in de beide Indiën.

* * *

Uit het verslag van den toestand der gemeente over 1901 blijkt, dat op 31 Dec. van dat jaar het aantal genummerde perceelen is toegenomen met 433; bijgebouwd zijn 484 en afgebroken 51. Op 't zelfde tijdstip bleek het aantal onbewoonde perceelen 1586 te zijn, waarvan 1083 met een huurwaarde beneden de ƒ 200.

Woningnood, zooals op 't oogenblik in Sneek, bestaat er dus niet, in laatstgenoemde plaats is het gebrek aan goedkoope woningen zoo groot, dat er zich een combinatie heeft gevormd voor den bouw van een paar honderd woningen, niet alleen voor werklieden maar ook voor den middenstand.

Zeist. Van 13 tot en met 15 Aug. j.l. werd hier een belangrijke bloemententoonstelling gehouden, waarvoor ook gevraagd was het inzenden van teekeningen voor park- en tuinaanleg. In deze rubriek werd met den 1en prijs, een zilveren medaille, bekroond de heer R. Chr. Pennekamp te Dubbeldam (leerling van den heer W. de Jong, Bouwkundige te Utrecht), en met den 2en prijs, een bronzen medaille, de heeren Smits en Schulz, te Bussum.

Venetië. De architect Boni, onder wiens leiding de puinhoop van den Campanile wordt weggeruimd, heeft in een rapport verklaard, dat de grondvesten van den toren in volkomen goeden staat verkeeren, zoodat daarop een nieuwe kan gebouwd worden. Dit werk wordt op een duur van vijf jaren geschat; de kosten zullen ongeveer 5 millioen lire bedragen. Wordt in de lente van 1903 met den bouw aangevangen, dan zou deze vóór den winter van 1905 voltooid kunnen zijn. Van de bovengenoemde som is reeds 1½ millioen aanwezig.

PERSONALIA.

Bij beschikking van den Minister van Binnenl. Zaken zijn o. a. benoemd tot assistenten aan de Polytechnische School te Delft, voor het tijdvak van een jaar ingaande 1 September 1902, de heeren: L. Couvée, A. Leeflang en H. W. Venker, te Delft, voor de burgerlijke bouwkunde, en A. van der Lee, te Delft, voor de schoone bouwkunde.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	37	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	"	22	"	"	- 60.—
"	"	"	"	25	"	"	- 60.—
"	"	"	"	20	"	"	- 60.—
"	"	"	"	22	"	"	- 50.—
"	"	"	"	23	"	"	- 60.—
"	"	"	"	23	"	"	- 75.—
"	"	"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	"	"	27	"	"	- 75.—
"	"	"	"	38	"	"	- 85.—
"	"	"	"	25	"	"	- 100.—
"	"	"	"	26	"	"	- 80.—
"	"	"	"	21	"	"	- 70.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	- 25.—
"	"	"	"	20	"	"	- 45.—
"	"	"	"	33	"	"	- —.—

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 8, van 15 Augustus 1902. De Meezen (Parus L.), door J. Daalder Dz. — De Acoustieke eigenschappen van den elektrischen lichtboog (vervolg en slot), door Dr. L. Bleekrode. — De Ruhmer'sche fotografofoon, door J. van der Breggen. — Insecteneters en insectenvangers onder de planten, door Dr. A. J. C. Snijders. — De Lichtende Fonteinen op de tegenwoordige Tentoonstelling te Düsseldorf, door H. — De bereiding van Suiker uit Beetwortelen, (vervolg en slot), door K. — Natuur- en Werktuigkundig allerlei: - Kunstig dansende olifanten. - Een toestel om koeien te melken. - Dwanvoeding van een Python-Slang. - Het aanbeeld en de vogel van Siegfried op het tooneel. - Sterrenkundige opgaven en mededeelingen, door Dr. Ant. Pannekoek. — Correspondentie. — Boekaankondiging, door Dr. H. J. C.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 25 AUGUSTUS.

BATENBURG (GELD.). Het bouwen van een pastorie met bijbehoorende werken.

De kerkvoogden der Ned. Herv. Gem., n.m. 1 u., in de consistoriekamer. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. en inl. worden verstrekt door den architect A. Wijers te Nijmegen.

OUDDORP (Z.-H.). Het vergrooten van het bestaande kerkgebouw.

De kerkvoogden der Ned. Herv. Gem. Bestek en teek. à f 3 te bek. bij den arch. B. Hooijkaas Jr. te Rotterdam. Aanw. gedaan.

DINSDAG 26 AUGUSTUS.

LEIDEN. Het afbreken en opbouwen van perc. Turfmarkt no. 2.

De arch. H. J. Jesse, v.m. 11 u., in hotel „Rijnland", alwaar bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch. Aanw. gedaan.

SNEEK. Het bouwen van 6 burgerwoonhuizen in het verlengde van de Kloosterstr.

De arch. J. Ph. Hogendijk, die inl. geeft.

STAD-ALMELOO. Het bouwen eener school voor lager onderwijs aan de Bornerbrockschestraat.

Het gemeentebest., v.m. 11 u. Bestek en teek. ad f 2.50 verkrijgb. ter secretarie. Inl. verkrijgb. op bur. gem.-werken. Aanw. ged.

WOENSDAG 27 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het amoveeren en weder opbouwen van perceel no. 13 aan de Oude Leliestraat aldaar.

De arch. A. Jacot en W. Oldewelt, n.m. 2 u., in „American hôtel". Bestek en teek. à f 2 te bek. Keizersgracht 127.

COTHEN (UTR.). Het vergrooten der openbare lagere school, met bijlev. van alle noodige materialen enz.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en teek. tegen f 1 verkrijgb. ten gemeentehuize. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis aan den Ribbelsweg aldaar.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7½ u., in café Jochem Hemken, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen, aan de Enscheder straatweg ald.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u., in cafe A. Peters, alwaar bestek en teek. ter inz. Aanw. v.m. 9½ u.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een woonhuis, op een terrein, gelegen aan den Stationsweg te Hoogeveen.

De arch. J. Carmiggelt, n.m. 3 u., in hotel „Luinge". Bestek en teek. in voorn. hotel ter inz. en zijn à f 1 bij den arch. te verkr. Aanw. 27 Aug., v.m. 9 u.

NUMANSDORP. Het bouwen van een zuivelfabriek in de Gem. Numansdorp.

Het best. der zuivelfabriek. Bestek en teek. ter inzage in het logement „het wapen van Cromstrijen". Inl. te bek. bij den architect Adr. Bongers.

SPIJKENISSE. Het maken van een schoollokaal met aanbouw en aanhooren, aan de bestaande school.

Het gemeentebest., n.m. 3 u. Het bestek tegen f 1 ter secretarie verkrijgb. en ligt met de teek. op die plaats ter inz. Aanw. 27 Aug., 's midd. 12 u. door den heer Jn. v. Bokkum, bouwk., die bereid is inl. te geven.

UITHUIZEN. Het bouwen eener nieuwe schuur met bovenwoning voor G. Tillema te Holwinda.

De heeren Gebr. Rubertus, 's av. 6½ u., bij G. Helder, bij wien bestek en teek. ter inz. en ad f 0,75 verkrijgb. Aanw. 27 Aug., n.m. 4 u.

VRIJDAG 29 AUGUSTUS.

HASSELT (BELGIË). De bouw der St.-Laurenskerk te Hamont, overeenkomstig het lastkohier, de maattabel en plans opgemaakt door de arch. Joseph Cuypers en Jan Stuyt te Amsterdam.

Het prov.best., v.m. 10½ u. Volled. stukken ter inz. aan het prov. gouvern. te Hasselt, alw. lastkohier en afdruksels van het ontwerp te bek., evenals te Roermond ten kantore van de firma Cuypers & Cie.

LEMMER. Het bouwen van een woonhuis. Het best. van den veenpolder van Echten. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij E. Lourens, Echten. Aanw. 25 Aug., v.m. 11 u.

NEDERHORSTDENBERG. Het bouwen eener school met onderwijzerswoning.

De vereen. voor Christ. Nat. schoolonderwijs. Bestek en teek. tegen f 2 te bek. aan het hulppostkantoor.

WANNEPERVEEN. Het gedeeltelijk afbreken van de bestaande pastorie en het vergrooten en verbouwen daarvan.

De kerkvoogden der Nederl. Herv. Gem. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij archit. B. Rouwkema te Steendijk.

ZATERDAG 30 AUGUSTUS.

WIJHE. Het bouwen van een woonhuis aan den Dijk.
De bouwk. H. Wissink te Olst, v.m. 11 u., in café H. de Groot, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 30 Aug., v.m. 9 u.

ZELHEM. Het bouwen van een roomboterfabriek ald., met bijlev. van materialen.
De arch. H. J. L. Ovink te Doetinchem, n.m. 2 u., bij Berendsen, bij wien bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 30 Aug., n.m. 1 u.

MAANDAG 1 SEPTEMBER

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc no. 45 in de Willemstraat tot een zittinglokaal ten behoeve van den gemeentel. geneeskundigen dienst (tweede afdeeling).
Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 1 met 1 teek. Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-archit. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2–4 u., gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

DINSDAG 2 SEPTEMBER

WESTZAAN. Het verbouwen der pastorie.
De kerkvoogden der Nederl. Herv. Gem. Bestek en teek. tegen 12 verkrijgb. bij den boekh. H. Smit te Edam. Inl. geeft de arch. A. H. D. Rups ald.

WOENSDAG 3 SEPTEMBER.

ENSCHEDÉ. Het vergrooten eener fabriek aan den Haaksbergerstraatweg.
De archit. H. Reijgers, 's midd. 12 u., in hotel de Graaff. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 3 Sept., v.m. 9 u.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van drie dienstwoningen en van drie bergplaatsen, waarvan twee op den noorder rivierdijk, resp. onder de gem. Besoijen en Meeuwen, en een nabij de noorder veerharven te Keizersveer, onder de gem. Raamsdonk, provincie Noordbrabant, behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond, in twee perc. Ram.: 1ste perc. f 10750; 2de f 5475.
Het min. van W. H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 160, ter lez. aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. best., en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. te bek. aan het bureel der werken tot verlegging van den Maasmond, te 's-Hertogenbosch, en bij den ingen. J. C. Ramaer, te Breda, Nassausingel 1*, bij wien tevens op 27 Aug. van het proc.-verb. van inl. kan worden kennis genomen.

VRIJDAG 5 SEPTEMBER

ROERMOND. Het bouwen van 6 woonhuizen.
De architect H. Bertrams, 's av. 7 u., bij H. te Riele. Bestek en teek bij gen. archit. verkrijgbaar.

WOENSDAG 10 SEPTEMBER

CLINGE (ZEEL.). Het vergrooten der openb. school, met bijlev. van materialen.
Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Inlicht. geeft archit. J. Wisse Jzn. te Zaamslag. Aanw. 2 Sept., n.m. 1 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkgiek hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akkerhof, hoek Akkerstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserves ult. 1901	**„ 1.818.900.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	**„ 23.902.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de
Nederlandsche Assurantie-Compagnie
van het jaar 1776 te Amsterdam.
Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.
Bevoolt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen
Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

5 AUGUSTUS.

HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van een pakhuis achter perc. no. 33 in de Jansstr. Door den arch. C. L. M. Robbers.
Gegund aan den heer H. Schornagel, ald.

SASSENHEIM (ONDERH.). Het bouwen van een R. K. jongenschool enz. Door den arch. C. L. M. Robbers te Haarlem.
Geg. aan Th. Reeuwijk en Jac. Lagerberg.

ZANDVOORT. Het bouwen van een drukkerij aan de Engelbertstraat Door den heer P. Saaf.
Gegund aan O. Schrikkema en F. Zwaan.

6 AUGUSTUS.

LEEUWARDEN. 1. Het bouwen van 4 lokalen bij de o. l. school te Hulzum (Schrans). 2. het bouwen van een 2e lokaal bij de o. l. school te Hempens. Door het gem.best. van Leeuwarderdeel.
Laagste inschrijvers: School Hempens*: L. J. Fokkens, Britsum, f 3127, zonder meub. f 3127; school Schrans R. Sijbrand, Wirdum, f 14293, zonder meubelen f 12993.

7 AUGUSTUS.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van de perceelen Utrechtsche straat no. 85 en Kerkstraat no. 387, voor rekening van de heeren Gebr. Forma. Door den arch. E. A. C. Roest.
Minste inschrijver P. J. v. d. Meer, aldaar, aan wien het werk is opgedragen.

OOSTERWOLDE (FR.). (HERBEST.). Het bouwen van een paardenstal waarboven een graanzolder met bijlevering van materialen. Door het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek.
Laagste inschr. J. Luiting, f 1486. Gegund.

8 AUGUSTUS.

VENLOO. Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van alle materialen, op een langs den Keulschen weg te Venloo gelegen open terrein. Door den heer P. v. Wijlck.
Laagste inschrijver J. v. Avesaath, Blerik, f 11997.

11 AUGUSTUS.

NOORDWIJK (Z.-H.). Het maken van de gebouwen voor de gasfabriek. Door het gem.bestuur.
Laagste inschr. A. v. Dam, Aarlanderveen, f 21575.

UITWELLINGERGA. Het bouwen van 6 werkmanswoningen. Door het bestuur der coöp. vereen. tot het oprichten en drijven der stoomzuivelfabriek „De Westerbrugsloot".
Laagste inschr. W. R. de Boer, Oppenhuizen, f 6839. Nog niet gegund.

12 AUGUSTUS.

TIEL. Het bouwen van een winkelhuis voor mejuf. de Wed. L. A. Jansen. Door den arch. G. Formijne.
Laagste inschrijver P. Ilmer, f 1650.

13 AUGUSTUS.

GARIJP. Het bouwen van een burgerhuis, Door het bestuur der Geref. kerk.
Laagste inschr. Gebr. v. d. Mei, Dokkum, f 3885.

GOUDA. Het verbouwen van perceel B. no. 42 aan de Oosthaven aldaar, voor den heer W. C. F. v. d. Sloot. Door den arch. H. J. Nederhorst Jr.
Laagste inschr. Wed. D. Amesz en Zn., f 4210.

OUDENBOSCH. Het afbreken van bestaande gebouwen en het bouwen van een nieuwe lager brouwerij op een terrein aan de Varkenmarkt. Door den heer Henri A. H. Gouverneur en mevr. de Wed P. J. H. van Ginneken.
Laagste inschr. J. Melissen, Oudenbosch, f 10399. Gegund aan P. Keij Joszn.

OUDEWATER. Het vergrooten van het zuiverhuis en betonstorting voor de gashouder enz. Door de commissie der gasfabriek.
Laagste inschrijver L. Blonk Pz., f 1528,17. Gegund.

ROOSENDAAL. Het bouwen van het lokaal tot plaatsing van den nieuwen exhaustor, aan de gem.-gasfabriek te Roosendaal. Door het gem.best. van Roosendaal en Nispen.
Laagste inschrijver Fr. v. Overveld, f 595.

RIJSSEN. Het bouwen van een koetshuis met stalling en koetsierswoning. Door de archit. van der Goot en Kruisweg te Hengelo (Ov.).
Laagste inschrijver W. Hullenaar, f 8926.

TERBORG. Het bouwen van een woon- en winkelhuis. Door den heer J. W. Kampshoff.
Laagste inschrijver E. Westerhof, Silvolde, f 4459.

14 AUGUSTUS.

ARNHEM. Bestek no. 7. Het vergrooten van school no. XVI aan den Rozendaalschen weg, met 4 lokalen enz., begrooting f 20000. Door het gem.best.
Laagste inschrijver Gebr. de Kinkelder, f 17690. Gunning in beraad gehouden.

BERGUMERDAM (FR.). Het bouwen van een kaaspakhuis, met pers- en pekellokaal, bergzolder en paardenstal te Bergum. Door de coöp. stoomzuivelfabriek te Bergum.
Laagste inschrijver W. Talman, Bergum, f 7670. Gegund.

EIBERGEN. Het bouwen van 2 woonhuizen met werkplaats. Door den archit. J. B. Radstake, te Enschedé.
Laagste inschr. B. H. Blankvoort, f 3710. Gunning aangehouden.

HENGELOO (GELD.). Het bouwen van eene boerenwoning nabij Zelhem. Door den heer D. J. Klein Wassink.
Laagste inschrijvers Kemper en Baars, Doesburg, f 2750.

LOSSER. Het weder opbouwen van het afgebrande perceel voor rekening van den heer J. Bloem te Losser, (alleen arbeidsloon). Door den bouwk. F. I. Veldhuis.
Laagste inschrijvers H. en R. Bijkerk en G. Blankenouw, f 180. Gegund.

MAASBREE. Het vergrooten der openb. lagere school te Blerik door opbouw van 6 schoollokalen, corridor, privaten enz. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver A. Mooren, f 8865.

STAD ALMELOO. Het bouwen van eene verdieping op de hoogere burgerschool. Door het gem.best.
Laagste inschrijver S. H. Krapshuis, Stad-Almelo, f 17900.

WILLEMSTAD. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer P. de Dreu.
Laagste inschrijver N. de Vos, Willemstad, f 934. Gegund.

16 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ. Het maken van 3 teekenzalen en verdere diverse werken, op de zolderverdieping van school C aan de Molenstaat. Door het gem.best.
Laagste inschr. J. v. Ommen Hz., f 3313. Gunning in beraad gehouden.

16 AUGUSTUS.

ALKEMADE. *a.* Het verbouwen en vergrooten van schoollokalen en onderwijzerswoning te Oude-Wetering, in 2 perceelen; *b.* het maken van 1545 meters steenenpaardenspoor in den weg te Rijp-Wetering. Door het gem.best.
School. Laagste inschrijver H. Pieterse, Alkemade, f 2484*.
Woning. J. v. d. Hoorn, id., f 1872*.
Wegbestrating. J. Jansen, f 1825*. * Gegund.

BEDUM. Het afbreken van een behuizing met schuur en het weder opbouwen eener behuizing aan de Hoofdstraat aldaar. Ram. f 4355. Door den heer A. Zijl.
Laagste inschrijver F. Welfing, Middelstum, f 4217. Gegund.

BERLIKUM. Het bouwen eener schuur voor overkapping van een steenoven en loodsen op de steenfabriek te Berlikum. Door den heer F. J. Rolsma.
L. IJtsma, Ried, f 5115. Gegund.

OOSTERBEEK. Het verbouwen van perc. no. 150 aan de Weverstraat tot woon- en winkelhuis. Door den arch. C. J. Hagenbeek.
Laagste inschrijver Joh. Rombout en Nic. Verhoef, f 1009. Gegund.

OUDEGA (FR.). Het afbreken van een lokaal en bouwen van twee nieuwe lokalen met bijlev. van materialen. Raming van J. Duursma te Opeinde f 2017. Door het best. der chr. school.
Laagste inschr. D. Beek, Drachten, f 2000. Gegund.

RUINEN. *a.* Het verbouwen der openbare school te Fluitenberg met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen, transporten etc.; *b.* het leveren en stellen van schoolmeubels etc. voor het nieuw te bouwen lokaal aan voornoemde school. Door het gem.best.
a. Raming f 4140. Laagste inschrijver H. Seubring, Echten (Dr.), f 3781.
b. Raming f 644. Ingekomen 13 biljetten. Hoogste inschrijver G. Jansen, f 827; laagste H. Seubring, Echten (Dr.), f 599.

WITMARSUM. *a.* Het bouwen van eene school met onderwijzerswoning te Burgerwerd, raming f 14,170; *b.* het aan- en verbouwen van de school te Makkum, ram. f 6765; *c.* het bouwen van een lokaal aan de school te Witmarsum, Ram. f 3550. Door het gem.best. van Wonseradeel.
a. Raming f 14170. Laagste inschrijver Tj. Wijma, Burgwerd, f 12570*.
b. Raming f 6765. W. P. Visser, Makkum, f 7298*.
c. Ram. f 3550. T. Bangma, Witmarsum, f 3494*. * Gegund.

„Per Telegraaf."

ARNHEM. Het bouwen van eene melkinrichting met kantoren en directeurswoning, op een terrein a/d Karel van Gelderstraat. Door den arch. A. R. Freem.
Laagste inschrijver G. J. P. Zuiderhoek, Oosterbeek, f 24545; daaropvolgende E. B. W. Rademaker, Arnhem, f 24890.

ENSCHEDÉ. 1. Het bouwen van een machinekamer met fundamenten voor eene stoommachine; een ketelhuis met het inmetselen van twee stoomketels; 2. het bouwen van een magazijn, hoog 4 verdiepingen; 3. het vergrooten der bestaande weverij, pl.m. 2340 M². Shedbouw en verdere werken, alles op een terrein gelegen aan den Losserschen weg te Enschedé. Door de firma Blijdenstein & Co.
Laagste inschrijver J. M. Tönis, Enschedé, f 58622. Gegund; daaropvolgende L. Renses, id., f 59100.

18 AUGUSTUS.

EINDHOVEN. Het bouwen van een kiosk als Centraalbureau voor het geprojecteerd Communaalnet te Eindhoven. Door de directie der Eindhovensche Telefoon Maatij.
Deze aanbesteding is uitgesteld.

SCHOTHUIZEN (GR.). *a.* Het bouwen van een winkel met herberg met alle daartoe benoodigde materialen enz. en *b.* Het glas-, verf- en behangerswerk. Door den heer J. Lodewijk.
Timmerwerk. Laagste inschr. H. Prins, Muntendam, f 1135. Gegund.
Verfwerk. G. Duit, Muntendam, f 113. Boven de begroting.

WIERINGEN. Het vergrooten der school te Hippolytushoef. Door het gem.best.
Laagste inschrijver N. J. Poel, f 2420. Nog niet gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis aan den Ratumschen weg. Metsel-, timmer-, glas- en schilderwerk worden afzonderlijk besteed. Door den arch. J. J. Post.
Metselwerk. Laagste inschr. H. Bloemers, f 998.
Timmerwerk. Gebr. Doppen, f 676.
Massa. G. J. Slotboom, f 1586*.
Schilderw. Perc. 1. J. W. Nijenhuis, f 30*.
Schilderw. Perc. 2. J. W. Nijenhuis, f 73*.
*Gegund.

19 AUGUSTUS.

LEIDEN. Het gedeeltelijk afbreken van perc. Vliet no. 16, 18, 20, 22 en 24 en het ald. bouwen eener boekbinderij en magazijnen. Door den heer A. W. Sijthoff.
Ingekomen 15 biljetten. Hoogste inschrijving f 25900; laagste inschrijver Jac. Zitman, Leiden, f 18649.

WOENSEL. Het bouwen van 3 burgerwoonhuizen met aanhoorigheden voor rekening van de Kinderen A. v. Vlokhoven te Woensel met bijlev. van alle materialen, arbeidsloonen enz. Raming f 3,387. Door de aanbesteders.
Laagste inschrijver Th. G. v. d. Hurk, Strijp, f 2950.

20 AUGUSTUS.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Hilversum. Ram. f 109500. Door het minist. van W., H. en N.
Laagste inschrijvers G. Nollen en J. H. Heijmerink, 's Hage en Nijmegen, f 99100.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 8sten September 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 933:

Het verlengen van het Losspoor en het maken van eene houten Overkapping en Loswal op het stationsemplacement BOVEN-KARSPEL—GROOTEBROEK.

Begrooting f 15600.—.

Het bestek met teekening is tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 2den September 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 914.

Het uitbreiden en wijzigen van gebouwen ten behoeve van het Hoofdmagazijn TILBURG.

Begroting f 11620.—.

De besteding geschiedt volgens § 43 van het bestek.
Het bestek ligt van den 18den Augustus 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur, Jhr. H. H. SANDBERG VAN BOELENS te *Breda* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f 1.—*.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 26sten Augst. 1902 ten 9.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 13den Augustus 1902.

AANBESTEDING.

De architecten K. & G. HOEKZEMA Kzn., te Groningen, wenschen, namens het BESTUUR van de Vereeniging „TOT CHRISTELIJKE VERZORGING VAN KRANKZINNIGEN EN ZENUWLIJDERS IN NEDERLAND", gevestigd te Utrecht, op **Donderdag 11 September 1902,** des namiddags om **2 uur,** in het „*MILITAIR TEHUIS*" te Groningen,

AAN TE BESTEDEN:

Het bouwen van TWEE afzonderlijke PAVILJOENEN, eene DUBBELE BEHUIZING, eene RIOLEERING met ZINKPUTTEN enz., op „Dennenoord" te Zuidlaren, provincie Drente, met de levering van al het daartoe benoodigde.

BESTEKKEN met TEEKENINGEN zijn per exemplaar vanaf 27 Augustus a.s. te verkrijgen à **f 5.—**, franco per post **f 5.10,** ten kantore van de architecten, **Muurstraat No. 1,** te Groningen, waar tevens INLICHTINGEN zijn te bekomen, dagelijks, des morgens van 11—12 en des avonds van 5½—6½ uur.
AANWIJS IN LOCO **Dinsdag 2 September 1902,** des namiddags 2 uur, samenkomst in het Hotel van den heer H. ZONDAG te Zuidlaren.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 3.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHOOR & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 29—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteenmantels. - G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.

ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagehalies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

LEYDEN & VAN BEEST

Binnenrotte 22—24.

ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare** en **draagbare stoelen**

voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.

Prijzen en catalogus op aanvrage.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

Steenkolengas-fabriek. Bouw.

De daarvoor uit den Gemeenteraad van Hillegom gekozen Commissie, noodigt deskundigen die geneigd zijn op nader overeentekomen voorwaarden, plannen en teekeningen in te leveren voor bovengen. fabriek uit, binnen 8 dagen hunne adressen en aanbevelingen in te willen zenden: Wilhelminalaan 15 aldaar.

Bestekteekeningen

gereproduceerd in **photolithographie** worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.

Amsterdam. Rokin 138.

WEGNER & MOTTU.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

bevoelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*

Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

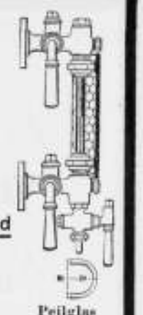
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van **DRAADGLAS** voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

TELEGRAM-ADRES: **Ubbelohde, Amsterdam.** — TELEPHOON No. **593.**

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geïsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren** Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN. ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.

Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**

Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS **Spuistraat 246, 248, Amsterdam.250.**

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

MARMEREN SCHOORSTEENMANTELS.

Vraag Album en Prijzen.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Iemand reeds verscheidene jaren zelfstandig in het bouwvak werkzaam geweest zijnde

zoekt plaatsing

bij een Bouwk. Mij. of Bouwgrond-Exploitatie.

Br. fr. letter P. D. a/h Alg. Adv. Bur. van firma P. C. G. PEEREBOOM, Breda.

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting
Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,
worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.
GEVEKE & Co., Amsterdam.
Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

EERSTE
EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**
Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,
Amsterdam.
Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,
ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.
Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.
Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

K. KERLEN.
Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.
LEVERT
Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°).
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij **1850°**).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99½ % $Si\,O_2$. **Speciaalklei** voor glashavens en schepen.
„KAOLINTHON" met 36½ % $Al_2\,O_3$ **gewasschen Kaolin** voor porceleïn.
Pijpen en buizen, verglaasd, voor drainages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over **98** % $C_a\,C\,O_3$, **ruw Krijt** in stukken; **fijnst gemalen BARYT,** met **98** % $Ba\,S\,O_4$, **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zaad, 85 % lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Épurée, Scheepspek, Steenkolenteer enz.
Asbest en Kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen. Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 96 % zuiver $H_2\,Mg_2\,Si_4\,O_{12}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Mineraalolie Merk Socsv, soort. gewicht 907/9—
Witherit, Fluorspath, Feldspath, Kalkspath, Amasil, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvraag.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ
MOUTON & Co.
HERDERSTRAAT 5.
Telephoon No. 33.
'S-GRAVENHAGE.
Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten
BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN
Illustratie- en Kleurendruk.
Aandeelen,
Obligatiën en Couponbladen
Begrootingen, Bestekken.
Plan- en Detailteekeningen.
Photolithografie en Lichtdruk.
KOPER- en STAALGRAVUREN
Etsen en Photogravuren.

Nederlandsche Maatschappij
voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRÉ.
Cement-IJzerwerken
volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.
Waterdichte Werken.
als Kelders. Reservoirs. Regenbakken. Daken. Privaatputten. Kuipen enz. Gewelven. Vloeren. Buizen. Tunnels. Muren
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS.
Kantoor:
3e WETERINGDWARSSTRAAT 36.
Werkplaats: **JULIANA BIJ DEN OMTAL.** (Weesperzijde).

Telefoon 3978.
PHOENIX Meubileer-Inrichting,
234 Spuistraat
Amsterdam.
Degelijke en smaakvolle bewerking, ook naar ontwerpen.
Verkoop à contant zonder korting.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

30 AUGUSTUS 1902 — 22e JAARGANG. — No. 35.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD: — Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. — Zorgvliet — Jacob Cats — 1643, door J. JURRIAAN KOK. — Woningbouw der werkmansvereeniging „Vooruit" te Purmerend, door Jb. FABER. — 85ste Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, gehouden op Woensdag 28 Mei 1902, *vervolg van bladz. 317.* — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

86ste Algemeene Vergadering.

HERDENKING VAN HET 60-JARIG BESTAAN DER MAATSCHAPPIJ

op Vrijdag 19 en Zaterdag 20 September 1902.

• • •

AGENDA.

Vrijdag 19 September:

Vergadering, des avonds te 7 uur in het American Hotel — ingang Marnixstraat.
1. Mededeelingen van het Hoofdbestuur.
2. Benoeming der Commissie van stemopneming voor de verkiezing in 1903 van leden van het Hoofdbestuur.
3. Benoeming van Eercleden.
4. Mededeeling omtrent de bekroning van inzenders op de Internationale Eereprijsvraag voor een Koninklijk Palcis te Amsterdam.

Des avonds te 9 uur, in het vergaderlokaal:
BONT SCHOUWSPEL
MUZIEK EN VOORDRACHTEN.

Zaterdag 20 September:

Bijeenkomst der leden, des morgens te 10 uur in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam.
Toespraak van den Voorzitter der Maatschappij, den heer A. SALM G.Bzn.

FEESTREDE

uit te spreken door den heer R. P. J. TUTEIN NOLTHENIUS, oud-Ingenieur 1e klasse van den Rijks Waterstaat.

Uitreiking van de toegekende bekroningen aan inzenders op de

INTERNATIONALE EEREPRIJSVRAAG

VOOR EEN

Koninklijk Paleis te Amsterdam.

OPENING

VAN DE

TENTOONSTELLING

DER INGEKOMEN ANTWOORDEN.

Te 12½ uur zal gelegenheid bestaan tot het gebruiken van een tweede ontbijt in het American-Hotel.

Te 1½ uur bezoek aan:
1. het Begijnhof en het Burger-weeshuis;
2. de Nieuwe Kerk;
3. de Oude Kerk.

Te 5 uur: bijeenkomst in den tuin van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra.

GEMEENSCHAPPELIJKE MAALTIJD

te 6 uur, in het Restaurant van genoemd Genootschap.

Heeren leden die aan dezen maaltijd wenschen deel te nemen, worden *dringend* verzocht zich daartoe uiterlijk VOOR 17 SEPTEMBER A. S. aan te melden bij den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402.

Uitdrukkelijk wordt er op gewezen, dat het onmogelijk is, na 17 September a. s. nog aan verzoeken om aan den maaltijd deel te nemen, te kunnen voldoen.

De prijs van het middagmaal, zonder inbegrip van wijn, is *f* 2.50 per persoon.

ZORGH-VLIET.

JACOB CATS. — 1643.

Wanneer in Amsterdam een of ander vraagstuk van algemeen gemeentebelang op bouwkundig gebied zich voordoet, dan hoort men onmiddellijk van verschillende zijden de deskundigen hun oordeel geven. De pers en de vereenigingen op bouwkundig of oudheidkundig gebied spreken hun vóór en hun tegen uit en, zoo zij dit wenschelijk achten, geven zij desnoods ongevraagd advies.

Een bewijs van krachtig opgewekt leven.

Bij ons vindt dit niet plaats. Bij groote vraagstukken op bouwkundig gebied en het algemeen belang der gemeente rakende, hoort men weinig; en dit blijkt juist nu weer zoo sterk, nu een vraagstuk aanhangig is dat meer dan eenig ander samenhangt met het uiterlijk schoon onzer residentie; en welk vraagstuk, waarin niet alleen elk Hagenaar, maar ook elk Vaderlander belang moet stellen, binnen enkele weken wordt beslist.

En van deze beslissing zal het afhangen of gedurende tal van jaren, ja van eeuwen, de stempel van particuliere exploitatie zal drukken op het prachtig historisch buiten: „Zorgh-Vliet", aan den Scheveningschen Weg gelegen, beroemd bij vreemdeling en landgenoot.

Het is noodig zoo beknopt mogelijk de geschiedenis te geven van de kwestie, ten einde deze voor de lezers duidelijk te doen zijn.

In 1643 werd door Jacob Cats Zorgh-Vliet aangelegd. Na hem waren eigenaars Graaf Bentinck en Baron Wachter; daarna kwam het buiten in bezit van Jhr. Bassecour Caen en werd het in 1837 aangekocht door den toenmaligen Prins van Oranje later Koning Willem II.

Deze vergrootte het landgoed door de aangrenzende plaatsen „Buitenrust" en „Meerdervoort" aan te koopen, waarbij nog gevoegd werden „het Kleine Veentje", „Kranenburg", „Hanenburg", „Houtrust" en „Valkenburg"; deze laatsten allen liggende naar de zijde van Loosduinen.

Het was aan Prinses Sophie, Groothertogin van Saksen-Weimar, dat deze goederen werden toebedeeld naar ik meen voor ruim . . . *f* 200.000.

Hoe weinig begrip het Gemeentebestuur toen nog gehad moet hebben van de uitbreiding van Den Haag en dus ook van de toekomstige waarde, blijkt het duidelijkste, naar verluidt, uit de meening van den toenmaligen Directeur van Gemeentewerken, den heer Reinders, die, nog geen twintig jaar geleden, als zijn oordeel gaf, dat de Laan van Meerdervoort ook in de toekomst de uiterste grensscheidingzou zijn.

Prinses Sophie heeft reeds spoedig gedeelten van hare goederen verkocht; de plek waar nu de Laan van Meerdervoort loopt, behoorde ook tot het landgoed.

Het is ongetwijfeld te bejammeren geweest, dat het Gemeentebestuur, de wetenschap bezittende dat de Groothertogin wel geneigd was afstand te doen, althans van een deel harer goederen, niet zelf eigenaar is geworden.

Te meer bevreemdend, waar het Gemeentebestuur zoo herhaaldelijk met de Prinses onderhandeld heeft, o. a. toen H. K. H. zoo roijaal was om de benoodigde gronden voor het Ververschingskanaal, voor zoover het hare terreinen betrof, aan de Gemeente te schenken.

Had het Bestuur der Gemeente 's-Gravenhage in die tijden een ruimen blik gehad, dan zou de Gemeente koopster geworden zijn en, naast niet onbelangrijke winsten, de geheele exploitatie van dit belangrijk stadsgedeelte in eigen hand hebben behouden. Zij zou dan zorg hebben gedragen dat:

1°. al het prachtig hoog en laag niet, zooals nu het geval is, werd genivelleerd en geheel gelijk gemaakt;
2°. meer ruimte was bestemd voor plein of park;
3°. de verschillende perceelen grooter werden geprojecteerd;
4°. de verplichting gesteld zou zijn, bij villabouw, dat de tuinen later niet mogen worden bebouwd;
5°. bij het bebouwen der terreinen de eischen van welstand en schoonheidszin werden in acht genomen.

Dat dit alles nu niet is geschied, blijft zeer te bejammeren, maar er is niets aan te doen, en gedane zaken nemen geen keer. Men beschouwe het gebeurde als een les voor de toekomst, want nog kan de gemeente veel ten goede uitrichten.

Van de bovenbedoelde gronden, nl. de duinen rond het Park Zorgh-Vliet, zijn de Bouwgrond-Maatschappij Duinoord, Mr. A. E. H. Goekoop en anderen de gelukkige bezitters geworden.

Dankbaar mag men nu wijlen de Groothertogin blijven, dat door haar het eigentlijke Park Zorgh-Vliet niet is verkocht aan een particulier, en dat door haar aan de koopers van de duingronden rond het Park de verplichting is opgelegd tot het maken van een weg van niet minder dan 30 M. breedte, die, van af de laan van Meerdervoort tot aan den Scheveningschen weg, het geheele Park insluit (de Stadhouderslaan).

Met dezen eisch heeft de Groothertogin ook hare eigen belangen gediend; want daardoor werd dit Park ingesloten, aan de eene zijde door den Scheveningschen Weg, aan de andere door eene prachtige, breed aangelegde laan, die het Z. W. gedeelte van den Haag met Scheveningen verbindt, dus als hoofdverkeersweg dienst doet. Verder heeft zij geen bezwaar gezien zich tegenover Duinoord en den heer Goekoop te verbinden om 15 jaren lang het buiten niet te doen verbouwen; dit geschiedde in 1895 en dit laatste strookte geheel met haar eigen belang, daar, hoe meer aan de zijde van de Stadhouderslaan werd gebouwd, hoe meer het buiten Zorgh-Vliet in waarde vooruit ging.

Heeft de Gemeente 's Gravenhage nu in vroegere jaren gepoogd het buiten aan te koopen? Ik weet het niet, maar geloof het niet; zeker is het, dat, had de Gemeente eenige jaren geleden, toen de Groothertogin nog leefde, Zorgh-Vliet aan kunnen koopen, de prijs aanzienlijk lager geweest zou zijn dan de vraagprijs van nu. Hieraan is echter, wij hebben het reeds gezegd, niets meer te veranderen en ook niets meer te doen. Wij moeten de feiten nemen voor hetgeen zij zijn.

De Groothertogin is gestorven en aan hare kleinzonen, de Erfgroothertog van Saksen Weimar en zijn broeder werd geheel Zorgh-Vliet toebedeeld. De jongere broeder stierf kort daarna en alzoo werd de toenmalige Erfprins, thans Groothertog, eenig eigenaar.

Tot verleden voorjaar hoorde men niets over de toekomst van het buiten; men was algemeen van meening, dat de tegenwoordige eigenaar geen plan tot verkoop had; niemand verlangde dan ook wijziging in den toestand van dit prachtige Park en leefde in de stille hoop, dat het kostbaar eigendom in Vorstelijke handen zou blijven, het betreurende, dat dit park niet voor Hagenaar en vreemdeling toegankelijk was.

Maar ziet: in de Avondpost van Maart 1901 kwam een artikel van een bouwgrondondernemer met de tijding, dat Zorgh-Vliet op het punt stond verkocht te worden aan eene particuliere combinatie; hij waarschuwde de Gemeente om toch vooral zorg te dragen, dat zij zelve eigenares werd.

Het is niet na te gaan, in hoeverre deze waarschuwing de Gemeente heeft wakker geschud, of dat zij reeds aan het onderhandelen was. In elk geval kwamen al spoedig berichten, die het laatste bevestigden en, om kort te zijn, in December van het vorig jaar kwam het Gemeentebestuur bij den Raad met het voorstel, om voor 4½ millioen het Park aan te koopen. De Raad heeft dit voorstel verworpen om verschillende redenen: in het algemeen vond men den koopprijs te duur; verder meende men, dat niet de goede weg van onderhandelen gevolgd was, en ook, dat de financieele Commissie niet gehoord was en het voorstel niet voldoende voorbereid.

De voornaamste reden echter, dat de Raad niet tot den koop overging, was wel deze, dat men stellig meende eerlang het stuk goedkooper te zullen krijgen en dat geen particulier de terreinen tot dien prijs zou durven koopen.

En wat gebeurd nu? Voor eenige dagen komt mr. A. E. H. Goekoop met een adres, waarin hij mededeelt Zorgh-Vliet met alle nog onverkochte terreinen behoorende tot de eigendommen van Z. K. H. den Groothertog van Saksen Weimar in handen te hebben, en dat hij de Gemeente nogmaals gelegenheid geeft al die goederen aan te koopen voor 4½ millioen gulden, en dit uiterlijk tot 17 September aanstaande, daarbij afstand doende ten behoeve der Gemeente van het servituut van niet bebouwing voor zoover zijn deel betreft.

Nogmaals dus wordt den Raad de gelegenheid geboden eigenaar te worden van Zorgh-Vliet; nogmaals en nu voor het laatst.

Want, met den man die het aanbiedt, wij weten het te goed, is het ernst; en, neemt de Gemeente het aanbod niet aan, dan is het vonnis geteekend en de Zorgh-Vliet-exploitatie komt in handen van particulieren. Men kan niet anders dan bejammeren, dat een vorst den hoogstbiedende verkoopt, wat hem door zijn grootouders is nagelaten en voor de bestemming van zulk een goed geheel onverschillig blijft. Het feit ligt er eenmaal toe, maar voor het aanbod van Mr. Goekoop kan men niet anders dan hulde brengen. Wat de heer Goekoop thans aanbiedt voor 4½ millioen, is geheel hetzelfde, wat der Gemeente het vorige jaar werd aangeboden voor dezelfde som.

En nu komt het vraagstuk: zou de prijs van 4½ millioen te hoog geacht moeten worden? En hierop is mijn antwoord: neen.

Hoog mag men den prijs vinden, maar m. i. is het goed den gevraagden koopprijs ten volle waard; ja, het is voor den particulier eene voordeelige bouwgrond-exploitatie.

Tot deze opvatting kom ik door de volgende berekening:

Aankoop		*f* 4.500.000.—
Globale waardebepaling der 141 H. A. grond aan de overzijde van het Ververschingskanaal (uitnemend geschikt voor begraafplaatsen, abattoirs, enz.	„	500.000.—
blijft voor het Park Zorgh-Vliet . . .	*f*	4.000.000.—

Zorgh-Vliet is groot 88 H. A. dus komt de vierkante Meter op *f* 4.54

Neem nu voor den exploitant het ongunstigste geval, dat Duinoord geen afstand doet van het servituut van niet-bebouwing, en dat deze dus 4½ % rente moet betalen van 1 Januari 1903 tot Juli 1910, gerekend rente op rente, dan is de kostprijs van den grond op 1 Juli 1910 = *f* 6.30 per vierkante Meter.

1 Juli 1910, kostprijs Zorgh-Vliet 880.000 M² à *f* 6.30 = „ 5.544.000.—

Rekent men ⅓ gedeelte van de oppervlakte voor wegen etc., uitmakende 295.000 vierk. Meter grond, waarvoor aan de Gemeente te betalen een som van *f* 5 per vierk. Meter voor het maken van wegen, riolen enz., alzoo . . . . . „ 1.475.000.—

Rekent men nu voor verschillende kosten als beheer, overdracht, enz. een som van „ 481.000.—

dan verkrijgt men voor den kostprijs op 1 Juli 1910 de ronde som van . . . . . *f* 7.500.000.—

Daarvoor heeft men dan ± 586.000 vierk. Meter geheel aangelegden bouwgrond en is dus de kostprijs per vierk. Meter *f* **12.80**.

Bij dezen prijs komt niet de berm langs den Scheveningschen weg, die niet aan Zorgh-Vliet maar aan de Gemeente behoort. Dezen prijs reken ik niet, omdat de Gemeente de berm wel niet aan een particulier zal afstaan en ten minste het hout zal willen behouden. Maar dan zal dit schitterend deel van den Scheveningschen weg ontzettend veel verliezen, als achter het hek de boomen zullen verdwijnen en in de plaats daarvan een breede weg met huizen komt. *)

Kost dus de grond aan particulieren *f* 12.80, aan de Gemeente zal hij veel minder kosten: 1°. omdat de Gemeente kan leenen tegen 3½ pct.; 2°. omdat de Gemeente zelve de wegen en riolen aanlegt en de prijs daarvoor van *f* 5.— hoog is genomen, terwijl de kans dat Duinoord zijn servituut laat vervallen niet is uitgesloten, en de berm van den weg aan de Gemeente behoort.

In den jongsten verkoop van Banchory Villa aan den Scheveningschen weg vindt men helaas een treurig voorbeeld hoe een prachtige tuin, aan den weg liggende, wordt verknoeid, en hoe deze verknoeiing medewerkt om het mooie gedeelte van af Halfweg tot Scheveningen, wat toch al geleden heeft, nog meer te doen verliezen.

De villa Banchory werd nog maar enkele maanden geleden verkocht voor *f* 330.000.— De prachtige tuin aan de voorzijde wordt in perceelen bouwgrond verdeeld; hieronder zijn er die een breedte hebben van 15 en 16 Meter, voor welke perceelen de prijs betaald wordt van *f* 30.— de M², bij eene diepte van 75 Meter, terwijl voor het terrein aan den achterweg reeds *f* 20 per M². wordt betaald.

Hiermede heb ik aangetoond, dat voor den particulier wel degelijk de koop voordeelig is. Elke gulden winst per vierk.

*) In het belang van den Scheveningschen Weg zoude de Gemeente waarschijnlijk genoopt worden de berm af te staan aan den particulieren ondernemer, zonder vergoeding, om te verkrijgen een servituut op den aanleg en de bebouwing langs deze prachtige allée.

Meter komt den particulieren ondernemer op ruim een half millioen guldens; zoodat, bij een winst van gemiddeld slechts *f* 5.— de Meter, de totale winst nog ruim twee en een half millioen gulden bedraagt.

De waarde van Zorgh-Vliet vermeerdert met den dag; want, naarmate de omliggende terreinen meer bebouwd worden, gaat de waarde vooruit; en een kind kan begrijpen welk een kostbaar terrein het zal worden bij den voortdurenden vooruitgang van Scheveningen en den Haag. De groote sommen die betaald worden voor villa's aan den Scheveningschen weg gelegen, zijn wel het beste bewijs.

De Gemeente mag er niet aan denken het Park, nu het haar nogmaals wordt aangeboden, te laten glippen. Baas moet zij blijven, vooral *daar;* het mooiste gedeelte van onze Residentie. Op haar rust de plicht zorg te dragen, dat dit gedeelte niet verder bedorven wordt.

Is de Gemeente eenmaal koopster geworden, dan kan zij in onderhandeling treden met H. M de Koningin en de Regeering over een ruil met het Paleis in den Haag. Is er voor het historische goed een schooner bestemming denkbaar dan dat het gedeeltelijk bestemd wordt voor een Koninklijk Paleis?. De gemeente krijgt dan de beschikking over 4½ H.A. grond in het midden van de stad, benevens het Paleis zelf, dat als Raadhuis zou zijn aangewezen.

Vervolgens kan zij in overweging nemen, een gedeelte van het Park voor villabouw te bestemmen en ook een gedeelte der Scheveningsche Boschjes, zooals reeds vroeger is aangewezen.

Laat voor de Gemeente de geschiedenis der gronden van de Groot-Hertogin een les wezen, en laat zij zorg dragen, dat de parel van het geheel haar niet ontglipt. De som van vier millioen voor het Park moge hoog schijnen, een terrein van 88 HA., dus 880.000 vierkante Meter, geheel ingesloten tusschen het thans reeds aaneengebouwde den Haag en Scheveningen, is niet te veel.

Moge het den Wethouder Bevers gelukken zijn lievelingsplan thans met nog meer kracht te verdedigen; en laten de Raadsleden goed toezien, dat niet voor enkele guldens meer of minder het schoonste gedeelte van den Haag voor altijd bedorven wordt.

Ik hoop, dat de Maatschappij ter Bevordering van Bouwkunst niet zal achterblijven om ten spoedigste, nu het nog tijd is, in deze belangrijke zaak aan den Gemeenteraad van 's-Gravenhage een adres te richten; en ik twijfel niet dat de afdeeling 's-Gravenhage van de Maatschappij haar stem, al is het reeds laat, nog zal doen hooren.

En moge het mij gelukt zijn onze Vereeniging „die Haghe" te hebben opgewekt om mede te werken, dat het woud, door Cats en Huijgens aan het Duin ontwoekerd, thans, na bijna drie eeuwen, niet worde verknoeid door een Bouwgrondmaatschappij.

den Haag, 27 Augustus 1902.

J. Jurriaan Kok.

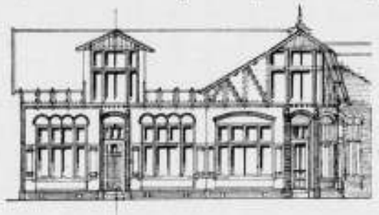
WONINGBOUW DER WERKMANS VEREENIGING „VOORUIT" TE PURMEREND.

Door het besluit tot stichting eener woningwijk, heeft de Werkmans Vereeniging „Vooruit" wederom eene nuttige afdeeling aan de thans reeds bestaande toegevoegd.

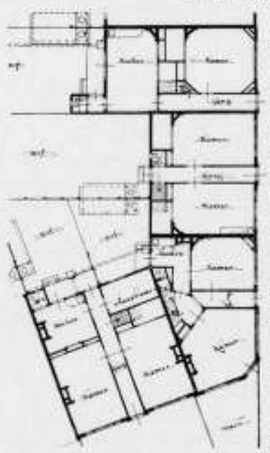
Het doel der in 1887 opgerichte Vereeniging is, in haar kring (Purmerend en Omstreken) het welzijn van den werkenden stand te bevorderen; en zij tracht dit te bereiken in verband met hare zeer gunstig werkende afdeelingen „Weduwfonds," „Steun in ziekte," en „Zorg voor den winter," benevens de thans gestichte afdeeling „Woningbeheer." Het plan voor dezen woningbouw omvat 120 woningen, waarvan 6 burgerwoningen zijn gelegen aan den Amsterdamschen Weg langs het Noord-Hollandsch Kanaal, en de overige aan weerszijden van de geprojecteerde straat, loopende van daar naar het station der H. IJ. S. Mij.

Vele plannen zijn dit, thans tot uitvoering gekomen, plan voorafgegaan. Zoo is getracht de woningen in blokken van 4 te groepeeren ten einde eene onafgebroken huizenrij te vermijden door tusschengelegen tuintjes; doch financieel bezwaar maakte dit plan niet aannemelijk. Eveneens werd het plan verworpen van een dubbele middenstraat met plantsoen daartusschen, daar hier de meening gewettigd was, dat een werkman meer heeft aan een gedeelte open grond achter zijn perceel, dan aan algemeen terrein daarvoor.

Van het thans in aanbouw zijnde plan bevatten de typewoningen: een voorkamer en een achterkamer, welke tevens keuken is, benevens een uitgebouwd portaal met privaat.

Werkmans Vereeniging „Vooruit".
Type van de gevels.
Schaal 1 à 200.

Plan der woningen.
Schaal 1 à 300.

Deze woningen zijn 5 M. breed en 9 M. diep en bezitten een zolder met beschoten kap over de geheele oppervlakte, waarvan aan de voorzijde een kamer is afgetimmerd achter den topgevel.

Achter het perceel is een bordes over de geheele breedte aangebracht, vanwaar een trap toegang geeft tot een 8 M. diep erf.

De vloer der woningen ligt 0.90 M. boven het omliggende terrein en de middenstraat is overeenkomstig daaraan opgehoogd.

Tusschen voor- en achterkamer bevinden zich 2 bedsteden en 2 kasten, waaronder een kelder, van af de gang toegankelijk.

De eerste werkmanswoning, in de straat, is anders van indeeling, doch bevat hetzelfde aantal vertrekken.

De burgerwoningen zijn grooter en hooger. Ze bevatten 2 kamers, een afzonderlijke keuken en een slaapkamer, en hebben bovendien voortuintjes.

Voor de steens binnenmuren zijn palen lang 6.20 M. geheid, en voor de gevels, palen lang 5.60 M.

Het trasraam is aan den voorgevel afgedekt door een profielsteen waarop de verdere bouw is opgetrokken van gele verblendsteen (drieling vorm) der Firma Fr. v. d. Loo, met banden en bogen van roode dito steen.

De achtergevels zijn geheel van grijze klinkers opgetrokken.

De afdekking zal geschieden met roode Mulden pannen der Brüggener Actiengesellschaft für Thonwaren Industrie, afgewisseld door zilvergrijze banden en eveneens zilvergrijze vorsten en kepers.

Het eerste gedeelte van den bouw, bestaande uit 2 burgerwoningen en 6 werkmanswoningen, met ophooging, bestrating en rioleering, is aangenomen door den heer D. Kerkhof Dz., aannemer te Beemster, voor de som van *f* 16260.—, exclusief de gasleiding in de woningen.

Na voltooiing van dezen bouw zullen de woningen aan de overzijde der middenstraat worden gebouwd en zoo, bij gedeelten, het geheele complex van 120 woningen.

Voor het eerste gedeelte is de eerste steen gelegd den 29 Juli 1902 door den Voorzitter der Werkmans Vereeniging „Vooruit," den heer H. C. Oud Pz.

Jb. FABER
Architect.

85STE ALGEMEENE VERGADERING VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

gehouden op Woensdag 28 Mei 1902.

(Vervolg van bladz. 317.)

Inmiddels was de heer J. N. Landré ter vergadering gekomen en kon dus rapport worden uitgebracht omtrent de bevindingen van de Commissie voor het nazien der rekening en verantwoording van de Commissie van Financiën. De heer Landré deelde mede, dat hij alléén de boeken en bescheiden had moeten nazien; de beide andere leden der Commissie waren niet aanwezig geweest. Intusschen kon hij verklaren de rekening en verantwoording accuraat te hebben bevonden, maar hij meende, dat hij niet voor de geheele Commissie de stukken kon onderteekenen.

De heer A. R. Freem deelde mede, den vorigen dag zeer onverwacht verhinderd te zijn geworden zijne functiën als lid der Commissie, met zijn mede-lid den heer Landré, te komen vervullen. Dit had hem gespeten; maar hij was zoo overtuigd van de juistheid van het uitgebrachte rapport door iemand als de heer Landré, dat hij terstond zijn handteekening wilde plaatsen onder diens goedkeuring.

De Voorzitter moest erkennen, dat de zaak eigenlijk niet in den haak was, maar dat . . . . . een applaus toonde evenwel aan, dat de vergadering er anders over dacht en met de verklaringen van de heeren Landré en Freem genoegen nam. De Voorzitter bedankte daarop den heer Landré voor de moeite die hij zich getroost had, nog wel zonder hulp, en daarna ook den accuraten Administrateur, den heer B. Lesger, voor de goede zorgen die hij wederom voor de financiën der Maatschappij en de boekhouding daarvan had gehad.

De Voorzitter herinnerde er aan, dat besloten was het zestigjarig bestaan der Maatschappij in September a.s. te herdenken; de geschiktste plaats was daartoe de stad waar de zetel der Maatschappij is gevestigd, dus Amsterdam, reeds aangewezen in de vorige Algemeene Vergadering.

Aan de orde was nu een voorstel van het Hoofdbestuur, tot benoeming van eene Commissie voor de herziening van de Honorarium-tabel. De Voorzitter lichtte dit voorstel toe: vele malen stuitte men bij het gebruik der tabel nog op natuurlijk vroeger niet voorziene moeielijkheden, die men moest trachten uit den weg te ruimen. Velen hadden op dit punt, door het algemeen in gebruik zijn der tabel, ondervinding opgedaan, en dit daarom had het Hoofdbestuur alle architecten in het Bouwkundig Weekblad uitgenoodigd de bezwaren kenbaar te maken die zij bij het gebruik van de tabel hadden ondervonden. Weinigen hadden echter aan 't verzoek gehoor gegeven. Met die betrekkelijk geringe gegevens had het Hoofdbestuur het beter geoordeeld, de wijziging niet in deze vergadering te bespreken, maar eene Commissie te benoemen die dan een voorstel tot wijziging zou doen. Uit het Weekblad had men o. a. kennis kunnen nemen van een voorstel, om de mate van verantwoordelijkheid van den architect voor de uitvoering van zijn werk, in de toelichting van de tabel nader te omschrijven. Het was moeilijk over zulke zaken in eene vergadering tot een besluit te komen. De Voorzitter verzoekt daarom aan de vergadering verlof, de instelling eener Commissie goed te keuren en de benoeming hiervan over te laten aan het Hoofdbestuur. De namen der Commissie-leden zullen dan nader worden bekend gemaakt.

Nadat dit voorstel door de vergadering was goedgekeurd, verkreeg de heer A. C. Bleys het woord, die in hartelijke bewoordingen afscheid nam van het Hoofdbestuur, de Voorzitter had zoo straks, toen hij spreker bedankte, volgens dezen wel wat te veel van diens verdiensten gezegd, want het groote werk voor de Maatschappij werd verricht door den Voorzitter en den Secretaris. Met deze twee wenschte hij de Maatschappij geluk, met de verzekering, dat hij haar steeds dezelfde gevoelens van vriendschap zou blijven toedragen.

De heer A. W. Weissman verklaarde met belangstelling de mededeelingen van den Voorzitter te hebben aangehoord over de herziening der Honorarium-tabel. In één opzicht was hij het echter niet met hem eens, namelijk wat de verantwoordelijkheid van den architect betrof. Deze verantwoordelijkheid was namelijk geregeld bij de wet. Het was dan ook hierom, dat de heer Weissman in overweging gaf eenige rechtsgeleerden toe te voegen aan de Commissie voor de herziening, en ook de Regeering kennis te doen nemen van de herziene tabel.

De Voorzitter vertrouwde, dat de heer Weissman het intusschen wel met hem eens zou zijn, om thans niet verder op deze zaak in te gaan. Gaarne zou echter diens raad in overweging worden genomen.

De agenda afgehandeld zijnde, verkreeg de heer J. H. Leliman het woord, die den wensch te kennen gaf eenige wenken te geven, en iets uit vroegeren tijd mede te deelen, immers: in het verleden ligt het heden. Spreker herinnerde aan eene algemeene vergadering in 1872, en aan het verslag dat, toen uitgebracht, niet zoo belangrijk was als het tegenwoordige; in de jaren 1870 en 1871 telde de Mij. echter over de 1000 leden, dus veel meer dan op het oogenblik. Het aantal leden moest weer worden zooals vroeger. Dan wees spreker er op, dat de Regeering *f* 10.000 had toegestaan voor de Tentoonstelling te Turijn; nu moest het Hoofdbestuur ook maar eens voor een dergelijk subsidie bij de Regeering aankloppen. Voorts had spreker uit het jaarverslag vernomen, dat in het Tijdschrift oude gebouwen uit Utrecht zouden worden gepubliceerd; zijns inziens behoorden die daarin niet te huis, en moesten zij opgenomen worden in de uitgave „Oude bestaande gebouwen." Spreker eindigde met wenschen te uiten op den bloei der Maatschappij.

De Secretaris verzocht op enkele mededeelingen van den heer Leliman Sr. te mogen repliceeren. In de eerste plaats wees hij er op, dat het niet de eerste maal was, dat de heer Leliman Sr. in een algemeene vergadering in herinnering bracht, dat de Mij. in vroeger jaren eens over de 1000 leden had geteld; dit maakte noodig, dat ook spr. moest herhalen, dat dit ledental op kunstmatige wijze, door circulaires en persoonlijke aansporing zoo groot was geworden. Spoedig slonk dan ook weder het aantal leden tot dat van vóór den tijd waarop de heer Leliman gewezen had, terwijl een groot gedeelte der nieuw aangeworvenen in gebreke was gebleven contributie te betalen. Wat de bijdrage „Oude gebouwen te Utrecht" betrof, die in het Tijdschrift zou worden opgenomen, deze bestond niet uit opmetingen van oude, nog bestaande gebouwen. Onder leiding van den Rijks-Archivaris den heer Mr. S. Muller Fz. waren, o.a. aan de hand van oude teekeningen en gravures, prachtige restauratie teekeningen vervaardigd van oude Gothische gebouwen te Utrecht, die niet meer bestaan, of waarvan nog slechts fragmenten aanwezig zijn; de verzameling telt meer dan 20 platen. De teekeningen, geen opmetingen van nog bestaande bouwwerken, behoorden dus niet in „Oude Gebouwen" te huis.

Hierna bedankte de Voorzitter de leden voor hunne tegenwoordigheid en hunne betoonde belangstelling, sloot de eigenlijke vergadering, en gaf vervolgens het woord aan den heer W. Kromhout Cz., die zich bereid had verklaard eenige mededeelingen te doen omtrent het nieuwe American Hotel, dat na deze vergadering door de leden, onder leiding van den heer Kromhout, in alle onderdeelen in oogenschouw zou worden genomen. De Voorzitter wees er met nadruk op, hoe het hem een erg aangenaam teeken van goede verstandhouding was, dat de heer Kromhout, een oud-Voorzitter van Architectura et Amicitia, zich thans zoo welwillend beschikbaar had gesteld, om de leden der Maatschappij eenige mededeelingen te doen over het gebouw, door hem in samenwerking met den heer H. G. Jansen gebouwd.

De heer Kromhout, het woord verkregen hebbende, zeide allereerst te wenschen den Voorzitter der Maatschappij te antwoorden op het speciaal tot hem gesprokene. Hij verklaarde zeer gaarne de taak op zich te hebben genomen om in deze vergadering van de leden der Maatschappij te spreken. Er heerschte langen tijd in A. et A. om velerlei redenen een geest die tegen de Maatschappij was gekant, en spreker wilde wel erkennen, dat hij, tijdens hij bestuurslid van het Genootschap was geweest, met dien geest had ingestemd. Was deze nu echter veranderd en de verstandhouding tusschen beide vereenigingen verbeterd, dan was dit juist te danken aan den heer Salm, den Voorzitter der Maatschappij, die steeds trachtte, wanneer de gelegenheid zich aanbood, de redenen van verwijdering tusschen de beide instellingen uit den weg te ruimen. Ook hij was van oordeel, dat het beter was te vereenigen dan te verdeelen.

Overgaande tot zijn eigenlijk onderwerp, zeide spreker te veronderstellen, dat de toestand van het vorige gebouw waarin het American Hotel was gevestigd, zeker voldoende bekend was. De inrichting hiervan voldeed niet meer aan de eischen van den tegenwoordigen tijd, en de toestand van de fundeering had vrees doen ontstaan voor een débacle; een en ander was de aanleiding van het besluit om een nieuw gebouw te stichten.

Na een eerste plan voor een nieuw gebouw op het terrein van het oude, werden 2 huizen in de Marnixstraat aangekocht om daardoor het terrein te vergrooten, en vervolgens het Politie-bureau op den hoek van de Leidsche Kade, voor het zelfde doel. Op dit zoo zeer vergroote terrein moest nu een gebouw ontworpen worden, ingericht voor café restaurant en hotel, en een aantal feestzalen bevattende, waaraan hoe langer zoo meer behoefte werd gevoeld. Deze eischen vormden het programma. Zij waren van zeer eigenaardige soort, verschillend voor elke verdieping, en aanleiding gevende tot een aantal vereischte scheidingen die van grooten invloed waren op de planverdeeling, waarbij de schuine rooilijnen zijn weggewerkt. De verdeeling der gevels in travées in de breedte vindt men terug in de indeeling van het plan.

In den plattegrond is een verdeeling in de breedte aangenomen in vakken van 3 M., eene breedte die geschikt was voor logeerkamers, hetgeen van zelf leidde tot breedten van 6 M. en van 9 M., die mede bindend zijn gebleven.

Men zal nu vragen, waarom er van bogen inwendig is gebruik gemaakt. Er is daardoor getracht een gezellige ruimte te verkrijgen met kleine compartimenten en hoekjes in een groote zaal. Voor die bogen waren steunpunten noodig; hiervoor was ijzer te dun, en daarom is franchement steen voor die pijlers genomen. Deze steunpunten zijn zwaarder dan die van ijzer, maar men krijgt daardoor voor 't gezicht muurmassa's, die de ruimte verdeelen. Bij deze pijlers is ook het systeem gehuldigd om ze overhoeks te plaatsen, omdat ze in dien stand meer weerstand aan de drukking der bogen geven. Voor de pijlers is licht-grijs Beijersch graniet gebruikt, dat bewerkt op het bouwterrein werd geleverd door den heer Ferd. Engers. Als een bijzonderheid kon worden medegedeeld, dat, niettegenstaande de groote hoeveelheid stukken graniet en de bijzondere en moeielijke bewerking daarvan, niet één behoefde afgekeurd te worden en ook aan geen der blokken op het werk verandering behoefde te worden aangebracht.

Op de eerste verdieping is het doel geweest een doorgaanden gevel te verkrijgen, waardoor overdekte balcons noodig waren. Ook hier is, zooals overal, de uitwendige architectuur de reflex van de inwendige indeeling.

Dat het eene gedeelte van het gebouw hooger is dan het andere, is eenvoudig ontstaan door de noodzakelijkheid. Zoo is ook een toren noodig geworden, omdat men een klok terug wenschte zooals er een op het afgebroken bureau van Politie stond.

Op de hoogere verdiepingen is de zelfde verdeeling als daar onder gevolgd, en de constructie is zoodanig, dat alle gewicht neerkomt op de bogen, en ten slotte op de pijlers.

Over den stijl behoefde niet lang te worden uitgewijd. Men moest tevreden zijn indien de gekozen vormen stijl gaven, want stijl zoekt men niet. Gothiek is het in vormenspraak niet, zooals sommigen meenen. Een ander denkt aan „modern." Malle fratsachtige lijnen, zooals zooveel gebouwen in België en Duitschland te zien geven, noemt men in dezen tijd modern. Ook zulke vormen zijn niet toegepast. Zoo eerlijk mogelijk is echter getracht op te bouwen, naar 't geen voor de rationeele constructie noodig was, en daarbij is getracht ook goede vormen aan die constructie-deelen te geven. In dezen tijd, waarin men beu is van historische stijlen, komt men terug tot de toepassing van geometrische vormen. Deze zullen noodzakelijk leiden tot een vergelijking met Arabisch ornament. Men zal dan ook veelal den hoek van 45° terugvinden.

Er is ook gestreefd de muurmassa's van 't gebouw, dat aan het Leidsche Plein een enormen gevel heeft, niet zwaar te doen schijnen. Er is daarom materiaal van lichte kleur gebruikt. De baksteen is als een vlak gemetseld, met vlakke volle voegen. Van tufsteen is alleen voor vlak werk gebruik gemaakt; van Obernkirchener en graniet, waar dit noodig was wegens de groote belasting die te doorstaan is. Het was te duur de gevels geheel van natuursteen op te trekken, waarom in hoofdzaak van baksteen gebruik is gemaakt.

Omtrent de kosten werd het volgende medegedeeld: de aannemingssom en het bedrag van alle bijkomende werken was *f* 360.000; de aanleg der electrische verlichting had *f* 25.000 gekost, die voor de verwarming *f* 21.000; voor de lichtkronen was *f* 14.000 besteed geworden, en voor de liften *f* 4500.

Ten slotte deelde de heer Krombout mede, dat de samenwerking van hem met den heer Jansen zich voortdurend gekenmerkt had door den meest aangenamen geest en de meest volkomen overeenstemming.

Een langdurig applaus goldduidelijk als bewijs van dankbaarheid van 't gehoor van den spreker.

Niettemin bracht de Voorzitter die dankbetuiging voor de zoo duidelijke, leerrijke en zeer belangrijke voordracht in woorden over, er daarbij op wijzende, dat indien allen hun werk op een zelfde wijze als de Kromhout wilden en konden verdedigen, ongetwijfeld een schoone toekomst voor de hedendaagsche bouwkunst zou aanbreken. De Voorzitter bracht den heer Kromhout niet alleen dank voor deze inlichtingen, maar ook bij voorbaat reeds voor zijne op prijs gestelde toezegging om straks het besproken gebouw in oogenschouw te nemen, en daarbij nog toelichtingen te geven.

Hierna begaven de leden zich naar het American-Hotel, van de aangeboden gelegenheid om het tot in onderdeelen te bezichtigen, gebruik makende.

BERICHTEN.

In het nummer van 24 Aug. j.l. van „de Nieuwe Gazet" schreef de heer N. Cupérus — de bekende Voorzitter van het Belgische Gymnastiek-Verbond — het volgende, onder het hoofd: Een verjaardag.

Wie sinjoor is en van kermissen houdt, gaat in 't begin van Oktober of wel naar de Sinte-Gummarusfeesten in Lier of naar de foor te Putte. Daar heeft iedereen allicht over de kerk op de Hollandsche zijde een eigenaardig monument ontdekt — en zal het zich wel herinneren. Dit monument is gevormd door drie grafzerken. Bovenop staat het borstbeeld van Jordaens, een der meesterwerken van onzen beeldhouwer Jef Lambeaux — de ontwerper en uitvoeder van het geheel.

Wat dit monument beteekent, wordt in korte woorden gezegd door de grafschriften en het opschrift. Dit laatste staat op de achterzijde:

Dit gedenkteeken opgericht door eene Commissie van Belgen en Nederlanders ter nagedachtenis van J. Jordaens A. van Stalbemt en G. de Pape op de plaats hunner grafsteden uit de bijdragen van het Antwerpsche Gemeentebestuur en van talrijke vrienden der kunst werd onthuld den 22 Augustus 1877 tijdens de feesten binnen Antwerpen gevierd ter gelegenheid der 300e verjaring van Rubens' geboortedag.

De voorzijde is versierd met een bronzen palet met een lauwerkrans omringd.

De heer Cupérus vermeldt daarna de opschriften der oude grafzerken; 1e die van Jordaens, gestorven 18 October 1677 (?), 2e van Stalbemt, gestorven 21 September 1663, 3e van De Pape, gestorven 16 Januari 1674.

Onder een grooten toevloed van kunstminnaars en belangstellenden werd het monument ingehuldigd met eene redevoering van Leopold de Wael, burgemeester van Antwerpen, voorzitter der Belgische helft en eene andere van de Jonge van Ellemeet, voorzitter der Hollandsche helft van de Commissie.

De burgemeester van Putte aanvaardde den kostbaren schat en verbond zich alles in goeden staat te houden.

In de laatste 25 jaren is geen kunstwerk beter verzorgd geweest in een bepaalden zin — en wel van dien der liefhebbers van al wat oud, versleten en vergaan er uit ziet.

Eene verzameling van al wat er in vorm van steenen, scherven, sintels, enz. in het dorp bestaat, ligt aan den voet en daartusschen groeit het onkruid weelderig op.

De punten van het bek zijn er tot de laatste afgebroken; nu onlangs een staaf, eene opening latende waardoor de lieve jeugd nu in het binnenste van het heiligdom dringt en de laatste hand gaat leggen aan de volmaking van hetgeen gezegde liefhebbers onder „la patine du temps" verstaan.

Wie of wat betert het?

Hiermede eindigt de heer Cupérus.

Wij brengen in herinnering, dat de drie grafzerken oorspronkelijk lagen in het oude kerkje der Herv. Gemeente te Putten. Nadat dit door brand was vernield, heeft de Belgisch-Nederlandsche commissie het thans zoo zeer verwaarloosde monument uit de drie grafzerken samengesteld.

Wie het betert? Ons dunkt, dat de beide Nederlandsche schilderkunstige genootschappen Arti en Pulchri zich met hun Belgische broedergenootschappen moesten vereenigen, om — als ze het niet zelve deden tenminste middelen te beramen — het monument voor volledigen ondergang te behoeden.

Naar aanleiding van de Tentoonstelling die thans te Düsseldorf gehouden wordt, is een „Gedenkboek" verschenen, getiteld: Königliche Technische Hochschule zu Aachen.

In dit geïllustreerde werk wordt een overzicht gegeven van de oprichting der school, hare uitbreiding en inrichting, haar werken enz., waaronder een opsomming van de wetenschappelijke bijdragen uitgewerkt in het electrotechnisch instituut, het organisch laboratorium en het botanisch instituut, en mededeelingen omtrent de bibliotheek en het meteorologisch observatorium. Hierna volgen eenige interessante wetenschappelijke bijdragen; uit een daarvan blijkt, dat met den aanvang van den cursus 1902—1903 het nieuwe gebouw waarin het laboratorium voor mijnbouw, electro- en thermo-metallurgie gevestigd wordt, in gebruik zal worden genomen.

De Hoogeschool te Aken verheugt zich op dit oogenblik in het buitengewoon groot aantal bezoekers van 704. In 1870 werd de inrichting geopend met 223 bezoekers; het aantal steeg tot 463 in 1876, daalde tot 144 in 1883, en klom sinds dien tijd voortdurend. Wat de architecten betreft, waren de cijfers der bezoekers als volgt: 50 in 1870, 104 in 1876, 40 in 1883; thans is het 76.

Schiedam. Voor de vacante betrekking van Directeur van gemeentewerken hebben zich niet minder dan 32 sollicitanten aangemeld.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	37	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	"	22	"	"	" 60.—
"	"	"	"	25	"	"	" 60.—
"	"	"	"	20	"	"	" 60.—
"	"	"	"	22	"	"	" 50.—
"	"	"	"	23	"	"	" 60.—
"	"	"	"	23	"	"	" 75.—
"	"	"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	"	"	27	"	"	" 75.—
"	"	"	"	38	"	"	" 85.—
"	"	"	"	25	"	"	" 100.—
"	"	"	"	26	"	"	" 80.—
"	"	"	"	21	"	"	" 70.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	" 25.—
"	"	"	"	20	"	"	" 45.—
"	"	"	"	33	"	"	" —.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 1 SEPTEMBER

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc. no. 45 in de Willemstraat tot een zittinglokaal ten behoeve van den gemeentel. geneeskundigen dienst (tweede afdeeling).

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 1 met 1 teek. Inl. worden gegeven aan het bureau van den assistent-archit. op het raadhuis, kamer no. 105, van 2—4 u., gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

GRONINGEN. Het afbreken van het perc. no. 14, staande Westzijde in de nieuwe Boteringestr. aldaar, en het daar ter plaatse bouwen van eene behuizing met vrije bovenwoning.

De heer M. de Jong, 's av. 8 u., in café de Jong, Groote Markt. Bestekken à f 0,50 verkrijgb. in bovengen. café en ten kantore van de architecten. Inl. van 9—11 u., ten kantore van P. Belgraver en A. Reiziger, arch. Praediniussingel 39. Aanw. gedaan.

HARDERWIJK. Het vergrooten van de kantoorlokalen, staande in de Kleine Havenstraat aldaar.

De heer P. Th. Huberts, n.m. 1 u. Voorw. ter inz. in het café Bronsveld. Inlicht. geeft de arch. Makkink. Aanw. gedaan.

MEPPEL. Het bouwen van een woonhuis voor B. van Dijk.

De arch. G. Otten Jzn., 's midd. 12 u. in soc. Tivoli alw. bestek en teek. ter inzage en ad f 1 verkrijgb. Aanw. 30 Aug. v.m. 11 u.

VEENDAM. Het amoveeren eener oude en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning te Ommelanderwijk.

Het gem.best., 's av. 6 u., in het gem.huis, alw. bestek en teek. ter inz. liggen en met model-inschrijvingsbiljet tegen f 1,25 verkrijgbaar zijn. Inl. bij den gem.arch. Aanw. ged.

DINSDAG 2 SEPTEMBER

ENSCHEDE. Het afbreken van een bestaand gebouw, op een terrein gelegen aan de Gronausche straat, en daar ter plaatse bouwen van een slachthuis, stallen, enz.

De archit. H. Reijgers, 's midd. 12 u., in café Johann Hemken alw. bestek en teek. ter inzage. Inlichtingen geeft gen. architect. Aanw. 2 Sept., v.m. 9 u.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen eener dubb. villa aan den Rijksweg hoek Heerenweg te Rijswijk.

De arch. J. Latour, n.m. 2 u., in het Zuid-Holl. Koffiehuis. Bestek en teek. à f 2,50 te bek. bij voorn. arch.

VENLOO. Het bouwen van een woonhuis, op den hoek Zuidsingel-Roodestraat.

De arch. Hornix. Inl. te bek. bij P. Leenders, Roodestraat.

WESTZAAN. Het verbouwen der pastorie.

De kerkvoogden der Nederl. Herv. Gem. Bestek en teek. tegen f 2 verkrijgb. bij den boekh. H. Smit te Edam. Inl. geeft de arch. A. H. D. Rups ald.

WOENSDAG 3 SEPTEMBER.

BEETSTERZWAAG. *a.* De timmer-, metsel-, stucadoorswerken enz. voor een dokterswoning te Wijnjeterp; *b.* de vert-, behangers- en glazenmakerswerken; *c.* het verbouwen der school voor o.l. onderwijs te Ureterp.

Het gem.best. van Opsterland, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. ter secr., sub *a.* en *b.* ad f 1.50 en sub. *c.* ad f 1,25 verkr. bij den gem.-archit. Aanw. 1 Sept. te Wijnjeterp, n.m. 12½ u. en te Ureterp, n.m. 2½ u.

ENSCHEDE. Het vergrooten eener fabriek aan den Haaksbergerstraatweg.

De archit. H. Reijgers, 's midd. 12 u., in hotel de Graaff. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 3 Sept., v.m. 9 u.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van drie dienstwoningen en van drie bergplaatsen, waarvan twee op den noorder rivierdijk, resp. onder de gem. Besoijen en Meeuwen, en een nabij de noorder veerhaven te Keizersveer, onder de gem. Raamsdonk, provincie Noordbrabant, behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond, in twee perc. Ram.: 1ste perc. f 10750; 2de f 5475.

Het min. van W. H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 160, ter lez. aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. best., en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Aanw. gedaan.

RENKUM. Het gedeeltelijk afbreken van een schuur, en het bouwen van 2 woningen onder een dak en verdere werken.

De arch. J. Rothuizen te Heelsum, n.m. 4 u. Bestek en teek. ter inz. bij den heer M. Buitenhuis op Harte, te Renkum. Aanw. 1 Sept., n.m. 4 u.

RIJSOORD. Het bouwen van een woonhuis met koetshuis enz.

De heer J. Laaij, n.m. 2 u., in cafe Warendorp. Bestek en teek. in gen. café ter inz., terwijl zij tegen f 1,25 verkrijgb. zijn bij A. v. d. Linden, Bouwk. te Dubbeldam, bij wien nadere inl. te bek. zijn.

DONDERDAG 4 SEPTEMBER.

RODEN (DR.). Het bouwen van een schoolgebouw en onderwijzerswoning te Roderveld.

Het gemeentebest., n.m. 2½ u. Bestek en teek. ter inz. ter gem.-secretarie en zijn ald. verkrijgb. tegen f 1,75 per stel. Inl. te bek. bij den architect C. Hillebrands te Nietap. Aanw. 4 Sept., n.m. 1 u.

VRIJDAG 5 SEPTEMBER

BERGEN (N.-H.). Het bouwen van een nieuw raadhuis met onderwijzerswoning.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

BLOEMENDAAL. Het bouwen van twee woningen afzonderlijk of gezamenlijk.

De commissie van toezicht over het gesticht Meerenberg, v.m. 11½ u., in het gesticht.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een zomerverblijf aan den Harstenhoekweg te Scheveningen.

Het best. der Israël. gezondheidskolonie „Rotterdam" te Rotterdam, n.m. 2 u., in Zuid-Hollandsch koffiehuis te 's-Hage, alw. bestek en teek. ter inzage. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. en inl. bij arch. de Roes en Overeijnder te Rotterdam.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij aan de Paul Krugerstraat voor rekening van A. J. Muijen.

De aanbesteder, 's av. 7 u., in café van G. J. Beltman. Bestek en teek. in voorn. café ter inz. Inl. geven de arch. De Herder en Hellendoorn.

PURMEREND. Het bouwen van een stal op het Doeleterrein.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie. Inl. geeft de gem.-arch., v.m. 9 tot 10 u.

ROERMOND. Het bouwen van 6 woonhuizen.

De architect H. Bertrams, 's av. 7 u., bij H. te Riele. Bestek en teek bij gen. archit. verkrijgbaar.

ROTTERDAM. Het bouwen van een café en winkelhuis met 8 bovenwoningen aan de Katendrechtschestr. hoek Tolhuislaan te Katendrecht.

De heer J. C. Schroeiers. Bestek en teek. à f 2 te bek. Roeierstraat no. 4 Katendrecht.

ZATERDAG 6 SEPTEMBER

THIJ, GEM. STEENWIJKERWOLD. Het bouwen eener smederij.

De heer G. Houwer. Bestek ter inz. in café Busscher te Tuk. Teek. ad 25 ct. en inl. verkrijgb. bij arch. A. Mol te Steenwijk. Aanw. 5 Sept., n.m. 3 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Regulierspleln. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenstraat. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwstraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal. . . . . f 4.000.000.00
Reserves ult. 1901. . . . - 1.818.900.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901. . . . . - 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

11 AUGUSTUS.

TILBURG (ONDERH.). Het verbouwen van de fabriek van den heer V. Verschuren—Piron. Door den arch. L. Goijaerts.
Gegund aan A. v. d. Hout en P. v. Gestel, aldaar.

14 AUGUSTUS.

CULEMBORG (ONDERH.). Het amoveeren van een huis in de Binnen-molenstr. en het daar ter plaatse weder opbouwen van twee woningen. Door het bestuur der Levensverzekering Mij. „Culenborg".
Laagste inschrijvers Gebr. Balvers, f855. Gegund.

LEEUWARDEN (ONDERH.). Het bouwen eener burgerbehuizinge in de Schrans.
Laagste inschrijver J. v. d. Veen Jr., Sneek, f5777. Gegund.

ZEIST. Het bouwen van zeven woonhuizen aan den Dwarsweg, voor Rekening van den heer J. Goris aldaar.
Laagste inschrijver Carree en v. Kempen. f5549. Gegund.

18 AUGUSTUS.

APELDOORN (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis aan den Kweekweg, onder architectuur van den heer J. A. Wijn.
Laagste inschr. J. Kluin, f4778. Gegund.

27 AUGUSTUS.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen van villa Anna State aan den Ouden Scheveningschen Weg ten dienste van den W.Ed. Gestr. Heer J. J. C. Hinlopen, welk werk met inbegrip van schilderwerk is gegund aan de heeren P. v. Duin en J. M. Kippel voor f 6700.

Het bouwen van een muziekzaal aan de Laan van Meerdervoort te 's-Hage, ten dienste van den WelEd.Geb. Heer D. F. Scheurleer, welk werk is gegund aan den heer A. Stigter voor f 9385.

Het bouwen van 14 heerenhuizen aan den Kanaalweg en Cornelis Jolstraat te Scheveningen, ten dienste der coöperatieve vereeniging „Hooggelegen".
Laagste inschr. C. J. v. d. Zijden, f 102.999.

Posterijen en Telegraphie.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 10 September 1902, des namiddags ten 2 ure, zal, onder nadere goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie te 's-Gravenhage worden aanbesteed:

het verbouwen enz. van het Post- en Telegraafkantoor, te NOORDWIJK.

(Raming f 7330).

Het bestek ligt ter lezing aan het gehouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie, te 's-Gravenhage; aan dat van het Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland; aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage; bij den Directeur van het Post- en Telegraafkantoor te Noordwijk, en is voorts, op franco aanvrage, tegen betaling van f 0.35 verhoogd met de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a, te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester en door den Opzichter bij de Landsgebouwen J. G. P. ROEL te 's-Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag, 3 September 1902, des voormiddags ten 11 ure.

's-Gravenhage, 12 Augustus 1902.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 8sten September 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 933:

Het verlengen van het Losspoor en het maken van eene houten Overkapping en Loswal op het stationsemplacement BOVENKARSPEL—GROOTEBROEK.

Begroeting f 15600.—.

Het bestek met teekening is tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Drooghak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op frinco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag 9 September 1902**, des namiddags 2 uur is de Architect D. KLINKERT van 's-Gravenhage voornemens, namens zijne lastgeefster, in het *Koffiehuis* van den heer BLASKEN te *Haastrecht* aan te besteden:

Het afbreken van een Heerenhuis te HAASTRECHT en het daar ter plaatse bouwen van eene Villa.

Bestek en teekeningen zijn ad *f 2.50* verkrijgbaar bij den heer J. DE VEN, *Boekhandelaar, Markt 127, Gouda* van af Zaterdag, den 30 Augustus.

Aanwijzing en inlichtingen volgens bestek.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatil, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteenmantels. - G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SOHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m.m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

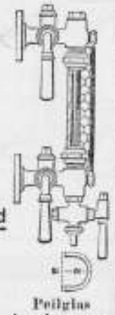
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: **FERD. ENGERS, Amsterdam.**

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

„LIEBIG'S"-Patent

CLOSET-RESERVOIRS.

Geheel geruischlooze vulling.

ALOM VERKRIJGBAAR.

Eenige vertegenwoordigers voor Nederland:

PECK & Co., Amsterdam.

Afbeeldingen en Prijsopgaven gratis.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Speciaal fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz.,
naar verschillende systeemen.
Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.
Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

van 8 tot 32 cM. voorradig.

GEBR. VAN DER VLIET,
IJzer- en Staalhandel
AMSTERDAM.
STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.
STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —
GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

ECHTE
Mastic Cement Dakbedekking.
EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,
SINGEL 455.

EERSTE
EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.
MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**
Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.
HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

KEIEN.
Dekbanden
Graniet. Bazalt- lava. Asphalt. Portl.- Cement.
FERD. ENGERS
AMSTERDAM.
Zandsteen.
DRAADGLAS.

JONGE MAN
m. v. werkkracht, ontw. en bekw. Waterbouwk. en Architect o. m. grond. bek. m. tramaanleg thans goede betr. hebbende doch die gaarne eigen zaken zou doen zoekt **Compagnon** te worden in gevest. bouwk. of techn. bureau. Is ook gen. als Chef op te tr. of eerst 1 à 2 jr. in de zaak te werken.
Brieven motto „Werkkracht" Bureau Bouwk. Weekbl.

Te koop aangeboden.
Recept, toestellen en **grondstoffen** voor het zelfvervaardigen van **Lichtdruk vloeistof** (blauwgrond witte lijnen). Aanvragen onder lett. D U bij H. J. Eijkhoven, magazijn van teekenbehoeften *Utrecht.*

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ
MOUTON & Co.
HERDERSTRAAT 5.
Telephoon No. 33.
'S-GRAVENHAGE.
Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten
BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN
Illustratie- en Kleurendruk.
Aandeelen,
Obligatiën en Couponbladen
Begrootingen, Bestekken.
Plan- en Detailteekeningen.
Photolithografie en Lichtdruk.
KOPER- en STAALGRAVUREN
Etsen en Photogravuren.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
PORTEFEUILLES
voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".
Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.
Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

6 SEPTEMBER 1902. 22e JAARGANG. No. 36.

BUREAU VAN REDACTIE: Marnixstraat 402, Amsterdam.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: Herderstraat 5, 's Gravenhage.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
Abonnementsprijs voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
Aankondigingen v. Aanbestedingen 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal.
Abonnement v. Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{ij}.

INHOUD: — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De beteekenis van de bouwverordeningen en bebouwingsplannen voor het woningwezen, *(vervolg van bladz. 309).* — Twee kijkjes in Delft, door A. le Comte. — Het Park Zorgvliet. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

De agenda voor de aanstaande *Algemeene Vergadering* op 19 en 20 September 1902 is opgenomen in het Bouwkundig Weekblad n°. 35 van 30 Augustus 1902.

DE BETEEKENIS VAN DE BOUWVERORDENINGEN EN DE BEBOUWINGSPLANNEN VOOR HET WONINGWEZEN.

(Vervolg van bladz. 309.)

(9) De opvatting van de vraag, „wat" als brandvrij is te beschouwen, heeft zich in de laatste jaren aanmerkelijk gewijzigd en wel ten nadeele van het ijzer en ten gunste van het hout. Voor ijzeren kolommen en liggers pleegt men meesttijds eene brandvrije omhulling te eischen. In cement gemetselde, een halve steen dikke muren, die op iedere verdieping door ijzeren liggers zijn verankerd, worden met ijzeren vakwerkwanden gelijk of daarboven gesteld. Bemetseld houten vakwerk, vooral in hard hout, wordt, daar de vrees voor gemakkelijke ontvlambaarheid als overdreven wordt aangenomen, meer en meer toegelaten, bijv. bij vrijstaande gebouwen met of zonder uitzondering van de benedenverdieping; bij aaneengesloten bouw in eikenhout met achtermetseling van een halven steen en „zonder achtermetseling" aan lage huizen, aan erkers en dergelijken. Voor alle brandmuren, de buitenmuren, de balkdragende muren en de traplokalen van groote huurhuizen is overal massieve steenbouw voorgeschreven.

(10) Wat de stabiliteit betreft, zoo streven de moderne bouwverordeningen er naar gedetailleerde voorschriften zoo veel mogelijk te vermijden, om den vooruitgang der techniek niet te bemoeielijken. Doch bij ijzerconstructie, bijv. buiten gewone belasting der bouwstoffen of bij de toepassing van nieuw ingevoerde bouwstoffen of bij nieuwe soort van samenstellingen, worden statische berekeningen verlangd. Voor deze berekeningen pleegt in de bouwverordeningen een staat voor de aan te nemen belastingscijfers per eenheid en de voor de voornaamste bouwstoffen toe te laten spanningsgetallen te worden opgenomen, op welke cijfers bij zijne berekeningen baseerende, de bouwmeester zich van te voren van de bewilliging verzekeren kan. Voor de dikte der altijd zich weder herhalende brandmuren, afsluitingen, afscheidingen, enz. zijn schematische voorschriften gebruikelijk, die, zooals reeds vermeld, een zeker recht van bestaan hebben, doch waarvan de overvloedige „veelheid" en de niet gerechtvaardigde, tusschen uitgestrekte grenzen wankelende verscheidenheid, met recht gelaakt wordt. Door de hier bedoelde onnoodige beperking der vrijheid van den bouwer, wordt de bouw dikwijls onnoodig duurder gemaakt.

(11) Schier nog meer verschillend zijn de gezondheidsvoorschriften die aan de gebouwen de behoorlijke voorziening met licht en lucht moeten verzekeren.

Over de gevorderde grootte van de licht ontvangende venstervlakken bevatten vele bouwverordeningen geen voorschriften; andere stellen een minimum verhoudingscijfer tusschen venster- en vloeroppervlak (1/8 tot 1/12) vast, weder andere brengen het vensteroppervlak tot den inhoud van het vertrek in betrekking (1 : 30 tot 1 : 40). Ter verzekering van den licht-inval, van uit straat en erf, dienen afstandsregelen en oppervlakregelen die in de meeste bouwverordeningen zeer onvoldoende en, maar al te dikwijls genoeg, geheel ontoereikend zijn.

De hoogte van een gebouw aan de straat mag in menige stad of stadswijk de maat van de straatbreedte niet overschrijden; in andere mag de hoogte de straatbreedte voor een evenredig deel der laatste (bijv. 1/4) of met een vastgestelde maat (2 tot 6 M.) overschrijden. Ook worden voor smalle straten, hoe smal ook, bepaalde hoogten (8—16 M.) „voor alle gevallen" toegelaten, terwijl voor breede straten,

hoe breed ook, een vastgesteld maximum (17—25 M.) als grens is aangegeven. Binnen de grondstukken bestaan afstandsregelen voor muren met hoofdvensters en voor dezulke met nevenvensters, voor de laatste bijv. 2—5 M., voor de eerste in het gunstigste geval een afstand als aan den openbaren weg, zoodat een lichtinvalshoek van ongeveer 45° verzekerd zij. In de meeste gevallen echter is de verhouding van den afstand e tot de gebouwshoogte h veel ongunstiger bijv. $\frac{e}{h} = \frac{2}{3}$ tot $\frac{1}{4}$. Het is weinig logisch, maar naar 't schijnt onvermijdelijk, dat de waarde voor h slechts betrekking heeft op het op te trekken en niet op het reeds aanwezige of later op te trekken aangrenzende gebouw. Het quotient e duidt alzoo de verhouding van de eigen hoogte tot den afstand van de eigen grens of tot een anderen gebouwsgevel op hetzelfde grondstuk, aan; de „beneming" of de „belemmering" van het licht door eenen hoogeren, soms onmiddellijk op de grens van het grondstuk opgetrokken naburigen bouw, staat het niet in den weg. Aan den anderen kant ontstaan onder sommige omstandigheden onnoodig groote afstanden, wanneer zoowel de eene als de andere nabuur met zijn vensterwand volgens de verhouding e van de gemeenschappelijke grens moet terugblijven.

Daarom is in enkele bouwverordeningen de verstandige bepaling opgenomen, dat de naburen op eene schriftelijke overeenkomst den afstand onderling kunnen regelen en vaststellen alsof de gebouwen zich op een en hetzelfde grondstuk bevinden.

(12) Jammer genoeg bevatten vele bouwverordeningen in 't geheel geen aan de gebouwshoogte aangepaste afstandsregelen, maar bepalen zij zich slechts tot een regel die het overblijvende onbebouwde oppervlak vaststelt, al of niet met een minimum afstand (2—5 of 6 M.) voor de diepte van het onbebouwde erf. De oppervlakregel bedoelt een evenredig deel van het grondstuk (10—60%), minstens een vastgesteld oppervlak (bijv. 25—50 M².) als onbebouwd erf vrij te laten. Meestijds wordt hierbij niet in rekening gebracht het achter eene zekere minimum breedte terugblijvend deel van het erf, hetgeen bij scheeve grondstukken van beteekenis is. Dat een dusdanige oppervlakregel een toereikenden toevoer van licht aan de vereischte lichtramen niet verzekert, ligt voor de hand. De oppervlakregel kan daarom slechts als aanvulling van den afstandsregel gelden en dient dan ter verbetering van den luchttoevoer; hij krijgt eene bijzondere beteekenis, wanneer hij tegelijk de minimum grootte van het onbebouwde erf afhankelijk stelt van het aantal woningen in het huis, zooals in heel enkele steden geschiedt.

(13) Hetzelfde doel, namelijk de luchttoevoer en de luchtwisseling, wordt bevoogd met de open en half open bouwwijze, alsook met de terugspringende bouwlijn. Te gelijk bedoelen deze maatregelen de bevordering van de „bezonning" der woonvertrekken, d. i. het verzekeren van eene vrije ruimte vóór de lichtramen, zoodanig, dat de zonnestralen kunnen binnendringen. Dat deze voorwaarde voor de gezondheid van het grootste belang is, behoeft nauwelijks meer gezegd te worden. De open bouwwijze nu, bestaat daarin, dat ieder gebouw of ieder huizenpaar geheel vrij ligt, dat alzoo aan alle vier de zijden, of ten minste aan drie zijden, lucht, licht en zon toegang hebben. De „vrijstand" („wich") van de grens van het grondstuk is meestijds als minimum maat voorgeschreven, in enkele streken afhankelijk van de hoogte van het gebouw, of van de diepte der bebouwing. Noemt men de diepte van het gebouw t, zoo luidt bijv. in Hannover de formule voor de maat van den „vrijstand": $v = 1.5$ M. + 0.1 t. De „half open" bouwwijze laat meer dan twee aan elkander gebouwde huizen toe, maar eischt afwisselend open vrijstands-ruimten, bijv. alle 50 tot 60 M.; of zij laat aan twee kanten van het bouwblok aangesloten bouw toe (liefst zonder uitbouwen of vleugels), terwijl de beide „kopeinden" van het bouwblok open blijven; deze oeconomisch en hygiënisch voordeelige half open bouwwijze is in de duitsche bouwverordeningen nog weinig tot ontwikkeling gebracht. De open bouwwijze is voor landelijke gebouwen bijna algemeen in gebruik; zij blijft, evenals het half open systeem in de steden, tot de buitenwijken beperkt.

De voorschriften omtrent eene bebouwingslijn aan de achterzijde, behooren het inwendige van het bouwblok als luchtvoorraadruimte vrij te houden; zij kunnen aan de open en aan de gesloten bouwwijze, inzonderheid echter aan de half open bouwwijze, worden verbonden. De bebouwingsgrenslijn aan de achterzijde wordt op bepaalde afstanden, bijv. 14—18 M., evenwijdig aan den voorkant der bebouwing, getrokken; daarachter kunnen slechts opstallen en uitbouwsels van ondergeschikten aard worden toegelaten. Ook deze achterwaardsche bouwlijn is nog weinig in het bouwverordening-wezen toegepast.

(14) Een toereikende voorraad goede lucht in de woningen moet in de eerste plaats worden verzekerd door bepalingen omtrent kamerhoogte en kamerinhoud. Als geringste hoogte der woonruimte zijn in verschillende stedelijke bouwverordeningen algemeen maten vastgesteld van 2.40—3.20 M.; in Brunswijk en in de provincie Posen stelt men zich op het land tevreden met eene hoogte van 2.30 M., in Beieren op het land zelfs met 2.20 M. Meer zeldzaam zijn de minimum voorschriften omtrent de grootte der woonkamers (bijv. 15 M².), der keukens (bijv. 12 M².), der slaapkamers en der geheele woning (bijv. uit minstens twee vertrekken bestaande). De maat van de slaapkamer (bijv. op minstens 10 M². voor ieder volwassen persoon) en voor de geheele woonruimte (bijv. 20 M². voor ieder volwassen persoon, de helft voor een kind), heeft meer betrekking op de woningpolitie, die het „gebruik" van de huizen controleert, dan op de bouwverordening, die de inrichting van den bouw regelt. De beperking van het aantal verdiepingen (bijv. op 3, 4 of 5) en het verbod van de inrichting van woningen boven een zekere huisboogte, hebben, naast den eisch der verlichting van de benedenverdieping en het brandgevaar, als ook de sociale overwegingen, het voorkomen van de verspreiding van ziektekiemen, dus in 't bijzonder „het reinhouden" van de woninglucht, ten doel.

(15) In dezelfde richting werken de voorschriften betrekkelijk eene hygiënische samenstelling van vloer en zolder en de afsluiting van de vochtigheid van den bodem en de bodemlucht, als ook het verbod op de beperking van kelder- en dakwoningen. De aanleg van afzonderlijke woningen in de dak- en in de kelderruimten pleegt niet meer te worden toegelaten; afzonderlijke woonruimten onmiddellijk onder het dak slechts bij den aanleg van geheel bepleisterde toegangen, wand- en dakvlakken, en in de kelderdieping slechts, wanneer de bovendorpel van het venster minstens 1 M. „boven"-, de vloer hoogstens 1 M. „onder" den aansluitenden beganegrond ligt. Ten slotte spruiten uit de voorzorgen voor goede lucht de bepalingen omtrent ventilatie, het droog zijn van het gebouw vóór het wordt betrokken, voort; voor de uitvoering van deze bepalingen kan een van wege de overheid ingesteld „woningtoezicht" niet gemist worden.

(16) De „waterverhoudingen" vinden slechts in een deel der bouwverordeningen eene zakelijke behandeling. Het betreft hier het afsluiten of afleiden van grondwater, de beveiliging tegen hoogwater in een overstroomingsgebied van rivieren (het beste door verhooging van de onderste

woonverdieping tot boven den hoogwaterspiegel, voor zoover in het algemeen het bouwen in een „overstroomingsgebied" geoorloofd is), alsook om de voorziening der woningen met goed leidingswater bij stedelijke en met goed bronwater bij landelijke verhoudingen. De afvoer van regen- en huiswater, de aanleg van privaten, en de verzameling der faecaliën vorderen in de steden eene andere regeling dan op het land. Hier kan het regenwater in den grond zakken; het huiswater, benevens de faecaliën worden tot gebruik voor den landbouw verzameld, en aan de huisrioleering en den aanleg van privaten worden, door de ruimere toetreding van lucht, matige technische eischen gesteld. In vele steden daarentegen vinden wij met betrekking tot den aanleg van de inrichtingen voor den afvoer van de afvalstoffen en de aansluitingen aan het stratenrioolnet, de zorgvuldigste voorschriften. Jammer genoeg is in andere steden en industrieele nederzettingen deze zaak lang niet, in verhouding tot de groote hygiënische beteekenis er van, afdoende geregeld en in bouwverordeningen van landelijke gemeenten ontbreekt eene regeling dikwijls geheel.

(17) Met betrekking tot het aantal der privaten komen slechts in de minderheid der bouwverordeningen voorschriften voor; hoogst zelden wordt een privaat per gezin geëischt, dikwijls wordt één privaat voor elk huis als een voldoende minimum eisch beschouwd.

(18) Moeielijk en nog weinig geregeld zijn de maatregelen ter beveiliging der bewoners en naburen tegen den invloed van voor de gezondheid schadelijke of hinderlijke industrieën. De bouwpolitie voorschriften voor industrieele inrichtingen zijn zeer verschillend naar gelang van het bedrijf waarop zij betrekking hebben. Voor industrieele inrichtingen of deelen daarvan, waarbij naar den aard en den omvang van het bedrijf bedenkingen van hygiënische beteekenis te maken zijn of hinder door geraas en trilling zijn te verwachten, wordt een passende afstand van andere gebouwen, inzonderheid van woningen, gevorderd. Voor lokalen waarin groote hoeveelheden stof worden ontwikkeld of kwalijk riekende dampen ontstaan, wordt eene doeltreffende ventilatie-inrichting verlangd. Industrieele inrichtingen van den in § 14 der rijksnijverheidswet aangeduiden aard, worden in de nabijheid van de dichtbewoonde stadsgedeelten onder sommige omstandigheden geheel verboden; of er worden bepaalde stadsgedeelten voor fabrieksbedrijf aangewezen.

(19) De vloeren en zolderingen van stallen en de scheidingswanden tusschen deze en woonruimten, moeten, voor zoover de bouwverordening dit punt regelt, behoorlijk afsluiten, van massief metselwerk zijn en van eene duurzame bepleistering worden voorzien; de verontreiniging van den bodem door stalmest en mestvaalten is als regel verboden.

(Wordt vervolgd).

TWEE KIJKJES IN DELFT.

Het spreekwoord zegt: *Vreemde oogen dwingen.* Ik vraag mij af of ook niet vreemde oogen, die zoo onbevangen een paar van de mooiste plekjes uit Delft wisten op te vangen en ons voor te leggen, dezen en genen zullen dwingen dit intieme schoon ook te begrijpen en mede te gevoelen. Wat op een prentje staat, is zooveel gemakkelijker te zien en te doorgronden, dan de natuur zelve. Hoevelen loopen gedachtenloos een geheel leven voorbij, waar een geoefend oog werkelijk genot vindt.

De beide photo's, die hier afgedrukt zijn, werden tijdens het bezoek der Belgische architecten door een hunner genomen, en het bewijst wel een zuiver waarnemingsvermogen, om juist deze te kiezen.

Het „Vrouwenrecht" is een compleet schilderijtje, waar het hardsteenen welf van de brug in zijn beschaafden vorm het hoofdelement vormt. Het gekuifde geveltje met de contreforten van het koor van de Nieuwe kerk, waarin de typige doorgang, voltooien het. Maar eerst door de weerspiegeling

Delft.
Vrouwenrecht.

van het water met zijn diepen toon wordt het eigenlijk mooi geboren. Dit trapjesbrugje met zijn zwaar hardsteenen profiel is helaas! slechts een van de weinigen, die volledig overbleven. De zuinigheid verbood bij de restauratie van de bruggen aan 't Oude Delft dezen toestand te behouden.

Is het tweede „kiekje" niet zoo compleet, het biedt toch

Delft.
Voldersgracht.

vooral voor den architect iets belangrijks. Het is het eigenaardige motief, dat alle huizen aan de Voldersgracht en de Oude Langendijk een bijzonder iets gaf, de voorsprong die de gevel van af het souterrain kreeg; een dubbel loonend motief, want werden van binnen de kamers zooveel ruimer, aan de buitenzijde werkt deze sprong schilderachtig, en geeft daar een mooie slagschaduw. En wat zijn de verschillende oplossingen der draagsteenen daarbij interessant.

Al verdwenen er velen, er zijn er nog aan te wijzen van de 16e, 17e en 18e eeuw.

Ook het torenvormige uitbouwtje, zooals de Choorstraat er ook nog een aardig voorbeeld van weet aan te wijzen, breekt op gelukkige wijze de vlakke lijn der gevels, terwijl ook hier de weerspiegeling de charme geeft.

Mij dunkt, dat de redactie niet beter kan medewerken tot het behoud van dit intieme schoon (dat door meer menschen genoten wordt, dan men dikwijls vermoedt), dan door dergelijke aardige kijkjes te publiceeren. Ik dank haar, dat zij mij in de gelegenheid heeft gesteld met een enkel woord hierop te wijzen.

A. LE COMTE.

HET PARK ZORGVLIET.

Het artikel van den heer J. Jurriaan Kok over het landgoed *Zorgvliet*, opgenomen in het vorige nummer van dit blad, heeft een onbekenden schrijver aanleiding gegeven zijne meening daarover kenbaar te maken in „De Avondpost" van 2 Sept. jl.

Allereerst brengt de schrijver in herinnering, dat de heer Jurriaan Kok den kostprijs van het Park op 1 Juli 1910 berekent op f 7.500.000, waarvoor men dan plm. 586.000 M². geheel aangelegden bouwgrond heeft, kostende f 12.80 per M².

De schrijver in „De Avondpost" gaat dan aldus voort:

Voor een leek moeten verkoopprijzen van f 13 tot f 20 (voor enkele perceelen zelfs tot f 25 en meer) of gemiddeld f 17 per M². bij een kostprijs van f 12.80 per M². toeschijnen een aardig avans te zullen toelaten. Dit zou dan ook werkelijk het geval zijn, indien het maar mogelijk ware onmiddellijk na de oprichting de massa in eens voor f 17 per M². of 133⅓ pct. van den kostprijs ad f 12.80 aan den man te brengen. Heeft echter een geleidelijke verkoop plaats, bijv. gedurende 10 jaren en dus bij een gemiddelden verkooptijd van 5 jaren, dan kan van eenig voordeel geen sprake meer zijn.

Maar als de leek nu eens weet, dat er in deze gemeente een 25-tal bouwgrondondernemingen bestaan met ongeveer 300 hectaren of 3.000.000 M². bouwgrond en dat voor de normale jaarlijksche behoefte of uitbreiding slechts 12 à 14 H.A. of 120 of 140.000 M². noodig zijn, dan zal hij begrijpen dat een exploitant van het park *Zorgvliet* onmogelijk zijn terrein binnen de 10 jaren zou kunnen plaatsen, en te minder, omdat de kostprijs van f 12,80 per M². niet zou toelaten den verkoop van grond à f 8 tot f 10 voor bebouwing met woningen voor de kleine burgerij en de arbeiders, waaruit ⅘ van de bevolking bestaat en waarvoor meer dan de helft van den bouwgrond noodig is.

Aldus zou voor de meer gegoede burgerij en de zeer vermogenden niet meer noodig zijn dan gemiddeld jaarlijks 6 à 7 H.A. of 60 à 70.000 M². met prijzen van f 10 tot f 20 en hooger per M².

In den verkoop van die hoeveelheid bouwgrond deelen echter, met meer of minder geluk, een groot aantal bouwgrond-ondernemingen, waarvan een der best bedeelden wel zal zijn geweest de Maatschappij *Duinoord* met een verkoop gedurende 10 jaren en 8 maanden (1 Januari 1892 tot 31 Augustus 1902) van 149,356 M². of gemiddeld 14,000 M². per jaar.

Dat het cijfer van 14,000 M². of bijna 1½ H.A. bereikt kon worden, is toe te schrijven aan den verkoop van bouwgrond tot prijzen van f 10 à f 17 per M²., daar die van f 20 en meer moeilijk anders te bedingen waren, dan bij verkoop voor eigendom en bewoning.

Men weet dus na langjarige ondervinding, dat bouwgrondprijzen boven de f 20 niet gemakkelijk te behalen en die van f 30 en meer slechts bij hooge uitzondering te bereiken zijn.

Een gemiddelde jaarlijksche verkoop van 14,000 M². bij een gemiddelden verkoopprijs van f 16 per M². kan wel als het record in den bouwgrondhandel beschouwd worden.

Ik wil echter eens aannemen, dat dat record door mr. Goekoop als exploitaat van het park *Zorgvliet* zal worden geslagen, door een gemiddelden jaarlijkschen verkoop van 20,000 M². à f 20, en een en ander in verband brengen met de becijfering van den heer Jurriaan Kok, waardoor ik dan tot het volgende resultaat kom:

Bij een gemiddelden jaarlijkschen verkoop van 20.000 M². bouwgrond, zal het 30 jaren duren alvorens plm. 600,000 M². bouwgrond geheel uitverkocht zijn; de gemiddelde verkoopdatum valt dan over 15 jaren. De heer J. K. moet nu maar eens uitrekenen, hoeveel een gemiddelde prijs van f 20 per 1917 op heden waard kan zijn. Ik geloof, dat hem de prijs per heden niet zou meevallen en hij zou moeten erkennen, dat, bij geregelde betaling van 5 pct. rente, het geheele kapitaal zou worden opgeteerd.

De heer J. K. kan echter ook zeggen, dat prijzen van f 20 hem voor het park *Zorgvliet* te min zijn, en nogmaals wijzen op de f 30 per M²., betaald voor een stukje grond van de villa *Banchory* aan den Ouden Scheveningschen Weg; ik zou dan zelfs zijne attentie vestigen op den prijs van f 42 per M²., bedongen door de Maatschappij *Zeebad Scheveningen* voor haren grond van de villa's *Jacobson* en *Costa*, ter grootte van 71 aren 67 centiaren, doch ik zou daarbij opmerken, dat zulke uitzonderingsprijzen de algemeene bouwgrondprijzen niet verhoogen en alleen kunnen besteed worden voor den grond van kostbare gebouwen en aanzienlijke woningen, waarvan er jaarlijks slechte enkele gesticht worden.

De villagrond aan den Ouden Scheveningschen weg zou misschien f 25 per M². bedingen; het is zelfs mogelijk, dat een enkel perceel den prijs van f 30 of f 35 zou halen. Den grond aan den nieuwen boulevard zou ik niet hooger dan f 15 of f 20 durven stellen, terwijl aan de Stadhouderslaan nu reeds villagrond voor f 14 of 15 per M². wordt verkocht. De waarde van den binnen gelegen bouwgrond schat ik niet hooger dan f 13 à f 20. Voor het geheel zou ik dus op een middenprijs van ongeveer f 17 per M². komen. Eene berekening, gebaseerd op een middenprijs van ongeveer f 20 per M²., acht ik gevaarlijk en toch niet voldoende om bij de becijfering van den heer J. K. een enorm verlies te voorkomen.

Wil men zich voor verlies dekken dan zou met de becijfering van den heer J. K. bij een jaarlijksch debiet van 15.000 M². de bouwgrond voor f 40 per M². dienen verkocht te worden blijkens de volgende berekening:

5 pCt. over f 7.500.000 kapitaal en obligatiën . . .	f 375.000
Reserveeren: kostprijs van 15.000 M². à f 12.80 . .	f 192.000
Beheer, tantièmen, onkosten en onvoorzienen . . .	f 33.000
15.000 M². à f 40 = ...	f 600.000

Men moet dus jaarlijks 15.000 M². bouwgrond à f 40 verkoopen, om aan zijne verplichtingen te kunnen voldoen en 5 pct. rente van de ingestoken gelden te betalen.

Eenige kapitaalwinst zou kunnen ontstaan door de jaarlijksche besparing van den te reserveeren of af te lossen kostprijs van 15.000 M². ad f 192.000, doch hiervan zou weer veel verloren gaan bij de periodieke bouwcrisissen, als wanneer de bouwgrondprijzen dalen en er weinig of geen grond wordt verkocht.

Ik grondde mijne berekeningen en beschouwingen op de door den heer J. K. geleverde becijfering, hoewel daarbij verschillende belangrijke posten vergeten of niet opgenomen waren, zooals:

1°. het nivelleeren van het terrein en de aanleg der straatdijken waarvoor gerust f 300.000 gesteld kan worden;

2°. minstens een jaar 5 pct. rente over f 6.000.000 = f 300.000, daar tusschen den datum van aankoop en de goedkeuring van het bouwplan zeker een jaar verloren gaat;

3°. aankoop berm Schev. weg f 1.000.000, welken prijs ik na de inwerkingtreding der Woningwet niet meer te hoog acht, daar de gemeente thans den aanleg van een met den Oude Schev. weg evenwijdig loopenden grooten verkeersweg kan verhinderen;

4°. disagio 10 pct. over f 10.000.000 kapitaal en oblig leening = f 1.000.000 als gewone provisie voor bankiers en geldschieters;

5°. bovendien eene belangrijke som als beloning voor de combinatie die het park koopt en in eene Maatschappij brengt, tenzij de inbrengers zich tevreden stellen met een gedeelte van het agio à f 1.000.000, hetgeen zeer onwaarschijnlijk is.

Voegt men deze bedragen bij de f 7.500.000, door den heer Jurriaan Kok genoemd, dan ziet de zaak er nog gekker uit en wordt ze financieel totaal onmogelijk.

Tusschen de koopsom, de bouwgrondprijzen en den exploitatieduur bestaat zulk een nauw verband, dat het onoordeelkundig vaststellen van een der factoren tot teleurstelling en groot geldelijk verlies moet leiden. Ik blijf daarom bij mijne meening, dat slechts een koopsom van f 2.500 000 met lage bouwgrondprijzen en korten exploitatieduur voordeel kan opleveren.

Het artikel van den heer Jurriaan Kok heeft mij nog meer overtuigd, dat de combinatie Goekoop zich wel wachten zal het park *Zorgvliet* te koopen, om het zelf te exploiteeren. Mocht echter toch de koop plaats hebben, dan kan bij samenwerking van de Gemeente met *Duinoord* de exploitatie van het park zelfs nà 15 Juli 1910 verhinderd worden en de vastgelegde millioenen zoolang improductief gemaakt, totdat men gaat inzien, dat de verkoop van het park aan de Gemeente voor een billijken prijs, bijv. f 2.000.000, nog de eenige en voordeeligste uitkomst is.

Ik geloof niet, dat 's heeren Jurriaan Kok's verdediging van het *Zorgvliet*-plan van mr. Goekoop c.s. doel getroffen zal hebben; eerder denk ik, dat zijn desbetreffend artikel het samengaan van de Gemeente met de combinatie Goekoop nog moeilijker heeft gemaakt en thans een samengaan met *Duinoord* meer op den voorgrond zal komen. Ware men daarmede in het voorjaar van 1901 begonnen, dan zou de Gemeente waa schijnlijk reeds thans voor billijken prijs in het bezit van het park *Zorgvliet* zijn geweest.

Na jarenlang met geduld plannen te hebben ontworpen, betreffende o. a. het park *Zorgvliet* met koninklijk paleis, wandel- en villapark; een plein bij kruispunt Anna Paulownastraat—Laan Copes—Oude Schev. weg, (*nieuw Centraalpunt*) met van daaruit, tot aan de Stadhouderslaan, een gebogen boulevard; straten langs het paleis in het Noordeinde; begraafplaatsen in de Westduinen; eene arbeiderswijk op domeingrond van *Zorgvliet* in den Seghroekpolder; de verplaatsing van de Alexanderskazerne en het daarbij behoorende exercitieveld; eene aansluitende bebouwing met Scheveningen langs de Noordzijde van de Scheveningsche boschjes, enz. enz., is het mij, door memoires, teekeningen, dagbladartikelen en besprekingen, mogen gelukken, de publieke opinie voor mijne ideeën te winnen, en wel in die mate, dat, volgens den heer Jurriaan Kok, een gedeelte er van zelfs *een lievelingsplan van den wethouder Bevers is geworden.*

Met dien steun zal het kindje wel tot wasdom komen, al is het op onoordeelkundige en kostbare wijze.

BERICHTEN.

Het kasteel te Wychen, een der oudste uit de provincie Gelderland, wordt eerstdaags in het openbaar geveild.

Het werd in het laatst der 16e eeuw gebouwd, naar men zegt — op de puinhoopen van een middeleeuwschen burcht, door Dom Emanuel, zoon van Dom Antonio, pretendent van de Portugeesche kroon. Omtrent de overigens zeer goede inrichting van het gebouw, waarvan de bouwmeester onbekend is, kan worden medegedeeld, dat het aantal kelders overeenstemt met het aantal maanden, het aantal vertrekken met dat der weken, het aantal ramen in den gevel met dat der dagen van het jaar. Er zijn, of waren oorspronkelijk, evenveel ruiten in de vensters als uren in het jaar. Dit zijn geen toevalligheden; dergelijke aardigheden vielen in den smaak van de bouwmeesters uit de 16e eeuw.

Na den dood van Dom Emanuel, in 1638, die gebouwd was met Prinses Emilia, zuster van Prins Maurits, kwam het kasteel achtereenvolgens in verschillende familiën; sedert 1764 behoort het aan de nakomelingen uit het Belgische geslacht Osy. Het wordt thans te koop aangeboden door de erfgenamen van Baron E. J. F. Osy van Wychen, die in December 1900 te Antwerpen overleed.

Dr. W. Vollgraff schrijft aan de N. R. Ct.:

„In de week van 17 tot 24 Augustus werden de opgravingen te Argos voorspoedig voortgezet. De opgraving van een der in de vorige week ontdekte gebouwen is bijna geheel voltooid. Het gebouw is geen tempel, gelijk aanvankelijk vermoed werd, maar een bouleuterion of raadhuis. Het is vierkant, ongeveer 22 M. lang en even 200 breed. In het midden verheffen zich de in de rots gehouwen troden van een klein theater, dat voor de vergaderingen diende. Het gebouw is niet jonger dan de zesde eeuw v. Chr.

„In den in de nabijheid gelegen regenput werden drie marmeren beeldjes gevonden, waarvan twee volkomen gaaf gebleven zijn. Het eene stelt voor den god Asklapios met zijn staf en zijn slang; het is 30 cM. hoog en bijzonder fijn werk. Het tweede, 40 cM. hoog, stelt drie vrouwelijke gestalten voor geschaard om een pilaar. Het derde, dat uit een doorzichtige groenachtige steensoort vervaardigd is, stelt een gesluierde godin voor. Het hoofd ontbreekt.

„Op de plaats, waar men volgens de beschrijving van Pausanias verwachtte het Stadion te vinden, kwamen inderdaad duidelijke sporen van in de rots gehouwen zitbanken te voorschijn. Daarnevens werden de fondamenten van Archaische stadsmuren ontdekt."

Amsterdam. Door het genootschap Architectura et Amicitia werd eenigen tijd geleden een adres gericht tot den gemeenteraad van Amsterdam, met verzoek een openbare prijsvraag te doen uitschrijven ter verkrijging van een plan tot verbetering van den Dam met zijn toegangswegen.

In hun prae-advies op dit adres geven B en W. den raad in overweging, niet op het verzoek in te gaan; zij onderschatten de moeilijkheden niet, die bij het Dam-vraagstuk te berde komen, maar verwachten van een prijsvraag geen heil, omdat de antwoorden wegens de hooge kosten onuitvoerbaar zullen zijn. Bovendien zullen door het openbaar maken van de prijsvraag de perceelen bekend worden die bij het dan voor uitvoering aangewezen plan betrokken zijn, waardoor de speculatiegeest opgewekt en een uitvoering onmogelijk gemaakt zal worden. Ten slotte wijzen B. en W. er op, dat juist de meest bevoegde krachten niet aan de prijsvraag zullen kunnen deelnemen, daar deze tot leden der Jurry benoemd zullen moeten worden.

's Gravenhage. De heer Joh. D. Looyen, architect te Parijs, voor de lezers van dit blad zeker een goede bekende, is door den heer W. B. van Liefland, architect te 's-Gravenhage, belast met een gedeelte van de leiding der nieuwe werken die voor de badplaats Scheveningen zullen worden uitgevoerd.

De heer Looyen heeft zijn eerste opleiding als bouwkundige ontvangen aan de Rotterdamsche Academie onder den heer H. Evers, en vervolgde zijne studies onder leiding van den heer Henri Baes te Brussel. Sedert vier jaren was de heer Looyen werkzaam te Parijs.

Amsterdam. Er bestaat eenig vooruitzicht, dat nog in deze maand September door den gemeenteraad eene beslissing zal worden genomen omtrent de oprichting van eene derde Ambachtsschool. Intusschen zal zulk een school niet binnen twee jaren kunnen betrokken worden; daarom wordt in uitzicht gesteld, voorloopig avond-teekencursussen te geven in openbare schoolgebouwen.

* * *

De Internationale Tentoonstelling van Fotografie en aanverwante vakken, die in het gebouw Velox door den Nederlandschen Fotografenbond wordt gehouden, zal reeds den 8sten dezer gesloten worden. Wij vestigen hierop de aandacht, omdat deze tentoonstelling veel belangrijks te zien geeft, voor architecten in het bijzonder de inzendingen op het gebied der reproductien van architectonische teekeningen in lichtdruk, ook in immigraphie, en immigraphie-druk.

PERSONALIA.

Bij Koninklijk besluit zijn o. a. benoemd tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau de heeren: J. A. H. Van de Loo, steenfabrikant te Dieren, en A. J. M. Mulder, Rijks-architect voor de monumenten, te 's-Gravenhage.

In de vergadering van den gemeenteraad van Haarlem, op 2 Sept. j.l., is de heer L. C. Dumont, Bouwk. Ingenieur, Gemeente Bouwmeester te Deventer, benoemd tot Directeur van Openbare Werken te Haarlem.

Buiten de voordracht om verkreeg ook de heer O. Gunning, de Gemeente-Ingenieur, een aantal stemmen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	onderdom	21	jaar	salaris f 75.—
„	„	„	„	21	„	„ 60.—
„	„	„	„	21	„	„ 60.—
„	„	„	„	27	„	„ 75.—
„	„	„	„	38	„	„ 85.—
„	„	„	„	25	„	„ 100.—
„	„	„	„	26	„	„ 80.—
„	„	„	„	21	„	„ 70.—
„	„	Opzichter	„	42	„	„ 85.—
„	„	Teekenaar	„	18	„	„ 25.—
„	„	„	„	20	„	„ 45.—
„	„	„	„	33	„	„ —.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 8 SEPTEMBER

ENSCHEDÉ. Het bouwen van vier woningen, op een terrein, gelegen aan de Leydsstraat te Enschedé.

De arch. H. E. Zeggelink, 's midd. 12 u., in café „Mendelaar", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 8 Sept., v.m. 9 u.

HAARLEM. Het bouwen van twee onder- en bovenwoningen aan de Nassaulaan.

De arch. J. H. Welsenaar, n.m. 3 u., in hôtel „Lion d'or". Bestek en teek. ad f 1 en inl. verkrijgb. bij gen. arch.

DINSDAG 9 SEPTEMBER

BUSSUM. Het bouwen van een kantoorgebouw op het terrein der gasfabr. Ram. f 4000. Het gem.best., 's midd. 12 u.

EIBERGEN. Het bouwen van 2 woningen aldaar.

De Directie der Eibersche Stoombleekerij v.h. G. J. ten Cate en Zn., n.m. 2½ u. Inlicht. geeft archit. J. B. Railstake te Enschedé. Aanw. 9 Sept., n.m. 1½ u.

HAASTRECHT. Het afbreken van een heerenhuis aldaar en het daar ter plaatse bouwen van een villa.

De arch. D. Klinkert te 's-Hage, n.m. 2 u., in café van Blanken te Haastrecht. Bestek en teek. ad f 2,50 verkrijgbaar bij den heer J. de Ven, Markt Gouda. Aanw. en inlicht. volgens bestek.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op den hoek Reitz- en Bothastr.

De heer E. Ter Marsch, n.m. 3 u., in hotel „de halve Maan". Bestek en teek. in gen. hotel ter inz. Inl. geven Van der Goot en Kruisweg, arch. Aanw. 9 Sept., v.m. 10 u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woon-, winkelhuis en smederij.

De heer W. C. du Pre, 's av. 8½ u., in het koffiehuis van G. J. Franke. Bestek en teek. in bovengen. koffiehuis ter inz. Aanw. volgens bestek.

LEIDEN. Het bouwen van 8 woonhuizen en 1 winkelhuis, elk met afzonderlijke beneden- en bovenwoning, aan den Marendijk, hoek Aloëlaan.

De arch. W. A. v. Lith, n.m. 2 u., hotel „De Nieuwe Trasmolen". Bestek en 3 teek. in bovengen. café ter inz. en zijn old. ad f 2 per stel verkrijgb. Inl. te bek. bij den arch. Galgewater 2. Aanw. gedaan.

VENLOO. Het bouwen van een doodgraverswoning met dienstgebouw en toegangspoort.

Het gemeentebest., v.m. 11½ u. Bestek en teek. ter inzage en ad f 2 verkrijgb. ter secretarie.

WAGENINGEN. Het bouwen van een vereenigingsgebouw a d. Gerdesstraat aldaar.

Het best. der St. Jozef vereen., 's av. 8 u., in het koffiehuis van J. H. v. d. Laag. Bestek en teek. verkrijgbaar bij den architect R. de Vries à f 1.50 per stel. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 10 SEPTEMBER.

CLINGE (ZEEL.). Het verg ooten der openb. school, met bijlev. van materialen.

Het gemeentebest., n.m. 2 u. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Inlicht. geeft archit. J. Wisse Jzn. te Zaamslag. Aanw. gedaan.

GOES. Het bouwen van een schuur en woonhuis op de hofstede bewoond door J. v. Leeren te Borssele.

De heer Mr. J. L. H. Liebert te Goes.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen enz. van het post- en telegraafkantoor te Noordwijk. Ram. f 7330.

Het minist. van W., H. en N., n.m. 2 u. Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's Hage, aan dat van het prov. best. van Zuidholland, aan het bur. van den rijksbouwm in het 2e district, Fluweelen Burgwal no 16 te 's Hage, bij den directeur van het post- en telegraafkantoor te Noordwijk, en is te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's-Hage. Inlicht. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. en door den opzichter bij de landsgebouwen J. G. P. Roel te 's Hage. Aanw. gedaan.

PUTTEN O/D. VELUWE. Het bouwen van een openb. lagere school met 3 lokalen en onderwijzerswoning nabij Schovenhorst, met bijl. van materialen en schoolmeubelen.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u.

DONDERDAG 11 SEPTEMBER.

GRONINGEN. Het bouwen van twee afzonderlijke paviljoenen eene dubb. behuizing, met zinkputten enz. op „Dennenoord" te Zuidlaren.

De archit. K. en G. Hoekzema Kzn. te Groningen, n.m. 2 u., in het militair tehuis.

NIEUW-DORDRECHT (DR.). Het bouwen eener kerk met sacristie, pastorie enz.

De arch. A. Tepe te Rijsenburg, v.m. 11½ u., in café W. Paulusma, alw. bestek en teek ter inzage. Bestek ad f 1 en teek. ad f 3 verkrijgb. bij wed. J. R. van Rossum te Utrecht. Aanw. 11 Sept., v.m. 10 u.

OLDEBOORN. Het bouwen van een burgerhuizinge op het terrein van het aan te leggen Hoenderpark te Wijnjeterp.

De heer S Bottema Fzn. Bestek en teek. ter inzage bij Westerhof te Wijnjeterp. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 12 SEPTEMBER.

GOUDA. Het amoveeren van: 1. den opstal der bestaande kerk met toren, enz. 2. idem van een enkel en een dubb. heerenhuis, alles staande en gelegen aan de Gouwe, te Gouda.

Het R.-K. kerkbest. van den H. Joseph, v.m. 11 u., in het gebouw der R.-K. leesvereen., aan de Westhaven. Voorw. te verkr. ad f 0,75 bij den arch. C. P. W. Dessing, die tevens alle verlangde inl. verstrekt.

OLDEBROEK. Het bouwen van een school met twee lokalen en onderwijzerswoning aan den grindweg nabij het station Elburg-Oldebroek.

De arch. D. Kok Jzn. te Harderwijk bij E. Visch Hzn. te Oldebroek. Bestek en teek. ad f 0,75 bij de HH. D. Kok Jz. en E. Visch Hz. Aanw. dag der besteding, v.m. 11 u.

ZATERDAG 13 SEPTEMBER.

BODEGRAVEN. Het bouwen van een schoolgebouw van 6 lokalen en onderwijzerswoning.

Het best. der vereen. voor Christ. Nat. schoolonderwijs, v.m. 11½ u.

KRIMPEN A. D. IJSSEL. Het bouwen van een raadhuis met veldwachterswoning.

Het gemeentebest., v.m. 10 u. Bestek en teek. à f 1,50 te bek. ter secretarie. Inlicht. geeft de architect N. Exalto te Moordrecht. Aanw. gedaan.

TERBORG. Het bouwen van een magazijn enz. ter oppervlakte van ruim 2100 M², en het verbouwen van een gedeeltelijke bijlev. der benoodigde materialen.

De firma v. Raesveld de Both & Co., n.m. 1 u. te haren kantore. Bestek en teek. à f 6 per stel ald. verkrijgb. en worden op den dag der besteding van de inschrijvers teruggenomen voor f 5 per stel. Inl. te bek. te haren kantore en bij G. Beltman A.Gzn. arch. te Enschedé. Aanw. 13 Sept., v.m. 10 u.

WEESP. Het bouwen van een schoolgebouw aan de bestaande O. L. school bij de Geinbrug.

Het gem.best., van Weesperkarspel, n.m. 1 u. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. 9 Sept., n.m. 12½ u.

MAANDAG 15 SEPTEMBER.

HILLEGOM. Het bouwen van een pastorie, met bijk. werken aan den Stationsweg.

De bouwk. J. Kraaij, v.m. 10 u., in het hotel „Wapen van Hillegom". Bestek en teek. verkrijgb. tegen f 1, bij den bouwk.

WOENSDAG 17 SEPTEMBER.

'S-GRAVENHAGE. Het stichten van 9 gebouwen ten behoeve der pompstations voor de bemaling van polders langs de Bleek en Oostkil, onder de gemeente Made en Drimmelen, prov. Noordbrabant, behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond. Ram. f 28750.

Het minist. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 162, ligt ter lez. aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen en is te bek. bij Gebr. v. Cleef, te 's-Hage. Inl. te bek. aan het bureel der werken tot verlegging van den Maasmond te 's-Bosch en bij den ingen. J. C. Raaaer te Breda, Nassausingel 1", bij wien tevens met 13 Sept. van het proces-verbaal van inl. kan worden genomen.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkpoort (oude Prinsestraat). — Amsterdam, Spuistraat 21. — Rotterdam, Zoutsteek 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 C. — Nijmegen, In de Betuwestraat 3. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, Oudkerk.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	f 4,000,000.00
Reservefonds ult. 1901	- 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	- 23.902,000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK-**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de
Nederlandsche Assurantie-Compagnie
van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Bevoelt zich aan voor assurantien bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

DONDERDAG 18 SEPTEMBER.

ERMELOO. Het bouwen van eene dokterswoning, het verbouwen en uitbreiden van 2 paviljoenen, het verbouwen van de pastorie, en verdere bouwwerken op het landgoed „Veldwijk".

De arch. E. Kneyel, n.m. 2 u., in hotel Veldwijk.

HAARLEM. Het bouwen van eene brugwachters- en knechtswoning en het uitvoeren van beschoeiingswerken ten Zuidwesten van de dubbele ophaalbrug te Biemerbrug, behoorende tot de werken tot onderhoud, herstel en verbetering van de vaart tusschen Amsterdam en Vreeswijk. Ram. f 9990.

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 163 ter lez. aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. best., en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inl. te bek. bij den hoofdingenieur Kemper en den ingen. Steyn Parvé, beiden te Haarlem en bij den opzichter J. B. Groenen te Bussum, bij welken opzichter op 11 en 13 Sept. van het proc.-verbaal van aanw. kan worden kennis genomen.

UDENHORST. Het bouwen van een administratiegebouw met 2 zijbouwen en een paviljoen voor het op te richten idiotengesticht op „Hooghorst" met bijlev. van al het daartoe benoodigde.

De bouwk. J. Heijkants te Erp, n.m. 4 u., in cafe Sweens te Udenhout.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

15 AUGUSTUS.

APELDOORN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan den Kweekweg voor rekening van den heer R. Schut. Door den architect J. A. Wijn.

Laagste inschr. J. Kluin, f 4778. Gegund.

ASTEN. Het bouwen van een gebouwtje voor de Acetyleengasfabriek voor rekening der gemeente.

Laagste inschr. J. M. van Deursen, f 640. Gegund.

18 AUGUSTUS.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het maken van een stucadoorswerkplaats met bovenwoningen aan de Da Costakade, voor de heeren Cornet en Abeling. Door den arch. E. A. C. Roest.

Minste inschrijver P. J. v. d. Meer, te Amsterdam.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een winkelhuis aan de Emmastraat. Door den heer A. Sonneveld.

Laagste inschr. G. Franke, f 2345. Gegund.

20 AUGUSTUS.

DE KRIM. Het amoveeren van een oud en het bouwen eener nieuwe arbeiderswoning met bijlev. van alle materialen. Door den heer H. Wiersema.

Laagste inschr. H. Berends, Dalen, f 815,20. Gegund.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een woonhuis, voor den heer H. Huges. Door den arch. J. Carmiggelt.

Laagste inschr. H. de Kleijn, Assen, f 4119.

21 AUGUSTUS.

ZWIJNDRECHT. Het bouwen van een woonhuis op de bestaande fundeering aan de buitenzijde van den dijk aldaar. Door den heer A. v. Namen Hz.

Metselwerk. Laagste inschr. B. Groeneveld. Dubbeldam, f 3660.

Timmerwerk. C. Weber Dordrecht, f 3669. Massa. J. H. v. Hoven, f 9890. Niet gegund.

25 AUGUSTUS.

ALMELOO. Het bouwen van een woonhuis te Wierden. Door den heer H. Eckhardt, te Almeloo.

Laagste inschr. metselwerk H. Schipper, Wierden, f 2749; timmerwerk Jannink, id., f 2600; loodgieterswerk Wed. Rossmark, Almeloo, f 269; stukadoorswerk Wegkamp, id., f 186; smidsw. B. Nijhuis, Wierden, f 157.

MARRUM. Het bouwen van een nieuw koellokaal en pekelkamer, waarboven kaaspakhuis, aan de zuivelfabriek aldaar. Door de directie der fabriek.

Laagste inschr. T. Epema, Rinsumageest, f 3924. Gegund.

26 AUGUSTUS.

LEIDEN. Het afbreken en opbouwen van perc. Turfmarkt no. 2. Door den architect H. J. Jesse.

Metselwerk. Laagste inschr. J. v. Polanen en C. van Mastrigt, f 1700.

Timmerwerk. C. J. de Nie, f 1883.

Steenhouwersw. F. Soupart en C. Straver, f 172.

Smidsw., gas- en waterleiding. M. Langezaal en Zn., f 257.

Smidswerk. P. H. v. Eck, f 89.

Gas- en waterleiding. J. Frankhuizen, f 178.

Lood- en zinkwerk. L. P. v. d. Drift, f 130.

Stucadoorswerk. G. F. Bartelmans, f 85.

Glas- en verfwerk. L. W. J. v. d. Drift, f 379.

Behangerswerk. N. L. v. Abswoude, f 94.94.

Massa. C. P. Hoogeveen, f 5994.

27 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Het amoveeren en weder-opbouwen van perceel no. 13 aan de Oude Leliestraat alhier. Door den arch. A. Jacot en W. Oldewelt.

Laagste inschrijver G. Lotgering, f 1924.

COTHEN (UTR.). Het vergrooten der openbare lagere school, met bijlev. van alle noodige materialen enz. Door het gem.best.

Laagste inschr. Th. Beemer, Werkhoven, f 4969. Gegund.

DRUTEN. Het bouwen van een heerenhuis, in 2 perc. met bijlev. der materialen. Door den heer Karel W. Kellij.

Timmerw. met leverantie. Laagste inschr. v. Hellemond, Wamel, f 1237. Gegund.

Metselwerk zonder leverantie per 1000. A. Roelofs, f 5.95.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis aan den Ribbelsweg aldaar. Door den arch. J. H. C. Roesink.

Laagste inschr. Mieling en Collet, f 2000. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen, aan de Enscheder straatweg ald. Door den arch. W. Elzinga.

Plan A. Laagste inschr. G. v. Marle, f 2880.

Plan B. G. v. Marle. f 2947.

HUISSEN. De verbouwing van een huis voor twee verdiepingen, met bijlevering van alle bouwmaterialen, voor de wed. R. Martens. Door den bouwk. P. Janssen.

Laagste inschr. J. Janssen, Westervoort, f 2760. Nog niet gegund.

NUMANSDORP. Het bouwen van een zuivelfabr. in de Gem. Numansdorp volgens plan no. 14. Door het best. der zuivelfabr.

Timmerwerk. Laagste inschr. K. v. Roon, Klaaswaal, f 475*.

Metselwerk. W. 't Hooft Mz., f 1187*.

Smidswerk enz. J. Nijsen, f 116,45*.

Verfwerk. J. D. H. v. Eijmeren, f 49,45*.

*Gegund.

SPIJKENISSE. Het maken van een schoollokaal met aanbouw en aanhooren, aan de bestaande school. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. E. L. Bakker, Hekelingen, f 3217. Gegund.

UITHUIZEN. Het bouwen eener nieuwe schuur met bovenwoning voor G. Tillema te Holwinda. Ram. f 4568. Door de heeren Gebr. Rubertus.

Ingeleverd 22 bilj. Gegund aan de laagste inschr. Gebrs. Wieringa te Zijldijk voor f 5298.

29 AUGUSTUS.

DEVENTER. Het vergrooten van het keukengebouw op de „Brinkgreve" bij Deventer. Door het best. van het Sint-Elisabeth's Gasthuis.

Bouwwerk. Laagste inschr. K. van Leusen, f 15685.

Verfw. afzonderlijk aanbest. F. Kolkman, f 449.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van het café van den heer G. Wesselink.

Laagste inschrijver I. B. Heubach, f 2822. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

WANNEPERVEEN. Het gedeeltelijk afbreken van de bestaande pastorie en het vergrooten en verbouwen daarvan. Door de kerkvoogden der Nederl. Herv. Gem.

Laagste inschr. H. J. Pen, Steenwijkerwold, f 5217. Gunning aangehouden.

30 AUGUSTUS.

BEILEN. Het bouwen van een kerkgebouw aldaar, met bijlevering van materialen. Door de afd. van den Nederl. Protestantenbond.

Laagste inschrijver A. Padding, Beilen, f 3443. Gegund.

BOLSWARD. Het afbreken en weder opbouwen van een woon- en winkelhuis met verdieping aan den dijk, sectie A no. 1220 te Bolsward. Door de geb. J. en Ant. Swart.

Laagste inschr. Lamb. Vos, f 4200. Gegund.

BRESKENS. Het bouwen van een dropsfabriek met levering van materialen en bijkomende werken naast zijn pakhuis aan de Zandstraat. Door den heer W. Luteijn Az.

Laagste inschrijver W. Wolttisz, f 1315. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een dubbel woonhuis. Door den archit. J. J. Post.

Laagste inschr. Beijens en Rauwerdink, f 2313. Gegund.

WIJHE. Het bouwen van een woonhuis aan den Dijk. Door den bouwk. H. Wissink te Olst.

Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. G. Riezebosch, Kampen, f 1999*.

Loodgieterswerk. A. Goossen, f 159,50*.

IJzerwerk. W. Mulder, Olst, f 134*.

Verf-, glas- en behangwerk. D. van het Rot, f 172*. *Gegund.

„Per Telegraaf."

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een winkelhuis aan den Lipperkerkweg. Door den arch. A. L. Clemens Azn.

Laagste inschrijver B. Spitholt, Enschedé, f 4280; daaropvolgenden Morren en Hassink, id., f 4848. Nog niet gegund.

1 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc. no. 45 in de Willemstraat tot een zittinglokaal ten behoeve van den gemeentel. geneeskundigen dienst (tweede afdeeling). Door het gemeentebest.

Laagste inschr. Th. v. Voorthuijsen, f 5997.

GRONINGEN. Het afbreken van het perc. no. 14, staande Westzijde in de nieuwe Boteringestr. aldaar, en het daar ter plaatse bouwen van eene behuizing met vrije bovenwoning. Door den heer M. de Jong.

Laagste inschr. J. Turkstra, f 8585. Gegund.

MEPPEL. Het bouwen van een woonhuis voor B. v. Dijk. Door den arch. G. Otten Jzn.

Laagste inschrijver H. Geskus, f 7623.

VEENDAM. Het amoveeren eener oude en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning te Ommelanderwijk. Door het gem. best.

a. is met, *b.* is zonder de bepalingen omtrent loon en arbeidsduur.

a. Laagste inschrijvers K. en J. Hensema, O. Pekela, f 3600.

b. K. en J. Hensema, O. Pekela, f 3350. Gegund.

2 SEPTEMBER.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een bestaand gebouw, op een terrein gelegen aan de Gronausche straat, en daar ter plaatse bouwen van een slachthuis, stallen, enz. Door den archit. H. Reijgers.

Laagste inschr. H. Robers en H. Westendorp, f 3923. Volgens bestek 3 dagen beraad.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen eener dubb. villa aan den Rijksweg hoek Heerenweg te Rijswijk. Door den arch. J. Latour.

Laagste inschrijver F. Budding, 's-Hage, f 17450.

3 SEPTEMBER.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van drie dienstwoningen en van drie bergplaatsen, waarvan twee op den noorder rivierdijk, resp. onder de gem. Besoijen en Meeuwen, en een nabij de noorder veerhaven te Keizersveer, onder de gem. Raamsdonk, provincie Noordbrabant, behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond, in twee perc. Ram.: 1ste perc. f 10730; 2de f 5475. Door het min. van W. H. en N.,

Perc. 1. Laagste inschrijver J. M. de Jong, 's Grevelduin-Kapelle, f 10038. Een biljet ongeldig.

Perc. 2. J. en A. Vriens, f 5320.

„Per Telegraaf."

ENSCHEDÉ. Het vergrooten eener fabriek aan den Haaksbergerstraatweg. Door den archit. H. Reijgers.

Laagste inschrijver T. Boersma, Enschedé f 8666; daaropvolgende G. Sluimer, id., f 8830.

ADVERTENTIËN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 23sten September 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 915.

Het maken van eene goederenloods en bijkomende werken op het station ALPHEN-OUDSHOORN en het verplaatsen van de goederenloods te ALPHEN-OUDSHOORN naar ZWAMMERDAM.

Begrooting f 5400.—.

De besteding geschiedt volgens § 48 van het bestek.

Het bestek ligt van den 4den September 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur, H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 16den September 1902 ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 29sten Augustus 1902.

AANBESTEDING.

Op **Dinsdag 9 September 1902,** des namiddags 2 uur is de Architect D. KLISKEBT van 's-Gravenhage voornemens, namens zijne lastgeefster, in het *Koffiehuis* van den heer BLANKEN te *Haastrecht* aan te besteden:

Het afbreken van een Heerenhuis te HAASTRECHT en het daar ter plaatse bouwen van eene Villa.

Bestek en teekeningen zijn ad *f 2.50* verkrijgbaar bij den heer J. DE VEN, *Boekhandelaar, Markt 127, Gouda* van af Zaterdag, den 30 Augustus.

Aanwijzing en inlichtingen volgens bestek.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neussattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 409, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels. J. G. & Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industrieele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

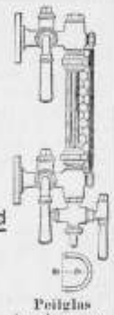
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Draadglas.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—

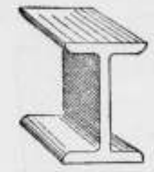
Reserven . . . 232,573.95

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten. Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

van 8 tot 32 cM. voorradig.

GEBR. VAN DER VLIET,

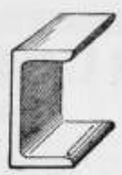
IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en LJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING, Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, Amsterdam 250.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.

ROTTERDAM.

legt HOUTGRANIETVLOEREN uit EEN STUK, zonder naden of voegen in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Bijjartzalen.

Levert traptreden en platen van elke gevraagde afmeting voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagebalies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in geel, rood, bruin en zwart, dik 2 cM. zijn voorradig.

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN

in ASPHALT-MASSIVE en PARQUET-TAPIS.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensors
Körting's Pulsometers en Elevators
Körting's Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's Ribbenbuizen en Stoomkachels

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

D. P. H. HASSELMAN,

Amsterdam, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857.

PATENT EXHAUST VENTILATOR,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER

dan elk bekend systeem.

Op serieuse aanvragen zijn voor vergelijkende proefnemingen, steeds toestellen gratis beschikbaar.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van Ornamenten in Zink, Koper, Brons, Lood en gesmeed IJzer.

Eigenaar der Koninklijke Fabriek van gegoten Zink- en Bronswerken onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST*.

Aanleg van Centrale Verwarming door warm water onder lagen druk.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.

MULDEN-

Villa- Toren- en Leipannen

der Brüggener Actien-Geselschaft für Thonwaaren-Industrie,

VERGLAASD EN ONVERGLAASD.

Vertegenwoordiger:

P. SMULDERS, - Tegelen.

JONGE MAN

m. v. werkkracht, ontw. en bekw. Waterbouwk. en Architect o. m. grond, bek. m. tramaanleg thans goede betr. hebbende doch die gaarne eigen zaken zou doen zoekt **Compagnon** te worden in gevest. bouwk. of techn. bureau. Is ook gen. als Chef op te tr. of eerst 1 à 2 jr. in de zaak te werken.

Brieven motto „Werkkracht" Bureau Bouwk. Weekbl.

K. KERLEN.

Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.

LEVERT

Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°).
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij **1850°**).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99½ % SiO_2. **Speciaalklei** voor glashavens en schepen.
„KAOLINTHON" met 36½ % Al_2O_3, **gewasschen Kaolin** voor porcelein.
Pijpen en buizen, verglaasd, voor drainages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over **98** % $CaCO_3$, **ruw Krijt** in stukken; **fijnst gemalen BARYT,** met **98** % $BaSO_4$, **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zand, 85 % lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Épurée, Scheepspek, Steenkolenteer enz.
Asbest en Kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen. Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 96 % zuiver $H_2Mg_3Si_4O_{12}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Mineraalolie Merk Socsv, soort. gewicht 907/9—
Witherit, Flusspath, Feldspath, Kalkspath, Amaril, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvraag.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,

Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith**-vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen, Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille **f 0.50.** Franco per post **f 0.65.**

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

13 SEPTEMBER 1902. 22e JAARGANG. No. 37.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. — Rapport van de Jury over de ingekomen antwoorden op de Internationale Eere-prijsvraag uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst bij gelegenheid van haar zestigjarig bestaan. — Bij de illustratie — De grafelijke zalen te 's Gravenhage. — Zorgh-vliet. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

86ste Algemeene Vergadering.

HERDENKING VAN HET 60-JARIG BESTAAN DER MAATSCHAPPIJ

op Vrijdag 19 en Zaterdag 20 September 1902.

AGENDA.

Vrijdag 19 September:

Vergadering, des avonds te 7 uur in het American Hotel — ingang Marnixstraat.

1. Mededeelingen van het Hoofdbestuur.
2. Benoeming der Commissie van stemopneming voor de verkiezing in 1903 van leden van het Hoofdbestuur.
3. Benoeming van Eereleden.
4. Mededeeling omtrent de bekroning van inzenders op de Internationale Eereprijsvraag voor een Koninklijk Paleis te Amsterdam.

Des avonds te 9 uur, in het vergaderlokaal:

BONT SCHOUWSPEL

MUZIEK EN VOORDRACHTEN.

Zaterdag 20 September:

Bijeenkomst der leden, des morgens te 10 uur in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Toespraak van den Voorzitter der Maatschappij, den heer A. SALM G.Bzn.

FEESTREDE

uit te spreken door den heer R. P. J. TUTEIN NOLTHENIUS, Hoofd-ingenieur-titulair van 's Rijks Waterstaat.

Uitreiking van de bekroningen, toegekend voor de

INTERNATIONALE EEREPRIJSVRAAG

Koninklijk Paleis te Amsterdam.

OPENING

VAN DE

TENTOONSTELLING

DER INGEKOMEN ANTWOORDEN.

Te 12½ uur zal gelegenheid bestaan tot het gebruiken van een tweede ontbijt in het American-Hotel.

Te 1½ uur bezoek aan:
1. het Begijnhof en het Burger-weeshuis;
2. de Nieuwe Kerk;
3. de Oude Kerk.

Te 5 uur: bijeenkomst in den tuin van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra.

GEMEENSCHAPPELIJKE MAALTIJD

te 6 uur, in het Restaurant van genoemd Genootschap.

Heeren leden die aan den maaltijd op 20 Sept. a.s. wenschen deel te nemen, worden *dringend* verzocht zich daartoe uiterlijk VOOR 17 SEPTEMBER A. S. aan te melden bij den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402.

Uitdrukkelijk wordt er op gewezen, dat het onmogelijk is, na 17 September a. s. nog aan verzoeken om aan den maaltijd deel te nemen, te kunnen voldoen.

De prijs van het middagmaal, zonder inbegrip van wijn, is *f* 2.50 per persoon.

RAPPORT VAN DE JURY

over de ingekomen antwoorden op de Internationale Eereprijsvraag uitgeschreven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst bij gelegenheid van haar zestigjarig bestaan.

Toen de Jury-leden bijeenkwamen om aan de uitnoodiging van het Hoofdbestuur der Maatschappij gevolg te geven, vernamen zij met leedwezen, dat hun medelid de heer Prof. E. Gugel, wegens ongesteldheid verhinderd was deel te nemen aan het onderzoek der plannen, ingezonden op de Internationale Eereprijsvraag.

Alvorens hare werkzaamheden aan te vangen, en na een overzicht der ingekomen ontwerpen, besprak de Jury de wijze van beoordeeling en besloot zij haar algemeen oordeel afhankelijk te doen zijn van:

1°. het voldoen aan de eischen van het programma;
2°. de situatie en de indeeling van het gebouw;
3°. de aesthetische waarde van het ontwerp.

Eenstemmig was de Jury van oordeel, dat ook wegens het volmaakt academisch karakter van deze prijsvraag, niet verwacht kon worden, en het tevens vrij onvruchtbaar zoude zijn, alle ontwerpen uitvoerig tot in de onderdeelen critisch te behandelen, maar dat in het uit te brengen rapport slechts de beste inzendingen besproken behoefden te worden. Het was reeds gebleken, dat het rapport een te groote uitgebreidheid zou verkrijgen, en dat het stilstaan bij onderdeelen te veel van de hoofdzaken zou doen afdwalen, indien de Jury eene beschouwing zoude geven over alle ontwerpen.

Op de prijsvraag waren 18 antwoorden ingekomen, onder de motto's — waarachter het aantal der ingeleverde teekeningen is vermeld — als volgt:

1. Celui qui a pensé bien, c'est le vainqueur	10.
2. K. P. *(monogram)*	8.
3. H. W. *(monogram)*	10.
4. Wapen van Amsterdam *(geteekend)*	9.
5. Rust.	11.
6. Gretha	3.
7. Nil sine labore	9.
8. Oranje boven	10.
9. S. L. N.	8.
10. Noblesse oblige	9.
11. Studie	8.
12. Labore.	10.
13. Schetsen	3.
14. Nec Aspera Terrent	10.
15. Montsalvat	10.
16. Koninklijk wapen *(geteekend)*	9.
17. 1842—1902	10.
18. Drie roode concentrische cirkels	10.

1°. werd nagegaan, welke inzenders niet aan de bepalingen van het programma omtrent de in te leveren teekeningen hadden voldaan, wier werk dus niet voor beoordeeling in aanmerking kon komen;

2°. werd onderzocht, welke inzendingen voldeden aan de eischen van het programma wat betreft het aantal der gevraagde lokalen, enz.

De Jury besloot naar aanleiding hiervan de ontwerpen no. 6, 8, 11, 13 en 15 buiten beoordeeling te laten. Hoewel van no. 8 en no. 15 slechts de gevraagde travées ontbraken, behoefde de Jury dit terzijde leggen niet te betreuren: uit no. 8 toch bleek, dat de inzender van dit ontwerp zich gewaagd had aan de oplossing van een vraagstuk dat, èn wat samenstelling van een plattegrond, èn wat kennis van architectonische vormen in het algemeen betreft, nog verre boven zijn bereik lag; en bij de beschouwing van no. 15 moest wel de vraag opkomen, of het den inzender werkelijk ernst kan zijn geweest, dit werk aan eene beoordeeling te onderwerpen.

Wat het ontwerp no. 6 betrof, betreurde de Jury het echter, dat de inzending zóó onvolledig was.

Na deze eerste schifting ving de Jury hare eigenlijke werkzaamheden aan, en toetste zij de overblijvende 13 ontwerpen nauwkeurig aan de eischen van het programma. Vooral werd daarbij overwogen, of de gevraagde lokaliteiten behoorlijk waren gegroepeerd met het oog op de bewoning van de hiertoe bestemde vertrekken, op het gebruik van de lokalen voor feesten en audiënties in verband met de bijzondere eischen die aan de toegangen daartoe gesteld moesten worden, en op de ligging van-, en het practisch onderling verband tusschen de vertrekken en ruimten die voor de verschillende diensten ten paleize zijn bestemd.

Dit onderzoek gaf aanleiding tot een tweede schifting, waarbij eenparig besloten werd de ontwerpen no. 2, 3, 4, 5 en 7 buiten verdere beschouwing te laten, voornamelijk wegens de gebreken in de samenstelling van de plattegronden der hoofdverdiepingen, maar tevens wegens de onvoldoendheid van de gevels.

De ontwerpen nos. 1, 9, 10, 12, 14, 16, 17 en 18 bleven alzoo voor een nader onderzoek over.

Uit deze 8 ontwerpen werden vervolgens die met de nummers 1, 12, 14, 16 en 17 gekozen, die de Jury als de beste erkende.

Na deze laatste schifting bleek de Jury eenparig van gevoelen te zijn, dat, hoeveel arbeid — en daaronder verdienstelijk werk — ook ingeleverd mocht zijn, geen der ontwerpen voor een volledige bekroning in aanmerking kon komen.

Na eene nadere beoordeeling en onderlinge vergelijking der vijf laatstgenoemde ontwerpen werden de verdiensten hiervan door elk der Jury-leden afzonderlijk onder cijfers gebracht, waarvan de waarde vooraf in onderling overleg was vastgesteld.

Deze eindbeoordeeling leidde tot het besluit der Jury, om aan het Hoofdbestuur van de Maatschappij voor te stellen in plaats van de uitgeloofde prijzen, onderscheidingen in verband met de verdiensten der na te melden inzendingen elk voor zich te mogen toekennen als volgt:

2 prijzen, elk bestaande uit de zilveren medaille en *f* 250.—;
1 prijs, bestaande uit de bronzen medaille en *f* 150.—;
en 2 prijzen elk van *f* 100.—.

De Jury was namelijk van oordeel, dat het programma zulk eene wijziging niet uitsloot; maar ook, dat bij een wedstrijd als deze, uitgeschreven bij gelegenheid van een feest der Maatschappij, en afgezien van het meer of minder goede gehalte van de inzendingen, de ter beschikking gestelde totale geldsom voor prijzen, zijnde *f* 850.—, moest worden verdeeld onder de beste der inzendingen. Ook de hoeveelheid geleverde arbeid wettigde deze opvatting.

De bovengenoemde prijzen werden daarop toegekend aldus:

aan no.	17,	gemerkt:	1842—1902. de zilveren medaille en *f* 250;
„	14,	„	Nec Aspera Terrent, de zilveren medaille en *f* 250;
„	1,	„	Celui qui a pensé bien, c'est le vainqueur, de bronzen medaille en *f* 100;
„	16,	„	Koninklijk Wapen, een som van *f* 100;
„	12,	„	Labore, een som van *f* 100.

Resumé van het oordeel over de plannen waaraan onderscheidingen zijn toegekend.

No. 17. „1842—1902".

De planindeeling van het gebouw heeft door haar goede eigenschappen al aanstonds de aandacht der Jury getrokken. Wat de gevraagde hoofdvertrekken betreft, is de distributie in het algemeen met talent ontworpen, hoewel zij eenigszins omslachtig is, — een nadeel dat gedeeltelijk ontstaan is door het opofferen van te veel ruimte aan vestibule en hal. De laatste, op de hoofdverdieping, is, ook wat de hoogte betreft buitengewoon luxueus; daarentegen is op de groote feestzaal minder en niet voldoende nadruk gelegd. Een climax die van af de vestibule op den beganegrond tot aan de feestzaal had moeten in acht genomen worden, is over het hoofd gezien, waardoor de feestzaal — overigens uiterst bescheiden behandeld — niet den gewenschten indruk zal maken. De niet gelukkige gedachtengang bij de oplossing is zeer te betreuren en niet wel te verklaren, omdat de enorme ruimte boven de feestzaal, in het plan doelloos, gebruikt had kunnen worden voor een grootscher ontwikkeling van dit hoofdlokaal.

De feestlokalen zijn gunstig gelegen. Worden de daartusschen gelegen doorgangen bij de groote feestzaal gerekend, dan is het oppervlak van deze voldoende. De ter weerszijden gelegen eetzaal en conversatiezaal zijn ter nauwernood groot genoeg. Hetzelfde is 't geval bij vele andere vertrekken.

De appartementen voor het Vorstelijk Echtpaar bestemd, hadden allen royaler ontworpen moeten worden: werkkamers van 2.50 M. breedte à 5.50 M. diepte zijn onvoldoende. De afmetingen der werkkamers voor Hooge-gasten (2.60 M. bij 3.70 M.) zijn mede veel te gering.

De dienstlokalen zijn niet practisch genoeg gegroepeerd, hetgeen bezwaren voor den dienst zal opleveren. Deze opmerking geldt ook voor de keukens, die bovendien geen voldoende dagverlichting zullen hebben. Een spoelkeuken is niet aangegeven, tenzij de ontwerper bedoeld mocht hebben daartoe een gedeelte van een der bijkeukens te bestemmen.

De Jury ontveinst zich niet, dat over dit plan zeer mocielijk een goed oordeel is te vellen. De indeeling, die alles geeft wat gevraagd werd, heeft goede eigenschappen, daarentegen ook vele gebreken. Wat het architectonisch gedeelte van het ontwerp betreft, is eene uitspraak over de waarde daarvan al even bezwaarlijk. Dit bleek maar al te zeer bij de bespreking der Jury. Het ontwerp, in algemeenen zin, is zonder twijfel talentvol en bovendien met meesterschap geteekend. Vraagt men zich echter af, of de opvatting der architectuur passend is voor een paleis ten dienste van het Vorstelijk Huis in Nederland, dan kan het antwoord niet bevestigend zijn. Een mistieke stemming die de ontwerper heeft willen bereiken door eene schaarsche verlichting van lokalen moge voor eene bepaalde rubriek van gebouwen gewettigd zijn, voor audiëntie- en feestzalen in een Koninklijk paleis is zij misplaats.

Wat de gevels betreft, moest de Jury nog de opmerking maken, dat het gebouw eene verdieping te veel bevat.

In vergelijking met de overige mededingende ontwerpen, die allen volgens het oordeel van de Jury het gewenschte karakter meer of minder missen, heeft het architectonische gedeelte van n°. 17 zooveel hoog staande kwaliteiten, dat de Jury hierom niet heeft geschroomd dit ontwerp voor eene onderscheiding te doen in aanmerking komen.

No. 14. „Nec Aspera Terrent."

Dit ontwerp geeft een zeer mooien plattegrond, waarin vooral de rationeele ligging der dienstvertrekken te loven is. Het is ontegenzeggelijk het meest geslaagde ontwerp wat de planindeeling betreft. Alle gevraagde lokaliteiten zijn overigens in behoorlijk onderling verband en van voldoende grootte aanwezig. De eenige ernstige opmerking die gemaakt moet worden is deze, dat de feestzaal, èn wat vorm, èn wat architectuur betreft, de laatste uit de doorsnede-teekening blijkende, bepaald mislukt is.

Ter wille alleen van de gevel-architectuur heeft de ontwerper de hoogte der salons op de hoofdverdieping vermeerderd met die van de tusschenverdieping; deze bovenmatige hoogte is immers het gevolg van de hooge en breede vensters in de voor- en zijgevels van de domineerende avant-corps. Wat intusschen oorzaak, wat gevolg moge zijn van de opvatting, een feit is het, dat de avant-corps, en de middenpartij van den voorgevel, de zeer zwakke punten van het ontwerp zijn; zij zijn niet voldoende in overeenstemming met de overige gedeelten van dien gevel, waaraan bepaalde verdiensten niet te ontzeggen zijn. Dit laatste heeft de ontwerper klaarblijkelijk zelve begrepen toen hij een keuze deed voor het uitwerken van de gevraagde gevel-travée; voor deze nam hij het beste gedeelte van den gevel. De detailleering hiervan heeft veel verdiensten en het teekenwerk is gedeeltelijk bijzonder fraai.

Indien de architectonische oplossing der avant-corps, met hunne ramen van niet gelukkigen vorm, mede wat betreft de zeer zonderlinge en wild op den voorgrond tredende aan schreeuwende reclame-kunst herinnerende gevel-bekroningen, meer bestudeerd ware geworden, en de ontwerper smaakvoller motieven — waarvoor hij toch blijkbaar gevoel heeft — had gekozen, dan zou zijn conceptie veel aan artistieke waarde gewonnen hebben, en het gebouw een karakter hebben gekregen dat meer passend zou zijn voor een Koninklijk paleis.

Het gevraagde hek tot afsluiting van het voorterrein, hoewel op de situatie aangegeven, komt niet op de perspectief-teekening voor. Alle gegevens omtrent dit toch inderdaad gewichtige onderdeel ontbreken.

Volgens het oordeel der Jury heeft de inzender van n°. 14 het succes, dat zijn ontwerp voor eene onderscheiding in aanmerking doet komen, uitsluitend te danken aan de indeeling van de plannen.

De groote mocielijkheid in de appreciatie van beide ontwerpen heeft de Jury er toe geleid, gelijke waarde, hoewel in verschillend opzicht, daaraan toe te kennen, en dus ook voor beide een zelfde onderscheiding te bestemmen.

No. 1. „Celui qui a pensé bien, c'est le vainqueur".

Bij de nadere beschouwing van de distributie der hoofdverdieping van dit ontwerp ontwaarde de Jury hierin een naar omstandigheden gewijzigde copie van die van het Paleis te Straatsburg.

Van de plattegronden is die van de hoofdverdieping het verdienstelijkst van indeeling; alle vereischte ruimten zijn in een behoorlijk onderling verband aanwezig. De groote eetzaal had evenwel ruimer kunnen zijn. De ligging der dienstvertrekken voor het keukendepartement op den beganegrond is practisch gedacht, en in goed verband met de daarbij behoorende kelderruimte.

De ligging van de groote feestzaal, op een hoek van den achtergevel is in zooverre minder gelukkig gekozen, dat daardoor de inwendige architectuur der zaal, afhankelijk van de buitenordonnantie, niet tot een alleszins bevredigende oplossing kan komen.

In den algemeenen opzet der gevels ligt ontegenzeggelijk een voorname uitdrukking. Bij smaakvolle verhoudingen der afzonderlijke partijen van den voorgevel en de bijzonder goed gekozen verdeeling van de raamopeningen in de gevelvlakken, valt het echter te betreuren, dat het middengedeelte van den voorgevel zoo ondergeschikt is gebleven aan de overige partijen en geen voldoend effekt maakt, terwijl het ook niet in genoegzame overeenstemming met de onderdeelen van het geheel is ontworpen. Het is te laag, waardoor de twee flankeerende avant-corps te zwaar schijnen; het verbreekt het verband tusschen de overige deelen van den gevel en verstoort de goede verhoudingen daarvan. Het talent van den ontwerper, zijn kennelijke smaak voor goede verhoudingen, uiten zich het best in den achtergevel. Geenszins mag echter ontkend worden, dat er in de architectuur een bepaalde goede stemming ligt.

Al het geleverde teekenwerk wijst op een vaste hand. In dit opzicht verdient de aandacht in hooge mate de teekening van het inrijhek; dit is bovendien met zeer veel smaak ontworpen en geteekend.

De eenigszins wilde opzet van het geheel blijkt nader uit de overigens verdienstelijk geteekende travée, die echter details doet zien wier functie weinig verdedigbaar is, of die in de werkelijkheid niet ten volle het gewilde effekt zullen maken.

Bij een kalmer bestudeering der architectuur, zou dit ontwerp zeer veel aan waarde hebben kunnen winnen.

Volgens het oordeel der Jury verdient het waardeering en mag het op de verleende onderscheiding aanspraak maken.

No. 16. „Koninklijk Wapen".

Dit ontwerp, hoeveel goeds het ook moge bevatten, is niet een voor een bruikbaar paleis in den zin als het verlangde. De opzet is hiertoe veel te omslachtig, de indeeling niet klaar. De doellooze enorme hal achter de hoofdtrap, die zeer gemakkelijk vermeden had kunnen worden, eenige niet vereischte ruimten, de bovenmatige grootte van verschillende lokalen en het overdreven gewicht dat aan ondergeschikte ruimten is toegekend, zijn daarvan de oorzaak. Salons en werkkamers voor Hooge gasten ter grootte van 9 M. bij 9.50 M. zijn voor het met het programma beoogde doel te omvangrijk. Ongemotiveerd staan in al de vertrekken in de avant-corps, op de hoeken, kolommen die daar geen aangenaam effect zullen maken.

De planindeeling van de hoofdverdieping heeft dit gebrek, dat de zoo zeer gewenschte goede verbinding tusschen de feestlokalen verwaarloosd is.

De distributie der kelderverdieping is mede aan bedenking onderhevig.

Zeer goed gevonden in verband met de bestaande omgeving is de ligging der paviljoens. Een betere oplossing geeft geen der inzenders.

Niettegenstaande de nadeelen, ontstaan door de te grootsche opvatting van het gevraagde, heeft het ontwerp toch veel aantrekkelijks. Als ontwerp voor een paleis in 't algemeen, is het ongetwijfeld goed in het karakter, hoewel de bewoning niet gemakkelijk zal blijken te zijn. Ook in de opvatting van de architectuur ligt veel goeds.

Voor de gevraagde teekening der travée heeft de ontwerper een detail van een der paviljoens gekozen; de voorstelling had evenwel met een vaster hand opgezet kunnen zijn.

No. 12. „Labore".

De goede gedachte, die bij den ontwerper heeft voorgezeten om een tusschen zijvleugels beperkt voorplein te maken, had tot een interessanter oplossing kunnen leiden, ware het niet, dat deze vleugels te verre naar voren springen en te breed zijn in verhouding tot den inspringenden gevel. Het voorplein is daardoor te smal (slechts ruim 30 M.), te diep en hierdoor tevens te somber geworden. Een rijtuig met vier of zes paarden bespannen, zal niet dan met gevaar aan den hoofdingang kunnen voorrijden.

De lengte der vleugels is mede een der hoofdoorzaken, dat de distributie van het gebouw niet voldoende, en voor een comfortable bewoning niet geschikt zal zijn.

De architectuur van den voorgevel is niet die welke voor een Koninklijk paleis de gewenschte voornaamheid bezit; goede kwaliteiten daarin mogen echter niet over het hoofd worden gezien. De doorsnede-teekening wijst op een verdienstelijke opvatting van de binnen-architectuur; het is het eenige ontwerp dat een

juiste climax te zien geeft. Vooral de architectuur van de feestzaal draagt een goed karakter.

Het teekenwerk is met smaak gedaan.

De Jury:
C. MUYSKEN.
Prof. J. F. KLINKHAMER.
Prof. H. EVERS.
H. P. BERLAGE Nz.
A. SALM G.Bz.
JOH. MUTTERS Jr.
J. VERHEUL Dz.
C. T. J. LOUIS RIEBER.

Het Hoofdbestuur der Maatschappij heeft zich vereenigd met het voorstel der Jury wat betreft de wijziging van de volgens het programma uitgeloofde prijzen.

Door de Jury zijn de onderscheidingen toegekend als volgt:

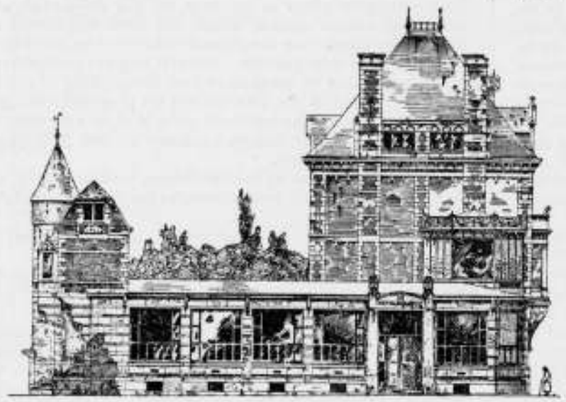
een zilveren medaille en *f* 250 aan den ontwerper van het plan „1842—1902", den heer W. van Boven, architect te 's-Gravenhage;

een zilveren medaille en *f* 250 aan de ontwerpers van het plan „Nec Aspera Terrent", de heeren A. P. Smits en H. Fels, bouwkundigen te 's-Gravenhage;

een bronzen medaille en *f* 150 aan den ontwerper van het plan „Celui qui a pensé bien, c'est le vainqueur", den heer R. J. Hoogeveen, architect te Rotterdam;

een som van *f* 100 aan den ontwerper van het plan „Koninklijk Wapen", den heer Jules Van den Heede, architect, Professor in de bouwkunst aan de Koninklijke Academie voor Schoone Kunsten te Gent, en

een som van *f* 100 aan den ontwerper van het plan „Labore", den heer Herm. van der Kloot Meijburg, architect te Rotterdam.

Gebouw van „La Métallurgique", te Luik.
Architect PAUL JASPAR.

BIJ DE ILLUSTRATIE.

In no. 34 van het Bouwkundig Weekblad gaven wij een drietal afbeeldingen naar bouwwerken van den Luikschen architect, den heer Paul Jaspar. Wij voegen hier thans nog een vierde aan toe.

DE GRAFELIJKE ZALEN TE 's-GRAVENHAGE.

Naar aanleiding van een verzoek van Z. Exc. den Minister van Waterstaat, enz. heeft de Commissie ter zake het onderhoud en de eventueele herstelling van het Gerechtshof en de Groote Zaal op het Binnenhof te 's-Gravenhage (Voorzitter de heer C. MUYSKEN, Secretaris de heer D. E. C. Knuttel), een overzicht gegeven — gedateerd 25 Juni 1902 — van de uitgevoerde werken onder hare leiding sedert Juni 1901. Dit overzicht luidt als volgt:

Bij het rapport van 11 Juni 1901, werd bericht, dat sedert enkele weken de Hofzaal was ontruimd doordat het archief van Binnenlandsche Zaken was overgebracht naar het gebouw, waarin ook het Gerechtshof toen nog zetelde. Deze overbrenging schonk de gelegenheid (doch beperkte de werkzaamheden tevens) tot het krachtig voortzetten van onderzoek en herstel der Hofzaal. Toen vervolgens met 31 December het Gerechtshof het Binnenhof verliet, kon de laatste aanbouw van lateren tijd worden afgebroken.

Het onderzoek der Hofzaal deed weer een blik slaan in de vele veranderingen welke dit gebouw in den loop der tijden onderging.

Bekend was dat Graaf Willem II reeds een feestzaal bezat en door sommigen werd de Rolzaal als zoodanig beschouwd. Reeds het onderzoek der kelders toonde aan, dat ter plaatse van de Hofzaal vroeger gebouwd was, daar de achterste kelder (onder het middengedeelte der zaal) niet één geheel met het overige muurwerk vormde en de gewelven van ouder dagteekening zijn dan die van den 1sten kelder, en meer strooken met de gewelven in het Rolzaalgebouw. Bij het graven nu in het achterste niet onderkelderde gedeelte der Hofzaal, kwamen de overblijfselen te voorschijn van gevel en zijmuren van een kleinere zaal.

Mogelijk, dat wij daarin moeten zien de Groote Zale van Graaf Willem II, door zijn zoon niet groot genoeg geoordeeld.

Verder bleek, dat in de eerste travée zoowel aan noord- als aan zuidgevel nimmer een venster was geplaatst. Daarentegen werden in die muren daar ter plaatse groote boogopeningen aangetroffen welke wijzen op eene ruime verbinding met naast de zaal gelegen lokaliteiten. En van deze lokaliteiten werden de overblijfselen gevonden bij de afbraak der latere aanbouwen, terwijl het raadplegen van oude teekeningen en beschrijvingen deze aanbouwen deden kennen als het dressoir (aan de zuidzijde) en de penterije, waaronder mogelijk de bottelarije (aan de noordzijde). Of deze accessoires weder zullen worden opgebouwd, maakt nog een punt van overweging uit.

Hoe voorzichtig men bij dergelijk werk moet wezen in het trekken van conclusiën, zal Uwe Excellentie zich herinneren uit den ouden balk, aan één zijde met sleutelstuk, gevonden in de tweede travée aan den noordgevel, welke aan een ook daar bestaan hebbenden aanbouw zou doen denken. Het bleek al spoedig uit den toestand van muur en plint en de overblijfselen van een venster, dat daar geen aanbouw was geweest en de balk (misschien afkomstig uit de penterije) later was ingemetseld.

De gevonden overblijfselen stelden in staat den hoofdvorm der vensters en de profielen der omlijsting vast te stellen. De verdeeling der vensters echter is nog in studie.

Reeds in het rapport der Commissie van 14 Juli 1900 werd medegedaald hoe men, vermoedelijk omstreeks 1862, een geringe geering aan den voorgevel had weggemetseld. Bij het verwijderen van dit aangeplakte metselwerk kwamen de bogen te voorschijn der vensters in den voorgevel, waaruit bleek, dat die vensters oor-pronkelijk geen »pitboogvorm bezaten, maar overeenkomen met die in beide zijgevels, zooals trouwens wel te verwachten was.

Bij het afbreken der latere aanbouwsels kwamen de beide torens aan weerszijden van den voorgevel meer vrij te staan en daarbij bleek de zeer bouwvallige toestand dier bouwdeelen, wat niet vroeger te ontdekken was, daar bij een vroegere restauratie door een halfsteens dikke bekleeding aan de muren een goed aanzicht was gegeven, zonder echter de gebreken te herstellen. Met zeer veel beleid en voorzichtigheid moesten de torens van een nieuwen voet worden voorzien; zonder ongelukken is dit werk nu volbracht. Tevens werd de trap in den noordwestelijken toren, welke zeer bouwvallig was en een ander beloop had dan de oorspronkelijke vernieuwd en weder op de oude plaats gelegd, door de in de muren nog aanwezige overblijfselen kenbaar. Hierdoor werd tevens gelegenheid verkregen de oorspronkelijke lichtspleten, gedeeltelijk nog aanwezig, doch welke vroeger vermoedelijk niet waren in het oog gevallen, weder te openen en te herstellen.

Het belangrijkste echter in het afgeloopen jaar is, dat een aanvang kon gemaakt worden met het afbreken der ijzeren en het stellen der houten bekapping. Thans zijn drie spanten gesteld en over de eerste travée de bekapping verder afgewerkt, behalve het dakbeschot en de leien. (*)

Tot veel studie had intusschen de beëindiging der beenen aan

(*) Thans — September — zijn alle spanten gesteld. Red.

de noord- en zuidgevels aanleiding gegeven. De gegevens geput uit oude rekeningen en afbeeldingen in verband met hetgeen bij gebouwen uit dien tijd elders werd aangetroffen, deed tot eene oplossing besluiten, welke naar wij vertrouwen den oorspronkelijke toestand vrij nabij komt. Deze bouwdeelen met de muurbekroning zijn nu in uitvoering.

Bij de herstelling der beeren moest de vraag behandeld, reeds vermeld in het rapport van 14 Juli 1900, hoe het fraaie, sedert gerestaureerde tweelichtsvenster in den Haagtoren nog eenigszins als lichtraam te doen dienen. Bij den bouw der Hofzaal had men blijkbaar weinig waarde aan dit venster gehecht en een der beeren er juist voorgemetseld; echter werd bij nader onderzoek in de beer een boog ontdekt, welke alleen verklaard kon worden als afdekking van eene doorgaande opening, dienende om het daglicht tot het venster te doen toetreden. De Commissie heeft daarom gemeend die opening te moeten herstellen en tevens bij het venster de beer eene plaatselijke afschuining te geven.

De uitgangen der Zaal naar de beide torens zijn hersteld, waarbij een toegang van uit den noordwestelijken toren naar den noordelijken uitbouw gevonden werd. Ook werd aan den zuidgevel een uitgang gevonden naast het dressoir.

Aan den achtermuur der zaal werden de sporen gevonden van een schouw, veel grooter dan die, welke volgens de teekeningen in de 17de eeuw bestond. Dit onderdeel is nog in studie.

De toegang tot den voorkelder aan de zuidzijde is sedert in orde gebracht.

Wat de overige gebouwen betreft, het archief van Binnenlandsche Zaken verhinderde met de herstellingen een aanvang te maken. Nu echter onlangs met het overbrengen naar het centraal archief is begonnen, hoopt de Commissie ook hier het onderzoek en herstel spoedig te kunnen vervolgen.

De Commissie heeft het overzicht vergezeld doen gaan van 9 teekeningen en 9 photographiën in kooldruk. Zij vestigt vooral de aandacht op een photographie naar eene schets van Bosboom in de Hofzaal gemaakt vóór het afbreken der houten bekapping, en welke haar een volkomen controle schonk op de vroeger vermelde teekeningen van Kramer.

ZORGH-VLIET.

In het avondblad van „de Nieuwe Courant" van 6 Sept. j.l. antwoordt de heer J. Jurriaan Kok zijn onbekenden bestrijder, wiens betoog uit „de Avondpost" van 2 Sept. wij in ons vorig nummer plaatsten *). Deze replick van den heer J. K. verscheen te laat om nog overgenomen te kunnen worden in ons blad van 6 Sept.; wij meenen haar echter niet terzijde te mogen leggen; wij zullen de hoofdzaken er uit overnemen.

De heer J. K. zegt, dat de onbekende schrijver, bouwgrondondernemer in ruste, met hem verschilt: *In de waarde van het goed.* De onbekende geeft de zelfde cijfers ten beste die hij al meermalen gebruikt heeft, terwijl bij hem *Duinoord* altijd dienst doet als de eenig zaligmakende bouwgrondmaatschappij, „het voorbeeld voor allen". De cijfers waarin de oud-bouwgrondondernemer zijn kracht zocht, zullen — volgens den heer J. K. — oppervlakkig indruk maken, maar voor hem die zich in de zaak indenkt, den noodigen gezonden en degelijken grondslag missen, want:

„1e is zijn vergelijking van de exploitatie Zorgh-Vliet met die van Duinoord geheel verkeerd;

2e is het onjuist te meenen, dat Zorgh-Vliet bebouwd zal worden naarmate van de behoefte;

3e wordt niet door 25 andere bouwgrondmaatschappijen aan Zorgh-Vliet concurrentie aangedaan, maar wel zal juist het tegenovergestelde het geval zijn;

4e is de wijze van exploitatie van bouwgrond van den particulier mr. Goekoop een geheel andere dan die van een maatschappij".

Vervolgens wijst de heer J. K. op 't verkeerde begrip om eene exploitatie van Zorgh-Vliet een *stadsuitbreiding* te noemen. Zulk een geschiedt naar de vier windstreken, en de bedoelde exploitatie is *de bebouwing van een gedeelte van de stad.* Bij „Duinoord" moet voetje voor voetje het terrein worden gekweekt tot bouwterrein, en al naar mate een perceel wordt verkocht en bebouwd begint de huizenrij zich tegen de lucht af te teekenen; de eerste gebouwen moeten tegen lage prijzen worden verhuurd, om te trekken.

Zorgh-Vliet is echter van alle zijden omsloten door prachtige wegen, wachtende om met elkander te worden verbonden; bij goede indeeling is er geen slechte M². te vinden. De hoofdwegen komen uit aan de Stadhouderslaan of aan den Scheveningschen weg.

„Uit behoefte, zegt de heer J. K., wordt hier niet gebouwd; maar hier komt het prachtigste, zoo te exploiteeren bouwterrein aan de markt dat ooit te 's Gravenhage is te vinden geweest, en wordt alsdan groote concurrentie aangedaan niet alleen aan de 25 bouwgrondmaatschappijen, maar zelfs aan de eigenaars van groote huizen in de stad en daarbuiten.

*) Het eerste stuk over Zorgh-Vliet van den heer J. Jurriaan Kok komt voor in het Bouwk. Weekblad van 30 Aug. 1902.

En om nu te bewijzen dat, waar mooie bouwgrond wordt aangeboden, de verkoop en de bebouwing daarvan niets te maken hebben met de behoefte, en deze bouwgrond zeer spoedig zal zijn van de hand gezet, neem ik alweer het voorbeeld aan het zelfde *Duinoord*, waar het mooiste gedeelte, nl. de Groot-Hertoginnelaan en de Stadhouderslaan, het eerst waren verkocht, terwijl nog duizende vierkante meters naar de zijde van het Verversingskanaal reeds jaren tevergeefs op koopers wachten. En om goed duidelijk te zijn in mijn voorbeelden stel ik het geval, dat de tuin van het Paleis in den Haag eens werkelijk in exploitatie kwam; zou men dan denken, dat de verkoop en de bebouwing der perceelen plaats zouden vinden naar mate van de behoefte? Immers neen; voor zulke bouwgronden zijn altijd kopers genoeg. En nu moge Zorgh-Vliet wat groot zijn, — de exploitatie zal geen groot aantal jaren in beslag nemen, en de grond zal spoediger verkocht zijn dan men denkt; vooral op de wijze zooals mr. Goekoop exploiteert".

Deze toch maakt den bouwgrond geheel gereed voor bebouwing, en verkoopt groote stukken aan maatschappijen, die deze ontzetten, en waardoor de bebouwing sneller gaat. Niet onmogelijk is het, dat in 1910 de heer Goedkoop geen stuk van Zorgh-Vliet meer bezit; als exploitant zal deze wel zijn eigen bankier zijn waardoor agios en oprichtingskosten vervallen.

„Zeer goed kan ik begrijpen, dat de verschillende bouwgrondmaatschappijen in Den Haag voor een eventueele exploitatie van Zorgh-Vliet bevreesd zijn, maar daarmede heeft de gemeente niets te maken. Wel mag de gemeente tot den koop besluiten in het belang van het schoonste gedeelte van onze residentie en daarbij in aanmerking nemen dat, zonder de eventueele wegen, de kostprijs van het terrein in het jaar 1910 slechts f 5.60 per vierkante meter bedraagt, gerekend rente op rente à 3½ pCt."

De winst voor een particulier kan veel grooter zijn dan men zich kan voorstellen, te meer wanneer de tram in 1910 wel door de Stadhouderslaan zal loopen, en de grondprijzen zullen rijzen.

„De rustende bouwgrondondernemer heeft ook nog beweerd dat de gemeente, met de Woningwet in de hand, den exploitant het maken van een weg achter den heer van den Scheveningschen Weg zou kunnen verbieden. Weet hij niet, dat de gemeente het plan van verdeeling wel maakt, maar dat dit plan moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten, beide partijen gehoord en met hooger beroep op de Kroon, opdat ook de belangen van den eigenaar worden behartigd?

En thans komt het ergste: ik zou hebben verzuimd o. a. de kosten van nivelleering van het terrein in mijne begrooting op te nemen."

De heer J. K. spoort dan zijn lezers aan om Zorgh-Vliet nog eens te gaan zien, en vraagt, of men geen grijs haar zou krijgen bij de gedachte, dat al het prachtig hout kon worden weggekapt, zonder dat eenige wet dit kan beletten. Hij beveelt de leden van den Haagschen raad daarom aan, de hen geboden gelegenheid met beide handen aan te grijpen.

Ten slotte noodigt de heer Jurriaan Kok zijn bestrijder uit zich bekend te maken. Uit latere ingezonden stukken over deze zaak, in verschillende Haagsche bladen opgenomen, blijkt de tot nog toe onbekende schrijver te zijn de heer J. G. Mühlenfeld, te 's Gravenhage.

BERICHTEN.

In het nummer van 16 Aug. j.l. werd ons gevraagd — zie „Ingezonden" — of ons iets bekend was omtrent een verslag der Jury ter beoordeeling van de ingezonden ontwerpen op de prijsvraag voor een „Technicum", uitgeschreven door de Vereeniging van Bouwkundigen in Nederl. Indië.

Wij moesten daarop ontkennend antwoorden, en tevens mededeelen, dat wij sedert Februari j.l. geen Tijdschrift der Vereeniging hadden ontvangen, en wij op ons verzoek om toezending der achterstallige nummers nog geen antwoord hadden ontvangen.

Den 7en j.l. kwam het ontbrekende in ons bezit. Uit het jaarverslag over 1901 van de Vereeniging, voorkomende in het Tijdschrift van Mei 1902, vernemen wij het volgende.

„De behandeling der Prijsvraag Technicum kon in 't afgeloopen jaar niet afgedaan worden door de telkens voorkomende mutatiën onder de Juryleden, tengevolge van overplaatsingen, vertrek naar Europa, de groote onderlinge afstanden, als anderszins. Verwacht wordt, dat spoedig de beoordeeling door de Jury zal bekend zijn, en zal deze alsdan in het Tijdschrift der Vereeniging vermeld worden."

Amsterdam. Door B. en W. is thans praeadvies uitgebracht op het voorstel van het raadslid Van Arkel, om de voordracht van B. en W. tot wijziging der Verordening op het beheer en den dienst der Publieke Werken niet aan te nemen, doch aan B. en W. terug te zenden, met verzoek haar zoodanig te wijzigen, dat een, ook als aestheticus bekwaam persoon, buiten de in de voordracht voorgestelde formatie, zal kunnen in dienst genomen worden.

B. en W. stellen de Raad voor op dat voorstel niet in te gaan.

Ongeoorloofde begunstiging, die volgens het oordeel van den voorsteller thans plaats heeft, door enkele werken op te dragen aan architecten, buiten den Gemeentedienst staande, zal — meenen zij — naar de meening van anderen blijven bestaan, wanneer een architect voor alle werken wordt aangewezen.

In dat geval zoude zich tevens het bezwaar voordoen, dat langzamerhand een z.g. officieele stijl zoude worden ingevoerd, hetgeen uit den aard der zaak al weder tot klachten aanleiding zou geven, te meer, wijl de architecten het lang niet eens zijn over

wat mooi en wat leelijk is, getuige de beoordeeling van elkaars werken.

B. en W. herinneren er aan, dat de zoogenaamde schoonheidscommissie is ingesteld op initiatief van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst en het Genootschap „Architectura et Amicitia", en niet weinig heeft bijgedragen tot het bouwen van meer sierlijke gevels dan anders het geval zoude zijn geweest.

B. en W. geven niet toe, dat reden bestaat voor het in het voorstel vervatte verwijt, als zouden bij den bouw van gemeentegebouwen de eischen der aesthetica geheel worden verwaarloosd.

* * *

De dupliek in het geding van den burgemeester van Amsterdam contra de Nederl. Herv. Gemeente in Zake de Nieuwe Zijds Kapel is andermaal uitgesteld, en wel tot 31 Dec. a. s.

* * *

Het oude slot Dekama-State, gelegen te Weidum in de gemeente Baarderadeel, zal worden afgebroken wegens verandering van eigenaar.

's-Gravenhage. Het praeadvies van B. en W. op het adres van Mr. Goekoop, waarbij deze het domein Zorgvliet aan de gemeente aanbiedt voor een som van *f* 1.500.000, luidt ongunstig.

In overeenstemming met de adviezen van de commissie van bijstand in het beheer der plaatselijke werken en eigendommen en in dat der *gemeentefinanciën*, ter zake ingewonnen, geven B. en W. den gemeenteraad in overweging niet op het aanbod van Mr. Goekoop in te gaan.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar	salaris	f 75.—
"	"	"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	"	"	27	"	"	- 75.—
"	"	"	"	36	"	"	- 85.—
"	"	"	"	25	"	"	- 100.—
"	"	"	"	26	"	"	- 80.—
"	"	"	"	21	"	"	- 70.—
"	"	"	"	37	"	"	- 80.—
"	"	Opzichter	"	42	"	"	- 85.—
"	"	"	"	26	"	"	- 70.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	- 25.—
"	"	"	"	20	"	"	- 45.—
"	"	"	"	33	"	"	- —.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 15 SEPTEMBER.

HILLEGOM. Het bouwen van een pastorie, met bijk. werken aan den Stationsweg.

De bouwk. J. Kraaij, v.m. 10 u., in het hotel „Wapen van Hillegom". Bestek en teek. verkrijgb. tegen f 1, bij den bouwk.

DINSDAG 16 SEPTEMBER.

BREDA. Het bouwen van twee heerenhuizen op een perceel nabij het Mastbosch, aan den Boulevard Breda—Mastbosch.

De arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas, 's av. 8 u., in het koffieh. van T. Meeuwissen, alw. bestek en teek ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van acht heerenhuizen aan de rijksweg te Rijswijk.

De arch. J. Latoni, n.m. 2 u., in het Zuid-Holl. koffiehuis. Bestek en teek. te bek. à f 2.50 per stel ten kantore van den arch.

NUNSPEET. Het met een lokaal vergrooten van de school te Hulshorst, met bijlev. van de daarvoor benoodigde schoolmeubelen.

Het gemeentebest. van Ermelo, n.m. 2 u., ten gem.-huize te Nunspeet. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie te Nunspeet en ten gem.-huize te Ermelo. Aanw. door den gem.-arch. D. Kok Jzn. van Harderwijk op 16 Sept., v.m. 11 u.

WOENSDAG 17 SEPTEMBER.

BREDA. Het bouwen van een mineraalwaterfabriek met remise, stalling enz., benevens een aparte bovenwoning op een terrein kadastr., bekend sectie B no. 4963—69 aan den Mauritssingel aldaar.

De arch. J. Lydsman, 's av. 7 u., in het koffiehuis van F. Jonkers. Bestek en teek. ter inzage in voorn. koffiehuis. Inl. te bekomen bij voorn. arch. Catharinastraat 11.

'S-GRAVENHAGE. Het stichten van 9 gebouwen ten behoeve der pompstations voor de bemaling van polders langs de Bleek en Oostkil, onder de gemeente Made en Drimmelen, prov. Noordbrabant, behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond. Ram. f 28750.

Het minist. van W., H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 162, ligt ter lez. aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen en is te bek. bij Gebr. v. Cleef, te 's-Hage. Aanw. gedaan.

HIPPOLYTUSHOEF (WIERINGEN). Het bouwen van een nieuwe pastorie te Hippolytushoef, met het amoveeren van het bestaande gebouw, met bijlev. van alle materialen enz.

De kerkvoogden der Nederl. Herv. gem., n.m. 2 u. Bestek en teek. ad f 3 verkrijgb. bij Jb. Mostert. Aanw. 17 Sept., v.m. 11 u.

KINDERDIJK. Het bouwen van een huis voor twee gezinnen, met bergplaatsen te Alblasserdam bij het Nieuwe Veer.

De afd. der Z.-Holl. vereen. „het Groene Kruis", 's av. 6 u., in het societeitsgebouw. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij T. P. Stans te Alblasserdam. Aanw. 15 Sept., v.m. 10½ u.

NUNSPEET. Het vergrooten van de fabr. van Japanverven te Nunspeet.

De maatsch. „De Veluwe", v.m. 11 u. Bestek en teek. te verkr. ad f 1,50 bij den arch. E. P. J. Smith te Amersfoort. Aanw. ged.

DONDERDAG 18 SEPTEMBER.

ERMELOO. Het bouwen van eene dokterswoning, het verbouwen en uitbreiden van 2 paviljoenen, het verbouwen van de pastorie, en verdere bouwwerken op het landgoed „Veldwijk".

De arch. E. Knevel, n.m. 2 u., in hotel Veldwijk.

HAARLEM. Het bouwen van eene brugwachters- en knechtswoning en het uitvoeren van beschoeiingswerken ten Zuidwesten van de dubbele ophaalbrug te Diemerbrug, behoorende tot de werken tot onderhoud, herstel en verbetering van de vaart tusschen Amsterdam en Vreeswijk. Ram. f 9990.

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 163 ter lez. aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. best., en is te bek. bij Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het bouwen van twee woonhuizen aan de Brouwerskade aldaar.

De arch. J. A. Traanberg, v.m. 11 u., in hotel „De Leeuwerik".

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Stopera'ein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . . . 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Bewrepolis. - Vaste Premie

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 30sten September 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 916.

Het maken van twee Seinhuizen op het station EIJSDEN.

De besteding geschiedt volgens § 41 van het bestek.

Het bestek ligt van den 9den Sept. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 23sten Sept. 1902, ten 11,30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 5den September 1902.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 6den October 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 936:

De levering in April en Juni 1903 van 50.000 stuks platte eikenhouten Dwarsliggers lang 2.60 à 2.70 M. breed 26 à 20 cM. dik minstens 14 cM.

Het bestek is tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

21 AUGUSTUS.

HAARLEM. Het bouwen van een kosters woning en catechismuskamer. Door het R. K. kerkbestuur der St. Jozefskerk.

Gegund aan L. Jonckbloedt, aldaar.

HAZERSWOUDE. Het bouwen van een brandspuithuis aan het Westeinde. Door het gem.best.

Laagste inschrijver J. W. Timmermans, f 509. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van een benedenen bovenhuis voor rekening van den heer A. van den Bosch. Door den architect J. J. Haarselhorst.

Minste inschrijvers: J. Donders, Tilburg, metselwerk f 2519; Maas en v. d. Poel, id., timmerwerk f 1743. Gegund.

23 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van twee woonhuizen op een terrein Eschstraat aldaar, onder beheer van den bouwk. J. G. Tönis. Door mej. E. Otto.

Laagste inschrijvers J. Visschedijk en H. te Lintelo, f 2399. Gegund.

29 AUGUSTUS.

NEDERHORST DEN BERG. Het bouwen eener school met onderwijzerswoning. Door de vereen. voor Christ. Nat. schoolonderwijs.

Laagste inschrijver K. Bakker, Vreeland, f 6785. Gegund.

30 AUGUSTUS.

MAARTENSDIJK (UTR.). Het bouwen van een woonhuis te Maartensdijk. Door den arch. E. G. Wentink Jr. te Utrecht.

Laagste inschr. C. v. d. Grift, Harmelen, f 3341.

NEEDE. Het amoveeren van 3 arbeiderswoningen en het vergrooten eener fabriek. Door den arch. T. Broekhuizen.

Laagste inschrijver firma Markerink, f 3999. Gegund.

ZELHEM. Het bouwen van een roomboterfabriek ald., met bijlev. van materialen. Door den arch. H. J. L. Ovink te Doetinchem.

Laagste inschrijvers G. W. H. Keuper en Baars, Doesburg, f 6997. Gegund.

2 SEPTEMBER.

WESTZAAN. Het verbouwen der pastorie. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. Gem.

Gegund aan A. Brugman te Zaandam, voor f 4190.

9 SEPTEMBER.

HAASTRECHT. Het afbreken van een heerenhuis aldaar en het daar ter plaatse bouwen van eene villa. Door den architect D. Klinkert te 's-Gravenhage.

Begrooting f 17960. Ingekomen 16 inschrijvingsbiljetten. Laagste inschr. J. J. Duijm, Gouda, f 17560. Gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a, 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels, J. G. & Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Lynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

PECK & Co., AMSTERDAM.

Meest uitgebreide voorraad in

ARTIKELEN VOOR HET BOUWVAK,

Aannemers-Materialen, enz.

VENTILATORS

in ruime keuze steeds voorhanden.

Vraag Geïllustreerde Prijscourant.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

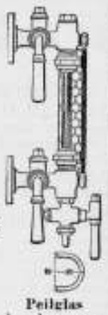
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geisers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.

Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.

Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

EERSTE

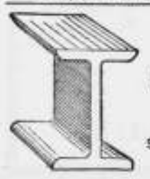
EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht**, voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith**-vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41

PRIJS 25 CENT

Bouwkundig Compagnon

gevraagd in een sedert vele jaren bestaande **Bouwkundige Timmermans-, Metselaars-** en **Aannemerszaak** in een der hoofdsteden van Z.-H. welke royaal is ingericht en gelegenheid om na eenigen tijd de zaak geheel over te nemen. Groot kapitaal niet noodig.

Informatie met *franco* brieven aan het Bureau van dit blad.

De **Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij**

verlangt een

Civiel-Ingenieur

met eenige ervaring, om spoedig als Adjunct-Ingenieur naar Java te vertrekken.

Zich persoonlijk of schriftelijk aan te melden 's-Gravenhage, Lange Beestenmarkt No. 46a.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

20 SEPTEMBER 1902. 22e JAARGANG. No. 38.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HENDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De beteekenis van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen voor het woningwezen (vervolg van bladz. 337). — Het Rembrandt-theater te Amsterdam. — Correspondentie. — Berichten. — Personalia. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Na de bijeenkomst van de leden der Maatschappij op Zaterdag 20 September zullen de ingekomen antwoorden op de Eereprijsvraag „Koninklijk Paleis" worden tentoongesteld op Woensdag 24 September a. s. en volgende dagen.

DE BETEEKENIS VAN DE BOUWVERORDENINGEN EN DE BEBOUWINGSPLANNEN VOOR HET WONINGWEZEN.

(Vervolg van bladz. 337.)

(20) Rangsgewijze gesplitste („abgestufte") bouwverordeningen, zooals zij hiervoor reeds werden beschreven, zijn in de laatste tiental jaren in talrijke duitsche steden ingevoerd geworden. Daarbij is het voornamelijk te doen om de vermindering der bouwdichtheid in de „buiten" en buitenste stadswijken, zoowel in vertikale als in horizontale richting, en wel om in bepaalde „zonen" of wijken eene rangsgewijze splitsing der voorschriften voor licht en lucht, vooral betrekkelijk den lichtinvalshoek of het quotient $\frac{c}{b}$, de grootte van het erf, de „half open" en „open" bouwwijze, het aantal verdiepingen, de gebouwshoogte en het getal der woningen in hetzelfde huis, ook wel om strengere bepalingen voor kelderwoningen, dakwoningen en *achter*woningen (inpandige woningen).

De vermindering der bouwdichtheid krachtens eene bouwpolitie verordening staat gelijk met eene vermindering van het gebruik (*misbruik*) van den bodem, alzoo met eene derving van grondrente. Daarom toonen de bekende zonen — bouwverordeningen het streven, door de bestaande bodemwaarde in aanmerking te nemen, het toebrengen van oeconomisch nadeel te vermijden, tegelijk echter het speculatieve opdrijven van de grondprijzen *boven* de door de verminderde gebruikswaarde bepaalde grens, te voorkomen, het laatste met de overweging, dat dit opdrijven de gezamenlijke toekomstige bewoners en huurders schatplichtig maakt aan de weinige personen, die van het speculatieve voordeel genieten en dat met dit laatste voordeel te gelijk een hygiënisch minderwaardig wonen in de toekomst wordt gekocht.

De geringere bouw- en woondichtheid maakt tegelijk — en dit is een oeconomisch belang — de matiging van vele politie-voorschriften met betrekking tot brandgevaar, constructie en verkeer, mogelijk. Bijvoorbeeld zijn, zooals hiervóór reeds is aangeduid, in vele bouwverordeningen verminderde eischen omtrent trapbreedte en brandvrijheid van trappen in kleine huizen, evenals eene meer uitgebreide toepassing van houtconstructie ingevoerd geworden. Ook in de kamerhoogte, in den eisch van doorgangen en doorrijgangen, alsook met betrekking tot de bedekking van straat en erf, worden geringere eischen als gebruikelijk bij open-, landelijke bouwwijze, toegestaan.

Als voorbeeld voor eene splitsing met betrekking tot de grootte van het erf kunnen de volgende bepalingen dienen.

In Keulen moet onbebouwd worden gelaten:

in klasse (zone) I 0.25, bij hoekgrondstukken 0.20 van het grondstuk oppervlak;

" " " II { 0.25, bij hoekgrondstukken 0.20 bij een bouw met een verdieping,
0.35, bij hoekgrondstukken 0.25 bij een bouw met meer verdiepingen;

" " " III { 0.35, bij hoekgrondstukken 0.25 bij een bouw met een verdieping,
0.50, bij hoekgrondstukken 0.40 bij een bouw met meer verdiepingen;

" " " IV 0.60, bij hoekgrondstukken 0.50 (open-bouwwijze).

In Bonn wordt voor de grootte van het open erf even-

eens 0.25—0.60 van het grondstuk-oppervlak met gelijke rangsgewijze splitsing in vier klassen als hiervoor geëischt. In Düsseldorf, in het binnendistrict 0.33 (bij hoekgrondstukken 0.25, wanneer *achter*woningen voorhanden zijn 0.5), in het buitendistrict 0.5 (bij hoekgrondstukken 0.33, bij het voorhanden zijn van achterwoningen 0.67) van het grondstuk-oppervlak. Te Frankfort a. M. in de binnen-zone 0.4 (+0.05 voor elke woning, die het aantal der verdiepingen overtreft), in het buiten-woondistrict 0.5 (+ 0.1 voor elke woning meer als te voren.)

In Mannheim hebben de drie bouw-zonen met betrekking tot de minimum ruimte van het open erf en der minimum afstanden eene onderindeeling *a* en *b* verkregen, die op de omstandigheid, dat een te bebouwen grondstuk *b* voorheen reeds dichter is bebouwd geweest, betrekking heeft; in dezen zin luidt het voorschrift omtrent het vrij te laten deel van het grondstuk:

	I	II	III
a	0.4	0.5	0.6
b	0.25	0.35	0.45

Ook is in Mannheim op voorstel van R. Baumeister een rangsgewijze splitsing van den afstandsregel $\frac{e}{h}$ vastgesteld, welke luidt:

	I	II	III
a	$^1/_2$	$^3/_4$	I
b	$^1/_3$	$^1/_2$	$^2/_3$.

Daardoor is, naar ons bekend voor de eerste maal, op maagdelijken bodem in de klasse III *a* met het getal I de hygiënische grondstelling verwezenlijkt, dat vensters aan de achterzijde en aan achtergebouwen dezelfde eischen worden toegekend, als vensters aan de straat, n.l. een licht-inval onder 45°. Wanneer en voor zoover de vensters gelijktijdig licht van uit een zijwaarts gelegen vrije ruimte in schuine richting toevloeit, moet de verhouding $\frac{e}{h}$ steeds volgens den regel *b* worden berekend.

In Stuttgart is, trots de bouw-zonen, onvoldoende voor de toetreding van licht en lucht aan de achterzijden gezorgd; aldaar bedraagt de geëischte afstandsverhouding $\frac{e}{h}$ in de zonen I, II en III slechts $^2/_{10}$, $^3/_{10}$ en $^1/_{10}$, hetgeen eerst recht onvoldoende zou blijken te zijn, wanneer het streven in Stuttgart tot afschaffing der gebruikelijke open bouwwijze zou slagen. In Hannover worden drie bouwzonen onderscheiden (open erf in de buitenzone 0.4, in de binnenzone 0.33, in de oude stad minder) en in ieder dezer 3 zonen 4 kwartieren, het woon-kwartier, het fabriekskwartier, het villa-kwartier met open bouw en het villa-kwartier met aaneen gesloten bouw.

De open bouwwijze wordt in verschillende midden groote en kleine steden, namelijk in de Zuidduitsche, voor de nieuwe wijken algemeen verlangd; in andere worden de handelsstraten daarvan uitgezonderd. In 't algemeen wordt de open bouw echter slechts voor de voornamere of meer landelijke woonkwartieren voorgeschreven. De „half open", voor middenstands- en arbeiderswoningen zeer geschikte bouwwijze, is in Duitsche zonen-bouwverordeningen, zooals reeds gezegd, nog weinig ingevoerd. (Manheim.)

Het toe te laten aantal verdiepingen pleegt van binnen naar buiten af te nemen (bijv. van 5—2), de hoogte van het gebouw eveneens (bijv. van 22—15 m.). Kelderwoningen plegen in de buitenkringen geheel te zijn buitengesloten; de bouw van afzonderlijke dakwoningen wordt bemoeilijkt, doordat zij aan gelijke eischen zijn onderworpen als de overige verdieping-woningen; achterwoningen eindelijk worden dikwijls minder verkieselijk gemaakt, doordat bij den bouw de geëischte grootte van het vrij te laten open erf wordt vermeerderd, zooals hiervóór van Düsseldorf en Frankfort werd medegedeeld.

De tweede wijze van rangsgewijze splitsing van bouwverordeningen, de splitsing naar gebouws-categorieën, is nog weinig ontwikkeld. Daarbij hooren thuis de reeds medegedeelde voorschriften omtrent trappen, houten vakwerk, verdiepingshoogte, verder de overwegingen omtrent de gebouwshoogte, het woningaantal bij de vaststelling van het in de bouwzonen vrij te laten open erf en de afstanden.

Al deze bepalingen beoogen het doel, den bouw van het kleine huis weer meer in gebruik te brengen, nadat de tot dusverre bestaan hebbende enkelvoudige voorschriften, zonder dat dit in de bedoeling heeft gelegen en zonder dat zulks was voorzien, het groote huurhuis ook op den maagdelijken bodem van de buitenstad heeft overgebracht.

Belangrijke vooruitgang in deze sociale splitsing der bouwvoorschriften, die óf met eene splitsing naar wijken verbonden, óf op zich zelf bestaan kan (namelijk in kleine steden), toonen o. a. de steden Mannheim en Hannover; Mannheim door begunstiging van kleine woningen in half open bouwwijze, Hannover door de inrichting van blokken met eene uitgestrekte vrije binnenruimte tusschen huizen met twee verdiepingen, in aaneengesloten bouw zonder uitbouwen, alsook door doeltreffende begunstiging van het éénge zinshuis.

— Het streven voor de toekomst — (21). Wanneer wij zooals tot nu toe de bemoeiingen van de bouwpolitie in zake den woningbouw onderscheiden ten opzichte van de uiterlijke schoonheid, beveiliging tegen brand, de soliditeit van den bouw en de eischen der gezondheid, waarbij in den jongsten tijd nog de sociale overwegingen zijn gekomen, dan valt allereerst op te merken, dat in het streven van den nieuweren tijd het ingrijpen op de schoonheidseischen eene onbeteekende rol speelt.

Men verlangt eenerzijds, dat de politie, die als openbare macht het recht verleent tot het voegen of het bepleisteren en het verven van gevels, misstanden en ontsieringen aan den openbaren weg kan verbieden. En anderzijds verlangt men met recht, dat den bouwmeester met betrekking tot den stand van den voorgevel van zijn bouw aan den openbaren weg uit artistieke overwegingen eene zekere vrijheid worde gelaten, waardoor de gladde „als afgeschaafde" huisfronten en stratenvlakken vermeden worden. Men zal dit laatste moeten toegeven op grond van zoowel in industrie-plaatsen als in schilderachtige oude steden opgedane ondervinding.

Waar vóórtuinen zijn, is aan den eisch gemakkelijk te voldoen, terwijl (daar) het terugspringen van het gebouw achter den voortuin niet aan bedenking onderhevig is en in de tweede plaats ook de voorsprong van enkele bouwdeelen in den voortuin tusschen zekere grenzen (bijv. tot op $^1/_3$ der voortuindiepte en voor $^2/_5$ der gevelbreedte) kan worden toegestaan.

Waar voortuinen ontbreken, verdient de bepaling van Hannover navolging, dat in straten van meer dan 12 M. breedte geheele bouwdeelen tot op 30 cM. en over $^2/_5$ der gevelbreedte in den openbaren weg kunnen vooruitspringen; in Mannheim mag die voorsprong in hoofdstraten zelfs tot 1 M. worden opgevoerd; zooals vanzelf spreekt behoort over eene bepaalde lengte het terugspringen van het gebouw achter de rooilijn te worden toegestaan. Ook eene ruimere toelating van houten vakwerk is van belang voor het uiterlijk schoon, voor zoover het aspect van de straat er door verlevendigd wordt.

(22) Wat de maatregelen tegen brandgevaar betreft, zoo is eenerzijds de behoefte gebleken aan hoogere eischen voor gebouwen bestemd voor vergaderingen, volksverzamelingen, schouwburgen enz., pakhuizen en soortgelijke, die echter buiten het hier behandelde onderwerp vallen, verder bij alle dragende ijzereonstructiën. De vroegere aanname, dat ijzer bij brand „veilig" was, is door de ondervinding wederlegd geworden; daarom moet als regel worden gesteld, dat ijzeren kolommen en draagbalken in woonhuizen van eene brandvrije omhulling moeten worden voorzien.

Waar zulks in de bouwverordening nog niet is geschied, mag deze verbetering niet uitblijven. Anderzijds is het weerstandsvermogen van houten stijlen of kolommen, namelijk dezulke van eikenhout, tegen vuur opnieuw erkend geworden; het is daarom gewenscht, dat in de verschillende bouwverordeningen reeds gehuldigde ruimere toepassing van houten kolommen en van houten vakwerk voor buiten- zoowel als voor binnenmuren meer algemeen worde. Zooals vanzelf spreekt, kan zulks niet worden uitgebreid tot brandvrije muren, zoo ook niet tot het toelaten daarvan voor buitenmuren, balkdragende muren en traplokalen van groote huizen; ook verzetten zich de overwegingen omtrent het ontkomen bij brand tegen al te hooge, bijv. boven 17 M. gelegen woningen.

Kleine huizen verminderen het brandgevaar, omdat zoowel de redding van de minder talrijke bewoners als de blussching gemakkelijker is te volbrengen. Gemakkelijke trappen, dat zijn dezulke met breede aantrede en geringe optrede, hebben alleen als voorzorg belang bij meer dan een bovenverdieping, *breede* trappen slechts bij talrijke woningen in hetzelfde huis. In het laatste geval komen ook alle voorschriften omtrent brandvrije bouwconstructiën en het aantal der trappen tot hun recht. Het verdient navolging, dat men zooals in Hannover, voor éénge zinshuizen de verlangde trapbreedte tot 90 c.M. terug brengt en van eene brandvrije, van het overige gebouw afgesloten trapruimte heeft afgezien, verder dat men in gebouwen, die boven de kelderruimte niet meer dan twee woonverdiepingen hebben, trappen van eikenhout zonder bepleistering en van grenen- of vurenhout met bepleistering van het ondervlak toelaat. Schilling komt op grond zijner onderzoekingen tot de slotsom, dat voor huizen, die niet meer dan twee familiewoningen bevatten, de trapbreedte tot 80 c.M. kan worden ingekrompen, dat echter voor huizen met meer woningen de tot de bovenste woonverdieping leidende trappen minstens 90 tot 100 c.M. breed en naar beneden toe voor iedere lager gelegen verdieping 10 c.M. breeder moeten zijn, dat ten slotte voor huurhuizen algemeen de volgende voorschriften aanbeveling verdienen: Op iedere 300 M². grondvlak minstens een trap; op een trap niet meer dan 3 woningen per verdieping en niet meer dan 8 woningen in 't geheel; geen woonruimte verder dan 20 M. van de naastbijzijnde trap verwijderd; eene afzonderlijk trap in iederen vleugelbouw van meer dan 15 M. lengte. De zelfde schrijver stelt voor met betrekking tot de samenstelling der trappen en traplokalen: 1, dat in huizen met niet meer dan twee woningen en niet meer dan twee bovenverdiepingen (de zolderverdieping inbegrepen, wanneer deze woon- en slaapruimten bevatten) gewone houten trappen zonder brandvrij traplokaal worden toegestaan; bij meer dan twee bovenverdiepingen eikenhouten trappen of aan de onderzijde van pleisterwerk voorziene withouten trappen in brandvrije traplokalen; 2. in huizen met meer dan twee woningen bij één bovenverdieping eikenhouten trappen of aan de onderzijde bepleisterde withouten trappen, bij twee bovenverdiepingen bovendien een massief traplokaal, bij drie en meer bovenverdiepingen onbrandbare trappen van steen of brandvrij bemanteld ijzer in massieve traplokalen. Van belang zijn de voorgestelde matige eischen voor kleine huizen, omdat de dikwijls zonder onderscheid geëischte „vuurvaste" trappen in „massieve" traplokalen den bouw van kleine huizen bemoeielijken of geheel onmogelijk maken.

Brandvrije doorrijgangen voor de brandweer zijn noodig voor grondstukken, die ter diepte van meer dan 30 tot 40 M. (d. i. de afstand tot de rooilijn) bebouwd zijn; vrije doorgangen tot het erf worden ook reeds dan geëischt, wanneer bij minder bebouwingsdiepte de brandweer op het erf moet kunnen werken, vooral dan wanneer woningen op het erf zich bevinden. De doorgang door het huis kan worden gemist bij open bouw en in 't algemeen bij kleine huizen, die niet meer dan twee woningen bevatten.

(23) Waar in de bestaande bouwverordeningen nog gedetailleerde voorschriften zijn opgenomen voor het weerstandsvermogen van het gebouw, namelijk omtrent muurdikte en afmetingen van balken, zijn die zoo mogelijk te verminderen en te vereenvoudigen. De veelvormigheid onzer bouwverordeningen is in dit opzicht meesttijds niet gerechtvaardigd; bouwstoffen slechts plaatselijk te vinden, kunnen die verscheidenheid rechtvaardigen. Afgezien van statische eenheidsgetallen, die tot naricht moeten worden medegedeeld en aan vooruitstrevende wetenschappelijke beschouwingen moeten worden aangepast, behooren er slechts weinig voorschriften omtrent de steeds zich herhalende bouwdeelen in voor te komen.

Zakelijk zijn de Mannheimer voorschriften, dat brand- en buitenmuren bij baksteenbouw in de zolderruimten één steen dik behooren te zijn, terwijl zij benedenwaarts om de twee verdiepingen een halve steen in dikte zullen moeten toenemen; bij het gebruik van breuksteen, behoort de dikte op de bovenste verdieping 45 cM. te bedragen en op iedere verdieping lager 7 cM. meer; verder dat balkdragende binnenmuren op de beide bovenste verdiepingen één steen dik en om de twee verdiepingen benedenwaarts $^1/_2$ steen dikker moeten zijn, voor zoover zij niet onder bijzondere waarborgen zijn geconstrueerd. Schilling beveelt aan, onderscheid te maken tusschen: a) kleine huizen, d. z. dezulke van niet meer dan 3.5 M. verdiepingshoogte, niet meer dan 10.5 M. diepte en 8 meter breedte; b) groote huizen. Hij doet daaromtrent het volgende voorstel:

	Buitenmuren.	Balkdragende binnenmuren.	Gemeenschappelijke brandmuren.
a	$1^1/_2$ steen voor de drie bovenste volle verdiepingen. $^1/_2$ steen meer om de twee lagere verdiepingen.	1 steen voor drie bovenste volle verdiepingen. $^1/_2$ steen meer om de twee lagere verdiepingen.	1 steen voor de twee bovenste volle verdiepingen. $^1/_2$ steen meer om de twee lagere verdiepingen.
b	$1^1/_2$ steen voor de twee bovenste volle verdiepingen. $^1/_2$ steen meer om de twee lagere verdiepingen. *(als in Berlijn.)*	$1^1/_2$ steen voor de twee bovenste volle verdiepingen. $^1/_2$ steen meer om de twee lagere verdiepingen. *(als in Keulen.)*	$1^1/_2$ steen voor de drie bovenste volle verdiepingen. $^1/_2$ steen meer om de twee lagere verdiepingen.

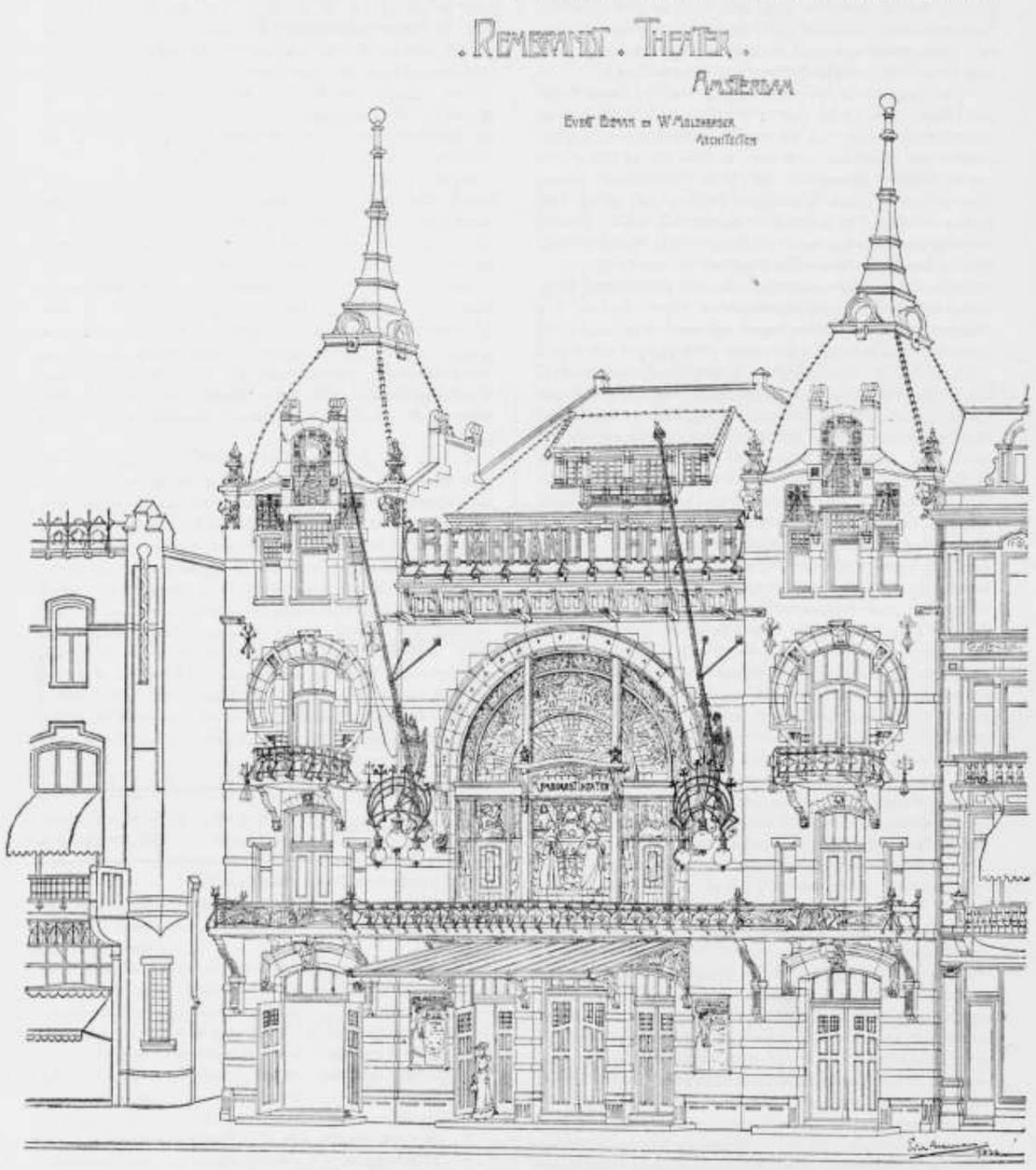
Het verbod van gemeenschappelijke brandmuren, zooals het in vele bouwverordeningen voorkomt, schijnt in ieder geval voor kleinere huizen, waarin niet meer dan 8 gezinnen

wonen, niet gerechtvaardigd. De matiging der minima voor kleine huizen van de onder a gedachte soort vergemakkelijkt den bouw uit een financieel oogpunt zeer.

Wordt vervolgd.

Van den voorgevel die, passend voor het doel van het gebouw, een gunstigen indruk maakt, kunnen wij hier een afbeelding geven, daartoe in staat gesteld door de welwillendheid van de Redactie der Amsterdamsche Courant.

Dit bouwwerk, dat met de bijgebouwen een oppervlakte van 1000 M². inneemt, is met verbazenden spoed tot stand

HET REMBRANDT-THEATER TE AMSTERDAM.

Den 16en dezer werd dit gebouw, aan het Rembrandtsplein te Amsterdam gelegen, voor het publiek geopend.

gekomen; de architecten werden hierbij op kranige wijze ter zijde gestaan door de heeren Cerlijn en de Haan, de aannemers van het werk.

CORRESPONDENTIE.

Het schrijven van *„Een inzender op de Eereprijsvraag"* zal waarschijnlijk in het volgende nummer worden opgenomen.

BERICHTEN.

Met groote vreugde hebben wij uit de Troonrede vernomen, dat de medewerking van de Tweede Kamer zal worden ingeroepen tot meerdere ontwikkeling van het hooger en middelbaar vakonderwijs.

Alzoo zal een ontwerp van wet betreffende het vakonderwijs nabij zijn.

H. M. de Koningin blijkt verder het voornemen te hebben, om eene Staatscommissie te benoemen voor de betere ineenschakeling van de verschillende deelen van het onderwijs, en de wijzigingen die te dien einde in de onderwijswetten zullen zijn aan te brengen.

De „Noordbrabander" meldt, dat van regeeringswege een verzoek tot de bezitters van het kasteel te Wijchen is gericht om zooveel mogelijk te voorkomen, dat het kasteel met zijn historisch verleden verdwijnen zal.

Het blad gelooft echter niet, dat dit gevaar erg te duchten is, want, naar het uit goede bron vernam, heeft zich reeds een consortium gevormd, dat geneigd is — als het dit kasteel tegen een matigen prijs in bezit kan krijgen, om het te bestemmen voor een doel, dat nog niet gemeld mag worden — het kasteel niet alleen geheel in wezen te houden, maar zelfs van plan is het geheel te restaureeren.

Volgens het Nieuws v. d. Dag zal wederom een der Nederlandsche adellijke sloten, waaraan historische herinneringen verbonden zijn, gesloopt worden. Het is het slot „Dijksterhuis" of „Ten Dijke", te Pieterburen (Gr.), dat met het bijbehoorende groote koetshuis weldra met den grond gelijk zal worden gemaakt. De lanen en boomgroepen, welke nog van het vroeger tamelijk uitgestrekte bosch zijn overgebleven, zullen worden uitgeroeid.

In de vestibule van het gebouw staat te lezen: „Moge het huis blijven staan, totdat de mier de wateren der zee zal hebben uitgedronken en de schildpad de geheele aarde zal zijn doorgewandeld."

Deze wensch zal dus niet vervuld worden, wijl noch de mier noch de schildpad tot dusver de hun opgedragen taak hebben volvoerd.

Als een bewijs, dat onze Hollandsche steenfabrikanten bekwame vaklieden zijn, kan worden medegedeeld, dat het fabrikaat der voor bijna twee jaren door de heeren Geldens uit Druten opgerichte fabriek te Nieupoort, in België, thans op de Tentoonstelling te Rijssel, in Frankrijk, reeds met de gouden medaille, als eenige hoogste onderscheiding, bekroond is geworden.

's Gravenhage. In de vergadering van den gemeenteraad op 10 Sept. jl. is het praeadvies van B. en W. op het adres van Mr. E. H. Goekoop in zake het domein Zorgvliet aangenomen. De terreinen zullen dus niet door de gemeente worden aangekocht.

* * *

Amsterdam. Aan den nieuw gekozen Wethouder den heer L. Serrurier, zijn de afdeelingen Publieke werken en Handelsinrichtingen opgedragen. Aan den heer Dr. C. F. J. Blooker, voormalig Wethouder van Publieke werken, zijn nu opgedragen de afdeelingen Armwezen, Gezondheidsdienst en Statistiek.

* * *

In de op 17 dezer gehouden vergadering van het Genootschap Architectura et Amicitia werd, naar aanleiding van het afwijzend prae-advies van B. en W. op het voorstel van het gemeenteraadslid Van Arkel, om een gemeentearchitect aan te stellen, besloten samen te gaan met de afdeeling Amsterdam van de *Maatschappij ter bevordering van bouwkunst* om een adres te zenden aan den raad, waarin er ernstig op wordt aangedrongen om het voorstel Van Arkel aan te nemen.

Voor het behoud van de schoonheidscommissie zullen beide lichamen zich in een adres uitspreken.

De officieele mededeeling is ontvangen, dat op de Eerste Internationale Tentoonstelling van Moderne Decoratieve Kunst te Turijn, aan de Nederlandsche inzenders de volgende bekroningen zijn toegekend:

8 Eere-diploma's. Amstelhoek, H. P. Berlage Nz., A. le Comte, G. W. Dijsselhof, Joost Thooft en Labouchere, J. Mendes da Costa, Rozenburg (Kon. porcelein- en aardewerkfabriek) en K. Sluyterman.

10 Gouden medailles: 't Binnenhuis, F. W. Braat, J. Eisenloeffel, J. B. Hillen, J. L. Schouten, W. Stevens & Zoon, John. Th. Uiterwijk & Co. (Arts en Crafts), E. J. van Wisselingh & Co., F. Zwollo en de collectieve inzending van graphische kunst, bijeengebracht door den heer Ph. Zilcken.

7 Zilveren medailles: J. Altdorf, C. J. Begeer, W. G. Brouwer, W. M. Hoeker, J. L. Lauweriks, J. A. Pool Jzn., en het Koloniaal Museum, te Haarlem, (directeur Dr. Greshoff).

18 Diploma's van verdienste: J. P. van den Berg, Erven F. Bohn, H. J. Bouhuys, A Falise, Haagsche Smyrna-tapijtfabriek, Hack, John. Jacobson, S. Jessurun de Mesquita, G. Kleinman & Co., A. L. Koster, S. Lankhout & Co., C. van Leer & Co., F. J. van Mansveld, George Reuter, J. B. Smits, J. G. Veldheer, Agatha Wegerif-Gravestein, J. P. Wormser.

PERSONALIA.

Bij Kon. besluit zijn benoemd aan de Polytechnische School te Delft: a. tot hoogleeraar de heer W. H. L. Janssen van Raay, thans leeraar aan die inrichting; b. tot leeraar de heer dr. H. de Vries, leeraar aan de 1e H. B. S. met vijfjarigen cursus te Amsterdam en privaatdienst aan de gemeentelijke universiteit aldaar.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 22 SEPTEMBER

AMSTERDAM. Het vergrooten van de openb. lagere school der 1e klasse no. 46 aan de Roggevecnstraat, op den hoek van de van Neckstraat, tot een school met 15 klasselokalen.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 2,25, met drie teek. Inl. worden gegeven op het bureau van den assist.-arch. op het stadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het sloopen van de perceelen: 1e Vinkenbuurt nos. 8, 10, 12, 14, 16, 18, 18*a*, 18*b*, 18*c*, 18*d*, 18*e* en 18*f*; Lange Bleekerspad nos. 6, 8, 10, 12, 14, 111, 113, 115 en 117 en Kwakersdwarspad no. 10 en 12.

Het gemeentebest.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een nieuwe kerk met consistorie, kosterswoning, enz., enz., ten behoeve van de Geref. kerk.

De kerkeraad der Geref. kerk, v.m. 11 u., in het volkskoffiehuis. Bestek en teek. à f 2,50 bij de heer A. M. van Westrop Nieuwe Westerstraat no. 3 Enkhuizen, en bij den arch. H. Bonda, Nic. Beetsstr. 132, Amsterdam. Aanw. gedaan.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een bergplaats voor kans, wagens en paard.

De heer J. Thoma, n.m. 5½ u., in het Medemblikker Tolhuis. Bestek en teek. ter inz. in bovengen. herberg. Inl. geeft T. Korff, bouwk.

LEUR (N.-BR.). Het bouwen van een post- en telegraafkantoor te Leur, met bijlev. van de benoodigde materialen.

De archit. J. M. Marijnen te Breda, n.m. 2½ u., in het koffiehuis van de Wed. van Beckhoven te Leur. Bestek en teek. in gemeld koffiehuis ter inz., alw. ook bestekken zijn te verkr. tegen f 1. Aanw. gedaan.

ROOZENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een herberglokaal met bovenhuis, met bijlev. van alle materialen.

De heer A. Ridders, 's av. 8 u. te zijnen huize, café „de Ram" alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

WINSCHOTEN. *a.* Den verbouw van de thans bestaande school op de Hoogeklei ald. en het daarop aanbrengen van eene verdieping, *b.* het veranderen van oud en het maken van nieuw schoolmeublement, alsmede eenige vertimmeringen aan de onderwijzerswoning aldaar, een en ander onder bijlev. van materialen, etc.

De arch. J. v. Lenning, n.m. 5 u., in het Groninger veerhuis. Bestek en voorw. bij den arch. à 50 ct. en met teek. à f 1 te verkr.

DINSDAG 23 SEPTEMBER

EXLOO (DR.). Het bouwen van eene nieuwe school met onderwijzerswoning en turfschuur te Valtherveen, gem. Odoorn (aan 't Vetstukkerdiep) met bijl. van alle mater.

Het gem.best. van Odoorn, 's midd. 12 u. Bestek met teek. ter inz. te Exloo in het gemeentehuis, te Musselkanaal in 't hôtel

Panman, te Stadskanaal in 't hôtel Dopper, te Veendam in 't hôtel De Unie, te Groningen in 't café Huizinga, te Assen in 't hôtel Panman, te Meppel in 't hôtel Bontekoe en zijn te bek. bij den burgemeester van Odoorn, te Exloo, tegen inzending van f 1,50. Aanw. 22 Sept., 's midd. 12 u.

SNEEK. Het bouwen van twee woonhuizen aan de Kloosterstraat.

De heeren N. Zoethout en H. v. d. Molen. Bestek en teek. ad f 1,25 ter verkr. bij F. de Joog Izn., bouwk. aldaar, die mede inl. verstrekt.

WOENSEL. Het bouwen van 19 burgerwoningen, in twee perc. en in massa.

Mevr. de Wed. Vlijmínckx, 's av. 7 u., in het koffiehuis van P. v. Moll. Bestek en teek. ter inz. in bovengen. koffiehuis. Inl. verstrekt de bouwk. A. Boogaarts. Aanw. 23 Sept., v.m. 10 u.

WOENSDAG 24 SEPTEMBER.

BOLSWARD. *a.* Het maken van een gebouw voor stadswerkinrichting; *b.* het vertimmeren e. a. van de woningen, staande aan de Bagijnestraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Bestekken en teek. ter inz. ter secr. Inlicht. geeft de gem.-arch.

EGMOND a/d. HOEF. Het vergrooten van de openb. lagere school in het dorp Egmond-Binnen.

Het gemeentebest. van Egmond-Binnen, v.m. 11 u.

HAARLEM. Het bouwen van een dubb. villa aan den Bloemendaalschen straatweg te Bloemendaal.

De archit. J. C. v. d. Berg, n.m. 3 u., in café Brinkmann.

JOURE. Het afbreken eener oude en het bouwen van een woon- en winkelhuizinge aan de Midstraat te Joure.

De heer J. Zuidema. Bestek ter inz. bij den logementhouder Joh. v. d. Heide. De inschrijvingsbiljetten in te lev. bij den aanbesteder voor 24 Sept. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 25 SEPTEMBER.

LIESHOUT. Het bouwen van een winkelhuis voor den heer J. Martens.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inzage bij J. Martens en M. van Thiel te Bakel, bij wien inl. zijn te bekomen.

RIJNSBURG. Het verbouwen der kerk.

De kerkvoogden der Ned. Herv. Kerk, n.m. 1½ u. Bestek met 2 teek. ad f 0,50 bij den heer Molder, Breestraat te Leiden verkrijgb. Inl. geeft de arch. H. J. Jesse te Leiden. Aanw. gedaan.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beurspleln). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwstraat E. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . .	1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	23.902.800.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

VRIJDAG 26 SEPTEMBER.

LOOSDUINEN. Het bouwen eener tuinderswoning op het landgoed „Rozenburg" onder Loosduinen.

De aanbesteder, n.m. 2 u., in het café op halfweg Loosduinen alwaar bestek en teek. ter inz. liggen.

MAANDAG 29 SEPTEMBER.

RUURLOO. Het bouwen van een landbouwerswoning, te Ruurloo, met korenberg, in twee perc. en in massa, met gedeeltelijke bijlev. der materialen.

De rentmeester van den huize „Ruurloo", v.m. 11 u., in het café „het Wapen van Ruurloo". Bestek en teek. ter inz. in voorn. logement. De bilj. moeten uiterlijk 27 Sept. bij den rentmeester van den huize Ruurloo worden ingezonden. Aanw. 22 Sept., n.m. 2 u.

DINSDAG 30 SEPTEMBER.

ALMELOO. Het bouwen van eene verdieping en zolderverdieping op een bestaande fabriek in de Holtjesstr. voor I. Bendien Jzn.

De arch. H. A. Witzand Bzn., n.m. 3 u., in café Lüdeking, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch.

WOENSDAG 8 OCTOBER.

DELDEN. Het bouwen van een liefdegesticht.

Het bestuur der R.-K. Ziekenverpleging, n.m. 5 u., in het café Jansen. Bestek en teek. ad f 2 en inl. verkrijgb. bij arch. v. d. Goot en Kruisweg te Hengeloo. Aanw. 8 Oct., n.m. 3 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

31 AUGUSTUS.

BREDA (ONDERH.). Het verbouwen van het pand staande en gelegen aan de Ginnekenstraat no. 137 aldaar, voor den heer L. M. Verhoeven.

Metselw. Laagste inschr. J. Mol, f 3800.*
Timmerw. A. Verhagen & Zn., f 3975.*
Massa. A. P. Mol, f 8875. *Gegund.

3 SEPTEMBER.

VLAARDINGEN. Het bouwen van een pakhuis voor den heer J. Boerdam.

Laagste inschr. Pl. Vogelaar en P. Zevenbergen, f 3333.

4 SEPTEMBER.

OOSTERBEEK (ONDERH.). Het bouwen van een villa aan den Stationsweg aldaar, ten behoeve van den heer J. V. Wierdsma te Rotterdam.

Laagste inschr. J. Frederiks & Zn., f 21828.

5 SEPTEMBER.

FREDERIKSOORD. Het verbouwen der tuinmanswoning bij de Gerard Adriaan van Swieten tuinbouwschool. Door den direct. der Maatsch. van weldadigheid.

Laagste inschr. P. Haverman & G. Houwer, Steenwijkerwold, f 1527.

6 SEPTEMBER.

ALKMAAR (ONDERH.). Het verbouwen van hotel „Neuf", aan de Langestraat. Door den arch. K. Bakker Dz.

Gegund aan C. Bol, aldaar.

BROEK IN WATERLAND. Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. Pels. Raming f 1040.

Laagste inschr. C. Tinkelenberg, Broek, f 887.

9 SEPTEMBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op den hoek Reitz- en Bothastr, onder beheer van de archit. v. d. Goot en Kruisweg. Door den heer E. Ter Marsch.

Laagste inschrijver G. v. Marle, f 3687.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woon-, winkelhuis en smederij. Ram. f 3500. Door den heer W. C. du Pré.

Laagste inschrijver G. Steggink, f 4375. Niet gegund.

HAASTRECHT. Het afbreken van een heerenhuis aldaar en het daar ter plaatse bouwen van een villa. Ram. f 17960. Door den architect D. Klinkert te 's-Hage.

Laagste inschr. J. J. Duijn, Gouda, f 17560. Gegund.

VENLOO. Het bouwen van een doodgraverswoning met dienstgebouw en toegangspoort. Door het gemeentebest.

Laagste inschr. J. Thissen, f 7550. Gegund.

WAGENINGEN. Het bouwen van een vereenigingsgebouw a d. Gerdesstraat aldaar. Door het bestuur der St. Jozef vereen.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. v. Brakel, f 2975.*
Metselwerk. H. Heitink, Bennekom, f 4612.
Schilderwerk. F. Perceboom, f 305.*
Stucadoorwerk. Joh. Hollmann, f 264.*
Loodgieterswerk. Gebr. v. d. Born, f 293.*
Smidswerk. G. v. Triest, f 255.*
Massa. A. de Leeuw, f 10619. *Gegund.

10 SEPTEMBER.

AARLE RIXTEL. Het bouwen van een woonhuis voor den heer H. van Haandel. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. W. Schoofs, Beek-en-Donk, f 2015. Gegund.

CLINGE (ZEEL.). Het verg ooten der openb. school, met bijlev. van materialen. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver B. H. Reuling, Hulst, f 4206.

PUTTEN o/d. VELUWE. Het bouwen van een openb. lagere school met 3 lokalen en onderwijzerswoning nabij Schovenhorst, met bijl. van materialen en schoolmeubelen. Door het gemeentebest.

School en onderwijzerswoning. Laagste inschrijver Joh. Pasman, Putten, f 10225.*
Meubelen. E. v. d. Poll, f 680.* *Gegund.

WIJK AAN ZEE EN DUIN. Het bouwen van een tuinderswoning, aan de Creutzberglaan hoek Bankelaan. Door de diaconie der Ned. Herv. Gem.

Laagste inschrijver Schipper, Heemskerk, f 1626.* *Gegund.

11 SEPTEMBER.

NIEUW-DORDRECHT (DR.). Het bouwen eener kerk met sacristie, pastorie enz. Door den arch. A. Tepe te Rijsenburg.

Laagste inschrijver M. P. Molenaar Sneek, *a.* f 44962, massa *b.* f 48600. Alle inschrijvingen waren verre boven de begrooting. Het werk is niet gegund.

12 SEPTEMBER.

GOUDA. Het amoveeren van: 1. den opstal der bestaande kerk met toren, enz. 2. idem van een enkel en een dubb. heerenhuis, alles staande en gelegen aan de Gouwe, te Gouda. Door het R.-K. kerkbest. van den H. Joseph.

Laagste inschrijver J. A. van Leumeren, Utrecht, f 5113. Gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van een remise met stalling voor 17 paarden, benevens stalmeesterswoning, op het terrein kadastraal bekend gemeente Groningen sectie C. no. 3872 aan de Emmasingel. Door de firma van Gend en Loos.

Laagste inschrijver F. H. Muller, f 20390.

HOOGEVEEN. Het verbouwen van een huis, staande aan de zuidzijde van de Schutstreek te Hoogeveen. Door den heer H. J. Vermeulen.

Laagste inschr. J. Schultink, Hoogeveen, f 1388. Niet gegund.

13 SEPTEMBER.

BODEGRAVEN. Het bouwen van een schoolgebouw van 6 lokalen en onderwijzerswoning. Door het bestuur der vereen. voor Christ. Nat. schoolonderwijs.

Laagste inschrijver P. Vogelaar te Vlaardingen, voor f 13130.

DELFZIJL. Het bouwen van eene kleine burgerbehuizing met bijgebouwtje. Raming f 1200. Door den architect F. A. Pot.

Laagste inschrijver G. Bakker, Delfzijl f 1139. Gegund.

DEVENTER (ONDERH.). Het bouwen van een tuinmanswoning op de huize „de Bannink" aldaar.

Gegund aan de laagste insch., als volgt: J. de Lange, Schalkhaar, grond- en metselwerk f 1078; A. Broekmaat en Klosters, Colmschate, timmerw. f 792; R. H. Maaldrink, id., schilderw. f 114; H. Heiligers, Deventer, loodgieterswerk f 52; F. Brinkman, Colmschate smidswerk f 78.

DRACHTEN. Het bouwen van een sigarenfabr. op het Molencind, aldaar. Door den heer S. O. Sietzema.

Laagste inschrijver K. v. d. Veen, f 1923. Gegund.

GRONINGEN. Het bouwen van twee afzonderlijke paviljoenen eene dubb. behuizing met zinkputten enz. op „Denncnoord" te Zuidlaren. Door den archit. K. en G. Hoekzema Kzn. te Groningen.

Laagste inschrijver J. Pot, Stedum, f 78694. Gegund.

KRIMPEN A.D. IJSSEL. Het bouwen van een raadhuis met veldwachterswoning. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver F. Slooff, Krimpen a d IJ., f 16243.* *Gegund.

UTRECHT. Het bouwen van eene directeurswoning aan het armenhuis in de Tuchtuisstraat. Door het gemeentebest.

Laagste inschrijver J. Kok, Utrecht, f 3944; daaropvolgende W. M. Reijerse, Blauwkapelle, f 3976.

UTRECHT. Het bouwen van een gymnastieklokaal, waar boven twee schoollokalen ter plaatse van het te sloopen bestaand gymnastieklokaal van de openb. school aan den Draaiweg te Utrecht. Door het gem.-bestuur.

Laagste inschrijver W. M. Reijerse, Blauwkapelle, f 11266; daaropvolgende J. Kok, Utrecht, f 11277.

WEESP. Het bouwen van een schoolgebouw aan de bestaande O. L. school bij de Geinbrug. Door het gem.best., van Weesp-ercarspel.

Laagste inschrijver W. Korver, Nederhorst den Berg, f 7319. Nog niet gegund.

14 SEPTEMBER.

GROUW (FR.). Het bouwen van eene tuinkamer met waranda voor rekening van den heer L. Lijkles te Grouw en onder beheer van K. Budstra architect te Grouw.

Laagste inschrijvers H. v. d. Schaaf en T. A. Bouma, Grouw, f 1697.

15 SEPTEMBER.

HILLEGOM. Het bouwen van een pastorie, met bijk. werken aan den Stationsweg. Door den bouwk. J. Kraaij.

Laagste inschrijver E. Zwolsman, Hillegom, f 5770.

16 SEPTEMBER.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van acht heerenhuizen aan de rijksweg te Rijswijk. Door den arch. J. Latour.

Laagste inschrijver J. Th. Schulte, Delft, f 49740.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 6den October 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 936:

De levering in April en Juni 1903 van 50.000 stuks platte eikenhouten Dwarsliggers lang 2.60 à 2.70 M. breed 26 à 20 cM. dik minstens 14 cM.

Het bestek is tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

17 SEPTEMBER.

'S-GRAVENHAGE. Het stichten van 9 gebouwen ten behoeve der pompstations voor de bemaling van polders langs de Bleek en Oostkil, onder de gemeente Made en Drimmelen, prov. Noordbrabant, behoorende tot de werken voor de verlegging van den Maasmond. Ram. f 28750. Door het minist. van W., H. en N.

Laagste inschr. C. Nieuwenhuijse, Iersekc, f 25735.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 7den October 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen te Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 917.

Het afbreken van de voormalige houten visitatiezaal en het maken van een gebouw voor bureau en werkplaatsen voor de telegraaf- en seindienst op het station Nijmegen.

Begrooting f 4900.—.

De besteding geschiedt volgens § 47 van het bestek.

Het bestek ligt van den 17den Sept. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur, D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 30sten Sept. 1902, ten 10 ure voormiddag *(West Europ. tijd)*. Wachtkamer 3de klasse Nijmegen.

Utrecht, den 12den September 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haenslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a, 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Jossen-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, treppen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam.
Marmeren Schoorsteen-mantels, J. G. & Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Lynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516. Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

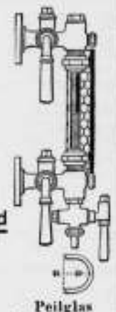
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

Telegram-Adres: Ubbelohde, Amsterdam. — Telephoon No. 593.

Peilglas beschermers.

Th. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.

ROTTERDAM.

legt HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert traptreden en platen van elke gevraagde afmeting voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagehallies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in geel, rood, bruin en zwart, dik 2 cM. zijn voorradig.

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

Telefoon 3978.

PHOENIX Meubileer-Inrichting,

234 Spuistraat

Amsterdam.

Degelijke en smaakvolle bewerking, ook naar ontwerpen.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,

SINGEL 455.

MULDEN-

Villa- Toren- en Leipannen

der Brüggener Actien-Geselschaft für Thonwaaren-Industrie.

VERGLAASD EN ONVERGLAASD.

Vertegenwoordiger:

P. SMULDERS, - Tegelen.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van drukvastheid, analyse, enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

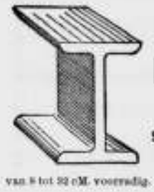
Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

door

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

van 8 tot 32 cM. voorradig.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING, Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

LEYDEN & VAN BEEST

Binnenrotte 22—24.

ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare** en **draagbare stoelen**

voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.

Prijzen en catalogus op aanvrage.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensors
Korting's Pulsometers en Elevators.
Korting's Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.
Korting's Ribbenbuizen en Stoomkachels.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN in Asphalt-Massive en Parquet-Tapis.

Worden door ons uitsluitend gelegd door werklieden van de fabriek.

HOUTEN HOOFD- EN TUSSCHENBALUSTERS.

FAIENCE EN TEGEL FABRIEK HOLLAND NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP UTRECHT

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D, No. 41.

PRIJS 25 CENT

Aan de MEUBELFABRIEK van J. B. HILLEN Amsterdam wordt een moderne

Meubelteekenaar

GEVRAAGD.

Persoonlijke aanbiedingen *Damrak 66—67*.

Gemeentebouwmeester

te DEVENTER.

Burgemeester en Wethouders van *Deventer* roepen, wegens benoeming van den tegenwoordigen titularis tot directeur der gemeentewerken te Haarlem, Sollicitanten op voor de betrekking van Gemeentebouwmeester (chef van het bouwkundig bureau) op een nader vast te stellen jaarwedde van *f* 2500 — *f* 3000 naar gelang van bekwaamheid en ervaring van den te benoemen persoon.

Sollicitanten worden verzocht hunne op zegel geschreven adressen in te zenden aan den Burgemeester van Deventer vóór den 1en October 1902.

Ambachtsschool UTRECHT.

GEVRAAGD tegen 1 Jan. a. s.

een Onderwijzer

voor het vormteekenen aan a. s. Timmerlieden en meubelmakers der hoogste klassen, (Aesthetisch ontwikkeld Bouwkundige, tevens goed Handteekenaar). Aanvangssalaris *f* 1000.

De benoemde wordt tijdelijk aangesteld, met dien verstande, dat hij vaste aanstelling verkrijgt, als na één jaar dienst blijkt, dat hij de noodige bekwaamheid en geschiktheid bezit.

Inlichtingen en inzendingen van stukken en teekeningen vóór 15 Oct. 1902 bij den directeur der school.

Het Bestuur.

K. KERLEN.

Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.

LEVERT

Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°).
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij 1850°).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99 % $Si O_2$. **Speciaalklei** voor glashavens en schepen.
„KAOLINTHON" met 36½ % $Al_2 O_3$. **gewasschen Kaolin** voor porcelein.
Pijpen en buizen, verglaasd, voor drainages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over **98** % $Ca C O_3$. **ruw Krijt** in stukken: **fijnst gemalen BARYT,** met **98** % $Ba S O_4$. **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zand, 85 % lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Épurée, Schoespek, Steenkoolteer enz.
Asbest en Kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen. Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 90 % zuiver $H_2 Mg_3 Si_4 O_{12}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Mineraalolie Merk Socsiv, soort. gewicht 907/9—
Witherit, Flusspath, Feldspath, Kalkspath, Amaril, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvraag.

TH. A. DE KOSTER, Sanitary-Engineer,

Amsterdam.

Fabrikant van Centrale Verwarmingstoestellen,

ijzeren en houten PLANTENKASSEN, bedekt met houten roljalousiën, ter bescherming, worden **geheel gereed** uit mijne Fabriek opgeleverd.

Verwarming van Serres met reguleerbare vulketels, eigen Fabrikaat.

Deze ketels zijn ten allen tijde voorhanden en kunnen, zoo noodig, in enkele uren verwisseld worden.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*

Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn,* **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille **f 0.50.** Franco per post **f 0.65.**

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter,* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

27 SEPTEMBER 1902. 22e JAARGANG. No. 39.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Eereleden van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — De beteekenis van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen voor het woningwezen (vervolg van bladz. 356). — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Inhoud van Tijdschriften. — Bureau voor plaatsing van opzichters en Teekenaars. — Correspondentie. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, worden tot en met Zaterdag 11 October a. s. tentoongesteld, de teekeningen der 18 antwoorden ingekomen op de *Internationale Eere-Prijsvraag* voor een Koninklijk Paleis, uitgeschreven bij gelegenheid van het zestigjarig bestaan der Maatschappij.

De toegang tot deze tentoonstelling is kosteloos.

De Besturen der Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en het Genootschap Architectura et Amicitia hebben het hier volgende adres, gedateerd 20 September 1902, gericht tot den Gemeenteraad van Amsterdam.

Geven met verschuldigden eerbied te kennen:

de Besturen van de Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en het Genootschap „Architectura et Amicitia",

dat zij hebben kennis genomen van het voorstel van het Medelid van Uwen Raad, den Heer G. van Arkel, waarbij wordt aangedrongen op de aanstelling van een *Gemeente-Architect,* en van de daarbij gemaakte opmerkingen,

dat zij eveneens hebben kennis genomen van het *praeadvies* van Burgemeester en Wethouders op dit voorstel;

dat het hen ten hoogste gewenscht voorkomt, dat aan den dienst der Gemeentewerken worde verbonden een bekwaam en artistiek ontwikkeld Architect, een verantwoordelijk hoofd, die omtrent alle aangelegenheden, het behoud en de ontwikkeling der schoonheid van de Hoofdstad des Rijks betreffende, zou kunnen adviseeren;

dat het hen voorkomt, dat de uitgaaf, verbonden aan de aanstelling van een dusdanig ambtenaar, geen aanleiding zou mogen geven tot het achterwege laten van de hoogst noodzakelijke vervulling dezer functie, welke minstens even noodzakelijk kan worden geacht als de leiding van andere gemeentelijke takken van dienst, omdat steeds meer blijkt, dat artistieke leiding bij door de Gemeente uit te voeren werken onmisbaar is; terwijl daarbij de uitgaven aan deze aanstelling verbonden door de meer oordeelkundige inrichting ruim zouden worden vergoed;

dat zij daarom in genoemde aanstelling een stap voorwaarts zouden zien in het streven: de ontwikkeling en uitbreiding van Amsterdam te leiden in een sinds lang ongekende, schoone en waardige baan;

dat zij, daarentegen, aan het oordeel van Burgemeester en Wethouders om de tegenwoordige z.g. *Schoonheidscommissie* in stand te houden hun volle sympathie betuigen, en de meening des Heeren van Arkel over deze Commissie hun voorkomt ongegrond en ondoordacht te zijn, omdat de door hem geuitte vermoedens van partijdigheid in hare beslissingen, door de wijze waarop zij wordt benoemd (als gekozen door de leden van de beide eenige Bouwkunstgenootschappen hier ter stede, waarvan verreweg het grootste deel der Architecten lid zijn) volkomen zijn buitengesloten;

dat het hen integendeel wenschelijk voorkomt juist deze commissie te handhaven en hare werkzaamheid zooveel mogelijk uit te breiden, omdat, door samenwerking dezer Commissie met den eventueel te benoemen Gemeente-Architect, een toestand zou in het leven geroepen worden, waardoor zelfs de geringste schijn van partijdigheid zou komen te vervallen.

Redenen waarom adressanten Uw College dringend verzoeken het bedoeld praeadvies te verwerpen en het daarheen te willen leiden, dat de aanstelling van een aesthetisch hoofd in de voorgestelde reorganisatie van Publieke Werken worde opgenomen.

Hetwelk doende met verschuldigde gevoelens van eerbied

Namens het Bestuur van de Afd. Amsterdam v/h. Maatschappij tot Bev. van Bouwkunst:	*Namens het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia:*
ED. CUYPERS, *Voorzitter.*	H. P. BERLAGE Nzn., *Voorzitter.*
W. A. E. VAN GEUNS Cl., *Secretaris.*	H. J. M. WALENKAMP, *waarn. 1ste Secretaris.*

Aan den Raad der Gemeente Amsterdam.

* * *

Naar aanleiding van dit verzoek heeft het Hoofdbestuur van de Maatschappij zich tot den Gemeenteraad gewend met een adres van den volgenden inhoud:

Aan den Gemeenteraad van Amsterdam.

Kennis genomen hebbende van het adres gedateerd 20 September 1902, tot U gericht door de Besturen van de Afdeeling Amsterdam

van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en van het Genootschap Architectura et Amicitia,

geeft het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst met verschuldigden eerbied te kennen,

dat het bij elke organisatie van den dienst der Publieke werken van de Gemeente Amsterdam, het voortbestaan der door Burgemeester en Wethouders van Amsterdam ingestelde Commissie van advies bij de beoordeeling van bouwplannen, ingeleverd bij aanvraag voor pacht of koop van terreinen achter het Rijks Museum enz., mogelijk acht, en tevens wenschelijk in het belang der Gemeente;

reden waarom het Hoofdbestuur U met aandrang verzoekt, het gedeelte van het praeadvies van Burgemeester en Wethouders op het voorstel van Uw medelid den heer G. van Arkel, voor zooverre dit praeadvies betrekking heeft op de bovenbedoelde Commissie, aan te nemen.

Namens het Hoofdbestuur voornoemd:

Amsterdam,
22 September 1902.

A. SALM GBzn., *Voorzitter.*
C. F. J. LOUIS RIEBER, *Secretaris*

EERELEDEN VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

benoemd in de Algemeene Vergadering van 19 September 1902.

Dr. A. KUYPER.
Minister van Binnenlandsche Zaken.

F. J. NIEUWENHUIS.
Architect, Directeur der Gemeentewerken te Utrecht.

F. H. VAN MALSEN.
Industrieel te 's-Gravenhage.

DE BETEEKENIS VAN DE BOUWVERORDENINGEN EN DE BEBOUWINGSPLANNEN VOOR HET WONINGWEZEN.

(Vervolg van bladz. 356.)

(24) Ofschoon de Duitsche bouwverordeningen, zooals reeds gezegd, in hygiënisch opzicht groote vorderingen hebben gemaakt, kan dit toch niet gezegd worden van alle bestaande bouwverordeningen en met betrekking tot alle hygiënische gezichtspunten.

Het is zeer gewenscht, dat alle bestaande bouwverordeningen, stedelijke en landelijke, vaste verhoudingsgetallen voor het licht-oppervlak van vensters voorschrijven, dat zij verder voor traplokalen en privaatruimten directe belichting en luchtverversching door zij- of bovenlicht voorschrijven.

Het verdient aanbeveling, dat voor lichttoevoer doeltreffende afstandsregelen, ongeveer naar het Mannheimer voorbeeld, worden vastgesteld, niet alleen aan de straat, maar ook aan de binnenzijde van het grondstuk, aangevuld door een maximum hoogte der gebouwen in het algemeen en een toe te laten minimum hoogte aan smalle straten. Daarbij komen verder de doeltreffende oppervlak-regelen voor de onbebouwd te laten ruimte. Zoo ongeveer naar de Mannheimer manier, rekening houdende met achterwoningen, als ook met de vaststelling van een minimum oppervlak voor het open erf en een minimum erfbreedte. Ook verdient het in Hannover gemaakte ontwerp behartiging, om bij voorhanden gunstige licht- en luchtverhoudingen (bijv. bij hoekgrondstukken, bij bouwplaatsen aan twee straten grenzende of van geringe diepte) daarmede rekening te houden, dat de toe te laten bebouwingsvlakken in eene zekere verhouding tot de lengte van het front aan de straat worden vermeerderd. Op een kadastraal verzekerde grensligging van onbebouwde grondstukken zoude, zoowel bij den afstandsregel als bij den vlakteregel, overwogen dienen te worden of van zulk eene zamenligging partij kan worden getrokken en de bouwers van overdreven eischen kunnen worden vrijgesteld.

Bepaalde deelen van het stadsgebied moeten, bij bouwverordening of door het stedelijk bouwplan, voor open, andere voor half open bebouwing worden aangewezen. De open bouwwijze eigent zich eenerzijds voor meer voorname woningen, anderzijds ook voor woningen voor arbeiders en voor woningen voor den middenstand in landelijke omgeving en in de omtrek der stad en op het platteland; de „vrijstand" behoort steeds afhankelijk gesteld te worden van de hoogte van het gebouw en de diepte der bebouwing. Voor de hoogte van het gebouw, het aantal verdiepingen en zoo noodig ook voor de diepte van het gebouw, moeten bovendien beperkende bepalingen worden vastgesteld. Voor handels- en winkelstraten is de toepassing van de open bouwwijze minder geschikt. De half open bouwwijze is vooral aangewezen voor stedelijke middenstands- en arbeiderswoningen; beperking van de hoogte en bepalingen omtrent de bouwlijn aan de achterzijde verzekeren lucht en bezonning aan de achterzijde der huizen. Ook bij aaneengesloten bouw aan alle vier de blokzijden is voor de verschaffing van rustige middenstandswoningen op nieuwen bouwgrond de bepaling omtrent de bouwlijn aan de achterzijde aanbevelenswaardig; is de uitkomst ook minder gunstig als bij de half open bouwwijze, zoo wordt toch op eenvoudige manier de vrije binnenruimte van het blok verzekerd, hetgeen allen omwonenden ten goede komt. Een derde wijze voor het toepassen van de bouwlijn aan de achterzijde is daar aan te bevelen, waar bestaande tuinvlakken in het inwendige van een blok krachtens de bouwverordening aan bebouwing onttrokken worden, waar alzoo voorhanden goede verhoudingen voor latere achter-uitgang bewaard moeten blijven.

Als normaal minimum voor de kamerhoogte is de maat van 3 M. aangenomen; eene beduiniging tot op 2.80 M. is echter noodig voor stedelijke eengezins-huizen en kleine huurhuizen die boven de beganegrond-verdieping slechts een bovenverdieping hebben, en tot op ongeveer 2.50 M. voor tusschenverdiepingen die slechts voor handelsdoeleinden worden gebezigd. Door matiging van den eisch voor de kamerhoogte kan de oprichting van kleine woningen aanmerkelijk worden bevorderd. Voor woon- en slaapruimten in de dakruimte met gedeeltelijk schuine afdekking moet de hoogte, tot eene gemiddelde herleid, niet onder 2.50 M. worden toegelaten. Of het aanbeveling verdient ten platte-lande de minimum kamerhoogte algemeen op 2.50 M. of, nog minder, tot op 2.30 M te stellen, moet naar landsgebruik worden beoordeeld. Eveneens zal het van plaatselijke overwegingen afhankelijk zijn, of het doorvoerbaar is en aanbeveling verdient, minumum oppervlakken voor keuken, woon- en slaapkamers of voor geheele woningen bij nieuwbouw in de bouwpolitie-verordening voor te schrijven. Wat het toe te laten aantal verdiepingen betreft, zoo behoort in de toekomst het uiterste getal zich te richten naar de groote van de stad.

Vijf verdiepingen (de verdieping gelijkstraats inbegrepen) kunnen worden toegelaten in steden van meer dan een millioen, vier in steden van meer dan 100.000, drie in steden van meer dan 10.000 inwoners. Afzonderlijke, niet voor duurzaam verblijf van menschen bestemde kelder- en dakruimten zijn niet mede te rekenen.

Geen woningvloer behoort hooger dan 17 M. boven de straat te liggen. Met ongunstige bestaande verhoudingen zal rekening dienen gehouden te worden. Overigens zullen de maximum getallen slechts voor de binnenstad (zone I) gelden; de rangsgewijze splitsing der voorschriften naar de buitenstad moet worden vastgesteld.

(25) De aanleg van afzonderlijke kelderwoningen behoort stellig te worden verboden; de inrichting van enkele voor duurzaam verblijf van menschen bestemde ruimten (bij uitzondering ook van portierswoningen) in de kelderverdieping mag slechts worden toegelaten ter diepte van hoogstens 1 M. onder den beganegrond en onder verzekering van de belichting en de afsluiting van de bodemvochtigheid en de grondlucht. Eveneens behooren woon- en slaapruimten in de zolderverdieping tegen de afwisselende temperatuur en tegen de afwisselende weersgesteldheid voldoende te worden beschut, en van goede toegangen te worden voorzien; de aanleg van geheele woningen in de zolderverdieping behoort slechts te worden toegelaten wanneer de zolderverdieping binnen het geoorloofde verdiepingsaantal ligt. De deelen van een woongebouw zijn zoodanig samen te stellen, dat zij dit tegen vochtigheid beschutten. Voor de opvulling van de plafondruimte mogen slechts zuivere, drooge, en moeielijk brandbare stoffen worden gebruikt.

(26) Herhaalde opnamen door de overheid, bijv. bij vordering van den bouw tot aan de afwerking en vóór het aanbrengen van de bepleisteringen binnen het gebouw, en daarna vóór de bewoning, zijn noodig om de opvolging van de gezondheidsvoorschriften te verzekeren en het betrekken van vochtige woningen te voorkomen. Het vaststellen van tijdruimten tusschen de verschillende opnamen is niet raadzaam; of daarbij zou rekening moeten worden gehouden met het zomer- en winterseizoen en ook of het een klein huis dan wel een groot huurhuis gekt.

(27) In de beveiliging tegen hoogwater en grondwater en in de voorziening met goed drinkwater moet, in verband met de plaatselijke toestanden, naar behoefte worden voorzien. De aanleg van de huisrioleering en de privaatinrichting behoeven eveneens eene zorgvuldige regeling in de bouwverordening, verschillend in gerioleerde en niet gerioleerde steden, en op het platteland. Het hemelwater slechts mag in den bodem trekken, mest- en beerputten moeten dicht en op voldoenden afstand van bronnen gelegen zijn. Voor ten hoogste twee gezinnen moet een privaat beschikbaar zijn. Vloeren in stallen moeten dicht zijn, ook ten plattelande; stallen in vereeniging met woningen in het zelfde gebouw moeten goed zijn afgesloten en kunnen worden gelucht.

25 Aug. 1902. *Wordt vervolgt.*

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

MAATSCHAPPIJ TOT BEV. DER BOUWKUNST. **Amsterdam, 19 en 20 Sept. 1902.** Alvorens in dit Weekblad een uitvoerig officieel verslag over deze vergadering zal worden opgenomen, is het voor hen die bij de herdenking van het 60-jarig bestaan der Maatschappij niet aanwezig zijn geweest, toch wenschelijk nu reeds een enkele mededeeling over de bijeenkomst te doen.

In de avondvergadering, op 19 dezer, werden tot Eereleden benoemd de heeren: Dr. A. Kuyper, Minister van Binnenlandsche Zaken, F. H. van Malsen en F. J. Nieuwenhuis, wier portretten in dit blad zijn opgenomen.

Tot leden van de Commissie van stemopneming voor de verkiezing van Bestuursleden in 1903 werden gekozen de heeren: H. Moen G Pz., E. M. Rood, W. A. E. van Geuns, J. W. Blijenburg en E. van den Bossche die, behalve laatstgenoemde, ter vergadering aanwezig, de benoeming aannamen.

Na afloop der vergadering bleven de aanwezigen nog geruimen tijd gezellig bijeen onder het aanhooren van muziek en voordrachten van een daartoe geëngageerd gezelschap.

Zaterdag 20 September werd de bijeenkomst voortgezet in het Maatschappelijk Gebouw, waarvan de vergaderzaal thans een geheel ander en waardig aanzien heeft verkregen, dank zij veler bijdragen en geschenken; ook voor de inrichting der nieuwe zaal voor tentoonstellingen, daar waar vroeger op de hoogte der eerste verdieping een galerij bestond, een open ruimte latende voor de verlichting van een tentoonstellingszaal op den beganegrond, waren ruime bijdragen en geschenken ontvangen.

De Voorzitter, de heer A. Salm G.Bz., opende te half elf uur de bijeenkomst en gaf in zijn openingsrede een overzicht van den werkkring der Mij. gedurende de laatste tien jaren, en een verslag over haren toestand op heden.

Daarna hield de heer R. P. J. Tutein Nolthenius de feestrede, getiteld „Een der onzen". Die „Eene" was Viollet-le-Duc, over wien de spreker in beschouwingen trad naar aanleiding van brieven van den grooten Franschen ingenieur, die onlangs door zijn zoon zijn uitgegeven. Wij zullen op 't oogenblik afzien van ons voornemen om een verslag van deze interessante rede te geven, daar de heer Tutein Nolthenius de zeer op prijs gestelde welwillendheid heeft gehad die rede in haar geheel af te staan aan het Bouwkundig Tijdschrift, waarin zij nog dit jaar zal worden opgenomen.

Na deze feestrede, die met de grootste aandacht was gevolgd en, blijkens de luide teekenen van bijval, ook met ingenomenheid was aangehoord, deelde de Voorzitter aan de aanwezigen mede, wie in den vorigen avond tot Eerelid der Maatschappij waren benoemd, en reikte daarna de door het Hoofdbestuur der Mij. toegestane medailles uit aan de heeren J. N. Hendrix, aannemer

te Amsterdam, H. W. Mauser, Onder-Directeur der Plateelbakkerij „de Porceleyne Fles", te Delft, en H. Roelofs, Bouwk. Opzichter te Amsterdam. Uitvoerig deelde de Voorzitter daarbij mede, welke redenen het Hoofdbestuur er toe geleid hadden deze blijken van groote waardeering en erkenning van verdiensten uit te reiken.

Vervolgens overhandigde de Voorzitter de door de Jury voor de Internationale Eereprijsvraag toegekende onderscheidingen aan de inzenders der vijf uitverkoren ontwerpen, in het Jury-verslag reeds openbaar gemaakt.

Nadat het Eerelid der Mij. de heer C. Muysken het Hoofdbestuur in waardeerende bewoordingen had dank betuigd, ook namens de leden der Mij., voor het gebleken beleid van dat Hoofdbestuur, en voor deze feestviering, en der Maatschappij ook voor het vervolg zelfstandigheid, onafhankelijkheid en kracht had toegewenscht, hopende dat de tegenwoordige Voorzitter nog lang zou mogen aanblijven, — voor welke hartelijke woorden de heer Salm zijn dank uitsprak, opende deze de tentoonstelling van de ingekomen antwoorden op de Eereprijsvraag in de nieuwe zaal, die de aanwezigen als een blijkbaar uit de omstandigheden ontstane groote aanwinst voor het Maatschappelijk gebouw waardeerden.

Na het gebruik van een dejeuner werden achtereenvolgens bezocht: 1°. het Burger Weeshuis (na een kijkje in het Begijnhof te hebben genomen), waar de leden werden rondgeleid door hun medelid den heer P. Hein, Bouwkundige der instelling, 2°. de Nieuwe Kerk en de Oude Kerk, waar de heer C. B. Posthumus Meijjes, architect van de kerkgebouwen der Hervormde Gemeente, zijne medeleden rondleidde, en hen verschillende inlichtingen verstrekte. Bovendien had de heer Posthumus Meijjes de welwillendheid gehad, in beide kerken merkwaardige teekeningen en photo's, betrekking hebbende op deze hoogst belangrijke bouwwerken, ter bezichtiging te stellen, hetgeen natuurlijk in den kring der bezoekers zeer op prijs is gesteld.

Door de welwillendheid van den heer H. P. Berlage Nz. daartoe in staat gesteld, konden de leden ook een bezoek brengen aan de in aanbouw zijnde Koopmansbeurs; enkelen maakten van deze gelegenheid gebruik.

Te 6 ure vereenigden zich een 50 tal leden aan een gemeenschappelijken maaltijd — eenvoudig maar zeer goed — in het restaurant van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra. De aangename en gezellige geest die daar heerschte, de hartelijke woorden die er gesproken werden, waren mede even zoovele getuigen, dat de feestviering goed was geslaagd.

BERICHTEN.

Het is den Minister van Binnenlandsche Zaken wenschelijk voorgekomen, dat eene commissie worde ingesteld voor het inventariseeren, opmeten en beschrijven der uit bouwkunstig of historisch oogpunt belangrijke bouwwerken in Nederland en het aangeven van middelen om deze voor ondergang te behoeden. Aan deze commissie ware een secretaris toe te voegen op een aanvangsbezoldiging van *f* 2500, terwijl voor bouwkundige hulp, bureau-, reis- en verblijfkosten jaarlijks een bedrag van *f* 5000 wordt geraamd. Daar de commissie evenwel eerst in den loop van het volgend jaar haar werkzaamheden zal kunnen aanvangen, is op de begrooting voor 1903 niet het volle bedrag van *f* 7500, maar een van slechts *f* 6000 uitgetrokken.

Wij brengen in herinnering, dat ten vorigen jare het Bestuur van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond zich in een adres tot Hare Majesteit de Koningin wendde, met het verzoek om eene commissie als boven bedoeld van Staatswege in te stellen, en dat het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst dit verzoek in een adres aan H. M. de Koningin steunde. In dit adres verzocht het Hoofdbestuur tevens de instelling eener permanente Commissie, wier taak het zoude zijn: de uit te voeren herstellingswerken voor te schrijven en ook te leiden.

De uitvoerende Raad der Vereeniging ter Veredeling van het Ambacht maakt bekend, dat in December 1902 te Utrecht gelegenheid zal worden gegeven tot verkrijging van den graad van Gezel of van Meester in het timmeren, smeden, meubelmaken, huisschilderen, metselen en steenhouwen, na voldoende daarin afgelegde proeven van bekwaamheid.

De aangifte van deelnemers moet geschieden met nauwkeurige opgaaf van naam, woonplaats, ouderdom en beroep, vóór 15 October a. s. aan het Algemeen Secretariaat der Vereeniging, Z. O. Binnensingel 32 te 's Gravenhage, alwaar ook nadere inlichtingen zijn te bekomen. Deze worden ook gegeven door de leden der Technische Commissie de heeren: K. P. C. de Bazel, architect te Santpoort, A. G. der Kinderen, schilder te Laren, J. J. van Nieukerken, architect te 's Gravenhage, en S. J. L. Trooster, architect te Utrecht.

De heer Dr. P. J. H. Cuypers is Voorzitter der Technische Commissie en plaatsvervangend Algemeen Voorzitter, de heer H. L. Boersma, Algemeen Secretaris.

Zooals bekend is, worden deze proeven afgenomen door commissiën van zaakkundigen en bestaan zij uit: 1°. een of meer practische werkstukken welke naar den aard van het werk van één tot drie weken tijd vorderen; 2°. mondeling, schriftelijk en teekenkunstig werk gedurende één dag voor den gezel en drie dagen voor den meester.

Aan hen die voldoen aan de gestelde eischen, wordt een diploma uitgereikt, worden reis- en verblijfkosten naar een vastgesteld tarief vergoed, terwijl aan de behoeftigen nog een vergoeding zal worden toegekend voor het door hen tijdens de proefaflegging gedoven loon.

Amsterdam. Met groot leedwezen vernamen wij het zoo onverwacht overlijden op 20 dezer van den heer H. de Vroede, Assistent-Ingenieur bij den Dienst der Publieke Werken.

Met een zelfde gevoel zullen het allen vernomen hebben die met den heer de Vroede in aanraking zijn geweest; want ook zij waardeerden hem hoog.

De stad Amsterdam verliest in hem een kundig ambtenaar, die haar gedurende een reeks van jaren — het zouden er in Januari a. s. 25 zijn — heeft gediend met de grootste trouw en plichtsbetrachting, en met een slechts bij weinigen voorkomenden ijver.

Wij hopen in een volgend blad een uitvoerige levensbeschrijving van den overledene te kunnen geven.

Rotterdam. Onverwacht of verwonderlijk was het niet, te vernemen, dat leerlingen en oud-leerlingen van den heer Henri Evers dezen, na diens benoeming tot Hoogleeraar te Delft en vertrek uit Rotterdam, wilden huldigen. Maar ook van andere zijden wilde men dit; elk voor zich besloten de Vereenigingen Bouwkunst en Vriendschap, U. N. I., Kennis en Kunst, verder de leeraren en onderwijzers aan de Afdeeling Bouwkunst van de Academie van B. K. en T. W. een bewijs te geven, hoezeer het streven en werken van den heer Evers te Rotterdam door hen was gewaardeerd geworden. Allen vereenigden zich nu echter, om aan de sympathie-betuiging een grootscher karakter te geven, en een uitgebreide commissie uit de leerlingen, corporaties enz. droeg zorg voor de richtige uitvoering van aller goede voornemens.

De heer Evers is uitgenoodigd heden avond te 8 uur in Tivoli te komen, ter bijwoning van een feestavond in de bovenzalen.

In Rotterdam — men weet het — bestaat groote waardeering voor den heer Evers; even bekend is het, dat de Rotterdammers gul zijn en gaarne een blijvend bewijs geven van de gevoelens die zij koesteren. Hoogst natuurlijk dan ook, dat zulk een bewijs niet zal achterblijven. Wij kunnen wel profeteeren, dat den heer Evers iets zal worden aangeboden dat hem een doelmatige en aangename herinnering zal zijn aan zoo veler waardeering, waarvan ook de „bijlage" zal getuigen.

Een ijverig journalist, op nieuwtjes prat, wordt wel eens onbescheiden. Wij willen dit niet zijn. Ons blad is wel slechts twee uren vóór de feestviering in handen van den heer Evers en zijn gastheeren, — we mogen de bestelling ervan echter niet uitstellen om te kunnen mededeelen wat nog een geheim is: heel de bouwkundige wereld van ons land zou ons de vertraging euvel duiden, en de Rotterdamsche onze te groote activiteit.

Inmiddels: er is een baantje vacant. We weten nog niet wie de opvolger van den heer Evers zal zijn. Misschien hooren de feestvierenden wel hoe in de vacature zal worden voorzien.

Rotterdam. Naar wij vernemen hebben zich zes sollicitanten aangemeld voor de, wegens het vertrek van den heer Henri Evers, te vervullen betrekking van Hoofdleeraar der bouwkundige afdeeling van de Academie voor B. K. en T. W. Hun werk, teekeningen enz., is op de bovenzaal der Academie voor de leden van het Bestuur der Academie ter bezichtiging gesteld. Eene benoeming zal spoedig volgen.

Amsterdam. In de vergadering van den gemeenteraad van 24 dezer kwam in behandeling de voordracht van B. en W. tot vaststelling van eene verordening op den dienst der publieke werken, beoogende eene reorganisatie van dezen dienst. Het raadslid de heer G. van Arkel had een voorstel ingediend, strekkende om de voordracht niet aan te nemen, maar deze aan B. en W. terug te zenden, met verzoek haar zoodanig te wijzigen, dat een gemeente-architect zou kunnen worden in dienst genomen.

De voordracht van B. en W. werd evenwel goedgekeurd met 33 tegen 1 stem, die van den heer Schut, zoodat ook niet aan den wensch van den heer van Arkel voldaan is, om de zoogenaamde Schoonheidscommissie af te schaffen.

Het schijnt, dat in een volgende vergadering het voorstel van den heer van Arkel betreffende de aanstelling van een gemeente-architect afzonderlijk behandeld zal worden.

Delft. De nieuw benoemde Hoogleeraar van de Polytechnische School, de heer Evers aanvaardde den 25sten Sept. j.l. zijn ambt met eene rede over: het nut der historische studiën tot vorming van den architect.

ONZE MONUMENTEN IN DE TWEEDE KAMER.

Op de Staatsbegrooting voor 1903, Hoofdstuk Binnenlandsche Zaken, zijn als subsidie uitgetrokken: voor de herstelling der Nederl. Herv. Kerk te Aalten, *f* 3000 voor éénmaal; de helft van de kosten van de herstelling van het zuidelijk deel der Groote Kerk te Arnhem ad *f* 90,000 zal door het Rijk worden bijgedragen; *f* 5000 (een gedeelte daarvan over 1903) wordt uitgetrokken voor de herstelling van de Kleine of Broerekerk te Bolsward; tot *f* 8000 ware het rijkssubsidie van *f* 5000 voor de kerk te Gouda te brengen onder voorwaarde, dat de restauratie-commissie voor *f* 2000 meer per jaar zorg drage; resp. *f* 10.000 en *f* 8000 wordt uitgetrokken voor de Groote of St-Bavokerk te Haarlem en de St.-Janskerk te 's-Hertogenbosch; nog eenmaal *f* 3500 voor de Hoogelandsche Kerk te Leiden; voor de Ned. Herv. kerk te Wilsum als laatste termijn *f* 600; *f* 6000 voor de Groote Kerk te Zutfen; *f* 4000 van *f* 11,000 benoodigd voor onderhoud van 't tegenwoordig Militair Hospitaal te Middelburg; *f* 4000 als eerste termijn van *f* 12,000 voor de Oude Librye van 't voormalig Zwolsch Predikheerenklooster; *f* 1500 als 1e termijn van *f* 4000 in drie jaren voor de Ned. Herv. kerk te Beekbergen; *f* 3000 als 1e termijn van *f* 20,000 voor de restauratie der Brielsche kerk; *f* 7000 als 1e termijn van de helft van *f* 112,000 voor de Groote Kerk te Dordrecht; *f* 3000 idem van *f* 9000 voor de St.-Pancraskerk te Heerlen; *f* 3000 voor 't raadhuis te Jisp; *f* 1500 als 1e termijn van *f* 3000 voor 't Waaggebouw te Hoorn; evenveel als 't vorig jaar voor de O. L. V. kerk te Maastricht, het raadhuis te Middelburg, de Ned. Herv. kerk te Rhenen en den toren te Rhenen; *f* 2500 voor den toren te Vianen.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 9 van 15 September 1902. Insectenceters en insectenvangers onder de planten (vervolg en slot), door Dr. A. J. C. Snijders. — De Eiken-Aardvloo, door Dr. J. C. H. de Meyere. — De nieuwe mineraalwatermachine „Sarepta", Systeem Beins. — Chineesche en Japansche tuinen, door Dr. H. J. Calkoen. — „Bloedvergiftiging", door Dr. R. G. Rijkens. — Electrische verwarmings- en kooktoestellen, door Dr. L. Bleekrode. — Een staaltje werkelijkheid uit de Vogelwereld. Door Krelis uit het Westland. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen. Waar de zonnewarmte blijft, door Dr. Ant. Pannekoek. — Correspondentie.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar	salaris	f 75.—
"	"	"	"	21	"	"	„ 60.—
"	"	"	"	25	"	"	„ 80.—
"	"	"	"	27	"	"	„ 75.—
"	"	"	"	38	"	"	„ 85.—
"	"	"	"	25	"	"	„ 100.—
"	"	"	"	26	"	"	„ 80.—
"	"	"	"	21	"	"	„ 70.—
"	"	"	"	37	"	"	„ 80.—
"	"	Opzichter	"	42	"	"	„ 85.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	„ 25.—
"	"	"	"	20	"	"	„ 45.—
"	"	"	"	33	"	"	„ —.—

CORRESPONDENTIE.

De onbekende schrijver van den brief van 16 September 1902, onderteekend „Een inzender op de Eereprijsvraag", gericht aan den Secretaris der Maatschappij, wordt beleefd verzocht het correspondentie-adres bij zijne inzending gevoegd, aan den Secretaris op te geven, teneinde hem op zijne vraag te kunnen antwoorden.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 29 SEPTEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van weken bergplaatsen voor rekening van de oudste glazenwasscherij alhier.

De aanbesteder, v.m. 11 u., in een der lokalen in de Westerbaenstraat 32—40. Bestek en teek. tegen f 1 verkrijgb. bij de firma H. P. de Swart en Zn., Oude Molstraat 7. Inlicht. geeft J. H. Pfeiffer, Koningin Emmakade 38.

GROENENDIJK (ZEEL.). Het herbouwen van de afgebrande schuur, op het hoefje bewoond door P. v. Dijke ald., met bijlev. van bouwstoffen.

De bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag, n.m. 3 u., in de herberg van W. Adriaansens. Bestek en teek. ter inz. in het lokaal van aanbesteding. Inlicht. bij den bouwk. Aanw. 29 Sept., v.m. 10 u.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een huis in de Vughterstr., wijk G. No. 17.

De bouwk. A. v. Liempt, n.m. 3 u., in café Central. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij voorn. bouwk. bij wien tevens inl. zijn te bek. Aanw. gedaan.

RUURLOO. Het bouwen van een landbouwerswoning, te Ruurloo, met korenberg, in twee perc. en in massa, met gedeeltelijke bijlev. der materialen.

De rentmeester van den huize „Ruurloo", v.m. 11 u., in het café „het Wapen van Ruurloo". Bestek en teek. ter inz. in voorn. logement. Aanw. gedaan.

WAGENINGEN. Het bouwen van een winkelpui aan de Hoogstraat.

De heer J. H. v. d. Laag, 's av. 9 u. Inl. geeft de arch. S. Bitters. Aanw. gedaan.

DINSDAG 30 SEPTEMBER.

ALMELOO. Het bouwen van eene verdieping en zolderverdieping op een bestaande fabriek in de Holtjesstr. voor I. Benrien Jzn.

De arch. H. A. Witzand Bzn., n.m. 3 u., in café Lüdeking, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. arch.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een perc. aan het Gronausche voetpad aldaar.

De archit. H. Reijgers, 's midd. 12 u., in café H. Punte, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 30 Sept., v.m. 9 u.

LEEUWARDEN. Het maken van een gebouw voor beneden- en bovenwoning aan de Emmakade Z. Z.

De heer G. Pinto. Bestek en teek. tegen f 1 verkrijgb. bij J. Beerents, Emmakade U, 2.

NIEUWE PEKELA. Het bouwen van een volkskoffiehuis met concierge-woning, paardenstallen enz., met bijlev. van de benood. materialen.

De bouwcommissie van de chr. jongel. vereen. te Nieuwe Pekela, n.m. 5½ u., in de kerkeraadskamer van het armbestuur. Bestek en teek. ter inz. in bovengen. lokaal en zijn bij den archit. tegen f 1,50 per stel verkrijgb. Biljetten in te lev. uiterlijk tot 's midd. 12 u. in de kerkeraadskamer. Inl. te bek. bij A. H. Oldenburger, arch. Aanw. 29 Sept.

ROTTERDAM. Het bouwen van een winkelgebouw op de gedempte Botersloot hoek Kipstraat.

De archit. Muller en Drooglever Fortuijn en v. d. Tak. Bestek en teek. à f 2 te bek. bij den heer v. d. Tak, Jericholaan 20 Oud-Kralingen.

WOENSDAG 1 OCTOBER.

HOOGEVEEN. Perc. 1. Het maken van remisegebouwen en kantoorlokalen te Hoogeveen, perc. 2. het maken eener hulpremise te Nieuw-Amsterdam.

De directie der eerste Drentsche stoomtram-Maatsch., v.m. 1 u., in café „Ogtrop".

HORST (LIMB.). Het bouwen eener woning aldaar, met bijlevering van alle materialen voor H. Koning.

De archit. Henri Seelen te Venloo, bij wien bestek en teek. verkrijgb. en liggen deze ter inzage in café Herman Wijnhoven, te Horst. Aanw. 1 Oct., v.m. 10 u.

OPEINDE. Het bouwen van een dubb. woning.

Het best. der coöp. zuivelfabriek, 's av. 5 u. Bestek ter inz. bij S. P. Bosma. Inl. geeft J. Dumsma.

SAPPEMEER. Het herbouwen van de afgebrande behuizing aan de Zuiderstraat ald. en het bouwen van een nieuwe behuizing op het terrein ald., met de leverantie van al het daartoe benoodigde.

De heeren J. en H. Nijhuis, n.m. 6 u., in café Dijkhuis. Bestek en teek. ten huize van aanbesteding ter inz. en zijn bij den archit. tegen f 1,50 verkrijgb. Inl. bij E. Schreuder, arch. Aanw. 1 Oct., v.m. 10 u.

DONDERDAG 2 OCTOBER.

DELFZIJL, *a.* Het amoveeren van een behuizing en het bouwen eener winkelbehuizing met bovenwoning in de Marktstraat met bijlev. van materialen enz.; *b.* het glas-, verf- en behangwerk.

De heer H. J. Pot, n.m. 5½ u., in café Drewes, alw. bestek en teek. ter inzage en bestek ad f 0,50 verkrijgb. Aanw. 29 Sept., v.m. 10 u. en 2 Oct., n.m. 4 u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een heerenhuis op een terrein gelegen aan de Paul Krugerstraat te Hengelo.

De archit. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café „de Beurs", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 2 Oct., v.m. 9½ u.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een likeurstokerij, distilleerderij, pakhuizen, kelders, kantoorlokalen enz. c. a. aan de Koninginnelaan voor J. G. Kooijmans & Zn.

De arch. A. J. v. Kempen, v.m. 11 u., in café P. Mulders. Bestek en teek. ad f 2,50 bij gen. archit. verkrijgb. Aanw. 30 Sept., v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein (voor Prinsestraat) — Amsterdam, Sephalmarkt — Rotterdam, Zuidblaak (a d Beurspleln) — Breda, Prinsenkade — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Fetmerstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . . . 1.162.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902,600.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

ZATERDAG 4 OCTOBER

HAARLEM. Het bouwen van een stoomververij en chemische wasscherij, machineschoorsteen en knechtswoning, aan de Brouwersvaart no. 74.

De firma Haverschmidt en Klaje, n.m. 3 u. Bestek en teek. à f 1,50 per stel verkrijgb. bij den arch. J. B. Lasschuit, Emmastr. 36, waar tevens inl. worden verstrekt.

LANGEZWAAG. *a.* Het maken eener vergrooting aan een fabriek te Bontebok en *b.* het bouwen van een directeurswoning.

Het best. der coöp. stoomzuivelfabriek „de Gemeenschap" te Bontebok, 's midd. 12 u. bij Abele R. Meima te Langezwaag. Bestek à 50 ct. en teek. ad f 1 verkrijgb. bij archit. A. Kooistra te Gorredijk. Aanw. 29 Sept., v.m. 10 u.

STEENWIJK. Het bouwen van een nieuw pakhuis met kantoor te grootte van 340 M². De arch. B. Rouwkema.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

10 SEPTEMBER.

NOORDWIJK BINNEN. De verbouwing van het postkantoor alhier. Raming f 7330. Laagste inschrijver Gebr. de Bes, f 6999.

NUNSPEET. Het bouwen van een schuur op „de Groote Brake" nabij Nunspeet, onder beheer van den archit. D. Kok Jz. te Harderwijk.

Laagste inschrijver G. Goris, f 1320.

11 SEPTEMBER.

FRANEKER. Het bouwen van 4 woningen voor den heer A. Vonk. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver W. Annema, f 4386. Gegund.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Spanjaardslaan aldaar. Door den architect H. H. Kramer.

Laagste inschrijver K. Posthuma, f 26288. Gegund.

SLOTEN, N.-H. (ONDERH.). Het bouwen eener bouwmanswoning in den Lutkemeerpolder, gem. Sloten, voor rekening van den weled. gestr. heer mr J. W. H. Rutgers van Roozenburg te Amsterdam.

Laagste inschr. P. Mierloo, Sloten, f 12365.

13 SEPTEMBER.

FARMSUM. Het bouwen van eene burgerbehuizing met bijgebouwtje aan het Dok te Farmsum, voor rekening van den heer H. Engelsman. Raming f 1200.

Laagste inschrijver G. Bakker, Delfzijl, f 1139. Gegund.

MOERGESTEL (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer Arn. de Veer.

Laagste inschr. A. A. Horrevorts, f 1438. Gegund.

UITHOORN. Het vergrooten der chr. school ald.

Metselwerk. Laagste inschr. C. Rijneveld, f 1582.*

Timmerwerk. C. Rijneveld, f 2279*.

Schilderw. H. Kempen, f 248,60*. *Gegund.

15 SEPTEMBER.

DOETINCHEM. Het bouwen van een woonhuis met smederij, met of zonder bijlev. van materialen. Door den heer H. Wissink.

Laagste inschrijver H. J. Lebbink, f 2575.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een winkelhuis enz. aan de Bredasche Baan, voor rekening van den heer C. A. Busch.

Laagste inschr. Mich. v. Overveld, f 3395. Gegund.

16 SEPTEMBER.

BREDA. Het bouwen van twee heerenhuizen op een perceel nabij het Mastbosch, aan den Boulevard Breda—Mastbosch. Door den archit. P. A. Oomes en L. v. d. Pas.

Timmerw. Laagste inschr. H. de Swart, f 3424.

Metselwerk. W. Dielissen, f 2995.

Massa. H. H. Mol, f 7298.

HEERENVEEN. Het bouwen eener woning voor den heer A. Wisman. Raming f 2500.

Laagste inschrijver J. de Ruiter, Nijehaske, f 2466.

NUNSPEET. Het met een lokaal vergrooten van de school te Hulshorst, met bijlev. van de daarvoor benoodigde schoolmeubelen. Door het gem.best. van Ermelo.

Laagste inschr. Wed. J. Kok, Harderwijk, f 2520.

17 SEPTEMBER.

BREDA. Het bouwen van een mineraalwaterfabriek met remise, stalling enz., benevens een aparte bovenwoning op een terrein kadastr., bekend sectie B no. 4663—69 aan den Mauritssingel aldaar. Door den arch. J. Lydsman.

Laagste inschrijver A. Musters, Teteringen, f 6743.

HIPPOLYTUSHOEF (WIERINGEN). Het bouwen van een nieuwe pastorie te Hippolytushoef, met het amoveeren van het bestaande gebouw, met bijlev. van alle materialen enz. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente.

Laagste inschrijvers C. Vlaming en Co., Anna-Paulowna, f 5890. Nog niet gegund.

KINDERDIJK. Het bouwen van een huis voor twee gezinnen, met bergplaatsen te Alblasserdam bij het Nieuwe Veer. Door de afd. der Z.-Holl. vereen. „het Groene Kruis".

1e opgaaf. Laagste inschr. B. v. Eesteren, Alblasserdam, f 4516.

2e opgaaf. B. v. Eesteren, Alblaserdam, f 4759.

NUNSPEET. Het vergrooten van de fabr. van Japanverven te Nunspeet. Door de maatsch. „De Veluwe".

Laagste inschr. W. Zwak, Ermelo, f 5455. Gegund.

NIJMEGEN. Het bouwen van twee onder- en bovenhuizen aan de Heijdenrijckstraat te Nijmegen. Door den archit. W. Hoffman.

Laagste inschr. J. Pouwels, f 12320. Gegund.

VELP. Het bouwen van eene villa op een terrein, gelegen in het Villapark „Overbeek" te Velp. Door den arch. W. Honig.

Laagste inschr. E. J. Muis, f 8948. Gegund.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een winkelhuis in de Misterstraat, aldaar. Door den heer J. Böckers.

Laagste inschrijver J. W. Bruntink, f 1919. Gegund.

ZAANDAM. Het bouwen van een huis met twee woningen voor den heer Jb. Kerskens Fx Door den archit. Jc. Francken.

Laagste inschrijver J. Boon, f 3840.

18 SEPTEMBER.

ERMELOO. Het bouwen van eene doktershoning, het verbouwen en uitbreiden van 2 paviljoenen, het verbouwen van de pastorie, en verdere bouwwerken op het landgoed „Veldwijk". Door den arch. E. Knevel.

Laagste inschr. wed. J. Kok, Harderwijk. f 37963. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van eene brugwachters- en knechtswoning en het uitvoeren van beschoeiingswerken ten Zuidwesten van de dubbele ophaalbrug te Diemerbrug, behoorende tot de werken tot onderhoud, herstel en verbetering van de vaart tusschen Amsterdam en Vreeswijk. Ram. f 9990. Door het prov. best.

Laagste inschrijver P. v. Ekster, Hazerswoude, f 9476.

HAARLEM. Het bouwen van twee woonhuizen aan de Brouwerskade aldaar. Door den arch. J. A. Traanberg.

Laagste inschr. N. F. Vosse, Heemstede. f 8397.

HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van een villa in Aerdenhout, gem. Bloemendaal. Door den architect J. London.

Laagste inschrijver A. Rinkema, f 14330.

HOLTEN. Het bouwen van een telefoonkantoortje met bijlev. der materialen, behalve het ismidswerk. Door den heer H. J. Stokkers.

Hoogste inschrijver W. Jansen, Holten, f 820; laagste A. Koopman, Bathmen, f 479. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan de Telephoonstraat. Door den archit. Joh. J. Haarselhorst.

Timmerwerk. Laagste inschrijver J. J. Dusée, f 2198.

Metselwerk. Jac. v. Gorp, f 3169.

Massa. G. Schoonis, f 5863.

UDENHORST. Het bouwen van een administratiegebouw met 2 zijbouwen en een paviljoen voor het op te richten idiotengesticht op „Hooghorst" met bijlev. van al het daartoe benoodigde. Door den bouwk. J. Heijkants te Erp.

Laagste inschrijver W. F. Weijers, f 93995. Gegund.

19 SEPTEMBER.

KRIMPEN A/D. LEK. Het bouwen van een lokaal aan school no. 2 dezer gemeente. Door het gemeentebest.

Joh. Staal, perc. 1 f 2243; L. C. Groeneld, perc. 2 f 1500; W. Verhoeff, perc 3 f 138.

MEPPEL. Het bouwen van 6 woningen, voor rekening van J. Meijboom en A. Dekema. Door den archit. G. Otten Jzn.

Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. H. Timmer, f 5250*.

Schilderwerk. J. Bakker, f 408*. *Gegund.

OUDE-PEKELA. Het bouwen eener beerenbehuizing tegenover het stationsemplacement. Door den archit. K. de Grooth.

Laagste inschrijver J. Priet, Beerta, f 6680.

20 SEPTEMBER.

ROTTERDAM. Het verbouwen van het magazijn Blaak N. Z. no. 65 te Rotterdam voor rekening van den heer A. Reckers, ald. Door de directie van den archit. Joh. Mutters Jr. te 's-Gravenhage.

Onderhands gegund aan D. van Ameiden van Duijm en Zn., ald. voor f 7200.

22 SEPTEMBER.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een nieuwe kerk met consistorie, kosterswoning, enz., enz., ten behoeve van de Geref. kerk. Door de kerkeraad der Geref. kerk.

Laagste inschrijvers D. P. Admiraal, en P. v. d. Leek, Enkhuizen, f 24700. Gegund.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 15 October 1902, des voormiddags ten 11 ure, zal, onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het gebouw van zijn Departement, te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

Het maken van een gebouw aan de Kalvermarkt te 'S-GRAVENHAGE met bijbehoorende werken, ten behoeve van de uitbreiding van het Departement van Oorlog.

(Raming f 64.800.)

Het bestek no. 64 ligt na 1 October 1902 ter lezing aan het gebouw van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid; aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal 16 te 's-Gravenhage, aan de lokalen der Provinciale Besturen en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der aan den voet daarvan vermelde kosten, te bekomen bij de firma Gebroeders van Cleef, boekhandelaar, Spui No. 28*a* te 's-Gravenhage, en door hare tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door den Rijksbouwmeester voornoemd en door den Opzichter bij de landsgebouwen H. J. A. van der Kooij te 's-Gravenhage.

's-Gravenhage, 23 September 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, Amsterdam. — Wagenstraat 390, 's Gravenhage.
Jalousieën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — **J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.**
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, treppen. — JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels. J. G. & Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Lynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der **Manthoudi Groeven.**

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht**, voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith**-vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

KEIEN.
Dekbanden
Graniet. Bazalt- lava. Asphalt. Portl.- Cement.
FERD. ENGERS
AMSTERDAM.
Zandsteen.
DRAADGLAS.

GEBR. VAN DER VLIET,
IJzer- en Staalhandel
AMSTERDAM.
STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.
STALEN BALK- en LJ-PROFIELEN. —
GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 6 tot 32 c/M. voorradig. tot 30 c/M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Ysoeijzer.

NIEUWSTE en GOEDKOOPSTE VLOERAANDRIJVERS
„Soliditeit gegarandeerd",
prijs f 6.50 fr. a contant, alleen verkrijgb. bij **ROUPPE V. D. VOORT & Zn.**
Specialiteit in KUNSTSMEEDWERK BOUWARTIKELEN en GEREED SCHAPPEN.
's GRAVENHAGE.

Telefoon 3978.

PHOENIX
Meubileer-Inrichting,
234 Spuistraat
Amsterdam.
Degelijke en smaakvolle bewerking, ook naar ontwerpen.

Ambachtsschool UTRECHT.

GEVRAAGD tegen 1 Jan. a. s.

een Onderwijzer

voor het vormteekenen aan a. s. Timmerlieden en meubelmakers der hoogste klassen, (Aesthetisch ontwikkeld Bouwkundige, tevens goed Handteekenaar). Aanvangssalaris *f* 1000.

De benoemde wordt tijdelijk aangesteld, met dien verstande, dat hij vaste aanstelling verkrijgt, als na één jaar dienst blijkt, dat hij de noodige bekwaamheid en geschiktheid bezit.

Inlichtingen en inzendingen van stukken en teekeningen vóór 15 Oct. 1902 bij den directeur der school.

Het Bestuur.

Draadglas.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afdekking van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

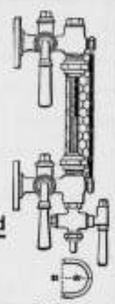
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

PECK & Co., AMSTERDAM.

Meest uitgebreide voorraad in

ARTIKELEN VOOR HET BOUWVAK,

Aannemers-Materialen, enz.

VENTILATORS

in ruime keuze steeds voorhanden.

Vraag Geïllustreerde Prijscourant.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systeemen.

Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.

Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. D. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

4 OCTOBER 1902. 22e JAARGANG. No. 40.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M[ij].

INHOUD. — H. DE VROEDE †, door W. J. DE GROOT. — De beteekenis van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen voor het woningwezen, (vervolg van bladz. 365). — Het huis zonder trappen, te Rotterdam, Architect J. MEIJERS. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

H. DE VROEDE. †

De man, wiens naam hierboven staat, werd op den 24sten September jl., een somberen en droeven herfstdag, naar zijn eerste en tevens laatste „Rustoord" te Diemerbrug bij Amsterdam gebracht. Zij die aan deze plechtigheid ter genoemde begraafplaats deelnamen, waren allen onder den indruk van tegenwoordig te zijn bij het brengen van een laatste en daardoor weemoedige hulde aan een man, van een aard en karakter zooals zij zeldzaam worden aangetroffen, en daarom zoo noode kunnen worden gemist. Voor hen die niet het voorrecht hebben gehad hem van nabij te kennen, zijn de volgende regelen, waarin tevens een beknopt overzicht wordt gegeven van het leven en werken van den ontslapen technicus.

Herman de Vroede werd geboren te Leiden den 5den November 1839, en ontving zijne practische en theoretische opleiding aldaar bij den Gemeente-architect, den heer Schaap, en aan de bekende school voor technici van het genootschap „Mathesis Scientiarum Genetrix" aldaar.

Den 23sten April 1858 werd een door hem vervaardigd werkstuk bekroond met een door den Koning beschikbaar gestelde medaille, en in 't jaar 1861 verwierf hij de groote zilveren medaille van genoemd genootschap voor bouwkundig teekenen.

Hiermede sloot zich zijne opleiding tot het bouwvak af. Reeds kort daarop werd hij als opzichter aangesteld bij den aanleg der Staatsspoorwegen, Noordernet, waarbij hij in dienst bleef tot 1871 en werkzaam was aan de lijn Arnhem—Zwolle—Leeuwarden.

In 1871 werd De Vroede aangezocht om in dienst over te gaan bij den Oosterspoorweg, lijn Amsterdam—Utrecht. Hij voldeed aan die uitnoodiging en bleef tot 1877 daarbij in dienst, om in dit jaar weer tot den aanleg der Staatsspoorwegen terug te keeren, thans ter standplaats Nijmegen. Ook hier wist men De Vroede weder te vinden toen het noodig was gebleken den omvangrijken dienst van den Amsterdamschen Stads-Ingenieur J. G. van Niftrik de noodige hulp te verschaffen.

Op den 1en Januari 1878 trad de assistent-Ingenieur bij den dienst der Publieke Werken te Amsterdam H. de Vroede, als zoodanig in dienst. Hij heeft in die bijna 25jarige ambtsvervulling zijn onmiddellijken chef, naar diens verklaring, groote, voor de gemeente waardevolle diensten bewezen, zoowel op technisch als administratief gebied.

Zijn organiseerend talent bleek bij de voorbereiding tot de belangrijke organisatie van genoemden dienst, welke in 1896 werd ingevoerd en waarbij hij optrad als Chef van het tweede Hoofd-Bureau, een bureau meer in het bijzonder belast met de onderhoudswerken der gemeente en waartoe ook de gemeente-werkplaatsen van den dienst der Publieke Werken behooren.

Aan dien werkkring, welke bij de dezer dagen aangebrachte wijziging in de verordening op genoemden dienst, hare aanduiding heeft gevonden in den titel van „Onder-Directeur", heeft zijn verscheiden hem ontrukt. Al spreekt die ambtelijke loopbaan genoeg voor zich zelf, uit den aard der zaak ligt er toch niet veelzeggends in die vermelding van data en gebeurtenissen. Belangwekkend worden deze dingen eerst, en zij erlangen meer beteekenis, als men kent de wijze waarop zij werden bereikt en doorleefd door den vakman, wien het hier geldt. En daartoe diene het volgende.

Om zijn ijver, bekwaamheid en plichtsvervulling werd deze „self-made" techniker steeds door al zijn meerderen in rang geacht, om zijne hulpvaardigheid en vriendelijkheid door al zijne collega's op prijs gesteld, om zijn rechtvaardigheidszin en welwillendheid door al zijn minderen geëerd.

Bij deze vermelding van eigenschappen is opzettelijk elk bijv. naamwoord weggelaten. Men heeft deze woorden te lezen en er daarbij aan toe te kennen de meest volle en diepgaande beteekenis. Zoo was De Vroede, en de aldus van hem gegeven beschrijving is in zijn stijl.

Gansch onopgesmukt, zeer eenvoudig, wars van alle vertoon en opzichtigheden, maar ernstig, waar en degelijk, trouw tot in het geringste ging hij zijn weg, werkzaam tot het einde en zich geheel gevende aan zijn taak.

Daardoor kon het moeielijk anders dan dat De Vroede

niet is geworden wat men meer in het algemeen daaronder verstaat, eene bekende persoonlijkheid — zelfs niet in onze vakwereld; maar de tegenwoordigheid van een zeer groot aantal personen, zeer uiteenloopend van maatschappelijken rang en stand, bij zijn graf, was een hulde aan de deugden van dezen bescheiden man, welke bezwaarlijk grooter kan zijn bij iemand die, hetzij dank- of ondanks zichzelf, meer is getreden voor het voetlicht van het wereldtooneel; een hulde welke het hart weldadig aandeed te aanschouwen en aan te hooren.

In welgekozen woorden en op gevoelvollen waardeerenden toon werd De Vroede door den Directeur der P. W., J. van Hasselt, geschetst en dank gebracht voor hetgeen hij had gedaan en was geweest. Voorzitters van werklieden-vereenigingen spraken, namens hunne kameraden, van hem met eerbied en groote waardeering, een feit van niet geringe beteekenis in de dagen welke wij doorleven op het gebied van verhoudingen tusschen chefs en werklieden.

Hiermede wensch ik de taak welke ik op mij nam om De Vroede te herdenken te beëindigen. Groot is de verleiding om uitvoeriger bij hem stil te staan, maar het zou met zijne wenschen allerminst overeenstemmen. Nimmer bleef hij achter waar het plicht was passende hulde te brengen, — op zijn beurt worde zij hem gebracht ook in deze regelen.

In De Vroede verliest de kring der gemeente-technici een sieraad, en den dienst der Publieke Werken der hoofdstad van ons vaderland, — naar de getuigenis van den Wethouder van dien dienst, — een achtenswaardig ambtenaar.

Herman de Vroede ruste in vrede en zijn levensbeeld blijv' er ons een ter navolging.

Am. 26 Sept. '02. W. J. de Groot.

DE BETEEKENIS VAN DE BOUWVERORDENINGEN EN DE BEBOUWINGSPLANNEN VOOR HET WONINGWEZEN.

(Vervolg van bladz. 365).

(28) Tegen voor de gezondheid schadelijke, voor brand gevaarlijke en hinderlijke industriëele inrichtingen moeten naburen en bewoners door het aan den oprichter opleggen van doeltreffende voorschriften worden beveiligd. In groote en midden groote steden wordt dringend het aanwijzen van bepaalde fabrieksw ijken aanbevolen, waar de oprichting van industriëele inrichtingen wordt begunstigd, terwijl deze uit bepaalde woonkwartieren worden geweerd.

Dit voert, met de vele andere reeds genoemde punten, met beslistheid tot het vaststellen van bouwzonen, tot de splitsing der bouwvoorschriften naar de wijken en naar gebouwsklassen, tot de „graadsgewijze" gesplitste bouwverordeningen.

We hebben reeds gezien, dat bouwverordeningsvoorschriften in de meeste opzichten kunnen en behooren gesplitst te worden. De eischen met betrekking tot beveiliging tegen brand (houten vakwerk, trappen, traplokalen, doorgangen, doorrijgangen) moeten worden verminderd voor kleine, en worden verscherpt voor groote huizen. De *vastheids*voorschriften moeten niet in het grondbeginsel, wel echter voor de gewone practijk worden vergemakkelijkt voor den kleinbouw, ook met betrekking tot de gebouwsklassen. Voor de gezondheidsvoorschriften is geen verschil te maken, omdat bepaalde volksklassen of verschillende stadsdeelen geringere hygiënische voorzorgen vereischen, maar omdat de invoering van kostbare gezondheidsvoorschriften in het bouwwezen van bestaande stadsgedeelten „jammer genoeg" op administratieve hinderpalen afstuit; daarom bescheiden eischen in de binnenstad en meer uitgebreide eischen in de buitenstad. Splitsing der afstandsregelen naar plaats, zoo noodig in verband met de reeds bestaande bebouwing in de verschillende zonen en zoo mogelijk ter verkrijging van een lichtinvalshoek van 45° (Mannheim). Splitsing der vlakte-regel voor open erven naar plaatselijke districten en naar gebouwsklassen, inzonderheid met het oog op hoogteverhoudingen en op achterwoningen; het is van belang, hierdoor den bouw van kleine en lage huizen te begunstigen, dezen den oeconomischen „kamp" met het groote hooge huurhuis ook in dezelfde bouw-zone te vergemakkelijken. Splitsing der toe te laten gebouwshoogte en aantal der verdiepingen naar plaats.

Eindelijk eveneens plaatselijke splitsing der gesloten, half open en open bouwwijze, met of zonder rugwaartsche bouwlijn, waar geen industriëele inrichtingen worden toegelaten, of waar deze zooveel mogelijk worden beperkt, verder van fabrieksdistricten met begunstiging van de industriëele inrichtingen, en van gemengde districten.

Het is verkeerd gezien, dat de plitsing der bouwverordeningen slechts van beteekenis is voor de groote steden. Zij is van niet minder belang voor *midden* groote steden met dichte bebouwing in het centrum, en voor alle plaatsen met eene belangrijke industriëele ontwikkeling.

Ook in de laatste spelen zoowel de „verzekering" van het *woon*district als de bevordering van den bouw van kleine huizen een groote rol. Bij een getalsterkte van 25.000 inwoners ligt ongeveer de grens voor de plaats, waar de splitsing der bouwpolitie-voorschriften algemeen moet worden verlangd. Daarbij bestaat de mogelijkheid alle sociale overwegingen tot hun recht te brengen, éengezinshuizen en kleine huurhuizen te begunstigen, het getal woningen in het huis, evenals de diepte en de breedte van het huis, te verminderen, daarentegen de verouderde en verkeerde dwangvoorschriften voor het aanhouden van een minimum huishoogte, frontlengte of een minimum aantal verdiepingen te laten varen.

Eene korte beschouwing van de betrekking tusschen de bouwverordening en het grondbezit, alsook tusschen grondwaarde, de bouwkosten en den woningprijs besluite deze uiteenzetting.

(29) De bouwverordening heeft ten doel, de algemeene belangen, tegenover een overdreven of ongeschikt gebruik (*misbruik*) van den bodem, bij de bebouwing te verzekeren; en bij die algemeene belangen staan de overwegingen met betrekking tot het welzijn van den aanstaanden bewoner en den nabuur „vooraan." Iedere bouwverordening, hoe zij er overigens ook moge uitzien, bedoelt in beginsel een eigendomsbeperking van den grondbezitter. Dit aangenomen, dan mag ook worden geeischt, dat bijv. het grootste aantal verdiepingen op 5 of op 2 worde vastgesteld; in het eerste geval wordt den grondeigenaar belet „wolkenkrabbers" naar Amerikaansch gebruik te bouwen; in het laatste geval is hem den bouw van een huis als in het centrum van Berlijn verboden. De mate der bouw-beperking is zonder twijfel zeer verschillend; deze pleegt het „geschilpunt" tusschen bouwpolitie en grondbezitter te zijn en de laatste wil veelal beweren, dat hij door den vastgestelden of den beoogden graad der beperking benadeeld wordt. Zulks zou moeten worden toegegeven, wanneer de beperking zoo ver zou gaan, dat bij de bestaande grondwaarde geen behoorlijke rente meer zou kunnen worden gemaakt; ontegenzeglijk zou dan den grondbezitter kapitaalverlies worden toegebracht. Dit moet de bouwverordening trachten te vermijden. Aangezien echter de grondwaarde eener stad van het centrum uit naar buiten allengs daalt, tot dat zij de voor den landbouw gestelde waarde heeft bereikt, zoo is het ter vermijding van kapitaalverlies niet noodig in de buitenwijken van een stad dezelfde hooge en dichte bebouwing toe te laten, als in het centrum. Eene graadsgewijze gesplitste bouwverordening, die in alle wijken met de heerschende grondprijzen rekening houdt en in verband met de bebouwing een gebruik van den grond toelaat in die mate, dat, gerekend naar de ten tijde bestaande waarde, de grond tot volle rente kan worden gebracht, kan uit een oeconomisch oogpunt niet worden bestreden. De graadsgewijze ingedeelde bouwverordening heeft intusschen op grond van hygiënische en sociale overwegingen de bedoeling, de stijging van den grondprijs slechts toe te laten tot een grens, waarbij aan de gestelde bouwvoorschriften kan worden voldaan. Een recht tot onmatige waardeverhooging of tot het overbrengen der grondprijzen, en daarmede der grondrente, uit de binnenstad naar de buitenstad, toch, kan door niemand in bescherming worden genomen.

Het Huis zonder trappen te Rotterdam.
Architect J. C. Meijers.

De grondrente is van gelijke beteekenis als de „huuropbrengst" na aftrek der uitgaven welke het gebouw aan rente en delging der bouwkosten, als ook voor onderhoud en grondlasten, vereischt. De huur van de woning richt zich naar den aan de ligging en voorhanden gemakken aangepasten marktprijs, d. w. z. naar de wet van vraag en aanbod; de huuropbrengst voor een bebouwd grondstuk is bovendien afhankelijk van het aantal woningen, d. w. z. van de krachtens de bouwverordening toegelaten „bouwdichtheid". De bouwkosten zijn eveneens voor een deel in bijzondere mate van de voorschriften der bouwverordening afhankelijk; op den marktprijs der bouwstoffen, de bouwloonen, de onderhoudskosten en de belasting is de bouwverordening zonder invloed. Zoowel op de huuropbrengst als op een daarvan af te trekken evenredig deel der bouwkosten is daarom de bouwverordening van invloed, en in dien zin zijn de grondwaarde en de grondrente „naderende de hooge grenzen," afhankelijk van de bouwverordening.

Slechts dan wanneer in een stadsdeel de grond reeds zijn vollen, door de bouwverordening begrensden prijs heeft bereikt, blijkt ook omgekeerd de huuropbrengst van invloed op de grondwaarde en de bouwkosten te zijn, omdat de eigenaar genoodzaakt is het uitgelegde kapitaal tot volle rente te brengen en in deze richting op de markt invloed uit te oefenen. Maar ook in dit geval is de grondwaarde oorspronkelijk ontstaan uit den door de bouwverordening gedoogden graad van gebruik, zooals er ook verband bestaat tusschen de bouwkosten en de bouwverordening.

Een bouwlustig ondernemer kan even goed rekening maken, wanneer hij op goedkoopen grond laag en ruim, alzoo op de hygiënische en sociaal gewenschte wijze, bouwt, als wanneer hij op duren grond zijn huizen, door den nood gedrongen, dicht en hoog optrekt. In beide gevallen zou het echter verkeerd zijn wanneer, bij opvolging van de gestelde gezondheidseischen, door constructie-voorschriften der bouwverordening, die gemist kunnen worden, de bouwkosten werden verhoogd.

De bouwkosten voor de eenheid van *woon*oppervlak worden minder, naarmate meer verdiepingen onder één dak worden vereenigd; tegelijkertijd daalt intusschen niet de huur der afzonderlijke woningen, maar door vermenigvuldiging der afzonderlijke huren, dus door vergrooting der woonruimte, stijgt de huuropbrengst van het grondstuk. Daardoor stijgt dus ook de van dezen invloed afhankelijke grondrente of grondprijs. R. Baumeister heeft de verhouding, met aanname van gelijke hygiënische eischen voor kleine zoowel als voor groote huizen, in algebraische formules voorgesteld en de afhankelijkheid der grondwaarde van de bouwverordering door cijfers aangetoond.

Weliswaar zal de stijging van de materiaalprijzen en van de loonen op de verhooging van de huren van invloed zijn, wanneer, zooals boven vermeld, de grondprijs reeds vaststond en uit den grondprijs en de bouwkosten tezamen de huurprijs berekend werd. Maar in het algemeen worden de huren noch lager door groote huizen, noch hooger door kleine huizen. Het woningvraagstuk is daarom inderdaad geenszins een vraagstuk van de bouwkosten, maar, zooals R. Baumeister terecht zegt, „voornamelijk een *grond*-vraagstuk, of — wanneer een nieuwe spreektrant geoorloofd is — een bouwverordeningsvraagstuk". Want de bouwverordening is het, die invloed uitoefent, zoowel op de bouwkosten alsook op de prijsbepaling van den bouwgrond.

En hiermede zijn we aan het einde van Stübbens beschouwing van de *bouwverordeningen*. Was ons oorspronkelijk voornemen uit het boekje slechts het een en ander mede te deelen, we zijn er toe gekomen den inhoud van de verhandeling tot hiertoe in haar geheel mede te deelen, omdat we, al lezende, alle punten al van evenveel belang achtten. Het tweede en derde gedeelte van het boekje, handelende achtereenvolgens over de bebouwingsplannen en de wetgeving, kunnen we wat vluchtiger behandelen; te meer kan dit met het laatste gedeelte het geval zijn, omdat de mededeelingen daaromtrent, voor ons voor 't oogenblik niet van belang zijn.

Wordt vervolgd.

HET HUIS ZONDER TRAPPEN TE ROTTERDAM.

Het huis zonder trappen, waarvan de gevel aan de Hoogstraat hier wordt voorgesteld, wordt volgens de plannen van den heer J. C. Meijers te Rotterdam gebouwd, en zal in November van het volgende jaar gereed zijn. De kosten zijn berekend op ruim *f* 300.000.

Het gebouw bevat — behalve een reusachtig koffiehuis op de bovenverdieping — een 60 tal winkels, meest alle aan een pl.m. 450 M. lange hellende wandelgalerij gelegen. Deze vervangt de anders noodzakelijke trappen.

Lokalen en galerijen worden electrisch verlicht door een eigen installatie, die ook moet dienen voor de centrale verwarming.

De afbeelding zijn wij verschuldigd aan de welwillendheid van het Rotterdamsch Nieuwsblad en den architect van het gebouw.

BERICHTEN.

's Gravenhage. Voor het voortzetten der werkzaamheden aan de Hofzaal met toebehooren en het gebouw der Rolzaal, zal in 1903 een bedrag van f 100.000 benoodigd zijn. Krachtig voortzetten der werken is gewenscht om de redenen in de Memorie van Toelichting van het IXe hoofdstuk der Staatsbegrooting van 1902 vermeld, en om 200 spoedig mogelijk te kunnen overgaan tot het in gebruik nemen der zaal ten behoeve van de vereenigde zitting van de beide Kamers der Staten-Generaal. Gelijk door den Minister van Waterstaat in de zitting der Tweede Kamer van 1901 is toegezegd, heeft omtrent dit denkbeeld overleg plaats gehad met de huishoudelijke commissiën van beide Kamers der Staten-Generaal. Het is hem aangenaam te kunnen mededeelen, dat het in deze commissiën een gunstig onthaal heeft gevonden.

Om het gebouw voor gezegd doel dienstbaar te maken, is echter meer noodig dan de restauratie der gebouwen zelf. Er zullen noodig zijn antichambres voor Hare Majesteit en Haar gevolg, voor de ministers en voor de leden der Kamers, zoomede tribunes, terwijl voor verlichting en verwarming zal dienen te worden gezorgd.

Teneinde deze inrichting reeds in 1903 gedeeltelijk te kunnen tot stand brengen, is daarvoor f 25.000 uitgetrokken.

's-Gravenhage. Het gebouw waarin het departement van Financiën is gevestigd, vertoont — zooals wij reeds vroeger gemeld hebben — de gebreken van zijn tijd. De soliditeit ervan is bovendien niet bevorderd door herhaalde wijzigingen, o. a. in 1870 toen een gedeelte werd versmald voor de verbreeding van de Parkstraat. Te verwonderen was het niet, dat zich sporen van verval vertoonden, van vrij ernstigen aard.

Een algeheele verniewing is geraamd op *f* 95,000, een volledig herstel op *f* 90,000.

Op de Staatsbegrooting voor 1903 is thans een bedrag uitgetrokken als eerste termijn voor den bouw van een nieuw gebouw op de plaats van het oude, waarbij gebruik zal worden gemaakt van de te sloopen details van den fraaien renaissance-gevel

Keulen. Op 74 jarigen leeftijd is overleden de architect Richard Voigtel, die sedert 1855 werkzaam is geweest aan de restauratie van den Dom. In 1861 volgde hij Zwirner op als dombouwmeester.

Den 15en October 1880 kon hij de eerste kruisbloem op een der torens zetten, waarmede het voor 600 jaren begonnen werk als voleindigd mocht beschouwd worden.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar	salaris	f 75.—
"	"	"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	"	"	25	"	"	" 80.—
"	"	"	"	27	"	"	" 75.—
"	"	"	"	38	"	"	" 85.—
"	"	"	"	25	"	"	" 100.—
"	"	"	"	21	"	"	" 70.—
"	"	"	"	37	"	"	" 80.—
"	"	Opzichter	"	42	"	"	" 85.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	" 25.—
"	"	"	"	20	"	"	" 45.—
"	"	"	"	33	"	"	" —.—
"	"	"	"	24	"	"	" 45.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 6 OCTOBER

ALKMAAR. Het verbouwen van perc. A 14 aan de Langestraat aldaar.

De arch. C. J. Ooms, 's av. 7 u., in hôtel „De Burg". Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Aanw. gedaan.

AMSTERDAM. Het bouwen van een dienstgebouw met 2 woningen op het terrein van de remise aan de Tollenstraat en Potgieterstraat, ten behoeve van de gem.-tram.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 1,50 (met 2 teek.). Inl. worden gegeven aan de directiekeet aan de Tollensstraat, des n.m. van 2 tot 4 u., gedurende de laatste vijf werkdagen voor den dag der besteding. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het weder opbouwen van een perc. gelegen aan de Nieuwstr. alh.

De arch. Gantvoort en Streek, 's av. 8 u., in café Gredink, alw. bestek en teek ter inz.

DINSDAG 7 OCTOBER.

AMSTERDAM Het maken van een gebouw voor magazijnen en kantoren voor de firma J. D. Maks, aan de Raadhuisstraat.

De arch. G. v. Arkel, 's midd. 12 u., in café „De Kroon" Rembrandtplein. Bestek en teek. à f 2,50 te bek. bij Blikman en Sartorius, Rokin 17.

BLOEMENDAAL. Het bouwen van eene villa aan de Mollaan aldaar.

De arch. J. v. d. Ban te Haarlem, in hotel „Welgelegen". Bestek en teek. ad f 2,50 verkrijgb. bij gen. architect.

BREDA. Het bouwen van 2 heerenhuizen, aan het Dijkje nabij het duitenhuis te Prinsenhage.

De arch. F. P. Bilsen, n.m. 5 u., in het café „Maastricht" alwaar bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Bestek A. Het bouwen van 3 woonhuizen aan de Tramstraat te Zandvoort; bestek B. het bouwen van 7 villa's aan de zeeboulevard Barnard te Zandvoort.

De maatsch. „Kinheim", 's midd. 12 u., in „de Korenbeurs" Spaarne.

LOSSER. Het arbeidsloon van het metsel-, timmer- en schilderwerk van een te bouwen blok van drie woningen.

De heer G. J. Essenhuis, 's av. 6 u., in zijn café alw. bestek en teek. ter inzage.

OOSTEREND (FR.). Het bouwen van 3 woningen aldaar.

De heeren A. R. Feitsma. Bestek en teek. ad f 0,80 verkrijgb. bij A. Gaastra.

SLAGHAREN (OV.). Het bouwen van een roomboterfabriek, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde.

Het bestuur der fabriek, n.m. 3½ u., in het café van H. Goerdes. Bestek en teek. in voorn. café ter inzage. Inl. te bekomen bij den archit. E. Warringa en Zn. te Dedemsvaart.

TILBURG. Het bouwen van een benedenen bovenhuis voor den heer A. Veumans.

De archit. Joh. J. Haarselhorst bij wien bestek en teek. à f 0,75 te bek. zijn.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sopiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beurspleln). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betoostraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . . 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Bevoelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

14 SEPTEMBER.

ELMELOO. Het bouwen van een dokterswoning, het verbouwen en het uitbreiden van twee paviljoens, het verbouwen van de pastorie en verdere bouwwerken op de stichting voor krankzinnigen te Veldwijk. Raming f 41985.

Laagste inschr. Wed. J. Kok te Harderwijk, voor f 37963. Gegund.

SCHEVENINGEN. Het bouwen van een renpaardenstal te Scheveningen. Door den arch. F. A. Koch.

Laagste inschrijver J. v. d. Elshout Gz., Scheveningen, f 10850.

16 SEPTEMBER.

WINTERSWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis in de Nieuwstraat voor J. B. Weiler, onder beheer der arch. Gantvoort & Streek.

Laagste inschr. G. Kobus, f 1170. Gegund.

WINTERSWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een bergplaats bij de fabriek der firma J. H. Meijerink & Zonen, onder beheer der architecten Gantvoort en Streek.

Laagste inschrijver W. J. Streek, aldaar, voor f 780. Gegund.

18 SEPTEMBER.

DELFZIJL. *a.* Het bouwen van 2 burgerbehuizingen aan de Kerkstraat, ald.; *b.* het verf-, glas- en behangw. aan gen. gebouwen. Door den arch. K. Klasens.

Perc. 1. Laagste inschrijver E. Tulp, Groningen, f 2378.*

Perc. 2. P. Koerts, f 146.* *Gegund.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 15 October,** des namiddags om **half twee** zal de ondergeteekende namens den heer Th. J. H. VAN ZWANENBURG in het Hotel „Balkenende" te *Delft*, aanbesteden.

Het bouwen van een Café-Restaurant en Hotel aan de Noordelijke Avenue te DELFT.

Bestek en teekeningen verkrijgbaar vanaf Zaterdag 4 October bij den boekhandelaar C. J. VAN DOORNE te *Delft*, tegen betaling van *f* 2.

Aanwijzing in voornoemd Hotel op Vrijdag 10 Oct., 's morgens om 10 uur.

De Architect,
A. VAN DER LEE.

20 SEPTEMBER.

HAARLEMMERMEER. Het bouwen van een boerderij in de Zuiderlegmeerpolder voor rekening van den heer B. Groeneveld.

Metselwerk. Laagste inschr. B. Meegdes, f 1527,27.*

Timmerwerk. P. Veltrop, f 2980.*

Schilderwerk. S. Silver, f 138.*

Massa. A. den Ouden, f 5360. *Gegund.

MEPPEL. Het verbouwen van een perc. in de te Hoofdstraat voor den heer E. van Geens. Door den arch. G. Otten Jzn.

Laagste inschr. D. Danser, f 2787. Gegund.

NIJMEGEN. Het aan- en verbouwen van nagen. hotel. Door den arch. J. Knoops Jr.

Laagste inschr. Th. Berntzen, f 31349.

22 SEPTEMBER.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een bergplaats voor kaas, wagens en paard. Door den heer J. Thoma.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 21sten October 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek bb.

Het aanbrengen der Lichtmasten en Geleidingen voor de uitbreiding van de electrische verlichting van het Emplacement te ARNHEM, het leveren van eenig daarbij benoodigd IJzerwerk en het plaatsen der Geleidingspalen, Booglampen, enz.

Begrooting f 4000.—.

De besteding geschiedt volgens § 23 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1sten Oct. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den District-Ingenieur, Jhr. W. A. C. DE JONGE te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 voor het bestek en *f* 1.50 voor de 6 teekeningen.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den District-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 14den Oct. 1902, ten 11 ure voormiddag *(West Europ. tijd)*.

Utrecht, den 30sten September 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 21sten October 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 918.

Het wijzigen van en het maken van eene uitbreiding aan de goederenloods, het maken van eene koplading aan de bestaande veelading en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station LEEUWARDEN.

Begrooting f 21400.—.

De besteding geschiedt volgens § 61 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1sten Oct. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur F. M. VAN PANTHALEON BARON VAN ECK te *Groningen* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 14den Oct. 1902, ten 12 ure des middags *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 25sten September 1902.

Laagste inschr. K. Koorn, Hoogkarspel, f 949.

BENNEBROEK (ONDERH.). Het bouwen van een villa voor den Burgemeester. Door den arch. Haitsma Mulier.

Eenige inschr. K. Zietsma, ald. Gegund.

ROOZENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een herberglokaal met bovenhuis, met bijlev. van alle mater. Door den heer A. Ridders.

Laagste inschr. J. Stevens, (Boulevard), f 1024,90. Gegund.

23 SEPTEMBER.

EXLOO (DR.). Het bouwen van eene nieuwe school met onderwijzerswoning en turfschuur te Valtherveen, gem. Odoorn (aan 't Vetstukkerdiep) met bijl. van alle mater. Door het gem.best. van Odoorn.

Laagste inschr. H. J. ter Haar, Valthermond, f 12947. Gunning in beraad gehouden.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — **G. P.s Wessel, Rotterdam.**
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousieën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — **J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.**
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — **G. P. Wessel, Rotterdam.**
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels, J. G. & Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.

Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's **Injecteurs.**
Körting's **Universaal Condensors**
Körting's **Pulsometers en Elevators.**
Körting's **Gas- en Petroleum-Motoren** Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's **Ribbenbuizen en Stoomkachels.**

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6–10 m/m voor afdekking van industrieele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

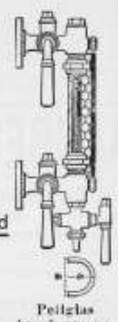
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens, NEUSATTL bij Elbogen — Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEPHOON No. 593.

Peilglas beschermers.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—
Reserven . . . 232,573.95

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.

Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

K. KERLEN.

Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.

LEVERT

Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°).
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij 1850°).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99½ % $Si\,O_2$. **Speciaalklei** voor glasharens en schepen.
„KAOLINTHON" met 36½ % $Al_2\,O_3$, **gewasschen Kaolin** voor porcelein.
Pijpen en buizen, verglaasd, voor drainages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over 98 % $Ca\,C\,O_3$, **ruw Krijt** in stukken; **fijnst gemalen BARYT,** met 98 % $Ba\,S\,O_4$, **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zand, 85-% lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Épurée, Scheepspek, Steenkoolteer enz.
Asbest en Kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen, Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 96 % zuiver $H_2\,Mg_3\,Si_4\,O_{12}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Mineraalolie Merk Socsv, soort. gewicht 907/9—
Witherit, Flusspath, Feldspath, Kalkspath, Amaril, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvraag.

HH. Architecten, Aannemers en Bouwkundigen!

Stoomconstructie-werkplaatsen

voor alle voorkomend GROF en FIJN SMEEWERK.

Nauwkeurige en zorgvuldige uitvoering, billijke prijzen.

SPOEDEISCHEND WERK VINDT DADELIJK OPNAME.

Commanditaire Vennootschap
„DE WEICHSEL."
Gieterstraat bij de Lijnbaansgracht.
AMSTERDAM.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

bevelen zich aan voor de levering en plaatsing van:

a. **Warmwaterleidingen** in woonhuizen, door middel van hunne voortreffelijke SPIRAALFORNUIZEN. — De leiding wordt, met inbegrip van de benoodigde Reservoirs, tot lagen prijs gelegd.

Uitmuntende werking wordt gegarandeerd.

b. **Centraalverwarming** van woonhuizen, kerken, groote localiteiten enz, volgens Amerikaansch systeem. Na ontvangst der projecten wordt nauwkeurige prijsberekening, benevens plan van aanleg, door ons geleverd. De prijs van deze verwarming is uiterst billijk en de werking **in elk opzicht** voortreffelijk.

Verschillende Installaties zijn hier te lande alreeds gemaakt.

c. **Engelsche Haarden** in elken stijl voor Halls, Eetkamers of Salons. Eene groote sorteering dezer haarden is steeds geëtaleerd in onze Magazijnen

Amstel b/ Blauwbrug.
(naast het Diaconie-weeshuis.)
(over Bensdorp's Cacaofabriek).

GEBS. VAN MALSEN, DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

C. LINDENAAR Jr.

GLASGRAVEUR.

Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

ATELIERS voor het **Etsen** op **Spiegel-** en **Vensterglas.** Artistieke bewerking.
SPECIAAL ADRES voor **gekleurd** en **gebrand glas in lood.**
Steeds groote voorraad van alle kleuren **Cathedraal glas.**

Zooeven verschenen bij den Uitgever **N. SAMSOM** te **Alfen (Z.-H.):**

De Gezondheidswet, HANDLEIDING ten behoeve van Gemeentebesturen en Gezondheidscommissiën, bewerkt door het Bureau voor Staats- en Administratiefrechtelijke Adviezen te *'s-Gravenhage.* (Directeuren: Mr. I. R. COHEN en Mr. H. BLAUPOT TEN CATE.)

Prijs per ex. f 1,10, bij 3 ex. f 0,90, bij 6 ex. f 0,75 per ex.

De Woningwet, HANDLEIDING bij de uitvoering van de Woningwet, ten dienste der Gemeentebesturen, bewerkt door bovengenoemd Bureau.

Prijs per ex. f 1,75, bij 3 ex. f 1,50, bij 6 ex. f 1,25 per ex.

Leidraad bij het samenstellen van eene bouwverordening, als bedoeld in artikel 1 der Woningwet, door het bovengenoemd Bureau, met medewerking van de Heeren Mr. A. VAN GIJN, *Hoofdcommies ter Provinciale Griffie van Zuid-Holland* en R. SCHELLING Azn., *Architect van de Ned. Gist- en Spiritusfabriek* en *Lid van den Raad der Gemeente Delft.*

Prijs per ex. f 1,20, bij 3 ex. f 1,60, bij 6 ex. f 1,30 per ex.

Waar deze wetgeving door verschillende maatregelen en bepalingen de woningtoestanden zal trachten te verbeteren, kunnen bovenstaande werken, waarin op beknopte wijze en in geregelde volgorde een en ander wordt omschreven, ook aan HH. Bouwkundigen ten zeerste worden aanbevolen.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Ter kennis van belanghebbenden wordt gebracht dat voor de aanbesteding van het maken van een gebouw aan de Kalvermarkt te 's-GRAVENHAGE met bijbehoorende werken, ten behoeve van de uitbreiding van het Departement van Oorlog, volgens bestek No. 64 (Raming f 64,800) aanwijzing ter plaatse zal worden gedaan op Woensdag den 8sten October 1902, des voormiddags ten 11 ure.

CENTRALE VERWARMING

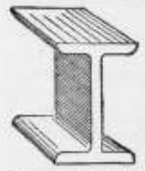
Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

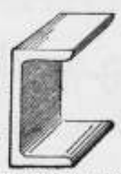
AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig.

tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING. Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.

DE EENIGE FABRIKANTEN.

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.

Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.

PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.

Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

Gemeente Maastricht.

Oproeping van Sollicitanten.

Sollicitanten naar de met 1 Januari 1903 openvallende betrekking van

Directeur van het Teekeninstituut

worden uitgenoodigd hunne adressen op zegel, vergezeld van de noodige stukken, in te zenden aan Burgemeester en Wethouders vóór den 27en October 1902.

Ontvang- en Betaalkas.

Rentevergoeding voor gelden à deposito

Met één dag opzegging . . 2½ %
(Bedragen tot ƒ 5000.— terstond betaalbaar)
Met tien dagen opzegging . 3 %

Voor **langeren** termijn op nader overeenteKomen voorwaarden

Open en gesloten **bewaargeving** *volgens reglement. Brandkastjes in de Safe deposit-inrichting voor het* **bewaren** *van effecten en andere waarden, te huur volgens reglement.*

Amsterdam, 30 September 1902.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1884 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jh. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

11 OCTOBER 1902. 22e JAARGANG. No. 41.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HEIDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M[ij].

INHOUD. — Het nut der Historische Studiën tot de vorming van den architect. — Prof. Henri Evers. — Gebrand glas. — Ingezonden. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

HET NUT DER HISTORISCHE STUDIËN TOT DE VORMING VAN DEN ARCHITECT.

Rede, uitgesproken door den heer Henri Evers bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt in de Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft, 25 September 1902.

MH. de Directeur, MHH. Hoogleeraren, Leeraren, Assistenten en Studenten der P. S. en Gij allen Dames en Heeren die deze bijeenkomst door Uw tegenwoordigheid opluistert!

Zeer Geachte Toehoorders!

De studie der architectuurgeschiedenis in verband met de vorming van den architect is een kwestie waaraan in onzen tijd bij herhaling de aandacht werd gewijd.

In verschillende landen vormde dit onderwerp op architectuur-congres, in vergadering of tijdschrift een punt van uitvoerige bespreking of behandeling. Daarbij ging het om de vraag of die studie al dan niet bevorderlijk tot de ontwikkeling der moderne architectuur kon worden geacht.

Door enkele vakmannen werd haar waarde in dit opzicht in twijfel getrokken; volgens hen moest de navolging der historische stijlen — het kenmerk der architectuur in de vorige eeuw — als haar resultaat worden beschouwd.

Anderzijds daarentegen werd aangevoerd, dat juist de oppervlakkige kennis van het verleden onzer kunst, de bouwmeesters vaak tot die karakterlooze nabootsing had geleid.

Twéé uiteenloopende meeningen dus!

Tien jaar geleden hield César Daly, een wetenschappelijk Fransch architect en als uitgever van talrijke vak- en tijdschriften overbekend, een voordracht op architecten-congressen te Londen en te Parijs over deze zaak. Hij betoogde de noodzakelijkheid ener instelling van Hooger onderwijs — hiervan uitgaande.

De voordracht wekte groote belangstelling en zag onder den titel van: „Les Hautes Etudes d'Architecture" het licht.

Een onmiddellijk gevolg heeft zij niet gehad, voor zoo verre mij bekend. Toch was zijn stem niet die „eens roependen in de woestijn". Want in dat zelfde jaar opende de architect Lucien Magne aan de Parijsche Academie zijn colleges met een warm betoog ten gunste der historische studiën.

Trouwens het feit, dat studenten van voorname staatsinstellingen op het gebied van architectuur en kunstnijverheid in Frankrijk, Duitschland, Engeland verplicht zijn, bij bevordering tot een hoogere klasse of bij eindexamen, de opmeting van een historisch kunstwerk te leveren, pleit voor de groote waarde aldaar aan deze studiën toegeschreven.

Ook ten onzent wekt het onderwerp belangstelling; reden waarom ik mij veroorloof, thans, bij de officieële aanvaarding van het hoogleeraarsambt in de bouwkunst aan de P. S., enkele oogenblikken uwe aandacht er voor te durven vragen.

Weinig dagen slechts geleden kreeg ik van gewaardeerde zijde het verzoek mijn meening hierover te kennen te geven. Toevallig kwam de vraag, nadat op dien zelfden dag te Amsterdam het onderwerp op een juryvergadering was besproken, naar aanleiding van een achttiental ingezonden ontwerpen voor een „Koninklijk paleis in onze hoofdstad." Bijna alle ontwerpen bleken zich te kenmerken door gemis aan breede opvatting; door afwezigheid van een groote, artistieke gedachte en door gebrek aan juiste climax en de ontwikkeling der ruimten, vestibules, trappen, feestzalen enz. Ondanks beslist talent en teekenvaardigheid was bij het groote meerendeel een zoeken naar schilderachtig detail aanwezig, waardoor in het beste geval slechts verdienstelijk stukwerk was ontstaan. Een volledige bekroning mocht dan ook niet plaats vinden.

Nu zijn prijsvragen wel niet een strikt nauwkeurige maatstaf van het streven der jongere generatie, althans ten onzent niet, waar het stelsel — helaas! — niet bloeit, en de jongere architect daardoor weinige gelegenheid om naam te maken heeft; maar toch, het lidmaatschap van ver-

schillende jury's gedurende eenige jaren geeft mij de overtuiging, dat prijsvragen, althans ongeveer, de groote stroomingen in de architectuur openbaren.

Bij de Juryleden rees nu onwillekeurig de vraag: Van waar thans dit ongunstig verschijnsel in vergelijking van gelijksoortige prijsvragen, tien of twintig jaar geleden!

Hoe te verklaren den achteruitgang in de opvatting der monumentale opgaven, in den opzet van het zoogenaamd „groot plan" — om een academie-term te gebruiken — *nu*, bij *vroeger* jaren vergeleken!

En de meening der jury-leden — een achttal architecten van verschillende richting — bleek eensluidend. Eenparig bracht men dit verschijnsel in verband met eenzijdige opvatting der studie, bij velen der jonge generatie; een verschijnsel dat wel is waar te betreuren, maar toch ook eenigszins te verklaren valt.

De geest van leven en beweging die thans het maatschappelijk leven bezielt en soms tot heftige uitingen, tot onrust en verwildering heeft geleid; de gisting, de onvoldaanheid op velerlei gebied; de drang naar nieuwe idealen en opvattingen, — ze hebben ook het gebied der architectuur aangetast. Er is daar ook een besliste neiging tot breking met het oude, het bestaande aanwezig.

Dat kon wel niet anders! Als daar in het sociale leven hervormingen baan breken; als, door politieke oorzaken er nieuwe sociale toestanden ontstaan, andere maatschappelijke verhoudingen groeien; of als de stroom van het menschelijk leven door moreele oorzaken bewogen, krachtig voortstuwt — bestaande hinderpalen van sleur of traditie omverwerpend — een anderen weg zoekt, dan ondervindt de architectuur den terugslag er van. Zij moet dien ondervinden, langzaam of meer spontaan al naar de sociale ommekeer snel en algemeen ingrijpt. Heel het wezen der architectuur, haar ontstaan, haar geschiedenis getuigen dit.

Laat mij dit in korte trekken mogen toelichten!

Behoefte aan veiligheid tegen overval of beschutting tegen het klimaat bracht de primitieve menschheid tot het zoeken naar een schuilplaats, een woning.

Zoo mogelijk diende allereerst wat de natuur aanbood: de grotten van het bergland of de spelonken en holen van den rotsgrond. Waar deze natuurlijke verblijven ontbraken, daar werden zij door kunstmatige vervangen en met behulp van boomtakken, riet en leem werden hutten gevlochten van verschillenden vorm.

De zucht naar veiligheid bracht zelfs tot den aanleg van een kunstmatigen bodem boven den waterspiegel van meer of rivier. Boomstammen als palen en balken, onderling verbonden, vormden dan den grondslag tot den bouw der hut. Ook werden op andere plaatsen de hooge takken van het oerwoud gebruikt of werden reuzensteenen tot kunstmatige woningen saamgesteld. Al deze primitieve menschenverblijven uit het verleden, als grotwoningen, boomwoningen, of paalwoningen bekend en sinds de vorige eeuw op verschillende plaatsen der oude en nieuwe wereld, eerst door toeval, later door wetenschappelijke onderzoekingen aan het licht gebracht, behooren tot het praehistorische tijdvak der architectuur.

Zij zijn enkel tot bevrediging van materieele eischen opgericht! Zij dienden slechts tot beschutting, tot afzondering, zijn een middel tot lijfsbehoud van den mensch, en om hem den strijd om het bestaan mogelijk te maken; het zijn werken, door instinct, evenals de holen der dieren en de nesten der vogels, ontstaan.

Van bouwkunst is hier nog geen sprake! Doch, eerst nadat het gevoel van veiligheid is bevredigd, ontwaakt in den mensch zijn hoogere natuur!

Neiging tot veraangenaming van het verblijf als kader van zijn dagelijksch verkeer, vertoont zich in de primitieve poging tot zijn versiering. Daartoe worden de indrukken uit de omgeving ontvangen op de wanden der grot afgebeeld. Het zijn primitieve voorstellingen van dieren vooral, slechts door enkele lijnen gebrekkig ingegrift. Ook de voorwerpen van dagelijksch gebruik: het huisraad, de wapens van steen of been werden hiermee overdekt. Ja! de behoefte aan versiering strekt zich uit, tot den mensch zelf. Met de bedoeling het krijgshaftige aanzien te verhoogen en daardoor den vijand vrees in te boezemen, worden de gelaatstrekken, door karakteristieke lijnen beschilderd, verscherpt, en wordt de uitdrukking verlevendigd.

Dan wijst de verschijning der kunstnijverheid op gestadige verheffing van het geestelijk peil: de wilde dierenhuid, als kleeding, wordt door de geweven stof van plantvezels en boomschors vervangen; voor de ruwe steenen voorwerpen treden de producten van den pottebakker in de plaats en de wapens worden uit metaal vervaardigd. En al deze voorwerpen van kunstnijverheid zijn met lijnornament of vlak versiering voorzien, vaak uit de techniek van de grondstof gegroeid.

Zoo gaan de producten der toegepaste kunst feitelijk die der bouwkunst vooraf en behooren zij reeds tot het praehistorische tijdvak waarvan aanvang, verloop en duur onbekend zijn.

De architectuur verschijnt — aldus ongeveer L. Magne [1] — als door de groepeering der eerste menschen familiën van een zelfde taal, van het zelfde geloof van de zelfde zeden en gewoonten, primitieve samenlevingen zijn gevormd; eerst dan verkrijgt de woning van den mensch overeenkomstig het klimaat van elk land, overeenkomstig de materialen die de bodem oplevert, overeenkomstig den graad van beschaving van iedere samenleving, een verschillend karakter. De godsdienstige opvattingen bepalen den vorm en de plaats der gewijde afsluiting waar de mensch zijn godheid hulde brengt. De opkomende samenleving ondergaat de leiding van een hoofd, dat door zijn verdienste, of wel door zijn kracht, naar aller keus is aangewezen, en de godsdienst bevestigt het gezag van dezen chef die — aanvankelijk hoogepriester en koning tegelijk — de vertegenwoordiger van het politiek en religieus gezag is. Weldra verrijzen nu boven de woningen der menschen, de woning van den vorst: het paleis, alsmede het heiligdom aan de godsdienstige ceremoniën gewijd: de tempel. Met het graf zijn zij de eerste architectuur symbolen der gemeenschap, en de vertolking der zeden en gewoonten van het ras.

Zoo is architectuur: een constructie met een hoogere, een artistieke bedoeling [2]. Waar scheppingen, ontstaan uit een aantal bijzondere behoeften van materieelen en moreelen aard — de eerste onder invloed van klimaat en bodem die de leefwijze des bewoners bepalen, de laatste voortgesproten uit de geestelijke neigingen en opvattingen van het ras, samen vormend den *volksgeest*. En als derde factor, oefent het beschikbare materiaal vaak een overwegenden invloed uit op den vorm, door de ontwikkeling der verschillende constructiesystemen.

Volksaard, klimaat en materiaal hebben nu ten allen tijde het karakter der architectuur in de groote tijdperken der historie beheerscht. Al naar hun aard verkrijgen de monumenten hun verschillende gedaante, een ander karakter, welke vormwisselingen als de *bouwstijlen* bekend zijn. Zij zijn

[1] Cours d'Histoire générale d'architecture.

[2] A. Bannister Fletcher: A history of architecture.

de plastische verwezenlijking van de domineerende eischen der gemeenschap gedurende een zeker tijdvak: de vertolking harer behoeften en idealen.

De stijl in de architectuur is dus geen oppervlakkig vormenspel dat naar willekeur is veranderd, — geen gril uit toeval ontstaan. Innig aan het maatschappelijk leven verbonden, ondergaat de architectuur den invloed der geestelijke stroomingen die daar werken en heerschen.

Hetzij politieke, sociale, religieuse of filosofische drijfveeren, alle hebben ze weerklank in haar gevonden en beurtelings haar zwaartepunt in verschillende richting bepaald. Afwisselend werd zij in gunstigen of ongunstigen zin voortgestuwd.

Zoo vertegenwoordigt de geschiedenis der architectuur, de geschiedenis der menschheid, omdat haar idealen, haar behoeften in de monumenten der verschillende tijden zijn vastgelegd.

Gunstige en ongunstige tijdperken voor hare ontwikkeling deden hun terugslag duidelijk gevoelen. Werd de samenleving door eenheid in geestelijk streven bezield, werd zij door één *hoog ideaal* gedragen, dan was een krachtige architectuur-ontwikkeling het gevolg, dan openbaarde zich bij de menschheid een drang, die hooge gevoelens in kunstwerken te openbaren, dan ontstond er liefde tot de kunst, innige behoefte het ideaal in schoonen, karakteristieken vorm te zien vertolkt.

Het gemeenschappelijk streven uit zich aanvankelijk in onbewust zoeken, in naieve uitbeelding der gedachte, in bekrompen overdrijving van den vorm, in aarzelend weergeven, in onbedreven, overmatig zware samenstelling, in gebrekkige constructie. Heel het bouwwerk getuigt dan nog van een niet recht bewust zijn der geestelijke idee en van een onbedreven techniek, doch verkrijgt door de uitdrukking van diep gemoedsleven vaak eigenaardige poëzie.

Aldus de groote stijlperioden in hun opkomst, zooals het archaïsche tijdvak in Grickenland, waarin de tempel, van overdreven zware verhoudingen in het verband van zuil tot architraafbalk zich vertoont; waarin de vorm, zuiverheid, beknoptheid mist en de sculptuur nog starheid, naïefheid in de behandeling van het figuur verraadt.

Evenzoo in lateren tijd, als na de verstrijking van het noodlottige jaar 1000 — de christenheid haar vertrouwen in den Schepper herwint, en Hem ter eere allerwege kleine en grootere bedehuizen sticht. De ontluiking van een nieuwen stijl, de Romaansche kunst, is hiervan het gevolg.

Eerst in den bloeitijd van den stijl ontstaat er volkomen evenwicht tusschen gedachte en uitvoering, tusschen *willen* en *kunnen*. De kunstwerken van dien tijd verraden dan volkomen evenwicht in het verband van *alle* samenstellende onderdeelen. Het detail heeft logischen zin, juiste bedoeling en is weergegeven in een vorm overeenkomstig zijn constructieve functie.

Aanschouw denzelfden Grieksehen tempel in zijn bloeitijd — het tijdvak van Pericles. Hoe zinrijk, rationeel is alles gedacht, hoe harmonisch het verband tusschen zuil en hoofdgestel, hoe sober en edel de vorm van het kapiteel, draagsteen en bekroning tegelijk. En zoo ook de kathedraal der middeneeuwen in haar stoute vernuftige samenstelling; aangrijpend, verheffend is de indruk van het hooge ruim, door een kunstig organisme van pijlers en bogen in evenwicht gehouden! Waar niets aan het toeval is overgelaten, waar alles zin heeft en elk onderdeel tot de machtige eenheid van het geheel bijdraagt, — waar zoowel de figuurreeksen van heiligen en apostelen, die den christelijken godsdienst in de meest merkwaardige voorstellingen van het oude en nieuwe testament vertolken, als het kleinste profil, de kleinste bladvorm door een zelfden karakteristieken geest van godsdienstijver zijn bezield, — waar alles zich oplost in één groote harmonie.

Gewoonlijk had zulk een tijdperk slechts een korten duur.

Het verval van den stijl treedt in, als na bereiking van het ideaal een geestelijke uitputting zich openbaart en de bezieling wordt gemist; als de hoog opgevoerde techniek bij gebrek aan scheppingsidee, aan inspiratie in kleinheid, gekunsteldheid, soms verwildering ontaardt. Onder politieke of sociale invloeden zijn dan nieuwe toestanden ontstaan, waarin nieuwe eischen weer bevrediging aan de bouwkunst hebben gevraagd. De bouwkunst vertolkt dus de ideeën van haar tijd, de domineerende eischen der samenleving in materieelen en moreelen zin. Kortom, zij is de uitdrukking van den tijdgeest.

Een moeielijke taak den tijdgeest weer te geven; in karakteristieke vormen vast te leggen wat daar op geestelijk gebied woelt en werkt rondom ons; dat onwaarneembare helder voor zich te zien; dat ontastbare te grijpen, vast te houden en klaar, verstaanbaar, voor den medemensch te laten spreken; hem den plastischen vorm, de essencen te doen gevoelen, van héél dien chaos van schijnbare tegenstrijdigheden die vaak de samenleving bewegen en voortstuwen, — voorwaar een opgaaf, die slechts enkelen kunstenaars van groot talent en met zienersblik begaafd, gegeven was te vervullen. En het is niet te verwonderen, dat hierin vaak is gefaald. Begrijpelijk, dat er is gesarzeld, dat is misgetast, schromelijk misgetast, door kunstenaars van verschillenden tijd; dat er vaak verwarring heeft geheerscht, als namelijk het maatschappelijk leven door geen geestelijken dominant was geleid, als daar op verschillend terrein, verwarring of tegenstrijdigheid in denken en doen was waar te nemen, of gewichtige politieke gebeurtenissen een algemeen gevoel van onzekerheid te weeg brachten...

Wat wonder, dat in die heftig bewogen 19e eeuw waarin omwentelingen elkaar zoo snel opvolgden, waarin het staatsgezag herhaaldelijk gevaar liep, en verandering onderging, waarin keizerrijken werden gesticht of zijn verdwenen, op godsdienstig terrein verbitterde kampen zijn gevoerd, een klassenstrijd werd aangevangen, wetenschap en industrie voortdurende omwentelingen hebben tot stand gebracht; wat wonder, dat ook de architectuur, — de bij uitstek scheppende kunst, wier gewrochten in haren kunstvorm niet de natuur ten voorbeeld namen: *vaste richting*, zelfbewustheid in uiting heeft ontbroken. Dat de kunstenaars in hun twijfel, in hun onmacht uit een alles overheerschende geestesrichting inspiratie te gewinnen — ten slotte heil zochten in de kunst van vroeger tijden en een kringloop in verschillende historische stijlen plaats vond, en dat beurtelings bleeke schijngestalten uit het verleden, als het Neo-grec de Pseudo-Gothiek en andere stijl-vervalschingen werden voortgebracht!

En — ik meen dit reeds te hebben aangetoond — zulk een schennis geschiedde niet ongestraft. Een stijl laat zich niet herhalen; daarvoor heeft hij in den tijd van zijn ontstaan te diep wortel geschoten. Slechts zeer kortstondige bevrediging hebben die historische navolgingen dan ook geschonken, en nadat de bekoring van het nieuwe was verdwenen, werd weldra het voortgebrachte ongeschikt geacht, als niet passend in de opvattingen van onzen tijd. Hoe volle reden van bestaan de uiting in het verleden had en hoe volle bewondering zij als historische kunstperiode nóg wekt, — haar *namaak* bleek uit den booze.

Zelfs met de nationaal historische perioden was dit het geval. Want hierop concentreerde zich ten slotte de uiting in de verschillende landen. Frankrijk huldigde, en doet dat

grootendeels nóg, de kunst der monarchie in haar verschillende nuances. Oostenrijk zocht tot voor enkele jaren heil in de kunst der grootmeesters van de 18e eeuw: „den Zopfstil"; Duitschland, België en Holland keerden tot hun nationaal verleden, de Renaissance, terug. Het was een stap — een groote stap in goede richting — doch men miste het doel door aan den vorm te blijven hangen en in letterlijken namaak te vervallen. Dit, gevoegd bij het aantal haastige producten bij de snelle uitbreiding der steden door halfslag en mindere architecten voortgebracht, voor wie de schilderachtige stoffage onzer bekoorlijke Hollandsche gevels, als uiting van rechtmatigen burgertrots uit de 17e eeuw de bloeitijd van het gemeentewezen een aantrekkelijke buit bleek, gaf een chaos van prétentieuse stijlverhaspelingen, van burgerlijk overladen gevelarchitectuur, met banale mooidoenerij en onuitstaanbare onrust in aanzien als gevolg. Het was de schromelijke miskenning van een schoon kunsttijdperk dat ook ten onzent bewonderenswaardige kunstproducten heeft nagelaten en die als onze nationale trots mogen worden beschouwd.

De reactie kon niet uitblijven. Sinds eenige jaren is er ommekeer gekomen. Bijna in elk beschaafd land ter wereld openbaart zich een breking met de historische stijlperioden een kwart eeuw vroeger gehuldigd; er is leven en beweging; er bestaat drang naar een nieuw en eigen kunstleven en het besef wint meer en meer veld, dat ten slotte: „De taak der kunst, dus ook de moderne, steeds dezelfde is gebleven die ze ten allen tijde is geweest. Dat dus de moderne kunst haar inspiratie uit het moderne leven moet verkrijgen, dat zij ons kunnen, ons doen en laten, in eigen vormen artistiek moet belichamen" [1].

Onder eendrachtig voorgaan van William Morris en zijn bent hebben eindelijk verschillende talentvolle kunstenaars zich aangegord tegen conventie en sleur, en groeien kiemen van nieuw kunstleven talrijk op!

Wat de reden dezer groote beweging zijn moge!

Het wil mij toeschijnen, dat de oorzaak der nieuwe architectuurbeweging door enkele krachtige geesten in verschillende landen geleid, in het wezen onzer samenleving schuilt. Het komt mij voor, dat een besef van hooger *menschwaardigheid* het geestelijk leven der maatschappij doordringt en dat ondanks schokken en wanklanken de hedendaagsche strooming van het geestelijk leven, van ethisch, van hooger moreel beginsel getuigt, en het peil van het *mensch-zijn* hooger opvoert.

Hoe anders te verklaren de verontwaardiging van heel de samenleving bij schending van het recht, van den mensch als individu, als eenling!

Men denke aan de Dreyfus-zaak, het droevige drama dat ook wij, Nederlanders, innig hebben doorleefd!

En waarom doorleeft heel de beschaafde wereld buiten Engeland om het onrecht door het misdadig bestuur van een misleid, groot volk aan een kleinen dapperen stam in Afrika voltrokken. Is het niet omdat het recht, de waarde van den mensch met voeten zijn getrapt!

Dringt niet de bevordering van het *goede* in alle beschaafde natiën steeds meer door! Is niet het voortdurend krachtig streven naar oplossing van maatschappelijke misstanden, naar verkrijging van meer rechtvaardige verhoudingen tusschen de verschillende standen hiervan een uiting. Zijn er niet tal van instellingen, van staats- of stadswege, vereenigingen van particulieren die dit streven bevorderen! Ik noem op geluk af: de inrichtingen van onderwijs, van ziekenverpleging, van armenzorg, de vakvereenigingen op verschillend gebied, de ambachtsscholen, de maatschappijen voor werkverschaffing, voor verbetering van volkswoningen, en zoovele andere. Loopt er door al die uitingen der menschheid niet een zelfde draad!

„Menschenliefde, waarheidsliefde, vrijheidsliefde" en liefde voor harmonische ontwikkeling" — als basis van het goede — zijn zeker overheerschende kenmerken van onze samenleving.

De geschiedenis van de architectuur leert: dat de karakteristiek van den stijl op- en neergaat met het intellectueele en moreele peil van een volk.

Mij dunkt nu, dat de architectuur hiervan thans ook den terugslag ondervindt. Ondanks het stamelen waarvan zij getuigt, ondanks de overdrijving dikwijls haar eigen, ondanks het mistasten waarvan de werken van sommige kunstenaars luide spreken, kunstenaars die in onbezonnen najagen naar nieuwheid, of ijdel zoeken van zich zelf, slechts producten van mode of gril voortbrengen — producten die in roes ontstaan, een oogenblik boeien door groote virtuositeit, doch waaraan innerlijk leven, zuiver gevoelen vreemd zijn —, ondanks dit kan niet worden ontkend, dat bij werkelijk ernstige kunstenaars van onzen tijd het beginsel van hun streven zich kenmerkt door liefde tot waarheid, d. i. tot eerlijke uiting der bestemming, — liefde tot vrijheid, d. i. door te trachten uit eigen boezem den kunstvorm te verwekken, — liefde tot den naaste, d. i. door de architectuur te doen zijn een gemeenschapskunst, ontstaan door samenwerking van kunstenaar en werkman, en tot heil, tot troost van allen zonder onderscheid. — Geen luxe artikel dus!

Thans terugkeerend tot mijn uitgangspunt — om te antwoorden op de daar gestelde vraag — is het, oppervlakkig gezien, begrijpelijk, dat in onzen tijd van hooge geestelijke spanning, van algemeen artistieke verwording, van breking met sleur en conventie, van zoeken naar eigen kunstleven, vele jongeren, overmoedig, de studie der architectuurgeschiedenis vervelend vinden, verzaken, onnoodig achten als behoorend tot het verleden, en met teekenvaardigheid en vormenkennis naar enkele moderne gebouwen gewapend, meenen te kunnen volstaan, daardoor aan het uiterlijke blijven hangen, naar schilderachtig effect bejag streven — zonder tot de kern door te dringen —, en dan toch weer in oppervlakkigen namaak vervallen.

Die opvatting is dan ook, mijns inziens, een dwaling; want het komt er slechts op aan hoe de studie der archeologie wordt opgevat en wat van haar wordt verwacht. Geschiedt zij met de bedoeling, vormen na te bootsen en toe te passen, dan acht ik haar zeker verkeerd en hinderlijk voor de ontwikkeling der moderne architectuur. De vorige eeuw heeft dit geleerd!

Doch omgekeerd zal geen gezonde moderne kunst ontstaan zonder grondige studie van de groote historische tijdperken der architectuur.

Het nut dier studie acht ik zéér belangrijk! De analyse der groote monumenten geeft het besef, dat architectuur *niet* is een uiterlijke vormendienst, geen saamvoeging van onderscheiden motieven, maar ontstaat uit de verwezenlijking van een artistieke gedachte, van een emotie, vastgelegd in een verband van lijnen, welke door de eischen van de praktijk en het materiaal beheerscht en aan den tijdgeest getoetst, als een groot kunstvol organisme spreken; een schepping welks uitgangspunt is: een *klare en schoone planverdeeling*, *klaar* door den juisten samenhang der bestanddeelen van het program, *schoon* door de harmonische ontwikkeling der ruimten, met juiste climax in de opvolging en in hun vorm de moreele beteekenis van het gebouw weergevend.

[1]) O. Wagner. Die moderne Architektur, pag. 31.

Zij verklaart hoe een zelfde schoonheidsbeginsel bij verschillende volkeren in verschillende landen een gewijzigde architectuur-uitdrukking heeft ten gevolge gehad, zelfs in de verschillende gedeelten van één land. Reeds de Romeinsche architectuur spreekt hiervan in de verschillende gewesten van het uitgestrekte keizerrijk. De overgebleven bouwwerken in het Oosten, te Palmyra en Heliopolis, vergeleken bij die van de Rijnstreken of Frankrijk, hebben een verschillend kunstkarakter.

Met de architectuur van het Christendom in Italië, Frankrijk, of Duitschland, tijdens de Romaansche kunst en de Gothiek, is dit in nog veel hoogere mate het geval. Onder invloed van landaard, klimaat en materiaal ontstaan vertakkingen op één stam, elk van eigenaardig kunstkarakter.

Ik stip slechts aan het verschillend aanzien der kathedralen in Frankrijk, het land waar de Gothiek ontstond, en dat onzer hoofdkerken. Ons land kan wel is waar niet bogen op trotsche monumenten als de Notre Dame te Parijs, Reims, Amiens, Beauvais en andere plaatsen van Noord-Frankrijk; onze hoofdkerken zijn in 't gemeen meer bescheiden van aanleg en opbouw; onze slappe bodem, ons klein materiaal, en zeker ook wel de mindere uitbreiding der gemeenten waren aanleiding hiertoe. Des ondanks is er in het heerlijke ruim der St. Bavo-Kerk te Haarlem, met zijn overheerschenden blanken pleistertoon waartegen staan de essentieele deelen van den bouw, de pijlers, zuilen en bogen, in gehouwen steen, alsmede de fijne stergewelven in mooi bruin-grijzen toon van eikenhout met sobere ophooging van kleur in den aanzet der ribben, een wijding, een voornaamheid, een poëzie van intiem, echt Hollandsch karakter. Zoo zijn er meer!

Trouwens de monumenten van het verleden toonen zonder uitzondering aan, dat het in de architectuur niet vóór alles aankomt op ontzaglijke afmetingen en rijken tooi, dat er geen rechtstreeksch verband behoeft te bestaan tusschen grootschheid in aanzien en werkelijke grootte, maar dat juiste tegenstelling van massa's en onderdeelen, juiste verhoudingen van muren en ramen, juiste schaal van profileeringen of versieringen, den algeheelen artistieken indruk van het bouwwerk bepalen, zijn bijzondere uitdrukking beheerschen.

Wat heeft niet de periode der Renaissance onder invloed van het gemeentewezen verschillende nuances voortgebracht. Hoe zijn in Italië om politieke redenen, of lokale eischen, kunstcentra ontstaan, elk van zeer gemarkeerd, eigen karakter.

Florence met zijn trotsche Rustica-paleizen door de kunstzinnige geslachten der Medici's en andere gesticht; Rome, waar de monumentale binnenplaatsen der paleizen van de Farnese's, de Borghese's, geïnspireerd op de grootsche plattegronden der oude Romeinen, ontzag inboezemen; Genua, dat door zijn bergachtigen bodem tot den schilderachtigen aanleg van monumentale trapzalen en terrassen aanleiding gaf; of Venetië, de lachende lagunenstad, welker kanalen door gastvrije, open paleizen in feestelijk marmer, van een Lombardo of Sansovino, heerlijk zijn omzoomd.

Wat al afwisseling in vorm bij eenheid van beginsel!

Zoo werd het ook ten onzent.

Onze bouwkunst uit dat tijdperk kenmerkt zich eveneens door een eigen, nationaal karakter, waaraan de Hollandsche handelsaard, de ligging van de plaats en de techniek van het materiaal weer de uitdrukking gaven. Zoo kenmerkt zich Amsterdam's grondplan, bij de groote uitbreiding in 't begin der 17e eeuw, door den stelselmatigen aanleg van grachten en kanalen, als hoofdaders van bestaan, in concentrische beweging om het centrum, den ouden Visschersdam, geschaard. Grachten van Europeeschen naam, door de karakteristieke bouwwerken omzoomd van den stadsbouwmeester Hendrik de Keijzer, wiens krachtig talent zich vooral in den bouw van de talrijke heerenhuizen der handelsaristocratie ontplooide, gevels van deftig aanzien, op grondslag der klassieke kunst, maar naar geheel eigen, vrije opvatting, in schilderachtigen berg- en baksteentrant opgebouwd en door hooge, rijzige toppen van krachtig contour bekroond. Woningen, geheel beantwoordend aan de eischen van den toenmaligen Amsterdamschen koopman: pakhuis, kantoor en woonhuis tegelijk. Het eerste in half souterrain voor warenopslag met afzonderlijken toegang; het kantoor in verhoogd parterre met arduinen stoep en het woonhuis op één of twee verdiepingen daarboven, de zolder van trijs voorzien. Een beknopt ruim geheel, waarvan nog verschillende typen aanwezig zijn, als sieraad van verschillende grachten. Afgewisseld door de gebouwen onder invloed van het Protestantisme gesticht, zooals de Westerkerk, de Noorderkerk, vormen zij, met de schilderachtige oude stadspoorten door den zelfden bouwmeester verfraaid, een artistiek beeld vol leven en kracht, waardige omgeving tot het trotsche kapitool der „Consuls aan Y en Amstel" — het Raadhuis — als Vrede-symbool in 1648 gesticht:

„De Wijnmaent schreef twee min als 't derde kruis
Toen 't Vredejaar de grond lei van 't Stadhuis".

Aldus Vondel.

Lokale tradities bepaalden ook het karakteristiek aanzien onzer residentie, welker geschiedenis met den bouw van een kasteel voor de Hollandsche graven Willem II en Floris V aanvangt.

Eerst als centrum van de Hollandsche ridderschap bekend, begint onder Karel V het gemeenteleven zich te ontwikkelen en werd het later tot Stadhouderlijk kwartier en zetel der Regeering verheven. Hoe karakteristiek is daar het Binnenhof, de geestelijke kern der stad met een complex van Regeeringsgebouwen uit verschillenden tijd, omringd.

Er gaat van dat centrum een eigenaardige bekoring uit!

Nauw verbonden aan 's lands historie en vaak het tafreel van merkwaardige gebeurtenissen in verloopen eeuwen is het Binnenhof, met zijn aristocratische omgeving van Kneuterdijk, Vijverberg, Korte en Lange Voorhout, omzoomd met luisterrijke prinsenhoven en statige heerenverblijven, gesticht of bewoond door historische familiën uit den lande; met het schoone raadhuis, een monument zoo bescheiden van omvang doch zoo groot van uitdrukking, merkwaardig architectuur symbool eener gemeente van zoo hooge bestemming, — alles te saam een interessante bladzijde onzer kunstgeschiedenis, een roemrijke herinnering aan vroeger geslachten.

Naast het krachtige, voorname karakter der historische architectuur onzer groote Hollandsche steden, hebben ook tal van kleinere plaatsen hun lokaal aanzien. Menig stedeke getuigt van oud-vaderlandschen kunstzin, ondanks zijn bescheiden omvang. En naar dit kleinere kader richt zich ook de schaal der architectuur. Aldus de stad onzer inwoning! In vergelijking tot vele groote Hollandsche steden, met hun ruimeren aanleg, met hun groot handelsverkeer, hun rustelooze, drukke beweging, hun bedrijvig leven, dat den bewoner onwillekeurig in versnelden pas doet gaan, wordt hier de bezoeker onmiddellijk getroffen door de kalmte, de rust die van het kleine milieu uitgaat.

Het oog moet even hieraan gewennen! Doch dan ook geniet men spoedig van die lokale uitdrukking, van dat in hooge mate aantrekkelijk, intiem aanzien.

Men geniet het schoone van die schilderachtige smalle grachten in stemmigen halven toon der boomen gehuld, met hun zachte, toevallige buigingen, haast niet te bespeuren, maar genoeg om de strakheid, de starheid in aanzien weg

te nemen. En het oog, voortdurend geboeid, volgt met welgevallen den leuken oploop der steenen bruggen in voortdurende opvolging en gezellige groepeering geplaatst.

Overal ontmoet men sprekende blijken van kunstcultuur in de schilderachtige, kleine gevels, en gevelfragmenten, wier grondtoon een sierlijke, fijne vormentaal kenmerkt. Pikante toppen, door bevallige overkragingen gesteund met sierlijke blindbogen en kruisramen. Zij bezitten tal van bekoorlijke details in de fijne gebeitelde gedenksteenen, sluitsteenen, de gesmeede muurankers en andere decoratieve details alle van teere, gevoelige behandeling.

Niets storends of druks onderbreekt de algeheele stemming van dat oude, kalme stadscentrum, rondom dat eerwaardige staats-mausoleüm, waarboven, als een trouwe wachter, de grijze, hypolitus-toren zijn stoere, steenen spits hóóg verheft.

Zoo verhoogt de studie van het architectuur-verleden het besef, dat de moderne bouwmeester staat te midden van een omgeving, welker eigenaardig artistiek aanzien door nationale en lokale tradities wordt beheerscht, die hoog te houden zijn taak moet zijn; waarvan ook zijn eigen, hedendaagsche scheppingen moeten zijn doordrongen, ondanks wisseling van vorm op straffe van onbegrepen te blijven.

De studie der historische architectuur zal ons hoeden voor modernen, buitenlandschen namaak, voor gekunsteldheid, onnoodige chic of grootschdoenerij, die wars van onzen nationalen volksaard zijn. Zij zal steeds meer doen streven naar eerlijk, doorleefd werk met gevoel voor eenvoud en waarheid als grondtoon der esthetiek.

Er is nog zooveel meer dat voor het belang der historische studiën pleit. Want hetgeen ik slechts even aanhaalde, n. l. eenvoudige, schoone indeeling, harmonische ruimteontwikkeling en eigenaardige esthetiek overeenkomstig landaard, volksgeest en materiaal, betreft enkel den artistieken kant der kwestie. Onafscheidelijk hiermee echter, en in niet mindere mate van gewicht, is ook de technische zijde van het vraagstuk het: „to be or not to be" van een bouwwerk. En dan overtuigt de analyse der monumenten, dat de verschillende constructie systemen van vroeger tijden zich hebben ontwikkeld uit den aard der te scheppen ruimte en het materiaal dat den bouwmeesters ter beschikking stond. Zij overtuigt dat er een onafscheidelijk verband moet bestaan tusschen constructie en vorm, dat constructie en artist één zijn, en dat het er op aan komt de essentieele constructiedeelen te bezielen, hen te laten zijn de artistieke hoofdorganen van het architectuurbeeld.

De studie der constructie-stelsels in hun origine en evolutie, van den koepelbouw der Sassanieden en zijn grootsche ontplooiing in den centraalbouw te Byzantium; van het kruisgewelf in zijn machtige uitingen der Romeinsche thermen, door den overgang van het Romaansche gewelf tot de karakteristieke hervorming van het Gothisch kruisgewelf, waardoor in verbinding met luchtboog en contrafort, de bouw der heerlijke kathedralen mogelijk werd — en ook de meesterlijke houten kapconstructiën der Fransche en Engelsche Gothiek, — het zijn alle belangrijke technische vraagstukken wier onderzoek den geest verruimt, het oordeel scherpt en door verbreeding van de wetenschappelijke bazis het zelfvertrouwen verhoogt bij de uitvoering van moeielijke moderne oplossingen.

Zoo kan dat onderzoek in *iederen* zin een machtige bron van opvoeding, van vorming voor den hedendaagschen bouwmeester zijn.

M.H. Professoren der Polytechnische School, vergunt mij u zeer dank te zeggen voor uwe collegiale ontvangst, voor uwe bemoedigende tegenwoordigheid en belangstelling mij betoond.

U vooral, hooggeachte Directeur, dank ik voor de zeer gewaardeerde vriendelijkheid en bereidwilligheid waarmee gij mij in dezen tijd herhaaldelijk zijt tegemoet gekomen.

Mijn hartelijken dank in 't bijzonder aan u, collega Klinkhamer, voor uwe groote hulpvaardigheid en vriendschap, die ik op zoo hoogen prijs stel. Ik acht het een voorrecht naast u en met u te mogen arbeiden voor de belangen van ons vak, onze kunst en hare beoefenaars. Bemoedigend en opwekkend waren de gedachtenwisselingen met u gevoerd. Zij zullen mij tot steun zijn in de vervulling der moeielijke taak die mij wacht, waaraan ik met volle toewijding zal werken en die door mijnen hoog verdienstelijken voorganger lange jaren met gezag en eere werd vervuld.

Tot u, eindelijk, MH. studenten, in 't bijzonder der bouwkundige faculteit, een kort woord tot besluit.

Het is een heerlijk vak dat gij hebt gekozen, maar het is ook een zeer moeielijk vak. Een vak dat niet alleen geheel uw brein, uw denken, in beslag neemt door de vele wetenschappelijke, technische en practische vraagstukken die gij behoort te bestudeeren, maar een vak ook dat van uw gemoedsleven volle overgave vraagt en waaraan gij u met liefde moet wijden; waarbij men niet op een dosis handigheid of bekwaamheid kan teren, maar waarvan elke opgaaf een opnieuw krachtig *in*-leven vordert. Teleurstellingen zullen u niet gespaard blijven! O! ik spreek uit ervaring; als wij met warme geestdrift zijn vervuld, niet opzien tegen inspannend geestelijk werk, en ondanks dat — als zelfingenomenheid ons niet misleidt en wij bespeuren dat onze schepping ver blijft van hetgeen wij droomden, — als kortom, ons *kunnen* ons *willen* niet nabij komt, dan breken moeielijke oogenblikken aan, oogenblikken van strijd, van twijfel aan ons zelf, van teleurstelling van moedeloosheid! Maar zij wegen niet op tegen het gevoel van genot, van trots, dat ons vervult, bij succes, als waardeering van ons werk ons het bewustzijn schenkt in eigen artistiek domein te kunnen leven .... — En zoo vervolgen wij moedig en opgeruimd onzen weg!

Wij zullen veel met elkaar verkeeren, en daardoor in staat zijn elkaars meeningen en opvattingen te leeren kennen. Welnu, laat mij zeggen, dat het nooit mijn bedoeling is geweest een school te vormen in den engeren zin van het woord, die ten doel stelt jongeren te kweeken naar eigen model, blinde volgelingen van den meester.

Ik acht eerbiediging van ieders geestelijk eigendom plicht van den leermeester, wanneer ook maar een sprankje talent bestaat. Want kunst is religie. En wat in diepst gemoed is doorleefd, in liefde en overtuiging vorm gewon, eischt eerbiediging, zachte aanraking, hoe gebrekkig aanvankelijk de vorm moge zijn.

Zal nu ons samenzijn vrucht dragen, dan moeten wederzijdsch vertrouwen en volle toewijding zijn bazis wezen. Schenkt mij deze — van de mijne kunt gij verzekerd zijn.

U allen, Dames en Heeren, zeg ik dank voor uwe tegenwoordigheid en uwe aandacht.

Ik heb gezegd.

PROFESSOR HENRI EVERS.

Den 27ste September (*) had te Rotterdam een feest plaats ter eere van den heer Henri Evers, ingevolge zijne benoeming tot professor in de Schoone Bouwkunst aan de Polytechnische School te Delft. Nadat door de Vereenigingen Bouwkunst en Vriendschap, U. N. I., Kennis en Kunst, leeraren en onderwijzers van afd. B. der Academie en leerlingen en oudleerlingen, elk voor zich besloten was den heer Henri Evers bij zijn vertrek naar Delft een bewijs te geven hoezeer zijn streven en werken hier ter stede door hen was gewaardeerd, is het denkbeeld gerezen, die huldiging van de verschillende corporatie's gecombineerd te doen uitgaan, om daaraan een eenigszins meer grootsch karakter te kunnen geven.

(*) Door een misverstand, buiten schuld der redactie, is dit verslag niet vroeger geplaatst kunnen worden.

Dit denkbeeld, in goede aarde gevallen, gaf aanleiding tot het ontstaan eener commissie waarin alle genoemde corporaties vertegenwoordigd waren, en zoo kwam dan op bovengenoemden datum, des avonds te 8 uur in een der bovenzalen van Tivoli, een 160 tal vereerders van den heer Evers bijeen.

Toen de heer Evers, omstreeks 8½ uur, binnengeleid en levendig toegejuicht was en allen zich in een kring om hem heen hadden geschaard, nam de heer P. A. Weeldenburg, voorzitter van voormelde commissie namens allen het woord. Hij herinnerde hoe nu 15 jaar geleden aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen een hoofdleeraar moest worden benoemd en van hoeveel belang het werd geacht, niet slechts, dat de keus zou vallen op een man van bekwaamheid, iets wat vanzelf sprak, doch bovenal dat het een man zou zijn, in staat degelijk onderwijs te geven op het gebied van schoone kunst. Nauwelijks hoorde men dat de keus op Evers was gevallen of men was gerust en had vertrouwen in hetgeen komen zou. Persoonlijk kenden weinigen hem hier, waar men had gehoord van zijne bekwaamheid en zijn werk. Aanvankelijk zal hij zich wel niet gemakkelijk gevoeld hebben in het kleed van den Rotterdamschen burger, maar hij zag dat zijn arbeid op prijs werd gesteld en dat velen gaarne zich onder zijne leiding stelden. In die 15 jaren heeft hij hier zijn huiselijken kring gevonden en zag hij zich door een schaar discipelen op de handen gedragen. Wat in Rotterdam in die jaren aangevangen werd op artistiek gebied, en met den naam van Evers in verband stond, had steeds een goeden klank. De Academie zelve kon dat tijdperk met gulden letters aanteekenen, want het was er een van bloei en vooruitgang, vooral voor de hoogste klasse. De reputatie dier klasse was zelfs zoo groot, dat elders velen zich misdeeld achtten omdat zij van Evers geen onderwijs genoten. Wij zien U dan ook met leedwezen gaan, zeide spreker; Uw heengaan laat eene leegte die niet gemakkelijk zal zijn aan te vullen, maar wij hebben U te lief en achten U te hoog, dan dat wij U niet van harte zouden gunnen de hooge plaats waartoe gij thans geroepen zijt. Ook de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, de Societeit U. N. I. en Kennis en Kunst hebben veel van U genoten; de jongere bouwkundigen waaruit de beide laatst genoemde vereenigingen bestaan, waren op een enkele uitzondering na allen Uwe leerlingen en schaarden zich gaarne onder U. Zij zijn er trotsch op U thans tot hoogleeraar in de schoone Bouwkunst te zien benoemd. Wij allen hebben de behoefte gevoeld uiting te geven aan ons gevoel, U te huldigen en eer te bewijzen, welsprekend en algemeen. Een stoffelijk bewijs daarvan mocht niet ontbreken en de keus daarvan is gevallen op een voorwerp waaraan gij U persoonlijk zoudt kunnen hechten, dat U dagelijks zou kunnen dienen, en waardoor ge ook de herinnering aan ons Uwe vrienden, zoudt kunnen bewaren. Wij hopen, dat gij er vele jaren een nuttig en aangenaam gebruik van zult kunnen maken.

Onder levendige toejuichingen die deze woorden begeleidden, werd de teekening onthuld van een te vervaardigen meubel bestemd tot berging van platen, fotografiën en teekeningen, ontworpen door den heer A. P. B. Otten, een van Evers' leerlingen, waarbij gevoegd was een album bevattende de namen dergenen die tot den feestavond hadden bijgedragen, op losse bladen vergaard en gevat in een perkamenten omslag met bruin en gouden versieringen en voorzien van een opdracht, vervaardigd door den heer F. W. Overeijnder, evencens leerling van Evers.

De heer Evers, daarop het woord nemende, betuigde zijn hartelijken dank voor de bewijzen van affectie die hem ten deel vielen. Toen hij te Rotterdam kwam, is het hem minder moeilijk geweest zich in te leven, dan de vorige spreken zulks zoo even scheen te vermoeden. Ik voelde terstond, zeide de heer Evers, dat, als ik mij geheel gaf, men zich ook aan mij zou geven, en zoo ontstond tusschen de Academie en mij een band, die het mij leed doet verbroken te zien. Ook tusschen de verschillende vereenigingen waarin ik eene of andere functie bekleedde en mij, bestond steeds een goede en aangename verhouding. Hartelijk dank voor de blijken van genegenheid en vriendschap ook nu weder van U allen ontvangen. Het souvenir mij dezen avond aangeboden, zal eene eereplaats krijgen in mijn studeerkamer. Ook in de toekomst recommandeer ik mij in Uw aller vriendschap. Gaat, indien gij te Delft zijt, nooit mijn deur voorbij zonder binnen te treden. Vergeet mij niet, ik zal U niet vergeten.

Langdurige en levendige toejuiching volgde, waarna allen den heer Evers complimenteerden.

Toen nam de heer Bernard Nooijen namens de feestcommissie het woord om te verklaren, dat het officieele gedeelte van de receptie afgeloopen was, en allen uit te noodigen ter eere van professor Evers deel te nemen aan een bierfuif.

Daar werden de deuren van de groote zaal weggeschoven en de feestgenooten stroomden er binnen. De zaal bood een inderdaad verrassenden aanblik aan, gemetamorfoseerd als zij was in een bierkneip. Een aantal groote biervaten (leege) droegen kleine volle dito; waaruit ieder naar hartelust zelf kon tappen, nadat men op de stoelen rond om het vat had plaats genomen. Naast de biervaatjes waren de noodige aarden pijpen, en tabak en een groene vuurtest als aschbak gedeponeerd en spoedig deden de opstijgende rookwolken zien, dat de vaderlanders hun dienst deden. De bordjes met „Rettig" gingen van hand tot hand, en spoedig bewees het geroesemoes van stemmen, dat een ongedwongen gesprek overal aan den gang was en de feeststemming erin zat. Trouwens voorop had gestaan bij de organisatie van de fuif, dat van het begin tot het einde het vormelijke zou worden vermeden. Niet weinig droeg ook tot de „gezelligheid" mede de wijze waarop de zaal versierd was. Behalve het onmisbare „groen" dat de hoeken van de zaal maskeerde, waren langs de wanden groote kleurige affiches van Cheret en anderen aangebracht, afgewisseld door banden met *zinrijke*, hoewel niet altijd *rechtzinnige* spreuken, behoorlijk à la Wagner belijnd en becirkeld en hun culminatie vindende in een zeer groote dito die midden voor 't tooneel hing en de bekende vignetten van Wagner zelf: „Professor und Schüler" weergaf, waaraan was toegevoegd de geen commentaar behoevende spreuk:

De moderne kunst maakt groote dieven,
Want ze leidt tot het gappen van cirkelmotieven.

Vaandels met de wapens van Rotterdam en Delft flankeerden dit vignet en vormden een prettige afsluiting van de zaal naar de zijde van het tooneel. Een reuzenportret van den professor in Romeinsche toga en met den lauwerkrans om de slapen, gevat in een sierlijke lijst met latijnsche inscriptie, sierde een der zijwanden, en daar tegenover was een reuzenprogramma van den avond aangebracht, dat een hypersymbolische voorstelling van de bouwkunst en hare verhouding tot de zusterkunsten: schilderkunst en kunstnijverheid, gaf, en verder gewijd was aan den held van den avond en diens werken. Dit, gevoegd bij de straks genoemde tonnetjes, en het door kleurige kappen getemperde licht dat in de zaal heerschte, gaf haar een uiterst gezellig en intiem karakter, waarin men zich onmiddellijk tehuis gevoelde en eene opgewekte stemming heerschte.

Spoedig werd het programma, nadat de symbolische beteekenis ervan door een der leden van de feestcommissie, onder gedurige hilariteit was uiteengezet, onderhanden genomen, en trad een ander lid van die commissie op met eenige chansons uit den Chat noir, welke hij voordroeg op eene wijze of hij al zijn leven in Montmartre doorgebracht en daar niet anders dan liedjes gezongen had.

Het volgende nummer: door eenige leden van Kennis en Kunst ten beste gegeven en getiteld „de Stadsverhuizers", lokte niet minder bijval uit door de pikante en aardige zetten, ook aan 't adres van den professor, die er in voorkwamen.

Ook de rariteitenkoopman die daarna optrad, mocht zich in een enthousiast applaus verheugen bij 't vertoonen zijner rariteiten, waarbij er niet alleen uit den oertijd waren, maar ook eenige van meer recenten datum, als daar waren: het haar dat een der aanwezige eerzame kaalkoppen eenmaal versierd had, eene teekening uit de prille jeugd van den professor, en een authentiek stuk van het touw, waarmede bij zeker gelegenheidsfeest een zeker bestuur zich voor de aanraking met het profane gedeelte der feestelingen had gevrijwaard.

Het pièce de résistance was echter het volgende nummer, getiteld: „Een baantje vacant". Tijdens de voorbereiding daarvan werden nog even wat briefkaarten met portret van den professor aan den man gebracht ten voordeele van de Boeren, met een netto opbrengst van f 37.

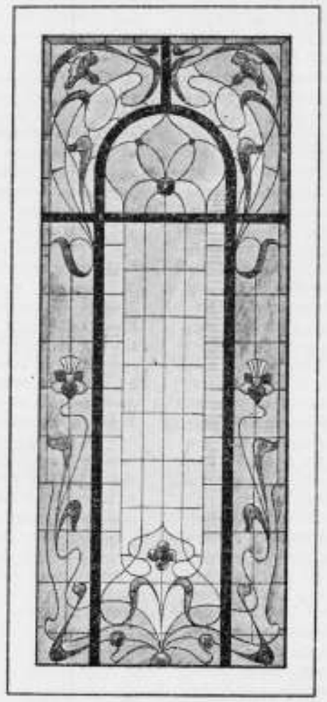
Daar ging het gordijn, en aller oog en oor werd getrokken door 't tooneel waar Zwiep de knecht, onder eene alleenspraak met uiterst rustieke uitdrukkingen doorspekt, bezig was met een en ander in orde te brengen in een vertrek met 'n groene tafel, waar weldra de sollicitanten naar het „Baantje" zouden ontvangen en op den tand gevoeld worden. Dra verschenen dan ook achter-

eenvolgens de heeren die 't baantje te vergeven hadden, en stelden zich in geestige coupletten voor, waarna zij in hunne hooge wijsheid de vereischten, waaraan de te benoemen titularis moest voldoen, vaststelden. Onnoodig mede te deelen, dat op eene zeer bekende vacature gedoeld werd en dat de medespelenden, bekende personen typeerden die in de door hen, als leeken die alles weten, verkondigde meeningen overvloed van stof tot vroolijkheid gaven. Het zou te ver voeren het geheele stuk te behandelen. Het zij genoeg te releeren, dat er heel wat personen, zaken en toestanden de revue passeerden en over den hekel werden gehaald, en menigeen een veer moest laten, — dat de meeningen en opvattingen der verschillende sollicitanten, en de wijze waarop zij deze te berde brachten, herhaaldelijk uitbundig gelach veroorzaakten, en ten slotte „de Heeren" niet wetende te kiezen er ten einde raad toe overgingen, er maar om te loten, wat aan Zwiep de verontwaardigde vraag ontlokte, of die dooievissiesvreter 't nou worden most. Het geheele stuk was één succes door de reeks van geestige en pikante gezegden die den spelers in den mond waren gelegd en herhaaldelijk een luid applaus uitlokten, en vooral was het Zwiep, die, op onnavolgbare wijze een allen bekend type, onder de toeschouwers aanwezig, weergaf, die voor een groot deel in die toejuichingen deelde.

Na afloop van dit nummer werd even een kiek van de zaal en de gasten genomen, waarna een honderdtal ervan zich aan een souper vereenigde. Ook hier heerschte een buitengewoon gezellige toon, en toen het tijdstip voor de toosten gekomen was, werd de heer Evers achtereenvolgens van wege de verschillende corporatie's die het feest bereid hadden toegesproken, welke toosten door den heer Evers in hartelijke taal werden beantwoord. Daarna volgde een reeks van niet officieele toespraken, die alle getuigden van den hartelijken en vriendschappelijken geest die onder de aanzittenden heerschte. Reeds was het volle dag toen de tafel werd opgebroken en de heer Evers door een groot deel van de feestcommissie naar den eersten trein voor Delft werd gebracht; en zoolang de trein in 't gezicht was, kon men een hand met een hoed uit een der portierraampjes zien wuiven ten laatsten groet van den vertrekkenden professor aan de Rotterdammers.

GEBRAND GLAS.

Onze afbeelding is de reproductie van een teekening, waarnaar door de firma Löhrer en Lersch ramen van gebrand glas zijn geleverd voor een huis te Oosterhout. Deze ramen, ter verlichting van een vertrek van uit een steeg, zijn samengesteld uit Amerikaansch opaliseerend glas voor bloemen en bladeren, op een fond van zoogenaamd chenille-glas.

Raam van gebrand glas.

INGEZONDEN.

Aan den heer W. van Boven,
Architect te 's-Gravenhage.

Geachte Heer.

In Uw ingezonden stuk in de N. R. Courant d.d. 28 Sept. l.l. lazen wij het volgende: ....„Het is voor mij als Eerstbekroonde bij genoemde Prijsvraag...."; verder: ....„Het beste geval was mijn ontwerp, dus heb ik zeker het recht..."

Uit deze aanhalingen, evenals uit het onderschrift: Eerst Bekroond, Zilveren Medaille", hetwelk U plaatste onder Uwe bij den heer Goupil, Plaats te 's-Gravenhage, tentoongestelde perspectiefteekening, maken we op, dat Gij Uw ontwerp beschouwt als *hooger* bekroond dan het *mede*-eerstbekroonde ontwerp onder motto: „Nec Aspera Terrent."

In het Jury-rapport staat toch duidelijk: „De groote moeielijkheid in de appreciatie van beide ontwerpen („1842—1902" en „Nec Aspera Terrent") heeft de Jury er toe geleid *gelijke waarde* hoewel in verschillend opzicht daaraan toe te kennen en dus ook voor beide *een zelfde* onderscheiding te bestemmen."

We meenen hieruit te mogen opmaken, dat Gij niet het recht hebt U, zonder meer, Eerstbekroonde te noemen, en houden ons overtuigd, dat U, na lezing van bovenstaande uiteenzetting, onze opvatting wel zult deelen.

Hoogachtend

Uw. Dw. Dr.
A. P. Smits en J. H. Fels.
Ontwerpers van motto: „Nec Aspera Terrent."

Den Haag, 16 September 1902.

Den WelEd.G. Heer C. T. J. Louis Rieber.
Secr. der Mij. t. Bev. d. Bouwkunst.

WelEd.G. Heer,

Zeer tot mijne bevreemding las ik het rapport der Jury over de prijsvraag voor een Koninklijk Paleis.

De Jury toch begint met te zeggen, dat de prijsvraag een „academisch" karakter draagt, wat m. i. zeggen wil, een opvoedend, leerend karakter (dat het dus voor de mededingers van het grootste belang is te weten, welke fouten volgens het oordeel der Jury aan hun ontwerpen kleven en waarin ze onderling zijn onderscheiden) en laat als uitvloeisel daarvan volgen: „dat geen beoordeeling van elk plan verwacht behoeft te worden;" dus: dat de minder gelukkige inzenders van het oordeel der Jury moeten verstoken blijven.

M. i. is dit ongerijmd.

Juist, uithoofde van het „academisch" karakter der prijsvraag dienden (althans van de plannen die aan de bepalingen van het programma voldeden) het oordeel der Jury kortelijk te worden gepubliceerd.

Mij en menigen inzender zou de Jury daardoor een grooten dienst bewijzen.

Het is waar, ieder inzender kan door vergelijking der ingekomen antwoorden de meerdere of mindere gebreken van zijn plan te weten komen, toch *blijft* het oordeel der Jury zelf voor hem van groote waarde.

Vertrouwende, dat aan mijn bescheiden verzoek zal worden voldaan, zie ik met belangstelling de verdere publiceering te gemoet, en blijf met de meeste hoogachting

Een inzender op de Eereprijsvraag.

BERICHTEN.

's-Gravenhage. Het domein Zorgvliet is door de eigenaars verkocht, en in handen overgegaan aan eene combinatie.

De ingenieurs H. A. van IJsselstein te Rotterdam en J. W. C. Tellegen te Amsterdam hebben de kwestie van de reorganisatie der gemeentebesturen, bepaaldelijk met het oog op de techniek, bij de Vereeniging van Delftsche Ingenieurs, aanhangig gemaakt.

Op de eerstvolgende vergadering zullen deze heeren dit voorstel, in overleg met de benoemde commissie van praeadvies, nader toelichten.

's-Gravenhage. De geheele voltooiing der restauratie van de Ridderzaal op het Binnenhof en hare inrichting tot vergaderzaal voor de vereenigde zitting van de Staten-Generaal, is te verwachten vóór September 1904; het plan bestaat namelijk, om de opening der zitting voor 't eerst in 1904 in deze zaal te doen plaats hebben.

Amsterdam. Door het lid van den gemeenteraad, den heer G. van Arkel, is opnieuw een voorstel ingediend tot aanstelling bij de afdeeling Publieke Werken van een „aesthetisch hoofd in den vorm van een architect", met den titel van architect-adviseur op een jaarwedde van *f* 5000 tot *f* 6000.

Luik. In 1905 zal hier ter stede een wereld-tentoonstelling worden gehouden.

Met het oog hierop heeft de Société anonyme de l'Exposition de Liége twee wedstrijden geopend, de eene voor een ontwerp der decoratieve gevels van de nijverheidsgebouwen, de andere voor het ontwerp van een gebouw bestemd voor verschillende doeleinden. Laatstgenoemde wedstrijd is geopend voor twee gevallen: 1°. dat het gebouw blijvend zal zijn, en o. a. een zaal zal bevatten, bestemd voor feesten, bijeenkomsten, concerten en tijdelijke tentoonstellingen; 2°. dat het slechts van tijdelijken aard is en gedurende de tentoonstelling dienst zal doen voor de Afdeeling Schoone Kunsten.

Voor de eerste prijsvraag zijn beschikbaar: 4 prijzen, de hoogste van 4000, de laagste van 250 frs.; voor de tweede prijsvraag: 1e geval, 6 prijzen, de hoogste van 3000 frs., de laagste van 400 frs.; 2e geval, 4 prijzen, van 2500 frs. tot 250 frs. De antwoorden op de 1e prijsvraag worden ingewacht op 30 Nov. a.s., en die op de 2e, vóór 31 Januari 1903.

Aan deze prijsvragen kunnen slechts Belgische architecten deelnemen, die minstens reeds twee jaren als zoodanig gepatenteerd zijn in eene Belgische gemeente.

PERSONALIA.

Tot Hoofdleeraar voor de afdeeling Bouwkunst aan de Academie van B. K. en T. W. te Rotterdam, in de plaats van den heer Henri Evers, is benoemd de heer J. C. van Dorsser, gediplomeerd architect te Parijs. Voor deze betrekking hadden zich 13 sollicitanten aangemeld.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	onderdom	23	jaar	salaris	f 75.—
„	„	„	„	20	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	25	„	„	„ 80.—
„	„	„	„	27	„	„	„ 75.—
„	„	„	„	38	„	„	„ 85.—
„	„	„	„	25	„	„	„ 100.—
„	„	„	„	21	„	„	„ 70.—
„	„	„	„	37	„	„	„ 80.—
„	„	„	„	21	„	„	„ 60.—
„	„	„	„	22	„	„	„ 60.—
„	„	Opzichter	„	42	„	„	„ 85.—
„	„	Teekenaar	„	18	„	„	„ 25.—
„	„	„	„	20	„	„	„ 45.—
„	„	„	„	33	„	„	„ —.—
„	„	„	„	24	„	„	„ 45.—
„	„	„	„	31	„	„	„ 60.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 13 OCTOBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een kaaspakhuis met stal en bovenwoning op een vrij terrein aan den Enschedéschen straatweg voor rekening van den heer F. Geldersma, alhier.

De aanbesteder, n.m. 5 u., in het café van L. Bouwmeester. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. bij en inlicht. geven de architecten de Herder en Hellendoorn.

DINSDAG 14 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het maken van een gebouw voor magazijnen en kantoren voor de firma J. D. Maks, aan de Raadhuisstraat.

De archit. G. van Arkel, 's midd. 12 u., in café „De Kroon" Rembrandtplein. Bestek en teek. à f 2,50 te bek. bij Blikman en Satorius, Rokin 17.

BREDA. Het bouwen van twee villa's op een terrein nabij de „drie Linden", gelegen aan den rijksweg van Prinsenhage naar het Liesbosch.

De archit. J. M. Marijnen, v.m. 10 u., in café „de drie Linden", alwaar bestek en teek. ter inzage liggen.

NAALDWIJK. Het bouwen van 1 winkelhuis met melksalon en 2 bovenwoningen aan de Prins Hendrikstraat te Naaldwijk.

Het bestuur der coöp. zuivelfabriek „Delfland", v.m. 10 u., in cafe „Torenburg" Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. bij den heer F. J. Hoegee. Aanw. gedaan.

TERNEUZEN. Het verbouwen van een gedeelte van het woonhuis staande aan de Heerengracht.

De archit. J. Scheele, n.m. 4 u., in café „La Belle Vue", alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 9 Oct. v.m. 11 u.

WOENSDAG 15 OCTOBER.

DELFT. Het bouwen van een café-restaurant en hotel aan de noordel. Avenue.

De arch. A. v. d. Lee, n.m. 1½ u., in hotel „Balkenende". Bestek en teek. ad f 2 verkrijgbaar bij C. J. v. Doorne ald. Aanw. gedaan.

'S-GRAVENHAGE. Het maken van een gebouw aan de Kalvermarkt te 's-Gravenhage met bijbeh. werken, ten behoeve van de uitbreiding van het depart. van oorlog. Raming f 64,800.

Het minist. van W. H. en N., v.m. 11 u. Bestek no. 64, ter lez. aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal 16 's-Gravenhage aan de lokalen der prov. besturen, en is te bek. bij Gebr. van Cleef te 's-Gravenhage. Inl. worden gegeven door den rijksbouwmeester voorn. en door den opz. bij de landsgebouwen H. J. A. v. d. Kooy te 's-Gravenhage.

HILVERSUM. Het bouwen van eene villa op eene terrein aan den 's-Gravelandschen weg (Nimrodpark te Hilversum).

De arch. J. H. Slot. Bestek en teek. ter inz. in „café de Berg" verkrijgb. à f 2,50 ten kantore van den arch. Aanw. 13 Oct.

ROTTERDAM. Het bouwen van 4 winkelhuizen en bovenwoningen aan de Tuinder straat.

De archit. B. H. Beijderwellen, n.m. 2 u., te zijnen kantore, Hoflaan 34. Bestek en teek. à f 2 te bekomen bij P. I. Bladergroen.

DONDERDAG 16 OCTOBER.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van zeven benedener- en bovenhuizen aan de Valeriusstraat (Duinoord).

Het best. der coöp. vereen. van huizenbezit „Valerius", n.m. 2 u., in de leesinrichting Oude Molstr. Bestekken en teek. te verkr. à f 2 per stel, van Diemenstraat 163. Inl. aan genoemd adres, en Koningsplein no. 40.

HAARLEM. Bestek no. 232. Het maken van bouwrijp gebouwen in het fort Zuidwijkermeer (5de gedeelte). Raming f 32,000, onder het beheer der genie te Haarlem.

De genie, v.m. 10 u. bureau Kinderhuisvest 17 alw. bestek en het proces-verbaal van inlicht. van af 13 Oct. ter lezing liggen. Bestek en afschriften van proces-verbaal verkrijgb. bij den besteder, tegen respect. f 0,50 en f 0,10.

WOUDRICHEM. Het bouwen van een dijkmagazijn onder Woudrichem.

Het dijkbest. van „'t Oudland van Altena", 's midd. 12 u., ten huize van M. Baks. Bestek en teek. ter inz. bij den opz. te Sleeuwijk. Bilj. in te leveren voor 16 Oct. bij den dijkgraaf des polders B. D. van Tienhoven te Gorinchem.

VRIJDAG 17 OCTOBER.

HENGELO (OV.). Het afbreken van 't bestaande en 't daar ter plaatse bouwen van een nieuw slachthuis met toebeh., alsmede eenige bijbouwing aan zijn woonhuis.

De heer Ph. de Jong, 's midd. 12 u., in café Ten Bruggencate. Bestek en teek. ter inzage in voorn. café. Aanw. 17 Oct., v.m. 10 u. Inl. geven van der Goot en Kruisweg, architecten.

LEMMER. Het maken eener vergrooting van het schoolgebouw te Echten.

Het gem.best. van Lemsterland, v.m 11 u. Bestek ad 50 ct. verkrijgb. ter secretarie. Inl. geeft arch. J. Kuipers.

ZATERDAG 18 OCTOBER

DRAGTEN. Het bouwen van een burgerhuizing te De Leek.

De heer D. van Hoogen, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inzage bij W. Tienkamp te Leek. Inlicht. geeft H. J. Meek te Tolbert. Aanw. 18 Oct., n.m. 1½ u.

MAANDAG 20 OCTOBER

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse met 15 klasselokalen voor 560 kinderen op een terrein aan de Hugo de Grootdwarsstraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. à f 2,25 (met 3 teek.) te bekomen ter stadsdrukkerij. Inlicht. worden gegeven aan het bureau van den Adsistent-arch. op het stadhuis, kamer 105 van n.m. 2—4 u. gedurende de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

EIJNAART. Het bouwen van eene stoomzuivelfabriek met ijshuis, nabij den nieuwen molen.

Het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek „Eijnaart", v.m. 11 u., in het café van P. Punt.

DINSDAG 21 OCTOBER.

GOUDA. Het bouwen eener R. K. kerk met torens, sacristie, en bijgebouwen te Gouda.

Het R. K. kerkbest. der Parochie „St. Joseph", v.m. 11 u., in een der lokalen van de R. K. leesvereen., Westhaven 182. Bestek met 7 teek. ter inzage in bovengen. lokaal en zijn tegen f 7,50 per stel te verkrijgen ten kantore van C. P. W. Dessing, architect.

UTRECHT. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan de Maliebaan.

De archit. Andr. van Driesum Szn., n.m. 1 u., in hotel „De liggende Os", alwaar bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. archit. Aanw. 20 Oct., n.m. 1 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophialaan. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . .	„ 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	„ 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assuranties bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

24 SEPTEMBER.

BOXMEER. Het bouwen van een verdieping op een winkel- en woonhuis, met bijlev. van materialen. Door den heer W. Verdijk.
Laagste inschrijver J. Hendriks en Zn., Boxmeer, f 7.20. Gegund.

25 SEPTEMBER.

HERTME (OV.). Het verbouwen der pastorie Door het R.-K. Paroch. kerkbest.
Gegund aan de laagste inschr. Koenders en Beune te Enschede, voor f 2200.

26 SEPTEMBER.

BARNEVELD. Het bouwen eener smederij voor rekening van P. v. d. Mheen.
Metselwerk. Laagste inschr. J. v. Bruggen, f 1350.
Timmerwerk. M. J. Top, f 572.
Loodgieterswerk. J. ter Rahé, f 51.
Schildersw. J. Cozijnzen, f 48. Allen ald.

27 SEPTEMBER.

STIENS (FR.). Het bouwen van een nieuw woonhuis ald. Door den heer Joh. Kalma.
Laagste inschr. S. Erich, Dokkum, f 1647. Gegund.

28 SEPTEMBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen der villa van den heer Th. Roesingh aldaar, onder beheer van den arch. H. Reijgers.
Laagste inschr. W. A. Thomasson, f 7341. Gegund.

29 SEPTEMBER.

ASSEN. Het vergrooten van een gebouwtje, het wijzigen en verbeteren der rioleering, het maken van een septietank, het verbeteren en maken van zinkputten, enz., aan de Exportslachterij. Door de firma Thomson en Co.
Laagste inschr. H. J. Broekema, f 1967. Gegund aan H. H. de Kleijn.

RUURLOO. Het bouwen van een landbouwerswoning, te Ruurloo, met korenberg, in twee perc. en in massa, met gedeeltelijke bijlev. der materialen. Door den rentmeester van den huize „Ruurloo"
Woning. Laagste inschr. H. Venderbosch, Ruurlo, f 2177.
Korenberg. W. Stomps, f 475.
Massa. J. Bel, Barchem, f 2727.

WAGENINGEN. Het bouwen van een winkelpui aan de Hoogstr. Door den heer J. H. v. d. Laag.
Laagste inschrijver H. Haar Jz., f 1528,50. Gegund.

30 SEPTEMBER.

NIEUWE PEKELA. Het bouwen van een volkskoffiehuis met concierge-woning, paardenstallen enz., met bijlev. van de benood. materialen. Door de bouwcommissie van de chr. jongel. vereen. te Nieuwe Pekela.
Laagste inschrijver J. Timmer, Nieuwe-Pekela, f 5350. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

1 OCTOBER.

HOOGEVEEN. Perc. 1. Het maken van remisegebouwen en kantoorlokalen te Hoogeveen, perc. 2. het maken eener hulpremise te Nieuw-Amsterdam. Door de directie der eerste Drentsche stoomtram-maatschappij.
Perc. 1. Laagste inschr. D. Jansen, Aalten, f 33337.
Perc. 2. J. Oldenkamp Jr. en Jac. Oldenkamp Jz., f 4968.
Massa. G. Huckriede, Enschedé, f 34800.

HORST (LIMB.). Het bouwen eener woning aldaar, met bijlevering van alle materialen voor H. Koning. Door den archit. Henri Seelen te Venloo.
Laagste inschr. Ant. Haegend, Horst, f 8752.

OPEINDE. Het bouwen van een dubb. woning. Raming f 2,225. Door het best. der coöp. zuivelfabriek.
Laagste inschr. H. Kijlstra, Oostermeer, f 2172. Gegund.

SAPPEMEER. Het herbouwen van de afgebrande behuizing aan de Zuiderstraat ald. en het bouwen van een nieuwe behuizing op het terrein ald., met de leverantie van al het daartoe benoodigde. Door de heeren J. en H. Nijhuis.
Laagste inschrijver A. v. Delden, Annerveensterkanaal, f 8859. Gunning aangehouden.

2 OCTOBER.

DELFZIJL, *a.* Het amoveeren van een behuizing en het bouwen eener winkelbehuizing met bovenwoning in de Marktstraat met bijlev. van materialen enz.; *b.* het glas-, verf- en behangwerk. Door den heer H. J. Pot.
Timmerwerk. Laagste inschr. J. Lutmers, Appingedam, f 2685.
Glas-, verf- en behangwerk. Met spiegelglas. P. Koerts, f 334.
Zonder spiegelglas. B. de Vries, f 192.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een likeurstokerij, distilleerderij, pakhuizen, kelders, kantoorlokalen enz. c. a. aan de Koninginnelaan voor J. G. Kooijmans & Zn. Door den arch. A. J. v. Kempen.
Laagste inschrijver C. Paashuis, f 33798.

TILBURG. Het bouwen van een benedenen bovenhuis voor den heer A. Veumans. Door den arch. Joh. J. Haarselhorst.
Timmerw. Laagste inschr. A. Bouwens, f 2070.
Metselw. L. v. Herk, f 2530.
Massa. A. Bouwens, f 4490. Gegund.

3 OCTOBER.

BUSSUM. Het bouwen van een pakhuis met bovenwoning, op een terrein aan de Landstraat aldaar. Door den arch. N. Rigter.
Laagste inschrijver R. Hesselingen, f 6948. Nog niet gegund.

BEILEN. Het bouwen van een woonhuis te Liedinge, met bijlevering der materialen. Door den arch. H. de Jonge.
Laagste inschrijver A. Padding, Beilen, f 1387. Gegund.

BUSSUM. Het bouwen van een kleine dubbele villa aan den Huizerweg. Door den bouwk. J. J. Majoor, voor den heer R. Sliphorst.
Laagste inschr. H. G. v. d. Voort, f 6986.

4 OCTOBER.

St.-ANNA-PAROCHIE. Het bouwen van een schoolgebouw met 3 lokalen en een onderwijzerswoning bij den Oudenbildtdijk onder St.-Anna-Parochie. Door de Vereen. voor Crist. Nat. onderwijs.
Laagste inschrijver S. Schuitmaker, Sint-Anna-Parochie, f 6783. Gegund.

DOETINCHEM. Het bouwen van een R. K. Bijzondere school aan de Kapoenisstraat. Raming f 5300. Door den arch. H. Geurden.
Laagste inschrijver G. R. W. Menting, Wehl, f 5200. Gegund.

EEFDE (GELD.). Het bouwen van een bouwmanswoning met bijlevering van alle materialen. Door den heer H. Pasman.
Metselwerk. Laagste inschr. H. J. Rood, f 2068.
Timmerwerk. H. W. Jansen, f 1294.
Verfwerk. H. ter Hogt, f 37.50.
Rietdekkerswerk. M. Stenvert, Gorssel, f 218,45.
Smidswerk. R. M. Kuiper, Almen, f 80,65.

HAARLEM. Het bouwen van een stoomververij en chemische wasscherij, machineschoorsteen en knechtswoning, aan de Brouwersvaart no. 74. Door de firma Haverschmidt en Klaje.
Laagste inschr. H. J. Geijl firma Martens & Zn., f 11222.

HOOFDDORP. Het bouwen van een beerenhuis. Door den bouwk. J. W. de Heij en Zoon.
Metselwerk. Laagste inschr. H. Bakker, f 2190.*
Timmerwerk. C. Luik, f 1499.*
Schilderwerk. D. Meijer, f 252.*
Massa. A. Th. Brand. f 4780. *Gegund.

REETH (GELD.). Het bouwen van eene arbeiderswoning met achterhuis te Reeth, met gedeeltelijke bijlevering der materialen. Door den heer Th. G. van Gendt.
Laagste inschrijver A. H. Hoorneman, Elst, f 1485.

WOENSEL. Het bouwen van een burger woonhuis met aanhoorigheden. Raming f 1687. Door den heer P. v. d. Moosdijk.
Laagste inschr. J. Hageman Woensel, f 1577.

6 OCTOBER.

ALKMAAR. Het verbouwen van perc. A 14 aan de Langestraat aldaar. Raming f 3000. Door den arch. C. J. Ooms.
Laagste inschr. H. Louw, f 2633. Gegund.

AMSTERDAM. Het bouwen van een dienstgebouw met 2 woningen op het terrein van de remise aan de Tollenstraat en Potgieterstraat, ten behoeve van de gem.-tram. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijvers Reinders en v. 't Ende, f 27980.

WEERSELO. Het bouwen van een woonhuis voor J. Th. van Olffen aldaar. Door den aanbesteder.
Laagste inschr. G. Kemperink, Tubbergen, f 1319. Gegund.

WINTERSWIJK. Het weder opbouwen van een perc. gelegen aan de Nieuwstr. ald. Door de arch. Gantvoort en Streek.
Laagste inschr. H. Gijsbers, f 1219. Gegund.

7 OCTOBER.

BLOEMENDAAL. Het bouwen van eene villa aan de Mollaan aldaar. Door den arch. J. v. d. Ban te Haarlem.
Laagste inschrijver P. Hoetjes, f 17661.

HAARLEM. Bestek A. Het bouwen van 3 woonhuizen aan de Tramstraat te Zandvoort; bestek B. het bouwen van 7 villa's aan de zeeboulevard Barnard te Zandvoort. Door de maatsch. „Kinheim".
A. Laagste inschrijver J. A. Caub, Halfweg, f 16410*
B. C. Nederkoorn, Haarlem, f 57487.
* Onder beding dat de opleveringstermijn twee maanden verlengd wordt.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 3den November 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 838:

Het maken van gebouwen en daarbij behoorende werken voor eene werkplaats nabij het station te AMERSFOORT.

Begrooting f 224.400.—.

Het bestek is reeds nu, doch de teekeningen zijn eerst van den 14den October af verkrijgbaar tegen betaling van te zamen f 2.50 aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 3den November 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 937:

Het maken van grond en spoorwerken met bijkomende werken, voor eene wagenwerkplaats te AMERSFOORT.

Begrooting f 56,700.—.

Het bestek is tegen betaling van f 1.00 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, Kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — **G. P. Wessel, Rotterdam.**
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houteementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — **J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.**
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — **G. P. Wessel, Rotterdam.**
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels. J. G. & Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71, Amst.
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen, Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

B. LANDHEER Jr., Wijnstraat 59, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Speciaal fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
WARMWATERBEREIDING, DROOGINRICHTINGEN enz., naar verschillende systemen.
☛ Prima referentiën van uitgevoerde installatiën.
Inlichtingen, begrootingen en teekeningen gratis!

C. LINDENAAR Jr.
GLASGRAVEUR.
Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

ATELIERS voor het Etsen op Spiegel- en Vensterglas. Artistieke bewerking.
SPECIAAL ADRES voor gekleurd en gebrand glas in lood.
Steeds groote voorraad van alle kleuren Cathedraal glas.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Gebruik geen andere

dan

„Bardley's" verbeterde Olie-Deurdrangers.

voor
Kantoor-, Pakhuis-,
Bank-, Kerk-, School-,
Hôtel-, Stations-, Theater-,
Vestibule- en Stormdeuren.

PRIJSCOURANTEN met volledige omschrijving op franco aanvrage gratis verkrijgbaar bij de vertegenwoordigers

PECK & Co., Amsterdam.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van hooge bindkracht, voor fabricatie van kunstmarmer, Xylolith-vloeren etc.; eenig afdoend materiaal voor absolute wering van vochtig uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.

Prima HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

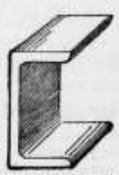

van ⅜ tot 32 cM. voorradig.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE,

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

18 OCTOBER 1902. 22e JAARGANG. No. 42.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Beauvais, *(vervolg).* — Rechtspraak. — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Technisch Nieuws. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

PROGRAMMA VAN EISCHEN VOOR HET EXAMEN TOT HET VERKRIJGEN VAN HET

Diploma van Bouwkundig Opzichter,

ingesteld door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst volgens besluit der Algemeene Vergadering, gehouden op 28 Mei 1891.

1. Het maken van een opstel of rapport in de Nederlandsche taal over een bouwkundig onderwerp.

Het opstel moet helder en beknopt zijn, zonder grove taalfouten; op duidelijk schrift zal gelet worden.

2. Het rekenen, toegepast op de bouwkunde.

Vaardigheid in de hoofdbewerkingen met geheele getallen, gewone en tiendeelige breuken. Toepassing van de leer der evenredigheden. De vierkantsworteltrekking.

Grondige kennis van het metrieke stelsel van maten en gewichten, en kennis van die oude en buitenlandsche maten, welke nog in het bouwvak gebruikelijk zijn.

3. De meetkunde.

De eigenschappen der driehoeken, vierhoeken, veelhoeken, en van den cirkel en gedeelten daarvan. Inhouden van vlakke figuren. Berekening van oppervlakken en inhouden van de gewone in de stereometrie voorkomende lichamen, met het oog op het maken van begrootingen.

4. De stelkunde tot en met de vierkantsvergelijkingen.

De hoofdbewerkingen met geheele en gebroken vormen. Vergelijkingen van den eersten graad. Vergelijkingen van den tweeden graad met een onbekende.

5. De beschrijvende meetkunde.

Projectie. Ontwikkeling van de oppervlakken van eenvoudige lichamen, doorsnijding van eenvoudige lichamen. De scheeve — of isometrische projectie. Het uitslaan van steenhouwwerk.

6. Bouwkundige berekeningen met behulp van een vademecum.

Berekening van de geoorloofde belasting van ondersteunde of bevestigde houten vloerbalken, houten hijsch- en steunbalken enz. van gegeven afmetingen; berekening van de doorsneden van balken, indien hunne lengte en belasting gegeven zijn; berekening van het draagvermogen van heipalen, houten stijlen, volle en holle ijzeren kolommen, en van steenen pijlers; berekening van de kracht benoodigd voor het breken, door uitrekking, van staven, kabels, kettingen, touwen, enz., berekening van het specifiek gewicht, wateropbrengst van gewone pompen; verhouding van kracht en last bij verschillende op bouwplaatsen gebruikt wordende werktuigen, enz.

Bij de berekeningen mag van een vademecum gebruik gemaakt worden.

7. De kennis en het gebruik van meet- en waterpasinstrumenten.

Bekendheid met de inrichting en het gebruik van een eenvoudig waterpasinstrument, een equerre, meetketting, bakens. Het uitbakenen van rechte en gebogen richtingen en van hoeken. Het opmeten en in teekening brengen van gebouwen en terreinen. Het uitzetten van gebouwen, maken van bouwlatten, en stellen van profillen. Algemeen begrip van het uitvoeren van eene waterpassing.

8. Het opmeten en daarna in teekening brengen van bouwkundige details.

Het handteekenen, ook in verband met de decoratieve hout-, steen- en ijzerbewerking.

9. Bouwstijlen.

Eenige kennis van de Grieksche en Middeneeuwsche bouwkunst.

10. Burgerlijke bouwkunde.

Het maken van duidelijke detailteekeningen betreffende hout-, steen- en ijzerconstructie, dakbedekkingen, rioleeringen, afvoer van faecaliën, huis- en hemelwater, enz.; kennis van grondwerken.

a. *Houtconstructie.* Grondige kennis — tot in onderdeelen — van de samenstelling van: houtverbindingen, verbinding en verankering van hout met andere materialen; houten fundeeringen, beschoeiingen voor grondkeeringen en damwanden voor betonfundeeringen, raam-, en deurkozijnen, balklagen en vloeren, trappen en onderdeelen daarvan, ramen, deuren, jalousiën en luiken, houten marquises, erkers, balcons, enz., standvinken, formeelen, enz., van al die inwendige timmerwerken, die in de burgerlijke bouwkunde voorkomen, als: lambriseeringen, kastbetimmeringen enz. Kennis van de hoofdvormen van houten kappen en begrip van de functie, vormen en onderlinge verbinding der samenstellende kapdeelen. Toepassing, het stellen, leggen, afhangen, enz. van deze onderdeelen in bouwwerken.

b. *Steenconstructie.* Grondige kennis van: de steenverbanden, het aanleggen van metselwerk voor verschillende fundeeringen, het opmetselen van grondkeerende muren, van muren van verschillende zwaarten ook in onderling verband, van spouwmuren, van schoorsteenen en luchtkanalen; het metselen van rollagen, vlechtingen, bogen, togen, verschillende gewelven, brandkluizen, regenbakken, beerputten met het maken van daarbij vereischte geleidingen, gewone en waterdichte kelders, riolen, kolken, in slappen en in vasten grond, enz.; het leggen van bestratingen, van marmeren en tegelvloeren, van buisleidingen; het aanleggen van trappen van baksteen en van natuursteen; het stellen en verankeren van onderdeelen van natuurlijken steen, van plinten, neuten, afdekkingen, enz., de samenstelling van al die metselwerken die in de burgerlijke bouwkunde in het inwendige van gebouwen voorkomen; aanleg en samenstelling van betonwerken in den droge en in den natte; constructiën met rietplanken, enz.

c. *IJzerconstructie.* Grondige kennis van: de meest in de burgerlijke bouwkunde gebruikelijke soorten en vormen van in den handel voorkomend getrokken ijzer, de samenstelling daarmede van draagbalken, kolommen, hijschbalken, balklagen, balcons, marquises, enz.; de samenstelling en het stellen van gegoten ijzeren kolommen, in verband met balklagen van hout en van ijzer; koppeling en verankering van ijzeren balken, raveelingen, enz. Kennis van de verankeringen van gehouwen steen, van balklagen, kozijnen, muurplaten, enz. en van versterkingen door ijzer van houtconstructies, zooals die in de burgerlijke bouwkunde voorkomen. Kennis van de inrichting, werking en toepassing der meest voorkomende sloten, van hang- en sluitwerk en kramerijen.

d. *Dakbedekkingen.* Grondige kennis: van de samenstelling — in verband met kappen — van dakbeschotten voor verschillende dakbedekkingen, van de samenstelling van dakbedekkingen met leien, pannen, dakvilt, hout-cement, gegolfd plaatijzer, zink — tot in de kleinste onderdeelen — volgens de verschillende systemen; van de samenstelling van houten dakgoten, zalingen, hoekkepers, kilkepers, nokken, enz. met zink- of met loodbekleeding; van dakvensters, ventilatie- en lichtkokers, liggende bovenlichten, enz.; van voorzieningen tegen inwatering, enz.

e. *Kennis van grondwerken.* Ontgraven en aanvullen van fundeeringen, zandterpen voor fundeeringen, enz.

11. Bouwmaterialen.

Grondige kennis der in de burgerlijke bouwkunde gebruikt wordende bouwmaterialen met hunne voornaamste eigenschappen, soorten en meest voorkomende gebreken, en hunne toepassing.

Houtsoorten; soorten van baksteen; hier te lande meest gebruikelijke soorten van natuurlijke steen; kalk, cement, mortels, beton en pleister; metalen; verf- en oliesoorten; meest gebruikelijke glassoorten; behangsellinnen en behangselpapier; stucadoorkalk.

Van deze materialen wordt ook vereischt de kennis omtrent de wijze van voorkomen in den handel, de afmetingen waarin zij voorkomen, de wijze van keuren en van verwerking in den burgerlijken bouw.

Kennis van de samenstelling en de vereischten van verfwerken, stucadoorwerk, behangwerk, enz., van den aanleg van gas- en waterleidingen, van afvoerpijpen, van electrische geleidingen, enz.

12. Gereedschappen en werktuigen.

Kennis van de samenstelling en het gebruik van steigers, st.tten en schoren, stellingen en formeelen, van gereedschappen voor timmeren, metselen, steenhouwen, stucadooren, verwen, enz., van bokken, schalken, ladders, vliegende steigers, hefboom, katrol, windas, vijzel, enz.

13. Kennis van het maken van eenvoudige begrootingen en materialenstaten, en het houden van een dagboek, week- en werkstaten.

(Bij de beoordeeling van de bekwaamheid en bedrevenheid der candidaten in de onder de rubrieken 8, 10 en 13 genoemde vakken kunnen — behalve den op het examen geleverden arbeid — tevens ook in aanmerking genomen worden de door hen over te leggen teekeningen of stukken, mits uit eene daarop gestelde verklaring van hun leermeester of chef blijke, dat zij door de candidaten zelve zijn bewerkt en vervaardigd en geen eenvoudige copiën zijn van door anderen vervaardigd werk. Deze stukken moeten acht dagen vóór den aanvang van het examen vrachtvrij zijn ingezonden aan het adres van den Secretaris der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402, te Amsterdam.

14. Kennis van de bouwwetgeving, volgens de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek. Bekendheid met de Algemeene Voorschriften (A. V.) voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder het beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, vastgesteld 1 Februari 1901.

15. Bekwaamheid in een der voornaamste bouwambachten.

De voorkeur verdient bekwaamheid in het timmervak, waarvan getuigschriften of werkstukken zijn over te leggen, gewaarmerkt door leermeester of patroon.

16. De candidaat moet de bewijzen leveren, dat hij gedurende minstens twee jaren met vrucht op bouwwerken practisch werkzaam is geweest; hij moet den leeftijd van 21 jaren bereikt hebben, om tot het examen te worden toegelaten.

TOELICHTINGEN.

Het examen zal worden afgenomen in de maand Februari 1903, in het gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

De datum van het examen zal minstens een maand te voren in het Bouwkundig Weekblad worden bekend gemaakt.

Het onderzoek duurt minstens vier dagen voor iederen candidaat en is verdeeld in schriftelijk en mondeling examen en teekenen.

De Commissie voor het examen in 1903 zal bestaan uit minstens vijf leden, aan te wijzen door het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst; de samenstelling van de Commissie zal een maand vóór het examen worden bekend gemaakt.

Ieder der candidaten moet, alvorens tot het examen toegelaten te worden, bij den Secretaris der Maatschappij eene som van *f* 15 storten; bij mogelijke niet-uitreiking van het diploma zal hem *f* 5 worden teruggeven.

Amsterdam, September 1902.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst

A. Salm G.Bzn., *Voorzitter.*
C. T. J. Louis Rieber, *Secreta is.*

Naar aanleiding van verschillende vragen tot het Hoofdbestuur der Maatschappij gericht, acht dit het noodzakelijk er met nadruk op te wijzen, dat het streng vasthoudt aan de eischen:

a. dat de candidaten den leeftijd van 21 jaren moeten hebben bereikt, om tot het examen te worden toegelaten;

b. dat zij gedurende minstens twee jaren met vrucht *op bouwwerken* moeten zijn werkzaam geweest.

Wat den laatsten eisch betreft, zal, zoo noodig, naar de bewijzen die van deze werkzaamheid moeten worden overgelegd, een nauwkeurig onderzoek worden ingesteld.

Een twee- of meerjarig practisch werken op inrichtingen van ambachtsonderwijs wordt niet geacht gelijk te zijn aan het bedoelde tweejarig werkzaam zijn op bouwwerken.

Na Beaumont et Méru voorbij gestoomd te zijn, kijkt men zoekende het portierraampje uit, of er ook iets waar te nemen is van „la ville sonnante".

Dezen bijnaam droeg Beauvais vroeger, toen een groot aantal spitsen en klokkentorens boven het rood gevlek der daken uitstak, en den reiziger reeds van verre hare ligging aankondigde.

Vruchteloos staart en zoekt men over de golvende bouwlanden, tot op eens de trein stil staat en men te Beauvais uitstapt. Al heel spoedig wordt men gewaar, dat al de spitsen verdwenen zijn en alleen de hooge steenmassa van den kerkromp de stad domineert. Natuur en — vooral — binnen- en buitenlandsche onlusten, hebben bij herhaling de stad geteisterd. De beide groote machten, die der bourgoisie en die der kerk, hebben vaak, ook hier, in de hoofdstad van het departement der Oise, zooals veelal elders, helaas, met haat tegenover elkander gestaan, macht en eigendommen betwistende, een waar slooperswerk uitvoerende.

Beauvais is een der oudste steden van Noord Frankrijk. In de geschiedbladen wordt vermeld, dat haar onstaan het gevolg was van het verdrijven der Bellovaques uit Bratuspensium (Breteuil, Eure) door César; zij vestigden zich te Caesaromages en de naamverwisseling was een getuigenis van onderwerping. Verder ziet men in deze geschiedenis alle namen der beroemde vechtersbazen uit de Fransche geschiedenis verschijnen.

In 450 verbrandde Attila de stad, in 840 onderging ze het zelfde lot bij den doortrek der Noormannen, evenals later in 860 en 883. Daarop volgde een reeks binnenlandsche onlusten, te lang om op te sommen, tot in 1346 de Engelschen onder Eduard III de stad innamen, die in 1430 door Jeanne d'Arc hernomen werd. 't Zelfde jaar te Compiègne gevangen genomen, vertoefde Jeanne d'Arc, toen zij naar Rouen vervoerd werd, eenige dagen in den „toren St. Lucien", waarvan een schetsje hierbij gaat. Wat verder vinden we den naam van Karel den Veroveraar, die de stad in 1472 belegerde, doch door Jeanne Hachette genoodzaakt werd het beleg op te breken. Er volgde weder een tijdperk van binnenlandsch gekijf, tot in 1870 het Saksische leger de stad bezette.

De kalmte die nu te Beauvais heerscht, doet weldoend aan, doch men voelt er, binnen tredende, dat de stad onstuimige tijden heeft mede gemaakt; eene onregelmatigheid in bouw, en gemis van aanleg, doet al dadelijk bemerken, dat deze niet geleidelijk geschied is; huisjes van heel ouden datum staan naast huizen uit latere tijdperken, als imitatie der ouderen. Het geheel geeft eenen indruk van lapwerk, van overhaast geknutsel.

Het werkmanskwartier, zooals la Rue des Epingliers en la Rue Beauregard, schijnen echter gespaard bij de vernielingswerken; zij zijn nog in hun geheel blijven bestaan.

De gevels, waarvan de bovengedeelten op vaak kunstig geornamenteerde puibalken dragen, gesteund door evenzeens zware en rijk bewerkte consoles, hellen sterk over, zoodat men weinig lucht te zien krijgt. Van de Grande Place afkomende, bieden deze straatjes menige verrassing aan, zoowel wat betreft kantige silhouetten als bewerkelijke détails. Het inwendige dezer huizen is minder aantrekkelijk; de deuren die meest openstaan, geven dadelijk toegang tot de kamers waarin de bewoners huizen of hunne bezigheden verrichten. De schemer die er steeds heerscht, onttrekt de détails, zoo die er mochten zijn, aan ons oog. Naast de deur is een spiltrap, een instrument dat met handen en voeten beklommen moet worden; boven komende heeft men weder een sombere voor- en achterkamer, met een trapje, dikwijls een ladder, naar de tweede verdieping of naar den zolder. De vertrekken zijn zeer laag en het voorbeeld dat we zagen, trok ons van buiten bijzonder, van binnen in het geheel niet aan.

Beauvais is echter nog rijk aan monumenten, en het is niet zoo zeer de afstand der gebouwen onderling, dan wel het groote verschil der tijdperken waarin die gebouwen ontstaan zijn, dat den bezoeker vermoeit.

De kerk St. Etienne gaat voor een der oudste monumenten der stad door; de nasporingen hebben doen zien, dat deze kerk in de 9e eeuw herbouwd werd op de fundamenten van een ander gebouw dat door St. Fimin in het laatst der derde eeuw gesticht was.

Hoe het zij, nu staan we voor een bouwwerk waarin zeker drie tijdperken duidelijk zijn waar te nemen.

Het oudste gedeelte, het schip en de zijbeuken, en een gedeelte van het transept zijn geheel Romaansch.

Van buiten verheft zich het schip boven de zijbeuken, die afzonderlijk afgedekt zijn met de nog oude kleurrijke leipannen. De ramen met hunne rondbogen zijn klein van afmeting; een aaneengesloten rij consoles draagt de ronde gootlijst. Tusschen de ramen vindt men de groote muurvlakken afgebroken door weinig vooruitspringende contraforten, die zeer afwisselend zijn; soms bestaan zij uit een Romaansche kolom met kapiteel, soms uit twee naast elkaar die op een massiever basement rusten.

De omlijsting der ramen van de zijbeuken is met een gespierd beeldhouwerk versierd, wel is waar hier en daar beschadigd, doch bij fragmenten een knappe bloemstijleering te zien gevende.

De daken van het dwarsschip en van het hoofdschip zijn door een verhoogd kruis van elkander gescheiden; in het muurvlak dat boven deze daken uitsteekt, zijn nog enkele lichtopeningen aangebracht.

Dit oude gedeelte is hoogst aantrekkelijk; niet alleen door de ernst en rust die het beheerschen, maar ook door de mooie rozet in het noordelijk dwarsschip en den rijk bewerkten hoofdingang. De deuren, met hun heerlijk mooi smeedwerk, zijn aan beide zijden door drie kolommen omgeven. Dit gedeelte moet zeer oud zijn, daar men in enkele kapiteelen nog de laatste sporen van de Corinthische kunst terugvindt.

De bogen die den ingang omsluiten, rusten niet direct op deze kapiteelen, doch zijn door een rijkbewerkten band van deze gescheiden. Die bogen zelve zijn eveneens bedekt met een beeldhouwwerk van figuren en bloemen, dat met het veld boven de deuren een geheel vormt.

De charme van dezen ingang heeft hij allereerst aàn zijne mooie verhoudingen en buitengewoon rijke ornementeering te danken, maar ook aan de rationeele constructie, die niet door deze versiering gehinderd of weggemoffeld is. Op elken steen, uit het geheel genomen, zou men eene voorstelling of eene compositie kunnen waarnemen die af is; er behoeft niets bij, er kan niets weggelaten, en in het geheel vormt ze de aansluiting in de rondbuigende versiering. Die stabiele rust doet weldoend aan bij het beschouwen, en men zou een uitstapje niet betreuren, al was het alleen ondernomen om dit kunststukje te bewonderen; maar er is nog meer.

Het koor geeft het tweede tijdperk te zien; een van die rijke flamboyant producten die, na het Romaansche gedeelte lief te hebben gekregen, een allerdwaast gevoel veroorzaakt. Dit duurt echter niet lang, want we worden geboeid door een kundig en kunstig werk; we krijgen respect voor de enorme techniek die de bouwmeesters uit die tijden ontwikkelden en in hunne werken uitdrukten. Muurvlakken zoekt men hopeloos, ramen volgen op contreforten geschoord door zwierige luchtbogen, en waar men nog een vlak zou kunnen denken is het verborgen achter een kantwerk van sculptuur.

Deze beide gedeelten beziende, vindt men in het Romaansche een stoer, vierkant, kalm en natief karakter; de laat-Gothiek wijst op verfijning, op weelde, op een alles durven en een alles kunnen. Het 9e eeuwsche gedeelte is echter minder verweerd dan het daaraan sluitende 15e eeuwsche.

Van binnen hebben de opvolgende restauraties veel kwaad uitgericht. Het verschil dat men buiten zoo sterk waarneemt, is slechts terug te vinden in de beide soorten van verlichting, — in de Romaansche pijlers met kapiteelen en breede platte bogen en de slanke laat-Gothische gewelfribben die zich zonder onderbreking in de zuilen verliezen of haar tot den grond begeleiden. De gewelven zijn van lateren tijd; alleen in een der zijbeuken vermoedt men onder een laag pleister nog een oud tongewelf.

De derde stijl die men aan het gebouw vindt, is die van den zwaren toren, van zijn spits beroofd, in 1598 een anderen vervangen hebbende, die eleganter schijnt geweest te zijn. Gelukkig heeft men dezen niet geplaatst voor den mooien ingang, dien we zoo juist zagen.

(Wordt vervolgd).

RECHTSPRAAK.

De kantonrechter te 's-Gravenhage gaf den 9den October j. l. eene beslissing, die niet zonder belang is. Wij nemen daarom uit „de Nieuwe Courant" over, wat deze omtrent het geval mededeelt.

Een architect te Amsterdam, door de *Haagsche Schoolvereeniging* belast met den bouw van een school aan de Nassaulaan hoek Mauritskade, stond voor den kantonrechter terecht terzake dat hij op het bovengenoemde terrein een schoolgebouw heeft doen bouwen, althans het daar staande gebouw tot schoolgebouw heeft doen verbouwen en daarbij als onderdeelen heeft doen oprichten: 1°. 7 bintdragende gevelmuren, die bij een bepaalde hoogte slechts een dikte bezaten van 0.22 M., dus minder dan de bouwverordening voorschrijft, en 2°. een sluitmuur van minder dan bij verordening voorgeschreven dikte.

Ter terechtzitting, alwaar bekl. werd bijgestaan door mr. J. Limburg, werd door bekl. beweerd, onder overlegging eener teekening, dat de bintdragende muren waren spouwmuren, waarvoor B. en W. de dikte moesten bepalen; terwijl tevens door hem werd beweerd, dat het hier gold een *verbouwing*, erkende hij, dat de sluitmuur de vereischte dikte niet bezat.

De kantonrechter besliste nu heden in dezen, dat, vermits ter terechtzitting was gebleken, dat de 7 muren niet waren gewone bintdragende gevelmuren, doch spouwmuren, op dit punt het ten laste gelegde feit niet wettig en overtuigend bewezen was en bekl. daarvan moest worden vrijgesproken.

Wat betreft den sluitmuur overwoog het vonnis dat, nu wel is waar het geheele oude gebouw was weggeruimd, maar, gelijk ter terechtzitting gebleken was, de fundeering, althans grootendeels, was in stand gebleven, men hier te doen had niet met een nieuwen bouw, maar met eene verbouwing. Tot het bouwen van een huis behoort immers niet slechts het bouwen van hetgeen boven den grond zichtbaar is, maar ook de fundeering, terwijl bovendien degeen die een huis verbouwt op bestaande fundeeringen, niet vrij is in zijn plan van indeeling.

Bij deze beslissing moest tevens onderzocht worden of het artikel der bouwverordening dat bij *verbouwing* de bepaling van de dikte der muren aan B. en W. overlaat, verbindende kracht heeft.

De kantonrechter overwoog daaromtrent, dat bij de Gemeentewet het maken van verordeningen in het belang der openbare orde behoort bij den raad en dat dus de raad die bevoegdheid niet kon overdragen aan B. en W. Dit was echter juist bij het onderhavige artikel der bouwverordening geschied, doordien daarin als algemeene bepaling voorkomt, dat bij *verbouwing* de dikte door B. en W. wordt bepaald.

Vermits nu dat artikel geen bindende kracht heeft, zoo heeft bekl., door die bepaling te overtreden, geen strafbare handeling gepleegd, en is te dezen aanzien *ontslagen van rechtsvervolging*.

INGEZONDEN.

Aan het Hoofdbestuur
van de Maatschappij tot Bevordering
der Bouwkunst.

WelEdelGestr. Heeren,

Waar ik op Uwe vergadering van Zaterdag 20 September onder dankzegging de bekroning aanvaardde aan mijn ontwerp voor een Koninklijk paleis te Amsterdam toegekend, kan ik niet nalaten nog even op het Jury-rapport terug te komen, wat U niet wenschelijk vond op genoemde vergadering vanwege het feestelijk karakter. Ook dit deed mij besluiten mij bij het rapport neer te leggen. Doch zou het thans niet mogelijk zijn, dat eenig meer licht werd ontstoken in voor mij duistere uitspraken?

Aangenaam zoude het mij zijn, zoo U de gewezen Juryleden daartoe wildet uitnoodigen. De duistere punten dan zijn voor mij de volgende

1°. Betreffende de feestzalen.

De Jury verwondert er zich over, dat de feestzalen niet hooger zijn ontworpen.

Hoe legt de Jury de bepaling van het programma uit, dat de groote zalen 2 verdiepingen in de hoogte kunnen bevatten.

Ziet hier de reden waarom de zoo gewenschte climax ontbreekt.

2°. Doellooze ruimte boven de feestzalen.

Van de tweede verdieping was geen plan gevraagd, dus had deze ook buiten bepreking moeten blijven.

3°. „De Jury ontveinst zich niet, dat over dit plan moeielijk een goed oordeel is te vellen"; en verder: „wat de architectuur betreft, is de uitspraak al even bezwaarlijk. Dit bleek maar al te zeer bij de bespreking der Jury."

Dit punt is mij erg duister en uit het rapport maakt men op, dat de Jury niet recht weet wat er van te zeggen, doch nu daarover gemakkelijker kan nagedacht worden dan op de Juryvergadering, zou ik het zoo erg op prijs stellen, een nader oordeel over de architectuur te hooren, vooral waar aan 't einde van het rapport van zulke hooge kwaliteiten wordt gewaagd.

4°. 't Is niet duidelijk of er het karakter van paleis aan wordt ontzegd, of dat het *wel* een paleis is, maar geen paleis voor *Nederland*, dus geen *Nederlandsch karakter*.

Ook dit punt zou ik gaarne toegelicht zien: *waarom ontbreekt het Nederlandsch karakter*. Dit zou ik zeer op prijs stellen om er later mijn voordeel mede te doen als ik ooit eens een paleis moest bouwen. Is dit mogelijk een vakgeheim?

In afwachting van eenige meerdere toelichting heb ik de eer te zijn.

Uw Dw. Dr.

W. VAN BOVEN, *Architect.*
Ontwerper: motto 1842—1902.

WelEdelG. Heer W. VAN BOVEN,
Utrecht.

WelEdelG. Heer,

Ten einde een antwoord te kunnen geven op Uw bovenstaand schrijven, heeft het Hoofdbestuur zich gewend tot de leden der Jury voor de Eere-prijsvraag, wier gevoelen gebleken is als volgt te zijn.

De Jury is volkomen overtuigd niet onfeilbaar te zijn; haar werk zal gebreken hebben, even als alle menschelijke arbeid.

De Juryleden hebben echter naar hun beste weten en eerlijk, als goede mannen, die aan de medewerkers van te voren bekend waren, een uitspraak gedaan, die onder deze omstandigheden naderhand niet gewijzigd zal worden. Zij achten het dan ook doelloos over hun oordeel met inzenders op de prijsvraag van gedachten te wisselen, daar dit tot een eindeloos geschrijf zonder nut aanleiding zal geven.

Met de verzekering zijner gevoelens van hoogachting heeft het Hoofdbestuur de eer te zijn:

Uw Dw. dr.

A. SALM G.Bz. *Voorz.*
C. T. J. LOUIS RIEBER, *Secr.*

Amsterdam, 14 October 1902.

Aan
„Een inzender op de Eereprijsvraag"

WelEdelGeb. Heer,

Op Uw tot mij gericht schrijven, ingevolge Uw verlangen opgenomen in het Bouwkundig Weekblad van 11 October 1902, heb ik de eer U mede te deelen, dat de Jury door de inzending van haar rapport aan hare opdracht heeft voldaan en daarmede gedefungeerd is. Zij kan dus niet meer aan Uw verzoek voldoen.

Ik meen hier bovendien te mogen herhalen wat ik reeds in de Algemeene Vergadering van 19 September j.l. mededeelde, namelijk, dat de Jury heeft gemeend goed te handelen door als voorbeeld voor haar rapport te nemen: het rapport over de Eereprijsvraag in 1891 door de Maatschappij uitgeschreven.

Met de meeste hoogachting blijf ik

Uw Dw. dr.

C. T. J. LOUIS RIEBER.

Amsterdam 14 October 1902.

's-Gravenhage, 16 Oct. 1902.

Den Heeren SMITS & FELZ.

Een mensch kan zich wel eens vergissen
Een Jury vergist zich niet.
Uit de Prijsvraag.

Mijne heeren!

Alhoewel ik niet van plan was direct op uw schrijven te antwoorden om niet tot twistgeschrijf te geraken, wat met de kern der zaak niets heeft te maken, evenmin als de beoordeeling der plannen door „de Opmerker" en wat daarin gezegd wordt in het stukje „Wrijving van gedachten" (bijzonder vleiend voor het Hoofdbestuur en de Jury), en ik nog steeds in afwachting verkeer der antwoorden op eenige door mij aan het Hoofdbestuur gestelde vragen, kan ik thans, nu de redactie mij uw schrijven zendt, niet langer met het beantwoorden wachten en kan dit zeer kort zijn.

Waar eene Jury tot het resultaat komt dat *er twee eersthekroonde plannen zijn* daar zijn ook *twee eersthekroonden*.

Hoogachtend

W. VAN BOVEN.
Architect.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Utrecht, 14 Oct. 1902. De Voorzitter opent met een woord van welkom deze eerste winterbijeenkomst, en spreekt den wensch uit, dat de vergaderingen in dit seizoen nuttig en aangenaam mogen zijn. Na mededeeling van eenige ingekomen stukken werd den Secretaris verzocht de notulen der vorige vergadering voor te lezen. Alvorens daaraan te voldoen vroeg deze even het woord, om namens Bestuur en leden der Afdeeling den Voorzitter geluk te wenschen met de hooge onderscheiding ZEd. op de September-vergadering te beurt gevallen, daarbij tevens den wensch uitsprekende, dat de heer Nieuwenhuis nog lange jaren aan het hoofd van deze Afdeeling moge staan, hetgeen zeker tot haren bloei zal bijdragen. De Voorzitter dankte den heer Vreeswijk voor zijne hartelijke woorden en zeide, dat het besluit der September-vergadering, wat zijne benoeming betrof, hem zeer had verrast, doch dat deze benoeming tot Eerelid door hem op zeer hoogen prijs wordt gesteld, terwijl hij beloofde zijn beste krachten te zullen blijven wijden aan de belangen van de Maatschappij in het algemeen en in het bijzonder aan die van de Afdeeling, als Voorzitter daarvan. Door een applaus gaven alle aanwezenden hun ingenomenheid met het gesprokene te kennen.

Hierna werden de notulen voorgelezen en goedgekeurd, waarna door den Secretaris de door hem opgemaakte verslagen van de, dezen zomer gehouden, kunstreizen werden voorgelezen. De Voorzitter betuigt den Secretaris hiervoor dank. In aansluiting met deze verslagen werd door den Penningmeester een financieel verslag daarover uitgebracht. De rekening en verantwoording werd nagezien door de heeren C. van Straaten, Kuiler en de Hoog, waarna eerstgenoemde mededeelde, dat alles in orde bevonden was, en den Penningmeester dank bracht voor het uitstekend en zuinig beheer der geldmiddelen.

Vervolgens werd door den heer Vreeswijk, als afgevaardigde naar de Mei-vergadering, verslag uitgebracht, terwijl de heer Nieuwenhuis dit deed van de September-vergadering.

Naar aanleiding van het gesprokene in laatstgenoemde vergadering door den heer Tellegen, over de Woningwet, zeide de Voorzitter het wenschelijk te achten om dit punt ook in een der Afdeelingsvergaderingen ter sprake te brengen en noodigde den heer Breebaart, Inspecteur over het bouwen en sloopen in deze Gemeente, uit, in een der volgende vergaderingen dit punt in te leiden. Genoemde heer verklaarde zich hiertoe bereid.

Bij de bespreking van bouwkundige onderwerpen bracht de heer Kuiler ter sprake de eventueele verbetering van het ambachtsonderwijs. Uit den aard der zaak lokte dit punt vele discussies uit, waarna ten slotte de heer Kuiler aannam, na deze zaak eerst nog eens nader te hebben onderzocht, op een der volgende vergaderingen dit punt te zullen inleiden.

Door den Voorzitter werd daarna de vergadering gesloten, waarna werd overgegaan tot de bezichtiging der teekeningen, prijsvragen der Maatschappij (in de Meivergadering bekroond),

Met de meeste belangstelling werd het groot aantal ontwerpen beschouwd.

Als leden der Afdeeling traden toe de heeren J. G. Watjes, Bouwkundig Ingenieur, en H. J. Jurriens, aannemer.

Vr.

BERICHTEN.

De minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid brengt in de Staatsct., ter kennis van belanghebbenden, dat in de tweede helft van October dezes jaars het bij de artt. 49 en 50 van het kon. besluit van 19 October 1896 bedoelde examen zal worden afgenomen aan hen, die voor een benoeming tot aspirant-ingenieur voor het stoomwezen in aanmerking wenschen te komen, aan welke betrekking aanvankelijk een jaarwedde is verbonden van f 1200.

Voor nadere bijzonderheden verwijzen wij naar Staatsct. no. 240.

Namens het voorloopig Bestuur van den „Bond van Technici", Voorzitter de heer L. A. Sanders, 1e Secretaris de heer E. W. van Koppenhagen, is het volgende adres verzonden aan Z.Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Het voorloopig Bestuur van den „Bond van Technici" goedgekeurd bij Koninkl.-Besluiten d.d. 24 Juni 1896 en 25 Augustus 1902 geeft hiermede eerbiedig te kennen:

dat het met vreugde heeft vernomen dat op de ontwerp-begrooting voor 1903, Hoofdstuk V, gelden worden aangevraagd ter voorbereiding van het middelbaar technisch onderwijs;

dat het echter onmogelijk, zooals blijken kan uit het hieraan toegevoegde schrijven van den „Bond van Technici" (Technische Vakvereeniging) van October 1900, adhaesie kan betuigen aan de wijze waarop wordt voorgesteld het bedoelde onderwijs te regelen en wel omdat:

1e. dat onderwijs dan onbereikbaar is voor hunne kinderen;

2e. het velen, die anders zouden willen leeren, niets baat.

Het verzoekt daarom eerbiedig nota te willen nemen van hetgeen er in den boezem van den „Bond van Technici" omgaat, welks leden toch zeker mogen worden genoemd diegenen die het meest gevoelen wat er in deze richting zou kunnen of moeten worden gedaan.

Hetwelk doende, enz.

De tijd van de komst van nieuwe wandkalenders is aangebroken. Wij ontvingen reeds eene, ontworpen en uitgevoerd door den heer Georg Rueter, atelier „de gulden Snede", uitgegeven bij den heer S. L. van Looy te Amsterdam.

Deze kalender is een mooi stuk werk, bijzonder fraai van kleur. Elke maand heeft haar afzonderlijk blad, dat met het oog op het jaargetijde met een toepasselijke voorstelling is versierd.

Amsterdam. Aan de memorie van beantwoording op het verslag van de afdeelingen van den gemeenteraad over de begrooting voor 1903 ontleenen wij het volgende.

Omtrent de Reguliersgracht-kwestie zeggen B. en W., dat afdoening nog niet wenschelijk is en de invloed op het gewone verkeer van de electrische beweegkracht eerst afgewacht moet worden.

Over de *Nachtwacht* lezen wij: dat door B. en W. aan de regeering verzocht is te willen mededeelen, welke maatregelen zullen worden genomen om in de plaatsing van het schilderstuk in het Rijksmuseum afdoende verbetering te brengen. Mocht het antwoord eventueel niet bevredigend zijn, dan zullen B. en W. de indertijd door hen te dezer zake benoemde commissie raadplegen.

***

De heer Roelof Kuypers, architect, heeft zijn ontslag genomen als lid van den gemeenteraad, daar hij zich met Mei a. s. te 's Gravenhage zal vestigen.

Groningen. De gemeenteraad behandelde verleden week een belangrijk onderwerp, dat in de laatste jaren reeds zes malen in dat college ter sprake was gekomen. Het betrof de vraag of in de bestekken en voorwaarden voor de uitvoering van gemeentewerken bepalingen opgenomen zouden worden omtrent minimumloon en maximum arbeidstijd. Zes malen intusschen is die vraag ook ontkennend beantwoord.

Thans was door de meerderheid van het dagelijksch bestuur voorgesteld om de genoemde bepalingen in de bestekken op te nemen. Na een harden strijd werd de voordracht met 17 tegen 11 stemmen aangenomen.

Nijmegen. De gemeenteraad besloot den 11den dezer het hoogst noodige te doen verrichten tot bescherming van de Barbarossakapel op het Valkhof, en stelde daarvoor f 800, volgens de raming voldoende, ter beschikking.

's-Gravenhage. Van de meest betrouwbare zijde is aan *de Nieuwe Courant* medegedeeld, dus in tegenstelling met ons bericht van de vorige week, dat Zorgvliet niet verkocht, noch in andere handen is overgegaan.

Rome. De villa Borghese die — zooals wij vroeger mededeelden — onder den hamer moest komen en waarvan het lot zeer twijfelachtig was, is thans aangekocht door de Italiaansche regeering en den Koning. Deze zullen het gebouw met de kunstschatten die het nog bevat, aan de stad ten geschenke geven.

Het Italiaansche parlement heeft onlangs 3 millioen lire toegestaan voor de onteigening der villa. Aan het vereischte bedrag ontbreken echter nog 600.000 lire die, naar het gerucht thans gaat, door Koning Victor Emanuel zullen worden bijgepast.

Kamerrijk. De gemeentetoren, sinds lang zorgwekkend hellende, zal een nieuwe fundeering krijgen in de hoop het bouwwerk daarmede te behouden. De werkzaamheden hebben reeds een aanvang genomen.

TECHNISCH NIEUWS.

Rooklooze verbranding. De proeven om door middel van automatischen toevoer van brandstoffen een rooklooze of rookvrije verbranding te verkrijgen, zijn al oud. De middelen faalden echter veelal door bijkomende omstandigheden, inmiddels toch het bewijs gevende, dat het mogelijk zou zijn kolen rookloos te verbranden, zoodra het gelukt zou zijn een inrichting te maken waarbij de gassen dadelijk bij hun ontstaan verbrandden.

Verschillende samenstellingen voor roosters en vuurbruggen zijn in de laatste jaren aan de hand gedaan; de rookplaag werd er evenwel niet minder om. Dit is trouwens zeer natuurlijk, want het heeft geen zin eerst in de eigenlijke verbrandingsruimte rook te doen ontstaan en deze dan bij het verlaten van die ruimte door toevoering van oververhitte verbrandingslucht achter de brug te ontsteken.

Later bouwde men zijn verwachtingen op de verbranding van kolenstof, die reeds vrij gunstige resultaten leverde. Maar economisch juist was ook het systeem alweder niet, om eerst de kolen tot stof te malen, ze dan automatisch in het vuur te blazen en rookloos te verbranden.

Wat met kolenstof mogelijk is, moet dit ook zijn met stukkolen. Van den aanvang af kan rookvorming voorkomen worden, indien het gelukt de versche brandstof successievelijk onder de reeds vlammende kolen te brengen, zoo dat de verbranding van boven naar beneden plaats vindt, en de rook die zich ontwikkelt uit de versche brandstof, door de gloeiende massa moet dringen om dan tot algeheele verbranding zonder rook te geraken. Op dit laatste principe berust het systeem van Karel Wegener, als volgt.

Midden in de verbrandingsruimte mondt een buis uit, waardoor de brand-tof, door middel van hydraulischen druk, zich naar alle zijden gelijkmatig verspreidt over een rooster in den vorm van een afgeknotten kegel, waarvan het bovenëinde de opening der genoemde buis in den vuurhaard is. De gevormde slakken kunnen aan de bazis van den roosterkegel door deurtjes verwijderd worden. Om opstopping in de kolenbuis te voorkomen, verwijdt zich deze naar den vuurhaard toe. De aanvoer van kolen wordt geregeld door de hydraulische drukking.

Gewerbl. Techn. Rathgeber.

Bevestiging van ijzer in steen. Een goed, niet duur en spoedig verhardend mengsel om ijzer in steen te bevestigen, wordt verkregen door 1 deel portland-cement met 3 deelen gesmolten zwavel goed te mengen. Koud geworden, is de stof zeer hard.

Riga'sche Ind. Zeitung.

Asphaltkit (bindmiddel). De in Amsterdam gevestigde Lobsann Asphalt-Compagnie brengt een asphaltkit in den handel, welks bereiding met groote zorg geschiedt. Dit bindcement bestaat uit zuivere natuurlijke asphalt en teer, en mag niet verward worden met een tot dusver zeer dikwijls gebruikt kunstmatig verkregen product dat bij hitte vloeibaar en bij koude hard en bros wordt.

Dit asphaltkit wordt gebruikt om de voegen van keibestratingen aan te gieten.

Zeitschr. f. Transportwesen.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 20 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse met 15 klasselokalen voor 560 kinderen op een terrein aan de Hugo de Grootdwarsstraat.

Het gemeentebest., 's midd. 12 u. Voorw. à f 2,25 (met 3 teek.) te bekomen ter stadsdrukkerij. Inlicht. worden gegeven aan het bureau van den Adsistent-arch. op het stadhuis, kamer 105 van n.m. 2—4 u. gedurende de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

FIJNAART. Het bouwen van eene stoomzuivelfabriek met ijshuis, nabij den nieuwen molen.

Het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek „Fijnaart", v.m. 11 u., in het café van P. Punt.

HAAKSBERGEN. Het verbouwen eener bleekerij en ververij in Honesch bij Haaksbergen.

De firma D. Jordaan & Zonen, 's midd. 12 u., in hotel „De Moriaan". Bestek en teek. ter inzage in gen. hotel en ten kantore van den archit. G. Beltman A.Gz. te Enschede. Aanw. gedaan.

WOENSEL. Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij, rookerij enz.

Den heer Joh. Nooijen, n.m. 6 u., te zijnen koffiehuize. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. Inlicht. worden verstrekt door L. Deenen. Aanw. 20 Oct., v.m. 10 u.

DINSDAG 21 OCTOBER.

GOUDA. Het bouwen eener R. K. kerk met torens, sacristie, en bijgebouwen te Gouda.

Het R. K. kerkbest. der Parochie „St. Joseph", v.m. 11 u., in een der lokalen van de R. K. leesvereen., Westhaven 182. Bestek met 7 teek. ter inzage in bovengen. lokaal en zijn tegen f 7,50 per stel te verkrijgen ten kantore van C. P. W. Dessing, architect.

TWIJZEL. Het bouwen van een directeurswoning, een machinistenwoning en het verlengen der fabriek.

Het best. der coöp. zuivelvereen. „De Eendracht", n.m. 3 u., in café A. v. d. Meulen. Teek. ter inz. in café Rispens en ad f 1 verkrijgb. bij architect Velding te Buitenpost. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan de Maliebaan.

De archit. Andr. van Driesum Szn., n.m. 1 u., in hotel „De liggende Os", alwaar bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 2,50 verkrijgb. bij gen. architect te Apeldoorn. Aanw. 20 Oct., n.m. 1 u.

WOENSDAG 22 OCTOBER.

BEETSTERZWAAG. Het bouwen van een boerderij op vrij terrein aan den Rijperweg onder Terwispel.

De ammeester van deel I der gem. Opsterland, v.m. 11 u. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van voor elk één woonhuis op een terrein gelegen aan de 2de Laareschweg te Enschedé.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 8 u., in café Jochem Hemken, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 22 Oct., v.m. 11 u.

HUISSEN (GELD.). Het bouwen van een woonhuis met achterhuis, met bijlev. van alle materialen.

De heer J. H. Gerritsen, n.m. 3 u., in café „De Poort van Cleve", alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft G. F. Siepman.

DONDERDAG 23 OCTOBER.

TUK. Het bouwen eener onderwijzerswoning te Kallenkote, met bijlever, van materialen enz.

Het gem.best. van Steenwijkerwold. Bestek ter inz. en ad f 1 verkrijgb. ter secret. Inl. geeft archit. B. Rouwkema te Steenwijk.

VRIJDAG 24 OCTOBER.

ALMELOO. Het verbouwen van een woonhuis tot winkel- en bovenhuis.

De archit. H. A. Witzand Bzn., n.m. 3 u., in café „Vredebregt", alwaar van af 20 Oct. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft gen. arch.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een heerenhuis, winkelh. met bovenwoning, twee beneden- en twee bovenwoningen aan de Koninginnelaan.

De heer J. Brouwers Szn., v.m. 11 u., in café J. de Leeuw. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij arch. K. C. Suijling & Zoon. Aanw. gedaan.

KAMPEN. Bestek no. 23. Het bouwen op paalfundeering van een bewaar- en naaischool aan het Brigittenplein.

Het gem.best., n.m. 1½ u.

VENLO. Het bouwen van een villa, met bijlev. van alle materialen, op een in het Villapark gelegen open terrein.

Den heer Jos. van de Loo. Bestek en teek. ter inz. in het café van D. Pouhussen, Lomstr., bestekken en teek. verkrijgb. ten kantore van den arch. H. Seelen, alw. ook inl. verstrekt worden. Aanw. 24 Oct., v.m. 10 u.

ZATERDAG 25 OCTOBER

SCHIEBROEK (Z.-H.). Het bouwen van een woonhuis met schuren te Schiebroek in 5 perc.

De arch. C. Buurman te Bergschenhoek, in het koffiehuis van A. de Haan te Schiebroek. Bestek en teek. ter inz. in voorn. koffiehuis. Lichtdrukken der teek. à f 1,25 en copieën van het bestek à f 1,25 verkrijgb. ten kantore van den arch.

WOENSDAG 29 OCTOBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan de Haaksbergerdijk.

De heer H. Perton, 's av. 8 u., in cafe Eulderink. Bestek en teek. ter inz. in voorn. café. Inlicht. verstrekt de archit. C. Spiers. Aanw. 29 Oct., n.m. 3 u.

DONDERDAG 30 OCTOBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen op een terrein gelegen aan de Steijnstraat.

Den heer J. Smit, 's av. 8 u., in cafe Franke, Brinkstraat. Bestek en teek. in voorn. café ter inz. Inl. verstrekt de arch. W. Elzinga. Aanw. 30 Oct., v.m. 9½ u.

DONDERDAG 6 NOVEMBER.

MAREN (N.-BR.). Het bouwen eener school te Kessel.

Het gemeentebest. van Almen, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. ter secret. en bij J. de Werd te Kessel en Kusters, te Rosmalen bij wien ad f 2 per stel verkrijgbaar. Aanw. 6 Nov., 's midd. 12 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845,

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zoldiviark 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 20c. — Nijmegen, In de Betonstraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . . . 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.600.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantien bij aanbestedingen.

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

29 SEPTEMBER.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis ten behoeve van Joh. Machilsen aan de Hulsdonkschestraat.

Laagste inschrijver M. de Jong, f 1089.

ROOSENDAAL (N. BR.). Het bouwen van een boekbinderswerkplaats met magazijn voor rekening van den heer Leon. de Bruyn, ter plaatse hoek Van Gilse- en Burgerhoutstraat.

Laagste inschr. M. Zwanen, f 3355. Gegund.

1 OCTOBER.

DORDRECHT. Het bouwen van twee dubbele woningen, buiten timmerwerk. Door den aanbest.

Metselwerk. Laagste inschrijver K. v. Dongen, f 2683*.

Verfwerk. Roepers, f 332*.

Stukadoorswerk. H. Bothof, f 260*.

Loodgieterswerk. H. v. d. Linden, f 219,95*.

Steenhouwwerk. G. v. d. Linden, f 58,75*.

Smidswerk. J. v. Welsenis, f 118*.

Behangerswerk. Gordijn, f 94,35*. * Gegund.

HARLINGEN. Het bouwen van een werkplaats voor den heer J. H. Schumacher. Raming f 440. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. J. de Jong Jz., Almenum, f 380.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een heerenhuis voor den heer C. W. Bodenhausen te 's-Hage, onder beheer van den arch. W. Elzinga te Hengelo.

Laagste inschrijver B. Leuvelink, f 8355.

LEEUWARDEN. De verbouwing van haar achterhuis aan de Heerestraat aldaar. Door de firma H. Brenninkmeijer en Co.

Laagste inschrijver W. Fransen Jz., f 5840. Gegund.

6 OCTOBER.

TILBURG. Het bouwen van 3 woningen in de Koestraat voor den heer L. Bogaerts. Door den bouwk. J. W. Kocken.

Metselwerk. Laagste inschr. J. Donders, f 2085*.

Timmerwerk. H. Timmermans, f 1900*.

Massa. G. Schoonis, f 1275. *Gegund.

7 OCTOBER.

OOSTEREND (FR.). Het bouwen van 3 woningen ald. Door de heeren A. N. R. Feitsma.

Laagste inschrijver S. de Boer, Bolsward, f 1618. Gegund.

SLAGHAREN (OV.). Het bouwen van een roomboterfabriek, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde. Door het bestuur der fabriek.

Laagste inschrijver J. P. v. Leeuwen, Slagharen, f 1998.

WINTERSWIJK. Het verbouwen eener schuur tot drukkerij en bovenwoning enz. Door den heer G. Iding.

Laagste inschrijver G. J. Nijenhuis, f 3088. Gegund.

8 OCTOBER.

ALKMAAR. Het bouwen van 6 arbeiderswoningen aan den Bergerweg, bij de Wognumsche Buurt, voor de heer J. P. van Leeuwen. Raming f 6660. Door den arch. W. H. Matthijsen.

Laagste inschrijver C. Tromp. Castricum, f 6334. Gegund.

ALMELOO. Het bouwen van eene verdieping en zolderverdieping op een bestaande fabriek in de Holtjesstr. voor I. Bendien Jzn. Door den arch. H. A. Witzand Bzn.

Gegund aan den laagsten inschr. E. Eshuis, Almeloo, f 12828.

DELDEN. Het bouwen van een liefdegesticht. Door het bestuur der R.-K. Zickenverpleging.

Laagste inschrijver J. Scholten Hz., Delden, f 9150 en f 9275.

GRONINGEN. Het bouwen van eene burgerbehuizing op een vrij terrein, gelegen aan de Noorderstationstraat alhier. Door den arch. A. Th. v. Elmpt.

Laagste inschrijver J. Groenewold, f 4873. Gegund.

GRONINGEN. Het verbouwen der behuizing no. 8 in de Nieuwe Ebbingestraat, voor de firma Greitemann en Rodenberg. Door den architect W. P. Ros.
Gegund aan den laagsten inschrijver H. K. Bol, aldaar, voor f 2656.

LEIDEN. Het bouwen van een woonhuis, aan den straatweg naar Voorschoten, nabij „de Vink". Door den arch. H. J. Jesse.
Metselwerk. Laagste inschrijver A. van der Hilt, f 1394.
Timmerwerk. W. Meijer, Voorschoten, f 1732.
Steenhouwwerk. J. J. van Venetien, f 73.
Smidswerk. P. H. van Eck, f 89.
Lood- en Zinkwerk. P. Th. L. Beenakker, f 215, en f 309, vermeerderd met waterleiding.
Stucadoorswerk. C. J. van der Drift, f 87.
Schilderwerk. L. J. Bey, f 240.
Behangerswerk. B. L. van der Klugt, f 52.
Massa. G. Voogd, Katwijk a d Rijn, f 4938.

OLDENZAAL. Het bouwen van 2 woonhuizen op een terrein gelegen op den Zoddenberg te Oldenzaal. Door den heer H. A. Fleege.
Laagste inschrijver J. Heerink Bzn., f 2995.

OUD-BEIJERLAND. Het bouwen van een chr. school ald. Door het bestuur der school.
Timmerwerk. Laagste inschrijvers v. d. Koog en v. d. Wilt, f 1955.
Schilderwerk. P. v. d. Ree, f 247,50.
Smidswerk. A. v. d. Linden, f 91.

VENLOO. Het bouwen van een gebouw tot uitbreiding van de fabriek van de firma E. Goossens, Pope en Co. Door de aanbesteders.
Laagste inschr. Hub. van Gasselt, f 6348. Gegund.

ZANDBERG BIJ VALTERMOND. *a.* Het bouwen eener nieuwe boerenbehuizing met bijlevering van alle daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen, enz., *b.* de glas-, verf- en behangwerken. Door den heer E. Tieben,
a. Ram. f 2150. Laagste inschr. R. Helling, Musselkanaal, f 2070.
b. Ram. f 55. E. J. Edeman, id., f 32,50.

9 OCTOBER.

'S-BOSCH. Het bouwen van 2 benedenen bovenhuizen in de Peellandstraat. Door den bouwk. A. van Liempt.
Laagste inschrijver W. Th. Claesen, f 7985. Gegund.

DORDRECHT. Het afbreken van het woonhuis Steeg-oversloot en het daar ter plaatse opbouwen van twee burgerwoonhuizen. Door den heer H. W. Veth.
Laagste inschrijvers Hurkmans en v. d. Berg, f 13535.

HULHUIZEN. Het herbouwen van een woonhuis met smederij, met bijlev. van eenige mater. Door den heer P. Koks.
Laagste inschrijver B. Nisses, Gent, f 1124.

RIJNSBURG (HERBEST.). Het verbouwen der kerk. Door het best. der Ned. He. v. kerk.
Laagste inschrijver P. v. Eyter, Hazerswoude, f 15900.

10 OCTOBER.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis aan de Stille Veerkade no. 18, voor den heer A. J. Arons te Antwerpen. Door den arch. D. Oosthoek.
Gegund aan den laagsten inschr. J. Breijer te 's-Hage voor f 7000.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het verbouwen van een perc. Rijnstraat. Door den bouwk. M. J. v. d. Schilden.
Laagste inschr. G. N. Boljenk, Voorburg. f 12250 en f 525.

GRONINGEN. Het amoveeren van het achtergebouw der behuizing, gemerkt no. 48 in de Poelestraat te Groningen, en het daarvoor in de plaats bouwen van magazijnen, werkplaatsen, keuken, etc. Door den arch. K. H. Holthuis.
Laagste inschrijver D. Smit, f 5775. Gegund.

HILVERSUM. Het bouwen van een villa, op een terrein aan den Witten Hullweg, (Oude Engh) te Hilversum. Door den arch. J. H. Slot.
Laagste inschrijver B. A. v. Rhijn, f 11340.

ROTTERDAM. Het afbreken en weder opbouwen van pand no. 66 aan de Kipstr. Door de firma S. v. Gelder & Zn.
Laagste inschrijver P. J. van Baasbank, f 10950.

SCHEVENINGEN. Bestek no. 1. *a.* Het met de vereischte zorg afbreken van de bestaande Kurhaus-bar en *b.* het weder opbouwen der Kurhaus-bar met de daarbij geprojecteerde uitbreiding enz. overeenkomstig de daarbij behoorende teekeningen van 1 tot en met 10. Door de exploitatie maatschappij Scheveningen.
Laagste inschrijver J. van den Elshout, Gzn., Scheveningen, f 42750.

ZANDVOORT. Het bouwen van 5 dubb. villa's, op een terrein aan de Zeestr. alhier. Door den archit. W. F. Doeglas.
Laagste inschrijver P. Rings, Santpoort, f 69380. Gegund.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis met broodbakkerij aan de Haltestraat. Door den bouwk. M. Koning.
Laagste inschrijver J. Water, Zandvoort, f 10394.

11 OCTOBER.

ASSEN. Het bouwen van een fröbelschool aan de Oosterhoutstraat. Door den archit. J. v. Houten.
Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. J. Mennega en A. v. Dalen, f 2367.
Stucadoorswerk. H. Veldkamp, f 115.
Verf- en glazenmakersw. B. Nijboer, f 140.
De laagste inschrijvingen werden gevoogd en het werk in zijn geheel gegund aan J. Mennega en A. v. Dalen, voor f 2622.

BOERHAAR GEM. WIJHE. Het bouwen van een woonhuis met boerderij ter grootte van 287 M². Door den arch. H. Wissink te Olst.
Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. G. Riesebos, IJsselmuiden, f 4598*.
Verf- en glaswerk. G. Pruis, f 134,34*.
IJzerw. H. J. Roesink, Olst, f 173*. *Gegund.

DELFT. Het sloopen der pakhuizen aan de Papenstraat no. 6 8 en het aldaar bouwen van een winkelhuis met bovenwoning met uitzondering van enkele ondervakken. Door den arch. C. J. L. Kersbergen.
Laagste inschrijvers J. W. Blom en J. v. Rijn, f 4306.

DORDRECHT. Het verbouwen van een gedeelte van het weeshuis aan het Kromhout te Dordrecht tot gemeenteschool no. 12. Door het gemeentebest.
a. Laagste inschrijver D. J. Kwak, f 4200.
b. B. Groeneveld, Dubbeldam, f 11000.
Massa. J. H. v. Hoven, f 15780. Gunning aangehouden.

LICHTENVOORDE. Het verbouwen van het postkantoor aldaar. Door het gem.best
Laagste inschrijver A. Hulzink, Zieuwent, f 758. Gegund.

LOENEN O/D. VELUWE. Het bouwen van een stoomzuivelfabr. ald. Ram. f 9064. Door den heer J. Dekker te Heerde.
Perc. 1. Timmer-, ijzer-, loodgieters- en verfwerk. Laagste inschrijver E. J. Nieuwkamp, Loenen o. d. Veluwe, f 5390.
Perc. 2. Metsel- en grond. G. v. d. Velde, Halle bij Eerbeek, f 3600.
Massa G. W. H. Keuper en Baars, Doesburg, f 8290. Gunning 8 dagen aangehouden.

13 OCTOBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een kaaspakhuis met stal en bovenwoning op een vrij terrein aan den Enschedeschen straatweg voor rekening van den heer F. Geldersma, alhier. Door de arch. de Herder en Hellendoorn.
Laagste inschrijver J. Kleerebezem f 4397.

14 OCTOBER.

AMSTERDAM Het maken van een gebouw voor magazijnen en kantoren voor de firma J. D. Maks, aan de Raadhuisstraat. Door den archit. G. v. Arkel.
Laagste inschr. Joh. v. Oostveen, f 53270.

BREDA. Het bouwen van twee villa's op een terrein nabij de „drie Linden", gelegen aan den rijksweg van Prinsenhage naar het Liesbosch. Door den archit. J. M. Marijnen.
Timmerwerk. Laagste inschr W. v. Oosterhout, f 5239*.
Metselwerk R. Wierkx, f 5975*.
Massa. J. v. Poppel, f 11739. *Gegund.

DEVENTER (ONDERH.). Het verbouwen van een smederij voor den heer C. A. Kelderman.
Laagste inschrijver R. v. d Spoel, f 1027. Gegund.

15 OCTOBER.

'S-GRAVENHAGE. Het maken van een gebouw aan de Kalvermarkt te 's-Gravenhage met bijbeh. werken, ten behoeve van de uitbreiding van het depart. van oorlog. Raming f 64,800. Door het min. v. W. H. en N.
Laagste inschrijvers G. Nollen, 's Hage, en J. H. Heijmerink, Nijmegen. f 60940.

DELFT. Het bouwen van een café-restaurant en hotel aan de noordel. Avenue. Door den arch. A. v. d. Lee.
Laagste inschrijver J. de Roo, Delft. f 44587; daaropvolgende C. Noteboom, Delft, f 45270.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.

Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels, J. G. & Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÖCHAU, Damrak 71, Amst.
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken, Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 3den November 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 937:

Het maken van grond en spoorwerken met bijkomende werken, voor eene wagenwerkplaats te AMERSFOORT.

Begrooting f 56.700.—.

Het bestek is tegen betaling van f 1.00 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, Kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 3den November 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 838:

Het maken van gebouwen en daarbij behoorende werken voor eene werkplaats nabij het station te AMERSFOORT.

Begrooting f 224.400.—.

Het bestek is reeds nu, doch de teekeningen zijn eerst van den 14den October af verkrijgbaar tegen betaling van te zamen f 2.50 aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 3den November 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 939:

Het wijzigen en uitbreiden van de Halte-emplacementen Heerde, Epe, Vaassen en Eerbeek op den Koninklijken Nederlandschen Locaalspoorweg Hattem en Dieren.

Begrooting f 7300.—.

Het bestek is tegen betaling van f 1.00 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 28sten October 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 920.

Het wijzigen en uitbreiden van het hoofdgebouw op het station SIMPELVELD.

Begrooting f 2600.—.

De besteding geschiedt volgens § 39 van het bestek.
Het bestek ligt van den 11den Oct. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Oct. 1902, ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 6den October 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 28sten October 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 921.

Het verlengen van het remmingwerk ten behoeve van de brug over de Zuid-Willemsvaart bij WEERT.

Begrooting f 1150.—.

De besteding geschiedt volgens § 21 van het bestek.
Het bestek ligt van den 11den Oct. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur, A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 17den Oct. 1902 ten 10.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 6den October 1902.

Westlandsche Stoomtramweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 5 November 1902,** des namiddags ten **2 ure** (locale tijd) zal door den Directeur der Westlandsche Stoomtramweg-Maatschappij aan het kantoor van genoemde Maatschappij te Loosduinen worden aanbesteed:

Het maken van een Stationsemplacement met bijkomende werken te LOOSDUINEN en het maken van de omlegging van den Westlandschen Stoomtramweg van den Loosduinschen Weg naar de Leugenbrug.

(Bestek no. 3).

Het bestek ligt ter lezing op het bureau van den Ingenieur D. P. VAN AMELIJDEN VAN DEIJM, Veenestraat no. 2 te *'s-Gravenhage*, alwaar inlichtingen zullen worden gegeven en het bestek met zes teekeningen te verkrijgen is tegen betaling van *f* 4.—
Aanwijzing op het terrein te Loosduinen op Woensdag 29 October des namiddags ten 2 ure.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. A. S. KEY.

ROTTERDAM.

legt **HOUTGRANIETVLOEREN uit ÉÉN STUK, zonder naden of voegen** in Vestibules, Gangen, Portalen, Kantoren, Keukens, Badkamers, Slaapkamers, Kinderkamers, Warandes, Serres, Ziekenzalen, Schoollokalen, Winkels, Magazijnen, Café's en Biljartzalen.

Levert **traptreden** en **platen van elke gevraagde afmeting** voor aanrechtbanken in keukens, toonbanken in winkels, bagagebalies in Stations enz.

Aanvragen met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men **LEUVEHAVEN 28 (voormalig Odeon), ROTTERDAM.**

Platen van 1 × 1 en 2 × 1 M² in **geel, rood, bruin en zwart,** dik 2 cM. zijn **voorradig.**

Zie in „de Ambachtsman" van 26 Aug. 1899 het rapport geteekend A. J. van der Kloes, op aanvraag verkrijgbaar.

Bouwmaterialenhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

TELEFOON No. 253.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensors
Körting's Pulsometers en Elevators
Korting's Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.
Korting's Ribbenbuizen en Stoomkacheis.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,

SINGEL 455.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*

Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

Nieuw. ***Solide.***

Exp. Geb. 402 Marnixstraat. Cement Vloerplaten.

Cement Dakpannenfabriek

„MAARSSEN"

LEONARD VAN DER CHIJS.

CENTRALE VERWARMING

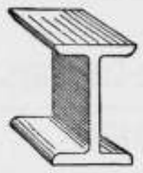
Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

van 8 tot 32 cM. voorradig.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.

Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**

Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**

F. J. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.

DE EENIGE FABRIKANTEN.

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

Engelsche en Fransche Vloertegels.

Vraag Teekeningen en Prijzen.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR-

EN

HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

GEBS. VAN MALSEN, DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Noord-Hollandsche

TRAMWEG-MAATSCHAPPIJ.

Adjunct-Ingenieur of **Opzichter gevraagd** voor teekenwerk en voor het toezicht en de administratie van den weg en van de werkplaatsen.

Salaris *f* 720.— à *f* 1500.—

Franco brieven, kantoor Tolhuis, Overzijde IJ Amsterdam.

Gemeente MAASTRICHT.

Oproeping van Sollicitanten.

Sollicitanten naar de met 1 Januari 1903 openvallende BETREKKING van

Directeur-Leeraar

aan het

Teeken-Instituut

worden uitgenoodigd hunne adressen op zegel, vergezeld van de noodige stukken, in te zenden aan BURGEMEESTER en WETHOUDERS vóór den **27en October 1902.**

De bezoldiging kan gebracht worden tot een maximum van *f* 1500 's jaars.

HH. Architecten, Aannemers en Bouwkundigen!

Stoom-constructie Werkplaatsen

voor alle voorkomend GROF en FIJN SMEEWERK.

Nauwkeurige en zorgvuldige uitvoering, billijke prijzen.

SPOEDEISCHEND WERK VINDT DADELIJK OPNAME.

Commanditaire Vennootschap
„DE WEICHSEL."
Gieterstraat bij de Lijnbaansgracht.
AMSTERDAM.

LEYDEN & VAN BEEST
Binnenrotte 22—24.
ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare en draagbare stoelen**
voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.
Prijzen en catalogus op aanvrage.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.
Erkend BESTE Zandsteen.
Geïllustreerde prospectus met opgave van drukvastheid, analyse, enz. op aanvraag verkrijgbaar
bij den Vertegenwoordiger voor Nederland
FERD. ENGERS, Amsterdam.

K. KERLEN.
Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.
LEVERT
Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°.)
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij 1850°).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99½ % $Si\,O_2$. **Speciaalklei** voor glashavens en schepen.
„KAOLINTHON" met 36½ % $Al_2\,O_3$, **gewasschen Kaolin** voor porcelein.
Pijpen en buizen, verglaasd, voor drainages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over 98 % $Ca\,C\,O_3$, **ruw Krijt** in stukken; **fijnst gemalen BARYT,** met 98 % $Ba\,S\,O_4$, **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zand, 85 % lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Épuré, Scheepspek, Steenkolenteer enz.
Asbest en Kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen. Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 96 % zuiver $H_2\,Mg_3\,Si_4\,O_{12}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Mineraalolie Merk Soosr, soort. gewicht 907/9—
Witherit, Fluorspath, Feldspath, Kalkspath, Amaril, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvraag.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

MULDEN-
Villa- Toren- en Leipannen
der Brüggener Actien-Gesellschaft für Thonwaaren-Industrie.
VERGLAASD EN ONVERGLAASD.
Vertegenwoordiger:
P. SMULDERS. - Tegelen.

Nederlandsche Maatschappij
voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRÉ.

Cement-IJzerwerken
volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.
Waterdichte Werken,
als Kelders, Reservoirs, Regenbakken, Daken, Privaatputten, Kuipen enz.
Gewelven, Vloeren, Buizen, Tunnels, Muren
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS.
Kantoor:
3e WETERINGDWARSSTRAAT 36.
Werkplaats: JAAGPAD BIJ DEN OMVAL (Weesperzijde).

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

25 OCTOBER 1902. 22e JAARGANG. No. 43.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD. — De beteekenis van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen voor het woningwezen, *(wordt vervolgd).* — Het Stadhuis te Sluis. — Opaline. — Prijsvragen. — Boekaankondiging. — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Vraagbaak. — Correspondentie. — Berichten. — Inhoud van Tijdschriften. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

DE BETEEKENIS VAN DE BOUWVERORDENINGEN EN DE BEBOUWINGSPLANNEN VOOR HET WONINGWEZEN.

(Vervolg van bladz. 374.)

II. Bebouwingsplannen.

A. Terugblik.

In het verleden heeft de Duitsche stedenbouw twee glanstijdperken beleefd, n. l. aan het einde der middeleeuwen, toen de onregelmatige straten en pleinen werden verbouwd en verfraaid, en in den „baroque"-tijd, toen kunst- en praalminnende vorsten nieuwe stadsgedeelten in breede lijnen om hunne kasteelen en parken groepeerden. Daarop volgde algemeen, in de eerste helft van de vorige eeuw, eene armelijke nuchterheid in den stadsaanleg, samengaande met eene uiterst geringe ontwikkeling van het bouwbedrijf, tot dat Duitschlands hooge vlucht in de tweede helft der vorige eeuw, bijna zonder voorbereiding het aanzijn gaf aan eene levendige beweging voor de verfraaiing en de uitbreiding der steden, welke beweging ook thans nog bestaat.

De stedelijke bevolking heeft zich sedert de stichting des rijks ongeveer verdubbeld, sedert 1850 meer dan verdrievoudigd. Hieruit kan men den buitengewoon grooten omvang van den arbeid afleiden, die voor het ontwerpen en het uitvoeren van bebouwingsplannen en toebehooren sedert dien is verricht moeten worden.

Door de moeielijkheid der beoordeeling van het verkeersvraagstuk en het gebrek aan juiste gegevens voor de daaraan in de toekomst te stellen eischen, alsook met het oog op de bestaande gebrekkige voorziening van licht en lucht in de oude straten en stadsdeelen, waarvan men de nadeelen ondervond, ontstond een drang, om alle nieuwe straten zoo mogelijk breed en recht aan te leggen, en met die algemeene kunstmatige regelmatigheid en ruimte meende men tegelijk aan de schoonheidseischen te zullen voldoen. Ook de openbare gezondheidszorg dacht men hiermede tot haar recht te brengen. De vertegenwoordigers der hygiëne vestigden er intusschen weldra de aandacht op, dat die algemeene breedte en rechtlijnigheid der straten de belangen der gezondheid in geenen deele bevredigt, in tegendeel onder omstandigheden benadeelt. De breede straten hebben weliswaar voordeelen voor het verkeer, de licht- en luchttoevoer, tegelijk evenwel nadeelen door stofontwikkeling en gebrek aan schaduw, en vooral door de door die breedte in het leven geroepen hooge en dichte bebouwing. Men had naast een wel doordacht net van breede verkeerswegen, ook voor smallere straten zonder verkeer moeten zorgen, en aldaar het hygiënisch en sociaal betere woonhuis moeten kweeken; men had verder voor licht en lucht in het inwendige der bouwblokken, voor het reinhouden van de openbare wateren, voor openbare beplantingen en pleinen, voor open bouwwijze, voor afscheiding der fabriekswartieren, alsook voor eene gezonde indeeling der bebouwingsplannen behooren te zorgen.

Ondersteund werd dit streven der hygiëne ook door aesthetische overwegingen. De bestudeering van den antieken middeleeuwschen stadsaanleg, vooral in Italië en Duitschland, verdreef het geloof aan de uitsluitende schoonheid van het breede, het rechte en het ruime. Kromme straten, afwisselend in de lengte en de breedte, afgesloten plaatsen, schilderachtige onregelmatige groepeeringen werden door hunne aantrekkelijke schoonheid algemeen erkend, en voor de bebouwingsplannen van groote beteekenis geacht. De onregelmatigheid zou weliswaar de regelmatigheid, waar zij bestaat, niet vervangen, maar de eisch van een aansluiten aan de natuur, d. w. z. aan de eigenaardigheden van de landstreek, aan de voorhanden grondverheffingen, aan bestaande wegen en waterloopen en zoo mogelijk ook aan de eigendomsverhoudingen, verbonden met een streven naar meer afwisselende en afgesloten straat- en pleinbeelden, leidde tot een meer karakteristieke oplossing der bebouwingsplannen, ten minste een gedeeltelijk prijsgeven van de tot hiertoe gevolgde schematische vormen.

Maar het in plan brengen en het daarmede ontsluiten van een nieuw stadsdeel of van eenige nieuwe straten heeft, naast de bevrediging van de eischen voor het verkeer, de gezondheid en de schoonheid, eene belangrijke beteekenis ook in oeconomischen en socialen zin, voortspruitende uit de grondvraag. De bouw van woningen toch is afhankelijk van de behandeling, de waarde en het gebruik van den bodem: de grondvraag beheerscht in het ontsloten stadsdeel de vraag van den woningbouw. En omgekeerd beheerscht de heerschende of de „toegelaten" bouwwijze in besliste mate de waarde en het rechtmatig en practisch gebruik van den grond. De algemeen toenemende waardestijging van het land in den omtrek der steden prikkelt tot speculatie; en voor de misstanden, als gevolg van de dichte bebouwing, het samendringen van talrijke gezinnen in huurkazernen, stelde men de grondspeculatie verantwoordelijk, terwijl men niet genoeg onderscheidde de speculatie „die groote grondvlakten ter bebouwing openstelde en daardoor de markt der bouwplaatsen uitbreidde", van de nadeelige speculatie, die zich van de bouwterreinen meester maakte niet om ze te bebouwen, maar om ze aan de bebouwing *zoo lang* te onttrekken, totdat de prijs tot de gewenschte hoogte was opgedreven. Het is dus van belang de laatste wijze van speculeeren te bestrijden, de eerste te ontwikkelen door het belasten van de bouwgronden of door andere overheidsmaatregelen, onder andere ook door de bouwverordening eenerzijds, als ook door het bebouwingsplan en de uitvoering daarvan anderzijds.

Het maken van het bebouwingsplan werd vroeger veelal aan den bouwondernemer overgelaten, ja, de gemeenten werkten het opmaken van een bebouwingsplan dikwijls tegen door aan plannen, die overigens aan de algemeene belangen beantwoordden, bezwarende voorwaarden te verbinden. Intusschen heeft men erkend, dat het bewerken en vaststellen van plannen gemeentezaak en het de plicht van den Staat is, trage gemeenten daartoe te dwingen. Men is het daarover eens, dat de gemeenten het bebouwingsplan over zoo mogelijk groote uitgestrektheid hebben vast te stellen, zoodat eene in uitzicht te stellen stadsuitbreiding tot over 20 à 30 jaren is voorzien, dat bij de vaststelling daarvan uitsluitend het algemeen belang op den voorgrond treedt, de toestemming van den eigenaar alzoo niet noodzakelijk is, terwijl aan den anderen kant voorstellen en aanbiedingen van de grondeigenaren welkom zijn en moeten worden aangenomen, in zooverre zij met de algemeene belangen niet in strijd komen. De uitbreiding van het plan over eene uitgestrektheid van beteekenis, ook tegen den wil van den grondbezitter, is aan den eenen kant gebleken een middel te zijn om eene zaakkundige bebouwing te verzekeren, aan den anderen kant de gezonde speculatie den weg te wijzen, de ongezonde, vasthoudende „woekerende" speculatie tegen te werken.

Behalve het in plan brengen, is echter ook de zorg voor de *uitvoering* van het plan en voor het mogelijk maken eener goede bebouwing steeds meer als een taak van de gemeenten beschouwd geworden. Deze (voor-)zorg zal worden betracht door het tijdig maken van nieuwe hoofdverkeersstraten, om het aldus ontsloten land zoo dra mogelijk ter bebouwing geschikt te maken; tot de zorgen van gemeentewege bij het in exploitatie brengen van bouwgrond behooren tevens de tijdige uitbreiding van de waterleiding het gasbuizen- en het rioolnet, het omleggen (zoo noodig door onteigening) van grondstukken die eene geregelde bebouwing in den weg liggen.

Ook het vergrooten van het stedelijk bezit aan bouwgrond is warm aanbevolen; niet dat de gemeenten in plaats van particulieren daarmede zouden speculeeren, maar om de markt uit te breiden en het land op de meest geschikte wijze voor bebouwing open te stellen, de opdrijvende speculatie alzoo tegen te werken. Daarbij wordt aangenomen, dat het gemeentebestuur ook het beste in staat is en „van goeden wille", eene sociaal juiste bebouwing te bewerken.

Voor de sociale eischen van het bebouwingsplan is als overwegende eisch aangenomen, dat, door scheiding in breede verkeerstraten en smallere woonstraten, zooals reeds op hygiënische gronden is aanbevolen, het kleine huis in eere worde hersteld, eene ruime bebouwing moet worden bevorderd, dat deze betere bouwwijze verder door matige verkoopsprijzen of het uitgeven in erfpacht van gemeentegrond, alsook door doeltreffende bepalingen in de bouwverordening, moet worden begunstigd.

Ofschoon vele dezer gedachten eerst in den nieuweren tijd in ruimer kring worden erkend, moet er op gewezen worden, dat zij bijna allen reeds, in beginsel, in het in 1876 verschenen werk von R. Baumeister: „Stadsuitbreiding met betrekking tot de techniek, de bouwverordening en de oeconomie", zijn verklaard geworden.

In hetzelfde jaar kwam in Pruisen de rooilijnen-wet tot stand, welker bepalingen in het algemeen genomen zeer doeltreffend zijn gebleken, al mag eene 25-jarige ondervinding eenige aanvullingen als gewenscht hebben aangetoond. Van jonger datum en voor een deel meer volmaakt, zijn de op hetzelfde onderwerp betrekking hebbende wetten van Hessen en Baden; het meest vooruitstrevend (ook in sociale beteekenis) is de algemeene bouwwet van het Koninkrijk Saksen van 1 Juli 1900.

Wanneer men het begrip van bebouwingsplan, stadbouwplan, of uitbreidingsplan aldus opvat, dat men daaronder heeft te verstaan een uit meerdere teekeningen bestaand ambtelijk ontwerp dat van de toekomstige ontwikkeling der stad, met betrekking tot den bouw, de hygiëne en de eischen van socialen aard, als ook met het oog op het verkeer een aanschouwelijk beeld geeft, „alzoo een officieel bekrachtigd algemeen plan", hetgeen de bazis vormt voor alle particuliere bouwondernemingen, en de te volgen richting aangeeft, zoo zal men gemakkelijk de groote beteekenis erkennen die aan een goed, met betrekking tot de voor de toekomst te stellen eischen, wel overwogen ontwerp voor een bebouwingsplan voor het woningvraagstuk moet worden gehecht.

(Wordt vervolgd.)

HET STADHUIS TE SLUIS.

Onlangs op een uitstapje het mooie land van Zeeuwsch Vlaanderen doortrekkende, met het doel de tentoonstelling van het werk der Vlaamsche primitieven te Brugge te bezoeken, werden eenige uren besteed om het oude belangrijke stadje Sluis te bezichtigen.

Dit bezit, naast zeer enkele fragmenten van oude gebouwen, in het stadhuis een der oudste monumenten van burgerlijke bouwkunst in Nederland, dagteekenende van 1396. Het is ook een der merkwaardigste gebouwen van ons land, ontstaan onder den invloed der Vlaamsche kunstrichting, zooals meer bepaald uit den sierlijken belfroot blijkt.

Nog geen tien jaren geleden was het gebouw bijna geheel gewit en vrij verwaarloosd. Thans is het geheel hersteld, op eenige kleinigheden na.

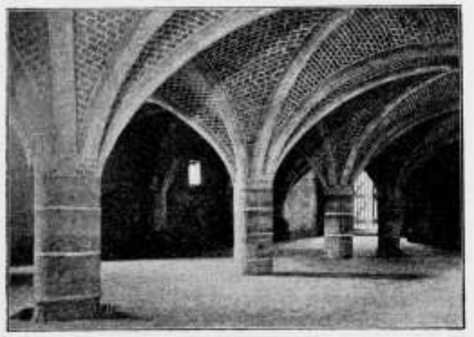
Het grootste gedeelte van het verhoogd parterre is door schotten, aan de onderzijde van hout en aan het boveneinde van glas, in eenige voor den gemeentedienst bestemde lokalen, en een aan de achterzijde gelegen groote zaal voor de vergaderingen van den gemeenteraad verdeeld geworden.

Dat aan den linker zijgevel de beide eerste ramen der benedenverdieping, evenals het raam van diezelfde verdieping in den voorgevel, verhoogd zijn en niet geheel overeenstemmen met de overige ramen in den zijgevel, is waarschijnlijk een gevolg van de noodzakelijkheid om de thans afgeschoten lokalen goed te verlichten.

In de bovenzaal steunen kapbalken op sleutelstukken, in relief versierd met bijbelsche voorstellingen, en deze op ge-

Stadhuis te Sluis.

Kelder onder het Stadhuis te Sluis.

beeldhouwde kraagsteenen. Verschillende dezer sleutelstukken, waarvan de versiering geschonden of haast onkenbaar was geworden, zijn nu vernieuwd.

Onder het geheele gebouw, den toren uitgezonderd, is een kelder aanwezig, waartoe een hek aan de achterzijde, op de afbeelding van dien kelder zichtbaar, van af de straat toegang geeft. Onder den toren liggen, een paar treden hooger dan de vloer van den kelder en met deuren van dezen afgescheiden, twee kleine ruimten, waarvan klaarblijkelijk een als gevangenis heeft dienst gedaan.

OPALINE.

Door de heeren Henri Huinck en Alex. Imhofe te Rotterdam worden op de Permanente Tentoonstelling in het gebouw van de Mij. tot Bev. d. Bouwkunst o. a. monsters tentoongesteld van Opaline Laminée. Dit is een soort marmerglas van fraaie effen tint, of wel geaderd als marmer, dat vooral geschikt is tot muurbekleeding, omdat het hierin noodzakelijk aantal voegen of naden slechts gering behoeft te zijn, en de kanten der platen zóó zuiver zijn, dat de voegen uiterst gering worden.

De aanhechting van tegels of platen, tot grootten van ½ M², geschiedt in den regel met eene laag cementmortel, 5 à 10 m.M. dik, van langzaam bindend cement met grof zand. De ruwe zijde van de opaline moet vooraf goed zijn schoongemaakt en dan na gelijkmatige bevochtiging tegen de specie worden gedrukt. Grootere platen worden op dezelfde wijze aan den wand vastgegoten of moeten, bij zeer groote afmetingen, met haken of lijsten bevestigd worden; moeten zij ingemetseld worden, dan is het aanbevelingswaard ze op vilt of lood te stellen.

De gladheid van de in 't gezicht komende oppervlakte van de opaline is door walsen verkregen; de achterkant is ruw. Beide zijden kunnen echter mat, gewoon, of als spiegelglas gepolijst, bewerkt worden. Het materiaal kan geboord en geslepen worden, in gebogen vorm, en ook met in het vuur daarop aangebrachte decoratiën, zooals bij porcelein en aardewerk, geleverd worden. Het wordt in verschillende dikten vervaardigd, van af 6 tot 35 m.M. In de dikten van 6 en 8 m.M. kunnen tegels en platen verstrekt worden in alle afmetingen, tot zelfs van 1 M², bij de andere dikten in groote bladen van 4 × 2 M. en desnoods grooter.

Opaline heeft de eigenschappen van weinig aan slijting onderhevig en niet poreus te zijn, geen nadeelige invloeden te ondervinden van vocht, vorst, zouten of zuren, en uitstekend te isoleeren. Deze eigenschappen maken het materiaal zeer geschikt voor toepassing bij wanden en bassins, in ziekenhuizen en badinrichtingen, abattoirs, winkels en magazijnen, bij urinoirs enz., in het algemeen, waar zindelijkheid, gemakkelijke zuivering vereischten zijn en hygiënische eischen worden gesteld. Vooral in zulke gevallen is het materiaal ook zeer geschikt voor toepassing als bevloering.

De prijzen van glad gewalste platen met ruwe achterzijde en eenvoudig gesneden kanten zijn, volgens hun dikte, uiteenloopend van *f* 12 tot *f* 20; gewenschte bewerkingen van het materiaal worden afzonderlijk berekend; zoo bijv. het slijpen der kanten, per strekkende lengte, het polijsten of matslijpen der oppervlakten per M². enz.

PRIJSVRAGEN.

Aan de onlangs uitgeschreven besloten prijsvraag voor een Remonstrantsch kerkje te Arnhem is door zeven uitgenoodigde architecten medegewerkt.

Door de Jury is de eerste prijs toegekend aan het ontwerp van den heer J. H. W. Leliman te Amsterdam. De tweede prijs werd niet toegekend.

BOEKAANKONDIGING.

Statik für Baugewerkschulen und Baugewerkmeister, von Karl Zillich, Königlicher Wasserbauinspektor. Berlin, 1901. Verl. v. Wilh. Ernst & Sohn, 3 Teilen. Erster Teil, Zweite Auflage, 1 M. 20 Pf., zweiter T. Zweite Auflage, 2 M. 80 Pf., dritter T., 1 M. 80 Pf., zusammen 5 M. 80 Pf.

De statica is in dit werkje op eene zeer bevattelijke wijze behandeld. Geleerde uitdrukkingen die het gewone spraakgebruik niet kent, zijn zooveel mogelijk vermeden, daarbij is het onderwerp aanschouwelijk voorgesteld en wordt van het „natuurlijk aangelegd gevoel" gebruik gemaakt om de belangrijke leerstellingen en formules begrijpelijk te maken. De inhoud is beperkt tot datgene wat in het bouwvak dagelijks voorkomt.

Het boek is gesplitst in drie deeltjes, om het aanschaffen gemakkelijk te maken en het handiger voor het gebruik te doen zijn; de deeltjes zijn afzonderlijk te verkrijgen.

Het eerste behandelt hoofdzakelijk de graphische statica en verklaart de werking van krachten, het parallelogram van krachten en de toepassingen daarvan; de bepaling van het zwaartepunt, momenten, de druk op de steunpunten (ondersteuningsvlakken) van liggers en de spanningen van de staven in vakwerken.

Het tweede deeltje behandelt den weerstand tegen „druk" en „trek" en de toepassing daarvan bij de berekeningen, verankering, de draagvlakken van liggers, de verdeeling van de belasting op liggers, vloeren, trappen, balcons, de draagkracht van kolommen, en de klinknagelverbindingen. Het bevat bovendien talrijke tabellen die bij de statische berekeningen gebruikt worden.

Het derde deeltje is hoofdzakelijk te beschouwen als een vervolg op de beide eerste; het handelt over de berekening van kappen, gewelven, pijlers, wrijving, waterdruk en gronddruk tegen keermuren, en over fabrieksschoorsteenen.

Het geheel zag het licht met de bestemming als leerboek voor de Baugewerkschulen.

Voor „zelfonderricht" schijnen ons de boekjes ook zeer geschikt, en daarom meenden we de jongelui die zich in het bouwvak voor opzichter en teekenaar willen bekwamen en zich op eene voor hen bereikbare wijze in deze richting verder willen ontwikkelen, geen ondienst te doen dit werkje hier te bespreken.

v. E.

Zeitschrift für Wohnungswesen, Organ des Rheinischen Vereins zur Förderung des Arbeiterwohnungswesens, etc. Van dit tijdschrift, uit te geven door Professor Dr. H. Albrecht in Gross-Lichterfelde, is den 10en October j.l. No. 1 van den eersten jaargang verschenen.

INGEZONDEN.

's Gravenhage, 21 Oct. 1902.

WelEd. Gestr. Heeren.

Bij dezen heb ik de eer, zoowel het Hoofdbestuur als den gewezen Juryleden mijn dank te betuigen voor het antwoord gegeven op de door mij gestelde vragen, naar aanleiding van het rapport der Eereprijsvraag voor een Koninklijk Paleis.

Alhoewel ik het volstrekt niet met de heeren eens ben, dat bij beantwoording der vragen eene onnutte en eindelooze schrijverij zoude ontstaan, dat eene Jury niet met een der medewerkers in bespreking kan treden enz., ben ik toch dankbaar voor de mededeeling, dat ook het werk van eene Jury niet onfeilbaar is, even als alle menschelijke arbeid, en mag ik daaruit de conclusie trekken, dat mijne bemerkingen niet van allen grond ontbloot zijn.

Waar evenwel de groote fout van mijn ontwerp wordt genoemd, de weinige hoogte der feestzalen, dat daaruit wordt afgeleid door de Jury gebrek aan climax in de opeenvolging der ruimten, wat het gansche werk doet vallen, en waar deze fout wordt verklaard door eene bepaling in het programma, door de Jury zelf gemaakt volgens een avant-project, daar kon de Jury zich beter verklaren dan door de mededeeling, dat ze niet onfeilbaar is en dit had ik ook zeker verwacht.

Hoe ik ook de beoordeeling van het ontwerp 1842—1902 lees en herlees, steeds kan ik de bedoeling daarvan niet begrijpen, en zal mij dit steeds een raadsel blijven.

Met de meeste achting.

Aan het Hoofdbestuur der Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst.

UEd. Dw. Dn.
W. VAN BOVEN.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Arnhem. 15 Oct. 1902. Daar de voorzitter en de vice-voorzitter afwezig waren, werd door het bestuurslid J. A. W. Crollaer het voorzitterschap waargenomen. Nadat met een welkom tot de talrijke aanwezigen deze eerste bijeenkomst na de zomervacantie geopend was, kwam na voorlezing van de notulen allereerst aan de orde punt 2 van de agenda, n.l. het rapport van de Commissie bestaande uit de leden Lensink, Van Wessem en Welsink, over de vraag: Welke is de beste manier van aanbesteden?

Deze commissie was benoemd in de afd. vergadering van 19 Februari l.l., waarin behandeld is de motie van de Amsterdamsche patroonsvereenigingen, naar aanleiding van een schrijven van het Hoofdbestuur aan de afdeelingen.

Dit rapport zal in afschrift aan het Hoofdbestuur worden gezonden. Een wijdloopige bespreking volgde op de voorlezing van dit rapport. Het lid van Wessem betoogde de wenschelijkheid om bij aanbesteding, vooral van Gemeentewege, er voor te zorgen door bestekbepalingen, dat 't werk in de Gemeente werd uitgevoerd. Het lid Schaap achtte het een groote verbetering zoo bestekbepalingen omtrent minimum loon en maximum arbeidstijd werden opgenomen. De voorwaarden werden dan gelijk, en aannemers uit buitengemeenten met een lagen loonstandaard waren dan niet in meer gunstige conditie.

Het lid Roskam daarentegen zag in genoemde bepalingen geen verbetering. Onsolide aannemers; Directies die weinig achting afdwingen, en te jonge, voor hun taak nog niet berekende opzichters stichten veel kwaad. Mede was hij er tegen, dat de begrootingen ook van particuliere werken bekend gemaakt werden vóór de aanbesteding, want het gebeurt dikwijls, dat aannemers, zonder zelf eene berekening te maken of te kunnen maken, het werk eenige percenten onder de begrooting aannemen.

Het lid Schaap maakte er bezwaar tegen, dat in 't rapport niet was opgenomen 't wenschelijke van bepalingen omtrent loon en arbeidsduur; meerdere leden sloten zich hierbij aan.

Anderen, o. a. de leden Roskam en W. A. Lensink, vonden deze kwestie te gewichtig om er zich zonder voorafgaande gedachtenwisseling over uit te spreken.

Besloten werd aan het Rapport toe te voegen; de Afdeeling betoogt de wenschelijkheid, dat in de bestekken zoodanige bepalingen worden opgenomen, dat de voorwaarden voor alle inschrijvers zooveel mogelijk gelijk te stellen zijn.

Op een volgende vergadering zal de wenschelijkheid om bepalingen omtrent loon en arbeidsduur in de bestekken op te nemen aan de orde gesteld worden, en de heer Roskam verklaart zich bereid dit punt in te leiden.

Punt 3 van de agenda, de bespreking van de woningwet, werd ingeleid door het lid W. F. C. Schaap, met Art. 3 dat de volkshuisvesting bevat.

In weinig steden bestaan op het oogenblik goede bouwverordeningen. In Arnhem is zij onvoldoende, die van Rotterdam en Utrecht stonden langen tijd bovenaan.

In zooverre de bouwverordeningen omtrent soliditeit van de bouwwerken bepalingen bevatten, waren zij dikwijls niet wettig; verschillende gemeenten verloren rechtsgedingen, als het er op aankwam deze bepalingen tegenover onwilligen te handhaven. De veranderde maatschappelijke toestanden maken, dat de wetgever 't niet langer kan tolereeren, dat gewetenlooze of niet kundige bouwers maar raak knoeien.

Daar het tegenwoordig voor verreweg 't grootste deel van de bevolking eene uitzondering wordt, kan men niet anders dan toejuichen, dat door deze wet de revolutiebouw wordt beperkt.

Noodzakelijk is 't ook, dat een einde wordt gemaakt met het bouwen van woningen waarbij de afmetingen van vertrekken en gangen te veel worden ingekrompen. De meest eenvoudige begrippen welke voor het bouwen van een goed huis vereischt worden, mist de speculatiebouwer, of hij negeert ze. Zoo zag Spr. keldermuren van waalrood onder een goed trasraam. In nieuwe huizen is dikwijls na eenige jaren de houten vloer verteerd; ook met privaatinrichtingen is 't vaak treurig gesteld. Met de toepassing van de Woningwet moeten onbevoegde bouwers hun toevlucht tot werkelijk deskundigen nemen, want nu kan hun gevraagd worden zwaarteberekening der verschillende constructiedeelen en goed geteekende projecten.

Op 't oogenblik is het treurig te zien, welke teekeningen de bouwaanvragen vergezellen; veelal zijn dit producten van ontluikend teekentalent, van den krullenjongen. Tegen den last die de naleving van verschillende bepalingen dikwijls ook voor de architecten op zal leveren, zullen zij zich ruimschoots beloond zien, doordat de ongunstige positie waarin zij zich tot nu toe tegenover de revolutiebouwers geplaatst zagen, aanmerkelijk verbeterd zal worden. Spr. dringt er daarom op aan, zooveel mogelijk de bepalingen na te leven en steeds bij 't indienen van bouwplannen goed beslagen ten ijs te komen.

De gemeentebesturen zijn verplicht binnen 2 jaren eene bouwverordening klaar te hebben, anders hebben Gedeputeerde Staten de bevoegdheid hierin te voorzien.

Het lid Roskam vond het nogal bezwaarlijk, dat door den bouwmeester steeds berekeningen voor constructiedeelen overgelegd moeten worden. Hierop antwoordde de heer Schaap, dat 't alleen mogelijk is bepaalde normen, bijv. van weerstand tegen druk of trek op te nemen. Het gaat niet aan om bijv. afmetingen voor balklagen vast te stellen, daar elk geval voor zich te beoordeelen is.

Bovendien heeft deze bepaling 't nuttig effect, dat alleen zij die met de daartoe vereischte kundigheden toegerust zijn, projecten kunnen indienen.

Het lid Traanboer merkt zeer terecht op, dat dit nog zoo zeker niet is; hij voorziet oprichting van technische bureaux.

Het lid Crollaer vroeg hoe of 't moest gaan voor 't geval, dat een huis van bestemming veranderde; veelal ziet men, vooral in de nieuwe wijken, woonhuizen voor een of ander bedrijf inrichten. De heer Schaap antwoordde hierop, dat dan zeker een zoodanig perceel zal verbouwd moeten worden en, voor zijne nieuwe bestemming ingericht.

Punt 4 van de agenda, mededeelingen omtrent de Düsseldorfsche tentoonstelling door het lid G. Versteeg, moest wegens gebrek aan tijd tot een volgende vergadering uitgesteld worden.

Geëxposeerd waren de bekroonde antwoorden van de prijsvragen der Maatschappij.

Bouwkunst en Vriendschap Rotterdam. Dinsdagavond 21 Oct. had in het gebouw „de Vereeniging" de eerste vergadering in dit winterseizoen plaats, waarin als spreker optrad de heer Wouter Cool, ingenieur bij de gemeentewerken van Rotterdam, die als onderwerp voor zijn voordracht had gekozen „De tentoonstelling te Düsseldorf" meer in 't bijzonder haar samenstelling in cementijzer. De tentoonstelling, zoo zeide spreker, dankt haar oorsprong aan het feit, dat aan de Duitsche industrie op de wereldtentoonstelling te Parijs in 1900 geen ruimte genoeg was gelaten om zich behoorlijk te kunnen ontplooien, waardoor het haar niet mogelijk was geweest daar een juist beeld van haar aard en omvang te geven, zoodat op instigatie van Lueg, lid van de bekende firma Haniel und Lueg en Friedrich Krupp, de Duitsche industrieelen besloten een eigen tentoonstelling te organiseeren waarvoor Düsseldorf, als liggende in het hart van het gebied der groot-industrie, de aangewezen plaats scheen te zijn. Op een terrein, verkregen tengevolge van oeververbetering van den Rijn, waarvoor 2½ millioen mark werd uitgegeven, door zijn langgerekten vorm uitstekend geschikt voor eene tentoonstelling, zijn de verschillende gebouwen, onderling wedijverend in kostbaarheid van bouw en inrichting, verrezen, waarin de producten van de nijverheid van Rheinland en Westphalen zijn ondergebracht.

Spreker onderneemt nu, aan de hand van reusachtige plattegronden en een reeks lichtbeelden een wandeling met zijn gehoor door al die gebouwen, een beschrijving gevend van al de wonderen, die de industrie gewrocht en daar tentoongesteld heeft. In het bizonder trekt het paviljoen van Fried. Krupp de aandacht, waarin de reusachtige pantserplaten, assen, kanonnen en andere smeedwerken een beeld geven van de ontwikkeling van de industrie op dat gebied. Spreker geeft een historisch overzicht van den strijd tusschen pantserplaat en kanon, van de verschillende wijzen waarop de materialen waarvan de pantserplaten vervaardigd werden, van het hartgusss van Gruson over het nikkelstaal van Creusot naar de platen van geheime samenstelling die nu door Krupp worden vervaardigd en die eerlang wel weder zullen bezwijken voor de projectielen en kanonnen die dezelfde Krupp of een ander zullen vervaardigen.

De wandeling voortzettende, wordt een bezoek gebracht aan het gebouw der Bochumer Verein, dat meer het karakter van een kerk dan van een tentoonstellingsgebouw heeft, een verklaring daarin vindende, dat deze Verein zich in het bizonder bezig houdt met het gieten van klokken, waarvan er een aantal in den toren van het gebouw opgehangen, regelmatig hare liefelijke tonen over het tentoonstellingsterrein doen klinken. In het gebouw der polygradische Gewerbe is het vooral de papierfabricage die de aandacht trekt. Uit een statistiek omtrent het papiergebruik blijkt, dat in Duitschland, het land der Polizeiverordnungen, 8½ KG. papier per hoofd per jaar, wordt verbruikt, doch dat dit verbruik in Engeland tot 11 KG. klimt. Spreker merkt op, dat wellicht die groote hoeveelheid papier daar verbruikt is ter verspreiding der leugenberichten over den Zuid Afrikaanschen oorlog. Achtereenvolgens worden nu het kunstpaleis, de machinehal en de inzendingen der Gutehoffnungshütte en die van Dortmund betreffende het mijnbedrijf bezocht en besproken, waarbij spreker tal van belangrijke bijzonderheden mededeelt, om te besluiten met een bezoek aan het hoofdgebouw, en daarna aan de cementbetonwerken, in verband waarmede spreker een geschiedkundig overzicht over dit materiaal geeft. Het beginsel van deze constructie, zegt spreker, ligt in het feit, dat een belaste balk aan de bovenzijde wordt ingedrukt en aan de onderzijde wordt uitgerekt. 't Beton nu is een materiaal dat een grooten weerstand tegen druk, en het ijzer een materiaal dat grooten weerstand tegen uitrekking heeft. Een oordeelkundige combinatie dezer beide materialen, waarbij hunne hoofdeigenschappen benut worden, is de grondslag van het cementbetonsysteem. De toepassing ervan zijn in hoofdzaak in drie groepen te verdeelen, nl. 1e, die waarin bijna uitsluitend het beton op den voorgrond treedt, 2e, die waarin hoofdzakelijk het ijzer werkzaam optreedt, en 3e die waarin de beide materialen hun maximum dienst doen. Elk dezer drie groepen telt een groot aantal toepassingen, genoemd naar de uitvinders er van, die echter onderling slechts weinig verschillen. Spreker kan niet al die toepassingen behandelen en is tot de overtuiging gekomen, dat alleen de laatstgenoemde groep een rationeele toepassing van het beginsel genoemd mag worden, weshalve hij daarbij eenigen tijd stilstond. Deze groep kan onderverdeeld worden in 2 groepen, n. l. die waarin het ijzer fijn verdeeld in het beton voorkomt, en die waarbij het meer op enkele plaatsen geconcentreerd is aangebracht.

De oorspronkelijke uitvinder van het systeem is Monier, een tuinman die in 1867 bloembakken van cementbeton en ijzergaas vervaardigde, en nu op 84jarigen leeftijd in uiterst behoeftige omstandigheden te Parijs op een zolderkamertje zijn bestaan rekt. Vandaar de cementbeton-constructie in het algemeen Monierwerken genoemd worden. Een groot aantal uitgevoerde werken in cementbeton, als pijlers, gewelven, vloeren en balken, koepels, bruggen en kapspanten, graansilo's, reservoirs, kalkovens, enz. passeeren nu de revue, waarbij spreker de gelegenheid heeft de verschillende constructies en hunne eigenschappen met betrekking tot brandvrijheid, waterdichtheid, draagvermogen en weerstand tegen atmospherische invloeden te bespreken. In het bijzonder stond spreker stil bij een brug te Chatellineau aan de Vienne, die in drie overspanningen elk van 50 M. groot dat riviertje overspant, en waarvan de kosten slechts f 90.000 bedroegen, terwijl een zelfde brug van ijzer minstens anderhalfmaal zooveel zou gekost hebben en onvergelijkelijk veel kostbaarder in onderhoud zou zijn. Ook kaaimuren, zelfs met over het water uitstekende balcons van 6 tot 9 M. zijn met geringer kosten dan gewone kaaimuren te construeeren, waarbij van den gronddruk ten voordeele van de stabiliteit wordt partij getrokken. Uit het behandelde blijkt, welk een belangrijk materiaal het cementbeton is, en welke toekomst het kan hebben. Theorieën omtrent het materiaal en formules voor de berekening der constructies ontbreken niet, doch veel is nog hypothetisch en niet alle proefnemingen zijn in overeenstemming met de berekeningen. De meest vertrouwbare beschouwingen zijn die van Christophe.

Na deze behandeling der betonconstructies keert spreker terug tot de tentoonstelling, om zich de vraag te stellen of dergelijke tentoonstellingen ons eenig nut opleveren, en dan komt hij tot de overtuiging, dat, hoewel het niet verheffend is te zien, dat het menschelijk genie zijn hoogste triomfen viert daar waar het geldt vernielingswerktuigen te vervaardigen, het toch te verwachten is, dat in volgende tijden, waarin het barbarisme, dat nu beschaving genoemd wordt, verdwenen zal zijn, dat zelfde genie dienstbaar zal gemaakt worden aan de werkelijke belangen der menschheid.

Afdeeling 's-Gravenhage 22 October 1902. Bij afwezigheid van den Voorzitter werd deze eerste bijeenkomst in het nieuwe seizoen geopend door den onder-voorzitter, den heer Knuttel met een woord van welkom aan de aanwezigen. Spreker herinnerde daarbij aan de aangename dagen te Amsterdam doorgebracht met de feestvergadering der Maatschappij, en sprak den wensch uit dat de afdeelingvergaderingen in dit seizoen nuttig en aangenaam mogen zijn, waartoe hij een beroep deed op de welwillende medewerking der leden.

Na voorlezing en goedkeuring der notulen van de vorige vergadering en na nog eenige mededeelingen van huishoudelijken aard, verkreeg de heer K. Sluyterman, Architect-Decorateur te 's Gravenhage het woord tot het houden van zijn voordracht over — het Interieur —, toegelicht door lichtbeelden.

Het eerste gedeelte van de voordracht bestond uit eenige algemeene beschouwingen over de versiering van onze woonhuizen en de bespreking van eenige bekende intérieurs uit vroeger kunsttijdperken, die door een reeks van lichtbeelden aanschouwelijk werden voorgesteld.

Overgaande tot het tweede gedeelte, het moderne interieur vond spreker aanleiding er op te wijzen, hoe tegenwoordig waar te nemen is een zoeken naar betere en gezonder oplossing van de inrichting van onze woonhuizen met meer comfort en een betere aanpassing aan ons leven, hoe deze verandering in opvatting, hoewel nog steeds als overgang te beschouwen, niet iets is van den laatsten tijd of van bepaalde personen maar geleidelijk zich heeft ontwikkeld en door mannen als Semper, Viollet le Duc, Ruskin, Morris, enz. is voorbereid.

Langzamerhand is bij het publiek meer belangstelling gekomen voor dit zoeken van de kunstenaars naar betere versieringsvormen, waartoe de tentoonstellingen veel hebben bijgedragen.

Zoo is steeds vooruitgang te bespeuren; van de voorwerpen van weelde breidt het zich uit ook tot die van dagelijksch gebruik en de voorbeelden zijn er reeds van, dat betere oplossingen zijn gevonden voor de inrichting van arbeiderswoningen.

Spreker eindigde zijn rede met het uitspreken van den wensch, dat er een tijd zal komen waarin wij kunnen spreken van een nieuwe stijl, dat onze woning meer zal zijn in volkomen overeenstemming met onze levensbehoeften en daardoor weer die harmonie zal hebben, die ons in de goede intérieurs van vroeger kunsttijdperken zoo aantrekt.

Evenals bij het eerste gedeelte van de voordracht werd ook dit

deel verduidelijkt met tal van goedge-laagde lichtbeelden, die eenigszins een overzicht gaven van wat zoowel hier te lande als in het buitenland op het gebied van moderne interieurs wordt tot stand gebracht; daarbij blijkt hoe verschillend de opvattingen zijn, sommige vreemd en overdreven doch andere getuigende van een ernstig streven om een aangenaam en rustig geheel te verkrijgen.

Ditzelfde bleek uit de plaatwerken, die langs de wanden van de zaal waren tentoongesteld, bevattende volledige ontwerpen van interieurs van Baillie Scott, Mackintosh, en Leopold Bauer en het werk — die Ausstellung der Darmstädter Künstlerkolonie.

Door den Voorzitter werd spreker dank gezegd voor zijne interessante voordracht, waarmede de talrijk aanwezigen met luid applaus instemden.

VRAAGBAAK.

Zijn er in ons land Gasformuizen in gebruik, waarop voor minstens dertig personen het middagmaal bereid wordt?

CORRESPONDENTIE.

Aan: een lid van de Maatschappij, te Amsterdam.
Op elken leeftijd, na 21 jaar.

BERICHTEN.

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland zullen in hunne Novembervergadering een voorstel behandelen om eene subsidie van *f* 4000 te verleenen in de kosten voor restauratie, geschat op *f* 26.000, van den toren te Monster, een belangrijk monument uit het einde der 14e of het begin der 15e eeuw. Zij verbinden daaraan de voorwaarde, dat het Rijk *f* 12.000 zal bijdragen, of deze som op andere wijze worde gevonden, dat de restauratie geschiede naar de voorschriften die bij rijkssubsidie mochten worden gegeven, en de toren worde verzekerd voor *f* 26.000, of zooveel minder als Ged. St. uitdrukkelijk mochten goedkeuren.

De gemeente heeft reeds een bedrag van *f* 10.000 toegezegd.

Amsterdam. Aan den heer R. Stang, hoogleeraar aan de Rijks Academie van Beeldende Kunsten, is op zijn verzoek, wegens gezondheidsredenen gedaan, een eervol ontslag uit zijne betrekking verleend.

's-Gravenhage. Het is nu toch gebleken, dat Zorgvliet op 15 Oct. j.l. door een combinatie is gekocht, en het aandeelenkapitaal ondershands geheel is geplaatst.

Utrecht. In de vergadering van den gemeenteraad, van 16 Oct., hadden uitvoerige discussies plaats over een voordracht van B. en W., tot reorganisatie van het personeel van openbare werken, waarbij o. a. werd voorgesteld een adjunct-Directeur aan te stellen, ter assistentie van den Directeur. Deze voordracht werd, niettegenstaande bezwaren van financieelen aard door eenige leden geopperd, aangenomen.

Over den titel van een der ambtenaren van openbare werken kon men het niet dadelijk eens worden. De voordracht noemde hem „chef de bureau". Dit was een te veel Fransche titel, volgens sommige raadsleden, die ten slotte veranderd is in dien van „commies".

Amsterdam. In de zitting van den gemeenteraad op 22 Oct. j.l. is een voorstel van den heer G. Van Arkel behandeld, luidende als volgt:

„Aan het hoofd van den dienst der Publieke Werken is geplaatst een Directeur; hij wordt voor den technischen dienst bijgestaan door één of meer onderdirecteuren, voor zaken van aesthetischen aard door een architect-adviseur en voor den administratieven dienst door een administrateur, die in de uitoefening van hunne functie namens den Directeur optreden."

In verband hiermede stelde de heer v. Arkel tevens voor, een architect-adviseur te benoemen op een salaris van *f* 5000—*f* 6000.

Het voorstel werd verworpen met 34 tegen 3 stemmen.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 10, van 15 October 1902. Uit het land van Strandplevieren en Scholeksters, door J. Daalder Dz. — Elektrische verwarmings- en kooktoestellen (vervolg en slot), door Dr. L. Bleekrode. — De Indische Vergifboom, door S. Kalff. — Hoe in Californië schadelijke insecten bestreden worden, door Dr. J. C. H. de Meijere. — Een abnormale druif, door Dr. J. C. C. — Eenvoudige hoogtemeting, door E. J. R. — De jongste onderzoekingen van E. von Behring, betreffende de tuberculose, door Dr. R. G. Rijkens. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen. Waar de zonnewarmte blijft (vervolg), Komeet Perrine 1902b, door Dr. Ant. Pannekoek. — Boekaankondiging. — Correspondentie. — Korte mededeelingen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.	Teekenaar,	onderdom	23	jaar	salaris *f* 75.—
"	"	"	"	"	27	"	" 90.—
"	"	"	"	"	25	"	" 80.—
"	"	"	"	"	27	"	" 75.—
"	"	"	"	"	38	"	" 85.—
"	"	"	"	"	25	"	" 100.—
"	"	"	"	"	21	"	" 70.—
"	"	"	"	"	37	"	" 80.—
"	"	"	"	"	21	"	" 60.—
"	"	"	"	"	22	"	" 60.—
"	"	"	"	"	20	"	" 60.—
"	"	Teekenaar	"	"	18	"	" 25.—
"	"	"	"	"	20	"	" 45.—
"	"	"	"	"	33	"	" .—
"	"	"	"	"	24	"	" 45
"	"	"	"	"	31	"	" 60
"	"	"	"	"	21	"	" 35

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 27 OCTOBER.

BERGEN-OP-ZOOM. Het verbouwen van het restaurant „William", met bijlevering van alle materialen, arbeidsloonen, enz.

De archit. C. van Beers, n.m. 2 u., in voorn. restaurant, alwaar bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. gedaan.

DOORN. Het bouwen eener schuur met veestalling enz. aldaar.

De bouwk. J. W. Ruitenbeek, v.m. 11 u., in hotel van Dijk, alwaar bestek en teek. ter inz. Inl. 's morgens van 9 tot 12 ure te bekomen bij den bouwk. Aanw. gedaan.

FIJNAART. Het bouwen van eene stoomzuivelfabriek met ijshuis, nabij den nieuwen molen.

Het best. der coöp. stoomzuivelfabriek „Fijnaart", v.m. 11 u., in het café van P. Pont. Inl. geeft de bouwk. H. Benschop te Etten. Aanw. gedaan.

GEFFEN (N.-BR.). Het verbouwen van een woonhuis met bijlevering der benood. mater. enz.

De heer F. v. Bakel, n.m. 3 u., in café Govers. Bestek en teek. ter inzage in gen. café en aldaar te bekomen de bestekken à *f* 1 en de teek. à *f* 0,50 en bij A. Kusters te Rosmalen. Aanw. gedaan.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing met boerderij; *b.* de glas- en verfwerken; alles onder bijlevering van materialen

De heer M. H. Mezach, n.m. 5 u., in het café Linzel. Bestek en teek. in gen. café ter inzage. Inlicht. geeft J. Moolhuizen, archit. Aanw. 27 Oct., n.m. 4 u.

TERMUNTERZIJL. *a.* Het bouwen van een logement met schuur; *b.* de verf- en glaswerken van die gebouwen.

De arch. K. Klasens te Delfzijl, 's av. 6 u. in café H. Groenhagen, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 27 Oct., n.m. 4 u.

DINSDAG 28 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het sloopen van het gebouw „het Leesmuseum" aan het Rokin no. 102 en in de Watersteeg.

Het bestuur van het „Leesmuseum", v.m. 11 u. Voorw. en omschr. verkrijgb. tegen *f* 0,50 aan voorn. gebouw.

LOCHEM. Het bouwen van een woonhuis.

De heer H. v. d. Las, 's av. 7 u., in hotel Lieferink.

PRINSENHAGE. Het bouwen van eene voorwerkerswoning te Chaam langs den weg van Chaam naar Gilze.

De opperboschwachter W. H. v. Berkum, in de houtvesterij „Breda", n.m. 1 u. Bestek en teek. ter visie bij G. van Hout te Chaam. Aanw. gedaan.

WANNEPERVEEN. Het bouwen van een woonhuis.

De heer J. Dennings, n.m. 3 u., in café „De Harmonie", alwaar bestek en teek. ter inzage en zijn ad *f* 1 verkrijgb. bij archit. G. Otten Jzn. Aanw. 28 Oct., n.m. 2 u.

WOENSDAG 29 OCTOBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan de Haaksbergerdijk.

De heer H. Perton, 's av. 8 u., in café Eulderink. Bestek en teek. ter inz. in voorn. café. Inlicht. verstrekt de archit. C. Spiers. Aanw. 29 Oct., n.m. 3 u.

DONDERDAG 30 OCTOBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis, op een terrein gelegen aan de Lipperkerkstraat te Enschedé.

De arch. J. H. C. Roemia, 's av. 8 u., in café Jochem Hemken, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 30 Oct., v.m. 11 uur.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen op een terrein gelegen aan de Steijnstraat.

Den heer J. Smit, 's av. 8 u., in cafe Franke, Brinkstraat. Bestek en teek. in voorn. café ter inz. Inl. verstrekt de arch. W. Elzinga. Aanw. 30 Oct., v.m. 9½ u.

VRIJDAG 31 OCTOBER.

EIBERSBUREN (GR.). Het afbreken der oude en het bouwen van een nieuwe pastorie te Lutjegast.

De kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente te Lutjegast, n.m. 4 u. in de herberg van Rozema te Eibersburen. Teek. ter inzage in de herberg van Walvius aldaar en bestekken verkrijgb. bij den arch. Velding te Buitenpost tegen f 0,75. Aanw. 28 Oct., n.m. 2 u.

OLDENZAAL. Het maken eener belangrijke uitbreiding aan hotel „de Ster".

De heer A. A. Masseur, n.m. 3 u. Bestek en teek. ad *f* 2,50 verkr. Inl. geven architecten De Herder en Hellendoorn. te Hengelo (Ov).

DONDERDAG 6 NOVEMBER.

MAREN (N.-BR.). Het bouwen eener school te Kessel.

Het gemeentebest. van Almen, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. ter secret. en bij J. de Werd te Kessel en Kusters, te Rosmalen bij wien ad *f* 2 per stel verkrijghaar. Aanw. 6 Nov., 's midd. 12 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Stoptoplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 702. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkestraat. — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . . - 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . - 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

5 OCTOBER.

ALKMAAR (ONDERH.). Het bouwen van 2 woonhuizen aan de Kerkelaan te Heilo. Door den arch. K. Bakker Dz.

Gegund aan de firma Spruit en Wils te Alkmaar, voor *f* 5000.

10 OCTOBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een pakhuis met zolderverdieping op een terrein aan de Kostverlorenvaart, voor de Maatij. Amsterdamsch Westelijk Entrepôt. Door den arch. A. Salm G.Bz.

Gegund aan Cerlijn en de Haan, aldaar, voor f 81.680.

KALLENKOTE BIJ STEENWIJK. Het opbouwen eener afgebrande woning met schuur. Raming *f* 1430. Door den heer Jan L. Knol.

Laagste inschrijver J. v. d. Heide, Eesveen, *f* 1385. Gegund.

VEENENDAAL. Het bouwen van een slachterij. Door het best. der coöp. slachterij „Eigen Hulp".

Timmerw. Laagste inschr. de Koning, *f* 359.
Metselwerk. A. v. Wagensveld, *f* 739.
Smidswerk. I. Hiensch, *f* 17,80.
Loodgieterswerk. C. H. v. Schuppen, *f* 53.
Schilderswerk. Inkenhaag, *f* 63,25.

VELSEN (ONDERH.). Het bouwen van een Christ. school bestaande uit 4 lokalen aan den Stationsweg. Door het bestuur.

Gegund aan J. G. ter Broeke te Velsen.

WESTZAAN. Het verbouwen der pastorie. Door het best. der Doopsgezinde gem.

Laagste inschr. G. Havik, *f* 1585. Gegund.

11 OCTOBER.

TERBORG. Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van een bestaand gebouw met bijlevering van materialen. Door den arch. G. J. Heezen.

Laagste inschrijver Fr. Snelting, Terborg, *f* 1868. Gegund.

VOLENDAM. Het bouwen van een vischrookerij.

Gegund aan den laagsten inschrijver Alb. Steur, aldaar, voor *f* 5555.

VUREN (Z.-H.). Het afbreken van 2 woningen en het bouwen van een gemeentehuis met veldwachterswoning aldaar. Door het gem. bestuur.

Laagste inschrijver P. de Groot *f* 3340.

13 OCTOBER.

SAPPEMEER. De herbouw eener afgebr. behuizing. Door den heer J. M. Nijveen.

Zonder beschoten kap. Laagste inschr. R. v. Delden, 1665.

Met beschoten kap. R. v. Delden, *f* 715.

Gegund aan R. v. Delden.

14 OCTOBER.

NAALDWIJK. Het bouwen van 1 winkelhuis met melksalon en 2 bovenwoningen aan de Prins Hendrikstraat te Naaldwijk. Door het bestuur der coöp. zuivelfabriek „Delfland".

Laagste inschrijver J. Franken, *f* 8198.

TERNEUZEN. Het verbouwen van een gedeelte van het woonhuis staande aan de Heerengracht. Door den archit. J. Scheele.

Laagste inschrijver A. J. Rijnberg, *f* 2035. Gegund.

15 OCTOBER.

DELFT. Het bouwen van een café restaurant en hotel aan de noordel. Avenue. Ram. *f* 50500. Door den arch. A. v. d. Lee.

Laagste inschrijver Jac. de Roo, *f* 44587. De laagste twee inschrijvers zijn reeds vermeld in het vorig nummer.

DINTELOORD. Het bouwen eener graanschuur met stallingen en remise voor den heer P. M. Vlamings. Raming *f* 4650. Door den bouwk. F. Mortiers.

Laagste inschrijver L. D. de Rooy, *f* 4515. Gegund.

HILVERSUM. Het bouwen van eene villa op eene terrein aan den 's-Gravelandschen weg (Nimrodpark te Hilversum). Door den arch. J. H. Slot.

Laagste inschrijver Klaver, *f* 14700. Gegund.

WEDDE. Het bouwen eener nieuwe bakkerij, met bijlev. van alle materialen. Door den arch. G. de Ruiter.

Bouwen bakkerij. Raming *f* 2040. Laagste inschrijver J. Kuilman, Wedde, *f* 1910.

Verfwerk. Nannenberg, Vlagwedde, *f* 73.

16 OCTOBER.

ELST. Het verbouwen van een oude boerderij het daaraan bouwen van een nieuw woonhuis met bijlevering van alle materialen. Door den heer J. A. Gaijmans.

Laagste inschr. E. de Geest, Oosterbeek, *f* 6125.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van zeven beneden- en bovenhuizen aan de Valeriusstraat (Duinoord). Door het best. der coöp. vereen. van huizenbezit.

Laagste inschrijver R. C. Hartman, 's-Hage, *f* 64000.

HAARLEM. Bestek no. 232. Het maken van bomvrije gebouwen in het fort Zuidwijkermeer (5de gedeelte). Raming *f* 32.000. onder het beheer der genie te Haarlem. Door de genie.

Laagste inschrijver C. de Vries, Purmerend, *f* 29980.

NIEUWE PEKELA. Het bouwen eener boerenbehuizing, met bijlevering van de daartoe benood. materialen. Door den heer G. Loman.

Laagste inschrijver H. A. Hulsebos, N.-Pekela, *f* 3236. Gegund.

WOUDRICHEM. Het bouwen van een dijkmagazijn onder Woudrichem. Door het dijkbest. van „'t Oudland van Altena".

Laagste inschrijver Wed. B. A. Kentie, Woudrichem, *f* 993. Gegund.

ZEIST. Het verbouwen van perceel Slotlaan 10 en 12. Door den heer Joh. H. Spaarkogel.

Laagste inschrijver L. J. Goossen, Zeist, *f* 1198. Gegund.

17 OCTOBER.

DOETINCHEM. Het bouwen van een conciergewoning met wachtlocalen voor den stoomtram Zutphen—Emmerik. Door den arch. H. J. L. Ovink.

Laagste inschrijvers Keuper en Baars, Doesburg, *f* 8397. Nog niet gegund.

HENGELO (OV.). Het afbreken van 't bestaande en 't daar ter plaatse bouwen van een nieuw slachthuis met toebeh., alsmede eenige bijbouwing aan zijn woonhuis. Door den heer Ph. de Jong.

Laagste inschrijvers Gebr. Bijker, *f* 2490.

LEMMER. Het maken eener vergrooting van het schoolgebouw te Echten. Door het gem.best. van Lemsterland.
Laagste inschrijver A. Mulder, Delfstrahuizen, f 2749. Gegund.
ROTTERDAM. Het bouwen van 4 winkelhuizen en bovenwoningen aan de Tuinderstraat. Door den arch. B. H. Beijderwellen.
Laagste inschrijver G. v. d. Berg, f 24655.
ULRUM. Het bouwen van een evangelisatielokaal. Raming f 1840. Door de kerkv. der Herv. gemeente.
Laagste inschr. L. Reitsma, Ulrum, f 1730. Gegund.

18 OCTOBER.

BUSSUM. Het bouwen eener villa aan de Koedijklaan. Door den arch. W. Kromhout Cz. te Amsterdam.
Volgens oorspronkelijk bestek. Laagste inschrijver M. v. d. Heijden, f 12300.
Volgens gewijzigd bestek A. Verhaar, f 10,900. Nog niet gegund.
DE LEEK. Het bouwen van een burgerbehuizing te De Leek. Door den heer D. van Hoegen.
Laagste inschrijver J. Tenenga, Niekerk gem. Oldekerk, f 1434.
HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van vier benoeden- en vier bovenwoningen aan de Pieterstraat. Door den heer Roosdorp.
Laagste inschrijver W. Saeijs, f 11729. Gunning aangehouden.
PATERSWOLDE. Het bouwen van een kleine boerenbehuizing, met bijlevering van materialen, voor K. v. Bergen aldaar.
Laagste inschr. H. Waindrich, f 768. Geg.

20 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school der 1e klasse met 15 klasselokalen voor 560 kinderen op een terrein aan de Hugo de Grootdwarsstraat. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijver G. Roeloffsen, f 63209.
KAMPEN. Het verbouwen van eenige pere. aan de Burgwalstraat, voor rekening van den heer W. v. d. Kamp.
Laagste inschrijver G. J. Veldkamp, f 725. Gegund.
WOENSEL. Het bouwen van een winkelhuis met bakkerij, rookerij enz. Ram. f 2668. Door den heer Joh. Nooijen.
Laagste inschr. J. Hageman, f 2625. Gegund.

21 OCTOBER.

GOUDA. Het bouwen eener R. K. kerk met torens, sacristie, en bijgebouwen te Gouda. Door het R. K. kerkbest. der Parochie „St. Joseph"
Laagste inschrijver Jc. v. Groenendaal, Hilversum. f 208,950.
UTRECHT. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan de Maliebaan. Door den archit. Andr. van Driesum Szn.
Laagste inschr. A. Driehuis, Vinkeveen, f 43970.

Westlandsche Stoomtramweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 5 November 1902**, des namiddags ten **2 ure** (locale tijd) zal door den Directeur der Westlandsche Stoomtramweg-Maatschappij aan het kantoor van genoemde Maatschappij te Loosduinen worden aanbesteed:

Het maken van een Stationsemplacement met bijkomende werken te LOOSDUINEN en het maken van de omlegging van den Westlandschen Stoomtramweg van den Loosduinschen Weg naar de Leugenbrug.

(Bestek no. 3).

Het bestek ligt ter lezing op het bureau van den Ingenieur D. P. van Ameijden van Duijm, Veenestraat no. 2 te *'s-Gravenhage*, alwaar inlichtingen zullen worden gegeven en het bestek met zes teekeningen te verkrijgen is tegen betaling van *f* 4.—
Aanwijzing op het terrein te Loosduinen op Woensdag 29 October des namiddags ten 2 ure.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 18den November 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 919.

Het wijzigen van het hoofdgebouw, het maken van een bestelgoederenloods en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station ARNHEM.

Begroting f 52200.—.

De besteding geschiedt volgens § 89 van het bestek.
Het bestek ligt van den 18den Oct. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.50.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 11den Nov. 1902, ten 11 ure voormiddag *(West Europ. tijd)*, wachtkamer 3de klasse Arnhem.

Utrecht, den 13den October 1902.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 3den November 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 939:

Het wijzigen en uitbreiden van de Halte-emplacementen Heerde, Epe, Vaassen en Eerbeek op den Koninklijken Nederlandschen Locaalspoorweg Hattem en Dieren.

Begroting f 7300.—.

Het bestek is tegen betaling van f 1.00 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 10den November 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 940:

Het maken van een zwaaiplaats met twee dukdalven en een draaistoel in de spoorweghaven te ENKHUIZEN en het wijzigen van sporen en wissels nabij de aanlegplaatsen van de stoompont te Enkhuizen en Stavoren.

Begroting f 19600.—.

Het bestek is tegen betaling van f 1.00 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, Kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — **G. P. Wessel, Rotterdam.**
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.

Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, Amsterdam. — Wagenstraat 390, 's Gravenhage.
Jalousieën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels. G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Smeewerk, Grof en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — Th. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Steenhouwerij D. WEEGEWIJS,

Rapenburg 14 en 43, AMSTERDAM.

TELEPHOON No. 2662.

Stoom-Zagerij, Polijsterij, Slijperij.

Hardsteen. Wit en gekleurd Marmer.

Graniet. Lei-Platen. Grafmonumenten en Zerken.

Marmeren Bladen en Schoorsteenmantels.

KEIEN.
Dekbanden

Graniet. Bazalt- lava.

FERD. ENGERS
AMSTERDAM.

Asphalt. Porti.- Cement.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

TELEFOON No. 253.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

MOLIJN - Gouda.

RIETPLANKEN.

Fluaten,

tegen verweering van alle STEENSOORTEN en MORTELS

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN **HANDELSDRUKWERKEN**

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Gebruik geen andere dan

„Bardley's" verbeterde Olie-Deurdrangers.

voor Kantoor-, Pakhuis-, Bank-, Kerk-, School-, Hôtel-, Stations-, Theater-, Vestibule- en Stormdeuren.

PRIJSCOURANTEN met volledige omschrijving op franco aanvrage gratis verkrijgbaar bij de vertegenwoordigers

PECK & Co., Amsterdam.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van hooge bindkracht, voor fabricatie van kunstmarmer, Xylolith-vloeren etc.; eenig afdoend materiaal voor absolute wering van vochtig uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.

Prima HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

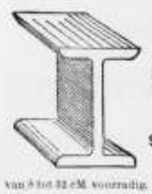
TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 5 tot 32 cM. voorradig.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE,

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter*. — Jh. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

1 NOVEMBER 1902 — 22e JAARGANG. — No. 44.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — De beteekenis van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen voor het woningwezen, *(wordt vervolgd)*. — Beauvais, (vervolg van bladz. 394), door JOH. D. LOOIJEN. — Gipsplaten van houtwol. — Ambachtsonderwijs. — Prijsvragen. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

DE BETEEKENIS VAN DE BOUWVERORDENINGEN EN DE BEBOUWINGSPLANNEN VOOR HET WONINGWEZEN.

(Vervolg van bladz. 404.)

B. Bestaande bebouwingsplannen.

Volgens eene in het jaar 1900 ingestelde enquête, verklaarden van 100 Duitsche steden van meer dan 30.000 inwoners, 50 zich in het bezit van een uitbreidingsplan dat het geheele of het grootste deel van het uitbreidingsterrein omvatte. In meerdere dezer steden hield men zich bezig met het herzien van dat plan naar de nieuwere gezichtspunten. Tien steden waren weliswaar in het bezit van een algemeen plan, maar bewerken de vaststelling van de onderdeelen eerst naar behoefte. In 30 steden hebben de voorhanden tracés slechts betrekking op de straten; 1 stad (Schwerin i.M.) bezit in 't geheel geen uitbreidingsplan. Zooals hieruit blijkt, is het stadbouwplan-wezen in het geheel niet overal voldoende geregeld; er zijn echter uitgebreide bebouwingsplannen in vele steden in voorbereiding.

De bewerking der plannen is al zeer verschillend. Vele steden hebben het plan zoodanig samengesteld, dat een verdeeling der blokken later naar behoefte is voorbehouden; dikwijls is ook de vaststelling der bouwlijn tot de voorhanden wegen beperkt, de indeeling der tusschen-liggende vlakken alzoo aan de toekomst overgelaten.

Wanneer hierboven slechts van steden van meer dan 30.000 inwoners sprake is, dan wil dit niet zeggen, dat voor kleinere steden de bebouwingsplannen geen of weinig waarde hebben. Het kan toch wel voorkomen, dat in een stad van meer dan 30.000 inwoners in het bouwbedrijf weinig „gang" is, en daarom met de uitbreiding en vaststelling der rooilijnen „naar behoefte" kan worden volstaan; aan den anderen kant is in menig klein stadje of industrieplaatsje de bouwlust zoo levendig, dat een algemeen bebouwingsplan inderdaad niet kan gemist worden.

Een gebrek van een groot deel der stadsbebouwingsplannen bestaat daarin, dat bij de beslissing over de plaatsing en de grootte der bouwblokken, de vermoedelijke bestemming der blokken voor woonhuizen of nijverheidsinrichtingen, voor groote of kleine woonhuizen, voor heerenhuizen of voor burgerwoningen, voor gesloten of voor open bouwwijze, buiten beschouwing is gebleven. Daaruit nu ontstaan voor den bouw van kleine huizen bezwaren, die wel in enkele doch niet in alle gevallen door de verdeeling der blokken uit den weg kunnen worden geruimd. In vele steden bestaan overdreven en daarom verkeerde bepalingen omtrent de minimum breedte van nieuwe straten: terwijl die maat is vastgesteld op 13, 14, 15 en zelfs 19 M.!

De minimum maat in de Hessische wet (12,5 M.) gaat reeds te ver. Tusschen kleine huizen n.l. kan een straat-breedte van 8 M. volstaan niet alleen, maar om „oeconomisch-sociale" redenen dringend noodig zijn, zooals vanzelf spreekt niet voor verkeerstraten, maar voor nevenstraten zonder verkeer.

De meeste steden maken bij het vaststellen der straatbreedten zulk een onderscheid bij de bestemming niet. Aan den anderen kant kan intusschen met genoegen worden geconstateerd, dat in enkele plaatsen woonstraten en verkeerstraten naar ligging, breedte en bebouwing in dien zin worden onderscheiden en daardoor de zorg voor het belang der „woning" wordt bevorderd. Overigens is op sociaal gebied, voor zoover het de doeltreffende bevordering van het „kleinwoningwezen" betreft, tot nog toe in weinig steden bij het in plan brengen, en met betrekking tot den straten-aanleg en de bijdrage in de kosten daarvan, iets noemenswaards verricht.

Het reinhouden der openbare wateren wordt in vele plaatsen verzekerd of te wel vergemakkelijkt daardoor, dat die wateren in het bebouwingsplan met straten of openbare beplantingen samenvallen, alzoo niet binnen bouwblokken komen te vallen. In andere plaatsen laat men „bij open bouwwijze" waterloopen wel binnen het bouwblok liggen, bij aaneengesloten bouw echter niet.

Jammer genoeg zijn vele stedelijke besturen nog onverschillig op dit punt en geven den waterloop, door dien

binnen het bouwblok toe te laten, aan verontreiniging prijs.

Wat het ontwerpen van pleinen in de bebouwingsplannen betreft, zoo wordt onderscheid gemaakt tusschen verkeerpleinen, die met de straatvlakken samenvallen (tezamen 25 tot 35 % van het totaal oppervlak uitmakende); plantsoenen (openbare tuinen, ontspanningsplaatsen, met boomen beplante pleinen, squares), die vooral in woonkwartieren en als speelplaatsen groote aantrekkelijkheid bezitten en in eene behoefte voorzien; ten slotte pleinen voor openbare gebouwen. De als openbare tuinen aangelegde pleinen moeten in Beiersche steden volgens ministrieel besluit rond 5% van het totaal oppervlak bedragen. De pleinen vóór openbare gebouwen zijn van tweeërlei aard: óf het plein is zoo geplaatst, dat op een grondstuk, daaraan grenzende, het openbare gebouw zal worden gezet; óf het plein is zoo ontworpen en is zoo ruim, dat een gedeelte er van met het vrijstaand openbaar gebouw (bijv. een kerk, een markthal enz.) bebouwd wordt. Dat ook deze tweede soort van pleinen voor openbare gebouwen doelmatig en gewenscht kan zijn, ligt voor de hand; het is echter te betwijfelen of men tegenover den eigenaar van den grond het recht heeft ze aldus in het bebouwingsplan op te nemen en vast te stellen.

Evenzeer is het te betwijfelen, of het ontwerp en de vaststelling van een openbaren parkaanleg in het bebouwingsplan „rechtens" bestaanbaar is, of in 't bijzonder, zooals op straten en pleinen, ook op voor openbare plantsoenen bestemden grond, door de gemeente het recht van onteigening kan worden toegepast. Feitelijk wordt intusschen uit de helft van het hiervóór genoemde aantal der steden bericht, dat in de bebouwingsplannen zulke op zich zelf staande, d. w. z. niet met straten of pleinen samenvallende plantsoenen, ontworpen zijn.

Zeer verschillend is in de daarnaar gevraagde steden de vastgestelde diepte der voortuinen; zij wisselt af van 2 tot 30 M. De meest gebruikelijke maten liggen tusschen 3 en 10 M.

De aanleg van nieuwe straten geschiedt deels, a) van gemeentewege voor gemeenterekening, deels, b) van gemeentewege voor rekening van den grondeigenaar naar den maatstaf van eene bijzondere overeenkomst, deels, c) van de zijde van den grondeigenaar (ondernemer) onder toezicht van de gemeente. De wijze van aanleg b schijnt verreweg de meest gebruikelijke; dan volgt c; dan, naar verhouding in zeldzame gevallen, a, en dan nog slechts in die gevallen waar het in exploitatie brengen van gemeentegrond betreft.

In verschillende steden wordt de voorloopige stratenaanleg onderscheiden van den „definitieven"; de kostenbijdragen zijn daarbij verschillend geregeld: in enkele plaatsen draagt de belanghebbende slechts bij voor den voorloopigen aanleg, in andere wordt van den belanghebbende de kostende prijs zoowel voor den voorloopigen als ook voor den definitieven aanleg verlangd. In Pruisen werd door het hooggerechtshof in een geval (Münster) beslist, dat de belanghebbende ook aansprakelijk is voor de kosten van den definitieven aanleg, verminderd met het voor den voorloopigen aanleg betaalde bedrag.

Wat de dikwijls toegepaste onteigening bij den aanleg van straten betreft, zoo wordt over twee zaken geklaagd, en zoowel van de zijde der gemeenten als door den eigenaar, over den omslag en den langen duur van de handeling leidende tot de vaststelling van de schadevergoeding, en bovendien van de zijde der gemeente daarover, dat het onteigeningsrecht zich niet uitstrekt ook tot strooken die soms achter de rooilijn blijven liggen en voor den aanbouw hinderlijk kunnen zijn, ook niet tot openbare tuinen en dergelijken.

De omlegging van onregelmatige grondstukken in verband met het vastgestelde bebouwingsplan is, met of zonder de medewerking van de gemeentebesturen, door eene acte van onderlinge overeenstemming van alle belanghebbenden in talrijke steden in vele gevallen tot stand gekomen. Maar ook in vele andere steden is eene dringend noodige of zeer gewenschte omlegging niet geslaagd, omdat overeenstemming niet was te bereiken, en wettelijke regeling ontbrak.

In Darmstadt en Mainz heeft de omlegging op uitgebreide schaal plaats gehad, terwijl daaraan krachtens de Hessische wet vooruit voorwaarden met betrekking tot de bouwvergunning konden worden verbonden. Zooals uit Heidelberg en Karlsruhe wordt bericht, wordt aldaar de vrijwillige, alzoo de omlegging in minnelijk overleg, gemakkelijk bereikt door de bepaling in de Badensche wet, dat in gevallen, waarin geen overeenstemming wordt bereikt, de wet tot omlegging dwingt. Vele Pruisische steden beschouwen den, in Pruisen nog ontbrekenden, wettelijken dwang voor de omlegging als onontbeerlijk voor een ter zake dienenden vooruitgang der bebouwing.

Moeielijkheden van verschillenden aard ontstaan daardoor, dat binnen het gebied van een vastgesteld bebouwingsplan reeds andere bouwwerken van rechtswege (vestingbouw en spoorwegaanleg) zich bevinden, met welker belangen rekening moet worden gehouden. De onvoorwaardelijk op den voorgrond staande rechten der vestingwerken zijn bij rijkswet geregeld, onder het bereik waarvan de vaststelling van de rooilijnen of de bebouwingsplannen slechts in beperkte mate met toestemming van de bevoegde macht kan geschieden. Andere overheden, aan wie de zorg voor de hiertoe behoorende inrichtingen is toevertrouwd, behoeven niet om toestemming te worden gevraagd, maar worden vóór de vaststelling van het plan in de gelegenheid gesteld hunne bezwaren in te brengen. Maar het is duidelijk, dat niet eenvoudig het eene openbare belang aan het andere ondergeschikt kan worden gemaakt, en dat daarom eene ter zake dienende oplossing dikwijls zeer moeilijk is. Nog ingewikkelder worden de vragen, wanneer binnen het gebied van een reeds vastgesteld bebouwingsplan naderhand eene op bevoegdheden tot onteigening aanspraak makende, openbaar rechtelijke onderneming (bijv. een spoorweg) zich voordoet. Het eenmaal vastgestelde bebouwingsplan mag eene nieuwe onderneming niet onmogelijk maken; maar deze dient daarmede toch ook rekening te houden. Er worden daarom regelingen en schikkingen van beide zijden geëischt, die slechts door minnelijk overleg of door „hoogere" beslissing kunnen worden tot stand gebracht. Verblijdend is het, dat van het boven vermelde aantal steden weliswaar 63 tot voorgekomen moeielijkheden aanleiding gaven, maar dat intusschen ook talrijke steden van het met gunstig gevolg gepleegd minnelijk overleg bij de behandeling der strijdvragen bericht inzonden.

Jammer genoeg kan men op 't oogenblik de meerderheid der bestaande bebouwingsplannen (stadsbebouwingsplannen, stadsuitbreidingsplannen), in weerwil van de in de laatste tientallen van jaren gemaakte vorderingen, nog niet als plannen aanduiden, die zoowel de technische eischen van het verkeer, als de hygiënische, de aesthetische, de oeconomische en de sociale eischen inderdaad bevredigen. In een of ander opzicht, dikwijls ook in meerdere opzichten, zijn voor de hand liggende gebreken aan te wijzen, misschien in buitengewoon sterke mate dezulke, die op het woningwezen een verkeerden invloed uitoefenen. Het zal daarom waarde hebben, het „tegenwoordig pogen voor de toekomst" met betrekking tot de gemeentelijke bebouwingsplannen, voor zoover zij meer of minder als ter zake dienende worden erkend, in de volgende regelen in 't kort samen te vatten.

Wordt vervolgd.

BEAUVAIS.

(Vervolg van bladz. 394.)

Het mooiste gedeelte van de stad is het plein St. Pierre, omsloten als het is, ter linkerzijde, door kleine dikwijls zeer oude bezienswaardige gevels, vóór ons, de zware torens, die de poort van de gendarmerie en het paleis van justitie flankeeren, en rechts de indrukwekkende massa der kathedraal, waartegen het oude Romaansche kerkje Notre Dame de la Basse Oeuvre leunt. Ook hier zien we hetzelfde verschijnsel als bij de St. Etienne: de beide bouwstijlen staan naast elkander, met dit verschil, dat zij nu niet bij een zelfde gebouw zijn toegepast.

Van de Notre Dame de la Basse Oeuvre vinden we niet veel meer terug dan een gedeelte van schip en zijbeuken. Deze brokstukken doen echter duidelijk zien, dat we alweder met een grijsaard te doen hebben; in de muurvlakken zien we afwisselende steenlagen van zandsteen en baksteen, dezelfde constructie, die men eveneens in de oude thermen van Julianus te Parijs terug vindt. Een roosraam in den voorgevel duidt de 10e eeuw aan en een zijingang herinnert aan de 12e eeuw; deze ingang is echter door het inbrengen van kozijnen en deuren, die beter aan een hulp-schoolgebouw zouden passen, verknoeid.

Eene groote tegenstelling met dit lage eenvoudige gebouw is de daartegen staande hooge en rijk bewerkte kathedraal St. Pierre. Met haar bouw werd in 1180 begonnen, doch dikwijls werd dit reuzenwerk onderbroken en in 1555 geheel gestaakt. Het gebouw is niet af: van deze enorme conceptie bestaat alleen het koor en het dwarsschip. Uit de twee gedeelten van deze gebouwen maakt men op, dat, toen men aan de kathedraal begon te werken, de godsdienstoefening in een gedeelte der oude kerk werd voortgezet, totdat de nieuwe kerk zoover gevorderd was, dat men den dienst er in kon overbrengen, om dan het oude gedeelte te sloopen en de werken aan het plaatsvervangende gebouw voort te zetten. Dit was een heel gewoon verschijnsel in die tijden; hier te Beauvais vindt men echter een duidelijk voorbeeld er van, daar de werken gestaakt zijn geworden, juist vóór dat men het oude gebouw afbrak.

Wordt men van buiten onmiddellijk aangegrepen door hare hoogte, door de brutale constructie, door de zwierige cirkelrijen der dubbele luchtbogen en door de rijkheid van den zuidelijken gevel van het dwarsschip, — van binnen moet men eerst wat rondzien, wat tot zich zelf komen, om zich rekenschap te geven van die verbazende verhoudingen. Bevindt men zich echter eenigen tijd in dit kerkgebouw, waar de sluitsteenen der gewelven niet minder dan 48 meter boven ons hoofd de gewelfribben samenvatten, die bij sommige zuilen van het transsept zonder versiering, zonder kapiteel, zich bij den bundel schachten aansluiten om tot den grond neder te dalen, dan wordt men langzamerhand overmeesterd door die phantastische afmetingen bij zulke betrekkelijk dunne constructie-elementen.

Men ziet in deze uiting der laat-Gothiek, hoe het tryphorium zich ontwikkelt, hoe dit als het ware met de raamopeningen een geheel vormt en hoe die ramen zelve elkander opvolgen, de minst mogelijke ruimte latende voor pijlers, die gewelfribben dragen en in de luchtbogen buiten zich ontlasten, — hoe die ramen ook boven, alle muurvlak weg hebben gedrukt en dadelijk tegen het gewelf aansluiten. In de détails, profielen en kapiteelen vindt men die zelfde verfijning terug, die het geheel zoo kenmerkt.

Reeds gedurende den bouw hadden er dikwijls instortingen plaats, maar telkens begon men weer op nieuw, tot men het evenwicht gevonden had. Niemand zal het verwonderen, dat de toren, ter hoogte van 153 meter, die zich vroeger op het kruis bevond, reeds in 1573, op hemelvaartdag, instortte; oude teekeningen die men bij de boekhandelaren voor de ramen ziet hangen, getuigen dat deze toren even slank en luchtig was als het gebouw zelve.

Het groote onderhoud van deze gebouwen heeft de keerzijde van zulke werken doen inzien; ook nu was men met reuzenstijgers bezig eenige pijlers te restaureeren die een gevaarlijken knik toonden. Dit neemt niet den geweldigen indruk weg, dien men krijgt, als men zoo klein naast een der zuilen zit rond te kijken naar al dat grootsche; dan dwingt zulk

een gebouw respect af voor den geest en de liefde die de geheele bevolking bezield moeten hebben, voor zijne daarstellers, die geprobeerd en gewaagd hebben en tot het ongelooflijke hebben durven gaan; en, het gebouw verlatende, keert men zich dikwijls om, men kan moeilijk er van scheiden, men is aangetrokken door dat zonlicht dat tusschen luchtbogen en door ramen naar binnen dringt, en hoogte en diepte aan het koor geeft; die zuilen, die gewelven, die slanke lijnen, die ramen, ze zijn er en getuigen, dat men niet droomt.

Buiten komende, gaan we de zooeven genoemde poort met zware torens door en komen voor het Paleis van Justitie, vroeger bisschoppelijke zetel.

Het burgelijke en het militaire karakter getuigen, dat het gebouw de geschiedenis van Beauvais heeft medegemaakt; vooral het lage gedeelte, nu „Gendarmerie nationale", dat ook aan den tuin gelegen is, draagt vele kenmerken van verdediging. De eigenlijke gevel van het paleis is in 1500 geheel hernieuwd; zooals het gebouw daar gelegen is, ter afsluiting van den grooten tuin, heeft het een hoogst vroolijk aanzien. De hoofdingang met beffroy, de uitgebouwde kapel, het deftige dak, waartegen de rijke dakvensters uitkomen, dit alles biedt veel afwisseling.

In de onmiddellijke omgeving van deze gebouwen, achter de kerk-Notre Dame de la Basse Oeuvre, ligt een onbeduidend gebouwtje dat als stedelijk museum is ingericht. Geene uitwendige charme hebbende, trekt dit gebouw den voorbijganger niet aan; toch kan ik den reiziger aanbevelen een bezoek er aan te brengen. Binnenkomende door een laag vertrek, waarin de trap van de concierge-woning geplaatst is, en dat tevens dienst schijnt te doen als keuken, komt men in eene groote zaal waarin verscheidene hoogst merkwaardige brokstukken, overblijfselen van vroegere bouwwerken, zijn tentoongesteld, die veel hebben bijgedragen tot het vaststellen van data en tijdperken en dus op archeologisch gebied een groote waarde bezitten. Hieronder verdient een uit steen gehouwen Christuskop, knap uitgevoerd, ten zeerste de aandacht. Kleinere vertrekken, in aansluiting met deze hoofdzaal, zijn eveneens gevuld met merkwaardigheden der stad Beauvais. Een van deze vertrekken is een trap rijk, die naar den tuin voert. Geheel door meer of minder beziens-waardige gebouwen omsloten, is deze tuin ook als museum ingericht, waarin de overblijfselen van grootere afmetingen een plaats vinden. Verrassend is een interessante Gothische kloostergang, die langs de zuidzijde van den tuin zich uitstrekt en vrij goed geconserveerd is gebleven.

De stad Beauvais is in deze tijden nog bekend door hare gobelin-industrie. Het tegenwoordige weefsel komt mij buitengewoon bont en hard van kleur voor; men vindt in het gebouw der Manufacture des Gobelins, voortbrengselen van zeer vroegen datum, die aantrekkelijker zijn. In het stadhuis is een der zalen behangen met Vlaamsche tapijten die bijzonder mooi zijn.

Even buiten de stad vindt men den toren St. Lucien, hierboven *) reeds genoemd en afgebeeld, het laatste overblijfsel van een klooster van dien naam. Daar zijnde, had ik het genoegen juist den eigenaar, Mr. Erneste Rayé, te ontmoeten, die mij uitnoodigde het inwendige te komen zien. „U treft het, zeide de grijsaard mij, dat ik juist hier ben. Vroeger was de sleutel bij de buren en kon de liefhebber het inwendige steeds zien; maar vele bezoekers vonden het aangenaam het torentje te verknoeien met inschrijving van namen op muren en deuren, dus ben ik genoodzaakt geweest de deur te sluiten."

De kleine toren bevat de steenen trap, de donjon zelve drie kamers en daaronder den kelder, die als gevangenis dienst deed. Twee der kamers zijn gewelfd en eene daarvan heeft nog haren Gothischen schoorsteen. Hier is het, waar eenige bekende personen uit verschillende tijdperken hebben gevangen gezeten; één dezer, de graaf van Beaumont, kraste in een steen, den dag voor zijne vrijlating: „Chambre à Louer", met het jaartal 1617, en daaronder in grove trekken zijn wapenschild. Eenige meubels van ouden datum staan wanordelijk dooreen, terwijl eenige oude prenten aan den muur de uitgebreidheid van het vroegere klooster doen kennen. Van af het platform, dat den toren afdekt, heeft men een ruim gezicht over stad en land, en zijne gunstige ligging tegen den hoogen weg bracht mee, dat men er veilig middeleeuwsche vijanden in kon afwachten en deze op grooten afstand kon bespieden.

Parijs, Juni 1902. JOH. D. LOOIJEN.

*) Zie Bouwk. Weekblad No. 42 van 18 Oct. 1902.

GIPSPLATEN VAN HOUTWOL.

Systeem Cantilana.

Een betrekkelijk nieuw bouwmateriaal, dat in België en voornamelijk in Brussel reeds een vrij groote toepassing heeft verkregen, is de gipsplaat van houtwol, die bij huizenbouw met voordeel kan worden aangewend voor beschotten en plafonds, de samenstelling van gewelven, luchtkokers enz.

Het materiaal heeft eigenschappen die het voor zijn bestemming bijzonder geschikt maken; daaronder zijn de volgende: ongevoeligheid voor koude en hitte, onbrandbaarheid, het niet onderhevig zijn aan bersten of afbrokkelen, zoodat platen of planken van dit materiaal naar gelang van de toepassing gemaakt, gezaagd en doorboord kunnen worden, en vastgehecht op hout door middel van spijkers, schroeven, klampen of bouten.

De platen voor afscheidingen van vertrekken zijn 1 M. lang, 1/2 M. breed en van 5 tot 7 cM. dik, en wegen, bij 5 cM. dikte, slechts 45 Kgr. per M². Zij worden zeer gemakkelijk en vlug gesteld.

Dergelijke wanden zijn even solide als gewone gemetselde scheidingsmuren en mogen — goed uitgevoerd — geen openingen bevatten waarin zich bijv. insecten zouden kunnen nestelen. Trouwens een dergelijke muur heeft een dun specielaagje noodig dat de naden bedekt. In zulke wanden kunnen ook met goed gevolg spijkers geslagen worden waaraan schilderijen of andere voorwerpen gehangen kunnen worden.

Buitenmuren van deze platen, wanneer ze niet tegen regen beveiligd zijn, moeten van eene cement- of kalkbepleistering voorzien worden. Dergelijke muren zijn zeer geschikt voor huizen in de tropen, daar ze geen warmte doorlaten.

Voor het maken van plafonds zijn platen ter dikte van 2 à 3 cM. in verschillende afmetingen verkrijgbaar, dat is in lengten van af 1.35 tot 2 M. en breedten van af 30 tot 50 cM. Een voordeel van de toepassing bij plafonds is, dat deze vlug gemaakt worden, in elk jaargetijde onmiddellijk geheel afgewerkt kunnen worden, en onbrandbaar zijn.

Dat verder luchtkokers spoedig en solide uit deze platen samengesteld kunnen worden, behoeft geen betoog. Voor de aan balklagen hangende kokers zijn hoekijzers noodig, waarin de bodem ligt en waarin tevens de opstaande zijden rusten; verder zijn ijzeren banden noodig, zoowel tot onderling verband der hoekijzers als om deze op te hangen; ze kunnen dan meteen de voegen der platen bedekken.

Bij eene te Brussel genomen vuurproef op belangrijke schaal is gebleken, dat de gipsplaten van houtwol zeer slechte warmtegeleiders zijn. Immers, nadat gedurende 40 minuten het vuur in eene van deze platen opgetrokken afgesloten ruimte had voortgewoekerd, waren de buitenzijden der wanden niet merkbaar warmer geworden. Na deze proef bleken de wand- en plafondplaten wel uitwendig tot op een diepte van enkele millimeters eenigszins beschadigd, maar het inwendige er van had niet geleden. Voorts bleken stukken van platen van 2 en van 5 cM. dikte, die 15 minuten in het hevige vuur hadden gelegen, inwendig nog onbeschadigd te zijn.

Dit bouwmateriaal wordt hier te lande verkrijgbaar gesteld door de naamlooze vennootschap: Bouwmateriaalhandel „Steenoord", te 's Gravenhage.

AMBACHTSONDERWIJS.

Door den Bond van Directeuren van Ambachtsscholen hier te lande is een woord van protest in 't licht gegeven tegen het in Mei 1902 verschenen Rapport over de Tentoonstelling van Ambachtsonderricht enz., in Augustus 1901 te 's-Gravenhage gehouden.

Hen die het genoemde Rapport gelezen hebben, raden wij ten zeerste aan, ook kennis van dit verweerschrift te nemen. Aan het slot hiervan wordt betreurd, dat over eene zaak die zoo bij uitstek een volkszaak is, een zoo lichtvaardig en onvruchtbaar rapport is uitgebracht, dat een kort, maar doorwerkt resultaat van ernstige studie had kunnen zijn. Thans evenwel kunnen — volgens den Bond — de Commissie-leden het verwijt niet ontgaan, te hebben medegewerkt aan een onvertrouwbaren en onvolkomen arbeid, waaruit het zelfs moeielijk is het goede op te diepen en te waardeeren. De Bond verzekert intusschen, te zullen trachten voordeel te doen met dit rapport, door het vindbare goede er uit te halen.

De bewering der Commissie, dat het hedendaagsche ambachtsonderwijs niet aan het doel kan beantwoorden, wordt in deze brochure aan een kalme critiek onderworpen, evenals het door de Commissie aangeprezen stelsel ter vervanging van dat onderwijs. De uitspraak van den Bond is, dat dit stelsel: het geven van ambachtsonderwijs op de lagere school, een onoplosbaar vraagstuk is, — een stelsel, dat *misschien* goedkooper is, maar *zeker* slechtere resultaten zal geven, — een stelsel, dat reeds vóór zijne geboorte de kentcekenen van een te zwak organisme toont.

PRIJSVRAGEN.

Het Uitvoerend Comité der Nat. Landbouwtentoonstelling te Leeuwarden schrijft een prijsvraag uit voor:

Het ontwerp van een Diploma,

uit te reiken aan de Bekroonden der vorenvermelde Tentoonstelling.

De bepalingen dezer prijsvraag zijn de volgende:

1°. Het diploma moet het opschrift bevatten:

50-Jarig bestaan der Friesche Maatschappij van Landbouw.
Nationale Landbouwtentoonstelling te Leeuwarden, 23-31 Aug. 1902.
Diploma voor een. . . . toegekend aan. . . .
voor de Inzending: . . . .

De Jury: Het Uitvoerend Comité:
De Voorz. *De Voorz.*
De Secr. *De Secr.*

Indien de ontwerper er de voorkeur aan geeft het opschrift niet zelve in zijn ontwerp te teekenen, dan moet de soort van letters en de groepeering er van door hem worden aangegeven, terwijl voor de plaatsing de noodige ruimte moet worden gehouden.

2°. De grootte der teekening wordt bepaald op een maximum van pl. m. 40 × 55 cM.

3°. De allegorische voorstellingen en emblemen op de teekening aan te brengen moeten toepasselijk zijn op de feestviering der Mij. en de Tentoonstelling.

De ontwerper is vrij in de toepassing van enkel zwart of wel twee of drie vlakke tinten, daarbij rekening houdende met een eenvoudige wijze van reproduceeren.

4°. Er worden uitgeloofd een 1ste prijs van *f* 150.— en een 2de prijs van *f* 25.—. De Jury zal bevoegd zijn de uitgeloofde prijzen in het geheel niet of wel ten deele toe te kennen, indien het haar voorkomt, dat geen der ingekomen ontwerpen voor een bekroning in aanmerking komt.

5°. Het met den eersten prijs bekroonde ontwerp wordt het eigendom van het Uitvoerend Comité bovengenoemd, dat daarmede het recht verkrijgt dat ontwerp te doen reproduceeren. Bij het uitvoeren der reproductie zal de ontwerper gehouden zijn de proeven na te zien en tot een goede uitvoering mede te werken.

6°. De niet bekroonde ontwerpen blijven het eigendom der inzenders, maar berusten tot 2 Januari 1903 bij het Uitvoerend Comité voornoemd, dat zich het recht voorbehoudt de ontwerpen publiek ten toon te stellen, waar en wanneer het dit dan bepaalt.

7°. De Jury is samengesteld uit de HH.:

Mr. W. A. van Sloterdijck, Advocaat te Leeuwarden.
J. Bubberman, Leeraar aan de R. H. B. School te Leeuwarden.
T. v. d. Laars, Leeraar aan de Kun tnijverheidsschool te Amsterdam.

De inzenders zullen zich aan de uitspraak dezer Jury onvoorwaardelijk hebben te onderwerpen, terwijl het U. C. zich eveneens daardoor gebonden zal achten.

8°. De inzending moet geschieden vóór of op den 20sten December 1902, aan den Voorzitter van het Uitvoerend Comité der Nat. Landbouwtentoonstelling, den heer D. van Konijnenburg, te Leeuwarden.

De ontwerpen moeten voorzien zijn van een spreuk of motto en vergezeld gaan van een gesloten en verzegeld couvert, waarop van buiten datzelfde motto moet zijn herhaald en waarin naam en woonplaats van den inzender vermeld zijn.

Op het couvert moet een correspondentieadres geplaatst zijn, ten einde briefwisseling met den inzender, zoo noodig, mogelijk te maken, zonder de anonymiteit op te heffen.

De teekeningen moeten plat verpakt zijn tusschen cartons.

9°. Indien de inzender van een ontwerp, dat niet bekroond is, zijn naam daarop wenscht vermeld te zien, wanneer een publieke tentoonstelling mocht plaats hebben, dan heeft hij na de bekendmaking der uitspraak van de jury zijn verlangen daartoe kenbaar te maken aan den Secretaris van het Uitvoerend Comité.

Het Uitvoerend Comité der Nationale Landbouwtentoonstelling te Leeuwarden,

D. VAN KONIJNENBURG, *Voorzitter.*
G. BLAAUW, *Secretaris.*

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Arti et Industriae. Den 25sten Oct. jl. werd de eerste vergadering in dit seizoen gehouden onder voorzitterschap van den heer Joh. Mutters jr., die in zijn toespraak tot de leden o.a. herinnerde aan het overlijden van den artist, tevens werkman, den heer Saakes, aan de bekroningen door leden behaald te Turijn, en voor het ontwerp van een Koninklijk Paleis, door de heeren Smits en Fels.

Nadat tot bestuurslid in plaats van wijlen den heer Saakes gekozen was de heer J. C. W. Locher jr., en verslag was gedaan van de excursies in het afgeloopen vereenigingsjaar ondernomen, trad de heer Brouwer uit Leiden op, om aan de hand van de door hem tentoongestelde voorwerpen van aardewerk zijn werkwijze te verklaren.

De heer Boersma deed mededeelingen over de aanstaande proefaflegging van wege de Vereeniging tot veredeling van het ambacht, die op een succes wijzen.

In de zaal waren talrijke belangrijke werkstukken van leden en geïntroduceerden tentoongesteld.

BERICHTEN.

Voor de proefaflegging ter verkrijging van den graad van meester of gezel in het timmeren, meubelmaken, huissmeden, huisschilderen, metselen en steenhouwen, welke in December a. s. te Utrecht plaats heeft, hebben zich 98 candidaten aangemeld, waarvan 38 voor het timmeren, 32 voor het huisschilderen, 9 voor het huissmeden, 8 voor het metselen, 6 voor het meubelmaken en 5 voor het steenhouwen.

Aan den Minister van Binnenlandsche Zaken is door iemand die veel gevoelt voor onze Nationale eer een bedrag ter hand gesteld, dat de kosten kan dekken van het restaureeren der oude Nederlandsche kerk te Colombo op Ceylon. Dit gebouw bevindt zich in een staat, die spoedige voorziening noodzakelijk maakt.

Een internationale wedstrijd is uitgeschreven voor een nieuw kerkgebouw te Patras in Griekenland, met prijzen van 10,000 4000 en 2000 frs.

's-Gravenhage. De oudheidkundige vereeniging „Die Haghe" vergaderde den 28sten des avonds onder voorzitterschap van den heer De Bas, die in zijn toespraak en zijn terugblik over de nu twaalfjarige Vereeniging o. a. een compliment maakte aan de bouwmeesters die de Grafelijke Zalen op het Binnenhof restaureeren. Aan de leden werd een bezoek aan de restauratie-werken in uitzicht gesteld.

Nog andere Haagsche belangen werden besproken. Zoo betreurde de heer De Bas het, dat de gemeente niet onmiddellijk na den dood van de laatste eigenares, tot den Oranje-stam behoorende, het landgoed heeft willen of kunnen koopen, maar hij koesterde toch hoop, dat het niet in handen van gewone exploitanten zou komen.

Des morgens was door den gemeenteraad een besluit genomen, met 28 tegen 14 stemmen, waarvan het gevolg zal zijn, dat geen Kurhaus-bar op het Gevers Deijnootplein zal komen te staan; dit werd met vreugde vernomen.

Ook de Haagsche dempingswoede werd besproken, nu weer eenige grachten zullen verdwijnen; men had echter ook oor voor de hygiënische redenen die dikwijls den doorslag moeten geven. Maar tevens werd geklaagd, dat bij verandering van stadsgedeelten door demping, te weinig met de eischen van welstand rekening wordt gehouden, en daarbij gewezen op het beeld van Spinoza, dat na den demping van de Stille Veerkade en de Paviljoensgracht toch eigenlijk een mal figuur maakt.

Turijn. De tentoonstelling van moderne Decoratieve kunst zal den 11den Nov. a. s. met eenige feestelijkheid worden gesloten. Het is dien dag St. Martijn, betaaldag van hen die aan den wijnoogst werkzaam waren, — een dag die altijd in feestelijke stemming wordt doorgebracht.

Op de tentoonstelling zal dien dag een soort van kermis gehouden worden, om tevens tegen billijke prijzen alles wat verkoopbaar is op te ruimen. De Nederlandsche afdeeling blijft echter na 10 November gesloten.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar	salaris	f	75.—
"	"	"	"	27	"	"	"	90.—
"	"	"	"	25	"	"	"	80.—
"	"	"	"	27	"	"	"	75.—
"	"	"	"	38	"	"	"	85.—
"	"	"	"	25	"	"	"	100.—
"	"	"	"	21	"	"	"	70.—
"	"	"	"	37	"	"	"	80.—
"	"	"	"	21	"	"	"	60.—
"	"	"	"	22	"	"	"	60.—
"	"	"	"	20	"	"	"	60.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	"	25.—
"	"	"	"	20	"	"	"	45.—
"	"	"	"	33	"	"	"	—.—
"	"	"	"	24	"	"	"	45.—
"	"	"	"	31	"	"	"	60.—
"	"	"	"	21	"	"	"	35.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 3 NOVEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een koekfabriek nabij de Hofstraat.
De arch. J. A. Wijn in café „Central" alw. bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1.— verkrijgb. bij gen. arch.

'S-HEERENBERG. Het bouwen van een woonhuis tegenover het tramstation.
De archit. H. Geurden te Doetinchem, n.m. 1 u., in hotel Bosman te 's-Heerenberg.

NIJMEGEN. Het bouwen van een asphaltfabriek a d Hatersche Veldweg, frontlengte ruim 31 meter.
De directie der asphaltfabriek „Holland" bij W. Smits, Kelfkensbosch. Teek. à f 1 verkrijgb. in het café van Heeswijk, Burchtstraat. Voor begunstigers der fabriek gratis. Inl. bij den arch. L. Hartog.

DINSDAG 4 NOVEMBER.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van een beneden- en bovenwoning en een doorrit met bovenhuis, aan de Geestbrug, te Rijswijk.
De bouwk. L. Cucell. Bestekken en teek. te verkrijgen aan het kantoor van den heer N. Fros, Hoefkade 556, tegen f 3 per stel; na de besteding worden ze tegen hetzelfde bedrag teruggenomen.

WOENSDAG 5 NOVEMBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan den 2den Emmadwarsweg.
Den heer D. J. Jacobs te Delden, 's av. 8 u., in café Eadderink te Hengelo. Bestek en teek. ter inzage in voorn. café. Inl. verstrekt de architect C. Spiers. Aanw. 5 Nov., nam. 3 u.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een rijwielfabriek, magazijn en woonhuizen voor S. M. Argelo, op perc. C. no. 920 in de Schrans bij Leeuwarden.
De arch. N. J. Adema. Bestek ad f 1 verkrijgb. Aanw. 5 Nov., v.m. 11½ u.

LOOSDUINEN. Het maken van een stationsemplacement met bijkomende werken te Loosduinen en het maken van de omlegging van den Westlandschen stoomtramweg van den Loosduinschen weg naar de Leugenbrug. (Bestek no 3).
De directie der Westlandsche stoomtramweg maatij. n.m. 2 u. ten kantore der maatij. Bestek en 6 teek. à f 4 te bekomen bij den ingenieur D. P. v. Amerijden te 's-Hage. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 6 NOVEMBER.

HAARLEM. Het verbouwen van het nieuwe gedeelte van het voormalig huis van bewaring aan de Tuchthuisstr. tot hulpschool.
Het gem.best., n.m. 1½ u.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen eener steenhouwerij, magazijn met bovenwoning en bijk. werken aan het Oranje Nassauplein.
De arch. A. J. van Kempen, v.m. 11 u., in café P. Mulders. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij gen. architect. Aanw. 4 Nov., v.m. 11 u.

MAREN (N.-BR.). Het bouwen eener school te Kessel.
Het gemeentebest. van Almen, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz ter secret. en bij J. de Werd te Kessel en Kusters, te Rosmalen bij wien ad f 2 per stel verkrijgbaar. Aanw. 6 Nov., 's midd. 12 u.

VALKENSWAARD. Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van een hotel, met bijlev. van alle materialen.
De Heer H. Bots, n.m. 6 u., te zijnen huize. Bestek en teek. ter inz. ten huize van den besteder. Inl. geeft de arch. Jos. Grambeek, Eindhoven. Aanw. 6 Nov., n.m. 2 u.

ZATERDAG 8 NOVEMBER.

HEERENVEEN. Het afbreken eener bestaande bovenhuizinge te Nes (Utingeradeel) en het weder opbouwen eener stelphuizinge met bijlev. van materialen enz.
De heer J. Wierda, bij wien ad f 1 alsmede bij M. K. de Jong te Oldeboorn bestek en teek. verkrijgb. zijn.

WOMMELS. Het afbreken eener boerenhuizinge en het weder opbouwen van een dubbel woonhuis te Rien onder Lutkewierum.
Het gem.best. van Hennaarderadeel, v.m. 11 u. Bestek en teek. ter Secretarie ter inz. en zijn aldaar tegen f 1.05 verkrijgb. Aanw. 3 Nov., v.m. elf uur.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-** schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 302. — Nijmegen, In de Betouwstraat E. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . . - 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . - 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premien.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen
Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

13 OCTOBER.

KALLENKOTE BIJ STEENWIJK. Het bouwen van een boerenwoning. Raming f 2150. Door den heer J. Evers.
Laagste inschrijver W. Timmerman, Steenwijkerwold, f 2120. Gegund.

15 OCTOBER.

HAARLEMMERMEER. Het maken van een dubbel woonhuis voor den heer K. Tas, aan den Bennebroekerweg O. Z. aldaar.
Laagste inschrijver V. Visser, Haarlemmermeer, f 1430. Nog niet gegund.

STOUTJESDIJK GEM. MIJNSHEERENLAND. Het bouwen van een woonhuis voor den heer A. Vink te Oud-Beijerland.
Metselwerk. Laagste inschr. P. v. d. Wulp, Heinenoord, f 545.
Timmerwerk. C. Goudswaard, Numansdorp, f 590.
Smidswerk. C. M. Renaud, f 39.
Lood- en zinkwerk. N. de Jong, f 28,85.
Verfwerk J. v. Kempen, f 79,85.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het bouwen van 2 dubb. villa's aan de Zeestraat. Door den arch. W. F. Douglas te Haarlem.
Gegund aan J. A. Kaup te Halfweg.

17 OCTOBER.

DOETINCHEM. Het bouwen van een congiergewoning met wachtlokalen voor den stoomtram Zutphen—Emmerik. Door den arch. H. J. L. Ovink.
Minste inschrijver H. v. Dijke, Doesburg, f 7487. Gegund.

18 OCTOBER.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van een boerenhofstede voor den heer J. B. van Roessel. Door den arch. Jos. Donders.
Timmerwerk. Laagste inschr. J. Horvers, f 2719*.
Metselwerk. Gebr. Doevendans, f 3454*.
* Gegund.

20 OCTOBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een villa aan de Koningin-Emmalaan te Bussum. Door den arch. D. v. Oort Hz.
Gegund aan F. Raaijmakers te Amsterdam.

ENSCHEDÉ (ONDERH.) Het schilder- en glaswerk van een te verbouwen heerenhuis. Door den heer G. J. v. Heek.
Laagste inschrijver P. A. Nijgh, f 1181. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis aldaar. Door den heer Johs. Westenberg.
Eenige inschrijver A. Jeunink, Enschedé, f 1900. Gegund.

21 OCTOBER.

TWIJZEL. Het bouwen van een directeurswoning, een machinistenwoning en het verlengen der fabriek. Door het best. der coöp. zuivelvereen. „De Eendracht".
Laagste inschrijver Joh. Pijnakker, Kollum, f 5895.

22 OCTOBER.

APELDOORN. Het bouwen van een pakhuis aan de stationsstraat. Door den arch. J. A. Wijn.
Laagste inschr. G. Wegerif, f 1464. Gegund.

BEETSTERZWAAG. Het bouwen van een boerderij op vrij terrein aan den Ripperweg onder Terwispel. Door de armmeester van deel I der gem. Opsterland.
Laagste inschrijver W. Burgij, Terwispel, f 2350. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van voor elk één woonhuis op een terrein gelegen aan de 2de Laareschweg te Enschedé. Door den arch. J. H. C. Roesink.
Laagste inschr. G. J. Vossebeld, Goor, f 3470.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van een heerenhuis aan de Marktstraat. Door den heer G. J. van Heek, aldaar.
Laagste inschrijver W. A. Thomasson, f 1649. Gegund.

'S-HERTOGENBOSCH. Het afbreken en weder opbouwen van het perceel „Oud Rusland" B. 99 aan het Ortheneinde. Door de heeren G. v. Nijnatten en Zn.
Laagste inschrijver C. P. Hartman, f 8293.

HUISSEN (GELD.). Het bouwen van een woonhuis met achterhuis, met bijlev. van alle materialen. Door den heer J. H. Gerritsen.
Laagste inschrijver P. Janssen, Huissen, f 1470.

LICHTEVOORDE. Het bouwen van een woonhuis voor den heer B. Hulshof.
Laagste inschrijver H. Leliveld, f 1025.

23 OCTOBER.

BATMEM. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer Herms. Leferink.
Timmerwerk. Laagste inschr. J. Koopman, Bathmen, f 537.
Metselwerk. J. de Lange, Schalkhaar bij Deventer, f 790.
Smidsw. G. J. Woordes, Bathmen, f 82,90.
Loodgietersw. Joh. v. d. Worp, Deventer, f 14,75.
Schilderw. J. H. Bielderman, Bathmen, f 99.
Massa. A. Koopman, Bathmen, f 1089*.
* Gegund.

HAAKSBERGEN. Het verbouwen eener bleekerij en ververij in Honesch bij Haaksbergen. Door de firma D. Jordaan & Zonen.
Laagste inschr. A. J. Heerink, Enschedé, f 5950. Volgens bestek 8 dagen beraad.

HILVARENBEEK (N.-BRAB.). Het vergrooten der gem.-school met speelplaats, enz. met bijlev. der daarvoor benoodigde materialen. Door het gemeentebest.
Laagste inschrijvers J. F. en C. Heeren, f 3945. Gegund.

TUK. Het bouwen eener onderwijzerswoning te Kallenkote, met bijlever. van materialen enz. Door het gem.best. van Steenwijkerwold.
Laagste inschrijver firma L. v. d. Plas, Steenwijk, f 4923.

VALBURG. Het herbouwen van een woon- en achterhuis, en een daaraan verbonden mestput met bijlevering van alle tekortkomende benoodigde materialen. Door den heer D. A. Bloem te Loenen.
Laagste inschrijver E. W. Evers, Zetten, f 4648. Nog niet gegund.

24 OCTOBER.

ALKMAAR (ONDERH.). Het bouwen van twee winkelhuizen en twee bovenwoningen op perc. A, no. 1. aan zevenhuizen, voor rekening van den heer C. Kieft, aldaar, onder beheer van den heer G. Spruit Sz. Ram. f 8500.

ALMELOO. Het verbouwen van een woonhuis tot winkel- en bovenhuis. Ram. f 1730. Door den arch. H. A. Witzand Bzn.
Gegund aan den laagsten inschr. L. Barneveld te Almelo voor f 1696.

BUSSUM. Het maken van een sanatorium voor kinderen, Door mej. L. M. Reuvens te 's-Hage.
Deze aanbesteding is voorloopig uitgesteld, daar nog geen vergunning tot het bouwen was verkregen.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van een heerenhuis, winkelh. met bovenwoning, twee beneden- en twee bovenwoningen aan de Koninginnelaan. Door den heer J. Brouwers Szn.
Laagste inschr. J. v. Dun, Vucht, f 22000.

KAMPEN. Bestek no. 23. Het bouwen op paalfundeering van een bewaar- en naaischool aan het Brigittenplein. Door het gem.best.
Laagste inschr. H. v. Dijk Dz., f 25747. Gegund.

LEIDEN. Het verbouwen van perceel Aalmarkt no. 12 aldaar. Door den archit. W. J. Jesse.
Metselwerk. Laagste inschr. Joh. Verhoog, f 615.
Timmerwerk. C. C van Egmond, f 1186.
Lood- en zinkwerk. J. v. d. Heyden, f 56,20.
Glas- en verfwerk. D. J. v. Amerom, f 595.
Steenhouww. Soupart en Straver, f 1030.
Smidswerk. M. Langezaal en Zn., f 57.
Gas- en waterleiding. M. Langezaal en Zoon, f 100.
Behangwerk. M. L. v. Abtswoude, f 52.
Stucadoorwerk C. J. v. d. Drift, f 145.

VENLO. Het bouwen van een villa, met bijlev. van alle materialen, op een in het Villapark gelegen open terrein. Door den heer Jos. van de Loo.
Laagste inschr. A. v. Bergen en M. Smits, f 13550. Niet gegund.

30 OCTOBER.

'S-GRAVENHAGE. Het bouwen van eene dubbele villa aan de Stadhouderslaan. Door de arch. Z. Hoek en J. F. Wouters.
Laagste inschrijvers J. W. Freij en Johs. Zooijer, f 26922. Gegund.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG 25 November 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, Moreelse Park, *Utrecht*, van de levering van bovenbouwmaterialen, nl.

Bestek 198.

350000 stuks stalen hellingplaten,
35000 stuks stalen onderleg- en eindplaten en
3600 stuks stalen laschplaten.

Bestek 199:

20 ton stalen tirefonds,
145 ton stalen lasch- en schroefbouten,
en 430 ton stalen haakbouten.

Bestek 200:

120000 grenen dwarsliggers.

Bestek 201:

5200 eiken dwarsliggers.
en 9000 beuken dwarsliggers.

Bestek 202:

wisselhout en brugdwarsliggers van elken en beukenhout.

De wijze van besteding is in de bestekken omschreven.
De bestekken liggen ter lezing aan het Centraalbureau, Moreelse Park, en bij den Ingenieur, Chef der Werkplaatsen en Magazijnen te *Utrecht*; zij worden, op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken), *franco* toegezonden voor *f* 0.50 per stuk.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.

Utrecht, 30 October 1902.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

De AANBESTEDING van bestek No. 940 wegens het maken van „eene zwaaiplaats met twee Duc d'alven en een Draaistoel in de spoorweghaven te Enkhuizen en het wijzigen van sporen en wissels nabij de aanlegplaatsen van de stoompont te Enkhuizen en Stavoren,"

gaat niet door.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid

(get.) R. VAN HASSELT.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neussattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZOON, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels. G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Smeewerk, Grof en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Gietsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Brandverzekering-Maatschappij

Gevestigd te DORDRECHT.

Opgericht 1859.

Kapitaal . . f 1,000,000.—
Reserven . . . 232,573.95

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.

Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.

Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Damrak 71.

Generaal-Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Körting's Injecteurs.
Körting's Universaal Condensors
Körting's Pulsometers en Elevators.
Körting's Gas- en Petroleum-Motoren Gasdynamo's en Electromotoren.
Körting's Ribbenbuizen en Stoomkachels.

CENTRALE VERWARMINGEN EN ELECTRISCHE VERLICHTINGEN.

Prijsvraag.

Het uitvoerend Comité der NAT. LANDBOUWTENTOONSTELLING gehouden te *Leeuwarden* looft uit een 1ste prijs ad f150.— en een 2de prijs ad f25.— voor de door de Jury daarvoor aangewezen ontwerpen van een DIPLOMA, uit te reiken aan de bekroonden der genoemde tentoonstelling.

Inlevering voor of op 20 Dec. e. k.

Programma op franco aanvraag verkrijgbaar bij den Secr. van het uitv. Comité den heer G. BLAAUW.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

MARMEREN SCHOORSTEENMANTELS,

Vraag Album en Prijzen.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

bevelen zich aan voor de levering en plaatsing van:

a. **Warmwaterleidingen** in woonhuizen, door middel van hunne voortreffelijke SPIRAALFORNUIZEN. — De leiding wordt, met inbegrip van de benoodigde Reservoirs, tot lagen prijs gelegd.

Uitmuntende werking wordt gegarandeerd.

b. **Centraalverwarming** van woonhuizen, kerken, groote localiteiten enz, volgens Amerikaansch systeem. Na ontvangst der projecten wordt nauwkeurige prijsberekening, benevens plan van aanleg, door ons geleverd. De prijs van deze verwarming is uiterst billijk en de werking **in elk opzicht** voortreffelijk.

Verschillende Installaties zijn hier te lande alreeds gemaakt.

c. **Engelsche Haarden** in elken stijl voor Halls, Eetkamers of Salons. Eene groote sorteering dezer haarden is steeds geëtaleerd in onze Magazijnen

Amstel b/ Blauwbrug.
(naast het Diaconie-weeshuis.)
(over Bensdorp's Cacaofabriek).

van 8 tot 32 cM. voorradig.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

TELEFOON No. 253.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Nieuw. ***Solide.***

Exp. Geb. 402 Marnixstraat.

Cement Vloerplaten.

Cement
Dakpannenfabriek
„MAARSSEN"
LEONARD VAN DER CHIJS.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT

K. KERLEN.

Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.

LEVERT

Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°).
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij **1850°**).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99½ % $Si\,O_2$. **Speciaalklei** voor glashavens en schepen.
„KAOLINTHON" met 36½ % $Al_2\,O_3$, **gewasschen Kaolin** voor porcelein.
Pijpen en buizen, vergiaasd, voor drainages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over **98** % $Ca\,C\,O_3$, **ruw Krijt** in stukken; **fijnst gemalen BARYT,** met **98** % $Ba\,S\,O_4$, **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zand, 85 % lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Épurée, Scheepspek, Steenkolenteer enz.
Asbest en kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen, Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 96 % zuiver $H_2\,Mg_2\,Si_4\,O_{10}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Mineraalolie Merk Socony, soort. gewicht 907/9—
Witherit, Flusspath, Feldspath, Kalkspath, Ansaril, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvraag.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING, Glas, Jalousiën enz.

Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**

Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**

F. J. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.

DE EENIGE FABRIKANTEN.

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

C. LINDENAAR Jr.

GLASGRAVEUR.

Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

ATELIERS voor het **Etsen** op **Spiegel- en Vensterglas.** Artistieke bewerking.
SPECIAAL ADRES voor **gekleurd en gebrand glas in lood.**
Steeds groote voorraad van alle kleuren **Cathedraal glas.**

Maatschappij „Artesia",

DEN HAAG.

Kantoor Wagenplein 182,

geopend van 8—7 uur.

Vervaardigt: **Artesische Putten.** welke een waterlevering garandeeren van 10—60 M^3 per uur.
Onontbeerlijk voor Fabrieken, Melkinrichtingen, Bakkerijen, Bierbrouwerijen, enz. enz.
Verricht **Grondboringen.**
Onderzoekt **Drinkwater.**
ATTESTEN TER INZAGE.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten

BOEK-, KANTOOR-

EN

HANDELSDRUKWERKEN

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

8 NOVEMBER 1902 — 22e JAARGANG. — No. 45.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . .
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kosteloze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M².

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — 86ste Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. *(vordt vervolgd).* — De Kathedraal van St. Pierre te Beauvais. — Prijsvragen. — Boekaankondiging. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — (Met een plaat.)

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, worden tot en met Vrijdag 14 November a. s. tentoongesteld de teekeningen der zeven antwoorden, ingekomen op de besloten prijsvraag voor een Kerkgebouw, uitgeschreven door het Kerkbestuur der Remonstrantsche Gemeente te Arnhem.
Het rapport der Jury ligt daarbij ter lezing.

In het gebouw van de Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam, wordt door

Arts and Crafts, den Haag,

een tentoonstelling gehouden van voortbrengselen der

HOLLANDSCHE KUNSTNIJVERHEID.

Deze tentoonstelling is dagelijks geopend van 's voorm. 10 tot 's nam. 6 uur.

86ste ALGEMEENE VERGADERING

VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

gehouden op Vrijdag 19 en Zaterdag 20 Sept. 1902.

Vrijdag 19 Sept. 1902; vergadering in de feestzaal van het American-Hotel.
Aanwezig waren de leden van het Hoofdbestuur, de heeren: A. Salm G.Bz., *Voorzitter*, Ed. Cuypers, *Vice-Voorz.*, Jb. v. d. Ban Pz., M. A. C. Hartman, J. A. Mulock Houwer, F. W. M. Poggenbeek, J. Verheul Dzn., en de Secretaris C. T. J. Louis Rieber;

de Eere-leden, de heeren: A. le Comte, I. Gosschalk, en J. H. Leliman;
de leden — voor zooverre de presentielijst aangeeft —, de heeren: H. P. Berlage Nzn., H. Bletz, J. W. Blijenburg, A. E. Braat, Arn. A. M. Bruning, H. Cramer, A. Dekker, H. Ellens, H. J. P. F. van Ewijk, Henri Evers, A. R. Freem, W. A. E. van Geuns, H. Gompertz, J. C. de Groot, W. J. de Groot, J. W. F. Hartkamp Jr., D. H. Haverkamp, Jos. Herman, P. Heijn, H. van Hilten J.Pzn., P. M. A. Huurman, A. C. Huygen, J. H. P. Janse, A. J. Joling, W. de Jong, R. Kalff, W. H. Kam Jr., A. Keller, H. Kersemaecker, J. F. Klinkhamer, W. Kromhout Czn., Tj. Kuipers, J. N. Landré, H. J. de Lange, I. H. J. van Lunteren, G. Matthieu, W. C. Metzelaar, H. Moen G.Pzn., H. Molemans, D. C. Molenkamp Jr., J. Mutters Jr., J. J. van Nieukerken, F. J. Nieuwenhuis, C. W. Nijhoff, Th. van Heemstede Obelt, G. W. C. Oosterbaan, B. J. Ouëndag, E. M. Rood, J. L. Schouten, A. P. Smits, K. Swagerman Pzn., J. W. C. Tellegen, Henri Timmermans, W. van Veen, D. Verheul Jr., G. Versteeg, A. J. Vreeswijk.

De Voorzitter, de heer A. Salm G.Bz., opende te ruim zeven uur des avonds de Algemeene Vergadering en heette in de eerste plaats de leden welkom aan den vooravond van het feest ter herdenking van het zestigjarig bestaan der Maatschappij. Het was hem hoogst aangenaam onder de aanwezigen zoovele leden te zien die elders wonen, en zich de moeite hadden willen getroosten om over te komen; ja zelfs uit Brussel was een Eerelid, de heer I. Gosschalk, overgekomen. De aanwezigheid van zoo velen werd zeer door het Hoofdbestuur op prijs gesteld.
Ditmaal — zeide de heer Salm — wordt afgeweken van de gewoonte om in September ergens anders dan te Amsterdam te vergaderen. Velen betreurden dit; het was evenwel eigenaardig het zestigjarig bestaan der Maatschappij te vieren op de plaats waar haren zetel is gevestigd, in Amsterdam. Toen een voorstel hiertoe werd gedaan, werd dit dan ook aangenomen.
Thans zijn wij vergaderd om, aan den vooravond der feestelijke herdenking, eenige huishoudelijke zaken af te doen. Daarna zal ons op bescheiden voet een klein amusement verschaft worden.
Ten eerste zullen door de vergadering 5 leden moeten benoemd worden van de Commissie van stemopneming voor de verkiezing in 1903 van leden van het Hoofdbestuur.
De Voorzitter verzocht de vergadering candidaten voor deze commissie-leden te willen opgeven. Er werden evenwel geen namen genoemd. De Voorzitter verzocht en verkreeg daarop de machtiging om van af de bestuurstafel eenige heeren uit te noodigen. De heeren H. Moen G.Pz., E. M. Rood, W. A. E. van Geuns en J. W. Blijenburg, allen ter vergadering aanwezig en verzocht om deel uit te maken van de Commissie, verklaarden zich daartoe bereid; de heer E. van den Bossche, mede uitgenoodigd, was niet aanwezig en zal nu per brief verzocht worden zich eene benoeming

te laten welgevallen. Intusschen zeide de Voorzitter de vier eerstgenoemde heeren dank voor hunne bereidverklaring.

De secretaris der Maatschappij verliet daarop de bestuurstafel om blijkbaar den heer F. J. Nieuwenhuis uit te noodigen zich even met hem te verwijderen, aan welk verzoek, hoewel niet zonder verwondering van de zijde van den heer Nieuwenhuis, werd voldaan.

Tijdens beider afwezigheid zeide de Voorzitter over te zullen gaan tot de behandeling van punt 3 der agenda, het benoemen van Eereleden, en stelde namens het Hoofdbestuur aan de vergadering voor, den heer F. J. Nieuwenhuis, Architect Directeur der Gemeentewerken te Utrecht, het Eerelidmaatschap der Maatschappij aan te bieden. Tot toelichting van dit voorstel bracht de Voorzitter het volgende in herinnering.

In het Bouwkundig Weekblad van 28 Dec. 1881 maakte het Bestuur der Maatschappij bekend, dat het zich voorstelde een Algemeene Bouwverordening voor Nederland in een der volgende vergaderingen in behandeling te nemen. Een concept verscheen in het Weekblad van 6 April 1882. Uit de besprekingen hierover in de Mei-vergadering van 1882 vloeide het besluit voort, om een legger samen te stellen voor het opmaken van bouwverordeningen voor Nederlandsche Gemeenten, en daarna een Rijksverordening samen te stellen. Voor dit doel werd een commissie benoemd.

In de Algemeene Vergadering van 29 Mei 1884 kwam de door de commissie opgemaakte „Proeve eener Algemeene Bouwverordening voor Nederland" aan de orde, hoofdzakelijk verschuldigd, aan den ijver van den toenmaligen voorzitter der Afdeeling Utrecht, lid dezer commissie, den heer F. J. Nieuwenhuis. Na in de Afdeelingen besproken te zijn, werd de Verordening in het Tijdschrift van 1887 opgenomen en afzonderlijk verkrijgbaar gesteld. Zij werd door verschillende gemeenten geraadpleegd bij het opmaken harer bouwverordeningen.

De heer Nieuwenhuis hield op 18 Jan. 1884 in de Afdeeling Rotterdam van de Mij. een zeer interessante lezing: „Beschouwingen omtrent het aanbesteden van werken". Deze lezing werd in het Bouwkundig Weekblad opgenomen, en met toestemming van den schrijver uitgegeven voor rekening van de Société „de Nijverheid" te 's Gravenhage. Het doel dier uitgave door een société van aannemers was, de denkbeelden van den heer Nieuwenhuis meer algemeen bekend te doen worden en daardoor zoo mogelijk een schrede nader te komen tot verbetering van de dikwerf moeielijke verhouding tusschen werkgevers en aannemers. Dat deze beschouwingen herhaaldelijk werden aangehaald, behoeft geen betoog. De heer Nieuwenhuis heeft het onderwerp als vakman het eerst onder zijn vakgenooten ter sprake gebracht, en dit is van zeer veel invloed geweest, o.a. op de herziening der A. V.

De heer Nieuwenhuis heeft van 1886 tot 1890 deel uitgemaakt van het Bestuur der Mij. en was steeds een der ijverigste leden daarvan. Van af 1877 tot 1880 was hij Secretaris, van af 1881 tot 1891 Voorzitter der Afdeeling Utrecht. Thans is hij sedert 1901 wederom Voorzitter dier Afdeeling.

Hij werd op 1 Juni 1890 aangesteld tot Directeur der Gemeentewerken van Utrecht, en voerde in die betrekking een groot aantal werken uit. Met Prof. Gugel bouwde hij o.a. het Universiteitsgebouw.

Wellicht het meest bekend, hier te lande en in het buitenland, is hij als dombouwmeester. Wat hij in die betrekking voor moeielijkheden te overwinnen had, blijkt o. a. uit het Bouwk. Weekblad, jaargang 1881, waarin de toen gevoerde strijd over de restauratie van den Dom te Utrecht uitvoerig is beschreven. Wij zullen in dit uur op dien strijd niet verder ingaan, maar alleen in herinnering brengen, dat de reeds uitgevoerde herstellingen, zoo wel hier te lande als in het buitenland, door bekwame collega's van den heer Nieuwenhuis ten zeerste zijn geroemd en geprezen.

Voor de herstelling van den Domtoren is eene Commissie van advies benoemd, waarvan de heer Nieuwenhuis deel uitmaakt; de herstellingswerken geschieden onder zijne persoonlijke leiding. Tevens maakt hij deel uit van de Commissie voor de restauratie der Grafelijke Zalen te 's-Gravenhage.

In den jaargang 1902 van het Bouwkundig Tijdschrift zal een hoogst interessante studie over de achtereenvolgende tijdperken van den Dombouw — door hem geschreven — worden opgenomen.

Het applaus dat op deze mededeelingen volgde, bewees, dat de vergadering het voorstel van het Hoofdbestuur had goedgekeurd.

Nadat de heer Nieuwenhuis weder ter vergadering binnengeleid en met toejuiching ontvangen was, sprak de Voorzitter hem ongeveer als volgt toe. Het is nog niet lang geleden — in de April-vergadering —, dat door u de wijze van benoeming van Eereleden werd ter sprake gebracht. Het heeft u toen misschien eenigszins getroffen, dat het Hoofdbestuur niet veel over uwe beschouwing heeft doorgeredeneerd. Het kon dit toen ook moeielijk doen, daar op dat oogenblik reeds besloten was U als Eerelid aan de Algemeene Vergadering van heden voor te dragen. De Afdeelingen over dit voornemen te polsen, werd overbodig geacht, omdat het Hoofdbestuur overtuigd was, dat uwe benoeming door eene Algemeene Vergadering zou worden goedgekeurd. Wij achten u allen hoog, evenals uw werk, en voornamelijk dat van de restauratie van den Utrechtschen Dom. Waart u hier ter plaatse niet tegenwoordig geweest, dan zou u heden avond den brief zijn toegezonden, waarbij u kennis wordt gegeven van uwe benoeming tot Eerelid onzer Maatschappij.

Nadat de Voorzitter dezen brief had voorgelezen, overhandigde hij hem aan het nieuwe Eerelid.

De heer Nieuwenhuis, blijkbaar zeer verrast over zijne benoeming, dankte het Hoofdbestuur en de vergadering in hartelijke woorden voor de onderscheiding hem te beurt gevallen.

De Voorzitter stelde daarop namens het Hoofdbestuur voor, eveneens tot Eerelid te benoemen Zijn Excellentie Dr. A. Kuyper, Minister van Binnenlandsche Zaken, en lichtte dit voorstel als volgt toe.

Dat Z. Exc. eene bijzondere studie van het technisch onderwijs maakt en vele hervormingen ten goede hierin voor heeft, weten we allen; maar misschien is het niet aan allen bekend, dat deze bekwame staatsman veel voor de kunst gevoelt en een open oog en warm hart heeft voor bouwkunstig schoon. Ten bewijze van het eerste verwijs ik naar de rede door hem uitgesproken bij de overdracht van het rectoraat der Vrije Universiteit op 20 Oct. 1888, getiteld „het Calvinisme en de Kunst," welke belangrijke studie in onze bibliotheek aanwezig is en voor belangstellenden ter lezing ligt.

Uit zijn beschouwingen blijkt, hoezeer hij er vreugde over gevoelt, dat de tijden die hij bespreekt, de kunst aan zich zelf hergaven, dat, toen voor de kunst een tot dusver ongekende wereld in het gewone burgerleven werd ontsloten, voor de schoonheid in het schijnbaar nietige het oog van den kunstenaar geopend werd, en door het kweeken van vrijheidszin de kunstdrift geprikkeld werd. De geheele rede getuigt van diepe studie en groote liefde voor de kunst.

Bepaalt hij zich hoofdzakelijk tot palet en lier, zoo was dit omdat deze het eerst een nieuwe baan braken, terwijl de bouwkunst en de plastische kunsten nog niet hun wieken uit konden slaan.

Toen, met het krachtig opkomen der burgerklasse, samenvallende met het vestigen der grondslagen van ons onafhankelijk volksbestaan, een eigen nationale schilderschool in opkomst was, die haar toppunt bereikte in den loop der XVII eeuw, toen de dichtkunst bloeide, vertoonden ook langzamerhand de Hollandsche gebouwen in sterke mate een karaktertrek, door de vereeniging van gothische- en renaissance-vormen, en ontstonden die schildersachtige gevels die, voor zoo verre nog aanwezig, steeds onze groote bewondering afdwingen.

Niet het minste was dit laatste het geval bij Z. Exc.; want als gij tegenwoordig had kunnen zijn bij het bezoek van een deputatie van het Hoofdbestuur naar aanleiding van ons verzoek om het archief van de Afdeeling Kunsten en Wetenschappen onder zijn Departement, te ontsluiten voor de Mij. ten behoeve der studie van de oud-Hollandsche kunst, en teekeningen uit dat archief werden voorgelegd, zoudt gij hebben kunnen hooren met welk een warmte hij over de opmetingen van die gebouwen en fragmenten sprak. Hij voegde er bij, het levendig te betreuren, dat de bouwmeesters van heden zoo zoeken naar nieuwe vormen en het publiek werk voortzetten, óf teruggebracht tot het meest eenvoudige dat maar te bedenken is, zonder eenige of met bijna geen versiering, óf wel tot een ander alleruiterste overslaan en in de meest grillige lijnspelingen het volmaakte schoon zoeken, in stede het voetspoor van onze oud-Hollandsche meesters te volgen.

De Minister heeft later eene goedgunstige beschikking op ons verzoek genomen en toegestaan, gegevens uit dien schat van teekeningen, gedurende meer dan 25 jaren door het Rijk verzameld, ons ter reproductie af te staan voor onze uitgave „Oude Gebouwen," waardoor nu velen in de gelegenheid zullen worden gesteld kennis van dit studie-materiaal te nemen.

Iemand die zich op zulk eene wijze verdienstelijk tegenover de Maatschappij in het bijzonder en de beoefenaren der bouwkunst in het algemeen maakt, mogen wij volgens de wet tot Eerelid benoemen.

Ook dit voorstel van het Hoofdbestuur werd onder applaus door de vergadering goedgekeurd, zoodat Z. Exc. Dr. A. Kuyper het Eerelidmaatschap der Maatschappij zal worden aangeboden.

De Voorzitter deelde daarop mede, dat het Hoofdbestuur voorstelde nog een derde Eerelid te benoemen, en wel den heer F. H. Van Malsen te 's-Gravenhage. Dit voorstel werd door hem als volgt toegelicht.

De heer van Malsen heeft van 1889 en 1896 deel uitgemaakt van het Hoofdbestuur der Maatschappij, waarvan hij ook een der ijverigste leden was. Waar het ambachtsonderwijs of sociale vraagpunten goldt, was hij vaak de toonaangever. Mag ik de leden er aan herinneren, hoe de heer v. Malsen in 1891 deel uitmaakte van een commissie die verslag uitbracht over de Tentoonstelling van Nederlandsche Ambachtsscholen, te Haarlem, een verslag dat vele goede en ook later opgevolgde wenken bevatte; hoe hij in 1893 lid was van de eerste commissie voor het afnemen voor het examen van bouwkundig opzichter en een zeer werkzaam deel nam aan het opmaken van het verslag daarover; hoe hij de Verzekering van Werklieden het eerst in 1891 ter sprake bracht in deze Maatschappij en met de heeren J. D. P. Haalmeyer en J. C. Spakler Jr. het meermalen geraadpleegde antwoord gaf op de vraag: „op welke wijze moet de verzekering voor werklieden gesloten worden?" Met de heeren C. Muysken en J. Verheul Dz. maakte hij deel uit van de commissie tot restauratie van het Raadhuis te Bolsward.

Zoowel de Maatschappij als hare Afd. „'s-Gravenhage" hebben veel aan hem te danken. Altijd was hij bereid hulp, steun en voorlichting te geven, en deze laatste was dikwijls zoo vaak noodig. Zijn helder en eerlijk oordeel was dan ook altijd welkom.

Heeft de heer v. Malsen nu juist als architect geen werken uitgevoerd, als industrieel staat hij bij ons hoog aangeschreven, en is hij voor velen onder ons een hooggewaardeerde hulp met groote practische kennis geweest. En dat hij de Maatschappij een bijzonder warm hart toedroeg, bewijst wel zijn bijnaam; schertsenderwijze werd hij immers „de advocaat van de Maatschappij" genoemd.

Ook dit voorstel werd door de vergadering toegejuicht en de heer Van Malsen alzoo tot Eerelid der Maatschappij benoemd.

De Voorzitter stelde de vergadering daarna in kennis met de onderscheidingen die aan vijf inzendingen op de Internationale Ereprijsvraag voor een Koninklijk Paleis te Amsterdam door de Jury waren toegekend, als volgt: aan het ontwerp gemerkt „1813—1902" van den heer W. van Boven en het ontwerp gemerkt „Nec aspera terrent" van de heeren A. P. Smits en H. Fels, elk de zilveren medaille en *f* 250; aan het ontwerp van den heer R. J. Hoogeveen, gemerkt „Celui qui a pensé bien, c'est le vainqueur", de bronzen medaille en *f* 150; aan de ontwerpen gemerkt met het „Koninklijk Wapen", van den heer Jules van den Hende, en gemerkt „Labore", van den heer Herm. Van der Kloot Meijburg, elk een bedrag van *f* 100. Deze onderscheidingen zullen den volgenden dag worden uitgereikt.

Nadat de Voorzitter vervolgens aan de vergadering had medegedeeld, dat van den heer J. H. Leliman een schriftelijke gelukwensch met het 60-jarig bestaan der Maatschappij was ingekomen, verzocht de heer Leliman een oogenblik de aandacht, sprak een woord van welkom tot de vergaderden, en wenschte de Maatschappij geluk met haar 60sten verjaardag; spreker meende, dat het billijk was als hij dit deed, omdat hij het oudste aanwezige lid was. Hij wenschte ook even de prijsvraag te bespreken, en bracht in herinnering, dat ten vierden male door deze Maatschappij een Koninklijk Paleis als onderwerp voor een prijsvraag was gekozen, en wel het eerst in 1843; toen kwam een antwoord in en viel de uitgeloofde prijs van *f* 250 ten deel aan den heer W. I. J. Offenberg. In 1875 werd een prijsvraag voor een Paleis in de nabijheid van een groote stad uitgeschreven. Er kwamen 3 antwoorden in, en de geldprijs werd verdeeld onder 2 ontwerpen; de heer E. G. A. Fol verwierf voor het zijne *f* 250, terwijl een gelijk bedrag werd toegekend aan dat van den heer J. H. Schmitz Jr. Aan het ontwerp van den heer J. W. Boerbooms werd een getuigschrift verleend. Een prijsvraag voor 't zelfde onderwerp werd in 1891 uitgeschreven, waarbij werden uitgeloofd een verguld zilveren medaille en *f* 300 als eerste prijs, een zilveren medaille en *f* 150 als tweede prijs, en een bronzen medaille als derde prijs. De eerste prijs werd toen toegekend aan den heer C. N. van Goor, de tweede aan de heeren G. Brouwer Jr. en Jos. Limburg, en de derde aan den heer Jan Stuyt. Er waren elf antwoorden ingeleverd. En nu, in 1902, kwam op een prijsvraag met een zelfde onderwerp de rijke oogst van 18 antwoorden in. Het had spreker een groot genoegen gedaan, dat het rapport der Jury tijdig — zooals het behoort — was ingekomen vóór de tentoonstelling dier plannen; maar in dat rapport hadden hem twee dingen pijn gedaan: 1° dat 5 ontwerpen buiten beschouwing waren gebleven, en 2° dat 5 buiten beoordeeling waren gebleven.

De Voorzitter antwoordde op deze laatste opmerking, dat bij het opmaken van het rapport der Jury tot voorbeeld had gediend het rapport over de ingekomen antwoorden op de in 1891 uitgeschreven, door den heer Leliman aangehaalde prijsvraag, en dat de Jury besloten had, een rapport in gelijken trant op te maken. Het was nu, evenals toen, niet doenlijk alle antwoorden op uitgebreide wijze te behandelen. En, wat het onderwerp betreft: in 1891 werd, evenals in 1875, het ontwerp gevraagd voor een Paleis in de nabijheid van een groote stad, bestemd voor permanente bewoning; nu — in 1902 — was een project gevraagd voor een Paleis tot tijdelijke bewoning ingericht, waartoe het denkbeeld was opgekomen na de stemmen die waren opgegaan om het tegenwoordige Paleis te Amsterdam wederom tot raadhuis der hoofdstad te bestemmen. Werd dit voornemen werkelijkheid, dan zou een nieuw tijdelijk verblijf te Amsterdam voor het Vorstelijk Huis noodig zijn. (Reeds vroeger werd door de gemeente Amsterdam bij de uitbreidingsplannen daartoe een terrein aangewezen. Bij het prijsvraag-programma nu, is ter wille der actualiteit dit terrein in de situatieteekening overgenomen.) Bovendien merkte de Voorzitter nog eens op, dat de gift van *f* 1000 voor deze prijsvraag was verstrekt onder uitdrukkelijk beding, dat het onderwerp der prijsvraag moest zijn: een Koninklijk Paleis te Amsterdam. Ten slotte verklaarde de Voorzitter, dat *alle* inzendingen op deze prijsvraag beoordeeld waren, zooals bij alle prijsvragen geschiedt.

Dit laatste werd nog nader uitvoerig, met aanhalingen uit het Jury-rapport, toegelicht door den Secretaris der Maatschappij, die ook uitdrukkelijk verklaarde, dat *alle* ingekomen ontwerpen behoorlijk onderzocht waren. Het rapport over de Eere-prijsvraag voor een Koninklijk Paleis in 1891 uitgeschreven, was tot voorbeeld gekozen voor dat over de Eere-prijsvraag van 1902; spreker herinnerde er aan, dat de heer J. H. Leliman, als lid der Jury bij die Eere-prijsvraag van 1891, had medegewerkt aan het stuk, dat nu als voorbeeld was gekozen. Alle ontwerpen van de Eere-prijsvraag van 1902 waren nauwkeurig getoetst aan de voorwaarden van het programma; vijf ontwerpen waren na dit onderzoek terzijde gelegd, omdat niet was ingeleverd wat in het programma was gevraagd; vijf ontwerpen moesten na een herhaald onderzoek buiten verdere beschouwing blijven — zoo staat in het rapport te lezen — hoofdzakelijk wegens de gebreken in de samenstelling van de plattegronden, maar tevens wegens de onvoldoendheid van de gevels. Uit de acht overschietende inzendingen zijn na een herhaald onderzoek de vijf beste gekozen om daaraan onderscheidingen toe te kennen, en deze vijf zijn uitvoerig in het rapport besproken. *Alle* ontwerpen zijn dus wel degelijk behoorlijk onderzocht, en van dat onderzoek is op eenzelfde wijze verslag gegeven als op die waarmede de heer Leliman zich in 1891 kon vereenigen.

De heer J. H. Leliman bleef echter bij zijn bewering, dat er ontwerpen buiten beschouwing en buiten beoordeeling waren gebleven.

Andermaal toonde de Secretaris der Maatschappij aan, dat de heer Leliman niet juist in zijne bewering was, en las gedeelten uit het jury-rapport voor, waaruit kon blijken, dat de Jury alle ontwerpen aan een onderzoek en een beoordeeling had onderworpen.

De Voorzitter sloot hierna de discussie over deze zaak met de opmerking, dat de heer J. H. Leliman het rapport wellicht niet goed had begrepen.

De heer J. W. C. Tellegen verkreeg daarop het woord, en herinnerde aan de viering van het 50-jarig bestaan der Maatschappij in 1892, o. a. door het houden van een zeer belangrijk Congres van Bouwkunst. Hierop is, onder meer andere actueele en interessante onderwerpen, ook het woningvraagstuk behandeld geworden. Thans kon op het heuglijk feit gewezen worden, dat — na die tien jaren — de Woningwet was tot stand gekomen en ook reeds in werking was. Spreker achtte het van 't hoogste nut hierop de aandacht te vestigen; want, die Woningwet kon veel nut stichten en veel heil brengen, echter alleen onder voorwaarde, dat de daarbij belanghebbenden nu ook de handen ineen zouden slaan om de richtige uitvoering der wet te bevorderen; dit lag thans op den weg van de deskundigen, op het gebied van den architect. Een ruim veld lag ter bearbeiding voor hen gereed. Het was — zeide de heer Tellegen — een merkwaardige maar tevens zeer betreurenswaardige gewoonte, dat de meeste woningen gebouwd worden door menschen die van goed bouwen geen verstand hebben, dat er te weinig woningen door kundige architecten gebouwd worden. Wanneer hierin verandering kan komen, zouden ook betere woningtoestanden ontstaan. Hoe meer de architecten in deze richting zullen trachten te presteeren, en de

niet-kundige bouwers zullen verdwijnen, hoe beter de toestanden zullen worden.

De bespreking van de uitvoering der Woningwet zou, volgens den heer Tellegen, een zeer dankbaar onderwerp voor de Afdeelingen der Maatschappij zijn, en daarom gaf hij den wensch te kennen, dat in den aanstaanden winter in die vereenigingen de vraag zou worden behandeld: wat gedaan kon worden om de Woningwet te doen zijn een zegen voor het land en een ruim veld van arbeid voor de architecten.

De Voorzitter betuigde den heer Tellegen zijn dank voor het gesprokene en den daarbij gegeven wenk, hopende, dat deze niet zou zijn als een stem des roependen in de woestijn. Er zal getracht worden — zeide de Voorzitter — maatregelen te nemen om aan den wensch van den heer Tellegen te voldoen, en dan — bij de behandeling van het onderwerp — hopen wij ook op diens steun en voorlichting te kunnen rekenen.

Toen de Voorzitter hierop de vergadering wilde sluiten, vroeg de heer J. H. Leliman, waarom op den dag van morgen, wanneer eenige gebouwen bezichtigd zouden worden, geen bezoek aan de nieuwe Beurs zou worden gebracht. Er zouden zeker vele architecten zijn die het gebouw nog eens wilden zien.

De Voorzitter zeide den heer Leliman dank voor zijn gegeven wenk, en herinnerde er aan, dat de leden al twee malen na eene vergadering der Maatschappij de Beurs hadden kunnen zien; ging men er morgen nu weer heen, en dan nog eens als het gebouw geheel gereed zal zijn, dan zou het bezoek vier malen zijn geschied, even veel malen als een prijsvraag voor een paleis was uitgeschreven, waarover de heer Leliman zoo straks een opmerking had gemaakt), terwijl het bekend was, dat de algemeene toestand sinds verleden jaar niet aanmerkelijk veranderd is. Intusschen zou de heer Berlage wellicht de gelegenheid willen verschaffen om de Beurs morgen te zien.

De heer H. P. Berlage Nz. verklaarde, dat hij gaarne — als het noodig was — de gelegenheid wilde schenken, maar dat de bouw sedert het vorige bezoek niet zoo heel veel was vooruit gegaan, althans, dat men niet veel meer zoude zien, aangezien slechts onderdeelen afgewerkt werden als: de leidingen voor de centrale verwarming, electrisch licht, enz. enz. Hoewel het hem vleiend was, dat men wederom een bezoek aan 't gebouw wilde brengen, zou hij dit liever afwachten als 't geheel gereed was, bijv. in 't voorjaar van 1903. De heer Berlage zou intusschen zorgen, dat den volgenden dag de bezoekers behoorlijk konden worden rondgeleid.

De Voorzitter betuigde den heer Berlage zijn dank voor deze toezegging, en nadat gebleken was, dat niemand meer het woord verlangde, sloot hij deze bijeenkomst, de aanwezigen uitnoodigende om gezellig bijeen te blijven en af te wachten wat verder zou geschieden.

(Wordt vervolgd).

DE KATHEDRAAL VAN ST. PIERRE TE BEAUVAIS.

In de nummers van het Bouwkundig Weekblad verschenen op 18 October en 1 November j.l. is een geïllustreerd artikel over Beauvais opgenomen, geschreven door den heer Joh. D. Looyen, eertijds te Parijs, sedert kort te 's Gravenhage woonachtig. Deze geeft daarin ook eene korte beschrijving van de hoofdkerk van Beauvais.

Thans geven wij in dit nummer nog eene afbeelding van deze kathedraal, gereproduceerd naar eene photographie, door den heer Looyen daartoe afgestaan. Trouwens, die kathedraal is — hoofdzakelijk door haar koor — een der onovertroffen en meest geroemde monumenten uit de vroegste tijden der Fransche Gothiek, die daarin het hoogste heeft trachten tot stand te brengen wat in haar systeem te leveren is.

PRIJSVRAGEN.

In het gebouw van de Mij. t. Bev. der Bouwkunst te Amsterdam, worden tot en met 14 November a.s. de ontwerpen tentoongesteld, ingekomen op de besloten prijsvraag, uitgeschreven door het Kerkbestuur der Remonstrantsche Gemeente te Arnhem.

Zij zijn het werk van zeven inzenders, onder de motto's: 1. „Basiliek" en „Centraalbouw" (beide van één inzender); 2 Elck sijn waerom; 3. Arnhem; 4. Arminius; 5. Beth-El; 6. In alles d: liefde; 7. Salomo 24 vs. 3.

De Jury bestond uit de heeren: A. le Comte, C. B. Posthumus Meijjes, G. Versteeg, L. H. Slotemaker en F. K. Ozinga.

Daar het rapport van de Jury bij deze ontwerpen ter lezing ligt, ontleenen wij daaraan slechts het volgende.

De Jury is beslist van oordeel, dat de beide inzendingen „Basiliek" en „Centraalbouw" bij uitvoering duurder zullen blijken dan 't aangegeven bedrag der „raming van kosten", door den ontwerper er bij gevoegd.

De inzender onder het motto „In alles de liefde" geeft eene raming van kosten groot f 47169.50.

Genoemde ontwerpen zouden dus volgens de bepaling van 't programma buiten beoordeeling moeten blijven.

De Jury heeft echter gemeend van alle plannen eene korte beoordeeling te moeten geven. Kort, omdat deze prijsvraag voor een practisch doel is uitgeschreven, terwijl zij door eene ruimere beoordeeling meer 't karakter van een studie-prijsvraag zou verkrijgen.

Op grond van hetgeen hierboven gezegd is, wat betreft de raming van de bouwsom, en mede van de beoordeelingen — verder in het rapport vervat — vermeent de Jury aan het Kerkbestuur te moeten adviseeren: de uitvoering op te dragen aan den ontwerper van het plan ingezonden onder het motto „Salomo 24 vs. 3".

Uit de overige projecten heeft de Jury er geen kunnen vinden om daaraan een tweeden prijs toe te kennen, eensdeels omdat zij tengevolge van het overschrijden der bouwsom volgens de bepaling van 't programma (*) terzijde moesten worden gelegd, anderdeels omdat de verdiensten daar niet voldoende voor waren.

Op grond van waardeering voor den zeer verdienstelijken arbeid die geleverd is door den inzender van de plannen: motto's „Basiliek en „Centraalbouw", meent zij het beschikbaar gestelde bedrag van f 250 aan dezen te moeten aanbieden.

Zooals in dit Weekblad reeds werd medegedeeld, is het ontwerp dat nu voor uitvoering bestemd is, ingeleverd door den heer J. H. W. Leliman, te Amsterdam.

De Jury geeft in haar rapport eenige wijzigingen aan, die vooraf in het ontwerp voor den bouw behooren aangebracht te worden.

BOEKAANKONDIGING.

Graphische statistiek. De berekening van balken, vakwerken en kapbinten, door H. J. van Veen, Ingenieur, gediplomeerd door de Technische Hoogeschool te Berlijn. Met 54 figuren. Uitgave L. J. Veen te Amsterdam f 1.90.

De schrijver zegt in den aanhef van zijn voorbericht: „Dit werkje dankt zijn ontstaan aan een verzoek, dat den schrijver herhaaldelijk van uit de praktijk gedaan werd. Er bestond in onze taal tot dusverre geen werkje dat de berekening van balken, vakwerken en kapbinten behandelde op eene eenvoudige, licht bevattelijke wijze, welke gevolgd kan worden door de in de praktijk werkzame architecten en bouwkundigen, en door aankomende architecten en opzichters die niet in de gelegenheid zijn (geweest) het onderwijs aan eene polytechnische school te volgen enz."

Het werkje is beknopt en duidelijk en verdient o. i. ten volle te worden geraadpleegd door hen waarvoor het bestemd is; door den geringen prijs is het onder ieders bereik.

Aan het slot van het voorbericht deelt de schrijver mede, dat in aansluiting aan dit boekje in bewerking is een werkje over *„Moderne IJzerconstructies,"* waarin behandeld wordt de constructie der balklagen, zuilen, vakwerken, kappen enz., met de daarvoor noodige berekeningen. We stellen zeer veel belang in de verschijning ook van dit vervolg, dat met het nu uitgekomen deel in eene inderdaad bestaande behoefte zal kunnen voorzien.

Amsterdam, 3 Nov. '02. v. E.

Sprokkelingen op technisch hygiënisch gebied. Door de invoering der gezondheidswetten, en het daaruit voortvloeiende — naar wij hopen — strengere toezicht op het bouwen,

(*) Naar wij vernemen f 35000.

KATHEDRAAL TE BEAUVAIS.

ZUIDELIJKE GEVEL VAN HET DWARSSCHIP.

is het thans eene noodzakelijkheid voor ieder technicus geworden, om zijne aandacht te schenken aan de hygiëne. De heer J. van der Breggen, civiel ingenieur, heeft daarom een goed werk verricht, door eenige zijner opstellen over belangrijke hygiënische onderwerpen, waarvan enkele reeds in verschillende tijdschriften waren verschenen, in een bundel te vereenigen. Deze — 79 bladzijden groot — is voor den zeer geringen prijs van een halven gulden te verkrijgen. Uitgever is de heer Henri J. C. Holdert, te Amsterdam.

Deze eerste „sprokkelingen" zullen door meerdere gevolgd worden, en de onderwerpen daarvan hebben ten doel, den lezer een denkbeeld te geven van de voornaamste punten, die een of ander hygiënisch vraagstuk beheerschen.

In het eerste deeltje worden behandeld: 1° Systemen van watervoorziening, en 2°. Afvoer van afvalstoffen. Vooral dit laatste onderwerp is voor architecten van gewicht, en de lezing van 't geen daarover geschreven is, kan hen ten zeerste worden aanbevolen.

De schrijver heeft zich beijverd kort en helder te zijn; niet alleen wordt het goede aanbevolen, maar ook het „waarom" van — nog zoo vaak voorkomende — gebrekkige inrichtingen aangetoond.

Hij noemt zijn werk een ontspanningsstudie; voor velen noemen wij het een aangenaam geschreven ontspannings-lectuur die — wij zijn er zeker van — hare, ook door den schrijver verwachte, goede vruchten zal dragen.

Op technisch-hygiënisch gebied, vooral bij onzen huizenbouw, is nog zoo veel mede te deelen, is nog zoo menig onderwerp grondig te behandelen, en is nog zoo veel te verbeteren. Wil de schrijver zijne „sprokkelingen" vervolgen om de bestaande leemten zoo spoedig mogelijk aan te vullen, op eene wijze als blijkt uit dit aangekondigde eerste deeltje, en dan ook geïllustreerd, dan zal hij daarmede een nuttig werk verrichten, waarvoor velen hem dankbaar zullen zijn.

BERICHTEN.

Bij de ontgravingen van het plein der Tjandi Mendoet op Java, die plaats hebben op verzoek van den verdienstelijken archeoloog Dr. J. Brandels, is — volgens het *Bat. Nieuwsblad* — een verrassende ontdekking gedaan door den architect P. van den Ham. Bij het maken van een opening door den opgaanden buitenmuur van het terras dat een gaanderij om den eigenlijken tempel vormt, zijn de overblijfselen van een tot nog toe onbekend gebouw gevonden. De tegenwoordige tempel is van trachiet, om en op een ouderen tempel van gebakken steen.

Sierlijke rechte lijstwerken en tandlijsten, met voor- en terugsprongen, te zien aan den buitenwand van bergsteen, bevinden zich ook aan den baksteenmuur van den ouderen tempel. Dit levert een verrassend bewijs voor de verhazende hoogte, waarop de versierende bouwkunst stond op Java, vóór meer dan duizend jaar. Nergens op Java wordt thans met baksteen gebouwd zooals te Mendoet geschiedde in de oudheid. De gelijkmatige dunne voegen alleen toonen aan, dat men toen beschikte over een zoo goed afgewerkt materiaal, als thans in Holland alleen machinaal wordt verkregen.

Deze ontdekking doet nieuwe vragen omtrent Java's grootheid en rijkdom in het verledene rijzen.

Aan „De Nieuwe Courant" wordt geschreven, dat door Mr. S. M. S. de Ranitz, notaris te Winsum, namens de familie Lewe van Nijenstein, erfgenamen van wijlen Jhr. G. Alberda van Menkema, en als zoodanig eigenaars van het *Huis ten Dijke* of *Dijksterhuis* te Pieterburen aan de Diakenen der hervormde gemeente aldaar, de mededeeling is gedaan, dat eenige dagen vóór den verkoop in December a.s. het oude kasteel voor het publiek te bezichtigen zal zijn, tegen een matige entrée ten bate van de diakoniekas. Met dankbaarheid is natuurlijk dit aanbod aanvaard.

Met groot genoegen zal intusschen deze mededeeling ook door tal van anderen worden vernomen. Bijna dagelijks toch komen tegenwoordig vreemdelingen met het plan het oude slot te bezien, die echter meerendeels worden teleurgesteld, daar het alleen ter bezichtiging is gesteld voor hen, die een toegangsbewijs van de eigenaars kunnen toonen en is zelfs den heer Schepens uit 's-Gravenhage, afgevaardigd vanwege het Rijk, den eersten keer onverrichter zake terug moeten keeren.

Aan het voorloopig verslag over de Staatsbegrooting voor 1903, hoofdstuk Binnenlandsche Zaken, ontleenen wij o. a. het volgende.

Door vele leden werd betwijfeld, of door het Kon. besluit van 28 Juli 1902 wel in alle opzichten de regeling is getroffen in den geest, waarin de Woningwet is gesteld. (*Dit Kon. besluit, Stbl. no. 160, strekt tot uitvoering van verschillende artikelen der Woningwet.*) Met aandrang wordt door hen den wensch te kennen gegeven, dat een wijziging van dat besluit door de Regeering worde overwogen. Verschillende bedenkingen, ook bezwaren van practischen aard, werden van dezelfde zijde tegen eenige artikelen van het besluit ingebracht.

Naar aanleiding van de Troonrede, die alleen van *hooger* en *middelbaar* vakonderwijs spreekt, werd gevraagd: wat denkt de Regeering echter te doen voor het *lager* vakonderwijs. Dit bestaat wel, doch is ongeregeld. Is de Regeering niet van oordeel, dat ook voor dat onderwijs regeling noodig is? En heeft zij het voornemen ook het handelsonderwijs — hooger, middelbaar en lager — te organiseeren? Of is de bedoeling dat een en ander zal worden voorbereid door de staatscommissie?

Het voornemen van den Minister om de regeling van het technisch onderwijs krachtig ter hand te nemen, is vrij algemeen met groote instemming begroet en de indiening van een wetsontwerp tot wijziging van het karakter der Polytechnische School en van een nadere voordracht omtrent een op te richten *Technicum* ter voorziening in de behoefte aan middelbaar technisch onderwijs verklaarde men met belangstelling tegemoet te zien. Intusschen meenden enkelen, dat aan de oprichting van zoodanige instelling wettelijke regeling van laatstgemeld onderwijs zal moeten voorafgaan, waartegen echter door zeer vele anderen werd opgemerkt, dat het in de wet vastleggen van het middelbaar technisch onderwijs op de in de Memorie van Toelichting aangevoerde gronden geen aanbeveling verdient.

Sommige leden waren van gevoelen, dat in de Memorie van Toelichting te weinig rekening wordt gehouden met hetgeen voor de opleiding op technisch gebied hier te lande, al is het dan op bescheiden schaal, reeds is tot stand gebracht, terwijl dat staatsstuk, huns inziens, mede ten onrechte zwijgt van wat te onzent werd verricht om een betere inrichting van het technisch onderwijs voor te bereiden.

Door vele leden werd verklaard, dat zij zich met de oprichting van een *Technicum* in beginsel konden vereenigen; door anderen werd nog geen instemming betuigd, omdat zooveel afhangt van vorm en inrichting.

Voorts waren er leden, die de vrees uitspraken, dat dit *Technicum* naar vreemd model zal worden ingericht, zooals indertijd ook met de hoogere burgerscholen is geschiedt. Mocht hun vrees worden bewaarheid, dan zal, zij twijfelden er niet aan, dezelfde teleurstelling, die bij de oprichting van laatstgenoemde scholen is ondervonden, ook nu niet uitblijven.

De woorden „plannen in gereedheid te brengen", uit de Memorie van Toelichting deden vele leden den wensch te kennen geven, dat de Minister bij zijn aanvraag zich inderdaad zou bepalen tot de kosten van „voorbereiding".

Eenige leden hadden met voldoening gezien, dat de Regeering een commissie wenscht in te stellen voor het inventariseeren, opmeten en beschrijven van de uit bouwkundig of historisch oogpunt belangrijke bouwwerken.

Vele andere leden daarentegen hadden, vooral ook met het oog op den min gunstigen toestand van 's lands financiën, bezwaar een nieuwe vaste uitgave van ten minste f 7500 voor dat doel beschikbaar te stellen.

Krabbendijke. Het oude kerkgebouw der Ned. Herv. Gemeente, in de 17e eeuw als Prot. kerk gebouwd, maakt wel geen statigen indruk, maar draagt toch met zijn eenvoudig uiterlijk, met zijne kleine glasruitjes, zware kapbalken, gewelfd plafond, fraaien preekstoel, wettafel enz. een typisch cachet. Het telde 280 zitplaatsen. Er waren echter een honderdtal meer noodig, zoodat een aanbouw aan de kerk moest worden toegevoegd; tevens moesten de door den tijd ontstane gebreken aan het oude gedeelte hersteld worden. Voor een en ander werd de hulp ingeroepen van den heer J. Verheul Dzn. te Rotterdam, die o. a. belast is geweest met de restauraties der kerken te Kapelle, Wemeldinge en Kloetinge, waarvan de eerste meermalen als een voorbeeld is aangehaald.

De vergroote en gerestaureerde kerk werd met eenige plechtigheid 2 Nov. j.l. weder in gebruik genomen. De aanbesteding van het werk had 22 Mei 1902 plaats. De Gemeente blijkt met het werk van den heer Verheul zeer ingenomen te zijn.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar	salaris	f 75.—
"	"	"	"	27	"	"	- 90.—
"	"	"	"	28	"	"	- 80.—
"	"	"	"	32	"	"	- 75.—
"	"	"	"	36	"	"	- 85.—
"	"	"	"	25	"	"	- 100.—
een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	21	jaar	salaris	f 70.—
"	"	"	"	37	"	"	- 80.—
"	"	"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	"	"	22	"	"	- 60.—
"	"	"	"	20	"	"	- 60.—
"	"	"	"	19	"	"	- 50.—
"	"	"	"	27	"	"	- 80.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	- 25.—
"	"	"	"	20	"	"	- 45.—
"	"	"	"	33	"	"	- —.—
"	"	"	"	24	"	"	- 45.—
"	"	"	"	31	"	"	- 60.—
"	"	"	"	21	"	"	- 35.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 10 NOVEMBER.

ALKMAAR. Het bouwen van een heerenhuis aan den Nieuwlandersingel.

De arch. K. Wijker Gzn. te Egmond aan Zee, n.m. 1 u. in café „de Nachtegaal" te Alkmaar. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij gen. arch.

EMMEN. Het uitvoeren van het timmeren metselwerk voor het bouwen van twee arbeiderswoningen.

De heer P. Kloosterman, n.m. 2 u., te zijnen huize, alwaar bestek en teek. ter inzage liggen.

SCHOONHOVEN. Het amoveeren van een schuur en verdere getimmerten, en het ter plaatse bouwen van een fabrieksgebouw met machinekamer, magazijnen enz.

De firma Herman A. Schreuder en Co., n.m. 2 u. in het koffiehuis van E. Vegter. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. ten kantore der besteders en bij den bouwk. K. Hensens. Aanw. gedaan.

STEENWIJK. Het bouwen van 3 woningen in 2 perceelen.

Den welEd. Geb. heer J. H. Trompmeesters. Bestek en teek. à f 0,50 verkrijgb. bij den archit. B. Bouwkema.

DINSDAG 11 NOVEMBER.

WILDERVANK. *a.* Het afbreken van eene bestaande behuizing en het bouwen van eene nieuwe heerenbehuizing aan het Oosterdiep te Wildervank, *b.* de lood- en zinkwerken, *c.* de glas- en verfwerken.

De heer D. F. Oudenampsen. Bestek en teek. in 't hotel de Nederlanden ter inz. en zijn ieder afzonderlijk à f 0,75 te verkr. bij J. Siccama, architect.

WOENSDAG 12 NOVEMBER.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een woonhuis op een terrein sectie F. no. 2013 aan de Burgstraat.

De Heer D. Hansen, n.m. 8 u., in „Die Port van Cleve". Bestek en teek. ter inzage en overname in voorn. koffiehuis. Inl. te bekomen bij den heer van der Meulen.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een woonhuis en het aldaar bouwen van twee winkelhuizen aan de Oldenzaalsche straat.

De arch. H. E. Zoggelink, 's midd. 12 u., in hotel „de Klomp". Bestek à f 1,50 verkrijgb. ten kantore van den architect. Aanw. 12 Nov., v.m. 9 u.

'S-GRAVENHAGE. De verbouwing van een gebouw te Nijverdal tot postgebouw en het onderhoud daarvan, tot en met 31 Dec. 1904. Raming f 1880.

Het min. van W., H. en N., n.m. 2 u. Bestek ter lezing aan het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's-Hage, aan het bureel van den rijksbouwm. in het 1ste district, te 's-Hage, aan dat van het prov. best. van Overijsel, en is te bekomen bij de Gebr. van Cleef te 's-Hage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. te 's-Hage en den opzichter J. W. van Oort te Zwolle. Aanw. 5 Nov., 's midd. 12 u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan den Bergweg.

De Heer H. Wilmink Jz., n.m. 8 u., in het café van G. J. Beltman. Bestek en teek. ter inzage in voorn. café. Inl. te bekomen bij den architect C. Spiers. Aanw. 12 Nov., n.m. 3 u.

NIEUW WEERDINGE. Het bouwen van een arbeiderswoning, met bijlev. der materialen.

De heer H. Joling, v.m. 11 u., ten huize van J. Frieling, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Aanw. 12 Nov., v.m. 10 u.

OLDENZAAL. Het bouwen van een dubbelwoonhuis aan den Hengeloschen straatweg.

Mej. de Wed. Wennema, 's av. 7 u., in café Tonies, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft H. A. Fleege. Aanw. 12 Nov., v.m. 10 u.

OUDEPEKELA. Het bouwen eener nieuwe heerenbehuizing, met bijlev. van het daartoe ben.

De heer H. van Zand, n.m. 6 u., in hotel Wollerich. Bestek en teek. ter inzage in voorn. hotel. Inl. te bekomen bij G. Hensema. Aanw. 12 Nov., n.m. 4 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van 2 woonhuizen aan de Spoorsingel Wz.

De arch. J. C. v. Tusschenbroek, n.m. 2 u., in het gebouw „De Vereeniging". Bestek en teek. ald. ter inz. en à f 1,50 te bek. aan het kantoor Bierhaven no. 1.

DONDERDAG 13 NOVEMBER.

BODEGRAVEN. Het bouwen van een villa.

Den weled. zeer gel. Heer Dr. G. de Niet. Bestek en teek. à f 2,50 verkrijgb. en inl. bij den architect. C. Zaal Az., Bodegraven. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het ver- en bijbouwen van een heerenbehuizing, staande in de Stationstraat, get. no. 7, tot een hotel, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde.

De erven Kisch, 's av. 8 u., te hunnen huize, Gelkingestraat. Bestekken à f 0,50 en een stel teek. à f 1 te verkr. bij den arch., en ligt met de teek. ter inz. ten huize van aanbesteding. Inl. te bek. ten kantore van IJ. v. d. Veen, arch. Aanw. gedaan.

HATTUM. Het bouwen van een fabrieksgebouw (oppervlakte 2100 M². en 2 woningen aldaar.

De arch. G. Beltman A.Gzn. te Enschedé, n.m. 2 ½ u., in hotel Schenk te Hattum.

VRIJDAG 14 NOVEMBER.

DONGEN. Het bijbouwen van twee nieuwe schoollokalen aan de openbare lagere school in de Kruidenierstr. met bijl. der materialen.

Het gem.best., v.m. 11 u. Inl. geeft. archit. A. van Dongen. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. 14 Nov., v.m. 9 u.

ZOETERMEER. Het bouwen van een watermolen.

Het best. van den Driemanspolder onder Zoetermeer en Stompwijk, 'smidd. 12 uur. Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. bij Ed. IJdo, boek- en steendrukkerij te Leiden. Inl. te verkrijgen bij den ing. H. Paul te Leiden.

DINSDAG 18 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan den Parallelof Lossersche weg.

Den Heer J. W. Römer, n.m. 8 u., in het café van Jochem Hemken. Bestek en teek. in voorn. café ter inzage. Inl. te bekomen bij J. H. C. Roesink, archit. Aanw. 18 Nov., v.m. 11 u.

HAARLEM. Bestek no. 235: het maken van betongebouwtjes met toebehooren in nevenbatterijen in de linie Kromme niedijk—Zuidwijkermeer (raming f 33460), onder het beheer der genie te Haarlem.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel Kinderhuisvest no. 17. Bestek van af 8 Nov., en het proc.-verbaal van gegeven inl. van af 14 Nov. ter lez. op bovengen. bureel. Bestek en afschriften van het proc.-verb. zijn vanaf diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb. bij den besteder, tegen resp. f 0,50 en f 0,10. Inl. worden gegeven door den besteder op 13 Nov., v.m. van 10 tot 12 u. Aanw. wordt niet gehouden.

UTRECHT. Bestek 919. Het wijzigen van het hoofdgebouw, het maken van een bestelgoederenloods en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station Arnhem. Raming f 52.200.

De Mij. tot Expl. van Staats Spoorw., n.m. 2 u. (loc. tijd). Aanw. 11 Nov., v.m. 11 u. (W. E. tijd) wachtk. 3e klas Arnhem.

Publieke Aanbesteding.

Namens den Raad van Beheer der Coöperatieve Bouwvereeniging „Nieuwe Parklaan", zullen de Architecten W. B. VAN LIEFLAND en J. C. MEIJERS, in één der lokalen van het Hotel en Café WITTE BRUG te *'S GRAVENHAGE, op Maandag den 25sten November 1902*, des morgens ten elf ure in het openbaar aanbesteden:

Den bouw van 20 Villa's in drie partijen en gecombineerd daar te stellen op een terrein gelegen aan de Nieuwe Parklaan en van Lennepweg te 's Gravenhage.

Teekeningen en bestek liggen ter inzage van af des morgens **9 tot 4 uur** namiddags in voornoemd Hotel en Café Witte Brug alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen. **Bestek met 36 stuks teekeningen** zijn tegen betaling van *f 15* aldaar verkrijgbaar.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein (hoek Prinsestraat). — Amsterdam, Spuistraat 16. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Boerenplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 3. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1901	**- 1.109.739.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	**- 23.902.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Bevoelt zich aan voor assurantien bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Bewerspolis. - Vaste Premie.

UTRECHT. Het in 1903 bouwen van een gashouder met een nuttigen inhoud van ongeveer 40000 M³.

Het gemeentebestuur. Projecten en prijsaanbiedingen onder motto „gashouder" in te zenden voor 20 Nov. Inlicht. verstrekt de directeur der gasfabriek.

DINSDAG 25 NOVEMBER.

UTRECHT. Bestek no. 922. Het maken van een haltegebouw, het uitbreiden der los- en laadplaats, het wijzigen der dienstwoning met daarmede in verband staande werken op het emplacement Vierverlaten. Raming f 12040.

De maatij. tot expl. van staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het centraalbureau.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

22 OCTOBER.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van vier burgerwoonhuizen. Door den architect Joh. J. Haarselhorst.

Timmerwerk. Laagste inschr. C. Appels, f 1720*.

Metselwerk. F. Mandos, f 2165*.

Massa. Wed. P. Jongen, f 4118. *Gegund.

23 OCTOBER.

HONGERIGE WOLF (GEM. WEDDE). *a.* Het opbouwen eener afgebrande behuizing van den heer H. ten Have; *b.* de glas- en verfwerken. Door den heer H. ten Have.

a. Laagste inschrijver Fekkes, Bellingwolde, f 2883*.

b. Derks, Bellingwolde, f 97.50*. *Gegund.

25 OCTOBER.

STIENS (FR.). Het bouwen van 10 werkmanswoningen op een vrij terrein bij het dorp. Door het best. der coöp. bouwvereen. „Helpt Elkander".

Gegund aan J. M. Zijlstra te Es, voor f 7650.

27 OCTOBER.

GEFFEN (N.-BR.). Het verbouwen van een woonhuis met bijlevering der benood. mater. enz. Door den heer F. v. Bakel.

Laagste inschrijvers G. Pennings en F. J. v. Vught, Rosmalen, f 4235. Gegund.

28 OCTOBER.

HEERHUGOWAARD. Het bouwen van een boerenwoning met Zuidhollandsche veestalling, wagenhuis, hooiberg etc., aan den Jan Gijsingsweg aldaar. Door den bouwk. C. Smit te Zuid-Scharwoude.

Laagste inschrijver P. Wijte, Hensbroek, f 5697. Gegund.

LOCHEM. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer H. v. d. Las.

Laagste inschr. G. J. Wunderink, Lochem, f 2135.

PRINSENHAGE. Het bouwen van eene voorwerkerswoning te Chaam langs den weg van Chaam naar Gilze. Door den opperboschwachter W. H. v. Berkum in de houtvesterij „Breda".

Laagste inschr. C. Wagemakers, Chaam, f 1355.

29 OCTOBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bijbouwen van een landhuis op het Hooge Boekel ald. Door den heer Herm. v. Heek.

Laagste inschrijver W. Mielink, f 5700. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan de Haaksbergerdijk. Door den heer H. Perton.

Laagste inschrijver G. J. Leurink, f 3330. Gunning 8 dagen aangehouden.

30 OCTOBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis, op een terrein gelegen aan de Lipperkerkstraat te Enschede. Door den arch. J. H. C. Roemia.

Laagste inschrijver G. J. Wielink, Boekelo, f 2213. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen op een terrein gelegen aan de Steijnstraat. Door den heer J. Smit.

Laagste inschr. G. J. Veneberg, Hengeloo, voor f 5164.

WEERT. Het bouwen van eenen nieuwen vleugel en het maken van diverse veranderingen aan het bestaande bisschoppelijke college „St. Jozef" te Weert met bijlev. van de benoodigde materialen. Door het college voorn.

Laagste inschr. G. Mestrum, Venlo, f 47786.

31 OCTOBER.

EIBERSBUREN (GR.). Het afbreken der oude en het bouwen van een nieuwe pastorie te Lutjegast. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente te Lutjegast.

Laagste inschr. D. Tiemersma, Kommerzijl, f 5419. Gegund.

KOLHAM. *a.* De herbouw zijner afgebrande boerenbehuizinge, *b.* het verf-, glas- en behangwerk. Door den heer H. Zwaneveld.

a. Laagste inschrijver R. Boerma, Siddeburen, f 2830.

b. K. v. d. Ark, Slochteren, f 119.

OLDENZAAL. Het maken eener belangrijke uitbreiding aan hotel „de Ster". Door den heer A. A. Masseur.

Laagste inschrijver A. Jeunink, Enschede, f 9300.

ZWOLLE. Het amoveeren der perceelen Luttekestraat no. 14 en van Hattumstraat no. 22 en het daarop bouwen van een winkelhuis met woning en pakhuis. Door den archit. H. J. Voogden.

Laagste inschrijver W. F. J. Bollen, Zwolle, f 14290. Niet gegund.

1 NOVEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een koekfabriek nabij de Hofstraat. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschrijver H. Kamphuis, f 4964. Gunning in beraad gehouden.

NIJMEGEN. Het bouwen van een asphaltfabriek a d Hatersche Veldweg, frontlengte ruim 31 meter. Door de directie der asphaltfabriek „Holland".

Laagste inschrijvers D. P. Hendriks en J. Konings, f 2580 zonder schoorsteen.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 19 November 1902,** des namiddags ten 3½ uur, zal door den Architect A. W. WEISSMAN in het gebouw der *Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst*, in het openbaar worden aanbesteed:

Het bouwen van een Heerenhuis op den hoek van de Jan Luykenstraat en de Hobbemastraat te AMSTERDAM.

Bestek en Teekening zijn te verkrijgen à *f 3* per stel bij ROELOFTZEN, HÜBNER & VAN SANTEN van 6 November 1902 af.

Inlichtingen worden gegeven door den genoemden Architect, ten zijnen Kantore, *Damrak 97* te *Amsterdam*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 25sten November 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 922.

Het maken van een haltegebouw, het uitbreiden der los- en laadplaats, het wijzigen der dienstwoning met daarmede in verband staande werken op het emplacement VIERVERLATEN.

Begroeting f 12040.—.

De besteding geschiedt volgens § 79 van het bestek.

Het bestek ligt van den 4den Nov. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur F. M. VAN PANTHALEON Baron VAN ECK te *Groningen* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f 1.00*.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Nov. 1902, ten 2 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 29sten October 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 25sten November 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 924.

Het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station BLERIK.

Begroeting f 8000.—.

De besteding geschiedt volgens § 29 van het bestek.

Het bestek ligt van den 6den Nov. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur, A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f 1.00*.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 13den Nov. 1902 ten 9.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 31sten October 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 398, 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels. G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS. Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Smeewerk, Grof en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

ARTS AND CRAFTS. DEN HAAG.

Tentoonstelling

van voortbrengselen der Holl. Kunstnijverheid

IN HET GEBOUW

der Mij tot Bev. der Bouwkunst.

402. MARNIXSTRAAT 402.

Dagelijks geopend van 's voorm. 10—'s nam. 6 uur.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Ten behoeve van industrieele inrichtingen, enz.

DRAADGLAS.

(Glas met kern van metaaldraad)

Draadglas.

ter dikte van 4 m/m voor ramen van fabrieken, magazijnen, pakhuizen, enz.

ter dikte van 6—10 m/m voor afsluiting van industriëele inrichtingen, spoorwegstations, binnenplaatsen, pakhuizen, veranda's enz.

ter dikte van 15—30 m/m voor vloerlichten, gangen, enz.

VOORDEELEN.

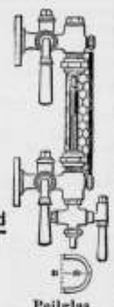
Ongeëvenaard weerstandsvermogen, grootste waarborg tegen breuk en brandgevaar, gemakkelijke reiniging, uitstekende verlichting. Schitterend succes op de Tentoonstelling te Gent (België).

PEILGLASBESCHERMERS van DRAADGLAS voor stoomketels van alle soorten.

AKTIEN-GESELLSCHAFT für GLASINDUSTRIE, vorm. Friedr. Siemens. NEUSATTL bij Elbogen—Bohemen.

Generaal-Agent voor Nederland: FERD. ENGERS, Amsterdam.

TELEGRAM-ADRES: Ubbelohde, Amsterdam. — TELEFOON No. 593.

Peilglas beschermers.

Steenhouwerij D. WEEGEWIJS,

Rapenburg 14 en 43, AMSTERDAM.

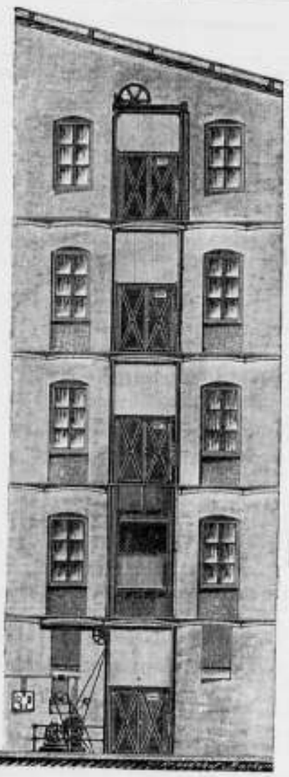
TELEPHOON No. 2662.

Stoom-Zagerij, Polijsterij, Slijperij.

Hardsteen. Wit en gekleurd Marmer.

Graniet. Lei-Platen. Grafmonumenten en Zerken.

Marmeren Bladen en Schoorsteenmantels.

Personen- en Goederenliften.

door Hand, Hydraulisch of Electrisch bewogen.

Uitvoerig geïllustreerde catalogus wordt op aanvrage onmiddellijk toegezonden door de Agenten

H. & J. van den Wall Bake

AMSTERDAM.

Welter Elektricitäts und Hebezeug-Werke A. G.

KÖLN.

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

TELEFOON No. 253.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

MOLIJN - Gouda.

RIETPLANKEN.

Fluaten,

tegen verweering van alle STEENSOORTEN en MORTELS.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Rotterdam* maken bekend, dat tot uiterlijk ultimo Februari 1903 de gelegenheid is opengesteld tot het indienen van aanvragen voor den bouwgrond ter plaatse der vroegere Westerhaven, op de VOORWAARDEN, die tegen betaling van f 0.15 ter Centrale Secretarie der Gemeente en bij de Wed P. VAN WAESBERGE & ZOON, Boekdrukkers, Houttuin 73, verkrijgbaar zijn.

G.W.C. OOSTERBAAN

AMSTERDAM

ATELIER VOOR DEUGDELYK EN SMAAKVOL

SCHILDERWERK

VERSIERING IN ALLE GENRES

PRYSOPGAAF EN TEEKENINGEN OP AANVRAGE

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE,

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Gebruik geen andere

dan

„Bardley's" verbeterde Olie-Deurdrangers.

voor
Kantoor-, Pakhuis-,
Bank-, Kerk-, School-,
Hôtel-, Stations-, Theater-,
Vestibule- en Stormdeuren.

PRIJSCOURANTEN met volledige omschrijving op franco aanvrage gratis verkrijgbaar bij de vertegenwoordigers

PECK & Co., Amsterdam.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van hooge bindkracht, voor fabricatie van kunstmarmer, Xylolith-vloeren etc.; eenig afdoend materiaal voor absolute wering van vochtig uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.

Prima HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 6 tot 32 c.M. voorradig. tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Prima Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*, ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

15 NOVEMBER 1902 — 22e JAARGANG. — No. 46.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. f 13.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels f 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^ij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. 86ste Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. *(wordt vervolgd).* — De Grafelijk zalen. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Verbetering. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

86ste ALGEMEENE VERGADERING VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

gehouden op Vrijdag 19 en Zaterdag 20 Sept. 1902.

(Vervolg van bladz. 426).

Zaterdag 20 September 1902: bijeenkomst in de gerestaureerde vergaderzaal van het Maatschappelijk gebouw.

De Voorzitter opende te ongeveer half elf uur des morgens de bijeenkomst met de volgende toespraak.

Hooggeachte, Edelachtbare heer van Hall, Wethouder der Gemeente Amsterdam, Hooggeleerde heeren Hoogleeraren van de Rijks Academie van Beeldende Kunsten, zeer geachte Bestuurderen van de Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, van het Genootschap Architectura et Amicitia, van de Maatschappij Arti et Amicitia en van de Vereeniging St. Lucas, alhier, die op uitnoodiging van het Hoofdbestuur ons de eer bewijzen deze bijeenkomst, waarin het 60-jarig bestaan van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst wordt herdacht, met uwe tegenwoordigheid te vereeren;

geachte Eereleden, leden onzer Maatschappij, en verdere aanwezigen,

ik heet u welkom in ons Maatschappelijk Gebouw!

Mag ik mijn inleiding aanvangen met dankbaar in herinnering te brengen, dat onze Vorstelijke Beschermvrouw, H. M. onze geliefde Koningin, weder geheel hersteld is. Waar wij op onze Meivergadering vurig op een algeheel herstel hoopten, is dit ingetreden, en heeft Zij zich weder aan 's Lands belangen kunnen wijden. Zij bleef gespaard voor Haar liefste betrekkingen, voor Haar land, voor Haar volk en ook voor ons, en deze feestdag is daarom voor ons dubbel gewichtig.

Gisteren avond waren reeds velen uwer tegenwoordig om dien dag officieus „in te luiden", terwijl wij hem heden meer „officieel" zullen herdenken, voornamelijk door het houden eener feestrede, uit te spreken door ons hooggeacht en kundig medelid, den heer Tutein Nolthenius, Hoofd-Ingenieur-titulair van 's Rijks Waterstaat, die zich met de meeste bereidwilligheid daartoe beschikbaar stelde;

voorts door het brengen van hulde aan verdienstelijke en bekwame mannen, door het toekennen van de hoogste onderscheidingen die onze Maatschappij vermag te geven;

eindelijk door het uitreiken der prijzen aan de bekroonde mededingers op de Eereprijsvraag voor een project van een Koninklijk Paleis op een terrein achter het Rijksmuseum te Amsterdam, en de opening der Tentoonstelling van de bekroonde ontwerpen.

In kwaliteit van Voorzitter van de Maatschappij zij het mij vergund nog een enkel woord tot u te richten, nu wij even stilstaan bij den 60sten mijlpaal op den weg door het Maatschappelijk leven afgelegd.

Eerlijkheidshalve mag ik niet verzwijgen — hetgeen trouwens reeds aan velen uwer bekend is — dat de eigenlijke herinneringsdag reeds 26 Januari verschenen was.

Toen toch was het 60 jaar geleden, dat de Maatschappij werd opgericht, en wel op het initiatief van de beide architecten J. van Straaten en zijn vriend G. Moele Jr., — die in 1841 reeds eenige personen te samen riepen om over het nieuwe plan te spreken tot het oprichten van een Vereeniging van Bouwkunstenaars, ter vervanging van een in 1819 gestichte „Maatschappij tot Aanmoediging der Bouwkunde", welke in 1830 werd opgeheven, nadat de zuidelijke provincien zich van de noordelijke hadden afgescheiden.

Op het einde van genoemd jaar kwamen de heeren weder te samen en werd besloten tot het oprichten der nieuwe vereeniging, die den naam zou ontvangen van „Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst."

Op 6 Januari '42 was een concept-reglement gereed, dat den 26sten uitvoerig werd besproken, ten slotte vastgesteld en bekrachtigd door de onderteekening van de oprichters-commissieleden.

Anno 60 waren onze middelen niet van dien aard, dat wij vrijheid vonden om op de begrooting een post uit te trekken voor een feestviering. Voor het einde van dat jaar evenwel kwam onverwacht een feestgave bij ons in, met verzoek deze te bestemmen voor prijzen, uit te loven voor een Internationale Eere-Prijsvraag, waardoor wij in de gelegenheid werden gesteld om ten minste „iets bijzonders" bij het 60jarig bestaan te doen.

De tijd benoodigd voor het maken van een serieus ontwerp mocht niet te kort gesteld en dit kon zelfs niet uitgewerkt worden voor de laatstgehouden Meivergadering; zoodoende is besloten het jubilé op de Algemeene Septembervergadering te herdenken.

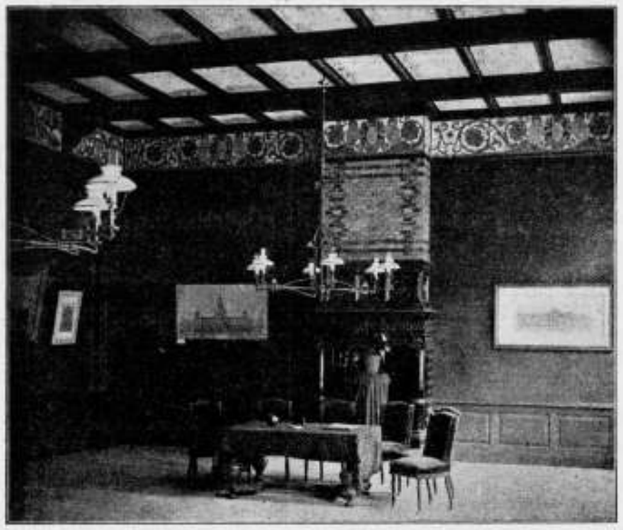
Inmiddels kwam van het een het ander, hetgeen er toe medewerkte, dat er een werkelijke feeststeuming ontstond door de vele blijken van sympathie die wij van verschillende kanten ontvingen, zoodat het Hoofdbestuur zijn gasten, leden en belangstellenden waardig ontvangen kan.

Het ligt natuurlijk niet in mijne bedoeling om nu al de lotgevallen van de Maatschappij verder voet voor voet te volgen. Ik zou daartoe een uittreksel uit hare „annalen" moeten geven of beter nog, u verwijzen naar het „Gedenkboek" van onze Maatschappij, dat 10 jaar geleden door onzen ijverigen secretaris — den heer Rieber — is samengesteld bij gelegenheid van de herdenking van haar gouden feest.

Niettemin wil ik nog even een blik in het verledene werpen, en wel hoofdzakelijk op de vroegere jubileum-feesten, en eenige hoofdmomenten uit het leven der Maatschappij herdenken. Er zijn toch van die tijdstippen waarop rekenschap wordt gegeven van wat in de verloopen jaren is bereikt, en afgevraagd wordt of het heden vooruit- of achteruitgang aantoont, en welke gedragslijn in de toekomst te volgen is.

Het bleek mij, dat allereerst het zilveren feest met opgewektheid herdacht is en gevierd werd op 7 Aug. 1867, bij welke gelegenheid er ook een feestrede is uitgesproken door den heer T. van Westrheene Wzn.

Uit de geheele rede spreekt zijn liefde voor de Kunst in het algemeen en de Bouwkunst in het bijzonder, zijn belangstelling in en sympathie voor het doel en den werkkring der Maatschappij. Menig vleiende beoordeeling omtrent het nut door haar gesticht, komt daarin voor, en vele wenken om in de toekomst nog rijker en heilzamer resultaten te mogen bereiken, zijn er doorheen gevlochten. Past alles niet in het cadre van onze dagen, er was toch veel bij dat wij ons nu ook nog wel eens mogen herinneren, vooral de aanbeveling om eendrachtelijk samen te werken en met vereenigde krachten de onkunde te verdrijven, de onverschilligheid wakker te schudden en den smaak te veredelen, zuivere beginselen te kweeken en te verspreiden, harmonie te brengen in de behoeften van het publiek aan de cène en de voortbrengselen der kunst aan de andere zijde. Ik zou er nog bij willen voegen: steeds trachten schijn en onwaarheid te vermijden.

Vergaderzaal in het gebouw van de Mij t. Bev. der Bouwkunst.

Niettegenstaande de vleiende lofrede over het streven en werken der Maatschappij, meende men zich toen toch de vraag van beteekenis te moeten stellen: of de gedurende 25 jaren bewandelde weg wel de „ware" was en wat er te doen stond ter bestendiging van bloei, tot verhooging van invloed enz.

Het antwoord daarop bleef voor het eerste gedeelte bevredigend, doch een paar jaren later kwamen andere voorstellen in en werd aangedrongen op krachtiger werkzaamheid naar buiten.

Onder meer of mindere voor- en tegenspoed schreed de Maatschappij inmiddels kalm verder, zonder veel reclame of veel van zich te doen spreken.

Af en toe openbaarde zich vernieuwde aandrang, die gevoeld en geuit werd om een minder bescheiden rol te spelen en die een wijziging beoogde in de samenstelling van het Bestuur, de verhouding der leden, enz. enz. Als gevolg daarvan herinner ik aan de geheele reorganisatie der Maatschappij in 1880, zeker een der voornaamste hoofdstukken uit haar leven. Bij deze reorganisatie werd meer gelegenheid gegeven tot ontwikkeling van het artistiek element in den werkkring der Maatschappij en haar invloed in dien zin naar buiten, en daardoor den stoot gegeven aan de door vele leden gewenschte veranderingen. Ook toen kwam ter sprake het wenschelijke van de stichting van een Maatschappelijk Gebouw, met een vergaderzaal, bibliotheek, een permanente tentoonstelling van bouwmaterialen, berging voor het archief en een woning voor den bewaarder der verzamelingen, welke wenschen een paar jaar daarna verwezenlijkt werden.

Alle veranderingen en verbeteringen werden dan ook bij het veertigjarig jubilé herdacht door den feestredenaar van dien dag, Dr. van Vloten, waardeerende de handelingen der Maatschappij betreffende de bevordering der bouwkunst en de belangen harer beoefenaren, er op aandringende, dat de Maatschappij zou blijven volharden in haar streven en door haar invloed vooral Neerlands bouwkundige toekomst aan zijn verleden zou doen beantwoorden. Zeer zeker een schoon, doch niet gemakkelijk uitvoerbaar programma.

Er is evenwel gedaan wat gedaan kon worden, in verband met de daartoe voorhanden zijnde middelen, medewerking en ondervonden steun, steeds trachtende het doel in het oog te houden.

Tot voldoening van hen bij wie dat streven voorzat, en overeenkomstig daarnaar handelenden, kon professor Allart Pierson 10 jaar later getuigen, na kennis genomen te hebben van den inhoud der Bouwkundige Bijdragen, Verslagen en andere uitgaven der Maatschappij: dat deze met veel trotsch kon neerzien op de 50 jaren die achter haar lagen. Daarom werd het halve eeuwfeest dan ook luisterrijk en onder de meest gunstige omstandigheden gevierd.

Het huldigen der Mij. in het toekennen van eene Koninklijke onderscheiding aan den toenmaligen voorzitter, den heer Muysken, de schoone en belangrijke feestredevoering van professor Pierson, het reeds hierboven genoemde Gedenkboek en de uitgave van een Album, opgedragen aan H. M. de toenmalige Koningin Regentes, Beschermvrouw der Maatschappij, en bevattende uitgevoerde werken door architect-leden der Maatschappij, en niet het minst het bij die gelegenheid gehouden „Nationaal Congres" voor de „Bouwkunde", waarvan Z. E. de Minister van Binnenlandsche Zaken, de heer J. P. R. Tak van Poortvliet Eerevoorzitter was, en waar mannen als Z. E. de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid de heer C. Lely, de professoren Gugel, Allart Pierson, Pekelharing, Treub, de heeren Jhr. van Nispen tot Sevenaer, Armand Sassen, de Kruyff, Conrad, van Zuylen, Tellegen, Berlage en andere bekwame mannen het woord voerden, brachten er veel toe bij de positie van den architect en die onzer Maatschappij in de oogen van het publiek te verhoogen.

En nu is wederom een 10jarig tijdvak afgesloten, en is de Maatschappij haar 60ste levensjaar ingetreden.

Bij een menschenleven wordt wel eens het oude rijmpje aangehaald:

„Bij 50 gaat men aan het zakken
en bij 60 komen de ongemakken . . . ."

Goddank is dat met het leven der Maatschappij niet het geval geweest. Veel stormen zijn inmiddels over haar hoofd gevaren, is haar te veel actief optreden wel eens kwalijk genomen en het niet genoeg actief optreden tegelijkertijd gehekeld, terwijl dit laatste vaak weerklank gevonden heeft in het ledenaantal, dat dan aan schommelingen onderhevig was.

Ook al vaak was door onbekendheid of verkeerd begrijpen de verhouding tusschen andere vereenigingen niet altijd zooals het wel had kunnen zijn, maar: „na regen komt zonneschijn." Dankbaar erkennen wij, dat wij veler sympathie ondervonden — een uiting daarvan is deze gezellige smaakvolle zaal, waar ik straks nader op terug kom — en wij trotsch zijn, dat wij de hooge onderscheiding genieten, dat H. M. de Koningin wel als onze Beschermvrouw is willen optreden naast hare Koninklijke Moeder, die dit reeds eenige jaren was.

„Noblesse oblige". Wanneer wij onder zoo'n voorname vlag varen, hebben wij, naast onze verplichtingen tegenover de Maatschappij, allereerst te zorgen, dat wij de Koninklijke onderscheiding met eere dragen en haar waard zijn.

Wij trachten dus voort te gaan op den goeden weg, en voor hen die hier aanwezig zijn en ons program niet kennen, wensch ik mede te deelen, dat wij trachten dat doel te bereiken door het uitgeven van:

1°. een geïllustreerd Bouwkundig Weekblad, Orgaan der Maatschappij en hare Afdeelingen;

2°. een Bouwkundig Tijdschrift in vier afleveringen per jaar, met een groot aantal platen en tekstfiguren;

3°. eene aflevering groot folio, met Afbeeldingen van oude Nederlandsche Gebouwen, bevattende vijf platen per jaar, met Hollandschen en Franschen tekst;

4°. de Verslagen der Algemeene Vergaderingen en de Afbeeldingen van bekroonde Prijsvragen;

5°. Met het zelfde doel worden elk jaar minstens twee Algemeene vergaderingen gehouden, worden jaarlijks Prijsvragen uitgeschreven, enz.;

6°. onderhoudt de Maatschappij eene steeds aangroeiende bibliotheek, en houdt zij Tentoonstellingen, hoofdzakelijk op bouwkunstig gebied, in haar maatschappelijk Gebouw, waarin sinds 1885 eene Permanente tentoonstelling van bouwartikelen gehouden wordt.

Voorts tracht de Maatschappij werkzaam te zijn in het belang van het bouwkunstig Onderwijs, geeft zij hare Adviezen aan Gemeentebesturen, enz. en heeft zij een examen ingesteld ter verkrijging van het Diploma van Bouwkundig Opzichter; ook heeft zij het Bureau van Plaatsing voor Bouwkundige Opzichters.

De tijd is te kort om u een uitvoerig overzicht te geven over dit afgeloopen tienjarig tijdperk daarom zal ik trachten mij tot enkele hoofdpunten te bepalen.

Leden. Het aantal leden bedraagt op het oogenblik ongeveer 630 Gewone, Kunstlievende en Buitengewone Leden, de laatste vermende een rubriek voor jonge mannen die tegen verlaagd tarief tot hun 23ste jaar lid kunnen worden.

Bestuur. Dit is tegenwoordig samengesteld, in tegenstelling met vroeger, behalve uit Amsterdamsche leden, uit bestuursleden der *Afdeelingen*, en de verkiezingen zijn zoodanig geregeld, dat alle Afdeelingen à tour de rôle in het Hoofdbestuur vertegenwoordigd zijn.

Hoe wenschelijk dit ook zij, is er ook een schaduwzijde aan verbonden. Aangezien onze zetel in de hoofdstad is, is het bij actueele gevallen niet mogelijk om elk oogenblik van Noord en Zuid bij elkander te komen tot het houden van besprekingen. Ook met schrijven en antwoorden gaat veel tijd verloren, zoodat bij urgente gevallen de Afdeelingen verzocht zijn geworden zelf op te treden. Inmiddels kan van wege het Hoofdbestuur een onderzoek zoo noodig in loco worden ingesteld, om adhesie te betuigen aan inmiddels ingediende adressen enz.

Prijsvragen. Deze worden geregeld uitgeschreven. De destijds afgeschafte geldelijke beloonigen worden weder toegekend, wanneer onze middelen daartoe voldoende zijn. Vooral de laatste jaren is veel en ook knap werk geleverd en waren de wanden van onze zaal vaak te klein om alles te exposeeren, hetgeen geregeld geschiedt op de Algem. Meivergadering.

Handelingen en Vertegenwoordiging der Maatschappij. Aan de hand van ons Weekblad zou ik hiervan een opsomming kunnen geven, doch ook alweder om niet te uitvoerig te worden, moet ik mij tot enkele zaken beperken.

11 Januari 1893. Verzoek van het Bestuur der Maatschappij aan den Gemeenteraad te Amsterdam, om bij de behandeling der voordracht over het geven van gronden in erfpacht, milde bepalingen te maken voor die gronden waarop kostbare en monnmentale gebouwen zullen verrijzen.

19 Januari 1893. Adres aan den Minister van Binnenl. Zaken om eene nationale Prijsvraag uit te schrijven voor een Museum voor Natuurlijke Historie te Leiden.

Nadat het gebleken was, dat dit adres geen gewenscht gevolg had, werd op:

2 November 1893 een zelfde verzoek gericht tot de Tweede Kamer der Staten Generaal.

19 Januari 1893. Verzoek aan den Gemeenteraad van Amsterdam, om bij de voordracht tot verhooging der tractementen van ambtenaren bij den dienst der Publieke Werken, zoodanige bepalingen te maken, dat daardoor voor goed worde voorkomen, dat de technische ambtenaren der Gemeente werk voor particulieren uitvoeren.

De Gemeenteraad besloot, dat bedoelde ambtenaren niet dan na verkregen vergunning van B. en W., werken voor particulieren mochten uitvoeren. Op het verzoek aan het Bestuur, om mededeling van feiten in strijd met deze bepaling, is geantwoord, dat het Bestuur meende, niet daaraan te mogen voldoen.

In Januari 1893 had het eerste examen plaats ter verkrijging van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, ingesteld door de Maatschappij.

27 April 1894. Verzoek aan den Minister van Koloniën om te willen bevorderen, dat een zoo volledig mogelijk beschrijvende en door opnemingen en photographien-geïllustreerde Geschiedenis der Oude Kunst van de eilanden van de Oost-Indischen Archipel zou worden samengesteld.

In 1895 werd de honorarium Tabel voor Bouwkundige Werkzaamheden gewijzigd.

In 1895 werd het Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars opgericht.

31 October 1895. Adres van het Hoofdbestuur aan de Tweede Kamer der St. G. in zake de herstelling der Grafelijke Zalen.
Een besluit werd genomen in den zin van het verzoek.

25 Juli 1896. Verzoek aan de Tweede Kamer der St. G. om een geheele reorganisatie van het hooger technisch onderwijs ter hand te nemen, of, indien hiertegen bezwaren bestonden, het aanhangige wetsvoorstel tot wijziging van het Bestuur der Polytechnische school te Delft aan te nemen, zooals dat aan de Tweede Kamer werd verzocht door de Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs.

22 Juni 1897. Adres aan Burgemeester en Wethouders van Amsterdam met verzoek, dat door de Gemeente bij overdracht van terreinen achter 't Rijksmuseum, die haar in eigendom toebehooren, hoogere eischen ook op aesthetisch gebied worden gesteld.

Het gevolg is geweest de instelling der zoogenaamde Schoonheids-Commissie.

1898. Aan het Hoofdbestuur der Mij. werd door een aantal Bouwkundigen een adres gericht met het verzoek, in eene algemeene Vergadering der Mij. de oprichting te bespreken van een „Bond van Nederlandsche Bouwkundige Vereenigingen."

Het Hoofdbestuur achtte het wenschelijker bestaande toestanden te verbeteren, dan nieuwe en onzekere in het leven te roepen.

April 1899. Het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia richtte het verzoek tot het Hoofdbestuur om een adres van het Genootschap te steunen, waarin aan den Minister van Binnenlandsche Zaken verzocht werd om in de Wet tot regeling van het onderwijs aan de Rijks Academie van Beeldende Kunsten te bepalen, dat aan deze inrichting ook onderwijs zou worden gegeven in de bouwkunst en aanverwante vakken.

Het Hoofdbestuur antwoordde, dat in de eerste plaats het onderricht voor architecten aan de P. S. te Delft de reeds zoo lang gewenschte verbeteringen moest ondergaan, alvorens er aan gedacht mocht worden de opleiding in de bouwkunst op te nemen in het programma der Rijks Academie.

24 Maart 1901. Het Hoofdbestuur betuigde in een adres aan den Gemeenteraad van Amsterdam adhesie aan een verzoek, per adres door de Afdeeling Amsterdam der Mij. tot dien raad gericht, om gelden beschikbaar te stellen voor het aanbrengen der vier ontbrekende beeldgroepen op de Hoogesluis.

De Raad besloot de beeldgroepen niet te doen uitvoeren.

12 Juli 1901. Het Hoofdbestuur verzocht aan B. en W. van Amsterdam, om eene voordracht tot verbouwing van het raadhuis eerst in den Gemeenteraad in behandeling te brengen, nadat uit een nauwkeurig onderzoek zou zijn gebleken, of en op welke wijze het Paleis aan den Dam voor den stadhuisdienst zou zijn in te richten, nadat een nieuw en waardig vorstelijk verblijf op eene daartoe geschikte plaats te Amsterdam zou zijn gesticht.

Besloten is, het raadhuis te verbouwen. Een Commissie is benoemd om de bruikbaarheid van het Paleis als raadhuis te onderzoeken.

30 October 1901. Het Hoofdbestuur wendde zich tot H. M. de Koningin met het verzoek te willen bevorderen, dat voldaan worde aan het verzoek van den Oudheidkundigen Bond van Staatswege eene Commissie te benoemen voor het inventariseeren en beschrijven van belangrijke Nederlandsche bouwwerken en het aangeven van middelen om deze voor ondergang te behoeden. Het deed daarbij tevens het verzoek, eene permanente Commissie te benoemen, wier taak het zou zijn de herstellingswerken aan Nederlandsche monumenten voor te schrijven.

28 October 1901. Door het Hoofdbestuur werd het verzoek gericht tot de Minister van Binnenlandsche Zaken, 1°. om reproductiën te mogen doen maken van teekeningen van oude Nederlandsche monumenten, berustende bij de Afdeeling Kunsten en Wetenschappen, ten behoeve van de uitgave „Oude bestaande Gebouwen", of wel 2°. aan de Mij. met een geldelijke subsidie der Regeering op te dragen, binnen een zeker aantal jaren de voornaamste dier teekeningen in genoemd plaatwerk uit te geven.

Aan het verzoek sub 1 is door den Minister voldaan.

14 November 1901. Tot H. M. de Koningin werd door het Hoofdbestuur het verzoek gericht te willen bevorderen, dat door de Regeering stappen zouden worden gedaan tot behoud van de met slooping bedreigde Broerenkerk te Bolsward.

Deze kerk is tot nog toe niet gesloopt.

3 December 1901. Het Hoofdbestuur richtte het verzoek tot den Minister van Binnenlandsche Zaken, een Rijks-subsidie van ƒ 10.000.— te verleenen voor de Nederlandsche afdeeling op de tentoonstelling te Turijn in 1902.

Dit subsidie is verleend geworden.

5 Mei 1902. Tot den Gemeenteraad van Gouda richtte het Hoofdbestuur het verzoek, zijne goedkeuring te onthouden aan een voorstel van B. en W. tot slooping van de oude korenbeurs te Gouda; het gaf integendeel in overweging dit oude bouwwerk in zijn oorspronkelijken staat te herstellen.

Tot nog toe is geen besluit tot slooping genomen.

De Bestuursleden werden bovendien vaak in verschillende commissies benoemd en de Maatschappij was op congressen enz., belangrijk voor de Bouwkunst, steeds vertegenwoordigd.

Velerlei advies werd gevraagd en gegeven en ik mag o. a. wijzen op de restauratie van de raadhuizen te Bolsward en Lochem door commissies uit het Hoofdbestuur der Maatschappij.

Bescheidenlijk is niet van alles melding gemaakt in ons orgaan. Ik zou b.v. nog kunnen noemen adviezen voor de Gemeente Kuilenburg. Ook waar door particulieren raad werd gevraagd, waren wij steeds bereid die te geven wanneer ons dat mogelijk was, hetzij met teekeningen, hetzij door het verschaffen van gegevens uit onze rijke bibliotheek, hetzij door het geven van schriftelijke inlichtingen, het schrijven van aanbevelingen of het doen van onderzoekingen, zoowel binnen- als buitenslands.

Zetel. De zetel van de Maatschappij is nog altijd te Amsterdam in het gebouw der Maatschappij. In in moeilijke dagen er wel eens aan gedacht het pand van de hand te doen, zoo bleek aan de andere zijde, dat de exploitatie met het verhuren van onze zaal tot het houden van tentoonstellingen en vergaderingen, zoomede van de permanente Tentoonstelling, nog niet zoo onvoordeelig was. De last van verhuizen en het huren van een andere gelegenheid zou toch ook veel geld kosten en zoo bleven wij waar wij waren, totdat ons onvergetelijk eerelid Godefroy bij zijn overlijden ons bij testamentaire beschikking zoodanig bedacht, dat de aflossingen van de aangegane leening geregeld plaats kunnen vinden, buiten de Maatschappelijke kas om.

Als een bewijs van waardeering voor dit besluit van den dierbaren overledene zijn wij bezig een fonds Godefroy te vormen, waaruit eereprijsvragen zullen worden uitgeschreven, opdat zoodoende zijn naam aan de vergetelheid ontrukt worde en bij onze nakomelingen in eere blijve.

Met de jaren had het gebouw een flinke opknapping noodig.

De tentoonstellingzaal werd beter verlicht door grootere ramen, en voordeeliger voor de exposanten, daar de inzendingen nu ook van af de straat zichtbaar zijn. Voor het onderhoud moest veel gedaan en vernieuwd, terwijl wij ruimte te kort hadden.

In dat alles is nu voorzien, en wel eerstens door de vrijwillige bijdragen van verschillende belangstellende leden, die of giften of rentelooze voorschotten gaven, of zich tevreden willen stellen met een zeer bescheiden rente. In natura evenwel werd niet minder geschonken. Het gratis leveren van de heft van een glazen luxferprisma-vloer, door de Luxfer-Prism-Company, een lambrizeering en plafondbetimmering door de HH. Albers & Zoon, de gebeeldhouwde consoles voor het plafond door den heer E. van den Bossche, doekbekleeding voor de wanden door ons oud Bestuurslid Mutters en door de firma Schneiders, de bekroning van het schoorsteen arrangement door den heer Labouchère, een decoratief fries langs de wanden door den Voorzitter van de Afdeeling Amsterdam, den heer Ed. Cuypers, de bezetting van de bovenramen met glas in lood door ons Delftsch lid den heer Jan Schouten, de smaakvolle gesmeed ijzeren kroontjes van de firma Braat, en raamsluiters door de heeren Gunther en Meuser. Ter opluistering schonken ons Eerelid Le Comte ons het kapitale schilderij, dat hier aan den wand tegenover mij hangt, en de heer Jurriaan Kok, namens „Rozenburg", het portret van onze Koningin, uit Haar jeugd, uitgevoerd op tegels.

Het leveren van de geheele verbouwing van de achterzalen, uitbreiding bibliotheek, enz. geschiedde door onze leden, de bekende aannemers De Haan & Cerlijn, tegen kostenden prijs, terwijl de ventilatie daarvan gratis door de heeren Jan Hamer & Co. werd in orde gebracht.

Het trappenhuis en de bestuurskamer werden mede opgefrischt.

De Afdeelingen Amsterdam en 's-Gravenhage schonken elk verder geldelijke bijdragen voor dit doel, terwijl andere afdeelingen ons gaarne wilden, doch wegens ontoerijkende kasgelden niet konden helpen.

Op deze plaats, in deze feestelijke bijeenkomst, wensch ik die heeren den hartelijken dank van het Hoofdbestuur te betuigen, zoo ook aan de commissie, die zich belangeloos wel met de leiding dezer werken heeft willen bemoeien.

Afdeelingen. Het blijkt uit dit alles ook, dat onze verhouding tot de afdeelingen van aangenamen aard is; wij houden ter onderhouding van gemaakte kennis onze najaarsbijeenkomsten gewoonlijk daàr, waar afdeelingen gevestigd zijn, en deze excursies geven immer aanleiding tot de alleraangenaamste herinneringen.

Alle afdeelingen bloeien nu juist niet in gelijke mate, ook al wegens de vele concurrentie van zustervereenigingen en vereenigingetjes, waarvoor veel krachten versnipperd worden.

De Amsterdamsche, de oudste onder haar zusters, zal dit jaar haar 50e jaarfeest herdenken.

Onze verhouding tot de zustervereenigingen is van vriendschappelijken aard en wij worden steeds bereid gevonden, waar zij optreden voor algemeene of bijzondere belangen, hen daarin te steunen met die middelen, die ons daartoe het meest geschikt blijken of van ons gevraagd worden.

Uitgaven. Aan onze uitgaven besteden wij veel zorg; wij zouden gaarne meer doen en geven, doch stuiten vaak op de groote onkosten daaraan verbonden.

Veel medewerking mochten wij ondervinden, doch wij blijven ons aanbevelen in uw aller steun en medewerking. Voor geleverde bijdragen geven wij vergoeding, wanneer daarom wordt gevraagd.

„De *Oude Gebouwen*", ons standaardwerk, dat een moeielijk en kostbaar bestaan heeft, zal in belangrijkheid toenemen en geregeld blijven verschijnen, nu ons de gegevens van Rijkswege verstrekt worden.

Het Bouwkundig Tijdschrift ontving belangrijke bijdragen en de laatste jaargangen bevatten o.a. stedebeschrijvingen, die van doorwrochte studie en groote liefde voor de vele fraaie en merkwaardige gebouwen en het materiaal dat wij van het voorgeslacht erfden, getuigen. Als zoodanig wijs ik op de beschrijving van Oud Zutphen, alwederom verschuldigd aan de welbesneden pen van den heer Tutein Nolthenius. Hierop volgde Oud Deventer van onzen medebestuurder, tevens Voorzitter van de Afdeeling Groningen, den heer Mulock Houwer, en dezer dagen zijn juist twee deelen verzonden van Oud Utrecht door den begaafden archivaris van de gemeente Utrecht, den heer Mr. Muller, om gevolgd te worden door eene beschrijving van den Dom, door den restaurateur van dit overbekend eeuwenoud bouwwerk, den heer Nieuwenhuis, Voorzitter van de Afdeeling Utrecht.

„*Weekblad.*" Wij doen moeite steeds zooveel mogelijk actueel en belangrijk te zijn. In ons klein landje bestaan echter zooveel technische bladen, die allen hard moeten wurmen om staande te blijven. Een poging van het Hoofdbestuur om tot een fusie van eenige te geraken, is jammerlijk mislukt, terwijl inmiddels nieuwe bladen worden opgericht. Wij hopen evenwel op een grootere toename van ons ledental en dan zullen de voordeelen daaruit voortvloeiende, allereerst het Weekblad ten goede komen.

De laatste jaren bevat elk nummer van het Weekblad een of meerdere illustraties.

Evenals mijn voorganger 10 jaren geleden deed, geloof ik ook te kunnen getuigen, dat het laatste tijdvak, dat ik u in het kort schetste, niet onbelangrijk is geweest voor de Maatschappij en de leden.

Een van de eersten ben ik om te bekennen, dat er veel meer kon gedaan zijn, maar om tekortkomingen afdoende op te heffen, is veel toewijding niet alleen, maar ook veel tijd noodig; en daar wij allen voor onzen dagelijkschen boterham hard moeten werken, komen wij voor andere dingen in onze eeuw van stoom en electriciteit wel eens tijd te kort. Ook alle verplichtingen kunnen niet op een klein kringetje medewerkers rusten, maar deze hebben evenzeer hulp en medewerking noodig. Nogmaals: wij erkennen dankbaar veler hulp, maar er zijn er, die werkelijk ons krachtiger konden steunen, en wij blijven ons ten zeerste in hun goed aandenken aanbevelen.

Verder — „een waar vriend die mij mijn feilen toont". Wanneer er redenen zijn, dat wij anders en beter konden handelen, zoo houden wij ons evenzoo aanbevolen voor opmerkingen en terechtwijzigingen; onze bestuurskamer staat voor een ieder open.

En nu mag ik werkelijk niet meer van uwe aandacht vergen en moet ik deze inleiding eindigen, die uit den aard der zaak niet anders dan een droge opsomming van feiten wezen kon, en die ik verplicht was te geven, aangezien deze in een voorgaande vergadering is toegezegd.

Dat allen doen, wat hun hand vindt te doen, dan zal alles wel „recht kom".

Niet zakken, en geen ongemakken!

Onze woning ziet er weder geheel verjongd uit; dat onze opvolgers straks zullen mogen getuigen, dat na den 60sten verjaardag de Maatschappij steeds meer en meer in groei en bloei toenam, en werkelijk in *alle* opzichten aan hare bestemming beantwoordt.

Dat zal eene schoone bladzijde van het 2e Gedenkboek zijn.

Na deze inleidende rede, die door de aanwezigen met luide teekenen van bijval was begroet geworden, gaf de Voorzitter het woord aan den heer R. P. J. Tutein Nolthenius, Hoofd-ingenieur-titulair van 's Rijks Waterstaat, lid van de Maatschappij, tot het uitspreken der feestrede.

(Door de hoog op prijs gestelde welwillendheid van den feestredenaar, zal diens rede, getiteld „Een der onzen", in haar geheel worden opgenomen in het Bouwkundig Tijdschrift, jaargang 1902.)

Ook de feestrede, door de aanwezigen met belangstellende aandacht gevolgd, werd luide toegejuicht.

De Voorzitter maakte hierop opmerkzaam, toen hij als tolk van allen, maar voornamelijk namens het Hoofdbestuur, den heer Tutein Nolthenius zijn hartelijken dank voor het gesprokene betuigde. Wij zijn u — zeide de Voorzitter, — ten hoogste erkentelijk, voor uwe welwillendheid, waarmede u aan onze uitnoodiging hebt gevolg gegeven en tevens voor de waardeerende woorden, die u aan het adres der Maatschappij hebt gericht. Wij beloven u, dat wij uwe wenken, zooeven vernomen, zullen ter harte nemen. Nogmaals onzen vriendelijken dank!

(Wordt vervolgd).

DE GRAFELIJKE ZALEN.

In enkele dagbladen vinden wij onderstaand bericht opgenomen.

„De Ridderzaal op het Binnenhof te 's-Gravenhage zal na afloop der onderhanden restauratie, geen geheel vrijstaand gebouw worden zooals zich aanvankelijk liet aanzien na slooping van de aanbouwsels aan weerszijden. Thans wordt aan den eenen hoek van den voorgevel aan de zijde van het Binnenhof in den ouden stijl van het geheel opgetrokken een vleugeltje, dat in verband met het plan om de graaflijke zaal te bestemmen voor de openingsplechtigheid der Staten-Generaal, bevatten zal een antichambre of wachtzaal voor de Koninklijke familie.

En aan den hoek aan den kant van het Hofsingel wordt mede een zijgebouwtje gemetseld, waarvan het front uitloopt in een trapjesgevel.

Het geheele werk der restauratie zal niet vóór 1904 voltooid zijn."

Uit dit bericht zou men misschien kunnen opmaken, dat beide zijgebouwtjes zoo maar willekeurig worden „gemetseld". Dit is echter niet het geval.

Onder verwijzing naar onze laatste uitvoerige mededeelingen in het Weekblad van 13 September 1902, zijnde het verslag der Commissie voor de restauratie der Grafelijke Zalen, loopende tot 25 Juni 1902, kunnen wij mededeelen, dat indien reeds werkelijk besloten mocht zijn de beide aanbouwen uit te voeren, dit in elk geval zal geschieden op de grondslagen en volgens de gegevens van de oude aanbouwen die gevonden zijn bij en na het afbreken der later tegen de zijgevels der Groote Zaal geplaatste gebouwen. Van die oude annexen heeft de zuidelijke dienst gedaan als dressoir, de noordelijke als penterije, met waarschijnlijk een bottelarije daaronder.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Groningen. 31 October 1902. De voorzitter, de heer J. A. Mulock Houwer, opende deze 1e wintervergadering met eenige toepasselijke woorden. Na lezing der notulen van de vorige vergadering werd medegedeeld, dat is ingekomen een aanbieding van den heer Herm. B. de Groot, tot het houden van eene lezing, welke met graagte wordt aangenomen. De heer P. M. A. Huurman zeide eene lezing toe over Electrische trams. Tevens stelde hij voor, de Techn. Vakvereeniging te introduceeren, opdat het bezoek aan de vergaderingen wat grooter mocht zijn. De voorzitter wenschte dit ook voor de plaatselijke Vereeniging tot Bev. v. Bouwkunst. Beide voorstellen werden aangenomen.

Het woord kwam nu aan den heer J. A. Mulock Houwer, die ons in een interesante lezing een reisje liet doen door Kasteelen, dagteekenende uit een tijd der Noormannen, Richard Leeuwenhart enz., waarvan sommige overblijfselen nog bestaan. Spreker behandelde in hoofdzaak den kasteelenbouw in Frankrijk

Deze lezing werd toegelicht met teekeningen van spreker.

Als slot gaf deze nog een beschrijving van de toenmalige oorlogswerktuigen, ook door teekeningen opgehelderd. Een krachtig applaus beloonde spreker voor de genomen moeite, waarna de heer Huurman, namens de leden, mondeling bedankte voor de boeiende rede.

Na bezichtiging van de prijsvraagteekeningen der Maatschappij sloot de voorzitter de vergadering.

De Secretaris.

BERICHTEN.

In het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst wordt, nog tot 26 November a.s., eene tentoonstelling gehouden van voortbrengselen van Hollandsche kunstnijverheid door Arts and Grafts uit Den Haag.

Behalve vele smaakvolle producten der batikkunst zijn een aantal meubels tentoongesteld, waaronder er zijn die zeer de aandacht trekken door smaakvolle en practische vormen, en goede bewerking, ook wat de rationeele constructie betreft, met afwezigheid van ziekelijk trachten naar zonderlinge oorspronkelijkheid of opgevijzeld modernisme.

Ook het koperwerk en fayence verdient de aandacht.

Aan het voorloopig verslag over de Staatsbegrooting voor 1903, hoofdstuk Binnenlandsche Zaken, ontleenen wij nog het volgende.

Door sommige Kamerleden werd het als eene leemte beschouwd in het onderwijs aan de hoogeschool voor beeldende kunsten, dat er geen cursus wordt gegeven in de architectuur „uit welke de andere hier onderwezen kunsten voortvloeien en waaraan zij ondergeschikt zijn." In die leemte behoort volgens deze leden te worden voorzien, te meer omdat de wet van 26 Mei 1870 („Staatsblad" no. 78), waarbij deze Academie is ingesteld, in art. 2 bepaalt, dat onderwijs wordt gegeven in „de wetenschap van het schoon, vooral in betrekking tot de .... bouwkunst", terwijl die wet ook voorschrijft, dat aan de Academie geregeld wedstrijden in de architectuur zullen worden gehouden.

Wadenoijen. De herstellingswerken aan de kerk der Ned. Herv. Gemeente zijn voltooid. De cementlaag is van de muren verwijderd, en deze zijn opnieuw gevoegd. De muur aan de zuidzijde, die was uitgeweken is weder met tufsteen hersteld en te lood gezet. De hoofdingang is verplaatst, meer in overeenstemming met de binnenruimte.

De raamopeningen van het schip zijn bezet met glas in lood.

De lage zoldering is er vervangen door een houtbeschieting, tegen de geheel vernieuwde kap. De dakbedekking met pannen is vervangen door eene met leien.

De ontdekte muurschilderingen zijn behouden en zullen gedeeltelijk nog gerestaureerd worden.

Zutphen. De herstelling van den oostgevel van het noorderdwarsspand van de St. Walburgskerk is in 't begin van November gereed gekomen. De ramen in deze gevel zijn van steenen traceeringen voorzien, de contreforten met nieuwe steenen bekleed. Het muurwerk is opnieuw gevoegd en de balustrade langs het kerkdak is vernieuwd.

De oostgevel van het zuider transept zal het volgende jaar onderhanden worden genomen. De steiger is daartoe reeds gesteld.

Dieppe. Het bekende kasteel van Eu is bijna geheel door brand vernield. Het gebouw dateerde, als een herbouwing van een vroegere stichting, uit de 17e eeuw. Die herbouw was geschiedt op last van Mlle. de Montpensier. In 1795 werd het kasteel voor ziekenhuis ingericht, en weder gerestaureerd onder Louis Philippe; het ging daarna over aan Napoleon III, en werd in 1872 aan de graven van Parijs teruggegeven, die er een belangrijke verzameling kunstvoorwerpen in bijeen brachten.

Rome. De villa Borghese zal voor drie millioen lire aan den Staat worden toegewezen, indien niet binnen drie weken een bod wordt gedaan dat een half millioen meer bedraagt.

PERSONALIA.

Tot adjunct-ingenieur-opzichter bij de Tweede Noord-Hollandsche Tramweg-Maatschappij. Directeur de heer T. Sanders, is benoemd geworden de heer P. H. V. Bongaerts, civiel- en electrotechnisch ingenieur.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar	salaris	f 75.—
"	"	"	"	27	"	"	" 90.—
"	"	"	"	25	"	"	" 80.—
"	"	"	"	27	"	"	" 75.—
"	"	"	"	38	"	"	" 85.—
"	"	"	"	25	"	"	" 100.—
"	"	"	"	21	"	"	" 70.—
"	"	"	"	37	"	"	" 80.—
"	"	"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	"	"	22	"	"	" 60.—
"	"	"	"	20	"	"	" 60.—
"	"	"	"	19	"	"	" 50.—
"	"	"	"	27	"	"	" 80.—
"	"	"	"	19	"	"	" 60.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	" 25.—
"	"	"	"	20	"	"	" 45.—
"	"	"	"	33	"	"	" —.—
"	"	"	"	24	"	"	" 45.—
"	"	"	"	31	"	"	" 60.—
"	"	"	"	21	"	"	" 35.—

VERBETERING.

In het verslag van de 85ste Algemeene Vergadering van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, opgenomen in het Bouwkundig Weekblad No. 45 van 8 Nov. 1902, wordt in de 2e kolom op blz. 421, regel 33 van onderen, medegedeeld:

„De heer Nieuwenhuis heeft van 1886 tot 1890 deel uitgemaakt van het Bestuur der Mij. en was enz."

Dit is niet juist: de heer Nieuwenhuis was van 1832 tot 1890 lid van het Bestuur der Mij.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Afdeeling Utrecht. Vergadering, Dinsdag 18 Nov. 1902, des avonds te 7½ uur, in het Geb. voor K. en W. Mededeelingen betreffende de Woningwet door den heer J. N. Breebaart.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 17 NOVEMBER.

EIBERGEN. Het amoveeren eener schuur en het bouwen van een woonhuis met pakhuis en stalling.

De archit. T. Broekhuizen te Neede, n.m. 5 u., in café Wormmeester te Eibergen, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 17 Nov., n.m. 3 u.

DINSDAG 18 NOVEMBER.

DEVENTER. Het herbouwen eener door brand vernielde landbouwerswoning, no. 22 aan den Rijstenborgerweg.

De architecten G. en W. te Riele Gzn., n.m. 3 u., in café „De Zon", alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan den Parallel- of Lossersche weg.

Den Heer J. W. Römer, n.m. 8 u., in het café van Jochem Hemken. Bestek en teek. in voorn. café ter inzage. Inl. te bekomen bij J. H. C. Roesink, archit. Aanw. 18 Nov., v.m. 11 u.

HAARLEM. Bestek no. 235: het maken van betongebouwtjes met toebehooren in nevenbatterijen in de linie Krommeniedijk—Zuidwijkermeer (raming f 334601, onder het beheer der genie te Haarlem.

De genie, v.m. 10 u., op het bureel Kinder-huisvest no. 17. Bestek van af 8 Nov., en het proc.-verbaal van gegeven inl. van af 14 Nov. ter lez. op bovengen. bureel. Bestek en afschriften van het proc.-verb. zijn vanaf diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb. bij den besteder, tegen resp. f 0,50 en f 0,10. Inl. worden gegeven door den besteder op 13 Nov., v.m. van 10 tot 12 u. Aanw. wordt niet gehouden.

MARKEN. Het bouwen van een vischafslag aldaar.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Bestek en teek. kosteloos over te nemen ten raadhuize.

UTRECHT. Bestek 919. Het wijzigen van het hoofdgebouw, het maken van een bestelgoederenloods en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station Arnhem. Raming f 52.200.

De Mij. tot Expl. van Staats Spoorw., n.m. 2 u. (loc. tijd). Aanw. 11 Nov., v.m. 11 u. (W. E. tijd) wachtk. 3e klas Arnhem.

WOENSDAG 19 NOVEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van 1 heerenhuis in de Jan Luijkenstr. hoek Hobbemastr.

De archit. A. W. Weissman, n.m. 3½ u., in het gebouw tot bevord. der Bouwkunst, Marnixstraat. Bestek en teek. à f 3 te bek. bij Roelofsen, Hubner en van Santen. Inl. geeft voorn. arch.

EINDHOVEN. Het bouwen van eene directeurswoning in de Dommelstraat tegenover het tramweg-emplacement.

De directeur der tramwegmaatij. „De Meijerij", n.m. 2 u., in café van Ed. Stoot, Stationsplein. Bestek en teek. ter lezing op het bureau der maatschappij, en aldaar verkrijgb. à f 1,50 alsmede inlicht. Aanw. 18 Nov., v.m. 11 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis met café enz. (stations koffiehuis) aan den Wooldriksweg.

De arch. H. E. Zeggelink, 's midd. 12 u., in café „De Eschpoort", alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. 19 Nov., v.m. 9 u.

HAARLEM. Het bouwen van een stal en koetshuis op „Waterland" te Velzen.

De bouwk. ingen. J. A. G. v. d. Steur, n.m. 2 u., in „Weten en Werken". Bestek en teek. ad f 1,50 en inl. bij gen. architect.

DONDERDAG 20 NOVEMBER.

DOETINCHEM. Het bouwen van een winkelhuis met pakhuis aan de Veemarkt, met bijlever. van alle materialen.

De heer E. J. Hartemink, n.m. 2 u. Bestek en teek. van 13 Nov. af ter inzage bij de Wed. Hilferink. Aanw. 20 Nov., v.m. 10 u.

MIDDELBURG. Het bouwen van een magazijn voor betonningsmateriaal en eene hergplaats van den magazijnsvoorraad der loodsvaartuigen te Vlissingen op het zoogenaamd „Eiland" ald. Raming f 20050.

Het prov. best., v.m. 11 u. Bestek no. 187, ligt na 5 Nov. ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef, te 's-Hage. Inl. zijn te bekomen bij den hoofdingenieur Bekaar te Middelburg, den arron.-ingen. Hoogenboom te Vlissingen en den opzichter Vroeg te Vlissingen. De nota van inlichtingen ligt ter inz. bij gen. ingenieur op 12 en 13 Nov.

TERBAND. Het bouwen van een dubbele werkmanswoning aan den Rijksstraatweg.

De heer Th. de Leeuw, bij wien bestek en teek. ter inzage.

UTRECHT. Het in 1903 bouwen van een gashouder met een nuttigen inhoud van ongeveer 40000 M³.

Het gemeentebestuur. Projecten en prijsaanbiedingen onder motto „gashouder" in te zenden voor 20 Nov. Inlicht. verstrekt de directeur der gasfabriek.

MAANDAG 24 NOVEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een pakhuis op het terrein van het gem. handelsentrepôt in de Rietlanden.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 3 (met 4 teek.). Inlicht. worden gegeven ten kantore van den assistent-ingen. der havenwerken, in het gebouw van algemeenen dienst op den kop der Handelskade van 10 tot 12 u., gedur. de week, welke aan de aanbesteding voorafgaat.

AMMERSTOL. Het vergrooten van de openb. lagere school dier gemeente met 2 lokalen met bijlevering van materialen, grond- en heiwerk enz. zoomede het maken en leveren van de benoodigde schoolmeubelen.

Het gem.best., n.m. 2 u. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. ter gem.-secr. bij de firma S. en W. N. van Nooten te Schoonhoven en bij den arch. C. Kok te Ammerstol, die tevens inl. geeft. Aanw. 19 Nov., n.m. 2 u.

's-GRAVENHAGE. Den bouw van 20 villa's in drie partijen en gecombineerd daartestellen op een terrein gelegen aan de Nieuwe Parklaan en van Lennepweg te 's-Gravenhage.

De architecten W. B. Liefland en J. C. Meijers, v.m. 11 u., in hotel „Witte Brug". Teek. en bestek ter inzage in voorn. hotel, alwaar ook inl. zijn te verkrijgen. Bestek met 36 stuks teek. tegen f 15 aldaar verkrijgbaar.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 19 November 1902**, des namiddags ten 3½ uur, zal door den Architect A. W. WEISSMAN in het gebouw der *Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst*, in het openbaar worden aanbesteed:

Het bouwen van een Heerenhuis op den hoek van de Jan Luykenstraat en de Hobbemastraat te AMSTERDAM.

Bestek en Teekening zijn te verkrijgen à *f* 3 per stel bij Roelofsen, Hübner & Van Santen van 6 November 1902 af.

Inlichtingen worden gegeven door den genoemden Architect, ten zijnen Kantore, *Dauwtak 97* te *Amsterdam*.

Publieke Aanbesteding.

Namens den Raad van Beheer der Coöperatieve Bouwvereeniging „Nieuwe Parklaan", zullen de Architecten W. B. van Liefland en J. C. Meijers, in één der lokalen van het Hotel en Café Witte Brug te *'S GRAVENHAGE*, op *Maandag den 24sten November 1902*, des morgens ten elf ure in het openbaar aanbesteden:

Den bouw van 20 Villa's in drie partijen en gecombineerd daar te stellen op een terrein gelegen aan de Nieuwe Parklaan en van Lennepweg te 's Gravenhage.

Teekeningen en bestek liggen ter inzage van af des morgens **9 tot 4 uur** namiddags in voornoemd Hotel en Café Witte Brug alwaar ook inlichtingen zijn te verkrijgen.

Bestek met 36 stuks teekeningen zijn tegen betaling van *f* **15** aldaar verkrijgbaar.

TEXEL. De aan- en verbouw van het Post- en Telegraafkantoor met directeurswoning te Burg op Texel.

Het gem.best. n.m. 12½ u.

DINSDAG 25 NOVEMBER.

GRONINGEN. Het bouwen eener tol- en brugwachterswoning ter vervanging en ter plaatse van de bestaande brugwachterswoning bij Brildraaibrug, met bijkomende werken. Raming f 3000.

Het prov. bestuur, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inzage ter prov. griffie van Friesland en Groningen, en ter gem.huize te Groningen, Appingedam, Winschoten, O.-Pekela, Delfzijl, Sappemeer, Winsum, Eenrum, Leens, Uithuizen, Uith.meeden, Bedum, Zuidhorn, Beerta, Veendam, Noorddijk, Hoogkerk, Ezinge, Grijpskerk, Ulrum, Slachteren, Scheemda, Stedum, Middelstum, en Finsterwolde en ad 50 cent verkrijgb. ter prov. griffie. Inl. bij J. M. W. v. Elzelingen en J. de Jong te Groningen en H. Veenhuis te Zuidhorn. Aanw. 22 Nov., v.m. 10½ u.

UTRECHT. Bestek no. 922. Het maken van een haltegebouw, het uitbreiden der los- en laadplaats, het wijzigen der dienstwoning met daarmede in verband staande werken op het emplacement Vierverlaten. Raming f 12040.

De maatij. tot expl. van staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het centraalbureau.

WEERT. Het afbreken en weder opbouwen der boerderij, genaamd „Nezenhof", gelegen op Moesel te Weert.

De arch. Harx, te Eindhoven, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage bij den heer dokter Peeters, alwaar ook inl. verstrekt worden. Aanw. 25 Nov., v.m. 10 u.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG 25 November 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, Moreelse Park, *Utrecht*, van de levering van bovenbouwmaterialen, nl.

Bestek 198.

350000 stuks stalen hellingplaten, 35000 stuks stalen onderleg- en eindplaten en 3600 stuks stalen laschplaten.

Bestek 199:

20 ton stalen tirefonds, 145 ton stalen lasch- en schroefbouten, en 430 ton stalen haakbouten.

Bestek 200:

120000 grenen dwarsliggers.

Bestek 201:

5200 eiken dwarsliggers. en 9000 beuken dwarsliggers.

Bestek 202:

wisselhout en brugdwarsliggers van eiken en beukenhout.

De wijze van besteding is in de bestekken omschreven.

De bestekken liggen ter lezing aan het Centraalbureau, Moreelse Park, en bij den Ingenieur, Chef der Werkplaatsen en Magazijnen te *Utrecht*; zij worden, op *franco* aanvraag aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken), *franco* toegezonden voor *f* 0.50 per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.

Utrecht, 30 October 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 9den December 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 923.

Het afbreken van de rijtuigenloods, het maken van een locomotiefloods, het wijzigen van sporen en wissels, benevens het uitvoeren van eenige diverse werken op het station ARNHEM.

Begrooting f 5500.—.

De besteding geschiedt volgens § 48 van het bestek.

Het bestek ligt van den 14den Nov. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 26den Dec. 1902, ten 10.30 ure voormiddag *(West Europ. tijd)*, wachtkamer 3de klasse Arnhem.

Utrecht, den 8sten November 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 9den December 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 925.

Het maken van eene losplaats met toegangsweg, het wijzigen en uitbreiden van sporen en wissels en het uitvoeren van eenige diverse werken op het station LEEUWARDEN.

Begrooting f 8405,—.

De besteding geschiedt volgens § 35 van het bestek.

Het bestek ligt van den 14den Nov. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur F. M. VAN PANTHALEON Baron VAN ECK te *Groningen* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 25sten Nov. 1902, ten 1 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 8sten November 1902.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beurspleln). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . . . 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen.

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

22 OCTOBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van 1 fabriek met bovenwoningen aan de Bilderdijkstraat bij de Kinkerstraat, voor rekening van de Naaml. Venn. fabriek van gesteriliseerde en gepasteuriseerde melk „Holland". Door den bouwk. P. v. d. Vliet.
Laagste inschrijver B. Vlaswinkel te Amsterdam, voor f 52790.

29 OCTOBER.

AARLANDERVEEN. Het afbreken eener schuur en bouwen van een winkelhuisje, te Aarlanderveen lage zijde, Tuinstraat. Door den bouwk. C. Pannevis Jr., te Oudshoorn.
Laagste inschr. J. Schraverus, Nieuwveen, f 972.

GRONINGEN (ONDERH.). Het maken van een goederenbergplaats op het station te Buitenpost. Door den sectie-ingenieur bij de Staatsspoorwegen.
Laagste inschr. C. Roelfs, Winschoten, f 585.

NAALDWIJK. Het verbouwen van 4 tot 3 woningen in de Havenstraat. Door het gem. bestuur.
Timmerwerk. Laagste inschr. L. Verweij de Winter, f 1126.
Metselw. G. Lalleman, f 799. Niet gegund.

30 OCTOBER.

TERBORG. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van alle materialen. Door den architect G. J. Heezen.
Laagste inschrijver B. Koenders Silvolde, f 1859. Gegund.

2 NOVEMBER.

WORKUM. Het bouwen van twee burgerwoonhuizen, wijk E nos. 12 en 13. Door den bouwk. S. S. Hobma.
Laagste inschrijver v. d. Goot, Hielsum, f 3250. Gunning aangehouden.

3 NOVEMBER.

BOXMEER. Het metselwerk met gedeeltelijke bijlevering van materialen van een te bouwen woonhuis. Door den heer H. Martens.
Laagste inschrijver A. Dijks, Holthees, f 575. Gegund.

'S-HEERENBERG. Het bouwen van een woonhuis tegenover het tramstation. Door den archit. H. Geurden te Doetinchem.
Ingekomen 8 biljetten. Hoogste inschrijver J. v. Halteren, voor f 8000; laagste W. J. Weltink, s-Heerenberg, voor f 5967,72 Gegund.

4 NOVEMBER.

HUISSEN (GELD.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer W. Joosten.
Laagste inschrijver P. Janssen, Huissen, f 1470. Het werk is aan geen der inschr. gegund doch zal uitgevoerd worden door den ontwerper F. A Siepman te Huissen.

5 NOVEMBER.

ALKMAAR. Het bijna geheel amoveeren van perceel wijk A no. 3 aan het Paygiop, en het weder bouwen van een woon- en winkelhuis met magazijn, voor den heer J. Spruijt firma M. Leijers, onder beheer van den arch. K. Bakker Dz.
Laagste inschrijver F. A. Ringers en Zn., f 7575. Gegund.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan den 2den Emmadwarsweg. Door den heer D. J. Jacobs te Delden.
Laagste inschrijver G. J. Veneberg, f 2687. Gegund.

LOOSDUINEN. Het maken van een stationsemplacement met bijkomende werken te Loosduinen en het maken van de omlegging van den Westlandschen stoomtramweg van den Loosduinschen weg naar de Leugenbrug. (Bestek no. 31. Door de directie der Westlandsche stoomtramweg maatij.
Laagste inschrijver A. Korteweg, 's-Hage, f 55600.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een rijwielfabriek, magazijn en woonhuizen voor S. M. Argelo, op perc. C. no. 920 in de Schrans bij Leeuwarden. Door den arch. N. J. Adema.
Laagste inschrijver P. Feddema, Franeker, f 10650. Gegund.

6 NOVEMBER.

GRONINGEN. Het verbouwen van magazijnen gelegen Vischmarkt no. 43, met de levering van al het daartoe benoodigde. Door de arch. K. en G. Hoekzema Az.
Laagste inschrijver M. J. Bloemendaal, f 3572.

HAARLEM. Het verbouwen van het nieuwe gedeelte van het voormalig huis van bewaring aan de Tuchthuisstr. tot hulpschool. Door het gem.best.
Laagste inschrijver J. P. A. Nelissen, f 16766. Gunning aangehouden.

'S-HERTOGENBOSCH. Het bouwen eener steenhouwerij, magazijn met bovenwoning en bijk. werken aan het Oranje Nassauplein. Door den arch. A. J. van Kempen.
Laagste inschrijver A. Sanders, f 7099.

MAREN (N.-BR.). Het bouwen eener school te Kessel. Door het gem.best. van Alem.
Laagste inschrijver Joh. v. d. Akker, Nijmegen, f 10070. Gegund.

VALKENSWAARD. Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van een hotel, met bijlev. van alle materialen. Door den heer H. Bots.
Laagste inschrijver Jan Seerden, f 7440.

VLAARDINGEN. Het maken van 4 woonhuizen aan het Delftscheveer. Door den heer P. van der Knaap.
Timmerwerk. Laagste inschrijver J. v. d. End, f 2122*.
Metselwerk. L. de Lange, f 2040*.
Verfwerk. A. v. d. Windt, f 221*. * Gegund.

7 NOVEMBER.

DORDRECHT. Het bouwen van een burgerwoonhuis, gelegen op een terrein aan den Dubbeldamschenweg voor den heer J. in 't Veld. Door den heer J. in 't Veld.
Timmerwerk. Laagste inschrijver A. T. Montee, f 923.
Metselwerk. K. v. Dongen, f 983.
Stucadoorwerk. J. de Vries en A. Brand, f 135.
Schilderwerk. P. Roepers, f 94.
Loodgieterswerk. J. Qast, f 117,97.
Gasleiding. G. te Veldhuis, f 17.
Steenhouwwerk. A. de Leeuw, f 42,78.
Behangwerk. H. J. Gordijn, f 31,90.
IJzerwerk. A. Raymakers, f 98,45.
Gunning aangehouden.

KOOG a/d ZAAN. Het uitbreiden van de koek- en beschuitfabriek „de Vlijt" te Koog aan de Zaan. Door den aanbesteder.
Laagste inschr. B. P. Klapmeijer, Velsen, f 16930.

RIJSWIJK (Z.-H.). Het bouwen van een benedenhuis met afzonderlijke bovenwoning en een doorrit met bovenwoning aan de Geestbrug gemeente Rijswijk voor den heer N. Fros, te Den Haag.
Laagste inschrijver N. J. C. van Straaten, Loosduinen, f 9280. Nog niet gegund.

8 NOVEMBER.

ALKMAAR. Het bouwen van eene bakkerij op perceel wijk C no. 13 aan de Kooltuin. Ram. f 1750. Door den heer P. D. Roozendaal.
Laagste inschr. J. Appeldoorn, Egmond-Binnen, f 1432. Gegund.

DELFZIJL. *a.* Het bouwen van een slagerij met aanverwante werken in de Waterstraat aldaar; *b.* de verf-, glas- en behangwerken van dat gebouw. Door den archit. K. Klasens.
Timmerwerk. Laagste inschr. G. Bakker Delfzijl, f 3122.
Schilderwerk. H. Klasens, Delfzijl, f 318.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een villa aan den 's-Gravelandsche weg, voor rekening van mevr. de Wed. Kloppert, onder beheer van den ingenieur I. P. H. de Man aldaar.
Ingekomen 7 inschrijvingen. Gegund aan W. Timmer te Apeldoorn, voor f 13184.

WOMMELS. Het afbreken eener boerenhuizinge en het weder opbouwen van een dubbel woonhuis te Rien onder Lutkewierum. Door het gem.best. van Hennaarderadeel.
Laagste inschr. H. B. v. d. Valk, Kubaard, f 2369. Gegund.

10 NOVEMBER.

NIJMEGEN. Het stucadoorswerk van 8 in aanbouw zijnde huizen aan de Jan van Galenstraat. Door de Geld. mij. tot expl. van onr. goederen.
Laagste inschr. H. Mulder, f 395. Gegund.

SCHOONHOVEN. Het amoveeren van een schuur en verdere getimmerten, en het ter plaatse bouwen van een fabrieksgebouw met machinekamer, magazijnen enz. Door de firma Herman A. Schreuder en Co.
Laagste inschr. S. v. d. Oever Jz., Bergambacht, f 5879.

STEENWIJK. Het bouwen van 3 woningen in 2 perceelen. Door den welEd. Geb. heer J. H. Tromp Meesters.
Laagste inschrijver R. de Boer Az., f 4546. Gegund.

11 NOVEMBER.

OUDE-PEKELA. Het bouwen eener nieuwe heerenbehuizing, met bijlev. van het daartoe ben. Door den heer H. van Zand.
Laagste inschr. J. H. v. d. Wal f 3219,67.
Verfwerk. J. Drake, Nieuwe-Pekela en H. Steenhuis, Oude-Pekela, f 180. Voorloopig niet gegund.

UTECHT. Het amoveeren van perc. Trans no. 14. Door den archit. Postumes Meyes.
G. Moring, f 5; M. H. Rijn, Tilburg, f 25 willen ontvangen.

Laagste inschrijver J. H. Schoch, f 355,50 willen betalen.

12 NOVEMBER.

'S-GRAVENHAGE. De verbouwing van een gebouw te Nijverdal tot postgebouw en het onderhoud daarvan, tot en met 31 Dec. 1904. Raming f 1880. Door het min. van W., H. en N.
Laagste inschr. J. G. Jansen Fzn., Nijverdal, f 1869. 1 bilj. ongeldig.

„Per Telegraaf."

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een woonhuis en het aldaar bouwen van twee winkelhuizen aan de Oldenzaalsche straat. Door den arch. H. E. Zeggelink.
Laagste inschrijver E. Gebben, Enschedé, f 7260. Gegund; daaropvolgende G. Lasonder id., f 7777.

ROTTERDAM. Het bouwen van 2 woonhuizen aan de Spoorsingel Wz. Door den arch. J. C. v. Tusschenbroek.
Laagste inschrijver G. Elffrich, Rotterdam, f 20089; daaropvolgende J. Scheenloop en J. J. Tiggelman, id., f 21589.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels. G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Lynamo's. — JULIUS LOCHAU, Damrak 71, Amst.
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Smeewerk, Grof en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Gebruik geen andere dan

„Bardley's" verbeterde Olie-Deurdrangers.

voor
Kantoor-, Pakhuis-,
Bank-, Kerk-, School-,
Hôtel-, Stations-, Theater-,
Vestibule- en Stormdeuren.

PRIJSCOURANTEN met volledige omschrijving op franco aanvrage gratis verkrijgbaar bij de vertegenwoordigers

PECK & Co., Amsterdam.

K. KERLEN.

Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.

LEVERT

Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°).
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij **1850°**).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99½ % $Si\,O_2$. **Specialaklei** voor glasbavens en scherpen.
„KAOLINTHON" met 36½ % $Al_2\,O_3$, **gewasschen Kaolin** voor porcelein.
Pijpen en buizen, verglaasd, voor drainages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over **98** % $Ca\,C\,O_3$, **ruw Krijt** in stukken; **fijnst gemalen BARYT**, met 98 % $Ba\,S\,O_4$, **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zand, 85 % lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Épurée, Scheerspek, Steenkolenteer enz.
Asbest en Kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen. Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 96 % zuiver $H_2\,Mg_2\,Si_4\,O_{12}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Mineraalolie Merk Socony, soort, gewicht 907/9—
Witherit, Flusspath, Feldspath, Kalkspath, Amaril, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvraag.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.
Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**
Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**

F. J. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.

DE EENIGE FABRIKANTEN.

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Cº.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten

BOEK-, KANTOOR-

EN

HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

Haeusler's Houtcement-

DAKBEDEKKING.

1881—1902.

21 Jaar ondervinding in Nederland.

J. A. SMITS & Zoon.

Weesperzijde 39. - Amsterdam.

LANGDURIGE GARANTIE.

Cement Mastiek Dakbedekking.

Vraagt brochure met schetsen.

C. LINDENAAR Jr.

GLASGRAVEUR.

Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.

ATELIERS voor het **Etsen** op **Spiegel-** en **Vensterglas.** Artistieke bewerking.
SPECIAAL ADRES voor **gekleurd** en **gebrand glas in lood.**
Steeds groote voorraad van alle kleuren **Cathedraal glas.**

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Bouwmaterialenhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

TELEFOON No. 253.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Warmoesstraat 91.

Vertegenwoordiger der Firma

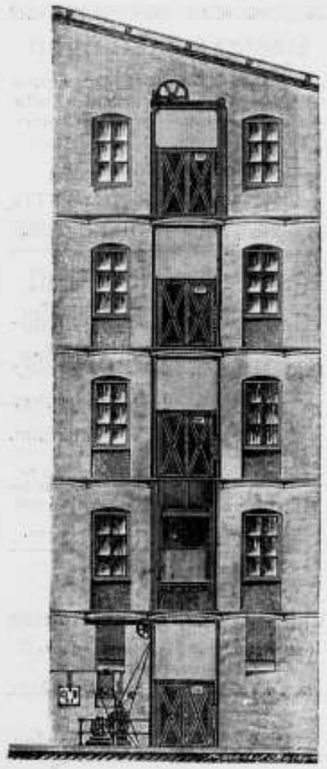
Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover.

beveelt zich aan voor levering van:

Lagedrukstoomverwarmingen met

Körting's Patent „Luftumwälzungsverfahren"

en verstrekt Prospectussen, Plannen en Begrootingen gratis en franco.

Personen- en Goederenliften.

door **Hand,**
Hydraulisch of
Electrisch
bewogen.

Uitvoerig geïllustreerde catalogus wordt op aanvrage onmiddellijk toegezonden door de Agenten

H. & J. van den Wall Bake

AMSTERDAM.

Welter Elektricitäts und Hebezeug-Werke A. G.

KÖLN.

Maatschappij „Artesia",

Kantoor: Wagenplein 182,

DEN HAAG.

Specialiteit in het vervaardigen van **Artesische bronnen (Putten)** voor fabrieken, melkinrichtingen, bierbrouwerijen en voor alle inrichtingen waar een groot waterverbruik dagelijksche behoefte is.
Verricht **Grondboringen.**
Onderzoek der bodem.
ATTESTEN TER INZAGE.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE,

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

PRIJS 25 CENT

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST*.
Aanleg van **Centrale Verwarming** door warm water onder lagen druk.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

Bij MOUTON & Cº., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".
Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.
Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

bevelen zich aan voor de levering en plaatsing van:

a. **Warmwaterleidingen** in woonhuizen, door middel van hunne voortreffelijke SPIRAALFORNUIZEN. — De leiding wordt, met inbegrip van de benoodigde Reservoirs, tot lagen prijs gelegd.

Uitmuntende werking wordt gegarandeerd.

b. **Centraalverwarming** van woonhuizen, kerken, groote localiteiten enz, volgens Amerikaansch systeem. Na ontvangst der projecten wordt nauwkeurige prijsberekening, benevens plan van aanleg, door ons geleverd. De prijs van deze verwarming is uiterst billijk en de werking **in elk opzicht** voortreffelijk.

Verschillende Installaties zijn hier te lande alreeds gemaakt.

c. **Engelsche Haarden** in elken stijl voor Halls, Eetkamers of Salons. Eene groote sorteering dezer haarden is steeds geëtaleerd in onze Magazijnen

Amstel b/ Blauwbrug.
(naast het Diaconie-weeshuis.)
(over Bensdorp's Cacaofabriek).

Nederlandsche Maatschappij
voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRÉ.

Cement-IJzerwerken

volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.

Waterdichte Werken,
als Kelders, Reservoirs, Regenbakken, Daken, Privaatputten, Kuipen enz.
Geweiven, Vloeren, Buizen, Tunnels, Muren
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS

Kantoor:
3e WETERINGDWARSSTRAAT 36.
Werkplaats: JAAGPAD BIJ DEN OMVAL. (Weesperzijde).

Bestekteekeningen

gereproduceerd in photolithographie worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.

Amsterdam, Rokin 138.

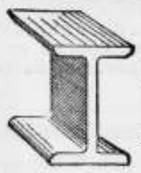
WEGNER & MOTTU.

PHOENIX
Meubileer-Inrichting,
234 Spuistraat
Amsterdam.

Degelijke en smaakvolle bewerking, ook naar ontwerpen.

Telefoon 3978.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c/M. voorradig. tot 30 c/M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN
in ASPHALT-MASSIVE en PARQUET-TAPIS.

MULDEN-

Villa- Toren- en Leipannen

der Brüggener Actien-Geselschaft für Thonwaaren-Industrie.

VERGLAASD EN ONVERGLAASD.

Vertegenwoordiger:

P. SMULDERS, - Tegelen.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*, ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

22 NOVEMBER 1902 — 22e JAARGANG. — No. 47.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. 86ste Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Huizen in Horn. — Arts and Crafts. — Boekaankondiging. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Inhoud van Tijdschriften. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Verbetering. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

86ste ALGEMEENE VERGADERING

VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

gehouden op Vrijdag 19 en Zaterdag 20 Sept. 1902.

(Vervolg van bladz. 437).

De Voorzitter deelde daarop aan de aanwezigen mede, dat door de gisteren avond gehouden Algemeene Vergadering, op voordracht van het Hoofdbestuur, tot Eereleden van de Maatschappij waren benoemd de heeren: Dr. A. Kuyper, Minister van Binnenlandsche Zaken, F. H. van Malsen, industrieel te 's-Gravenhage, en F. J. Nieuwenhuis, Architect-Directeur der gemeente Utrecht. Deze mededeeling werd met luide teekenen van bijval begroet.

Nu hebben wij — zeide de Voorzitter — nog eene verrassing, als ik het zoo eens noemen mag.

Bij de herdenking van ons 60jarig bestaan had het Hoofdbestuur het plan om een gedachtenis van blijvenden aard daarvan aan eenige werklieden aan te bieden. Het zijn toch de werklieden die wij in eere houden; zonder hen zouden onze geesteskinderen niet tot werkelijkheid kunnen komen, en een knap werkman is een sieraad in de maatschappij.

Het denkbeeld viel in goede aarde, doch de uitvoering van het plan bleek op groote moeielijkheden te stuiten. Wie toch zouden de uitverkorenen zijn? Ieder kent zijn eigen menschen, maar, bij vergelijking, wie zou dan het meest in aanmerking komen?

Wie onzer zou dat beslissen? De tijd was, toen het denkbeeld geopperd werd, ook te kort om nog een grondig onderzoek in te kunnen stellen. Aan de besturen der verschillende vereenigingen te vragen de juiste menschen aan te wijzen? Chaqu'un prêche pour sa paroisse; en de verschillende richtingen en stroomingen van en in de verschillende vereenigingen deden ons vreezen, dat waar wij hulde wenschten te brengen aan de ééne zijde, wij aan eene andere tevens ontevredenheid zouden kweeken door misschien mis te tasten.

Het denkbeeld blijft bij ons een punt van overweging uitmaken en wij laten het niet geheel varen, doch hopen er bij eene andere gelegenheid, beter voorbereid, nog wel eens op terug te komen.

Van de werklieden dachten wij aan den tusschenpersoon tusschen hen en onze werkgevers. Bij een vorige gelegenheid hebben wij reeds getoond ook van die tusschenpersonen — de aannemers — de ware verdiensten op prijs te stellen. Wij wilden dit ook nu doen, doch huldigen in dit geval niet speciaal de goede hoedanigheden van uitvoerder van werken, maar van den persoon, die als patroon getoond heeft de belangen van den werkman te behartigen, en onze keus viel op een man waarvan wij de overtuiging bezitten, dat èn zijn vakgenooten èn de werklieden zullen getuigen, dat het zeer zeker: *de . . . .je* man is op de rechte plaats. En die man mijne heeren, is de heer J. N. Hendrix.

Een van de eersten die benoemd werd om zitting te nemen in den particulieren arbeidsraad — die hier ter stede bestond vóór de invoering der Kamers van Arbeid in de Bouwbedrijven — was de heer Hendrix. Van verschillende andere vereenigingen op het gebied der bouwbedrijven, *was* of *is* hij Voorzitter. Bijna steeds wordt hij door de patroons, waar noodig, als hun woordvoerder afgevaardigd, omdat zijn helder oordeel en bezadigdheid, gepaard aan groot gemak van spreken, zeer op prijs worden gesteld. Bij herhaalde moeielijke gevallen, van werkstakingen o. a., is dit duidelijk gebleken. Nooit is het den heer Hendrix tijd of moeite te veel om met lust en toewijding te trachten den „wagen in het goede spoor" te houden. In hooge mate kent hij de belangen van den werkman, wien hij een goed hart toedraagt. Waar wrijving mocht komen tusschen patroon en werkman, is hij steeds de man die de belangen van beide partijen in gelijke mate weet te behartigen, hetgeen in hem zeer wordt gewaardeerd.

Dat de heer Hendrix voor die twee partijen, waarmede wij t och ons werk moeten uitgevoerd krijgen, onmisbaar is, is hier algemeen bekend. Wij zijn er trotsch op, dat deze sympathieke man, tevens lid is van onze Maatschappij, en geen lid van gisteren . . . . maar reeds sinds bijna 25 jaren.

Zich daarna tot den heer Hendrix wendende, zeide de Voorzitter: aangenaam is het voor mij als een waardeering van uw persoon en uw denkbeelden, namens het Hoofdbestuur u de medaille der Mij. uit te reiken, die ik u vriendelijk verzoek wel hier uit mijne handen in ontvangst te nemen.

De heer Hendrix, aan het verzoek van den Voorzitter gevolg gevende, nam de hem toegekende medaille in ontvangst. Hij verklaarde daarbij zeer verrast te zijn geweest toen hij eenige dagen geleden een brief ontving met het verzoek om in deze vergadering tegenwoordig te zijn, en zeker niet te hebben kunnen denken, dat de uitnoodiging het doel betrof, om eene onderscheiding te ontvangen. Deze verrassing, zeide de heer Hendrix, gaat gepaard met groote dankbaarheid die ik koester voor de Maatschappij en voor haar Hoofdbestuur die haar toekenden en die ik zeer op prijs stel.

Maar ook komt naast die erkentelijkheid bij mij de vraag op, of deze groote onderscheiding wel door mij mag worden aanvaard, of ik haar wel verdiend heb. Laat ik haar echter aannemen, en dan ter aanmoediging, ook om te trachten een juistere en betere verhouding te doen ontstaan tusschen architecten en aannemers, waar dit mocht blijken noodig te zijn. Nogmaals: mijn hartelijken dank!"

Nadat het applaus op deze woorden bedaard was, nam de Voorzitter weder het woord, en zeide: Mijne Heeren, een zelfde medaille wenschen wij uit te reiken aan een persoon, die u allen misschien bekend is en die ik hier dus niet uitvoerig behoef in te leiden en aan u voor te stellen. In dien persoon wenschen wij de kunstindustrie, zoo'n voornaam onderdeel onzer werken, hulde te bewijzen. Ik zal u niet lang in onzekerheid laten wien ik bedoel. Het is de heer Mauser, de onder-directeur van de zelfs in het buitenland zoo beroemde fabriek „de Porcelyne Fles" te Delft. Wie is niet bekend met het prachtig fabricaat dat deze fabriek levert? Op onze Meivergaderingen werd dit meermalen geëxposeerd, — het sectiel; maar niet minder de schoone collectie van glasuren en kleuren die de onvermoeide man steeds zoekt, nimmer tevreden doch steeds trachtende nog beter, nog schooner samenstellingen te vereenigen. Zijn volhardend streven is dan ook oorzaak, dat wij hem reeds kennen onder den naam van „de zoeker". Die zoeker, dat sieraad in het bedoelde kunsthandwerk, die steun van de Delftsche fabriek, het hooggeachte lid onzer Maatschappij, meenden wij bij deze gelegenheid ter appreciatie van zijn verdiensten het eeremetaal uit te reiken dat ik ook u, mijnheer Mauser, verzoek wel hier in ontvangst te komen nemen.

De heer Mauser ontving, onder teekenen van bijval van de vergadering, de medaille uit handen van den Voorzitter, en dankte het Hoofdbestuur hartelijk voor de hem toegekende onderscheiding.

De Voorzitter nam daarop weder het woord en zeide: Tot het stichten van een in alle opzichten goed en vooral soliede gebouw hebben wij behalve een werkgever, behalve een technisch uitvoerder, behalve de werklieden, nog een ander onmisbaar persoon noodig. Wij kunnen zelf niet den geheelen dag op het werk vertoeven tot het geven van inlichtingen, tot het houden van contrôle op aangevoerde materialen, om te letten op de wijze van bewerking daarvan, en tevens de uitvoering van het werk te regelen; ik bedoel hiermede, dat wij „den dagelijkschen opzichter" noodig hebben.

Ik geloof niet te veel te zeggen, en mijn collega's zullen dat erkennen: dat de al of niet goede oplevering van een werk voor een groot deel, zoo niet voor *het* grootste deel, afhankelijk is van een goed dagelijksch toezicht, van den opzichter.

Ook zulk een persoon namen wij ons voor heden de medaille onzer Maatschappij toe te kennen. Maar wien? Ik kende er wel een, en..... zonder iets te kort te willen doen aan de verdiensten van zoo vele andere bekwame opzichters, dacht ik onwillekeurig aan een der mijnen, doch mocht ter wille der onpartijdigheid hem niet voorstellen. Hoe zal ik mijn vreugde schetsen, toen mijn medebestuurders juist hem voorstelden dien ik op het oog had. Zoo ziet men dat de goede naam en bekwaamheid van oppassende menschen meer bekend is dan de naaste omgeving wel zoude vermoeden. Wat evenzoo gewicht in de schaal legde, is, dat de persoon in kwestie reeds vele jaren altijd in dezelfde betrekking is geweest.

Mag ik hem nu aan u voorstellen? Het is de heer Roelofs.

Waarde Roelofs — mijnheer zal ik er nu maar aflaten — vele jaren zijt gij een steun geweest van mijn besten vader; die jaren geteld bij degene die gij in mijn dienst zijt, maken op een bagatel na de 25 vol. Veel hebben wij samen overlegd, gepast en gemeten, en ik schaam mij niet om het hier te erkennen: ook veel heb ik van je geleerd, van je meerdere ervaring, practische kennis en ondervinding; en nu is het nog net precies hetzelfde: dagelijks leeren wij weder op nieuw van elkander en verrijken wij onze kennis die wij nog steeds elken dag opdoen. In dat tijdvak hebben wij veel beleefd, samen gedeeld in gebrachte hulde, samen gestreden in vaak moeielijke oogenblikken. Dat God je nog lang spare, en dat, waar je langzamerhand ook een beetje ouder wordt, je de noodige kracht zult mogen bezitten om steeds met dien lust en ijver en die toewijding die ge voor uw patroons maar vooral voor uw werk steeds voelt, om nog vele jaren op het ingeslagen pad voort te gaan.

Beste Roelofs, mijn hartelijke gelukwenschen bij de aanbieding, namens het Hoofdbestuur, van deze medaille.

Luide toejuichingen volgden op deze woorden.

De heer Roelofs, zeer verrast en — zooals hij zelve getuigde — zeer onder den indruk, zeide onder deze omstandigheden niet de juiste woorden te kunnen vinden om aan zijne erkentelijkheid lucht te geven. Hartelijk betuigde hij intusschen zijn dank voor de hem te beurt gevallen onderscheiding.

En nu, zeide de Voorzitter, heb ik namens het Hoofdbestuur nog de onderscheidingen uit te reiken, door de Jury toegekend aan eenige inzenders op de Internationale Eere-prijsvraag der Maatschappij. Met korte gelukwenschen overhandigde de Voorzitter daarop: 1°. een zilveren medaille en *f* 250 aan den heer W. van Boven, architect te 's-Gravenhage, en een gelijke onderscheiding aan de heeren A. P. Smits en H. Fels, bouwkundigen te 's-Gravenhage; 2°. een bronzen medaille en *f* 150 aan den heer R. J. Hoogeveen, architect te Rotterdam; 3°. een bedrag van *f* 100 aan den heer Jules Van den Hende, architect en leeraar in de bouwkunst, die uit Gent was overgekomen om de hem toegekende belooning in ontvangst te nemen.

Alle bekroonden betuigden hun dank.

De heer Herm. van der Kloot Meijburg, wien een zelfde onderscheiding was toegekend als aan den heer Van den Hende, had doen weten verhinderd te zijn de vergadering bij te wonen.

Bij de aanbieding van de onderscheiding aan den heer Van den Hende, herinnerde de Voorzitter, nog onder den indruk van de aangename dagen in het gezelschap gesleten van de Belgische architecten op hun excursie door Holland, aan 't geen de heer Tutein Nolthenius in zijn feestrede had gezegd over de gemeenschappelijke belangen van Belgen en Noord-Nederlanders, ook waar het de kunst betrof. Daar nu de Belgische natie zulk een gevoelig verlies had geleden door het overlijden van hare geliefde en geëerbiedigde Koningin, betuigde de Voorzitter, ook namens de vergadering, den heer Van den Hende zijne oprechte deelneming over dit treurig verscheiden. Deze woorden hadden blijkbaar de volle sympathie verworven.

Nadat de heer Van den Hende zijn dank aan den Voorzitter had betuigd en deze had verklaard thans aan het einde van zijne taak te zijn, verzocht en verkreeg de heer C. Muysken, Eerelid en oud-Voorzitter der Maatschappij, het woord.

De heer Muysken zeide ongeveer het volgende.

Mijnheer de Voorzitter, ik wenschte u de mededeeling te doen, dat ik op het oogenblik in een zeer feestelijke stemming ben. Wij kunnen dit echter allen zijn, en met recht. Wij hebben van u een zeer verdienstelijk overzicht aangehoord van de geschiedenis der Maatschappij in de laatste tien jaren, die ons tot dankbaarheid stemmen. Ook hebben wij met aandacht en belangstelling den geachten feestredenaar van dezen dag gevolgd, aan wien u reeds terecht lof hebt gebracht. Het is aan mij in de eerste plaats om dankbaar gestemd te zijn op dezen feestdag. Ik herinner er hier aan, dat het nog zoo lang niet is geleden, dat ik u uitnoodigde eene benoeming tot lid van het Hoofdbestuur der Maatschappij te willen aannemen; het heeft mij toen bijzonder verheugd, dat u hebt willen besluiten aan dat verzoek gehoor te geven. Ik heb dit zeer gewaardeerd; want: wij danken thans aan u en aan het Hoofdbestuur, dat wij heden kunnen feestvieren.

Wij danken het ook aan den goeden geest die onder de leden heerscht, dat het Maatschappelijk Gebouw thans geworden is een waardig gebouw, zooals deze zaal genoegzaam aantoont. Het gebouw is van stormram tegen de Maatschappij thans geworden tot eene gewaardeerde bezitting. Dit is ook geschied, dank zij uw beleid, M. de Voorzitter.

U hebt in uw geschiedkundig overzicht ook even op de stormen gewezen die over de Maatschappij zijn heengetrokken. Maar zulk een onweer doet wel eens goed; evenals in de natuur, zuivert het den dampkring. Wanneer men onafhankelijk wil blijven, zijn meening wil zeggen, zonder gebonden te zijn door ontvangen subsidiën, dan ondervindt men wel eens onaangenaamheden. Ik wil echter niet verder doordringen in die minder verkwikkelijke ondervindingen van de Maatschappij, maar hier, ook namens de leden der Maatschappij, het Hoofdbestuur mijn dank betuigen voor het betoonde beleid en voor de wijze waarop het 60-jarig bestaan der Maatschappij is gevierd. Ik uit daarbij de hoop, dat het Hoofdbestuur zelfstandig, onafhankelijk en krachtig, voor de belangen van de Maatschappij en van hare leden zal blijven strijden. Vooral hoop ik, dat de tegenwoordige Voorzitter nog lang zal blijven optreden op de wijze zooals hij tot nu toe heeft gedaan.

Na het warme applaus op deze toespraak volgende, betuigde de Voorzitter den heer Muysken zijn hartelijken dank voor de vriendelijke woorden tot hem en het Hoofdbestuur gericht; hij zou er aan blijven denken. De Voorzitter sprak, ook namens zijne medebestuursleden, de hoop uit, dat de Maatschappij den heer Muysken nog lange jaren op hare vergaderingen zou mogen aanwezig zien, en dat hij ook bij voortduring bereid zou gevonden worden om het Hoofdbestuur met zijn goeden raad en zijn voorlichting te blijven steunen.

De heer E. G. A. Fol, herinnerende aan hetgeen de heer Tutein Nolthenius had gezegd, stelde daarop den vergaderden leden voor zich van hunne zitplaatsen te verheffen als een bewijs van hun eerbied en hulde voor de overleden Vorstin van België.

Nadat de vergaderden aan dit verzoek hadden voldaan, verkreeg de heer H. P. Berlage Nz., Voorzitter van het Genootschap Architectura et Amicitia, het woord. Spreker herinnerde aan hetgeen de Voorzitter in zijne inleidende toespraak had gezegd over de toenadering tusschen de te Amsterdam gevestigde bouwkundige vereenigingen, en verklaarde, dat de Maatschappij steeds op de volle sympathie van het Genootschap Architectura et Amicitia kon rekenen, waar zij wilde medewerken tot het goede doel dat beide vereenigingen nastreefden; hij hoopte, dat die sympathie zou blijven bestaan. U zult ons steeds bereid vinden — zeide de heer Berlage — met u de belangen der bouwkunst te behartigen.

Nadat de heer J. H. Leliman het Hoofdbestuur had dank betuigd voor het feest dat het den leden had bereid, sloot de Voorzitter, onder erkentelijkheid voor de groote opkomst, deze bijeenkomst.

De Secretaris der Maatschappij,
C. T. J. Louis Rieber.

HUIZEN IN HORN.

Horn is een oud plaatsje, vriendelijk gelegen aan den Oostelijken voet van het Tentoburgerwoud, iets ten Zuiden van Detmold in het Vorstendom Lippe. Het stadje bevat een groot aantal oude gebouwen, welke voor het meerendeel in zeer verwaarloosden toestand verkeeren.

Uit de 16e eeuw dateert een zeer vervallen slot, dat vroeger tot verblijf van de Heeren van Lippe heeft gediend, en thans gebruikt wordt voor tijdelijk logies van opgepakte landloopers; verder een steenen woonhuis, dat tot winkel, is ingericht, en bij deze verbouwing klaarblijkelijk zeer veel geleden heeft, en eindelijk een ronde steenen toren, waarvan als merkwaardigheid vermeld kan worden, dat zich

Huis in de Mittelstrasse te Horn, in het Vorstendom Lippe.

daarin boven een poortje, een op zijn kop ingemetselde steen bevindt, hetgeen een zeer zonderling effect maakt. Deze steen is de latei, boven de zeer smalle poortopening, waarop een wapen en het jaartal 1591 zijn gebeeldhouwd die men dus onderstboven ziet.

De woonhuizen dateeren grootendeels uit de 17e, 18e en 19e eeuw. De wanden bestaan bij de meeste woningen, zooals men dat overal in die streken van Duitschland ziet, uit een houten vakwerk waarvan soms de vakken zijn gevuld met baksteen, bergsteen of een mengsel van riet en klei, terwijl anders het vakwerk is bekleed met zink, leiën, pannen of geheel of gedeeltelijk met hout. Het houtwerk is min of meer versierd met snijwerk, terwijl boven de deuren

Huis in de Nordstrasse te Horn, in het Vorstendom Lippe.

in witte of vergulde letters opschriften zijn aangebracht, die het huis in Gods zegen aanbevelen en tevens vermelden door wien en voor wie het gebouwd is. Boven de ramen zijn somtijds spreuken uitgesneden.

Als versieringsmotief van deurstijlen en dergelijke wordt veelal gebruikt een wingerd met druiventrossen, terwijl boven en ter weerszijden van de deur dikwijls is uitgesneden de dubbel vijfbladige roos en de vijfpuntige ster, welke in het wapen van het Vorstendom voorkomen. Op de hierbij gevoegde afbeeldingen zijn echter deze roos en ster niet aanwezig.

De oudste huizen zijn verreweg het merkwaardigste, wat betreft de versiering. Bij sommige is deze echter door herhaaldelijk oververven met een eenkleurige verflaag aan het oog onttrokken, bij andere heeft de tijd daaraan groote verwoestingen aangericht, bij enkele is zij echter nog goed bewaard gebleven.

De bijgaande afbeeldingen vertoonen de twee fraaiste huizen, beide dateerende uit den aanvang der 17e eeuw. Het snijwerk hiervan is in rood, blauw, bruin, groen, geel en hier en daar een weinig verguld geverfd. Het huis in de Mittelstrasse staat op een hoek. De in den voorgevel uitgesneden fries, loopt ook langs den zijgevel door. Ter weerszijden van de deur is een uitbouw, welke bij meerdere huizen aanwezig is ten getale van 1 of 2. Toch is dit huis niet meer geheel in zijn oorspronkelijken toestand. In alle huizen bevindt zich, zooals ook het huis in de Nordstrasse

aangeeft, een poortdeur, toegang gevende tot eene groote hooge ruimte, die als bergruimte, stal en dergelijke wordt gebezigd. Bij het huis in de Mittelstrasse is, toen het tot winkel werd ingericht, de eerste verdieping ook in die ruimte doorgetrokken; tevens is een lagere deur aangebracht.

F. A. J. v. R.

ARTS AND CRAFTS.

Tot den 26sten Nov. a.s. is in het Gebouw van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst te Amsterdam nog de tentoonstelling geopend van producten van Hollandsche kunstnijverheid, die door Arts and Crafts uit Den Haag wordt gehouden.

Een bezoek aan die uitstalling zij hier warm aanbevolen.

Arts and Crafts werd opgericht door den heer John Uiterwijk, die na jarenlang verblijf in 't buitenland en met zijne daar opgedane ondervinding een magazijn oprichtte, in Engelschen trant. Maar, met dien Engelschen naam bij gebrek aan een beteren Hollandschen, is de in 1898 geopende inrichting toch eene geworden van louter nationale kunstnijverheid. In den aanvang bood zij nog vele uitheemsche voorwerpen van toegepaste kunst; maar al heel spoedig, mede door toedoen van den artistieken deelgenoot in de zaak, de heer Chr. Wegerif, had een uitbreiding plaats, en werd Arts and Crafts een verzamelpunt van jeugdige kunstenaars, wier zoeken en streven er waardeering vond. De zucht om steeds ernstige uitingen van kunst te leveren, deden de onderneming in bloei toenemen, en zoo kwamen de eigenaren er toe koperwerk en meubelen zelf te maken. Intusschen had ook de alreeds zoo gunstig bekende batikindustie van Mevr. Wegerif-Gravenstein een hooge vlucht genomen.

Thans is Arts and Crafts geen onderneming van tusschenhandel meer, maar een verkoopplaats van artikelen van sier- en gebruikkunst die in hare eigen ateliers geboren worden, met behulp van knappe kunstenaars. Die groei is gezond geweest; hij werd bevorderd door kooplustigen die al spoedig inzagen, dat de winkel op de Kneuterdijk in Den Haag een keuze aanbood van voorwerpen, smaakvoller en beter van samenstelling dan buitenlandsche laatste-modeartikelen.

Aan de bezoekers van de tentoonstelling te Amsterdam wordt als aandenken een net en geïllustreerd boekje aangeboden, waarin de heer Frans Netscher de geschiedenis en het leven van de onderneming uitgebreider schetst.

Een kort berichtje in het vorige nummer van dit blad wijdde reeds een waardeerend woord aan het tentoongestelde. Dit mag nog wel eens onder de aandacht worden gebracht.

Vele smaakvolle producten der batikkunst uit de Apeldoornsche ateliers zijn een lust voor het oog; ze zijn sierlijk van kleur en van teekening.

Onder de meubels — vooral wordt hier gewezen op een schrijftafel, een waschtafel, verschillende stoelen en de groote meubels uit de volledig ingerichte eetkamer — zijn er die werkelijk uitmunten door goede, eenvoudige en rationeele vormen, terwijl de bewerking zeer goed is. Gelukkig is het gezoek naar soms moeielijk te verklaren grilligheid verlaten, en is ernst in de samenstelling betracht.

Het gegoten en gedreven koperwerk is vertegenwoordigd door bijzonder geslaagde en uitnemend bewerkte voorwerpen van bestudeerde vormen.

In Arts and Crafts — sedert de stichting gevolgd door andere inrichtingen van soortgelijken aard — komen kunstbedrijven tót ontwikkeling die der Nederlandsche kunstnijverheid tot eere strekken.

BOEKAANKONDIGING.

Statische berekeningen van constructiën uit de burgerlijke bouwkunde, ingericht naar de eischen der praktijk. Constructiën in ijzer, steen, en gewapend beton. Door W. J. M. van de Wijnpersse, Kapitein der Genie. Met 152 tusschen den tekst gedrukte duidelijke figuren. Uitgave van Gebr. Van Cleef te 's-Gravenhage.

In het eerste hoofdstuk van dit werk wordt de statica behandeld: de leer der krachten, en de bepaling van de voorwaarden waaraan een stelsel van de op een lichaam werkende krachten moet voldoen om dit lichaam in rust te doen verkeeren; het daarop volgend hoofdstuk is aan de toegepaste statica gewijd, en daarin worden behandeld: inwendige spanningen, vormveranderingen, doorbuigende momenten en afschuivende krachten bij liggers, vakwerken, kappen. In hoofdstuk drie worden de ijzerconstructiën besproken: liggers, kolommen, kappen; in hoofdstuk vier de steenconstructiën: gewelven, schoorsteenen en kolommen, bekleedingsmuren. Het vijfde of laatste hoofdstuk behandelt de constructiën in cementbeton en gewapend beton.

In niet te uitgebreid bestek — 216 bladzijden — heeft de schrijver de statische berekeningen van de bovengenoemde constructiën, zooals deze in de burgerlijke bouwkunde voorkomen, bijeen weten te brengen, en daarbij in de eerste plaats gelet op de eischen der praktijk; bovendien zijn de uitkomsten van het onderzoek, tot nu toe gedaan naar den weerstand van de meest voorkomende materialen, vermeld geworden. De berekeningen zijn ingericht voor hen, wier kennis zich uitstrekt tot die der vlakke meetkunde, stelkunde en goniometrie; afleidingen die alleen met hoogere wiskunde mogelijk zouden zijn geweest, zijn vermeden of achterwege gebleven.

Het boek is alzoo in hoofdzaak geschreven voor hen die in de praktijk werkzaam zijn, en voldoet aan eene tot nu toe sterk gevoelde behoefte in *onze* technische literatuur. Wij juichen reeds hierom, afgezien nog van hare bepaalde verdiensten, deze uitgave zeer toe, die — naar het ons voorkomt, — uitstekend geschikt is voor eigen studie; immers, de schrijver heeft een helderen betoogtrant en vermijdt onnoodigen omhaal, zonder evenwel daaronder de uitgebreidheid van den inhoud te doen lijden.

Uit de voorrede van den schrijver blijkt nu wel, dat hij zijn werk heeft samengesteld zonder gebruik van hoogere wiskunde te maken, met het bepaalde doel om het dan ook tot nut te doen strekken van hen die niet in de gelegenheid waren hooger technisch onderwijs te genieten, — dit neemt niet weg, dat het boek werkelijk ook voor vele technici van beteekenis mag worden geacht, in het bijzonder echter voor den aankomenden architect, al moge hij ook eene polytechnische opleiding genoten hebben. Wij hopen, maar vertrouwen tevens, dat deze handleiding al heel spoedig een vaste plaats moge innemen onder de vaak te raadplegen technische boeken die op de werktafel van den bouwkundige behooren te liggen; wij bevelen het daarvoor zeer aan. De prijs zal de aanschaffing waarlijk niet in den weg staan; het boek kost slechts ƒ 2.40

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling 's-Gravenhage. Op de vergadering van 14 November trad als spreker op de heer F. J. Bremmer, architect te 's-Gravenhage, die in een interessante voordracht, als toelichting bij een plaatwerk, een overzicht gaf van het slot te Schwerin, het oude paleis van de Groothertogen van Mecklenburg.

Spreker ving aan met het geven van een historisch overzicht van het gebouw, waarvan de stichting van uit oude tijden dagteekent, doch dat in alle eeuwen belangrijke veranderingen heeft ondergaan en zoo geworden is tot een combinatie van oud en nieuw, waarin allerlei kunsttijdperken zijn vertegenwoordigd en waardoor het juist als bouwwerk zoozeer onze belangstelling verdient.

Vervolgens ging spreker over tot een meer gedetailleerde beschrijving van het slot, zooals het zich thans voordoet na de groote verbouwing in het midden der vorige eeuw, toen onder leiding van den bekwamen architect Stüler de oude gedeelten van het gebouw werden gerestaureerd en in verband daarmede door nieuwe aanbouwen wederom een geheel werd tot stand gebracht.

Zoo werd een overzicht gegeven van de indeeling van het paleis, en de gevels en het inwendige besproken, alles verduidelijkt door het uitvoerige en mooi uitgevoerde plaatwerk van het slot. Spreker roemde terecht het doelmatige van de indeeling en het juiste verband tusschen het nieuwe werk en het bestaande, zoowel inwendig, als uitwendig, doch vond ook aanleiding over sommige onderdeelen een minder gunstig oordeel uit te spreken, daar waar gebreken waren aan te wijzen, die het geheel schaden.

Er werd echter ook gewezen op de vele eischen die den ontwerper werden gesteld en de vele moeilijkheden, die te overwinnen waren, en op hoe meesterlijke wijze vele daarvan waren opgelost zonder groote kosten.

Na een nadere beschouwing van de platen eindigde spreker zijn rede met een opwekking om bij voorkomende gelegenheid dit belangrijk gebouw te gaan zien.

Afdeeling Utrecht, 18 Nov. 1902. Nadat door den Voorzitter de vergadering was geopend, de notulen waren voorgelezen en goedgekeurd en mededeeling was gedaan van eenige ingekomen stukken, werd het woord verleend aan den heer J. N. Breebaart, die eenige mededeelingen deed betreffende de Woningwet. Door de talrijk aanwezige leden werd met alle aandacht het gesprokene gevolgd.

Niet alleen deelde Spr. de artikelen van de Woningwet mede, doch gaf ook eene toelichting daarop en vervolgens zijne beschouwingen. Hij meende, dat men terecht dankbaar mocht zijn, dat de Woningwet was tot stand gekomen, omdat de Gemeentebesturen in het algemeen, en de gemeente Utrecht in het bijzonder, nu beter dan ooit in staat zijn, de belangen der volkshuisvesting te bevorderen. Ten slotte verzocht Spr. alle aanwezigen het hunne er toe te willen bijdragen tot goede naleving der Woningwet en sprak hij den wensch uit, dat deze wet een zegen zou worden voor de goede volkshuisvesting.

De Voorzitter bracht spreker in eenige welgekozen woorden hartelijk dank voor zijne uitvoerige mededeelingen.

Uit den aard der zaak volgden over het medegedeelde vele besprekingen en beantwoordde Spr. zeer vele tot hem gerichte vragen.

Voor de kunstbeschouwing werd door den Voorzitter ter bezichtiging gesteld eene portefeuille, bevattende een groot aantal litografiën van Deensche Tufsteen-kerken. Met belangstelling werden deze bezichtigd, waartoe vooral bijdroegen de toelichtingen welke de Voorzitter omtrent den bouw dezer kerken gaf.

De heer Breebaart was de tolk der aanwezigen toen hij den heer Nieuwenhuis dank betuigde.

BERICHTEN.

Aan de Memorie van Antwoord der Regeering op het Voorloopig Verslag over de Staatsbegrooting voor 1903, ontleenen wij het volgende.

Indische begrooting. Alvorens de bij het Voorloopig Verslag gevoegde nota van den heer Van Kol over lotsverbetering voor de opzichters van den Waterstaat in Nederlandsch-Indië te bespreken, doet de Minister uitkomen, dat het ook zijn meening is, dat de staat van zaken die door den tragen gang der promotie, gaandeweg voor de opzichters van de beide laagste klassen is ontstaan, van dien aard is geworden, dat verbetering, ook in 's lands belang, zeer noodig is. Hij verschilt met den steller der nota dan ook alleen wat betreft de wijze, waarop en de mate waarin verbetering moet worden aangebracht.

Wat de nota zelve betreft, zij de opmerking veroorloofd, dat de gegevens, die door den heer Van Kol worden verstrekt, niet alle den toets der critiek kunnen doorstaan.

Evenals zijn ambtsvoorgangers is de Minister van oordeel, dat het rekest der Vereeniging van Bouwkundigen, zooals het daar ligt, niet voor inwilliging vatbaar is. Maar z. i. moet er iets voor de opzichters 2e en 3e klasse gedaan worden. Voor dit doel vraagt de Minister bij nota van wijziging ƒ 24,000 aan.

In de ontwikkeling van eene inlandsche ambachtsnijverheid ziet ook de Minister, evenals in de ontwikkeling van huisvlijt, een weg om middelen van bestaan te verschaffen.

Aan het Voorloopig Verslag over de Staatsbegrooting voor 1903, ontleenen wij het volgende.

Afdeeling Waterstaat enz. Sommige leden klaagden over de onvoldoende toelichting van den post voor verbouwing van het gebouw van het Departement van Binnenlandsche Zaken. Zonder een goed besturend algemeen plan behooren, naar men meende, geen ingrijpende bouwwerken aangevangen te worden. Overlegging van zulk een plan werd gevraagd.

Gevraagd werd of de voortzetting van den arbeid voor de herstelling der Grafelijke zalen in den avond geen aanleiding geeft tot een te langen arbeidstijd.

Zooals bekend is, was bij eenige personen het denkbeeld opgekomen om het „Huis ten Dijke" of Dijksterhuis, bij Pieterburen, van de erven van wijlen Jhr. G. Alberda van Menkema aan te koopen en het daardoor voor sloopíng te vrijwaren. De hooge uitgaven hebben echter van dit voornemen doen afzien; om het gebouw behoorlijk in orde te maken zouden ongeveer ƒ 75.000 noodig zijn. Men had gehoopt, dat indien een der voorloopige koopers dan heer van Dijksterhuis zou zijn geweest, zooals de vorige bezitters werden genoemd, wel iemand zou opdagen die zich het voortdurend bezit van het Huis voor zijne familie zou willen verzekeren. Het gebouw zal nu verkocht en waarschijnlijk gesloopt worden.

De vroegere eigenaren van het huis, dat reeds ten tijde der Noormannen moet hebben bestaan, hadden in de achtiende eeuw verschillende collatiën of rechten, in de kerk een eigen gestoelte, en te Pieterburen zelfs eene afzonderlijke kerkdeur, waardoor zij de kerk inkwamen en verlieten. Boven die deur hangen de wapenborden, waaruit de oudheid van het geslacht der heeren van Dijksterhuis, eens vermaagschapt aan een der Prinsen van Oranje-Nassau, is op te maken. In 1789 werden deze rechten door de Constituante afgeschaft.

's-Gravenhage. Eerstdaags wordt in het gebouw „Mercurius" eene permanente tentoonstelling van bouwartikelen geopend als onderdeel van een Bouwinformatie-bureau. Intusschen was er reeds vóór die opening een fragment van een gevelversiering tentoongesteld, uitgevoerd in sectiel tegelwerk door de firma Joost Thooft en Labouchère te Delft, en bestemd voor de Ecole des Beaux Arts te Tourcoing, architect de heer E. Marquette, inspecteur van het teekenonderwijs en de musea, te Parijs.

De opdracht die de Delftsche firma ontving, is een herhaald bewijs voor de waardeering die het product van Nederlandsche nijverheid — sectiel aardewerk — ruimschoots, ook in het buitenland, ondervindt.

Rotterdam. In het gebouw der Academie werd den 17den dezer onthuld de fraaie granieten gedenksteen, omlijst met glasmozaïek, ter nagedachtenis van den winner in den wedstrijd van 1900 in de Schoone Bouwkunst: de heer J. F. Buchel, geboren te Rotterdam, 13 Juni 1877, overleden te Liverpool, 9 November 1901.

De steen werd aangeboden door den architect den heer Albert Otten en aanvaard door den voorzitter van het bestuur der Academie, den heer J. Hudig.

Cairo. Den 15en November j.l. werd het nieuwe museum van Egyptische oudheden met eenige plechtigheid geopend; het is bestemd om het voormalige museum van Boulaq te vervangen, dat nu gedurende meer dan tien jaren aan voortdurend brandgevaar was blootgesteld in de voorloopige inrichting te Ghizeh.

Een tiental jaren geleden maakte de directeur der Egyptische oudheden, de heer de Morgan, zich tot taak van een groot aantal geleerden die verzochten, dat het museum van Ghizeh naar Cairo zou worden overgebracht. De Fransche schrijver de Reverseaux deed bij het Egyptische gouvernement een poging voor hetzelfde doel, die echter mislukte. Op zijn verzoek zond daarop de Fransche Minister van openbaar onderwijs en schoone kunsten, de heer Raymond Poincare, den heer Xavier Charmes voor gelijk doel naar Egypte, en deze slaagde. Een internationale prijsvraag werd uitgeschreven voor plannen van een nieuw museum. Het gebouw zou eene oppervlakte moeten beslaan van 12.000 M.², en het oude paleis van Ismaël Pacha moeten vervangen, dat geen zekere bewaarplaats voor de kostbare verzameling was. Op de in 1894 uitgeschreven prijsvraag kwamen 87 antwoorden in. De eerste prijs werd toegekend aan den Franschen architect Dourgnon, wiens ontwerp ook werd uitgevoerd. Acht maanden na de uitspraak der Jury werd door den Khedive de eerste steen voor het gebouw gelegd, dat den naam zal dragen van Museum van Kasr-el-Nil.

Voor den stijl van het gebouw heeft de architect niet den Egyptischen gekozen, waarschijnlijk omdat Cairo meer Arabisch dan Egyptisch is, maar den Romijnschen.

In de distributie onderscheidt men drie hoofdafdeelingen: de groote eere-galerij, en de verticaal daarop loopende centrale galerij, hoog 24 M., lang 18 M.; vervolgens 8 met glas overdekte atria of binnenhoven, waartusschen zalen zijn gelegen; ten slotte een groote wandelgalerij, voor latere uitbreiding bestemd.

In de eerstgenoemde galerijen zijn de groote en zware brokstukken van bouw- en beeldhouwkunst tentoongesteld, in de atria en zalen de kleinere fragmenten. Op eene eerste verdieping zijn

de kostbare voorwerpen, die achter glas geborgen moesten worden, ondergebracht. Voor de mumies, indertijd door Maspero ontdekt en waaronder die van Sesostris, is een afzonderlijke bewaarplaats ingericht, wat vormen en versieringen betreft in passende overeenstemming met den eerbied aan het daarin rustende verschuldigd.

Venetië. De tegenwoordige toestand van het palazzo Zecca, oorspronkelijk de oude munt, gelegen op den hoek van de Piazzetta en het Canale Grande tegenover het Dogenpaleis, doet voor instorting vreezen. Dit blijkt uit een over het gebouw uitgebracht verslag door eene Commissie van Venetiaansche architecten.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

„De Natuur", aflevering 11, van 15 November 1902. Wat een mensch eet en hoeveel hij eet, door Dr. A. J. C. Snijders. — De verspreiding van Tijdseinen in Nederland, door Dr. P. J. Kaiser. — De Elektrische boven- en ondergrondsche Baan te Berlijn, door J. H. E. Rückert. — Demonstratieproeven uit de leer van het licht, door Dr. L. Bleekrode. — Hagebeck's Indische tentoonstelling „de Malabaren", door A. D. Hagedoorn. — Tapijtmotten, door Dr. J. C. H. de Meijere. — Sterrenkundige opgaven en mededeelingen. Waar de zonnewarmte blijft (vervolg en slot), door Dr. Ant. Pannekoek. — Correspondentie.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.	Teekenaar,	ouderdom	23	jaar	salaris f 75.—
"	"	"	"	"	27	"	" 90.—
"	"	"	"	"	25	"	" 80.—
"	"	"	"	"	27	"	" 75.—
"	"	"	"	"	38	"	" 85.—
"	"	"	"	"	25	"	" 100.—
"	"	"	"	"	21	"	" 70.—
"	"	"	"	"	37	"	" 80.—
"	"	"	"	"	21	"	" 60.—
"	"	"	"	"	22	"	" 60.—
"	"	"	"	"	20	"	" 60.—
"	"	"	"	"	19	"	" 50.—
"	"	"	"	"	27	"	" 80.—
"	"	"	"	"	19	"	" 60.—
"	"	"	Teekenaar	"	18	"	" 25.—
"	"	"	"	"	20	"	" 45.—
"	"	"	"	"	24	"	" 45.—
"	"	"	"	"	31	"	" 60.—
"	"	"	"	"	21	"	" 35.—

VERBETERING.

In het Bouwkundig Weekblad no. 45 van 8 November j.l. wordt onder „Boekaankondiging" het pas verschenen werk Graphische Statiek, van den heer H. J. Van Veen, uitgave van den heer L. J. Veen te Amsterdam, besproken. De zetter heeft van den titel van het boek gemaakt: graphische statistiek. Deze verkeerde titel zal den lezer echter wel niet in den war gebracht hebben.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 24 NOVEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een pakhuis op het terrein van het gem. handelsentrepôt in de Rietlanden.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stadsdrukkerij, tegen f 3 (met 4 teek.). Inlicht. worden gegeven ten kantore van den assistent-ingen. der havenwerken, in het gebouw van algemeenen dienst op den kop der Handelskade van 10 tot 12 u., gedur. de week, welke aan de aanbesteding voorafgaat.

AMMERSTOL. Het vergrooten van de openb. lagere school dier gemeente met 2 lokalen met bijlevering van materialen, grond- en heiwerk enz. zoomede het maken en leveren van de benoodigde schoolmeubelen.

Het gem.best., n.m. 2 u. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. ter gem.-secr. bij de firma S. en W. N. van Nooten te Schoonhoven en bij den arch. C. Kok te Ammerstol, die tevens inl. geeft. Aanw. 19 Nov., n.m. 2 u.

DORDRECHT. Het bouwen van twee dubbele woonhuizen, op een terrein a/d. Krommendijk.

De heer H. P. Slegt, timmerman, n.m. 7 u., in den timmerwinkel Dwarsgang no. 31, alwaar bestek en teek. ter inzage liggen.

's-GRAVENHAGE. Den bouw van 20 villa's in drie partijen en gecombineerd daartestellen op een terrein gelegen aan de Nieuwe Parklaan en van Lennepweg te 's-Gravenhage.

De architecten W. B. Liefland en J. C. Meijers, v.m. 11 u., in hotel „Witte Brug". Teek. en bestek ter inzage in voorn. hotel, alwaar ook inl. zijn te verkrijgen. Bestek met 36 stuks teek. tegen f 15 aldaar verkrijgbaar.

GRONINGEN. Het afbreken van een gebouw, staande op het perceel kadastraal gemerkt sectie A no. 2032, gelegen oostzijde aan de Noorderstationsstraat en het daar ter plaatse bouwen van een burgerbehuizing met werkplaats, magazijn en paardenstal.

De archit. A. Th. van Elmpt, 's av. 8 u., in het koffiehuis „de Groene Weide", Noorderstationsstraat. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1,25 en zijn in voorn. koffiehuis ter inzage. Inlicht. van 10—12 u. ten kantore van den archit.

TEXEL. De aan- en verbouw van het Post- en Telegraafkantoor met directeurswoning te Burg op Texel.

Het gem.best. n.m. 12½ u.

VARSSEVELD. Het metsel-, timmer-, smids- en verfwerk van een te bouwen boerderij.

De heer W. Westerveld, n.m. 4 u., bij W. Kolenbrander, aan den Halfweg, alwaar bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft G. Rosier Czn. te Gendringen. Aanw. 24 Nov., n.m. 2 u.

DINSDAG 25 NOVEMBER.

GRONINGEN. Het bouwen eener tol- en brugwachterswoning ter vervanging en ter plaatse van de bestaande brugwachterswoning bij Bildraaibrug, met bijkomende werken. Raming f 3000.

Het prov. bestuur, 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter inzage ter prov. griffie van Friesland en Groningen, en ter gem huize te Groningen, Appingedam, Winschoten, O.-Pekela, Delfzijl, Sappemeer, Winsum, Eenrum, Leens, Uithuizen, Uith.meeden, Bedum, Zuidhorn, Beertu, Veendam, Noorddijk, Hoogkerk, Ezinge, Grijpskerk, Ulrum, Slachteren, Scheemda, Stedum, Middelstum, en Finsterwolde en ad 50 cent verkrijgb. ter prov. griffie. Inl. bij J. M. W. v. Elzelingen en J. de Jong te Groningen en H. Veenhuis te Zuidhorn. Aanw. 22 Nov., v.m. 10½ u.

UTRECHT. Bestek no. 922. Het maken van een haltegebouw, het uitbreiden der los- en laadplaats, het wijzigen der dienstwoning met daarmede in verband staande werken op het emplacement Vierverlaten. Raming f 12040.

De maatij. tot expl. van staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd) aan het centraalbureau.

WEERT. Het afbreken en weder opbouwen der boerderij, genaamd „Nezenhoi", gelegen op Moesel te Weert.

De arch. Harx, te Eindhoven, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage bij den heer dokter Peeters, alwaar ook inl. verstrekt worden. Aanw. 25 Nov., v.m. 10 u.

WOENSDAG 26 NOVEMBER.

GORREDIJK. Het bouwen van een woning op het terrein nevens het magazijn, eigen aan de naaml. venn. „Bamboe Industrie" te Gorredijk.

De heer P. Oosterhuis, 's av. 8 u. Bestek met teek. à f 1 verkrijgb. bij A. Kooistra, architect te Gorredijk.

HAARLEM. Het bouwen van een villa aan den Bentveldsduinweg te Aerdenhout, gem Bloemendaal.

De arch. J. London, v.m. 11 u., in café Neuf. Bestek en teek. ad f 1,50 per stel verkrijgb. bij den arch., Jansstraat 85, alwaar tevens inl. worden gegeven. Aanw. 24 Nov., v.m. 11 u.

LOOSDUINEN. Het bouwen van 5 woonhuizen (en bloc) aldaar.

De heer A. Schoemaker, bij wien ad f 0,75 bestek en teek. verkrijgb. alsmede bij C. v. d. Boom te Delft. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 28 NOVEMBER.

HEINKENSZAND. Het afbreken en herbouwen van een nieuwe graanschuur en een varkenshok op de hofstede bewoond door H. van Zwaarden.

De heer J. H. O. Dominicus, te Kruiningen, n.m. 2 u., in café P. Rijk te Heinkenszand. Bestek en teek. ter inz. bij arch. A. le Clercq te Kruiningen. Aanw. 28 Nov., v.m. 10 u.

OLDENZAAL. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan de Kloosterstraat.

De Heer J. G. Feepe, 's av. 7 u., in cafe B. Fönies, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft A. Fleege. Aanw. 28 Nov., v.m. 10 u.

MAANDAG 1 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene openb. lagere school der 1e klasse, met 15 klasse-lokalen voor 560 kinderen, op een terrein tusschen de Oude Schans en de Batavierstraat.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 2,25 (met 3 teek.). Inlicht. worden gegeven aan het bureau van den assist.-archit. op het stadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedur. de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AKKERWOUDE (FR.). Het bouwen van zes werkmanswoningen aldaar.

Het best. der coöp. zuivelfabriek. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1 bij Gebr. v. d. Meulen te Bergum. Inl. geeft arch. B. J. Gros te Garijp. Aanw. 1 Dec., v.m. 11 u. Samenkomst bij Kooistra.

TERAPELKANAAL. Het bouwen eener boerenbehuizing aan het Terapelkanaal, nabij Meester's Vallaat.

De heer F. Schot te Terapel, n.m. 2 u., bij den kastelein S. Middelkamp. Bestek en teek. in voorn. logement ter inzage. Aanw. 1 Dec., n.m. 1 u.

DINSDAG 2 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van zes woningen aan den Parallel- of Losserscheweg aldaar.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7 u., in cafe Jochem Hemken, alw. bestek en teek. ter inzage, inl. geeft gen. arch. Aanw. 2 Dec., v.m. 11 u.

HENGELOO (OV.). Het verbouwen van een winkelhuis, het bouwen van een bakkerij en van een woonhuis, alles aan de Duldenerstraat.

De archit. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café H. J. Meijerink, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 2 Dec., v.m. 9½ u.

WOENSDAG 3 DECEMBER.

HAARLEMMERMEER. Het bouwen eener schuur met bijkomende werken in 2 perceelen op Cornelishoeve a. d. Aalsmeerderweg.

De aanbesteder, 's midd. 12 u. Aanw. 26 Nov., n.m. 2 u.

DONDERDAG 4 DECEMBER.

HAARLEM. Het verbouwen van het rijks-algemeen betonningsmagazijn te Enkhuizen. (Raming f 6200.)

Het prov. bestuur, 's midd. 11 u. Bestek no. 189, ligt na 20 Nov. ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's-Gravenhage. Inlicht. te bekomen bij den hoofdingen. Kemper te Haarlem, den ingen. Wijtenhorst te Hoorn en den opzichter Winterwerp te Enkhuizen. Aanw. ter plaatse 27 Nov.

VRIJDAG 12 DECEMBER.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het verbouwen der school te Oosteind.

Het gem.best. van Oosterhout, v.m. 11 u. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.—. Aanw. 5 Dec.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845

's-Gravenhage, Kneipen hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sopraanbos. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beurspleis). — Breda, Prinsenstraat. — Haarlem, Kruisweg 30 C. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901	" 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	" 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

4 NOVEMBER.

BUSSUM (ONDERH.). Het bouwen eener Luthersche kerk in het Prins Hendrikpark. Door het bestuur van voorn. gemeente.

Laagste inschrijver J. Jurriëns, Naarden, f 8190.

GRONINGEN (ONDERH.). Het bouwen van eene winkelbehuizing voor den heer J. Venhuis te Zuidlaren. Door den arch. IJ. v. d. Veen.

Gegund aan H. Sijtsema te Zuidlaren, voor f 3400.

HEMPENS (FR.). Het bouwen van een woning en koestal aldaar.

Laagste inschrijvers Gebr. Rollingswier, Hijum, f 1535. Gegund.

's-HERTOGENBOSCH (ONDERH.). Het bouwen van een beneden- en bovenhuis op een terrein, gelegen in de Peellandstraat. Door den heer H. J. C. v. Elderen.

Minste inschrijvers A. de Vroom en C. v. d. Wacht, aldaar. Gegund.

5 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het schilder- en glaswerk van twee nieuw te bouwen winkelhuizen. Door den heer G. Lasonder.

Laagste inschrijver J. H. v. d. Zwaan, f 769. Gegund.

7 NOVEMBER.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van een huis aan den Korvelschenweg. Door den archit. Jos. Donders.

Timmerwerk. Laagste inschrijver Joh. Appels, f 1019.

Metselwerk. C. Heerkens, f 987.

8 NOVEMBER.

HEERENVEEN. Het afbreken eener bestaande bovenhuizinge te Nes (Uitingeradeel) en het weder opbouwen eener stelphuizinge met bijlev. van materialen enz. Door den heer J. Wierda.

Laagste inschrijver S. W. de Boer, Lippenhuize, f 7960.

KOLHAM. Het herbouwen der afgebrande boerenbehuizing van den heer H. Zwaneveld.

Timmerwerk. Laagste inschr. R. Boerma, Siddeburen, f 2830*.

Glas-, verf- en behangwerk. K. v. d. Ark, Stochteren, f 119*. * Gegund.

10 NOVEMBER.

ALKMAAR. Het bouwen van een heerenhuis aan den Nieuwlandersingel. Door den arch. K. Wijker Gzn. te Egmond aan Zee.

Laagste inschrijver G. Zwart, Egmond a/Zee, f 4475.

11 NOVEMBER.

WILDERVANK. *a.* Het afbreken van eene bestaande behuizing en het bouwen van eene nieuwe heerenbehuizing aan het Oosterdiep te Wildervank, *b.* de lood- en zinkwerken, *c.* de glas- en verfwerken. Door den heer D. F. Oudenampsen.

a. Laagste inschrijver R. Bolten, Veendam, f 6695*.

b. J. Kool, f 360,85*.

c. G. H. Taatgen, f 672,50*. * Gegund.

12 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ. Het afbreken van een woonhuis en het aldaar bouwen van twee winkelhuizen aan de Oldenzaalsche straat. Door den archit. H. E. Zeggelink.

Laagste inschrijver E. Gebben, f 7260.

De Laagste inschrijver E. Gebben aan wien het werk was gegund, heeft zich teruggetrokken en is het werk thans gegund aan zijn opvolger G. Lasonder voor f 7777.

GINNEKEN (ONDERH.). I. Het bouwen van 2 woonhuizen voor den heer C. Mathijssen. II. het bouwen van 2 woonhuizen voor den heer W. Takse.

Perc. I. gegund aan P. Busio en J. v. Wijck; perc. II. aan M. de Kort en J. v. Wijck.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan den Bergweg. Door den heer H. Wilmink Jz.

Laagste inschrijver G. T. Vossebelt, Goor, f 2390. Gegund.

OLDENZAAL. Het bouwen van een dubb. woonhuis aan den Hengeloschen straatweg. Door Mej. de Wed. Wennema.

Laagste inschrijver J. Borggreve, f 3795. Gegund aan J. Koekenberg.

ROTTERDAM. Het bouwen van 2 woonhuizen aan de Spoorsingel Wz. Door den arch. J. C. v. Tusschenbroek.

Laagste inschr. G. Elfrich, f 20089.

13 NOVEMBER.

BODEGRAVEN. Het bouwen van een villa. Raming f 13053. Door den weled. zeergel. Heer Dr. G. de Niet.

Laagste inschrijver J. Bierhorst, f 11470. Gegund.

GRONINGEN. Het ver- en bijbouwen van een heerenbehuizing, staande in de Stationstraat, get. no. 7, tot een hotel, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde. Door de erven Kisch.

Laagste inschr. H. A. Scherphuis, f 9940.

HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van 2 beneden- en bovenwoningen aan de Van der Hulststr. Door den arch. W. F. Doeglas.

Laagste inschr. J. N. v. d. Vlerk, f 4795. Gegund.

WINTERSWIJK. Het herbouwen van het cafe „De Kroon" met achterliggende schuur Door den arch. J. J. Post.

Laagste inschrijver G. W. ter Haar, f 3467. Gegund.

14 NOVEMBER.

AARDENBURG. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij, kelder, schuur enz. op een terrein nabij de markt te Aardenburg, alles met bijlev. van mater. Door den heer W. Lucieer.

Laagste inschr. Iz. Maas, f 2513. Gegund.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een woonhuis aan den Brugstraat, sectie F. no. 2103. Door den heer D. Hansen.

Laagste inschr. W. Hart en R. Kramer, f 1976. Gunning aangehouden.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis aan de Anna van Burenstr. Door den arch. F. Nieuwerkerk.

Laagste inschr. C. J. v. d. Zijden, f 8460. Nog niet gegund.

TERMUNTERZIJL. De verf-, glas- en behangwerken van eene in aanbouw zijnde behuizing. Door den heer J. Woethuis.

Laagste inschr. T. Smit, Termunterzijl, f 291,55. Gegund.

ZOETERMEER. Het bouwen van een watermolen. Door het best. van den Driemanspolder onder Zoetermeer en Stompwijk.

Laagste inschr. J. Dekker, Hazerswoude, f 15.935. Gunning voorbehouden.

15 NOVEMBER.

BRESKENS. Het bouwen van een kolenpakhuis en verdere werken naast de woning van den besteder, alles met bijlev. van mater. Door den heer J. de Vuijst Blok.

Laagste inschrijver W. Woittler, f 1719. Gegund.

HAARLEM (ONDERH.). Het verbouwen van perceel no. 29 aan de Koningstraat. Door den archit. P. Kleiweg Dyserinck.

Laagste inschrijver J. A. Jonker, Haarlem, voor f 2566.

LICHTENVOORDE. Het bouwen van een arbeiderswoning bij de Kraneboersallée te Lichtenvoorde. Door den arch. J. J. Post.

Laagste inschrijver B. G. Doppen, f 1024,50.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 8sten Dec. 1902, des namiddags ten half 2 ure (*Greenw. tijd*), zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden verbesteed, volgens het ongewijzigde bestek No. 938.

Het maken van Gebouwen en daarbij behoorende werken voor eene Werkplaats nabij het station te AMERSFOORT.

Begrooting f 224.400.—

Het bestek met 3 teekeningen is tegen betaling van f 2.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt op Woensdag den 3den December 1902 des voormiddags te 11½ uur Greenwichtijd.

Voor de belanghebbenden die het bestek en de teekeningen nog bezitten, zijn gratis inschrijvingsbiljetten te verkrijgen.

De Raad van Administratie
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousien. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels, G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Lynamo's. — JULIUS LOCHAU, Warmoesstraat 91 Amsterdam
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleerssteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Smeewerk, Grof en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

ECHTE

Mastic Cement Dakbedekking.

EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam, SINGEL 455.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

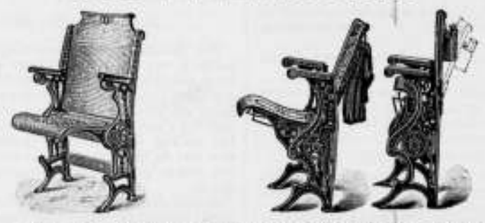
bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

LEYDEN & VAN BEEST

Binnenrotte 22—24.

ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare** en **draagbare stoelen**

voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.

Prijzen en catalogus op aanvrage.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der gemeente *Utrecht* maken bekend, dat met 1 Januari 1903 openkomt de betrekking van

Adjunct-directeur der Gemeentewerken

waaraan is verbonden eene jaarwedde van f 3000 – f 3600.

Verlangd wordt het bezit van een diploma als civiel-ingenieur of van eene benoeming tot officier van de Genie, zoomede degelijke practische ervaring.

Sollicitanten naar deze betrekking worden uitgenoodigd zich vóór den 4den December 1902, met op zegel geschreven adres en onder overlegging van de hun ten dienste staande stukken aan te melden bij Burgemeester en Wethouders der gemeente Utrecht, die desverlangd te spreken zijn ten stadhuize, Dinsdag en Vrijdag te 12¾ uur.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Directeur der Gemeentewerken, die daartoe, bij voorkeur op Maandag, Woensdag en Vrijdag van 10—12 uur is te spreken op zijn bureau aan het stadstimmerhuis, Achter Kiarenburg.

Utrecht, 19 November 1902.

Namens Burgemeester en Wethouders,

De Secretaris.

J. BOOL.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

Steenhouwerij D. WEEGEWIJS,

Rapenburg 14 en 43, AMSTERDAM.

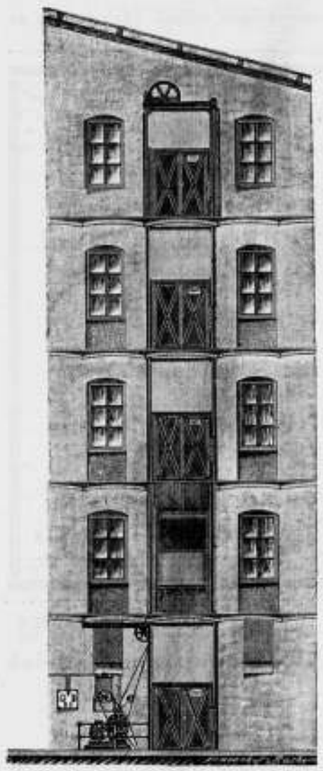
TELEPHOON No. 2662.

Stoom-Zagerij, Polijsterij, Slijperij.

Hardsteen. Wit en gekleurd Marmer.

Graniet. Lei-Platen. Grafmonumenten en Zerken.

Marmeren Bladen en Schoorsteenmantels.

Personen- en Goederenliften.

door **Hand,** **Hydraulisch** of **Electrisch** bewogen.

Uitvoerig geïllustreerde catalogus wordt op aanvrage onmiddellijk toegezonden door de Agenten

H. & J. van den Wall Bake

AMSTERDAM.

Welter Elektricitäts und Hebezeug-Werke A. G.

KÖLN.

Bouwmaterialhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

TELEFOON No. 253.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

Maatschappij „Artesia",

Kantoor: Wagenplein 182,

DEN HAAG.

Specialiteit in het vervaardigen van **Artesische bronnen (Putten)** voor fabrieken, melkinrichtingen, bierbrouwerijen en voor alle inrichtingen waar een groot waterverbruik dagelijksche behoefte is.

Verricht **Grondboringen.** **Onderzoek der bodem.**

ATTESTEN TER INZAGE.

De MINISTER VAN JUSTITIE brengt ter kennis, dat moet worden voorzien in de a. s. vacature van

Adjunct-directeur voor den Arbeid

aan het Rijksopvoedingsgesticht voor jongens „DE KRUISBERG" nabij *Doetinchem*.

Deze functionaris is bestemd om onder het gezag van den directeur te worden belast met de leiding van en het toezicht over den arbeid en het vakonderricht.

Aan de betrekking is verbonden een salaris van ten minste f 1500,— en ten hoogste f 1950,—, benevens het genot van vrije woning en van vrije geneeskundige behandeling, ook van het gezin.

Gegadigden hebben zich vóór 30 November a. s., bij gezegeld adres te wenden tot den Minister van Justitie, onder overlegging van acten, diploma's en verdere stukken, die tot toelichting en ondersteuning van hunne sollicitatie kunnen strekken. Behalve gewone vereischten, als onberispelijk zedelijk en maatschappelijk gedrag, algemeene kennis en beschaving, worden gevorderd de noodige algemeene *technische ontwikkeling* om de leiding van en het toezicht over dat onderwijs te kunnen oefenen, en geschiktheid om gezag te houden over beambten en verpleegden.

Voorkeur zal worden gegeven aan hen, die ook in de praktijk werkzaam zijn geweest. Paedagogische ervaring en bekendheid met het gestichtsleven strekken tot aanbeveling.

De benoeming geschiedt aanvankelijk tijdelijk en op proef, waarop, na verloop van ten hoogste één jaar, de vaste aanstelling kan volgen.

Nadere inlichtingen worden mondeling verstrekt aan het Departement van Justitie (bij het beheer van het gevangeniswezen) en aan het rijksopvoedingsgesticht voornoemd (bij de directie).

MOLIJN - Gouda,

RIETPLANKEN.

Fluaten,

tegen verweering van alle STEENSOORTEN en MORTELS.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Gebruik geen andere dan

„Bardley's" verbeterde Olie-Deurdrangers.

voor Kantoor-, Pakhuis-, Bank-, Kerk-, School-, Hôtel-, Stations-, Theater-, Vestibule- en Stormdeuren.

PRIJSCOURANTEN met volledige omschrijving op franco aanvrage gratis verkrijgbaar bij de vertegenwoordigers

PECK & Co., Amsterdam.

EERSTE

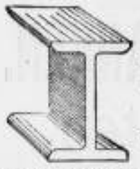
EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van hooge bindkracht, voor fabricatie van kunstmarmer, Xylolith-vloeren etc.; eenig afdoend materiaal voor absolute wering van vochtig uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.

Prima HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en LJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig.

tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

29 NOVEMBER 1902 — 22e JAARGANG. — No. 48.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ⅔ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD. — Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De beteekenis van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen voor het woningwezen, *(wordt vervolgd).* — Winkelvereeniging „Eigen Hulp". — De Erker van het leesmuseum te Amsterdam. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

Voor de bibliotheek der Maatschappij zijn ten geschenke ontvangen:

1. Van Z.Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken: Verslagen der Kamers van Arbeid over 1901.
2. Van den heer P. J. Houtzagers: Catalogus van het Museum van Kunstnijverheid te Utrecht, samengesteld door P. J. Houtzagers, Directeur.
3. Van de administratie der Technische Hoogeschool te Aken: K. Technische Hochschule zu Aachen; Denkschrift, verfasst aus Anlass der Industrie-und Gewerbe-Ausstellung, Düsseldorf 1902.
4. Van den heer W. Kraak te Deventer: Ter herinnering aan de viering van het 25-jarig bestaan der Rijks Kweekschool voor Onderwijzers te Deventer. *(Gedenkboek).*
5. Van den heer P. Heijn: Het Burger Weeshuis te Amsterdam. *(Hollandsche en Fransche uitgave).*
6. Van den uitgever, den heer Henri J. C. Holdert te Amsterdam: Sprokkelingen op technisch-hygiënisch gebied, door J. Van der Breggen, Civ. Ing.
7. Van den boekhandel en drukkerij voorheen E. J. Brill te Leiden: Gewapend Beton, vrij gevolgd naar P. Christophe, door Th. J. W. Van Rossum, Ing. b. d. B. O. W. in Ned. Indië.
8. Van de uitgevers, de heeren H. D. Tjeenk Willink en Zoon: Bijvoegsel van de Woningwet, toegelicht en voorzien van aanteekeningen, en, als bijlage, de tekst der Gezondheidswet, door Mr. J. Kruseman.
9. Van den schrijver: Der Ofenbau. I, Abteilung Kachelöfen, von Ingenieur F. H. Haase, te Berlijn.
10. Van den schrijver: Technisch Onderwijs, door H. Enno van Gelder. Overdruk uit: Vragen van den Dag.
11. Van den schrijver: Statische Berekeningen van Constructiën uit de Burgerlijke Bouwkunde, ingericht naar de eischen der praktijk. Constructiën in ijzer, steen en gewapend beton, door W. J. M. van de Wijnpersse. Kap. d. Genie.
12. Van den Bond van Directeuren van Ambachtsscholen in Nederland: Een woord van protest van den Bond van Directeuren van Ambachtsscholen in Nederland tegen het in Mei 1902 verschenen Rapport over de Tentoonstelling van Ambachts-onderricht enz., gehouden te 's-Gravenhage in Augustus 1901.

DE BETEEKENIS VAN DE BOUWVERORDENINGEN EN DE BEBOUWINGSPLANNEN VOOR HET WONINGWEZEN.

(Vervolg van bladz. 414.)

c. Het streven voor de toekomst.

Met betrekking tot het verkeer zijn de van uit het centrum der stad naar buiten voerende straten, de zoogenaamde radiale straten, de belangrijkste; in deze pleegt zich in de binnenstad het grootste handelsverkeer, in de buitenstad reeds vroeg de aanbouw te ontwikkelen. Daardoor is men bij het vaststellen van de breedte eenigszins gebonden; nochtans zal het vaststellen van eene doelmatige breedte der radiale straten een eerste punt ter overweging bij het samenstellen van een plan behooren te zijn. Tusschen de oude buitenwegen (landstraten) behooren dikwijls nieuwe radiale straten te worden ingeschakeld, waarvan de breedtebepaling zeer verschillend wordt opgevat. De tweede soort straten zijn met betrekking tot het verkeersvraagstuk de „kringvormig" loopende straten, van welke de voornaamste den naam van „ringstraten" verkrijgen; zij hebben ten doel, het verkeer tusschen de buitenkwartieren op te nemen en staan daarom met betrekking tot het algemeen verkeer bij de radiale straten belangrijk achter. Desniettemin worden zij dikwijls buitengewoon breed aangelegd en van beplantingen voorzien, hetgeen door den aanleg op het vrije veld wordt begunstigd; zij worden daardoor meer geschikt voor wandelwegen en voorname woonstraten. Een derde soort straten dient ter bekorting van de afstanden; dit zijn de diagonaalstraten, die in het belang van het verkeer, tusschen de ringvormige en de radiaal loopende straten worden aangelegd; ook zij behoeven aanzienlijke breedte; tot wandel-

en woonstraten eigenen zij zich in den regel niet. Deze drie onderscheiden soorten van verkeersstraten worden algemeen aangenomen, en het streven voor de toekomst moet zijn ze zaakkundig aan te leggen, zonder in een geometrisch schema te vervallen, ze aan de eigenaardigheden van het terrein te doen aansluiten en het karakteristiek aanzien daarvan te doen behouden. Het is een vraagstuk der stedenbouwkunst, schoone straatbeelden te vormen, zonder de eischen van het verkeer in een enkel opzicht te kort te doen. Hetzelfde moet gezegd worden met betrekking tot de open pleinen, waarvan de hoofdsoorten reeds hiervóór werden genoemd: open verkeersplaatsen in 't belang van de „verdeeling" van het verkeer, plantsoenen hoofdzakelijk ten behoeve van de hygiënische eischen, open of gesloten ruimten waar schoone bouw en kunst zijn vertegenwoordigd.

Evenals de pleinen, dienen ook de straten, zooals boven reeds is aangetoond, niet altijd alleen voor het verkeer, maar worden zij ook tot andere doeleinden aangelegd, namelijk om het terrein tusschen de verkeersstraten te ontsluiten en bouwgrond voor het bouwen van woonhuizen open te stellen. Weliswaar zullen ook deze „woonstraten" tot op zekere hoogte aan het verkeer dienstbaar zijn, zij het dan ook slechts het verkeer verbonden aan de in de straat staande huizen; en omgekeerd zal ook in de verkeersstraten worden gewoond. Maar de leidende gezichtspunten behooren bij de laatste aan de eischen van het verkeer te worden onderworpen, alzoo ruime breedte, geschikte richting, goede verbinding, duurzamen aanleg (wegbedekking en grondleidingen), de vorming van „een geheel" met het stratennet; bij de eerste daarentegen aangename, rustige ligging, beperkte lengte, voorkoming van geraasmakend verkeer, aanleg in overeenstemming met de voorgenomen bebouwing. Verkeersstraten behoeven naarmate van hare beteekenis in het stratennet verschillende breedte, laten we zeggen van 15—40 M. Woonstraten voor kleine huizen kunnen, zooals reeds gezegd, bij voortuinen al met 8 M., zonder voortuinen met 10 M. breedte en meer bescheiden aanleg (wegbedekking enz.) volstaan; maar de breedte kan ook in voorname woonkwartieren en ook bij luxe-straten, tot 30 M., ja 50 M. en meer stijgen, terwijl dan de niet voor het verkeer vereischte vlakken voor plantsoen-aanleg worden bestemd. In deze behandeling der straten „naar den aard harer bestemming" ligt eene voor de toekomst onzer steden kunstwaardige en tegelijk sociale beteekenis. De vaststelling der stratenbreedte sluit ook een hygiënisch belang in zich. Dit belang eischt verder open pleinen, vooral plantsoenen en ontspanningsplaatsen, en daarnaast afzonderlijke openbare parken. De te beplanten oppervlakken zullen in een stadsuitbreidingsplan ten opzichte van het totaal oppervlak zich minstens verhouden als 1 : 10. Verder is eene zorgvuldige behandeling der waterloopen noodig, zoo mogelijk het houden dezer buiten de bouwblokken, om ze voor vervuiling te bewaren; daarna de vaststelling van eene doelmatige grootte der bouwblokken en van maatregelen ten behoeve van het openhouden van het inwendige der bouwblokken. De ontwerper van een bebouwingsplan heeft voor ieder blok de te verwachten bestemming te overwegen en dienovereenkomstig de grootte vast te stellen. Arbeiders- en burgerwoningen, en in 't algemeen huurhuizen, eischen eene geringe grondstuk-diepte, opdat zij goedkoop zijn, terwijl zij toch, bij uitsluiting van achtergebouwen of uitbouwen, voldoende open ruimte (luchtruimte) moeten bezitten: daarom eene blokdiepte voor 2 perceelen (2 grondstukken) tegen elkaar van normaal 40 M. Voor handelshuizen en huurhuizen met groote woningen is eene normale blokdiepte van 60 M. te stellen, voor particuliere huizen met tuinen 80 M., voor voorname villa's en industrieelen aanleg 100—150 M. De te voren bij de bouwverordening besproken „rugwaartsche bouwlijn" behoort, zal deze doeltreffend zijn, reeds bij het opmaken van het bebouwingsplan te worden vastgesteld; zij komt namelijk in beschouwing bij de hiervóór genoemde blokken voor particuliere woonhuizen en villa's.

Van meer belang nog is de afscheiding van de speciale woonkwartieren en van de fabriekskwartieren, alsook van de wijken voor open en half open bouwwijze gelijktijdig, in het bouwplan vast te stellen en die daarnaar aan te leggen. Op hygiënische gronden kan ook worden uitgemaakt, dat in bepaalde streken waar straten nog niet zijn geprojecteerd en aangelegd, voorshands geen woonhuizen zullen mogen worden gebouwd. Of men kan de bouwvergunning afhankelijk stellen van het gereedkomen van den aanleg der straat. Wordt aan de gemeente het recht toegekend hierop uitzonderingen te bewilligen, zoo zal zij dit recht, zooals van zelf spreekt, niet mogen gebruiken om van den bouwlustige naar goeddunken bijzondere voorwaarden voor het verleenen van de bouwvergunning te bedingen, maar zal zij slechts zulke eischen mogen stellen als de bouw met betrekking tot het verkeer en tot de gezondheid aanbelangt.

Het bebouwingsplan zal zich, zoowel wat het verkeer als wat de gezondheidseischen betreft, ook met betrekking tot het aanbrengen van de noodige verbeteringen tot de bebouwde stadsdeelen moeten uitstrekken. Hier betreft 't het van lieverlede verbreeden van oude straten, waarvan de breedte voor het toegenomen verkeer eenerzijds, voor den licht- en luchttoevoer anderzijds, onvoldoende is te achten, verder den aanleg van nieuwe verkeerswegen, en eindelijk het opruimen van krotten en van ongezonde woningtoestanden door slooping en herbouw van geheele stadswijken. Het laatste vooral eischt de wel overwogen vaststelling van een doeltreffend bebouwingsplan, en bij het opruimen (zoo noodig door onteigening) der slechte woningen, de voorziening in den eisch van nieuwe gezonde wonigen. Op sociale gronden verlangt men in den regel, dat den verdreven bewoners minstens voor een groot deel de gelegenheid worde geboden, in den nieuwbouw weder geschikte, betere woningen te vinden. Bij de slooping en den herbouw van geheele stadsdeelen zijn overigens gemeenlijk hygiënische belangen en eischen voor het verkeer van overwegende beteekenis.

Bij het streven voor de toekomst moet in oeconomisch-socialen zin het doel voor oogen worden gehouden, de bouwgrond en het land in de omgeving der stad aan de sociale bestemming, als woon- en arbeidsstede der groeiende bevolking, te dienen en op eene geschikte wijze tegemoet te voeren.

(Wordt vervolgd.)

WINKELVEREENIGING „EIGEN HULP" TE AMSTERDAM.

Architect A. Salm G.Bz.

In dit blad wordt een afbeelding gegeven van het gebouw dat de Coöperatieve Vereeniging „Eigen Hulp" Afdeeling Amsterdam deed oprichten op den hoek der Jan Luyken- en der Van Baerlestraat. Het gebouw bevat op de gelijkstraatsche verdieping verschillende winkels met magazijnen. De entresols en de zolderverdieping zijn eveneens tot bergplaatsen ingericht, terwijl tot dat zelfde doel het gebouw geheel onderkelderd is.

De tusschenverdiepingen met woningen zijn afzonderlijk verhuurd om later zoo noodig, bij uitbreiding van den omzet, aan de zaak te kunnen worden aangetrokken.

Om deze reden werd het wenschelijk geacht, dat het uitwendige zich als één groot geheel zou voordoen, zooveel mogelijk uniform, zonder — zooals bij een blok woonhuizen veelal getracht wordt — afwisseling of afscheidingen tusschen de vier verschillende woningen aan te brengen.

Deze woningen zijn door een steenen vloer op stalen balken van de magazijnen gescheiden.

Het hierbij gevoegde plan geeft de verdere distributie aan:

Gebouw der Winkelvereeniging „Eigen Hulp" te Amsterdam.
Architect A. Salm G.Bz.

Plan van den beganegrond.
Schaal 1 à 300.

A. Winkel voor vette waren en fijne vleeschwaren. B. Kruidenierswaren, commestibles en Indische artikelen, waarachter de bijbehoorende magazijnen A^1 en B^1, van waaruit de bestellingen der leden van „Eigen Hulp" uitgevoerd worden, waartoe voor de karren een groote expeditie-hal K.

Op entre-sols zijn de magazijnen voor groenten in blik, de kaaszolders, brandvrije kamers voor lucifers, kamers voor het bewaren van hammen, worst, enz. enz.

In de kelders zijn onder deze afdeelingen afzonderlijke taplokalen gelegen, o. a. voor olieën en stroop, boterkelders, enz.

C. D. E. bevatten onderscheidenlijk den parfumeriewinkel, den sigarenwinkel en den winkel voor spiritualieën en minerale wateren, evenzoo in directe verbinding met magazijnen op entresols of met de wijnkelders of taplokalen.

Laatsgenoemde winkel is slechts toegankelijk van uit den hoofdtoegang F, aangezien volgens voorschrift van de gemeente geen winkeltoegangen in de Jan Luykenstraat mochten zijn.

De afzonderlijke toegang voor de karren bij F^1 moest eveneens op last der gemeente vervallen en de genoemde hoofdentrée is behalve uitgang voor de expeditie ook tevens de toegang daarheen.

Aan het eind dier gang is een kleine wachtkamer G, waarachter het bediendenkantoor J, en de kamer voor de Directie H.

Op de expeditieruimte komen verder uit: het schaftlokaal Q, de kleedkamer P, met waschplaats en privaten, zoomede een spoelplaats O, voor ledige flesschen en boterpotten, waartoe o. a. een koud en warmwatervoorziening is aangebracht.

Nog komen hier uit: de hoofdtrap L naar de zoldermagazijnen, koffiebranderij en theekamers, de lift M, zoomede de trap naar de kelders en brandvrije kluis.

R. S. T. U. zijn de toegangen naar de afzonderlijk verhuurde woningen, waarvan een in gebruik is bij den chef-winkelhouder.

De gezamenlijke gebouwen hebben gekost, inclusief gas-, water- en electrische leidingen, fl 113.976.

Aannemer van den bouw was de heer Ph. A. Warners.

De kelders van cement-monier werden vervaardigd door de bekende Amsterdamsche fabriek van cement-ijzerwerken op Wittenburg.

DE ERKER VAN HET LEESMUSEUM TE AMSTERDAM.

Ruim dertig jaren geleden maakte de architect I. Gosschalk, bij eene vergrooting van het Leesmuseum op het Rokin te Amsterdam, een uitbouw op 'n paar consoles, een erker dus, die bijna de geheele verlenging van den gevel innam.

Het was in die dagen iets nieuws dat nogal de aandacht trok; het is lang geweest eene herinnering aan de toen herlevende architectuur in Hollandsche en Duitsche renaissance-vormen en den ontwakenden lust om een meer sprekenden voorgevel te maken.

Nu dit werk alweder door een ander moet worden vervangen, komen ons onwillekeurig herinneringen aan dien tijd, waarin wij de detailteekeningen mochten maken, voor den geest.

Iets dergelijks van gehouwen steen te maken, zooals men tegenwoordig zou doen, zou in dien tijd een baldadige weelde genoemd zijn niet alleen, het zou zelfs veel bezwaar hebben opgeleverd.

De steenhouwers gingen toen nog niet veel verder dan Bentheim voor den witten steen en Escausine voor den blauwen steen; van modellen voor beeldhouwwerk daarbij te maken, kwam zelden iets in: het scheen, wegens gebrek aan modelleurs, groote bezwaren in te hebben, zoodat, als men iets meer dan een cordonband, een drempel of plint

noodig had, men zijn toevlucht tot den zoogenaamden kunststeen (eigenlijk niets anders dan beton) nam.

Stucadoors en kunststeenfabrikanten hielden er nog wel een enkelen modelleur op na, zoodat de erker gemaakt werd (in stukken natuurlijk) te Vrijenban bij Delft, waar de firma Lindo zich met eere van die taak kweet.

Men was toen nog niet gewoon aan dergelijke uitbouwen aan den gevel en menigeen schudde het hoofd in twijfel of dat wel goed zou afloopen.

Dertig jaren lang hebben we gezien, dat het beton zich goed hield en we twijfelen er niet aan of het zou nog wel het driedubbele van dien tijd bewijzen goed bestand te zijn tegen den invloed van het weder; wat echter meer zegt, is, dat er zelfs geen enkele afwijking kwam tusschen den ouden gevel en die zware massa.

Wij herinneren ons, dat het bijzonder goed getroffen was met het maken van de fundeering, daar de palen niet langer behoefden te zijn dan ± 4 M., zoodat voor doorbuiging niet te vreezen was: men zeide toen, dat er een zandbank onder het gebouw doorliep.

IJzer en beton waren toen daarbij de hulpmiddelen en al zou men de constructie nu maken van Béton armé, de slooper van den erker zal wel ontdekken, dat men ook toenmaals het beton goed wist te wapenen.

Amsterdam, November '02.

J. N. L.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Den 18en November hield in de **Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap** de Heer H. van der Kloot Meijburg, architect alhier, eene voordracht over Indische kunst.

Onder de vele bouwstijlen, zeide spreker, die in de boekwerken over bouwkunst worden behandeld, is het steeds de Indische aan welke weinig of dikwijls geen aandacht wordt geschonken, en de reden daarvan is vermoedelijk te zoeken in het feit, dat hij geen schakel vormt in de historische keten van bouwstijlen, van den ouden Egyptischen tot den hedendaagschen, maar als een op zichzelf staand geheel daarbuiten ligt. Nochtans is hij eene dieper ingaande studie ruimschoots waard, al is hij ontsproten aan geheel andere dan onze Westersche levens- en wereldbeschouwing; want hij getuigt in zijn uitingen van een kunstbeschaving die in aard van de onze verschillend mag zijn, in graad zeker de mindere niet is. Rijke fantazie, groote smaak, buitengewone techniek en een kracht van symbolische voorstelling die geen weërga heeft, zijn zijne kenmerken. Zijn ouderdom, voor zoover historisch gestaafd, klimt op tot 2000 jaar v. C., toen een volkstam van Arischen oorsprong uit noordelijke streken afzakte naar den Indus en den Ganges en zich vestigde in Voor- en Achter-Indië. Een volk van krijgers, priesters en zangers, gehecht aan zijn heilige boeken, sagen en overleveringen, waarin zijn godsdienst en geschiedenis waren vervat, van welke zijn kunst een afspiegeling is. Begrijpelijk dus, dat wijzigingen in den ritus hun terugslag in den kunstvorm deden zien, en dat de drie groote perioden, die in den Indischen godsdienst op te merken vallen, gelijk loopen met drie overeenkomstige stroomingen in de kunstuiting. De eerste periode is die van het Brahmaïsme, dat tot de 6e eeuw v. C. beleden wordt, en dan plaats maakt voor het Boedhisme, dat tot de 6de eeuw n. C. heerscht en weer vervangen wordt door het zoogenaamde Neo Brahmaïsme, in hoofdzaak met het oorspronkelijke overeenkomend, en in de 11de eeuw den invloed van den Islam ondergaande.

Uit de eerste periode zijn geen monumenten tot ons gekomen, daar deze uit hout en andere meer vergankelijke materialen waren samengesteld, doch zeker is het, dat de kunstontwikkeling reeds een hooge trap had bereikt, blijkende uit de onmiddelijk op haar volgende periode van den steenbouw, die in haar vormenspraak haar herkomst van en verwantschap met de houtbouwperiode duidelijk verraadt, en niet zulke schoone monumenten zou geschonken kunnen hebben, wanneer niet een lange periode van artistiek kunnen daaraan was voorafgegaan. Onmiskenbaar is ook in deze tweede periode de invloed der kunst van naburige landen, als b.v. Perzië en zelfs die van Griekschen oorsprong op te merken.

Niettemin blijft het nationaal karakter domineerend. Deze periode vertoont ons drie groepen van monumenten, n.l. de gedenkzuilen of Lâts, de Tôpes of Stoupa's, en de rotsgraven. De Lâts zijn eenvoudige steenen zuilen, voorzien van opschriften die de edicten van Açoka den eersten Boedhistischen koning bevatten. De Tôpes, Stoupa's, zijn steenen grafheuvels die een relekwie van Boedha bevatten en den vorm van een halven bol hebben, rustend op een sousbasement van gehouwen steen en voorzien van een altaarvormige bekroning. Het sousbasement is een soort terras, omgeven van een steenen balustrade die in haar vormenspraak duidelijk den invloed van houtconstructie doet zien, en door alle perioden heen haar typische samenstelling behoudt. Op dit sousbasement verheffen zich aan vier zijden groepen van vijf zuilen in vorm overeenkomende met de Lâts. Een der voornaamste Tôpes is die van Sanchi, vermoedelijk opgericht in 250 v. C., een middellijn hebbende van 32 M. en een hoogte van bijna 19 Meter. Bij deze Tôpe is de balustrade aan vier zijden doorbroken met poorten die evenwel later zijn opgericht, en doen denken aan Chineesche houten poorten.

Een afwijkende vorm van de Tôpe vertoont de Dagoba, die daarvan verschilt door het ontbreken van het sousbasement en de meerdere hoogte in verhouding tot de middellijn. Belangrijker dan de genoemde monumenten zijn de rotsgraven die in twee soorten, n.l. tempels en kloosters, z.g.n. vihara's zijn te verdeelen. De vihara's bestaan uit een reeks cellen, gelegen rondom een groote ruimte, geheel in de rots gehouwen en aan de voorzijde voorzien van een meer geaccentueerd front, waarin de ingang en waartegenover een nis met Boedhabeeld is aangebracht.

De tempels doen in hun aanleg denken aan den Christelijken basiliekvorm, als zijnde verdeeld in een midden- en twee zijschepen. Het middenschip is van een gewelfvormige afdekking voorzien, rustend op zware spijlen en de zijschepen zijn veelal met halve tongewelven of horizontaal afgedekt.

Aan het einde van het middenschip staat het hoofdaltaar, in den vorm van de genoemde dagoba. Het front van den tempel vertoont wederom een in steen uitgevoerden houtbouw, die zich het sterkst openbaart in de hoefijzervormige lichtopening boven den ingang, en die aan een overstekend dak met zichtbare sparren doet denken. Een van de merkwaardigste van deze tempels of Chartya's is die van Kaili, die een lengte van 24 bij een breedte van bijna 14 Meter heeft. De talrijke en voornaamste monumenten dagteekenen uit de derde of Neo-Brahmaansche periode. In het begin namen de kunstenaars uit deze periode den grotbouw der voorgaande over, doch in gewijzigden vorm; het plan van middenschip met zijbeuken wordt vervangen door verscheidene evenwijdig loopende gangen, door zware zuilen gescheiden. Een van de belangrijkste tempels is die van Indra te Ellora, dagteekenend uit de 6de eeuw n. C. Behalve deze in de rots uitgehouwen tempels werden ook vrijstaande rotsen uitwendig tot tempels verhakt, zooals b.v. die van Mahavellipour, welke bestaat uit een piramidenvormige opstapeling van kleine kapellen, waartusschen Boeddhabeelden. Kleinere rotsblokken in de omgeving waren tot dierfiguren verhakt. Een vereeniging van vrijstaande en rotstempels vertoont die van Kailasa. Bij deze is de tempel als 't ware vrij op een binnenplaats staande in de rots uitgehouwen.

Het glanspunt van de Neo-Brahmaansche kunst ligt in de bovengronds geconstrueerde bouwwerken, waarvan nog vele in goed onderhouden staat aanwezig zijn. Hoe afwisselend ook in vorm is het gronddenkbeeld toch aan den rotstempel ontleend, en is de cella met het godsbeeld de eigenlijke kern waaraan een min of meer uitgebreide omgeving met kapellen, terrassen enz. wordt toegevoegd. In het bijzonder maken de tempels in het N. W. van Indië uit de 11de tot de 13de eeuw in den zoogenaamden Jainaschen stijl aanspraak op onze bewondering van wege de elegante en rijke wijze waarop deze bewerkt zijn.

In het zuiden van Indië zijn het de zoogenaamde Dravidiaansche tempels (10de tot 17de eeuw) die een hoog denkbeeld van de kunst hunner scheppers geven.

Zeer verschillend van de vorige is de richting die zich in de tempels van het noorden van Indië openbaart in Pendjab en Kaschmir, waarin een sterke invloed van Romeinsche en Byzantijnsche kunst is te onderkennen. In Nepal doet de kunst aan Chineeschen invloed denken. De steenen gebouwen blijven in den grond Hindoemonumenten, doch worden rijk versierd met bronzen beslagwerk, email, terracotta, schilderwerk en overdadig vergulde sel.

Als uitloopers zijn te beschouwen de kunst in Siam en Kambodja en niet het minst die in Ned.-Indië, die elk in hun soort zeer belangrijke monumenten opleveren, in 't bijzonder de laatstgenoemde, die de beroemde tempels van het Dieng plateau en de niet minder beroemde Boro Boedoer onder hare voortbrengselen telt. Zijn de Siameesche monumenten niet van grilligheid vrij te pleiten, die in Kombodja geven een bewonderenswaardigen zin voor juiste verhoudingen en grootschen planaanleg te aanschouwen. De twee voornaamste gebouwen-complexen zijn Angkor Vat of koninklijke tempel, en Angkor Thom of koninklijke stad, vermoedelijk ontstaan in de vijfde eeuw. Met een beschouwing omtrent de wijze en den aard der versiering der gebouwen door alle perioden heen, besloot spreker zijne belangrijke voordracht, die door tal van artistieke schetsen en een reeks van welgeslaagde lichtbeelden werd opgehelderd.

Afdeeling Arnhem. 19 Nov. 1902. Met algemeene stemmen werden tot lid benoemd de heeren Smit, Leeraar aan de Ambachtsschool, en Hidding, aannemer.

De teekeningen ingekomen op de prijsvraag, uitgeschreven voor den bouw van een Remonstrantsche Kerk te Arnhem, werden door den Secretaris toegelicht. Tevens was geëxposeerd een aquarel van het bekroonde ontwerp.

De bespreking der verschillende bepalingen van de Woningwet werd ingeleid door het lid W. T. C. Schaap.

Daar verwacht kan worden, dat de bespreking vruchtbaarder zal zijn zoo de leden, die hieraan willen deelnemen, zich de Woningwet aanschaffen, en na bestudeering er van hunne bemerkingen schriftelijk ter behandeling in de vergadering brengen, werd daartoe besloten.

De besprekingen zullen in elk geval veel tijd in beslag nemen, daarom zal eens per maand een extra vergadering met dit doel gehouden worden.

De Vice-Voorzitter bracht in bespreking 't denkbeeld, om een excursie te ondernemen naar Haarlem, teneinde daar de nieuwe gemeente-lichtfabrieken, electrische centrale, enz. te bezichtigen, voor al ook met 't oog op de voorstellen die door het dagelijksch bestuur van de gemeente Arnhem omtrent de electrische centrale zijn te verwachten. Met algemeene stemmen werd besloten deze excursie te houden op Donderdag 11 Dec. Woensdag 3 Dec. zal in een vergadering dan eene behandeling der plannen voor de Haarlemsche lichtfabrieken en centrale plaats vinden.

Arti et Industriæ. 's-Gravenhage, 22 Nov. 1902. Wegens afwezigheid van den Voorzitter, den heer Mutters, leidde de heer Van Vliet de vergadering, waarin werd medegedeeld, dat twee prijsvragen zijn uitgeschreven, een voor een plafondbeschildering en een voor een candelaber van gesmeed ijzer voor drie lichten.

Door den heer Van Boven werd in een voordracht over het kunsthandwerk als zijn meening medegedeeld, dat deze het midden houdt tusschen het gevoelen van hen die kunst aan het handwerk zooals het nu wordt uitgeoefend volstrekt ontzeggen, en hen die zelfs het woord kunsthandwerk verwerpelijk achten, omdat zij elk handwerk een kunstvak vinden. Het nut van de machine erkennende, voor onderdeelen van het ambacht, betreurt hij, dat de hedendaagsche werkman niet meer die veel grootere zelfstandigheid bezit, die de werklieden in den bloeitijd der gilden hadden, en die meer gelegenheid tot scheppen gaf.

Bij het debat drong de heer Belinfante Jr. aan op het scherper trekken van de grenslijn tusschen kunst en ambacht, en lichtte de reden voor dit verlangen met voorbeelden toe. Uit een nadere gedachtenwisseling met den heer Van Boven bleek, dat de meeningen der beide heeren niet veel uit elkaar liepen.

Na deze besprekingen circuleerde een verzameling medailles, geslagen in de fabriek van den heer Begeer te Utrecht; algemeene bewondering wekte de herinneringsmedaille met het portret van den gewezen Staatspresident Steyn aan de eene, en een gewonden leeuw met het onderschrift „gewond, maar niet verwonnen." aan de andere zijde.

In de vergaderzaal was een verzameling prachtige Japansche kleurendrukken uit de 18e eeuw uitgestald.

BERICHTEN.

Utrecht. Met 1 Januari a.s. komt de betrekking van adjunct-directeur der gemeentewerken vacant. B. en W. roepen sollicitanten op voor deze betrekking, waaraan eene jaarwedde van *f* 3000 tot *f* 3600 is verbonden.

De eerste aflevering is verschenen van het „Tijdschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek", inzonderheid bevattende de inlichtingen door de Kamers van Arbeid verzameld overeenkomstig de Wet op de Kamers van Arbeid van 2 Mei 1897, en verdere statistische gegevens van sociaal-economischen aard.

Bij deze aflevering verscheen tegelijkertijd een bijvoegsel getiteld: Werkstakingen en uitsluitingen in Nederland gedurende 1901.

Zutphen. Het restaureeren van de ontdekte gewelfschilderingen in het noordelijke transept van de St. Walburg is ter hand genomen. Het is opgedragen aan twee decoratieschilders die werkzaam zijn in de ateliers der heeren Cuypers te Roermond.

Parijs. De President der Republiek gaf den 26 Nov. j.l. een dejeuner ter eere van de grands prix de Rome, die binnenkort naar de Villa Medici zullen vertrekken. Onder hen was de heer Pross de bouwkundige.

PERSONALIA.

Met ingang van 1 Januari 1903 is benoemd tot Hoogleeraar, als opvolger van den heer Rudolf Stang, aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten te Amsterdam, de heer P. Dupont, kunstschilder-graveur te Anvers sur Oise (Seine et Oise).

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten 1901:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar	salaris	f 75.—
"	"	"	"	27	"	"	" 90.—
"	"	"	"	25	"	"	" 80.—
"	"	"	"	27	"	"	" 75.—
"	"	"	"	38	"	"	" 85.—
"	"	"	"	25	"	"	" 100.—
"	"	"	"	21	"	"	" 70.—
"	"	"	"	37	"	"	" 80.—
"	"	"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	"	"	22	"	"	" 60.—
"	"	"	"	25	"	"	" 100.—
"	"	"	"	22	"	"	" 90.—
"	"	"	"	19	"	"	" 50.—
"	"	"	"	27	"	"	" 80.—
"	"	"	"	19	"	"	" 60.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	" 25.—
"	"	"	"	20	"	"	" 45.—
"	"	"	"	24	"	"	" 45.—
"	"	"	"	31	"	"	" 60.—
"	"	"	"	21	"	"	" 35.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 1 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene openb. lagere school der 1e klasse, met 15 klasse-lokalen voor 560 kinderen, op een terrein tusschen de Oude Schans en de Bataverstraat.

Het gem.-best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 2,25 (met 3 teek.). Inlicht. worden gegeven aan het bureau van den assist.-archit. op het stadhuis, kamer no. 105, van 2 tot 4 u., gedur. de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AKKERWOUDE (FR.). Het bouwen van zes werkmanswoningen aldaar.

Het best. der coöp. zuivelfabriek. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1 bij Gebr. v. d. Meulen te Bergum. Inl. geeft arch. B. J. Gros te Garijp. Aanw. 1 Dec., v.m. 11 u. Samenkomst bij Kooistra.

TERAPELKANAAL. Het bouwen eener boerenbehuizing aan het Terapelkanaal, nabij Meester's Vallaat.

De heer F. Schot te Terapel, n.m. 2 u., bij den kastelein S. Middelkamp. Bestek en teek. in voorn. logement ter inzage. Aanw. 1 Dec., n.m. 1 u.

VELP. Het bouwen van een koetshuis, paardenstal, bergplaats enz. aan de Kastanjelaan C. no. 230.

De arch. J. H. Hendriks, v.m. 11 u., in café „de Harmonie", alw. bestek en teek. ter inzage en ad f 1 verkrijgb. Inl. Boulevard 148 te Arnhem. Aanw. gedaan

DINSDAG 2 DECEMBER.

COEVORDEN. 1. Het bouwen van eene woning met koetshuis enz. voor den Weled. heer J. C. Homan. Raming f 2593,80; 2. het glas- en verfwerk, raming f 97,50.

De bouwk. Joh. D. Meppeling, in café „Abels", alw. bestek en teek. ter inz. liggen.

DORDRECHT. Het afbreken en weder opbouwen van het winkelhuis Hofstr. no. 12.

De bouwk. H. v. d. Elst, n.m. 6 u., ten huize van den heer L. Borsje, Riedijk no. 65, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. 1 Dec., v.m. 11 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 6 woningen aan den Parallel- of Losserscheweg ald.

De arch. J. H. C. Roesink, 's av. 7 u., in café Jochem Hemken, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 2 Dec., v m. 11 u.

HENGELOO (OV.). Het verbouwen van een winkelhuis, het bouwen van een bakkerij en van een woonhuis, alles aan de Deldenerstraat.

De archit. W. Elzinga, 's av. 8 u., in café H. J. Meijerink, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 2 Dec., v.m. 9½ u.

HEEMSTEDE. Het bouwen van een woonhuis aan de Glip en prijsopg. gevraagd van 6 stel glazen deuren, hoog 2,50 meter, breed 1,10 meter ieder stel met 6 ruiten.

De heer Jansen Hendriks, 's midd. 12 u., in het „Wapen van Heemstede". Bestek en teek. in voorn. café ter inzage. Aanw. en inl. verstrekt Jansen Hendriks op 1 Dec.

VENLOO. Het bouwen van een huis met apparten opgang aan de Maaskade.

De arch. Hornix, in café „de Fontein". Inlicht. geeft voorn. architect.

WOENSDAG 3 DECEMBER.

HAARLEMMERMEER. Het bouwen eener schuur met bijkomende werken in 2 perceelen op Cornelisahoeve a. d. Aalsmeerderweg.

De aanbesteder, 's midd. 12 u. Aanw. 26 Nov., n.m. 2 u.

DONDERDAG 4 DECEMBER.

HAARLEM. Het verbouwen van het rijks-algemeen betonningsmagazijn te Enkhuizen. (Raming f 6200.)

Het prov. bestuur, 's m. 11 u. Bestek no. 189, ligt na 20 Nov. ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen, en is te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's-Gravenhage. Inlicht. te bekomen bij den hoofdingen. Kemper te Haarlem, den ingen. Wijtenhorst te Hoorn en den opzichter Winterwerp te Enkhuizen. Aanw. ter plaatse 27 Nov.

HARLINGEN. Het bouwen van inrichtingen bij Harlingen, het hoofdgebouw krijgt een oppervlakte van 336 M².

Het best. van den Frieschen coöp. Vischhandel, v.m. 10 u., in de „Korenbeurs". Bestek met 2 teek. à f 2 te bekomen bij den uitgever S. W. Houtsma. Voor het geven van inl. wordt gelegenheid gegeven op 2 Dec., v.m. 11 u., ter plaatse voorn. door Johs. Lettinga.

's-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van twee beneden- en twee bovenhuizen op de nieuwe terreinen hoek Boschveldweg en Peellandstraat, nabij het station.

De bouwk. A. van Liempt, n.m. 3 u., in café Central. Bestek en teek. verkrijgb. bij den bouwk. A. v. Lieint, waar tevens inl. te bekomen zijn.

PEIZE. *a.* Het bouwen eener hulpschool met 2 lokalen aldaar met bijlev. van alle materialen; *b.* de lev. van het ameublement.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. ter secret. en ter inzage bij J. Ensing Rzn. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 5 DECEMBER.

DORDRECHT. Den bouw van drie hoerenhuizen aan de Spuiweg.

Den heer L. Kranendonk, n.m. 3 u., in het lokaal van L. van Dongen op de Groenmarkt. Bestek en teekening in voorn. lokaal ter inzage. Inl. te bekomen bij den besteder, (Spuiweg) van 10—12 u.

GOUDA. Het maken van eene fabriek, met machinekamer, ketelhuis enz. voor drups, chocolade- en suikerwerken voor den heer H. M. Dercksen qq.

De arch. Tjeerd Kuipers. Bestek en teek. ter inzage in het café „de Harmonie" Markt, en à f 2 verkrijgb. ten kantore van bovengen. archit., Sarphatipark 69, Amsterdam. Aanw. 1 Dec., n.m. 2 u.

HAARLEM. Bestek no. 239. Het maken van aardwerken en betongebouwtjes voor nevenbatterijen in de linie van Spaarndam (raming f 19400), onder het beheer der Genie te Haarlem.

De Genie, v.m. 10 u., op het bureel van den besteder, Kinderhuisvest no. 17. Bestek van af 27 Nov. en het proces-verbaal van gegeven inlicht. van af 3 Dec. ter lezing op gen. bureel. Bestek en afschriften van proces-verbaal verkrijgb. bij den besteder, tegen respect. f 0,50 en f 0,10. Inl. zullen worden gegeven door den besteder op bovenbedoeld bureel, op 2 Dec., v.m. van 10 tot 12 u. Aanw. wordt niet gehouden.

LEIDEN. Het bouwen van 4 woonhuizen elk met beneden en bovenwoning op het terrein aan den Maschweg kadastraal sectie L no. 776.

De arch. D. v. Lith, 's midd. 12 u., in café „Suisse", Stationsweg.

MAANDAG 8 DECEMBER.

AMSTERDAM (HERBEST.). Bestek no. 938. Het maken van gebouwen en daarbij behoorende werken voor eene werkplaats nabij het station Amersfoort. Begrooting f 221400.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Maatsch., n.m. 1½ u. (Greenw.) in het centraal personenstation. Bestek en teek. à f 2,50 verkrijgb. aan centr. administratiegebouw der Maatsch. aan het Droogbak. Aanw. 3 Dec., v.m. 11½ u. (Greenw.).

DINSDAG 9 DECEMBER.

GARIJP. Het bouwen van twee lokalen aan de fabriek.

Het best., der coöp. zuivelfabriek. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1 bij Gebr. v. d. Meulen te Bergum. Inl. te bekomen bij B. J. Gros, arch. te Garijp. Aanw. 9 Dec., n m. 1 u.

GOUDA. Bestek no. 479. Het bouwen van 3 beneden en drie boven schoollokalen bij de openb. school no. 4 aan de Prins Hendrikstraat; bestek no. 480. het rioleeren en dempen van het water langs den Groeneweg met de daarbij behoorende straatmakerswerken; bestek no. 487. het opruimen of wegbaggeren van ondiepe gedeelten in de Karnemelksloot.

Het gem.best., n.m. 1½ u. Bestek 479 met teek. à f 2 te verkr. en bestek 480 à f 0,75 op het bureau Stadsverf. Inl. worden gegeven door den gem.bouwm. De bilj. moeten voor ieder perc afzonderlijk ter secretarie bezorgd zijn, 8 Dec. voor avonds vijf ure.

WOENSDAG 10 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen met bijbouwen enz. aan de Lipperkerkstr. aldaar.

De archit. J. H. C. Roesink, 's av. 8 u., in café H. Hemken, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 10 Dec., v.m. 11 u.

OUDDORP (Z.-H.). Het verbouwen der kerk met consistoriekamer in perceelen en massa.

De kerkvoogden der Herv. gem., n.m. 2 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kneuterdijk 1 — Amsterdam, Nieuwezijds Voorburgwal 214 (Beursplein). — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Nieuwemarkt. — Haarlem, Kruisweg 30 C. — Nijmegen, In de Betuwestraat 8. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . . . 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Bouwpolis. - Vaste Premie.

DONDERDAG 11 DECEMBER.

BERGUM. Het herbouwen eener afgebrande boerenbehuizinge onder Raadkerk.

De archit. S. H. Veenstra, bij wien ad f 1 bestek en teek. en ook inlicht. verkrijgb.

VRIJDAG 12 DECEMBER.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het verbouwen der school te Oosteind.

Het gem.best. van Oosterhout, v.m. 11 u. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.—. Aanw 5 Dec.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school aan de Dillenburgstraat.

Het gem.best., n.m. 1 u. Bestek, voorw. en teek. ter inzage op de centrale secretarie der gemeente en in het stads timmerhuis en à f 1,— verkrijgb. bij wed. P. v. Waesberge en Zoon, boekdr. Houttuin 73. Inl. te bekomen aan voorn. timmerhuis. Aanw. 5 Dec., v.m. 10 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

9 NOVEMBER.

EIBERGEN (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis, zonder levering van steenen, pannen en estrikken, voor den heer G. W. Veltkamp aldaar, onder beheer van den arch. J. B. Radstake te Enschede.

Laagste inschr. B. H. Blankvoort, f 1472. Gegund.

'S-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen van twee heerenhuizen aan de danckertstraat. Door de archit. J. Hoek en J. Th. Wouters.

Gegund aan E. J. Bloem ald., voor f 15000.

10 NOVEMBER.

ALKMAAR. Het bouwen van een heerenhuis aan de Nieuwlandersingel. Door den arch. K. Wijker Gz. te Egmond aan Zee.

Laagste inschrijver G. Zwart, Egmond aan Zee, f 4475.

11 NOVEMBER.

DIRKSLAND. Het verbouwen van het café „Koophandel" voor rekening van den heer A. Vroegindeweij aldaar.

Metselwerk, raming f 1250. Laagste inschr. D. Gestel, f 1150,50*.

Timmerwerk, raming f 2280,28. H. M. Roodzand, f 2325.

Smidswerk, raming f 282,20. F. Nieuwland, f 279*. * Gegund.

LEEUWARDEN. Het bouwen van drie onder- en bovenhuizen aan de Nieuwestraat bij den Westersingel. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver P. A. Wersma, Schans, f 11584. Gegund.

14 NOVEMBER.

ANJUM (ONDERH.). Het bouwen van een arbeidershuis met twee woningen aldaar voor het Old Burg. Weeshuis te Leeuwarden.

Laagste inschrijver A. Jonwsma, Nijkerk, f 2085. Gegund.

15 NOVEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan de Mr. van Hasseltlaan. Door den arch. Adr. van Driesum Szn.

Laagste inschrijver W. Willemsen, f 5575. Gegund.

17 NOVEMBER.

DONGEN. Het bijbouwen van twee nieuwe schoollokalen aan de openbare lagere school in de Kruidenierstraat met bijlev. der materialen. Door het gem.best.

Ingekomen 17 biljetten. Hoogste inschrijver Hoeflaken, Hedel; laagste Maas en v. d. Pool, Dongen, voor f 5493.

18 NOVEMBER.

HOORN. Het amoveeren van pers. no. 36 aan de Ged. Turfhaven aldaar en daarvoor in de plaats te stellen een woon- en winkelhuis. Door de opzichters H. Kolkman en Zn.

Laagste inschr. J. Verberne, Hem, f 2800. Gegund.

19 NOVEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een heerenhuis in de Jan Luijkenstraat hoek Hobbemastraat. Door den architect A. W. Weissman.

Laagste inschrijver H. Slegers, f 35793

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis met café enz. (stations koffiehuis) aan den Wooldriksweg. Door den arch. H. E. Zeggelink.

Laagste inschr. G. Schreurs, f 6180. Gegund.

EINDHOVEN. Het bouwen van eene directeurswoning in de Dommelstraat tegenover het tramweg-emplacement. Door den directeur der tramwegmaatij. „De Meijerij".

Laagste inschrijver A. W. G. v. Bergen, Venloo, f 7880.

20 NOVEMBER.

BERGUM. Het bouwen van een machinegebouw met stoomschoorsteen bij hun fabriek aldaar. Door het bestuur der coöp. stoomzuivelfabriek.

Laagste inschrijver W. Talman, Bergum, f 4365. Niet gegund.

Met verlenging van tijd onderhands gegund aan W. Talman te Bergum.

DOETINCHEM. Het bouwen van een winkelhuis met pakhuis aan de Veemarkt, met bijlever. van alle materialen. Door den heer E. J. Hartemink.

Laagste inschrijver F. Siebelink, Stad Doetinchem, f 4637. Gegund.

GIETHOORN. 1. Het bouwen van een woonhuis, 2. het uitvoeren van grondwerk. (Alleen arbeidsloon). Raming f 110. Door den heer A. Bakker.

Laagste inschrijver P. v. Eisden, Steenwijk, f 98. Gegund.

's-HERTOGENBOSCH. Het doen van verfwerken voor de 10 beneden- en 10 bovenwoningen der Maatschappij tot exploitatie van bouwterrein aldaar. Door den heer A. van Liempt, bouwkundige aldaar.

Laagste inschrijvers Gebr. Verhees, f 380.

MIDDELBURG. Het bouwen van een magazijn voor betonningsmaterieel en eene bergplaats van den magazijnsvoorraad der loodsvaartuigen te Vlissingen op het zoogenaamd „Eiland" ald. Raming f 20050. Door het prov. best.

Laagste inschr. P. L. v. Miert, Middelburg, f 18990 en Martinis Visser, Papendrecht, f 18400. 2 biljetten van onwaarde

OLST. Het herbouwen van een door brand vernield woonhuis te Olst. Door den bouwk. H. Wissink.

Gebouw. Laagste inschrijver v. d. Sluis, Wijhe, f 3030*.

IJzerwerk. W. Mulder, f 114*.

Verf- en glaswerk. Holwarden, Deventer, f 276*. *Gegund.

TERBAND. Het bouwen van een dubbele werkmanswoning aan den Rijksstraatweg. Door den heer Th. de Leeuw.

Laagste inschrijver P. Jongbloed, Joure, f 1108, Gegund.

VELP. Het bouwen van een koetsierswoning met stalling, aan den Zutphenschen straatweg, hoek Biesdelsche Laan, te Velp. Door den arch. W. Honig.

Laagste inschrijver G. J. Wassink, f 3847.

21 NOVEMBER.

AMBT ALMELO. Het bouwen van twee woningen onder één dak aan den Bornschen straatweg. Door den heer J. Harmelink.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

HERBESTEDING.

Op Maandag, den 8sten Dec. 1902, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden herbesteed, volgens het ongewijzigde bestek No. 938.

Het maken van Gebouwen en daarbij behoorende werken voor eene Werkplaats nabij het station te AMERSFOORT.

Begrooting f 224.400.—

Het bestek met 3 teekeningen is tegen betaling van f 2.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op *franco* aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt op Woensdag den 3den December 1902 des voormiddags te 11½ uur Greenwichtijd.

Voor de belanghebbenden die het bestek en de teekeningen nog bezitten, zijn gratis inschrijvingsbiljetten te verkrijgen.

De Raad van Administratie
Het Gedelegeerd Lid.
R. VAN HASSELT.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 15den December 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 941:

Het maken van grond- en spoorwerken, bestratingen, eene goederenloods, verhoogde houtlading en bijkomende werken op het gemeenschappelijk stationsemplacement WINTERSWIJK.

Begrooting f 115500.—.

Het bestek met 2 teekeningen is tegen betaling van f 2.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatsch. aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Ingekomen 26 bilj. Laagste inschrijvers voor metselwerk enz. H. Brink, Almelo, f 1280; voor timmerwerk enz. G. P. Wolff, Almelo, f 920; voor glas- en verfwerk, G. Pas, Almelo, f 110.

25 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE. Den bouw van 12 heerenhuizen, ten dienste der coöp. vereeniging „Hoogelegen" en van een dubbele villa, allen aan den Kanaalweg en Cornelis Jolstraat te Scheveningen. Door de arch. Z. Hoek en J. Th. Wouters werd heden aanbesteed.

Minste inschrijver was de firma W. M. Weijers te Tilburg voor f 98000, aan wien het werk is gegund.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatil, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailieerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousieën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam.
Marmeren Schoorsteen-mantels, G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LUCHAU, Warmoesstraat 91 Amsterdam
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Smeewerk, Graf en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

K. KERLEN.

Rotterdam P. B. 183. Tel. Int. 3137.

LEVERT

Hoogvuurvaste Steenen, Mortel, Chamotte, Hoogvuurvaste Klei (smeltend eerst bij 1770°).
Hoogvuurvast Kleefzand (smeltend eerst bij **1850°**).
Kwartszand, gewasschen en ongewasschen, **Kwartsmeel,** fijnst gemalen met 99½ % $Si\ O_2$. **Specialklei** voor glashavens en schepen.
„KAOLINTHON" met 36½ % $Al_2\ O_3$, **gewasschen Kaolin** voor porcelein.
Pijpen en buizen, verglaasd, voor draimages enz. enz.
fijnst gewasschen Zweedsch Krijtwit, met over **98** % $Ca\ C\ O_3$, **ruw Krijt** in stukken; **fijnst gemalen BARYT**, met **98** % $Ba\ S\ O_4$, **ruwe Baryt** in stukken en diverse kwaliteiten **Loodglazuur erts,** in korrels en zand, 85 % lood.
Trinidad Asphalt, Goudron Épurée, Scheepspek, Steenkolensteer enz.
Asbest en Kieselguhr, Isoleermassa, Platen en Pakkingen. Metalen Pakkingen.
Talksteen in stukken en gemalen (met over 96 % zuiver $H_2\ Mg_3\ Si_4\ O_{12}$).
Talksteen stiften voor IJzerfabrieken.
Zeepsteen voor Zeep en Kaarsenfabrieken.
Russische Minerналolie Merk Soaov, soort. gewicht 907/9—
Witherit, Flusspath, Feldspath, Kalkspath, Amaril, Bauxite enz.
ALLE MATERIALEN VOOR CHEMISCHE FABRIEKEN enz. enz.
Monsters en prospectus op aanvrag.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING Glas. Jalousiën enz.
Eenig adres voor **HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.**
Speciale fabriek van **GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.**

F. J. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door eigen personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Warmoesstraat 91.

Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Lagedrukstoomverwarmingen met

Körting's Patent „Luftumwälzungsverfahren"

en verstrekt Prospectussen, Plannen en Begrootingen gratis en franco.

Maatschappij „Artesia",

Kantoor: Wagenplein 182,
DEN HAAG.

Specialiteit in het vervaardigen van **Artesische bronnen (Putten)** voor fabrieken, melkinrichtingen, bierbrouwerijen en voor alle inrichtingen waar een groot waterverbruik dagelijksche behoefte is.

Verricht **Grondboringen.**
Onderzoek der bodem.
ATTESTEN TER INZAGE.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente *Utrecht* maken bekend, dat met 1 Januari 1903 openkomt de betrekking van

Adjunct-directeur der Gemeentewerken

waaraan is verbonden eene jaarwedde van f 3000 - f 3600,

Verlangd wordt het bezit van een diploma als civiel-ingenieur of van eene benoeming tot officier van de Genie, zoomede degelijke practische ervaring.

Sollicitanten naar deze betrekking worden uitgenoodigd zich vóór den 4den December 1902, met op zegel geschreven adres en onder overlegging van de hun ten dienste staande stukken aan te melden bij Burgemeester en Wethouders der gemeente Utrecht, die desverlangd te spreken zijn ten stadhuize, Dinsdag en Vrijdag te 12¾ uur.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij den Directeur der Gemeentewerken, die daartoe, bij voorkeur op Maandag, Woensdag en Vrijdag van 10—12 uur is te spreken op zijn bureau aan het stadstimmerhuis, Achter Klarenburg.

Utrecht, 19 November 1902.

Namens Burgemeester en Wethouders,
De Secretaris,
J. BOOL.

Nederlandsche Maatschappij
voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRÉ.

Cement-IJzerwerken
volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.

Waterdichte Werken,
als Kelders. Reservoirs. Regenbakken. Dakon. Privaatputten. Kuipen enz.
Gewelven. Vloeren. Buizen. Tunnels. Muren.
Bescherming tegen brand.
BRANDVRIJE KELDERS.
Kantoor:
3e WETERINGDWARSSTRAAT 3e.
Werkplaats: [illegible]

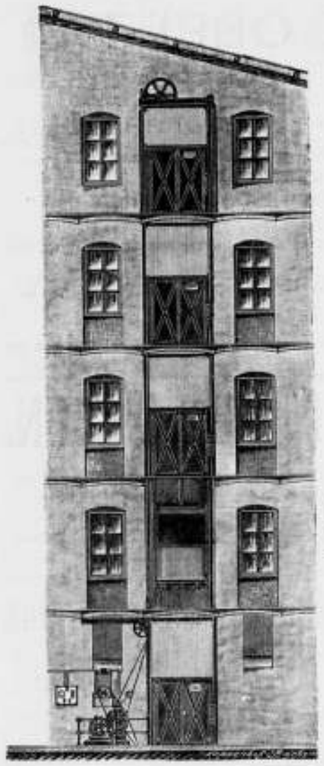
GEVRAAGD

EEN

Bouwkundig-Teekenaar.

Salaris *f* 70—90 per maand.

Brieven onder lett. B W bureau v. d. blad.

Personen- en Goederenliften,

door **Hand,**
Hydraulisch of
Electrisch
bewogen.

Uitvoerig geïllustreerde catalogus wordt op aanvrage onmiddellijk toegezonden door de Agenten

H. & J. van den Wall Bake

AMSTERDAM.

Welter Elektricitäts und Hebezeug-Werke A. G.

KÖLN.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.

DE EENIGE FABRIKANTEN.

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

TELEFOON No. 253.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

Ontvang- en Betaalkas.

Rentevergoeding voor gelden à deposito

Met één dag opzegging . . 2½ %
(Bedragen tot *f* 5000, terstond betaalbaar)
Met tien dagen opzegging . 3 %

Voor **langeren** termijn op nader overeen te komen voorwaarden

Open en gesloten **bewaargeving** *volgens reglement. Brandkastjes in de Safe deposit-inrichting voor het* **bewaren** *van effecten en andere waarden, te huur volgens reglement.*

Amsterdam, 25 November 1902.

Een gerenommeerde Firma in **Centraalverwarmingsinstallaties** zoekt voor Holland een geroutineerd, technisch **bekwaam**

Vertegenwoordiger

die bij Maatschappijen, Architect en Industrieelen goed ingevoerd is.

Brieven onder K G 2750 bij Rudolf Mosse, Köln.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.
STOOMTIMMERFABRIEK.
Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Te 's Hertogenbosch kan worden geplaatst aan de Koninklijke school voor nuttige en beeldende kunsten een

Leeraar voor de Bouwkundige vakken

tevens **Teekenaar aan het kantoor der Gemeentewerken.**

Het salaris bedraagt aanvankelijk tusschen f 1500 en f 1600 en stijgt tot tusschen f 1800 en f 1900.

Sollicitatiestukken te richten vóór 15 December a. s. aan den Burgemeester.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Gietsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

bevelen zich aan voor de levering en plaatsing van:

a. **Warmwaterleidingen** in woonhuizen, door middel van hunne voortreffelijke SPIRAALFORNUIZEN. — De leiding wordt, met inbegrip van de benoodigde Reservoirs, tot lagen prijs gelegd.

Uitmuntende werking wordt gegarandeerd.

b. **Centraalverwarming** van woonhuizen, kerken, groote localiteiten enz, volgens Amerikaansch systeem. Na ontvangst der projecten wordt nauwkeurige prijsberekening, benevens plan van aanleg, door ons geleverd. De prijs van deze verwarming is uiterst billijk en de werking **in elk opzicht** voortreffelijk.

Verschillende Installaties zijn hier te lande alreeds gemaakt.

c. **Engelsche Haarden** in elken stijl voor Halls, Eetkamers of Salons. Eene groote sorteering dezer haarden is steeds geëtaleerd in onze Magazijnen

Amstel b/ Blauwbrug.

(naast het Diaconie-weeshuis.)

(over Bensdorp's Cacaofabriek).

P. DOLK & ZOON.

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Spiegel- en Vensterglas

Paarlglas-, Mosaic

Cloisonné-glas.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 cM. hoogdig. tot 30 cM. hoogdig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN in Asphalt-Massive en Parquet-Tapis.

Worden door ons uitsluitend gelegd door werklieden van de fabriek.

HOUTEN HOOFD- EN TUSSCHENBALUSTERS.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

6 DECEMBER 1902. 22e JAARGANG. No. 49.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 13.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— . . .

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. . . . . ADVERTENTIËN 15 ct. p. regel m. premie 1/2 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD. — Een waar wandalisme voorkomen. — Rijks-Kweekschool voor Vroedvrouwen te Amsterdam. — Prijsvragen. — Verslagen van Vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

EEN WAAR WANDALISME VOORKOMEN.

Kerkvoogden der Ned. Herv. Kerk te Noordwijk-Binnen wenschten dit voorjaar de herstellingen in hun kerkgebouw te vervolgen. Zij droegen mij op een plan met bestek en raming van kosten te maken voor de vernieuwing van het groote noord- en zuid-transeptvenster, breed 4 M., hoog 13 M., en twee kleinere ramen breed 2 M, hoog 7.70 M. in de oostelijke muren van het transept.

In elk groot transeptraam bevond zich een zware gemetselde middenpost, die zich bij de gehoorte van den spitsboog, in twee even zware gemetselde spitsbogen splitste en met 't gevelvlak gelijk stond.

Alle ramen hebben, voor zoover niet dicht gemetseld, houten kozijnen en houten netwerk. Alle oorspronkelijke dorpels zijn vermoedelijk in 1870 door cementsteenen platen vervangen.

De middenpost van 't zuidelijk transept-raam was blijkbaar vroeger al vernieuwd, en wel zonder kraal op den voorkant.

De post in 't noordelijk raam was oogenschijnlijk oorspronkelijk en stond met een buik naar buiten, zoodat herstelling in elk geval noodzakelijk was.

Kerkvoogden wilden dan ook in 't transept geen godsdienstoefeningen doen houden, uit vrees, dat de post te eeniger tijd naar buiten kon vallen. De kerk is thans door twee schotten in drie deelen verdeeld om de belangrijke herstellingen aan 't dak, de kap, het plafond, de wanden, de vensters, en het ameublement te kunnen uitvoeren, en toch steeds geregeld kerk te kunnen houden.

Na grondig onderzoek kwam ik tot het besluit, dat ook de zware gemetselde middenpost van het noordelijk transeptvenster *niet* oorspronkelijk kon zijn en dit venster alzoo gelijkmatig door eenige montants was verdeeld geweest, waardoor tevens een veel natuurlijker oplossing voor de topvu[illegible]ing verkregen werd; de vrijstaande montants werden bepaald op [illegible] bij 24 cM.

Aan den heer A. Mulder, architect van de monumenten te 's-Gravenhage, deelde ik mijne bevindingen mede; hij was zoo beleefd naar Noordwijk te komen om zich van den toestand op de hoogte te stellen. Hoewel hij er wel iets vreemds in vond, kon ik hem niet overtuigen en verklaarde hij den zwaren gemetselden middenpost van 't noordelijk transeptraam voor oorspronkelijk. Beide plannen — het eene volgens de inzichten van den heer Mulder, het andere volgens de mijne — werden door mij uitgewerkt; Kerkvoogden lieten mij geheel vrij, zoodat werd aanbesteed 't ontwerp met gelijk verdeelde montants, waardoor de zware gemetselde middenpijlers zouden vervallen. Alles was reeds in bewerking; de montants van La Rochette, de schuine afdekking en dorpel met waterlijst buiten, van Escauzijnschen steen; de schuine afdekking met waterlijst aan de binnenzijde, van Morley. Daar ontmoet ik den heer A. Mulder, die eene conferentie met mij wenschte in de kerk te Rijnsburg (waarover later). Het gesprek komt natuurlijk ook over de ramen te Noordwijk en ik vertel hem, dat 't werk in bewerking is, volgens 't plan zonder den zwaren gemetselden middenpost. Dat was jammer! een ware ramp! enz.! enz.!; want ik had 't toch mis. Als de heer Dr. Cuypers er nu eens bijkwam en die verklaarde den middenpost voor oorspronkelijk? Ik had daarin eerst niet veel zin, maar ik gaf toe; de heer Cuypers is een autoriteit.

Wanneer Kerkvoogden 't goed vonden, zou ik mij bij zijn uitspraak neêrleggen en 't Rijk zou *alle* kosten *betalen*.

7 April 1902 ontving ik een schrijven, dat Dr. Cuypers, in opdracht van den Minister van Binnenlandsche Zaken, 11 April d. a. v. een onderzoek naar de ramen zou instellen. Onmiddellijk schrijf ik, dat 't mij onmogelijk is 11 April tegenwoordig te zijn en verzoek Dr. Cuypers zijn bezoek vóór of na 11 April te willen vaststellen. Echter kreeg ik bericht, dat de heer Cuypers zijn bezoek niet kon verzetten. Gaarne had ik hem al mijne bewijsgronden medegedeeld en hem zeker van mijn goed recht overtuigd.

Intusschen was ik bij den Referendaris den heer Royer geweest om de kostenkwestie te bespreken; hij had mij beloofd 't rapport van den heer Cuypers *direct* te zenden. Op 18 of 19 April zond de heer Cuypers 't rapport aan den Minister en na informatie van mij bij 't Ministerie ontvingen kerkvoogden 2 Mei 't rapport van den Minister.

Dr. Cuypers verklaarde den gemetselden middenpost voor oorspronkelijk en achtte ook 't vernieuwen daarvan *niet* noodig.

Kerkvoogden besloten daarop aan den Minister mede te deelen, dat zij bereid waren de beide ramen te herstellen volgens 't ontwerp van Dr. Cuypers, wanneer de Minister binnen tien dagen *f* 2000.— definitief wilde toezeggen, zijnde de helft van de kosten van de vensters en schadeloosstellingen aan de aannemers. Deze mededeeling werd door Ds. Verhoeff en mij mondeling bij den Minister toegelicht, 10 Mei j.l.; Z. E. deelde ons zeer beleefd mede, dat hij de *voorwaarden* in ernstige overweging zou nemen, enz. enz.

Binnen tien dagen kwam bericht, dat de Minister *f* 2000.— op de *ontwerp-begrooting* 1903 zou brengen voor *eens*, voor 't ontwerp van Dr. Cuypers.

Kerkvoogden meenden, dat zij op die losse, niet directe toezegging niet konden ingaan. Wachten was onmogelijk; steigers stonden al lang gereed, aannemers pruttelden, de steenhouwers wilden detailteekeningen, want de steen lag bij den heer Schotel te Dordrecht op bewerking te wachten.

Kerkvoogden besloten aan den Minister te schrijven, dat zij bedankten voor de goede bedoelingen, maar dat zij de onderhandelingen als geëindigd beschouwden. Met kracht werd toen aangevangen om zoo mogelijk den verloren tijd weder in te halen. 't Zuidelijk raam werd eerst onderhanden genomen, daarna 't noordelijke.

In den gemetselden middenpost werd geen enkel stukje van een brugijzer gevonden, hij stond geheel vrij en moest dan ook bij 't afbreken gevangen worden, om 't naar buiten vallen te voorkomen. Aan de dagzijde van de tufsteenen spitsbogen werden geen aanzetten gevonden om de gemetselde posten op te nemen. De profielen en daggen waren daar ter plaatse een weinig weggehakt, zoodat tufsteen en metselwerk versteksgewijze in elkander liepen.

Tufsteenen blokjes in 't muurwerk aan de binnenzijde der kerk op de hoogte van vroegere brugijzers kwamen in den middenpijler niet voor. Dat alles was reeds te zien bij 't bezoek van den heer Dr. Cuypers; want aan de binnenzijde waren de muur en pijler afgebikt.

Wie is in staat mijn verwondering en vreugde, gemengd met dankbaarheid aan den maker van den middenpijler, te beschrijven, toen de aannemer mij begin Juli kwam mededeelen, dat *in 't midden onder den middenpijler de oude dorpel voor den dag was gekomen van tufsteen, met de aanzet van een montant 11.5 bij 25 cM.*, met aan weerszijden een groef, waar 't glas in lood op stond. Van deze vondst deed ik mededeeling aan den heer Royer. Dit stuk dorpel ligt nu veilig in de brandkast en voor belangstellenden ter bezichtiging.

Ik ben overtuigd, dat ook de heer de Stuers zich dankbaar gestemd voelt, nu weder een waar wandalisme voorkomen is. Ik zie dan ook met verlangen uit naar de beloften van den heer de Stuers, aan 't einde van zijn schrijven van 18 Juni gedaan, waarin hij de bedrijvers openlijk aan de kaak zal stellen. (Zie bijlagen.)

H. J. JESSE, *architect.*

Leiden, Juli 1902. *)

Den Haag, 9 Juni 1902.

No. 82.
Kerk te Noordwijk.

Hoog Geboren Vrouwe
Mevrouw de Gravin Dousairière
. . . . . .

Mevrouw,

Het spijt mij, dat ik U andermaal moet lastig vallen ter zake de kerk te Noordwijk. Maar U. H. G. is thans de eenige die helpen kan om een waar wandalisme te beletten en ik houd mij overtuigd, dat U. H. G. ook het mogelijke zal willen doen.

Zooals ik de eer had U. H. G. mede te deelen, was de architect Jesse voornemens het groote venster te bederven door den ouden breeden baksteenen middenstijl weg te breken en er volgens een geheel andere verdeeling en met andere vormen een aantal natuursteenen stijlen te plaatsen.

De Heer A. Mulder, architect voor de monumenten, trachtte hem van dit verkeerd en noodlottig denkbeeld terug te brengen, betoogende, dat de middenstijl dien hij wilde amoveeren de oorspronkelijke was. Te vergeefs. De heer Jesse bleef volhouden, dat het *niet* de oorspronkelijke was.

Men kwam toen overeen dat men dit geschilpunt zou onderwerpen aan het oordeel van den architect Dr. P. J. H. Cuypers, die zooals U. H. G. weet zich een grooten naam zoo binnen- als buitenlands verworven heeft op het gebied van de restauratie van kerken en andere monumenten.

Daarop heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken Dr. Cuypers uitgenoodigd, de zaak te Noordwijk te gaan onderzoeken en hem rapport uit te brengen. De Minister gaf hiervan kennis aan kerkvoogden.

De architect Jesse, ofschoon verwittigd van Cuypers komst, verscheen niet toen deze te Noordwijk kwam.

Dr. Cuypers verklaarde in zijn rapport dat de middenstijl oorspronkelijk was en behouden en hersteld moest worden, wilde men de monumentale kerk behoorlijk behandelen.

De Minister deelde dit rapport aan kerkvoogden mede.

Deze antwoordden in het begin van Mei, dat zij bereid waren aan 's Ministers advies gevolg te geven, indien zij van Regeeringswege een subsidie bekwamen van *f* 2000, welke som zij beweerden dat de helft vertegenwoordigde van de kosten der herstelling van de ramen.

Eigenlijk hadden zij slechts ondersteuning van Rijkswege moeten vragen voor zoover het volgen van het advies de kosten zou hebben verhoogd.

Doch de Minister chicaneerde op dit punt niet en berichtte hun, dat hij op de begrooting van 1903 een subsidie van *f* 2000 zou uittrekken, als zij het plan van dr. Cuypers volgden.

Thans is echter door kerkvoogden aan den Minister geschreven, dat zij bij nader inzien van het subsidie afzien, onder voorwendsel dat zij schadeloosstellingen zouden moeten betalen voor reeds bestelde steen, voorts dat zij de onderhandeling verder afbreken.

Uit dit alles blijkt, dat kerkvoogden geheel aan den leiband loopen van den architect Jesse, die van den aanvang af onwillig was, vermoedelijk omdat hem de handen verkeerd stonden om een werk, zooals het bedoelde, waarbij geprofileerde baksteen te pas komt, uit te voeren.

Maar wat het ergste is, is dat de fraaie monumenteele kerk in een harer voornaamste deelen willens en wetens tegen goeden raad in, trots de onbekrompen medewerking van den Minister, verknoeid wordt.

Ik hoop Mevrouw, dat U. H. G. Uwen grooten invloed zal willen aanwenden om het wandalisme te voorkomen. Een woord van U is ongetwijfeld voldoende om kerkvoogden aan het verstand te brengen dat zij in alle opzichten moreel verplicht zijn gevolg te geven aan het met den Minister gepleegd overleg.

Hun bewering betreffende schadeloosstelling wegens reeds geleverde steen is kennelijk slechts een voorwendsel. Immers het ruime subsidie ad *f* 2000.— dat de Minister geven wil, stelt hen in staat eventueele schadevergoeding uit te keeren. Voor de herstelling van het bestaande werk volgens het advies van Dr. Cuypers waren eigenlijk die *f* 2000.— niet noodig; want die herstelling is feitelijk niet kostbaarder dan het geheele nieuwe werk, dat de architect Jesse wil maken.

Ik vertrouw derhalve dat Uwe tusschenkomst het wandalisme alsnog stuiten zal.

Aanvaard Hoog Geboren Vrouwe met mijn dank de huldemijner eerbiedige hoogachting.

(was get.) VICTOR DE STUERS.

14 Juni 1902.

Hoog Welgeb. Heer.

In antwoord op uwe Missive dato 9 Juni moet ik tot mijn leedwezen U berichten geen gevolg te kunnen geven aan uw dringend schrijven, mijne tusschenkomst verlangende in zake de herstelling van de Herv. Kerk alhier.

Het College der Heeren Kerkvoogden onzer Gemeente heeft alleen het recht in genoemde zaak te beslissen, dus vermeen ik van mijne zijde daar niet in te mogen treden.

Met de meeste hoogachting Hoog Wel geb. Heer

Uwe U dienstwillige
Gravin . . . . . .

*) Dit schrijven is bij de redactie ingekomen op 25 Nov. jl.

's-Gravenhage, 18 Juni 1902.

Mevrouw.

Ik moet tot mijn leedwezen erkennen, dat na uw vriendelijke mondelinge toezegging dat U H. G. uw best zou doen om te trachten het dreigend wandalisme aan de kerk te Noordwijk door uw invloed tegen te gaan, ik niet den droogen brief van 14 dezer verwachtte, die trouwens kennelijk door een ander is geredigeerd.

Dat het Collegie der Heeren Kerkvoogden alleen het recht heeft in deze zaak te beslissen was mij volkomen bekend. Maar dit sluit niet uit dat U. H. G. mocht beproeven om die heeren te bewegen tot het nemen van een verstandiger en loyaler beslissing, dan die welke ik de eer had U. H. G. te melden.

De moreele invloed die U. H. G. bij die heeren bezit, de belangstelling, die ik bij U. H. G. mocht veronderstellen in het monument van Noordwijk, uwe toezegging eindelijk mochten mij doen hopen dat U. H. G. het beproeven zou.

Nu het knoeiwerk, waarvan en de architecten Dr. Cuypers en Mulder en de Minister van Binnenlandsche Zaken (onder aanbieding van het door kerkvoogden zelve verlangde subsidie) en ik, kerkvoogden trachten te doen afzien, staat uitgevoerd te worden, rest mij helaas niets anders, dan het wandalisme openlijk aan de kaak te stellen. Het spijt mij zeer dat ik daarbij niet zal kunnen vermelden dat U. H. G. iets heeft willen doen om met uwen invloed dat wandalisme te keeren.

Hoogachtend heb ik de eer

Uw dw. dn.
(was get.) VICTOR DE STUERS.

Noordwijk Binnen, 16 September 1902.

Kerkbouw
Noordwijk-Binnen.

Kerkvoogden der Ned. Herv. Kerk te Noordwijk-Binnen deelen Uwe excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken beleefd mede, dat begin Juli de zware gemetselde middenpijler van het noordelijk transeptraam in de Ned. Herv. Kerk te Noordwijk Binnen is weggebroken. Midden onder dien pijler kwam de onderdorpel van tufsteen voor den dag met den *aanzet* van een montant zw. 11.5 × 25 cM.

Dit bewijsstuk ligt thans in de brandkluis in de consistorie en is voor belangstellenden te bezichtigen; terwijl de zoon van den aannemer A. de Bos te Noordwijk-Binnen bij de blootlegging daarvan tegenwoordig was. De nieuwe montants waren besteld op 12 bij 24 cM. Zooals u weet verklaarde Dr. Cuypers, architect te Amsterdam, in zijn rapport aan U in April jl dien zwaren gemetselden middenpijler oorspronkelijk; ook de architect A. Mulder was van 't zelfde gevoelen.

Nu de bewijzen voorhanden zijn, zouden kerkvoogden gaarne U de overtuiging doen erlangen dat en architect en bestuurderen den Ned. Herv. kerk te Noordwijk-Binnen volkomen te goedertrouw in het Oudheidsmonument waren, ook bij het beleefd bedanken voor den Rijkssteun. Kerkvoogden verzoeken U daarom beleefd, zoo mogelijk spoedig eene Commissie te willen benoemen, die deze zaak nauwkeurig onderzoekt, en daarover aan U en kerkvoogden rapport zal uitbrengen.

Zij hebben de eer hoogachtend te zijn

Uw dienstw. dienaren,
F. J. PARLEVLIET.
J. VAN LEEUWEN.
G. VAN KONIJNENBURG.

Aan zijne Excellentie den Minister
van Binnenlandsche Zaken.

Rijks-Museum-Gebouwen
te Amsterdam.
No. 5592.

Amsterdam, den 15 November 1902.

Bij het schrijven van 16 September ll., dat gevoegd was bij nevensvermelde apostille en hierbij teruggaat, deelen Kerkvoogden van Noordwijk-Binnen mede, dat midden onder den zwaren gemetselden pijler van het noordelijk transeptraam der kerk, is aangetroffen een onderdorpel van tufsteen met den aanzet van een montant, metende 11,5 bij 25 c.M.

Daaruit meenen zij het bewijs te mogen putten, dat de architect A. Mulder en ik dwaalden, toen wij den zwaren gemetselden middenpijler voor oorspronkelijk hielden en aanrieden hem bij de restauratie te behouden en dat hun architect, de heer Jesse, gelijk had toen hij stijlen, metende 12 bij 24 c.M., ontwierp.

Na deswege ter plaatse een onderzoek te hebben doen instellen, heb ik de eer het volgende te berichten.

Het gevonden geïsoleerd fragment van een vensterdorpel is kennelijk een brokstuk, afkomstig van de kerk, welke tusschen de jaren 1303 en 1311 gebouwd is.

In 1449 is deze kerk verbrand en daarna is zij gebracht in den toestand waarin wij haar thans aantreffen.

In dien laatsten toestand behoorde zij te worden in stand gehouden; ook de transeptvensters behoorden in stand gehouden en hersteld te worden in den staat waarin zij sinds de XVe eeuw, dus sinds 4½ eeuw geweest zijn met de zware gemetselde middenstijl.

Er was geen enkele reden, en het ware ook bij gebrek aan genoegzame gegevens ondoenlijk, haar terug te brengen in den staat, waarin zij van 1311 tot 1449 geweest is.

Beweerde soms de heer Jesse, dat hij dit heeft gedaan?

Doch dan had hij de transeptramen geheel anders, moeten behandelen dan hij gedaan heeft.

Dan hadde hij de breedtemaat van het XVe eeuwsche venster niet moeten aanhouden en dan hadde hij, op grond van de aanwezigheid van het fragment in den middenpijler, het raam niet vijfdeelig mogen maken, doch in een even getal moeten verdeelen. Zijn ontwerp is derhalve niet te verdedigen.

Ook zouden, als men het gevonden fragment tot richtsnoer nam, de dorpels, zoo binnen als buiten, in één vlak afgeschuind hebben moeten worden, terwijl de heer Jesse die met verschillende schuine vlakken maakte.

Overigens heeft hij zich ook voor het profiel der waterlijsten niet gestoord aan de nog in de kerk aanwezige sporen. Uit dit alles volgt, dat het gevonden fragment volstrekt geen bewijs kan toonen voor de deugdelijkheid van het ontwerp van den heer Jesse en dat het advies van den heer Mulder en van mij onaangetast blijft, hetwelk strekte om de vormen in stand te houden, welke sinds eeuwen aanwezig waren en die nu geheel willekeurig zijn gehouden.

Het behoeft ten slotte geen betoog, dat het later vinden van dit onbekend fragment hoegenaamd geene wijziging kan aanbrengen in de appreciatie van het feit, dat Kerkvoogden zich niet hebben gehouden aan hunne toezegging om mijn advies te volgen, ofschoon de voorwaarden, aan die belofte door hen verbonden, door U. E. vervuld waren geworden.

Het zoude mij aangenaam zijn, indien dit schrijven ter kennis van Kerkvoogden werde gebracht.

De Architect der
Rijks-Museum-Gebouwen
(Get.) CUYPERS.

No. 2827 afdeeling K.W.

Bericht op schrijven van
16 September 1902
betreffende herstelling
kerkgebouw Noordwijk-Binnen.

's-Gravenhage, 28 Nov. 1902.

Aangaande Uw nevenvermeld schrijven werd door mij het advies ingewonnen van den Architect der Rijks-Museum-Gebouwen te Amsterdam.

Zijn antwoord gaat in afschrift hierbij.

Het komt mij voor, dat nu het feit bestaat, dat de herstelling van het transeptvenster overeenkomstig het ontwerp van den Heer Jesse heeft plaats gehad, verdere discussies omtrent deze herstelling geen nut meer hebben.

De Minister van
Binnenlandsche Zaken
KUYPER.

Aan
Kerkvoogden der Nederlandsche
Hervormde Gemeente te Noord-
wijk-Binnen.

NASCHRIFT.

In zekeren zin heeft de Minister aan het billijk verzoek van Heeren Kerkvoogden voldaan, alleen met dit kleine verschil, dat het onderzoek heeft plaats gehad door iemand, die partij was in de kwestie, namelijk door den heer A. Mulder, Rijks Architect.

Nu is het zeer gemakkelijk aanmerkingen te maken. Na het vinden van het fragment van den dorpel wist ik ook, dat het venster *zes*deelig in plaats van *vijf*deelig had moeten zijn; doch hierover liep de kwestie niet.

De brand van 1449 (50) heeft de muren en pijlers gespaard, zooals bij 't afbikken van beide is gebleken.

In 't kort: ondergeteekende kan tevreden zijn met het antwoord; want erkend wordt, dat de zware gemetselde middenpijler *niet* tot den oorspronkelijken bouw, dat is die van 1308—1312, behoort.

Leiden, 1 Dec. 1902. H. J. Jesse.

1. Steen, 2. Volharding, 3. Time is up, 4. Driehoek in Cirkel, 5. Apollo, 6. Lijnfiguur, 7. Twee gekruiste pijlen, 8. Volle driehoek in cirkel, 9. Concordia, 10. X, 11. Sappho, 12. Paul Krüger, 13. 1902, 14. Frappez toujours, 15 Werklust, 16. Studie, 17. Probeeren, 18. Casper, 19. In dagen van strijd, 20. Etude, 21. Eenvoud, 22. Semper spera, 23. Zonnevanck, 24. Eenheid, 25. Dido, 26. Vier kleine driehoeken in een groote, 27. Baksteen, 28. Artis, sola, domina cessitas, 29. Veronica, 30. 1877. 31. Ruit 4 5, 32. De hoop, 33. Mercuur, 34. Mop. 35. Claro, 36. Sleutel, 37. Mea culpa, 38. N. M. P., 39. Helena, 40. Klimop.

2°. 6 voor een *„Ontwerp van een Muziekten"*, onder de motto's: 1. Eenvoud, 2. Apollo, 3. Glück auf, 4. Lohengrin, 5. Sol-sleutel, 6. Beethoven.

3°. 11 voor een *„Ontwerp eener Eetzaalbetimmering*, onder de motto's: 1. Home sweet home, 2. Ping-pong, 3. Moedertaal, 4. B. en V., 5 Siesta, 6. Champagne, 7. Lucullus, 8. Oefening baart kunst, 9. Cheminée, 10. Futura nobis, 11. Home.

Deze ontwerpen worden in handen gesteld eener jury bestaande uit de heeren: Prof. Henri Evers te Delft, H. P. Berlage Nzn. A. Salm G.Bzn. Architecten te Amsterdam, J. Verheul Dzn. en H. van der Kloot Meijburg, Architecten te Rotterdam.

Rijks-Kweekschool voor Vroedvrouwen, te Amsterdam.

RIJKS-KWEEKSCHOOL VOOR VROED-VROUWEN TE AMSTERDAM.

Deze leerschool is gebouwd volgens de plannen en onder het beheer van den Rijks Bouwkundige bij het Departement van het Binnenlandsche Zaken. Het gebouw is gelegen aan de Camperstraat.

De installatie der Centrale verwarming met lage-druk stoom, der keuken- en badinrichtingen, waterleidingen, hydraulische liften enz. is uitgevoerd door het Technisch Bureau Geveke & Co. te Amsterdam.

PRIJSVRAGEN.

Op de, door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap in dit jaar uitgeschreven prijsvragen zijn te samen 57 antwoorden ingekomen namelijk:

1°. 40 voor het *„Ontwerp van een Heerenhuis"*, onder de motto's:

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Groningen. 28 November 1902. Aanwezig 10 leden, 9 geïntroduceerden en de spreker voor dien avond, de heer Hero B. de Groot, electro-ingenieur. De Voorzitter opende de vergadering en geeft den heer de Groot het woord, die eene lezing, op verzoek welwillend toegezegd, hield over: *Iets over de practische toepassing van electriciteit.*

Spreker gaf als gebruik van electriciteit in hoofdzaak licht en beweegkracht aan, behandelde de gewone koolgloeilamp de osmiumlamp, de kwikdamplamp, en kwam tot de Nernstlamp, hiervan de inrichting toonende. Deze lamp verbruikte voor hetzelfde licht van andere lampen slechts half zooveel electriciteit en geeft dus enorme besparing. Hierna besprak spr. de booglampen.

Als voordeelen van het electr. licht noemde spreker: 1. reinheid der lucht, daar geen zuurstof wordt verbruikt en geen verbrandingsproducten werden afgegeven van veel belang voor winkels en magazijnen, daar gasverbranding vele stoffen aantast. 2. Geringe warmte-ontwikkeling. 3. Minder brandgevaar. 4 Plaatsing in verschillende richtingen, en gemakkelijk uitdraaien en aansteken van het licht, ook op willekeurige plaatsen.

Nu beschreef spr. de electriciteit voor beweegkracht, van groot belang voor de klein-industrie. De electro-motoren waren zeer goedkoop in aanschaffing en onderhoud, nemen weinig plaatsruimte, kunnen willekeurig aangebracht en door een ieder worden behandeld. Voor verwarming was de electriciteit wat duur.

Na eenige mededeelingen over Centrale Stations enz. besloot spr. zijne rede.

Na krachtig applaus bedankte de voorzitter den heer de Groot voor de genomen moeite en werd de vergadering, na bezichtiging van plaatwerken uit de portefeuille van den heer J. A. Mulock Houwer, gesloten.

BERICHTEN.

In het voorloopig verslag over de Staatsbegrooting voor 1903, afd. Binnenlandsche Zaken, was een opmerking gemaakt over de ondoeltreffendheid van eenige bepalingen in de Wet op de Kamers van Arbeid. Uit de Memorie van Antwoord van den Minister blijkt, dat deze de Wet allerminst onverbeterlijk acht. Of echter met eene herziening van de wet kan volstaan worden, of dat deze zal moeten worden vervangen, wenscht de Minister vooralsnog niet te beslissen. Eerst als andere meer spoed eischende werkzaamheden zulks veroorloven, zal dit onderwerp in nadere overweging kunnen worden genomen.

In dezelfde Memorie wordt gezegd, dat het denkbeeld om de Koninklijke Bibliotheek uit te breiden, vrij algemeen met instemming werd begroet, hetgeen den Minister aangenaam is.

Wat den geopperden twijfel betreft, of het door de regeering voorgestelde plan van uitbreiding wel het meest aanbevelingswaardige is, zij opgemerkt, dat het bestaande gebouw wel is waar niet brandvrij, doch overigens door zijn ruime en hooge lokalen zeer geschikt voor zijn bestemming is. Het voorgestelde bijgebouw in den tuin, uitkomende aan de Kazernestraat, zal wel brandvrij zijn, en dus zeker niet het gevaar voor brand vermeerderen. Of voor het voorgestelde bedrag van ƒ 300.000 meer zou zijn te verkrijgen dan de bedoeling is, kon moeielijk in discussie worden gebracht. De Minister toont dan verder aan, dat het gebouw der Bibliotheek, met vele groote en diepe vertrekken, niet geschikt is om er het Departement van Buitenlandsche Zaken in over te brengen, dat behalve receptie-, vergader- en audiëntiezalen, ook een aantal bureau's noodig heett, en dus minder groote kamers. De Bibliotheek over te brengen naar het Rijks-Archiefgebouw — het huis van Amsterdam op het Plein —, zou allerminst aanbeveling verdienen; het laatstgenoemde gebouw is evenmin brandvrij als het eerste, zoodat de verandering geen verbetering zou zijn. Het archiefgebouw zou bovendien niet meer uitgebreid kunnen worden, daar de thans nog bestaande ruimte er achter beschikbaar moet blijven voor later noodige vergrooting van het depotgebouw.

Wat betreft de vraag of het niet wenschelijk is het maken van het nieuwe gebouw te doen uitgaan van het Departement van Waterstaat merkt de Minister op, dat wel het beheer en onderhoud der landsgebouwen in de Residentie bij dat Dep. berust, doch dat hierdoor de mogelijkheid niet wordt uitgesloten, dat een nieuw gebouw van algemeenen dienst door een ander Dep. wordt tot stand gebracht.

Naar aanleiding van de opmerkingen betreffende de stichting van een Technicum, verklaart de Minister van Binnenlandsche Zaken, dat men zich in de toekomst voor het middelbaar technisch onderwijs allerminst tot één enkele inrichting zal kunnen bepalen. Reeds de textielschool te Enschedé en de machinistenschool te Amsterdam, om van andere scholen van minder scherp belijnd type te zwijgen, zullen naast het bedoelde Technicum haar plaats blijven behouden, en stellig zal het zelfs bij die scholen niet blijven kunnen. Voorshands echter acht de Minister geen verdere plannen op touw te moeten zetten. Eerst als het gewenschte Technicum er staat en werkt, zal men verder hebben te zien; iets wat intusschen niet wegneemt, dat hij bereid is bij de aanvrage van de voor het Technicum benoodigde gelden, reeds zijn denkbeelden mede te deelen omtrent de behoeften, die om voorziening roepen, en de mate waarin het gewenscht zal zijn deze te bevredigen.

Aan een „brief uit Kaapstad" van 10 Nov. j.l., opgenomen in de *Nieuwe Courant* van 1 Dec. d.a.v. ontleenen wij het volgende.

Een Brit kan vrij spoedig een permit krijgen naar „onder" toe; geheel Z. A. staat voor hem open. Toch weet men met de ambachts- en andere lieden (waaronder vele vroegere Tommies) letterlijk geen raad. Gaarne zou ik eens een lange eeel hier afschrijven. zooals het Government Labour Bureau die elken dag adverteert. Zaterdag stonden er meer dan 60 beroepen op, daaronder: werktuigkundige ingenieurs, telegrafisten, teekenaars, bouwkundigen. Al te hoog denke men echter van zulke heeren niet: wie in Engeland teekenaar bij een architect was, laat zich hier architect noemen: wie at home electrische schellen aanlegde, wordt hier allicht electrisch engineer, enz.

's-Gravenhage. Den 3den Dec. j.l. werd alhier in tegenwoordigheid van een aantal genoodigden het Bouw-informatie-bureau „Het Woonhuis," Directeur de heer F. Nieuwerkerk, architect, geopend in het gebouw Mercurius, Noordeinde No. 33.

De heer W. B. van Liefland, President-Commissaris der inrichting, lichtte bij die gelegenheid het doel daarvan toe. Het artistieke gedeelte ervan was de hoofdzaak, dus de tentoonstelling van bouwplannen en bouwartikelen, en alles wat betrekking heeft op den bouw en de inrichting van woningen enz. Zoowel zij die willen laten bouwen als de architecten onder wie gebouwd wordt, kunnen hier vinden wat zij wenschen of noodig hebben. Het commercieele gedeelte is het bureau voor koop en verkoop van bouwterreinen, het koopen, verkoopen, huren of verhuren van alle mogelijke gebouwen, voorts het geven van adviezen op bouwkundig gebied, het opmaken van taxaties, enz.

In een lokaal, gelijkstraats gelegen in den rechtervleugel van het gebouw, is gelegenheid tot exposeeren van bouwplannen enz., terwijl de vitrines aan de straat- en galerijzijde bestemd zijn voor afwisselend uitstallen van bouwartikelen enz.

Een boven dit lokaal gelegen entresol, in verschillende afdeelingen gesplitst, biedt een goede gelegenheid voor het exposeeren van allerlei artikelen. De aldaar vertegenwoordigde firma's zijn: Joost Thooft en Labouchère te Delft, met Sextiel tegelwerk en artistieke muursteentjes en wandtegels, in verband met de firma A. N. de Lint te Delft, voor vloertegels; F. v. d. Loo Sr. te Dieren, verblend-, sier, profiel en andere steenen; de Naaml. Vennootschap „'s-Gravenhaagsche IJzermagazijnen" voorheen D. J. Enthoven en Zn., luxe bouwartikelen, als: kopergarnituren, enz.; F. W. Braat en Zn. te Delft, kunstsmeedwerk en centrale verwarming; H. Rooseboom en Co. te 's-Hage, bijzondere luxebehangselpapieren, enz.; Vogels Dolhain te 's-Hage, electrische installatiën; de Ned. Gasgloeilicht-Maatschappij, voorheen Selten en Co. te Amsterdam, verlichtingsartikelen; Gebrs. van Malsen te 's-Hage, houten parquetvloeren en verdere timmerwerken; L. J. de Wolf te 's-Hage, diverse glassoorten, marmerglas, glas in lood en artikelen bewerkt met de *zand-blaas-machine*; J. F. Kröner en Zonen te Amsterdam, verschillende systemen van rolluiken; A. A. v. d. Bergh te 's-Hage, verschillende soorten jalouzieën; R. S. Stokvis en Zonen te Rotterdam, inrichting van badkamers, en sanitaire artikelen; A. S. Key te Rotterdam, Xyloliet-vloeren en hout-reliefwerk; G. en J. Cool te Amsterdam, schoorsteenmantels; Jan Hamer en Co. te Amsterdam, liften, ventilatie-inrichtingen, enz.; P. Kooy te 's-Hage, steen-, graniet- en marmerwerken; J. M. Kippel te 's-Hage, glas- en plafond-decoratiën; Roozeschoon, modellen van beeldhouwwerken, en de Amsterdamsche fabriek van cement-ijzerwerken systeem Monier, Monierwerken.

De bovengenoemde expositie van den heer Kippel bestaat uit de plafond- en wandbeschilderingen der lokalen; de heeren Stokvis en Zonen hebben eene volledige badkamer ingericht — in een afzonderlijk lokaaltje, waarin ook eenige closets te zien zijn.

Wij kunnen niet anders getuigen, dan dat de geheele inrichting er keurig uitziet. Het is te verwachten; dat „Het Woonhuis" zal blijken te voorzien in een behoefte die reeds lang bestaan heeft in eene stad als 's-Gravenhage, met haar voortdurende en zoo belangrijke uitbreiding.

Haarlem. Tot 28 December a.s. wordt in het Museum van Kunstnijverheid eene tentoonstelling gehouden van Hollandsche kunstnijverheid, door de Maatschappij Arts and Crafts. Zij is dagelijks geopend van 's voorm. 10 tot 's nam. 4 u.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven solliciteanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	23	jaar	salaris ƒ	75.—
"	"	"	"	27	"	"	90.—
"	"	"	"	25	"	"	80.—
"	"	"	"	27	"	"	75.—
"	"	"	"	38	"	"	85.—
"	"	"	"	25	"	"	100.—
"	"	"	"	21	"	"	70.—
"	"	"	"	37	"	"	80.—
"	"	"	"	21	"	"	60.—
"	"	"	"	22	"	"	60.—
"	"	"	"	20	"	"	60.—
"	"	"	"	21	"	"	60.—
"	"	"	"	22	"	"	50.—
"	"	"	"	19	"	"	50.—
"	"	"	"	27	"	"	80.—
"	"	"	"	19	"	"	60.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	45.—
"	"	"	"	20	"	"	45.—
"	"	"	"	24	"	"	45.—
"	"	"	"	31	"	"	60.—
"	"	"	"	21	"	"	35.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 8 DECEMBER.

AMSTERDAM (HERBEST.). Bestek no. 938. Het maken van gebouwen en daarbij behoorende werken voor eene werkplaats nabij het station Amersfoort. Begrooting f 224400.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Maatsch., n.m. 1½ u. ;Greenw.). in het centraal personen. station. Bestek en teek. à f 2,50 verkrijgbaar aan het centr. administratiegebouw der Maatsch. aan het Droogbak. Aanw. 3 Dec., v.m. 11½ u. (Greenw.).

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 3 woningen op een terrein, gelegen aan den Zweedeweg.

De arch. H. E. Zeggelink, 's midd. 12 u., in café Jochem Hemken, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 8 Dec., v.m. 9 u.

MIDDELBURG. Het bouwen van twee burger huizen op de Korte Heerengracht.

De aanbesteder. Bestek en teek. ter inzage in café „de Beurs", op den Dam.

ZUTPHEN. Het verbouwen van drie pakhuizen aan de Gasthuisstraat.

De firma H. Brinkman, v.m. 11 u., in café „Central". Bestek en teek. ter inzage in het café voorn. Inl. geeft de arch. H. A. Ezerman. Aanw. gedaan.

DINSDAG 9 DECEMBER.

BROEK OP LANGENDIJK (N.-H.). Het bouwen van een gymnastiekgebouw met schietbaan, woning, etc., aan den Dijk, gem. Broek op Langendijk. De besteding geschiedt voor metsel-, timmer- en schilderwerk afzonderlijk en in massa.

De bouwk. C. Smit te Zuid-Scharwoude, n.m. 5 u., ten huize van K. Boon. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1 per stel bij den bouwk., bij wien tevens inl. zijn te bekomen. Aanw. op het terrein, 1 uur voor de aanbesteding.

DORDRECHT. Het afbreken en weder opbouwen van het winkelhuis Hofstraat no. 12. (Timmerwerk.)

De bouwk. H. v. d. Elst, n.m. 6 u., ten huize van den heer L. Borsje, Riedijk no. 65, alw. bestek en teek. ter inzage liggen. Aanw. gedaan.

GARIJP. Het bouwen van twee lokalen aan de fabriek.

Het best., der coöp. zuivelfabriek. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1 bij Gebr. v. d. Meulen te Bergum. Inl. te bekomen bij B. J. Gros, arch. te Garijp. Aanw. 9 Dec., n.m. 1 u.

GOUDA. Bestek no. 479. Het bouwen van 3 beneden en drie boven schoollokalen bij de openb. school no. 4 aan de Prins Hendrikstraat; bestek no. 480. het rioleeren en dempen van het water langs den Groeneweg met de daarbij behoorende straatmakerswerken; bestek no. 487. het opruimen of wegbaggeren van ondiepe gedeelten in de Karnemelksloot.

Het gem.best., n.m. 1½ u. Bestek 479 met teek. à f 2 te verkr. en bestek 480 à f 0,75 op het bureau Stadserf. Inl. worden gegeven door den gem.bouwm. De bilj. moeten voor ieder perc. afzonderlijk ter secretarie bezorgd zijn, 8 Dec. voor 's avonds vijf ure.

WOENSDAG 10 DECEMBER.

DRACHTEN. Het afbreken van eene bestaande en het bouwen van eene nieuwe woning en het maken van eenige stallingen, in de Kerkstraat, voor den heer Dr. H. Rikkers Fischer.

De aanbesteder. Bestekken tegen f 0,50 te verkrijgen bij den boekh. J. Plantinus, Briefjes in te leveren voor of op 10 Dec., ten huize van den besteder, 's av. voor 7 u. Teek. ter inzage en inl. te bekomen bij den archit. R. J. Wibbelink. Aanw. 8 December, v.m. 11 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen met bijhouwen enz. aan de Lipperkerkstr. aldaar.

De archit. J. H. C. Roesink, 's av. 8 u., in café H. Hemken, alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. 10 Dec., v.m. 11 u.

HILVERSUM. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bovenwoning op een terrein aan het Stationsplein.

De archit. J. H. Slot. Bestek en 2 teek. verkrijgb. à f 2 ten kantore van den archit. en liggen ter inzage in café van Doornik. Inlicht. dagelijks verkrijgb. Aanw. 8 Dec., v.m. 11 u.

OUDDORP (Z.-H.). Het verbouwen der kerk met consistoriekamer in perceelen en massa.

De kerkvoogden der Herv. gem., n.m. 2 u.

O. en W. SOUBURG (ZEEL.). Het vergrooten der gemeenteschool.

Het gem.best. Bestek en teek. verkrijgb. à f 2 ter gemeente-secretarie. Aanw. 8 Dec., n.m. 2 u.

DONDERDAG 11 DECEMBER.

BERGUM. Het herbouwen eener afgebrande boerenbehuizinge onder Raadkerk.

De archit. S. H. Veenstra, bij wien ad f 1 bestek en teek. en ook inlicht. verkrijgb.

TILBURG. Het bouwen van 2 heerenhuizen volgens daarvoor gemaakt bestek en teekeningen.

De firma Gebr. Deprez, n.m. 4½ u., in café „Suisse". Bestekken tegen f 1 te verkrijgen bij den arch. C. F. van Hoof, alw. tevens de teek. ter inzage liggen en inl. te bekomen. De biljetten moeten minstens 1 u. voor de besteding bij den arch. bezorgd worden.

VRIJDAG 12 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc. 126 aan de Kalverstraat.

De architecten A. Jacot en W. Oldewelt, n.m. 2 u. Bestek en teek. à f 2,25 te bekomen Keizersgracht 127. Aanw. 10 Dec., v.m. 10 u.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een brugwachterswoning te Kingmatille.

Het prov. best., n.m. 1 u., in het gebouw van dat best. aldaar. Bestek ter lezing in dat gebouw. Gezegelde formulieren voor inschr.bilj. zijn tegen 25 en bestekken tegen 50 cts. op het bureau van den prov. hoofdingen. verkrijgb. Inl. bij de prov. hoofdingen, aldaar en den prov. opzichter S. Bakker te Harlingen. Aanw. 8 Dec., v.m. 10½ u.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het verbouwen der school te Oosteind.

Het gem.best. van Oosterhout, v.m. 11 u. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.—. Aanw 5 Dec.

ROTTERDAM. Het bouwen van een villa aan den Oudedijk.

De architecten Stal en Mulder in het gebouw „De Vereeniging". Bestek en teek. à f 2,50 te bekomen Schiedamsche Singel no. 23.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school aan de Dillenburgstraat.

Het gem.best., n.m. 1 u. Bestek, voorw. en teek. ter inzage op de centrale secretarie der gemeente en in het stads timmerhuis en à f 1,— verkrijgb. bij wed. P. v. Waesberge en Zoon, boekdr. Houttuin 73. Inl. te bekomen aan voorn. timmerhuis. Aanw. 5 Dec., v.m. 10 u.

ZATERDAG 13 DECEMBER.

HONTENISSE. Het herbouwen van de landbouwschuur, met bijlevering van bouwstoffen, op de hoeve „Groenenhove" te Groenendijk, bewoond door D. Dekker.

De rentmeester der domeinen Rentambt Hulst, v.m. 11 u., te zijnen kantore. Bestekken en teek. ter inzage te Hontenisse bij Th. Weemaes, te Hulst in „de Graanbeurs" bij P. de Lozanne en bij den bouwk. J. Wisse Jz. te Zaamslag. Aanw. 8 Dec., n.m. 1 u.

WOLVEGA. Het afbreken en weder opbouwen eener boerenbehuizing te Ter Idzardt.

Het R. K. par. kerkbest. Aanw. 8 Dec., 's midd. 12 uur.

MAANDAG 15 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene remise aan de Nieuwe Lijnbaansgracht, ten behoeve van de gem.tram, benevens het verbouwen van eene bijbehoorende bovenwoning aan de Roeterstraat.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 3,50 (met 5 teek.). Inl. worden gegeven aan de directiekeet aan de Tollenstraat, van 2 tot 4 u., gedur. de laatste 5 werkdagen voor den dag der aanbesteding. Aanw. 8 Dec., v.m. 11 u.

DINSDAG 16 DECEMBER.

HILVERSUM. Het bouwen van een nieuwen vleugel en verdere werken op een terrein aan het Oranje-Hotel, aan den 's-Gravelandschen weg.

De arch. J. H. Slot. Bestek en 3 teek. verkrijgb. à f 2,50 bij den arch. en ter inzage in voorn. hotel. Inl. dagelijks verkrijgb. Aanw. 12 Dec., v.m. 11 u.

VLISSINGEN. Het amoveeren van een pakhuis aan de Korte Walstraat te Vlissingen, en daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met 2 bovenwoningen.

De arch. P. Houthuis, n.m. 6 u., in café van L. Vermeesch. Bestek en teek. in genoemd café ter inzage en te bekomen. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 17 DECEMBER.

's-HERTOGENBOSCH. Het maken van eene biologische reinigings-inrichting met bijkomende werken in de gemeente Tilburg. (Ram. f 10150.)

Het prov. best., v.m. 10½ u. Bestek no. 20, ligt na 3 Dec. ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan de lokalen der prov.best. en is te bekomen bij de firma Gebr. van Cleef te 's-Gravenhage. Inl. te bekomen bij den hoofdingen. Hoogenboom, den arrondissements ingen. Castendijk en den opzichter Dieden, allen te 's-Hertogenbosch. Aanw. op de plaats 10 December.

VRIJDAG 19 DECEMBER.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school aan de Lijnbaansstraat.

Het gem.best., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inzage ter centrale secretarie der gemeente en in het stads timmerhuis en à f 1 verkrijgb. bij Wed. P. van Waesberge en Zn. Inl. te bekomen aan voorn. timmerhuis. Aanw. 12 Dec., v.m. 10 u.

ZWOLLE. Het vergrooten der onderwijzerswoning bij 's rijks lagere school te Willemsoord gem. Steenwijkerwold. Raming f 1050.

Het prov. best., 's midd. 12 u. Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur te Zwolle en is te bekomen bij M. Nijhoff te 's Hage. Inlicht. te bekomen bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hupscher te Groningen. Op 12 Dec. n.m. 1 u. aanw. op de plaats.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Nieuwendijk 10. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betuwestraat 2. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserrefonds ult. 1901 . . . 1.109.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901 . . . . . 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

17 NOVEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van perceel Prinsengracht hoek Boerenstr. Gegund aan C. F. Bögeholtz, aldaar.

DONGEN. Het opbouwen van het café van den heer G. Vekemans. Door den arch. P. Schellekens te Drunen.

Hoogste inschr. Weijdemans, te Tilburg; laagste Corn. v. Erven, Dongen, voor f 1487.

NIJKERK (ONDERH.). Het bouwen van zes diaconiewoningen a/d Amersfoortschen straatweg. Door het best. der kerkelijke kas.

Timmerwerk. Laagste inschr. E. v. Elten, f 1249,90*.

Metselwerk. G. v. Dijkhuizen, f 1627*.

Schilderwerk. Hk. v. Dijkhuizen f 147*.

* Gegund.

OISTERWIJK. Het bouwen van een woonhuis in de Stationstraat aldaar, voor rekening van den heer M. v. Iersel.

Laagste inschr. Wed. H. Vriens, f 4585.

ROTTERDAM (ONDERH.). Het herstellen der brandschade aan de gebouwen in de Burg, Hofmanstraat, Torbeckestraat en West Maaskade, voor de firma J. Laming en Sons.

Gegund aan H. J. Nederhorst te Gouda.

STRATUM. Het metselwerk van een te verbouwen perceel tot twee woonhuizen. Door Mej. de Wed. P. J. v. d. Heijden.

Laagste inschrijver P. J. Strijbos, f 259. Gegund.

UTRECHT. Het in 1903 bouwen van een gashouder met een nuttigen inhoud van ongeveer 40000 M³. Door het gem.best.

Laagste inschr. F. A. Neuman, Eschweiler, f 119,180. Gunning aangehouden.

22 NOVEMBER.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van 2 perceelen in de Zwanestraat voor den heer D. Beckeringh. Raming f 8530. Door den arch. J. P. Hazen.

Laagste inschrijver H. L. Reintjes, f 8385. Gegund.

HEUSDEN. Het bouwen van 4 woningen. Door de diaconie der Herv. gemeente.

Laagste inschr. van Wijk, f 2888. Gegund.

25 NOVEMBER.

WEERT. Het afbreken en weder opbouwen der hoerderij, genaamd „Nezenhof", gelegen op Moesel te Weert. Door den arch. Harx, te Eindhoven.

Laagste inschrijver J. M. Adriaans, f 3128. Gegund.

26 NOVEMBER.

GORREDIJK. Het bouwen van een woning op het terrein nevens het magazijn, eigen aan de naaml. venn. „Bamboe Industrie" te Gorredijk. Door den heer P. Oosterhuis.

Laagste inschr. R. Elzinga, Kortezwaag, f 1695. Niet gegund.

OLST. Het bouwen van een huis van 2 woningen. Door den bouwm. H. Wissink.

Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. H. Zomer, Wijhe, f 1198*.

IJzerwerk. W. Mulder, f 66*.

Verf- en glaswerk. H. Brennekers, f 55*.

* Gegund.

27 NOVEMBER.

ENKHUIZEN. *a.* Het aanleggen van 460 M². straat; *b.* het rioleeren van dezen weg; *c.* het bouwen van 5 woningen aan de westzijde der straat, gelegen nabij de Westerkerk. Door het best. der Enkhuizer Bouwmaatschappij.

Gebouwen. Laagste inschrijver K. Mantel, Grootebroek, f 8196,98*.

Riool. K. Mantel, id., f 355*.

Straat. K. Mantel, id., f 800*.

Massa. J. West en v. Doornik. f 10900.

* Gegund.

HETEREN. Het afbreken eener schuur aldaar. Door den heer A. Overeem.

Laagste inschrijver B. Willemsen f 19,95. Gegund.

28 NOVEMBER.

ALMELO. Het verbouwen van de magazijnen van de heeren Gebr. Kirch, aan de Groote straat no. 36 en 37. Door de arch. J. M. en Jan G. Wolff.

Ingekomen 34 biljetten. Minste inschrijvers: J. H. Wehrmeijer, timmerwerk f 1010; G. J. Gas, glas- en verfwerk f 1648,50; J. 't Hoen, metsel- en steenhouwwerk f 784; H. Nijhof, smidswerk f 176; D. J. Meijer, Lood- en zinkwerk f 222,21 A. J. Hilgen, stucadoorw. f 134.

DORDRECHT. Het bouwen van twee dubbele woonhuizen op een terrein aan den Krommendijk, ten dienste van den heer H. P. Slegt.

Minste inschrijvers: L. Molendijk, metselwerk f 1990; C. Kastelein, beiwerk f 300; A. de Leeuw, steenhouwwerk f 70,90; H. A. v. d. Linden, Loodgietersw. f 172; J. Haksteen, smidsw. f 125,90; C. Uittenbogaard, stucadoorwerk f 393; M. de Meij, Schilderwerk f 297; J. Degens, behangerswerk f 75,25.

GRONINGEN. Het uitvoeren van stucadoorwerken in het in aanbouw zijnde gebouw hoek Ged. Zuiderdiep—Eerte drift. Door den arch. G. Nijhuis.

Laagste inschr. G. Martinus, f 1865.

HEINKENSZAND. Het afbreken en herbouwen van een nieuwe graanschuur en een varkenshok op de hofstede bewoond door H. van Zwaarden. Door den heer J. H. O. Dominicus, te Kruiningen.

Laagste inschrijver M. Kruijt, Hansweerd, f 5283. Gegund.

OLDENZAAL. Het bouwen van een dub. bel woonhuis aan de Kloosterstraat. Door den Heer J. G. Teepe.

Laagste inschr. Aconé en Baijer, f 3764. Gegund.

29 NOVEMBER.

DELFZIJL. *a.* Het bouwen van een slagerij met aanverwante werken; *b.* verf-, glas en behangwerken van dat gebouw. Door den arch. K. Klasen.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. Lutmers, Appingedam, f 4093*.

Schilderwerk. H. Klasens, Delfzijl, f 499*.

* Gegund.

HETEREN. Het afbreken van een woonhuis en schuur, en het bouwen van een nieuw woonhuis en mestput, gelegen aan den Dijk te Heteren. Door den heer E. D. de Meester.

Laagste inschrijver K. van Scharrenburg, Heteren f 2669. Gegund.

KAMPEN. Het verbouwen van het perceel Oudestraat no. 188, voor rekening van den heer H. Buisman Wzn. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver J. S. v. d. Werf, f 4189.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 15den December 1902, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek no. 941:

Het maken van grond- en spoorwerken, bestratingen, eene goederenloods, verhoogde houtlading en bijkomende werken op het gemeenschappelijk stationsemplacement WINTERSWIJK.

Begrooting f 115500.—.

Het bestek met 2 teekeningen is tegen betaling van f 2.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatsch. aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

SEXBIERUM. Het verbouwen van de onderwijzerswoning te Firdgum. Door het gem.best. van Barradeel.

Laagste inschr. T. Wielinga, Sexbierum. f 795. Gegnnd.

1 DECEMBER.

AKKERWOUDE (FR.). Het bouwen van zes werkmanswoningen aldaar. Door het best. der coöp. zuivelfabriek.

Laagste inschrijver K. v. d. Meer, Akkerwoude. f 4750. Gegund.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene openb. lagere school der 1e klasse, met 15 klasse-lokalen voor 560 kinderen, op een terrein tusschen de Oude Schans en de Batavierstraat. Door het gem.-best.

Laagste inschrijver W. Greve, f 63624.

2 DECEMBER.

COEVORDEN. 1. Het bouwen van eene woning met koetshuis enz. voor den WelEd. heer J. C. Homan. Raming f 2593,80; 2. het glas- en verfwerk, raming f 97,50. Door den bouwk. Joh. D. Meppeling.

1°. Laagste inschrijver J. Wever, f 2419. 2°. Joh. Notting, f 84.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 6 woningen aan den Parallel- of Losserscheweg ald. Door den arch. J. H. C. Roesink.

Laagste inschrijver Johs. Weener, f 3680. Gegund.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 23sten December 1902, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek en.

1°. Het stellen van Handelinrichtingen, het plaatsen en verbinden van Seinpalen, Sluitboomen, Wisselstellers, Wisselgrendels, Wissellatten, Wisselsperren en Wisselsloten en het aanleggen van Trekdraadgeleidingen voor centrale wissel- en seinbediening op het station EIJSDEN;

2°. Het leggen resp. invoeren van Kabels voor de blok- en telefoongeleiding tusschen resp. in de seinhuizen A en B en het stationsgebouw, alsmede het aanbrengen resp. invoeren van Bovengrondsche Blok- en Telegraafgeleidingen in Seinhuis A;

3°. Eenige bijkomende werken.

Begrooting f 4000.—.

De besteding geschiedt volgens § 26 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1sten Dec. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den District-Ingenieur Ph. VAN IJSENDIJK te *Nijmegen*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50 voor het Bestek en f 2.50 voor de 12 teekeningen en 4 bladen.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den District-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 16den Dec. 1902, ten 1 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 28sten November 1902.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — **G. P. Wessel, Rotterdam.**
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a, 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZOON, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — **J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.**
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdakteegels. — **G. P. Wessel, Rotterdam.**
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels, G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Iaricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÖCHAU, Warmoesstraat 91 Amsterdam
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Smeewerk, Grof en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Brandverzekering-Maatschappij
Gevestigd te DORDRECHT.
Opgericht 1859.
Kapitaal . . f 1,000,000.—
Reserven . . . 232,573.95

HOLLAND

Brand- en Inbraak-Verzekering.
Zeer verlaagd tarief in de afdeeling Inbraak voor hen die bij de Mpij. eene verzekering tegen Brandschade hebben gesloten of afsluiten.
Vaste premiën zonder inleggelden of nabetalingen.

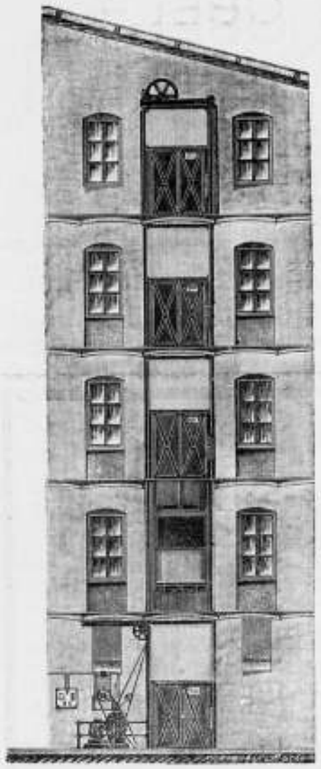
Aanvragen om Agentschappen, zoowel voor Brand- als voor Inbraak-verzekering, aan de Directie.

GEOPEND Bouwinformatie-Bureau
„HET WOONHUIS".
Gebouw „Mercurius", Noordeinde, 's-Gravenhage,
met permanente tentoonstelling van Bouwmaterialen, Bouwplannen, Teekeningen, Photo's enz.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ
MOUTON & Co.
HERDERSTRAAT 5.
Telephoon No. 33.
S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten
BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN
Illustratie- en Kleurendruk.
Aandeelen, Obligatiën en Couponbladen
Begrootingen, Bestekken.
Plan- en Detailteekeningen.

Personen- en Goederenliften,
door **Hand, Hydraulisch** of **Electrisch**
bewogen.
Uitvoerig geïllustreerde catalogus wordt op aanvrage onmiddellijk toegezonden door de Agenten
H. & J. van den Wall Bake
AMSTERDAM.
Welter Elektricitäts und Hebezeug-Werke A. G.
KÖLN.

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".
Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.
Filiaal WAGENSTRAAT 129a.
TELEFOON No. 253.
ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van
brandvrije Gipsplaten met houtwol
systeem CANTILLANA.
Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.
Sanitaire Artikelen.

Steenhouwerij D. WEEGEWIJS,
Rapenburg 14 en 43, AMSTERDAM.
TELEPHOON No. 2662.
Stoom-Zagerij, Polijsterij, Slijperij.
Hardsteen. Wit en gekleurd Marmer.
Graniet. Lei-Platen. Grafmonumenten en Zerken.
Marmeren Bladen en Schoorsteenmantels.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
PORTEFEUILLES
voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".
Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.
Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN
Stoomdakpannenfabriek
TE SWALMEN.
Leveren Prima Kwaliteit
MULDEN-PANNEN
met dubbele zij- en kopsluiting.
Monsters op aanvrage gratis en franco.

Een gerenommeerde Firma in Centraalverwarmingsinstallaties zoekt voor Holland een geroutineerd, technisch bekwaam
Vertegenwoordiger
die bij Maatschappijen, Architect en Industrieelen goed ingevoerd is.
Brieven onder K G 2750 bij RUDOLF MOSSE, Köln.

Te 's Hertogenbosch geplaatst aan de ... kan worden genuttige ... Koninklijke school voor ... en beeldende kunsten een
Leeraar voor de Bouwkundige vakken
tevens **Teekenaar aan het kantoor der Gemeentewerken.**
Het salaris bedraagt aanvankelijk tusschen f 1500 en f 1600 en stijgt tot tusschen f 1800 en f 1900.
Sollicitatiestukken te richten vóór 15 December a. s. aan den Burgemeester.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — **VERWARMING en VENTILATIE.**

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Gebruik geen andere

dan

„Bardley's" verbeterde Olie-Deurdrangers.

voor
Kantoor-, Pakhuis-,
Bank-, Kerk-, School-,
Hôtel-, Stations-, Theater-,
Vestibule- en Stormdeuren.

PRIJSCOURANTEN met volledige omschrijving op franco aanvrage gratis verkrijgbaar bij de vertegenwoordigers

PECK & Co., Amsterdam.

EERSTE

EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith**-vloeren etc., eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitstralende muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.

Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 cM. voorradig. tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Maatschappij „Artesia",

Kantoor: Wagenplein 182,

DEN HAAG.

Specialiteit in het vervaardigen van **Artesische bronnen (Putten)** voor fabrieken, melkinrichtingen, bierbrouwerijen en voor alle inrichtingen waar een groot waterverbruik dagelijksche behoefte is.

Verricht **Grondboringen.**

Onderzoek der bodem.

ATTESTEN TER INZAGE.

MOLIJN-Gouda.

RIETPLANKEN.

Fluaten,

tegen verweering van alle STEENSOORTEN en MORTELS

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter.* ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter.* — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

13 DECEMBER 1902. 22e JAARGANG. No. 50.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • • AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie 2/3 maal. ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD. — Onderzoek naar den weerstand tegen indrukking loodrecht op de langsvezel, van eenige houtsoorten, — in verband met het ontstaan van zettingen in onderheide gebouwen, door VAN DE WIJNPERSSE. — Prijsvragen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondigingen en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ONDERZOEK NAAR DEN WEERSTAND TEGEN INDRUKKING, LOODRECHT OP DE LANGSVEZEL, VAN EENIGE HOUTSOORTEN, — IN VERBAND MET HET ONTSTAAN VAN ZETTINGEN IN ONDERHEIDE GEBOUWEN.

(Met figuren).

Meermalen vertoonen zich in een onderheid gebouw *scheuren,* niettegenstaande zorgvuldig is gewaakt tegen overmatige belasting van de fondeering en de overige constructieve verhoudingen eveneens met oordeel gekozen zijn. Men tracht dan de mogelijke oorzaken na te gaan en komt zoodoende tot de vraag: hoe zwaar mag een kesp hoogstens belast worden, zonder dat de indrukking door den paalkop van zoodanige beteekenis wordt, dat de ongelijkheid van de indrukking voor verschillend-belaste paalgroepen zich afteekent door scheuren in het gebouw? m. a. w. welke is de samendrukking van het hout der kespen voor verschillende belastingen per c.M^{2}. paalkop?

Nog een andere zaak werkt mede om aan de kennis van bedoelden weerstand, n. l. dien van het hout tegen samendrukking in eene richting loodrecht op de langsvezel, meêr waarde te hechten dan, blijkens de litteratuur, thans het geval is.

Het is n. l. niet ongebruikelijk om heipalen van grenenhout (pinus sylvestris) te bezigen, zooals de inlandsche heipaal meestal is en zooals er ook onder de russische palen dikwijls worden aangetroffen, kenbaar o. a. aan de dikke, grove, sterk-gespleten bast. Het grenenhout bestaat uit een kern van rijphout, waaromheen een ring van spint; de dikte hiervan is aanmerkelijk, vooral bij eerstgenoemde soort; zij bedraagt meermalen 4 à 5 cM. bij een paaldiameter van 20 à 24 cM.

Rekent men voor het nuttige oppervlak van den paalkop op de volle doorsnede, dan zal, na eenigen tijd, de *werkelijke* belasting per cM^{2}. veel meer bedragen, tengevolge van het verteren onder water van den spintring. Bij de hierboven vermelde cijfers wordt, na het verdwijnen van dien ring, de werkelijke druk 3 × zoo groot als die, waarop gerekend is.

Onder de onlangs gedeeltelijk afgebroken „Bullekerk" te Zaandam, waarvan de afbraak noodzakelijk was geworden tengevolge van de aanwezigheid van talrijke, wijde scheuren, bevond schrijver, dat sommige palen zelfs 34 cM. in de grenenhouten fondeeringplaat, dik 7 cM., waren ingedrongen, niettegenstaande die plaat (anno 1640?) van zoo uitstekende hoedanigheid was, als thans niet meer in den handel voorkomt en van het verblijf onder water, wat het rijphout betrof, alleen in zooverre geleden had, dat een dun huidje boven en onder, dik hoogstens 1/2 mM., verteerd was. Dit huidje bleek het overige rijphout afdoende beschermd te hebben. Het spint daarentegen was een weeke massa geworden, en had alle vastheid verloren. (1)

Aan den weerstand tegen druk, loodrecht op de vezel, wordt, zooals hiervoor werd opgemerkt, in de litteratuur weinig aandacht geschonken; cijfers, uitdrukkende de grootten der vormveranderingen bij verschillende belastingen, worden nagenoeg niet aangetroffen. Alleen in de Waterbouwkunde 3e deel blz. 446—450 is sprake van proeven genomen door Dr. T. J. STIELTJES op noordsch dennenhout. Noordsch dennenhout (abies pectinata) komt echter in den handel niet meer voor. Men heeft thans noordsch vurenhout (abies excelsa), duitsch vurenhout en rijnsch dennenhout. Noordsch grenenhout is in de vereischte afmetingen niet zonder belangrijke hoeveelheden spint te verkrijgen, terwijl Ameri-

(1) Dit laatste verschijnsel werd eveneens waargenomen in 1900, bij een russischen grenenheipaal, welke eerst in 1895 geslagen was.

De russische grenenheipaal en de z. g. inlandsche dennenpaal, komen, wat den bouw en de onderlinge ligging der cellen betreft, geheel overeen en zijn derhalve afkomstig van exemplaren van de zelfde plaat (pinus sylvestris). Het harsgehalte verschilt echter sterk; eerstgenoemde soort bevat weinig hars (afwezigheid — zoover schrijver kan nagaan — van vertikale harsgangen in het spint); laatstgenoemde soort is rijk aan hars (harsgangen over de volle doorsnede). Of het harsgehalte echter de duurzaamheid onder water bepaalt, is zeer twijfelachtig.

kaansch grenenhout — rijphout —, evenmin als grenenspint, geschikt *schijnt* te zijn voor gebruik onder water.

Bij gebrek aan bekende gegevens heeft — om de hierboven vermelde redenen — schrijver eenige houtsoorten aan drukproeven onderworpen. Zoolang over deze kwestie niet meer licht verspreid wordt, kan het nuttig zijn de verkregen uitkomsten in het kort mede te deelen.

Verwijzende naar het onderzoek van STIELTJES — hierboven vermeld — wordt opgemerkt, dat men gemeend heeft de proefneming *niet* op dezelfde wijze te moeten inrichten. Bij dat onderzoek is waargenomen de samendrukking, veroorzaakt door een bepaalde belasting op een prisma van geringe doorsnede, 3 × 3 cM. en van gelijke hoogte als de kesp, 20 cM. Men heeft daarbij afgezien van den weerstand tegen samendrukking van het hout naast den stempel (welke den druk der belasting overbracht op hethout). Deze zienswijze komt minder juist voor, aangezien de kesp in de werkelijkheid bij belasting een vorm aanneemt, voorgesteld in fig. 1.

Fig. 1.

De belasting heeft niet alleen de indrukking aa^1 bb^1 te weeg te brengen, maar ook de indrukkingen $aeda^1$ en $bfeb^1$; ad en be bedragen in den regel nagenoeg de helft van resp. aa^1 en bb^1. De gezamenlijke oppervlakte der beide vierhoeken $aeda^1$ en $bfeb^1$ is derhalve niet in 't minst van zoo weinig beteekenis, dat ze tegenover aa^1b^1b kan verwaarloosd worden. Dit is de waarschijnlijke oorzaak, dat de indrukkingen bij eene proefbelasting, aangebracht op deze wijze, — alzoo zooveel mogelijk in overeenstemming met de werkelijkheid —, belangrijk minder bedroegen, dan de bovenaangehaalde proeven van STIELTJES opgeven.

De oppervlakken van de vierhoeken *acda*[1] en *bfeb*[1] zijn onafhankelijk van de lengte *ab* (breedte van den paal), maar wel van de dikte *cc*[1] en natuurlijk van de belasting per eenheid. Aangezien de weerstand van het hout, door de belasting te overwinnen, bij het teweegbrengen van die beide vierhoeken, berleid moet worden tot de breedte van den stempel (dikte van den paal), terwijl deze grootheden onafhankelijk van elkaar zijn, zoo volgt hieruit de noodzakelijkheid om aan den stempel der proefbelasting eene breedte te geven, al naar de dikte van het te beproeven blokje en wel in dezelfde verhouding, als waarin de dikte van den paal staat tot de hoogte van de kesp. Neemt men als gemiddelde paaldikte 24 cM., als dito hoogte van de kesp 18 cM., dan zou de breedte van den stempel zich moeten verhouden tot de dikte van het proefblokje als 4:3. Zoodoende kwam men er toe een stempel te gebruiken breed 4 cM. en proefblokjes dik 3 cM.

De vraag doet zich voor, of men de verhouding tusschen belasting en indrukking, gevonden bij onderzoek van *kleine* proeflichamen, mag aannemen als te gelden voor de *werkelijke* constructiedeelen.

Ware hout een homogeen materiaal, dan zou dit aan geen twijfel onderhevig zijn. Nu geeft het feit, dat de dikte der jaarringen *evenwel* bedraagt, bij het proefblokje en bij de kesp, aanleiding tot twijfel. Intusschen is uit het feit, — dat de indrukking weinig verschilt of de vlakken der jaarringen loodrecht staan op de richting van den druk of wel evenwijdig daarmede zijn —, op te maken, dat het hout, niettegenstaande zijn niet-homogene structuur, zich toch vrijwel als een homogeen materiaal gedraagt. Ook het verschijnsel, dat bij drukproeven, in de richting der langsvezels, eene pyramide wordt gevormd, evenals bij steen en ijzer, is hiermede in overeenstemming. Zou men dit mogen aannemen, dan zou de *specifieke* verkorting bij groote blokken dezelfde zijn als bij kleine blokjes. Algemeen wordt aangenomen, dat het bij houtonderzoek — niettegenstaande de ringvormige structuur en de verschillende eigenschappen van het hout in de verschillende gedeelten eener zelfde doorsnede — geen vereischte is stukken van zoo groot mogelijke afmetingen voor het onderzoek te bezigen.

Zelfs in universitaire inrichtingen, welke over uitgebreide hulpmiddelen beschikken, wordt dikwijls het houtonderzoek verricht op blokjes van bescheiden afmetingen.

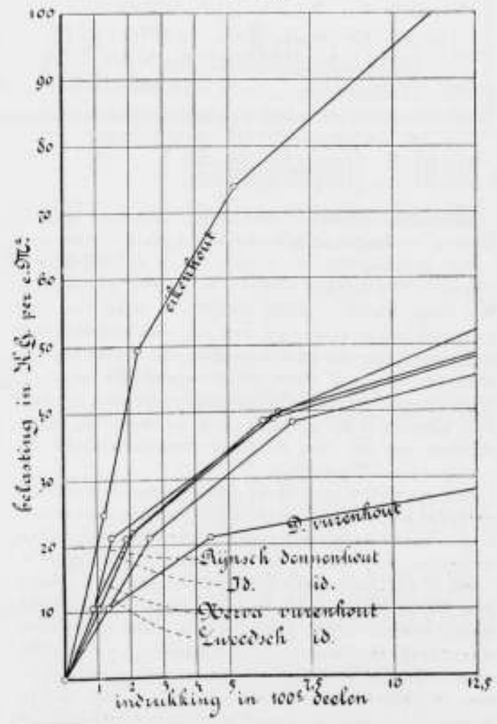
De proefblokjes waren nagenoeg 30 × 35 × 180 mM. De belastingen werden, niet door middel van hefboomen, maar rechtstreeks aangebracht met behulp van blokken lood, op een gegoten ijzeren stempel, lang en breed 40 mM. De indrukkingen werden 20 × vergroot afgelezen, met behulp van meetwiggen. *Alvorens eene nieuwe belasting aan te brengen, heeft men zich telkens overtuigd, dat de vorige belasting tot rust was gekomen,* zoodat elke beproeving verliep over een aanmerkelijk tijdsverloop, varieerende van 27 tot 108 uren. Het onderzoek betrof *doornat* hout. (1)

Fig. 2. (2)

De betrekking, tusschen de belasting per cM², paalkop en de diepte der indrukking, uitgedrukt in honderdste deelen van de dikte der kesp, is voorgesteld in fig. 3 voor de 6 onderzochte houtsoorten.

Fig. 3.

(1) Zie de tabel hier naast.
(2) Zie de tabel, kolom 11, ad Noordsch vurenhout. (Nerva.)

Houtsoort.	OMSCHRIJVING.	Vlak der jaarringen ten opzichte van de drukrichting. normaal: Belasting in KG. per cM².	normaal: Indrukking in honderdste deelen van de hoogte.	normaal: Tijdsverloop waarin de belasting tot rust kwam in uren.	evenwijdig: Belasting in KG. per cM².	evenwijdig: Indrukking in honderdste deelen van de hoogte.	evenwijdig: Tijdsverloop waarin de belasting tot rust kwam in uren.	Gemiddelden. Belasting in KG. per cM.².	Gemiddelden. Indrukking in honderdste deelen van de hoogte.	Opmerkingen.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
VURENHOUT.	Noordsch vurenhout (Nerva) met tamelijk grove jaarring en krachtig ontwikkeld najaarshout: het voorjaarshout weinig onderhevig aan krimpen; alzoo de krachtigste soort vurenhout; dikte van den jaarring gemiddeld 2.47 mM.	10.5 21 38.5 59.5	0.85 2.2 7.9 19.5	4 20 16.5 —	10.6 21.2 38.9 60.2 78.8	1.— 1.6 4.2 11.6 verbrijzeling [1]	4½ 19 27 44	10.5 21 38.7 59.9	0.9 1.9 6 15.5	[1] Werd saamgedrukt tot 13 mM., herstelde zich na ontlasting tot 28,3 mM. (oorspr. dikte 29.7 mM.) fig. 2.
	Noordsch Vurenhout z. g. Zweedsch, met fijne jaarringen, rechtdradig, weinig kwasten, geschikt voor fijn timmerwerk, dikte van den jaarring gemiddeld 1, 6 mM.; weinig verschil tusschen voor- en najaarshout.	10.3 20.6 37.8 58.4	1.2 2.7 [2] 7.1 [3] 29.9	2 17.5 22 scheuring	10.5 20.9 38.4 59.3	1.4 2.4 6.7 17.7	4 19 22 29 scheuring	10.4 20.8 38.1 58.9	1.3 2.6 6.9 23.8	[2] Na de ontlasting verdween de indrukking geheel. [3] Na ontlasting herstelde het blokje zich tot 29,9 mM. (oorspr. dikte 30.1 mM.).
	Duitsch vurenhout z.g. Fuchtenhout, dikke jaarringen, zwak geteekend najaarshout, brokkelig voorjaarshout, dikte van den jaarring gemiddeld 3,1 mM. Deze houtsoort vertoont meestal bruine vlekken en strepen van broei.	10.7 21.4 39.3	1.1 4.3 23.8	18 24 23 scheuring	10.4 20.8 38.2	1.5 4.8 26.2	2 5 17 scheuring	10.6 21.1 38.8 [4]	1.3 4.5 25	[4] De grens van weerstand ligt vermoedelijk lager dan 38,8 KG./cM.²
RIJNSCH DENNENHOUT	Hout met tamelijk dikke jaarringen (dikte gemiddeld 2,5 mM.) krachtig ontwikkeld najaarshout, donker gekleurd.	11 22 40.3 62.2 80.6	0.88 1.94 6.26 24 38.6	1 3 17 30.5 2 scheuring	10.8 21.5 39.4 61	1.22 2.08 6.78 18.4	— 2½ 18 4 scheuring	10.9 21.8 39.8 61.6	1.05 2.01 6.52 21.2	
	Hout met middelmatig dikke jaarringen (dikte gemiddeld 1,7 mM.) minder krachtig najaarshout, lichter dan het vorige, ongeveer dezelfde kleur als Nerva-vurenhout.	10.6 21.2 38.9 60.1	0.92 1.58 7.75 26.8	— 4 20.5 4 scheuring	10.6 21.2 38.9 60.1 70.8 77.8	0.83 1.4 4.96 14.8 20.3 scheuring	— 19 24 24 5 —	10.6 21.2 38.9 60.1	0.88 1.49 6.36 20.8	
EIKENHOUT.	De voor de kespen gebruikelijke soort; dit hout is zoo warrig, dat van een bepaald eenigszins regelmatig vlak der jaarringen over een lengte van 16 à 18 cM. geen sprake is.	24.3 48.6 72.9 97.2 121.5	1 1.5 3.55 8.9 15	5 19 7 24 41				24.7 49.4 74	1.2 2.3 5.2	Volgens TREDGOLD ligt de grens van weerstand voor eikenhout bij 163 KG./cM².
	Als voren.	25.1 50.1 75.2 100.2 125.2	1.4 3.1 6.8 12.4 18	3.5 19.5 7 21 20				98.8 123.3	10.7 16.5	

Uit deze cijfers wenscht men te concludeeren tot:

1°. ongeschiktheid van het duitsche vurenhout voor kespen;

2°. gelijkwaardigheid van het rijnsch dennenhout en best noordsch vurenhout;

3°. een toe te laten belasting voor kespen van best noordsch vurenhout of rijnsch dennenhout van 10 à 20 KG./cM². waarbij 1 à 2 % indrukking is te verwachten;

4°. een toe te laten belasting voor kespen van eikenhout van 21 à 42 KG. cM²., waarbij eveneens 1 à 2 % indrukking is te verwachten.

Hierbij is gerekend op zuiver vlakke en waterpasse afwerking van den paalkop; scheeve of komvormige bewerking veroorzaakt vergrooting van de indrukking.

Een bezwaar voor de onderscheiding der hierbovengenoemde soorten is gelegen in de naamsverwarring. Het duitsche vurenhout van zeer inferieure kwaliteit wordt ook als dennenhout op het werk gebracht, het verschil in uiterlijk voorkomen tusschen deze beide houtsoorten is betrekkelijk gering. Alleen *microscopisch* onderzoek is afdoende.

In verband met het feit, dat het hout van den paal veilig belast kan worden met 40 à 50 KG./cM². (drukvastheid in de richting van de vezel ± 300 KG. cM².) en dat de toe te laten belasting voor een behoorlijk op stuit geslagen paal ook tot datzelfde bedrag kan worden opgevoerd *), meent ondergeteekende, dat de beantwoording van de vraag, op welke wijze het doelmatigst zettingen zijn te voorkomen, in eene andere richting moet gezocht worden.

Het doel is namelijk tusschen de palen en het metselwerk een materiaal te plaatsen, hetwelk:

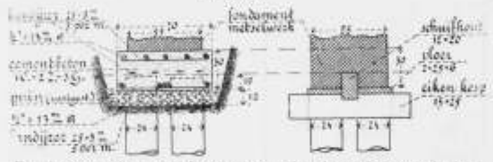
1°. in staat is den druk op te nemen, zonder dat zettingen ontstaan;

2°. denzelfden weerstand tegen doorbuiging, afschuiving en uitrekking bezit, als de samenstelling bestaande uit kesp, vloer en schuifhout;

3°. een behoorlijk verband tusschen de palen vormt.

Aan al deze eischen wordt voldaan door de constructie, voorgesteld in fig. 4, bestaande uit een balk van gewapend beton, waarin de paalkoppen over eenige lengte zijn opgenomen. Ter vergelijking is tevens de gebruikelijke constructie aangegeven.

Fig. 4.

De kosten zijn niet hooger, zooals uit onderstaande berekening blijkt; terwijl door vermindering van de uitgetrokken hoeveelheid ijzer in het beton de prijs voor verlaging vatbaar is.

Prijs per M. fondeering:

Gebruikelijke constructie:		*Ontwerp:*	
Voor het afwerken van de koppen, aanbrengen van takbouten of treknagels voor 2 palen	f 1.—	Voor het afzagen der palen	f 0.10
0.031 M³. eikenhout à f 80.— =	„ 2.72	0.1 M³. puin aangestampt à f 6.— =	„ 0.60
0.054 M³. dennenhout à f 40.— =	„ 2.16	0.21 M³. cementbeton, verwerkt met ijzer à f 24.— =	„ 5.04
0.13 M² metselwerk à f 13.— =	„ 2.25	18,4 KG. ijzer à f 0.12 =	„ 2.21
Bijeen	f 8.13	Bijeen	f 7.95

*) Men heeft hierbij het oog op palen in de gewone omstandigheden, alzoo niet blootgesteld aan zijdelingsche krachten, welke *knik* veroorzaken.

Dat na het storten van het beton, eenige dagen gewacht zal moeten worden, alvorens met het metselen te beginnen, zal geen bezwaar zijn, aangezien het maken van de betonconstructie veel sneller kan geschieden dan het gewone fondeeringwerk.

Belangrijke voordeelen, behalve het reeds genoemde, zijn aan deze constructie verbonden.

1°. Afwezigheid van zwakke plaatsen, welke bij eene houtconstructie, tengevolge van verbindingen en lasschen, onvermijdelijk zijn;

2°. afwezigheid van spanningen in de fondeering, welke bij de gebruikelijke constructies voorkomen, als het gevolg van het doorbuigen, onder de belasting van den grond der aanaarding, van den vloer, wanneer deze onder spaarbogen doorloopt;

3°. mindere kosten van bemaling;

4°. mogelijkheid om het werk uit te voeren met alle soorten van werklieden.

In hoeverre men zich gerechtigd acht in het gewapend beton het vertrouwen te stellen ten opzichte van de duurzaamheid, als uit het voorgaande blijkt, zal hier niet nader worden toegelicht.

De onvervormbaarheid en de afwezigheid van zwakke plaatsen vormen m. i. voordeelen van zoodanige beteekenis, dat het passend toescheen, de aandacht daarop te vestigen.

Utrecht, November 1902. VAN DE WIJNPERSSE.
Kapitein der Genie.

PRIJSVRAGEN.

De Friesche Bouwkring te Leeuwarden heeft de volgende prijsvragen uitgeschreven:

I. Voor de beste plannen tot bebouwing van een stuk land met arbeiderswoningen. Prijs en premie, behalve het diploma der Vereeniging, *f* 100 en *f* 35. Juryleden, de heeren L. M. Molenaar, adj. Dir. Gem. werken te Groningen, W. C. de Groot en W. Feddema, architecten te Leeuwarden.

II. Voor de beste gesmeed ijzeren hengen en duimen op een deur voor een steeg. Prijs en premie, behalve diploma, *f* 7.50 en *f* 2.50. Juryleden de heeren S. Baron, Dir. der Ambachtsschool, K. L. Faber, Hoofdopz. Gem. werken en J. Kroes Jz, mr. smid, te Leeuwarden.

III. Voor de beste uithangteekens, op ware grootte geschilderd, voor een winkel in Friesch houtsnijwerk. Prijs en premie, behalve diploma, *f* 7.50 en *f* 2.50. Juryleden de heeren S. Baron, J. Mammen, schilder, en J. van der Wal, schilder te Leeuwarden.

De mededinging is opengesteld voor alle belangstellenden. De inzending moet geschieden vóór of op 1 Maart 1903, franco aan het adres van den secretaris der Vereeniging, den heer D. B. Kalma, bouwkundige, Eewal 52, te Leeuwarden, bij wien ook op aanvrage verkrijgbaar zijn exemplaren van het programma dezer prijsvragen, inhoudende de omschrijving der bijzondere voorwaarden waaraan de mededingers hebben te voldoen.

Ten behoeve der Tentoonstelling te houden van 15 Juni tot 15 Augustus 1903 te Groningen, op het gebied van: *a.* Verlichting en verwarming, *b.* vervoermiddelen, *c.* kunstnijverheid, worden de volgende prijsvragen uitgeschreven: I. voor een ontwerp van een reclamebiljet, bestemd om te worden aangeplakt; II. voor een ontwerp van een reclamekaart, bestemd om te worden verspreid. Prijzen voor de beste ontwerpen zijn, voor I.: *f* 200, *f* 100 en *f* 50; voor II: *f* 50, *f* 25 en *f* 10.

Juryleden zijn de heeren: K. P. C. de Bazel, te Bussum, J. L. M. Lauweriks, te Amsterdam en Ferd. G. W. Oldewelt, te Groningen. De inzendingen worden vóór 1 Maart 1903 ingewacht.

De voorwaarden voor mededinging zijn op franco aanvrage te verkrijgen bij den heer G. Reinders, Heeresingel, te Groningen, Secretaris van het Hoofdbestuur der Tentoonstelling.

Ter herinnering aan de stichting der Algemeene Postvereeniging zal te Bern een gedenkteeken worden opgericht.

Nederlandsche kunstenaars die wenschen deel te nemen aan den wedstrijd, voor het ontwerpen van een plan voor dat gedenkteeken uitgeschreven, kunnen, voor zoover de voorraad strekt, een exemplaar van de voorwaarden van deelneming, met teekeningen, op aanvrage verkrijgen aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegraphie, in de Parkstraat te 's-Gravenhage, alwaar mede gelegenheid bestaat van een en ander kennis te nemen.

BERICHTEN.

Zooals blijkt uit de Memorie van Antwoord van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, is het ontwerp betreffende de vernieuwing van de Westelijke Viaduct te Amsterdam, opgemaakt door de Holl. IJ. Sp. Mij., thans in onderzoek bij den Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten.

Op verzoek van de Tweede Kamer heeft de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid de credietaanvrage voor den bouw van een nieuw departement van Binnenlandsche Zaken nader toegelicht. De Minister heeft het denkbeeld moeten opgeven om zich voorshands tot dien bouw te bepalen, om vervolgens na de voltooiing daarvan den bouw van het departement van Waterstaat aan te vangen. Beide gebouwen zullen tegelijk onderhanden genomen worden.

De Minister hoopt in dit zittingjaar bij suppletoire begrooting een uitgewerkt voorstel voor een nieuw gebouw van zijn departement te doen. Daarom, en om het nauwe verband tusschen de plannen van beide gebouwen, wordt de crediet-aanvrage voor dat van Binnenlandsche Zaken tijdelijk teruggenomen.

Het gebouw voor het hoofdbestuur der posterijen in de Parkstraat is te klein geworden voor den dienst, en het ware zeker gerieflijk om dien dienst later onder te brengen in het nieuwe gebouw voor Waterstaat, waardoor in het departement van Financien lokalen voor dit departement vrijkomen. De Minister ziet zich daarom genoopt, de vernieuwing van laatstgenoemd departement uit te stellen.

's-Gravenhage. Eerlang zullen door de Haagsche Academie van Beeldende Kunsten wedstrijden worden uitgeschreven op het gebied der beeldende kunsten. Men kan dit opmaken uit eene mededeeling, voorkomende in het 43ste verslag omtrent den toestand der Academie, over 1901—1902, luidende als volgt:

In December jl. richtten zich. B. en W. van 's-Gravenhage tot den Raad van Bestuur met de vraag, of deze eventueel bereid zou zijn zich te belasten met het, in den geest der omschreven bepalingen, besteden van de inkomsten uit het besproken legaat van vrouwe J. N. A. Varkevisser, eerder weduwe van den heer P. M. van de Laar, laatstelijk van den heer J. C. Th. Vigelius. In dit aan de gemeente 's-Gravenhage vermaakt legaat wordt de jaarlijksche rente, groot *f* 462 50, van een daartoe vastgezet kapitaal ter beschikking gesteld voor het uitreiken van prijzen in verschillende wedstrijden op het gebied der beeldende kunsten.

Na rijpe overweging heeft de Raad van Bestuur zich bereid verklaard, in het belang der beeldende kunsten en ter aanmoediging zoo van de leerlingen der Haagsche Academie als van andere instellingen, zich te belasten met het in uitvoering brengen van genoemd legaat.

Utrecht. Het testament van Mejonkvrouw M. C. Boellaard geeft de bevoegdheid om:

a. jaarlijks te verstrekken eene toelage aan Architecten, Schilders of Schilderessen, Beeldhouwers en Graveurs, mits Noord-Nederlanders van geboorte en behoorende tot de Gereformeerde, Remonstrantsche, Luthersche of Doopsgezinde geloofsbelijdenis, die op vijftigjarigen leeftijd hun onderhoud niet meer kunnen verdienen;

b. mochten personen als onder *a.* genoemd, niet voorhanden zijn, jeugdige artiesten in bovengenoemde vakken in staat te stellen kunstreizen te maken.

Bij advertentie in het Utrechtsch Dagblad noodigt de Commissie van Beheer van dit Boellaard-Fonds, secretaris de heer C. W. J. Kymmell, Trans 12, te Utrecht, hen, die onder *a* vallen uit, zich schriftelijk aan te melden bij genoemden Secretaris, vóór 15 Januari 1903. De opmerking wordt tevens gemaakt, dat het onnoodig is zich aan te melden, zonder tevens personen te noemen, tot wie de Commissie zich om inlichtingen kan wenden.

Berlijn. Den 27en November j. l. is door den gemeenteraad een voorstel van het stadsbestuur aangenomen, tot het aangaan van eene 3½ % leening van 228 millioen Mark, een som bestemd voor de uitbreiding van de stedelijke werken. Hieronder worden verstaan die voor: de gemeentebedrijven, het verkeerswezen, stedelijke instellingen, stichtingen, enz.

Van genoemd bedrag zullen, nadat de Staat zijne goedkeuring aan het leeningplan gehecht heeft, 128 millioen onmiddellijk voor de uitvoering van de allereerst noodzakelijke werken beschikbaar worden gesteld; de overige 100 millioen zijn bestemd voor werken uit te voeren in het tijdsverloop tot einde 1908.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-	Teekenaar,	ouderdom	23 jaar	salaris	f 75.—
"	"	"	"	27	"	"	„ 90.—
"	"	"	"	25	"	"	„ 80.—
"	"	"	"	27	"	"	„ 75.—
"	"	"	"	38	"	"	„ 85.—
"	"	"	"	25	"	"	„ 100.—
"	"	"	"	21	"	"	„ 70.—
"	"	"	"	37	"	"	„ 80.—
"	"	"	"	21	"	"	„ 60.—
"	"	"	"	22	"	"	„ 60.—
"	"	"	"	20	"	"	„ 60.—
"	"	"	"	21	"	"	„ 60.—
"	"	"	"	22	"	"	„ 50.—
"	"	"	"	19	"	"	„ 30.—
"	"	"	"	27	"	"	„ 80.—
"	"	"	"	19	"	"	„ 60.—
"	"	Teekenaar	"	18	"	"	„ 25.—
"	"	"	"	20	"	"	„ 45.—
"	"	"	"	24	"	"	„ 45.—
"	"	"	"	31	"	"	„ 60.—
"	"	"	"	21	"	"	„ 33.—
"	"	Opzichter	"	19	"	"	„ 45.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 15 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene remise aan de Nieuwe Lijnbaansgracht, ten behoeve van de gem.tram, benevens het verbouwen van eene bijbehoorende bovenwoning aan de Roeterstraat.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Voorw. te verkr. ter stads-drukkerij, tegen f 3,50 (met 5 teek.). Inl. worden gegeven aan de directiekeet aan de Tollenstraat, van 2 tot 4 u., gedur. de laatste 5 werkdagen voor den dag der aanbesteding. Aanw. 8 Dec., v.m. 11 u.

GRONINGEN. Het verbouwen zijner winkelbehuizing, onder bijlevering van alle noodige bouwstoffen, transporten, enz.

Den heer M. v. Amerongen, n.m. 8 u., in het koffiehuis van S. Nijdam aan het Hoendiep. Teek. in voorn. koffiehuis ter inzage. Bijl. in te leveren tot 7 u. bij den arch. N. W. Lit, waar de bestekken à f 0,50 verkrijgb. en inl. te bekomen zijn van af 9 tot 11 u. Aanw. gedaan.

WILDERVANK. Het afbreken eener bestaande en het bouwen eener nieuwe behuizing, op aan te wijzen plaats.

De heer A. P. Riepma, n.m. 6 u., in hotel „De Nederlanden". Bestek en teek. ten huize van aanbesteding ter inzage. Bestek en teek. à f 1 per stel en inlicht. te verkr. bij H. Huizing Jr., archit. Aanw. 15 Dec., n.m. 3 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een huis met twee woningen.

Den heer H. Uwland, n.m. 4 u., in het cafe van Roelfsema a/d. Ratumsche weg. Bestek en teek. in voorn. cafe ter inzage en inl. te bekomen bij de architect H. van der Schaaf.

DINSDAG 16 DECEMBER.

AALSMEER. Het bouwen van een woonhuis en bakkerij aan de Bennebroekerweg.

De aanbesteder. Bestek en teek. verkr. à f 1 bij W. Mur.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan den Brinkweg.

Den heer H. Ten Tije, n.m. 8 u., in cafe „Central". Bestek en teek. ter inz. in voorn. cafe. Inl. te bekomen bij den bouwk. J. H. Bunnink, Diezerstraat 34. Aanw. 16 Dec., v.m. 11 u.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen van de poliklinek en wijkgebouw der Vereen. „'s-Gravenhaagsche wijkverpleging" Stille Veerkade 20.

De archit. G. v. Arkel te Amsterdam, n.m. 2 u., in het Zuidholl. koffiehuis te 's-Hage. Bestek en teek. à f 2 te bekomen Stille Veerkade 20. Aanw. gedaan.

HILVERSUM. Het bouwen van een nieuwen vleugel en verdere werken op een terrein aan het Oranje-Hotel, aan den 's-Gravelandschen weg.

De arch. J. H. Slot. Bestek en 3 teek. verkrijgb. à f 2,50 bij den arch. en ter inzage in voorn. hotel. Inl. dagelijks verkrijgb. Aanw. 12 Dec., v.m. 11 u.

MEPPEL. Het bouwen van een koffiehuis op een bouwterrein aan het einde van de Woldstraat.

Den heer A. Bosman, n.m. 8 u. Bestek en teek. verkrijgb. à 50 cent. Aanw. gedaan.

VLISSINGEN. Het amoveeren van een pakhuis aan de Korte Walstraat te Vlissingen, en daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met 2 bovenwoningen.

De arch. P. Houthuis, n.m. 6 u., in café van L. Vermeesch. Bestek en teek. in genoemd café ter inzage en te bekomen. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 17 DECEMBER.

's-HERTOGENBOSCH. Het maken van eene biologische reinigings-inrichting met bijkomende werken in de gemeente Tilburg. (Ram. f 10150.)

Het prov. best., v.m. 10½ u. Bestek no. 20, ligt na 3 Dec. ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan de lokalen der prov. best. en is te bekomen bij de firma Gebr. van Cleef te 's-Gravenhage. Inl. te bekomen bij den hoofdingen. Hoogenboom, den arrondissements ingen. Castendijk en den opzichter Dieden, allen te 's-Hertogenbosch. Aanw. op de plaats 10 December.

VRIJDAG 19 DECEMBER.

BLIJA. Het bouwen van twee arbeiderswoningen, op een terrein in de nabijheid van de Zathe bewoond door T. Olivier te Blija.

De aanbesteder. Teek. ter inzage en bestekken te bekomen à 50 cent bij den kastelein Bijleveld aldaar. Aanw. 16 Dec., n.m. twee uur.

DINXPERLO. Het bouwen van een directeurswoning, met het bijleveren van eenige materialen bij de boterfabriek te Dinxperlo.

Het bestuur van de boterfabriek, n.m. 2 u., ten huize van Gebr. Kleinhesselink. Bestek en teek. ter inzage bij voorn. Gebr. Kleinhesselink.

GRONINGEN. Het bouwen van twee winkelbehuizingen met vrije bovenwoningen en eene burgerbehuizing met vrije bovenwoning op een terrein kadastraal bekend sectie C no. 5908 aan de nieuw aangelegde straat van af den Melkweg naar den Rijksstraatweg naar Friesland.

Den heer K. Tuinman, in het café van H. Smit, Steenhouwerskade. Bestek à f 0,50 verkrijgb. in voorn. café en ten kantore van den architecten P. Belgraven en A. Reiziger, Praedumussingel 39, waar tevens inl. te bekomen zijn.

HOEDEKENSKERKE. Het bouwen van een burgerwoonhuis aan het Langeweegje.

Den heer A. Jasperse, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage bij M. de Baat te Kwadendamme. Inl. te bekomen bij L. Minderhoud. Aanw. 19 Dec., n.m. 1 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school aan de Lijnbaansstraat.

Het gem.best., n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inzage ter centrale secretarie der gemeente en in het stads timmerhuis en à f 1 verkrijgb. bij Wed. P. van Waesberge en Zn. Inl. te bekomen aan voorn. timmerhuis. Aanw. 12 Dec., v.m. 10 u.

STREEFKERK. *a.* Het vergrooten der 1ste openbare school; *b.* het maken en leveren van het daartoe benoodigde school-ameublement.

Het gem.best, v.m. 10½ u. Bestekken en teek. verkrijgb. ter secretarie, voor perc. *a* tegen f 1,50 per stel en voor perc. *b* tegen f 0,25. Inl. geeft C. A. Verheij, arch. te Elshout b/d Kinderdijk. Aanw. gedaan.

TIEL. Het bouwen van een magazijn met winkelpui.

De heer G. Lehbink, n.m. 8 u., in het koffiehuis van A. W. van Hees. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inzage. Inl. geeft de arch. G. Formijne. Aanw. 18 Dec., v.m. 10 u.

TERNEUZEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis met annex kantoor, aan de Westkolkstraat.

De heer A. de Meijer, n.m. 3 u., in het café „Rubens". Bestek en teek. in voorn. café ter inzage. Inicht. verkrijgb. bij den bouwk. J. Scheele. Aanw. gedaan.

ULFT. Het bouwen van een blok huizen van 13 woningen.

Den heer directeur der Ulftsche IJzergieterij, firma Diepenbroek en Reigers, n.m. 1 u., in het koffiehuis van J. H. Rensen. Bestek en teek. in voorn. koffiehuis ter inz. en à f 1 verkr. bij G. Rosier Czn.; te Gendringen waar tevens inl. te bekomen zijn. Aanw. 19 Dec., 's midd. 12 u.

VLISSINGEN. Het maken eener winkelpui en verbouwing aan het perceel de Bossche Toren, Sint. Jacobstraat, Vlissingen, ten laste der heeren B. Wolf en Zoon, juweliers te Bergen op Zoom.

De archit. P. Houthuis te Utrecht, n.m. 3 u., in het hotel „Goes". Bestek en teek. in voorn. hotel ter inzage en te bekomen. Aanw. 18 Dec., n.m. 3 u.

ZWOLLE. Het vergrooten der onderwijzerswoning bij 's rijks lagere school te Willemsoord gem. Steenwijkerwold. Raming f 1030.

Het prov. best., 's midd. 12 u. Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur te Zwolle en is te bekomen bij M. Nijhoff te 's Hage. Inlicht. te bekomen bij den rijksbouwk. en bij den hoofdopzichter der universiteitsgebouwen J. C. Hupscher te Groningen. Op 12 Dec. n.m. 1 u. aanw. op de plaats.

ZATERDAG 20 DECEMBER.

ENSCHEDE. Het bouwen van een heeren, huis gelegen aan den Hengeloschen straatweg.

Den heer A. Scholten, 's midd. 12 u., in hotel „de Graaf". Bestek en teek. verkrijgb. à f 2,50 ten kantore van den architect H. Reijgers en ter inzage in voorn. hotel. Inl. geeft voorn. archit. Aanw. 20 Dec., v.m. 9 u.

HAARLEM. Het bouwen van een nieuwe bankwerkerij, vergrooting van den smederij en het optrekken van een nieuw lokaal aan de Ambachtsschool.

Het best., 's midd. 12 u., in cafe „Neuf". Bestek en teek. à f 2 te bekomen bij den archit. F. Kleiweg Dyserinck, Wagenweg 42. Aanw. 17 Dec., v.m. 11 u.

MAANDAG 22 DECEMBER.

KAMPEN. Het verf- en behangwerk van het in aanbouw zijnde post- en telegraafkantoor.

De heer A. Ooiman. Inl. op het werk verkrijgb.

WESTERBORCK. 1. Het aanbouwen van een lokaal enz. aan de school te Nieuweroord, met bijlevering van ameublement; 2. het bouwen van een school met twee lokalen enz. te Balinge, mede met bijlevering van ameublement.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inzage ten gem.huize en à f 1 verkrijgb. bij den archit. J. van Houten te Assen. Aanw. te Nieuweroord 15 Dec., v.m. 10 u., en te Balinge 16 Dec., v.m. 11 u.

DINSDAG 23 DECEMBER.

AMBIJ (LIMB.). 1e. Het bouwen van eene school; 2e. het leveren en plaatsen van schoolmeubelen.

Het gem.best., n.m. 3 u. Bestek ad f 1,50 en teek. ad f 3.— verkrijgb. bij arch. Egide Joosten te Maastricht. Aanw. 23 Dec., n.m. 2 u.

BUSSUM. Het bouwen van een villa te Naarden aan den straatweg naar Amersfoort.

De arch. Schill en Haverkamp te Amsterdam, v.m. 11½ u., in hotel „Nieuw Bussum". Bestek en teek. ad f 3.— verkrijgb. bij P. Rijnja, Regulierisgracht 134, Amsterdam. Aanw. in gen. hotel 16 Dec., v.m. 11½ u.

BREDA. Bestek no. 244: het uitbreiden van de infirmerie der Koninklijke Militaire Academie te Breda, onder het beheer der genie te Breda. (Raming f 2215.).

De genie, v.m. 11 u., in het koffiehuis „de Beurs van Breda". Bestek van af 10 Dec. en het proc.-verb. van gegeven inl. van af 18 d.a.v. ter lezing in voorn. koffiehuis. Bestek en afschriften van het proc.-verbaal zijn van af diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb. respect. tegen f 0,40 en f 0,10 bij den besteder. Inl. worden gegeven door den besteder op 17 Dec., van 9-12 u. v.m. Aanw. wordt niet gehouden.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een school aan de IIa Costastraat.

De buizondere raad der vereeniging van den H. Vincentius van Paulo, v.m. 11 u., in het gebouw der vereeniging Westeinde no. 99. Bestek en teek. verkrijgb. à f 5 bij J. A. Fentrop, Groenmarkt 35. Inl. worden verstrekt door P. van Noorden, bouwk., Elandstraat 20. Aanw. 16 Dec., v.m. 11½ u.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den Deldenschen straatweg te Hengelo.

De arch. v. d. Goot en Kruisweg, 's av. 7 u., in hotel „Amelink." Bestek en teek. ter inzage in voorn. hotel. Aanw. 23 Dec., n.m. 2½ u.

TEGELEN. Het bouwen van 8 schoollokalen met onderwijzerswoning enz. met bijlev. van alle materialen.

Het gem.best., n.m. 3 u. Bestek en teek. ad f 3 verkrijgb. ter secret. Aanw. 23 Dec., v.m. 10 u.

WOENSDAG 24 DECEMBER.

HAARLEM. Het maken van eene bergloods, met bijkomende werken te Callantsoog, behoorende tot de werken der kustverdediging in Noordholland, ingevolge de wet van 15 Juli 1898 (Staatsbl. no. 187). Raming f 11000.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Het bestek no. 212 ligt ter lezing aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den hoofdingen. Kemper te Haarlem, den ingen. Rooseboom te Alkmaar en den buitengewoon opz. Berrevoets te Callants-oog ten huize van welken opz. op 18 en 20 Dec. het proces-verb. van aanw. ter inz. liggen.

OOSTEREND ONDER KORTEZWAAG. Het bouwen van een woon- en winkelhuis.

De heer Tjalling de Boer. Bestek en teek. ter inzage in de herberg van J. Bosma. Inlicht. te bekomen bij R. v. Z. Bakker.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 14 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30-c. — Nijmegen, In de Betuwestraat E. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1901 . .	- 1.169.739.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	- 23.902.000.00

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantien bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

30 NOVEMBER.

LEEUWARDEN. De gedeeltelijke afbraak en verbouwing der heerenhuizinge met remise en stalling c.a., op het Oost aan de Voorstraat te Kollum. Door den architect H. H. Kramer.

Bij onderhandsche aanbesteding gegund aan Gebr. Hoekstra te Warfstermolen.

1 DECEMBER.

TERAPELKANAAL. Het bouwen eener boerenbehuizing aan het Terapelkanaal, nabij Meester's Vallaat. Door den heer F. Schot te Terapel.

Laagste inschr. J. Jansen Cz., Ter-Apelkanaal, f 2548. Gunning in beraad gehouden.

VELP. Het bouwen van een koetshuis, paardenstal, bergplaats enz. aan de Kastanjelaan C. no. 230. Door den arch. J. H. Hendriks.

Laagste inschrijver W. Vleeming J.Gz., f 3745. Gegund.

WOLVEGA. Het vergrooten der stoomzuivelfabriek „Frieslandia".

Laagste inschr. Sj. de Boer, Lippenhuizen, 13490.

2 DECEMBER.

HENGELOO (OV.). Het verbouwen van een winkelhuis, het bouwen van een bakkerij en van een woonhuis, alles aan de Deldenerstraat. Door den archit. W. Elzinga.

Laagste inschr. Gebr. Tomasson, f 7777. Gegund.

HAARLEM (ONDERH.). 1. Het bouwen van 7 arbeiderswoningen nabij de Linschoterstraat alhier; 2. het bouwen van 2 onder- en bovenhuizen aan de Haarlemmerliedestr. alhier; 3. het verbouwen van perc. Lange Hofstraat no. 13, tot bergplaats met afzonderlijke bovenwoning; 4. het verbouwen van perc. Barteljorisstraat no. 5 tot winkelhuis met afzonderlijk bovenhuis. Door den arch. W. F. Doeglas.

Gegund perc. 1 en 4 J. A. Kaub, Halfweg; perc. 2. J. N. v. d. Vlerk, Haarlem; perc. 3 J. Verhagen, Haarlem.

VENLOO. Het bouwen van een huis met apparten opgang aan de Maaskade. Door den arch. Hornix.

Laagste inschr. J. v. Groenendaal, f 2950. Gegund.

3 DECEMBER.

HAARLEMMERMEER. Het bouwen eener schuur met bijkomende werken in 2 perceelen op Corneliahoeve aan de Aalsmeerderweg. Door den heer A. Pruissen Jr.

Perc. 1. Laagste inschr. P. v. d. Zwaard, Aalsmeer, f 4300.

Perc. 2. C. Luik, f 900.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het uitvoeren van timmerwerken enz., voor het bouwen aan een koffiehuis met woning en winkel voor den heer J. v. Tilborg.

Laagste inschr. J. Ligtvoet, f 1492. Gegund.

Het metselwerk voor hetzelfde gebouw is bij onderhandsche aanbesteding gegund van P. H. v. Meer voor f 1480.

4 DECEMBER.

HAARLEM. Het verbouwen van het rijks-algemeen betonningsmagazijn te Enkhuizen. (Raming f 6200). Door het prov. best.

Laagste inschr. R. Kramer en W. Hart, f 6244; J. Bot, Bovenkarspel, f 5718.* ongeldig verklaard.

HARLINGEN. Het bouwen van inrichtingen bij Harlingen, het hoofdgebouw verkr. eene oppervlakte van 306 M². Door het best. van den Frieschen coöp. Vischhandel.

Laagste inschr. IJ. Schuitemaker, St. Anna Par., f 11346.

PEIZE. *a.* Het bouwen eener hulpschool met 2 lokalen aldaar met bijlev. van alle materialen; *b.* de lev. van het ameublement. Ram. in massa f 3626. Door het gem.best.

Massa. Laagste inschrijver Js. Pieters, Peize, f 3020. De inschrijving van Helthuis en van Pieters waren van onwaarde. Gunning in beraad gehouden.

's-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van twee beneden- en twee bovenhuizen op de nieuwe terreinen hoek Boschveldweg en Peellandstraat, nabij het station. Door den bouwk. A. van Liempt.

Laagste inschr. A. J. Aangenend, f 8490.

NUNSPEET. Het bouwen van een zuivelfabriek op een terrein nabij Nunspeet. Door den heer J. E. Schaap.

Laagste inschr. G. J. Sipkes te Nunspeet voor f 7200. Nog niet gegund.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(GEDEELTELIJK VOOR REKENING VAN DEN STAAT).

Op DINSDAG den 6den Januari 1903, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 926.

Het wijzigen der vloerconstructie van het brugdek en der opleggingen van en brug over De Maas te MAASTRICHT in den spoorweg Maastricht—Hasselt met bijkomende werken.

Begrooting f 67000.—.

De besteding geschiedt volgens § 50 van het bestek.

Het bestek ligt van den 8sten Dec. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Brug-Ingenieur P. JOOSTING te *Utrecht*, Cgb. I kamer 136, en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 2.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Brug-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 27sten Dec. 1902, te[illegible] ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 28sten November 1902.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *Utrecht* zijn voornemens op **Zaterdag den 27sten December 1902,** des namiddags ten 1½ uur, in het openbaar ten stadhuize

AAN TE BESTEDEN:

Het leveren en aanvoeren van de benoodigde materialen voor gemeentewerken in eigen beheer gedurende het dienstjaar 1903 in 16 perceelen.

De voorwaarden liggen ter inzage aan het Bureau der Gemeentewerken, Achter Klarenburg en zijn aldaar, zoomede ten stadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de boekhandelaren VAN TERVEEN & ZOON te verkrijgen, afgehaald tegen betaling van f 0,25 en franco per post van f 0.28 per exemplaar.

Monsters en modellen zijn te bezichtigen aan het Stadsmagazijn Achter Klarenburg op werkdagen van 9 tot 12 uur en van 2 tot 4 uur, terwijl verdere inlichtingen aldaar zijn te bekomen.

De Secretaris der gemeente Utrecht,
J. BOOL.

Utrecht, 10 December 1902.

MINISTERIE VAN JUSTITIE.

Openbare Aanbesteding.

Op **Maandag 29 December 1902,** des namiddags ten 2 uur, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te *'s-Gravenhage*, in het openbaar bij enkele inschrijving worden aanbesteed:

Het driejarig onderhoud,

aanvangende 1 Januari 1903 en eindigende 31 December 1905. van de Strafgevangenis, het Huis van bewaring en het Paleis van Justitie te 's-Gravenhage (bestek No. 154); de Rijkswerkinrichting en het Kantongerechtsgebouw te Leiden en het Huis van bewaring te Dordrecht (bestek No. 155); de Strafgevangenis te Arnhem en de Strafgevangenis, het Rechtsgebouw, het Hoog Militair gerechtshof en het Huis van bewaring te Utrecht (bestek No. 156); het Rechtsgebouw en het Huis van bewaring te Zutphen, het Rechtsgebouw en het Huis van bewaring te Tiel, de Strafgevangenis te Gorinchem, het Opvoedingsgesticht te Montfoort en het Kantongerechtsgebouw te Amersfoort (bestek No. 157) en het Rijksopvoedingsgesticht te Doetinchem (bestek No. 158).

Bestekken liggen ter lezing in bovengenoemde gebouwen en zijn tegen betaling van f 0,80 op aanvrage franco verkrijgbaar bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui No. 28a te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal geschieden voor de gebouwen te 's-Gravenhage den 23sten December 1902, des voormiddags ten 9 uur voor het Paleis van Justitie en daarna voor het Huis van bewaring en des namiddags ten **2 ure** voor de Strafgevangenis.

Voor de Strafgevangenis te Arnhem den 24sten December 1902, des namiddags ten 1½ uur.

Voor de gebouwen te Leiden, Montfoort, Doetinchem en Dordrecht den 22sten December 1902, des voormiddags ten 10 uur, te Leiden te beginnen bij de Rijkswerkinrichting.

Voor de gebouwen te Zutphen en te Tiel, beginnende bij het Huis van Bewaring den 24sten December 1902, des namiddags ten 1 uur.

Voor de gebouwen te Utrecht den 23sten December 1902, des voormiddags ten 10 uur voor het Hoog Militair Gerechtshof, daarna voor het Rechtsgebouw, des namiddags ten 1½ ure voor de Strafgevangenis en daarna voor het Huis van bewaring.

Voor de gebouwen te Gorinchem en Amersfoort den 24sten December 1902, des voormiddags ten 11 uur.

Inlichtingen voor alle werken zijn te bekomen op het bureau van den Hoofd-Ingenieur voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen te 's-Gravenhage en verder:

voor de werken aan de Strafgevangenis te 's-Gravenhage bij den Opzichter L. ARNOLD, aldaar;

voor die aan het Paleis van Justitie en aan het Huis van Bewaring te 's-Gravenhage bij den Opzichter W. G. VAN DER EEM, aldaar;

voor die te Leiden bij den Opzichter J. ROEM, aldaar;

voor die te Utrecht, Dordrecht en Gorinchem bij den Hoofdopzichter G. VELDE te Rotterdam;

voor die te Arnhem bij den Opzichter A. R. FRESE, aldaar;

voor die te Amersfoort bij den Opzichter H. KAMPS, aldaar;

voor die te Zutphen bij den Opzichter F. H. VAN ERPEKUM, aldaar;

voor die te Tiel bij den Opzichter G. A. SCHOUTEN, aldaar;

voor die te Doetinchem bij den Opzichter H. J. L. OVINK, aldaar.

's-Gravenhage, 10 December 1902.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
P. J. VAN BEIJMA.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a, 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels. G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LÜCHAU, Warmoesstraat 91 Amsterdam
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleerssteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Smeewerk, Grof en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.

DE EENIGE FABRIKANTEN.

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

TELEFOON No. 253.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRÈSKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

Haeusler's Houtcement-

DAKBEDEKKING.

1881—1902.

21 Jaar ondervinding in Nederland.

J. A. SMITS & Zoon.

Weesperzijde 39. - Amsterdam.

LANGDURIGE GARANTIE.

Cement Mastiek Dakbedekking.

Vraagt brochure met schetsen.

Nederlandsche Maatschappij voor

MONIER-WERKEN

te AMSTERDAM.

Directeur: J. N. LANDRÉ.

Cement-IJzerwerken

volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.

Waterdichte Werken,

als Kelders. Reservoirs. Regenbakken. Daken. Privaatputten. Kuipen enz. Gewelven. Vloeren. Buizen. Tunnels. Muren

Bescherming tegen brand.

BRANDVRIJE KELDERS.

Kantoor:

3e WETERINGDWARSSTRAAT 36.

Werkplaats: JAAGPAD BIJ DEN OSTAL. (Weesperzijde).

Diamant-Metaal-Cement.

Onmisbaar voor Machine- en Chemische Fabrieken, Gieterijen, Bleekerijen, Ververijen, Electrische Installaties, Smeden, Loodgieters, Boterfabrieken, Scheepsgebruik, Mechanische Werkplaatsen, enz. enz.

Tot het ingieten van Bouten, ondergieten van Oplegplaten, bevestigen van Machinedeelen, voor het uitgieten van Kuipen, Leidingen, isoleeren van Fundamenten, als Isoleerstof, tot het herstellen van Vloeren, vastgieten van alle Voorwerpen op steen, ijzer en andere materialen, voor Machinefundaties, dichtmaken van Hekken, enz.

6 maal voordeeliger dan lood.

EENIG CONTRACTANT voor NEDERLAND, BELGIË en KOLONIËN:

K. KERLEN, Rotterdam P. B. 183.

Kantoor: Glashaven 21. Telefoon No. 3137.

Waar niet vertegenwoordigd FLINKE AGENTEN gevraagd.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal Adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN. SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILPERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Warmoesstraat 91.

Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Lagedrukstoomverwarmingen met

Körting's Patent „Luftumwälzungsverfahren"

en verstrekt Prospectussen, Plannen en Begrootingen gratis en franco.

Te 's Hertogenbosch kan worden geplaatst aan de Koninklijke school voor nuttige en beeldende kunsten een

Leeraar voor de Bouwkundige vakken

tevens **Teekenaar aan het kantoor der Gemeentewerken.**

Het salaris bedraagt aanvankelijk tusschen f 1500 en f 1600 en stijgt tot tusschen f 1800 en f 1900.

Sollicitatiestukken te richten vóór 15 December a.s. aan den Burgemeester.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Voor een **gashouder aan de Gasfabriek te Hoorn** van 3000 M³ nuttigen inhoud wordt verzocht aanbieding van prijs en voorwaarden met duidelijk gedetailleerd ontwerp.

De houder eenmaal getelescopeerd, van ongeveer 16 M. diameter. De kuip van geslagen ijzer met ringvormigen of koepelbodem van onder toegankelijk. Aanbiedingen worden ingewacht vóór 8 Januari 1903 bij den Directeur der Gasfabriek

W. DE LIEFDE.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geïsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

bevelen zich aan voor de levering en plaatsing van:

a. Warmwaterleidingen in woonhuizen, door middel van hunne voortreffelijke SPIRAALFORNUIZEN. — De leiding wordt, met inbegrip van de benoodigde Reservoirs, tot lagen prijs gelegd.

Uitmuntende werking wordt gegarandeerd.

b. Centraalverwarming van woonhuizen, kerken, groote localiteiten enz, volgens Amerikaansch systeem. Na ontvangst der projecten wordt nauwkeurige prijsberekening, benevens plan van aanleg, door ons geleverd. De prijs van deze verwarming is uiterst billijk en de werking in elk opzicht voortreffelijk.

Verschillende Installaties zijn hier te lande alreeds gemaakt.

c. Engelsche Haarden in elken stijl voor Halls, Eetkamers of Salons. Eene groote sorteering dezer haarden is steeds geëtaleerd in onze Magazijnen

Amstel b/ Blauwbrug.
(naast het Diaconie-weeshuis.)
(over Bensdorp's Cacaofabriek).

P. DOLK & ZOON.

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Spiegel- en Vensterglas

Paarlglas-, Mosaic Cloisonné-glas.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen, Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig.

tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.

Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.

PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.

Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter*. — Jh. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.

Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.

Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

20 DECEMBER 1902. 22e JAARGANG. No. 51.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 'S GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie bij maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD: Mededeelingen betreffende de Maatschappij. — De beteekenis van de bouwverordeningen en de bebouwingsplannen voor het woningwezen. — Rozenhof te Laren, door H. J. Jesse. — Zesde Internationaal Congres van Architecten. — Prijsvragen. — Internationale tentoonstelling te Athene. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE DE MAATSCHAPPIJ.

AFDEELING AMSTERDAM. Vergadering op Dinsdag 23 December 1902 des avonds ten 8 ure in het gebouw der Maatschappij, Marnixstraat 402. Voordracht met lichtbeelden over: het interieur, door den heer K. Sluyterman. Introductie, ook voor dames, is zoo ruim mogelijk opengesteld.

AFDEELING UTRECHT. Bijeenkomst op Dinsdag 23 Dec. 1902, des avonds ten 7½ ure, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen. Rekening en verantwoording over 1902. Begrooting 1903. Verkiezing van een Bestuurslid. Benoeming van een Voorzitter, Secretaris en Penningmeester. Bouwkundige onderwerpen en Kunstbeschouwing.

DIPLOMA VAN BOUWKUNDIG OPZICHTER

Op Maandag 16 Februari 1903 en volgende dagen zal in het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, een examen worden afgenomen tot verkrijging van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, ingesteld door genoemde Maatschappij volgens besluit van de Algemeene Vergadering gehouden op 28 Mei 1891.

Zij die dit examen wenschen af te leggen, worden uitgenoodigd zich schriftelijk aan te melden vóór 26 Januari 1903 bij den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam, die hen na hunne aanmelding tijdig alle verdere inlichtingen zal verschaffen.

De samenstelling der Commissie voor het afnemen van het examen zal in een der volgende bladen worden bekend gemaakt.

Het Programma van Eischen voor het examen, bevattende tevens de voorwaarden om tot het examen te worden toegelaten, is kosteloos verkrijgbaar op het Bureau der Maatschappij.

DE BETEEKENIS VAN DE BOUWVERORDENINGEN EN DE BEBOUWINGSPLANNEN VOOR HET WONINGWEZEN.

(*Vervolg van bladz. 456*)

Met dit doel ook voor oogen moet het bebouwingsplan worden ontworpen en uitgevoerd. De ongezonde speculatie moet worden bestreden, de gezonde, waarbij in hooge mate het algemeen welzijn bevorderend bouwbedrijf zich aansluit, moet worden aangemoedigd. Het bebouwingsplan moet zich over groote vlakken uitstrekken, om de markt van het aldus aangewezen bouwterrein te vergrooten, en zoo mogelijk „in overleg," maar zoo noodig ook zonder overeenstemming met de eigenaren worden opgemaakt en vastgesteld. Daarbij moeten de hier beschreven gezichtspunten betrekkelijk de verkeers-techniek, de schoonheid, de hygiëne en de sociale belangen in het oog worden gehouden. Voor zoover de bestemming van den bouwgrond in de toekomst in de onderdeelen nog niet is te overzien, wordt de vaststelling „voorloopig tot de traceering der hoofdstraten beperkt" aanbevolen, terwijl de verdere indeeling van nevenstraten en blokken tot later kan worden uitgesteld. Maar ook in deze gevallen moet de vaststelling van de details de behoefte der toekomst „jaren" vooruit zijn.

Het is niet voldoende, dat de gemeenten de straten traceeren „en afwachten" totdat de grondeigenaren zelf of ondernemende tusschenpersonen den aanleg der straten ter hand nemen. De gemeenten zullen dit laatste zoo mogelijk bevorderen niet alleen, maar tegelijk zelf den aanleg van nieuwe straten uitvoeren, waar de eigenaren „misschien met voorbedachten rade" stilzitten. De aanleg van de hoofdverkeersstraten is namelijk een plicht der gemeenten, onafhankelijk van den wil of de medewerking van den grondeigenaar. De gemeentelijke ruime openstelling van bouwgrond, dat wil zeggen het in ruime mate voor den bouw geschikt maken van gronden, is van het grootste belang. Waar de gemeenten deze haar plicht niet beseft, metterdaad den particulier het in exploitatie brengen van bouwgrond bemoeilijkt, benadeelt zij de „woningszorg" in plaats van die te „verzorgen"

den Staat moet de macht gegeven zijn in zulke gevallen dwingend in te grijpen. Voor de gemeenten wordt de aanleg van nieuwe straten vergemakkelijkt door de wettelijke bevoegdheid, het uitgelegde geld van de eigenaren der grondstukken, zoodra zij aan de nieuwe straten bouwen, ponds-pondsgewijze weder terug te vorderen. De maatstaf der verdeeling, alzoo de betrekkelijke grootte van de bijdrage in de kosten van den stratenaanleg, is van sociale beteekenis. De eenvoudigste maatstaf is wel de lengte van het front aan de straat; daarbij wordt echter niet de meerdere of mindere diepte van het grondstuk of de meerdere of mindere kubieke inhoud van de bebouwing in rekening gebracht; daardoor wordt feitelijk de huurkazerne bevoorrecht boven het één-gezinshuis. De nieuwere opvattingen trachten daarom het streven te bevorderen, de bijdragen in de aanlegkosten der straten meer met de mate van de bouwdichtheid in overeenstemming te brengen en „het kleine huis" uitdrukkelijk te bevoorrechten.

Zeer nuttig kan de gemeente ter uitbreiding van de markt der bouwterreinen werkzaam zijn, wanneer zij uitgestrekte gronden in eigendom heeft of naar vermogen zich bezig houdt zulk een uitgestrekt grondbezit onder gunstige voorwaarden in bezit te krijgen; in dit geval kan de gemeente haar eigen bouwterrein in exploitatie brengen en zelf onmiddellijk op de verkoopprijzen en de wijze van bouwen invloed uitoefenen, aangenomen dat zij niet de fout begaat zelf eene door ons gewraakte ongezonde grondspeculatie te drijven. Door matige verkoopsvoorwaarden, ook door het uitgeven van grond in erfpacht, kan zij het bouwen vergemakkelijken; door contractueele bouwvoorschriften kan zij het kleine huis en het één-gezinshuis begunstigen, de huurkazerne „uitsluiten," aan de open en half open bouwwijze tegemoet komen, het open houden van het inwendige der bouwblokken door achterwaartsche rooilijnen verzekeren, kortom, de hygiënisch en sociaal meest gewenschte bouwwijze op den voorgrond stellen zonder de belangen van derden te benadeelen.

De vermeerdering van het gemeentelijk grondbezit is — onder verstandig beheer — het beste middel, de verkeerde speculatie tegen te werken, de vorming van monopoliën en den grondwoeker te verhinderen. Andere middelen ter bereiking van dit doel zijn de wettelijk geregelde dwang tot omlegging van grondstukken en het gemeentelijk onteigeningsrecht.

De wettelijk geregelde dwang tot „omlegging" bestaat in Baden en Saksen (ook in Zwitserland) op tamelijk volkomen wijze, minder volmaakt in Hessen en Hamburg; voor de stad Frankfort a. d. M. is zij als wettelijk te regelen onderwerp in den Pruisischen Landdag aan de orde. De onregelmatig begrensde, voor de bebouwing onbruikbaar van vorm, aan de vastgestelde rooilijnen niet aansluitende gronden zijn zoolang aan bebouwing, dus aan de bouw- en woningmarkt, onttrokken, totdat zij door omlegging der grenzen gewijzigd zullen zijn. Een enkele grondeigenaar kan door weigering die omlegging verhinderen, zoo lang hij wil: hij kan met voorbedachten rade of uit eigenzinnigheid alle naburige eigenaren schaden en tegelijk het openbaar belang met betrekking tot het woningvraagstuk bitter benadeelen. Daarom moet de wetgeving het mogelijk maken, dat na vruchtelooze pogingen tot minnelijke schikking de omlegging zonder toestemming van den eigenaar ambtelijk tot stand worde gebracht; niemand wordt daardoor benadeeld, terwijl de bezitter, in plaats van zijn onregelmatig stuk land, een regelmatig, ter bebouwing geschikt aan het stratennet aansluitend grondstuk terug krijgt. De wetgever heeft er voor te zorgen, dat onbillijkheden worden voorkomen, de eigenaar tegen willekeur worde verzekerd, de particuliere en de openbare belangen tegen elkander worden gewogen.

Het gemeentelijk onteigeningsrecht (tegen behoorlijke schadevergoeding) behoort zich uit te strekken tot de voor straten, pleinen en openbare beplantingen in het bebouwingsplan opgenomen gronden, ook tot zulke pleinen waarvan de bebouwing met openbare gebouwen (zooals kerken enz.) in het stadsbebouwingsplan is bedoeld; verder tot de achter de rooilijn overblijvende kleine grondstukken (punten en snippers), die de aansluiting aan den openbaren weg zouden verhinderen, eindelijk tot gebouwen en grondstukken, voor zoover er met het oog op de eischen der openbare gezondheid sprake is van verbetering door verbouwing van oude slechte stadskwartieren (zonen-onteigening).

Deze overwegingen voeren ons tot het slotkapittel, tot de wetgeving waarnaar gestreefd wordt.

III. Wetgeving.

Omtrent de wetgeving die Stübben zich voor Pruisen voorstelt, kunnen we thans kort zijn, omdat het doel dat men aldaar wenscht te bereiken in de afgewikkelde beschouwingen in de vorige verhandelingen reeds is neêrgelegd, en we, door ook het kapittel meer speciaal handelende over de wetgeving geheel weer te geven, feitelijk in herhalingen zouden vervallen die voor ons geen waarde hebben.

„Ontwerpen" voor Bouw- en Woningwetten bestaan er in Pruisen sinds jaren, n. l. van Dr. Kuntze (Leipzig 1882), van den Deutschen Verein für öffentliche Gesundheitspflege (1889). De grondgedachte in die ontwerpen is, dat de Rijkswet minimum voorschriften zal bevatten die den Bondsstaten en de gemeenten tot grondslag voor hunne verordeningen zullen dienen, voorschriften die naar de plaatselijke toestanden en in verband met de omstandigheden, door de staten en de gemeenten zullen moeten worden uitgebreid en uitgewerkt, een beginsel dat ook bij de samenstelling onzer Woningwet heeft voorgezeten.

Toch schijnt de heerschende meening sedert het verschijnen van de bovengenoemde ontwerpen in Duitschland in eene richting te zijn ontwikkeld waarbij den rijkswetgever grooter taak wordt opgelegd en voorschriften worden verlangd, die, voor zoover zij daarvoor vatbaar zijn, meer in détails afdalen.

Een voorsprong hebben onze Duitsche naburen, zooals ook uit de beschouwingen van Stübben kan blijken, doordien de Duitsche bouwverordening eene „geschiedenis" heeft; op het gebied der verordeningen en ook op het gebied der sociale wetgeving in het algemeen, is men er overigens verder dan hier, terwijl met het materiaal dat verzameld is geworden de wetsontwerper nu zijn voordeel zal kunnen doen; want al moge het, oppervlakkig bezien, aanbeveling verdienen dat bij een rijks-wettelijke regeling hoofdzakelijk de „bevoegdheden" slechts behooren te worden uitgebreid en, wat de verordeningen betreft, veel aan de plaatselijke besturen moet blijven overgelaten, toch is ook velerlei vatbaar voor eene meer algemeene regeling en kan daarmede in deze laatste meer eenheid worden gebracht niet alleen, maar ook meer „leiding" worden gegeven aan de samenstelling ten opzichte van de détails; een eisch die, zooals wij ons overtuigd houden, bij onze Woningwet niet genoeg in het oog is gehouden en waardoor de totstandkoming en de invoering van inderdaad noodige, ingrijpende voorschriften met betrekking tot het woningvraagstuk, zal blijken niet „verzekerd" te zijn. Maar hoe het zij, de herziening onzer bouwverordeningen zal toch in ieder geval moeten worden ter hand genomen en kan bij de overwegingen te dezer zake door onze gemeentebesturen zeker ook partij worden getrokken van de „geschiedenis" der Duitsche bouwverordeningen.

v. E.

ROZENHOF TE LAREN. (G.)

Het landhuis Rozenhof te Laren (tusschen Zutfen en Lochem) is bestemd om zoowel des zomers als des winters bewoond te worden. Om het huis met gerustheid te kunnen verlaten, is de woning van den huisbewaarder in de indeeling opgenomen, zoodanig echter, dat alles gescheiden is en in geval van nood eene directe gemeenschap bestaat op beide verdiepingen.

De indeeling is in overleg met de toekomstige bewoonsters naar de windstreken vastgesteld.

LANDHUIS ROZENHOF TE LAREN. (G.)
Architect H. J. Jesse.

West gevel.

Zuid gevel.

Indeeling op den beganegrond.
Schaal 1 à 300.

De gevels worden gemetseld, wat 't trasraam betreft van blauwe Vechtsche klinkers, Waalvorm, de muren van vlakke grijze klinkers. De banden, waterdorpels en de naam Rozenhof zijn in lichtgroen verglaasde steen gemetseld. De dakbedekking bestaat uit rood verglaasde pannen. Alle vensters kunnen met buitenluiken gesloten worden.

Inwendig zijn de binten van blank Amerikaansch grenenhout, waartusschen vurenhouten plafonds met lijsten, opgevuld met zeegras. Alle bogen zijn van roode siersteen en gevoegd.

De schoorsteenen zijn van groen, blauw, of geel verglaasde steen gemetseld en gevoegd. Zij zijn in den plattegrond met een S aangeduid.

Voor sommige wanden en afscheidingen zijn schotwerken, gedeeltelijk in blank vurenhout waarboven glas, toegepast.

Aannemer is de heer J. Althoff te Lochem.

Leiden, November 1902. H. J. Jesse.
Architect.

ZESDE INTERNATIONAAL CONGRES VAN ARCHITECTEN.

Volgens het Spaansche blad „la Gaceta de Obras publicas" heeft het comité voor het in 1903 te houden zesde Internationale Congres voor architecten *) in eene in October j.l. gehouden vergadering in groote trekken een programma opgemaakt. Hierop komen o.a. voor: een tentoonstelling, verschillende uitstapjes en recepties. De tentoonstelling zal zonder twijfel omvatten: oude en nieuwe teekeningen, ontwerpen op tentoonstellingen bekroond, portretten van architecten, photobraphiën van oude en nieuwe gebouwen, en vele andere zaken voor zoover die in het gebouw van het ministerie van Openbare Werken kunnen vereenigd worden.

Bezoeken zullen worden gebracht aan San Francisco el Grande, Toledo, en Salamanca, wat betreft het kunsthistorische gedeelte van 't Congres, terwijl met het oog op de techniek een bezoek per extra-trein zal worden gebracht aan Bilbao, waar kennis gemaakt zal worden met de inheemsche bewerking van metalen en bouwartikelen, en de cementindustrie. Bij gelegenheid van dit laatste uitstapje zal een receptie worden gegeven door het provinciaal bestuur van Biscaye, in zijn prachtig gebouw; een der andere recepties zal te Madrid plaats hebben in het Koninklijk paleis. Met een grooten maaltijd zal het congres besloten worden.

Voorzitter van het comité der tentoonstelling is de heer Velasquez, de gedelegeerde van het Spaansche gouvernement op het vijfde congres in 1900 te Parijs gehouden.

De andere gedelegeerde te Parijs, de heer Repullis y Vargas, toen afgevaardigd door de vereeniging van Spaansche architecten, heeft met den heer Enrique Fort de onderwerpen opgemaakt die op het congres van Madrid zullen behandeld worden, naast die welke te Parijs nog niet werden afgedaan. De nieuwe onderwerp zijn:

Invloed der moderne wijze van constructie op de bouwkunst.

Rekening die gehouden moet worden met de kunstwaarde van gebouwen bij onteigening.

Standpunt dat de architecten behooren in te nemen bij de oplossing van geschillen tusschen patroons en werklieden, en bij het vraagstuk van de opleiding van handwerkslieden.

Aandeel, dat de zuiver theoretische wetenschap moet hebben in de opleiding van den leerling architect.

Voorzitter van het comité voor het congres is Z. Exc. D. Simeon Avalos, voorzitter van de afdeeling bouwkunst der Kon. Academie te San Fernando.

Zeer wenschelijk is het, dat thans spoedig het verslag moge verschijnen van het in Juli 1900 te Parijs gehouden vijfde congres, ten minste tijdig vóór het zesde, in het voorjaar van 1903 te Madrid te houden. Dat verslag is nu bijna 2½ jaar onderweg, wellicht op grond van voorbeelden: het verslag van het vierde congres in Augustus 1897 te Brussel gehouden, verscheen ongeveer 2½ later, en dat van het derde congres in Juni 1889 te Parijs gehouden, kwam eerst meer dan 7 jaren later van de pers.

*) Zie ook Bouwk. Weekblad van 12 April 1902.

PRIJSVRAGEN.

In October j.l. werd uit dagbladen vernomen, dat een internationale prijsvraag was uitgeschreven voor ontwerpen voor een hoofdkerk te Patras in Griekenland. Het programma werd onmiddellijk door ons opgevraagd, maar eerst den 16en Dec. j.l. ontvangen.

Dit programma, met het plan van het bouwterrein, ligt thans

ter inzage op de bibliotheek in het gebouw der Mij. t. Bev. d. Bouwkunst te Amsterdam.

De plannen der mededingers moeten op 31 Januari 1903 zijn ingekomen bij den Aartsbisschop van Patras.

Uit een welwillend aan ons ter kennisneming verstrekt schrijven, gedateerd 31 Oct. j.l., uit Soerabaja van den Secretaris der Vereeniging van Bouwkundigen in Ned. Indië blijkt, dat de eindbeslissing der Jury voor de ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor een „Technicum" nog wel eenigen tijd op zich zal doen wachten. Oorzaak hiervan zijn de vele mutatiën onder het Waterstaats-personeel, en het benoemen van andere jurryleden als gevolg daarvan. Op het oogenblik van het afzenden van bovengenoemden brief werkte de Jury echter met ijver.

INTERNATIONALE TENTOONSTELLING TE ATHENE.

Ter behartiging van de belangen van de Kon. Internationale Grieksche Tentoonstelling van handel, industrie, landbouw, onderwijs, kunsten en wetenschappen, in 1903 (Maart — September) te Athene te houden, heeft zich een Nederlandsch comité gevormd.

Voorzitter is de heer C. A. A. Dudok de Wit, Secretaris de heer Louis Elias, Plantage Middenlaan 17 te Amsterdam, bij wien de noodige inlichtingen zijn te verkrijgen.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Bouwkunst en Vriendschap. Den 16den dezer hield de heer Jan Stuyt, architect te Amsterdam, een voordracht over *„den vorm, absoluut en relatief."* In onze dagen, zeide spreker, waarin het weten op een hooge trap staat en de zucht om tot de oorzaak en het waarom der dingen door te dringen, een algemeen verschijnsel is, behoeft het geen verwondering te baren, dat men ook gezocht heeft naar het waarom van de charme, die in zoo hooge mate uitgaat van de kunstscheppingen van vervlogen dagen. Heeft men lang gemeend, dat alleen de hooge ouderdom en de daarmede gepaard gaande kleurschakeering der monumenten, de oorzaak van die charme was, langzamerhand is men tot de overtuiging gekomen, dat nog een andere factor, n. l. die van den vorm daarbij eene rol van beteekenis speelt, en is men gaan zoeken naar de stelsels, die aan den vorm ten grondslag liggen, en waarvan hij een logische vertolking is. Juist in den huidigen tijd, waarin, in de kunstrichting zooveel virtuooze frivoliteit en mode heerscht, waarin soms alleen de luim van den artist als men hem zoo noemen mag, den toon aangeeft en tot volslagen bandeloosheid leidt, is het noodig en nuttig, de fondamenteele grondstellingen van het schoone op te sporen en te leeren kennen en onze kunstscheppingen daaraan te toetsen. De vraag: hoe moet die vorm, wil hij op den naam van schoon aanspraak maken, zijn? dringt vanzelf de vraag wat is vorm? op den voorgrond. Die vorm nu kan tweeërlei gedacht worden, namelijk absoluut, dat is vrij van alle stof en doel, en relatief, dit is in betrekking tot stof en doel. Als aller oorspronkelijke, enkelvoudige absolute vorm kan men zich een op zich zelf staand ontstoffelijk punt denken, tevens de meest volkomen uitdrukking van eenheid. Als samengestelde eenvoudige vorm treedt de cirkel naar voren, als beweging van een punt in steeds dezelfde onveranderlijke betrekking tot een ander punt, het middelpunt en door zijn geslotenheid zonder begin en zonder einde, eveneens verwant aan de eenheid. Een rechte lijn als voortbeweging van een punt, is evenzoo te beschouwen, en eene ellips, hoewel van samengestelder orde dan de cirkel, behoort mede tot de om zoo te zeggen aan de eenheid ontsproten vormen. Driehoek, vierhoek en veelhoek en in 't algemeen elke geometrische figuur, kunnen als zoovele grondslagen voor „den vorm" beschouwd worden. Van de vlakke vormen op de met deze vlakken samengestelde lichamelijke vormen overgaande, noemt spreker den bol, de kubus, de pyramide, en de afleidingen van deze. Hij wijst op de kristalvormen en de groote bekoring die de aanblik van deze naar een streng systeem zich vormende lichamen in verschillende standen kan hebben; hij meent, dat een zelfde systeem met geometrischen grondvorm, 't zij bewust of meer onbewust, is toegepast geworden bij de meest belangrijke monumenten uit oudheid en middeneeuwen, en de daaruit voortvloeiende evenmaat, den ongeëvenaard monumentalen indruk welke die werken maken, teweeg brengt. Van den absoluten op den relatieven vorm overgaande, dit is dus den vorm beschouwd in verband met de vorm-ontvangende stof en het doel van het gevormde voorwerp, treedt als beheerschend element, de symmetrie, en de evenmaat op den voorgrond. Omtrent de begrippen symmetrie en evenmaat heerscht echter niet algemeen overeenstemming. Waar, Semper meent, dat symmetrie volkomen gelijkvormigheid aan beide zijden van een aslijn of asvlak beteekent en evenmaat slechts gelijkwaardigheid der beide helften zonder strikte gelijkvormigheid beduidt, zegt Vitruvius, dat symmetrie eene passende, overeenkomst van elk der deelen tot het geheel is, en dus meer overeenkomt met wat wij proportie zouden noemen.

Dat ook bij oude monumenten die volkomen gelijkmatigheid ten opzichte van bepaalde assen niet gevonden wordt, wordt bewezen door de metingen die aan die monumenten hebben plaats gehad, waaruit gebleken is, dat b.v. bij het Parthenon de zuilen van de peristyle niet onderling denzelfden afstand hebben, en uit een groot aantal andere onevenmatigheden, aan te wijzen is. Worden de gevonden maten echter uitgedrukt in grieksche voeten, dan komt een treffende overeenkomst der gevonden verschillen met de maat-eenheid aan den dag, die tot eene opzettelijke onsymmetrie naar onze begrippen doet besluiten, die echter zonder twijfel een factor is in den bekorenden indruk dien het geheel maakt.

Bij den relatieven vorm is het ook de toegepaste maatstaf die over den indruk daarvan beslist.

Die maat of schaal moet zijn het menschelijk lichaam in verband met het gebruik dat door den mensch van het voorwerp wordt gemaakt. Uit dien hoofde zal b. v. een porte-cochère hoog in verhouding tot hare breedte en een kerkdeur, omgekeerd, breed in verhouding tot hare hoogte moeten zijn, en alleen dan zal een bouwwerk een indruk van grootte en monumentaliteit maken, wanneer de onderdeelen als traptreden, ballustraden enz., naar de menschelijke schaal zijn ontworpen, waardoor eene vergelijking van die afmetingen dezer onderdeelen met die van het geheel, tot de grootte daarvan met betrekking tot die schaal kan doen besluiten.

Spreker behandelde nu nog den vorm in verband met het materiaal waaruit, en het doel waarvoor hij vervaardigd werd, en gaf de grondbeginselen aan, waarnaar hij bij steen, hout, ijzer enz. naar de verschillende geaardheden dier stoffen moest ontworpen worden, waarbij natuurlijk tevens rekening gehouden moet worden met de mechanische krachten die op de voorwerpen werken en de behoeften waaraan zij behooren te voldoen. Met een beschouwing omtrent den symbolischen vorm en over den vorm in verband met de belichting daarvan, besloot spreker zijne voordracht, die door een reeks platen en teekeningen werd verduidelijkt.

BERICHTEN.

Als een merkwaardigheid mag wel vermeld worden, dat bij de behandeling der Staatsbegrooting in de Tweede Kamer de bespreking der Afdeeling Kunsten en Wetenschappen — die geen vijf minuten duurde — ditmaal *niets* bijzonders opleverde. Er is over geen enkel monument iets gevraagd of gezegd. Slechts is even de sluiting van het Rijks Museum op bepaalde dagen ter sprake gekomen, en is door den Minister van Binnenlandsche Zaken op eene tot hem gerichte vraag geantwoord, dat de Normaalschool voor teekenonderwijs niet staat onder inspectoriaal toezicht, maar deze zaak zal geregeld worden bij de herziening van de wet op het middelbaar onderwijs.

Het Huis ten Dijke is den 17den dezer voor afbraak verkocht aan den heer Van Seumeren te Tilburg, en bracht *f* 2575 op. De geheele bezitting, met boerderij, landerijen enz. heeft opgebracht *f* 134.980.

Volgens den pas verschenen Delftschen Studenten-Almanak is het aantal ingeschreven aan de Polytechnische School op dit oogenblik 917. Tijdens den vorigen cursus was het aantal reeds geklommen tot 870, waarvan 796 voor alle lessen. Onder hen komen drie vrouwelijke leerlingen voor, die den 2en en 1sten cursus in de technologie met goed gevolg hebben doorloopen. Onder de 74 die slechts voor enkele lessen waren ingeschreven zijn 15 vrouwelijke leerlingen begrepen, voor: bouwkunde 1, scheikunde 1, handteekenen 3, boetseeren 5, decoratieve kunst 3, en konstgeschiedenis 2.

Deze lijst wijst in vergelijking met den cursus 1900 — 1901 eene vermeerdering aan van 80 wat betreft de ingeschrevenen voor den volledigen cursus en van 6 wat betreft de enkele lessen.

Onder de portretten die den almenak versieren is het eerste dat van Prof. E. Gugel; een nieuw bewijs van erkentelijkheid jegens dezen zeer geëerden hoogleeraar, die met het einde van den vorigen cursus zijn ontslag nam, is het opdragen van dezen almanak aan hem.

In de zitting van de Tweede Kamer, van 15 Dec. j.l. werd een voorstel behandeld van de heeren Hubrecht, Smeenge, Van Styrum, Fock, en Dolk, om den door de Regeering aangevraagden post van *f* 20.000 voor de voorbereiding van een Technicum, te brengen op *f* 12.000 en dezen te omschrijven als volgt: kosten van onderzoek, noodig ter voorbereiding van de eventueele oprichting van een Technicum.

Na toelichting van dit voorstel, en na de gegeven inlichtingen van den Minister van Binnenlandsche Zaken, stond de Kamer de gevraagde som van *f* 20.000 toe, en vereenigde zij zich met de door den Minister voorgestelde gewijzigde omschrijving van dien post: kosten voor het onderzoek en voor maatregelen, noodig ter voorbereiding van de eventueele oprichting van eene Middelbare Technische School.

Amsterdam. De Commissie tot het bestuur over de kerkgebouwen enz. der Ned. Herv. Gemeente bericht in het Predikbeurtenblad onder dankbetuiging, dat de Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingenverkeer te Amsterdam, *f* 250 beschikbaar stelde voor de restauratie der geschilderde glasramen in het Voetboog-Schutterkoor en in het Lieve Vrouwenkoor in de Oude Kerk.

Voor hetzelfde doel werden *f* 10.000 van andere belangstellenden ontvangen.

De restauratie is opgedragen aan het atelier 't Prinsenhof te Delft, van den heer J. L. Schouten.

Petersburg. De Keizerlijke Academie van Schoone Kunsten heeft haren raad van bestuur opgedragen, studie te maken van de stichting van een Paleis voor de kunsten zoowel beeldende kunsten als kunstnijverheid.

De kosten van den bouw worden geschat op ongeveer *f* 1.000.000, zonder de inwendige decoratie, waarvoor men de hulp zou wenschen in te roepen van de meest bekende Russische kunstenaars.

Zoowel het Keizerlijke Huis als de voornaamste kunstgenootschappen, hebben belangrijke geldelijke bijdragen toegezegd.

Parijs. Eenige der voornaamste Fransche kunstenaars hebben het plan opgevat om in de Champs-Elysées of bij het Bois de Boulogne een Paleis voor de Kunsten op te richten, voornamelijk bestemd om daarin beperkte jaarlijksche tentoonstellingen te houden. Tevens zou het gebouw een gezellig vereenigingspunt voor kunstenaars moeten zijn.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	27	jaar	salaris	f	90.—
„	„	„	„	29	„	„	„	90.—
„	„	„	„	37	„	„	„	80.—
„	„	„	„	21	„	„	„	60.—
„	„	„	„	22	„	„	„	60.—
„	„	„	„	20	„	„	„	60.—
„	„	„	„	21	„	„	„	60.—
„	„	„	„	22	„	„	„	50.—
„	„	„	„	19	„	„	„	50.—
„	„	„	„	27	„	„	„	80.—
„	„	„	„	19	„	„	„	60.—
„	„	Teekenaar	„	31	„	„	„	60.—
„	„	„	„	21	„	„	„	55.—
„	„	Opzichter	„	19	„	„	„	45.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 22 DECEMBER.

KAMPEN. Het verf- en behangwerk van het in aanbouw zijnde post- en telegraafkantoor.

De heer A. Ooiman. Inl. op het werk verkrijgb.

METSLAWIER. *a.* Het verrichten van verschillende pere. verfwerk aan de gem.-gebouwen en werken; *b.* het bouwen van een brandspuithuisje te Ee.

Het gemeente-best. van Oostdongeradeel, 's-midd. 12 u. Voorw. ter lezing ter secretarie.

OOSTERHESSELEN (DR.). *a.* Het bouwen van een onderwijzerswoning te Zwinderen; *b.* het bouwen van een school met 3 lokalen te Gees; *c.* het leveren en plaatsen van het ameublement in die school.

Het gem.best., n.m. 2 u. Bestekken met teek. ter inzage in 't gemeentehuis te Oosterhesselen, hotel Nanninge Assen, hotel Frederiks, Hoogeveen, hotel van Dalen, Nw.-Amsterdam; en in het cafe J. Linzel te Stadskanaal en zijn te bek. bij Postma, bouwk. te Nieuw-Amsterdam; voor de woning per stel à f 1.—, voor de school per stel f 1.— en voor bestek meubelen à f 0.50. Aanw. 22 Dec., voor de woning bij J. Draaiers te Zwinderen v.m. 10 u., voor de school en meubelen bij A. Oldenhuizing te Gees, 's midd. 12 u.

TERNEUZEN. Het gedeeltelijk afbreken, veranderen en wederophouwen van een gedeelte van de zoogenaamde oude school op den Smidswal, teneinde dit gebouw in te richten voor politiewacht.

Het gem.best., n.m. 3 u. Bestek en teek. ter secretarie ter inzage. Aanw. gedaan.

WESTERBORK. 1. Het aanbouwen van een lokaal enz. aan de school te Nieuweroord, met bijlevering van ameublement; 2. het bouwen van een school met twee lokalen enz. te Balinge, mede met bijlevering van ameublement.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teek ter inzage ten gem huize en à f 1 verkrijgb. bij den archit. J. van Houten te Assen. Aanw. te Nieuweroord 15 Dec., v.m. 10 u., en te Balinge 16 Dec., v.m. 11 u.

DINSDAG 23 DECEMBER.

AMBIJ (LIMB.). 1e. Het bouwen van eene school; 2e. het leveren en plaatsen van schoolmeubelen.

Het gem.best., n.m. 3 u. Bestek ad f 1.50 en teek. ad f 3.— verkrijgb. bij arch. Egide Joosten te Maastricht. Aanw. 23 Dec., n.m. 2 u.

BREDA. Bestek no. 244: het uitbreiden van de infirmerie der Koninklijke Militaire Academie te Breda, onder het beheer der genie te Breda. (Raming f 2215.).

De genie, v.m. 11 u., in het koffiehuis „de Beurs van Breda". Bestek van af 10 Dec. en het proc.-verb. van gegeven inl. van af 18 d.a.v. ter lezing in voorn. koffiehuis. Bestek en afschriften van het proc.-verbaal zijn van af diezelfde tijdstippen voorw. verkrijgb. respect. tegen f 0.40 en f 0.10 bij den besteder. Inl. worden gegeven door den besteder op 17 Dec., van 9-12 u. v.m. Aanw. wordt niet gehouden.

BUSSUM. Het bouwen van een villa te Naarden aan den straatweg naar Amersfoort.

De arch. Schill en Haverkamp te Amsterdam, v.m. 11½ u., in hotel „Nieuw Bussum". Bestek en teek. ad f 3.— verkrijgb. bij P. Rijnja, Reguliersgracht 131, Amsterdam. Aanw. in gen. hotel 16 Dec., v.m. 11½ u.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een school aan de Da Costastraat.

De bijzondere raad der vereeniging van den H. Vincentius van Paulo, v.m. 11 u., in het gebouw der vereeniging Westeinde no. 99. Bestek en teek. verkrijgb. à f 5 bij J. A. Frentrop, Groenmarkt 35. Inl. worden verstrekt door P. van Noorden, bouwk., Elandstraat 20. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan den Deldenschen straatweg te Hengelo.

De arch. v. d. Goot en Kruisweg, 's av. 7 u., in hotel „Amelink." Bestek en teek. ter inzage in voorn. hotel. Aanw. 23 Dec., n.m. 2½ u.

TEGELEN. Het bouwen van 8 schoollokalen met onderwijzerswoning enz. met bijlev. van alle materialen.

Het gem.best., n.m. 3 u. Bestek en teek. ad f 3 verkrijgb. ter secret. Aanw. 23 Dec., v.m. 10 u.

VEERE. Het bouwen van een woonhuis en schuur op een perceel grond aan den Zandijksehen weg, gem. Veere.

De heer A. P. Wouters, n.m. 2 u., te zijnen huize. Bestek en teek. ter inzage op iedere werkdag bij den heer J. Maas te Veere, alwaar inlicht. worden verstrekt. Aanw. 23 Dec., v.m. 11 u.

WOENSDAG 24 DECEMBER.

ALKMAAR. Het verbouwen van een vergaderingzaal en bijkomende werken van het logement „het Wapen van Munster", aan het verdronkenoord C 74, en het bouwen van een woonhuis aan de Lindenlaan E 34.

De arch. H. J. Beelenkamp, n.m. 1 u., in voorn. logement, alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

HAARLEM. Het maken van eene bergloods, met bijkomende werken te Callantsoog, behoorende tot de werken der kustverdediging in Noordholland, ingevolge de wet van 15 Juli 1898 (Staatsbl. no. 187). Raming f 11000.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Het bestek no. 212 ligt ter lezing aan het gebouw van het minist. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. besturen en is te bekomen bij Gebr. v. Cleef te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den hoofdingen. Kemper te Haarlem, den ingen. Roosehoom te Alkmaar en den buitengewoon opz. Berrevoets te Callantsoog ten huize van welken opz. op 18 en 20 Dec. het proces-verb. van aanw. ter inz. liggen.

OOSTEREND ONDER KORTEZWAAG. Het bouwen van een woon- en winkelhuis.

De heer Tjalling de Boer. Bestek en teek. ter inzage in de herberg van J. Bosma. Inlicht. te bekomen bij R. v. Z. Bakker.

VRIJDAG 26 DECEMBER.

SWALMEN (LIMB.). Het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw ruimwoonhuis, met bijlever. van alle materi-

alen, voor den heer Frans Hendrickx—Thomassen.

De aanbesteder, n.m. 4 u., te zijnen huize, alwaar bestek en teek. ter inzage liggen. Inlicht. worden verstrekt door Hubert Sillen, Swalmen, elken avond van 7—8 u. Aanw. ter plaatse 26 Dec., v.m. 11 u.

MAANDAG 29 DECEMBER.

SOESTERBERG (UTR.). Het bouwen (zonder de binnenbetimmeringen en diverse Installatiën) van een villa met stal en koetshuis op „Bosch en Duin", nabij het station „Huis ter Heide", gem. Zeist.

De archit. P. J. Houtzagers te Utrecht, n.m. 2 u., in hotel „Huis ter Heide". Bestekken met teek. tegen f 2 te verkrijgen bij den archit., Nobelstraat, Utrecht, bij wien ook op werkdagen Inlicht. zijn te bekomen.

VLISSINGEN. Het bouwen van een R. K. jongensschool met woning voor het hoofd, op een terrein aan de Glacisstraat aldaar.

Het R. K. kerkbestuur, 's av. 8 u., in het Vincentiusgebouw. Bestek en teek. verkrijgb. tegen f 1,50 per stel bij den archit. Chr. H. Holgen, bij wien tevens inlicht. te verkr. zijn. Alleen voor inwoners.

ZATERDAG 3 JANUARI.

ARNHEM. Het bouwen van een kerk met kosterij voor de Remonstr. Gereform. gem.

De archit. J. H. W. Leliman, v.m. 11½ u., in „Het nut van 't Algemeen". Bestek en teek. ad f 3 bij G. Peters aldaar en firma F. v. Rossen te Amsterdam.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein. — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein). — Breda, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 30 c. — Nijmegen, In de Betouwstraat 8. — Groningen, Akkerhof, hoek Akkerstraat. — Zutphen, IJsellaan.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1901 . .	**„ 1.169.739.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	**„ 23.902.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Bewaspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

1 DECEMBER.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een winkelhuis in de Verlengde Schrans (Huizum), voor den heer G. Tiemersma te Leeuwarden. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. J. v. Althuis, Leeuwarden, f 4110. Gegund.

2 DECEMBER.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het verrichten der timmer-, lood-, zink-, glas-, verf- en ijzerwerken, voor het bouwen van een koffiehuis met woning en winkel aan de Bredasche weg. Door den arch. C. A. Oomen.

Laagste inschr. J. Ligtvoet, f 1492. Gegund.

4 DECEMBER.

AARLE-RIXTEL. Het bouwen van een huis voor den heer A. Strijbosch.

Metselwerk. Laagste inschrijver P. v. Wetten, f 545. Gegund.

Timmerwerk. A. v. Hoof, f 801.

8 DECEMBER.

DIEREN. Het verbouwen van een woonhuis en werkplaats aan den Rijksstraatweg met uitzondering van het verf- en behangwerk. Door den bouwk. A. R. Schoonman.

Laagste inschr. H. Plaat, Brummen, f 2319.

MIDDELBURG. Het bouwen van twee burger huizen op de Korte Heerengracht. Raming f 4550. Door den heer C. J. Marsie.

Laagste inschr. A. Groenenberg, f 4510. Gegund.

ZUTPHEN. Het verbouwen van drie pakhuizen aan de Gasthuisstraat. Door de firma H. Brinkman.

Perc. 1. Ingekomen 7 biljetten. Hoogste inschrijver H. L. Hamer, f 2689; laagste Joh. Oldenkamp, f 2358.

Perc. 2. 9 biljetten. Hoogste H. L. Hamer, f 1496; Laagste Gebr. Landeweerd, f 976.

Perc. 3. 12 bilj. Hoogste B. G. Landeweerd, f 167; laagste N. v. Elteren, f 97,50.

9 DECEMBER.

AALSMEER. Het bouwen van een woonhuis aan den langen zijdweg, voor rekening van den heer J. van Dillewijn Jr., aldaar.

Laagste inschr. J. Maarse, f 3334. Gegund.

BROEK OP LANGENDIJK (N.-H.). Het bouwen van een gymnastiekgebouw met schietbaan, woning, etc., aan den Dijk, gem. Broek op Langendijk. De besteding geschiedt voor metsel-, timmer- en schilderwerk afzonderlijk en in massa. Door den bouwk. C. Smit te Zuid-Scharwoude.

Laagste inschrijver C. Rutsen, Zuid-Scharwoude, f 4444. Gegund.

GARIJP. Het bouwen van twee lokalen aan de fabriek. Door het best., der coöp. zuivelfabriek.

Laagste inschr. J. H. Veenstra, Suameer, f 2220. Gegund.

WINDESHEIM. Het uitvoeren van verfwerk aan een in aanbouw zijnd perceel. Door den heer H. v. Lohuizen.

Laagste inschrijver J. Bode, Windesheim, f 145. Gegund.

10 DECEMBER.

DRACHTEN. Het afbreken van eene bestaande en het bouwen van eene nieuwe woning en het maken van eenige stallingen, in de kerkstr., voor den heer dr. H. Rikkers Fischer. Door den aanbesteder.

Laagste inschrijver A. Blauw, f 1897.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 2 woonhuizen met bijbouwen enz. aan de Lipperkerkstr. aldaar. Door den archit. J. H. C. Roesink.

Laagste inschrijvers H. J. Morren en J. Hassink, f 3759. Gegund.

HILVERSUM. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bovenwoning op een terrein aan het Stationsplein. Door den archit. J. H. Slot.

Laagste inschrijver H. Brom, Amersfoort, f 13844. Gegund.

O. en W. SOUBURG (ZEEL.). Het vergrooten der gemeenteschool. Door het gem. best.

Laagste inschrijver J. van Hekken, O. en W. Souburg, f 4961.

TEN BOER. Het afbreken van eene bestaande, en het bouwen van eene behuizing. Ram. f 2325. Door den heer H. Woldring.

Laagste inschrijver K. Groenewold, f 2189. Gegund.

TIEL. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Kleibergsche straat B, 62. Raming f 2900. Door den heer J. K. Veenendaal.

Laagste inschrijver H. Droogelman, f 2800. Gegund.

11 DECEMBER.

BERGUM. Het herbouwen eener afgebrande boerenbehuizinge onder Raadkerk. Ram f 9397. Door den arch. S. H. Veenstra.

Laagste inschr. T. W. Epema, Rinsumageest, f 8960. Gegund.

DRACHTEN. Het afbreken eener bestaande en het bouwen van 5 woningen onder een dak, in de kerkstraat. Door den heer H. E. Kijlstra.

Laagste inschrijver T. J. v. Manen, f 2348.

TILBURG. Het bouwen van 2 heerenhuizen volgens daarvoor gemaakt bestek en teekeningen. Door de firma Gebr. Deprez.

Metselw. Laagste inschrijver J. Donders, f 10879.

Timmerwerk. J. Brouwers, f 8785.

Massa. W. Broens, f 21560.

12 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen van perc. 126 aan de Kalverstraat. Door de architecten A. Jacot en W. Oldewelt.

Laagste inschrijver A. J. v. Liemt, f 12184.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een brugwachterswoning te Kingmatille. Door het prov. best.

Laagste inschr. R. Zaagsma, Sexbierum, f 2992.

MUSSELKANAAL. *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing, met bijlev. van al het daartoe benoodigde, op het afgebrande perc. landzijde, in de nabijheid van het Steenen Verlaat; *b.* het glas- en verfwerk. Door den heer R. Germs.

a. Ram. f 679. Laagste inschr. B. Petersen, Nieuw-Buinen, f 640*.

b. G. Verver, f 43*. *Gegund.

NUNSPEET. Het bouwen van een woonhuis met schuurtje aan de Molenweg. Door den heer J. Kappenberg.

Laagste inschrijver J. Buitenhuis, f 2180. Gegund.

OOSTERHOUT (N.-BR.). Het verbouwen der school te Oosteind. Door het gem. best. van Oosterhout.

Laagste inschrijver C. v. d. Avout, f 5384. Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van een villa aan den Oudedijk. Door de arch. Stal en Mulder.

Laagste inschrijver P. Musly, f 38682.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school aan de Dillenburgstraat. Door het gem. best.

Laagste inschrijver F. Raaijmakers, Amsterdam, f 44890.

13 DECEMBER.

EINDHOVEN (ONDERH.). Het bouwen van een slagerij met stallen voor de nieuw opgerichte exportslachterij van den Noorbr. Christel. Boerenbond.

Laagste inschr. J. Otten, Eindhoven, f 1278. Nog niet gegund.

HONTENISSE. Het herbouwen van de landbouwschuur, met bijlevering van bouwstoffen, op de hoeve „Groenenhove" te Groenendijk, bewoond door D. Dekker. Door den rentmeester der domeinen Rentambt Hulst.

Laagste inschr. C. Bleijenbergh, St.-Jansteen, f 4199.

ULRUM. Het bouwen van een dubb. arbeidersbehuizing op een open terrein te Ulrum. Raming f 1223. Door den heer T. Wieringa.

Laagste inschrijver R. Wierenga, Ulrum, f 1200. Gegund.

ZUIDHORN. Het bouwen van een strooloods, groot 20 bij 42 M., voor den heer K. J. Smit, te Groningen. Door den archit. M. Viets.

Laagste inschr. J. de Vink, Groningen, f 3199. Gegund aan J. Sipkens.

15 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van eene remise aan de Nieuwe Lijnbaansgracht, ten behoeve van de gem.tram, benevens het verbouwen van eene bijbehoorende bovenwoning aan de Rooterstraat. Door het gem. bestuur.

Laagste inschr. W. Uitslager, f 121.800.

ENSCHEDÉ. Het maken, leveren, stellen en verplaatsen van meubelen, benevens het maken van een brandstoffenbergplaats en verder bijkomende werken aan de Ned. school voor Nijverheid en Handel. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschr. B. J. Spitholt, f 788. Volgens bestek beraad.

GRONINGEN. Het gedeeltelijk afbreken en herbouwen van het „Hotel Frigge", Oostzijde in de Heerenstraat. Door den arch. A. Th. van Elmpt.

Laagste inschrijver J. de Vink, f 21800.

WILDERVANK. Het afbreken eener bestaande en het bouwen eener nieuwe behuizing, op aan te wijzen plaats. Door den heer A. P. Riepma.

Laagste inschr. R. Botten, Veendam, f 4265.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een huis met twee woningen. Door den heer H. Uwland

Laagste inschr. A. Renskers, f 2685.

16 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan den Brinkweg. Door den heer H. Ten Tije.

Laagste inschr. J. ten Cate Hz., f 2065.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen van de polikliniek en wijkgebouw der Vereen. „'s-Gravenhaagsche wijkverpleging" Stille Veerkade 20. Door den archit. G. v. Arkel te Amsterdam.

Laagste inschr. B. P. Klapmijer, Amsterdam, f 14850.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 14 Januari 1903, des voormiddags ten 11 ure, zal, onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, aan het gebouw van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, worden aanbesteed:

Het onderhoud en herstel van de Landsgebouwen te 's-Gravenhage, gedurende 1903.

(Raming f 48.300.)

Het bestek no. 65 ligt na 1 Januari 1903 ter lezing aan het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid; aan de lokalen der Provinciale Besturen en aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweelen Burgwal 16 te 's-Gravenhage, en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der aan den voet daarvan vermelde kosten, te bekomen bij de firma Gebroeders VAN CLEEF, boekhandelaar, Spui No. 28a te 's-Gravenhage, en door hare tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Aanwijzing ter plaatse zal geschieden op 7 Januari 1903, des voormiddags ten 9 ure; voorts zijn nadere inlichtingen te bekomen bij voornoemden Rijksbouwmeester en bij den Opzichter der Landsgebouwen H. E. VAN DE WATER, Binnenhof, te 's Gravenhage.

's-Gravenhage, 15 December 1902.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 5den Januari 1903, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 943:

De levering van 1765 kubieke Meters vierkant beslagen eikenhout voor wissels.

Het bestek is tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 6den Januari 1903, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 928.

Het uitbreiden der steenkolenbergplaats der G. C. B. en het wijzigen van sporen en wissels met bijbehoorende werken op het Emplacement MAASTRICHT.

Begrooting f 4250.—.

De besteding geschiedt volgens § 28 van het bestek.

Het bestek ligt van den 16den Dec. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur, A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 30sten Dec. 1902 ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 10den December 1902.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 13den Januari 1903, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 929.

Het maken van eene goederenloods en losweg met daarmede in verband staande werken op het station BODEGRAVEN.

Begrooting f 9730.—.

De besteding geschiedt volgens § 52 van het bestek.

Het bestek ligt van den 19den Dec. 1902, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht*, en is op *franco* aanvraag (per brief), aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 6den Jan. 1903, ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 13den December 1902.

Nederlandsche Centraal Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG 30 December a.s. des namiddags ten 2 ure (Amsterdamsche tijd) aan het Hoofdbureau der Maatschappij, Moreelse Park no. 1 te *Utrecht*, van de levering van:

Eerste Perceel.
536 ton stalen hellingplaten,
Bestek No. 13.

Tweede Perceel.
27 ton stalen schroefbouten,
Bestek No. 14.

Derde Perceel.
18 ton stalen haakbouten, lange.
48 „ „ „ korte.
Bestek No. 14.

De besteding geschiedt volgens de artt. 13 en 15 dezer bestekken.

De levering moet geschieden, het een derde gedeelte vóór 1 April 1903, het overige voor 1 Mei 1903.

De bestekken met teekeningen liggen van heden af ter lezing aan het Hoofdbureau en zijn op franco-aanvrage aldaar te bekomen tegen betaling van f 1.— per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Hoofdbureau (Dienst van Weg en Werken)

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

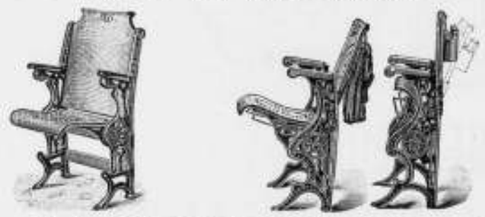
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusattl, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22–24, Amst.
Jalouzieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). — v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel. Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels. G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LECHAU, Warmoesstraat 91 Amsterdam
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Smeewerk, Grof en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

LEYDEN & VAN BEEST

Binnenrotte 22—24.

ROTTERDAM.

Groote collectie **Schouwburgstoelen, vouwbare** en **draagbare stoelen**
voor KERKEN, ZONDAGSSCHOLEN, NUTSGEBOUWEN en VERGADERZALEN.
Prijzen en catalogus op aanvrage.

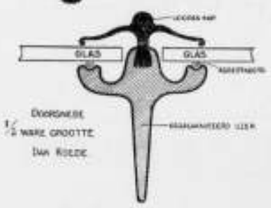
ECHTE
Mastic Cement Dakbedekking.
EENIG ADRES H. ALLERSDORF Amsterdam,
SINGEL 455.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar
bij den Vertegenwoordiger voor Nederland
FERD. ENGERS, Amsterdam.

Gegalvaniseerd IJzeren Dakroeden.

Deze roeden, nieuw systeem, wat uitstekend voldoet, worden door ons met het meeste succes geleverd.

Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door

J. SARLIS & Co. Glasfabrikanten. Haarlem.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage is verschenen:

Arbeid als Koopwaar

DOOR

W. L. VAN MALSEN.

Prijs 50 Cent.

Telefoon 3978.

PHOENIX
Meubileer-Inrichting,
234 Spuistraat
Amsterdam.

Degelijke en smaakvolle bewerking, ook naar ontwerpen.

NIEUWSTE en GOEDKOOPSTE
VLOERAANDRIJVERS
„Soliditeit gegarandeerd",
prijs f 6.50 fr. a contant. alleen verkrijgb. bij **ROUPPE V. D. VOORT & Zn.**
Specialiteit in KUNSTSMEEDWERK BOUWARTIKELEN en GEREED SCHAPPEN.
's GRAVENHAGE.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

Honorarium-Tabellen

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met en zonder Nota.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 31 Mei 1895.

Per stuk 10 cts.; bij 50 ex. f 2.— bij 100 ex. f 3.—.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Gebruik geen andere dan

„Bardsley's" verbeterde Olie-Deurdrangers.

voor
Kantoor-, Pakhuis-,
Bank-, Kerk-, School-,
Hôtel-, Stations-, Theater-,
Vestibule- en Stormdeuren.

PRIJSCOURANTEN met volledige omschrijving op franco aanvrage gratis verkrijgbaar bij de vertegenwoordigers

PECK & Co., Amsterdam.

EERSTE
EUBOEA MAGNESIT-Exploitatie der Manthoudi Groeven.

MAGNESIA-CEMENT van **hooge bindkracht,** voor fabricatie van **kunstmarmer, Xylolith-**vloeren etc.; eenig **afdoend** materiaal voor **absolute wering** van **vochtig** uitslaande muren, kelders etc., desgewenscht met bijlevering van **Gegarandeerd ijzervrijen Chloormagnesium.**

Prima **HOUTMEEL gegarandeerd droog en vrij van zuren** voor technische doeleinden.

HAAG & Co. Amsterdam, Gieterstraat 8.
Telegramadres: „Weichsel". *Telephoon 818.*

Maatschappij „Artesia",

Kantoor: Wagenplein 182,
DEN HAAG.

Specialiteit in het vervaardigen van **Artesische bronnen (Putten)** voor fabrieken, melkinrichtingen, bierbrouwerijen en voor alle inrichtingen waar een groot waterverbruik dagelijksche behoefte is.
Verricht **Grondboringen.**
Onderzoek der bodem.
ATTESTEN TER INZAGE.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel
AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.
STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —
GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 cM. voorradig. tot 30 cM. voorradig.

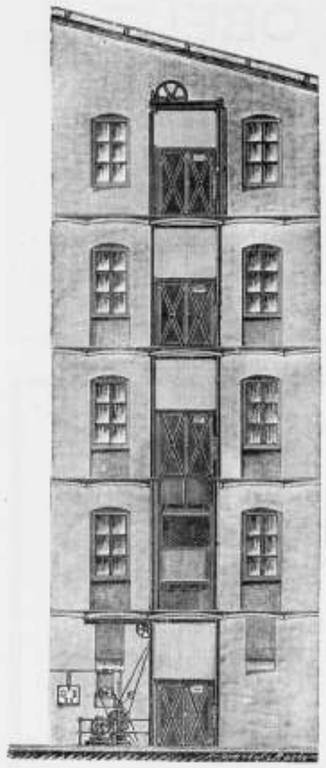
Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhª. S. M. Vloeijzer.

MOLIJN - Gouda.

RIETPLANKEN.

Fluaten,

tegen verweering van alle **STEENSOORTEN** en **MORTELS.**

Personen- en Goederenliften.

door **Hand, Hydraulisch** of **Electrisch**

bewogen.

Uitvoerig geïllustreerde catalogus wordt op aanvrage onmiddellijk toegezonden door de Agenten

H. & J. van den Wall Bake

AMSTERDAM.

Welter Elektricitäts und Hebezeug-Werke A. G.

KÖLN.

Steenhouwerij D. WEEGEWIJS,

Rapenburg 14 en 43, AMSTERDAM.

TELEPHOON No. 2662.

Stoom-Zagerij, Polijsterij, Slijperij.

Hardsteen. Wit en gekleurd Marmer.

Graniet. Lei-Platen. Grafmonumenten en Zerken.

Marmeren Bladen en Schoorsteenmantels.

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".

Kantoor Trekweg 5. — DEN HAAG. — Telefoon No. 289.

Filiaal WAGENSTRAAT 129a.

TELEFOON No. 253.

ALLEENVERKOOP voor NEDERLAND van

brandvrije Gipsplaten met houtwol

systeem CANTILLANA.

Handel in HARDSTEEN, GRESKEIEN, GRANIET, LA ROCHETTE-, DILLINGER-, UDELFANGER- en ROODE LUXEMBURGSCHE ZANDSTEEN, enz.

Sanitaire Artikelen.

Tentoonstelling — Groningen.

1903.

Het Hoofdbestuur maakt bekend, dat ten behoeve der bovengenoemde Tentoonstelling is uitgeschreven een **prijsvraag,** voor

a. een RECLAME-BILJET;
b. een RECLAME-KAART.

Als Jurieleden zullen optreden de HH. K. P. C. DE BAZEL te *Bussum*, J. L. M. LAUWERIKS, te *Amsterdam* en FERD. G. W. OLDEWELT, te *Groningen*.

De prijzen voor de beste ontwerpen zijn voor *a* f 200, f 100 en f 50; voor *b* f 50 f 25 en 10.

De voorwaarden voor mededinging zijn op franco aanvrage verkrijgbaar bij den Secretaris van het Hoofdbestuur: den Heer G. REINDERS, Heeresingel, te *Groningen*.

Het Hoofdbestuur voornoemd:
J. E. SCHOLTEN, *Voorzitter*.
G. REINDERS, *Secretaris*.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

BOUWMATERIALEN.

HOOFD-VERTEGENWOORDIGER

JOSSON-CEMENT,

voor Nederland en Koloniën.

Uitsluitend 1ste St. AND. TRAS.

(Tras: volgens de nieuwe A.V. 7½ % gloeiverlies.)

ROTTERDAM Nieuwehaven **A.E.BRAAT** AMSTERDAM Bilderdijkkade

TEGELZAAK is gevestigd SPUISTRAAT 109 te AMSTERDAM.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Bestuur v. d. Maatschappij: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. ED. CUYPERS, *Vice-Voorzitter*. — Jb. v. d. BAN Pz., V. G. A. BOSCH, M. A. C. HARTMAN, J. A. MULOCK HOUWER, D. E. C. KNUTTEL, F. W. M. POGGENBEEK, J. VERHEUL Dz.
Commissie van Redactie: Ed. CUIJPERS, A. SALM G.Bz. en J. VERHEUL Dz.
Redacteur: C. T. J. LOUIS RIEBER.

27 DECEMBER 1902. — 22e JAARGANG. — N°. 52.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTRAAT 402, AMSTERDAM.
BUREAU v. ADMINISTRATIE: HERDERSTRAAT 5, 's GRAVENHAGE.
UITGEVERS: MOUTON & Co. — 'S GRAVENHAGE.
ABONNEMENTSPRIJS voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.— • • •

PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels *f* 1.— elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. • • • • • • • • • •
AANKONDIGINGEN v. AANBESTEDINGEN 15 ct. p. regel m. premie ½ maal.
ABONNEMENT v. ADVERTENTIËN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der M^{y}.

INHOUD: Het Technicum. — Raam met glas in lood, door A. W. WEISSMAN. — Marmer-Mozaiektegels. — Rechtspraak. — Technisch Nieuws. — Verslagen van vergaderingen. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van Opzichters en Teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

HET TECHNICUM.

Nadat bekend was geworden, dat de Regeering eindelijk zou overgaan tot het nemen van maatregelen om de stichting van een technicum voor te bereiden, want meer kon zij voorloopig niet doen, hebben heel wat gemoederen zich uitgestort, en werd veel — misschien te veel — geschreven. Het ontbrak immers niet aan raadgevingen, goed bedoeld, niet aan kritiek over alles wat uit den Haag over het intusschen nog vage voornemen der Regeering bekend werd, zelfs niet aan kritiek over een zaadje, nog zonder voedsel.

Alles samen is een bewijs voor de levendige belangstelling die er vooral van technische zijde, niet te verwonderen, in de zaak gesteld werd. Maar zij ging soms wat te ver, die belangstelling: 't was als waren velen overtuigd, dat bij de behandeling der begrooting voor 1903 in de Kamer, speciaal vóór de bespreking van de door den Minister aangevraagde *f* 20.000 tot voorbereiding van een technicum, reeds een leerplan zou worden overgelegd, en dit per se niet goed zou kunnen zijn. Toch was die post voldoende toegelicht: het geld was uitgetrokken met het doel, om na behoorlijke voorbereiding tot de oprichting van een technicum te geraken, dat aan de middelklasse van personen die tusschen de werklieden en de meer wetenschappelijk gevormden instaan, gelegenheid biedt tot volledige opleiding geheel op het peil van onzen tijd; het geld moest dienen om de plannen in gereedheid te brengen en voorloopig reeds enkele leeraren te benoemen die zich dan in 't buitenland op hun toekomstigen werkkring konden voorbereiden.

Al dadelijk verhieven zich stemmen, dat het meer correct zou zijn de „behoorlijke voorbereiding" te doen voorafgaan aan de benoeming van leeraren. Voor die opvatting was wellicht iets te zeggen; een eerlijk advies van de uitgezondenen zal echter voor of na de gewenschte voorbereiding wel hetzelfde effect hebben.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft van zijn rusttijd gebruik gemaakt, om eenige Duitsche en Oostenrijksche vakscholen te bezoeken en te onderzoeken hoe daar het onderwijs was geregeld. Dit heeft de bijzondere aandacht doen vestigen op het te Dusseldorf tentoongestelde werk der leerlingen van naburige Duitsche scholen. Vele vakmannen hebben het gezien, maar konden het niet onvoorwaardelijk aanprijzen; vertrouwbare mannen waren het eens, dat *onze* scholen zeer goed eene vergelijking kunnen doorstaan met de Duitsche, en op gevaar af van te ver te gaan, werd zelfs verklaard, dat het schoolwerk bij *ons* degelijker wordt opgevat. Niettemin erkenden zij, dat voor onze vakscholen toch ook veel van de Duitsche was te leeren, vooral wat betrof het vak werktuigkunde. Een voorbereiding van ons technicum zou daar te lande veel gegevens vinden.

Uit het Voorloopig Verslag der Afdeelingen van de Tweede Kamer vernamen wij, dat 's Ministers voornemen om de regeling van het technisch onderwijs, waarvan het hooge belang werd erkend, krachtig ter hand te nemen, vrij algemeen met warme instemming was begroet; de een meende, dat daaraan vooraf moest gaan een wettelijke regeling van het middelbaar technisch onderwijs, de ander niet. Met die laatste opvatting kunnen wij meegaan. Al wat aan wetten vast ligt, ontwikkelt zich moeielijk. Vooral waar men met de evolutie op technisch gebied aanstonds moet medegaan, is een wettelijke regeling een belemmering. Wij hebben lang genoeg moeten aanzien, hoe het onderwijs voor bouwkundigen aan de Polytechnische School in zijn breedere ontwikkeling door wettelijke bepalingen die als de windselen van een mummie waren, werd tegengehouden, — banden die eerst kort geleden voor een groot gedeelte verbroken zijn, en — naar wij hopen — geheel zullen weggeworpen worden. In het V. V. werd dan nog de vrees kenbaar gemaakt, dat de Minister te weinig rekening had gehouden met reeds bestaande technische scholen hier te lande, en voorts verklaard, dat er geen termen bestaan om gelden toe te staan ten einde „de plannen in gereedheid te brengen." Er werd dan immers vooruitgeloopen op de adviezen der te benoemen Staatscommissie ter voorbereiding van eene reorganisatie van het lager, middelbaar en hooger onderwijs; want het onderwijs aan het technicum zal toch ook tot hare taak behooren.

Gewenscht ware daarom het artikel te doen luiden: „Kosten van het onderzoek noodig ter voorbereiding van de eventueele oprichting van een technicum." Er waren bezwaren om aanstaande leeraren uit te zenden. Waarom niet alléén den aanstaanden Directeur? Ons dunkt, dat deze laatste vraag eenigszins de opmerking omtrent het incorrecte van uitzending van leeraren weder te niet doet.

In de Memorie van Antwoord weerlegt de Minister de gerezen bezwaren. Er wordt niet vooruitgeloopen op de adviezen der Staatscommissie, de ƒ 20.000 kunnen niet worden teruggenomen en het middelbaar technisch onderwijs zal in de toekomst niet tot een enkele richting bepaald blijven, — iets waarover het V. V. zich angstig had betoond. Naast het technicum zouden andere technische scholen, als de textielschool te Enschedé, de machinistenschool te Amsterdam en andere minder scherp belijnde inrichtingen kunnen blijven bestaan; en daarbij zou 't niet blijven. Eerst het gewenschte technicum, en dan: verder zien.

Vóór de behandeling in de Kamer hoorde men weer allerlei zienswijzen. Geen diploma's en geen examens, maar wel opleiding omdat — let wel — andere Rijksinstellingen verkeerdelijk wel diploma's en examens, maar geen opleiding geven; een heerlijk onderwerp dus voor de Staatscommissie. De theorethische ontwikkeling mag niet te laag gesteld worden naast de practische vorming. De een was bang voor de practijk uitsluitend, de ander vreesde voor alléén theorie. Den Minister werd door den Bond van Directeuren van ambachtsscholen in Nederland gewezen op de wenschelijkheid, om bij de regeling van het technisch onderwijs in het algemeen en het technicum in het bijzonder zich niet alleen te doen voorlichten door ingenieurs of andere, meer speciaal theoretisch ontwikkelde mannen, maar ook voeling te houden met hen, die gedurende een reeks van jaren velen hunner leerlingen zagen gevormd tot begeerde onderofficieren in de technische maatschappij.

Alzoo vrees ook hier voor te veel theorie. Maar waarom die angst? Alleen omdat verluid is, dat de voorlichting van de directeuren niet noodig werd geacht? Bezorgdheid in deze dunkt ons voorbarig. Uit de toelichtingen van den Minister is niet het besluit te trekken, dat deze zich reeds een helder beeld heeft gevormd van 't geen komen zal, niettegenstaande het reeds aanwezige studie-materiaal. En, hoe zou dat ook kunnen. Anderen, niet zooveel studie van de zaak gemaakt hebbende als de Minister en als zij die met dezen bewindsman daarvoor samenwerken, hebben het plan misschien niet ruim genoeg opgevat. Om te oordeelen, moet men een meer uitgewerkt plan afwachten, voortvloeiende uit de voorbereiding, als 't niet in hoofdtrekken reeds bestaat. Vakmannen hebben nog geen gelegenheid gehad kennis te nemen van de meer concrete voornemens omtrent de school.

Eindelijk kwam 15 December. Hoewel men uit den mond van Kamerleden had kunnen vernemen: „als van de begrooting maar één onderwerp wordt aangenomen, dan is 't het technicum", waren toch velen beangst voor 't tegendeel. Er werd door de heeren Hubrecht c. s. een amendement ingediend om de f 20.000 met f 8000 voor de uitzending van leeraren te verminderen. Uitvoerig werd het door den heer Hubrecht toegelicht, waarbij gewezen werd op de door verschillende lichamen reeds gegeven adviezen. Hulde werd aan 's Ministers plan gebracht, maar Z. Ex. had te weinig aandacht geschonken aan 't geen het particulier initiatief, dat niet bedreigd mocht worden, reeds had tot stand gebracht. Nagaande wat bijv. de Saksische technica, met voorliefde door den Minister genoemd, beoogden, en wat de resultaten waren van de reclame-inrichting te Midweida, werd gewaarschuwd tegen centralisatie; wij hebben behoeften aan vakscholen in verschillende deelen des lands, die zich aanpassen bij de behoeften der nijverheid aldaar. Waarom voor de drie, volgens het voorstel beoogde takken van industrieel onderwijs, drie aanstaande leeraren van het technicum aangesteld, en naar 't buitenland gezonden? Deze moesten — wel wat veel gevergd — reeds weten wat zij wilden. Hoofdzaak echter: men wist niet waar de Minister heen wilde en daarom moest het amendement beoogen slechts f 12.000 toe te staan voor: „Kosten van onderzoek, noodig ter voorbereiding van de eventueele oprichting van een technicum." Door verspreiding over 't geheele land, zou men het technisch onderwijs meer bereikbaar maken voor den kleinen man. De scholen moeten te midden der nijverheid werken. De heer Hubrecht vroeg, wat het technicum zou uitwerken? Hij voorzag afleiding van Delft en slechts kweeking van opzichters der telegraphie en spoorwegen. Intusschen had hij ook gewenschte afleiding van de ambachtsscholen kunnen noemen, waar dan zeker geen opzichters meer gefokt zullen worden. Het bleek genoegzaam dat de voorstellers niet den weg op wilden dien de Minister van plan was te begaan.

De Minister nam 't amendement welwillend op, en liet alle bijzonderheden onaangeroerd; hij zelf had nog allerlei voorlichting noodig, maar wilde die juist door de aangevraagde gelden inwinnen; wat hij reeds wist, achtte hij niet noodig uit te stallen. Het technicum zal intusschen geen andere inrichtingen in 't gedrang brengen; het zal dienen tot het geven van goed middelbaar landbouw, industrieel en handelsonderwijs, zoodat men daarvoor niet naar 't buitenland behoeft te gaan. Geen opleiding voor een bepaald vak, maar wel voor alle met elkaar in verband staande vakken zooals op de textielschool in Twente. Behalve de scholen voor details van eenig vak, moeten ook algemeene kundigheden verstrekt kunnen worden, die haar toepassing moeten vinden in wat men een technicum noemt. De Minister verklaarde volstrekt niet de bestaande inrichtingen voor technisch onderwijs te onderschatten, doch toch staat Nederland nog achter bij andere landen. De machinistenschool is niet tot een technicum te maken, daarentegen zal de textielschool, met Rijkssubsidie, goed aan het doel kunnen beantwoorden. Dit alles neemt echter niet weg, dat er een instelling noodig is, niet op 't einddoel, maar op het uitgangspunt steunende. Dit einddoel van een school, hier vaag technicum genoemd, kon in de Kamer op dit oogenblik niet worden vastgesteld; eerst moest een voorloopige beslissing vallen, om later het beeld, dat nu nog vaag voor den Minister was, te vormen, en dan aan het werk te kunnen gaan om een bepaald plan te leveren. De Minister schroomde niet het amendement over te nemen, wanneer het gelezen zal worden: „Kosten van het onderzoek en van maatregelen noodig ter voorbereiding van de eventueele oprichting van een middelbare technische school." Maar de Minister bleef de som van f 20.000 noodig achten, ook al werd de uitzending van leeraren niet noodig geacht, waarvan hij dan ook wilde afzien. Dat de Minister — zooals hij verklaarde — er wel wat anders op wist, daarvan zal wel iedereen overtuigd zijn. De voorstellers van het amendement namen met de wijziging in de omschrijving van den post na de toelichtingen van den Minister genoegen, trokken hun amendement in, en de post voor de middelbare technische school, nu geen technicum meer genoemd, werd aangenomen.

Met groote belangstelling was het debat in de Kamer over „het technicum" tegemoet gezien. Het heeft echter zeker menigeen teleurgesteld. Diep ging het niet, en het heeft, zooals te verwachten was, weinig licht verschaft. Het had den schijn, alsof het een gekibbel was over het woord „oprichting," dat niet goed begrepen werd. Was men bang, dat met een enkele pennestreek van den Minister het technicum geschapen zou zijn, — een technicum van steen en hout, met het centrale krachtwerktuig en al het riem- en raderwerk, en de intellectueele bevolking het werk regelende, alles volgens een even te voren opgezet plan? Als we over een vijftal jaren den eersten leerling over den drempel van 't snel verrezen gebouw zien gaan, zullen we ons van harte verheugen. En dan hopen we tevens te ondervinden, dat ons land eene inrichting rijk zal zijn, niet zooals in enkele Duitsche plaatsen tot vorming ook van halfbakken ingenieurs, maar eene voor die niet te ontberen mannen, toegerust met groote vakkennis en de noodige theoretische ontwikkeling, die tusschen den ingenieur en den werkman moeten staan, als leiders van de laatsten. Maar wij hopen ook, dat men zijn eischen omtrent de resultaten der school niet te hoog zal stellen, — dat men zich niet zal voorspiegelen den jongeling die de school na ernstige studie kan verlaten alreeds tot volleerd man gevormd te zien. Dit kan na 't genoten middelbaar onderwijs evenmin het geval zijn als na de vorming op eene inrichting voor hooger technisch onderwijs.

Wij houden ons overtuigd, dat de instelling in hope den Minister in dergelijke groote trekken voor oogen staat; wij meenen, dat hiertoe aanleiding is na de gehoorde toelichting in de Kamer.

RAAM MET GLAS IN LOOD.

Het in dit blad afgebeelde glas in lood werd door den heer Ed. van Bilderbeek uitgevoerd voor de bovenramen van een arkel. Bij het ontwerpen werd met zorg gelet op de eischen, die in den goeden tijd der heraldieke kunst aan dergelijk werk plachten te worden gesteld. Voor iedere kleur werd een afzonderlijk stuk glas genomen; alleen waar zwart noodig was, zooals voor de opschriften en sommige onderdeelen der wapens, werd dit ingebrand.

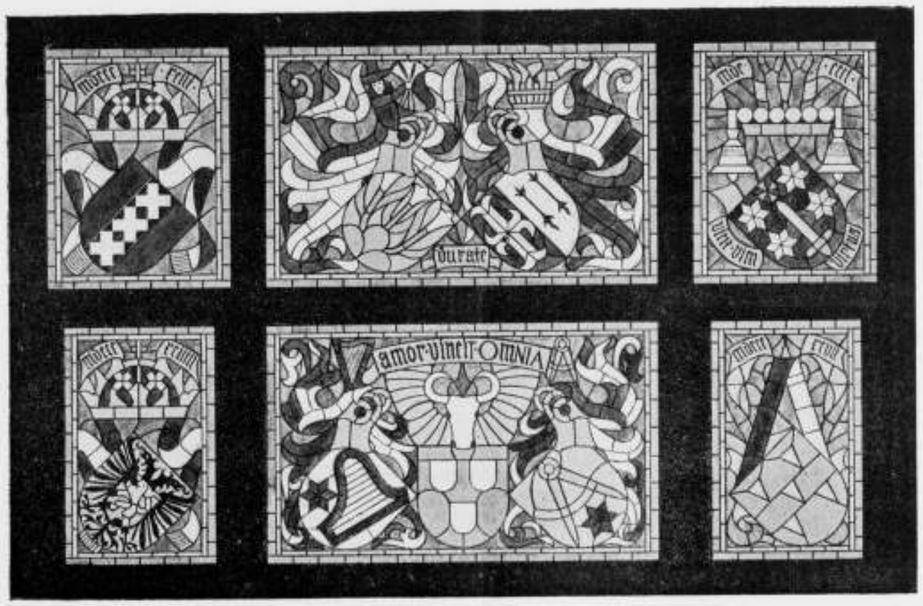
A. W. Weissman.

MARMER-MOZAIEKTEGELS.

In de zalen der Permanente tentoonstelling van Bouwartikelen in het gebouw Marnixstraat 402 te Amsterdam zijn eenige monsters geëxposeerd van tegels, vervaardigd door de marmermozaïekfabriek „St. Vitus" te Winschoten, van de heeren G. B. Numann en J. Comans Jr.

Deze vloertegels, groot 20 bij 20 c.M., ongeveer 25 m.M. dik, hebben eene, uit in patroon gezette stukken marmer bestaande, buitengewoon harde opperlaag, ter dikte van ongeveer de helft van die der tegels. Intusschen is ook de onderlaag bijzonder hard.

VULLING VAN GLAS IN LOOD IN DE BOVENRAMEN VAN EEN ARKEL.
Ontwerp van den heer A. W. Weissmans.

De tegels worden door de fabriek geleverd in alle gewenschte kleuren en groote verscheidenheid van patronen voor de fonds en de daarbij behoorende randen. Aan deze patronen is men evenwel niet gebonden, daar de fabrikanten ook bereid zijn tegels te vervaardigen naar de teekeningen en in de kleuren die worden opgegeven.

Uit ondervinding is gebleken, dat bevloeringen van deze tegels, die hier te lande al veelvuldig worden toegepast, zeer soliede, en niet merkbaar aan slijting onderhevig zijn. De kleuren blijken standhoudend te zijn. Het materiaal is volkomen bestand tegen vorst, zoodat het ook zonder schroom kan gebruikt worden voor vloeren die in de buitenlucht liggen.

Met deze tegels zijn proeven genomen door het proefstation van de heeren Koning en Bienfait, waaromtrent wij het volgende kunnen mededeelen, dat ook belangrijk is wegens de wijze waarop zulke onderzoekingen worden gedaan.

De weerstand tegen afslijting werd bepaald bij vier stukjes uit twee der tegels genomen, groot 7.1 bij 7.1 mM. =

50 mM². oppervlak. Deze werden in het slijpwerktuig geplaatst op eene draaiende schijf welke 16 omwentelingen per minuut maakt. De afstand van het middelpunt tot het af te slijpen stukje bedroeg 21 cM. Per minuut werden 10 gram amarilpoeder onder het af te slijpen blokje geplaatst. De proef duurde 10 minuten. De belasting per cM². bedroeg 0.6 KG. Het stukje werd voor en na de proef gewogen en aldus de hoeveelheid afgeslepen materiaal bepaald. De afslijping bedroeg onderscheidenlijk 0.02 en 0.028 gram per minuut per cM². of gemiddeld 0.024 gram per minuut.

Voor de bepaling van den weerstand tegen bevriezen en ontdooien werden twee geheele tegels gedurende 8 dagen achtereenvolgens bevroren bij -5° C. en weder ontdooid bij circa $+30^{\circ}$ C. in water. Dit geschiedde driemalen per dag, zoodat de tegels 24 malen bevroren en weder ontdooid werden. Na deze proef vertoonen zij geene afschilfering.

De conclusie uit het resultaat van deze proefnemingen getrokken was als volgt: de tegels hebben een zeer grooten weerstand tegen afslijting: zij zijn bovendien geheel vorstbestendig. Zij voldoen dus geheel aan hetgeen men van goede tegels in dit opzicht kan verlangen.

RECHTSPRAAK.

De Hooge Raad vernietigde den 5den Dec. j.l. het vonnis der Utrechtsche rechtbank, waarbij was beslist, dat het recht van op buurmans grond, ten dienste van het naastgelegen erf, te hebben geleidingen naar een beerput en zoodanige beerput zelf tot het verzamelen van faeciliën, is een niet voortdurende erfdienstbaarheid, welke derhalve niet voor bezit of verjaring vatbaar is, maar waarvan een titel moet worden aangetoond door hem, die een zoodanige erfdienstbaarheid beweert.

De Hooge Raad oordeelde die erfdienstbaarheid wel voortdurend, omdat zij bestaat in het hebben van geleidingen, waardoor de faecaliën in den put op buurmans erf worden afgeleid en die bestaande leidingen en de put de zichtbare en blijvende uiterlijke teekens der erfdienstbaarheid zijn.

Onjuist was de meening der rechtbank, dat het een vereischte voor het voortdurend karakter zou zijn, dat de leidingen bij voortduring zonder ophouden moeten loopen en stoffen afvoeren; het is voldoende, dat zij als zichtbare teekens blijven bestaan om de bij huiselijk gebruik daarin voorkomende stoffen naar den put af te voeren. Ook is het niet noodig, dat de teekens der erfdienstbaarheid zichtbaar zijn in den zin van onbedekt.

De zaak werd ter verdere beslissing naar de rechtbank te Utrecht teruggewezen.

TECHNISCH NIEUWS.

Verduurzamen van hout. Volgens eene vinding van C. B. Wiese te Hamburg wordt voor het drenken van hout een verzadigde oplossing in water van β-naphtaline-sulfozuur zink gebruikt, welk zinkzout bij hooge temperatuur oplosbaar is, niet echter of zeer weinig bij koude, en verder na afkoeling in de houtcellen kristalliseert. Het gedrenkte hout verliest noch zijn kleur, noch verspreidt onaangename geur.

Centralbl. d. Bauverw.

Vloeibaar lichtgas. Het is den Amerikaan Strowijer gelukt, lichtgas, evenals koolzuur, onder hooge drukking in vloeibaren toestand te brengen. Daar de vloeistof in stalen flesschen — evenals koolzuur — verzameld is en dus gemakkelijk verzonden kan worden, zou het mogelijk worden, door het onnoodig zijn van een uitgestrekt en kostbaar buizennet, met petroleum te concurreeren. Men moet daarbij in aanmerking nemen, dat van den prijs van lichtgas der gasfabrieken meer dan 50 % voor rekening komt van rente en amortisatie der kosten van het buizennet, en een fabriek voor vloeibaar gas dit dus kan leveren voor den halven prijs van het gewone lichtgas. Van de hooge drukking waaronder het gas uit de stalen reservoirs stroomt, kan zeer goed voor technische doeleinden gebruik worden gemaakt voor 't verkrijgen van vlammen van zeer hooge temperatuur. Het gas onder zoo hooge drukking is ook voordeelig bij het gebruik van gloeilicht, daar de ontwikkelde warmte veel meer effect heeft, vooral wanneer de lichtbron eene lichtsterkte heeft van eenige honderdtallen kaarsen.

Door deze uitvinding wordt een nieuw vooruitzicht voor de gasindustrie geopend.

Gesundheits-Ingenieur.

Gegoten ijzeren kolommen van groote draagkracht worden in Schiltigheim-Straszburg vervaardigd volgens voorschrift van Rod. Rau. Deze kolommen bestaan uit een kernbuis van smeedijzer, waarom ijzer gegoten wordt, dat één massa wordt met het smeedijzer. Tegen al te hooge hitte wordt de buis van smeedijzer gedurende het gietproces beveiligd door een straal stoom met of zonder koude lucht door de kernbuis te jagen. Het te spoedig afkoelen van het gietijzer op de kern wordt voorkomen door deze vooraf te verwarmen door middel van oververhitte stoom of heete lucht.

Ferrofix. Volgens onderzoekingen van de mechanisch-technische inrichting te Berlin-Charlottenburg met Ferrofix, heeft deze stof bewezen een uitmuntend middel te zijn voor het soldeeren van gietijzer. Van vijf staven, elk bestaande uit twee met Ferrofix aaneen gehechte deelen, vertoonden bijna allen op de plaats waar gesoldeerd was dezelfde vastheid van 16,9 K. G./m. M², als die van de staven welke niet uit twee deelen bestonden, zijnde 17.2 K. G./m. M². De breuk vertoonde zich slechts bij één staaf gedeeltelijk *in* de soldeernaad, bij alle andere staven daar buiten.

Zeitschr. f. Werkzeugmaschinen.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Utrecht, 22 December 1902. De Voorzitter opent de vergadering; de notulen der vorige worden gelezen en goedgekeurd, waarna mededeeling plaats heeft van eenige ingekomen stukken.

Door den Penningmeester werd rekening en verantwoording gedaan over het beheer der geldmiddelen in 1902; de betrekkelijke stukken werden nagezien door de Heeren J. Krap, W. van Veen en J. A. Wiesman, en in volmaakte orde bevonden, waarna de Voorzitter den Penningmeester dank bracht voor zijn accuraat en zuinig beheer.

Door den Voorzitter werd daarna voorgelezen de begrooting voor 1903. Behalve de gewone jaarlijksche uitgaven was ditmaal een bedrag uitgetrokken voor eene prijsvraag, uit te schrijven voor jongelieden beneden de 23 jaar, wonende of onderwijs genietende in de stad Utrecht. Na eenige bespreking werd de voorgestelde begrooting goedgekeurd.

Als bestuurslid moest volgens rooster aftreden de heer J. T. Kok, die evenwel met algemeene stemmen werd herkozen en op de, door den Voorzitter gedane vraag, verklaarde zijne functie weder te zullen blijven waarnemen. Achtereenvolgens werden herbenoemd tot Voorzitter, Secretaris en Penningmeester de heeren F. J. Nieuwenhuis, A. J. Vreeswijk en J. T. Kok.

Na bespreking van verschillende bouwkundige onderwerpen werd de vergadering gesloten.

BERICHTEN.

Utrecht. Op de voordracht voor de betrekking van adjunct-directeur der gemeentewerken zijn door B. en W. geplaatst: de heeren P. A. A. Faure, kapt. bij de genie te Utrecht; J. G. H. Schoth, ingenieur der gemeentewerken te Maastricht, en C. C. Petri, kapt. bij de genie te Utrecht.

Venetië. Van 22 April tot 31 October 1903 zal in het tentoonstellingsgebouw in den Giardino publico de vijfde internationale kunsttentoonstelling worden gehouden.

Parijs. Van Juli tot November 1903 wordt in het Grand Palais een internationale tentoonstelling gehouden van alles hetgeen in den uitgebreidsten zin op de woning betrekking heeft, en dus ook van de producten der industriën die voor de woning werken. Deze expositie zal een gunstige gelegenheid bieden om de verschillende vraagstukken betreffende de kosten, de samenstelling, de hygiëne en de artistieke aankleeding ook van de goedkoope woning nader tot oplossing te brengen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Aantal ingeschreven sollicitanten voor:

een	Bouwk.	Opz.-Teekenaar,	ouderdom	27	jaar	salaris	f	90.—
"	"	"	"	29	"	"	"	90.—
"	"	"	"	37	"	"	"	80.—
"	"	"	"	21	"	"	"	60.—
"	"	"	"	52	"	"	"	60.—
"	"	"	"	20	"	"	"	60.—
"	"	"	"	21	"	"	"	60.—
"	"	"	"	22	"	"	"	50.—
"	"	"	"	19	"	"	"	50.—
"	"	"	"	27	"	"	"	80.—
"	"	"	"	19	"	"	"	60.—
"	"	"	"	19	"	"	"	45.—
"	"	"	"	21	"	"	"	50.—
"	"	Teekenaar	"	31	"	"	"	60.—
"	"	"	"	21	"	"	"	55.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN.

MAANDAG 29 DECEMBER.

GRONINGEN. Het gedeeltelijk verbouwen van eene behuizing met lijkkistenmagazijn, staande in de 1ste Drift tusschen de Prinsenstraat en het Ged. Zuiderdiep, en het bouwen van twee bovenwoningen op die behuizing, onder bijlevering van al het daartoe benoodigde.

De archit. IJ. v. d. Veen 's av. 7 u., in café J. Bierlins. Het bestek met teek. à f 1,25 te verkrijgen bij den archit. en ligt ter inzage ten huize van aanbesteding. Aanw. gedaan.

SOESTERBERG (UTR.). Het bouwen (zonder de binnenbetimmeringen en diverse Installatiën) van een villa met stal en koetshuis op „Bosch en Duin", nabij het station „Huis ter Heide", gem. Zeist.

De archit. P. J. Houtzagers te Utrecht, n.m. 2 u., in hotel „Huis ter Heide". Bestekken met teek. tegen f 2 te verkrijgen bij den archit., Nobelstraat, Utrecht, bij wien ook op werkdagen inlicht. zijn te bekomen.

VLISSINGEN. Het bouwen van een R. K. jongensschool met woning voor het hoofd, op een terrein aan de Glacisstraat aldaar.

Het R. K. kerkbestuur, 's av. 8 u., in het Vincentiusgebouw. Bestek en teek. verkrijgb. tegen f 1,50 per stel bij den archit. Chr. H. Holgen, bij wien tevens inlicht. te verkr. zijn. Alleen voor inwoners.

DINSDAG 30 DECEMBER.

LAREN (GELD.). Het bouwen van een woonhuis met bijlevering van bijna alle materialen.

De heer G. H. Dijkerman, n.m. 2 u., in logement J. A. Eggink, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft H. J. Eggink Lzn. Aanw. 30 Dec., 's av. 6 u.

Assurantie Maatschappij tegen **B**rand- schade en op het Leven

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiastraat. — Rotterdam, Zoutkade 24 (Boerenplein). — Breda, Prinsenmarkt. — Haarlem, Kruisweg 70 C. — Nijmegen, In de Burchtstraat I. — Groningen, Akerkhof, hoek Akerkstraat. — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Dir.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1901	**" 1.109.739.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1901	**" 23.902.000.00**

Verzekering tegen **BRAND-** en **INBRAAK**-schade tegen vaste en zeer billijke Premiën.

J. Muysken.

Hoofd-Agent van de Nederlandsche Assurantie-Compagnie van het jaar 1776 te Amsterdam.

Adres: HAARLEM, Parklaan No. 5.

Beveelt zich aan voor assurantiën bij aanbestedingen

Vaste Taxatie. - Op Beurspolis. - Vaste Premie.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN.

10 DECEMBER.

NOORDBROEK. Het timmer- en verfwerk van: 1 de pastorie, de kerk en toren, de consistoriekamer en het dubbel woonhuis (spaarbank en woning v. Lutje). 2 de noorderschool met onderwijzerswoning, 3. de zuiderschool met dito, 4. de school te Stoosthorn met dito. Door het kerkbestuur.

Timmerwerk. 1. Laagste inschr. E. Olthof en A. Daantje, f 256.
2. E. Olthof, f 75.
3. E. Olthof, f 157.
4. J. Hulsebos, f 197.

Niets gegund, als zijnde verre boven de raming.

Verfwerk. 1. K. Klad, f 291.75.
2. S. v. d. Veen, f 122.
3. J. Dekker, f 150.
4. W. Duitscher, f 58.

Gegund, maar perc. 1 ingehouden, zijnde boven de Raming.

13 DECEMBER.

WOLVEGA. Het afbreken en weder opbouwen eener boerenbehuizing te Terldzardt. Door het R. K. par. kerkbest.

Laagste inschr. S. J. Lenstra, Wolvega f 7210.

20 DECEMBER.

HAARLEM. De verbouwing van het gebouw der ambachtsschool: het bouwen van een nieuwe bankwerkerij, vergrooting van de smederij en het optrekken van een nieuw lokaal, volgens plannen en onder beheer van den architect P. Kleiweg Dyserinck.

Hoogste inschrijving f 12917; laagste inschr. J. A. Jonker, f 10746. Gegund.

Nederlandsche Centraal Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG 30 December a. s. des namiddags ten 2 ure (Amsterdamsche tijd) aan het Hoofdbureau der Maatschappij, Moreelse Park no. 1 te *Utrecht*, van de levering van:

Eerste Perceel.
536 ton stalen hellingplaten,
Bestek No. 13.

Tweede Perceel.
27 ton stalen schroefbouten,
Bestek No. 14.

Derde Perceel.
18 ton stalen haakbouten, lange.
48 " " " korte.
Bestek No. 14.

De besteding geschiedt volgens de artt. 13 en 15 dezer bestekken.

De levering moet geschieden, het een derde gedeelte vóór 1 April 1903, het overige vóór 1 Mei 1903.

De bestekken met teekeningen liggen van heden af ter lezing aan het Hoofdbureau en zijn op franco-aanvrage aldaar te bekomen tegen betaling van f 1.— per stuk.

Inlichtingen worden gegeven aan het Hoofdbureau (Dienst van Weg en Werken)

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 5den Januari 1903, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed, volgens bestek No. 943:

De levering van 1765 kubieke Meters vierkant beslagen eikenhout voor wissels.

Het bestek is tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bureau Weg en Werken, kamer 154, of op franco aanvrage aan dit bureau, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid,
R. VAN HASSELT.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der Gemeente *Utrecht* zijn voornemens op **Zaterdag 10 Januari 1903** des namiddags ten $1^{1}/_{2}$ uur, in het openbaar ten stadhuize

AAN TE BESTEDEN:

Het bouwen van een Schoolgebouw op het terrein, gelegen aan de Palmstraat, achter het bestaande schoolgebouw aan de Oude Kerkstraat.

Bestek en teekeningen liggen ter inzage aan het Bureau der Gemeentewerken, Achter Klarenburg en zijn aldaar, zoomede ten stadhuize (Afdeeling Financiën) en bij de boekhandelaren van Terveen & Zoon te verkrijgen, tegen betaling van f 1.— per exemplaar met teekeningen afgehaald en van f 1.05 franco per post.

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 5 Januari e. k. des voormiddags ten $11^{1}/_{2}$ uur.

Utrecht, 24 December 1902.

De Secretaris der gemeente Utrecht,
J. BOOL.

Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz.

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845", 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Scharoo & Zoon, Den Haag.
Brandkasten. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Mosler Safe Company).
Cementmastiek-Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Cement-IJzerwerken. — Ned. Mij. voor Monierwerken, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming. — GEVEKE & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam (Sturtevant Engineering Co.).
Centrale Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterdam.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
DAKTEGELMACHINES. — **G. P. Wessel, Rotterdam.**
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Draadglas van Neusatti, FERD. ENGERS, Amsterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.

Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN, Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36 Rokin.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amst.
Gekleurd en gebrand glas in lood. — C. LINDENAAR, Glasgraveur, Alb. Cuijpstraat 123, Amsterdam.
Graniet. — J. H. P. JANSE, Marnixstraat 402, Amsterdam.
Haeuslersche Houtcementen Dakbedekking. — J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Houthandel. — LINDNER & Co., Wittenburgerstraat 22—24, Amst.
Jaloezieën-, Rolluiken- en Zonneschermen-fabriek (Stoom). v. d. Helststraat 1, AMSTERDAM. — Wagenstraat 39a. 's GRAVENHAGE.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.).
Lichtdrukinrichting. — J. P. Bladergroen, Amsterdam-Rotterdam.
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. - JAN HAMER & Co., Amst.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Machines voor Cementdaktegels. — G. P. Wessel, Rotterdam.
Magnesia-Cement. — HAAG & Co., Gieterstraat 8, Amsterdam
Marmeren Schoorsteen-mantels, G. & J. Cool, Bloemgracht 77, Amst.
Marm. Schoorsteenm. D. WEEGEWIJS, Rapenb. 14 en 43, Amsterd.
Mastix-Cement Dakbedekking. H. ALLERSDORF, Singel 455, Amst
Motoren en Dynamo's. — JULIUS LOCHAU, Warmoesstraat 91 Amsterdam.
Meubels enz. — Phoenix Meubil.-Inricht., Spuistr. 234, Amsterdam.
Pompen (Diaphragma). — A. RESINK, Ingenieur, Haarlem.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Photolithografie. — WEGNER & MOTTU, Amsterdam.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Rietplanken. Isoleersteenen. Fluaten. — MOLIJN. — Gouda.
Stalinrichtingen. — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Smeewerk, Grof en fijn. Commanditaire Vennootschap „De Weichsel", Gieterstraat Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Steenen (verglaasde en onvergl.) CANOY HERFKENS & Co., Venlo.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg).
Verwarming en verlichting. — JULIUS LUCHAU, Damrak 71 Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — TH. V. HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Ventilators. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Ventilators. — D. P HASSELMAN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. EUGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.

DE EENIGE FABRIKANTEN.

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

KEIEN.
Dekbanden
Graniet. Bazalt- lava.
FERD. ENGERS AMSTERDAM.
Asphalt. Portl.- Cement.
Zandsteen.
DRAADGLAS.

HH. Architecten, Aannemers en Bouwkundigen!

Stoom-constructie Werkplaatsen

voor alle voorkomend GROF en FIJN SMEEWERK.

Nauwkeurige en zorgvuldige uitvoering, billijke prijzen.

SPOEDEISCHEND WERK VINDT DADELIJK OPNAME.

Commanditaire Vennootschap „DE WEICHSEL."

Gieterstraat bij de Lijnbaansgracht. AMSTERDAM.

Nederlandsche Maatschappij voor
MONIER-WERKEN
te AMSTERDAM.
Directeur: J. N. LANDRÉ.

Cement-IJzerwerken

volgens de systemen MONIER, RABITZ en aanverwante stelsels.

Waterdichte Werken.

als Kelders, Reservoirs, Regenbakken, Daken, Privaatputten, Kuipen enz. Geweiven, Vloeren, Buizen, Tunnels, Muren

Bescherming tegen brand.

BRANDVRIJE KELDERS

Kantoor:
3e WETERINGDWARSSTRAAT 36.
Werkplaats: JAAGPAD BIJ DEN OMVAL. (Weesperzijde).

Over te nemen tegen billijke prijzen:

Handbuch der Architektur.
Handbuch der Ingenieurwissenschaften.
Statik u. Testigkeitslehre — Baukonstructionen von CLAUSSEN.
Toegepaste scheikunde voor den Ingenieur door HOOGEWERFF.
Kap- en brugconstructies van RITTER.
Ponts et viaducs mobilisables par HENRY.
Het Hout, door STAM.
Die Verarbeitung des Holzes auf mechanischem Wege von LEDEBUR.
Die technischen Vollendungs-Arbeiten der Holzer u. plastischen Materialien von STRÜBLING.
Polishes and Stains for woods by DENNING.
Couleurs et vernis par HALPHEN.
Le Béton et son emploi par MAHIELS.
De bliksemafleider door Dr. SNELLEN.
Blitz u. Blitz-Schutzvorrichtungen von Dr. URBANITSKY.
Geschiedenis van de Bouwstijlen door GUGEL.
Onze bouwmaterialen door VAN DER KLOES.
De Ingenieur. Jaarg. 1899 t/m 1901.

Brieven onder letter H B aan het Bureau van dit blad.

Diamant-Metaal-Cement.

Onmisbaar voor Machine- en Chemische Fabrieken, Gieterijen, Bleekerijen, Ververijen, Electrische Installaties, Smeden, Loodgieters, Boterfabrieken, Scheepsgebruik, Mechanische Werkplaatsen, enz. enz.

Tot het ingieten van Bouten, ondergieten van Oplegplaten, bevestigen van Machinedeelen, voor het uitgieten van Kuipen, Leidingen, isoleeren van Fundamenten, als Isoleerstof, tot het herstellen van Vloeren, vastgieten van alle Voorwerpen op steen, ijzer en andere materialen, voor Machinefundaties, dichtmaken van Hekken, enz.

6 maal voordeeliger dan lood.

EENIG CONTRACTANT voor NEDERLAND, BELGIË en KOLONIËN:

K. KERLEN, Rotterdam P. B. 183.

Kantoor: Glashaven 21. Telefoon No. 3137.

Waar niet vertegenwoordigd FLINKE AGENTEN gevraagd.

Amsterdamsche Jalousiën-fabriek.

Speciaal adres voor:

ROLLUIKEN, ZONSCHERMEN,

TOCHTSCHERMEN, SERREDEKKING. Glas. Jalousiën enz.

Eenig adres voor HOUTEN PARQUET TAPIJTEN.

Speciale fabriek van GESCHILDERDE WINKELGORDIJNEN.

F. J. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

CENTRALE VERWARMING

Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geinstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

JULIUS LÜCHAU,

AMSTERDAM. — Warmoesstraat 91.

Vertegenwoordiger der Firma

Gebr. Körting, Körtingsdorf b/Hannover,

beveelt zich aan voor levering van:

Lagedrukstoomverwarmingen met

Körting's Patent „Luftumwälzungsverfahren"

en verstrekt Prospectussen, Plannen en Begrootingen gratis en franco.

Maatschappij „Artesia",

Kantoor: Wagenplein 182,
DEN HAAG.

Specialiteit in het vervaardigen van Artesische bronnen (Putten) voor fabrieken, melkinrichtingen, bierbrouwerijen en voor alle inrichtingen waar een groot waterverbruik dagelijksche behoefte is
Verricht Grondboringen.
Onderzoek der bodem.
ATTESTEN TER INZAGE.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Bestekteekeningen

gereproduceerd in photolithographie worden het billijkst en in den kortst mogelijken tijd door ondergeteekenden geleverd.

Amsterdam. Rokin 138.
WEGNER & MOTTU.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

150 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 36 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland, België en Koloniën van SHANKS & Co., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen Badkuipen, IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

Closets, Waschtafels, Urinoirs enz. — VERWARMING en VENTILATIE.

Agent voor de CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

Belast zich met de plaatsing en inrichting in geheel Nederland. Zeer concurreerende prijzen. Teekeningen en prijsopgaven gratis. Wederverkoopers genieten het gebruikelijke rabat.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

bevelen zich aan voor de levering en plaatsing van:

a. Warmwaterleidingen in woonhuizen, door middel van hunne voortreffelijke SPIRAALFORNUIZEN. — De leiding wordt, met inbegrip van de benoodigde Reservoirs, tot lagen prijs gelegd.

Uitmuntende werking wordt gegarandeerd.

b. Centraalverwarming van woonhuizen, kerken, groote localiteiten enz, volgens Amerikaansch systeem. Na ontvangst der projecten wordt nauwkeurige prijsberekening, benevens plan van aanleg, door ons geleverd. De prijs van deze verwarming is uiterst billijk en de werking in elk opzicht voortreffelijk.

Verschillende Installaties zijn hier te lande alreeds gemaakt.

c. Engelsche Haarden in elken stijl voor Halls, Eetkamers of Salons. Eene groote sorteering dezer haarden is steeds geëtaleerd in onze Magazijnen

Amstel b/ Blauwbrug.
(naast het Diaconie-weeshuis.)
(over Bensdorp's Cacaofabriek).

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig. tot 36 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

Engelsche en Fransche Vloertegels.

Vraag Teekeningen en Prijzen.

P. DOLK & ZOON.

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Spiegel- en Vensterglas

Paarlglas-, Mosaic
Cloisonné-glas.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 33.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen, Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.